

**DOCUMENTE PRIVIND REVOLUȚIA DE LA 1848
ÎN ȚĂRILE ROMÂNE
C. TRANSILVANIA**

VOL. III

30 aprilie — 14 mai 1848

ДОКУМЕНТЫ РЕВОЛЮЦИИ 1848 г.
В РУМЫНСКИХ КНЯЖЕСТВАХ.
В. ТРАНСИЛЬВАНИЯ

ТОМ III
30 апреля — 14 мая 1848 г.

DOCUMENTS ON THE 1848 REVOLUTION
IN THE ROMANIAN PRINCIPALITIES
C. TRANSYLVANIA

VOL. III
30th April — 14th May 1848

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE
A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE CLUJ-NAPOCA

DOCUMENTE PRIVIND REVOLUȚIA
DE LA 1848 ÎN ȚĂRILE ROMÂNE
C. TRANSILVANIA

Vol. III

30 aprilie — 14 mai 1848

SUB REDACȚIA:
ACAD. ȘTEFAN PASCU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
BUCUREȘTI, 1982

COLECTIVUL DE AUTORI AL VOLUMULUI:

V. CHERESTEŞIU

S. BENKÓ
L. BOTEZAN
A. EGYED
H. MUREŞAN
D. KÁROLYI
G. NEAMȚU

C. GOLLNER
M. BODOR
I. BOZAC
G. BOZODI
P. TEODOR

Colaboratori:

I. Kovács, S. Retegan, G. Kovách, A. Neamțu, I. Glück, I. Cicală, I. Dani

Referenți:

C. Mureşan, řt. Imreh

INTRODUCERE

Alte două săptămâni din istoria Transilvaniei sunt cuprinse în cel de-al treilea volum de documente privitoare la revoluția din 1848. Două săptămâni cuprinse între două date memorabile: prima și a doua adunare națională de la Blaj (30 aprilie — 14 mai), 360 de documente în răstimp de două săptămâni înseamnă în medie 24 de documente pe zi. Simpla socoteală statistică e concluzionată pentru înțelegerea intensității și bogăției de evenimente din această perioadă premergătoare și pregătitoare a Adunării Naționale din 15 mai. Adăugind datelor statistice conținutul celor 360 de documente înțelegerea însemnatății perioadei va fi mai deplină și mai profundă. Sintem, de fapt, în plină revoluție socială și națională, mai puțin organizată, este adevărat, spontană în mare măsură, exprimând, însă, veridic, dorința și voința poporului român, a țărănimii maghiare și secuiești, a patriciatului săsesc.

Cauzele sunt cunoscute, cele mai vechi, seculare, și cele mai noi, adăugate celor dintâi, anume comportamentul nobilimii și al oficialității care nu voiau să înțeleagă și să învețe nimic din lectia istoriei, din cea mai veche și din cea mai nouă. Nu voiau să învețe deoarece interesele de clasă constituiau pereti impenetrabili pentru judecata ratională a unei clase ce și-a construit un sistem de privilegiuri clădit pe nedreptăți și abuzuri. Nici cei mai înaintați, nobilimea liberală nu se dovedește cu mult mai înțelegătoare față de problemele cardinale ale vremii și societății. Documentele din prezentul volum confirmă, cu date în plus, ceea ce se știa din alte izvoare. Așa, de pildă, umii nobili din Trei Scaune își alungă jelerii din locuințele ce le-au fost date de mai multă vreme în folosință, alții își alungă iobagii de pe sesii din satele Coseni, Dobolii de Jos și Ileni din același scaun. Adunarea nobiliară comitatensă a comitatului Maramureș hotărăște ca iobagii să suporte despăgubirea valorii caselor în care locuiesc în cazul că au fost construite de stăpinii de pămînt, iar diferențele dintre țărani și nobili urmău să fie judecate de tribunale formate tot din reprezentanți ai nobilimii. Nobilimea era și acum, ca și în toate celelalte cazurile, din întreg evul mediu, și judecător și parte. Lipsa totală de judecată sau întunecarea judecății unor asemenea prepotenți întrece măsura mai ales după adunarea din 30 aprilie, în atmosferă încărcată de furturni ce izbucneau ba într-o parte ba în alta a Transilvaniei și în diferite țări ale continentului european.

Rațiunea este copleșită de dorința de represiune. „Gărzi cetățenești” se constituie în diferite locuri, cu motivarea de asigurare a ordinii și liniiștii, în realitate pentru reprimarea mișcărilor țărănești. Cu toată împotrivirea populației, mai ales a românilor și sașilor, dar și a maghiarilor și secuilor, asemenea gărzi iau ființă în mai toate comitatele principatului. Rezistența este consemnată în mai multe sate din comitatele: Tîrnava, Turda, Solnocul Interior, Dăbica, în unele scaune săsești și secuiești. La Șoimuș, Somes-Odorhei, Domnin,

Dobrin și Cuceu erau amenințați cu moartea cei ce încercau crearea de găzzi; la Ocna Sibiului înființarea găzilor a întâmpinat rezistența populației, deoarece un inspector vamal, Molnár, agita spiritele în sensul că găzile vor apăra interesele funcționarilor superiori. Motivarea magistratului din Tîrgu Mureș pentru înființarea găzilor cetățenești, pentru care cerea 1500 de puști, era reprimarea răzvrătirilor din oraș și împrejurimi. Grănicerii secui sănătății pregătiți pentru același scop. Prin presiuni și promisiuni rezistența grănicerilor secui, de a fi duși în comitate pentru potolirea fărâmătărilor, a fost temperată și în cele din urmă învinsă. Au fost trimise astfel mai multe companii de grăniceri, infanteriști și escadroane de călăreți, în comitatele Alba de Jos, Turda, Cluj etc., mai ales în zonele din apropierea Munților Apuseni, unde mișcarea revoluționară era mai activă. N-au lipsit însă ciocnirile, uneori sângeroase, între unitățile de grăniceri secui și cele imperiale în mai multe locuri, printre care cea de la Brașov, se pare, a fost de mai mare amploare, fiind comentată în mai multe acte oficiale.

Armata și arme sănătății solicitate generalului comandant al armatei imperiale, Anton Puchner. Refuzând la început, la insistențele repetitive ale guvernatorului Teleki și ale unor comiții suprême, Puchner a răspuns solicitărilor, în parte, trimițând în unele locuri unități militare și acordând ceva arme și arămatament pentru găzile cetățenești, îndeosebi pînă cînd s-au răzvrătit grănicerii secui.

Tribunale „statale“ de judecată sumară sănătății și pedepse aspre anunțate și aplicate. Asemenea tribunale s-au instituit în toate comitatele din Principatul Transilvaniei, din Partium și din Banat, fiind amintită activitatea lor în mai multe documente cuprinse în acest volum în comitatele Cluj, Solnôcul de Mijloc, Dăbica, Satu Mare, Crasna, Solnôcul Interior, Tîrnava, Alba, Turda, Trei Scaune, Arad, Caraș etc. Unele adunări comitatense nobiliare, ca cea din comitatul Arad, de exemplu, stabilesc și categoriile de oameni posibili a fi judecați de aceste tribunale: răzvrătișii și instigatorii la răzvrătire, haiducii și tilharii de drumul mare, incendiatorii, cei ce atacă și jefuiesc drumeții, cei ce pradă înarmați hanurile, morile, hoții de animale. Comitele comitatului Alba de Jos la rîndul său motivează introducerea „stataului“ prin primejdia desfîințării relațiilor feudale fără respectarea „formelor constituționale“, pericolul ce planează asupra proprietarilor, răspîndirea zvonului că n-ar mai avea loc dieta nobiliară de la Cluj, și că hotărîrile vor fi luate de Adunarea de la Blaj, că instigatorii la răzvrătire ar fi oamenii împăratului trimiși cu scopul de a-i elibera pe iobagi de obligațiile feudale. Iar cererea de introducere a „stataului“ în comitatul Tîrnava era motivată de faptul că țărani sănătății sănătății de spirit revoluționar, refuză prestarea robotelor, atacă autoritățile. Astfel tribunalele statale au fost introduse cu scopul principal de reprimare a răzvrătirilor țărănești, de pedepsire a țăraniilor, de intimidare a altora ce ar fi nutrit gînduri de răscoală. Nobilitatea uită însă un lucru elementar în atmosfera incandescentă din luna mai 1848, din Transilvania, și anume că asemenea măsuri îndrjeau și mai mult țărâimea, alimentau și mai mult spiritele revoluționare.

În plîngerile proprietarilor de moșii și ale administratorilor acestora, referitoare la refuzul iobagilor de a mai presta robotele, precum și în rapoartele reprezentanților locali ai aparatului de stat înaintate autorităților guberniale în legătură cu acțiunile sătenilor contrare intereselor nobilimii, țărani sănătății sănătății etichetați cu tot felul de epitete jignitoare ca: „analfabeti“, „inculți“, „lenesi“, „betivi“, „mișei“ etc. Evident, prin toate aceste epitete, reprezentanții autorităților nobiliare urmăreau să justifice măsurile de reprimare luate împotriva țăraniilor.

Aceleași autorități încearcă să creze impresia că acțiunile revoluționare antinobiliare ale iobagilor nu ată avea un caracter social și nu ar reflecta voința maselor de a se elibera de asuprarea socială și națională. Conform propagan-
dei dirijate de liderii nobilimii liberale, punerea în mișcare a maselor de ță-
rani români s-ar fi datorat doar influenței unor intelectuali calificați drept „instigatori”, „agitatori” sau „amăgitori” ai poporului. O adevărată vînătoare după „instigatori” și „agitatori” la răzvrătire organizează oficialitatea: guvernări, comitate, cercuri (plase). Canceliștii și preoții, mai ales, erau socotiți cei mai primejdioși și de aceea urmăriți, arestați, anchetați, înțemni-
tați. Simion Bărnuțiu, Alexandru Papiu-Ilarian, Ioan Buteanu, Avram Iancu, Florian Micaș, Simion Balint, Vasile Nemeș etc., din categoria dintâi, sunt cei ce îngrijorează mai mult oficialitatea și de aceea numele lor e mai des pomenit în documentele vremii. Îndată după adunarea de la Blaj, din 30 aprilie, guvernatorul Teleki dă dispoziții să fie supravegheata îndeaproape și arestați, dacă va fi nevoie, cei socotiți conducătorii poporului român. Dispo-
ziția ar fi fost executată fără întîrziere de cei cărora le era adresată, dacă nu s-ar fi temut de răscoala poporului, cum își motivează reținerea Bánffy Miklós, comitele suprem al comitatului Alba de Jos, în cazul lui Buteanu. Acestea și Papiu-Ilarian sunt urmăriți la Sibiu, cu intenția de a-i aresta și trimite la Tîrgu Mureș. Lui Bărnuțiu î se cere să nu participe la Adunarea de la Blaj din 15 mai, iar dacă se va duce, totuși, să joace rol de pacificator. Papiu e urmarit, cu porunca de a fi arestat în comuna Ațantiș (comitatul Turda) și dus la Tîrgu Mureș. „Instigatorii” Bărnuțiu, Papiu, Dumitru Boer și Nicolae Barb s-au întîlnit la Sibiu cu preotul Nicolae Manu și au hotărât să-l răstoarne pe episcopul Ioan Lemeni de la Blaj, dacă va susține „uniunea”. Papiu și Manu îndeamnă poporul să meargă la Blaj înmărat și în număr cât mai mare. Papiu-Ilarian mai era învinuit că propaga printre români, încă înainte de adunarea de la Blaj din 15 mai, ideea unirii Transilvaniei cu Țara Românească și alegerea unui rege român; tot el sublinia rolul mare „în cumpăna evenimentelor” pe care urma să-l aibă adunarea de la Blaj. Iar episcopul Lemeni lăua măsuri ca „instigatorul” Bărnuțiu și Papiu-Ilarian să nu participe la adunarea de la Blaj. Simion Balint, la rîndul său, își justifica, față de episcopul Lemeni, participarea la adunările de la Abrud și Cîmpeni deoarece moșii, preocupați de problema desființării iobăgiei și redobândirii libertăților răpite de nobili, voiau să întărească prin semnatura și mărturia lor petiția, redactată de Balint și Buteanu, ce urma să fie înaintată dietei din Cluj. Adunările au fost pașnice și cu totul legale, dar dușmanii emancipației românilor le-au prezentat ca agitații și pe conducătorii lor agitatori și tulburători ai liniștii publice. Dar episcopul Lemeni l-a admonestat pe Balint pentru aceste acțiuni. Avocatul clujan Florin Micaș a fost arestat, înțemnit la Cluj și apoi transferat la Tîrgu Mureș de frica eliberării lui de către români din împrejurimi, întrucât preoțimea și tineretul studios din Blaj, apoi 11 preoți de pe domeniul Zlatnei cereau eliberarea lui Micaș și a altor tineri arestați, care n-au făcut altceva decât să-să sfătuie în legătură cu doleanțele românilor ce urmău să fie înaintate dietei din Cluj. Propunerea guvernatorului Transilvaniei de transferare a lui Micaș la Tîrgu Mureș n-a fost pe placul consiliului orașului, care, de aceea, cere mutarea acestuia la Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc sau Miercurea Ciuc, Tîrgu Mureș neoferind deplină siguranță din cauza românilor din satele de la cîmpie și a pacei orașului, asigurată de 50—60 de soldați români. Problema arestaților — inclusiv a lui Micaș — devinea tot mai acută, deoarece sănătățile intervenții repetate pe lîngă guvernator pentru eliberarea lor, cum era cea a celor 36 de intelectuali români din Abrud și împrejurimi.

Mare agitație a produs activitatea tînărului funcționar român de la Tezaurariatul Transilvaniei din Sibiu, Ioan Popovici. Învinsuit de a fi răspîndit proclamații revoluționare în satele din jurul Sibiului este urmărit și anchetat, precum și alți funcționari de la Tezaurariat, din porunca guvernatorului Teleki, deoarece fusese dovedit a fi răspîndit într-adevăr asemenea manifeste în satele Buia, Veseud, Calvasăr, Boarta și.a. Urmăriți pentru aceeași vină erau, între cele două adunări de la Blaj: teologii Vasile Nemeș și Todoran (episcopul Lemeni cerînd eliminarea lor din seminar); frațele preotului din Dragu, student la Cluj; fiul preotului din Suciu de Jos, care a și fost arestat la Dej; fiul preotului Petru Prunduș, din Cristorel, elevi ai liceului regesc din Cluj; fiul preotului din Cuceu etc. De acțiuni asemănătoare sunt învinuîti de autorități canceliștii secui din Tîrgu Mureș, care îndemnau pe țărani să pretindă egalitate cu nobili, adică stergerea privilegiilor feudale și obligații fiscale pentru nobilime.

De „instigare la revoltă“ a țărănilor s-au făcut vinovați numeroși preoți, ortodocși și greco-catolici, din mai multe părți ale Transilvaniei. Din această cauză ei au fost urmăriți, arestați, anchetați, amenințați, admonestați de forurile civile și bisericești. Multă bătaie de cap au dat oficialității preoții din Buia (comitatului Alba de Sus) Ioachim Aron, din Dragu (comitatul Dăbîca), Ilie Ghețe, învinuîti de „instigare la revoltă“ a țărănilor din satele respective prin căderea în biserică a unor manifeste și prin viu grai în dizerite alte împrejurări. De acțiuni asemănătoare se fac vinovați și preoții din Vătava, Ioan Popovici, din Fizeș și Cristorel, mai mulți protopopii din comitatul Solnocul Interior, care la ancheta condusă de judele nobiliar al comitatului au negat că ar fi avut cunoștință de manifestul adresat „Frați români“, prin care erau chemați la adunarea de la Blaj; protopopul Simion Orian a fost însă dovedit, prin mărturiile unor nobili, că a citit la Ocna Dejului și la Maia un manifest adus de fiul său de la Blaj. De fapte identice se făcuseră vinovați preoții din Someș-Uileac, din Cioara de Sus și Bîrsău (Solnocu de Mijloc); de aceea î se cere vicarului din Șimleu Silvaniei, Alexandru Sterca-Suluțiu, și episcopului Lemeni să-i mustre și să combată zvonurile răspîndite de acești preoți; același lucru î se solicită și protopopului romano-catolic Fogarassi István din părțile Sălajului. Nu scapă de învinuire de instigare la revoltă a țărănilor, la refuzul prestării robotelor, și nici de anchetă preoții din Sînoraiu Almașului și din Bercea. Iar protopopul Gheorghe Pop din Morlaca urma să fie arestat sub învinuirea de comportament nedemn față de țărani, de însușirea unor bunuri ale bisericii, în realitate pentru opunerea sa la abordarea drapelului maghiar pe biserică. De fapt, cea mai mare parte a preoțimii satelor a instigat, în acea perioadă și după aceea, la răzvrătire împotriva nedreptăților și abuzurilor nobilimii; alții s-au solidarizat cu acțiunile altora, cum făceau Panteleimon Popovici din Iclod și Gheorghe Thecar din Sic, înoredinîța cu anchetarea preotului din Voivodenî.

În realitate nu era nevoie de instigații și instigatori, de agitații și agitatori, de ațâțare și ațâțători pentru răzvrătirea țărănimii. Motivele erau mai mult decât suficiente, spiritele însierbîntate, vremurile și împrejurările favorizante. Toate la un loc determinînd numeroase revolte, răzvrătiri și mișcări revoluționare, de la un capăt la altul al Transilvaniei, din Satu Mare pînă în Tara Bîrsei, din Maramureș pînă în Banat. Atât de numeroase și atât de frecvente încît se poate caracteriza revoluționară situația din prima jumătate a lunii mai 1848 în Transilvania. Zeci de documente cuprinse în volumul de față o confirmă.

Din documentele volumului al III-lea și din cele ale volumului al II-lea ale colecției rezultă că în primăvara anului 1848, înainte de cea de-a doua Adunare de la Blaj din 15 mai, cea mai revoluționară regiune a Transilvaniei

cuprindea comitatele: Dăbica, Cluj, Solnocu Interior și Turda. În frunte erau satele Dragu, Borșa, Voivodeni, urmate de numeroase altele: Bercea, Mierța, Adalin, Zimbor, Sutor, Topa, Așchileu, Chechiș, Chendrea, Măgheruș, Gilgău, Gîrbou, Trestia, Nădășel, Berindu, Sînpaul, Popești, Sînnihaiu de Cîmpie, Agrij, Panticeu, Sîncraiu-Almașului, Călărași, Rimetea, Coltești, Izvoarele, Vălișoara, Plăești, Giula, Ciumăfaia, Poșaga, Lunca, Vidom, Chiochiș, Bucium, Frizeș, Ugruțiu etc. O altă zonă unde mișcările revoluționare în această perioadă au fost mai frecvente și mai intense cuprinde: Tîrnavele și Alba de Jos cu Munții Apuseni. Documentele emise între 30 aprilie și 14 mai le pomenesc pe cele din satele Nadeș, Feisa, Laslea Mare, Ernea, Vîișoara, Armeniș, Vesu, Obreja, Cistei, Cetatea de Baltă, Copșa Mică, Blaj, Teiuș, Bucerdea, Vecd, Abrud, Lupșa, Cîmpeni, Vidra, Baia de Arieș, Zlatna etc. Nu rămîn pasivi față de evenimente nici țărani din Partium, Solnocu de Mijloc, Bihor și Satu Mare, de asemenea, sănt mai mult prezente în documentele din această perioadă, ceea ce înseamnă că țărani din satele acestor comitate au fost mai agitați, mai răzvrătiți, mai revoluționari. Țărani din Hodod, Medieșu Aurit, Resighea, Ciumești, Valea Vinului, Moftinu Mic, Homorod, Potău, Bălășești, Berindan, Cucu, Mărtinești, Noșig, Craidorolț, Hurezu Mare, Tășnad, Cig, Sanislău, Turbuța, Șoimuș, Husia, Hodod, Chechiș, Șomoșchez, Valea lui Mihai etc. sănt cuprinși de agitație și de nerăbdare pentru aplicarea reformelor eliberatoare. Nu rămîn indiferenți față de problema socială, de eliberarea din șerbie, de înlăturarea insuportabilelor obligații feudale, nici țărani din părțile Aradului și din Banat. Sunt pomenite în documentele perioadei menționate mișcările țărănești din Semlac, Vârșand, din comitatele Caraș, Timiș și Cenad, iar în comitatul Hunedoara cele din Bretea, Ulieș, Ilia etc. Se mișcă secuii, cei înscriși în regimenterile de graniță și cei neînscriși. Sunt notate, cu deosebire, răzvrătirile din Turia, Valea Seacă, Leliceni, Ozun, Estelnic etc. Si cîte alte mișcări, revolte și răzvrătiri vor mai fi fost în Transilvania în prima jumătate a lunii mai din anul 1848, pe care înscrisurile cunoscute nu le pomenesc și cele necunoscute încă — aflate prin arhive sau pierdute — nu ni le dezvaluie deocamdată. De aceea se poate aprecia cu îndreptățire că întreaga Transilvania era cuprinsă de mișcări revoluționare încă înainte de Adunarea Națională de la Blaj din 15 mai.

Motivele, formele de manifestare și scopurile mișcărilor erau identice sau foarte asemănătoare, fie că era vorba de comitatele și scaunele Marei Principat al Transilvaniei, fie că era vorba de Partium sau de Banat. Cele știute pînă în prezent sănt confirmate și întregite de documente publicate acum pentru întîia oară: atitudine provocatoare și abuzuri ale nobilimii și reprezentanților acestieia, ale juzilor sătești și notarilor comunali, și unii și alții slujitorii credincioși ai intereselor nobilimii; tergiversarea aplicării legilor de eliberare din șerbie a țărănilor din Partium potrivit hotărîrilor dîtei din Bratislava, pretenții sporite din partea stăpînilor de pămînt cu privire la drepturile senioriale; amenințări, injurii și brutalități din partea nobililor și reprezentanților acestora, toate acestea într-o atmosferă încărcată de spirit revoluționar.

Cea mai răspîndită formă a manifestărilor țărănimii „răzvrătite” era refuzul prestării în continuare a obligațiilor feudale, mai ales a slujbelor iobăgești. Nu există aproape nici un document cu privire la răzvrătirea țărănilor din care să lipsească această învinuire. Lucru pe deplin explicabil, deoarece în special aceste slujbe sau robotele constituiau cele mai apăsătoare obligații, în legătură cu acestea săvîrșindu-se și cele mai multe abuzuri din partea stăpînilor de pămînt și a oamenilor acestora. În unele sate obștea satului hotărăște pedepse în bani sau bătaie împotriva celor ce ar mai îndeplini sluj-

bele iobăgești, cum făceau cei din Nădașel, Berindu, Topa, Sîncraiu Almașului etc. sau chiar pedepse cu moartea, cum făceau grănicerii secui din Turda. Oamenii erau atât de îndrîjiți împotriva slujbelor iobăgești, încât declarau că nu le vor mai îndeplini „chiar de li s-ar tăia capul“ (cum afirma de pildă Ioan Cristea al Ceterașului din Adalin) sau îi amenințau cu moartea pe cei ce i-ar sili la prestarea obligațiilor iobăgești, cum făceau cei din Berindu și Sîncraiu Almașului. Alte învinuiri frecvente aduse răzvrătișilor sănt în legătură cu pădurile și păsunile domnești, pe care țărani încep să le folosească în interesul lor: să taie lemnele, să pască vitele, cu motivația pe deplin îndreptată că le-au fost luate pe nedrept. Sînt frecvente și cazurile cînd răzvrătișii ocupă și-si împart pămînturile alodiale și cele ce le-au fost răpite cu ocazia abuzurilor săvîrșite la comasări, cum făceau țărani din Șemlac, din mai multe sate din comitatul Solnocu de Mijloc, Satu Mare, din alte comitate, precum și grănicerii secui. Iobagii din mai multe sate ale comitatului Solnocu de Mijloc prin înstăpînirea asupra pămînturilor nobiliare urmăreau egalizarea social-economică, în sensul că nobilimea să nu aibă mai mult pămînt decît țărâniminea. Iar grănicerii secui au adresat, cu acest scop, un ultimatum nobililor, cerîndu-le să renunțe de bunăvoie la păduri și pămînturi; sub amenințarea răsculașilor, cei somăți au semnat un act de renunțare, firește cu gîndul de a cîștiga timp pentru organizarea înăbușirii răzvrătirii. Moții din mai multe sate se socotesc oameni liberi, aşa cum reiese din proclamațiile răspîndite în satele moșteni și de aceea refuză „sluîbele domnești“, ocupă pădurile, se împotrivesc obligațiilor față de fisc. Interpretând cuprinsul proclamațiilor respective, Avram Iancu declară că „românii nu ceresc libertatea de la maghiari, deoarece națiunea română este destul de puternică pentru a-și cîștiga libertatea prin luptă“. Întenția concretizării acestor gînduri este dovedită de pregătirile moților, care-și confectionează lănci și alte arme țărănești. În multe sate țărani distrug anunțurile de introducere a „statariului“ sau taie chiar stîlpii pe care erau afișate, semn de respingere și negare a lor, cum făceau țărani din: Mihalț, Obreja, Crăciunel, Bucerdea Grinoasă, Cistei și Pețelca, din toate satele din jurul Blajului. N-au lipsit nici amenințările la adresa nobilimii, distrugerea bunurilor acesteia în unele locuri. Si, de asemenea, înloviuirea notarilor maghiari cu notari români, cunosători ai limbii maghiare, cum s-a întîmplat în mai multe sate din comitatul Arad.

Față de asemenea manifestări, nobilimea și oficialitatele comitatense cer mereu și cu insistență armată de represiune, în toate comitatele, mai ales în comitatul Cluj, inclusiv în orașul Cluj, unde nobilimea era cuprinsă de teama unei răscoale de mari proporții, deoarece armata era însuficientă și formată aproape numai din români, iar reținerea lui Florian Micaș în închisoarea orașului sporea și mai mult amenințarea, fiindcă generalul Puchner a refuzat transferarea acestuia în închisoarea de la Alba Iulia. Cer de asemenea armată comitatele: Dăbîca, Solnocu Interior, Solnocu de Mijloc, Crasna, districtul Chioar etc. În unele sate li se iau țărani și uneltele agricole; locuitorii comunelor mai trebuiau să întrețină pe cheltuiala lor soldații și caii acestora. Sînt arestați țărani cei mai îndrăzneți, socotîți instigatori sau conducători ai revoltelor, și sînt închiși în închisorile comitatului: la Vărșand 9, la Sanislău 35, la Dragu 8, la Borșa 12, la Adalin patru, la Resighea, Ciumești, Valea Vinului, și Craidorolț 75 etc. Alții sunt bătuți și maltratați în diferite chipuri pentru a-i intimida. În toate împrejurările țărani români și maghiari erau solidari. Este concluzionă declararea iobagilor maghiari din Pețelca (Alba), care, refuzînd prestarea robotelor și rupînd afișul prin care era anunțată introducerea „statariului“, declarau: „noi ținem cu români“.

Mișcări și agitații se manifestă și în orașe, provocate de atitudinea conservatoare și reacționară a nobilimii și a oficialității, pe care elementele orașenesti propriu-zise, negustori și „industriași”, încercau să o anihileze. Așa bunăoară la Sighetu Marmației nobilimea nu voia să renunțe la vechile privilegii, între care și instanțe proprii judiciare, separate de ale orașenilor, care vroiau unificarea acestora. La Gherla, negustorii și funcționarii armeni cereau ca deputații pentru dietă să fie desemnați public și aleși de locuitorii orașului și nu de către nobili dintre nobili. De asemenea la Tîrgu Secuiesc peste 40 de locuitori, nemulțumiți cu conducerea orașului, cer reînnoirea grabnică a acesteia prin alegerea funcționarilor de către toți locuitorii cu avere. Iar evreii din Oradea cer sinod pentru a-și reforma și moderniza biserică în spiritul vremii.

Când asemenea mijloace erau epuizate fără rezultat, se cerea intervenția autorităților bisericești. Astfel, în satele răzvrătite din apropierea Clujului intervine protopopul Ioan Feohete. Rezultatul a fost însă potrivnic așteptărilor. Țăranii răzvrătiți amenință cu moartea pe cei ce vor încerca să-i silească la prestarea robotelor, iar țăranii ce-și vor călca jurământul vor fi pedepsiti cu 25 de lovitură.

Episcopul Lemeni, direct sau prin protopopi, intervine deseori încercând să-i liniștească pe „răzvrătiți” din diferite sate. Pentru domolirea „răzvrătișilor” din Banat intervine episcopul Timișoarei, Panteleimon Jivcovici, care îndeamnă pe țărași: să fie supuși și să respecte „pacea și liniștea” — elogiu „generozitatea” nobilimii, care a făcut „sacrificii” eliberind pe iobagi —, să nu aducă prejudicii nobilimii și să se ferească de agitatori, anunțând, totodată, introducerea limbii materne în matricolele de stare civilă.

Pentru liniștirea spiritelor, oficialitatea încearcă și unele metode de convingere. În Banat se anunță încetarea robotelor, dijmelor și taxelor în bani datorate de iobagi, pe baza legii urbariale din 11 aprilie, iar recompensarea prestațiilor îndeplinite după această dată și obligațiile iobăgești neîmplinite pînă la 11 aprilie urmău să fie rezolvate pe cale judiciară. Se pretinde traducerea noilor legi în limba locuitorilor din comitatul Caraș și iscălirea lor de împărat, deoarece din cele 235 de localități 200 sunt românești, 25 germane, 8 bulgărești și două sîrbești; exemplarele în limbile respective să fie în proporția populației. Iobagii români sunt datori, în continuare, față de foștii stăpini de pămînt cu zecuielile obișnuite — și contractuale după nevoi —: măcelărit, vînătoare, pescuit, cîrciumărit, după terenurile cultivate cu viță de vie și pentru sesiile pustii.

Forțele conservatoare și reacționare nu se mulțumeau nici cu asemenea îngrădiri. Sperau — și acționau în acest sens — să opreasă evenimentele sau să întoarcă timpul chiar cu decenii în urmă. Proiecte de-a dreptul năstrușnice se nasc în unele minți înfierbîntate, ca aceea a vicejudełului scaunului-filial Brăduț, care creea baronului Jósika, șeful partidului conservator, să organizeze o mișcare împotriva reformelor, asemenea mișcării din Vendée din timpul revoluției franceze. Iar unii maghiari din Sibiu plănuiau sechestrarea casieriei Universității săsești pentru a plăti despăgubiri nobililor pentru pierderea pămînturilor și a prestațiilor urbariale. Baronul Wesselényi Miklós însuși, considerat între fruntașii nobilimii liberale, propunea înarmarea nemesisilor, studenților și țăranilor maghiari, cu lănci, baltage, măciuci, topoare, coase împotriva iobagilor români, temîndu-se de o noapte a Sf. Bartolomeu în varianta siciliană. Același baron sesizînd „pericolul” pierderii de către nobilime a monopolului puterii economice și politice în Transilvania în favoarea românilor, majoritari, cerea generalului Puchner folosirea grănicerilor secui pentru reprimarea unui eventual război țăranesc antinobiliar și numirea unui comisar regal căruia să-i fie subordonate toate oficialitășile, inclusiv cei doi episcopi români;

comisarul ar avea misiunea să-i convingă pe țărani că eliberarea lor e condiționată de păstrarea liniștii, de respectarea „siguranței“ persoanei și averii nobililor și mai ales de „uniunea“ Transilvaniei cu Ungaria. În schimbul acestora Wesselényi era de acord să facă unele favoruri „românilor“: numirea dintre români a unor funcționari în funcții mai mici și sprijinirea lui Sigismund Pop pentru editarea unui ziar ieftin în patru limbi. Drept recunoștință, Sigismund Pop desfășoară, în cercul Beiușului, activitate în favoarea guvernului provizoriu ungur, împreună cu protopopul Boțco, care în schimb cerea mărirea onorariului cu 400 fl.

Românii bănățeni și cei din Crișana mai erau preocupați și de o altă problemă: cea cultural-bisericească. Jurisdicția mitropoliei sîrbești de la Karlowitz îi nedreptăcea atât în ce privește libera organizare a bisericii, cât și a învățămîntului. De aceea refuză să participe la congresul bisericesc sîrbesc, cu intenția de a se separa de ierarhia sîrbească, cerînd un congres bisericesc propriu, fie la Timișoara, fie la Arad. Tineretul român din Oradea, la rîndul său, într-un manifest, răspîndit în părțile Bihorului, declară că va acționa pentru recunoașterea naționalității și limbii române, pentru numirea de de zugători români proporțional cu populația românească, înființarea de școli românești și catedre de limba română, emanciparea de sub ierarhia sîrbească și de sub cea rusească, pentru convocarea unui congres bisericesc și școlar propriu, pentru convingerea românilor ardeleni să accepte „uniunea“. Pentru liniștirea spiritelor, oficialitatea aduce la cunoștința românilor bănățeni și crișenii aplicarea legilor votate de dieta din Bratislava: egalitatea în drepturi a bisericii ortodoxe cu celelalte confesiuni; ajutor din partea statului pentru biserică ortodoxă, care se va bucura de dreptul de autoconducere în problemele interne și pentru școlile confesionale; congres la care să participe reprezentanți ai românilor și sîrbilor. În același timp sunt sfătuți să nu pretindă ca toate categoriile sociale să aibă reprezentanți în dietă, ci să se mulțumească cu ceea ce li s-a acordat, să se ferească de agitații și să-i predea pe agitatori autorităților. Era un semn al reacției nobilimii bănățene îngrijorată de prejudiciile materiale ca urmare a desființării iobagiei. Dar, pentru liniștirea spiritelor, mai ales că croații se declaraseră împotriva revoluției maghiare și promiteau 300 000 de ostași (sic) în ajutorul Habsburgilor, comitatul Timiș difuzează o circulară prin care aduce la cunoștință populației că, în urma transformărilor revoluționare, națiunea nu se mai identifică cu clasa privilegiată, ci cu întregul popor; de aceea, poporul, prin reprezentanții săi în dietă, va avea posibilitatea să contribuie la elaborarea legilor și să hotărască în problema impozitelor față de stat. Înțeles asemănător are și constituirea comisiilor permanente în Banat, formate din locuitori de diferite naționalități — cum era cea din comitatul Caraș, formată din 150 de membri, între care Eftimie Murgu, Aloisiu Vlad etc.

Simțind cum îi fugă pămîntul de sub picioare, pe măsură ce ritmul desfășurării evenimentelor era din ce în ce mai alert, nobilimea maghiară vedea singura posibilitate de a-și păstra monopolul puterii economice și politice — cum spunea Wesselényi Miklós — în „uniunea“ Transilvaniei cu Ungaria. Cei ce nu-și manifestau entuziasmul pentru o asemenea formulă erau amenințați cu moartea. Imensa majoritate a populației Transilvaniei nu jubila cătuși de puțin față de perspectivele oferite de uniunea forțată. O afirmă chiar și baronul Apor Lázár, care declară că nu crede în promisiunile Ungariei de a ajuta Transilvania, deoarece n-a făcut-o niciodată și fiindcă Transilvania n-a avut parte decît de necazuri din partea Ungariei; din contra, politica greșită a lui Kossuth față de popoarele nemaghiare va determina reînvierea ideii Moraviei Mari și a Daciei, existente încă de venirea maghiarilor în Europa.

Împotriva „uniunii” se pronunță, de asemenea, și majoritatea populației din Banat, așa cum se va declara și adunarea populară a sărbilor ce urma să se întrunească la 27 mai la Karlowitz. Împotriva „uniunii” se declară marea majoritate a sașilor. Aceștia adresau Curții imperiale din Viena, chiar în ziua de 30 aprilie, un memoriu în care cereau respingerea „uniunii” Transilvaniei cu Ungaria, năînscrierea pe ordinea de zi a dietei a problemei „uniunii”. Condiția brașovenilor în această problemă — respectarea autonomiei Transilvaniei, garantată printr-o rezoluție imperială — însemna, în fond, respingerea „uniunii”. Față de opoziția sau condiționarea „uniunii”, guvernatorul Teleki József îl avertizează că problema e ca și hotărâtă, iar condițiile vor putea fi discutate ulterior cu guvernul ungur; guvernatorul socotea de asemenea necesară o reorganizare teritorială a scaunelor săsești, garantându-le sașilor dreptul de a-și folosi limba maternă în administrația locală, respectarea vechilor drepturi municipale, nu și privilegiile cuprinse în diploma Andreiană din 1224; sașii sănătății amenință că vor exercita presiuni asupra deputaților la dietă pentru a accepta „uniunea”. Starea de spirit antiunionistă a sașilor s-ar datora și agitației fostului deputat Schmidt, care încearcă și atragerea românilor de partea sașilor și îndeamnă și pe brașoveni să se împotrivească „uniunii”; au loc conștiințe antiunioniste în Sibiu, la locuința lui Paul Dunca și Schmidt. Sașii ce locuiau la Viena își manifestă atitudinea antiunionistă printr-un memoriu îscălit de 48 de persoane, adresat împăratului și arhiducelui Franz Karl. Se declară împotriva „uniunii” sașii din Sebeș. Atitudinea antiunionistă a sașilor e exprimată și într-un apel difuzat în mai multe părți și care îndeamnă pe români să facă front comun cu sașii împotriva uniunii forțate. Împotriva uniunii se pronunță și slavii de sud, și de aceea croații vor trimite la nevoie 20 000 de soldați în ajutorul sașilor. Magistratul din Bistrița formulează unele condiții față de „uniune”: respectarea privilegiilor cuprinse în diploma Andreiană, asigurarea naționalității și a limbii germane, autonomia municipală și integritatea teritoriului locuit de sași. La rîndul său Franz Salmen, comitele sașilor, se pronunță împotriva „uniunii” pripite, fără dezbatere prealabile, deoarece dieta nu s-a pronunțat niciodată pentru „uniunea” necondiționată, așa cum cerea nobilimea acum; Salmen pretindea că memoriu comisiei, încredințată cu studierea problemei, să fie comunicat deputaților înainte de convocarea dietei. La 7 mai același Salmen comunică hotărîrea Universității săsești de a se împotrivi „uniunii”, întrucât lipseau garanții suficiente asigurării vieții municipale, cerînd totodată scaunelor să dezbată problema „uniunii” cu argumente pro și contra.

Imensa majoritate a poporului român, țărânește și intelectualitate, și-a manifestat atitudinea antiunionistă încă după apariția acestei tendințe. Analiza profundă și demonstrația convingătoare vor fi făcute la a doua Adunare de la Blaj, din 14—16 mai. O singură adunare, și nu două, pe confesiuni, așa cum preconiza oficialitatea pentru a împiedica o concentrare prea mare de oameni în același loc; o singură adunare sub presiunea poporului român, lucru exprimat și de reprezentanții bisericii românești, cum făcea vicarul Moise Fulea și secretarul consistorului din Sibiu, Iacob Bologa, cu motivarea că la adunare se vor discuta probleme de interes pentru întreaga națiune română.

Cunoscînd acest lucru și, în general, atitudinea românilor față de problemele sociale și naționale cardinale ale vremii, oficialitatea a încercat prin toate mijloacele împiedicarea tinerii adunării, sau, dacă acest lucru n-ar fi fost posibil, oprirea participării maselor țărânești și reducerea programului la probleme generale. După aprobarea adunării din 15 mai, Guberniul se grăbește să dea instrucțiuni comitatelor în sensul de mai sus, adică al participării episcopilor, protopopilor și a unor intelectuali mai moderați; cei doi episcopi fiind

făcuți răspunzători pentru buna desfășurare a adunării. Asemenea instrucțiuni contraveneau conținutului apelului — manifest al lui Aron Pumnul, care chema la Blaj vreo 50 000—60 000 de oameni înmormântați pentru a se apăra, dacă vor fi atacați. „Cine nu vrea să rămînă mai departe iobag, să vină pe data fixată la Blaj“, suna apelul. Cei ce doreau să scape de iobagie, mulțimile țărănești, — români în primul rînd, deoarece ei formau marea majoritate a populației, și tot ei suportau și cel mai apăsător jug al serbiei, dar și maghiari și secui și chiar unii sași —, au dat ascultare chemării și nu poruncilor Guberniului. Cu atât mai mult cu cît felurile zvonuri și stiri se răspândiră peste tot în legătură cu stările de lucru din acea vreme, anume că împăratul ar fi hotărît de mai mult timp desființarea iobagiei, dar nobilimea și episcopul Lemeni ar fi ascuns ordinul împăratesc; recrutările și înscrerile în gărzile cetățenești s-ar fi făcut fără stirea împăratului, cu scopul de a chinui pe țărani; tinerii tribuni ar fi trimișii împăratului pentru a vesti stergerea robotelor; armata era adusă la Blaj și împrejurimi cu scopul de a sprijini țărâniminea și a supune nobilimea; împăratul ar fi permis ca la adunarea de la Blaj să participe și români din Țara Românească, Moldova și Ungaria. În fața acestei situații oficialitatea intensifică și înăsprește măsurile pentru împiedicare participării la adunare a persoanelor „neinvitate“. Episcopul Lemeni își slujește în continuare stăpînii, cerînd din nou, prin circulara din 8 mai, protopopilor să tempereze agitația oamenilor și să aștepte desființarea iobagiei prin lege, să nu citeasca manifeste, așa cum au făcut preoții din Dragu și satele vecine, ci să se pregătească pentru adunare protopopii împreună cu două persoane de încredere; cei ce nu vor respecta aceste indicații vor fi judecați și în sat va fi adusă armata.

În această atmosferă, oamenii se pregătesc cu febrilitate. Satele din comitatul Cluj: Suatu, Frata, Bărăi, Mociu, Căian, își aleg delegații, dar vicecomitele, socotind alegerile ilegale, îi oprește; protopopii din Cara, ortodox și greco-catolic, recomandă preoților din protopopiatul lor să fie însoțiti la adunare de câte doi delegați din fiecare sat. Oficialitățile din scaunul Arieș interzic preoților și țărănilor să participe la adunarea de la Blaj fără invitația episcopilor. Dar țărani din Tiur și Bucerdea Grânoasă declară că vor participa la adunare chiar de ar fi să moară toți. Aceiași, la care se adaugă cei din Obreja și Cistei, răspund judeului comitatului, care le interzice plecarea, că ei nu vor asculta decât de canceliștii ce le-au vorbit la adunarea din 30 aprilie și, prin urmare, vor merge la Blaj „chiar dacă ar muri îndată“. Declară că vor merge la Blaj și fără invitație preoții din Grindenii și Cîmpia Turzii.

Față de asemenea îndrăznețe hotărîri, oficialitatea este cuprinsă de neliniște și teamă tot mai mare. Alte măsuri au fost întreprinse, în acord cu generalul Puchner. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos propunea guvernatorului Teleki măsuri militare în vederea Adunării de la Blaj: 2 batalioane de infanterie staționate în satele vecine, Vesa și Ciufud, cîteva unități de cavalerie în satele Tiur și Mănărade și o jumătate de baterie de aruilerie la Blaj. Scopul acestor măsuri, declarat de inițiator, era reprimarea în germe a eventualei răzvrătiri și evitarea „unui incendiu general“. Era ecoul zvonului că după adunare țărâniminea va ataca nobilimea, la instigația tinerilor participanți la adunare. După discuții și parlamentări între guvernatorul Teleki și generalul Puchner se stabilește armata ce urma să „vegheze“ asupra adunării. Cu două zile înainte de adunare a fost concentrată în satele din jurul Blajului armată numeroasă: două escadroane de cavalerie, trei companii și jumătate de infanterie cu două tunuri, mai multe companii de grăniceri secui; o companie de grăniceri secui a fost așezată la Mediaș, din cauza revoltei țărănilor români și maghiari din Copșa Mică. Toate aceste unități

militare erau sub comanda maiorului Wiesser din subordinea generalului Schurter. Pentru a participa la Adunarea de la Blaj, soseau mai mulți revoluționari din Tara Românească și Moldova, cu intenția de a-i îndemna pe cei adunați să refacă „statul dac”, „vechea Dacie”. Directorul poliției din Brașov a reușit să-i identifice pe Gregor Vasiliu, alias Balș, Gheorghe Steluța, alias Sion, Constantin Roman, un Ionescu, Cantacuzino și un Stanescu. Au mai sosit la Brașov Gottfried Maschke din Boemia și Miloș Vladislavievici din Sirmium. Moldovenii Balș, Sion și Ionescu au plecat spre Sibiu, de unde urmău să se îndrepte spre Blaj, iar Miloș Vladislavievici la București. Alți moldoveni au trecut prin pasul Trotuș, dar au fost „înternați” pe teritoriul regimentului întîi de graniță. Guvernatorul Transilvaniei propune trimiterea tuturor în Ungaria de nord sau în Austria pentru a nu ajunge în contact cu români ardeleni. Emisarii moldoveni și munteni au avut întîlniri cu unii preoți români și cu locuitorii din Săcele. Se iau măsuri să nu poată ține cuvîntările la Blaj.

Paralel cu pregătirile pentru Adunarea de la Blaj, la insistențele nobilimii se anunță că se convoacă și dieta de la Cluj pentru ziua de 29 mai, cu următoarele probleme: alegerea cancelarului aulic al Transilvaniei și al președintelui Tablei regești; discutarea „uniunii” Transilvaniei cu Ungaria, dezbaterea și adoptarea legii de desființare a iobagiei și despăgubirea nobilimii; suportarea în comun de către toți cetățenii a sarcinilor publice; asigurarea drepturilor cetățenești și religioase ale românilor; noua lege a presei. Pe la mijlocul lunii mai circula zvonul că vor sosi la Cluj; pentru a participa la dietă, vreo 500 de tineri înarmați de la Pesta, conduși de Vasvári Pál.

În aceste împrejurări Universitatea săsească hotărăște nu numai apărarea drepturilor sașilor, ci și pe ale românilor, dind dispozitii deputaților sași la dieta din Cluj să ceară înălțarea tuturor nedreptăților suferite de poporul român, acordarea de drepturi românilor, inclusiv de a fi reprezentanți în dietă, desființarea robotei și a celorlalte obligații urbariale, piedici esențiale în calea progresului material și spiritual al poporului român. Universitatea săsească va elibera iobagii de sub jurisdicția sa de orice obligații feudale. Sașii mai erau preocupați de modernizarea Universității săsești, deoarece era depășită în multe privințe. Încurajat de aceste gânduri de reforme, episcopul Lemeni cere loturi bisericești pentru preoții români de ambele confesiuni din scaunele săsești. Iar români din Sibiu se auzea că încearcă o răscoală generală pentru realizarea revendicărilor lor și nu pentru răsturnarea regimului politic.

Pe măsura creșterii spiritului revoluționar în Transilvania, contradicțiile dintre guvernatorul Teleki și generalul Puchner se accentuează. Guvernatorul insistă să se dea arme gărzilor cetățenești nobiliare din mai multe orașe și să trimită armată împotriva țăranilor „răzvrătiți”, dar generalul rezistă și la una și la alta dintre solicitări, dispunind ca armata să nu intervină decât în cazuri mai grave și numai după eşuarea celorlalte mijloace de linștire a oamenilor. În același timp generalul comandant al armatei imperiale hotărăște depunerea jurământului pe constituție din partea soldaților, deoarece unele expresii din vechiul jurămînt nu mai erau potrivite, în timp ce emisari din Ungaria îndemnau pe oameni să poarte cocarde cu tricolorul maghiar, iar imperialii cocarde imperiale. În această confuzie, sub influența propagandei notarului Miklós din Cernat, la Săcele se adună semnături de la populația maghiară de a ieși de sub jurisdicția orașului Brașov și a trece sub aceea a scaunului Trei Scaune, cu motivarea unor avantaje materiale.

Volumul de față mai cuprinde cîteva documente semnificative pentru cele două săptămîni de început de revoluție în Transilvania. Între ele unele care evidențiază buna primire a episcopului Andrei Șaguna, la Sibiu, vizita magistratului sibian la noul episcop, acesta fiind convins că Șaguna va juca

un rol însemnat la „dieta românească” din 15 mai. În același timp episcopul greco-catolic din Oradea, Vasile Erdélyi, cere ministrului cultelor din Pestă numirea unui consilier, propunindu-l pentru această funcție pe canonnicul Iosif Silaghi.

*

Volumul de față confirmă afirmația din *Introducerea* celui precedent și anume că pe măsura înaintării în timp documentația sporește cantitativ și calitativ. La fel ca și în volumele precedente și în cel de-al treilea, majoritatea documentelor au fost emise de diverse instituții politico-administrative și militare sau bisericești și de aceea au un caracter oficial. Din acest punct de vedere 88 provin de la Gubernul și de la guvernatorul Transilvaniei, precum și de la comisari și consilieri guberniali; 16 de la guvernul provizoriu al Ungariei și de la diferitele lui minister; 99 de la comitate și de la dregătorii lor: comiți, vicecomiți, juzi nobiliari, membri ai comisiilor de anchetă și ai comitetelor pentru asigurarea ordinii constituite; 31 de la Universitatea săsească, scaunele și districtele săsești, precum și de la dregătorii lor: comitele suprem al sașilor, juzii regali săcănumi, comisari de poliție, membri ai comisiilor de anchetă; 15 de la scaunele secuiești și de la dregătorii lor: juzii supremi și vicejuzi regali și juzii cercuali; 11 de la Tezaurariatul Transilvaniei și de la funcționarii acestuia; 24 de la consiliile orașelor din comitate, scaune și districte și de la dregătorii lor: juzi primari, jurați, membri ai comisiilor de anchetă și ai gărzilor cetățenești; 10 de la comandanți militari; 23 de la episcopi, vicari episcopali, protopopi, preoți, capitluri, consistoare și alte foruri bisericești; 13 de la stăpini de moși și de la administratorii acestora; iar celealte 31 de la alte instituții și de la diferite persoane particolare. Din totalul celor 360 de documente, 277 se referă la Marele Principat al Transilvaniei, 82 la Banat și Partium, iar unul la perspectiva raporturilor monarhiei austriece cu Moldova, Țara Românească și Serbia.

Majoritatea documentelor din acest volum sunt inedite, ca și din celealte două, care au văzut lumina tiparului în 1977 și 1979. Ele provin din arhivele din țară și din cele de la Budapesta și Viena. Arhivele din țară, care ne-au pus la dispoziție valoroase izvoare documentare, sunt cele de la București, Arad, Blaj, Baia Mare, Brașov, Deva, Miercurea Ciuc, Oradea, Sighetu Marmației, Sibiu, Satu Mare, Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Mureș, Timișoara și Cluj-Napoca. Documentelor inedite li se adaugă și cîteva editate, necesare pentru redarea cît mai completă a procesului revoluționar din primăvara anului 1848. Cele scrise în maghiară și sîrbă sunt însoțite de traduceri în limba română, la fel ca și în volumul al II-lea, pentru a fi accesibile cercetătorilor care nu cunosc aceste limbi.

Acad. ST. PASCU

LISTA PRESCURTĂRILOR

- Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia...* = Andics Erzsébet, *A nagybirtokos arisztokrácia ellenforradalmi szerepe 1848—49-ben*, II, Budapest, 1952.
- Barițiu, George, *Părți alese...* = Barițiu George, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, I—II, Sibiu, 1889—1912.
- Bözödi György, *Erdély szabadságbarca...* = Bözödi György, *Erdély szabadságbarca az 1848—49-i hivatalos iratok, levelek és bőlapok tükrében*, Cluj, 1945.
- Cheresteșiu, Victor, *Adunarea națională...* = Cheresteșiu, Victor, *Adunarea națională de la Blaj 3—5 (15—17) mai 1848*, București, 1966.
- Deák Imre, *1848...* = Deák Imre, *1848. A szabadságbarc története levelekben. Ahogyan a kortársak látották*, Budapest, f.a.
- Dragomir, *Studii și documente...* = Dragomir, Silviu, *Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848—49*, I—II, Sibiu, 1944, III, Cluj, 1946.
- Ember Győző, *Iratok...* = Ember Győző, *Iratok az 1848-i magyarországi parasztmozgalrnak történetéhez*, Budapest, 1951.
- Jakab Elek, *Szabadságbarcunk történetéhez...* = Jakab Elek, *Szabadságbarcunk történetéhez. Visszaemlékezések*, Budapest, 1881.
- Păcăian, *Cartea de aur...* vol. I. = Păcăian, Victor, *Cartea de aur*, ed. a II-a, Sibiu, 1940.
- Pap Dénes, *Okmánytár...* = Pap Dénes, *Okmánytár Magyarország függetlenségi harcának történetéhez 1848—49-ben*, I, Pest, 1868.
- Papiu, *Istoria românilor...* = Papiu, Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, I—II, Viena, 1852.

Arhive

Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R. Cluj-Napoca = Arhiva istorică a Filialei din Cluj-Napoca a Academiei R.S. România. În prezent în păstrarea Arhivelor Statului din Cluj-Napoca.

Arh.St. = Arhivele Statului (din localitățile respective).

Arh.St. Budapest, Fond. G. P. = Arhivele Statului Budapest, Gubernium Transylvanicum (in Politicis).

Arh.St. Budapest, Fond. G. Pr. = Arhivele Statului Budapest. Gubernium Transylvanicum elnöksége: Praesidialia.

Biblioteci

Bibl.Acad. R.S.R., București. Ms. rom. = Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România din București. Manuscris românești.

Foto = Fototeca Institutului de istorie și arheologie, Cluj-Napoca.

REZUMATELE DOCUMENTELOR

1. Cluj, 30 aprilie 1848. Guvernatorul Transilvaniei, groful Teleki József, către: 1) comitele suprem al comitatului Alba de Sus, contele Kálnoky Dénes; 2) episcopul greco-catolic de la Blaj, Ioan Lemeni; 3) tezaurarul regesc, contele Mikó Imre. Primului îi face cunoscut că s-a adresat episcopului Lemeni pentru a-l trage la răspundere pe preotul Ioachim Aron, învinuit că a instigat la nesupunere iobagii din Buia și Veseud; îi pretinde, de asemenea, să-i liniștească pe iobagi prin mijloace pașnice și numai dacă pe această cale spiritele nu se vor potoli, să-i arresteze, să-i întemețe și să intenteze proces capilor razvrătișilor. Pe, episcopul Lemeni îl somează să pună capăt activității „agitatorice” a preotului din Buia, iar pe tezaurarul Mikó Imre, să-l anchereză pe concepțistul Popovici.

2. Cluj, 30 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki József către comandantul suprem al armatei din Transilvania, generalul Anton Puchner. Îi înștiințează că a 4-a companie a regimentului II de grăniceri secui s-a opus detașării ei în comitatele transilvâne de teamă să nu fie dusă dincolo de hotarele țării. Totodată îl roagă să-i comunice măsurile luate și dispozițiile date cu privire la armele depuse de această unitate.

3. Cluj, 30 aprilie 1848. Guberniul Transilvaniei către judele regesc suprem din Trei Scaune. Îi aduce la cunoștință că: nu intenționează să scoată grănicerii secui din Transilvania; a intervenit la forurile militare superioare pentru ca armele depuse de ei să fie lăsate acolo unde se află; grănicerii secui trebuie să fie lămuriți să vină în ajutorul nobililor maghiari, amenințați de acțiunile revoluționare ale iobagilor.

4. Cluj, 30 aprilie 1848. Guvernatorul Teleki József către comisarul gubernial teritorial Szabó József. Îl informează că la 26 aprilie iobagii din Așchileu au jurat să nu mai presteze robotele. Să cerceteze situația și să ia măsuri pentru asigurarea liniștii și a vechii ordini publice.

5. Pesta, 30 aprilie 1848. Ministrul de interne al Ungariei către primul ministru, ministrul de finanțe și ministrul cultelor. Primului îi solicită trimiterea armamentului și a munițiilor necesare apărării minelor de cupru din Bihor; celui de-al doilea îi cere să ia măsuri în vederea acoperirii lipsei monedelor de argint din comitatul Bihor; iar celui de-al treilea îi pretinde să apeleze la cler pentru a-i liniști pe iobagi, prin explicarea avantajelor de care se vor bucura de pe urma noilor legi votate de dieta nobiliară de la Bratislava.

6. Viena [30] aprilie 1848. Memorul sașilor adresat Curții imperiale în „problema uniunii” și a convocării dietei. Argumentează că prin unirea Transilvaniei va fi subjugată de Ungaria; nu i se va asigura o viață constituțională; va pierde cele 8 regimenter și astfel îi va scădea forța de apărare. Îl roagă pe împărat să nu sănctioneze uniunea; să nu convoace dieta la Cluj; să nu admită ca în ordinea ei de zi să figureze „problema uniunii” Transilvaniei cu Ungaria.

7. Brașov, 30 aprilie 1848. Judele primar al Brașovului, Johaan Albreichsfeld, către guvernatorul Teleki József. Îl informează despre sosirea din Țara Românească a patru persoane care vor să participe la adunarea de la Blaj, unde ar avea de gînd să pledeze pentru un „stat dacic”; doi dintre ei au plecat într timp la Sibiu; judele primar al Sibiului a fost prevenit să-i supravegheze; dacă se va dovedi că sunt „emisari”, vor fi retrimiti în Țara Românească.

8. Blaj, 30 aprilie 1848. Prim-judele nobiliar al comitatului Alba de Jos, Fosztó Menyhárt, și vicecomitele Miksa János adeveresc că I. Buteanu, Al. Pop (Papiu-Ilarian) și A. Iancu i-au îndemnat pe cei adunați la Blaj în această zi să se compore liniștit și să-si păstreze calmul după ce vor ajunge acasă.

9. Cluj, 30 aprilie 1848. Comitele suprem al comitatului Cluj, Márkási Pál, către guvernatorul Teleki József. Îi face cunoscut că preotul ortodox Ioan Popovici din comuna

Vătava desfășoară o activitate „instigatoare”, care ar periclitat linisteia și vechea ordine constituită. Propune pedepsirea acestui preot.

10. *Dragu, 30 aprilie 1848*. Comisarul gubernial teritorial Szabó József către guvernatorul Teleki József. Îi raportează despre: răspândirea unor manifeste de către fratele preotului din Dragu, care studiază la Cluj; dificultățile întâmpinate în arestarea conducătorilor răzvrătirii din Dragu izvorite din faptul că slujbași comunali sunt români și din lipsa unor ordine precise pe baza cărora șefii celor două unități militare deținute în localitate să-i dea ajutor în acest sens; posibilitatea ivirii unor greutăți cu prilejul escortării celor arestați la închisoarea de la Bonjida; apelul făcut la protopopi pentru a-l ajuta în efectuarea anchetei.

11. *Dragu, 30 aprilie 1848*. Comisarul gubernial teritorial Szabó József către guvernatorul Teleki József. Îi dă informații despre: activitatea „instigatoare” a preotului din Voivodenii; lipsa de asistență militară la efectuarea arestărilor și a pazei celor deținuți din cauza atitudinii de expectativă a comandanților unităților militare deținute la Dragu; amînarea arestării preotului din Voivodenii pînă va fi anchetat de episcopul de la Blaj; necesitatea unei intervenții a Guberniului pe lîngă generalul Gallbrann pentru ca acesta să ordone soldaților staționați la Dragu să-i dea asistență în vederea reprimării răzvrătișilor; extinderea revoltei în toate satele din jurul comunei Dragu.

12. *Vărșand, 30 aprilie 1848*. Procesul-verbal al comisiei de anchetă a revoltei țăranilor din Vărșand împotriva notarului și a judelei nobiliar: potrivit spuselor preotului Isaiă Popovici cauzele răzvrătirii s-au datorat atitudinii provocatoare a judelei nobiliar și abuzurilor notarului communal; declaratiile celorlalți interogați cuprind relatări ample despre cauzele și desfășurarea revoltei.

13. *Arad, 30 aprilie 1848*. Judele primar al orașului Arad, Schärfeneder Ferenc, către primul ministru al Ungariei, Batthyány Lajos. Îi aduce la cunoștință dificultățile ivite cu prilejul desfășurării solemnității pentru depunerea jurămîntului de către membrii gărzii cetețenești.

14. *Pesta, 30 aprilie 1848*. Baronul Wesselényi Miklós către contele Teleki László. Îi propune să dea o răspostă la articolul scris de Rosenfeld și Sigmund cu titlul: *Ungarn und Siebenbürgens Stellung zur Gesamt-Monarchie*.

15. *Pesta, 30 aprilie 1848*. Baronul Wesselényi Miklós către baronul Kemény Zsigmond. Îi roagă să intervină pe lîngă diferiți membri ai guvernului provizoriu ungăr pentru îngrijirea lui Kelemen Lajos; numirea de funcționari și din rîndul românilor, în slujbe de mai mică importanță; sprijinirea planului lui Sigismund Pop de a edita un ziar în patru limbi, la un preț cît mai ieftin.

16. *Cluj, 30 aprilie 1848*. Baronul Jósika Miklós către amicul său baronul Wesselényi Miklós. Îi informează despre refuzul țăranilor din Turbuța, Soimush, Hodod, Husia, Chechiș, Dragu și Gilgău de a mai presta robote, după ce au aflat de reducerea parțială a slujbelor celor de la Jibou; i-a urmat exemplul și și-a scutit și el iobagii de la Gîrbău de o parte din robote, dar ei le-au refuzat în întregime; fiind înconjurat de localități unde țăranii dependenti s-au eliberat prin propriile lor forțe de obligațiile feudale, le-a anulat iobagilor lui toate îndatoririle mai repede cu cîteva zile decât era prevăzut oficial. În încheiere îl felicită pentru numirea de către guvernul provizoriu al Ungariei în funcția de comite suprem și de președinte al comisiei comitatense pentru păstrarea ordinii constituuite.

17. *Icelandu Mare, sfîrșitul lui aprilie 1848*. Sofra Gligor, Sofra Moldovan și ceilalți iobagi din Icelandu Mare către Gubernul Transilvaniei. Se pling că domnii de pămînt le-au răpit o parte din pășunea communală și i-au supus la amenzi și bătăi pe cei care și-au trimis vitele să pășunee acolo; cer săstarea abuzurilor din partea curților nobiliare și restituirea păsunii răpite, deoarece numai astfel își vor putea hrăni vitele cu care îndeplinește robotele.

18. *Brașov /sfîrșitul lui aprilie 1848/*. Lista avocașilor români din Brașov propuși pentru funcții publice în cadrul Magistratului sau Consiliului orașului.

19. [Fără loc, după 30 aprilie 1848]. Apel intocmit de participanții la adunarea din 30 aprilie prin care românii sunt îndemnați să se îndrepte în număr de 50 000–60 000 la Blaj pe data de 15 mai, dar de astă dată fiinarmăți, așa cum merg maghiarii la întrunirile lor; fiinarmăți se vor putea apăra împotriva acelora care ar îndrăzni să-i atace. Apelul se încheie cu chemarea: „Cine nu vră să rămînă pe mai departe iobag să vină pe data fixată la Blaj”.

20. *Cluj, 1 mai 1848*. Guvernatorul Teleki către: 1) contele Kálnoky Dénes, comiule suprem al comitatului Alba de Sus; 2) episcopul Ioan Lemeni de la Blaj. Primului îi aduce la cunoștință că a întreprins măsurile necesare pentru anchetarea preoților din Beiuș și împrejurimi, precum și a concepistului de la Tezaurariat, Ion Popovici; celui de-al doilea îi ordonă

să-i pedepsească aspru pe preoții care s-au dedat la „agitații”, putind să recurgă chiar la demiterea lor din serviciu.

21. Cluj, 1 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către episcopul Ioan Lemeni. Îi trimite raportul judeului regesc suprem al scaunului Arieș, privind activitatea „instigatoare” a lui Vasile Nemeș; îl somează să-l iustifice pe acest teolog și să-i interzică a mai comite astfel de fapte. Totodată îi cere să expedieze la Cluj apelul profesorului de filozofie Aron Pumnul, care cheamă tineretul la ținerea unei adunări populare.

22. Cluj, 1 mai 1848. Guberniul Transilvaniei către: 1) judele primar din Abrud; 2) comitele suprem al comitatului Turda. Primului îi ordona să supravegheze cu atenție **toate** faptele și acțiunile lui Ion Buteanu, iar în cazul că ar părăsi domiciliul să anunțe imediat unde a plecat; celui de-al doilea îi poruncește să-l aresteze pe Al. Papiu-Ilarian în cazul că s-ar afla în raza jurisdicției sale.

23. Cluj, 1 mai 1848. Referat gubernial pe marginea raportului comisarului teritorial Szabó József privind refuzul iobagilor din Dragu și împrejurimi de a mai presta robotele. Guberniul a făcut demersuri pe cale ierarhică pentru a îi se acorda comisarului asistență militară solicitată; a decis întreținerea soldaților staționați la Dragu de către iobagi, pînă nu se vor supune obligațiilor urbariale; a hotărât arestarea „agitatorilor” și trimiterea lor sub escortă la temnița comitatului; a dispus să se aștepte rezultatul anchetei preotului greco-catolic din Vovodenî, ordonată de episcopul Ioan Lemeni.

24. Cluj, 1 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către stăriile privilegiate din adunarea scaunului Odorhei. Le aduce la cunoștință că prin hotărîrea din 3 și 4 aprilie de a desființa pe teritoriul scaunului denumirile de conte și baron și-au depășit competența, deoarece titlurile nobiliare sunt acordate de monarh.

25. Timișoara, 1 mai 1848. Circulara episcopului Timișoarei, Panteleimon Jivcovici, adresată preoților și credincioșilor ortodocși. Îi informează despre: alegera arhiducelui Ștefan ca palatin; numirea acestuia ca locuitor al împăratului în Ungaria; înființarea unui guvern provizoriu ungar și aprobarea de către monarh a reformelor propuse de Dieta de la Bratislava, inclusiv legea desființării obligațiilor iobägești.

26. Cluj, 1 mai 1848. Prim-judele nobiliar Ujvári Károly și consilierul orașului Cluj, Szatmári S. Gábor, către comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál. Îi raportează că în calitate de comisari guberniali investigatori au început la 28 aprilie anchetarea avocatului Florian Micaș; au luat măsuri să se traducă în limba maghiară trei din scrisorile găsite cu ocazia percheziționării domiciliului arestatului; ele demonstrează pe de o parte că Micaș colaborează strîns cu Al. Papiu-Ilarian și I. Buteanu în cauza poporului român, iar pe de altă parte că trebuie să se dea mai multă atenție planurilor de „conspiratie și răscocă” contra stăriilor privilegiate maghiare; propun arestarea lui I. Buteanu și a lui Al. Papiu-Ilarian, care par să fie conducători ai poporului român; propun de asemenea efectuarea unor cercetări amănuntește, atât la Zlatna, cât și la Blaj.

27. Cluj, 1 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál, către Guberniul Transilvaniei. Îi trimite raportul comisarilor, care-l anchetează pe avocatul Florian Micaș, împreună cu anexele.

28. Aiud, 1 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki József. Îi exprimă neliniștea pentru faptul că n-au fost alocate gărzilor cetățenești din Transilvania decît 1 520 arme, din care pentru cele din comitatul Alba revin doar 200; îi cere sprînjin pentru a primi și cele 400 puști de la Alba Iulia, care au fost repartizate anterior comitatului; în acest sens face referiri la apropierea Munților Apuseni și la creșterea pericolului prezentat de mișcările românești după evenimentele de la Blaj pentru securitatea nobililor și a proprietăților lor.

29. Aiud, 1 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós, către Guberniul Transilvaniei. Îi raportează despre: măsurile luate pentru a încerca să împiedice adunarea de la Blaj din 30 aprilie; nerușita acestor încercări; activitatea desfășurată de Al. Papiu-Ilarian, I. Buteanu, A. Iancu și S. Bârnăuș în timpul adunării; împărtășirea participanților în liniște; atitudinea unităților militare concentrate în jurul Blajului în timpul adunării; pericolul pe care-l prezintă în viitor asemenea adunări populară pentru securitatea nobilimii și a regimului ei politic.

30. Blaj, 1 mai 1848. Prim-judele nobiliar Fosztó Menyhárt și vicecomitele Miksa János către comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós. Îi informează despre: măsurile luate pentru aprovizionarea și cantonarea unităților militare sosite în apropierea Blajului, la Bucerdea Grănoasă și Sîncel; încercarea de a împiedica ținerea adunării din 30 aprilie sau cel puțin de a-i reduce proporțiile prin deplasarea la Blaj a acestor unități militare; eșuarea încercării și modul cum s-a desfășurat adunarea; discursurile pacificatoare rostite de Al.

Papiu-Ilarian, I. Buteanu A. Iancu, V. Nemeș și S. Bărnăuțiu; adverința eliberată acestor conducători, pe care o anexează în original.

31. *Aiud, 1 mai 1848*. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki József. În completarea raportului referitor la adunarea de la Blaj din 30 aprilie, îi face cunoscut că n-a putut găsi un prilej favorabil pentru arestarea lui Ion Buteanu fără pericolul de a pricinui o revoltă.

32. *Meteș, 1 mai 1848*. Comitele suprem al comitatului Alba de Sus, Kálnoky Dénes, către guvernatorul Teleki József. Îi aduce la cunoștință că populația din Buia și împrejurimi s-a răsculat, dar a reușit să liniștească temporar spiritele; cere guvernatorului să intervină pe lîngă Comandamentul militar suprem pentru obținerea unor noi forțe armate și pentru punerea lor în serviciul apărării nobilimii și a aparatului ei administrativ; totodată insistă să se ia măsuri împotriva preotului greco-catolic din Buia, pe care-l consideră vinovat de „agitarea” țărănilor.

33. *Tîrnăveni, 1 mai 1848*. Comitele suprem al comitatului Tîrnava, groful Haller Ignác, către guvernatorul Teleki József. Îi informează despre măsurile întreprinse în legătură cu adunarea de la Blaj din 30 aprilie. Iobagii din Feisa continuă să fie refractari. Încep să se eschiveze de la prestarea robotelor și slujbașii domeniului Cetatea de Baltă.

34. *Ungra (scaunul Rupea) 1 mai 1848*. Judele primar și notarul satului Ungra către oficiul scaunului. Raportează că locuitorii și-au ales delegați pentru adunarea de la Blaj din 30 aprilie, argumentând că ea era autorizată de Guberniu, deși li s-a atras atenția că a fost interzisă.

35. *Brașov, 1 mai 1848*. Directorul poliției din Brașov, Joseph Trausch, către Consiliul orașului. Îi înștiințează că la Brașov au sosit din Moldova, Gregor Vasiliu și George Steluta, primul fiind de fapt boierul Balș, iar al doilea boierul Sion; printre cei veniți se numără și C. Roman, care s-a îndreptat spre Sibiu.

36. *Brașov, 1 mai 1848*. Directorul poliției din Brașov, Joseph Trausch, către judele primar din Sibiu. Îi atrage atenția că cei doi fugari din Moldova, boierii Balș și Sion, și-au vizat pasăpartoalele pentru Sibiu și au comandat diligența pe a doua zi; ei par a fi „emisari” și au de gînd să plece la Blaj.

37. *Brașov, 1 mai 1848*. Judele primar al orașului Brașov, Johann Albrechtsfeld, către guvernatorul Teleki József. Îi informează despre trecerea prin Brașov a „emisarilor”, Balș și Sion, din Moldova, Gottfried Maschka din Boemia, Mîlos Vladisavlievich din Syrmia și Constantin Roman din Tara Românească; ultimii trei au devenit „suspecți” datorită declaratiilor pe care le-au făcut.

38. *Brașov, 1 mai 1848*. Magistratul Brașovului către Guberniul Transilvaniei sau către Comandamentul militar suprem. Raportează că la Brașov s-au produs ciocniri între grănicerii secui și soldații regimentului Bianchi; ciocnirea s-a soldat cu rănirea a 12 soldați și 4 civili; propune retragerea grănicerilor secui din localitate.

39. *Brașov, 1 mai 1848*. Directorul de poliție Joseph Trausch, senatorul Karl Myss și alți dregători brașoveni către Magistratul Brașovului. Îi atenționează că în răspunsul pe care Consiliul și comunitatea din Brașov l-au dat Magistratului Sighișoarei în legătură cu hotărîrea scaunului Odorhei referitoare la încorporarea Transilvaniei la Ungaria, s-au pronunțat pentru o uniune condiționată. Condițiile uniunii cuprinse în hotărîrea Universității săsești să fie aduse la cunoștință tuturor cercurilor electorale săsești, pentru ca ele să poată da instrucțiuni corespunzătoare deputaților pe care-i vor trimite la proxima dietă.

40. *Rupea, 1 mai 1848*. Judele regesc din Rupea, Daniel Sifft, către comitele sașilor Franz Salmen. Îi informează despre opoziția populației germane și române față de înființarea gărzii cetănenesti, manifestată cu ocazia unei adunări populare din 9 aprilie; ulterior au avut loc însă adunări mai restrinse pe cartiere; ele s-au soldat cu înrolarea a 200 de bărbați în garda cetăenească.

41. *Zalău, 1 mai 1848*. Vicecomitele comitatului Solnocu de Mijloc, Bálint Elek, către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îi raportează că în jurisdicția sa nu s-au produs răscoale singeroase, dar iobagii ocupă tot mai des pământuri și păduri alodiale; folosesc dreptul regesc [al circumărîtului]; refuză să plătească impozitele și să dea alimente pentru aprovizionarea armatei. Solicită ajutor militar pentru a impune respectarea averii nobiliare, achitarea dărilor și stringerea proviziilor pentru soldați.

42. *Tîmisoara, 1 mai 1848*. Adunarea stărilor comitatului Tîmîș către primul ministru al Ungariei. Îi face cunoscut că noile legi au fost anunțate în adunarea comitatensă din 1 mai. Intrucît legea nr. IX, care reglementează modul de abolire a relațiilor feudale, nu clarifică nici situația iobagilor contractualiști așezăți pe pământuri alodiale, nici cea a taxelor

bănești plătite după morile construite pe sesiile urbariale, solicită instrucțiuni suplimentare pentru lămurirea lor.

43. *Cluj, 2 mai 1848.* Răspunsul Guberniului Transilvaniei la cererea locuitorilor din Dragu privind slujbele iobägești. În ordonă să îndeplinească robotele pînă ce se va întâri dieta transilvăneană și va vota desființarea lor. Dacă nu le vor îndeplini pînă la abolirea lor legală, vor fi obligați să întrețină unitățile militare trimise pe capul lor.

44. *Cluj, 2 mai 1848.* Guberniul Transilvaniei către comisarul teritorial Szabó József. Il informează că la cererea iobagilor din Dragu privind prestarea robotelor a răspuns, poruncindu-le să le îndeplinească.

45. *Cluj, 2 mai 1848.* Guberniul Transilvaniei către: 1) comisarul gubernial, contele Béldi Ferenc; 2) prim-judele nobiliar dirigitor al comitatului Dâbcica, groful Wass Sámuel Primului să aduce la cunoștință că a fost numit comisar gubernial și în această calitate i se ordona să se depleteze imediat la Borșa, unde să încearcă să-i aducă la ascultare pe cale pașnică pe săteni, care refuză să presteze slujbele iobägești; în caz că încercarea nu va da rezultatele scontate, să restabilească ordinea cu ajutorul unei compașii de soldați din regimentul Sivkovich, să-i arresteze pe „instigații” și să-i escorteze la închisoarea comitatului. Pe cel de-al doilea il încunoștințează despre misiunea lui Béldi și-i trasează sarcina de a se îngriji de aprovizionarea soldaților și de restabilirea „ordinii” la Panticeu.

46. *Cluj, 2 mai 1848.* Guberniul ia la cunoștință raportul judeului nobiliar dirigitor al comitatului Dâbcica despre refuzul țărănilor dependenți din Popteleac de a mai presta slujbele iobägești.

47. *Cluj, 2 mai 1848.* Guvernatorul Transilvaniei Teleki József către judele regesc suprem al scaunului Aries, Dindár Antal. Il anunță că deși a cerut să fie cantionate în continuare unități militare la Călărași, prezența lor acolo nu-și mai are justificare din moment ce nu s-au mai semnalat tulburări.

48. *Cornesti, 2 mai 1848.* Judele regesc suprem al scaunului Aries, Dindár Antal, către guvernatorul Teleki József. Il raportează că la Călărași liniaștea a fost restabilită; de aceea solicită aprobarea cererii adresate căpitanului Jósika János de a-și retrage unitățile militare de acolo.

49. *Cluj, 2 mai 1848.* Referat gubernial pe marginea memoriului comitetului pentru menținerea ordinii constituite din comitatul Cluj, privind „agitarea” locuitorilor din Sîncraiu Almașului cu prilejul explicării unui afiș pacificator de către judele nobiliar Teleki Károly. Memoriul va fi înmînat comisarului gubernial Szabó József pentru a se deplasa la Sîncraiu Almașului, după ce va restabili ordinea la Dragu și Gîrbou.

50. *Cluj, 2 mai 1848.* Consilierul gubernial Kemény Ferenc către episcopul Andrei Șaguna. Il aduce la cunoștință raportul prim-judeului nobiliar al cercului de jos din comitatul Cluj, potrivit căruia preotul ortodox Ioan Popovici din Vătava a instigat populația, periclitând ordinea constituită; cere îndepărțarea preotului din localitate și înlocuirea lui cu o altă persoană.

51. *Cluj, 2 mai 1848.* Guberniul Transilvaniei către comitele suprem al comitatului Alba de Jos. Il ordonă să înainteze președintelui tribunalului proceselor civile comune, jurăminte luate cu prilejul depozitărilor martorilor audiați în cazul „cunoscutei instigatoare Varga Katalin”.

52. *Cluj, 2 mai 1848.* Guberniul Transilvaniei către episcopul Ioan Lemeni. Il face cunoscut că datorită instigaților preoților greco-catolici, iobagi din mai multe localități au refuzat să mai presteze robotele. Preoții să se abțină în viitor de la asemenea acțiuni și să îndemne enoriașii să aștepte în liniește desființarea prin lege a iobagiei. În caz contrar, împotriva lor se vor lăua măsuri pe baza legislației în vigoare.

53. *Pesta, 2 mai 1848.* Ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan, către primul ministru Barthyány Lajos. Il cere să intervină pentru acordarea unor forțe militare comitatelor Crasna și Solnocu de Mijloc, cu ajutorul căror să fie reprimate acțiunile iobagilor ce vizau ocuparea pămînturilor alodiale. Vicecomitele comitatului Crasna îl aduce la cunoștință intervenția făcută pe lîngă primul ministru.

54. *Budapest, 2 mai 1848.* Ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan, către comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc. Scriindu-în problema desființării relațiilor urbariale, deplinește acțiunile acelor iobagi care au ocupat părți din alodiile nobiliare, și amenință cu pedepsirea lor exemplară. Pe această linie îl recomandă vicecomitelui: să restabilească liniaștea printre săteni; să-i îndemne să-și lucreze sărguincios pămînturile pe care au devenit proprietari deplini; să ia măsuri pentru a se cultiva cu porumb, cartofi și sfecă terenurile ce n-au fost însămînțate în toamnă cu grîne, pentru a se evita foamea.

55. *Pesta*, 2 mai 1848. Ministerul de Interne al Ungariei către comitatul Crasna. Îl informează despre: numirea unui nou comite suprem și a unui comisar pentru anexarea comitatului la Ungaria; traducerea noilor legi în limba română și trimiterea lor la tipar.

56. *Cluj*, 2 mai 1848. Consilierul gubernial, baronul Kemény Ferenc, către generalul Adam Gallbrunn. Il înșinujează despre: nesupunerca populației din Borșa, comitatul Dâbica; deplasarea la fața locului a contelui Beldi Ferenc în calitate de comisar gubernial și nereușita lui în „restabilirea ordinii”; necesitatea trimiterii unei companii de infanterie la Borșa, pentru a ajuta grofului Beldi și prim-judeului dirigitor Wass să-i readucă pe iobagi la suținere.

57. *Blaj*, 2 mai 1848. Episcopul greco-catolic Ion Lemeni către guvernatorul Teleki József. În legătură cu manifestul tipărit la Buda, il anunță că picrot din Buia a fost obligat de sătenii să-l citească; el le-a atras însă atenția că n-avea semnatură și deci nu era valabil; manifestul a fost citit în public și la Veseud și la Călvăsăr; va expedia declarațiile autentice ale preoților din Buia și Voivodeni.

58. *Blaj*, 2 mai 1848. Episcopul Ion Lemeni către guvernatorul Teleki József. Îl exprimă părerea că s-a făcut o greșeală în raportul ce i s-a înaintat despre adunarea din 30 aprilie, în care Simion Bărnăuțiu a fost apreciat ca „om al păcii și nu instigator”. Recomandă interzicerea participării lui S. Bărnăuțiu și Al. Papiu-Ilarian la viitoarea adunare, precum și eliminarea din seminar a teologilor Nemeș și Todoran.

59. *Timișoara*, 2 mai 1848. Circulara episcopului romano-catolic de Cenad, Lonovics József, către protopopii săi. Il sfătuiește să se abțină de la inspectarea parohiilor și să evite orice conflict cu enoriași privind veniturile și drepturile parohiale; clerul să îndemne poporul la menținerea liniștiției.

60. *Sibiu*, 2 mai 1848. Consilierul tezaurarial Eder Carol către vicepreședintele Tezaurariatului, groful Beldi György. Il raportează despre cercetările întreprinse privitor la persoana concepistului Ioan Popovici, învinuit că ar fi trimis preotului greco-catolic Ioachim Aron din Buia un manifest în mai multe exemplare, care ar fi provocat refuzul slujbelor iobăgești de către țărani din această localitate și din Veseud; a interogat toate persoanele aflate în slujba Tezaurariatului cu numele de Popovici, însă rezultatul a fost negativ.

61. *Sibiu*, 2 mai 1848. Proces verbal întocmit de împuñătorul Tezaurariatului din Sibiu, Carol Eder, cu ocazia anchetei întreprinse pentru cercetarea activității concepistului Ioan Popovici, suspectat că ar fi dat un manifest „instigator” preotului Ioachim Aron din Buia.

62. *Cluj*, 2 mai 1848. Judele primar al Clujului, Grois Gusztáv, către guvernatorul Teleki József. Il aduce la cunoștință că l-a împuñătorit pe Tauffer Ferenc cu îndeplinirea ordinului gubernial privind transportarea unui stoc de arme de la Năsăud la Cluj; acesta s-a reîntors însă de la Năsăud fără a-și fi îndeplinit misiunea, deoarece comandanțul suprem al armatei s-a opus „predării armelor”.

63. *Dej*, 2 mai 1848. Locuitorul judeului primar din Dej, Pataki Dánid, către superiorul său, judele suprem administrator al comitatului Solnocu Interior, Mósa József. Il raportează că a întreprins cercetări și aflat că fiul preotului din Suciu de Jos a lăsat un manifest nesemnat, adresat românilor, în localitatea Măgoaja; manifestul a provocat revolta de la Băișa și împrejurimi; a determinat plecările la adunarea de la Blaj din 30 aprilie; a cauzat întruirea populară de la Ocna Dejului, unde fiul protopopului a adus și el manifeste asemănătoare.

64. *Bonțida*, 2 mai 1848. Adunarea stărilor privilegiate din comitatul Dâbica către Guberniul Transilvaniei. Il propune să introducă și în Dâbica tribunalele statariale, la fel ca și în comitatele Cluj și Solnocu de Mijloc, intrucât în mai multe localități se refuză prestația muncilor iobăgești.

65. *Turda*, 2 mai 1848. Președintele provizoriu al comitetului pentru menținerea ordinii constituite din comitatul Turda, Gaál Sámuel, către Guberniul Transilvaniei. Il informează despre acțiunile revoluționare cu caracter antifeudal din localitățile Rimetea, Colțești, Izvoarele și Vălișoara; solicită trimiterea urgentă a două companii de soldați galicieni; una pentru Colțești, iar cealaltă pentru Izvoarele și Vălișoara.

66. *Turda*, 2 mai 1848. Consiliul orașului Turda către Guberniul Transilvaniei. Il aduce la cunoștință hotărîrea luată la ședința mixtă a consiliului de a se proceda la înarmarea gărzilor cetățenești cu 300 de lănci pe cheltuiala casieriei orașului, pînă cînd se vor primi puști îndestulătoare.

67. *Arad*, 2 mai 1848. Comitetul pentru menținerea ordinii constituite din regiunea „Între Crișuri”, către comisia centrală pentru asigurarea ordinii constituite din comitatul Arad. Raportează despre reîntoarcerea la posturile lor a judeului primar și a notarului din Șomoșcheș, care fuseseră alungați de sătenii răzvrătiți.

68. *Turia, 2 mai 1848.* Administratorul Kónya András către stăpînul său baronul Apor Lázár. Îl informează despre acțiunile antifeudale și antinobiliare ale grănicerilor secui.

69. *Pesta, 3 mai 1848.* Ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan, către vicecomitele comitatului Caraș, Jakabffy Kristóf. Îl precizează că începând cu 11 aprilie, cind a fost sancționată și publicată legea urbarială, încetează toate robotele, dijmile și taxele în bani datorate de iobagi.

70. *Sibiu, 3 mai 1848.* Președintele provizoriu al Consistoriului ortodox din Sibiu, vicarul Moise Fulea, și secretarul acestuia Iacob Bologa, către Gubernul Transilvaniei. În numele Consistoriului ortodox îi cer lămuriri în legătură cu adunarea din 15 mai de la Blaj; totodată îi propun aprobarea unici singure adunări și nu a două întruniri pe confesiuni, întrucât urmează să se discute probleme ce interesează întreaga națiune română.

71. *Oradea, 3 mai 1848.* Episcopul greco-catolic de la Oradea, Vasile Erdeli, către direcția cultelor din cadrul guvernului de la Pesta. Propune ca în resortul bisericii catolice din cadrul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice de la Pesta să fie numit canonul Iosif Silaghi de la Oradea în calitate de consilier, care să reprezinte confesiunea greco-catolică.

72. *Odrohei Secuiesc, 3 mai 1848.* Conducerea școlii calvine din Odrohei către Gubernul Transilvaniei. Îl anunță hotărîrea de a întrerupe cursurile începînd cu data de 1 mai, deoarece în noile împrejurări politice menținerea tinerilor la școală ar putea pricinui eventuale dezordini.

73. *Sfântu Gheorghe, 3 mai 1848.* Notarul adjunct al comunității calvine din jurul localității Sfântu Gheorghe, Gödri Ferenc, către judele regesc suprem din Trei Scaune, baronul Petrichevich Horvath Albert. Îl aduce la cunoștință plingerea cîtorva dintre preoți împotriva abuzurilor unor proprietari de moși, care-i alungă pe iobagi din locuințele aflate în folosiștea lor.

74. *Sibiu, 3 mai 1848.* Delegatul Brașovului la Universitatea săsească, Joseph Graef, către Magistratul Brașovului. Îl raportează despre: vizita pe care a făcut-o guvernatorul Transilvaniei, Teleki József, la Sibiu, pentru a se consulta cu generalul Anton Puchner și cu comitele sașilor Franz Salmen, în vederea luării măsurilor ce se impuneau în urma acelor de insubordonare a trei companii ale regimentelor de grăniceri secui; trimiterea contelui Mikes din Trei Scaune pentru a potoli spiritele; informarea de către guvernator a deputașilor Universității săsești despre iminența uniunii Transilvaniei cu Ungaria.

75. *Brașov, 3 mai 1848.* Hotărîrea Magistratului și a comunității Brașovului în problema uniunii Transilvaniei cu Ungaria. Se pronunță pentru uniune în condițiile pe care le vor prezenta deputații proprii trimiși la Dietă. În principiu, Magistratul și patriciatul Brașovului sunt de acord cu condițiile uniunii formulate de Universitatea săsească.

76. *Dragu, 3 mai 1848.* Comisarul teritorial Szabó József către Gubernul Transilvaniei. Îl trimit o scrisoare cu caracter „răzvrătitor” a preotului greco-catolic din Fizes, care i-a fost predată de proprietarul de moșie Durus József. Cere instrucțiuni pentru a ști cum să acioneze.

77. *Cornești, 3 mai 1848.* Judele primar din Cornești către scaunul Aricș. Îl înaintează lista persoanelor din localitate de la care a confiscat arme. Armele le-a predat judeului cercual din cercul de sus pentru a fi depuse la arhiva scaunului.

78. *Turda, 3 mai 1848.* Lista românilor din Pietroasa cărora li s-au confiscat armele.

79. *Carei, 3 mai 1848.* Comitetul permanent pentru asigurarea ordinii constituite din comitatul Satu Mare către palatinul Ungariei. Solicită aprobarea pentru introducerea statariului pe teritoriul comitatului, întrucât zilnic se produc răzvrătiri.

80. *Lugoj, 3 mai 1848.* Congregația sau adunarea generală a stărilor privilegiate din comitatul Caraș către Ministerul de Interne al Ungariei. Îl informează că adunării i-sau adus la cunoștință noile legi; ea a luat o serie de măsuri în vederea pregătirii și desfășurării alegerii viitorilor deputați.

81. *Lugoj, 3 mai 1848.* Protocolul adunării congregației comitatului Caraș cu privire la alegerea comisiei permanente pentru menținerea ordinii constituite pe anul 1848. S-a hotărîtu ca ea să fie formată din 150 membri. Între ei au fost aleși și români Eftimie Murgu, Aloisiu Vlad, Alexandru Capra, Vasile Albini, Ioan Vancea, Ignatie Vuia, Nicolae Velea și alții.

82. *Lugoj, 3 mai 1848.* Protocolul congregației comitatului Caraș despre hotărîrea delegaților ortodocși români de a nu participa la congresul bisericesc din 27 mai, organizat de clerul sărbesc. Hotărîrea a fost luată în adunarea reprezentanților poporului român și ai clerului săinută la Lugoj. Adunarea a desemnat o comisie pentru a pregăti terenul în vederea separării de ierarhia sărbească.

83. Lugoj, 3 mai 1848. Protocolul congregației comitatului Caraș, întocmit cu ocazia citirii mai întâi a unui decret semnat de palatinul Ștefan și de primul ministru al Ungariei, Batthyány Lajos, și apoi a scrisorii comisarului regal Csernovics Péter adresată vicecomitetului. Decretul se referă la numirea lui Csernovics în funcția de comisar plenipotențiar, iar scrisoarea conține împunerăcirea dată acestuia de a introduce tribunale statariale și în comitatul Caraș.

84. Arad, 3 mai 1848. Raportul comisiei comitatense de anchetă cu privire la mișcarea din 23 aprilie 1848 a țărănilor din Vârșand împotriva notarului și judeului primar din localitate. După patru zile de anchetă, comisia a ajuns la concluzia că toși locuitorii satului ar fi „vinovați” de răzvrătirea din 23 aprilie; dintre cei arestați a trimis nouă la închisoarea comitatului.

85. Peica, 3 mai 1848. Protocolul congregației comitatense restrinse a comitatului Arad din 29 aprilie 1848. Pe baza adresei comisarului regal plenipotențiar Csernovics Péter, adunarea stabilește categoriile celor ce urmează să fie judecați de cele două tribunale statariale, din care unul va funcționa pentru plășile Zarand și Inău, iar celălalt pentru plășile Ștria și Arad.

86. [Cluj], 3 mai 1848. Baronul Bornemissza Ignác către Guberniul Transilvaniei. Il informează despre starea de spirit revoluționară a iobagilor săi din comunele Bretea de Mureș, Ulieș și Ilia situate în comitatul Hunedoara.

87. Tara, 3 mai 1848. Judele nobiliar Pápai Lajos către comitele suprem al comitatului Turda, groful Toroczkai Miklós. Îi raportează că de la ultima întrevedere și de la cel din urmă raport nu s-a produs nici o tulburare de amploare în plasa pe care o conduce. Nu mai în localitatele Poșaga, Lunca și Vidoml, iobagii continuă să refuze prestarea robotelor și dijimelor, sub influența celor din Rimetea.

88. Sibiu, 3 mai 1848. Funcționarul tezaurarial Tompa Imre către baronul Apor Károly. Il informează despre: atmosfera antiunionistă de la Sibiu; frământările iobagilor români din Buiu și împrejurimi; confuzațiiile antiunioniste ale românilor și sașilor ținute la Paul Dunca și Schmidt; răspândirea unei proclamații în limba română; speranțele pe care și le pun nobilii în grănicerii secui pentru a-i ține în frâu pe sași; înarmarea sașilor și arborarea de către ei a culerilor austrieci.

89. Cluj, 4 mai 1848. Guberniul Transilvaniei către: judele primar al Sibiului; judele primar al Brașovului. Primului îi aduce la cunoștință că judele primar al Brașovului l-a informat despre sosirea a trei „emisari” din Muntenia sau Moldova cu intenția de a merge la Blaj pentru a-i îndemna pe români să refacă vechea Dacie; de asemenea despre plecarea unui al patrulea sosit spre Sibiu; celui de-al doilea îi confirmă primirea raportului despre „emisari” și-l informează că l-a anunțat pe judele primar din Sibiu pentru a-i supravegheea.

90. Dragu, 4 mai 1848. Comisarul teritorial Szabó József către Guberniul Transilvaniei. Raportează că cei doi protopopi numiți de episcopul Lemeni pentru a-l investiga pe preotul român din Voivodenii invocă pretextul că sunt chemați la Blaj, pentru a tăărâgăna ancheta; exprimă părerea că preoții români din Voivodenii, Dragu, Fizeș și Cristorel, ar fi cu toții „instigatori”; de asemenea că cei doi fii ai preotului din Cristorel, care studiază la Cluj, ar fi vinovați de a fi adus și difuzat în popor programul revoluționar românesc.

91. Cluj [4 mai 1848]. Referatul Guberniului Transilvaniei privind activitatea preotului Pantaleon Popovici din Iclod și a protopopului Gheorghe Thecar din Sic, numiți comisari eparhiali de către episcopul Lemeni, pentru a cerceta activitatea „instigatoare” desfășurată în Dragu de preotul din Voivodenii. Guberniul le anulează mandatul de anchetatori, întrucât au tergiversat îndeplinirea misiunii lor.

92. Cluj, 4 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către generalul Adam Gallbrunn. Il informează că frământările continuă la Borșa și după sosirea unităților militare.

93. Cluj, 4 mai 1848. Guberniul Transilvaniei către comitatul Turda. Il cere să ia măsuri pentru satisfacerea petiției iobagilor din Iclod Mare, reșinută de prim-judele nobiliar al comitatului.

94. Cluj, 4 mai 1848. Guberniul Transilvaniei către comisarul teritorial Szabó József. Il ordonă să-l trimită pe judele nobiliar al plășii Panticeu, Farkas István, în localitatea Gilgău, pentru a cerceta cauzele refuzului iobagilor de a mai presta robotele și a-i aduce la supunere.

95. Sfintu Gheorghe, 4 mai 1848. Apelul comisarilor guberniali Mikes János și Zeyk Károly către cele patru companii de grăniceri, care s-au reîntors din Ozun la vatrele lor: Grănicerii sănătății să restituie armele pe care le-au sechestrat și să se deplaseze la Aiud și Turda. Totodată sănătății că nu vor fi duși din Transilvania.

96. *Cluj*, 4 mai 1848. Guberniul Transilvaniei către comitatul Crasna. Ii aduce la cunoștință că a aprobat introducerea tribunalelor statariale pe teritoriul comitatului pentru o perioadă de trei luni.

97. *Pesta*, 4 mai 1848. Secretarul de stat al Ministerului de Finanțe al Ungariei, Pulszky Ferenc, către ministrul de interne, Szemere Bertalan. Ii anunță că a somat direcțiunea montanistică din Oravița să contribuie la menținerea liniștii și să sprijine introducerea administrației comitatense pe teritoriul minier.

98. *Sibiu*, 4 mai 1848. Generalul Anton Puchner către Comandamentul general al armatei austriece din Banat. Ii furnizează informații despre viul interes stârnit în Transilvania de proclamarea libertății presei și a dreptului de a se organiza gărzii cetățenești; ecoul evenimentelor din Ungaria în Transilvania; refuzul a patru companii din Regimentul 2 de grăniceri secui de a executa un ordin de deplasare; neacceptarea de către iobagi de a mai executa robotă; întrunirea unor intelectuali la Blaj pentru a formula revendicări privind desființarea slujbelor iobägești și recunoașterea românilor ca a patra națiune, care vor fi supuse adunării populare din 15 mai.

99. *Blaj*, 4 mai 1848. Episcopul Lemeni către comitatul Solnocu Interior. Iși exprimă regretul că populația „îndusă în eroare” a intenționat să-și trimită căte doi reprezentanți din fiecare sat la Blaj pe data de 30 aprilie; a dezaprobat manifestele aduse de tineretul studios de la Blaj, din care unele au ajuns să fie citite.

100. *Sibiu*, 2—4 mai 1848. Comitele sașilor, Franz Salmen, către Magistratul Sighișoarei. Ii trimite în copie o adresă din 25 aprilie către împărat, prezentată o zi mai târziu arhiducelui Franz Karl de către 48 de sași ce locuiesc la Viena; prin ea semnatarii se pronunță împotriva uniunii Transilvaniei cu Ungaria.

101. *Oravița*, 4 mai 1848. Oficiul minier Oravița către Societatea minieră. Ii înaintează o circulară în vederea ședinței comisiei miniere din 6 mai. Ea se convoacă cu scopul de a alege delegați pentru comisia centrală de la Buda, care-și va începe lucrările în 15 mai 1848.

102. *Aiud*, 4 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki József. Ii expune părearea că adunarea de la Blaj din 30 aprilie, la care au luat parte căteva mii de persoane, ar fi demonstrat necesitatea sporirii unităților militare pentru a staționa acolo, întrucât la 15 mai numărul participanților va fi și mai mare.

103. *Sinpaul*, 4 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Tîrnava, groful Haller Ignác, către guvernatorul Teleki József. Ii informează despre: răspândirea multor zvonuri printre iobagi după adunarea din 30 aprilie de la Blaj; frica ce stăpînește nobilimea; refuzul unor iobagi din Nadeș de a mai presta robotele; ședința comitetului pentru apărarea ordinii constituuite, care ar fi hotărît să solicite unități militare; alcătuirea unui comitet special pentru organizarea gărzilor cetățenești și întrunirea peste două zile a „întregului comitat” pentru a se confațui în această problemă.

104. *Cluj*, 4 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál, către guvernatorul Teleki József. Ii aduce la cunoștință că țărani din Bercea, Mierța, Zimbor și Sutoru refuză prestarea robotelor datorită „agitațiilor” preotului greco-catolic din primul „sat”; cere pedepsirea acestuia preot, dar și a celui din Sâncraiu Almașului pentru aceeași „vină”.

105. *Aiud*, 4 mai 1848. Baronul Bánffy Miklós, comitele suprem al comitatului Alba de Jos, către guvernatorul Teleki József. Ii solicită aprobarea pentru introducerea tribunalelor statariale, invocînd: primejdia desființării relațiilor urbariale fără a se respecta „fărmele constitutionale”; pericolul ce planează asupra persoanelor și averii proprietarilor de moșii; răspândirea zvonului că nu s-ar mai ține dieta și că decizile vor fi luate de adunarea de la Blaj.

106. *Sfîntu Gheorghe*, 4 mai 1848. Judele regesc din Trei Scaune, Gáll József, către notarul consistorial, Gödri Ferenc. Ii cere să-i comunice numele proprietarilor de moșii, care au încercat să-i alunge fără motiv pe iobagi de pe loturile lor, pentru a nu lovi în acei nobili care nu au comis astfel de greșeli.

107. *Iieni*, 4 mai 1848. Judele regesc din Trei Scaune, Gáll József, către dregătorii scăunali. Le aduce la cunoștință că nu s-a respectat hotărîrea de a fi ținuți pe sesiile lor iobagii din Coșeni, Dobolii de Jos și Iieni, ci au fost aproape toți alungați; această acțiune ar putea duce la tulburări.

108. *Carei*, 4 mai 1848. Vicecomitele comitatului Satu Mare, Gabányi Sándor, către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Ii raportează despre revoltele de la Sanislău și Craidorolț și despre măsurile luate pentru reprimarea lor. Totodată anexază lista circumscriptiilor electorale și tabelul cu numele membrilor comisiei electorale.

109. Sebeș, 4 mai 1848. Judele regesc Samuel Meister din Sebeș către comitele sașilor Franz Salmen. Il încunoștează că i-a parvenit stirea, potrivit căreia la Sibiu ar fi avut loc o demonstrație împotriva uniunii Transilvaniei cu Ungaria; sașii din Sebeș se pronunță și ei împotriva uniunii.

110. Sibiu, 4 mai 1848. Michael Wenrich și Johann Schwarz, delegați sighișoreni la ședințele Universității săsești din Sibiu, către Magistratul Sighișoarei. Raporteză despre convorbirea unei delegații a Universității săsești cu guvernatorul Teleki, care a declarat că uniunea va fi iminentă; de asemenea că va avea loc o reorganizare a vechilor unități administrative, deci și a scaunelor săsești. Anexează unele foi volante pentru a orienta Magistratul din Sighișoara asupra diferitelor curente existente în privința uniunii.

111. Bistrița, 4 mai 1848. Magistratul din Bistrița către Universitatea săsească. Comunitatea a discutat propunerile Universității privind uniunea condiționată a Transilvaniei cu Ungaria și este de acord cu ele. Deputații Bistriței la dietă vor primi instrucțiuni în acest sens.

112. Sibiu, 4 mai 1848. Delegatul brașovean la ședințele Universității săsești, Joseph Graef, către Magistratul Brașovului. Il dă informații despre evenimentele de la Sibiu; activitatea antiuniونiștă a locotenent-colonelului Wallenstein și a tinerului Rosenfeld; situația din Orăștie; adunarea de la Blaj, unde episcopul Ioan Lemeni ar fi fost insultat și silit să părăsească amvonul.

113. Viena, 4 mai 1848. Baronul Apor Lázár către fiul său Apor Károly. Il scrie despre activitatea pe care a depus-o după ce a preluat conducerea Cancelariei aulice a Transilvaniei în urma demisiei baronului Josika. Întotdeauna îl dă informații despre evenimentele din Austria și Ungaria și-i exprimă regretul față de pierderile pe care le vor suferi nobili și secuii din Transilvania odată cu desființarea iobăgiei și cu abolirea vechii constituții feudale. Exprimă de asemenea temeri față de eventualitatea refacerei Moraviei mari și a vechii Daciei.

114. Roșia Montană, 4 mai 1848. Parohul Simion Balint către episcopul Ioan Lemeni. Il răspunde la scrisoarea prin care, la ordinul guvernatorului Teleki, și ceruse să-și justifice activitatea de organizator și participant la adunările de la Abrud și Cîmpeni din prima jumătate a lunii aprilie. A participat la ele, deoarece perspectiva desființării iobăgiei și a cuceririi libertății i-au pus în mișcare și pe români din Munții Apuseni, ca și pe maghiari; adunările, desfășurate în locuri publice, cu participarea reprezentanților locali ai puterii de stat, au avut scopul de a discuta o petiție cu revendicările națiunii române, pe care să o semneze toți participanții, pentru a fi înaintată viitoarei diete.

115. Viena, 5 mai 1848. Rescriptul împăratului Ferdinand I prin care anunță: convocarea Dietei Transilvaniei pentru ziua de 29 mai 1848 la Cluj în vechea ei compozitie bazată pe stările privilegiate ale maghiarilor, secuilor și sașilor; numirea generalului Anton Puchner în calitate de comisar regal plenipotențiar la dietă; problemele ce trebuiau discutate și rezolvate de dietă.

116. Cluj, 5 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Il informează că Guberniul a aprobat o adunare a românilor la Blaj pe data de 15 mai, cu condiția ca la ea să participe numai preoții și un număr restrins de bărbați instruiți; pentru a se evita eventualele tulburări, il roagă să detaseze în satele din jurul Blajului unității militare, care să stea la dispoziția comisarului gubernial Bánffy Miklós, comitele comitatului Alba de Jos.

117. Cluj, 5 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către tezaurarul Mikó Imre. Il îngăduiează, că generalul Puchner a refuzat să dea puști gărzilor cetățenști din Cluj, Dej, Turda, Aiud și Abrud, de la depozitul regimentului grăniceresc din Năsăud și să opus utilizării armatei pentru a-i forța pe iobagi să presteze robotele. Il roagă să intervină pe lîngă general pentru a aviza favorabil cererile sale.

118. Cluj, 5 mai 1848. Guberniul Transilvaniei către: 1) generalul Adam Gallbrunn; 2) comisarul gubernial Béldi Ferenc; 3) prim-judele dirigitor al comitatului Dăbica, Wass Sámuel. Le aduce la cunoștință că Guberniul a fost îngăduiat despre refuzul iobagilor din Borsa, Giula și Ciumăfaia, situate în comitatul Dăbica, de a mai presta robotă și despre incercarea lor de a ocupa pămînturi alodiale. Pe primul il roagă să ordone comandanților unităților militare trimise pentru a-i obliga pe iobagi să reia prestarea robotelor, să se pună la dispoziția lui Béldi și a lui Wass. Béldi și Wass sunt îngăduitați despre intervenția făcută la generalul Gallbrunn.

119. Cluj, 5 mai 1848. Guberniul Transilvaniei către comisarul gubernial Bedeus Josef. Il informează că a intervenit pe lîngă Comandamentul militar suprem, pentru a ordona tri-

miterea unor trupe de infanterie mai mari, care să ocupe poziții la Ciufud și Veza cu ocazia adunării de la Blaj din 15 mai.

120. *Cluj, 5 mai 1848.* Referatul Guberniului pe marginea raportului comisarului teritorial Szabó József privind: arestarea unor locuitori din Dragu și Voivodenii și trimiterea lor la închisoarea de la Bonțida; propunerea de a nu deplasa la Gîrbou trupele de la Dragu, întrucât iobagii din ultima localitate și din satele învecinate n-au reluat prestarea robotelor. Comisarului gubernial î se va comunica să se depleteze la Gîrbou pentru a-i forța și aici pe țărani să reia slujbele iobăgești.

121. *Cluj, 5 mai 1848.* Guberniul Transilvaniei către: 1) comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál; 2) comisarul teritorial Szabó József; 3) episcopul Ioan Lemeni. Prinmului îi ordonă să-l cheme la Cluj pe preotul din Sâncraiu Almașului pentru a fi interogat în legătură cu acțiunea lui „instigatoare”; de asemenea să-i tragă la răspundere pe cei doi fii ai preotului din Cristorel, care au răspândit și au pus în vinzare exemplare ale programului românesc de revendicări. Celui de-al doilea îi aduce la cunoștință măsurile luate, iar celui de-al treilea îi cere să-i admonesteze pe preoții din Voivodenii, Dragu, Fizeș, Cristorel și Sâncraiu Almașului pentru activitatea lor „agitatoare” și să le pună în vedere să îndemne populația la liniște și la prestarea slujbelor iobăgești.

122. *Cluj, 5 mai 1848.* Guberniul Transilvaniei către comitele suprem al comitatului Cluj. Îi poruncește să-l cheme imediat la Cluj pe preotul din Bercea, care și-a îndemnat enoriașii să nu mai presteze robe. Intrucât îndemnul i-a fost urmat și de iobagii din Mierța, Zimbor și Sutoru, preotul va fi anchetat de comisia numită să cerceteze cazul avocatului Florian Micaș.

123. *Sfîntu Gheorghe, 5 mai 1848.* Comisarii guberniali, groful Mikes János și Zeyk Károly, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că au reușit să determine cele patru companii de grăniceri secui, care s-au reîntors din Ozun, să pornească spre Aiud și Turda; ele nu vor putea ajunge totuși la 15 mai în împrejurimile Blajului, deoarece provin din 90 de sate și deci este dificil să se grăbească plecarea lor; mai greu va fi de rezolvat problema transportului din Secuime a armelor reținute de cele patru companii.

124. *Viena, 5 mai 1848.* Ministrul de finanțe al Austriei, Krauss, către împăratul Ferdinand. Îi propune să aprobe cererea contelui Mikó de a participa la lucrările Dietei Transilvaniei și de a fi înlocuit la conducerea Tezaurariatului de către contele Beldi pe timpul cătva absență. Împăratul aprobă cererea la 16 mai.

125. *Buda, 5 mai 1848.* Palatinul Ungariei, Ștefan, către comitatul Satu Mare. Îi aprobă cererea de a introduce tribunale statariale pe teritoriul comitatului.

126. *Sibiu, 5 mai 1848.* Generalul Anton Puchner către Guberniul Transilvaniei. Îi semnalăază prezența unor emigranți politici moldoveni în Transilvania și cere instrucțiuni în privința lor; propune arestarea acestora la frontieră și trimiterea lor în regiuni mai îndepărtate.

127. *Arad, 5 mai 1848.* Comitatul Arad către Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor din Ungaria. Înaintează cererea românilor din comitatul Arad de a se amâna congresul ortodocșilor și de a nu se mai ține la Karlowitz, ci fie la Arad, fie la Timișoara.

128. *Borsa, 5 mai 1848.* Prim-judele dirigitor al comitatului Dăbica, Wass Sámuel, către guvernatorul Teleki József. Îi furnizează informații despre acțiunile revoluționare anti-nobiliare de la Borsa, Giula, Ciumăfaia și Feiurd. Cere noi forțe militare pentru a-i săli pe iobagi să respecte „drepturile” nobilimii.

129. *Sibiu, 5 mai 1848.* Comitele sașilor, Franz Salmen, către Guberniul Transilvaniei. Reamintește că încă în 1842 dieta a numit o comisie pentru a examina oportunitatea uniunii Transilvaniei cu Ungaria și condițiile în care ea ar fi realizabilă. Comisia trebuia să pregătească un studiu ce urma să fie prezentat deputaților. Problema uniunii a fost reluată de dietă în 1847. Atunci s-au formulat condițiile în care, eventual, s-ar fi putut însăptui. Uniunea nu poate fi nicidcum realizată pînă, fără consfătuiri prealabile. Dieta nu s-a pronunțat niciodată pentru o uniune necondiționată, cum se cere acum. Roagă ca memoria comisiei să fie comunicat deputaților înainte de convocarea dietei.

130. *Sibiu, 5 mai 1848.* Universitatea săsească către scaune și districte. Le trimite completări la circulara din 22 aprilie și le propune să dezbată argumentele pro și contra uniunii.

131. *Sibiu, 5 mai 1848.* Universitatea săsească către Magistratul Sighișoarei. Îi informează că întrucât statutul de funcționare al Universității săsești nu mai corespunde spiritului vremii, a solicitat propunerile pentru refacerea lui; ele nu conțin însă sugestii utile; de aceea va numi o comisie, care să examineze punctele anacronice ale regulamentului de funcționare.

132. Tîrgu Mureş, 5 mai 1848. Consiliul sau Magistratul orașului Tîrgu Mureş către Guvernul Transilvaniei. Cere 1 500 de puști pentru înarmarea garzii cetățenești, care s-a constituit la Tîrgu Mureş.

133. Aiud, 5 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează despre siturile îngrijorătoare ce se răspindesc cu privire la adunarea de la Blaj din 15 mai și-i propune să aprobe cererea comitetului pentru păstrarea ordinii constituție de a se acorda comitatului dreptul de a introduce statariul.

134. Buia, 5 mai 1848. Procesul verbal întocmit cu prilejul anchetării preotului Ioachim Aron din Buia. Interrogatul a recunoscut că: a primit un manifest în mai multe exemplare; a reținut un exemplar pe care l-a citit poporului în biserică, iar pe celelalte le-a trimis preoților greco-catolici din satele vecine; și-a dat seama că citirea manifestelor a provocat o mare frântură în rândurile poporenilor și de aceea n-a îndrăznit să se prezinte în fața comitelui suprem împreună cu judele și jurații satului.

135. Bihău, 5 mai 1848. Judele nobiliari din Bihău, Tolnai Elek, către comitele suprem al comitatului Tîrnava, Haller Ignác. Îi raportează că la adunarea de la Blaj din 30 aprilie tinerii au rostit cuvântări împotriva uniunii și a proprietarilor de moși; după adunare, ei s-au deplasat în mai multe localități și au răspândit în rândurile țărănilor convingerea potrivit căreia împăratul ar fi dat mai de mult un ordin de desființare a iobagiei, dar nobilimea l-ar fi ascuns în înțelegere cu episcopul Ioan Lemeni; armata ar fi fost adusă la Blaj împotriva nemelilor și pentru îmbărbătarea iobagilor; monarhul ar permite ca la 15 mai să se adune la Blaj și români din Tara Românească și Moldova, dar mai ales din Ungaria; datorită răspândirii unor astfel de zvonuri, iobagii refuză sau prestează cu întârziere și defectuos robotele și fac planuri de împărțire a averilor nobiliare.

136. Zlatna, 5 mai 1848. Consiliul minier și administratorul domeniului Zlatna, Nemegeyei János, către Tezaurariat. Îi informează că potrivit rapoartelor primite iobagii de pe domeniul de sus sunt liniștiți, dar dovedesc mai multă indiferență decât pînă acum față de prestațiile în muncă; se prezintă tot mai puțini la plutărit și-și duc la pășunat animalele pe locurile din pădure indicate pentru tăiere. Propune sancțiuni.

137. Brașov, 5 mai 1848. Directorul poliției brașoveni, Josef Trausch, către Magistratul Brașovului. Îi anunță că boierii moldoveni Balș, Sion și N. Ionescu au plecat spre Sibiu, iar de acolo se vor întrepta spre Blaj. Milos Vladislavievici s-a dus într timp la București.

138. Arad, 5 mai 1848. Extras din procesul-verbal întocmit cu ocazia ședinței comitetului permanent pentru păstrarea ordinii constituuite din comitatul Arad, prilejuită de raportul Comisiei de anchetă trimisă la Semlac pentru a cerceta nemulțumirile sătenilor cauzate de abuzurile notarului și de răpirea unei părți din pășunea comună cu ocazia comasătilor din anii anteriori. Comitetul hotărăște să se elibereze actele cerute de comună în vederea clarificării problemei pămînturilor răpite și a conflictului ei cu notarul.

139. Jibou, 5 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc și comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós, către ministru de interne de la Pesta, Szemere Bertalan. Îi prezintă propunerii privind: anexarea; combaterea zvonurilor ce circulă printre iobagii români din Solnocu de Mijloc; subordonarea unității de infanteriști de la Șimleu Silvaniei și cea de husari de la Zalău pentru a acționa împotriva unor eventuale răzvrătiri antinobiliare; întărirea acestor unități cu altele din Transilvania; acordarea din partea monarhului a împuñării de a acționa ca reprezentant al acestuia în problemele privind anexarea Partiumului și în cele ale organizării unei propagande care să combată zvonurile și ideile ce circulă printre iobagi.

140. Jibou, 5 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc, baronul Wesselényi Miklós, către vicarul greco-catolic Alexandru Sterca-Suluju de la Șimleu Silvaniei. Îi aduce la cunoștință că preoții români din Someș-Uileac, Deleni și Bîrsău Mare „instigă” populația la nesupunere față de autoritățile administrative nobiliare și față de legile în vigoare; de aceea îi cere să-i mustre pe preoți și să-i oblige să aducă la cunoștință enoriașilor că a fost numit de monarh comisar regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria și pentru menținerea ordinii constituuite.

141. Jibou, 5 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc, baronul Wesselényi Miklós, către protopopul romano-catolic Fogarasi István. Îi cere pe de o parte să colaboreze prin intermediul preoților la combaterea zvonurilor și părerilor „greșite” ce circulă printre iobagi, iar pe de altă parte să anunțe poporului numirea lui în calitate de comisar regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria.

142. /Brașov, înainte de 6 mai 1848/. Apel către secui prin care sunt anunțați că în urma incidentelor de la Ozun sunt trimiși în mijlocul lor comisarii guverniali Mikes János și

Zeyk Károly; aceștia au adus cu ei un decret gubernial privind înapoierea armelor sechestrăte și deplasarea companiilor recalcitrante la Aiud și la Turda.

143. Cluj, 6 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Il informează că în jurul Clujului tăraniii răsculași ocupă moșile nemeșeu și luptă împotriva autorităților nobiliare. Roagă, de aceea, deplasarea urgentă a două companii din regimentul de infanterie Sivkovich pentru a-i aduce pe săteni la supunere și ascultare.

144. Cluj, 6 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către episcopul Ioan Lemeni. Il anunță că a luat măsuri pentru ca persoanele ce n-au fost invitate să nu participe la adunarea de la Blaj din 15 mai.

145. Cluj, 6 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către prim-judele nobiliar al comitatului Turda, Gaál Sámuel. Il întărește că nu poate satisface cererea comitetului pentru păstrarea ordinii constituite de a trimite două companii ale regimentului galician împotriva iobagilor din Rimetea, Coltești, Izvoarele și Vălișoara. A dat însă ordine comandanților unităților militare din comitatul Turda să colaboreze cu autoritățile locale pentru a-i aduce pe iobagi la ascultare.

146. Cluj, 6 mai 1848. Guvernatorul Teleki József, către comitele suprem al comitatului Alba de Sus, Kálnoky Dénes. Iși exprimă satisfacția pentru aducerea la ascultare a iobagilor din Buia cu ajutorul comandanților unităților militare din comitat. Totodată îi recomandă să colaboreze și de acum înainte cu acești comandanți, fiindcă nu-i poate trimite alți soldați.

147. Cluj, 6 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós. Il anunță că împreună cu Guberniul a luat măsuri pentru introducerea statariului și pentru aducerea trupelor necesare în împrejurimile Râului în vederea preîntîmpinării eventualelor încălcări ale ordinii legale în vigoare cu ocazia adunării din 15 mai.

148. Cluj, 6 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós. Il anunță că împreună cu Guberniul a luat măsuri pentru introducerea statariului și pentru aducerea trupelor necesare în împrejurimile Râului în vederea preîntîmpinării eventualelor încălcări ale ordinii legale în vigoare cu ocazia adunării din 15 mai.

149. Cluj, 6 mai 1848. Guberniul Transilvaniei către comitatul Alba de Jos. Il aduce la cunoștință că i-a acordat dreptul de a introduce tribunale statariale pe timp de trei luni, pentru a se evita perurbarea ordinii vechi, cu prilejul adunării de la Blaj. Totodată îi dă indicații referitoare la condițiile ce trebuie îndeplinite pentru funcționarea tribunalelor statariale, precum și la delictele care intră în competența lor.

150. Cluj, 6 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către Consistoriul bisericii ortodoxe din Sibiu. Il face cunoscut că nu aproba convocarea la Blaj pe data de 15 mai a unei adunări a celor două confesiuni, ci a unei confațui la care să participe episcopii, protopopii și unii intelectuali cu vederi moderate. Cei doi episcopi români vor răspunde de asigurarea pacii și ordinii în timpul adunării și de desfășurarea ei în direcția dorită de Guberniu.

151. Cluj, 6 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către judele primar al Brașovului, Johann Albrechtsfeld. Il răspunde la raportul din 1 mai, prin care a fost informat despre sosirea unor persoane „suspecte” din Țara Românească și-i cere să le supravegheze cu atenție.

152. Viena, 6 mai 1848. Cancelaria aulică a Transilvaniei de la Viena către guvernatorul Teleki József. Il transmite decretul imperial privind convocarea Dietei la Cluj și-l roagă să-l remită celor în drept.

153. Budapesta, 6 mai 1848. Ministrul cultelor și al instrucțiunii publice din guvernul provizoriu al Ungariei, baronul Fötvös József, către episcopul ortodox român de la Arad, Gherasim Rat. Il cere să intervină pentru realizarea unui compromis între ortodocșii și grecocatolicii din localitățile Galșa și Chier, în sensul folosirii alternative a bisericii.

154. Sibiu, 6 mai 1848. Comandantul militar suprem, generalul Anton Puchner, către guvernatorul Teleki József. Il informează despre sosirea din Țara Românească la Brașov a lui Constantin Roman și a lui Milos Vladislavievici cu intenția de a participa la adunarea de la Blaj. Comandamentul de graniță bănuiește că ei ar fi „emisari” care propagă unirea celor trei țări române într-un stat dacic. Între timp a venit la Brașov și boierul Balș.

155. Kikinda, 6 mai 1848. Comisarul regal plenipotențiar, Csernovics Péter, către vicecomitele comitatului Arad. Il scrie despre convocarea unei adunări a ortodocșilor de către mitropolitul sărb de la Karlowitz pe data de 13 mai la Novi-Sad. Împrejurările fiind tulburi, ținerea ei nu este oportună, cu atât mai mult, cu cât data congresului bisericii ortodoxe a fost deja stabilită.

156. Sînpaul, 6 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Tîrnava, Haller Ignác, către guvernatorul Teleki József. Il informează că l-a trimis la comandamentul cetății din Mediaș

pe judele nobiliar Földvári Ferenc pentru a obține derașarea la Tîrnăveni și Adâmuș a unei companii de grăniceri. Totodată îi expediază raportul judeului nobiliar din Bâia referitor la tulburările din jurul Blajului.

157. *Tîrnăveni, 6 mai 1848.* Comitetul pentru menținerea ordinii publice constituite din comitatul Tîrnava către guvernatorul Transilvaniei. Invocă starea de spirit revoluționară a iobagilor, nesupunerea lor la robote și mai ales atacarea unui membru al comitetului în drumul său de la Tîrnăveni la Săuca, pentru a cere introducerea tribunalului statarial în comitat.

158. *Sfîntu Gheorghe, 6 mai 1848.* Dregătoria din Trei Scaune către judele regesc din scaunul Sepsi. Îl incunostințează că se anulează decizia inițială de a-l lăsa pe Györke Ferenc pe sesie alături de soția lui Tóth János, întrucât a provocat o mare tulburare. Györke Ferenc să fie obligat să ocupe sesia pe care a luat-o în arendă.

159. *Borșa, 6 mai 1848.* Prim-judele dirigitor al comitatului Dăbica, Wass Sámuel, către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că la Borsa, Giula și Ciumăfaia, iobagii continuă să refuze prestarea slujbelor urbane; mai mult, au început să atace pămînturile alodiale; de aceea îi cere să obțină aprobarea ca unitatea ce staționează la Borșa să se deplaseze în ultimele două localități pentru a-i aduce pe iobagi la ascultare.

160. *Suatu de Jos, 6 mai 1848.* Groful Kornis László către vicecomitele comitatului Cluj, baronul Inczédi Zsigmond. Îl anunță că din Suatu de Sus au fost delegate trei persoane să picte la Blaj, în pofida interdicției oficiale.

161. *Suatu de Sus, 6 mai 1848.* Judele primar Todor Crișan din satul Suatu de Sus către vicecomitele comitatului Cluj, baronul Inczédi Zsigmond. Îi aduce la cunoștință că potrivit circulației episcopale primită de preotul greco-catolic au fost aleși pentru a participa la adunarea de la Blaj doi delegați. Ei vor primi 10 florini pentru a putea face deplasarea.

162. *Brașov, 6 mai 1848.* Magistratul Brașovului către poliția brașoveană. Îi ordonă să-i supravegheze pe „emisarii” veniți din Moldova și Tara Românească, inclusiv pe noui sosiți, boierul moldovean Cantacuzino, potrivit dispozițiilor guberniale.

163. *Miercurea Sibiului, 6 mai 1848.* Judele regesc Michael Filip din Miercurea Sibiului către comitele sașilor Franz Salmen. Îi raportează că inițial conscrierea în vederea organizării gărzilor cetățenești s-a efectuat fără nici o dificultate. S-au ivit însă greutăți din cauza inspecțorului vamal de frontieră J. Molnár, care a agitat spiritele afirmando că poporul plătește impozite prea ridicate numai pentru a asigura leșuri corespunzătoare funcționarilor și că gărzile se formează doar pentru apărarea intereselor acestora. Totuși nu propune pedepsirea lui Molnár, pentru a nu face din el un martir. Spre deosebire de Miercurea, la Apold constituirea gărzilor cetățenești s-a întâmpinat fără nici o opoziție.

164. *Dobrin, 6 mai 1848.* Vicejudele nobiliar Mezei Sándor către comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc, baronul Wesselényi Miklós. Îi aduce la cunoștință că în acțiunea de numire în fiecare comună a cătorva persoane mai înstărite, care să răspundă de menținerea ordinii, a întâmpinat opoziție din partea locuitorilor din Șoimuș, Someș-Odorhei, Domnin, Dobrin și Cuceu.

165. *Zalău, 6 mai 1848.* Vicecomitele comitatului Solnocu de Mijloc, Bálint Elek, către comitele suprem și comisarul regal pentru anexarea Partiumului, baronul Wesselényi Miklós. Îi expediază în copie raportul comitetului pentru asigurarea ordinii constituite din Tășnad, pentru ca pe baza lui să poată obține ajutor militar în vederea restabilirii liniștii pe Valea Eriului, unde sînt periclitate persoanele și averile nobiliare.

166. *Jibou, 6 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc și comisarul regal pentru anexarea Partiumului, baronul Wesselényi Miklós, către generalul Anton Puchner. Îi roagă să trimîtă în Partium unități militare care să staționeze între Zalău, Jibou și Cluj, pentru a putea reprimă acțiunile revoluționare antinobiliare ale iobagilor și a asigura vecchia ordine.

167. *Jibou, 6 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc și comisarul regal pentru anexarea Partiumului, baronul Wesselényi Miklós, către comitetul pentru păstrarea ordinii constituite din același comitat. Îi cere să-l informeze periodic, iar în cazuri grave, urgent, despre starea de spirit din comitat, mai ales că inițiativa numirii în fiecare sat a unor garanți ai păstrării ordinii dintre iobagii mai înstăriți s-a dovedit o greșeală, după cum rezultă din raportul unui jude nobiliar. Consideră necesară organizarea gărzilor cetățenești, care să se bazeze cu precădere pe nobili.

168. *Jibou, 6 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc și comisarul regal pentru anexarea Partiumului, baronul Wesselényi Miklós, către episcopul de la Blaj, Ioan Lemeni. Îi solicită colaborarea în acțiunea de linistire a iobagilor, mai ales că starea lor

agitată să-a datorat și instigațiilor unor preoți. În acest sens îi cere să-i trimită o circulară, în care să-l prezinte ca imputernicit și reprezentant al persoanei și voinței monarhului.

169. Sibiu, 6 mai 1848. Profesorul Adalbert Wagner din Sibiu către Kossuth Lajos, ministru de finanțe în guvernul provizoriu al Ungariei. Îi scrie despre: atitudinea antiunionistă a sașilor; strădaniile acestora de a-i agita și pe români împotriva uniunii; răspindirea a tot felul de zvonuri nefinitemiate; promisiunea generalului Anton Puchner de a nu permite intrarea soldaților secui în Sibiu.

170. [Gherla, înainte de 7 mai 1848]. Prim-notarul orașului Gherla, Jakab Bogdán, către guvernatorul Teleki József. Îl informează despre diferendele pe care le are cu asociația comercianților și-i solicită ajutorul.

171. Cluj, 7 mai 1848. Guvernul Transilvaniei către stările privilegiate ale comitatului Turda. Le aduce la cunoștință că a aprobat ținerea la Blaj în 15 mai a unei adunări a națiunii române pentru a-și formula revendicările ce urmează să fie înaintate proximei diete; comitatul să ia măsuri pentru a împiedica participarea preoților și a persoanelor care n-au invitație.

172. Cluj, 7 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către: 1) judele regesc al scaunului Mureș, contele Tholdalagi Ferenc; 2) comandantul cetății din Tîrgu Mureș, Georg August v. Auerfels; 3) generalul Anton Puchner. Primului îi face cunoscut că a decis să-l transfere pe Micaș de la Cluj la Tîrgu Mureș, întrucât românii din împrejurimi ar putea încerca să-l elibereze; celui de-al doilea îi cere, în calitatea sa de comandanț al cetății, să-l primească pe F. Micaș; iar pe Puchner îl roagă să-i dea ordin acestuia să-l ia în primire pe F. Micaș și să-i asigure paza.

173. Cluj, 7 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către: 1) judele primar al Sibiului; 2) consilierul tezaurarului Beldi; 3) judele regesc al scaunului Mureș, Tholdalagi Ferenc. Primului îi semnalează prezența la Sibiu a lui Al. Papiu-Ilarian și a lui Ioan Buteanu și îi cere să-i aresteze și să-i trimită la închisoarea de la Tîrgu Mureș; celui de-al doilea îi aduce la cunoștință ordinul dat judeului primar din Sibiu să-l roagă să-l atenționeze pe Simion Bărnuțiu, fie să nu participe la adunarea din 15 mai, fie să joace același rol ca și în 30 aprilie; pe cel de-al treilea îl somează să-i primească și să-i țină sub pază severă la sediul scaunului pe I. Buteanu și Al. Papiu-Ilarian, în eventualitatea că-i vor fi trimiși de la Sibiu.

174. Cluj, 7 mai 1848. Extras din procesul verbal întocmit în ședința Guvernului din 7 mai. Luând în discuție raportul comitelui comitatului Tîrnava, privind detașarea unei companii de grăniceri secui la Adâmuș și Tîrnăveni și cel al judeul nobiliar din plasa Biia referitor la „agitățiile” din jurul Blajului, Guvernul hotărăște: 1) să informeze Comandamentul militar despre pericolul izbucnirii unei revolte a poporului român și să-l roagă să binevoiască a trimite soldați secui de la Mediaș și Dumbrăveni în împrejurimile Blajului; 2) să se adreseze celor doi episcopi români, să îndeplinească funcția de președinți ai adunării, pe care să o țină în biserică; 3) să someze autoritățile comitatelor Tîrnava, Turda, Cluj și ale scaunelor Arieș, Mediaș, Sebeș și Orăștie să nu permită să plece la Blaj decât celor invitați; 4) să însuțeze comitatul Tîrnava că este autorizat să introducă statariul pentru a liniști poporul agitat.

175. Budapest, 7 mai 1848. Ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan, către congregația comitatului Arad. Îi ordonă să-și concentreze atenția asupra comunei Vârsand, considerată a fi centrul „agităției”, pentru a se preveni izbucnirea unor tulburări în alte localități.

176. Sibiu, 7 mai 1848. Circulara generalului Anton Puchner, comandanțul suprem al trupelor din Transilvania, prin care ordonă reînnoirea jurământului pe constituție din partea soldaților, întrucât potrivit unei porunci împăratice din 20 aprilie 1848 unele părți din cel vechi trebuie înlocuite cu expresii noi.

177. Sibiu, 7 mai 1848. Episcopul Andrei Saguna către guvernatorul Teleki József. Îl aduce la cunoștință că după ce a fost hirotonisit ca episcop la Karlowitz a sosit la Sibiu în ziua de 6 mai 1848; cere să fie instalat oficial în noua sa funcție.

178. Oradea, 7 mai 1848. Episcopul greco-catolic de la Oradea, Vasile Erdeli, către ministrul instrucțiunii publice și al cultelor din Ungaria. Intervine în favoarea canonicului Teodor Aron, fostul censor al cărților românești; propune să fie angajat la secția de învățămînt a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice.

179. Blaj, 7 mai 1848. Capitulul episcopal din Blaj către Guvernul Transilvaniei. Înaintează cererea preoților și a tineretului studios de la Blaj privind eliberarea lui Florian Micaș.

180. Păuliș, 7 mai 1848. Forul dirigitor al instituțiilor de învățămînt orădene către directorii și învățătorii școlilor ortodoxe din circumscriptia Oradea. Le comunică ordinul mi-

nistrului cultelor și al instrucțiunii publice privind încheierea cursurilor pentru a liniști spитеle și a da posibilitatea corpului didactic să participe la elaborarea reformei învățământului.

181. *Simleu Silvaniei, 7 mai 1848.* Vicarul Al. Sterca-Șulușiu, către comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc și comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós. Il informează că a îndeplinit ordinul din 5 mai și i-a chemat la el pe preotii din Someș-Uileac, Deleni și Bîrsă Mare, acuzați de „agitație”; toți trei au promis că vor folosi influența lor la asigurarea liniștii.

182. *Sibiu, 7 mai 1848.* Comitele sașilor, Franz Salmen, către Georg Klosius, August Roth și Karl Mager din Brașov. Il invită la o confațuire confidențială în vederea discutării situației politice.

183. *Sibiu, 7 mai 1848.* Comitele sașilor, Franz Salmen, către judele regesc din Sebeș, Samuel Meister. Il informează că Universitatea săsească s-a pronunțat în mod principal împotriva uniunii, întrucât lipsesc garanții necesare asigurării vieții municipale în cadrul unui stat ungar.

184. *Cluj, 7 mai 1848.* Referatul Guberniului despre acțiunile revoluționare cu caracter antifeudal ale iobagilor din localitățile Borșa, Giula și Ciumăfaia. Guberniul a luat în dezbatere raportul comisarului gubernial contele Beldi Ferenc și a decis: să se adrezeze pe de o parte generalului Gallbrunn pentru a pune la dispoziția autorităților administrative și comisarilor guberniali unități militare în caz că se vor își refuzuri de slujbe iobagești; iar pe de altă parte monarhului pentru a da dispoziții Comandamentului militar din Transilvania să ordone ofițerilor să colaboreze cu dregătorii civili.

185. *Dragu, 7 mai 1848.* Comisarul gubernial teritorial Szabó József către guvernatorul Teleki József. Il cere să-l informeze dacă a primit o scrisoare a preotului din Voivodenii și-l încunoștează că nu i-a adus încă la „ascultare” pe iobagii din Dragu; a reușit să-i oblige să reia slujiile iobagești numai pe cei din Așchileu Mic și Cristorel.

186. *Borșa, 7 mai 1848.* Comisarul gubernial, contele Beldi Ferenc, către Guberniul Transilvaniei. Raportează că a reușit să-i aducă la ascultare pe iobagii din Borșa și Giula; cei din Ciumăfaia au declarat că sint gata să se supună și ei.

187. *[Plăiești], 7 mai 1848.* Referatul scaunului Arăș asupra raportului judeului cernicul Barla Benjamin privind confiscarea armelor de la români. Întrucât la Plăiești s-au confiscat și coasele iobagilor, adunarea scăunului decide restituirea lor.

188. *Jibou, 7 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc și comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós, către comitele suprem al comitatului Bihor, Beothy Ödön. Il aduce la cunoștință că în comitatele Solnocu de Mijloc și Crasna se manifestă acțiuni de nesupunere față de autoritățile administrative nobiliare; de aceea îl roagă să dea ajutor militar acestor autorități din localitățile situate în vecinătatea Bihorului, în cazul că l-ar solicita.

189. *Jibou, 7 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc și comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós, către comitele suprem al comitatului Satu Mare, contele Károlyi György. Il roagă să trimită în localitatea Cig din comitatul Solnocu de Mijloc un pluton din armata care staționează la Carei și împrejurimi, pentru reprimarea acțiunilor revoluționare ale iobagilor îndreptate contra proprietarilor de moși și a autorităților nobiliare administrative, în eventualitatea că va fi cerut de comitetul pentru păstrarea ordinii constituite de la Tășnad.

190. *Carei, 7 mai 1848.* Vicecomitele comitatului Satu Mare, Gabányi Sándor, către Ministerul de Interne al Ungariei. Il raportează că a arestat și condamnat la închisoare pe diferite termene 75 de iobagi, care au participat la acțiunile revoluționare antinobiliare din comunele: Resighea, Ciumenti, Valea Vinului, Sanislău și Craidorol; a fost informat că acțiuni asemănătoare au avut loc și la Homorod; a trimis o comisie la Moftinu Mic pentru a cerceta plângerile sătenilor împotriva abuzurilor domeniului.

191. *Zlatna, 7 mai 1848.* 11 preoți români de pe domeniul Zlatnei către guvernatorul Teleki József. Solicită eliberarea din închisoare a avocatului Micaș și a altor tineri, arestați datorită activității pe care au desfășurat-o în slujba emancipării naționale a românilor.

192. *Beiuș, 7 mai 1848.* Concepșistul Sigismund Pop către ministrul de interne al Ungariei. Il raportează despre zvonurile și realitățile cu care a fost confruntat pe drumul dintre Pesta și Oradea, precum și despre activitatea depusă în plasa Beiuș în favoarea nouului regim.

193. *Brețcu, 7 mai 1848.* Judele primar din Brețcu, Fejér János, către comisarii guberniali Mikes János și Zeyk Károly. Respinge acuzația că ar fi tipărit și răspândit la Brașov

circulara semnată de un oarecare Mártonfi Zsigmond. El și-a demonstrat atitudinea cu ocazia evenimentelor de la Ozun, cind a ținut grănicerilor un discurs, în care i-a îndemnat să se supună disciplinei și ordinelor superiorilor.

194. *Biborteni, 7 mai 1848.* Vicejudele regesc al scaunului filial Brăduț, baronul Apor György, către căpitanul regimentului de grăniceri secui, baronul Jósika János. Îi scrie despre necesitatea de a participa la o consfătuire pentru a întări unitatea partidei conservatoare și a organiza eventual o mișcare împotriva reformelor înnoitoare.

195. *Arad, 7 mai 1848.* Adunarea lărgită a consiliului comunității ortodoxe sîrbești „Sf. Petru și Pavel” din Arad hotărâște trimiterea unei delegații pentru a-l felicita pe Csernovics Péter cu ocazia numirii sale în funcția de comisar regal și comite suprem al comitatului Timiș.

196. *Cluj, 8 mai 1848.* Guvernatorul Teleki József către: 1) prim-tezaurarul Mikó Imre; 2) generalul Anton Puchner. Îi informează despre sosirea prin pasul Brețcu a unor emigranți politici din Moldova, care au fost „înterații” pe teritoriul regimentului 1 de grăniceri, deoarece există temeri că ar putea să agite populația românească; propune trimiterea lor în Ungaria de nord sau în Austria pentru a nu ajunge în contact cu românii din Transilvania.

197. *Cluj, 8 mai 1848.* Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Îi face cunoscută cererea comitelui suprem al comitatului Solnocu de Mijloc, baronul Wesselényi Miklós, de a trimite în Partium unități militare din Cluj; nu poate satisface cererea întrucât Clujul e amenințat de acțiunile revoluționare antinobiliare ale iobagilor din satele înconjurătoare; este de acord numai cu deplasarea la Zalău a unei companii din regimentul 2 de grăniceri români.

198. *Cluj, 8 mai 1848.* Guberniul Transilvaniei către: 1) comitatele Alba de Jos, Tîrnava, Turda, Cluj, Dăbica; 2) scaunele Arieș, Mediaș, Sebeș, Orăștie; 3) episcopii români. Dregătorilor comitatelor și scaunelor le aduce la cunoștință că protopopii din comitatul Cluj intenționează să ducă la adunarea de la Blaj din 15 mai cîte două persoane din fiecare localitate; de aceea le ordona să nu admită decît participarea acelor persoane care au invitații speciale din partea episcopilor; episcopilor le cere să-i îndepărteze de la adunare pe cei pe care nu i-au invitat.

199. *Cluj, 8 mai 1848.* Guvernatorul Teleki József către comisarul gubernial teritorial Szabó József. Îi răspunde la raportul din ziua precedentă informîndu-l că: a dat dispoziții administratorului din Luna de Jos să-i înmîneze scrisoarea solicitată; a trimis comisari guberniali la Sîncraiu Almașului și Zimbor pentru a-i aduce pe iobagi la ascultare pe cale pașnică; nu-i poate satisface imediat cererea privind forța militară pe care a solicitat-o pentru aceste două sate și pentru Gîrbou, deoarece soldații din regimentul Sivkovich, trimiși să-i oblige la supunere pe iobagii din Borșa și imprejurimi, se vor reîntoarce abia spre seară.

200. *Cluj, 8 mai 1848.* Guvernatorul Teleki József către comitele suprem al comitatului Turda, groful Thoroczkai Miklós. Îi ordona să-l aresteze pe Al. Papu-Ilarian, care ar fi sosit în localitatea Ațintiș și să-l trimiță sub escortă sigură la Tîrgu Mureș, și nu la Cluj cum poruncise anterior.

201. *Buda, 8 mai 1848.* Palatinul Ștefan către împăratul Ferdinand. Îi trimit un memoriu semnat de Bethlen János senior și de alți cinci nobili maghiari transilvăneni privind desemnarea în funcția de comisar regal pentru Dieta Transilvaniei a unui arhiduce, care să favorizeze uniunea cu Ungaria. Palatinul se pronunță pentru numirea în această funcție a guvernatorului Teleki József.

202. *Sibiu, 8 mai 1848.* Generalul Anton Puchner către guvernatorul Teleki József. Îi informează că a ordonat concentrarea în satele din jurul Blajului pe timpul adunării; a cîte unui escadron din regimentele Savoia și Bianchi; a unui divizion al regimentului Karl Ferdinand; a unei companii din regimentul Sivkovich; a unei companii din regimentul secuiesc nr. 1; conducerea lor a încredințat-o maiorului Wieser, care va avea obligația să se consulte cu comisarul gubernial Bánffy Miklós; după terminarea adunării, atît compania Sivkovich de la Blaj, cît și cea de la Bistrița, vor fi îndrumate spre Cluj; locul celei de la Bistrița va fi luat de o companie a regimentului 2 de grăniceri români; pentru asigurarea ordinii la Cluj și imprejurimi va mai trimite un escadron al regimentului de cavalerie ușoară Ferdinand Maximilian, precum și un detașament al regimentului Karl Ferdinand.

203. *Blaj, 8 mai 1848.* Circulara episcopalui greco-catolic de la Blaj, Ioan Lemeni, către protopopii. Le cere să convingă enoriașii să nu dea crezare „agitatorilor”, ci să aștepte în liniste desființarea obligațiilor iobăgești pe cale legală; „agitatorii” au convocat fără aprobarea Guberniului adunarea din 30 aprilie; a reușit să obțină consimțămîntul gubernial pentru o adunare preotescă pe data de 15 mai; protopopii se vor prezenta pe această dată la Blaj împreună cu două persoane de incredere.

204. Timișoara, 8 mai 1848. Circulara episcopului ortodox de la Timișoara, Panteleimon Jivcovici, către credincioși. Elogiază „generozitatea” nobilimii din Ungaria, care a făcut „sacrificii” eliberându-i pe iobagi de obligațiile feudale; foștii iobagi au și ei „datoria” de a nu aduce prejudicii nobilimii prin ocuparea pământurilor alodiale; totodată îi îndeamnă să se ferească de „agitatori”, iar dacă vor revendica unele drepturi să se străduiască a le obține pe cale legală.

205. Timișoara, 8 mai 1848. Circulara episcopului ortodox al Timișoarei, Panteleimon Jivcovici, cu privire la introducerea limbii materne în matricolele stării civile.

206. Cluj, 8 mai 1848. Vicecomitele comitatului Cluj, Inczédi Zsigmond, către superiorul său, comitele suprem Matskási Pál. Îl aduce la cunoștință că a luat măsuri pentru a împiedica plecarea la adunarea de la Blaj din 15 mai a unor delegați din comunele Suatu de Sus, Suatu de Jos, Frata, Bărăi, Mociu și Căianu.

207. Cluj, 8 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál, către guvernatorul Teleki József. Îl raportează că țărani români din Nădășelu refuză pentru a doua oară prestarea slujbelor iobăgești; ei au hotărât să-i amendeze cu 3 fl pe cei care ar îndrăzni să le îndeplinească; solicită ajutor militar pentru reprimarea acestei acțiuni antinobiliare.

208. Cluj, 8 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál, către Guvernul Transilvaniei. Îl anunță că protopopii români au emis circulare prin care recomandă preoților să aducă cu ei la adunarea de la Blaj cîte doi delegați din fiecare localitate. A luat măsuri pentru a anula această recomandare, conform ordinului gubernial.

209. Dragu, 8 mai 1848. Vicecomitele comitatului Dăbica, Orbok Elek, către comisarul gubernial Beldi Ferenc. Îl cere să vină cu noi forțe militare pentru a pune capăt împotrivirii țăraniilor din Dragu, care refuză cu dirzenie să mai presteze slujbe iobăgești.

210. Dragu, 8 mai 1848. Comisarul teritorial Szabó József către Guvernul Transilvaniei. Raportează că n-a putut să se deplaseze la Gîrbou pentru a-i aduce pe iobagi la ascultare, deoarece n-a reușit să-i ablige pe cei din Dragu să reia prestarea robotelor. A arăstat însă opt conducători ai răzvrătișilor, pe care i-a trimis la închisoarea de la Bonțida. Se plinge că-i va fi greu să-i aducă pe răzvrătișii la ascultare în condițiile nouului ordin al Comandanțamentului suprem, care interzice soldașilor să participe la constrîngerea materială și corporală a iobagilor.

211. Dragu, 8 mai 1848. Comisarul teritorial Szabó József către Guvernul Transilvaniei. Îl anunță că, în afara de cei opt arestați din Dragu și Voivodenî, a mai trimis la închisoarea de la Bonțida patru iobagi din Adalin. Unul dintre aceștia s-a făcut vinovat de a-i fi indemnizat pe cei din Așchileu Mic să nu se supună prestării robotelor.

212. Dragu, 8 mai 1848. Interrogatorul luat mai multor țărani din Dragu cu prilejul anchetării acțiunilor lor contrare intereselor nobilimii. Cei interogați au declarat, între altele, că satul a hotărât să nu mai presteze robotele la îndemnurile preotului din localitate și ale celui din Voivodenî.

213. Sînpaul, 8 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Tîrnava, groful Haller Ignác, către guvernatorul Teleki József. Îl informează despre refuzul iobagilor din László Mic, Ernea, Vîșoara, Ormeniș și din satele domeniului Cetatea de Baltă de a mai îndeplini robotele și de a mai da dîjmă.

214. Sfîntu Gheorghe, 8 mai 1848. Adunarea stărilor privilegiate din Trei-Scaune către judele regesc suprem Petrichevich Horváth Albert. Îl roagă să intervină la Guvernul pentru a aproba introducerea statariului, deoarece pe teritoriul scaunului s-au produs acțiuni care amenință viața și averea nobililor.

215. Orăștie, 8 mai 1848. Judele regesc Franz Bruss din Orăștie către Guvernul Transilvaniei. Îl raportează despre organizarea gărzilor civile la Orăștie și solicită 500 de puști pentru înarmarea lor.

216. Brașov, 8 mai 1848. Consiliul orașului Brașov consemnează în protocolul de înregistrare a hotărîrilor, că s-au confiscat trei exemplare din poezia lui Petőfi Sándor *A királyokhoz* (Către regi), care a fost interzisă.

217. Sîmleu Silvaniei, 8 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc și comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós, către ministru de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îl dă amanunte despre activitatea întreprinsă după ce a fost numit comisar regal pentru anexarea Partismului. Se plinge că prim numirea lui Kabos József în calitate de comisar guvernamental se compromite nu numai guvernul maghiar și acțiunea de anexare, ci și propria lui persoană. Dacă ministerul consideră necesar, este gata să se retragă din funcția de comisar regal.

218. Siria, 8 mai 1848. Comitele suprem al comitatului Arad, Bohus János, către primul ministru al Ungariei, Batthyányi Lajos. Il informează că noile legi, deși au adus eliberarea iobagilor de sarcini feudale, n-au înălțat nemulțumirile sătenilor cauzate de comasările din anii anteriori, care s-au soldat cu răpirea de către nobili a unor părți întemeiate din păsunile comunale și cu transformarea lor în alodii. Foștii iobagi pretind restituirea păsunilor obștești de care au fost depozietați. Totodată, în unele localități și-au manifestat nemulțumirea și față de vechii notari, pe care i-au înlocuit cu alții de naționalitatea lor, dar cunosătorii ai limbii maghiare.

219. Nădășelu, 8 mai 1848. Nemeșul Lészai Lajos către comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál. Il trimite raportul arendașului său, Miskoltzi Sámuel, prin care a fost informat că iobagii din Nădășelu au refuzat să mai presteze robotele încă de la sfârșitul lunii aprilie și că au hotărât într-o adunare să-i pedepsească pe cei ce ar îndrăzni să lucreze pământul gospodăriilor nobiliare.

220. Sfîntu Gheorghe, 8 mai 1848. Apelul comisarilor guberniali Mikes János și Zeyk Károly către grănicerii secui. Le aduce la cunoștință, că hotărârea din ziua precedentă privind depășarea spre Turda și Aiud a celor două companii, care și-au manifestat nemulțumirile la Ozun, se modifică datorită ciocnirii ce s-a produs între grănicerii secui din Brașov și soldații polonezi de acolo; din cele două unități una se va îndrepta spre Brașov; cealaltă își va urma drumul spre Turda și Aiud; ea va fi urmată de unitatea care s-a ciocnit cu soldații polonezi la Brașov.

221. Viena, 9 mai 1848. Impăratul Ferdinand către guvernatorul Teleki József. Il informează că a aprobat convocarea Dietei Transilvaniei la Cluj, cu condiția să se desfășoare în liniește și să se garanteze dreptul de vot pentru fiecare deputat.

222. Cluj, 9 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către: a) generalul comandant Pucher; b) judele primar al Sibiului; c) judele primar al Brașovului. Confirmă primirea adreselor din partea generalului comandant și a judelei primar din Brașov cu privire la „emisarii” Miloș Vladislavievici, Constantin Balș, Sion și Nicolae Ionescu, ultimul, student din Iași; a luate la cunoștință că ei au sosit la Brașov și că intenționează să plece la adunarea de la Blaj; și împuternicește pe cei doi juzi primari să-i supravegheze și la nevoie să-i arresteze, pentru a-i împiedica să meargă la Blaj.

223. Cluj, 9 mai 1848. Guberniul Transilvaniei către: a) generalul Gallbrunn; b) comisarul gubernial Karacsai Sándor; c) comisarul teritorial Szabó József; d) comitatul Cluj; e) prim-judele dirigitor al comitatului Dăbica. Tuturor le anunță că iobagii din Berindu, Sincraiu Almașului, Sînpaul, Zimbor, Popești, Sînmihaiu de Cîmpie, Nădășelu și din alte localități ale comitatului Cluj, refuză să mai presteze robotele și să dea ascultare autorităților nobiliare. De aceea a decis să-l trimită în calitate de comisar gubernial pe Karacsai Sándor pentru a-i reprema pe răzvrătiți cu ajutorul unității militare pusă la dispoziție de generalul Gallbrunn, în înțelegere cu comisarul teritorial Szabó József.

224. Cluj, 9 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către redacția ziarului „Siebenbürgischer Bote”. Il pretinde să rectifice afirmațiile pe care i le-a atribuit că le-ar fi făcut privitor la uniune cu ocazia vizitei întreprinse la Sibiu.

225. Cluj, 9 mai 1848. Guvernatorul Teleki către: a) judele primar al Brașovului; b) prim-tezaurarul Mikó Imre. Le face cunoscut că nu intră în competența Guberniului de a rezolva cererea redactorului Gött cu privire la scutirea de cenzură; cererea a înaintat-o forurile superioare; redactorul să mai alătă răbdare cîteva săptămâni pînă vor apărea noile dispoziții referitoare la presă.

226. Brașov, 9 mai 1848. Comisarul cercual din Brașov, Maurer Mihály, către guvernatorul Teleki József. Il raportează că boierii moldoveni Balș, Cantacuzino, Stănescu și Ionescu, sositi la Brașov, se interesează despre situația din împrejurimi; în discuțiile lor au abordat și chestiunea uniunii Transilvaniei cu Ungaria, pronunțîndu-se pentru restabilirea vechii Daciei; primii doi s-au și îndreptat spre Sibiu cu scopul de a merge la adunarea de la Blaj; ceilalți doi îi vor urma; la Brașov au venit și trei persoane din Sibiu în frunte cu fostul deputat dietal Konrad Schmidt, care urmăresc să determine populația să se declare împotriva uniunii.

227. Sibiu, 9 mai 1848. Secretarul Tezaurariatului din Sibiu, Gyergyai Sámuel, către guvernatorul Teleki József. Il informează că între țărani români și sași din împrejurimi s-a răspîndit zvonul că ungurii și-ar fi ales un „rege” al lor, care ar fi o persoană deosebită de cea a împăratului; propune lămurirea poporului de către preoți că împăratul și regele reprezintă una și aceeași persoană.

228. Zlatna, 9 mai 1848. Șpanul camerul Lázár György către directorul montanicic Nemegyei János. Il dă amănunte despre refuzul moșilor din Vidra de Sus de a mai efectua

plutăritul lemaelor pe Ariesu Mic, motivind că preotul le-a citit o proclamație din care rezultă că au devenit oameni liberi. Aflat în cimitirul proclamației la judele domeniul Alexandru Iancu, unde i-a citit-o fiul acestuia, Avram Iancu. Proclamația îi îndeamnă pe români să acioneze pentru a-și recăști libertatea și țara, care le-au fost luate prin forță.

229. Blaj, 9 mai 1848. Episcopul Ioan Lemeni către guvernatorul Teleki József. Îl anunță că unii profesori continuă să fie în contact cu „agitatorii”; etichetarea lui ca trădător al națiunii determină în popor o atitudine de neîncredere față de apelurile pe care îl adresează; totuși se conformează dispoziției guberniale și trimite a patra circulară; în toate a invită la adunarea din 15 mai doar pe cei mai instruiți, care cunosc legile țării.

230. Blaj, 9 mai 1848. Episcopul Ioan Lemeni către comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós. Îl aduce la cunoștință că în acțiunea de menținere a vechii ordini constituite se va putea baza pe preoții greco-catolici și în special pe vicarul Al. Sterca-Suluțiu. Anexează circulară trimisă enoriașilor.

231. Cluj, 9 mai 1848. Protopopul greco-catolic Ioan Fechete și funcționarul gubernial Makoldy Sámuel din Cluj către Guberniul Transilvaniei. Raportează că s-au deplasat la Sâncraiu Almașului, Berindu și în celelalte localități situate de-a lungul drumului Cluj-Jibou, conform dispozițiilor primite; niciunde nu le-au fost ascultate îndemnurile la „liniște și ordine”; propun trimiterea unor unități militare de represiune la Sâncraiu Almașului și Berindu; de altfel nu mai prestează slujbele iobăgești nici locuitorii din Mihăiești, Topa, Sînpaul, Zimbor și din celelalte sate care se răsfrâng pînă la marginea Sălajului.

232. Oradea, 9 mai 1848. Reprezentantul românilor bihoreni, Ioan Dragoș, către mitropolitul sărb Raiacič. Îl înștiințează că românii bihoreni nu-și vor trimite delegați la proiectatul congres de la Novi-Sad pentru că nu consideră convenabil locul unde urmează să se desfăsoare; români au alte interese politice decât ale sărbilor.

233. Cluj, 9 mai 1848. Prim-judele dirigitor al comitatului Dăbica, groful Wass Sámuel, către guvernatorul Teleki József. Îl cere să trimînă o companie de soldați la Drăgu și în alte localități din plasa Panticeu, pentru a reprima acțiunile antinobiliare.

234. Hida, 9 mai 1848. Judele nobiliar din Hida, Hatfaludi Antal, către vicecomitele comitatului Cluj, Rettegi Mihály. Îl solicită forță militară împotriva locuitorilor din Agrij, care nu se supun autorităților nobiliare.

235. Dej, 9 mai 1848. Judele suprem administrator al comitatului Solnocu Interior, Mósa József, către Guberniul Transilvaniei. Îl aduce la cunoștință că dintre protopopii din jurisdicția lui, numai Simion Orian a recunoscut că a citit la Ocna Dejului și Maia apelul care chemă la adunarea din 30 aprilie și proclamația „Fratii români!”, adusă de fiul său de la Blaj. Proclamația redactată de Aron Pumnul a fost găsită și la un teolog din Suciu de Jos, arestat la Dej.

236. Dej, 9 mai 1848. Judele suprem administrator al comitatului Solnocu Interior, Mósa József, către Guberniul Transilvaniei. Îl raportează că protopopul Simion Orian din Ocna Dejului a predat cele trei proclamații, pe care le-a primit de la fiul său; ele se referă la recunoașterea românilor ca națiune politică; fiindcă la Blaj urmează să se discute pelea românilor, consideră că nu mai e necesară nici o măsură contra protopopului.

237. Deva, 9 mai 1848. Prim-judele nobiliar al comitatului Hunedoara, Lukáts József, către guvernatorul Teleki József. Îl cere arme și praf de pușcă pentru gărzile cetățenești din Deva, în vederea menținerii vechii ordini.

238. Tîrgu Mureș, 9 mai 1848. Vicejudele regesc al scaunului Mureș, Szeredai Benedek, către guvernatorul Teleki József. Îl aduce la cunoștință că pe baza adreselor guberniale î-l-a preluat pe arestatul Florian Micaș adus de la Cluj și î-l-a predat comandanțului cetății, după ce în prealabil î-l-a asigurat hrana și îngrijirea corespunzătoare.

239. Tîrgu Mureș, 9 mai 1848. Consiliul orașului Tîrgu Mureș către guvernatorul Teleki József. Îl informează că, după aducerea lui Florian Micaș la închisoarea din Tîrgu Mureș; s-a manifestat îngrijorare datorită numeroasei populații românești din regiune și fiindcă paza localității era asigurată de 50–60 de ostași români; propune trimiterea lui Micaș la Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc sau Miercurea Ciuc; totodată cere armament pentru înarmarea gărzii cetățenești din Tîrgu Mureș; în partea finală atrage atenția asupra pierderii de către curierul poștal, între Ogra și Iernut, a raportului privind declaratiile canceliștilor Ioan Oros și Avram Precup referitoare la Micaș.

240. Virșet, 9 mai 1848. Galgon Mihail, membru al comitetului pentru menținerea ordinii constituie din Virșet, către vicecomitele comitatului Torontal. Îl semnalăază dificultățile ivite din cauza tergiversării organizării tribunalelor cercuale, care după desființarea relațiilor feudale ar trebui să judece litigiile privind atât pămînturile răpite și cele defrișate,

cît și sesiile părăsite; în lipsa acestor tribunale, ocuparea de către foști iobagi a pămînturilor răpite anterior de către nobili și a sesiilor părăsite este la ordinea zilei.

241. *Oradea, 9 mai 1848.* Tineretul român din Oradea către conaționali. Îi cheamă la solidaritate națională și-i anunță că și propun să actioneze pentru: garantarea naționalității și limbii române; numirea de dregători români proporțional cu numărul lor; înființarea de școli românesti și de catedre de limba română; emanciparea de sub ierarhia religioasă și politică sirbească și rusească; congres național în problemele bisericesti și școlare.

242. *Sibiu, 9 mai 1848.* Concepșul de la Tezaurariat, Tompa Imre, către funcționarul de la Cancelaria aulică, baronul Apor Károly. Îi dă informații despre ciocnirea grănicerilor secui cu soldații polonezi ai regimentului Bianchi de lîngă Brașov.

243. *Simleu Silvaniei, 9 mai 1848.* Comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós, către publicistul și redactorul Kemény Zsigmond. Îi scrie despre atmosfera în care s-a produs anexarea comitatului Crasna la Ungaria și despre zvonurile „agitatoare” ce circulă printre țărani și micii nobili.

244. *Sibiu, 9 mai 1848.* Comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós, către tovarășul său de idei, groful Bethlen János senior. Îi anunță că acceptă să candideze pentru mandatul de deputat la Sic și îi exprimă teama față de o acțiune revoluționară a iobagilor români din Transilvania, care ar putea duce la distrugerea nobilimii.

245. *Semlac, 9 mai 1848.* Administratorul domeniului contelui Hadik Gusztáv din Semlac, Kovács István, către locuitorul de agent tezaurarial și asesorul onorific Pérlaki Florián din Pecica. Îi încunoștințează că sătenii răzvrătiți au pus stăpînire pe grădina cu duzi, pe pășunea de pe malul Mureșului și pe sălcile de pe o insulă a acestui rîu, prejudiciind astfel alodiu și vinătorul domesc.

246. *Cluj, 10 mai 1848.* Guvernatorul Teleki József către: 1) comandantul suprem generalul Anton Puchner; 2) generalul Adam Gallbrunn; 3) comisarul teritorial Szabó József. Primilor doi le cere să dea ordin comandanților unităților militare pentru a-i ajuta pe comisarii guberniali la arestarea și întemnițarea conducătorilor acțiunilor revoluționare ale iobagilor, precum și la aplicarea unor pedepse corporale răzvrătișilor de rînd; celui de-al treilea îi aduce la cunoștință intervențiile facute la cei doi generali.

247. *Cluj, 10 mai 1848.* Guvernatorul Teleki József către comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós. Îi face cunoscut că generalul Puchner admite să se recurgă la intervenția armatei numai în cazul că la Blaj ar izbucni tulburări cu ocazia adunării și numai după ce în prealabil se vor încerca toate metodele pașnice; dacă adunarea se va desfășura în limitele moderării să admită poporului să-și formuleze doleanțele.

248. *Cluj, 10 mai 1848.* Guvernatorul Teleki József către comisarul gubernial Karacsay Sándor. Îi trimite cererea proprietarului de moșie Rediger Zsigmond din Chiochiș și-l împartenește să se deplaseze în această comună pentru a-i forța pe iobagi să reia prestarea robotelor.

249. *Viena, 10 mai 1848.* Cancelaria aulică a Transilvaniei de la Viena către guvernatorul Teleki József. Îl anunță că a primit din partea împăratului un apel adresat poporului român, precum și rapoarte privind mișcările românilor din comitatul Alba de Jos.

250. *Blaj, 10 mai 1848.* Episcopul Ioan Lemeni către guvernatorul Teleki József. Îi încunoștințează că tinerii „agitatori” S. Bărușiu, Al. Papu Ilarian, D. Boer și N. Barbu au plecat de la Blaj la Sibiu, unde s-au întîlnit cu preotul, N. Manu și au hotărît să-l răstoarne din scaunul episcopal în cazul că va susține uniunea; îndeosebi Al. Papu Ilarian și N. Manu îndeamnă poporul să vină în 15 mai la Blaj înarmat și în număr cît mai mare.

251. *Cluj, 10 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál, către Guberniul Transilvaniei. Îi înaintează actele anchetei preotului greco-catolic din Bercea. Din ele rezultă că anchetatul s-a făcut vinovat de „agitarea și răzvrătirea” iobagilor din cîteva localități.

252. *Șumuleu, 10 mai 1848.* Judele regesc suprem al scaunului Ciuc, Balási József, către guvernatorul Teleki József. Îi informează că trei tineri canceliști secui de la Tabla regească îau îndemnat pe elevii de la Șumuleu să poarte tricolorul unguresc ca semn al adeziunii la uniune; unul din ei i-a trimis judeului primar din Sînmartin o scrisoare în care a strecut ideea „periculoasă” a egalității iobagilor cu nobilii.

253. *Aiud, 10 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki József. A luat la cunoștință împăternicirea de a participa la Adu-

narea din 15 mai de la Blaj în calitate de comisar gubernial; reînnoiește propunerea făcută la întâlnirea din Cluj ca la adunare să participe și o persoană cu prestigiu din sînul Guberniului.

254. *Aiud, 10 mai 1848.* Comitetul permanent pentru menținerea ordinii constituite din comitatul Alba de Jos către Comandamentul militar suprem al Transilvaniei. Îl împleoră să dea o „mînă de ajutor” clasei proprietarilor de moșii, amenințată cu „nimicirea”, prin trimiterea de trupe numeroase la Blaj în 15 mai pentru a pune capăt agitației antinobiliare; întrucât se vor aduna 10 000—15 000 de oameni, consideră că unitățile planificate a fi prezente în jurul Blajului n-ar fi îndestulătoare.

255. *Mihalț, 10 mai 1848.* Notarul din Mihalț, László László, către judele nobiliar de plasă, îi raportează că la Mihalț iobagii s-au opus explicării și afișării rescriptului privitor la introducerea statariului. Cei din Obreja au adoptat o atitudine similară.

256. *Tîrnăveni, 10 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Tîrnava, groful Haller Ignác, către guvernatorul Teleki József. Îi face cunoscut că liniștea a fost restabilită în comitat cu excepția comunelor Ernea și Vîisoara; de asemenea că s-au luat măsurile necesare în legătură cu adunarea de la Blaj.

257. *Dragu, 10 mai 1848.* Comisarul teritorial Szabó József către Guberniul Transilvaniei. Îi raportează că a reușit să învingă rezistența îndelungată a iobagilor din Dragu prin amenințarea că li se vor vinde vitele pentru a se acoperi cheltuielile lui și ale celorlalți funcționari care l-au însoțit, precum și cele preținse de întreținerea soldaților.

258. *Dragu, 10 mai 1848.* Vicecomitele comitatului Dăbica, Orbok Elek, către prim-judele dirigitor, groful Wass Sámuel. Îi solicită ajutor militar pentru a însărge împotrivarea iobagilor față de prestarea robotelor sub influența șirii anularii lor în Sălaj.

259. *Agrij, 10 mai 1848.* Judele primar și jurații sărășeni din Agrij către vicecomitele comitatului Dăbica. Îi aduc la cunoștință că n-au putut presta robota prețină de nemesei Fodor și Mohai, nici propriu lor iobagi, nici ei personal, deoarece i-au împiedicat ceilalți săteni.

260. *Șimleu Silvaniei, 10 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Crasna, Kabos József, către ministru de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îl informează că n-a mai fost nevoie să se deplaseze la Cehu Silvaniei și Ulciug, deoarece la 7 mai a sosit comitele suprem al comitatului Solnocu de Mijloc, Wesselényi Miklós, care în calitate de comisar regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria a întreprins măsuri pentru restabilirea siguranței viații și averii nemeseilor.

261. *Timișoara, 10 mai 1848.* Circularea episcopului ortodox al Timișoarei către enoriași. Le aduce la cunoștință că odată cu transformările înnoitoare, inaugurate prin legile adoptate de Dieta de la Bratislava, ortodocșii și biserică lor vor primi aceleași drepturi ca și celelalte confesiuni.

262. *Oradea, 10 mai 1848.* Un grup de evrei din Oradea către ministrul cultelor și instrucțiunii publice din Ungaria. Solicită aprobarea unui sinod al celor de credință mozaică în orașul Pesta, pentru a-și reforma și moderniza confesiunea în pas cu transformările înnoitoare.

263. *Estețnic, 10 mai 1848.* Nemeșul Szacsval János din Estețnic către vicejudele regesc al scaunului Kézdi, Lázár Dávid. Îi spune că grănicerii infanteriști din localitate i-au atacat în două rînduri casa cu arme, răniindu-l pe fiul unui contribuabil; și-au mînat vitele pe finașul alodial aflat în proces; i-au cerut să le predea contractul referitor la finașul respectiv.

264. *Arad, 10 mai 1848.* Locuitorul de agent tezaurarial și asesorul onorific Pérlaki Florián către prim-vicecomitele comitatului Arad, Török Gábor. Îi înaintează raportul administratorului domenal Kováts István, care semnalează ocuparea de către foștii iobagi din Semlac a unor alodii ale contelui Hadik Gusztáv.

265. *Sibiu, 10 mai 1848.* Consilierul Tezaurariatului din Sibiu, Eder Károly, către tezaurarul Mikó Imre. Îi dă informații despre evenimentele petrecute la Sibiu după 3 mai; impresia nefavorabilă produsă de vizita și declarațiile guvernatorului cu privire la uniune; convorbierea nu prea amicală a guvernatorului cu generalul Puchner în problema nesupunerii grănicerilor secui și a ciocnirii celor de la Brașov cu ostașii regimenterului Bianchi; refuzul lui Puchner de a da armele de la Năsăud pentru garda cetățenească din Cluj; intenția tinerilor concepiști Danca, Mara și Popovici de a participa la adunarea de la Blaj.

266. *[Cluj], 10 mai 1848.* Conteles Bethlen János senior, lider al nobilimii liberale, către prietenul și tovarășul său de idei, comisarul regal pentru anexarea Partiumului la

Ungaria, baronul Wesselényi Miklós. Il informează că a fost ales deputat la Sic pentru Dieta nobiliară de la Cluj și-i scrie despre: o preținșă conspirație a românilor; potențarea pericolului ce ar plăni asupra Clujului din cauza detenției la primăria de aici a „agitatorului” Florian Micaș; divergențele dintre guvernatorul Teleki și generalul Puchner; trimiterea comisarilor guberniali Mikes, Zeyk și Berde pentru a-i aduce pe grănicerii secui la ascultare; fixarea datei de 29 mai pentru începerea lucrărilor dietei pe baza unei ordini de zi în mai multe puncte.

267. *Cluj, 11 mai 1848*. Gubernul Transilvaniei către comandantul suprem, generalul Anton Puchner. Il anunță că este imputernicit să participe în calitate de comisar regal plenipotențiar la Dieta celor trei „națiuni” privilegiate, convocată pentru 29 mai la Cluj, pentru a asigura desfășurarea normală a lucrărilor ci.

268. *Cluj, 11 mai 1848*. Gubernul Transilvaniei către Consiliul din Dumbrăveni. Il face cunoscut rescrisul regal prin care: cele trei „națiuni” privilegiate sunt invitate să-și trimită reprezentanți la Dieta Transilvaniei, convocată pe ziua de 29 mai la Cluj; generalul Puchner este numit comisar regal plenipotențiar la dietă; se precizează cele șapte propuneri de proiecte de legi, care trebuie să constituie ordinea de zi a dezbatelor dietei.

269. *Cluj, 11 mai 1848*. Guvernatorul Teleki József către: a) cei doi episcopi români; b) șeful bisericii luterane. Le pretinde să-și lămurească enoriașii că împăratul Austriei, regele Ungariei și principale Transilvaniei reprezintă una și aceeași persoană.

270. *Cluj, 11 mai 1848*. Gubernul Transilvaniei către: 1) comitele suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós; 2) consilierul gubernial Szabó Lajos; 3) cei doi episcopi români. Primilor doi le aduce la cunoștință că au fost numiți comisari guberniali pentru a se îngriji de păstrarea ordinii și evitarea tulburărilor cu ocazia adunării de la Blaj; ceilalți doi sunt întuțitați despre această numire.

271. *Sibiu, 11 mai 1848*. Comandantul militar suprem, generalul Anton Puchner, către Gubernul Transilvaniei. Il informează că a dat ordin să se trimită o companie a regimentului său la Copșa Mică pentru a-i pedepta pe iobagii români, care au provocat mari pagube pădurilor Mediașului.

272. *Sibiu, 11 mai 1848*. Comandantul militar suprem, generalul Anton Puchner, către comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós. Il răspunde la o adresă că nu poate dispersa trupele; dispersarea le-ar putea expune pericolului de a fi atrase de partea celor pe care ar trebui să-i reprime; astfel să-a întîmplat cu o parte a grănicerilor secui, care au dat dovadă de nesupunere; numai forțe militare unite pot fi utilizate eficient. Totodată îi expune părerea că e primejdios a nu se lua măsuri ca odată cu uniunea să fie eliberati iobagii; aceștia continuă să fie forțați la robote prin constringere militară, iar cei ce încearcă să lămurească poporul sunt arestați și închiși; atari măsuri pot provoca mari tulburări; de aceea a ordonat trupelor să nu intervină decât în cazurile în care s-ar periclită viața și avereia proprietarilor și numai după eşuarea mijloacelor pașnice.

273. *Sibiu, 11 mai 1848*. Comitele sașilor Franz Salmen, către Magistratul Brașovului: Il informează că Universitatea săsească este hotărâtă să apere nu numai drepturile sașilor, ci și pe cele ale românilor. Deputații Universității săsești au primit instrucțiuni să ceară la ședințele dietei: înălțarea pe cale legală a tuturor nedreptăților pe care le-a suferit poporul român; acordarea de drepturi politice românilor, inclusiv acela de a-și trimite reprezentanți la Dieta de la Cluj; desființarea robotei și a celorlalte obligații urbariale, care constituie piedică esențială în calea progresului material și spiritual al poporului român. Universitatea săsească îi va elibera de orice îndatoriri feudale pe toți iobagii de sub jurisdicția ei.

274. *Zlatna, 11 mai 1848*. Administratorul cameral al domeniului fiscal Zlatna, Nemegyei János, către prim-tezaurarul Transilvaniei, contele Mikó Imre. Il anunță că i-a parvenit un raport secret din care reiese că iobagii români refuză să mai presteze robote; ei sunt indemnatați, printre proclamație, prin intermediul preoților, să pretendă a fi considerați nu a patra, ci singura națiune din Transilvania, pe baza dreptului lor strămoșesc; cere să i se acorde un număr de pusti din partea comandanțatului de la Alba Iulia, iar la nevoie și o companie, care să nu fie însă formată din grăniceri români.

275. *Teaca, 11 mai 1848*. Judele nobiliar Dorgo Gabriel și perceptorul Benedek Áron, către dregătoria comitatului Cluj. O informează despre efectele interzicerii plecării delegaților la adunarea de la Blaj în satele plăsei Teaca.

276. *Cluj, 11 mai 1848*. Prim-judele dirigitor al comitatului Dăbica, groful Wass Sámuel, către guvernatorul Teleki József. Il raportează că în localitatea Agrij populația nu numai că a refuzat să îndeplinească slujbele iobăgești, dar i-a împiedicat pe juzii sătești să se prezinte în fața sa.

277. *Sfântu Gheorghe, 11 mai 1848*. Judele regesc suprem din Trei Scaune, baronul Petrichevich Horváth Albert, către guvernatorul Teleki József. Il trimită declarația companiei

1 a regimentului II, de grăniceri secui, care regretă evenimentele de la Ozun și cere pedepsirea instigatorilor.

278. *Războieni, 11 mai 1848.* Judele cercual, Zudor Károly, către judele regesc suprêm al scaunului Aries, Dindár Antal. Îl anunță că potrivit ordinului primit a interzis preoților și țărănilor români să participe la adunarea de la Blaj din 15 mai; îl-a exceptat pe cei invitați de episcopi.

279. *Bucerdea Grinoasă, 11 mai 1848.* Judele nobiliar Szegedi Sámuel către comitetul permanent pentru menșinerea vechii ordini din comitatul Alba de Jos. Îl raportează că a luat măsuri pentru a se afișa ordonanța cu privire la introducerea statariului în localitățile Mihalt, Obreja și Cistei; dar în primele două comune locuitorii au confiscat-o și au trimis-o cu delegații la Blaj, pentru a cere sfatul „instigatorilor” de acolo; nici la Blaj nu a putut fi afișată ordonanța; iobagii din Blaj, Tiur și Bucerdea Grinoasă sunt convinși că „agitatorii” au fost trimisi de împărat pentru a se îngrijii de fericirea poporului, iar militarii pentru a-i apăra; cei din Tiur și Bucerdea Grinoasă au declarat că vor participa la adunarea din 15 mai chiar dacă ar fi să moară cu toții.

280. *Viișoara, 11 mai 1848.* Judele nobiliar Bölöni D. Ignác către comitatul Turda. Îl aduce la cunoștință că din cercul lui vor participa la adunarea de la Blaj cei doi protopopi și un preot.

281. *Micloșoara, 11 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Alba de Sus, Kálnoky Dénes, către guvernatorul Teleki József. Îl înconștiințează că unitățile militare care staționează în cercul inferior al comitatului nu pot fi folosite eficient și în cercul superior din cauza distanței; acolo deosebit de agitații sunt iobagii din Vecerd.

282. *Alba Iulia, 11 mai 1848.* Judele primar din Alba Iulia, Erdélyi János, către guvernatorul Teleki József. Îl informează despre raportul comitetului pentru păstrarea ordinii și liniștii din Alba Iulia, înaintat consiliului orașenesc, din care rezultă că a fost trimisă o delegație la comandamentul cetății pentru a primi cele 400 arme repartizate; delegația a primit răspunsul că nu i se pot elibera armele decât cu aprobarea generalului Puchner; de aceea cere intervenția guvernatorului.

283. *Bașov, 11 mai 1848.* Senatorii Karl Myss și Friedrich Fabricius către Magistratul Brașovului. Raportează că s-au conformat misiunii primite în ședință din 10 mai și s-au deplasat la Săcele pentru a cerceta împrejurările în care s-au strîns semnături pe memorii ce revendică trecerea populației maghiare din localitățile Baciu, Turches, Zizin, Satulung și Cernat de sub jurisdicția Brașovului sub cea din Trei Scaune; autorul lor este notarul Miklós din Cernat, care nu consideră acțiunea lui drept agitație. Pe baza acestui raport, Magistratul ordonă o anchetă.

284. *Sibiu, 11 mai 1848.* Judele primar al Sibiului, Daniel Ziegler, către Gubernul Transilvaniei. Îl transmite o cerere a episcopului român de la Blaj de a se crea loturi bisericesti pe teritoriul scaunelor săsești, atât pentru preoții greco-catolici, cât și pentru cei ortodocși.

285. *Jibou, 11 mai 1848.* Comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós, către primul ministru al Ungariei, contele Batthyány Lajos. Îl scrie despre pericolul pierderii de către nobilime a monopolului puterii economice și politice în Transilvania în favoarea majorității românești a populației; insuficienta inițiativă și energie a guvernatorului Teleki; lipsa de concordanță între activitatea guvernatorului Teleki și cea a generalului Puchner; imposibilitatea utilizării din această cauză a grănicerilor secui pentru reprimarea unui eventual război țărănesc antinobiliari; necesitatea trimiterii în Transilvania a unui comisar regal plenipotențiar, care să-l reprezinte pe împăratul Ferdinand al V-lea și să-i fie subordonat, atât guvernatorul și comandanțul suprem al armatei, cît și cei doi episcopi români; în numele împăratului el să-i convingă pe țărani că eliberarea lor ar fi condiționată de păstrarea liniștii, de respectarea „siguranței persoanei și averii” nobiliilor, dar mai ales de unirea Transilvaniei cu Ungaria.

286. *Jibou, 11 mai 1848.* Comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós, către ministru de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îl atrage atenția că la păstrarea liniștii în districtul Chioar o contribuție importantă are, prin activitatea și influența sa, prim-notarul Vasile Hossu, român de origine.

287. *Zalău, 11 mai 1848.* Vicecomitele comitatului Solnocu de Mijloc, Balint Elek, către ministru de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îl aduce la cunoștință ocuparea pământurilor alodiale ale baronului Wesselényi Farkas de către iobagii din Noșig.

288. *Sighetu Marmăiei, 11 mai 1848.* Vicecomitele comitatului Maramureș, Gabriel Mihali, către ministru de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îl raportează că la ședința comitetului permanent pentru menșinarea ordinii constituite s-a hotărât ca iobagii să suporte

despăgubirea valorii caselor în care locuiesc, în cazul că au fost construite și întreținute de foști domni de pămînt; diferendele vor fi rezolvate de către judecători.

289. Carei, 11 mai 1848. Vicecomitele comitatului Satu Mare, Gabányi Sándor, către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îi aduce la cunoștință că ciocnirea din Craidoș n-a fost decât un fel de încăierare mai mare de cîrçumă, soldată cu mai mulți răniți; se manifestă totuși frâmnări cu caracter local; comitele suprem din Solnocu de Mijloc i-a cerut sprijin militar împotriva unor eventuale rășcoale antinobiliare din plasa Tășnad; dacă va fi cazul, va acorda acest sprijin.

290. Timișoara, 11 mai 1848. Directorul Tezaurariatului din Timișoara, Fischer Carol, către vicecomitele comitatului Arad, Török Gábor. Îi cere să preia deținuții din închisoarea domeniului tezaurarial de la Pecica, întrucât, potrivit noilor legi, justiția nobiliară s-a desfășurat; comitatul Arad poate prelua temporar și localul închisorii.

291. Viena, 11 mai 1848. Tezaurarul Transilvaniei, Mikó Imre, către guvernatorul Teleki József. Îl informează despre vizitele făcute unor miniștri și înalte demnitari de la Viena și Pesta; la Viena aflat că propunerea privind ordinea de zi a dietei și numirea comisarului regal sănătatea trimisă în Transilvania; a fost în audiенță la arhiducele Franz Karl, căruia i-a declarat că nu poate primi funcția de șef al Cancelariei aulice transilvăene; i-a cerut în schimb împunernicirea de a asigura liniștea și ordinea în Transilvania, dar a primit numai promisiuni; va încerca să-i facă o vizită și ministrului de război.

292. Cluj, 12 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Îi exprimă mulțumiri pentru măsurile luate în vederea desfășurării adunării din 15 mai și a lucrărilor dietei; speră că sub paza trupelor liniștea nu va fi tulburată nici la Blaj, nici la Cluj.

293. Cluj, 12 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către: 1) judele primar al Abrudului, Laborfalvi Nagy Károly; 2) comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós; 3) comitele suprem al comitatului Turda, Thoroczkay Miklós. Primului îi aduce la cunoștință că, întrucât la Abrud se menține liniștea, nu poate trimite unitățile secuiești solicitate; trupele pe care le are deocamdată la dispoziție să fie trimise pe sate pentru a-i aduce pe iobagi la supunere, fie necesare la Blaj; totodată îi cere să elucideze zvonurile privind pregătirea unei rășcoale românești și confectionarea de lănci și de alte arme sărănești; același lucru îl cere și comișilor supremi ai comitatelor Alba de Jos și Turda.

294. Cluj, 12 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către consilierul și comisarul guvernial Szabó Lajos. Îi anunță sosirea la Brașov a unor tineri din Moldova și Țara Românească; ei au avut conovorbiuri secrete cu populația și preoțimea română din Săcele; apoi s-au întreprins prin Sibiu spre Blaj; a luat măsuri pentru a-i opri să meargă la Blaj; dacă totuși vor ajunge acolo, să fie împiedicați prin orice mijloace să ia cuvîntul la adunare.

295. Cluj, 12 mai 1848. Jalfa preotului greco-catolic Cosma Popovici din Ruginoasa către guvernatorul Teleki József. Îl roagă să admînă eliberarea pe cauțiune, pînă la terminarea anchetei, a ginerelui său Ilie Ghete, preotul greco-catolic din Dragu, acuzat de a fi „instigat” pe iobagi din acest sat la nesupunere. Nu îi se aprobă cererea.

296. Sighișoara, 12 mai 1848. Extras din ordinul Guberniului Transilvaniei adresat scaunului Sighișoara. Îi aduce la cunoștință că a numit o comisie compusă din comisarul districtual al scaunului Sighișoara, Michael Maurer, și din judecătorul scaunului Rupea, Johann Jacobi, pentru a ancheta plîngerea locuitorilor din Saschiz împotriva nemeseștilui E. Fronius, care a pătruns în comună în fruntea iobagilor săi din Mureni și a rănit grav mai mulți săteni; anchetatorii se vor deplasa la fața locului și vor raporta cele constatare.

297. Sibiu, 12 mai 1848. Consilierul Tezaurariatului, grof Beldi György, către guvernatorul Teleki József. Îi face cunoscut că s-a conformat ordinului gubernial și a căutat să-i găsească pe S. Bărnuțiu, I. Buteanu și Al. Papiu-Ilarian; toți trei erau plecați însă din Sibiu; S. Bărnuțiu a revenit temporar în seara zilei de 11 mai, cînd a rostit o cuvîntare cu prilejul serbării organizate în cîmtea episcopului Andrei Șaguna; i-a cerut episcopului să-i transmită lui S. Bărnuțiu porunca gubernială și să-i admonesteze aspru pe I. Buteanu și Al. Papiu-Ilarian.

298. Buda, 12 mai 1848. Palatinul Ștefan către: 1) baronul Eötvös József, ministrul cultelor și al instrucției publice din guvernul provizoriu al Ungariei; 2) mitropolitul Rajačić. Primului îi transmite cererea mitropolitului Iosif Rajačić prin care solicită un avâñs de 20 000 de florini în vederea acoperirii cheltuielilor necesare pregătirii congresului bisericii ortodoxe din 27 mai, precum și pentru plătirea diurnelor delegaților. Pe Rajačić îl anunță că i-a transmis cererea ministrului cultelor.

299. Sibiu, 12 mai 1848. Generalul Anton Puchner către comisarul regal pentru anexarea Parcului Ungaria, baronul Wesselényi Miklós. Îi face cunoscut că nu-i poate satisface cererea de a trimite noi unități militare la Zalău și la Șimleu Silvaniei.

300. *Timișoara, 12 mai 1848.* Comandantul suprem al armatei din Banat, generalul Ludwig Wallmoden, către comandantul suprem al armatei din Transilvania, generalul Anton Puchner. Îi răspunde la adresa din 4 mai și-i dă informații despre: îngrijorarea provocată nobilimii de desființarea iobăiei; dificultățile întâmpinate de guvernul provizoriu ungar în acțiunea de a organiza gărzi cetățenești și de a-și subordona trupele staționate în Banat; atitudinea antiunionistă a populației, care se va manifesta deschis la adunarea sîrbilor de la Karlowitz din 27 mai.

301. *Blaj, 12 mai 1848.* Episcopul Ioan Lemeni către guvernatorul Teleki József. Il anunță că-l-a admonestat sever pe preotul Simion Balint din Roșia Montană cu ocazia venirii lui la Blaj înainte de 30 aprilie, fiindcă a redactat împreună cu avocatul Ion Bureanu o petiție despre nedreptășile pe care le suferă poporul român și a organizat mai multe adunări populare, pentru a o întări cu semnături; i-a cerut să prezinte protopopului său un raport despre activitatea desfășurată; raportul i-a parvenit și-l înaintea împreună cu scrisoarea.

302. *Crăciunelu de Jos, 12 mai 1848.* Judele nobiliar Szegedi Sámuel către comisia permanentă pentru păstrarea ordinii constituite din comitatul Alba de Jos. Il dă amănunte despre opozitia iobagilor din Obreja, Cistei, Crăciunel, Mihalț și Bucerdea Grinoasă față de intenția lui de a le face cunoscute decretul gubernial și dispoziția autorităților comitatense privind introducerea statariului și interzicerea participării lor la adunarea de la Blaj din 15 mai.

303. *Obreja, 12 mai 1848.* Judele domenial al familiei Eszterházi și notarul localității Obreja, Anwander Antal, către judele nobiliar Szegedi Sámuel din Crăciunelu de Jos. Il înștiințează că iobagii din Obreja și Mihalț: n-au permis să se afișeze ordinul de introducere a statariului; au trimis delegații la Blaj, pentru a primi îndrumări de acolo; nu se mulțumesc cu desființarea dijimelor și robotelor, ci rîvnesc și pămînturile alodiale.

304. *Dragu, 12 mai 1848.* Prim-judele dirigitor al comitatului Dăbica, groful Wass Sámuel, către guvernatorul Teleki József. Il face cunoscut că „răzvrătirile” din localitățile apartinătoare domeniului Dragu s-au potolit; propune ca armata de acolo să fie dusă în plasa Panticeu, îndeosebi în localitățile Agrij și Bucium, unde iobagii refuză să mai presteze robotele și să respecte autoritatea Guberniului.

305. *Dragu, 12 mai 1848.* Comisarul gubernial teritorial Szabó József către guvernatorul Teleki József. Il roagă să-i retrimită documentele anchetei întreprinse de el cu privire la refuzul prestației slujbelor iobăgășii din Dragu și Voivodeni, deoarece confruntarea cerută de preotul din ultimul sat nu se poate face decât după primirea lor; consideră necesar să se deplaseze personal la închisoarea de la Bonțida pentru a-i interoga pe deținuți.

306. *Dragu, 12 mai 1848.* Comisarul gubernial teritorial Szabó József către guvernatorul Teleki József. Il raportează că a restabilit ordinea la Dragu, Fizeș și Ugruțiu, urmând ca a doua zi iobagii din aceste localități să se prezinte la robote; vicecomitele vrea să deplaneze armata de la Dragu la Agrij și apoi la Bucium; speră că pînă mîine va fi adus la ascultare și Girboul; în eventualitatea că Girboul nu se va supune, propune ca acolo să fie trimis comisarul gubernial Karacsai Sándor.

307. *Turda, 12 mai 1848.* Judele nobiliar Korodi F. János senior către comitatul Turda. Il aduce la cunoștință că s-a conformat ordinelor guberniale și a interzis atât preoților, cât și enoriașilor lor, de a participa la adunarea de la Blaj; au declarat totuși că vor pleca la Blaj preoții greco-catolici din Grindenii și Cîmpia Turzii, deși nu au invitații.

308. *Bogata de Mureș, 12 mai 1848.* Judele nobiliar Zámbler György către comitatul Turda. Il informează că din cercul Bogata de Mureș va pleca la adunarea din 15 mai, ca invitat al episcopului, viceprotopopul greco-catolic, însotit de doi preoți. Protopopul Partenie Trombitas din Tîrgu Mureș, care are în plasa Bogata de Mureș trei sate ortodoxe, a dat dispoziții ca din fiecare localitate să plece cîte doi delegați. Va participa și judecătorul Ioan Maior de la Tabla regească în calitate de invitat al unui canonnic. A poruncit țărănilor să nu se ducă nici unul la Blaj.

309. *Reghin, 12 mai 1848.* Judele nobiliar Árkosi Dániel către comitatul Turda. Il anunță că s-a conformat ordinelor privind participarea la adunarea de la Blaj; vor pleca în calitate de invitați protopopul greco-catolic Mihail Crișan și alte trei persoane; cu ocazia tîrgului de la Reghin a comunicat juziilor primari sătești și plăieșilor din diferite localități, pe care i-a găsit acolo, să spună tuturor că nu au voie să se ducă la Blaj decît cei invitați; pe preoții din cîteva sate, care au vrut să pornească însotiti de cîte două persoane, i-a oprit personal să facă deplasarea; totuși unii au plecat fără de a fi venit ordinele din partea comitatului.

310. Sibiu, 12 mai 1848. Judele primar al Sibiului, Daniel Ziegler, către guvernatorul Teleki József. Il însărcină să la Sibiu n-au lipsit încercările de „instigare” la răscăolă a poporului român; ele au fost însă înăbușite în fașă; pentru a preveni tulburările a sosit urmărirea lui Al. Papiu-Ilarian și a lui Ioan Buteanu în alte localități; speră că spiritele se vor calma la Sibiu, după ce persoanele „străine” vor pleca la adunarea de la Blaj.

311. Mediaș, 12 mai 1848. Judele primar al Mediașului, Daniel Gräser, către Guberniul Transilvaniei. Ii trimite o declarație cu privire la existența unui conflict între clerul greco-catolic și cel ortodox din Biertan.

312. Timișoara, 12 mai 1848. Circulara comitatului Timiș către alegători. Le face cunoscut că, în urma transformărilor revoluționare, națiunea nu se mai identifică doar cu clasa privilegiată, ci cu întregul popor; poporul va avea posibilitatea să contribuie, prin reprezentanții săi din dietă, la alcătuirea legilor și să hotărască asupra impozitelor față de stat; alegătorii să se înscrie pe liste electorale în următoarele 14 zile, întrucât Dieta Ungariei își va începe lucrările la 8 iunie 1848.

313. Cluj, 12 mai 1848. Conte Bethlen János senior, liderul nobilimii liberale, către baronul Wesselényi Miklós, comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria. Ii scrie despre: pregătirile de la Cluj în vederea desfășurării lucrărilor dietei; deplasarea la Blaj a unei armate numeroase înzestrată cu artillerie sub comanda generalului Schurter; necesitatea votării grabnice de către dietă a legii de desființare a robotei, pentru a se evita pericolul eliberării iobagilor prin propriile lor forțe.

314. [Fără loc, înainte de 13 mai 1848]. 36 de intelectuali români din Abrud și împrejurimi către Guberniul Transilvaniei. Solicită eliberarea din închisoare a românilor arestați din cauza unor învinuiri politice.

315. Turia, 13 mai 1848. Soția nemeseului Török către fratele ei, consilierul Apor Lázár, de la Cancelaria aulică a Transilvaniei de la Viena. Il informează despre: starea de spirit antinobiliara a grănicerilor din Turia; aversiunea lor față de baronul Apor, care i-ar fi trădat; declarațiile grănicerilor privind împărțirea între ei a aloclilor; încetarea valabilității legilor și a autorității ofișerilor; refuzul iobagilor de a-și mai îndeplini robotele săptămînale; tăierea pădurilor de către cei din Valea Seacă, Balvanyos, și Leliceni.

316. Cluj, 13 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Ii face cunoscut că: în scaunul Ciuc s-au produs ciocniri între grăniceri și nemesi; n-a fost încununată de succes încercarea adunării săcunale de a alcătui o comisie mixtă militaro-civilă înțelegeră cu comandanții regimentului I de grăniceri; n-a putut evita o nouă ciocnire cu ocazia tûrgului de la Sînmartin Ciuc; pentru a se preveni persecutarea nobiliilor socotește oportuna activitatea neîntîrziată a unei comisii speciale, care să-i lămurească pe grăniceri să aștepte liniiști rezolvarea doleanțelor lor de către dietă.

317. Cluj, 13 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către generalul Anton Puchner. Il însărcină să la Dragu și în localitățile învecinate să-a restabilă liniaștea; în schimb s-au produs tulburări în Agrij și Bucium; de aceea îl roagă să trimită prim-judeului dirigitor al comitatului Dăbica, groful Wass, unități militare pentru a-i aduce pe iobagii din aceste sate la supunere.

318. Cluj, 13 mai 1848. Guberniul Transilvaniei către comitele suprem al comitatului Cluj, Matskási Pál. Ii ordonă să-i trimită actele anchetei întreprinse împotriva avocatului Florian Micaș.

319. Cluj, 13 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către Guberniul Transilvaniei. Il informează că: a ordonat comisarului teritorial Szabó József să se deplaseze la Bonțida pentru a efectua interrogatoriul și confruntarea definenților arestați în legătură cu răzvrătirea din Dragu; l-a acreditat pe prim-judeul dirigitor al comitatului Dăbica, groful Wass Sámuel, cu împunerincirea de a pune capăt acțiunilor revoluționare antinobiliare ale locuitorilor din Agrij și Bucium.

320. Viena, 13 mai 1848. Ministrul de externe al Austriei, prințul Eszterházy Pál, către primul ministru al Ungariei, contele Batthyány Lajos. Il pune la curenț cu întrevederile pe care le-a avut la Viena cu ambasadorul Marii Britanii. Ambasadorul a dat asigurări că guvernul englez va sprijini activ Imperiul austriac și și-a exprimat speranța că nu va fi pus în pericol din partea mișcărilor revoluționare ce se manifestă în Moldova, Tara Românească și Serbia.

321. Sibiu, 13 mai 1848. Generalul Anton Puchner către Guberniul Transilvaniei. Ii face cunoscut că în „vederea menținerii ordinii” pe timpul adunării din 15 mai a concentrat în jurul Blajului un escadron de cavalerie și trei companii și jumătate de infanterie cu 2 tunuri, din care una secuiască. Lor li se vor adăuga temporar companiile din regimentul

2 de grăniceri secui, aflate în drum spre Aiud și Turda. Toate unitățile din jurul Blajului vor fi puse sub comanda maiorului Wieser, care se va afla în subordinea generalului Schurter. Cei doi comandanți nu vor colabora însă cu autoritățile civile. În încheiere îl informează că nu va trata problema distribuirii armelor decât cu forurile superioare.

322. *Sibiu, 13 mai 1848.* Generalul Anton Puchner către guvernatorul Teleki József. Îl înștiințează că manifestă rezerve față de arestarea unor conducători români, ordonată de Guberniu; astfel de arestări pot provoca frământări grave, cum s-a constat și cu ocazia transferării lui Micaș la Tîrgu Mureș; consideră de asemenea că intervențile comisarului gubernial Szabó József, care solicită mereu unități militare, nu este în concordanță cu strădania de a liniști spiritele.

323. *Cluj, 13 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Cluj, Matiskási Pál, către Guberniul Transilvaniei. Îi înaintea actele anchetei avocatului Florian Micaș.

324. *Sibiu, 13 mai 1848.* Tezaurariatul către administratorul domeniului minier Zlatna, Nemegyei János. Îi răspunde la raportul din 5 mai și-l îndeamnă să-i convingă prin mijloace pașnice pe iobagii moși să-și îndeplinească îndeosebi obligațiile privind plătitărul; în eventualitatea că nu vor da ascultare, aproba că în locul lor să se angajeze lucrători la plătităr cu 12—20 cr. pe zi; plata lor va fi suportată de locuitorii satelor care refuză să iasă la muncă.

325. *Morlaca înainte de 13 mai 1848.* Nouă locuitori din Morlaca se adreseză comitatului Cluj pentru a-l aresta pe protopopul Gheorghe Pop, sub pretextul că: s-ar fi comportat nedemn cu sătenii și cu dregătorii comitatensem; și-ar fi însușit avereia bisericii; ar fi folosit timp de 20 de ani o sesie a bisericii sără a plăti nimic. Cererea a fost înaintată sub presiunea judeului nobiliar și a avut drept cauză reală opoziția protopopului față de arborarea drapelului maghiar pe biserică.

326. *Chinari, 13 mai 1848.* Judele nobiliar Darkó József către comitatul Turda. Îl relatează că a întreprins cercetări în cercul său pentru a descoperi numele persoanelor invitate de episcop și să participe la adunarea de la Blaj; nu a aflat pe nimeni care să fi primit astfel de invitații; de aceea a ordonat preoților români să nu îndemne oamenii să meargă la Blaj; cu toate acestea, preotul român din Chinari a trimis doi delegați.

327. *Păningeni, 13 mai 1848.* Judele nobiliar Jakab Imre către comitatul Turda. Îi face cunoscut că a interzis localitășilor din cercul său să trimită delegați la adunarea de la Blaj; protopopul ortodox a dat asigurări că nu vor pleca decât preoții din Deleni și Aluniș, cercul Brîncovenesci; a promis de asemenea că va interveni pe lîngă locuitorii din Gornești pentru ca cei doi aleși ai lor să nu facă deplasarea la Blaj.

328. *Peteleca, 13 mai 1848.* Judele nobiliar Kovács Sándor către comitetul pentru menținerea ordinii constituite din comitatul Alba de Jos. Îi dă informații despre „revolta” din 13 mai a iobagilor maghiari din Peteleca; ei l-au eliberat pe Szőcs Márton, arestat fiindcă a declarat că nu mai prestează robote și pentru că a rostit cuvinte injuriioase la adresa nobililor cu prilejul explicării decretului privind introducerea statariului; apoi au rupt afișele privind introducerea statariului și au strigat: „noi ţineam cu românii”.

329. *Cenad, 13 mai 1848.* Judele nobiliar Szegedi Sámuel către comisia pentru păstrația ordinii constituite din comitatul Alba de Jos. Raportează că în localitășile pe care le-a vizitat, locuitorii au primit în liniește vesteau anunțări introducerii statariului, cu excepția celor din Blaj și Cergău Mare; dar după ce s-a reînstor acasă, în toate satele din jurul Blajului s-au rupt afișele privind introducerea statariului și s-au tăiat stîlpii pe care acestea au fost expuse.

330. *Aiud, 13 mai 1848.* Comitele suprem al comitatului Alba de Jos, Bánffy Miklós, către guvernatorul Teleki József. Îi atrage atenția că poporul român aspiră nu numai la desființarea relațiilor feudale, ci și la participarea lui la viața politică; întrucât pînă acum românii n-au fost reprezentați în dietă decât de episcopul greco-catolic, propune invitarea și a episcopului ortodox Șaguna ca regalist.

331. *Gherla, 13 mai 1848.* Consiliul din Gherla către Guberniul Transilvaniei. Îl informează că i-a destituit din posturile lor pe vicecăpitanul orașului, Verzár István, și pe prim-notarul Jakab Bogdán, deoarece s-au făcut vinovați de instigarea poporului cu ocazia alegerii deputaților pentru Dieta de la Cluj, cînd au propus ca pe viitor desemnarea lor să se facă în fața publicului; totodată îl aduce la cunoștință că în locul celor destituiți a numit alte persoane.

332. *Tășnad, 13 mai 1848.* Președintele comitetului pentru menținerea ordinii constituite din Tășnad, Felei Farkas, către comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós. Îi aduce la cunoștință că foștii iobagi din Cig au promis să restituie pămîntul alodial ocupat, cu condiția de a nu se aduce armata împotriva lor; cu ocazia

anchetei pînă și judele primar și jurații comunali au declarat că tot satul e vinovat de ocupația acestui pămînt.

333. *Sighetu Marmăiei, 13 mai 1848.* Hodnogul nobiliar Asztalos Péter senior către judele primar al Sighetului, Daniel István, îl face cunoscut că adunarea nemeșilor nu i-a acceptat propunerea de a unifica jurisdicția nobiliară cu cea a burgheziei din oraș; nemeșimea se va adresa guvernului provizoriu al Ungariei pentru elucidarea fondului problemei.

334. *Sighetu Marmăiei, 13 mai 1848.* Hodnogul și consiliul nobiliar din Sighet către Ministerul de Interne al Ungariei. Îl anunță că judele primar al jurisdicției civile a orașului a invocat noua lege privind alegerea deputaților și o dispoziție a ministrului de interne, pentru a propune jurisdicției nobiliare să se unifice cu cea burgheză; consiliul nemeșilor a respins propunerea, invocînd noile legi care s-ar referi numai la pierderea dreptului lor de proprietate feudală asupra pămîntului și nu la desființarea jurisdicțiilor nobiliare din cele cinci orașe din Maramureș ale coroanei regale.

335. *Sighetu Marmăiei, 13 mai 1848.* Judele primar al jurisdicției civile din Sighet, Coólosz Pál, către ministrul de interne al Ungariei, Szemere Bertalan. Îl relatează că majoritatea nobiliilor din oraș refuză să renunțe la privilegiul de a avea jurisdicție proprie și de a-și însuși jumătate din veniturile comunale, deși nu reprezintă decît 50 de persoane din totalul de 8 000 de locuitori.

336. *Arad, 13 mai 1848.* Proces-verbal luat de către prim-judele nobiliar Dániel István, cu ocazia interogării a trei țărani germani din Glogovăț (azi Vladimirescu). Interogații au mărturisit că au răspîndit zvonul pozitiv căruia nobilimea ar fi înființat gărzile cetățenești cu scopul de a înarma poporul împotriva regelui, întrucât, cu excepția cetății, de pe toate clădirile publice au fost înălțurate emblemele imperiale.

337. *Lugoj, 13 mai 1848.* Extrase din procesul verbal luat în ședința comitetului pentru păstrarea ordinii constituite din comitatul Caraș, prilejuită de scrisoarea ministrului de interne al Ungariei, prin care cere vicecomitetului informații despre divergențele existente între autoritățile comitatense și Căpitänatul minier Oravița. Comiterul argumentează că și înainte de 1848 autoritățile comitatului au impus regiunea minieră cu contribuții bănești și recruti, au efectuat anchete pe teritoriul Căpitänatului în colaborare cu reprezentanți ai dregătoriei miniere, au extins reglementarea prețurilor și în localitățile miniere, au efectuat recensăminte ale populației miniere.

338. *Lugoj, 13 mai 1848.* Adunarea comitatensă a comitatului Caraș către ministrul de interne al Ungariei. Îl raportează că aducerea la cunoștință populației a noilor legi n-a dat rezultate scontante, pe de o parte fiindcă au fost primite cu neîncredere, întrucât nu erau semnate de monarh, iar pe de altă parte pentru că foșii iobagi rîvnesc la pămînturile aloiale ale nobiliilor; de aceea propune ca noile legi să fie traduse și tipărite, dar cu îscălitura împăratului; întrucât din cele 295 localități ale comitatului 260 sunt românești, 25 germane, 8 bulgărești și 2 sărbești; traducerile să fie trimise în această proporție; solicită instrucțiuni pentru clarificarea îndeosebi a problemelor privind sesile pustii și dreptul de a avea prăvălii, deoarece le revendică atât foșii iobagi, cât și foșii domni de pămînt.

339. *Lugoj, 13 mai 1848.* Extrase din procesul verbal luat în ședința din 13 mai 1848 a comiterului permanent pentru păstrarea ordinii constituite din comitatul Caraș, care se referă la: hotărîrea de a îndemna foșii iobagi din comunele Herendești, Valeapai, Honoriș, Jena, Ohaba Lungă, Sălbăgel, Vișag, Govosdia (azi Nicolae Bălcescu), Firliug și Dragomirești, să-și prezinte justiției plângerile privind răpirea de către foșii stăpini feudali a păsunilor comunale și a altor posesiuni obștești sau individuale cu prilejul comasărilor efectuate în deceniile anterioare revoluției; numirea unei comisii pentru a cerceta fapta celor din Herendești, care și-au trimis vîtele pe pășunea aloială; decizia de a se respinge cererea arendașului Deutsch Samu, care i-a reclamat pe țărani din mai multe sate, că nu-i respectă dreptul de arendă a cîrciumăritului; repunerea celor din Bocșa Vasiovei în folosința bisericii și a școlii; răspunsul pozitiv al locuitorului episcopului greco-catolic de la Oradea și cel negativ al episcopului romano-catolic de Cenad, privind vestirea de pe amvon a introducerii tribunăului statarial.

340. *Somcă Mare, 13 mai 1848.* Judele nobiliar Vasile Bota către comitetul pentru menținerea ordinii publice constituite din districtul Chioar. Îl atrage atenția asupra motivelor pentru care hotărîrea adunării restrînse a districtului din 26 aprilie, privind aprobarea cum-părării de către Ioan Mureșan din Buteasa a sesiei lui Onuc, fiul lui Vila Nechita din Rucium, este nelegală.

341. *Somcă Mare, 13 mai 1848.* Comitetul pentru menținerea ordinii constituite din districtul Chioar către judele nobiliar Vasile Bota. Îl anunță că la sesizarea lui a decis lăsarea sesiei în posesiunea lui Nechita Onuc; Ioan Mureșan a fost îndrumat să-și recupeze banii pe cale judiciară.

342. Viena, 13 mai 1848. Tezaurarul Transilvaniei Mikó Imre către soția sa. Îi scrie despre evenimentele revoluționare de la Viena; vizitele făcute la miniștri de finanțe și de război, precum și la principesa Sofia; înaintarea cererii de demisie din funcția de cancelar aulic al Transilvaniei și speranța aprobării ei.

343. Blaj, 13 mai 1848. Programul organizatoric privind cazarea invitaților și modul desfășurării Adunării Naționale din 15 mai.

344. [Fără loc, înainte de 14 mai 1848]. Manifest adresat de „patrioți maghiari” către români, prin care se încearcă să se combată un apel al unui săs, interceptat de cercurile guberniale din Transilvania; apelul fiind îndeamnat pe români să facă front comun cu sașii împotriva uniunii forțate a Transilvaniei cu Ungaria.

345. Cluj, 14 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către episcopul Ioan Lemeni. Îi înapoiază declarația scrisă a lui Simion Balint; prin ea vrea să convingă că toate discursurile sale rostită în adunăriile românești au urmărit asigurarea păcii și liniștii publice; el să-și dovedească însă buncile intenții nu numai în scris, ci și prin fapte.

346. Cluj, 14 mai 1848. Guvernatorul Teleki József către Guberniul Transilvaniei. Îi cere să ia măsurile cuvenite pentru instalarea lui Andrei Șaguna în scaunul episcopal.

347. Dragu, 14 mai 1848. Comisarul gubernial teritorial Szabó József către guvernatorul Teleki József. Îi raportează că iobagii din Drăgu s-au angajat să reia prestarea robotelor, dând în acest sens garanții în scris; la vestea capitulării celor din Drăgu, și cei din Gîrbou au declarat că vor îndeplini slujbele iobăgești în condițiile propuse de baronul Jósika; liniștea a fost restabilită de asemenea în localitățile Agrij și Bucium.

348. Chechîs, 14 mai 1848. Prim-judele dirigitor al comitatului Dăbica, groful Wass Sámuel, către guvernatorul Teleki József. Îl anunță că a preluat funcția de comisar gubernial; după aducerea la ascultare a iobagilor din Drăgu de către comisarul Szabó József, s-au liniștit și cei din Agrij, Bucium, Chechîs și Chendrea; speră că în cîteva zile ordinea va fi restabilită în tot comitatul; unitățile militare vor putea fi astfel retrase; ar fi consult să se mențină eventual un escadron de husari la Panticeu, centrul cercului de sus, și o unitate similară la Măgheruș, centrul cercului de jos.

349. Moldovenesti, 14 mai 1848. Judele cercual Barla Beniamin către judele regesc suprem al scaunului Arieș, Dindár Antal. Îi însțiințează că a arestat doi delegați din Chesău, comitatul Solnocu Interior, care se îndreptau pe ascuns spre Blaj.

350. Tîrgu Secuiesc [14 mai 1848]. 41 de cetăteni din Tîrgu Secuiesc către judele regesc suprem al scaunului Trei Scaune. Îi relatează că în cadrul unei ședințe comune a adunării populare și a consiliului orașenesc s-au exprimat nemulțumiri față de activitatea acestuia din urmă; de aceea propun, „reînnoirea cît mai grabnică a dregătoriei orașenesci”.

351. Sfîntu Gheorghe, 14 mai 1848. Judele regesc suprem din Trei Scaune, Petrichevich Horváth Albert, către Guberniul Transilvaniei. Îi înaintează cererea mai multor locuitori din Tîrgu Secuiesc, care revendică reînnoirea grabnică a consiliului orașenesc prin alegerea membrilor lui de către toți cetătenii cu avere; dacă nu li se va satisface cererea în termen de zece zile, locuitorii vor proceda la desemnarea noului consiliu fără a mai aștepta aprobarea gubernială.

352. Cluj, 14 mai 1848. Comisarul regal pentru anexarea Partiumului, baronul Wesselényi Miklós, către ministrul de finanțe din guvernul provizoriu al Ungariei, Kossuth Lajos. Îi scrie despre constituirea gărzilor cetătenesci în comitatul Solnocu de Mijloc; necesitatea înarmării lor cu lănci, întrucât lipsesc armele de foc; strîngerea impozitelor pînă la 1 noiembrie pe baza vechilor tabele de impunere; situația precară a penitenciarelor și nevoia construirii altora noi.

353. Hodod, 14 mai 1848. Imputernicitul cu menținerea ordinii publice constituite din comitatul Solnocu de Mijloc, Hafaludi Elek, către comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós. Îi arată că s-a deplasat la Hodod împreună cu judele și cu vicejudele nobiliar al cercului, dar n-au reușit să-i aducă pe iobagi la ascultare, deoarece nu s-au înfricoșat de cei 60 soldați care i-au însoțit; de aceea cere încă 30 de husari.

354. Zalău, 14 mai 1848. Comisarul regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria, baronul Wesselényi Miklós, către imputernicitul cu menținerea ordinii constituie din Solnocu de Mijloc, Hafaludi Elek. Îi exprimă părerea că iobagii din Hodod nu s-au supus, deoarece nu cred că vor trebui să-i întrețină pe soldații trimiși în satul lor; după ce se vor convinge, vor reveni la ascultare.

355. Peleş, 14 mai 1848. Judele nobiliar Pika Miklós către comitatul Satu Mare. Ii raportează că potrivit misiunii primite din partea adunării comitatense s-a deplasat mai întâi la Mediaș și la Potău pentru a explica noile legi; în ambele sate i-a eliberat de robotice pe cei ce locuiau pe sesiuri urbariale și a dat asigurări că diferendele lor cu foștii sășini vor fi rezolvate cu ocazia separării pământurilor nobiliare de cele iobägești; agitații și observații la Bălășești, Berința, Cucu și Mărtinești; peste tot se simte nevoie reglementării problemei delimitării pământurilor alodiale de cele urbariale.

356. Cluj, 14 mai 1848. Baronul Józika Miklós către prietenul și tovarășul său de idei, baronul Wesselényi Miklós. Ii furnizează amănunte despre: locuința pe care i-a găsit-o la Cluj; atmosfera politică din Cluj; „instigațiile” sașilor, pe care le va aduce la cunoștința primului ministrului al Ungariei; plecarea preoților români în număr mare la adunarea de la Blaj.

357. Nadășa, 14 mai 1848. Administratorul moșiei baronului Apor Lázár, Gazda József, către stăpînul său. Ii informează despre: intenția iobagilor de a-și împărți între ei atât pământurile comune, care le-au fost răpite anterior de către nobili, cât și cele alodiale; planul lor de a pune mîna chiar și pe castel pentru a-l transforma în han sătesc; prestarea incompletă a robotelor; propagarea de către Al. Papiu-Ilarian printre români a ideii „de a se uni cu Țara Românească și de a-și alege un rege românesc”; adunarea de la Blaj, care „va juca un mare rol în cumpăna evenimentelor”.

358. Sînzieri, 14 mai 1848. Notarul Kurkó Domokos către judele regesc al scaunului Trei Scaune. I se plînge că-i este amenințată viața de către cei din Estelnic, care vor să-i ia actele referitoare la finele devenite obiect de dispută între ei și nemeșii din Saciova; de aceea consideră că nu este consult să fie prezent la proxima adunare scăunală; dacă adunarea ar avea eventual loc, cere ca acolo să nu se discute nici o problemă referitoare la persoana sa.

359. Vărădia, 14 mai 1848. Locuitorii din Julița către forul dirigitor al districtului școlar ortodox din Oradea. Ii anunță că le-au fost restituite, atât școala cât și biserică, în cadrul unei ceremonii. Solicită numirea unui învățător care să cunoască bine limba română și cea maghiară.

360. [Blaj, înainte de 15 mai 1848]. Instrucțiunile comisarilor guberniali Szabó László și Bánffy Miklós privind desfășurarea celei de-a doua Adunări naționale de la Blaj din 15 mai.

REGESTENVERZEICHNIS

1. Cluj, 30. April 1848. Der Gouverneur Transsilvaniens, Graf Teleki József, an: 1. den Obergespan des Komitats Alba de Sus, den Grafen Kálnoky Dénes; 2. den griechisch-katholischen Bischof von Blaj, Ioan Lemeni; 3. den königlichen Schatzmeister, Graf Mikó Imre. Dem ersten teilt er mit, daß er sich an den Bischof Lemeni gewendet hat, um den Pfarrer Ioachim Aron, der beschuldigt wird, die Leibeigenen aus Buia und Veseud aufgewiegt zu haben, zur Rechenschaft zu ziehen. Zugleich trägt er dem Obergespan auf, die Leibeigenen mit friedlichen Mitteln zu beruhigen, und nur wenn sich die Gemüter auch auf diesem Wege nicht beruhigen, sie zu verhaften einzukerkern und gegen die Anführer der Aufständischen Prozeße anzustrengen. Den Bischof Lemeni fordert er auf, der „aufwieglerischen“ Tätigkeit des Pfarrers aus Buia ein Ende zu setzen; den Schatzmeister Mikó Imre beauftragt er, den Schreiber Popovici zu verhören.

2. Cluj, 30. April 1848. Der Gouverneur Teleki József an den militärischen Oberkommandanten in Transsilvanien, General Anton Puchner. Er benachrichtigt ihn, daß die 4. Kompagnie des II. Szekler Grenzregiments sich ihrer Abordnung in die Komitate Transsilvaniens widersetzt hat, weil sie befürchtete, jenseits der Landesgrenzen befördert zu werden. Gleichzeitig ersucht er ihn, ihm die getroffenen Maßnahmen und die gegebenen Verordnungen bezüglich der von dieser Einheit abgelegten Waffen mitzuteilen.

3. Cluj, 30. April 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an den königlichen Oberrichter von Trei Scaune. Er teilt ihm mit, daß es nicht die Absicht habe, die Szekler Grenzer aus Transsilvanien über die Grenzen zu versetzen; es habe sich bei den höheren Militärbehörden dafür verwendet, daß die von den Szeklern niedergelegten Waffen dort verbleiben mögen, wo sie sich befinden; die Szekler Grenzer müssen davon überzeugt werden, daß sie dem ungarischen Adel eine Stütze gegen die aufständischen Leibeigenen sein müssen.

4. Cluj, 30. April 1848. Der Gouverneur Teleki József an den gubernialen Provinzialkommissär Szabó József. Er benachrichtigt ihn, daß die Leibeigenen aus Așchileu am 26. April geschworen haben, keine Roboten mehr zu leisten. Er möge die Lage prüfen und Maßnahmen zur Aufrechterhaltung der Ruhe und der öffentlichen Ordnung treffen.

5. Pest, 30. April 1848. Der Innenminister Ungarns an den Ministerpräsidenten, den Finanz- und den Kultusminister. Vom ersten verlangt er die Sendung der zur Verteidigung der Kupferbergwerke aus Bihar nötigen Waffen und Munition; den zweiten ersucht er, die nötigen Maßnahmen zur Deckung des Silbermünzenmangels in Bihar zu treffen, und den dritten fordert er auf, sich an den Klerus zu wenden um die Leibeigenen zu beschwichtigen, indem man Ihnen die Vorteile erklärt, deren sie sich infolge der neuen, vom Landtage in Bratislava abgestimmten Gesetze erfreuen werden.

6. Wien 30. April 1848. Die an den Kaiserhof gerichtete Denkschrift der Sachsen über die Frage der Vereinigung Transsilvaniens mit Ungarn und die Einberufung des Landtags. Es wird argumentiert, daß durch die Vereinigung Transsilvanien Ungarn unterjocht sein wird; es wird ihm kein gesetzliches Leben garantiert; es wird die 8 Regimenter verlieren und folglich wird seine Verteidigungskraft verringert. Der Kaiser wird gebeten, die Union nicht zu genehmigen; er möge den Landtag nicht nach Cluj einberufen; er möge es nicht erlauben, daß die Vereinigung Transsilvaniens mit Ungarn sich auf seiner Tagesordnung befindet.

7. Brașov, 30. April 1848. Der Oberrichter von Brașov, Johann Albrechtsfeld, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die Ankunft von vier Personen aus der Walachei, welche an der Versammlung in Blaj teilnehmen wollen, wo sie die Absicht hätten, für einen „dakischen Staat“ einzutreten; zwei von ihnen reisten nach Sibiu; der Oberrichter von Sibiu wurde gewarnt und aufgefordert, sie zu überwachen; falls es sich herausstellt, daß sie „Emissäre“ seien, möge man sie in die Walachei zurückschicken.

8. Blaj, 30. April 1848. Der Oberrichter des Komitats Alba de Jos, Fosztó Menyhárt, und der Vizegespan Miksa János bestätigen, daß I. Buteanu, Al. Pop (Papu Ilarian) und A. Iancu die Versammelten an diesem Tage in Blaj aufgefordert haben, sich ruhig zu verhalten und die Ruhe zu bewahren, auch nachdem sie zu Hause ankommen.

9. Cluj, 30. April 1848. Der Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß der orthodoxe Pfarrer Ioan Popovici aus der Gemeinde Vătăya eine „aufrührerische“ Tätigkeit entfaltet, die die Ruhe und gesetzmäßige Ordnung in der Gemeinde gefährdet. Er schlägt die Bestrafung dieses Pfarrers vor.

10. Dragu, 30. April 1848. Der guberniale Provinzialkommissär Szabó József an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über: die Verbreitung von Manifesten durch den Bruder des Pfarrers aus Dragu, der in Cluj studiert; die Schwierigkeiten, die sich bei der Verhaftung der Anführer der Aufständischen in Dragu ergaben, da die Gemeindebeamten Rumänen waren und es keine genauen Befehle gab, nach welchen die Kommandanten der beiden in der Gemeinde stationierten Militäreinheiten ihm diesbezüglich hätten Hilfe leisten können; die Möglichkeit einiger Schwierigkeiten bei der Überführung der Arrestierten in das Gefängnis von Bonțida; den an die Dechanten gerichteten Aufruf um Mithilfe bei den angestellten Nachforschungen.

11. Dragu, 30. April 1848. Der guberniale Provinzialkommissär Szabó József an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über: die „aufrührerische“ Tätigkeit des Pfarrers von Voivoden; das Fehlen militärischen Beistandes bei der Verhaftung und Bewachung der Verhafteten infolge der abwartenden Haltung der Militäركommandanten aus Dragu; die Aufschiebung der Verhaftung des Pfarrers aus Voivoden bis dieser vom Bischof aus Blaj verhört wird; die Notwendigkeit, daß sich das Gubernium bei General Gallbrunn verwende, damit dieser die in Dragu befindlichen Soldaten auffordere, ihm militärische Hilfe bei der Unterdrückung der Aufständischen zu gewähren; die Ausbreitung der Revolte in den um Dragu liegenden Dörfern.

12. Vărșand, 30. April 1848. Das Protokoll der Untersuchungskommission bezüglich des Aufruhrs der Bauern aus Vărșand gegen den Notär und den Stuhlrichter. Den Aussagen des orthodoxen Pfarrers Isailă Popovici gemäß, hätten das herausfordernde Benehmen des Stuhlrichters und die Mißbräuche des Gemeindenotärs zum Aufruhr geführt. Die Aussagen der übrigen Verhörten enthalten weitgehende Beschreibungen der Gründe und des Verlaufs des Aufstandes.

13. Arad, 30. April 1848. Der Oberrichter von Arad, Scherfeneder Ferenc, an den Ministerpräsidenten Ungarns, Batthyány Lajos. Er berichtet über die Schwierigkeiten, die bei der Feierlichkeit der Eidablegung der Bürgergardemitglieder auftauchten.

14. Pest, 30. April 1848. Der Baron Wesselényi Miklós an den Grafen Teleki László. Er schlägt diesem vor, einen Gegenartikel zu dem von Rosenfeld und Sigmund geschriebenen Artikel *Ungarns und Siebenbürgens Stellung zur Gesamt-Monarchie* zu verfassen.

15. Pest, 30. April 1848. Der Baron Wesselényi Miklós an den Baron Kemény Zsigmond. Er bittet ihn, sich bei den verschiedenen Mitgliedern der provisorischen Regierung Ungarns für die Pflege des Kelemen Lajos, für die Ernennung von Beamten auch aus den Reihen der Rumänen, wenigstens in Stellen von geringerer Bedeutung und für die Unterstützung des Vorhabens von Sigismund Pop, eine Zeitung in vier Sprachen zu einem je niedrigeren Preis herauszugeben, zu verwenden.

16. Cluj, 30. April 1848. Der Baron Jósika Miklós an seinen Freund, Baron Wesselényi Miklós. Er teilt ihm mit, daß die Bauern aus Turbuța, Soimuis, Hodod, Husia, Chechiș, Dragu und Gilgău die Robotenleistungen verweigert haben, nachdem sie erfuhren, daß in Sibou die Leibeigenendienste teilweise verringert wurden. Er habe das Beispiel befolgt und seinen Leibeigenen in Girbău auch einen Teil der Roboten erlassen, doch sie haben sich gänzlich geweigert, diese zu verrichten. Da er von Gemeinden umgeben sei, in welchen sich die hörigen Bauern aus eigener Kraft von den Feudallasten befreit haben, habe er es für klang gefunden, seine Leibeigenen einige Tage vor dem offiziell angekündigten Termin von ihren Verpflichtungen zu entbinden. Zum Schluß beglückwünscht er Wesselényi zu seiner Ernennung durch die provisorische Regierung Ungarns zum Obergespan und Vorsitzenden des komitatenschen Ausschusses für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung.

17. Iceland Mare, Ende April 1848. Gligor Sofra, Moldovan Sofra und die übrigen Leibeigenen aus Iceland Mare an das Gubernium Transsilvaniens. Sie beklagen sich, daß die Grundherren ihnen einen Teil der Weide geraubt haben und diejenigen, die ihre Herden dorthin grasen führen, mit Geld und Prügelstrafen belegen. Sie verlangen, daß die Mißbräuche von Seiten der Adelshöfe aufhören und die ihnen entrissenen Weidegründe zurückerstattet werden mögen, weil es ihnen nur so möglich wäre, ihre zur Robotenleistung nötigen Tiere zu ernähren.

18. *Brașov* [Ende April 1848]. Die Liste der rumänischen Advokaten aus Brașov, die für öffentliche Ämter im Magistrat oder im Stadtrat vorgeschlagen sind.

19. [*Ohne Ortsangabe, nach dem 30. April 1848*]. Ein Aufruf der Teilnehmer an der Versammlung vom 30. April in Blaj an die Rumänen. Diese werden aufgefordert, sich in einer Anzahl von 50 000—60 000 in Blaj am 15. Mai einzufinden, doch diesmal bewaffnet, wie es auch die Ungarn bei ihren Zusammenkünften tun. Bewaffnet könnten sie sich gegen jenen wehren, die wagen würden, sie anzugreifen. Der Aufruf endet mit den Worten: „Wer nicht weiter Leibeigenen bleiben will, möge an dem festgesetzten Datum nach Blaj kommen“.

20. *Cluj*, 1. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki an: 1. den Grafen Kálnoky Dénes, Obergespan des Komitats Alba de Sus 2. den Bischof von Blaj, Ioan Lemeni. Dem ersten teilt er mit, daß er die nötigen Maßnahmen zur Verhörung der Pfarrer aus Buia und der Umgebung, sowie des Thesaurariatschreibers Ion Popovici getroffen habe. Dem Bischof trägt er auf, diejenigen Pfarrer hart zu bestrafen, die sich zu Aufwiegelungen hingaben. Er kann sie sogar aus ihrem Dienste entfernen.

21. *Cluj*, 1. Mai 1848. Der Gouverneur Transsilvaniens, Teleki József, an den Bischof Ioan Lemeni. Er übersendet ihm den Bericht des königlichen Oberstuhlrichters des Stuhls Aries, bezüglich der „Aufwieglerischen“ Tätigkeit des Vasile Nemes; er fordert ihn auf, diesen Theologen zu rügen und ihm solche Taten in Zukunft zu untersagen. Gleichzeitig ersucht er ihn, den Aufruf des Philosophieprofessors Aron Pumnul, welcher die Jugend zur Abhaltung einer Volksversammlung aufruft, nach Cluj zu senden.

22. *Cluj*, 1. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an: 1. den Oberrichter von Abrud; 2. den Obergespan des Komitats Turda. Dem ersten trägt er auf, alle Handlungen und Tätigkeiten Ioan Buteanus aufs Genaueste zu überwachen und im Falle dieser den Ort verlässe, sofort mitzuteilen, wohin sich dieser begeben hat; Dem zweiten befiehlt er, Al. Papiu-Ilarian zu verhaften im Falle sich dieser in seinem Gerichtsbezirk befindet.

23. *Cluj*, 1. Mai 1848. Das Gubernialreferat zu dem vom Provinzialkommissär Szabó József verfaßten Bericht bezüglich der Weigerung der Leibeigenen von Dragu und Umgebung, weiterhin Roboten zu leisten. Das Gubernium hat die nötigen Schritte auf hierarchischem Wege unternommen, damit dem Kommissär die erbetene militärische Hilfe gewährt werde; es habe beschlossen, die Leibeigenen für den Unterhalt des in Dragu stationierten Militärs aufkommen zu lassen, bis sie ihren Urbarialverpflichtungen nachkommen werden; es habe die Verhaftung der „Agitatoren“ und deren Abschickung unter Eskorte in das Komitatsgefängnis angeordnet; es habe verfügt das Ergebnis der vom Bischof Ioan Lemeni angeordneten Untersuchung des griechisch-katholischen Pfarrers aus Voivoden abzuwarten.

24. *Cluj*, 1. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an die privilegierten Stände der Stuhlversammlung aus Odorhei. Er teilt ihnen mit, daß sie durch den Beschuß vom 3. und 4. April, auf dem Gebiet ihres Stuhles die Grafen- und Barontiteln aufzulösen, ihre Befreiung überschritten hätten, denn die Adlagentitel werden vom Monarchen verliehen.

25. *Timișoara*, 1. Mai 1848. Das Rundschreiben des Bischofs von Timișoara, Pantelimon Jivcovici, an die orthodoxen Pfarrer, und Gläubigen. Es wird ihnen die Wahl des Erzherzogs Stefan zum Palatin, dessen Ernennung zum Stellvertreter des Kaisers in Ungarn, die Gründung einer provisorischen ungarischen Regierung und die Genehmigung durch den Monarchen der von dem Preßburger Landtag vorgeschlagenen Reformen, das Gesetz bezüglich der Auflösung der Urbarialverpflichtungen der Leibeigenen miteinbezogen, bekannt gemacht.

26. *Cluj*, 1. Mai 1848. Der Oberstuhlrichter Ujvári Károly und der Stadtrat aus Cluj, Szatmári S. Gábor an den Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál. Sie berichten, daß sie als guberniale Untersuchungskommissäre am 28. April die behördliche Untersuchung des Advokaten Florian Micaș begonnen haben. Sie haben Maßnahmen getroffen, drei bei der Hausdurchsuchung des Verhafteten gefundenen Briefe ins Ungarische zu übersetzen. Diese beweisen einerseits, daß F. Micaș mit Al. Papiu-Ilarian und I. Buteanu in der Sache des rumänischen Volkes eng zusammenarbeitete, und andererseits, daß man ein grösseres Augenmerk auf Verschwörungs- und Aufstandspläne gegen die privilegierten ungarischen Stände richten müßte. Sie schlagen die Verhaftung I. Buteanus und Al. Papiu-Ilarians vor, die die Anführer des rumänischen Volkes zu sein scheinen; ebenso wären eingehende Nachforschungen in Zlatna und Blaj angeraten.

27. *Cluj*, 1. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál, an das Gubernium Transsilvaniens. Er übersendet samt Beilagen die Berichte der Kommissäre, die den Advokaten Florian Micaș aushörten.

28. *Aiud, 1. Mai 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Er ist beunruhigt, weil den Bürgergarden in Transsilvanien nur 1.520 Waffen zugewiesen wurden, von denen auf das Komitat Alba nur 200 Stück kommen; er bittet ihn um seine Fürsprache, um auch die 400 Stück Gewehre aus Alba Iulia zu erhalten, die vorher für das Komitat bestimmt waren. In diesem Sinne nimmt er Bezug auf die Nähe der Munții Apuseni und auf die wachsende Gefahr, der rumänischen Bewegungen nach den Ereignissen in Blaj für die Sicherheit des Adels und seiner Besitzungen.

29. *Aiud, 1. Mai 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós, an das Gubernium Transsilvaniens. Er berichtet über: die von ihm getroffenen Maßnahmen zur Verhinderung der Abhaltung der Versammlung zu Blaj vom 30. April; das Scheitern dieser Versuche; über die von Al. Papiu-Ilarian, I. Buteanu, Avram Iancu und S. Bărnuțiu entfaltete Tätigkeit während der Versammlung; die Zerstreuung in Ruhe der Teilnehmer; über das Verhalten der während der Versammlung um Blaj konzentrierten Militäreinheiten; über die Gefahr, die solche Volksversammlungen in Zukunft für die Sicherheit des Adels und seines politischen Regimes darstellen.

30. *Blaj, 1. Mai 1848.* Der Oberstuhlrichter Fosztó Menyhárt und der Vizegespan Miksa János an den Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós. Sie benachrichtigen ihn über: die zur Versorgung und Einquartierung der in die Umgebung von Blaj, nach Bucerdea Grinoasă und Sincel, abgeordneten Militäreinheiten getroffenen Maßnahmen; den Versuch, die Abhaltung der Versammlung von Blaj aufzuhalten oder wenigstens ihre Ausmaße durch die Verschiebung dieser Militäreinheiten nach Blaj zu verringern; das Scheitern dieses Versuchs und den Verlauf der Versammlung über die friedfertigen Reden von Al. Papiu-Ilarian, I. Buteanu, A. Iancu, V. Nemes und S. Bărnuțiu; über das diesen Führern eingehändigte Zeugnis, das im Original beigegeben wird.

31. *Aiud, 1. Mai 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki József. In der Ergänzung zum Bericht über die Versammlung von Blaj vom 30. April teilt er ihm mit, daß er keine günstige Gelegenheit zur Verhaftung von I. Buteanu finden konnte, ohne einen Aufruhr zu verursachen.

32. *Metis, 1. Mai 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Sus, Kálnoky Dénes, an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß die Bevölkerung aus Buia und der Umgebung sich erhoben habe, es ihm aber gelungen sei, die Gemüter einstweilen zu beruhigen. Er bittet den Gouverneur, beim höchsten Militäركommando um größere militärische Kräfte anzusuchen und sie in den Dienst der Verteidigung des Adels und seines Verwaltungsapparates zu stellen; gleichzeitig beharrt er, man möge Maßnahmen gegen den griechisch-katholischen Pfarrer aus Buia treffen, den er als schuldig an dem Aufruhr der Bauern betrachtet.

33. *Tîrnăveni, 1. Mai 1848.* Der Obergespan des Komitats Tîrnava, Graf Haller Ignác, an den Gouverneur Teleki József. Er benachrichtigt ihn über die getroffenen Maßnahmen bezüglich der Versammlung zu Blaj am 30. April. Die Leibeigenen aus Feisa sind weiterhin widerspenstig. Es beginnen sich auch die Bediensteten der Domäne aus Cetatea de Baltă der Robotenleistung zu entziehen.

34. *Ungra [Stuhl Rupea], 1. Mai 1848.* Der Oberrichter und der Notär aus dem Dorf Ungra an das Stuhlsamt. Sie berichten, daß die Einwohner Abgesandte für die Versammlung zu Blaj vom 30. April gewählt haben, indem sie behaupteten, sie sei vom Gubernium genehmigt, trotzdem man sie aufmerksam gemacht hatte, daß sie verboten wurde.

35. *Brașov, 1. Mai 1848.* Der Polizeidirektor von Brașov, Joseph Trausch, an den Stadtrat. Er teilt diesem mit, daß aus der Moldau Gregor Vasiliu und George Steluța in Brașov eingetroffen sind; der erste ist in Wirklichkeit der Bojar Balș, der zweite der Bojar Sion. Unter den jüngst Angekommenen befindet sich auch Constantin Roman, welcher nach Sibiu fuhr.

36. *Brașov, 1. Mai 1848.* Der Polizeidirektor von Brașov, Joseph Trausch, an den Oberrichter von Sibiu. Er macht diesen aufmerksam, daß die zwei Flüchtlinge aus der Moldau die Bojaren Balș und Sion, ihre Pässe für Sibiu vidieren ließen und den Postwagen für den zweiten Tag bestellten. Sie scheinen „Emissäre“ und auf den Weg nach Blaj zu sein.

37. *Brașov, 1. Mai 1848.* Der Oberrichter von Brașov, Johann Albrechsfeld, an den Gouverneur Teleki József. Er benachrichtigt ihn über die Durchreise durch Brașov der „Emissäre“ Balș und Sion aus der Moldau, Gottfried Maschka aus Böhmen, Milos Vladislavlevich aus Syrmien und Constantin Roman aus der Walachei; letztere drei haben sich durch ihre Erklärungen „verdächtig“ gemacht.

38. *Brașov, 1. Mai 1848.* Der Stadtmagistrat von Sibiu an das Gubernium Transsilviens oder das militärische Generalkommando. Er berichtet über die Zusammenstöße zwischen den Szekler Grenzern und Soldaten des Regiments Bianchi. Beim Zusammenstoß wurden 12

Soldaten und 4 Zivilleute verletzt. Er schlägt den Abzug der Szekler Grenzer aus der Stadt vor.

39. Brașov, 1. Mai 1848. Der Polizeidirektor Joseph Trausch, der Senator Karl Myss und andere Würdenträger aus Brașov an den Magistrat von Brașov. Sie machen ihn aufmerksam, daß im Antwortschreiben des Stadtrates und der Kommunität aus Brașov an den Magistrat von Sighișoara betreff des Beschlusses des Stuhls Odorhei bezüglich der Einverleibung Transsilvaniens an Ungarn, diese sich für eine bedingte Union ausgesprochen haben. Die im Beschuß der Sächsischen Universität enthaltenen Bedingungen mögen allen sächsischen Wahlkreisen bekannt gemacht werden, damit sie ihren Deputierten, die sie zum nächsten Landtag schicken werden, entsprechende Anweisungen geben können.

40. Rupea, 1. Mai 1848. Der Königsrichter von Rupea, Daniel Schiff, an den Sachsen-grafen Franz Salmen. Er berichtet über die gegnerische Haltung der deutschen und rumänischen Bevölkerung gegenüber der Gründung von Bürgergarden, die sich bei einer Volks-versammlung am 9. April offenbar; Später aber fanden eingeschränktere Versammlungen, auf Nachbarschaften statt, die das Einrollen von 200 Männern in die Bürgergarden als Ergebnis hatten.

41. Zalău, 1. Mai 1848. Der Vizegespan des Komitats Solnoci de Mijloc, Bălint Elek, an den ungarischen Innenminister Szemere Bertalan. Er berichtet, daß es in seinem Verwaltungsgebiet zu keinen blutigen Aufständen gekommen ist, aber die Leibeigenen würden immer öfter Allodialfelder und -waldungen besetzen; sie benützen das Schankrecht, verweigern die Steuern zu zahlen und Nahrung für die Verköstigung der Armee zu geben. Er verlangt militärische Hilfe, um die Achtung des Adligenvermögens, die Steuerbegleichung und das Liefert des Vorrates für das Militär aufzuerlegen.

42. Timișoara, 1. Mai 1848. Die Versammlung der privilegierten Stände des Komitats Timiș an den Ministerpräsidenten Ungarns. Sie teilt mit, daß in der am 1. Mai abgehaltenen Komitatensversammlung die neuen Gesetze bekannt gemacht wurden. Da der 9. Gesetzartikel, welcher sich auf die Auflösung der Urbarialverhältnisse bezieht, weder die Lage der unter Vertrag stehenden Leibeigenen, die sich auf die Allodialgründe angesiedelt haben, noch die der Geldtaxen, die man für die auf dem Urbarialhufen gebauten Mühlen zahlt, erklärt, bitten er um zusätzliche Anweisungen.

43. Cluj, 2. Mai 1848. Die Antwort des Guberniums Transsilvaniens auf das Gesuch der Bevölkerung aus Dragu bezüglich der Leibeigenendienste. Es wird ihnen befohlen, die Roboten auch weiterhin zu leisten, bis der transsilvanische Landtag zusammentreten und ihre Aufhebung abstimmen wird. Wenn sie diese bis zur gesetzmäßigen „Auflösung“ nicht erfüllen, werden sie die ihnen auf den Hals geschickten Militäreinheiten erhalten müssen.

44. Cluj, 2. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an den Provinzialkommissär Szabó József. Es benachrichtigt diesen, daß es auf das Bittgesuch der Leibeigenen aus Dragu bezüglich der Leistung der Roboten geantwortet habe indem es sie aufforderte, sie zu leisten.

45. Cluj, 2. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an: 1. den Gubernialkommissär Graf Beldi Ferenc; 2. den dirigierenden Oberrichter des Komitats Dăbica, Graf Wass Sámuel. Den ersten verständigt er, daß er zum Gubernialkommissär ernannt wurde und als solcher den Auftrag erhält, sich sofort nach Bărăsa zu begeben, um dort zu versuchen auf friedlichem Wege die Dorfbewohner, die die Frondienste verweigern, zum Gehorsam zu bringen. Im Falle dies nicht die gewünschten Resultate ergibt, möge er mit Hilfe einer Kompagnie Soldaten aus dem Regimente Sivkovich die „Aufwiegler“ verhaften und sie unter Eskorte ins Gefängnis zu schicken. Dem zweiten wird der dem Beldi gegebene Auftrag bekannt gemacht und es wird ihm die Versorgung der Soldaten und die Wiederherstellung der „Ordnung“ in Panteiceu verlangt.

46. Cluj, 2. Mai 1848. Das Gubernium nimmt den Bericht des dirigierenden Oberrichters des Komitats Dăbica über die Weigerung der hörigen Bauern aus Popteleac, weiterhin Frondienste zu leisten, zur Kenntnis.

47. Cluj, 2. Mai 1848. Der Gouverneur Transsilvaniens, Teleki József, an den Ober-königsrichter des Stuhles Aries, Dindár Antal. Er benachrichtigt ihn, daß obwohl er verlangt hatte, es sollten weiterhin Militäreinheiten in Călărași kantoniert werden, ihre Gegenwart dort nicht mehr gerechtfertigt sei, da keine weiteren Unruhen vermerkt wurden.

48. Cornesti, 2. Mai 1848. Der Oberkönigsrichter des Stuhles Aries, Dindár Antal, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß in Călărași die Ruhe wieder hergestellt wurde; deshalb bittet er um die Genehmigung des an den Hauptmann Jósika János gerichteten Gesuches für die Zurückziehung der Militäreinheiten von dort.

49. Cluj, 2. Mai 1848. Gubernialreferat in Bezug auf die Denkschrift des Ausschusses zur Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Komitat Cluj, bezüglich die Unruhen der

Bewohner aus Sîncraiu Almașului, die gelegentlich der Erklärung eines Aufrufes durch den Stuhlrichter Teleki Károly entstanden sind. Die Denkschrift wird dem Gubernialkommisär Szabó József eingehändigt, um sich nach Sîncraiu Almașului zu begeben, nachdem er die Ruhe in Dragu und Gîrbău wieder hergestellt hat.

50. Cluj, 2. Mai 1848. Der Gubernialrat Kemény Ferenc an den Bischof Andrei Saguna. Er teilt ihm den Bericht des Oberrichters aus dem unteren Kreis des Komitats Cluj mit, aus welchem hervorgeht, daß der orthodoxe Pfarrer aus Vătava, Ioan Popovici, die Bevölkerung aufgewiegt habe, die gesetzmäßige Ruhe gefährdend. Er bittet um die Entfernung des Pfarrers aus dieser Ortschaft und seine Ersetzung durch eine andere Person.

51. Cluj, 2. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an den Obergespan des Komitats Alba de Jos. Es verordnet ihm dem Präsidenten des Gerichts für gewöhnliche Zivilprozesse die Beerdigungen, die anläßlich der Aussagen der verhörten Zeugen im Falle der „berüchtigen Aufwieglerin Varga Katalin“ genommen wurden, zu senden.

52. Cluj, 2. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an den Bischof Ioan Lemeni. Es teilt ihm mit, daß infolge der Aufweigelung der griechisch-katholischen Pfarrer die Leibeigenen aus mehreren Ortschaften die Robotenleistungen verweigern. Die Pfarrer mögen sich in Zukunft von dergleichen Handlungen fernhalten und ihre Gläubigen auffordern, in Ruhe die Auflösung der Leibeigenschaft durch das Gesetz abzuwarten. Im entgegengesetzten Fall wird nach den bestehenden Gesetzen vorgegangen werden.

53. Pest, 2. Mai 1848. Der Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan, an den Ministerpräsidenten Batthyány Lajos. Er bittet ihn, sich für die Gewährung militärischen Kräfte für die Komitate Crasna und Solnoca de Mijloc zu verwenden, um mit deren Hilfe die Handlungen der dortigen Leibeigenen, die auf die Besetzung der Allodialgründe gerichtet waren, zu unterdrücken. Dem Vizegespan des Komitats Crasna teilt er seine Vermittlung bei dem Ministerpräsidenten mit.

54. Budapest, 2. Mai 1848. Der ungarische Innenminister Szemere Bertalan an den Obergespan des Komitats Solnoca de Mijloc. Er schreibt ihm im Problem der Auflösung der Urbarialdienste und beklagt sich über die Handlungen der Leibeigenen, welche Teile aus den adligen Allodialgründen besetzt haben, und droht, diese exemplarisch zu bestrafen. In dieser Richtung empfiehlt er dem Vizegespan: die Ruhe unter den Dorfbewohnern wieder herzustellen, sie aufzufordern, ihren Boden, auf welchem sie nun Eigentümer sind, gewissenhaft zu bearbeiten; er möge Maßnahmen treffen, damit Mais, Kartoffeln und Rüben auf jenen Feldern, die im Herbst nicht mit Getreide besät worden waren, zu bebauen, damit es nicht zur Hungersnot komme.

55. Pest, 2. Mai 1848. Der ungarische Innenminister an das Komitat Crasna. Er informiert: über die Ernennung eines neuen Spans und eines Kommissars für den Anschluß dieses Komitats an Ungarn; die neuen Gesetze wurden in die rumänische Sprache übersetzt und in Druck gegeben.

56. Cluj, 2. Mai 1848. Der Gubernialrat, Baron Kemény Ferenc, an den General Adam Gallbrunn. Er berichtet ihm: über die Aufsässigkeit der Bewohner aus Borșa, Komitat Dâbica; der Graf Beldi Ferenc begab sich als Gubernialkommisär an Ort und Stelle; über dessen Scheitern in der Wiederherstellung der „Ordnung“; über die Notwendigkeit der Absendung nach Borșa einer Infanteriekompagnie zur Hilfe des Grafen Beldi und des dirigierenden Oberrichters Wass, damit sie die Ordnung wiederherstellen können.

57. Blaj, 2. Mai 1848. Der griechisch-katholische Bischof Ioan Lemeni an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß der Pfarrer aus Buia von den Einwohnern aus Buia zur Vorlesung des in Buda gedruckten Manifestes gezwungen worden war; er sie jedoch darauf aufmerksam gemacht hat, daß dieses keine Unterschrift besäße und folglich nicht gültig sei; das Manifest wurde auch in Veselud-Agnita und Călvaș öffentlich vorgelesen; er werde die authentischen Erklärungen der Pfarrer aus Buia und Voivodeni übersenden.

58. Blaj, 2. Mai 1848. Der griechisch-katholische Bischof Ioan Lemeni an den Gouverneur Teleki József. Er ist der Meinung, daß in dem Berichte über die Versammlung vom 30. April irrtümlich Simion Bărnuțiu „als friedfertiger Mensch und nicht als Aufwiegler“ bezeichnet wurde. Er schlägt vor, man möge S. Bărnuțiu und Al. Papiu-Ilarian die Teilnahme an der künftigen Versammlung untersagen, und die Theologen Nemeș und Todoran aus dem Seminar ausweisen.

59. Timișoara, 2. Mai 1848. Das Rundschreiben des römisch-katholischen Bischofs von Cenad, Lonovics József, an seine Dechanten. Er rät diesen, von jedwelcher Inspektion der Pfarreien abzusehen und jedwelchen Konflikt mit den Gläubigen bezüglich der kirchlichen Rechte und Einkünfte zu vermeiden; der Klerus möge das Volk zur Aufrechterhaltung der Ruhe anhalten.

60. *Sibiu*, 2. Mai 1848. Der Thesaurariatsrat Carl Eder an den Vizepräsidenten des Thesaurariats, Graf Béldi György. Er berichtet über die unternommenen Untersuchungen gegen den Thesaurariatsbeamten Ioan Popovici, der beschuldigt wird, mehrere Manifeste dem unierten Pfarrer Ioachim Aron aus Buia gesendet zu haben, welche zur Robotenverweigerung der Bauern aus Buia und Vesed-Agnita geführt hatten. Er habe alle Personen aus dem Thesaurariatsdienste mit dem Namen Popovici befragt, aber ohne Resultat.

61. *Sibiu*, 2. Mai 1848. Das vom Bevollmächtigten des Thesaurariats aus Sibiu, Carl Eder, angefertigte Protokoll, anlässlich der Untersuchung der Tätigkeit des Thesaurariatsbeamten Ioan Popovici, der beschuldigt wird, dem Pfarrer Ioachim Aron aus Buia ein „aufwieglerisches Manifest“ gesendet zu haben.

62. *Cluj*, 2. Mai 1848. Der Oberrichter von Cluj, Grois Gusztáv, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß er Tauffer Ferenc mit der Erfüllung des Gubernialbefehls bezüglich eines Transports Waffen von Násäud nach Cluj betraut habe. Dieser kehrte jedoch von Násäud zurück, ohne seine Pflicht erfüllt zu haben, weil der Militäroberkommandierende sich der „Waffenübergabe“ widersetze.

63. *Dej*, 8. Mai 1848. Der stellvertretende Oberrichter von Dej, Pataki Dániel, an seinen Vorgesetzten, den dirigierenden Oberrichter des Komitats Solnou Interior, Mózsa József. Er berichtet, daß er Untersuchungen unternommen und dabei erfahren habe, daß der Sohn des Pfarrers aus Suciu de Jos in der Ortschaft Măgoaja ein nicht unterschriebenes, an die Rumänen gerichtetes Manifest hinterlassen habe. Dieses Manifest hat den Aufstand in Bâija und Umgebung hervorgerufen, die Abfahrten zur Versammlung zu Blaj vom 30. April bewirkt, die Volksversammlung von Ocna Dejului verursacht, wohin der Sohn des Dechanten auch ähnliche Manifeste gebracht hat.

64. *Bontida*, 2. Mai 1848. Die Versammlung der privilegierten Stände aus dem Komitat Dăbica an das Gubernium Transsilvaniens. Diese schlägt die Einführung von Standgerichten auch in Dăbica vor, sowie auch in den Komitaten Cluj und Solnou de Mijloc, da in mehreren Ortschaften die Leistung der Roboten verweigert wurde.

65. *Turda*, 2. Mai 1848. Der provisorische Vorsitzende des Komitees für die Aufrechterhaltung der Ordnung im Komitate Turda, Gaál Sámuel, an das Gubernium Transsilvaniens. Er benachrichtigt diese über revolutionäre Handlungen antifeudalen Charakters in Rimetea, Colțești, Izvoarele und Vălișoara. Er bittet um zwei Kompagnien Soldaten aus Galizien, eine für Colțești und die andere für Izvoarele und Vălișoara.

66. *Turda*, 2. Mai 1848. Der Stadtrat von Turda an das Gubernium Transsilvaniens. Er teilt mit, daß der Rat in einer gemischten Sitzung beschlossen habe, zur Bewaffnung der Bürgergarden mit 300 Speeren auf Kosten der Stadt kasse zu schreiten, dies bis die nötigen Gewehre erhalten werden.

67. *Arad*, 2. Mai 1848. Das Komitee für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Gebiete „zwischen den Criș-Flüssen“ an die Zentralkommission für allgemeine Sicherheit. Er berichtet, daß der Oberrichter und der Notär, die von den aufsässigen Bewohnern aus Șomoșchez vertrieben wurden, wieder zu ihren Posten zurückgekehrt sind.

68. *Turia*, 2. Mai 1848. Der Verwalter Kónya András an seinen Herrn, den Baron Apor Lázár. Er benachrichtigt ihn über die antifeudalen und adelsgegnerischen Handlungen der Szekler Grenzer.

69. *Pest*, 3. Mai 1848. Der ungarische Innenminister Szemere Bertalan an den Vizegespan des Komitats Caras, Jakabffy Kristóf. Er teilt ihm mit, daß vom 11. April angefangen, dem Tag an dem das Urbarialgesetz veröffentlicht wurde, die Leistung der Roboten, des Zehnts und der Geldtaxen von den Leibeigenen nicht mehr gefordert werden können.

70. *Sibiu*, 3. Mai 1848. Der provisorische Vorsitzende des orthodoxen Konsistoriums aus Sibiu, Vikar Moise Fulea, und dessen Sekretär Iacob Bologa an das Gubernium Transsilvaniens. Sie bitten im Namen des Konsistoriums Auskunft über die Versammlung vom 15. Mai in Blaj. Gleichzeitig schlagen sie die Genehmigung für eine einzige Versammlung vor und nicht nach Konfessionen für zwei, da hier solche Probleme zur Sprache kommen sollen, die die ganze rumänische Nation betreffen.

71. *Oradea*, 3. Mai 1848. Der griechisch-katholische Bischof von Oradea, Vasile Erdeli, an die Kultusdirektion innerhalb der Regierung von Pest. Er schlägt vor, daß zum Ressort der katholischen Kirche des Kultus- und öffentlichen Unterrichtsministeriums in Pest der Kanoniker Iosif Silaghi aus Oradea, der die griechisch-katholische Konfession vertreten soll, als Rat ernannt wird.

72. *Oadorhei Secuiesc*, 3. Mai 1848. Die Leitung der kalvinistischen Schule aus Oadorhei an das transsilvanische Gubernium. Sie teilt ihre Absicht mit, den Unterricht am 1. Mai zu

beenden, weil in den neuen politischen Gegebenheiten die Anwesenheit der Jugend in den Schulen zu Unruhen führen könnte.

73. *Sfintu Gheorghe*, 3. Mai 1848. Der Hilfsnotär der kalvinistischen Gemeinschaft aus der Nähe der Ortschaft Sfintu Gheorghe, Gödri Ferenc, an den königlichen Oberstuhlrichter von Trei Scaune, Baron Petrichevich Horváth Albert. Er berichtet über die Beschwerden einiger Pfarrer gegen die Übergriffe von Gutseigentümern, welche die Leibeigenen von den ihnen zur Benützung gegebenen Wohnungen vertreiben.

74. *Sibiu*, 3. Mai 1848. Der Delegierte von Brașov bei der Sächsischen Universität, Josef Graef, an den Magistrat von Brașov. Er berichtet über den Besuch des Gouverneurs Teleki József in Sibiu, um sich mit dem General Anton Pucner und dem Sachsengrafen Franz Salmen über die Maßnahmen zu beraten, die sich infolge der Gehorsamsverweigerung von drei Kompanien der Szekler Grenzregimenter nötig erwiesen; über die Entsendung des Grafen Mikes nach Trei Scaune, um die Gemüter zu beruhigen; über das Verständigen durch den Gouverneur der Deputierten der Sächsischen Universität über die bevorstehende Vereinigung Transsilvaniens mit Ungarn.

75. *Brașov*, 3. Mai 1848. Der Beschuß des Magistrats und der Kommunität der Stadt Brașov über die Vereinigung Transsilvaniens mit Ungarn. Sie erklären sich für die Union unter den Bedingungen, die ihre eigenen Abgeordneten dem Landtag vorlegen werden. Im Grunde genommen sind der Magistrat und das Patriziat von Brașov mit den von der Sächsischen Universität gestellten Bedingungen bei der Annahme der Union einverstanden.

76. *Dragu*, 3. Mai 1848. Der Provinzialkommissär Szabó József an das Gubernium Transsilvaniens. Er sendet einen aufrührerischen Brief des griechisch-katholischen Pfarrers aus Fizeș, der von dem Gutsbesitzer Durus József übergeben worden war. Er bittet um Anweisungen, wie er in diesem Falle vorgehen soll.

77. *Cornesti*, 3. Mai 1848. Der Oberrichter von Cornesti an den Stuhl Aries. Er übersendet eine Liste jener Personen aus der Gemeinde, von welchen er die Waffen beschlagnahm hat. Die Waffen hat er dem Stuhlrichter des oberen Kreises übergeben, um im Stuhlarchiv untergebracht zu werden.

78. *Turda*, 3. Mai 1848. Die Liste jener Personen aus Pietroasa, denen die Waffen beschlagnahmt wurden.

79. *Carei*, 3. Mai 1848. Das ständige Kommittee zur Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung im Komitat Satu Mare an den Palatin Ungarns. Es bittet um die Einführung des Standrechtes im Komitat, da es täglich zu Unruhen kommt.

80. *Lugoj*, 3. Mai 1848. Die Generalversammlung der privilegierten Stände aus dem Komitat Caraș an das ungarische Innenministerium. Sie berichtet, daß die Versammlung die neuen Gesetze zur Kenntnis nahm und eine Reihe Maßnahmen zur Vorbereitung und für den Verlauf der Wahlen der zukünftigen Deputierten traf.

81. *Lugoj*, 3. Mai 1848. Die Kongregationsprotokolle des Komitats Caraș bezüglich der Wahl für das Jahr 1848 der ständigen Kommission für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung. Es wurde beschlossen, daß sie aus 151 Mitgliedern zusammengesetzt sein soll. Unter den Gewählten befanden sich auch die Rumänen: Eftimie Murgu, Aloisie Vlad, Alexandru Capra, Vasile Albini, Ioan Vancea, Ignatie Vuia, Nicolae Valea und noch andere.

82. *Lugoj*, 3. Mai 1848. Die Kongregationsprotokolle des Komitats Caraș über den Beschuß der orthodoxen rumänischen Abgeordneten, nicht an dem von dem serbischen Klerus einberufenen kirchlichen Kongreß vom 27. Mai teilzunehmen. Diesen Entschluß trafen die Vertreter des rumänischen Volkes und seines Klerus in der in Lugoj abgehaltenen Versammlung. Diese Versammlung hat eine Kommission betraut, die Trennung von der serbischen Hierarchie vorzubereiten.

83. *Lugoj*, 3. Mai 1848. Das Protokoll der Kongregation des Komitats Caras, das anlässlich der Verlesung eines vom Palatin Stefan und dem Ministerpräsidenten Ungarns, Baththyán Lajos, unterzeichneten Dekrets und des Briefes des königlichen Kommissärs Csernovics Péter an den Vizegespan aufgenommen wurde. Das Dekret bezieht sich auf die Ernennung Csernovics' zum bevollmächtigten Kommissär, während der Brief die ihm gegebene Vollmacht enthält, auch im Komitate Caraș Standgerichte einzuführen.

84. *Arad*, 3. Mai 1848. Der Bericht der komitatenszen Untersuchungskommission bezüglich der Bauernbewegung vom 23. April 1848 in Vârsand gegen den Notär und den Oberrichter der Ortschaft. Nach viertägiger Untersuchung kam die Kommission zu dem Schluß, daß alle Einwohner des Dorfes an dem Aufstand vom 23. April „schuldig“ sind. Von den Verhafteten wurden neun in das Komitatsgefängnis überstellt.

85. Pecica, 3. Mai 1848. Das Protokoll der im engeren Rahmen abgehaltenen Komitatenversammlung des Komitats Arad vom 29. April 1848. Aufgrund einer Adresse des bevollmächtigten königlichen Kommissärs Csernovics Péter setzt die Versammlung die Kategorien derer fest, die von den zwei Standgerichten, von denen das eine für die Bezirke Zarand und Inäu, das andere für die Bezirke Siria und Arad fungieren wird, verurteilt werden sollen.

86. Cluj, 3. Mai 1848. Der Baron Bornemissa Ignác an das Gubernium Transsilvaniens. Er berichtet über den revolutionären Geist seiner Leibeigenen aus Bretea de Mureş, Ulies und Ilia, die sich im Komitat Hunedoara befinden.

87. Iara, 3. Mai 1848. Der Stuhlrichter Pápai Lajos an den Obergespan des Turdaer Komitats, den Grafen Toroczkai Miklós. Er teilt ihm mit, daß seit ihrer letzten Begegnung und seinem letzten Bericht keine Bewegungen größerer Ausmaßes in seinem Bezirk stattgefunden hätten. Nur in den Ortschaften Poşa, Lunca und Vidom verweigern die Leibeigenen auch weiterhin die Robotenleistungen und den Zehnt unter dem Einflusse jener aus Rimetea.

88. Sibiu, 3. Mai 1848. Der Thesaurariatsbeamte Tompa Imre an den Baron Apor Károly. Er berichtet ihm über: die unionsgegnerische Atmosphäre in Sibiu; die Unruhen der rumänischen Leibeigenen aus Buia und Umgebung; die unionsgegnerischen Beratungen der Rumänen und Sachsen, die bei Paul Dunca und Schmidt abgehalten werden; das Verbreiten einer rumänischen Proklamation; die Hoffnung, die sich der Adel in die Szekler Grenzen setzt, um die Sachsen in Zaum zu halten; die Bewaffnung der Sachsen und die Hissung der österreichischen Fahne durch diese.

89. Cluj, 4. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an den Oberrichter von Sibiu und an den Oberrichter von Brașov. Dem ersten teilt es mit, der Oberrichter von Brașov habe ihm über die Ankunft von drei „Emissären“ aus Muntenien oder aus der Moldau benachrichtigt, die die Absicht haben, sich nach Blaj zu begeben, um die Rumänen zur Wiederherstellung des alten Daziens anzuregen; ebenso über die Abfahrt eines vierten Angekommenen nach Sibiu. Dem zweiten bestätigt der den Empfang des Berichtes über die „Emissäre“ und teilt ihm mit, daß er den Oberrichter von Sibiu benachrichtigt hat, sie zu überwachen.

90. Dragu, 4. Mai 1848. Der Provinzialkommissär Szabó József an das Gubernium Transsilvaniens. Er berichtet, daß die beiden vom Bischof Lemeni für die Untersuchung des rumänischen Pfarrers aus Voivodenî ernannten Dechanten, den Vorwand erheben, nach Blaj abberufen zu sein, nur damit sie die Untersuchung verzögern. Er behauptet, daß die rumänischen Pfarrer aus Voivodenî, Dragu, Fizeş und Cristorel alle „Aufwiegler“ wären, wie auch daß die beiden Söhne des Pfarrers aus Cristorel, die in Cluj studieren, sich schuldig gemacht hätten, das rumänische revolutionäre Programm gebracht und unter dem Volke verbreitet zu haben.

91. Cluj [4. Mai 1848]. Das Referat des Guberniums Transsilvaniens bezüglich der Tätigkeit des Pfarrers Panteleon Popovici aus Iclod und des Dechanten Gheorghe Thecar aus Sic, die vom Bischof Lemeni zu Bistumskommissären ernannt wurden, um die „aufwieglerische“ Tätigkeit des Pfarrers aus Voivodenî in Dragu zu untersuchen. Das Gubernium erklärt ihr Mandat, das sie zum Verhör ermächtigte, als ungültig.

92. Cluj, 4. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den General Adam Gallbrunn. Er macht ihm bekannt, daß in Borșa die Unruhen auch nach dem Eintreffen der Militäreinheiten fortduern.

93. Cluj, 4. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an das Komitat Turda. Es bittet dieses, Maßnahmen zur Erfüllung der von den Leibeigenen aus Iclandu Mare eingereichten und vom Oberrichter des Komitats behaltenen Bitschrift zu treffen.

94. Cluj, 4. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an den Provinzialkommissär Szabó József. Er trägt diesem auf, den Stuhlrichter des Bezirk Panticeu, Farkas István in die Ortschaft Gilgäu zu senden, um die Gründe, die zur Robotenverweigerung der Leibeigenen führten, zu erfahren und sie wieder gültig zu machen.

95. Sfintu Gheorghe, 4. Mai 1848. Der Aufruf der Gubernialkommissäre Mikes János und Zeyk Károly an die vier Kompanien Grenzer, welche aus Ozun nach Hause zurückkehrten. Die Grenzer werden aufgefordert, die beschlagnahmten Waffen zurückzugeben und sich nach Aiud und Turda zu begeben. Zugleich versichert man sie, daß sie nicht außerhalb Transsilvaniens geschickt werden.

96. Cluj, 4. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an das Komitat Crasna. Es wird diesem mitgeteilt, daß die Einführung von Standgerichten auf dem Gebiete des Komitats für eine Dauer von drei Monaten genehmigt wurde.

97. Pest, 4. Mai 1848. Der Staatssekretär des ungarischen Finanzministeriums, Pulszky Ferenc, an den Innenminister Szemere Bertalan. Er macht ihm bekannt, daß er die Bergwerks-

direktion von Oravița aufgefordert habe, zur Aufrechterhaltung der Ruhe beizutragen und die Einführung der komitatenschen Administration auf dem Bergwerksgebiet zu unterstützen.

98. *Sibiu*, 4. Mai 1848. Der General Anton Puchner an das Generalkommandament der österreichischen Armee im Banat. Er benachrichtigt diese über: das große Interesse, welches in Transsilvanien die Pressefreiheit und das Recht auf Gründung der Bürgergarden hervorgerufen hat; den Widerhall der Ereignisse aus Ungarn in Transsilvanien; die Verweigerung von vier Kompanien des II. Szekler Grenzregiments, den Marschbefehl auszuführen; die Ablehnung der Leibeigenen, weiterhin Roboten zu leisten; die Versammlung einiger rumänischer Intellektuellen in Blaj, um Forderungen bezüglich der Aufhebung der Urbarialverpflichtungen und den Wunsch zur Anerkennung als vierte Nation zu formulieren, um diese der Volksversammlung vom 15. Mai zu unterbreiten.

99. *Blaj*, 4. Mai 1848. Der Bischof Lemeni an das Komitat Solnoci Interior. Er drückt sein Bedauern darüber aus, daß das „irregeleitete“ Volk die Absicht hatte, je zwei Vertreter für den 30. April nach Blaj zu senden. Er mißbilligt auch die von der studierenden Jugend aus Blaj mitgebrachten Manifeste, von denen einige auch gelesen wurden.

100. *Sibiu*, 2.—4. Mai 1848. Der Sachsengraf Franz Salmen an den Magistrat von Sighișoara. Er sendet diesem eine Abschrift eines vom 25. April datierten und an den Kaiser gerichteten Schreibens, welches den folgenden Tag von 48 in Wien lebenden Sachsen dem Erzherzog Franz Karl unterbreitet wurde; in diesem Schreiben erklären sich die Unterfertigten gegen die Vereinigung Transsilvaniens mit Ungarn.

101. *Oravița*, 4. Mai 1848. Das Bergwerksamt von Oravița an die Bergwerksgesellschaft. Es schickt ein Rundschreiben, welches sich auf die am 6. Mai abzuhalten Sitzung der Bergwerkskommission bezieht. Diese wird einberufen, um eine Abordnung für die Zentralkommission in Buda, welche ihre Arbeiten am 15. Mai 1848 beginnt, zu wählen.

102. *Aiud*, 4. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Baron Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Seiner Meinung nach hätte die Versammlung von Blaj vom 30. April, an welcher einige Tausend Menschen teilnahmen, die Notwendigkeit der Verstärkung der dort stationierten militärischen Einheiten bewiesen, da am 15. Mai die Zahl der Teilnehmer noch größer sein wird.

103. *Sinpaul*, 4. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Tîrnava, der Graf Haller Ignác, an den Gouverneur Teleki József. Er benachrichtigt ihn über: die Verbreitung vieler phantastischer Gerüchte unter den Leibeigenen nach der Versammlung vom 30. April in Blaj; die Angst, die unter dem Adel herrscht; die Weigerung einiger Leibeigenen aus Nădeș, weiterhin Roboten zu leisten; die Sitzung des Ausschusses für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung, der beschloß, Militäreinheiten zu verlangen; die Gründung eines Sonderkomitees für die Organisation der Bürgergarden und das Zusammentreten des „ganzen Komitees“, um sich in diesem Problem zu beraten.

104. *Cluj*, 4. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß die Bauern aus Bercea, Mierța, Zimbor und Sutoru durch die Beeinflussung des griechisch-katholischen Pfarrers aus der ersten Gemeinde die Robotenleistungen ablehnen; er verlangt die Bestrafung dieses Pfarrers und auch jenes aus Sâncraiu Almașului, der dieselbe „Schuld“ trägt.

105. *Aiud*, 4. Mai 1848. Der Baron Bánffy Miklós, Obergespan des Komitats Alba de Jos, an den Gouverneur Teleki József. Er bittet um die Bewilligung zur Einführung von Standgerichten, indem er anführt: die Gefahr, welche aus der Aufhebung der Feudalverhältnisse ohne „gesetzmäßige Formen“ entsteht; die Gefahr, welche über der Person und dem Vermögen der feudalen Besitzer schwelt; die Verbreitung des Gerüchtes, der Landtag werde nicht mehr abgehalten, sondern die Entscheidungen würden durch die Versammlung in Blaj getroffen.

106. *Sfântu Gheorghe*, 4. Mai 1848. Der Königsrichter von Trei Scaune, Gáll József, an den Konsistorialnotär Gödri Ferenc. Er bittet ihn, ihm die Namen jener Kleinadligen mitzuteilen, welche die Leibeigenen ohne Grund von ihren Grundstücken verjagten, damit er nicht unschuldige Adlige bestrafe.

107. *Ilieni*, 4. Mai 1848. Der Königsrichter von Trei Scaune, Gáll József, an die Stuhlbehörden. Er teilt ihnen mit, daß man den Beschuß, die Leibeigenen auf ihren Hufen zu belassen, in Coșeni, Dobolii de Jos und Ilieni nicht befolgt habe, sie wurden beinahe alle verjagt; dieses könnte zu Unruhen führen.

108. *Carei*, 4. Mai 1848. Der Vizegespan des Komitats Satu Mare, Gabányi Sándor, an den ungarischen Innenminister Szemere Bertalan. Er berichtet über die Unruhen in Sanislău, Craidorolt, sowie über die getroffenen Maßnahmen zu deren Unterdrückung. Er legt eine Liste der Wahlkreise bei und eine Tabelle mit den Namen der Mitglieder der Wahlkommission.

109. Sebes, 4. Mai 1848. Der Königsrichter Samuel Meister aus Sebes an den Sachsen-grafen Franz Salmen. Er habe erfahren, daß in Sibiu eine Kundgebung gegen die Vereinigung Transsilvaniens mit Ungarn stattgefunden habe; die Sachsen aus Sebes erklären sich auch gegen die Union.

110. Sibiu, 4. Mai 1848. Michael Wenrich und Johann Schwarz, Deputierte aus Sighișoara bei den Sitzungen der Sächsischen Universität in Sibiu, an den Magistrat von Sighișoara. Sie berichten über eine Unterredung zwischen einer Abordnung der Sächsischen Universität und dem Gouverneur Teleki, welcher ihnen erklärte, die Union stehe in Kürze bevor; zugleich werde es zu einer Umorganisierung der alten administrativen Einheiten kommen; folglich auch zu der der sächsischen Stühle. Sie fügen auch einige liegende Blätter bei, um den Magistrat aus Sighișoara über die verschiedenen Strömungen der Union gegenüber zu unterrichten.

111. Bistrița, 4. Mai 1848. Der Magistrat der Stadt Bistrița an die Sächsische Universität. Die Kommunität habe die Vorschläge der Sächsischen Universität über die bedingte Vereinigung Transsilvaniens mit Ungarn besprochen und sich mit diesen einverstanden erklärt. Die Deputierten aus Bistrița werden Verhaltungsanweisungen in diesem Sinne erhalten.

112. Sibiu, 4. Mai 1848. Der Delegierte aus Brașov an den Sitzungen der Sächsischen Universität in Sibiu, Joseph Graef, an den Magistrat der Stadt Brașov. Er berichtet diesem über die in Sibiu stattgefundenen Ereignisse; über die unionsfeindliche Tätigkeit des Oberleutnants Wallenstein und des Jungen Rosenfeld; über die Lage in Orăștie; die Versammlung in Blaj, wo der Bischof Lemeni angeblich beleidigt und gezwungen wurde, die Kanzel zu verlassen.

113. Wien, 4. Mai 1848. Der Baron Apor Lázár an seinen Sohn Apor Károly. Er schreibt diesem über seine Tätigkeit, seit er die Leitung der Hofkanzlei Transsilvaniens übernommen hat. Zugleich berichtet er ihm über die Ereignisse aus Österreich und Ungarn und bedauert den Adel und die Szekler aus Transsilvanien, weil sie durch die Auflösung der Leibeigenschaft und der alten „feudalen Verfassung“ zu großem Schaden kommen werden. Auch die Möglichkeit der Wiederherstellung von Großmähren und des alten Daziens bereiten ihm große Sorgen.

114. Rosia Montană, 4. Mai 1848. Der Pfarrer Simion Balint an den Bischof Ioan Lemeni. Er antwortet auf den Brief, in welchem der Bischof, gemäß der Verordnung des Gouverneurs Teleki, eine Rechtfertigung seiner Tätigkeit als Veranstalter und Teilnehmer an den Versammlungen von Abrud und Cimpeni aus der ersten Hälfte des Monats April verlangt. Er hat an diesen teilgenommen, weil die Perspektive der Auflösung der Leibeigenschaft auch die Rumänen aus den Muntii Apuseni, wie auch die Ungarn, in Bewegung gebracht hat. Die Versammlungen, die an öffentlichen Plätzen unter Teilnahme der lokalen Vertreter der Staatsmacht stattfanden, hatten den Zweck, eine Petition mit den Forderungen der rumänischen Nation zu besprechen und diese von den Teilnehmern unterzeichnen zu lassen, damit sie dem künftigen Landtag eingereicht werde.

115. Wien, 5. Mai 1848. Das Reskript des Kaisers Ferdinand I. mit der Bekanntmachung bezüglich: der Einberufung des Landtages für den 29. Mai 1848 nach Cluj, in der alten Zusammensetzung, die auf den privilegierten Ständen der Ungarn, Szekler und Sachsen beruht; der Ernennung des Generals Anton Puchner zum bevollmächtigten königlichen Kommissär beim Landtag; der Probleme, die vom Landtag besprochen und gelöst werden sollen.

116. Cluj, 5. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an General Anton Puchner. Er teilt ihm mit, daß das Gubernium eine Versammlung der Rumänen in Blaj für den 15. Mai unter der Bedingung bewilligt habe, daß daran nur Geistliche und eine kleinere Zahl von gebildeten Männern teilnehmen sollen; um eventuelle Unruhen zu vermeiden, ersucht er ihn, in die Dörfer aus der Umgebung von Blaj Militäreinheiten zu versetzen, die dem Gubernialkommissär Bánffy Miklós, dem Obergespan des Komitats Alba de Jos, zur Verfügung stehen sollen.

117. Cluj, 5. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den Schatzmeister Mikó Imre. Er teilt ihm mit, daß der General Puchner sich geweigert hatte, Waffen aus dem Lager des Grenzregiments von Násád für die Bürgergarden aus Cluj, Dej, Turda, Aiud und Abrud auszufolgen und sich der Verwendung der Armee, die Leibeigenen zu Roboteneleistungen zu zwingen, widersetzt hat. Er bittet ihn, sich beim General zu verwenden, damit dieser seine Ansuchen günstig begutachtet.

118. Cluj, 5. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an: 1. den General Adam Gallbrunn, 2. den Gubernialkommissär Béldi Ferenc, 3. den dirigierenden Oberrichter des Komitats Dăbica, Wass Sámuel. Es bringt ihnen zur Kenntnis, daß es über die Verweigerung

der Leibeigenen aus Borșa, Giula und Ciumăfaia aus dem Komitate Dăbica, die Roboten zu leisten und ihren Versuch, die Allodialgründe zu besetzen, benachrichtigt wurde. Den ersten, ersucht er, den Kommandanten der Militäreinheiten, die ausgeschickt wurden, um die Leibeigenen zur Wiederaufnahme der Robotenleistung zu zwingen, anzurufen, sich Beldi und Wass zur Verfügung zu stellen; Wass und Beldi werden über die bei General Gallbrunn gemachte Vorsprache benachrichtigt.

119. *Cluj, 5. Mai 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an den Gubernialkommissär Bedeus József. Er teilt ihm mit, daß er den Militäroberkommandaten um die Absendung von größeren Infanterieeinheiten gebeten habe, die sich während der Volksversammlung in Blaj vom 15. Mai in Ciufud und Veza aufhalten sollen.

120. *Cluj, 5. Mai 1848.* Das Referat des Guberniums in Verbindung mit dem Bericht des Provinzialkommissärs Szabó József bezüglich: der Verhaftung einiger Einwohner aus Dragu und Voivodeni und ihrer Überführung ins Gefängnis von Bonjida; des Vorschlags, keine Truppen aus Dragu nach Gîrbău zu überstellen, weil in Dragu und Umgebung die Leibeigenen die Robotenleistung noch nicht aufgenommen haben. Dem Gubernialkommissär wird aufgetragen, sich nach Gîrbău zu begeben und die Leibeigenen auch hier zur Wiederaufnahme der Roboten zu zwingen.

121. *Cluj, 5. Mai 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an: 1. den Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál; 2. den Provinzialkommissär Szabó József; 3. den Bischof Ioan Lemeni. Dem ersten ordnet es an, den Pfarrer aus Sâncraiu Almașului nach Cluj zu bestellen, um ihn über seine „aufrührerische“ Tätigkeit zu befragen; er möge ebenfalls die zwei Söhne des Pfarrers aus Cristorel zu Rechenschaft ziehen, da sie Exemplare des rumänischen Forderungsprogramms verbreitet und in Verkauf gesetzt haben. Dem zweiten bringt es die getroffenen Maßnahmen zur Kenntnis, während es den dritten auffordert, die Pfarrer aus Voivodeni, Dragu, Fizeș, Cristorel und Sâncraiu Almașului für ihre aufwieglerische Tätigkeit zu rügen und ihnen in Aussicht zu stellen, die Bevölkerung zur Ruhe und zur Urbarialdienstleistung zu bewegen.

122. *Cluj, 5. Mai 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an den Obergespan des Komitats Cluj. Es wird ihm befohlen, den Pfarrer aus Bercea, der seine Gläubigen zur Verweigerung der Robotenleistung bewegte, sofort nach Cluj zu beordnen. Da seine Aufforderung auch von den Leibeigenen aus Mierța, Zimbor und Sutoru befolgt wurde, wird er von der für den Fall des Advokaten Micaș ernannten Untersuchungskommission zum Verhör vorgenommen.

123. *Sfîntu Gheorghe, 5. Mai 1848.* Die Gubernialkommissäre Graf Mikes János und Zeyk Károly an den Gouverneur Teleki József. Sie berichten, daß es ihnen gelungen ist, die vier Kompanien Szekler Grenzer, welche nach Ozun zurückgekehrt waren, zum Abmarsch nach Aiud und Turda zu bewegen; sie werden trotzdem nicht bis zum 15. Mai in die Umgebung von Blaj ankommen können, da sie aus 90 Dörfern stammen und es somit schwer ist, ihren Abmarsch zu beschleunigen; noch schwieriger dürfte sich der Transport aus dem Széklergebiet der von den vier Kompanien beschlagnahmten Waffen gestalten.

124. *Wien, 5. Mai 1848.* Der österreichische Finanzminister Krauss an Kaiser Ferdinand. Er schlägt vor, das Ansuchen des Grafen Mikó, an den Verhandlungen des transsilvanischen Landtages teilzunehmen und während seiner Abwesenheit bei der Leitung des Thesaurariats durch den Grafen Beldi vertreten zu werden, zu genehmigen. Der Kaiser genehmigt das Gesuch am 16. Mai.

125. *Buda, 5. Mai 1848.* Der Palatin Ungarns an das Komitat Satu Mare. Er bewilligt das Gesuch, Standgerichte auf dem Gebiete des Komitats einzuführen.

126. *Sibiu, 5. Mai 1848.* Der General Anton Puchner an das Gubernium Transsilvaniens. Er benachrichtigt es über die Anwesenheit einiger politischer Emigranten aus der Moldau in Transsilvaniens und bittet um Anweisungen; er schlägt ihre Verhaftung an der Grenze und ihr Absenden in fernere Gebiete vor.

127. *Arad, 5. Mai 1848.* Das Komitat Arad an den Minister für den öffentlichen Unterricht und Kultus in Ungarn. Es reicht diesem ein Gesuch der Rumänen aus dem Komitat Arad ein, um den Kongreß der Orthodoxen zu verschieben und ihn nicht mehr in Karlowitz, sondern entweder in Arad oder in Timișoara abzuhalten.

128. *Borșa, 5. Mai 1848.* Der dirigierende Oberrichter des Komitats Dăbica, Wass Sámuel, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die revolutionären adelsfeindlichen Tätigkeiten in Borșa, Giula, Ciumăfaia und Feiurd. Er bittet um neue militärische Kräfte, um die Leibeigenen zu zwingen, die „Rechte“ des Adels zu achten.

129. *Sibiu, 5. Mai 1848.* Der Sachsengraf Franz Salmen an das Gubernium Transsilvaniens. Er erinnert es daran, daß der Landtag schon im Jahre 1842 eine Kommission ernannt habe, welche die Opportunität der Vereinigung Transsilvaniens mit Ungarn und die Bedingungen, unter welchen sie möglich wäre, zu prüfen habe. Die Kommission mußte ein Studium verfassen, welches den Deputierten vorgelegt werden sollte. Das Problem der Union wurde 1847 im Landtag wieder aufgenommen. Damals wurden die Bedingungen vorgelegt, die die „Union“ vielleicht möglich gemacht hätten. Die Union kann keinesfalls überstürzt, ohne vorherige Beratungen beschlossen werden. Der Landtag habe sich niemals für eine bedingungslose Union erklärt, so wie es diesmal von ihm verlangt wird. Er bittet, die Denkschrift der Kommission soll den Deputierten vor der Einberufung des Landtages mitgeteilt werden.

130. *Sibiu, 5. Mai 1848.* Die Sächsische Universität an die Stühle und Distrikte. Sie sendet diesen Ergänzungen zum Rundschreiben vom 22. April und schlägt ihnen vor, über die Argumente für und gegen die Union zu verhandeln.

131. *Sibiu, 5. Mai 1848.* Die Sächsische Universität an den Magistrat von Sighișoara. Sie teilt ihm mit, das sie darum Vorschläge für die Neubearbeitung des Funktionsstatutes der Sächsischen Universität verlangt habe, weil es dem neuen Zeitgeist nicht mehr entspricht; sie enthalten keine brauchbaren Empfehlungen; darum wird eine Kommission ernannt, die die anachronischen Punkte der Funktionsvorschriften prüfen soll.

132. *Tîrgu Mureş, 5. Mai 1848.* Der Stadtrat oder der Magistrat von Tîrgu Mureş an das Gubernium Transsilvaniens. Es wird um 1500 Gewehre für die Bewaffnung der in Tîrgu Mureş gebildeten Bürgergarde ersucht.

133. *Aiud, 5. Mai 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet über die besorgniserregenden Nachrichten bezüglich der Versammlung vom 15. Mai in Blaj und schlägt vor, das Ansuchen des Ausschusses für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung, und das Recht auf die Einführung des Standgerichtes im Komitat, zu genehmigen.

134. *Buia, 5. Mai 1848.* Protokollaufnahme bei dem Verhör des Pfarrers Ioachim Aron aus Buia. Der Befragte gab zu, ein Manifest in mehreren Exemplaren erhalten zu haben; ein Exemplar habe er behalten und dem Volk in der Kirche vorgelesen und die übrigen Exemplare habe er dem griechisch-katholischen Pfarrern aus den benachbarten Gemeinden geschickt; er gab sich Rechenschaft, daß das Verlesen der Manifeste große Unruhe unter dem Volk hervorgerufen hatte und darum wagte er es nicht, vor dem Obergespan zusammen mit dem Richter und den Geschworenen des Dorfes zu erscheinen.

135. *Buia, 5. Mai 1848.* Der Stuhrichter aus Buia, Tolnai Elek an den Obergespan des Komitats Tîrnava, Haller Ignác. Er berichtet, daß bei der Versammlung vom 30. April in Blaj, die Jugend Reden gegen die Union und die Gutsherren gehalten habe. Nach der Versammlung haben sie sich in mehrere Ortschaften begeben und unter den Bauern folgende Ansichten verbreitet: der Kaiser habe schon vor langem die Verordnung zur Auflösung der Leibeigenschaft gegeben, doch der Adel, im Einvernehmen mit dem Bischof Ioan Lemeni, hätte sie verheimlicht; das Militär wäre nach Blaj gegen den Adel und zur Errichtung der Leibeigenen geschickt; der Kaiser hätte es erlaubt, daß am 15. Mai sich in Blaj die Rumänen aus der Walachei, der Moldau und vor allem aus Ungarn versammeln dürfen; infolge der Verbreitung solcher Gerüchte verweigern die Leibeigenen die Roboten oder sie leisten sie mit Verspätung und schlecht; in den Wirtshäusern schmieden sie Pläne über die Verteilung der Vermögen der Adligen.

136. *Zlatna, 5. Mai 1848.* Der Bergrat und der Verwalter der Domäne Zlatna, Nemesyei János, an das Thesaurariat. Er teilt diesem mit, daß gemäß der erhaltenen Berichte sich die Leibeigenen aus der oberen Domäne ruhig verhalten, aber sie tragen mehr Gleichgültigkeit der Robotenleistung gegenüber als bis jetzt zur Schau; es erscheinen immer weniger bei der Flößerei und weiden ihre Tiere an Plätzen, die zu den zum Fällen vorgesehenen Waldungen gehören. Er schlägt ihre Bestrafung vor.

137. *Braşov, 5. Mai 1848.* Der Polizeidirektor von Braşov, Joseph Tausch, an den Magistrat von Braşov. Er verständigt ihn: die moldauischen Bojaren Bâls, Sion und N. Ionescu sind nach Sibiu abgefahren und von dort werden sie nach Blaj weiterfahren. Milos Vladislavievici ist unterdessen nach Bukarest gefahren.

138. *Arad, 5. Mai 1848.* Auszug aus dem anlässlich der Sitzung des ständigen Ausschusses zur Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Komitat Arad aufgenommenen Protokoll, die von dem Bericht der Untersuchungskommission veranlaßt wurde, die nach Semlac geschickt war, um die Unzufriedenheiten der Dorfbewohner zu untersuchen, die von den Mißbräuchen des Notärs und der Entreibung eines Teiles der Gemeindeweide während den Kommassierungen aus den vorhergehenden Jahren hervorgerufen waren. Der Ausschuß

beschließt, die von der Gemeinde verlangten Akten bezüglich der Klärung des entrissenen Bodens und ihres Konfliktes mit dem Notär auszufolgen.

139. *Jibou*, 5. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Solnoci de Mijloc und der königliche Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an den Innenminister von Pest, Szemere Bertalan. Er reicht ihm Vorschläge ein bezüglich: der Annexion; der Bekämpfung der unter den Leibeigenen aus dem Komitat Solnoci de Mijloc umlaufenden Gerüchte; der Notwendigkeit der Unterordnung der Infanterieeinheit von Simleu Silvaniei und der Husaren von Zalău, um im Falle eines adelsgegnerischen Aufruhrs gemeinsam gegen diese vorzugehen; der Stärkung dieser Einheiten mit anderen aus Transsilvanien; der Gewährung vom Monarchen einer Bevollmächtigung, um als dessen Vertreter im Problem der Einverleibung des Partiums und der Organisierung einer Propaganda, die die unter den Leibeigenen umlaufenden Gerüchte und Ideen bekämpfen soll, wirken zu können.

140. *Jibou*, 5. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Solnoci de Mijloc, Baron Wesselényi Miklós, an den griechisch-katholischen Vikar aus Simleu Silvaniei, Alexandru Sterca-Suluju. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß die rumänischen Pfarrer aus Somaș-Vileac, Cioara de Sus und Bîrsa die Bevölkerung zum Ungehorsam gegen die Verwaltungsbehörden und die in Kraft stehenden Gesetze aufhetzen; darum wird er ersucht, die Pfarrer zu tadeln und ihnen aufzutragen, sie sollen ihren Gläubigen mitteilen, daß er vom Monarchen zum königlichen Kommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn und für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung ernannt wurde.

141. *Jibou*, 5. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Solnoci de Mijloc, Baron Wesselényi Miklós, an den römisch-katholischen Dechanten Fogarasi István. Er bittet, ihn, einerseits gemeinsam, mit Hilfe der Pfarrer, die falschen Gerüchte und Ansichten bei den Leibeigenen zu bekämpfen und andererseits dem Volk seine Ernennung zum königlichen Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn mitzuteilen.

142. [*Brașov*, vor dem 6. Mai 1848]. Aufruf an die Szekler, in dem ihnen mitgeteilt wird, daß nach den Zwischenfällen in Ozun zwei Gubernialkommissäre, Mikes János und Zeyk Károly, zu ihnen geschickt werden; diese nehmen ein Gubernialdekret mit, das sich auf die Zurückgabe der beschlagnahmten Waffen und die Versetzung der aufsässigen Compagnien nach Aiud und Turda bezieht.

143. *Cluj*, 6. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den General Anton Puchner. Er teilt ihm mit, daß in der Umgebung von Cluj die aufständischen Bauern die adeligen Güter besetzen und gegen die adeligen Behörden kämpfen. Er bittet, man möge schleunigst zwei Compagnien aus dem Infanterieregiment Sivkovich entsenden, um die Dorfbewohner zur Unterordnung und zum Gehorsam zu bringen.

144. *Cluj*, 6. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den Bischof Ioan Lemeni. Er teilt ihm mit, daß er Maßnahmen getroffen habe, damit keine unberufenen Personen an der Versammlung vom 15. Mai in Blaj teilnehmen.

145. *Cluj*, 6. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den Oberrichter des Komitats Turda, Gál Sámuel. Er teilt ihm mit, daß er dem Ansuchen des Ausschusses für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung um zwei Compagnien aus dem galizischen Regimente gegen die Leibeigenen aus Rimetea, Colțești, Izvoarele und Vălișoara nicht willfahrend kann. Er habe jedoch den Kommandanten der Militäreinheit aus dem Komitat Turda den Befehl erteilt, mit den lokalen Behörden zusammenzuarbeiten, um die Leibeigenen zum Gehorsam zu zwingen.

146. *Cluj*, 6. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den Obergespan des Komitats Alba de Sus, Kálnoky Dénes. Er übersendet ihm das Untersuchungsmaterial bezüglich des Thesaurariatsbeamten Ioan Popovici, um es nötigenfalls beim Verhör des Pfarrers aus Buia zu benützen.

147. *Cluj*, 6. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den Obergespan des Komitats Alba de Jos, Kálnoky Dénes. Er erklärt sich zufrieden, daß die Leibeigenen aus Buia mit Hilfe der Kommandanten der Militäreinheiten aus dem Komitat zum Gehorsam gebracht wurden. Er empfiehlt ihm, auch weiterhin mit diesen Kommandanten zusammenzuarbeiten, weil er ihm keine anderen Militärkräfte schicken kann.

148. *Cluj*, 6. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós. Er teilt ihm mit, daß er zusammen mit dem Gubernium Maßnahmen zur Einführung des Standrechtes und das Zusammenziehen der nötigen Truppen in der Umgebung von Blaj verfügt habe, um möglichen Übertretungen der gesetzmäßigen Ordnung bei der Versammlung vom 15. Mai vorzugreifen.

149. *Cluj*, 6. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an das Komitat Alba de Jos. Es wird mitgeteilt, daß ihm für drei Monate das Recht auf die Einführung des Standrechtes

gewährt wurde, um die Störung der gesetzmäßigen Ordnung während der Versammlung von Blaj zu verhindern. Zugleich gibt es ihm Anweisungen bezüglich des Funktionierens der Standgerichte und der Vergehen, und für welche sie zuständig sind.

150. *Cluj, 6. Mai 1848.* Der Gouverneur Teleki József an das Konsistorium der orthodoxen Kirche von Sibiu. Er teilt diesem mit, daß er die Einberufung auf den 15. Mai einer Beratung, an der die Bischöfe, Dechante und einige Intellektuelle mit gemäßigten Ansichten teilnehmen sollen, und nicht einer Versammlung der beiden Konfessionen, genehmigt habe. Die beiden rumänischen Bischöfe werden für die Aufrechterhaltung des Friedens und der Ordnung während der Versammlung und für die Entfaltung derselben in der vom Gubernium gewünschten Richtung verantwortlich sein.

151. *Cluj, 6. Mai 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Oberrichter von Brașov, Johann Albrechtsfeld. Er antwortet auf den Bericht vom 1. Mai, durch den dieser ihn über das Ankommen einiger „verdächtiger“ Personen aus der Walachei informiert hat, und ersucht ihn, sie unter aufmerksame Aufsicht zu stellen.

152. *Wien, 6. Mai 1848.* Die transsilvanische Hofkanzlei in Wien an den Gouverneur Teleki József. Sie übersendet ihm das kaiserliche Dekret bezüglich der Einberufung des Landtages nach Cluj; und ersucht ihn, es den zuständigen Stellen zu überweisen.

153. *Budapest, 6. Mai 1848.* Der Minister für Kultus und öffentlichen Unterricht aus der provisorischen Regierung Ungarns, Baron Eötvös József, an den rumänischen orthodoxen Bischof aus Arad, Gherasim Raț. Er bittet ihn, eine Einigung zwischen den Orthodoxen und Griechisch-Katholischen aus den Gemeinden Galșa und Chier zu vermitteln, damit sie abwechselnd die Kirche benützen.

154. *Sibiu, 6. Mai 1848.* Der oberste Militärrkommandant, General Anton Puchner, an den Gouverneur Teleki József. Er benachrichtigt ihn über die Ankunft in Brașov von Constantin Roman und Milos Vladislavlevici aus der Walachei, die die Absicht haben, an der Versammlung von Blaj teilzunehmen. Das Grenzkommando vermutet, daß sie, „Emissäre“ wären, welche die Vereinigung der drei rumänischen Fürstentümer in einem dazischen Staat propagieren. Unterdessen ist auch der Bojar Balș in Brașov eingetroffen.

155. *Kikinda (S.F.R. Jugoslavien), 6. Mai 1848.* Der bevollmächtigte königliche Kommissär Csernovics Péter an den Vizegespan des Komitats Arad. Er schreibt ihm über die Einberufung einer orthodoxen Versammlung durch den serbischen Metropoliten von Karlowitz, für den 13. Mai nach Novišad. Da die Umstände jedoch verworren sind, wäre die Abhaltung derselben nicht ratsam, besonders weil das Datum zur Abhaltung des orthodoxen Kirchenkongresses schon festgesetzt ist.

156. *Sinpaul, 6. Mai 1848.* Der Obergespan des Komitats Tîrnava, Haller Ignác, an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß er den Stuhlrichter Földvári Ferenc zum Burgkommandanten von Mediaș geschickt habe, um diesen um die Absendung einer Kompanie Grenzer nach Tîrnăveni und Adâmuș zu bitten. Zugleich sendet er ihm den Bericht des Stuhlrichters von Biia, der sich auf die Unruhen aus der Umgebung von Blaj bezieht.

157. *Tîrnăveni, 6. Mai 1848.* Der Ausschuß für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen öffentlichen Ordnung aus dem Komitat Tîrnava an den Gouverneur Transsilvaniens. Dieser weist auf den revolutionären Geist der Leibeigenen hin, auf ihre Robotenverweigerung und insbesondere auf ihren Angriff auf ein Mitglied des Ausschusses auf dessen Weg von Tîrnăveni nach Săuca, um die Einführung des Standgerichtes im Komitat zu verlangen.

158. *Sfintu Gheorghe, 6. Mai 1848.* Das Stuhlamt aus Trei Scaune an den Königsrichter des Stuhls Sepsi. Es teilt ihm mit, daß der Beschuß, den Györke Ferenc auf der Hufe neben der Gattin des Toth János zu belassen, annuliert wird, da er große Aufregung hervorrief. Györke Ferenc möge verpflichtet werden, die Hufe zu besetzen, die er in Pacht genommen hat.

159. *Borsa, 6. Mai 1848.* Der dirigierende Oberrichter des Komitats Dăbica, Wass Sámuel, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß in Borsa, Giula und Ciumăfaia die Leibeigenen auch weiterhin die Urbarialdieneste verweigern, ja sogar die Allodialgründe besetzen; deshalb bittet er ihn, sich um die Genehmigung zu verwenden, daß die in Borsa stationierte Militäreinheit sich in diese zwei Ortschaften begebe, um die Leibeigenen zum Gehorsam zu bringen.

160. *Suatu de Jos, 6. Mai 1848.* Der Graf Kornis László an den Vizegespan des Komitats Cluj, Baron Inczédi Zsigmond. Er teilt ihm mit, daß aus Suatu de Sus zwei Personen als Deputierte nach Blaj bestimmt wurden, trotz aller offiziellen Verbote.

161. Suatu de Sus, 6. Mai 1848. Der Oberrichter von Suatu de Sus, Todor Crișan, an den Vizegespan des Komitats Cluj, Baron Inczédi Zsigmond. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß gemäß dem bischöflichen Rundschreiben, welches der griechisch-katholische Pfarrer erhalten habe, zwei Delegierte zur Versammlung von Blaj gewählt werden. Sie werden je 10 Florin für Reisespesen erhalten.

162. Brașov, 6. Mai 1848. Der Magistrat von Brașov an die Polizei von Brașov. Er trägt dieser auf, die aus der Moldau und Walachei eingetroffenen „Emissäre“, einschließlich den jüngst eingetroffenen moldauischen Bojaren Cantacuzino gemäß den Gubernialverordnungen zu überwachen.

163. Miercurea, 6. Mai 1848. Der Königsrichter Michael Filip aus Miercurea Sibiului an den Sachsengrafen Franz Salmen. Er berichtet, daß anfangs die Aufschreibung in die Bürgergarden ohne Schwierigkeiten vor sich ging. Es ist aber zu Schwierigkeiten gekommen wegen dem Grenzollinspektor L. Molnár, der die Gemeinder mit seinen Behauptungen entzündete, daß das Volk zu hohe Steuern zahle nur, um angemessene Gehälter der Beamten zu sichern und daß die Bürgergarden nur dazu gegründet würden, um deren Interessen zu verteidigen. Trotzdem empfiehlt er nicht die Bestrafung Molnárs, um aus ihm keinen Martyrer zu machen. Zum Unterschied von Miercurea, fand die Gründung der Bürgergarden in Apold ohne jeden Widerstand statt.

164. Dobrin, 6. Mai 1848. Der Vizestuhlrichter Mezey Sándor an den Obergespan des Komitats Solnoci de Mijloc, Baron Wesselényi Miklós. Er berichtet, daß er bei seinem Unternehmen, in jeder Ortschaft einige begüterte Personen für die Aufrechterhaltung der Ordnung verantwortlich zu machen, in den Ortschaften Soimuș, Someș-Odorhei, Domnin, Dobrin und Cuceu, auf den Widerstand der Einwohner gestoßen ist.

165. Zalău, 6. Mai 1848. Der Vizegespan des Komitats Solnoci de Mijloc, Bálint Elek, an den Obergespan und königlichen Kommissär für den Anschluß des Partiums, Baron Wesselényi Miklós. Er sendet ihm eine Kopie des Berichtes des Ausschusses für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung in Tâșnad, um auf Grund derselben militärische Hilfe für die Wiederherstellung der Ruhe in Valea lui Mihai zu erhalten, wo das Leben und das Eigentum der Adligen gefährdet sind.

166. Jibou, 6. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Solnoci de Mijloc und königlicher Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an den General Anton Puchner. Er bittet ihn, er möge Militäreinheiten in das Partium senden, die zwischen Jibou und Cluj stationieren sollen, um die revolutionären adelsgegnerischen Handlungen der Leibeigenen unterdrücken und die gesetzmäßige Ordnung sichern zu können.

167. Jibou, 6. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Solnoci de Mijloc und der königliche Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an den Ausschuß für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im selben Komitat. Er ersucht diesen, ihm periodisch und in bedenklichen Fällen sofort über den herrschenden Geist im Komitat Bericht zu erstatten, vor allem weil sich der Versuch, begüterte Leibeigenen zu Garanten der Aufrechterhaltung der öffentlichen Ordnung zu ernennen, als ein Fehler erwies, wie aus dem Berichte des Stuhlrichters hervorgeht. Er vertritt die Meinung, daß die Einführung der Bürgergarden, welche sich hauptsächlich auf den Adel stützen sollen, notwendig wäre.

168. Jibou, 6. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Solnoci de Mijloc und königlicher Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an den Bischof von Blaj, Ioan Lemeni. Er bittet den Bischof, bei der Beruhigung der Leibeigenen behilflich zu sein, weil in großem Maße die Priester diese aufgehetzt haben. Außerdem bittet er ihn um ein Rundschreiben, in welchem er ihn als Bevollmächtigten, und Vertreter der Person und des Willens des Kaisers vorstelle.

169. Sibiu, 6. Mai 1848. Der Professor Adalbert Wagner aus Sibiu an den Finanzminister der provisorischen Regierung aus Ungarn, Kossuth Lajos. Er schreibt diesem über: die unionsgegnerische Haltung der Sachsen; die Bestrebungen der Sachsen, die Rumänen gegen die Union aufzuhetzen; die Verbreitung von unbegründeten Gerüchten; das vom General Anton Puchner den Sachsen gegebene Versprechen, keinem Szekler Soldaten den Eintritt nach Sibiu zu gestatten.

170. [Gherla, vor dem 7. Mai 1848]. Der Obernotär von Gherla, Jakab Bogdán, an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß er mit dem Verein der Kaufleute zu Meinungsverschiedenheiten gekommen sei und bittet ihn um Hilfe.

171. Cluj, 7. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an die privilegierten Stände des Komitats Turda. Es teilt ihnen mit, daß es die Abhaltung einer rumänischen Nationalversammlung für den 15. Mai in Blaj genehmigt habe, damit die Rumänen ihre Forderungen

für den Landtag formulieren können; das Komitat möge Maßnahmen treffen, um die Pfarrer und die Personen ohne Einladung an der Teilnahme zu verhindern.

172. *Cluj*, 7. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an: 1. den Königsrichter des Stuhls Mureş, Graf Toldalagi Ferenc; 2. den Kommandanten von Tîrgu Mureş, Georg August von Auersfeld; 3. den General Anton Puchner. Dem ersten macht er bekannt, daß er die Überführung des Micaş von Cluj nach Tîrgu Mureş beschlossen habe, weil die Rumänen aus der Umgebung seine Befreiung versuchen könnten. Den zweiten bittet er, Micaş in seiner Stadt aufzunehmen. Und Puchner ersucht, er, dem Kommandanten aus Tîrgu Mureş den Befehl zu erteilen, Micaş dort aufzunehmen und seine Bewachung zu besorgen.

173. *Cluj*, 7. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an: 1. den Oberrichter von Sibiu; 2. den Hofrat Graf Beldi György; 3. den Königsrichter des Stuhls Mureş, Toldalagi Ferenc. Den ersten weist er auf die Gegenwart des Al. Papu-Ilarian und Ioan Buteanu in Sibiu hin und ersucht ihn, diese zu verhaften und in das Gefängnis von Tîrgu Mureş zu überstellen; dem zweiten teilt er seine Anordnungen an den Oberrichter von Sibiu mit; zugleich bittet er ihn, Simion Băruşiu zu sich zu bestellen und ihn zu verwarnen, entweder an der Versammlung vom 15. Mai nicht teilzunehmen oder im entgegengesetzten Falle dieselbe Rolle wie am 30. April zu spielen. Den dritten fordert er auf, I. Buteanu und Al. Papu-Ilarian aufzunehmen und im Stuhlsitz streng überwachen zu lassen, im Falle sie ihm von Sibiu geschickt werden.

174. *Cluj*, 7. Mai 1848. Protokollauszug aus der Gubernialsitzung vom 7. Mai. Es wird der Bericht des Spans des Komitats Tîrnava bezüglich der Versetzung einer Kompagnie Szekler nach Adâmas und Tîrnăveni und der Bericht des Stuhlrichters aus dem Bezirk Büă, welcher sich auf die Unruhen in der Umgebung von Blaj beziehen, besprochen. Danach bestimmt das Gubernium: 1. das Militäركommandament über die Gefahr einer Revolte von Seiten des rumänischen Volkes zu informieren und es zu bitten, szekler Soldaten nach Mediaş und Dumbrăveni in der Nähe von Blaj zu entsenden; 2. man möge sich an die beiden rumänischen Bischöfe wenden, damit sie in der künftigen Versammlung als Vorsitzende wirken und dafür eintreten mögen, daß die Versammlung in der Kirche abgehalten werden möge; 3. es sollen die Behörden aus dem Komitate Tîrnava, Turda, Cluj und den Stühlen Arieş, Mediaş, Sebeş und Orăştie aufgefordert werden, sie sollen verhüten, daß außer den Eingeladenen auch andere sich nach Blaj begeben; 4. das Komitat Tîrnava möge verständigt werden, daß es ermächtigt ist, den Ausnahmezustand zur Beruhigung des aufgeregten Volkes einzuführen.

175. *Budapest*, 7. Mai 1848. Der Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan, an die Komitatsversammlung von Arad. Es wird dieser befohlen, ihre Aufmerksamkeit auf die Gemeinde Vârşand zu richten, welche als Mittelpunkt der Unruhen gilt, um so dem Ausbruch von Unruhen auch in anderen Ortschaften vorzugreifen.

176. *Sibiu*, 7. Mai 1848. Das Rundschreiben des Generals Anton Puchner, Oberkommandierender der Truppen in Transsilvanien. Er befiehlt die Rückablegung der Soldaten auf die Verfassung, weil nach einer neuen kaiserlichen Verordnung vom 20. April 1848 einige Teile des alten Eides durch neue Ausdrücke ersetzt werden müssen.

177. *Sibiu*, 7. Mai 1848. Der Bischof Andrei Șaguna an den Gouverneur Teleki József. Er teilt diesem mit, daß er, nachdem er in Karlowitz zum Bischof geweiht worden war, am 6. Mai in Sibiu eingetroffen sei; er verlangt, offiziell in sein neues Amt eingesetzt zu werden.

178. *Oradea*, 7. Mai 1848. Der griechisch-katholische Bischof aus Oradea, Vasile Erdeli, an den Minister für Kultus und öffentlichen Unterricht aus Ungarn. Er setzt sich für den Kanoniker Teodor Aron, den gewesenen Zensor der rumänischen Bücher, ein; er schlägt vor, man möge ihn in eine Abteilung des Schulwesens aus dem Unterrichts- und Kultusministerium ernennen.

179. *Blaj*, 7. Mai 1848. Das Bischofkapitel aus Blaj an das Gubernium Transsilvaniens. Es reicht ein Bitugesuch von Seiten des Klerus und der studierenden Jugend aus Blaj ein, in welchem um die Befreiung des Florian Micaş gebeten wird.

180. *Păduş*, 7. Mai 1848. Die Leitung der Unterrichtsinstitutionen aus Oradea an die Direktoren und Lehrer der orthodoxen Schulen aus dem Kreis Oradea. Er teilt ihnen den Befehl des Unterrichtsministers bezüglich des Schulschlusses mit, um die Gemüter zu beruhigen und dem Lehrkörper die Möglichkeit zu geben, an der Ausarbeitung der Schulreform teilzunehmen.

181. *Simleu Silvaniei*, 7. Mai 1848. Der Vikar Al. Sterca-Şuluşiu an den Obergespan des Komitats Solnocu de Mijloc und königlichen Kommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós. Er teilt ihm mit, daß er den Befehl vom 5. Mai

befolgt und die Pfarrer aus Someş-Uileac, Deleni und Bîrsău Mare die man der „Aufwiegung“ beschuldigt, zu sich beschieden habe. Alle drei haben versprochen, ihren Einfluß zur Aufrechterhaltung der Ruhe zu benützen.

182. *Sibiu*, 7. Mai 1848. Der Sachsengraf Franz Salmen an Georg Closius, August Roth und Karl Mager aus Brașov. Er lädt sie zu einer vertraulichen Sitzung ein, in welcher die politische Lage besprochen werden soll.

183. *Sibiu*, 7. Mai 1848. Der Sachsengraf Franz Salmen an den Königsrichter Samuel Meister aus Sebeş. Er teilt ihm mit, daß die Sächsische Universität sich grundsetzlich gegen die Union ausgesprochen habe, weil die nötigen Garantien, die ein munizipales Leben im Rahmen eines ungarischen Staates sichern, fehlen.

184. *Cluj*, 7. Mai 1848. Das Referat des Guberniums über die revolutionären antifeudalen Bewegungen der Leibeigenen aus Borşa, Giula und Ciumăfaia. Das Gubernium erörtert den Bericht des Gubernialkommissärs Graf Béldi Ferenc und beschließt; er möge sich einerseits an General Gallbrunn mit der Bitte wenden, er möge den Verwaltungsbehörden und den Gubernialkommissären Militäreinheiten für den Fall der Urbarialdienstverweigerung senden; andererseits möge er den Monarchen bitten, dem transsilvanischen Militärkommando zu befehlen, die Offiziere sollen mit den zivilen Würdenträger zusammenarbeiten.

185. *Dragu*, 7. Mai 1848. Der guberniale Provinzialkommissär Szabó József an den Gouverneur Teleki József. Er bittet ihn, ihm mitzuteilen, ob er den Brief des Pfarrers aus Voivodenî erhalten habe und berichtet zugleich, daß es ihm noch nicht gelungen ist, die Leibeigenen aus Dragu zum Gehorsam zu bringen; nur bei jenen aus Aşchileu Mic und Cristorel ist es ihm gelungen, sie zu den Urbarialdiensten zu verpflichten.

186. *Borşa*, 7. Mai 1848. Der Gubernialkommissär Graf Béldi Ferenc an das Gubernium Transsilvaniens. Er berichtet, daß es ihm gelungen ist, die Leibeigenen aus Borşa und Giula zum Gehorsam zu bringen; auch jene aus Ciumăfaia erklärten sich bereit, sich zu unterwerfen.

187. *[Plăieşti]*, 7. Mai 1848. Das Referat des Stuhls Aries über den Bericht des Stuhlrichters Barla Benjámin bezüglich der Waffenbeschlagnahme bei den Rumänen. Da jedoch in Plăieşti auch die Sensen der Leibeigenen beschlagnahmt wurden, beschloß die Stuhlsversammlung ihre Rückgabe.

188. *Jibou*, 7. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Solnoci de Mijloc und königlicher Kommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an den Obergespan des Komitats Bihar, Beöthy Odón. Er benachrichtigt ihn, daß es in den Komitaten Solnoci de Mijloc und Crasna zu Auflehnungen gegenüber den adligen Verwaltungsbehörden gekommen sei; deshalb bittet er ihn, er möge den in der Nähe von Bihar gelegenen Ortschaften die nötige militärische Hilfe leisten, falls diese sie verlangen sollten.

189. *Jibou*, 7. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Solnoci de Mijloc und königlicher Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an den Obergespan des Komitats Satu Mare, Graf Károlyi György. Er verlangt von diesem, daß er in die Ortschaft Cig aus dem Komitat Solnoci de Mijloc eine Abteilung Militär von jenem, welches in Carei und Umgebung stationiert, schicken möge, um die gegen den Adel und die adligen Behörden gerichteten revolutionären Bewegungen der Leibeigenen zu unterdrücken, im Fall das Komitee es zur Aufrechterhaltung der gegebenen Ordnung in Täschnad auffordern sollte.

190. *Carei*, 7. Mai 1848. Der Vizegespan des Komitats Satu Mare, Gabányi Sándor, an den ungarischen Innenminister. Er berichtet diesem, er habe 75 Leibeigene verhaftet und zu verschiedenen Gefängnisstrafen für die revolutionären antifeudalen Taten in Resighea, Ciumentă, Valea Vinului, Sanislău und Craidorolz verurteilt. Er habe die Nachricht erhalten, daß es zu ähnlichen Handlungen auch in Homorod gekommen ist. Er habe eine Kommission nach Moftinu Mic entsendet, um die Klagen der Dörfler gegen die Mißbräuche der Grundherrschaft zu prüfen.

191. *Zlatna*, 7. Mai 1848. Elf rumänische Priester von der Domäne Zlatna an den Gouverneur Teleki József. Sie verlangen die Befreiung aus dem Gefängnis des Advokaten Micas und anderer junger Rumänen, welche wegen ihrer Tätigkeit, die sie für die nationale Emanzipation der Rumänen entfalteten, verhaftet worden waren.

192. *Beiuş*, 7. Mai 1848. Der Pfarrer und Publizist Sigismund Pop an den Innenminister Ungarns. Er berichtet über die Gerüchte und "Realitäten", die er auf dem Wege zwischen Pest und Oradea in Erfahrung gebracht hat, sowie über seine im Bezirk Beiuş, für das neue Regime entfaltete Tätigkeit.

193. Brețcu, 7. Mai 1848. Der Oberrichter von Brețcu Fejér János, an die Gubernial-kommissäre Mikes János und Zeyk Károly. Er weist die Beschuldigung zurück, daß er das von Mártonfi Zsigmond unterzeichnete Rundschreiben in Brașov gedruckt und verbreitet hätte. Er habe seine Haltung bei den Ereignissen in Ozun bewiesen, da er den Grenzern eine Ansprache hielt, in der er sie aufforderte, sich der Disziplin und den Befehlen ihrer Vorgesetzten zu fügen.

194. Biborjeni, 7. Mai 1848. Der Vizekönigsrichter des Filialstuhles Brăduț, Baron Apor György, an den Regimentshauptmann der Szekler Grenzer, Baron Jósika János. Er schreibt diesem über die Notwendigkeit seiner Teilnahme an einer Beratung, um die Einheit der konservativen Partei zu stärken und gegebenenfalls eine Bewegung gegen die Reformen zu organisieren.

195. Arad, 7. Mai 1848. Die erweiterte Versammlung des Ausschusses der serbisch-orthodoxen Kommunität „St. Peter und Paul“ aus Arad beschließt die Absendung einer Delegation, um Csernovics Péter zu seiner Ernennung zum königlichen Kommissär und Obergespan des Komitats Timiș zu beglückwünschen.

196. Cluj, 8. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an: 1. den Schatzmeister Miklós Imre; 2. den General Anton Puchner. Er teilt ihnen die Ankunft mehrerer politischer Emigranten aus der Moldau durch den Paß Brețcu mit; diese wurden auf dem Gebiet des I. Grenzregiments aus Angst vor Aufwiegelung der rumänischen Bevölkerung interniert; er schlägt vor, sie nach dem Norden Ungarns oder nach Österreich zu schicken, damit sie nicht mit den Rumänen aus Transsilvanien in Berührung kommen.

197. Cluj, 8. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den General Anton Puchner. Er teilt ihm das Ersuchen des Obergespans des Komitats Solnocu de Mijloc, Baron Wesselényi Miklós mit, Militäreinheiten in das Partium zu schicken. Er kann diesem Ersuchen nicht nachkommen, denn die Stadt Cluj ist von adelsgegnerischen revolutionären Aktionen der Leibeigenen aus den umgebenden Dörfern bedroht; er ist nur mit dem Abrücken einer Kompagnie aus dem 2. rumänischen Grenzregiment nach Zalău einverstanden.

198. Cluj, 8. Mai 1848. Das Guberium Transsilvaniens an: 1. die Komitate Alba de Jos, Tîrnava, Turda, Cluj, Dâbica; 2. Stühle Aries, Mediaș, Sebes, Orăştie; 3. die rumänischen Bischöfe. Den Würdenträgern der Komitate und Stühle bringt es zur Kenntnis, daß die rumänischen Dechante aus dem Komitat Cluj die Absicht haben, aus jeder Ortschaft zwei Personen zur Versammlung vom 15. Mai nach Blaj mitzunehmen; darum ordnet es ihnen an, die Teilnahme nur jener Personen zu erlauben, die von den Bischöfen Sondereinladungen haben; den Bischöfen verlangt es, diejenigen, denen sie keine Einladung geschickt haben, aus der Versammlung auszuweisen.

199. Cluj, 8. Mai, 1848. Der Gouverneur Teleki József an den gubernialen Provinzialkommissär Szabó József. Er antwortet auf dessen Bericht vom vorhergehenden Tag und teilt ihm mit, er habe dem Verwalter von Luna de Jos angewiesen, den erbetenen Brief ihm zu übergeben; er hat Gubernialkommissäre nach Sâncraiu Almașului und Zimbor geschickt, um die Leibeigenen auf friedlichem Wege zum Gehorsam zu bringen; er kann einstweilen das Ersuchen bezüglich des Militärs, das er für diese zwei Ortschaften und Gîrbou verlangt hat, nicht erfüllen, denn die Soldaten aus dem Regiment Sivkovich, die ausgeschickt sind, die Leibeigenen aus Borșa und der Umgebung zum Gehorsam zu bringen, erst gegen Abend zurückkehren.

200. Cluj, 8. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den Obergespan des Komitats Turda, Torotzkai, Miklós. Er ordnet ihm an, Al. Papu Ilarian, der in der Ortschaft Ajintiș eingetroffen ist, zu verhaften und ihn unter sicherer Begleitung nach Tîrgu Mureș und nicht nach Cluj, wie es vorher verordnet war, zu überführen.

201. Buda, 8. Mai 1848. Der Palatin Ungarns an den Kaiser Ferdinand. Er schickt eine von Bethlen János sen. und anderen fünf ungarischen Adligen aus Transsilvanien unterschriebene Bittschrift bezüglich der Ernennung eines Erzherzog zum königlichen Kommissär in den Landtag von Transsilvanien, der die Vereinigung mit Ungarn fördern soll. Der Palatin erklärt sich für die Ernennung des Gouverneurs Teleki József in diese Funktion.

202. Sibiu, 8. Mai 1848. Der General Anton Puchner an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß er in die Dörfer aus der Umgebung von Blaj für die Zeit der dortigen Versammlung die Konzentrierung je eines Eskadrone aus dem Regimenten Savoya und Bianchi, einer Division des Regiments Karl Ferdinand, einer Kompagnie aus dem Regiment Sivkovich, einer Kompagnie aus dem I. Szeklerregiment angeordnet hat; ihr Kommando wurde Maior Wieser anvertraut, dem es obliegt, sich mit dem Gubernialkommissär Bánffy Miklós zu beraten. Nach der Beendigung der Versammlung wird sowohl die Kompagnie Sivkovich von Blaj als auch die von Bistrița nach Cluj beordnet. Anstelle der von Bistrița wird eine Kompagnie

des zweiten rumänischen Grenzregiments gerückt. Für die Sicherung der Ordnung in Cluj und der Umgebung wird er noch ein Eskadron des Leichtkavallerieregiments Ferdinand Maximilian, wie auch ein Detachement des Regiments Karl Ferdinand schicken.

203. Blaj, 8. Mai 1848. Das Rundschreiben des griechisch-katholischen Bischofs von Blaj, Ioan Lemeni, an die Dechante. Er verlangt ihnen, die Gläubigen zu überzeugen, den „Aufwiegeln“ keinen Glauben zu schenken, sondern in Ruhe auf die Abschaffung der Feudallasten auf gesetzlichem Wege zu warten. Die „Aufwiegler“ haben ohne amtlicher Genehmigung die Versammlung vom 30. April einberufen. Es ist ihm gelungen, die Genehmigung des Gouvernements für die Pfarrerversammlung vom 15. Mai zu erlangen. Die Dechante sollen an diesem Tag mit noch zwei vertrauensvollen Personen in Blaj eintreffen.

204. Timișoara, 8. Mai 1848. Das Rundschreiben des orthodoxen Bischofs von Timișoara, Pantaleimon Zivković, an die Gläubigen. Er lobt den „Edelmur“ des ungarischen Adels, der durch die Befreiung der Leibeigenen von den Feudallasten große Opfer gebracht hat. Die gewesenen Leibeigenen haben auch „die Pflicht“, dem Adel durch die Besetzung der Alodialgrundstücke keinen Schaden zuzufügen. Gleichzeitig sollen sie „die Aufwiegler“ meiden, und wenn sie einige Rechte fordern wollen, sollen sie diese auf gesetzlichem Weg erreichen.

205. Timișoara, 8. Mai 1848. Das Rundschreiben des orthodoxen Bischofs von Timișoara, Pantaleimon Zivković, bezüglich der Einführung der Muttersprache in die Matrikel des Standesamtes.

206. Cluj, 8. Mai 1848. Der Vizegespan des Komitats Cluj, Inczédi Zsigmond, an seinen Vorgesetzten, den Obergespan Matskási Pál. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß er Maßnahmen getroffen hat, um die Fahrt einiger Delegierten zur Versammlung von Blaj vom 15. Mai aus Suatu de Sus, Suatu de Jos, Frata, Bărăi, Mociu und Căianu zu verhindern.

207. Cluj, 8. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet ihm, daß die rumänischen Bauern von Nădășelu zum zweiten Mal die Leistung der Frondienste verweigern; sie beschlossen, diejenigen, die sich getrauen würden, sie zu leisten, mit je 3 Florin zu bestrafen. Er verlangt militärische Hilfe für die Unterdrückung dieser adelsgegnerischen Handlungen.

208. Cluj, 8. Mai 1848. Der Obergespan des Comitats Cluj, Matskási Pál, an das Gouvernement Transsilvanien. Er berichtet, daß die rumänische Dechante Rundschreiben erlassen haben, in denen sie den rumänischen Pfarrern empfehlen, aus jeder Ortschaft je zwei Delegierte zur Versammlung von Blaj mitzunehmen. Er habe infolge der Gubernialverordnung Maßnahmen getroffen, um diese Empfehlung zu verhindern.

209. Dragu, 8. Mai 1848. Der Vizegespan des Komitats Dăbica, Orbok Elek, an den Gubernialkommissär Beldi Ferenc. Er ersucht ihn, mit neuen Militärkräften zu kommen, um den Widerstand der Bauern aus Dragu, die hartnäckig die Leistung der Frondienste verweigern, zu brechen.

210. Dragu, 8. Mai 1848. Der Provinzialkommisär Szabó József an das Gouvernement Transsilvanien. Er berichtet, daß er sich nicht nach Girbou begeben konnte, um die Leibeigenen zu Gehorsam zu bringen, weil es ihm nicht gelungen ist, die aus Dragu zur Wiederaufnahme der Roboten zu zwingen. Er habe aber acht Führer der Aufständischen verhaftet und in das Gefängnis von Bonțida geschickt. Er beklagt sich, daß es ihm sehr schwer sein wird, die Aufständischen unter den Bedingungen der neuen Verordnung des Oberkommandanten zum Gehorsam zu bringen, die den Soldaten verbietet, den Leibeigenen materiellen und körperlichen Zwang anzutun.

211. Dragu, 8. Mai 1848. Der Provinzialkommisär Szabó József an das Gouvernement Transsilvanien. Er berichtet, daß außer den acht Verhafteten aus Dragu und Voivodeni, hat er ins Gefängnis von Bonțida noch vier Leibeigene aus Adalin geschickt. Einer von ihnen machte sich damit schuldig, daß er den Leibeigenen aus Așchileu Mic zuredete, sich der Leistung der Roboten nicht zu fügen.

212. Dragu, 8. Mai 1848. Das Verhör mehrerer Bauern aus Dragu anlässlich der Untersuchung ihrer Handlungen gegen die Interessen des Adels. Die Verhörten legen die Umstände dar, unter denen das Dorf beschlossen habe, die Roboten infolge der Zureden des Pfarrers der Ortschaft und dessen aus Voivodeni nicht mehr zu leisten.

213. Sînpaul, 8. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Tîrnava, Graf Haller Ignác, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet ihm über die Verweigerung der Leibeigenen aus Laslău Mic, Ernea, Viisoara, Ormeniș und den Dörfern der Domäne Cetatea de Baltă, weiterhin Frondienste zu leisten und den Zehend zu geben.

214. Sfîntu Gheorghe, 8. Mai 1848. Die Versammlung der privilegierten Landesstände aus dem Stuhl Trei Scaune an den obersten Königsrichter Petrichevich Horváth Albert. Er wird

gebeten, sich beim Gubernium wegen der Genehmigung des Standrechtes zu verwenden, da auf dem Territorium des Stuhles solche Handlungen vollbracht werden, die das Leben und das Eigentum der Adligen gefährden.

215. *Orăştie*, 8. Mai 1848. Der Königsrichter Franz Bruss aus Orăştie an das Gubernium Transsilvanien. Er berichtet über die Organisierung der Bürgergarden in Orăştie und verlangt 500 Feuergewehre für deren Bewaffnung.

216. *Braşov*, 8. Mai 1848. Der Stadtrat von Braşov verzeichnet im Einreichungsprotokoll, daß drei Exemplare des Gedichtes *An die Könige von Petőfi Sándor*, das unter Verbot steht, beschlagnahmt wurden.

217. *Simleu Silvaniei*, 8. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Solnocu de Mijloc und königlicher Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an den Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan. Er berichtet über seine Tätigkeit nach seiner Ernennung zum königlichen Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn. Er beklagt sich, daß durch die Ernennung auch von Kabos József zum königlichen Kommissär nicht nur die ungarische Regierung und die Vereinigungsaktion kompromittiert wird, sondern auch seine eigene Person. Wenn der Minister er für notwendig erachtet, ist er bereit, sich aus der Funktion des königlichen Kommissärs zurückzuziehen.

218. *Siria*, 8. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Arad, Bóhus János, an den Ministerpräsidenten Ungarns, Batthyány Lajos. Er informiert ihn, daß die neuen Gesetze zwar die Leibeigenen von den Feudallasten befreit haben, aber die Unzufriedenheit der Dorfbewohner nicht beseitigen. Diese wurden durch die Bodenkommissierungen der vorhergehenden Jahre hervorgerufen, die mit der Entreibung eines bedeutenden Teiles der Gemeindeweiden und ihrer Umwandlung in Allodien endeten. Die gewesenen Leibeigenen fordern die von ihnen entrissenen Gemeindeweiden zurück. Gleichzeitig zeigten sie sich in einigen Ortschaften auch gegen die alten Notäre unzufrieden, die sie mit anderen ihrer eigenen Nationalität, die der ungarischen Sprache kundig waren, ersetzt haben.

219. *Nădăşelu*, 8. Mai 1848. Der Adlige Lészai Lajos senior an den Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál. Er schickt ihm den Bericht seines Pächters Miskoltzi Sámuel, durch den er informiert wurde, daß die Leibeigenen aus Nădăşelu schon seit Edne April die Frondienste verweigern und in einer Dorfversammlung beschlossen haben, diejenigen zu bestrafen, die sich getrauen würden, den Boden der Adligenwirtschaften zu bearbeiten.

220. *Sfintu Gheorghe*, 8. Mai 1848. Der Aufruf der Gubernialkommissäre Mikes János und Zeyk Károly an die Szekler Grenzer. Es wird ihnen zur Kenntnis gebracht, daß die Verordnung vom Vortag bezüglich der Verschiebung nach Turda und Aiud der zwei Kompanien, die in Ozun ihre Unzufriedenheit zu Tage legten, infolge des Konfliktes zwischen den Szekler Grenzern aus Braşov und den dortigen polnischen Soldaten verändert wurde; eine der beiden Kompanien wird den Weg gegen Braşov einschlagen, die andere aber wird ihren Weg nach Turda und Aiud fortsetzen; ihr folgt die Kompanie, die mit den polnischen Soldaten aus Braşov zusammenstieß.

221. *Wien*, 9. Mai 1848. Der Kaiser Ferdinand an den Gouverneur Teleki József. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß er die Einberufung des Landtags aus Transsilvanien nach Cluj mit der Bedingung bewilligt habe, daß er in Ruhe abläuft und jedem Deputierten das Stimmrecht garantiert wird.

222. *Cluj*, 9. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an: 1. den kommandierenden General Puchner, 2. den Oberrichter der Stadt Sibiu, 3. den Oberrichter von Braşov. Er bestätigt den Empfang der Adressen vom kommandierenden General und vom Oberrichter aus Braşov bezüglich der Emissäre Miloš Vladislavljević, Constantin Balș, Sion und Nicolae Ionescu, Student in Iași. Er habe zur Kenntnis genommen, daß sie in Braşov eingetroffen sind und daß sie die Absicht haben, zur Versammlung von Blaj zu gehen. Er bevollmächtigt die zwei Oberrichter, sie unter Aufsicht zu stellen und sie im Notfalle zu verhaften, um ihre Reise nach Blaj zu verhindern.

223. *Cluj*, 9. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvanien an: 1. den General Gallbrunn, 2. den Gubernialkommissär Karacsai Sándor, 3. den Provinzialkommissär Szabó József, 4. das Komitat Cluj, 5. den dirigierenden Oberrichter des Komitats Dăbica. Allen teilt es mit, daß die Leibeigenen aus Berindu, Sincraiu Almaşului, Sînpaul, Zimbor, Popesti, Sînmihaiu de Cîmpie, Nădăşelu und aus anderen Ortschaften des Komitats Cluj die Frondienste und den Gehorsam gegenüber den Behörden verweigern. Deshalb beschloß es, Karacsay Sándor als Gubernialkommissär zu schicken, um die Aufsässigen mit Hilfe der von General Gallbrunn zur Verfügung gestellten Militäreinheit und im Einvernehmen mit dem Provinzialkommissär Szabó József zu unterdrücken.

224. Cluj, 9. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an die Redaktion des Blattes „Siebenbürger Bote“. Er beansprucht, sie soll die ihm zugeschriebenen Behauptungen, die er anlässlich seines Besuchs in Sibiu bezüglich der Union gemacht haben sollte, richtigstellen.

225. Cluj, 9. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an: 1. den Oberrichter von Brașov, 2. den Oberschatzmeister Mikó Imre. Er teilt ihnen mit, daß das Gubernium nicht befugt ist, das Ansuchen des Redakteurs Gött bezüglich der Aufhebung der Zensur zu genehmigen; das Gesuch wurde den obersten Behörden eingereicht; der Redakteur soll sich noch einige Wochen gedulden, bis die neuen Verordnungen bezüglich der Presse erscheinen.

226. Brașov, 9. Mai 1848. Der Kreiskommissär aus Brașov, Maurer Mihály, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß die moldauischen Bojaren Bals, Cantacuzino, Stănescu und Ionescu, die in Brașov eingetroffen sind, sich um die Situation aus der Umgebung interessieren. In ihren Gesprächen berührten sie auch das Problem der Union Transsilvaniens mit Ungarn und äußerten sich für die Wiederherstellung des alten Daziens. Die ersten zwei haben bereits die Richtung nach Sibiu eingeschlagen, um zur Versammlung von Blaj zu kommen; die anderen zwei werden ihnen folgen. Nach Brașov kamen auch drei Personen aus Sibiu, an der Spitze mit dem gewesenen Landtagsdeputierten Konrad Schmidt, welche die Bevölkerung überzeugen wollen, sich gegen die Union zu erklären.

227. Sibiu, 9. Mai 1848. Der Thesaurariatssekretär aus Sibiu, Gyergyai Sámuel, an den Gouverneur Teleki József. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß sich unter den rumänischen und sächsischen Bauern aus der Umgebung das Gerücht verbreitet hat, die Ungarn hätten sich einen eigenen „König“ gewählt, der eine andere Person sei und nicht der Kaiser. Er empfiehlt, die Pfarrer sollten das Volk aufklären, daß der Kaiser und der König ein und dieselbe Person darstellen.

228. Zlatna, 9. Mai 1848. Der Kameralspan Lázár György an den Bergwerksdirektor Nemegyei János. Er berichtet ihm Einzelheiten über die Verweigerung der Motzen, die Flößerei auf dem Arieșu Mic zu betreiben. Als Grund gaben sie an, daß der Pfarrer ihnen eine Proklamation vorgelesen habe, laut welcher sie freie Menschen geworden wären. Den Inhalt der Proklamation erfuhr er beim Domänilrichter Alexandru Iancu, wo sie ihm dessen Sohn, Avram Iancu, vorlas. Die Proklamation fordert die Rumänen zum Handeln auf, damit sie ihre Freiheit und ihr Land, die ihnen mit Gewalt entrissen wurden, wieder erlangen.

229. Blaj, 9. Mai 1848. Der Bischof Ioan Lemeni an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß einige Professoren weiterhin mit den „Aufwiegern“ in Verbindung sind. Seine Brandmarkung als Volksverräter ruft im Volk Mißtrauen gegen alle Aufrufe her, die er an es richtet. Er wird sich trotzdem der Gubernalverordnung fügen und ein viertes Rundschreiben erlassen. Er habe nur die Gebildeten, die die Gesetze des Landes kennen, zur Versammlung vom 15. Mai eingeladen.

230. Blaj, 9. Mai 1848. Der Bischof Ioan Lemeni an den königlichen Kommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß er sich in seinem Unternehmen, die gesetzmäßige Ordnung aufrecht zu erhalten, auf die griechisch-katholischen Pfarrer und vor allem auf den Vikar Al. Sterca-Șuluțiu stützen kann. Er fügt auch das Rundschreiben an die Gläubigen bei.

231. Cluj, 9. Mai 1848. Der griechisch-katholische Dechant Ioan Fekete und der Gubernalbeamte Makoldy Sámuel aus Cluj an das Gubernium Transsilvaniens. Sie berichten, daß sie sich den erhaltenen Verordnungen entsprechend nach Sîncraiu Almașului, Berindu und in die anderen Ortschaften entlang der Strecke Cluj-Jibou begeben haben; nirgends wurde ihren Aufforderungen zur „Ruhe und Ordnung“ Gehör geschenkt; sie schlagen vor,pressive Militäreinheiten nach Sîncraiu Almașului und Berindu zu schicken; übrigens leisten auch die Bewohner aus Mihăești, Topa, Sînpaul, Zimbor und den anderen bis zum Rande des Komitats Sălaj verstreuten Dörfern keine Frondienste mehr.

232. Oradea, 9. Mai 1848. Der Vertreter der Rumänen aus Bihor, Ioan Dragoș, an den serbischen Metropolit Rajačić. Er teilt ihm mit, daß die Rumänen aus Bihor keine Delegierte zum vorgesehenen Kongreß von Novi Sad schicken werden, denn sie finden den Ort, wo er stattfinden wird, nicht entsprechend; die Rumänen haben andere politische Interessen als die Serben.

233. Cluj, 9. Mai 1848. Der dirigierende Oberrichter des Komitats Dăbica, Wass Sámuel, an den Gouverneur Teleki József. Er ersucht um eine Kompagnie Soldaten für Dragu und andere Ortschaften aus dem Kreis Panticeu, um die adelsgegnerrischen Aktionen zu unterdrücken.

234. Hida, 9. Mai 1848. Der Stuhlrichter aus Hida, Hatfaludi Antal, an den Vizegespan des Komitats Cluj, Rettegi Mihály. Er verlangt militärische Hilfe gegen die Bewohner aus Agriji, die den adeligen Behörden gegenüber keinen Gehorsam leisten.

235. *Dej*, 9. Mai 1848. Der dirigierende Oberrichter des Komitats Solnou Interior, Mósa József, an das Gubernium Transsilvaniens. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß von den Dechanten aus seiner Jurisdiktion nur der Dechant Simion Orian gestanden hat, in Ocna Dejului und Măgoaja den Aufruf zur Versammlung vom 30. April und die Proklamation „*Frații români*“, die sein Sohn mitbrachte, vorgelesen zu haben. Die von Aron Pumnul verfaßte Proklamation wurde auch bei einem Theologen aus Suciu de Jos, der in Dej verhaftet wurde, gefunden.

236. *Dej*, 9. Mai 1848. Der dirigierende Oberrichter aus dem Komitat Solnou Interior, Mósa József an das Gubernium Transsilvaniens. Er berichtet, daß der Dechant Simion Orian aus Ocna Dejului die drei Proklamationen, die er von seinem Sohn erhalten hatte, abgegeben hat. Sie beziehen sich auf die Anerkennung der Rumänen als politische Nation. Da die Bittschrift der Rumänen in Blaj besprochen wird, ist er der Meinung, daß jede Maßnahme gegen den Dechanten unnötig sei.

237. *Deva*, 9. Mai 1848. Der Oberrichter des Komitats Hunedoara, Lukáts József, an den Gouverneur Teleki József. Er ersucht ihn um Gewehre und Schießpulver für die Bürgergarden aus Deva zum Zwecke der Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung.

238. *Tîrgu Mureș*, 9. Mai 1848. Der Vizekönigsrichter des Stuhls Mureş, Szerecsai Benedek, an den Gouverneur Teleki József. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß er aufgrund der Gubernialadressen den aus Cluj überführten Verhafteten Florian Micas übernommen und dem Burgkommandanten übergeben hat, nachdem diesem vorerst die entsprechende Verpflegung gesichert wurde.

239. *Tîrgu Mureş*, 9. Mai 1848. Der Stadtrat von Tîrgu Mureş an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß nach der Überführung des Florian Micas in das Gefängnis von Tîrgu Mureş Besorgnis wegen der zahlreichen rumänischen Bevölkerung der Gegend und der Bewachung der Stadt von 50—60 rumänischen Soldaten aufkam. Es wird vorgeschlagen, den Micas entweder nach Sfîntu Gheorghe, Tîrgu Secuiesc oder Miercurea Ciuc zu schicken. Gleichzeitig werden Waffen und Munition für die Bewaffnung der Bürgergarden aus Tîrgu Mureş verlangt. Abschließend wird der Gouverneur aufmerksam gemacht, daß der Postbote zwischen Ogra und Iernut den Bericht über die Aussagen der Kanzelisten Ioan Oros und Avram Precup bezüglich Florian Micas verloren hat.

240. *Vîrșet*, 9. Mai 1848. Michael Galgon Mitglied des Ausschusses für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung in Vîrșet, an den Vizegespan des Komitats Torontal. Er macht ihn auf die Schwierigkeiten aufmerksam, die durch die Verzögerung der Organisierung der Kreisgerichte hervorgerufen wurden, die nach der Abschaffung der Feudalverhältnisse die Rechtsfälle bezüglich der entrissenen und gerodeten Acker, wie auch der verlassenen Hufen, zu urteilen hätten. Da diese Gerichte nicht vorhanden sind, ist die Besetzung des früher durch die Adligen entrissenen Bodens und der verlassenen Hufen an der Tagesordnung.

241. *Oradea*, 9. Mai 1848. Die rumänische Jugend aus Oradea an ihre Nationsgenossen. Sie ruft zur nationalen Solidarität auf und meldet an, daß sie sich vorgenommen hat, für die Garantierung der rumänischen Nationalität und der rumänischen Sprache, für die Ernennung von rumänischen Beamten im Verhältnis zu ihrer Zahl, für die Gründung von rumänischen Schulen und Kathedralen für rumänische Sprache, für die Emanzipation von der serbischen und russischen religiösen und politischen Hierarchie, für Nationalkongreß in Kirch- und Schulproblemen zu wirken.

242. *Sibiu*, 9. Mai 1848. Der Thesaurariatsschreiber Tompa Imre an den Beamten der Hofkanzlei, Baron Apor Károly. Er gibt ihm Auskünfte über den Zusammenstoß neben Brașov der Szekler Grenzer mit den polnischen Soldaten aus dem Bianchi-Regiment.

243. *Simleu Silvaniei*, 9. Mai 1848. Der königliche Kommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an den Publizisten und Redakteur Kermény Zsigmond. Er schreibt ihm über die Atmosphäre, in welcher die Annexion des Komitats Crasna an Ungarn stattfand und über die „aufwieglerischen“ Gerüchte, die unter den Bauern und dem Kleinadel umgehen.

244. *Jibou*, 9. Mai 1848. Der königliche Kommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an seinen Ideengenossen, Graf Bethlen János sen. Er schreibt ihm, daß er akzeptiert, für die Deputiertenbevollmächtigung für Sic zu kandidieren und teilt zugleich seine Bedenken über eine revolutionäre Handlung der rumänischen Leibeigenen aus Transsilvanien gegen die Adligen mit, die zur Vernichtung des Adels führen könnte.

245. *Semlac*, 9. Mai 1848. Der Verwalter der Domäne des Grafen Hadik Gusztáv aus Semlac, Kovács István, an den stellvertretenden Thesaurarialagenten und Ehrenassessor Pérlaki Florián aus Pecica. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß sich die aufsässigen Bauern dem

Maulbeergarten, der Heuwiese am Muresufer und einer Insel mit Weiden dieses Flusses bemächtigt haben und somit das herrschaftliche Allodium und das Wild beeinträchtigen.

246. *Cluj, 10. Mai 1848.* Der Gouverneur Teleki József an: 1. den kommandierenden General Anton Puchner; 2. den General Adam Gallbrunn; 3. den Provinzialkommissär Szabó József. Die ersten zwei ersucht er, sie mögen den Kommandanten der Militäreinheiten verfügen, sie sollen die Gubernalkommissäre bei der Verhaftung und Einkerkerung der Anführer der revolutionären Leibeigenenhandlungen unterstützen. Dem dritten teilt er sein Ansuchen bei den zwei Generälen mit.

247. *Cluj, 10. Mai 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß General Puchner nur dann einen militärischen Eingriff bewilligt, wenn in Blaj anlässlich der Versammlung Unruhen ausbrechen und nur wenn vorher alle friedlichen Verfahren verwendet wurden. Wenn die Versammlung gemäßigt verläuft, soll man dem Volk gestatten, seine Wünsche auszusprechen.

248. *Cluj, 10. Mai 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Gubernalkommissär Karacsay Sándor. Er schickt ihm das Gesuch des Grundbesitzers Rediger Zsigmond aus Chiochiș und bevollmächtigt ihn, sich in diese Gemeinde zu begeben, um die Leibeigenen zur Wiederaufnahme der Frondienste zu zwingen.

249. *Wien, 10. Mai 1848.* Die Hofkanzlei Transsilvaniens in Wien an den Gouverneur Teleki József. Sie teilt ihm mit, daß sie vom Kaiser einen Aufruf an das rumänische Volk und Berichte über die Bewegungen der Rumänen aus dem Komitat Alba de Jos erhalten hat.

250. *Blaj, 10. Mai 1848.* Der Bischof Ioan Lemeni an den Gouverneur Teleki József. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß die jungen „Aufwiegler“ S. Bărnuțiu, Al. Papiu-Ilarian, D. Boer und N. Barbu von Blaj nach Sibiu gefahren sind, wo sie sich mit dem Pfarrer, N. Manu getroffen und beschlossen haben, ihn vom Bischofstuhl zu stürzen, falls er die Union unterstützen werde. Vor allem Al. Papiu-Ilarian und N. Manu spornen das Volk an, am 15. Mai bewaffnet und in je größerer Zahl nach Blaj zu kommen.

251. *Cluj, 10. Mai 1848.* Der Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál, an das Gubernium Transsilvaniens. Er sendet die Akten der Untersuchung des griechisch-katholischen Pfarrers aus Bercea ein. Aus ihnen geht hervor, daß der Untersuchte sich der „Aufwiegelung“ und der Auflehnung der Leibeigenen aus einigen Ortschaften „schuldig“ gemacht hatte.

252. *Șumuleu, 10. Mai 1848.* Der oberste Königsrichter des Stuhls Ciuc, Balási József, an den Gouverneur Teleki József. Er informiert ihn, daß drei junge szekler Kanzelisten von der königlichen Tafel die Schüler aus Șumuleu überredet haben, die ungarische Trikolore als Zeichen ihrer Zustimmung zur Union zu tragen. Einer von ihnen schickte dem Oberrichter aus Sînmartin einen Brief, in dem er auf die „gefährliche“ Idee der Gleichheit der Leibeigenen mit den Adligen aufmerksam machte.

253. *Aiud, 10. Mai 1848.* Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Er hat die Bevollmächtigung zur Teilnahme an der Versammlung vom 15. Mai in Blaj als Gubernalkommissär zur Kenntnis genommen; er erneuert seinen bei der Begegnung in Cluj gemachten Vorschlag, es soll an der Versammlung auch eine Persönlichkeit vom Gubernium teilnehmen.

254. *Aiud, 10. Mai 1848.* Der ständige Ausschuß für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung aus dem Komitat Alba de Jos an das militärische Oberkommando Transsilvaniens. Er fleht um eine „helfende Hand“ für die Klasse der Grundbesitzer, die mit der „Zerstörung“ bedroht ist und bittet um die Beordnung zahlreicher Truppen nach Blaj für den 15. Mai, die der antifeudalen Aufwiegelung ein Ende setzen sollen. Da sich 10 000—15 000 Menschen versammeln werden, erachtet er, daß die für die Umgebung von Blaj vorgesehenen Truppen nicht genügend seien.

255. [*Mihalt, 10. Mai 1848*]. Der Notär aus Mihalt, László László, an den Kreisrichter. Er berichtet ihm, daß sich die Leibeigenen in Mihalt der Deutung und dem Anschlagen des Reskriptes bezüglich des Standgerichtes widersetzt haben. Die Bauern aus Obre'a nahmen eine ähnliche Haltung ein.

256. *Tîrnăveni, 10. Mai 1848.* Der Obergespan des Komitats Tîrnava, Graf Haller Ignác, an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß im Komitat die Ruhe wieder hergestellt wurde, mit Ausnahme der Gemeinden Ernea und Vîșoara. Es wurden Maßnahmen für die Versammlung von Blaj getroffen.

257. *Dragu, 10. Mai 1848.* Der Provinzialkommissär Szabó József an das Gubernium Transsilvaniens. Er berichtet, daß es ihm gelungen ist, den langwierigen Widerstand der Leibeigenen aus Dragu zu brechen, indem er ihnen drohte, ihr Vieh verkaufen zu lassen, um seine Auslagen wie die der anderen Beamten, die ihn begleiten, zu decken.

258. *Dragu*, 10. Mai 1848. Der Vizegespan des Komitats Dăbica, Orbok Elek, an den dirigierenden Oberrichter, Graf Wass Sámuel. Er verlangt militärische Hilfe, um die von der Nachricht der Abschaffung der Frondienste in Sălaj beeinflußte Weigerung der Leibeigenen, die Roboten zu leisten, zu brechen.

259. *Agrij*, 10. Mai 1848. Der Oberrichter und die Geschworenen aus Agrij an den Vizegespan des Komitats Dăbica. Sie bringen ihm zur Kenntnis, daß weder ihre Leibeigenen noch sie persönlich die von den Adligen Fodor und Mohai verlangten Frondienste leisten konnten, weil sie die anderen Dorfbewohner daran hinderten.

260. *Sünleu Silvaniei*, 10. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Crasna, Kabós József, an den Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan. Er informiert ihn, daß es nicht mehr nötig war, sich nach Cehu Silvaniei und Ulcig zu begeben, denn am 7. Mai ist der Obergespan des Komitats Solnocu de Mijloc, Wesselényi Miklós, angekommen, der in seiner Eigenschaft als Gubernialkommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn Maßnahmen für die Wiederherstellung der Sicherheit des Lebens und des Eigentums der Adligen getroffen hat.

261. *Timișoara*, 10. Mai 1848. Das Rundschreiben des orthodoxen Bischofs aus Timișoara an die Gläubigen. Er bringt ihnen zur Kenntnis, daß durch die Neuerungen, die die vom Landtag aus Bratislava angenommenen Gesetze einleiteten, die Orthodoxen und ihre Kirche die gleichen Rechte mit den anderen Religionen erhalten werden.

262. *Oradea*, 10. Mai 1848. Eine Gruppe von Juden aus Oradea an den Minister für Kultus und öffentlichen Unterricht aus Ungarn. Sie verlangen die Bewilligung einer Synode der mosaischen Gläubigen in Pest, damit sie ihre Religion reformieren und modernisieren.

263. *Estelnic*, 10. Mai 1848. Der Adlige Szacsvai János aus Estelnic an den Vizekönig Richter des Filialstuhles Kézdi, Lázár Dávid. Er beklagt sich, daß die Infanteriegrenzer aus der Ortschaft zweimal sein Haus mit Waffen überfallen und den Sohn eines Kontribuenten verwundet haben; sie haben ihr Vieh auf die Allodialheuwiese, um die ein Prozeß geführt wird, getrieben; sie verlangen von ihm den Vertrag bezüglich der betreffenden Heuwiese.

264. *Arad*, 10. Mai 1848. Der stellvertretende Thesaurariatagent und Ehrenassessor Perlaki Flórián an den Vizegespan des Komitats Arad, Török Gábor. Er reicht den Bericht des Domäneverwalters Kováts István ein, der die Besetzung einiger Allodien des Grafen Hadik Gusztáv von den gewesenen Leibeigenen aus Semlac meldet.

265. *Sibiu*, 10. Mai 1848. Der Thesaurariatsrat aus Sibiu, Eder Károly, an den Schatzmeister Mikó Imre. Er gibt ihm Auskünfte über: die Ereignisse aus Sibiu vom 3. Mai; den ungünstigen Eindruck, den der Besuch und die gegebenen Erklärungen des Gouverneurs bezüglich der Union hervorrief; das nicht sehr freundschaftliche Gespräch des Gouverneurs mit General Puchner über den Ungehorsam der Szekler Grenzer und über den Zusammenstoß jener aus Brașov mit den Soldaten des Bianchi-Regiments; die Weigerung Puchners, die Waffen von Năsăud für die Bürgergarden aus Cluj herzugeben; das Vorhaben der jungen Thesaurariatsbeamten Dunca, Mara und Popovici, an der Versammlung von Blaj teilzunehmen.

266. *Cluj*, 10. Mai 1848. Der Graf Bethlen János sen., Führer der liberalen Adligen, an seinen Freund und Gesinnungsgenossen, den königlichen Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn Baron Wesselényi Miklós. Er informiert ihn, daß er in Sic zum Deputierten für den Landtag in Cluj gewählt wurde und schreibt ihm über: eine angebliche Konspiration der Rumänen; die wachsende Gefahr, die durch die Haft des „Aufwieglers“ Florian Micaș im Rathaus, über Cluj schwelt; die Meinungsunterschiede zwischen dem Gouverneur Teleki und dem General Puchner; den Auftrag der Gubernialkommissäre Mikes, Zeyk und Berde, die Szekler Grenzer zum Gehorsam zu bringen; die Festlegung auf den 29. Mai des Beginns der Landtagsverhandlungen aufgrund einer Tagesordnung in mehreren Punkten.

267. *Cluj*, 11. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an den kommandierenden General Anton Puchner. Er wird über seine Bevollmächtigung verständigt, als plenipotenter königlicher Kommissär am Landtag der drei privilegierten „Nationen“, der für den 29. Mai in Cluj einberufen wurde, teilzunehmen, um den normalen Verlauf der Verhandlungen zu sichern.

268. *Cluj*, 11. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an den Stadtrat von Dumbrăveni. Es bringt ihm das königliche Reskript zur Kenntnis, wonach die drei privilegierten „Nationen“ aufgefordert werden, ihre Repräsentanten zu dem für den 29. Mai in Cluj einberufenen Landtag Transsilvaniens zu schicken; General Puchner zum bevollmächtigten königlichen Kommissär im Landtag ernannt worden ist; die sieben Gesetzentwurfsvorschläge festgelegt werden, die die Tagesordnung der Landtagsverhandlungen darstellen müssen.

269. Cluj, 11. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an: 1. die zwei rumänischen Bischöfe; 2. das Oberhaupt der lutheranischen Kirche. Er verlangt ihnen, ihren Gläubigen zu erklären, daß der Kaiser Österreichs, der König Ungarns und der Fürst Transsilvaniens eine und dieselbe Person darstellen.

270. Cluj, 11. Mai 1848. Das Gubernium Transsilvaniens an: 1. den Obergespan des Komitats Alba de Jos, Graf Bánffy Miklós; 2. den Gubernialrat Szabó Lajos; 3. die zwei rumänischen Bischöfe. Den ersten zwei bringt es zur Kenntnis, daß sie zu Gubernialkommissären ernannt wurden für die Aufrechterhaltung der Ordnung und die Vermeidung der Unruhen anlässlich der Versammlung von Blaj zu sorgen. Die anderen zwei sind über diese Ernennung verständigt.

271. Sibiu, 11. Mai 1848. Der Oberkommandant des Militärs, General Puchner, an das Gubernium Transsilvaniens. Er macht bekannt, daß er eine Kompagnie des Szeklerregiments nach Copşa Mică beordnet habe, um die rumänischen Leibeigenen, die große Schäden in den Wäldern bei Mediaș verursacht haben, zu bestrafen.

272. Sibiu, 11. Mai 1848. Der Oberkommandant des Militärs, General Puchner, an den königlichen Kommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós. Er antwortet auf ein amtliches Schreiben, daß er die Truppen nicht verstreuen kann; dies könnte sie der Gefahr aussetzen, daß sie auf die Seite derer gezogen werden, die sie zu unterdrücken haben.

273. Sibiu, 11. Mai 1848. Der Sachsengraf Franz Salmen an den Magistrat von Brașov. Er informiert ihn, daß die Sächsische Universität entschlossen ist, nicht nur die Rechte der Sachsen, sondern auch die der Rumänen zu verteidigen. Die Deputierten der Sächsischen Universität bekamen Anweisungen, in den Landtagssitzungen folgendes zu fordern: die Beseitigung auf gesetzlichem Wege aller Ungerechtigkeiten die das rumänische Volk zu erleiden hatte; die Gewährung politischer Rechte für die Rumänen, einschließlich jenes, Vertreter in den Landtag von Cluj zu schicken; die Abschaffung der Roboten und der anderen Urbarialverpflichtungen, die das Haupthindernis im Wege des materiellen und geistigen Fortschrittes des rumänischen Volkes darstellen. Die Sächsische Universität wird alle Leibeigenen aus seiner Gerichtsbarkeit von jedweden feudalen Verpflichtungen befreien.

274. Zlatna, 11. Mai 1848. Der Kameralverwalter der Fiskaldomäne Zlatna, Nemegyei János, an den ersten Schatzmeister Transsilvaniens, Graf Mikó Imre. Er benachrichtigt ihn, daß er einen geheimen Bericht erhalten habe, aus dem hervorgeht, daß die rumänischen Leibeigenen die Urbarialdienste verweigern. In einer Proklamation sind sie von den Pfarrern zu der Forderung angeregt, daß sie nicht als die vierte, sondern aufgrund der Rechte ihrer Urahnen als die einzige Nation in Transsilvanien betrachtet werden. Er verlangt eine Anzahl von Gewehren vom Kommandament in Alba Iulia und nötigenfalls auch eine Kompagnie, die aber nicht aus rumänischen Grenzern bestehen soll.

275. Teaca, 11. Mai 1848. Der Stuhlrichter Dorgó Gabriel und der Steuereinnehmer Benedec Aron an das Komitatsamt in Cluj: Sie berichten über die Folgen, die die Untersagung der Reise der Deputierten zu der Versammlung in Blaj in den Dörfern des Bezirkes Teaca hervorgerufen hat.

276. Cluj, 11. Mai 1848. Der dirigierende Oberrichter des Komitats Dăbica, Graf Wass Sámuel, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß in der Ortschaft Agrij die Bevölkerung nicht nur die Leistung der Urbarialdienste verweigert hat, sondern auch die Dorfrichter verhindert hat, vor ihm zu erscheinen.

277. Sfintu Gheorghe, 11. Mai 1848. Der Oberkönigsrichter aus Trei Scaune, Baron Petrichevich Horváth Albert, an den Gouverneur Teleki József. Er sendet ihm die Deklaration der 1. Kompagnie des II. Szekler Grenzregiments, die die Ereignisse aus Ozun bereut und die Bestrafung der „Aufwiegler“ verlangt.

278. Războieni, 11. Mai 1848. Der Kreisrichter Zudor Károly an den obersten Königsrichter des Stuhls Aries, Dindár Antal. Er benachrichtigt ihn, daß er infolge der erhaltenen Verordnung den rumänischen Pfarrern und Bauern die Teilnahme an der Versammlung von Blaj vom 15. Mai, mit Ausnahme jener, die von den Bischöfen Einladungen haben, untersagt hatte.

279. Bucerdea Grinoasă, 11. Mai 1848. Der Stuhlrichter Szegedi Sámuel an den ständigen Ausschuß für die Aufrechterhaltung der gesetzmaßigen Ordnung aus dem Komitat Alba de Jos. Er berichtet ihm, daß er Maßnahmen getroffen hat, um die Verordnung bezüglich der Einführung des Standgerichtes in Mihalt, Obreja und Cistei anzuschlagen. In den ersten zwei Ortschaften hat die Bevölkerung die Verordnung beschlagnahmt und sie mit einer Delegation nach Blaj geschickt, um den Rat der dortigen „Aufwiegler“ zu verlangen. Auch in Blaj konnte die Verordnung nicht angeschlagen werden. Die Leibeigenen aus Blaj,

Tiur und Bucerdea Grinoasă sind überzeugt, daß die „Aufwiegler“ vom Kaiser geschickt wurden, um sich um das Glück des Volkes zu kümmern, und die Soldaten, um sie zu beschützen. Die aus Tiur und Bucerdea Grinoasă erklärten, daß sie an der Versammlung vom 15. Mai teilnehmen werden, selbst wenn sie alle sterben müßten.

280. *Viișoara*, 11. Mai 1848. Der Stuhlrichter Böloni D. Ignác an das Komitat Turda. Er berichtet, daß aus seinem Kreis an der Versammlung von Blaj die zwei Dechanten und ein Pfarrer teilnehmen werden.

281. *Micloșoara*, 11. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Alba de Sus, Kálmoky Dénes, an den Gouverneur Teleki József. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß die Militäreinheiten, die im Unterbezirk des Komitats stationieren, wegen der großen Entfernung nicht auch im Oberbezirk wirksam benutzt werden können; dort sind besonders die Leibeigenen aus Vecerd aufgebracht.

282. *Alba Iulia*, 11. Mai 1848. Der Oberrichter von Alba Iulia, Erdélyi János, an den Gouverneur Teleki József. Er informiert ihn über den Bericht des Ausschusses für die Aufrechterhaltung der Ordnung und Ruhe aus Alba Iulia, der dem Stadtrat eingereicht wurde, um die 400 ihnen zugewiesenen Waffen zu erhalten. Die Delegation erhielt die Antwort, daß die Waffen nur mit der Genehmigung des Generals Puchner ausgehändigt werden können; darum bittet er um die Vermittlung des Gouverneurs.

283. *Brașov*, 11. Mai 1848. Die Senatoren Carl Myss und Friedrich Fabricius an den Magistrat von Brașov. Sie berichten, daß sie sich dem in der Sitzung vom 10. Mai erhaltenen Auftrag gefügt und sich nach Săcele begeben haben, um die Umstände zu untersuchen, unter denen Unterschriften für eine Petition, die den Übergang der ungarischen Bevölkerung aus den zur Gerichtsbarkeit Brașovs gehörenden Ortschaften Baciu, Turcheș, Zizin, Satulung und Cernat unter die Gerichtsbarkeit von Trei Scaune fordert, gesammelt wurden. Der Verfasser der Petition ist der Notär Miklós aus Cernat, der seine Tat nicht als „Aufwiegelung“ betrachtet. Aufgrund dieses Berichtes ordnet der Magistrat eine Untersuchung an.

284. *Sibiu*, 11. Mai 1848. Der Oberrichter von Sibiu, Daniel Ziegler, an das Gouvernement Transsilvanien. Er übermittelt eine Bitte des rumänischen Bischofs von Blaj, um kirchliche Grundstücke auf dem Territorium der sächsischen Stühle sowohl für die griechisch-katholischen als auch für die orthodoxen Pfarrer zu schaffen.

285. *Jibou*, 11. Mai 1848. Der königliche Kommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an den Ministerpräsidenten Ungarns, Graf Batthyány Lajos. Er schreibt ihm über: die Gefahr, daß der Adel das Monopol der ökonomischen und politischen Macht in Transsilvanien zugunsten der rumänischen Mehrheit der Bevölkerung verlieren wird; die unzulängliche Initiative und Energie des Gouverneurs Teleki; das Fehlen einer Übereinstimmung zwischen der Tätigkeit des Gouverneurs Teleki und der des Generals Puchner; die Unmöglichkeit eben aus diesem Grunde, die Szekler Grenzer für die Unterdrückung eines möglichen adelsgesegnerischen Bauernkrieges zu benutzen; die Notwendigkeit, einen bevollmächtigten königlichen Kommissär nach Transsilvanien zu schicken, der den Kaiser Ferdinand V. repräsentieren soll und dem sowohl der Gouverneur und der Oberkommandant des Militärs, als auch die zwei rumänischen Bischöfe unterordnet sein sollen. Im Namen des Kaisers soll er die Bauern überzeugen, daß ihre Befreiung von der Aufrechterhaltung der Ruhe, der Achtung der „Sicherheit der Person und des Eigentums“ der Adligen, aber vor allem von der Union Transsilvanien mit Ungarn bedingt ist.

286. *Jibou*, 11. Mai 1848. Der königliche Kommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an den Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan. Er macht ihn aufmerksam, daß der Obernotär rumänischer Abstammung, Vasile Hossu, durch seine Tätigkeit und seinen Einfluß an der Aufrechterhaltung der Ruhe im Distrikt Chioar einen bedeutenden Beitrag hat.

287. *Zalău*, 11. Mai 1848. Der Vizegespan des Komitats Solnoci de Mijloc, Bálint Elek, an den Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan. Er bringt ihm die Besetzung der Allodialgrundstücke des Barons Wesselényi Farkas durch die Leibeigenen von Notig zur Kenntnis.

288. *Sighetu Marmației*, 11. Mai 1848. Der Vizegespan des Komitats Maramureș, Gabriel Mihali, an den Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan. Er berichtet ihm, daß in der Sitzung des ständigen Ausschusses für die Aufrechterhaltung der gesetzmaßigen Ordnung beschlossen wurde, die Leibeigenen sollen Entschädigungen für den Wert der Häuser, in denen sie wohnen, entrichten, falls diese von den gewesenen Grundbesitzern gebaut und instand gehalten wurden; die Streitigkeiten werden von den Richtern gelöst.

289. *Carei*, 11. Mai 1848. Der Vizegespan des Komitats Satu Mare, Gabányi Sándor, an den Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß der

Zusammenstoß aus Craidorolț nichts anderes als eine größere Kneipenrauferei war, die mehrere Verwundete als Folge hatte. Es sind jedoch Unruhen von lokalem Charakter wahrzunehmen. Der Obergespan aus Solnoci de Mijloc verlangte militärische Unterstützung gegen mögliche adelsgegnerische Aufstände aus dem Bezirk Tășnad. Im Notfalle wird ihm diese Unterstützung gewährt.

290. *Timișoara, 11. Mai 1848.* Der Direktor der Schatzkammer aus Timișoara, Karl Fischer an den Vizegespan des Komitats Arad, Török Gábor. Er ersucht ihn, die Häftlinge aus dem Gefängnis der Thesaurariatdomäne aus Pecica zu übernehmen, denn infolge der neuen Gesetze wurde die adelige Gerichtspflege aufgelöst. Das Komitat Arad kann zeitweilig auch das Gefängnisgebäude übernehmen.

291. *Wien, 11. Mai 1848.* Der Schatzmeister Transsilvaniens, Mikó Imre, an den Gouverneur Teleki József. Er informiert ihn über seine Besuche bei einigen Ministern und hohen Würdenträgern aus Wien und Pest. In Wien erfuhr er, daß der Vorschlag bezüglich der Tagesordnung des Landtags und die Ernennung des königlichen Kommissärs bereits nach Transsilvanien abgeschickt worden sind. Er war in Audienz beim Erzherzog Franz Karl, dem er erklärte, daß er dies Amt des Oberhauptes der transsilvanischen Hofkanzlei nicht annehmen kann. Dagegen ersuchte er um die Bevollmächtigung, die Ruhe und Ordnung in Transsilvanien zu sichern, erhielt aber nur Versprechungen. Er wird versuchen, auch dem Kriegsminister einen Besuch abzustatten.

292. *Cluj, 12. Mai 1848.* Der Gouverneur Teleki József an General Anton Puchner. Er drückt seinen Dank für die Maßnahmen aus, die er für den ruhigen Ablauf der Versammlung vom 15. Mai und der Landtagsverhandlungen getroffen hat. Er hofft, daß unter der Aufsicht der Armee die Ruhe weder in Blaj noch in Cluj gestört wird.

293. *Cluj, 12. Mai 1848.* Der Gouverneur Teleki József an: 1. den Oberrichter der Stadt Arad, Labórfalvi Nagy Károly; 2. den Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós; 3. den Obergespan des Komitats Turda, Thorotzkai Miklós. Dem ersten bringt er zur Kenntnis, daß er die ersuchten Szekler Militäreinheiten nicht schicken kann. Die Truppen, die ihm vorläufig zur Verfügung stehen, sind entweder in Dörfer geschickt, um die Bauern zum Gehorsam zu bringen, oder sie sind in Blaj nötig. Gleichzeitig bittet er ihn, die Gerüchte über die Vorbereitung eines rumänischen Aufstandes und über die Verfertigung von Lanzens und anderen Bauernwaffen zu klären. Dasselbe verlangt er auch den Oberspannen des Komitats Alba de Jos und Turda.

294. *Cluj, 12. Mai 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Gubernialrat und -kommissär Szabó Lajos. Er benachrichtigt ihn über die Ankunft in Brașov einiger jungen Leute aus der Moldau und Walachei. Sie führten heimliche Gespräche mit der rumänischen Bevölkerung und den Pfarrern aus Săcele; nachher fuhren sie über Sibiu nach Blaj. Er hat Maßnahmen getroffen, um sie zu verhindern nach Blaj zu kommen. Wenn sie trotzdem hinkämen, sollen sie durch alle Mitteln verhindert werden, in der Versammlung das Wort zu ergreifen.

295. [*Cluj, 12. Mai 1848*]. Die Klageschrift des griechisch-katholischen Pfarrers Cosma Popovici aus Ruginoasa an den Gouverneur Teleki József. Er bittet um Genehmigung für die Befreiung auf Kautions bis zur Beendigung der Untersuchung seines Schwiegersohnes Ilie Gheție, griechisch-katholischer Pfarrer in Dragu, der beschuldigt ist, die Leibeigenen aus dieser Gemeinde zum Ungehorsam „aufgewiegelt“ zu haben. Sein Gesuch wird nicht genehmigt.

296. *Sighișoara, 12. Mai 1848.* Auszug aus der Verordnung des transsilvanischen Guberniums an den Stuhl Sighișoara. Es bringt ihm zur Kenntnis, daß es eine Kommission ernannt habe, die aus dem Distriktskommissär des Stuhls Sighișoara, Michael Maurer, dem Stuhlrichter des Stuhls Rupea, Johann Jacobi, gebildet ist, um die Beschwerde der Bewohner aus Saschiz gegen den Adligen E. Fronius zu untersuchen, der an der Spitze seiner Leibeigenen aus Mureni in die Gemeinde eingedrungen ist und mehrere Bauern schwer verletzt hat. Die Untersuchungskommissäre werden sich an Ort und Stelle begeben und über ihre Feststellungen Berichte erstatten.

297. *Sibiu, 12. Mai 1848.* Der Thesaurariatrat Graf Beldi György an den Gouverneur Teleki József. Er macht ihm bekannt, daß er sich der Gubernialverordnung gefügt und versucht hat, S. Bărnuțiu, I. Buteanu und Al. Papiu-Ilarian ausfindig zu machen; alle drei waren jedoch aus Sibiu fort. S. Bărnuțiu ist für kurze Zeit am Abend des 11. Mai wiedergekommen und hat anlässlich der zu Ehren des Bischofs Andrei Șaguna organisierten Feier eine Rede gehalten. Er hat den Bischof ersucht, S. Bărnuțiu die Gubernialverordnung zu übermitteln und I. Buteanu und Al. Papiu-Ilarian hart zu rügen.

298. *Buda, 12. Mai 1848.* Der Palatin Ungarns an: 1. Baron Eötvös József, den Minister für Kultus und öffentlichen Unterricht aus der provisorischen Regierung Ungarns; 2.

den Metropoliten Rajačić. Dem ersten übermittelt er das Ansuchen des Metropoliten Josip Rajačić um einen Vorschuß von 20.000 Florin für die Deckung der für die Vorbereitung des Kongresses der orthodoxen Kirche vom 27. Mai notwendigen Ausgaben und für die Auszahlung der Tagegelder der Deputierten. Den Metropoliten Rajačić benachrichtigt er, daß er sein Gesuch an den Kultusminister weiterbefördert hat.

299. *Sibiu, 12. Mai 1848.* Der General Anton Puchner an den königlichen Kommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn, den Baron Wesselényi Miklós. Er teilt ihm mit, daß er seinem Ansuchen, neue Militäreinheiten nach Zalău und Șimleu Silvaniei zu senden, nicht willfahren könne.

300. *Timișoara, 12. Mai 1848.* Der Oberkommandierende der Armee im Banat, General Ludwig Wallmoden, an den Oberkommandierenden der Armee in Transsilvanien, General Anton Puchner. Er beantwortet dessen Adresse vom 4. Mai und informiert ihn über: die durch die Abschaffung der Leibeigenschaft hervorgerufene Besorgnis des Adels; die Schwierigkeiten, auf die die provisorische Regierung Ungarns bei seinem Versuch stieß, die Bürgergarden zu organisieren und die in Banat stationierten Truppen sich zu unterordnen; das antiuionistische Verhalten der Bevölkerung, das in der Versammlung der Serben in Karlowitz am 27. Mai offen zur Schau gestellt wird.

301. *Blaj, 12. Mai 1848.* Der Bischof Ioan Lemeni an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß er den Pfarrer Simion Balint aus Roșia Montană bei dessen Ankunft in Blaj vor dem 30. April sehr scharf verwarnt hat, weil er zusammen mit dem Advokaten Ioan Buteanu eine Bitschrift über die Ungerechtigkeiten, unter denen das rumänische Volk leidet, verfaßte und mehrere Volksversammlungen abgehalten hat, um sie mit Unterschriften zu beglaubigen; er habe ihm angeordnet, seinem Dechanten einen ausführlichen Bericht über seine Tätigkeit einzureichen; den Bericht habe er erhalten und er übersendet ihn zusammen mit dem Brief.

302. *Crăciunelu de Jos, 12. Mai 1848.* Der Stuhlrichter Szegedi Sámuel an den ständigen Ausschuß für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Komitate Alba de Jos. Er berichtet Einzelheiten über den Widerstand der Leibeigenen aus Obreja, Cistei, Crăciunel, Mihalt, Bucerdea Grinoasă als er ihnen die Gubernialverordnung und die Verfügungen der Komitatsbehörden bezüglich der Einführung des Standrechtes und des Verbotes, an der Versammlung vom 15. Mai in Blaj teilzunehmen, bekannt machte.

303. *Obreja, 12. Mai 1848.* Der Herrschaftsverwalter der Familie Eszterházy und Notär der Gemeinde Obreja, Anvandler Antal an den Stuhlrichter aus Crăciunelu de Jos, Szegedi Sámuel. Er bringt ihm zur Kenntnis, daß die Leibeigenen aus Obreja und Mihalt, nicht zugelassen haben, den Befehl bezüglich der Einführung des Standrechtes anzuschlagen; sie haben Abgesandte nach Blaj geschickt, um dort Anweisungen zu erhalten; sie begnügen sich nicht mit der Abschaffung des Zehends und der Roboten, sondern trachten auch nach den Allodialgründen.

304. *Dragu, 12. Mai 1848.* Der dirigierende Oberrichter des Komitats Dăbica, Wass Sámuel, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß in den zur Domäne Dragu gehörenden Ortschaften die „Aufrühr“ sich gelegt habe; er schlägt vor, die Armee von dort in den Bezirk Panticeu zu entsenden, besonders in die Gemeinden Agrij und Bucium, wo die Leibeigenen die Robotenleistungen und den Gehorsam gegenüber den Gubernialbehörden verweigern.

305. *Dragu, 12. Mai 1848.* Der guberniale Provinzialkommissär Szabó József an den Gouverneur Teleki József. Er bittet ihn, ihm die Untersuchungsakten bezüglich der Verweigerung der Urbarialdienste in Dragu und Voivoden zurückzusenden, da die vom Pfarrer aus Voivoden verlangte Gegenüberstellung ohne diese nicht beginnen könne; er erachtet es für nötig, sich persönlich in das Gefängnis von Bonțida zu begeben, um die Verhafteten zu verhören.

306. *Dragu, 12. Mai 1848:* Der guberniale Provinzialkommissär Szabó József an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß er die Ordnung in Dragu, Fizeș und Ugrui wieder hergestellt hat und die Leibeigenen aus diesen Ortschaften sich am nächsten Tag bei den Roboten einfinden werden; der Vizegespan will die Armee von Dragu nach Agrij und nachher nach Bucium versetzen; er hofft, daß bis zum nächsten Tag auch Gîrbou zum Gehorsam gebracht wird; für den Fall, daß Gîrbou sich nicht unterwirft, schlägt er vor, den Gubernialkommissär Karacsay Sándor dorthin zu schicken.

307. *Turda, 12. Mai 1848.* Der Stuhlrichter Korodi F. János sen. an das Komitat Turda. Er berichtet, daß er sich dem Gubernialbefehl gefügt und sowohl den Pfarrern als auch ihren Gläubigen die Teilnahme an der Versammlung von Blaj untersagt habe; trotzdem haben die griechisch-katholischen Geistlichen aus Grindeni und Câmpia Turzii erklärt, sie werden nach Blaj gehen, obwarz sie keine Einladungen besitzen.

308. Bogata de Mureş, 12. Mai 1848. Der Stuhlrichter Zámbler György an das Komitat Turda. Er berichtet: aus dem Bezirk Bogata de Mureş werden sich zur Versammlung von Blaj, als Eingeladene des Bischofs, der griechisch-katholische Vizedechant in Begleitung zweier Geistlichen begeben. Der Dechant Partenie Trombităs aus Tîrgu Mureş, welcher im Bezirk Bogata de Mureş drei orthodoxe Dörfer hat, habe verordnet, daß aus jedem Dorf zwei Delegierte gehen mögen. An der Versammlung wird auch der Richter Ioan Maior von der königlichen Tafel als Eingeladener eines Kanonikers teilnehmen. Er selbst habe den Bauern befohlen, daß keiner sich nach Blaj begeben möge.

309. Reghin, 12. Mai 1848. Der Stuhlrichter Árkosi Dániel an das Komitat Turda. Er teilt diesem mit, daß er sich den Befehlen bezüglich der Teilnahme an der Versammlung von Blaj gefügt habe; es werden als Eingeladene der griechisch-katholische Dechant Mihail Crişan und noch drei Personen sich dorthin begeben; er habe den Dorfrichtern und Ordnungswächtern aus den verschiedenen Ortschaften, die er auf dem Markt in Reghin antraf, angeordnet allen zu Hause mitzuteilen, daß es nur den Eingeladenen erlaubt ist, sich nach Blaj zu begeben; die Pfarrer aus einigen Dörfern, die mit je zwei Personen dorthin reisen wollten, habe er persönlich daran gehindert; trotzdem haben sich schon einige noch vor der Ankunft der Befehle von seiten des Komitats dorthin begeben.

310. Sibiu, 12. Mai 1848. Der Oberrichter von Sibiu, Daniel Ziegler, an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet, daß es auch in Sibiu Versuche zur „Aufreizung“ des rumänischen Volkes gegeben hätte, diese wurden aber im Keime unterdrückt; um Unruhen vorzugeifen, habe er auf die Verfolgung des Al. Papiu-Ilarian und des Ioan Buteanu in anderen Ortschaften verzichtet; er hoffe, daß sich die Gemüter in Sibiu nach der Abfahrt der „Fremden“ zur Versammlung von Blaj beruhigen werden.

311. Mediaş, 12. Mai 1848. Der Oberrichter von Mediaş Daniel Gräser, an das Gubernium Transsilvaniens. Er übersendet eine Erklärung, die sich auf den zwischen dem griechisch-katholischen und dem orthodoxen Klerus in Bierțan bestehenden Konflikt bezieht.

312. Timișoara, 12. Mai 1848. Das Rundschreiben des Komitats Timis an die Wähler. Es wird bekannt gegeben, daß nach den revolutionären Umwälzungen sich die Nation nicht mehr nur mit der privilegierten Klasse, sondern mit dem ganzen Volk identifiziert; das Volk wird die Möglichkeit haben, durch seine Vertreter im Landtag bei der Abfassung der Gesetze mitzuwirken und die Staatssteuern mitzubestimmen; die Wähler mögen sich in den kommenden 14 Tagen in die Wahllisten einschreiben, da der ungarische Landtag seine Arbeiten am 8. Juni 1848 beginnen wird.

313. Cluj, 12. Mai 1848. Der Graf Bethlen János sen., der Führer des liberalen Adels, an seinen Gesinnungsgenossen Wesselényi Miklós, den königlichen Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn. Er schreibt: über die Vorbereitungen in Cluj für den Verlauf der Landtagsverhandlungen; über die Absendung nach Blaj einer zahlreichen Armee, die mit Artilleriegeschützen versehen ist und unter dem Befehl des Generals Schurter steht; über die Notwendigkeit einer schnelleren Wahl der Gesetze bezüglich der Auflösung der Roboten durch den Landtag, um der Gefahr der Befreiung der Leibeigenen durch eigene Kraft vorzugreifen.

314. [Ohne Ortsangabe, vor dem 13. Mai 1848] 36 rumänische Intellektuelle aus Abrud und Umgebung an das Gubernium Transsilvaniens. Sie verlangen die Befreiung aus dem Gefängnis der unter politischen Anschuldigungen verhafteten Rumänen.

315. Turia, 13. Mai 1848. Die Gemahlin des Kleinadligen Török an ihren Bruder, den Hofrat Apor Lázár von der Hofkanzlei Transsilvanien in Wien. Sie schreibt ihm über: den adelsfeindlichen Geist der Grenzer aus Turia; ihre Abneigung gegen den Baron Apor, den sie des Verrats beschuldigen; die Erklärungen der Grenzer bezüglich der Verteilung der Allodien untereinander; die Aufhebung der Gültigkeit der Gesetze und der Autorität der Offiziere; über die Verweigerung der Leibeigenen, die wöchentlichen Roboten zu leisten; über das Fällen der Bäume in den Wäldern durch jene aus Valea Seacă, Bálványos, und Leliceni.

316. Cluj, 13. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den General Anton Puchner. Er macht diesem bekannt; daß es in dem Stuhl Ciuc zu Zusammenstößen zwischen den Grenzern und dem Adel gekommen ist; den Versuch der Stuhlsversammlung, eine gemischte militärisch-zivile Kommission mit Einverständnis des I. Grenzregimentskommandanten zu bilden; es sei ihm unmöglich gewesen, während dem Markt zu Sînmartin Ciuc einen Zusammenstoß zu verhüten; um einer Verfolgung des Adels vorzugreifen, erachtet er die unverzügliche Tätigkeit einer Spezialkommission, welche die Grenzer aufklären möge, sie sollen die Erfülligung ihrer Wünsche durch den Landtag in Ruhe abwarten, als sehr angebracht.

317. Cluj, 13. Mai 1848. Der Gouverneur Teleki József an den General Anton Puchner. Er teilt ihm mit, daß in Dragu und den umliegenden Ortschaften die Ruhe hergestellt wurde; dafür ist es in Agrij und Bucium zu Unruhen gekommen; darum ersucht er ihn

um Militäreinheiten für den dirigierenden Oberrichter Graf Wass, damit man auch die Leibeigenen aus diesen Dörfern unterwerfen könne.

318. *Cluj, 13. Mai 1848.* Das Gubernium Transsilvaniens an den Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál. Es befiehlt ihm, die Verhörsprotokolle des Advokaten Florian Micaș unverzüglich zu übersenden.

319. *Cluj, 13. Mai 1848.* Der Gouverneur Teleki József an das Gubernium Transsilvaniens. Er berichtet: er habe dem Provinzialkommissär Szabó József befohlen, sich nach Bonțida zu begeben, um das Verhör und die Gegegnüberstellung der wegen „Aufruhr“ in Dragu Verhafteten einzuleiten; er habe den dirigierenden Oberrichter des Komitats Dăbica, Graf Wass Sámuel, beauftragt, den revolutionären adelsgegnerischen Bewegungen der Leibeigenen aus Agrij und Bucium ein Ende zu setzen.

320. *Wien, 13. Mai 1848.* Der Minister a latere Prinz Eszterházy Pál, an den Ministerpräsidenten Ungarns, Graf Barthány Lajos. Er informiert ihn über seine Unterredungen mit dem britischen Gesandten in Wien. Der Gesandte versicherte, daß die englische Régierung das österreichische Kaiserreich unterstützen werde und drückte seine Hoffnung aus, daß dem Kaiserreich keinerlei Gefahr von seiten der revolutionären Bewegung aus der Moldau, der Walachei und Serbien drohe.

321. *Sibiu, 13. Mai 1848.* Der General Anton Puchner an das Gubernium Transsilvaniens. Er teilt diesem mit, daß er „für die Aufrechterhaltung der Ordnung“ während der Versammlung vom 15. Mai ein Eskadron Kavallerie und dreieinhalb Kompagnien Infanterie mit zwei Kanonen (eine dieser Kompagnien besteht aus Szeklern) in die Umgebung von Blaj konzentriert habe. Dieser werden zeitweise die Kompagnien des II. Székler Grenzregiments, das sich auf dem Weg von Aiud nach Turda befindet, zugewiesen. Alle diese Einheiten aus der Umgebung von Blaj werden unter dem Befehl des Majors Wieser stehen und dieser ist dem General Schurter untergeordnet. Die beiden Kommandanten werden jedoch nicht mit den Zivilbehörden zusammenarbeiten. Zum Schluß teilt er diesem mit, daß er über die Verteilung der Waffen nur mit den obersten Behörden verhandeln wird.

322. *Sibiu, 13. Mai 1848.* Der General Anton Puchner an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß er die Verhaftung einiger rumänischer Führer auf Befehl des Guberniums mit Zurückhaltung betrachte. Solche Verhaftungen können zu schweren Unruhen führen, wie auch bei der Überführung des Florian Micaș nach Tîrgu Mureș festgestellt werden konnte. Zugleich ist er der Meinung, daß die Eingriffe des Gubernialkommissärs Szabó József, der ständig Militäreinheiten verlangt, nicht im Einklang mit dem Wunsch nach Beruhigung der Gemüter stehe.

323. *Cluj, 13. Mai 1848.* Der Obergespan des Komitats Cluj, Matskási Pál, an das Gubernium Transsilvaniens. Er übersendet die Untersuchungsakten des Advokaten Florian Micaș.

324. *Sibiu, 13. Mai 1848.* Das Thesaurariat an den Verwalter der Bergwerksdomäne Zlatna, Nemegyei János. Es antwortet auf den Bericht vom 5. Mai und trägt ihm auf: mit friedlichen Mitteln die Leibeigenen zu überzeugen, ihren Verpflichtungen vor allem bei der Flößerei nachzukommen; falls sie den Gehorsam verweigern, möge er Arbeiter mit 12—20 Kr. den Tag anwerben; für die Bezahlung dieser Arbeiter werden die Dörfer, die die Arbeit verweigern, aufkommen.

325. *Morlaca [vor dem 13. Mai 1848].* Neun Einwohner aus Morlaca bitten das Komitat Cluj, den Dechanten Gheorghe Pop zu verhaften, weil er sich mit den Einwohnern und den Komitatsbehörden unwürdig benommen habe; er habe sich kirchliches Eigentum angeeignet; er habe 20 Jahre lang eine kirchliche Hufe benutzt, für die er nichts bezahlt habe. Das Gesuch, das auf das Drängen des Stuhlrichters eingereicht worden war, hatte als wirklichen Grund die Opposition der Dechanten gegen das Hissen der ungarischen Fahne auf der Kirche.

326. *Chinari, 13. Mai 1848.* Der Stuhlrichter Darkó József an das Komitat Turda. Er berichtet, daß in seinem Bezirk Untersuchungen eingeleitet wurden, um die Namen jener Personen zu ermitteln, die vom Bischof zur Versammlung von Blaj eingeladen sind; er hat niemanden ermitteln können, der Einladungen habe; deshalb hat er den rumänischen Pfarrern angeordnet, sie sollen die Leute nicht auffordern, nach Blaj zu gehen; trotzdem hat der rumänische Pfarrer aus Chinari zwei Delegierte geschickt.

327. *Păingeni, 13. Mai 1848.* Der Stuhlrichter Jakab Imre an das Komitat Turda. Er teilt diesem mit, daß er den Ortschaften aus seinem Bezirk untersagt habe, Abgesandte zur Versammlung von Blaj zu schicken; der orthodoxe Dechant habe ihm versprochen, daß nur die Pfarrer aus Deleni und Aluniș (Bezirk Brâncovenești) sich dorthin begeben werden;

er habe noch versprochen, sich bei den Einwohnern aus Gornești einzusetzen, damit die zwei von ihnen Erwählten nicht nach Blaj gehen mögen.

328. *Peteleca*, 13. Mai 1848. Der Stuhlrichter Kovács Sándor an das Komitee für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Komitat Alba de Jos. Er berichtet über den „Aufstand“ der ungarischen Leibeigenen aus Peteleca vom 13. Mai; sie haben den Szöcs Márton befreit, der verhaftet wurde, weil er erklärte, keine Roboten mehr zu leisten und weil er beleidigende Worte gegen den Adel sprach, als man das Dekret bezüglich der Einführung der Standgerichte erklärte; nachher rissen sie alle Anschläge, die sich auf die Einführung des Standrechtes bezogen, weg und riefen „Wir halten mit den Rumänen!“.

329. *Cenade*, 13. Mai 1848. Der Stuhlrichter Szegedi Sámuel an den Ausschuß für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Komitat Alba de Jos. Er berichtet, daß in den von ihm besuchten Ortschaften die Einwohner mit Ruhe die Nachricht über die Einführung des Standrechtes aufgenommen haben mit Ausnahme in Blaj und Cergäu Mare: doch nachdem er nach Hause zurückgekehrt war, wurden in allen Dörfern aus der Umgebung von Blaj die Anschläge mit der Einführung der Standgerichte abgerissen und die Pfähle, auf denen sie befestigt waren, zerstört.

330. *Aiud*, 13. Mai 1848. Der Obergespan des Komitats Alba de Jos, Bánffy Miklós, an den Gouverneur Teleki József. Er weist darauf hin, daß das rumänische Volk nicht nur die Auflösung der Feudalverhältnisse, sondern auch die Teilnahme am politischen Leben erstrebt; da die Rumänen bisher nur durch den griechisch-katholischen Bischof im Landtag vertreten waren, schlägt er vor, den orthodoxen Bischof Andrei Șaguna auch als Regalist einzuladen.

331. *Gherla*, 13. Mai 1848. Der Stadtrat aus Gherla an das Gubernium Transsilvaniens. Er teilt diesem mit daß er den Vizeduktor der Stadt, Verzár Imre, und den Obernotär Jakabb Bogdán abgesetzt habe, weil diese sich der Aufwiegelung des Volkes bei den Wahlen der Landtagsdeputierten nach Cluj schuldig gemacht haben, indem sie vorschlugen, diese mögen im Beisein des Volkes bestimmt werden. Zugleich teilt er ihm mit, daß er an deren Stelle andere Personen ernannt hat.

332. *Tășnad*, 13. Mai 1848. Der Vorsitzende des Ausschusses für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung in Tășnad, Felei Farkas, an den königlichen Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós. Er teilt diesem mit, daß die gewesenen Leibeigenen aus Cig versprochen haben, die besetzten Allodialgründe zurückzugeben, unter der Bedingung, daß man kein Militär gegen sie entsendet. Bei dem Verhör erklärten sogar der Richter und die Geschworenen, daß das ganze Dorf für die Besetzung der Adelsgründe schuldig sei.

333. *Sighetu Marmăiei*, 13. Mai 1848. Der Adelsduktor Asztalos Péter sen. an den Oberrichter von Sighet, Dániel István. Er teilt ihm mit, daß die Versammlung des Adels seinen Vorschlag über die Vereinigung der Gerichtsbarkeit des Adels mit jener der Bürger aus der Stadt abgewiesen habe. Der Kleinadel werde sich um die Lösung dieses Problems an die provisorische Regierung Ungarns wenden.

334. *Sighetu Marmăiei*, 13. Mai 1848. Der Adelsduktor und der Adelsrat von Sighetu Marmăiei an das Innenministerium Ungarns. Sie teilen diesem mit, daß der Oberrichter der Zivilgerichtsbarkeit der Stadt sich auf ein neues Gesetz berufen habe, welches sich auf die Wahl der Deputierten und auf eine Anordnung des Innenministeriums bezieht, um die Adelsgerichtsbarkeiten mit jener der Bürger zu vereinigen; der Rat habe diesen Vorschlag zurückgewiesen, da sich die neuen Gesetze nur auf das feudale Eigentumsrecht des Adels, aber nicht auf die Auflösung ihrer Gerichtsbarkeiten in den fünf königlichen Städten der Maramureş beziehen.

335. *Sighetu Marmăiei*, 13. Mai 1848. Der Oberrichter der Zivilgerichtsbarkeit von Sighetu, Csolasz Pál, an den Innenminister Ungarns, Szemere Bertalan. Er berichtet diesem, daß die Mehrheit des Adels aus der Stadt nicht auf das Recht einer eigenen Gerichtsbarkeit und auf die Aneignung der Hälfte der Gemeindeeinkünfte verzichten will, obwohl sie nur 50 Personen von 8 000 Einwohnern sind.

336. *Arad*, 1. Mai 1848. Die Verhörsprotokolle dreier deutscher Bauern aus Glogovăț, heute Vladimirescu, aufgenommen vom Oberrichter Dániel István. Die Verhörenten gestanden, daß sie das Gerücht verbreitet haben, der Adel hätte die Bürgergarden zu dem Zwecke gegründet, um das Volk gegen den König zu bewaffnen, weil mit Ausnahme der Burg, die kaiserlichen Emblemen von allen öffentlichen Gebäuden entfernt worden waren.

337. *Lugoj*, 13. Mai 1848. Protokollauszug aus der Sitzung des Komitees für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Komitat Caraș, anlässlich der Verlesung eines Briefes des ungarischen Innenministers, in welchem der Vizegespan um Auskünfte über die

Meinungsverschiedenheiten zwischen den Komitaatsbehörden und der Bergwerksleitung aus Oravia ersucht wird. Das Komitee argumentiert, daß auch vor 1848 die Komitaatsbehörden aus dem Bergwerksgebiet Geldbeträge und Rekruten gefordert hätten; zusammen mit den Bergwerksbehörden habe es auf dem Territorium der Bergwerke Untersuchungen vorgenommen; es habe die Preisregelung auch auf die Bergwerksortschaften ausgebreitet; sie haben Volkszählungen der Bergwerksbevölkerung unternommen.

338. *Lugoj, 13. Mai 1848.* Die Komitaatsversammlung des Komitats Caraș an den Innenminister Ungarns. Sie teilt diesem mit, daß es bei der Bekanntmachung der neuen Gesetze beim Volk nicht zu den gewünschten Resultaten gekommen wäre, einerseits, wurden sie ohne der Unterschrift des Kaisers nicht mit Vertrauen betrachtet, andererseits weil die gewesenen Leibeigenen nach den Allodialgründen des Adels streben; deshalb schlägt sie vor, daß man die neuen Gesetze übersetzen und drucken möge, aber mit der Unterschrift des Kaisers; da von den 295 Ortschaften des Komitats 260 rumänische, 25 deutsche, 8 bulgarische und 2 serbische sind, möge man die Übersetzungen in diesem Verhältnis schicken. Sie ersucht um Anweisungen für der Klärung besonders der Probleme bezüglich der verödeten Hufen und des Rechtes auf Ladenbesitz, weil diese sowohl von den gewesenen Leibeigenen als auch von den gewesenen Grundherren beansprucht werden.

339. *Lugoj, 13. Mai 1848.* Protokollauszüge aus der Sitzung vom 13. Mai 1848 des ständigen Ausschusses für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Komitat Caraș, bezüglich: des Beschlusses, die gewesenen Leibeigenen aus den Gemeinden Herendești, Valeapai, Honoriș, Jena, Ohaba Lungă, Sălbăgel, Visag, Govoșdia (heute Nicolae Bălcescu), Firliug und Dragomirești aufzufordern, ihre Klagen gegen die Enteignung mit Gewalt der Gemeindeweiden und anderer Gemein- oder Eigenbesitzungen durch die gewesenen Grundherren während den Komassierungen aus der Jahrzehnten vor der Revolution vor das Gericht bringen; der Ermennung einer Kommission, die die Sachlage in Herendești untersuchen soll, wo die Einwohner ihr Vieh auf die Allodialweiden getrieben haben; des Beschlusses, das Gesuch des Pächters Deutsch Samu zurückzuweisen, der sich gegen die Bauern aus mehreren Dörfern beklagt, daß sie sein Schankrecht nicht anerkennen; der Zurückerstattung der Kirche und der Schule den Bewohnern aus Bocşa Vasilei; der günstigen Antwort des stellvertretenden griechisch-katholischen Bischofs aus Oradea und der verneinenden Antwort des römisch-katholischen Bischofs von Cenad bezüglich der Verkündung von der Kanzel der Einführung des Standrechtes.

340. *Somcetu Mare, 13. Mai 1848.* Der Stuhlrichter Vasile Bota an das Komitee für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Distrikt Chioar. Er macht es auf jene Gründe aufmerksam, aus denen der Beschuß der am 26. April abgehaltenen Distriktsitzung bezüglich der Bewilligung, daß Ioan Mureșan aus Buteasa die Hufe des Onuc, des Sohnes von Vila Nechita aus Bucium, kaufen soll, gesetzwidrig ist.

341. *Somcetu Mare, 13. Mai 1848.* Der Ausschuß für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Distrikt Chioar an den Stuhlrichter Vasile Bota. Er teilt diesem mit, daß infolge seiner Meldung man beschlossen habe, die Hufe im Besitz des Nechita Onuț zu belassen. Ioan Mureșan wurde angewiesen, sein Geld auf gerichtlichem Wege zurückzuverlangen.

342. *Wien, 13. Mai 1848.* Der Schatzmeister Transsilvaniens Miklós Imre, an seine Frau. Er schreibt ihr über: die revolutionären Ereignisse in Wien; die von ihm gemachten Besuche bei dem Finanz- und Kriegsminister, sowie bei der Prinzessin Sophie; die Einreichung seiner Abdankung aus dem Amt des Hofkanzlers und seine Hoffnung, daß diese angenommen werde.

343. *Blaj, 13. Mai 1848.* Das organisatorische Programm bezüglich der Unterbringung der Eingeladenen und über den Verlauf der Nationalversammlung vom 15. Mai.

344. [Ohne Ortsangabe, vor dem 14. Mai 1848]. Ein Manifest der „ungarischen Patrioten“ an die Rumänen, in dem der Aufruf (eines Sachsen) der durch transsilvanische Gouvernalkreise beschlagnahmte, angegriffen ist. In diesem Aufruf werden die Rumänen aufgefordert, gemeinsame Front mit den Sachsen, gegen die Zwangsumion Transsilvaniens mit Ungarn, zu bilden.

345. *Cluj, 14. Mai 1848.* Der Gouverneur Teleki József an den Bischof Ioan Lemeni. Er sendet ihm die schriftliche Erklärung des Simion Balint, in der er zeigt, daß alle seine Reden, die er in den rumänischen Versammlungen gehalten habe, lediglich die Aufrechterhaltung des Friedens und der öffentlichen Ruhe zum Ziel hatten, zurück, und teilt ihm mit, daß dieser seine guten Absichten nicht nur auf diese Weise, sondern, auch in der Tat beweisen soll.

346. *Cluj, 14. Mai 1848.* Der Gouverneur Teleki József an das Gouvernium Transsilvaniens. Er verlangt, daß die nötigen Maßnahmen zur Einsetzung des Andrei Șaguna als Bischof getroffen werden.

347. Dragu, 14. Mai 1848. Der guberniale Provinzialkommissär Szabó József an den Gouverneur Teleki József. Er berichtet ihm, daß die Leibeigenen aus Dragu sich schriftlich verpflichtet haben, ihren Robotenleistungen nachzukommen; auf die Nachricht, daß jene aus Dragu kapitulierten, haben auch die Leibeigenen aus Gîrbou erklärt, sie würden ihren Leibeigenendiensten im Rahmen der von Baron Jósika vorgeschlagenen Bedingungen nachkommen; die Ruhe wurde auch in den Ortschaften Agrij und Bucium wieder hergestellt.

348. Cherchiș, 14. Mai 1848. Der dirigierende Oberrichter des Komitats Dăbica, Graf Wass Sámuel, an den Gouverneur Teleki József. Er teilt ihm mit, daß er das Amt eines Gubernialkommissärs übernommen habe; nachdem die Leibeigenen aus Dragu durch den Kommissar Szabó József zum Gehorsam gebracht worden waren, haben sich auch jene aus Agrij, Bucium, Chechiș und Chendrea beruhigt; er hofft, daß die Ruhe in einigen Tagen im ganzen Komitat wieder hergestellt sein wird; die Militäreinheiten werden somit zurückgezogen werden können; es könnte eventuell ein Eskadron Husaren in Panticeu, im Zentrum des oberen Kreises, beibehalten werden und eine gleiche Einheit in Măgheruș, dem Mittelpunkt des unteren Kreises.

349. Moldovenesti, 14. Mai 1848. Der Stuhlrichter Barla Benjémin an den obersten Königsrichter des Stuhls Arieș, Dindár Antal. Er teilt ihm mit, daß er zwei Delegierte aus Chesau (Komitat Solnoci Interior) verhaftet habe, welche sich heimlich nach Blaj begeben wollten.

350. Tîrgu Secuiesc [14. Mai 1848]. 41 Bürger aus Tîrgu Secuiesc an den obersten Königsrichter des Stuhls Trei Scaune. Sie teilen ihm mit, daß im Rahmen einer gemeinsamen Sitzung der Volksversammlung und des Stadtrates Unzufriedenheiten gegen die Tätigkeit des letzteren geäußert wurden; sie schlagen deshalb eine raschere Ernennung der Stadtbehörden vor.

351. Sfîntu Gheorghe, 14. Mai 1848. Den Oberkönigsrichter von Trei Scaune, Petrichevich Horváth Albert, an das Gubernium Transsilvaniens. Er reicht ihm ein Bittgesuch mehrerer Einwohner aus Tîrgu Secuiesc ein, in dem die schnellere Ernennung des Stadtrates durch die Wahl neuer Mitglieder aus der Reihe aller Bürger mit Vermögen verlangt wird; wenn ihrer Bitte in zehn Tagen nicht willfahren wird, werden die Einwohner zur Ernennung des neuen Rates, ohne die Einwilligung des Guberniums abzuwarten, schreiten.

352. Cluj, 14. Mai 1848. Der königliche Kommissär für den Anschluß des Partiums, Baron Wesselényi Miklós, an den Finanzminister der provisorischen Regierung Ungarns, Kossuth Lajos. Er schreibt über: die Gründung der Bürgergarden im Komitat Solnoci de Mijloc; die Notwendigkeit, die Bürgergarden mit Lanzes zu bewaffnen, da Feuerwaffen fehlen; das Einnehmen der Steuer bis zum 1. November nach den alten Steuertabellen; die prekare Lage der Strafanstalten, und die Notwendigkeit neue zu bauen.

353. Hodod, 14. Mai 1848. Der Bevollmächtigte für die Aufrechterhaltung der gegebenen Ordnung im Komitat Solnoci de Mijloc, Hatfaludi Elek, an den königlichen Kommissär für die Einverleibung des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós. Er berichtet, daß er sich mit dem Stuhlrichter und dem Vizestuhlrichter des Bezirks nach Hodod begeben hat, daß es ihnen aber nicht gelungen ist, die dortigen Leibeigenen zum Gehorsam zu bringen, da diese sich vor den 60 Soldaten, die ihn begleiteten, nicht fürchteten; er bittet deshalb um noch 30 Husaren.

354. Zalău, 14. Mai 1848. Der königliche Kommissär für den Anschluß des Partiums an Ungarn, Baron Wesselényi Miklós, an den Bevollmächtigten für die Aufrechterhaltung der gesetzmäßigen Ordnung im Komitat Solnoci de Mijloc, Hatfaludi Elek. Seiner Meinung nach haben sich die Leibeigenen aus Hodod noch nicht unterworfen, weil sie sich nicht verpflichtet erachten, die in ihr Dorf entsendeten Soldaten zu erhalten; nur wenn sie sich davon überzeugen, werden sie zum Gehorsam zurückkehren.

355. Peleş, 14. Mai 1848. Der Stuhlrichter Pika Miklós an das Komitat Satu Mare. Er berichtet, daß er dem von der Komitatensensammlung erhaltenen Auftrag gemäß sich zuerst nach Mediaș Aurit und Potău begab, um die neuen Gesetze zu erklären; in beiden Dörfern befreite er die auf den Hufen Wohnenden von den Roboten; er versprach ihnen, daß die Uneinigkeit mit den gewesenen Grundherrschaften, bei der Trennung der Adelsgründe von den Leibeigenengründen beseitigt werden wird.

356. Cluj, 14. Mai 1848. Der Baron Jósika Miklós an seinen Freund und Gesinnungsgenossen Baron Wesselényi Miklós. Er schreibt über: die Wohnung die er ihm in Cluj gefunden habe; die politische Atmosphäre in Cluj; die „Aufhetzungen“ der Sachsen, die Abreise der rumänischen Pfarrer in großer Zahl zur Versammlung von Blaj.

357. Nadășa, 14. Mai 1848. Der Verwalter des Grundbesitzes des Baron Apor Lázár, Gazda József, an seinen Herrn. Er berichtet ihm über: das Vorhaben der Leibeigenen, unter sich sowohl die Gemeingründe, die ihnen durch die Adligen entrisen wurden, als auch die

Allodialgründe aufzuteilen; ihren Plan, auch das Schloß zu besetzen, um es in einen Dorfgasthof zu verwandeln; die nicht vollständige Leistung der Roboten; die Verbreitung unter den Rumänen der Idee „sich mit der Walachei zu vereinigen und sich einen rumänischen König zu wählen“ durch Al. Papiu-Illarian; die Versammlung von Blaj, die „in der Waagschale der Ereignisse eine große Rolle spielen wird“.

358. *Sinzei*, 14. Mai 1848. Der Notär Kurkó Domokos an den Königsrichter des Stuhls Trei Scaune. Er beklagt sich, daß sein Leben durch die Bewohner aus Estelnic in Gefahr sei; diese wollen ihm die Urkunden bezüglich der von ihnen und dem Adel aus Saciova beanspruchten Heuwiesen wegnehmen; er hält es deswegen für gut, bei der nächsten Stuhlversammlung nicht anwesend zu sein; für den Fall, daß die Versammlung stattfinde, verlangt er, daß keines der Probleme sich auf seine Person beziehen möge.

359. *Vărădis*, 14. Mai 1848. Die Einwohner aus Julița an die Leitung des orthodoxen Schuldistrikts aus Oradea. Sie teilen ihr mit, daß ihnen sowohl die Schule als auch die Kirche im Rahmen einer Feierlichkeit zurückgestattet wurden und bitten, sie möge einen Lehrer ernennen, der gut die rumänische und die ungarische Sprache beherrscht.

360. *[Blaj, vor dem 15. Mai 1848]*. Die Anweisungen der Gubernialkommissäre Szabó Lajos und Bánffy Miklós bezüglich des Verlaufs der zweiten Nationalversammlung von Blaj vom 15. Mai.

DOCUMENTE

1

Cluj, 30 aprilie 1848

Nemes Felső Fejér megyei Főispánnak

Méltóságodnak folyó hó 27kéről 97 szám alatti jelentése¹ nyomán mai napról hivatalosan megtaláltam mind a fogarasi püspököt, miszerint Joachim Áron, felügyelete alatti bolyai papot néplázításáért töstént vegye kérdőre, s bebizonyosuló vétkezhez mérve szigorúan, sőt hivatalától felfüggesztéssel is büntesse meg s a félre vezetett népet maga részéről is szólíttassa fel illő engedelmességre, mind pedig a királyi kincstárnot Popovics Juon kincstári írnok ellen véghez vitetendő nyomozódás és hibás voltához képest meg büntettetése iránt; a mi pedig a keményebb testi büntetés használhatása iránt tett kérdést illeti: annak alkalmazását a jelen körülmények között nem csak célszerűnek nem tartom, de sőt az, a most helyes tapintattal, a nép rövid időn bekövetkező kedvező jövendője felőli okos felvilágosítással lecsilapítandó kedélyek ingerlésére vezetne; ez okból sokkal helyesebbnek látnám, ha méltóságod az ellen-szegülést nyilvánított helyiségekbe népszerű s hatással bíró tisztviselőket küldene ki, kik a már oda rendelt katona védelem alatt törvényellenes mozgalmaiknak az engedetlenekre, sőt az egész közönségre káros következését, azokkal szép jövendőjöknek késleltetését terjesztenék elő s a könnyen az ők rovásokra bujtogatóknak hívéstől vonnák el, és ha ez nem használna, az izgatók fejeit tartóztassák le, tétessek börtönbe s bűnök súlyához képest reajok, a maga útján mondandó és a kormányszékhez a szokott felyebb vitel útján felhozandó ítélet végett.

a) A fogarasi püspöknek

b) A királyi kincstárnot ő nagyméltóságának

a, b) Felső Fejér megyei főispán gróf Kálnoki Dénes jelen hó 27kéről 97. E. szám alatt hozzámi intézett jelentése rendén arról tudósít:

a) miszerint méltóságod főpásztori kormánya alatt levő bolyai lelkész Joachim Áron az ismeretes római testvérek című felszólítás² kihirdetésével s balul magyarázásával több helyiségekben, de nevezetesen Bolyán és Vessződön a népet fellázítván, azt minden úri szolgálattól rögtön felmentette, és ezen két helyiséget oda vitte, hogy tisztán ki nyílatkoztatták, mikép ők szolgálatot többé nem tesznek, de sőt azt, ki tenni merészlene, agyon is verik. Méltóságodat ez ötletből hivatalosan felszólítom: miszerint a még fennálló törvényes rendszer illyetén tetleges felbontásából következhető káros, sőt a hazára és átalakulásra veszedelmes merények tovább harapódzása megelőzése végett a nevezett papot töstént rendeltesse magához s ezen vétkez lázításáért keményen s hivatalától felfüggesztése fenyítése alatt azon erélyességgel, mellyet méltó-

ságodtól vár jó fejedelmünk, vár a haza, nekie kötelességevé tenni ne terheltessék, mikép az általa felzaklatott népet az írt helyiségekben hozza vissza a tartozó engedelmességre és ha szükség lenne e végett még valakit az egyházi rendből melléje segédül adván.

b) miszerint az írt megyében már kítört ellenszegülés, úri szolgálat, nevezetesen Bolyán és Vessződön, megtagadása a nagyméltóságod kormánya alatt lévő királyi kinestári írnok Popovics Juon által az ide, vissza várólag fogott-hoz hasonló oláh felszólítás több példányainak Joachim Aron bolyai görög egyesült paphoz és másokhoz küldésével eszközöltetett. Ez ötletből nagyméltóságodat hivatalosan felszólítni kívánom: mikép a nevezett írnok ellen szigorú nyomozást vitetvén véghez az aránt, honnan kapta és hová küldött hasonló felszólításokat, ötet érdemlett büntetés alá vetni ne terheltessen³.

Aprilis, 30kán 1848

Către comitele suprem al nobilului comitat Alba de Sus

În urma raportului excelenței voastre nr. 97 din 27 ale lunii curente¹, m-am adresat azi în mod oficial episcopului de Făgăraș și i-am cerut să-l tragă imediat la răspundere pe subordonatul său, preotul Ioachim Aron din Buia, pentru inducerea în eroare a poporului, iar în caz de dovedire a vinovăției sale să-l pedepsească corespunzător, chiar cu suspendarea din post. Poporul amăgit să fie somat să revină la supunerea cuvenită. Să fie anchetat de asemenea și pedepsit corespunzător vinovăției sale și concepistul Ioan Popovici de la Tezaurariatul regesc.

În ceea ce privește întrebarea referitoare la aplicarea unor pedepse corporale mai aspre, nu gasesc oportunită folosirea lor în actualele împrejurări. Ele ar duce la accentuarea nemulțumirii poporului, care trebuie potolit că mai grabnic printr-o lămurire înțeleaptă, arătindu-i-se viitorul favorabil ce-l aşteaptă în curind. De aceea, consider mult mai just ca măria ta să trimiți funcționari cu popularitate și influență în localitățile unde se manifestă împotriviri. Sub protecția armatei detașate acolo, ei să atragă atenția [iobagilor] asupra urmărilor dăunătoare ale mișcărilor nelegale, pe care le vor suferi cei nesupuși și chiar comunitatea în întregul ei. Totodată să-i convingă că apropierea viitorului luminos va fi înțîrziată, dacă vor da crezământ instigatorilor care acționează în detrimentul lor. În eventualitatea că aceasta n-ar duce la scopul dorit, să fie arestați capii instigatorilor și să fie întemnițați potrivit gravitației vinovăției lor pe baza sentinței obișnuite aduse de Scaunul gubernial.

a) Către episcopul de Făgăraș

b) Către excelența sa tezaurarul regesc

a, b) Raportul comitelui suprem al comitatului Alba de Sus, contele Kálmoky Dénes, cu numărul 97, E., din 27 ale lunii curente, adresat mie, mă înștiințează că:

a) preotul Ioachim Aron din Buia, de sub înalta conducere pastorală a eminenței voastre, a făcut publică chemarea intitulată „Fraților români”² și a interpretat-o fals în mai multe localități, îndeosebi în Buia și Veseud; el a scutit imediat de toate obligațiile iobagești poporul, tulburându-l și determinând ambele localități să declare, fățu, că nu vor mai sluji în viitor și că cine ar îndrăzni să le mai îndeplinească va fi ucis în bătăli; iată de ce o somez oficial pe eminența voastră să prevină răspândirea unor tentative asemănă-

toare, care constituie un pericol pentru patrie și pentru înnoirea ei; ele ar putea destrăma prin violență regimul legal actual; de aceea să-l chemați imediat la dumneavoastră pe numitul preot și să-l admonestați cu toată severitatea pe care o așteaptă de la eminența voastră bunul nostru monarh și patria, pentru această instigare păcătoasă; să-l amenințați cu destituirea sa din post și să-l obligați să readucă poporul, din localitățile pomenite, la cuvenita supunere; dacă e nevoie, să se detașeze pe lîngă dînsul ca ajutor o față bisericicească;

b) refuzul prestațiilor urbariale și manifestațiile de împotrivire semnalate la Buia și Veseud din pomenitul comitat au fost cauzate de faptul, că Ioan Popovici, concepist la Tezaurariatul regesc de sub cîrmuirea măriei voastre, a trimis mai multe exemplare ale unor chemări românești asemănătoare celei aci anexate, la adresa preotului greco-catolic Ioachim Aron din Buia și altor persoane; vă cer, s-o retrimiteti; datorită motivelor de mai sus, vă somez oficial a ordona o anchetă severă împotriva sus-numitului concepist, prin care să stabiliți de unde a primit și cui a mai trimis chemări asemănătoare; totodată să-i aplicați pedeapsa cuvenită³.

30 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 982/1848. Foto 274—275.

¹ V.. doc. 244, vol. II.

² V. Cheresteu Victor, *Adunarea națională*, p. 208—209.

³ Cf. doc. 60.

2

Cluj, 30 aprilie 1848

An Seine Excellenz den hierländigen k. Kommandierenden, Generalen

Der Ober k. Richter des 3 Széker Stuhls, Adalbert von Horváth, hat mir mittelst Estaffete zugeschickten Berichtes v. 28. April l. J. den bedenklichen Vorfall angezeigt¹: daß die 4. Kompagnie des 2 ten Grentz Szekler Infanterie Regiments, welche zur Aufrechterhaltung der in unserem Lande bedrohten inneren Ruhe und Sicherheit, aus ihrer Heimath auszurücken beordert worden sind, den schuldigen Gehorsam, aus Besorgniß, aus dem Lande geführt zu werden, versagt haben.

Ich zweifle zwar nicht, daß Eure Excellenz hievon auch bereits die Kunde erhalten haben, um jedoch auf jedem Fall versichert zu seyn, beeile ich mich, Hochderselben den mir zugeschickten Bericht sammt Beilagen und die Abschrift der von mir unterm Heutigen an den Ober k. Richter in dieser Beziehung ertheilten Weisung, zur nöthigen Wissenschaft mit dem dienstfreundlichen Ersuchen mittzutheilen, daß Hochdieselben von Ihrer Seite die erforderlichen Erlässe, die Euer Excellenz in den jetzigen Umständen am zweckmäßisten finden werden, gütigst ertheilen; und mich über die in Hinsicht der Dislozirung jener 4. Kompagnie an die betreffende Militär Behörden ertheilten Anordnungen ehebaldigst in Kenntniß setzen wollen, damit ich auch im Sinne derselben das Nöthige verfügen könne. In Hinsicht der fräglichen Gewehre ersuche ich Eure Excellenz, fleißig das Nöthige verfügen

zu wollen, damit sie wenigstens nicht weiter am jetzigen Ort ihrer Verwahrung verbleiben².

Klausenburg, April 30. 1848.

Concept. Arh. St. Budapest. G. Pr., nr. 980/1848. Foto 2761—2762.

¹ V. doc. 254, vol. II.

² Cf. doc. 227, 254, 267, 282, 283, 284 și 290, vol. II; doc. 3.

3

Cluj, 30 aprilie 1848

Nemes Háromszék Főkirálybírájának

Méltóságodnak folyó hó 28ról 150 szám alatt hozzá ítézett feliratára¹, melynél fogva a kormánya alatti nemes szék kebelében létező 2k határ szélbeli székely gyalog ezrednél, bal magyarázatú s a doleg állását el ferdítő bujtogatások miatt, az illető ezredessel össze hangzólag megnyugtatásukra nézve tett intézkedései mellett is el terjedt ingerültséget és e honból szándéklott ki vitelök iránti aggodalmas hírre a lő fegyverek le foglaltatását és a nemes szék házához vitelét elő adván, írt katonaság meg nyugtatására e honból ki nem mozdítatásokat, úgy a lefoglalt fegyverek ki szállítását meg nem engedteti kéri; ezennel visszaírni sietek:

Miszerint valamint az iránt méltóságodat közelebbről tett elnöki rendeleteknél fogva biztosítottam, leg távolabbról sem volt szándékban a székely katonaságnak e honból ki mozdítása, sőt azon nem reméllett esetleg távolabbi sejtelmére is *mind én, mind az elnökletem alatti főkormányszék*² minden ki telhető módokkal erélyesen azon munkálódnánk: hogy a székely katonaság e honban ben maradjon; az írt katonaságnak ki hozatala végett felsőbb helyen lett közben járásunok oka egyedül az volt, hogy a magyar nemzetnek a székely katonaságban mint eredeti vér rokonaiban helyezett legnagyobb bizalmánál fogva a székely katonaság ki rendelése által a köz bátorág azon magyar vidékekben biztosítassék, hol az oláh zendülésnek kiüthetése iránt aggodalom foroghatna fen; a magyar testvér nemzet fennebbi székely vér rokonaiban, a testvériség alapján méltán helyezett leg nagyobb bizalmánál fogva, remélvén, hogy segélyükre a köz haza és nemzetiségi veszélyben forgása esetében, számíthasson.³ Mely megnyugtatásra célzó nyilvánításomat közhírré tenni, s ez által a félre értések miatt fel ingerült kedélyek le csendesítésére belfölni méltóságod oly hozzá adással ne terheltessék: miszerint még bizonyos tudomásom nincs arról, melyek név szerint azon helyek, melyeket a hazai fő parancsnokság a ki mozdítandó századok ideiglenes állomásául ki jelelt, hanem méltóságod fennebbi feliratát tárgyalás s a nyugtalanságok le csilapítására katonai úton is téendő célszerű intézkedések végett a hazai fő parancsnokságnak mári napon és jelen szám alatt oly meg találással tettem által, hogy nekem azon helyeket, melyekre a kimozdítandó századok állomása kitűzött, jelejje ki, miszerint én arról méltóságodat a kedélyek meg nyugtatása végett rögtön értesíthessem.

A kérdéselt fegyverek kivitele eránt semmi tudomásom sincs, azonban meg vagyok arról győződve, hogy a mostani körülmények között azoknak az országhból kivitele egyáltaljában nem céloztatott; minden esetre felszólítottam a katonai főparancsnokot, hogy a fegyverek ne mozdítassanak el mostani be-

lyökről és honfi kötelességemnek fogom tartani azoknak a hazából kivitelét, ba valahogy később ez célba vétetnék, minden bátlomban levő törvényes módonnal gátolni.

Egyébiránt ne terheltessék méltóságod addig, is sietve az illető határ szélbeli székely ezredhez erélyes fel szólítást tenni: hogy jelen aggodalmos körülmenyek között a magyar földre⁵ ki szállani és szükség esetében magyar rokonaiak segítségül lenni ne vonakodjék, mit én a királyi főkormánnyal együtt a székely katonaság ismert erélyénél s a magyar nemzetnek rokonaiban helyezett bizodalma alaposságánál fogva annál méltábban várunk, mivel ezen honból kivitelökre nézve, a mi némely rosz szándékú bujtogatók által terjesztetett el, annyival kevésbé támadhat aggodalom, minthogy őfelségének közelebbről leérkezett legkegyelmesebb leíratában biztosítás van arról, miszerint e hon bel békéje és csendje fenn tartása végett még az itten állomásoszó idegen katonaság sem fog ki vitetni.

Kolosvár, április 30. 1848

Către judele regesc suprem al nobilului scaun Trei Scaune.

Prin aceasta mă grăbesc să [răspund] adresei ercelenței voastre, pe care mi-ați expediat-o cu nr. 150 din 28 ale lunii curente¹. În ea ați arătat că: în cadrul regimentului grăniceresc nr. 2 de infanterie secuiască din jurisdicția nobilului scaun s-au produs unele instigări și false interpretări, care s-au bazat pe denaturarea stării reale a lucrurilor; s-a răspândit vestea îngrijorătoare a scoaterii din această patrie [a armatei], ceea ce a produs nemulțumiri; printre măsurile luate se numără și sechestrarea armelor de foc, care vor fi transportate în clădirea nobilului scaun; cereți pentru linștirea amintitei ostăsimi să nu se permită scoaterea ei și a armelor sechestrare din patrie.

Mă grăbesc să vă răspund următoarele: aşa cum am asigurat-o pe măria voastră printre ordonanță preziduală recentă, nici pe departe nu am intenționat să detașez soldoții secui din patrie; dimpotrivă, ținând cont de perspectivele neprevăzute ale viitorului, atât eu, cât și Scaunul gubernial suprem de sub cîrmuirea mea² ne-am străduit, cu toată hotărîrea și prin toate mijloacele, ca unitățile secuiești să rămînă pe teritoriul acestei patrii; intervenția noastră la forurile superioare privind detașarea amintitelor trupe a avut un singur motiv și anume încrederea deplină a națiunii maghiare în secui, considerați de ea ca fiind adevărate rupe de sânge; prin detașarea ostașilor secui se poate asigura securitatea publică în acele regiuni ungurești, unde există temeri privind declansarea unei revolte românești; națiunea soră maghiară a acordat pe bună dreptate o totală încredere pomenișilor, secui ca neamuri de sânge pe baza frăției, sperînd în ajutorul lor în caz că patria și națiunea comună vor fi în pericol³. Vă rog să faceți cunoscută declarația mea; ea este menită să linștească și prin aceasta să calmeze agitația exacerbată datorită unor neînțelegeri; trebuie să mai adaug, că nu dețin informații despre localitățile stabilite de Comandamentul suprem din patrie pentru cantonarea companiilor ce urmează să fie detașate; chiar astăzi, sub numărul prezent, am trimis adresa de mai sus a ilustrității voastre la Comandamentul suprem pentru a fi dezbatută și pentru a se întreprinde măsurile necăseare pe cale ierarhică, cu scopul de a potoli neliniștea; urmează să mi se indice locurile unde vor fi cantonate companiile detașate; după aceea o voi putea înștiința imediat pe măria voastră pentru a calma spiritele.

Nu am informații nici despre scoaterea armelor în cauză; sunt însă convins că în actualele împrejurări nu s-a intenționat deloc scoaterea lor din

țară; pentru orice eventualitate am somat comandantul militar suprem, ca armele să nu fie mutate din locul unde sănt actualmente depozitate; consider că o datorie a mea de patriot să împiedic prin toate mijloacele legale de care dispun scoaterea lor afară din patrie, în cazul în care, mai tîrziu, s-ar intenționa cumva acest lucru⁴.

De altminteri, pînă atunci, măria voastră să vă grăbiți a soma hotărît regimentul de grăniceri secui în cauză, ca în actualele împrejurări neliniștitoare să nu se eschiveze a se deplasa pe pămîntul unguresc⁵, iar în caz de nevoie să vină în ajutorul maghiarilor; ținînd seama de cunoscuta virtute a ostașilor secui și a temeiniciiei încrederei națiunii maghiare în ei, eu, împreună cu înaltul Guberniu regal, consider (ajutorul) cu atît mai îndreptătit, cu cît vestea privind scoaterea lor în afara acestei patrii, care a fost răspîndită de unii instigaitori rău intenționați, ar putea stîrni oarecari temeri; de altfel, ordinul recent al maiestății sale conține asigurări că pentru menținerea păcii și liniștii interne ale acestei patrii nici armata străină care staționează aici nu va fi detașată.

Cluj, 30 aprilie 1848.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 980/1848. Foto 2756—2760.

¹ V. doc. 267, vol. II.

² Cuvinte intercalate de mâna guvernatorului Teleki.

³ Guvernatorul Teleki identifică națiunea maghiară cu nobilimea. Numai îpotrivă nobililor exploataitori și oprimatori de veacuri putea să se îndreppte revolta iobagilor români și nu contra națiunii ungare. Guvernatorul confundă intenționat nobilimea cu națiunea maghiară, pentru a-i convinge pe grănicerii secui să participe la reprimarea eventualelor revoluționare antinobiliare ale iobagilor români.

⁴ Întregul aliniat e intercalat de guvernatorul Teleki.

⁵ Potrivit împărțirii administrativ-teritoriale a Transilvaniei, prin „pămînt unguresc” se înțelegeau pînă la 1848 comitatele, care erau dominate de nobili maghiari, dar aveau o populație majoritară românească.

4

Cluj, 30 aprilie 1848

Tartományi segéd biztos Szabó Józef úrnak!

Sombori Elek hozzámba mutatott kérelem levelét, melynél fogva panaszkeppen adja elő: miszerint nemes Doboka vármegyében lévő F. Esküllői jóságában szolgált úrberesei április 26án papjok által tartott ünnepies szertartás mellett meg esküdtek, hogy többé úrbéri szolgálatot nem tesznek, uraságodnak eredetileg záratékával együtt özvegy Sombori Ferencnének ily értelmű panassza tárgyában április 29ról 973. E. szám alatt uraságodhoz intézett elnöki levelem¹ kapcsában, oly végett küldöm, miszerint figyelmét ezen panaszra is ki terjesztvén, célszerűen intézkedjék az iránt, hogy a közbátorság és csend ne veszélyeztessen.

Kolozsvár, április 30. 1848.

Către domnul vicecomisar teritorial Szabó József

Prin prezenta, trimît domniei voastre în original, împreună cu anexele sale, cererea lui Sombori Elek adresată mie. În ea se plînge că iobagii de pe

moșia sa din Așchileu de Sus, din nobilul comitat Dăbica, au depus, la 26 aprilie, un jurămînt în cadrul unei ceremonii conduse de preotul lor, unde au hotărît să nu mai presteze robotele. Vă trimît domniei voastre acest act, deoarece el este în legătură cu jalba similară a soției maiorului Sombori Ferenc, pe care am înaintat-o în anexă cu scrisoarea mea preziduală¹ numărul 973, E, din 29 aprilie. Aceasta cu scopul de a vă atrage atenția asupra prezentei jalbe pentru a lua măsuri eficiente, ca securitatea publică și liniștea să nu fie tulburate.

Cluj, 30 aprilie 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 979/1848. Foto 268.

¹ V. doc. 277 și 278, vol. II.

5

Pesta, 30 aprilie 1848

April 30án 1848

A minister elnökhöz

Bihar megye alispánjának folyó hó 24én tett jelentése szerint az ottan alakult nagy számú nemzetőrségi¹ csapatok kedvét és buzgalmát nem kevessé csökken्�tvén az, hogy magokat szegénységük miatt fegyverekkel el nem láthatva, gyakorlataikat nem teljesíthetik, de Rézbánya vidékén, hol szinte szép számmal állott össze a nemzetőrség, az egyéneknek fegyverrel ellátása és állandó őrködése még azért is szükséges lévén, mert ott a nemzetnek állandóul kincse vagyon, s a bányaművelésre feles pénz és puska por készen tartatik, ily körülmények között a megkívántató fegyvereknek és löszereknek kirendelése iránti intézkedésre minister elnök urat ezennel felkértem.

A pénzügy ministerhez

Bihar vármegye alispánjának folyó hó 24én tett jelentése szerint, a nagyváradi sóhivatal pénztárában ezüst pénzben több nem lévén, mint 492 forint 56¹/₄ krajcár és e körülmény azon vidéken a tetleges kitörésre már csak nem alkalmat szolgáltatván, hogy ezen az országba legerjedelmesb és népes megyében, a csend ezüstpénz hiánya miatt fel ne zavartassék, — az e részbeni intézkedésre minister urat sürgetőleg felkértem.

A vallás ministerhez

Miután azon jogellenes mozgalmak, melyek az ország különböző vidékein a személy s vagyon bátorlét veszélyeztetésével mutatkoznak, leginkább abból veszik eredetőket, mert a műveletlenebb néposztály, sem a közelebbi törvényhozástól nyert engedmények mivoltáról, jótékonyságáról és kedvező következményeiről, sem arról, hogy azokat kinek gondoskodásából s áldozat-hozó készségéből nyerte, vagy nincs kellőképp felvilágosítva, vagy balmagyarázatok által tévutakra lón vezetve.

Miután e ferde irányú mozgalmaknak nem kis nyomatékok látszik adni az is, hogy a különböző vallású felekezetek lelkészei, kiknek hivatásuk

a nép között a béké igéjét hirdetni s ép ezért híveikre leginkább hathatnak, — ha szinte legjobb szándokbul vagy a tárgy bal felfogásából olly eszméket terjesztenek, mellyek óhajtott siker helyett épen ellenkező eredményt idéznek elő.

Miután különösen Bihar megye alispánjának jelentése szerint az ottani oláh nemzetbeliekben az aradi görög nem egyesült püspök által híveihez bocsátott s ide mellékelt, különben békés irányú körlevél, azon hiedelmet kelté fel, mintha a népnek adott engedmények a nemesi osztály akarata ellenére s a törvényhozás befolyása nélkül, egyedül s kizárálag a fejedelem kegyelmének volnának kifolyásai.

Ugyan azért szükségesnek tartám minister urat az iránti intézkedésre felkérni, hogy a különböző vallású felekezetek illető lelki pásztorai által kiadandó újabb körlevelekben a nép célszerűleg világosítassék fel a felöl, hogy a nyert jótékonyságok a fejedelemmel s nemzettel közös törvényhozó hatalom engedményei, és hogy azokban az országgyűlés által a fejedelem beleegyezésével s hozzájárultával részesítettek.

De hogy azon hazát, mellyet a törvények foganatba vételekor a megyei tisztviselőknek ki kell fejteniök, meg ne gyengíttessék, az illyetén egyházi körlevelekben mellőzendők volnának minden ollyan kitételek, mellyek által a nép csupán az egyházi személyek iránti bizalomra hívattak fel.

Midón tehát ezen intézkedés tétele minister úrnak segédközremunkálását felhívom, — az által azon eredményt vélem elérni, miszerint, a nép, részint a hatóságok tisztviselői, részint lelkipásztorai által célszerűleg felvilágosítatván egyetemes hálát érezend az áldozatot hozó földes urak, a törvényhozás és fejedelem irányában, és követeléseivel az adott engedményeken túl menni nem fog.

Către primul ministru

Potrivit raportului vicecomitelui comitatului Bihor din 24 ale lunii curente, buna dispoziție și elanul numeroaselor unități ale gărzilor cetățenești¹ înființate acolo au scăzut simțitor datorită săraciei membrilor, care n-au posibilitatea să se înarmeze și astfel nu pot face exerciții; în regiunea Băița, garda cetățenească a fost constituită de asemenea dintr-un număr apreciabil de membri; paza permanentă făcută de ei și dotarea lor cu armament sunt necesare și din motivul că acolo națiunea [maghiară] posedă un tezaur constituit din bani și praf de pușcă pentru minerit; împrejurările îmi impun să-l rog prin aceasta pe domnul prim-ministru să ia măsuri pentru alocarea armentului și muniției necesare.

Către ministru de finanțe

Potrivit raportului vicecomitelui comitatului Bihor din 24 a lunii curente, la căseria salinei din Oradea există doar suma de 492 florini și 56 $\frac{1}{4}$ creițari în bani de argint; acest fapt constituie în regiunea respectivă pretext pentru revoltă; rog urgent pe domnul ministru să întreprindă măsurile cuyaiente ca în acest comitat, care este cel mai întins și cu populația cea mai numeroasă, liniștea să nu mai fie tulburată din cauza lipsei monedelor de argint.

Către ministru cultelor

Mișcările nelegale, care prin apariția lor în diferitele regiuni ale țării periclitează securitatea persoanei și averii, își au originea în cea mai mare parte, fie în insuficientă lămurire a clasei neinstruite asupra caracterului avan-

tajelor obținute prin recenta legislație, consecințelor ei favorabile, griji și sacrificiului benevol al celor ce au oferit-o, fie în dezorientarea ei datorită explicațiilor false ce i se dau.

Aceste mișcări cu caracter nedorit sănt potențate și de preoții diferitelor confesiuni. Menirea lor e de a propovădui în popor cuvintele păcii și de a exercita o înșurire pozitivă asupru lui. Cînd înțeleg însă greșit lucrurile, ei pot să răspindească și idei cu repercusiuni contrare celor dorite, chiar atunci cînd au intențiile cele mai onorabile.

Potrivit mai ales raportului vicecomitetului comitatului Bihor, astfel stau lucrurile cu circulara episcopului ortodox de la Arad, adresată enoriașilor săi, care a fost scrisă de altminteri într-un spirit pașnic. O anexez aci. Ea a stîrnit în rîndul românilor de acolo ideea că acordarea concesiilor pe seama poporului s-ar datora exclusiv milosteniei monarhului și că s-ar fi făcut împotriva voinței clasei nobiliare, fără vreo influență a legislației.

Din acest motiv consider necesar să-l rog pe domnul ministru a întreprinde măsuri, ca preoții diferitelor confesiuni să lămurească poporul și să emîtă circulare noi. În ele să se arate că avantajele de care beneficiază poporul sănt gratificații ale dietei ca putere legislativă, date de comun acord cu consimțămîntul monarhului și cu cel al națiunii.

Dar pentru ca efectul scontat pe care trebuie să-l obțină funcționarii comitatensi cu prilejul aplicării legilor să nu fie micșorat, în asemenea circulare se impune să fie evitate orice referiri și chemări adresate poporului de a acorda încredere exclusiv fețelor bisericești.

Atunci cînd apelez la colaborarea domnului ministru și îi cer să întreprindă astfel de măsuri, doresc să ating următorul scop: poporul să fie lămurit în parte de către autorități, în parte de către preoții săi, în sensul manifestării unei recunoștințe generale față de legislație, monarh și domnii săi de pămînt, care au făcut sacrificii; de asemenea, în sensul de a nu merge cu revendicările peste avantajele primite.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium, nr. 206/1848. Foto 21 677—21 680. Conceptul adresat ministrului instrucțiunii publice și al cultelor este publicat de Ember Győző, Iratok, p. 175.

¹ In original gărzi naționale; înlocuim în toate documentele aceste cuvinte cu gărzi cetățenești pentru a nu se crea impresia că ar fi formațiuni paramilitare românești; autoritațile nobiliare maghiare nu vor permite românilor să-și organizeze gărzi naționale proprii.

6

Viena [30] aprilie 1848

Eure Majestät

Die in Wien verweilenden unterfertigten Siebenbürger haben durch Mittheilungen aus dem Vaterlande in Erfahrung gebracht, daß der siebenbürgische Gouverneur Graf Teleki, durch Demonstrationen einer bekannten Parthei gedrängt, zum Zwecke der Berathung der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn auf den 29ten Mai I. J. einen Landtag nach Klausenburg berufen hat.

Diesen Act des Gouverneurs aus dem gesetzlichen und politischen Gesichtspunkte zu beurtheilen, überlassen wir vertrauensvoll der allerhöchsten Weisheit Eurer Majestät; Wir glauben jedoch in Beziehung auf die Frage der Union der beiden Länder unsere Ansichten in folgendem Eurer Majestät darlegen zu sollen.

Wir wünschen die Union nicht, weil Siebenbürgen, ein freies, unabhängiges Land, keinen Grund hat, seine Selbstständigkeit und alle seit Jahrhunderten ihm lieb und theuer gewordenen Zustände und Einrichtungen der Vernichtung Preis zu geben.

Wir wünschen die Union nicht, weil wir die Ueberzeugung hegen, daß Siebenbürgen, zu einem Bruchtheile Ungarns herabgesunken, in seiner geistigen und materiellen Entwicklung zurückgehalten und nur für ungarische Centralisationszwecke ausgebeutet werden würde.

Wir wünschen die Union nicht, weil das, was für unsere Unabhängigkeit und unsre bürgerlichen Einrichtungen geboten wird, uns kein Vertrauen einflößt, denn die kaum Tage alten Institutionen Ungarns stehen auf durchwühlten Boden und bieten nicht, sondern bedürfen zu ihrer Anerkennung selbst noch Garantien der Lebensfähigkeit und Dauer.

Wir wünschen endlich die Union nicht, weil wir von Liebe und Treue für unsren Landesherrn und Kaiser erfüllt sind, und von Ihm, nicht aber von einem Ministerium regiert werden wollen, welches auf den rauchenden Trümmern der Verfassung sich sein Capitol gebaut hat.

Ungarn bedarf zu seiner Existenz Siebenbürgens nicht. Will es groß und mächtig werden, so kann es dieß nur im festen Verbande mit der mächtigen Gesammonarchie; für diese aber ist es gleichgültig, unter welchem Namen die Gesamtkräfte der Monarchie zum allgemeinen Staatszwecke zusammenwirken. Deswegen möge Ungarn die Bahn aufrichtiger Hingebung an die Gesammonarchie und nicht die verderblicher Separation verfolgen; es suche nicht freie Länder zu verschlingen, die auf ihre selbständige Existenz die volle Berechtigung haben.

Aber auch die Regierung kann die Union nicht wünschen! Ungarn hat sich von der Monarchie losgerissen, eine Vereinigung mit ihr existiert nur noch in der Theorie! Wenn dieses schon ganz selbständige Land sich noch durch Siebenbürgen vergrößert, dann wird es den Schwerpunkt der Monarchie zu sich hinüberziehen und sie beherrschen durch seine Wucht und Größe.

Ungarn hat durch die Erklärung auf dem Landtage jede Theilnahme an den Lasten der Staatsschuld abgelehnt. Sollen mit Siebenbürgens Vereinigung auch dessen nicht unbedeutenden finanziellen Mittel dem Staatsschatze zu Ungarns Gunsten verloren gehn?

Ungarn hat der Monarchie die Disposition über die Militairgränze und die ungarischen Feldtruppen entrissen! Mit Siebenbürgen würden ihr weitere 8 Regimenter der besten Truppen entgehn und der ungarischen Macht zuwachsen.

Endlich würde die Regierung durch die Beförderung der Union eine Ungerechtigkeit begehen, an der großen Mehrzahl der Bewohner Siebenbürgens, welche die Union nicht wünschen und in dem Genusse ihrer eigenen Gesetze und Institutionen ihre einzige Beruhigung finden wollen.

Wir glauben daher mit vollem Vertrauen, Eurer Majestät die Bitte an das Herz legen zu dürfen, daß die hohe Regierung im Grundsätze schon sich gegen die Vereinigung beider Länder erkläre, zunächst aber:

a) Die vom Gouverneuren geschehene Berufung des Landtages nicht durch die allerhöchste Beistimmung sanctioniren wolle.

b) Den nächsten Landtag nicht nach Klausenburg, sondern einer andern, die freie, unabhängige Beratung sicherstellenden Stadt berufen wolle.

c) Unter die an den Landtag zu richtenden k. Propositionen die Unionsfrage nicht aufnehmen. Schließlich aber bitten wir Eure Majestät der Treue der großen Mehrzahl aller Ihrer siebenbürgischen Unterthanen sich allernädigst versichert zu halten, und auf die kräftige Unterstützung jeder das Interesse Eurer Majestät und der Monarchie wahrenden Maßregel der Regierung durch dieselben zu rechnen. Die wir p.p.¹

Copie. Arh. St. Brașov. Fond. Actele Magistratului Brașov, nr. 2028/1848. Foto 9700—9702.

¹ Cf. doc. 276, vol. I; doc. 10, 21, 102, 148, 169; 213 și 295, vol. II.

7

Brașov, 30 aprilie 1848

Euer Excellentz

Hochgebohrner Herr Graf und Königlicher Landes Gouverneur.
Gnädigst Hochgebietendester Herr!

Gestern wurde mir die Anzeige gemacht, daß 3 Fremde aus der Wallachey oder Moldau hieher gekommen, welche allem Anschein nach deutsch verstanden, aber nur französisch und griechisch sprechen und Emissaire, welche bey den Wallachen dahin wirken sollten, daß sie auf die Herstellung des einstigen Dacien dringen sollten, zu seyn schienen. Ich erlangte nicht, diese Anzeige alsgleich dem hiesigen Polizey Director mit dem Auftrag mitzuheilen, zu erheben, in was für Geschäften diese 3 Fremde hieher gekommen und wie lange sie sich alhier aufzuhalten gedachten, sofort aber sie mit Vermeidung alles Aufsehens unter Polizey Aufsicht zu halten, und wenn dieselben wirklich für Emissaire erkannt werden sollten, nach Vorschrift der betreff der Emissaire erflossenen hohen Vorschriften wider sie vorzugehen, in jedem Falle aber mir den Befund zu berichten.

Heute wird mir von dem Löblichen Militair Stadt u. Gräntz Commando wieder bekannt gegeben, daß die zwey dieser Fremden, welche in dem Gasthaus bey dem grünen Baume eingekehret, davon gesprochen, daß sie zu den in Blasendorf (Balásfalva) abzuhalgenden Versammlung der Wallachen reisen wollten, um für die Herstellung des Dacischen Reiches zu sprechen. Der dritte in dem Gasthaus zur goldenen Krone eingekehrte Fremde aber wahrscheinlich den fremden Nahmen Lukan Karadsujevits angenommen habe, und daß gestern noch ein vierter Fremder, welcher sich den falschen Nahmen Gligor Vasiliu beigelegt, hieher gekommen und in der Krone eingekehrt sey. Dieser habe erzählet, daß er, weil auf seinen Kopf ein Preis von 500 Dukaten gesetzt worden, sich aus der Wallachey geflüchtet, und mit Beyhilfe eines wallachischen Officiers hierher gekommen sey.¹

Auch diese Anzeige habe ich nicht unterlassen, alsgleich dem Polizey Director mit dem Auftrage, auch betreff dieses 4-ten Fremden die nötige Erhebung zu pflegen, und ihn ohne Aufsehen unter Polizey Aufsicht zu stellen, und wenn sich die Anzeige, daß die 3 ersten Reisenden entweder sämmtlich

oder nur zum Theil nach Blasendorf als Emissaire reisen wollten bewähren sollte, dieselben hieran zu verhindern und in die Wallachey zurückzuweisen.

Während ich dieses schreibe, erfahre ich, daß der eine der bey dem grünen Baume eingekehrten Fremden, mit dem Morgen Früh von hier nach Hermannstadt abgehenden Eilwagen abzureisen im Begriffe stehe, weswegen ich nicht ermangle, unter einem den Hermannstädter Herrn Bürgermeister auf diesen Reisenden aufmerksam zu machen.

Wenn ich gleich der Polizey darüber: ob die mir gestern gemachte Anzeige sich bewähret oder nicht? noch keinen Bericht erhalten habe, somit die Richtigkeit derselben nicht verbürgen kann, so erachte ich mich doch verpflichtet, Vorstehendes Eurer Excellenz ohnverweilt zu berichten, und für den Fall, daß Hochdieselben wie in dieser Angelegenheit eine bestimmte Weisung ertheilen zu wollen geruhen sollten, mir solche ergebenst zu erbitten; indem ich mit der Versicherung, daß sobald ich von dem Polizey Director betreff der vorerwähnten 4 Fremden irgendeinen Bericht erhalten werde, ich solchen Eurer Excellenz ohnverweilt zu unterbreiten nicht ermangeln werde, die Ehre habe in tiefster Ehrerbietung zu ersterben.

Euer Excellenz unterthänigster Diener

Joh. Albrischesfeld, m.p. Ober Richter²

Kronstadt, am 30. April 1848 Abends.

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 055/1848. Foto 2 801—2 803.

¹ V. doc. 125, 126 și 208, vol. I; doc. 220 și 221, vol. II.

² V. doc. 89.

8

Blaj, 30 aprilie 1848

Alább írtak adjuk ezen bizonyító írásunkat arról, hogy a mai napon ezen nemes Alsó-Fejér vármegyében Balásfalván öszve sereglett adózó népnek, Buttányán János, Pap Sándor és Jánk Ábrahám urak olly utasítást adtak az átlalunk a felséges Királyi Fő Kormány szék rendelete nyomán a hozzájok intézett felszollításunkra, hogy osszoljanak el én mind jelenleg, mind hazamenetelek után legyenek csendesen, — melyre a nép is el oszlott: mihez iképest a mai napon történtekért tőlünk bántodások nem lesz, békességesen haza mehetnek és másoknak is ajánljuk. Balásfalva April 30án 1848. Fosztó Menyhárt sk. főbíró, Miksa János sk. al-ispán.

Subsemnații emitem următoarea mărturie scrisă: azi domnii Ioan Buteanu, Alexandru Pop și Avram Iancu s-au conformat ordinului măritului Scaun gubernial regesc suprem transmis de noi și au îndemnat poporul contribuabil, adunat la Blaj-din nobilul comitat Alba de Jos, să se împrăștie și să se comporte liniștit și acum, și după ce va pleca acasă. Poporul s-a și împășiat. Referitor la cele ce s-au întîmplat astăzi, din partea noastră ei nu

vor avea nici o supărare, putînd să meargă acasă în pace, ceea ce recomandăm și altora.

Fosztó Menyhárt m.p. prim-jude nobiliar; Miksa János m.p. vicecomite, Blaj, 30 aprilie 1848.

Copie. Bibl. Acad. R.S.R. București. Ms. rom., nr. 984. Foto 3331. Publicată de Papiu, *Istoria românilor*, II, p. 283—284.

9

Cluj, 30 aprilie 1848

Nagy méltóságú Gróf, Császári Királyi Kamarás, Királyi Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Urunk!!

Fő bíró Sala Elek atyánkfianak ezen megyei felső répai görög nem egyesült pap Popovics Juonnak a köz csendet és bátorságot veszélyeztető mérezs lázasztásáról tegnap költ tudósítását, az a mellé záratékoktól csatolt szolgabírói körülményes jelentéssel együtt midón kötelességünkbeli folyólag nagy méltóságodnak alázatoson felmutatnók, mély tisztelettel kérjük, hogy a nevezett vakmerő nyilvános bujtogatónak szükséges megfenyítése — minden esetre pedig Felső Répáról léendő minél előbbi elrendelése iránt a dolog sürgetőségehez képest bölcs bélátása szerint hatósan rendelkezni méltóztassék.

Alázatos tisztelettel lévén Excellenciádnak alázatos szolgái

Nemes Kolos megye közcsendi bizottmányából,

Kolosvárt, Szent György haza 30án 1848.

Matskási Pál, főispán
Nagy Elek, főjegyző¹

Exelența voastră domnule camerar cezaro-crăiesc! Domnule guvernator regal suprem. Milostivul nostru domn!

Cu umilință înaintăm exelenței voastre înștiințarea cu data de ieri, a concetățeanului nostru, prim-judele nobiliar Sala Elek. Acesteia îi alăturăm raportul detaliat al judeului nobiliar, împreună cu anexele sale, privind instigarea plină de îndrazneală la care s-a dedat preotul ortodox Ioan Popovici din Vătava, amenințând liniștea și securitatea publică. Datorită urgenței cazului, vă rugăm cu adinc respect pe exelența voastră să binevoiți a dispune cu înțelepciune și eficiență asupra pedepsei ce i se cuvine numitului instigator public. În orice caz, să se ordone cît mai curînd îndepărtarea sa din Vătava.

Rămînem cu umil respect servi supuși ai exelenței voastre.

Din partea comitetului pentru menșinarea liniștii publice din nobilul comitat Cluj.

Cluj, 30 aprilie 1848

Matskási Pál, comite suprem
Nagy Elek, prim-notar¹

Original. Arh.St. Budapest, Fond. G. Pr., nr. 1015/1848. Foto 356.

¹ Guvernatorul va lua măsuri în ziua de 2 mai 1848. V. doc. 50.

Dragu, 30 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Idei 936¹—973²—975³—977⁴ szám alatt költ elnöki rendeléseit tiszteleve, azoknak következésében kívántam Excellentia-dat tudósítani. A drági oláh pap deák testvére még eddig gyanú alá csak annyiban jött, hogy a tudva lévő nyomtatványokat ő küldötte volna ki egy vajdaházi embertől, ki a báró Wesselényi Ferenc udvarában lakó cukrász lakk ablaka alatt benn az udvarban leülvén ebédelni — a drági oláh pap testvére hozzá menjén, ottan hosszason beszélgették, ezt látták báró Bánfi Béla, Soos Gábor a nevelője, a báró kolosvári számtartója Kovács Lajos — ugyan is, hogy levelet adott által, — hogy ottan el olvastatott é? az ottani ki nyomozás rendén gondolom kijön — ezek hármán a dolgot bővebben elé adgyák.

Az oláh deák Pap Todor a Kolosvárra meneteljéből még nem jövén haza, ki nem kérdezhettem — csakugyan amint itten mondatik, Magyar Gorbóra ment az anyósához — azonnal írtam a Kolos megyei bácsi járás szolga bírájának, Farkas Imrének, hogy az írt oláh déákat töstént küldje Drágban.

Itten a corifeusok bé fogatásokra bajos a fellépés, mivel a civile erő minden oláhból áll, a itten lévő klét csapat igazgatósága rendelése ellen nem cselekedhetvén, segítséget adni vonakodnak, ma délire várom a 3ik csapatot a százados úrral, meg válik, ez is ádhat é? csakugyan én ma a Civelével való elfogatásokat ki rendeltem, a katonák száma is nagyobb lévén, s reméllem meg is fog esni — és azonnal Excellentia-dat a dolog állásáról tudósítani el nem mulatom, ha elfogatom őket, bár a katona hatóság fegyveres katonákat adna a boncidai börtönben való lekísérésekre. Tartok tölle, hogy a civilis kísérőkkel baj lesz a falukon, ma lesz itten a három csapatban 60 legény — ebből rendelhemnének, ha rendelések lenne hónap után reggelig.

Idei 936 elnöki szám alatti rendeletében írni méltóztatott nyomozó es-perest urakat⁵ felszólítottam, hogy a ki nyomozáshoz rögtön fogjanak hozzá, s véllem edgyet értőleg munkálódgyanak, s munkálkodásokról értesítsenek.

Telyes tisztelettel maradtam Excellentiának alázatos szolgája

Drág, Szent György hó 30án 1848.

Szabó Józef, tartományi biztos

Măria voastră domnule guvernator, milostivul meu domn!

Am luat act de ordonanțele dvs. prezidiale emise sub numerele 936¹; 973²; 975³; 977⁴. Referitor la ele doresc să vă aduc la cunoștință că fratele preotului român din Dragu, care este student, momentan e suspectat din cauză că șiutele tipărituri ar fi fost trimise de dînsul printr-un om din Voivodeni. Cu acesta el a stat îndelung de vorbă în curtea baronului Wesselényi Ferenc, unde s-au așezat la prînz sub geamul cofetăriei, fiind văzuți de baronul Bánfi Béla, de educatorul acestuia Soós Gábor și de Kovács Lajos, intendentul din Cluj al baronului [Wesselényi Ferenc]. Dar dacă i-a predat sau i-a citit cu acel prilej vreo scrisoare, acest lucru cred că va ieși la lumină cu prilejul anchetei, cind cei trei vor relata mai pe larg despre cele văzute.

Studentul român Todor Pop este plecat la Cluj. Încă nu s-a reîntors acasă și deci nu l-am putut interoga. După cum se afirmă pe aici, se pare că

a plecat la soacra sa din Gîrbou. Am scris de urgență judeului nobiliar al plășii Baciu, Farkas Imre, să-l trimită imediat la Dragu pe numitul student român.

Aici arestarea corifeilor se va realiza cu greu, deoarece forța civilă din Dragu se compune exclusiv din români. Comandamentul celor două unități de aici, având o misiune bine precizată, ezită să-mi acorde ajutor. Astăzi pe la prînz aştept sosirea celei de-a 3-a unități împreună cu domnul căpitan. Vom vedea dacă dînsul va putea să mi-l dea. Eu am ordonat într-adevăr arestarea lor astăzi de către civili. Numărul soldaților fiind mai mare, sper în reușita acțiunii. După arestarea lor nu voi omite să vă îștiințez. Ar fi bine ca autoritățile militare să-mi pună la dispoziție soldați înarmați pentru escortarea lor la temnița din Bonjida. Altfel mă tem că civili vor avea dificultăți cu prilejul escortării prin sate. Azi vor fi aci în total 60 de flăcăi organizați în trei cete. Aș putea să le dau ordin și să dispun de ei pînă poimîne dinineața.

Potrivit ordonanței dv. prezidiale nr. 936 din a.c. i-am somat pe domnii protopopi⁵ să colaboreze cu mine în bună înțelegere, să întreprindă imediat ancheta și să mă îștiințeze despre munca depusă de ei.

Rămîn cu deplin respect servul umil al excelenței voastre.

Dragu, 30 aprilie 1848

Szabó József, comisar teritorial

Original. Arh.St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 100/1848. Foto 447--448.

¹ Guvernatorul I-a îștiințat pe comisarul Szabó József despre măsurile întreprinse de episcopul Lemeni prin ordonanța nr. 936. Cf. doc. 93, 94 și 136, vol. II.

² Doc. 257, vol. II.

³ Doc. 255 și 256, vol. II.

⁴ Doc. 93 și 94 vol. II.

⁵ E vorba de protopopul Pantheleon Popovici din Iclod, și de protopopul adjuncț Gheorghe Thecar din Sic. V. doc. 136, vol. II. Cf. doc. 93, 94, 147, 160, 161, 248, 249, 255, 256, 257, 264, 276, 277 și 286, vol. II.

11

Dragu, 30 aprilie 1848

Nagy méltóságú Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Mái napon tett tudosításomban¹ megírtam Excelentiádnak, hogy a drági négy bujtogatót — a századosnak a hamadik csapattal való megérkezével elfogatom. A százados úr a drági uradalomhoz tartozó Adalin nevű falun keresztül jövén, ottan az emberek megállították, s a százados úrnak úgy adták fel a dolgot, hogy őket a vajdaházi unitus pap tanította, bujtogatta — hihető, a drágiakat is, — mit előtem minyájón tagadtak, s mint hogy a fő hadnagynak ezen másolatban közlett hivatalos levele szerént se maga a fő hadnagy, se a százados megérkezése után a bujtogatók elfogatására, azoknak a bék fogott heijen fegyveres katonák által való megörzésekre, se a bonciuai börtönben való le küldetésekre nem lévén tiszta rendeletek, assistentiát nem figértek; de attól is tartván, hogy a drági s körül bék lévő nép fel lázad, ingérültséget okoz — a katonálkali egyet értesből — mivel az adaliniak nyilatkozatát, mit a százados úrnak nyíltan ki mondottak, magam is bővebben ki-

nyomozni kívánva — a drági bujtogatók bé fogatásokat elhalasztottam, mint hogy tiszán hiszem azt, hogy a vajdaházi unitus pap a legnagyobb bujtogató, annak pedig Excelentiadnak idei 936 szám alatti rendelése² értelmében elfogatásában azon okból, hogy ellene papi ki nyomozás rendeltetett a fogarasi püspök ő nacságától, nem elegyedhetem. Méltoztat Excelentiád nyíltan rendelkezni elfogattathatása iránt, hogy pedig ezen fel lépés sükeresében megötönhessék, méltoztat Excelentiád dandár vezér Gallbrunn úrral úgy intézkedni, hogy a katonaság itten ne csak mint tanyászó, hanem mint igazi asszis-tens léphessék fel. Kegyelmes uram, itten a körül bé lévő több helyiségek felmondván szolgálatyaikat, a drági esemény ki menetelől várnak — ha itt a szolgálat megindul —, reméllem a már felmondott helyiségeket is rendbe hozhatyuk, hogy pedig ezen tejendőnk sükerülhessen — cél erányos lenne Kolosvárról bár száz ötven báró Sivkovits ezered béli gyalogságot is küldeni, bár addig még a vajdaházi pap el fogatik, a robottel megindul a körül bé felmondott helyiségekben, és a csend és rend hejre állíttathatik. Anyival is inkább szükséges, mivel már a drági uradalomhoz tartozó Komlósújfalu nevű helység lakosai egy darab udvari erdőt ki irtottak, és az oláh polgár társok bé is vettek, mit mai napon megbecsültetvéni, a további ezen s ilyen színű eseményekben való téjendőkről rendelését instálom; ha az ilyes színű merész, törvénytelen tettek rögtön nem orvosoltattnak — töbre, töbre menyen. Maga az itten tanyászó százados úr bé ment Kolosvárra — az itteni események és még megeshetőkről a dandár vezér urat fel válagosítandó, s katonai működhetéseinek célszerűen való tejendői iránt nagyobb szabadságot eszközöld; ezeknek megírása s az írt tárgyakban tiszta rendelése instálása után, alázatos tisztelettel maradtam.

A Nagy Méltságú Kormányzó Urnak, Excelentiádnak alázatos szolgája

Drág, Szentgyörgy hó 30án 1848

Szabó Josef, tartományi biztos³

Excelența voastră domnule guvernator, milostivul meu domn!

În raportul meu de azi¹ am scris că mărișii voastre, că odată cu sosirea căpitanului cu unitatea a treia, fi voi aresta pe cei patru instigatori din Dragu. Cu prilejul venirii sale, căpitanul trecând prin satul Adalin, care aparține domeniului Dragu, a fost oprit de oamenii de acolo. Dîn felul cum i-au relatat lucrurile reiese că ei au fost sfătuți și instigați de preotul greco-catolic din Voivodeni — pe semne ca și cei din Dragu — ceea ce este plauzibil. Ei au negat însă acest lucru în fața mea. Potrivit sorisorii oficiale a locotenentului major anexată aci, acesta nu dispune de instrucțiuni precise nici după sosirea căpitanului. De aceea nu mi-au promis ajutor nici pentru arestări, nici pentru pazirea arestaților la locul de detenție și nici pentru escortarea lor la temnița din Bonțida. Fiindcă m-am temut să nu provoac nemulțumirea și revolta poporului din Dragu și împrejurimi, în înțelegere cu militarii, am amînat arestarea instigatorilor din Dragu. Am ținut seama de declarația celor din Adalin făcută fățu căpitanului, asupra căreia doresc să mă lămuresc personal mai amănunțit. Sunt convins că preotul greco-catolic din Voivodeni este cel mai mare instigator. Referitor la arestarea acestuia am ținut cont de ordonanța excelenței voastre nr. 936 a.c.² din care reiese, că împotriva lui s-a ordonat o investigare preoțească de către eminența sa episcopul de Făgăraș. De aceea nu m-am amestecat în această chestiune. Rămîne să dispuneți excelență

În privința oportunității arestării acestuia. Pentru ca acțiunea să aibă un succese mai mare, să binevoiască măria voastră a interveni la domnul general de divizie Gallbrunn, în sensul ca armata de aici să-mi acorde o asistență reală, efectivă, și să nu se rezume doar la a staționa. Ilustrissime domn! În jur mai multe localități refuză prestațiile urbariale, țăraniii așteptând deznodământul evenimentelor de la Dragu. Dacă aici se vor continua slujbele iobăgești sper că vom putea face ordine și în celelalte localități recalicitrante. Pentru ca această misiune a noastră să reușească, ar fi consult să se trimită din Cluj cel puțin cincizeci de infanteriști din regimentul Sivkovich, pînă cînd preotul din Voivodenî va fi arestat, robotele vor fi reluate în localitățile dimprejur, unde ele au fost refuzate, iar liniștea și ordinea vor fi restabileite. Aceasta este necesar cu atît mai mult, cu cît locuitorii români din satul Trestia, care aparțin domeniului Dragu, au defrișat o parte a pădurii alodiale și au semănat locul, ceea ce am constatat chiar azi. Cei instrucțiuni referitoare la acest incident și altele asemănătoare. Dacă nu se va găsi de urgență remediul pentru asemenea fapte îndrăznețe și ilegale, atunci ele se vor înmulții. Domnul căpitan al garnizoanei de aici a plecat la Cluj să-l încunoștințeze pe comandanțul de divizie despre aceste evenimente și despre perspective. El va solicita o mai mare libertate de acțiune militară, pentru ca ea să devină eficientă. Scriindu-vă cele de mai sus și rugîndu-vă a da o dispoziție fără echivoc, rămîn cu plecat respect umilul serv al excelenței voastre preamărite domnule guvernator.

Dragu, 30 aprilie 1848.

Szabó József, comisar teritorial³.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5758/1848. Foto 1433—1436.

• ¹ Doc. 10.

2 Pentru ordonanța guvernatorului v. *Concept*. Arh. St. Budapesta, Fond. G.Pr., nr. 936/1848. Foto 231.

3 Pentru referatul gubernial în problema revoltei din Dragu v. doc. 23.

12

Varsand, 30 aprilie 1848

1848-ik évi April hó 27-én alólírt választmány Gyula Varsándon egybe ülvén végzsileg meghagyott vizsgálatát¹ következőleg megkezdette, és pedig maga eleibe rendeltetvén.

1. Popovics Isaila 65 éves gyulavarsándi görög nem egyesült lelkész, ki is az eleibe terjesztett kérdésekre következő vallomását adta elő:

Miképpen húsvét első napján² utánnam küldöte ebéd előtti órákban szolgabíró Mosoczy Ignác a helység plajásat, erre megjelenni nem akarván, s a másodszori hivatásra sem jelenvén meg, a harmadikra azonban fiam felszollítása után, hogy netálán királyi parancs lenne kihirdetendő elmentem, — ekkor egy alispányi levelet elővévén, a jegyző elleni felkeléstől óvakodnom mondotta, — mire azt feleltem „uram mi hozott tégedet ilyen napon, ne fégy zavart, mert ez az Úr napja, jobb lesz haza menni és nyugodnod a kanapén, mert eddig is mi nyugtalanság történt, annak te vagy oka, mert e helység lakosai nyugodtak lennének, és az úrbérét most is békében szolgálnák, ha te

ezelőtt ide nem jövén a törvény cikkeket nem hirdettek volna ki", ezután haza mentem, s mint öreg ember nyugalomba tettettem magamat, s mi történt egész estvéni felébredésemig mit sem tudok, s csak akkor hallottam az eseményeket.

Ezek után felszollítattiván mi panaszát tudja a községnek jegyzője ellenében, vagy magának volna e panasza? azt nyilvánítá, hogy kevessé bűszke, mert ügyvéd, s a lakosokkal illetlenül bánt légyen, különben is az új törvények szerint új s szegényebb jegyzőt akarnának választani. Erre újra megkérdeztetvén, tudna e valakit megnevezni, kivel történt volna valami méllettatlanság? mire az nyilvánítá, hogy ezelőtt négy öt ével Pop Gyorgye esküdtek ütötte és néhai Ádám Lup meghalálozott agg embert, és többeket, kiket megnevezni nem tud, — adhatnának felvilágosítást.

Továbbá azt adja elő, hogy katonai besorozáskor Pop Gyorgyetől 150 forintot, Pop Mojszától és többektől hol 100, hol 150 váltó forintokat zárt, mellyeknek jegyzékét írásba beadja.

A melly bajai magának voltak, azokat halgatva elengedi, ne hogy boszszúállónak mondattasson.

Az urasság földjeinek és udvar lakóknak erőszakos miképen elfoglalása felől, előadá mikép: húsvét első napján a gulya s ménés pástorok nélkül hagyatván, kik ünnepelni a helységbe jöttek —, ekkor mind az uradalmi, minden a lakosok földjein egyaránt legelve bitangolt, de valamint az előtt, úgy az óta is többé oda senki sem járt, sem járni nem kívánt.

Azon kérdésre, hogy miért rohant a nép az urasági lakokra és kergették a tiszteket? — Igaz miként tisztartói írnok Degré Adolf ellen a nép felingerülve lévén, azért mivel minden alkalommal a lakosok oláh istenét káromolta, a jegyzői háztól azon lármával „lássuk most kinék az istenét káromlandja”, felkeresése végett a nép dühében a tisztartói udvarba béményt, de erőszakot nem követett, mitől a tisztartó úr megijedvén Váriba futamodott, de másnap, hétfőn, Dán Nucz esküdt ember utánna küldvén vissza hívtuk, s haza tértével biztosítván, én Papp társommal, sőt nagyobb biztosítás végett fiamat is zálognak adni köteleztem magam.

Megkérdeztetvén, hogy helybe lakván kitől hallotta név szerint mikép a jegyzőt vessék ki vagy verjék meg? azt felelte: hogy arról szó sem volt, hogy kivessék vagy megverjék, de azt hallotta beszélni, hogy az újabb törvények hirdetése után mondanának fel neki, és változtatnák fel mással.

Azt sem tudom, hogy valakit személyesen kitűztek volna jegyzőnek, hanem hogy inkább alispán urtól egy alkalmatost kérni akarnának.

2-ik Horposz Togyer helybeli bíró az események felett kihalgtatattiván valja: hogy ebéd előtt az előljáróság egybe hivatva szolgabíró úr által, arra utaltattunk, miszerént lennének békében a jegyző irányában a törvény és minisztéri rendelet tartalma szerint, s midőn eloszlottunk, vecsernye után feljövén a jegyzőhöz szolgabíró úrral találkozandó, de kit nem találván, a jegyzőtől hallottam, mikép Papp Gyorgye és Lille Isaila a magyarokat felszólították egyértelemben kivetni a jegyzőt, de én erről mit sem tudtam, onnét eltávoztam, mikor hazafelé mentem találkoztam a templom és korcsmán túl szolgabíró úr hajdújával és Szöllösy Bálint helység plasájával, kik a nevezett Papp Gyorgyét s Lille Iszaillát házokiól többek kíséretében hozták szolgabíró úr ellenbe, ekkor reám kiáltottak a kísérő becsületes lakosok „jöj bíró, tegyünk valami békét, ne hogy e nagy ünnepen az emberek megveretessenek” s viszsa téremmel a mint a korcsma előtt elhalladtunk, abból többen a zajra ki jöttek, név szerint Moldován Mojsza, Orlakán Mikulája, Hamarnyik János s több mások mint egy 25-en, kikkel a jegyzői lak előtt az udvarház irányában álló szolgabíró úr elejébe értünk, kinek kocsija befogva volt, én hátrább

álva, nem tudom mi történt, csak annyit láthattam, hogy szolgabíró úr Moldován Mojszának kalapjával fejére ürött, mire a tömeg közül ezen szó halatszott „*ne üsd, uram*”, ekkor, szolgabíró úr mellé tolakodván, a népet távozásra utaltam, de szolgabíró úr kérdezvén Moldován Mojszát, hogyan hívának, én azonban nem mertem megnevezni, hanem kértem szolgabíró urat, hagyna békét neki, úgyis meg fogom őket annak idejében nevezni, de már akkor a nép a szolgabíró úrhoz azon kiáltozással tódult „*la jel*”, mire én a népet az isten nevében csilapítottam, ne csinálnának bajt, e közt szolgabíró úr közülök kifejlödvén a helybeli és nagypéli jegyzővel mindenharman a jegyzői lakba menekültek, hol előbb a bezárt kaput és ajtót az oda rohanó nép erővel betörvén, a ház ajtajának rohantak, hová én Vég Mitru, Balás Onn és Ádám Flore esküdtekkel szinte bémenvén, a rohanó tömeget elöl álván gátolni szándékoztam, azonban a nép tömegből hangzott azon szóra „*la jel [...] draku mama lui*” Balás Onn esküdtet nyakon ragadták, onnan elrántották, név szerint azonban kik voltak légyen, vallamint a másik kettőt is, kik taszították el, ők legjobban fogják tudni.

Ezek után látván, hogy a néppel nem bírhatok, újra kértem őket az istenre csilapodnának le, midőn fiám és rokonaim körül fogván, engem mint beteges embert hazá voncoltak, — alkonyadáskor azomban mint egy 16 embert biztosításomra magamhoz vévén, ezek kísérézetben a jegyzői lakhoz jöttem látni és visgálni, mi történt légyen, és így harmad magammal a jegyzői lakban bémenvén, megilletődve láttam, mikép a jegyző feje öszve lévén verve és vérezve, kérdeztem, kik ütötték légyen, azt mondá, hogy Tamasdán Mojsza ütötte, „de szerencsém volt Pop Márk Todorba, ki legnagyobb ellensegem vala mind ekkoráig, ez nem hagyott, különben agyon vernek”, kérdésemre, hol lenne szolgabíró úr, azt felelte, hazá ment e? vagy hol van, nem tudná. Ezután hazá távozván, másnap a lakosok józanabb része Aradra az alispán úrhoz menni rendeltek, hogy a bajt a községről elhárítsam.

Hogy mi oknál fogva lázadott a lakosság a jegyző ellen, nem tudom, de nem is tudhatom, mert velem ilyesmit nem tudattak, tudván azt, hogy én a jegyzővel jól élek, mert egy ízben a jegyző szolgálatját felmondván, mint hogy én őt jó embernek esmertem, nem engedtem eltávozni.

Erre Muszkán Szándál szembesítetvén, mikép az elöljáróság és a bíró tulajdon szájából hallotta légyen, miszerint meg kellene változtatni a jegyzőt, mire a bíró elismerte, hogy az elöljáróság előtt volt szóban ezen tárgy, de hogy éppen most és így vessék ki, erről mit sem tudott, mert a jegyző külömben is magától elment volna.

Egyéb eránti az uraság földjébe vasárnap a gulya és ménés pásztorok nélküli oda bé ment legalni, mit én hétfőn reggel megtudván, a helység kocsisát Szápta Juont küldvén egy csődörért, mellyet egy másikkal belfogatni akartam, megparancsoltam általa, hogy a ménest azonnal hajcsák ki, de a kocsis csak a bojtárt találván annak mondotta meg parancsomat. Estve Aradrul haza jövet láttam, hogy a ménés egy része még ott jár, azonnal rendelést tevék annak kihajtására s az óta mint ez előtti senki ott nem jár.

Halottam azt is, hogy Álb Petru, kinek fia a jegyzőnél kanász lévén, számadása alól egy sertvés elveszvén helyette mást volt kéntelen adni, mellyet a mostani zavar alkalmával vissza foglalt volna.

April 28-án. 3-ik. Noe István, Institoris Ignác szolgabíró legénye, előadja: miképen délutáni órákban uram által Lille Izaila és Pap Togyer⁴ után küldetvén, Lilla Izailát háza előtt találván megszólítottam a megjelenésre, de ő azt mondotta, hogy az istenének sem megy ma, mire azt feletem, hogy *de biza kötözve is elviszlek*, erre megindulván Lille Iszaila elkiáltván magát „Hajadasz tetsz”, mire az utcabeliek minden utánunk indultak és mikor a jegy-

zői lak felé közeledtünk már ekkor távolból láttuk, hogy a szolgabíró úrral levett kalappal beszélelt égy, kit nem esmértek, az általam kísért Lille Iszaila annak azt kiáltotta, ne venné le kalapját úgy beszélne, eköben oda érvén, lát-tam, hogy uramat a nép körülvette, én is azonnal azok között uram mellé tolodtam, hol engemet levertek, kalapomat elveitték, de uram felemelvén, a jegyzői lak udvarára, onnan a szobába, majd a kamarába elbújtunk, kik voltak, kik uramat megtámadták és az ablakon kihúzni akarták, nem tudom, mert én mivel csak most szegődtem be, Varsádon ösmerős nem vagyok.

4-ik. Pop Gyorgye 38 éves görög nem egyesült, nős, gyermekes, 2/4 telkes gyulavarsándi lakos kikérdeztetvén előadja: mikép húsvét vasárnap vecsernye utáni időben szolgabíró úr Lille Iszaila és utánam azon okból küldötte legényét, mintha jegyző kitételebe fő részes én volnék — mire mindenketten a jegyzői lak felé elindulgával mintegy 50 ember csoportozott még hozzáink, a mint közelítettünk, távolságbul láttuk, mikép szolgabíró urat némelyek már körül fogták, hogy ezután én is oda érkeztem, láttam mikép szolgabíró úr már nem tudom kalapjával é vagy kezével Moldován Vasiliát pofon ütötte, minek láttára többen azt kiálták, hagyna fel ingerületségével, mert a nép lázas állapotban lévén a dolognak nem jó kimenetele lesz, de kik kiáltották légyen, megnevezni nem tudom, ezek után a nép mindenki ább szaporodván és szolgabíró úrra nyomulván, ő pedig a jegyzői lak ajtaja felé hátrálván, miután láttam, hogy szolgabíró úrral nem végezhettek, nőm unszolására haza mentem, mi történt utóbb, nem tudom, annyit azonban hallottam, hogy a nép a kaput és ajtót betörvén a jegyzőt megverte — ki verte légyen meg, minthogy ott nem voltam, nem tudom, hanem este felé a község bírájával én és többen; kik között Pop Onucz, Nadra Flora, Unguran Petrura emlékszek, a jegyzőhöz a dolog történetét bővebben kitudandók felmentünk, hol jegyző úr szájából hal-lám, hogy a fő vétkes Tamásdán Mojsza vala.

Azon kérdésre, hogy vasárnap a templom előtt ki indítványozta a jegyző kitételeit:

Hateran Juon ifjabbat halottam, mikép mondotta, hogy a jegyzőt ki kellene tenni, de én azt mondottam, nem jó lesz, hanem csak törvény útján lehetne elmozdítani, mit Pop Mitru, Petraj Mojsza és Fraczen Ignat is halottak.

Fogva soha sem voltam.

Ezek után Horposz Togyer bíróval szembesítetvén azon körülményre, hogy vasárnap, midőn szolgabíró eleibe kísértetett, szemközt találkozván, — a bírói kik hívták légyen vissza, mind erre azomban tagadásban maradt, azt állítván, hogy meglehet ugyan, de ő megijedve lévén, reá nem emlékezik.

5-ik. Lille Isaila 24 éves, nős, gyermekes, görög nem egyesült gyulavarsándi, házas, 1/4 telkes gazda kikérdeztetvén előadja: húsvét vasárnapján vecsernye utáni szolgabíró úr legényét és a helység plajását utánam küldvén nékiek azt válaszolám, hogy illy nagy ünnep alkalmával úgy vélem, utánam küldeni nincs rendén — mire szolgabíró úr legénye felelé, mívelem az oláh istenedet, ha máskép nem, vason is elviszlek, — ezután a velem felparancsolt Pop Gyorgye társommal elmeendők megindulánk, s mint közelíténk a jegyzői lak felé, némű távolságba láttam, hogy a szolgabíró urat az utcán mintegy 12 ember körül vette, kikhez mi is oda érve, mielőtt felrendeltetésem okát tudatta volna vélem szolgabíró úr, láttam, mikép Moldován Vasziliát készer arcul csapta, úgy kalapjával is párszor főbe ütötte, erre látván, hogy a nép jobban kezd lázadni, következményeitől tartván, nőmmel együtt haza mentem, s azon túl mi történt, nem tudom.

A templom előtti reggeli gyülekezetbe ki indítványozta a jegyző kitételeit? tagadta mindenkit, hogy gyülekezet volt, mindenkit hogy abba lelt vagy

halott volna valamit, mire szembesítetvén Pop Gyorgyéval ez szemébe mondotta, hogy ő is ott lévén, halotta, mikor Hotoran Juon if. kiáltotta légyen ki a népnek a jegyző kitételét, mit azon módosítással elősmért, miszerént halotta, hogy Hotorán Juon azt kérdezte, *cse ac szokotyit si kum ac vorbit omyny* — de hogy mire kellessék azt érteni, nem tudta.

Szembesítetvén a 3-ik szám alatt kihalhatott Noe István szolgabíró legényével, ez szemében mondotta mind azt, hogy mikor békísérte volna, ő kiáltott a népnek *bajdec tetz*, mind azt, hogy midőn közeledtek az utcán körül vett szolgabíróhoz, ő kiáltotta légyen *nu lova kolop* — az elsőre azonban azt állítja, hogy az csekélyebb távolságra lévő Pop Gyorgyre kiáltott, hogy jönenek a plájással, a másodikra pedig makacs tagadásba maradt.

6-ik. Hotorán Juon mintegy 46 éves, házas, 1/4 telkes gazda előállított kikérdeztetvén az eseményekről; azt valotta, hogy ő az egész dologról mit se tudna, minthogy ő a verekedéshez akkor közelített, mikor a szolgabíró urat az ablakon akarták kihúzni, de hogy kik, azokat nem ösmerette, abba részt nem vett, sőt az udvaron állva Muszkán Szánd helybeli lakosnak azt mondotta, kár, hogy a lakosok illy tettet követnek el, mert rossz következése lehet, mire ő azt felelte, *halgass, mert agyon ver a helység* és elkiáltotta magát „*Dacz [...] dracu mama lui dacz*” kik közül Hotorán Flora és Flora Jank fia Gavrillát, kik velem egy utcába laknak, esmertem fel, kikérdezetet Lille Isaila és Pop Gyorgye vallásuk következetében, ha való é hogy a jegyző kitételét vasárnap reggel a templom előtt ő kiáltotta ki, mit tagadván az említettek szembesítetvén szemébe mondották, de ő tovább is tagadásnál maradt.

Megjegyzendő, hogy a képén látható karcolatokat hol kapta volna, kikérdeztetvén, azt állotta előbb, hogy húsvét vasárnapján a zavarba kaptra, később azt mondotta, hogy elesett, és végre hogy szomszédságában Gulyes Joszifnál verekedés lévén, azok elválasztásába kapta.

7-ik Muszkán Szánd mintegy 70 éves, görög nem egyesült, nős, gyermekes, házas, 1/4 telkes gyulavarsándi lakos előállítatván kikérdeztetett; én későn jöttem a jegyzői lakhoz, akkor is csak az utcán a kerítésen kívül áltva néztem a nép tömeget, kik közül Moldován Mojszát és Pilka Mitrut különösen ez utóbbinak a kezébe egy botot láttam, úgy azt is, mikép a jegyzői lak ablakán benyúlkálva a szolgabíró és a jegyzőt ki akarták húzni, de továbbá hogy mi történt, nem tudom, mert bent nem lévén haza mentem.

Azon kérdésre, mit beszélt Hotorán Juon if. azt felelte, hogy azt nem is látta, nem is beszélt véle, — s ekkor szembesítetvén a 6-ik szám alatt Hotorán Juon if. szemébe mondotta, mikép azon felszólalásra kár, hogy a lakosok ezt cselekszik, nem jó lesz belőle, azt felelte *halgass, mert agyon ver a helység*, azután a népnek kiáltott *dácz [...] dracu mama lui*, mire általános tagadásba maradt.

Azon kérdésre, kik indítványozták a jegyző kitételét, mi okból: azt felelte, mikép ez az egész község és elöljáróság tudta, akarata és határozata volt.

Mire a bíró és elöljárók ki kérdeztetvén azt vallották, igaz, volt szó még tavaszkor, hogy a jegyzőt változtassuk meg, de hogy kivessek vagy megverjék soha szó sem volt ez tudtunkra.

8-ik Gulyes Iosif mintegy húsz éves, nőtlen, előadja, hogy vasárnap Hotorán Juonnal vetekedvén otthon vecsernye után feljött a faluházához igazzságot követelni, de a bíró onnan az ünnep nagyságáért elutasította, haza menvén többé fel sem jött, azon körülményt, hogy elégítéteket követelni volt, a bíró is erősíti, ez alkalommal a katonai karhatalomnál lévő őrmester bejelenté, mikép a reggeli katonai vizsgánál Erdélyi László köztítéz bejelenté, tegnap estve a vallatottat és Pop Márk Todort szükségekről vissza kísérvén,

zői lak felé közeledtünk már ekkor távolból láttuk, hogy a szolgabíró úrral levett kalappal beszélte egy, kit nem esmerek, az általam kísért Lille Iszaila annak azt kiáltotta, ne venné le kalapját úgy beszélne, eközben oda érvén, lát-tam, hogy uramat a nép körülvette, én is azonnal azok között uram mellé toladtam, hol engemet levertek, kalapomat elvették, de uram felemelvén, a jegyzői lak udvarára, onnan a szobába, majd a kamarába elbújtunk, kik voltak, kik uramat megtámadták és az ablakon kihúzni akarták, ném tudom, mert én mivel csak most szegődtem be, Varsádon ösmerős nem vagyok.

4-ik. Pop Gyorgye 38 éves görög nem egyesült, női, gyermekes, 2/4 telkes gyulavarsándi lakos kikérdezettévé előadja: mikép húsvét vasárnap vecsernye utáni időben szolgabíró úr Lille Iszaila és utánam azon okból küldötte legényét, mintha jegyző kitételebe fő részes én volnék — mire mindenkiten a jegyzői lak felé elindulván mintegy 50 ember csoportozott még hozzánk, a mint közelítettünk, távolságbul láttuk, mikép szolgabíró urat némelyek mátkörül fogták, hogy ezután én is oda érkeztem, láttam mikép szolgabíró úr már nem tudom kalapjával é vagy kezével Moldován Vasiliát poson ütötte, minnek láttára többen azt kiálták, hagyna fel ingerülségével, mert a nép lázas állapotban lévén a dolognak nem jó kimenetele lesz, de kik kiáltották légyen, megnevezni nem tudom, ezek után a nép mindenki által szaporodván és szolgabíró úrra nyomulván, ő pedig a jegyzői lak ajtaja felé hátrálván, miután láttam, hogy szolgabíró úrral nem végezhettek, nőm unszolására haza mentem, mi történt utóbb, nem tudom, annyit azonban hallottam, hogy a nép a kaput és ajtót betörvén a jegyzőt megverte — ki verte légyen meg, minthogy ott nem voltam, nem tudom, hanem este felé a község bírájával én és többen, kik között Pop Onucz, Nadra Flora, Unguran Petrura emlékszek, a jegyzőhöz a dolog történetét bővebben kitűzendők felmentünk, hol jegyző úr szájából hal-lám, hogy a fő vétke Tamásdán Mojsza vala.

Azon kérdésre, hogy vasárnap a templom előtt ki indítványozta a jegyző kitételeit:

Hateran Juon ifjabbat halottam, mikép mondotta, hogy a jegyzőt ki kellene tenni, de én azt mondottam, nem jó lesz, hanem csak törvény útján lehetne elmozdítani, mit Pop Mitru, Petraj Mojsza és Fraczen Ignat is halottak.

Fogva soha sem voltam.

Ezek után Horposz Togyer bíróval szembesítettévé azon körülményre, hogy vasárnap, midőn szolgabíró eleibe kísértetett, szemközt találkozván, — a bíró kik hívták légyen vissza, mind erre azomban tagadásban maradt, azt állítván, hogy meglehet ugyan, de ő megijedve lévén, reá nem emlékezik.

5-ik. Lille Isailla 24 éves, női, gyermekes, görög nem egyesült gyulavarsándi, házas, 1/4 telkes gazda kikérdezettévé előadja: húsvét vasárnapján vecsernye utáni szolgabíró úr legényét és a helység plajását utánnam küldvén nékiek azt válaszolam, hogy illy nagy ünnep alkalmával úgy vélem, utánnam küldeni nincs rendén — mire szolgabíró úr legénye felelé, mívelem az oláh istenedet, ha máskép nem, vason is elviszlek, — ezután a velem felparancsolt Pop Gyorgye társommal elmeendők megindulánk, s mint közelíténk a jegyzői lak felé, némű távolságba láttam, hogy a szolgabíró urat az utcán mintegy 12 ember körül vette, kikhez mi is oda érve, mielőtt felrendeltetésem okát tudatta volna vélem szolgabíró úr, láttam, mikép Moldován Vasiliát kétszer arcul csapta, úgy kalapjával is párszor fölre ütötte, erre látván, hogy a nép jobban kezd lázadni, következményeitől tartván, nőmmel együtt haza mentem, s azon túl mi történt, nem tudom.

A templom előtti reggeli gyülekezetbe ki indítványozta a jegyző kitételeit? tagadta mind azt, hogy gyülekezet volt, mind hogy abba lett vagy

halott volna valamit, mire szembesítetvén Pop Gyorgyéval ez szemébe mondotta, hogy ő is ott lévén, halotta, mikor Hotoran Juon if. kiáltotta légyen ki a népnek a jegyző kitételeit, mit azon módosítással elősmért, miszerént halotta, hogy Hotorán Juon azt kérdezte, *cse ac szokotyit si kum ac vorbit ominty* — de hogy mire kellessék azt érteni, nem tudta.

Szembesítetvén a 3-ik szám alatt kihalhatott Noe István szolgabíró legényével, ez szemében mondotta mind azt, hogy mikor békísérte volna, ő kiáltotta a népnek *bajdec tetz*, mind azt, hogy midón közeleddetek az utcán körül veit szolgabíróhoz, ő kiáltotta légyen *nu lova kolop* — az elsőre azonban azt állítja, hogy az csekélyebb távolságra lévő Pop Gyorgyére kiáltott, hogy jöjjenek a plájással, a másodikra pedig makacs tagadásba maradt.

6-ik. Hotorán Juon mintegy 46 éves, házas, 1/4 telkes gazda előállított kikérdeztetvén az eseményekről: azt valotta, hogy ő az egész dologról mit se tudna, minthogy ő a verekedéshez akkor közelített, mikor a szolgabíró urat az ablakon akarták kihúzni, de hogy kik, azokat nem ösmerte, abba részt nem vett, sőt az udvaron állva Muszkán Szánd helybeli lakosnak azt mondotta, kár, hogy a lakosok illy tettet követnék el, mert rossz következése lehet, mire ő azt felelte, *balgass, mert agyon ver a helység* és elkiáltotta magát „*Dacz [...] dracu mama lui dacz*” kik közül Hotorán Flora és Flora Jank fia Gavrillát, kik velem egy utcába laknak, esmertem fel, kikérdeztetett Lille Isaiá és Pop Gyorgye vallásuk következetében, ha való é hogy a jegyző kitételeit vasárnap reggel a templom előtt ő kiáltotta ki, mit tagadván az említettek szembesítetvén szemébe mondották, de ő tovább is tagadásnál maradt.

Megjegyzendő, hogy a képen látható karcolatokat hol kapta volna, kikérdeztetvén, azt állotta előbb, hogy húsvét vasárnapján a zavarba kapta, később azt mondotta, hogy elesett, és végre hogy szomszédságában Gulyes Joszifnál verekedés lévén, azok elválasztásába kapta.

7-ik Muszkán Szánd mintegy 70 éves, görög nem egyesült, nős, gyermekes, házas, 1/4 telkes gyulavarsándi lakos előállítatván kikérdeztetett; én későn jöttem a jegyzői lakhöz, akkor is csak az utcán a kerítésen kívül álva néztem a nép tömeget, kik közül Moldován Mojszát és Pilka Mitrut különösen ez utóbbinak a kezébe egy botot lattam, úgy azt is, mikép a jegyzői lak ablakán benyúlkálva a szolgabíró és a jegyzőt ki akarrák húzni, de továbbá hogy mi történt, nem tudom, mert bent nem lévén haza mentem.

Azon kérdésre, mit beszélt Hotorán Juon if. azt felelte, hogy azt nem is látta, nem is beszélt véle, — s ekkor szembesítetvén a 6-ik szám alatt Hotorán Juon if. szemébe mondotta, mikép azon felszólalásra kár, hogy a lakosok ezt cselekszik, nem jó lesz belőle, azt felelte *balgass, mert agyon ver a helység*, azután a népnek kiáltott *dácz [...] dracu mama lui*, mire általános tagadásba maradt.

Azon kérdésre, kik indítványozták a jegyző kitételeit, mi okból: azt felelte, mikép ez az egész község és elöljáróság tudta, akarata és határozata volt.

Mire a bíró és elöljárók ki kérdeztetvén azt vallották, igaz, volt szó még tavaszkor, hogy a jegyzőt változtassuk meg, de hogy kivessék vagy megverjék soha szó sem volt ez tudtunkra.

8-ik Gulyes Iosif mintegy húsz éves, nőtlen, előadja, hogy vasárnap Hotorán Juonnal vetekedvén otthon vecsernye után feljött a faluházához igazságot követelni, de a bíró onnan az ünnep nagyságáért elutasította, haزا menvén többé fel sem jött, azon körülményt, hogy elegtételet követelni volt, a bíró is erősít, ez alkalommal a katonai karhatalomnál lévő őrmester bejelenté, mikép a reggeli katonai vizsgánál Erdélyi László közvitáz bejelenté, tegnap estve a vallatottat és Pop Márk Todort szükségekről vissza kísérvén,

halotta, mikép illetén beszélgetést tettek „nézd, menyi katonaságot hoztak nyakunkra, de majd elmennek ezek és mi kiszabadulunk és megint itt maradunk” — mit a vallatott úgy módosított, hogy Pop Márk Todor annyit mondott, lássátok mennyi katonát hoztak reánk, de tudom én, hogy csak addig leszek én bezárva, még a jegyző haza jövend, mert én mentettem meg a jegyzőt, többiben tagadásban maradt.

9-ik Pop Márk Todor mintegy 25 éves, nős, görög nem egyesült gyula-varsándi lakos elő állítatva kikérdezettévé, előadja: én mint fiatal ember vasárnap délután az idevaló szokás szerint a mezőre a falu közelébe lévő tánc-höz kimentem mulatni, honnat azonban egyszer az halatszott lármára felkeredvén Demian Juon Gavrilla fiával bészaladtunk a helység háza felé, s a jegyző lakhoz akkor értünk, midőn már az utca ajtó kapu betörve volt, a tömeg a laknak ajtaján bétörni akart — és Magyar Palkót verte, hol magam közbe vettén az istenre kértem a népet, ne bántanák, mert rossz következése lehet, és majd fellázadnak a jegyző ellen is, sikerült is Magyar Pált megmeneteni, hogy kiszabadulhasson és más szobába az ágy alá bújhadt, e közben én is ökökkel egy ütést kaptam, de hogy ki ütött meg vagy hogy kik voltak jelen a tömegből, egyet sem tudok megnevezni. Ezután Dán Nutznak felszólítására, csalnám el a népet ezzel mintha Magyar Palkó a korcsmába menekedett volna, mennenk őt ottan megverni, mit is kiáltván előre iramlottam, s az egyben csoportozott nép egy része utánnam el is jött — de hátra nézve látván, mikép nagyobb része ott maradt, vissza tértém, ekkor láttam, mikép már a tömeg a jegyzőt a székekre leverte, én az embereket az istenre kérve magamat közöttük keresztül fúrva háttal a jegyzőre vetettem, s a jegyzőt, kit talán agyonverték volna dühökbe, megmentendő magam fogtam fel egy pár ütést a fejemen és a kezemen, s így a jegyzőt a további veretetéstől ez embereket feltartván, ezt egy székre leültettem, ekor láttam, mikép a nép dühöngésbe lévén a szolgabírót kiáltottam, azt keresvén, kemencét betörték, ágyakat felhánták, feldülték, melly keresésük között Magyar Palkót egy ágy alatt megtalálván lábánál fogva kihúzták, közben vetésemre azonban ezt is nem bántva eleresterték, — kik voltak azonban mind ezek, a nagy tömegből senkit föl nem ösmerhetvén megnevezni nem tudok; kérdezessen azonban meg Mihelyes Mikula, ki nem verekedvén, engemet felszólított, mit akarnék itten, és én azt felletem, hogy békét akarnék csinálni — ezek után haza tértém, és csak a nép tökéletes eloszlása után estve mentem megint fel a jegyzőhöz, kérdezni hogy volna, ott találtam az eleki káplánt a jegyző sebeit kötözni.

További kérdésekre előadja, mikép halotta már azelőtt beszélni, hogy a jegyzőt ki kellene tenni, úgy azt is, hogy húsvét vasárnapja reggelén a templom előtti gyülekezetbe — hol ő jelen nem volt — azt kiáltották, hogy a jegyzőt tennék ki, de hogy minden ezeket kiküld halotta, nem tudja.

Ezek után szembesítetvéni Dán Nuccal, ki szemébe azt valotta: emlékszel é, hogy ott lévén gátoltalak, hogy a szolgabíró úr után ne rohanjatok a házba, mikor te azt felelted, nem is szolgabíró urat, hanem a legényét keressük, erre én a veszedelmet látván, azt hazudtam, hogy a hajdú a kerítésen ált szaladt légyen el, s ti utána mentetek egy darabig, de észrevévén csalatástokat megint vissza jöttek — a vallatott azonban ezeket állhatatosan tagadta.

Szembesítetvéni Erdélyi László a karhatalommal kirendelt köz vitézzel, ki valamint a 8. szám alatt lévőnek szembe mondotta, te és társad beszéltek, jóvan jó, majd elmegy a katonaság, mi pedig itt maradunk, kiszabadulunk — mit a vallatott úgy módosított, mikép igaz, hogy én ezt mondottam, a katonaság elmegyen, én pedig kiszabadulok, csak jöjjön meg a jegyző, mert én szabadítottam meg őt.

Ezután a vallatott azt mondá, no jó, ha így van, hát rendeltessenek és kérdezzenek ki Matyucz Iosif és Hotorán Mitru szolgái, ezeket a néptörömegből emlékszem, hogy láttam, ők többet tudhatnak, mint én — mire

10-ik Otlakán Petru, Hotorán Mitru szolgája, görög nem egyesült, mintegy 19 éves, nőtlen, otlakai születés előállítatván kikérdezettével előadja: én is mint nőtlen a falu szélén lévő tánca mulattam, halván azonban a helységből a lármát, a többiekkel bé siettem, de már akkor értem oda, midőn már a néptörömeg a betört utca ajtón és kapun a ház ajtajánál tolontott, hová én is szát tátani szerencsétlenségből belfúrván magam, egyszerre a nagy tömegnek az udvarról való erőszakos nyomulására bétörvén a ház ajtón én is a többivel a szobába bétodultam — ekkor láttam, hogy Pilka Mitru Mik. juhász a jegyzőt ruhájánál fogva, Tamasdán Mojsza szinte juhász pedig a kampójával vagy juhász horoggal a jegyzőt főbe ütötté, úgy azt is, hogy Pop Márk Todor a jegyzőre vevén magát, tiltott és kírt mindenkit, ne verekednének és midőn a jegyzőt védte és mentette, őt is több ütésük főbe és másutt érték, és így a további veretését megakadályozta — ezután a sokaság a szolgabírót keresvén, az ágy alatt megtalálván Magyar Pált, Matucz Josif szolgája lábánál fogva húztá ki, ezalatt én részt kapván az emberek között, kiket nem esmérek, haza távoztam, s mi történt utóbb, nem tudatom.

Szembesítetvéni Pop Márk Todorral, szemébe mondotta, látni kellett neked Tamasdán Mojszát, midőn kampujával a jegyzőt főbe ütötté, mert te is kaptál egy ütést és arccal a verekedés felé voltál, Pop Márk Todor azomba makacs tagadásba maradt.

10-ik Magyar Pál 45 éves, római katolikus, gyulavarsándi, nős, gyermekes, 1/4 telkes lakos kikérdezettével valja, vasárnap délután a korcsmában lévén, látván, hogy a nép a jegyzői lak felé tódul, én és Suller Ferenc és György, Toth János, Balogh Bernát helybeliekkel oda futottam, és láttam, mikép szolgabíró úr az emberek közül egyikének kalapja feltéve lévén, hozzá ütött, mire Moldován Mojsza legelső ütötté szolgabíró urat, kalapját leverte, ruháját letépte, hogy frakjának vagy hogy hívák darabja kezébe maradván, mit mutogatott is később — ekkoron szolgabíró úr közelébe menvén kértem, menjen el, mert rossz vége lesz mind neki, mind a jegyzőnek a mint kiáltják, be is mentek, de nép utánnok ment, én a népet feltartani akartam, a ház ajtó előtt, hogy azomba hárulról verni kezdették, magam is a szobába békem mentem — hol az ajtót a külső erőszakos nyomás miatt bék nem zárhatván, egy szegletbe vonultam és reám rohanó népet ösvetett kezekkel kértem, ne bántana, de erre nem ügyelve legelső Betye Mojsza ezen szavak között „*aci jeszt amu [...] 7⁸ maria munyeta nicsi nu maj mere de acsi ke si tu tot pe linga domn jesty*”, ökössel szemembe vágott (melynek kék veres sebhelye a választmány előtt látható volt), ezután több ütést is kaptam — hol ökössel, hol pálcával arcba, főbe hol értek, még egészen leverték a földre, ekkor lábbal tapostak, de kik voltak, minyáját nem tudom, láttam mint legvitézzel Pap Márk Todort, Moldován Mojszát és Otlakán Mikulájt, mi történt e közt, nem tudom, mert elájulva voltam, hanem emlékszem, hogy ájulásomból Gules Likának Mojsze fia emelt fel a földről, ki is általáolelvin az ingét is bevérezte, ezután pedig még mindég dühöngvén a nép, a másik szobában az ágy alá bújtam, honnat szolgabíró urat keresvén, engem az ágy alól nem tudom lábonnál fogva ki húztá ki, de amikor már nem bántott senki.

Pap Márk Todorral szembesítetvéni — szemébe mondotta, nem te, hanem Gules Mojsza mentett meg a bizonyos halálomtól, kinek inge véres is lett, te pedig ütöttél, szememmel láttalak — Pap Márk Todor azomba valommásánál maradt, sőt annak bizonyosával, hogy ő mentette légyen Magyar Pált, hivatalozott a jegyzőnre, ki szinte ekkor Gyulavarsádon lévén — ki

kérdeztetvén azt felelte, hogy ő arról, hogy ki óvta légyen meg Magyar Pált, nem tudja, mivel ő kin volt, de hogy férjét Pop Márk Todor védte légyen, az bizonyos.

11-ik Lille Mikora 35 éves, görög nem egyesült, 2/4 telkes gyulavarsándi lakos, nős, gyermekes előállítatván az eleibe tett kérdésekre következő vallomást tet: én vasárnap délután a korcsmába egy pohár bort inni voltam, hol egyszer lármát hallottam kívülről, mire én kiszaladtam, fel mentem a zajongó néppel a jegyzői lak felé, hol az utcán áltott szolgabíró úr a véle beszél Moldován Mojszát saját kalapjával néhányszor arcul csapta, én a nép ingerültségét látván azt mondottam az ott álló jegyzőnek, távozzanak el, mert amint látom, rosz következése lesz és az isten minyájunkat meg ver — el is távoztak a jegyzői lak udvarára, mellynek ajtaját és kapuját magok után bezárták ugyan, de a lázas nép néki rohanva bétört, a mikor fiam feltalálván haza vezetett — mi történt utóbb, nem tudom.

Kikérdeztetvén továbbá, vallja, hogy szolgabíró urat valaki megütötte vagy melybe ragadta volna, nem láttam, arról nincs semmi tudományom, hogy a népnek valami rosz előre eltokélt szándéka lett volna, se a templom előtti gyülekezetről mitsem tudok — úgy senkit sem nevezhetek meg a sokaságból, mert nagy tolongás volt.

12-ik Alb Pétrü, görög nem egyesült, 50 éves, gyulavarsándi, házas, gyermekes, a történetekről kikérdeztetvén azt állítja, hogy ő a község gulyása lévén, egész nap a marhánál volt s még templomba se ment.

Kikérdeztetvén, hogy a jegyzőnek egy herélt kocaját mikép hajtotta vasárnap el, ha nem volt a faluba, valja: én nem hajtottam hanem egy 13 éves fiam jegyzőnél kanászkodván, keze alól elveszett egy koca, mellyet a maga béréből kellett megfizetni szolgálatjából kiléptekor és ez a fiam hajtott onnan el egy kocát azon lázas részegségibe, de másnap a kocát vissza bocsátotta, mit a jegyző kanásza bizonyíthat.

Elő állítatván a jegyző kanásza a vallataitotnak állítását és hogy a koca vissza került, a nyájba légyen, megerősítette.

13-ik Moldován Vaszilia, görög nem egyesült, mintegy 22 éves, házas, atyájával Moldován Juon öreggel egy kenyeren, az előtett kérdésekre következőket adta elő: mikép húsvét vasárnapján délután, midőn a szolgabíró legcnye káromkodva felkísérné Lille Izailát és Pap Gyorgyét, a néppel a tömegbe fellőttem, és a jegyző szavára feltettem kalapomat és azt szolgabíró úr látván, egyszer vagy kétszer pofon vágtott, erre felkiáltott úgynevezett Pirkó Lup, ne üss uram, mert nem jó lesz mindenjárt és miután Moldován Mojszát is pofon ütött volna, ez szolgabíró urat ezen szavak között „[...] dumnezeu tea dom-nulye nu mi lovi“ melyen ragadta, mikor én azt láttam, haza takarodtam, apámat is kértem, jönne haza, de az ott maradt, mi történt tovább és kik voltak jelen, nem tudom.

14-ik Vid Mitru, helybeli esküdt előljáró, mintegy 45 éves, görög nem egyesült előadja, miszerint akkor érkeztem, midőn a ház ajtajánál tolakodott betörni, név szerint Szabó Szilika máskép Vaszilia Moldován Mojsza, Otlakán Mikulaet esmertem meg, ezekkel bírkóztam, a nép szaporodván, engem a falhoz vágtak, s az erőnek így többé ellen nem álhaván eltávoztam, hallottam azt is a szobából kiáltani „Lovacz la brink pe Balás On [...] draku mamalui“, de a szobába nem férhetvén, ki kiabált nem tudom, valamint mint történt minthogy Magyar Palkót verni kezdetük — hozzá téven, hogy Moldován Mojsza legdühöttebb volt ugyan, de boros fővel volt.

15-ik Adam Flore helybeli esküdt előljáró előadja, hogy mire odaért, a szolgabíró és jegyzővel bezárkózva voltak már, és látta, miszerint Szabó Szilika vagy Vaszilia Moldován Mojsza és Otlakán Mikuláj elől az ajtót oštrot-

molták, én Balás On, Vid Petru esküdt társammal és a bíró s nép között odáig vergődvén sikerült védeni egy ideig és egy ízben eltávolítani, különösen Szabo Szilikát máskép Vasziliát általkarolva baráti csókok között ki húztam az udvarra, hanem Moldován Mojsza nekünk szaladván egy vál lökéssel ezen szavak közt „*Hajda sz nye begem*” karjaim közül kiszabadította, azután Moldován Mojszát karoltam át és csókolgattam, de a tömeg reám rohanva falhoz szorított, elszalasztottam, láttam azonban, hogy mind a három megnevezett a jegyzői lakba berohant, ekkor életem féltvén eltávoztam.

16-ik Balás On, helybeli esküdt elődjáró előterjeszti, miképen otthon lévén a lár mára felszaladván a jegyzői lakhoz, már a nép az udvarba volt, a szoba ajtót ostromolta, honnét esküdt társaim és a bíró segítségével Moldován Mojszát én rántottam el, de ez magát kezemből kifejtve megragadta kezem, mikor hátulról a nyakamban lévő bundámat húzni kezdették, a minthogy bundám kötőjét elis szakaszoltották, ekkor én is magam Moldován Mojsza kezéből kirántván, bundám felvettem és láttam, midőn Betye Mitru Mojsza sia ütötte Magyar Palkót ököllel legelső főbe, látván pedig, hogy a tömeggel nem bírhatok, életem féltve hazá mentem, egyébaránt Moldován Mojsza közösen ösmért zavargó ember.

April 29.

17-ik Betye Mojsza, 28 éves, házas, gyermekes, gyulavarsándi, pap szolgája, 1/4 telkes gazda kikérdeztetvén valotta, én mit se tudok az eseményekről, se arról, ha valami előkészületek lettek volna a jegyzőt kivetni, se hogy a nép megelégedetlen lett volna véle, mert én valamint most is helybeli lelkész Popa Isailának aratás olta szolgálatjába lévő, mindég a tanyán voltam, a húsvét vasárnap eseményről is csak annyi tudományom van, hogy a tanyáról megjövén, az isteni tiszteletre is későn érkeztem, ebéd után pedig — mint a helybeli szokás — én is a mezőre a táncosokhoz mulatni mentem, honnat a lárma hallatára sokan befutottunk, de kik közül egyet sem ismérvén, megnevezni nem tudok, a jegyzői lakhoz akkoron értem bé, mikor már Magyar Palkót megverték, de a jegyző megverettetésén jelen nem voltam, Magyar Pálra igaz én is egy pofont vágtam kint az udvarba, de a szobákba nem voltam, mert már akkor a nép kijött.

Ekkor szembesítetvén Magyar Palkóval, ki is szemébe mondotta, Mojsza emlékszel, hogy öszvetett kezekkel kértelek mindenjáratokat, ne bántanárok, de te ezen káromlások között, „*acsji jeszty amu [...] maria munyeta nicsi nu maj mere de acsi ke si tu tet pe lenge domnyi esty*”¹⁸ legelső ütöttél ide a sebhelyre, — szemére mutatván — mire a vallatott elesemérte, hogy a szobába ütötte meg egy pofonnal, hozzá adván, hogy ürötte még Gulyás Mojsza is, de hogy karmolta volna, tagadta.

Kikérdeztetvén továbbá, kik voltak bennt a szobába és mit vagy kit kerestek? hogy miért jöttek vagy kit kerestek mások, nem tudom, én csak Magyar Pálra ütöttem egyet, s elmentem — láttam bent Gulyás Mojszát, kívül Pop Márk Todort, Moldován Mojszát, Otlekán Mikulát, Tamásdán Mojszát és Szabó Silikát és láttam ez utolsót a folyosón lévő notáriusnétől mint régi adóságát egy ezüst forintot kérni, ezt megis adta szemem láttára.

Megkérdeztetvén, hogy hétfőn miért csoportozott a nép megint öszve, azt felelte, mit se tud többet.

18-ik Dan Nucz, 60 éves, gyulavarsándi, házas, gyermekes, 1/4 telkes gazda előadja, vasárnap délutáni üdőbe felmentünk a bíróval a jegyzői lakhoz, hol szolgabíró úr a bírótól azt kérdezte, van-e kéznél valami plajás vagy

kisbíró, mire a bíró azt felelte, uram, ezek ma elszórva vannak talán a korcsmába, mire szolgabíró úr a legényét a korcsmába küldvén, hogy venne egy plajást maga mellé és hoznák eleibe Lille Iszaila és Pop Györgyét, mire a bíró kérdést tőn, miért kívánja ezeket fel? szolgabíró úr azt felelte, mivel tudtomra esett, hogy ezek a magyarokkal össze beszéltek, mikép a jegyzőt vették ki, mire a bíró kérte volna, hogy mai ünnepen hagyna fel vele, de szolgabíró úr azt mondta, talán ti akartok fejetlenséggel uralkodni egyedül, és erre én azt mondám, menesen isten, — ekkor szolgabíró úr elutasított *Mennyetek haza*, mire én egyik utcán magam, a bíró másfelé maga házához indultunk, az utcának közepe táján hátra tekintvén és látván a nagy néptömeget, vissza tértem, de már ekkor zajongók közébe bé nem mehettem, láttam azonba valakit egy bottal a nép felett hadarászni, ki volt azonban, nem tudom, ezután békátrálván szolgabíró úr a jegyzői lakba, a nép utánna tódult, közölik felesmertem Pop Márk Todort ottan forogni, kit lebeszélni iparkodtam a szobába szolga bíró úr üldözésétől, mire ő azt felelte, nem keressük mi a szolgabírókat, csak a katonáját, mire én hogy be ne rohanjanak a házba, azt állítottam — bár nem láttam —, hogy menyetek arra, mert a hajdú a kerítésen keresztül elláttott erre, egy része elindult a katona után, de látván a nép csalattatását, vissza került, én pedig a népről ezért tartván eltávoztam és egyebet nem tudok.

Kikérdeztetett, mit tud, miért kívánta a nép a jegyzőt kivetni? nem tud mit se előbből, hanem miolta az újabb rendeletek a nép örömré kihirdetettek a lakosok között, átaljában elégedetlenség nyilatkoztatott minden a bíró, mind a jegyző ellen.

19-ik Gulyes Mojsza, 35 éves, uraság béreresse, előállítatván, kikérdezetve előadja, mikép húsvét vasárnapján a helység túl részén lévő korcsmába, melynek szomszedságába nénemet, ki férjével nem él, verték, én közibük menvén eloszlattam, onnét vissza felé jöttömbé Gulyes Josef háza előtt nemely síheder legények ütésekkel megtámadtak, és kalapomat elvették, kalapomat azomba vissza kapván hazafelé indultam, láttam kis távolságról a szolgabíró legényét és a korcsmából indult néptömeget a jegyző lak felé jönni, ezek előtt jött azomba előre Moldován Vaszilia és Moldován Mojsza, kiket szolgabíró úr megtámadván, miért ne vennék le kalapjukat, mind a kettőt arcul verte, hogy Vasziliának a sapkája leesett, Mojszának pedig a kalapját lekapván azzal verte, mire ez azonnal szolgabíró úrnak ugorván megragadta, láttam is szolgabíró úr ruhájának egy darabját kezében hordotta és mutogatta, ez alatt a néptömeg is oda érkezvén, szolgabíró úr behúzódott a jegyzői lakba, a nép először a kaput és az utca ajtót betörte, utánna rohant és üldözte, a jegyzőt mint hallottam, nem is akarták bántani, hanem azért támadták meg, mivel a szolgabírót előlök elrejtette, én az utcán állottam addig, még a nép nagyobb része elhúzódott — s csak néhány legények maradtak, kiket bémenvén én is a jegyzőnél s jegyző siránkozására, nehogy a széjel heverő tajt pipákat elvigye, kit kéréssel, kit a kezembé lévő pálcikával haza kergettem, láttam Matyucz Josif szolgáját Birle Iliét, Pap Márk Todort nem láttam, de szavát halottam, Ottlakán Mikuláét láttam, de másokat a sokaságba nem.

Minden más kérdésekre azomba tagadásba maradt — szembe áltatván Magyar Palkóval azon kérdésre: te az egész verekedés alatt jelen voltál, mert Magyar Palkót te mentettek meg? én uram nem mentettem, mert én csak akkor mentem békét, mikor a nép nagyobb része már kitakarodott, Birle Ilie szolgabíró urat keresvén, az ágy alól Magyar Palkót húzta ki, s kérdésére, kit keres, azt mondá, szolgabíró, ezután az almáriumot ezen szavakkal akará kinyitni „...J mama lui szolgabíró dare atsi fi“, de én többek segítségével nem engedtem és őt kilőttem a házból. Szembesítetvén Bety Mojszával ez sze-

mébe mondotta én is ütöttem, te is ütötted, de a vallatott ezt igazságtalan állításnak mondva el nem esmérte.

Még az utcán áltam láttam, hogy midőn a pili jegyző az ablakon kiugrott, a kiáltott *Jaka szolgabiró*⁵, de a jegyző magát megösmertette, elhagyta.

20-ik Hotorán Szánd, 52 éves, 3/4 telkes gazda kikérdeztetvén azt állítja, hogy ő verekedés alatt a korcsmába ivott, a tömegbe nem mert elegyedni, a jegyzői lakhoz fel nem ment, se sia ott nem volt, ki most is eddig se volt részes.

Azon kérdésre, hát hétfőn reggel te a jegyzőnél lévén, kérdezted kik voltak ki a népet feladta, hogy a jegyzőt kitenni akarja, és kik voltak még azon 8 ifjak, kik szinte azt kérdezték fenyegetvén, hogy az egy órát sem fog élni — azt felelte, egy istenre, egy lelkemre sem nem tudom kik voltak, az igaz azt kérdeztem, hogy ki verte meg olly nagyon, mire Tamásdán Mojszát és Hotorán Jakab fiát nevezte meg.

21-ik Hotorán Juon, Szandunak fia mintegy 20 éves kikérdeztetett, a templom előtti gyülekezetbe hol jelen volt, mi beszéd volt? kik üldöztek a szolgabírót? ki verte a jegyzőt, Magyar Pált, mit szólott a jegyzőnél, és ha valyon részeg volt e? igaz, hogy a templomba voltam, láttam a gyülekezetet, de mi szó volt ott, nem tudom, én a jegyzőnél nem voltam, nem is tudom, ki mit művelt, és a jegyzőnél se szólottam, részeg pedig valamint vasárnap úgy soha se voltam.

22-ik Pirka Lup, 35 éves, geyrmekes, házas, zsellér lakos kikérdeztetvén előadja, hogy a templom előtt a helység községe egybe gyűlvén az igaz kikiáltatott, mikép a jegyzőt vessük ki, de ki kiáltotta, nem tudom, azt se, ki álott a tömegbe előttem, ki álott jobbra vagy balra mellettem vallani nem tudom, innét hátra mentem, délután szolgabíró úr Pop Gyorgye és Lille Iszailla után küldvén, halottam, mikép vezetvén a hajdú Lille Iszaillát kiáltott „*hajdacz omirny ke nye lega*”, ekkor a tömeg felkerekedvén én is velük mentem, de előbb Moldován Mojsza és Vaszhilia menvén és mivel fövegeket le nem vették, szolgabíró úr Vasziliát azután Mojszát ütötte, ezután Mojsza megragadva szolgabíró urat, a nép körül fogta, mire én azt kiáltottam szolgabíró úrnak, *ne báncsad, uram, mert roszul lesz*, ezt pedig azért mondottam, mert láttam a nép felháborodását, de ezek után szolgabíró úr a jegyzői lakba békázódván én eltávoztam, mi történt tovább, mit sem tudok.

23-ik Birle Ilie, 22 éves, Matyucz Josif szolgája előállítatván kikérdeztetvén, általánosan mindeneket tagadott, mondva, én vasárnap délután gázdám rendeletére kimentem a juhok elválasztására honnat későn érvén vissza, mikor már a nép nagyobb része eloszlott, ekkor láttam Pop Márk Todort, Moldován Mojszát, Otlakán Mikulát az utcán hazára menni, egyebekre nem emlékszem, ott halottam Kardos Juontól, hogy ő húzta volna ki az általam ismert Magyar Palkót az ágy alól, miér, nem tudom.

Szembesítetvén Gulyes Mojszával, ki is szemébe mondotta, te voltál, ki Magyar Palkót az ágy alól kihúztad lábánál fogva, és azon kérdésre, kit keresné, azt mondád, a szolgabíróit, ezután kályha kemencén által ugorván az almáriumnak estél ezen szavakkal [...] *mama lui de szolgabiro a csi a fi, s akartad kinyítni, de én nem engedtelek, erre a vallatott elesmérte, mikép az almáriumba igaz kereste a szolgabírot, de a Gules Mojsza is kereste volt, azt azomba, hogy Magyar Palkót kihúzta volna, álhatalatos makacssággal tagadta.*

További kérdésekre láttam, hogy a juhász Tamásdán Mojsza és Otlakán Petru ütötték a jegyzőt főbe — mire szembesítetvén Otlakán Petruval azt mondotta, én nem láttalak, csak másoktól halottam, hogy te is ütötted volna

— továbbá én nekem semmi okom nem volt a szolgabírót üldözni, de a néppel én is őt kerestem, de kik voltak még Gules Mojszán a jegyzőnél és az eleki káplánon Hotorán Mitru if. Juon fia, Morosán Mihály fia, Hotorán Gavrilla, Gules Gligor, Barna Pista fián kívül nem esmértem senkit, se nem biztatott senki és én semmit se tudok, szembesítetvén egyenként a fentebbi nevezettekkel mindenjában, szemébe mondotta, hogy hazudik.

24-ik Kardos Juon, 35 éves, házatlan, gyulavarsándi lakos előállítatván körülményesen kikérdezettetvén azt valja, én se reggel a templom előtti gyülekezetbe nem voltam, se délután a zavar kezdetekor, csak későn jöttem, de bé sem mentem, én Magyar Palkót se láttam, se semmit nem tudok.

Szembesítetvén Birle Ilie szemébe mondotta, te húztad ki a Magyar Palkót, mit Kardos Juon valónak elősmért maga tettének lenni.

Azon kérdésre, kik voltak még bent ez alkalmmal a házba, és kit kerestetek? annyit tudok, hogy a faluval a szolgabírót kerestük, de kik voltak mások, nem tudom — Birle Iliével újra szembesítetvén, elesmérte, miszerint Hotorán Mitru ifjabb Juon fia, Marosan Mihály, Hotorán Gavrila fia, Hotorán Mitru Mik szolgája, Gules Gligor, és Barna Pista fia is jelen voltak, és egyebek, a nevezettekkel azomba szembesítetvén azok tettöket tagadták.

25-ik Barna Josef Pista fia, 25 éves, házas, kikérdezettetvén előadja, miszerint húsvét vasárnapján, midőn a templomból reggel haza felé menvén Pop Gyorgye, Lille Iszaila felszólította minyajokat, hogy másnap egyértembe tegyék ki a jegyzőt, jelen voltak közölöök emlékszek Varga István, Balog Bernát, Toth János, Suller György és Ferenc és az egész magyar község — délután akkor jöttem fel, mikor az ablakon szolgabíró urat húzták ki és Magyar Palkót, kinek védelmére siettem megverték, hol a hátról nyomuló erősebbek, engem is bétoltak a szobába, de honnat az ablakon az nótáriusnéval hamar kiugrottam -s ezután akkor mentem bé, mikor a jegyzőné és az eleki káplán bémentek, de már akkor vége volt mindennek.

Szembesítetvén Birle Iliával és Kardos Juonnal, Birle Ilie szemébe mondotta, hogy mikor Kardos Juon Magyar Pált az ágy alól kihúzta, Barna Józef jelen volt, Kardos Juon azomba azt mondja, nem láttam, nem mondhatom, a vallatott azomba ezt álhatalatosan el nem ösmérte.

Kelt Gyulavarsádon, April hó 30-án 1848.

Institoris László, választmányi elnök

Csontos István mk., választmányi tag

Spech Imre mp., főszolgabíró és
Babó Imre, esküdt⁶

Cu ocazia ședinței din 27 aprilie 1848, subsemnații membrui ai comisiei ne-am început ancheta la Vărșand, conform deciziei comitatense¹, și am chemat în fața noastră pe:

1. Preotul ortodox Isailă Popovici din Vărșand în vîrstă de 65 de ani, care la întrebările ce i s-au adresat a mărturisit următoarele:

În prima zi de paști², înainte de masă, judele nobiliar Mosoczy [Institoris] Ignác l-a trimis după mine pe plăieșul localității; la acea invitație eu n-am vrut să mă prezint; nu m-am prezentat nici la a doua; dar la a treia m-am dus, deoarece fiul meu mi-a spus că ar putea fi vorba de anunțarea vreunui ordin regal; atunci [judele] a scos o scrisoare a vicecomitelui și m-a sfătuit să previn răzvrătirea împotriva notarului; la care am răspuns: „domnule, ce v-a adus aici într-o asemenea zi; nu faceti agitație, deoarece este ziua domnului; ar fi mai bine să plecați acasă și să vă odihniți pe canapea, întrucât de toată

neliniștea ce s-a produs pînă acum, numai dumneavastră sănăti de viață; locuitorii acestei comune ar fi liniștiți și ar presta și acum în pace slujbele iobagești, dacă n-ăși fi venit înainte aici și n-ăși fi publicat articolele de lege; apoi m-am dus acasă și m-am culcat fiind om bătrân; ce s-a întîmplat pînă m-am trezit seara, n-am de unde să știu; numai după aceea am, aflat evenimentele".

În urmă acestora, l-am întrebat dacă știe vreo plingere a comunei împotriva notarului sau dacă are el vreo reclamație? A răspuns că [notarul] s-a purtat jignitor cu localnicii, fiind cam arogant pentru că e avocat; de altfel, în urma noilor legi, dorința lor este să aleagă un alt notar, mai sărac.

L-am întrebat în continuare dacă poate să numească pe cineva căruia i s-ar fi întîmplat vreo nedreptate.

A răspuns că acum 4—5 ani ar fi lovit pe juratul Gheorghe Pop, pe bătrânul Lupu Adam, acum decedat, și pe mulți alții cărora nu e în stare să le spună pe nume, dar care ar putea face declarații contra notarului; că ar fi stors 150 florini de la Gheorghe Pop, iar de la Moisă Pop și de la alții, cînd 100, cînd 150 de florini, cu ocazia recrutărilor; lista lor o va înainta în scris; necazurile suportate de el personal le trece sub tăcere, pentru a nu fi bănuit că vrea să se răzbune.

Despre ocuparea cu forță a pămînturilor domnești și a conacelor a relatată următoarele: în prima zi de paști cirezile și hergheliile au rămas fără păstori, deoarece au venit cu toții în sat pentru a se bucura de sărbători; s-au păscut astfel de-a valma atît pămînturile domnești, cît și cele ale sătenilor, fără ca cineva să meargă ori să dorească să se ducă acolo și fără a se fi luat vreo măsură înainte sau după aceea.

La întrebarea de ce s-au năpustit sătenii la conacul domnesc și pentru ce i-au hătit pe slujitorii curții, a răspuns: este adevărat că poporul e porât împotriva administratorului Degré Adolf, deoarece acesta înjură cu fiecare ocazie Dumnezeul românilor; în furia sa, poporul a intrat de la casa notarului în curtea administratorului, căutîndu-l și strigînd: „acum să vedem pe al cui Dumnezeu înjură”; dar n-a comis nici o violență. Domnul administrator s-a speriat și s-a refugiat la Var. A doua zi l-am trimis după el pe juratul Nuțu Dan. Cînd s-a întors i-am garantat securitatea împreună cu colegul meu Pop; mai mult, pentru siguranță sporită m-am oferit să i-l dau pe fiul meu drept garanție.

L-am întrebat de la cine a auzit că notarul va fi alungat sau bătut dacă va rămîne în localitate și i-am cerut să-i spună numele.

A răspuns că nici n-a fost vorba să fie alungat sau bătut; dar a auzit discutîndu-se că, după publicarea noilor legi, l-ar destitui și l-ar înlocui cu altcineva; nu știe dacă au desemnat pe cineva anume ca notar; mai degrabă ar crede că vor să ceară unul corespunzător de la domnul vicecomite.

2. Judele primar al satului, Toader Horpoș, a mărturisit următoarele la întrebările privind desfășurarea evenimentelor: judele nobiliar ne-a convocat înainte de masă pe slujbașii satului și ne-a arătat că trebuie să ne purtăm pașnic față de notar, conform legii și în sensul ordinului ministerial; apoi ne-am împrăștiat; după vecernie eu am mers la notar pentru a-l întîlni pe judele nobiliar, pe care însă nu l-am găsit; de la notar am aflat că Gheorghe Pop și Isailă Lilă i-au îndemnat pe maghiari să-l alunge; eu n-am știut nimic despre asta; plecînd de acolo m-am dus spre casă; l-am întîlnit dincolo de biserică și de cîrciumă pe dărăbanțul judeului nobiliar și pe plăieșul satului Szöllösy Bálint; ei îi aduceau de la casele lor pe numiții Gheorghe Pop și Isailă Lilă în fața judeului nobiliar; îi însoțeau mai mulți; atunci însoțitorii,

locuitorii cinstiți mi-au strigat: „*Vino jude să facem pace, ca nu cumva să fie bătuți oamenii de sărbătoarea asta mare*”; m-am întors; cînd am trecut prin fața cîrciumii, la auzul gălăgiei, au ieșit de acolo mai mulți și anume: după nume, Moisă Moldovan, Niculaie Otlăcan, Ioan Hamarnic și alții, vreo 25 la număr; împreună cu ei am ajuns în fața judeului nobiliar; acesta stătea în fața casei notarului în direcția conacului și avea caii înhamătați la caleașcă; nu știu ce s-a întîmplat, deoarece am stat în spate; atît am văzut, doar, că domnul jude nobiliar i-a dat una cu pălăria în cap lui Moisă Moldovan; din mijlocul mulțimii s-a auzit: „Nu-l lovi, domnule”; atunci m-am strecurat pînă la domnul jude nobiliar și am poruncit poporului să se îndepărteze; domnul jude nobiliar m-a întrebat cum îl cheamă pe Moisă Moldovan, dar eu n-am vrut să-l numesc atunci; l-am rugat pe domnul jude nobiliar să le dea pace, deoarece eu și așa îi voi spune numele la timpul potrivit; poporul începusă însă a năvăli spre judele nobiliar, strigînd „Pe el”; eu am încercat a potoli poporul în numele Domnului pentru a nu-și crea neplăceri; între timp domnul jude nobiliar a scăpat din mîinile lor și s-a refugiat cu notarul din localitate și cu cel din Pilu Mare în casa notarială; poporul a năvălit spărgînd mai întîi poarta și ușa încuiată; apoi s-a îndreptat spre ușa casei; am intrat și eu împreună cu jurații Mitru Veg, Onu Bălaș și Florea Adam; aveam intenția de a ne posta în fața poporului pentru a-l opri; dar la cuvintele venite din mijlocul mulțimii „*La el [...] drăcu mama lui*”, l-au luat de gât pe juratul Onu Bălaș și l-au smuls de acolo; după nume nu știu care a fost și nici cine i-a împins pe ceilalți doi [jurați]; ei or ști cel mai bine; văzînd apoi că nu pot ține piept poporenilor le-am cerut din nou să se potolească în numele lui Dumnezeu; între timp fiul și rudele mele m-au încuritat și m-au tirît acasă, întrucînt sînt om bolnăvicios; pe inserate însă am chemat 16 oameni la mine pentru siguranță și împreună ne-am dus la casa notarului pentru a vedea și cerceta ce s-a întîmplat; am intrat cu încă două persoane în casa notarului; am văzut cu surprindere că notarul avea capul spart și singera; l-am întrebat cine l-a lovit; a spus că l-a lovit Moisă Tămășdan, „Dar am avut noroc cu Marcu Todor Pop, care pînă acum a fost cel mai mare dușman al meu; el nu i-a lăsat; altfel m-ar fi omorît în bătaie”; l-am întrebat unde este domnul jude nobiliar; a răspuns că poate s-a dus acasă, dar nu știe unde este; a doua zi locuitorii fiind cu capul limpede m-au îndemnat a merge la Arad, la domnul vicecomite, pentru a preîntîmpina necazul ce se va abate asupra comunei; din ce cauză s-au revoltat locuitorii împotriva notarului nu știu; nici nu pot ști, deoarece mie astfel de lucruri nu mi se comunică; se știe că eu mă împac bine cu notarul; odată notarul a fost concediat, dar nu l-am lăsat să plece, deoarece îl știu om bun.

L-am confruntat cu Sandu Muscan, care a pretins că a auzit din gura judeului că notarul ar trebui înlocuit; judele a recunoscut că această problemă a fost discutată de către slujbașii comunali; dar să fie destituit chiar acum și în așa fel, despre aceasta n-a știut nimic; de altfel notarul ar fi plecat din proprie inițiativă; duminică vitele și caii fără paznici au intrat la păscut pe pămînturile domnești; despre aceasta a aflat luni dimineața, cînd l-a trimis pe vizitîul satului Iuon Șapta după un armăsar, pe care avea de gînd să-l înhamă lingă un altul; i-a poruncit vizitîului să aducă imediat caii; dar vizitîul l-a găsit numai pe ciobănaș și i-a transmis acestuia ordinul; cînd a venit seara acasă de la Arad a văzut că unii din cai mai sunt tot acolo; a dat ordin să fie duși afară; apoi la fel ca înainte, de atunci nimenei n-a mai trecut pe acolo; a mai auzit că Petru Albu și-ar fi luat un porc înapoi cu prilejul tulburărilor actuale; fiul lui fiind porcar la notar, a trebuit să dea un porc în locul unuia care s-a pierdut sub paza sa.

La 28 aprilie, al 3-lea a fost Ștefan Nae, sluga judeului nobiliar Institoris Ignác. El a spus: după masă am fost trimis de stăpînul meu după Isailă Lilă și Toader Pop⁴; pe Isailă Lilă l-am întîlnit în fața casei sale și i-am spus să se prezinte la domnul jude nobiliar; el a declarat însă că nu se duce azi pentru nimic în lume; eu i-am răspuns: totuși eu te duc chiar și legat; mergind spre el Isailă Lilă a strigat: „Haideți toți”; la care toți de pe stradă au pornit după noi; atunci cînd am ajuns aproape de casa notarului, am văzut de departe că cineva, pe care nu-l cunosc, vorbește cu domnul jude nobiliar cu pălăria scoasă; Isailă Lilă, cel condus de mine, i-a strigat acestuia să nu-și scoată pălăria și aşa să vorbească; între timp am ajuns acolo și am văzut că stăpînul meu era înconjurat de popor; m-am strecurat imediat lîngă el; acolo am fost trîntit și mi s-a luat pălăria; stăpînul meu m-a ridicat și ne-am ascuns în casa notarului din curte, de acolo în cameră, apoi în cămară; cine au fost cei care l-au atacat pe stăpînul meu și au vrut să-l arunce pe geam, nu știu, deoarece numai de curînd am fost angajat aici și nu cunosc Vărșandul.

Al 4-lea a urmat Gheorghe Pop, locuitor din Vărșand în vîrstă de 38 ani, ortodox, căsătorit, cu copii, cu 2/4 de sesie. La interogatoriu a răspuns: în duminica paștelui, după vecernie, domnul jude nobiliar și-a trimis sluga după Isailă Lilă și după mine, de parcă eu aș fi fost principalul vinovat în concedereea notarului; cînd am pornit amîndoi spre casa notarului ni s-au alăturat încă vreo 50 de oameni; după ce ne-am apropiat, încă de departe am zărit cum domnul jude nobiliar a fost încercuit de cîțiva; cînd am ajuns și eu acolo, am văzut că domnul jude nobiliar l-a lovit pe Vasilia Moldovan; nu mai știu însă cu pălăria ori cu mâna; văzînd asta mai mulți i-au strigat să termine cu mânia, deoarece poporul este într-o stare agitată și lucrurile nu se vor sfîrși bine; cine a strigat nu știu însă; după aceea poporul s-a tot apropiat și l-a înghesuit pe domnul jude nobiliar; el s-a retras spre ușa casei notarului; văzînd că nu pot discuta cu domnul jude nobiliar, la îndemnul nevestei m-am dus acasă; ce s-a întîmplat mai tîrziu, nu știu; am auzit că poporul ar fi spart poarta și ușa și că l-ar fi bătut pe notar; cine l-a bătut nu știu, deoarece nu am fost acolo; în schimb spre seară, pentru a afla mai pe larg cele întîmplate, m-am dus la notar împreună cu judele primar al satului și cu alții; dintre ei îmi amintesc de Onuț Pop, Florea Nadra, Petru Unguran; din gura notarului am aflat că făptașul principal a fost Moisă Tămășdan.

La întrebarea, de la cine a pornit duminică în fața bisericii inițiativa destituirii notarului, a răspuns: l-am auzit pe Iuon Hotărăan cel tînăr spunînd că notarul ar trebui scos din slujbă; eu i-am replicat că nu va fi bine să fie înălăturat decît pe cale legală; aceasta au auzit-o Mitru Pop, Moisă Petria și Ignat Frățean; arestat n-am fost niciodată.

După aceea a fost confruntat cu judele primar sătesc Toader Horpos în legătură cu chestiunea chemării întapoï a acestuia, duminică, cînd s-au întîlnit, el mergînd în întîmpinarea judeului nobiliar cu trăsura. La toate acestea a răspuns negativ, susținînd că ar fi posibil aşa ceva, dar el fiind atunci speriat nu-și mai amintește nimic.

Al 5-lea s-a prezentat Isaila Lilă, în vîrstă de 24 de ani, căsătorit, cu copii, ortodox, gospodar din Vărșand, cu casă și 1/4 de sesie. La interogatoriu a marturisit: în duminica paștelui după vecernie domnul jude nobiliar i-a trimis după mine pe sluga lui și pe plăieșul satului; eu le-am spus că după părerea mea nu se cade să trimită după mine la astfel de sărbători mari; sluga domnului jude nobiliar mi-a răspuns că nu-i pasă de Dumnezeul românesc și că „Dacă altfel nu pot, te duc și în lanțuri”; apoi am pornit împreună cu tovarășul meu Gheorghe Pop, care a fost citat la fel ca și mine; cum ne-am apropiat de casa notarului am văzut de la oarecare distanță că domnul jude

nobilier este înconjurat în stradă de vreo 12 oameni, lîngă care am ajuns și noi; înainte ca domnul jude nobiliar să-mi fi spus motivul pentru care am fost citat în fața lui, am văzut cum l-a pălmuit de două ori pe Vasilia Moldovan; la fel l-a lovit de cîteva ori peste cap cu pălăria; dîndu-mi seama că lumea începe să se revolte tot mai mult și temîndu-mă de urmări, m-am dus cu nevasta acasă; ce s-a întîmplat după aceea nu știu.

La întrebarea, cine a propus destituirea notarului la adunarea de dimineață din fața bisericii, la început a negat că a avut loc o adunare și că ar fi fost sau ar fi auzit ceva acolo; dar a fost confruntat cu Gheorghe Pop; acesta i-a spus în față că a fost și el acolo și că a auzit cînd Iuon Hotărăan cel tînăr a strigat poporului să-l destituie pe notar; după aceea a recunoscut, dar cu modificarea că l-a auzit pe Iuon Hotărăan întrebînd: „Ce ați socotit și cum ați vorbit oameni”; n-a știut însă să precizeze ce trebuie să se înțeleagă prin aceste cuvinte.

A fost confruntat de asemenea cu interrogatul nr. 3. Ștefan Nae, slugă judeului nobiliar; acesta i-a spus direct, că atunci cînd l-a dus în fața judeului nobiliar s-a adresat poporului cu cuvintele: „Haideți tăți”; de asemenea că atunci cînd s-au apropiat de judele nobiliar, care era înconjurat în stradă, el a strigat: „Nu lua colopul”. La prima afirmație a susținut că a adresat chemarea de a veni împreună cu plăieșul, lui Gheorghe Pop, care se găsea la o mică depărtare; la doua a negat cu încăpăținare.

Al 6-lea a venit la rînd Iuon Hotărăan în vîrstă de 46 de ani, gospodar cu 1/4 de sesie. La întrebările privind desfășurarea evenimentelor a mărturisit: nu știu nimic despre întreaga chestiune; m-am apropiat de încăierare atunci cînd voiau să-l arunce pe domnul jude nobiliar pe geam; dar care erau, nu-i cunosc; n-am luat parte la bătaie; dimpotrivă, am stat în curte și i-am spus consăteanului Sandu Muscan, că-i păcat ca locuitorii să comită o asemenea faptă, deoarece va avea urmări nefaste; el a răspuns: „Taci că te omoară satu”; apoi a strigat: „Dați, [...] dracu mama lui, dați”; i-am recunoscut pe Florea Hotărăan și pe Gavrilă, fiul lui Florea Iancu, care locuiesc pe aceeași stradă cu mine.

L-am întrebat în legătură cu afirmațiile lui Isailă Lilă și Gheorghe Pop, dacă e adevărat că el a strigat duminică dimineață în fața bisericii să fie destituit notarul, dar a negat; a negat în continuare și după ce a fost confruntat cu cei amintiți.

Fiind întrebat de unde are zgîrieturile de pe față, mai întîi a afirmat că le-ar fi primit în duminica paștelui în timpul tulburărilor; ceva mai tîrziu că ar fi căzut; iar la urmă că le-ar fi primit în vecinî la Iosif Gulieș, unde ar fi avut loc o încăierare, căreia el ar fi vrut să-i pună capăt.

Al 7-lea interrogat, Sandu Muscan, locuitor din Vârșand, în vîrstă de 70 de ani, ortodox, casatorit, cu copii, cu casă și cu 1/4 de sesie, declară: eu am venit tîrziu la casa notarului; m-am uitat la poporul adunat numai din stradă, dincolo de gard; i-am recunoscut pe Moisă Moldovan și Mitru Pilcă; în mintea celui din urmă am văzut o bîță; l-am mai văzut și cum au vrut să-i arunce pe geam pe judele nobiliar și pe notar; dar ce s-a întîmplat în continuare, nu știu, deoarece n-am fost înăuntru și am plecat acasă.

La întrebarea privind afirmațiile lui Iuon Hotărăan cel tînăr a răspuns că nici nu l-a văzut, nici n-a vorbit cu el. Apoi a fost confruntat cu interrogatul nr. 6 Iuon Hotărăan junior. A negat cu perseverență că i-ar fi spus acestuia în față: „Taci că te omoară satu” și că ar fi strigat poporului: „Dați, [...] dracu mama lui”, atunci cînd el a făcut observația, că nu se va alege nimic bun și că e păcat că sătenii comit o astfel de faptă.

La întrebarea referitoare la inițiatorii deschizătorii notarului și la cauzele ei a răspuns că aceasta a fost știință, voință și hotărîrea întregii comune, inclusiv a slujbașilor.

În urma acestui răspuns au fost interogați judele și jurații. Ei au mărturisit că într-adevăr încă în primăvara să-a propus să fie schimbat notarul. Niciodată n-a fost însă vorba să fie izgonit sau bătut.

Al 8-lea este interogat Iosif Gulieș, de 20 de ani, neînsurat. El susține că duminică s-a certat acasă cu Iuon Hotărăan; după vecernie s-a dus sus la casa comunală pentru a-i se face dreptate; dar judele primar i-a spus că e sărbătoare mare; de aceea a mers acasă și n-a mai venit sus. Faptul că a fost să ceară satisfacție este întărit și de jude.

Cu această ocazie plutonierul detașat de la forțele de ordine militară a anunțat că soldatul subordonat Erdélyi László i-a raportat la instrucția ostășească de dimineață despre următoarea discuție, pe care a auzit-o ieri seara între interogat și Todor Marcu Pop, cind îi ducea înapoi de la închisoarea comunală: „Uite ce de armătă au adus pe capul nostru; dar o să plece, iar noi ne vom elibera și vom rămâne aici”. Interrogatul a spus dimpotrivă că Todor Marcu Pop ar fi zis doar atât: „Vedeti că armătă au adus pe capul nostru; dar eu știu că voi fi închis numai pînă cind notarul va veni acasă, pentru că eu l-am salvat”. În rest a negat totul.

Al 9-lea a fost adus în fața noastră locuitorul din Vărșand, Todor Marcu Pop de 25 de ani, căsătorit, ortodox. La interogatoriu a declarat: fiind tînăr m-am dus duminică după masă, conform obiceiului de aici, să petrec la horă pe cîmpul din apropierea satului; acolo s-a auzit însă deodată mare zgomot: împreună cu Iuon Demian și fiul său Gavrilă am fugit spre casa notarială, unde am ajuns cind poarta dinspre uliță era deja sfărîmată, iar mulțimea îl bătea pe Magyar Palkó și vroia să spargă și ușa locuinței; eu m-am aruncat între ei și în numele lui Dumnezeu am rugat poporul să nu-l lovească, pentru că s-ar putea să sufere consecințe neplăcute, dacă se vor revolta și împotriva notarului; am reușit să-l salvez pe Magyar Palkó; el a putut scăpa și s-a ascuns într-altă cameră sub pat. Între timp am primit și eu o lovitură cu pumnul; dar cine m-a lovit sau cine a fost de față din mulțime nu pot numi pe nimeni; după aceasta, ca să amăgesc poporul cu aceea că Magyar Palkó s-ar fi refugiat în cîrciumă, la propunerea lui Nuțu Dan am strigat să mergem și noi acolo să-l batem; am pornit înainte; o parte a poporului adunat s-a și luat după mine; dar uitîndu-mă înapoi și văzind că partea mai mare a rămas acolo, m-am întors și atunci am văzut că mulțimea îl doboară pe notar între scaune; eu vîrîndu-mă printre ei, m-am aruncat cu spatele pe notar și i-am rugat pe oameni să se potolească în numele lui Dumnezeu; l-am salvat astfel pe notar, pe care în furia lor poate l-ar fi omorât; ca să-l scap, am primit și eu câteva lovitură în cap și în mînă; tînind astfel oamenii, i-am împiedecat de a-l mai bate pe notar și l-am așezat pe un scaun; între timp am observat că poporul se înfurie și-l strigă pe judele nobiliar, pe care căutîndu-l, a spart cuptorul, a răvăsit și a răsturnat paturile; în această căutare a fost găsit sub un pat Magyar Palkó, care a fost tras afară de picioare; la intervenția mea și acesta a fost lăsat fără să fie lovit, dar cine au fost între acestia, nu-i pot numi, neavînd posibilitatea să recunoasc pe nimeni în marea mulțime; să-l întrebați însă pe Micula Mihăies, care nebătîndu-se m-a întrebat ce aș căuta acolo; eu i-am răspuns că aș vrea să fac pace; după aceea m-am întors acasă și numai după risipirea completă a poporului m-am întors iarăși la notar, pentru a-l întreba cum se simte; acolo l-am găsit pe capelanul din Aletea legînd rânile notarului.

La celealte întrebări a mărturisit că a auzit vorbindu-se încă înainte că notarul ar trebui înălțat; la fel și aceea că la adunarea din duminica paștelui, în fața bisericii, la care a fost și el prezent, s-a strigat să fie destituit notarul; dar de la cine a auzit toate acestea nu știe.

După acestea a fost confruntat cu Nuțu Dan, care i-a declarat în față: „Ti-aduci aminte că fiind acolo v-am împiedicat să năvâlăși în casă după domnul jude nobiliar, cind tu ai răspuns că nu pe domnul jude nobiliar îl cauti, ci pe aprobul lui; la aceasta văzind eu pericolul am mintit că dărăbanțul a fugit peste garduri și voi ati mers o bucată după el; însă observând că v-ați înșelat, v-ați întors iarăși”.

Interrogatul acestea le-a negat cu perseverență. Fiind confruntat cu Erdélyi László, soldat al forței detașate, acesta i-a spus în față celui cu nr. 8: „Tu și tovarășul tău ati vorbit; toate bune, pleacă ea armata, dar noi rămînem aici și scăpăm”; interrogatul a modificat afirmația în sensul: „Este drept că am zis că pleacă armata, însă eu voi fi scăpat, numai să sosească notarul, pentru că eu l-am salvat”;

După aceea interrogatul a spus: „Noa bine, dacă e aşa, să fie aduși și interogați servitorii lui Iosif Mătiuț și Mitru Hotărăan, despre care mi-aduc aminte că i-am văzut în mijlocul mulțimii; ei pot săi mai multe decât mine”.

La acestea a fost chemat în fața noastră și interrogat *al 10-lea*, Petru Orlăcan, sluga lui Mitru Hotărăan, ortodox, în vîrstă de 19 ani, necăsătorit, originar din Orlacea. El a declarat: „Și eu ca holtei am petrecut la hora din capatul satului; auzind însă larmă dinspre sat, m-am grăbit și eu înăuntru împreună cu ceilalți; dar am ajuns acolo numai atunci cind mulțimea de popor se îmbulzea prin poarta spartă dinspre stradă în fața ușii casei; spre nenorocirea mea m-am strecurat și eu acolo să casc gura; deodată, la împinge-re violentă a mulțimii din curte, s-a spart ușa; am intrat și eu în cameră împreună cu ceilalți; atunci am văzut că ciobanul Mitru Pilcă Mic îl ținea pe notar de haină, iar ciobanul Moise Tămășdan îl lovea în cap cu ciomagul sau cîrja de păstor; de asemenea că Todor Marcu Pop, aruncîndu-se pe notar, i-a oprit și i-a rugat pe fiecare să nu-l bată; în timp ce-l apără și-l salva pe notar l-au ajuns și pe el mai multe lovitură la cap și în alte părți; astfel a împiedicat continuarea maltratării; apoi mulțimea a început să-l caute pe judele nobiliar și aflindu-l sub pat pe Magyar Pál, sluga lui Iosif Mătiuț, l-a tras afară de picioare; între timp am găsit o ieșire printre oameni pe care nu-i cunosc, m-am dus acasă și ce s-a întîmplat mai tîrziu nu pot săi.

Confruntat fiind cu Todor Marcu Pop i-a spus în față: „Tu trebuie să-l fi văzut pe Moisa Tămășdan cind l-a lovit în cap cu ciomagul pe notar, deoarece ai primit și tu o lovitură și erai întors cu fața spre bătaie”; dar Todor Marcu Pop a tagăduit cu încăpăținare.

Al 10-lea interrogat a fost Magyar Pál, în vîrstă de 45 de ani, romano-catolic, din Vărșand, căsătorit, cu copii, cu 1/4 de sesie. El a mărturisit: duminică după masa am fost la cîrciumă; văzind că lumea dă buluc spre casa notarului, am alergat și eu acolo împreună cu Suller Ferenc și György, Tóth János, Balogh Bernát; am văzut cum domnul jude nobiliar l-a lovit pe unul dintre oameni, care nu-și luase pălăria de pe cap; la aceasta Moisă Moldovan l-a lovit primul pe domnul jude nobiliar, i-a doborât pălăria și i-a rupt haina, încît o bucată din frac sau cum îi zice i-a rămas în mînă, pe care mai tîrziu o și arăta; atunci m-am apropiat de domnul jude nobiliar și l-am rugat să plece, pentru că după cum strigă lumea nu va fi bine, nici pentru el, nici pentru notar; au și intrat în casă, dar poporul s-a dus după ei; eu am vrut să opresc lumea în fața ușii casei; au început însă a mă lovi în spate; am intrat și eu în odaie, unde nepuțind încide ușa din cauza presiunii violente din

afară, m-am retras într-un colț și am rugat cu mâinile împreunate poporul ce se năpustea asupra mea să nu mă lovească și să mă lase în pace; dar neînînd seama de aceasta, Moisa Bătie cel dinții m-a lovit cu pumnul în ochi (rana vînat-roșietică a putut fi văzută de comisie), zicind: „Aici ești, amu [...] măria mîne-ta, nici nu-i mai mere de aci, că și tu tăt pe lingă domni ești”; după aceea am primit și mai multe lovitură, ba cu pumnii, ba cu bățul, în cap, unde au nimerit, pînă când m-au doborât cu totul la pămînt și m-au călcat cu picioarele; dar care au fost nu-i știu pe toți; i-am văzut ca cei mai îndrăzeni pe Todor Marcu Pop, Moisă Moldovan și Miclea Otlăcan; ce s-a mai întîmplat între timp nu știu, pentru că eram amețit; totuși îmi amintesc că fiul lui Moisă, fiul lui Lică Guleș, m-a ridicat, în stare de amețeală, de pe jos; îmbrățișindu-mă și-a murdărît cămașa cu sînge; după aceea, fiindcă poporul era tot înfuriat, m-a dus în cînală camera, unde m-a ascuns sub pat; căutîndu-l pe domnul jude nobiliar, nu știu cine, m-a tras de picioare de sub pat; dar acum nimenei nu m-a mai lovit.

Fiind confruntat cu Todor Marcu Pop i-a spus în față: „Nu tu, ci Moisă Guleș, a căruia cămașă s-a umplut de sînge, m-a salvat de la moarte sigură; tu însă m-ai lovit; te-am văzut cu ochii mei”. Dar Todor Marcu Pop a rămas la mărturia lui; ba mai mult, pentru a dovedi că el l-ar fi salvat pe Magyar Pál s-a referit l-a soția notarului, care fiind atunci la Vîrșand, a fost interogată; „a răspuns că ea nu știe cine l-a ocrotit pe Magyar Pál, fiindcă dînsa era afară; dar că soțul ei a fost apărat de Todor Marcu Pop, este sigură”.

Al 11-lea a fost Nicoară Lilă, locuitor din Vîrșand, în vîrstă de 55 de ani, ortodox, căsătorit, cu copii, cu 2/4 sesie. La întrebările ce i-au fost puse a depus următoarea mărturie: duminică după masă am fost la cîrciumă să beau un pahar de vin; deodată am auzit gălăgie afară; am ieșit repede și am pornit cu poporul gălăgios spre locuința notarului; domnul jude nobiliar, stînd în stradă, l-a lovit de cîteva ori peste față cu pălăria sa pe Moisă Moldovan cu care stătea de vorbă; văzînd că poporul este agitat, i-am spus notarului, care stătea acolo, să se îndepărteze, deoarece, după cum văd eu, lucrul se va termina rău și Dumnezeu ne va bate pe toți; s-au și îndepărtat spre curtea locuinței notarului, a cărei poartă și ușă le-au închis după dînșii cei drept; dar poporul înfierbîntat, năvălind asupra lor, le-au spart; atunci fiul meu — m-a găsit și m-a condus acasă; ce s-a întîmplat mai tîrziu nu știu.

Interrogat în continuare mărturisește: „N-am văzut ca cineva să-l fi lovit pe domnul jude nobiliar sau să-l fi apucat de piept; despre asta nu știu nimic; nu știu nimic nici despre adunarea din fața bisericii, nici că poporul ar fi avut vreo intenție rea premeditată; nu pot numi deci pe nimenei din mulțime, deoarece a fost mare aglomerație.”

Al 12-lea a urmat Petru Alb din Vîrșand, ortodox, în vîrstă de 50 de ani, căsătorit, cu copii. Chestionat asupra celor întîmplate afirmă că el fiind văcarul satului a fost toată ziua la vite, încît nici la biserică nu s-a dus.

Întrebat cum a mînat duminica o scroafă castrată a notarului, dacă nu a fost în sat, răspunde: „eu n-am mînat-o, ci unul din fișii mei de 13 ani; el a fost porcar la notar și i-a pierdut o scroafă, pe care a trebuit să-o plătească din simbrie, când a ieșit din slujbă; băiatul acesta a mînat de acolo o scroafă în situația aceea agitată; dar a doua zi a adus-o înapoi, ceea ce poate dovedi porcarul notarului”.

Chemat în fața noastră, porcarul notarului a întărit afirmația interogatului că scroafa a fost adusă înapoi și că se află în turmă.

Al 13-lea a fost Vasilia Moldovan, ortodox, în vîrstă de 22 de ani, căsătorit, care trăiește cu tatăl său Iuon Moldovan într-o piine. La întrebările puse, însără următoarele: în după masa duminicii paștelui, cînd aprobul judeului nobiliar și escorta înjurînd pe Isailă Lilă și pe Gheorghe Pop, m-am dus și eu sus cu mulțimea; la îndemnul notarului mi-am pus pălăria pe cap; văzînd asta, domnul jude nobiliar mi-a dat o palmă sau două; la aceasta numitul Lup Pîrca a strigat: „Nu lovi domnule că îndată nu va fi bine”; după ce l-ar fi pălmuit și pe Moisă Moldovan, acesta l-a luat de piept cu cuvintele: „... f...³ Dumnezeul tău, domnule, nu mă lovi”; cînd am văzut asta, am șters-o acasă și l-am rugat și pe tata să vină cu mine; el a rămas acolo; ce s-a întîmplat mai departe și cine a fost prezent, nu știu.

Al 14-lea s-a prezentat Mitru Vid, jurat la primărie, ortodox, în vîrstă de 45 de ani. El a declarat: eu am sosit atunci cînd lumea se îmbulzea în fața ușii casei și-o spargă; i-am recunoscut după nume pe Silica Sabău, altcum Vasilica Moisă Moldovan și pe Miculai Orlăcan și m-am luptat cu aceștia; dar poporul înmulțindu-se, m-a trîntit de perete și astfel nemaipuțind rezista forței, m-am îndepărtat; am mai auzit și aceea strigîndu-se din cameră: „Luati-l la brînci pe On Bălaș, f...³ dracu mama lui”; dar nepuțind intra în cameră nu știu cine a strigat și de asemenea nici cum s-a întîmplat de au început să-l bată pe Magyar Pál; a adăugat că cel mai agresiv a fost Moisă Moldovan, dar cu capul plin de vin.

Al 15-lea s-a înșătișat juratul primăriei din localitate Adam Florea. El a relatat că pe cînd a ajuns acolo, judele nobiliar și notarul se încuiașera deja; a văzut că Silica Sabău altcum Vasilica Moisă Moldovan și Miculai Orlăcan erau în fruntea celor ce asaltau ușa; împreună cu On Bălaș și cu ortacul jurat Petru Vid și cu judele primar ne-am îmbulzit prin popor și am reușit să-i reținem și inițial chiar să-i îndepărtăm; mai ales pe Silica Sabău, altcum Vasilica, l-am scos în curte îmbrățișându-l și sărutîndu-l prieteneste; dar Moisă Moldovan aruncîndu-se asupra noastră cu o lovitură de umeri, l-a eliberat din brațele mele cu cuvintele: „Haide să ne băgăm”; după aceea l-am îmbrățișat și l-am sărutat și pe Moisă Moldovan; însă mulțimea a năvălit asupra mea, m-a împins la perete și l-am scăpat; am văzut totuși că cei trei numiți s-au năpustit în locuința notarului; atunci am plecat, temîndu-mi viața.

Al 16-lea s-a prezentat On Bălaș, jurat la primăria din localitate. A arătat că era acasă, dar cînd s-a iscat gălăgia, a alergat spre locuința notarului; lumea era deja în curte și asedia ușa camerei; l-a scos de acolo pe Moisă Moldovan cu ajutorul ortacilor jurați și cu cel al judeului primar, dar smucîndu-se din îmbrățișarea mea, m-a apucat de mînă; atunci din spate au început să mă tragă de cojocul din grumazul meu și mi-au rupt cheotoarea șubei; m-am smucit din mîna lui Moisă Moldovan și mi-am îmbrăcat cojocul; l-am zărit pe Moisă, fiul lui Mitru Bătie, că i-a dat primul cu pumnul în cap lui Magyar Palkó; văzînd că n-o pot scoate la capăt cu mulțimea și temîndu-mi viața, m-am dus acasă; de altfel, Moisă Moldovan este un zurbagiu recunoscut.

29 aprilie.

Al 17-lea s-a perindat Moisă Bătie, locuitor din Vărsand, în vîrstă de 28 de ani, căsătorit, cu copii, gospodar cu 1/4 de sesie, slugă a preotului. La interogatoriu mărturisește: eu nu știu nimic despre cele întîmplate, nici despre aceea că s-ar fi făcut ceva pregătiri pentru alungarea notarului sau că poporul ar fi fost nemulțumit de el, deoarece ca și acum, fiind în slujba preotului local Isailă Popa, am stat tot timpul la fermă; despre întîmplările din dumînică

pașilor știu doar atât, că, întorcîndu-mă de la slujba bisericească la fermă, am ajuns cu întîrziere; după prînz m-am dus și eu, conform obiceiului locului, la hora de pe câmp să petrec; de acolo s-a auzit zgomot și mulți au alergat [în spre sat]; dintre ei n-am cunoscut însă pe nici unul și de aceea nu pot numi pe nimenei; la locuința notarului am ajuns cam atunci când îl băteau pe Magyar Palkó; dar la lovirea notarului n-am fost prezent; e adevărat că și eu i-am dat o palmă lui Magyar Pál afară în curte, dar în cameră n-am fost, deoarece poporul ieșise deja de acolo.

Fiind confruntat cu Magyar Palkó, acesta i-a spus în față: Moisă, îți amintești că v-am rugat pe toti cu măini împreunate să nu mă loviști; dar tu m-ai lovit primul aici pe locul ranei — arătîndu-i ochiul — și m-ai înjurat: „aci ești, amu, [...]”³ măria mine-ta, nici nu-i mai mere de aci că și tu tăt pe lingă domni ești“. Interrogatul a recunoscut că i-a dat în cameră o palmă, adăugînd că l-ar fi lovit și Moisă Gulieș. A negat însă că l-ar fi zgâriat.

Întrebăt, în continuare, cine a fost în cameră și ce sau pe cine l-au căutat, a răspuns: pentru ce au venit ceilalți și pe cine l-au căutat nu știu; eu l-am lovit doar odată pe Magyar Pál și am plăccat; înăuntru l-am văzut pe Moisă Gulieș, iar afară pe Todor Marcu Pop, Moisă Moldovan, Miculaie Otlăcan, Moisă Tămășdan și pe Silica Sabău; pe ultimul l-am văzut cerînd de la notărășița, care se afla pe corridor, un florin de argint ca o veche datorie; ceea ce i-a și dat în văzul meu. Întrebăt fiind de ce luni s-a adunat iarăși poporul, a răspuns că nu mai știe nimic.

Al 18-lea s-a prezentat Nuțu Dan, în vîrstă de 60 de ani, locitor din Vărsand, căștorit, cu copii, gospodar cu 1/4 de sesie. El a relatat: duminică după masă ne-am dus cu judele primar la locuința notarului; acolo domnul jude nobiliar l-a întrebăt pe judele primar dacă are la îndemînă vreun plăies sau vreun jurat; judele primar a răspuns: domnule aceștia s-ar putea să fie astăzi risipiti la cîrciumă; la aceasta domnul jude nobiliar și-a trimis aprobul la cîrciumă pentru a-l lua cu el pe plăies și a-i aduce în față să pe Isailă Lilă și pe Gheorghe Pop; judele primar a întrebăt de ce dorește să-i vadă?; domnul jude nobiliar a răspuns: fiindcă mi s-a adus la cunoștință că aceștia s-au înțeles cu maghiarii să-l alunge pe notar; judele primar l-a rugat să renunțe în această zi de sărbătoare, dar domnul jude nobiliar a spus: doar nu vreți să domniți voi singuri de capul vostru; la aceasta eu am răspuns: doamne ferește; atunci domnul jude nobiliar ne-a dat îndrumarea: „Duceți-vă acasă“; eu am porât-o pe o uliță, spre casa mea, iar judele spre a lui, în altă parte; cam pe la mijlocul străzii privind înapoi și văzînd o mulțime mare de oameni, m-am întors; dar acum n-am mai putut patrunde în mijlocul gălăgioșilor; am văzut însă pe cineva învîrtînd un băt deasupra poporului; dar nu știu cine a fost; după aceea domnul jude nobiliar retrăgîndu-se în locuința notarului, poporenii s-au bulucit după el; l-am recunoscut pe Todor Marcu Pop, care se învîrtea printre ei; m-am străduit să-l conving să renunțe la urmărire domnului jude nobiliar în cameră; la aceasta el a răspuns: nu-l căutăm noi pe judele nobiliar, ci numai pe aprobul lui; ca să nu năvălească în cameră, am afirmat, deși nu l-am văzut: duceți-vă încolo, pentru că aprobul a dispărut peste garduri; atunci o parte a pornit-o după apro; dar, observînd că a fost înselat, poporul s-a întors; fiindu-mi frică de popor din această cauză, eu m-am îndepărtat și altceva nu știu.

A fost întrebăt dacă știe de ce a vrut poporul să-l înlăture pe notar? La aceasta a arătat că nu știe nimic; însă de când au fost publicate noile legi, spre bucuria poporului, între locitori s-au manifestat în general semne de nemulțumire, atât față de judele primar, cât și față de notar.

Al 19-lea a fost chemat și s-a prezentat în fața noastră Moisă Gulieș, birișul domniei [curții nobiliare], în vîrstă de 35 de ani. La interogatoriu el a declarat: în dumînica paștelui am intervenit între mătușa mea, ce locuia în vecinătatea cîrciumii dincolo de comună, și soțul ei care o bătea, deși nu trăiau împreună, și i-am despărțit; la reîntoarcere, în fața casei lui Iosif Gulieș, cățiva tineri bătauși m-au atacat cu lovitură și mi-au luat pălăria; dîndu-mi-o însă înapoi, am pornit-o spre casă; la o mică distanță l-am observat pe aprobul judeului nobiliar; el se îndreptă spre casa notarului însotit de mulțimea pornită de la cîrciumă; înaintea lor veneau însă Vasile Moldovan și Moisă Moldovan; domnul jude nobiliar i-a apostrofat de ce nu-și scot pălăriile de pe cap; pe amîndoi i-a pălmuit, încît lui Vasile i-a căzut șapca; lui Moisă i-a luat pălăria și l-a lovit cu ea; la aceasta el a sărit asupra domnului jude nobiliar și l-a prins; am văzut și aceea că ținea și arăta în mînă o bucată din haina domnului jude nobiliar; între timp a ajuns și masa poporului acolo; domnul jude nobiliar retrăgindu-se în locuința notarului, poporul a spart mai întîi poarta și ușa de la uliță; apoi a năvălit după el și l-a urmărit pe notar; după cîte am auzit, nici n-au vrut să-l lovească; numai după aceea l-au atacat, pentru că l-a ascuns din fața lor pe judele nobiliar; eu am stat însă în uliță pînă cînd cea mai mare parte a mulțimii s-a retras; au rămas doar cățiva flăcăi; la rugămintea notărășitei și a domnului notar, ca nu cumva să-i ia pipele de spumă [de mare] care zăcea împrăștiat, am intrat și eu; i-am alungat acasă, pe unii cu rugămintea, pe alții cu bîta în mînă; l-am văzut pe Ilie Bîrle, sluga lui Iosif Mătiuș; pe Todor Marcu Pop nu l-am văzut, dar i-am auzit vocea; l-am mai văzut pe Miculae Otlăcan, dar pe alții nu, fiind mulți.

La toate celelalte întrebări a dat răspunsuri negative. A fost confruntat cu Magyar Palkó. La întrebarea dacă a fost de față la toată bătaia, întrucît l-a salvat pe Magyar Palkó, a răspuns: „Eu domnule nu l-am salvat, deoarece am intrat numai atunci cînd cea mai mare parte a poporului a ieșit; Ilie Bîrle, căutîndu-l pe domnul jude nobiliar, l-a tras afară de sub pat pe Magyar Palkó; la întrebarea acestuia pe cine căuta, a răspuns că pe judele nobiliar; apoi a vrut să deschidă dulapul cu cuvintele: „*I... I³ mama lui de solgăbirău, doar o fi aici*“; cu ajutorul mai multora nu l-am lăsat și l-am împins afară din casă. Confruntat cu Moisă Bătie, acesta i-a spus în față: „Sî eu l-am lovit și tu l-ai lovit“; dar interogatul a spus că este o afirmație nedreaptă și n-a recunoscut-o.

Însă stînd în stradă, a văzut cînd notarul din Pilu a sărit pe fereastră; poporul a strigat: „*Iată solgăbirăul*“⁵; dar notarul a fost recunoscut și l-au lăsat în pace.

Al 20-lea audiat a fost Sandu Hotărăan de 52 de ani, gospodar cu 3/4 de sesie. La interogatoriu a susținut că în timpul bătăii el a băut la cîrciumă și n-a îndrăznit să se amestece în mulțime: nu s-a dus nici la casa notarului; n-a fost acolo nici fiul său, care nici pînă acum n-a fost băutor. La întrebările: cum de luni dimineața a fost la notar și a întrebat cine sănț cei care au denunțat poporul că vrea să-l alunge pe notar și cine erau cei 8 tineri care s-au interesat de același lucru și au amenințat că acela nu va trăi nici un ceas, a răspuns: „Pe unul Dumnezeu, pe sufletul meu, n-am întrebat și nu știu cine au fost; este adevărat că am întrebat cine l-a bătut atît de cumplit [pe notar]; mi i-a indicat pe Moisă Tămășdan și pe fiul lui Iacob Hotărăan“.

Al 21-lea s-a prezentat Iuon Hotărăan, fiul lui Sandu, în vîrstă de 20 de ani. I s-au pus întrebările: la adunarea din fața bisericii, unde ai fost prezent, despre ce s-a vorbit? Cine l-a urmărit pe judele nobiliar? Care l-a bătut pe

notar și pe Magyar Pál? Ce ai vorbit cu notărășita? Dacă ai fost într-adevăr beat?

A răspuns: „Este adevărat că am fost la biserică și am văzut adunarea, dar despre ce s-a vorbit acolo nu știu; eu la notar n-am fost; nu știu cine ce a făcut, nici cu notărășita n-am vorbit; beat n-am fost niciodată, nici duminică”.

Al 22-lea s-a perindat Lup Pîrca de 35 de ani, locuitor jeler, căsătorit, cu copii. La interogatoriu a mărturisit: la adunarea din fața bisericii a populației comunei s-a strigat ca notarul să fie alungat; dar cine a strigat, nu știu; nu pot declara nici cine a stat în multime înapoia mea ori lîngă mine în stînga sau în dreapta; de aici m-am dus înapoi; după masă, cînd domnul jude nobiliar a trimis după Gheorghe Pop și Isailă Lilă, l-am auzit pe Isailă Lilă, care era escortat de apropi, strigînd: „Haideți oameni că ne leagă”; atunci lumea mergînd, m-am dus și eu cu ea; Moisă și Vasilia Moldovan fiind în față, pentru că nu și-au luat pălăriile de pe cap, domnul jude nobiliar l-a lovit mai întîi pe Vasilia și apoi pe Moisă; acesta l-a prins pe domnul jude nobiliar de piept și poporul l-a înconjurat; eu am strigat domnului jude nobiliar: „Nu-l lovi domnul meu, că va fi de rău”; aceasta am spus-o, deoarece am văzut tulburarea poporului; dar după ce domnul jude nobiliar s-a retras în locuința notarului, m-am îndepărtat; ce s-a întâmplat mai departe nu știu.

Al 23-lea a fost chemat în fața noastră și interogat Ilie Bîrle, de 22 de ani, sluga lui Iosif Mătiuț. A răgăduit în general totul, spunînd: duminică după masă m-am dus la porunca stăpînului meu în hotar la separarea oilor; de acolo m-am întors înapoi, cînd cea mai mare parte a poporului se împărtășise; atunci i-am văzut pe Teodor Marcu Pop, Moisă Moldovan, Miculai Otlăcan, mergînd pe drum spre casă; de altceva nu-mi amintesc; acolo am auzit de la Iuon Cardoș, că el l-ar fi tras de sub pat pe cunoscutul meu Magyar Palkó, dar pentru ce, nu știu.

Fiind confruntat cu Moise Gulieș, acesta i-a spus: „Tu ai fost acela care l-a tras de picioare pe Magyar Palkó de sub pat, iar cînd ai fost întrebăt pe cine cauți, ai spus: pe domnul jude nobiliar; apoi ai sărit peste sobă [cupitor] și ai dat în dulapul de sticla rostind cuvintele: „[...] mama lui de solgăbirău, aci a fi”; ai vrut să-l deschizi, dar eu nu te-am lăsat. Atunci interogatul a recunoscut, că într-adevăr l-a căutat pe judele nobiliar în dulapul cu sticla, dar l-a căutat și Moisă Gulieș; a negat totuși cu statonică încăpăținare că l-ar fi tras pe Magyar Palkó afară de sub pat.

În continuarea interogatoriu a mai declarat: „Am văzut că ciobanul Moisă Tămășdan și Petru Otlăcan îl loveau în cap pe notar; dar fiind confruntat cu Petru Otlăcan a spus: „Eu nu te-am văzut; am auzit numai de la alții că și tu l-ați lovit”; eu n-am avut nici un motiv să-l urmăresc pe judele nobiliar, dar împreună cu poporul l-am căutat și eu; cine a mai fost însă la notar în afară de Moisă Gulieș și în afară de capelanul din Aletea, de Iuon fiul lui Mitru Hotărăan cel tînăr, de fiul lui Mihai Moroșan, de Gavrilă Hotărăan, de Gligor Gulieș, de fiul lui Barna Pista, n-am recunoscut pe nimeni; nu m-a îndemnat nimeni și nici nu știu nimic. Confruntat pe rînd cu fiecare din cei amintiți mai sus, le-a spus în față că mint.

Al 24-lea a fost chemat în fața noastră și interogat amânunțit Iuon Cardoș de 35 de ani, locuitor din Vărșand, necăsătorit. El a declarat: „Eu n-am fost nici dimineața la adunarea din fața bisericii; n-am fost nici după masa la începutul tulburării; am venit doar mai tîrziu; dar nici n-am intrat înăuntru, nici nu l-am văzut pe Magyar Palkó; nu știu nimic altceva”.

Confruntat cu Ilie Bîrle acesta i-a spus în față: „Tu l-a tras afară pe Magyar Palkó”. Iuon Cardoș a recunoscut, acum, că fiind faptă sa.

La întrebarea, cine a mai fost cu acest prilej în casă și pe cine a căutat? a răspuns: „afîta șiu că împreună cu numitul l-am căutat pe judele nobiliar; dar care au fost ceilalți, nu știu”. Fiind confruntat din nou cu Ilie Bîrle a recunoscut că au fost prezenți Iuon fiul lui Mitru Hotărân cel tînăr, Mihai Maroșan, fiul lui Gavrilă Hotărân, Micu sluga lui Mitru Hotărân, Gligor Gulieș, fiul lui Barna Pista și încă și alții. La confruntare toți cei numiți au negat faptele lor.

Al 25-lea s-a prezentat la interrogatoriul Barna József, fiul lui Pista, de 25 de ani, căsătorit. A relatat că în dimineața din duminica paștelui, pe cînd se întorcea spre casă de la biserică, Gheorghe Pop și Isailă Lilă le-a spus tuturor că s-au înțeles cu toții să-l înlăture pe notar; îmi aduc aminte că printre cei prezenți au fost Varga István, Balog Bernát, Tóth János, Suller György și Ferenc, împreună cu toată comunitatea maghiară; după masă am ajuns tocmai cînd îl scoteau pe fereastră pe judele nobiliar și cînd îl băteau pe Magyar Palkó, în ajutorul căruia m-am grăbit să sar; cei care înghesuiau din spate fiind mai tari, m-au împins și pe mine în cameră; de acolo am sărit însă repede pe fereastră împreună cu notărășița; după aceea am revenit cînd a reintrat notărășița împreună cu capelanul din Aletea; dar atunci totul se sfîrșise.

A fost confruntat cu Ilie Bîrle și Iuon Cardoș. Ilie Bîrle i-a spus în față că atunci cînd Iuon Cardoș l-a tras pe Magyar Pál de sub pat a fost prezent și Barna József. Iuon Cardoș a spus însă: „Nu l-am văzut, nu pot spune”. Interrogatul a negat aceasta cu încăpătînare.

Vărșand, 30 aprilie 1848.

Institoris László,
președintele comisiei
Csontos István,
membru în comisie

Spech Imre,
prim-jude nobiliar
Babó Imre,
jurat⁶

Original. Colecția Muzeului din Arad. Limbus.

¹ V. doc. 177 și 178, vol. I.

² 23 aprilie.

³ Expresie nepublicabilă.

⁴ Gheorghe Pop.

⁵ Solgăbirău = jude nobiliar.

⁶ Cf. doc. 84.

13

Arad, 30 aprilie 1848

Nagy Méltóságú Gróf Minister elnök Úr!

A nemzeti őrsereg tárgyában folyó hó 21-én 15 szám alatt kelt rendelvényét tegnapí napon tartott nyilvános vegyes ülésben, mellyben szinte Csernovits Péter temesi gróf és főispán és felhatalmazott királyi biztos úrnak rögtön ítélez bíráskodás felállítását meghagyó rendelete is az ... ide mellékelt végzés szerént kihirdetettet; felolvastatván, minthogy említett királyi biztos úr által nemzetőri ideiglenes parancsnokká kinevezett Salbeck Jakab volt őrhadi kapitány — a ... felhívás szerént az őrségnek feleskettetését kívánta;

egy részről a nemzet őrségnek kívánatos rendezése tekéntetéből, más részről pedig a szorgalmazott hitletétel iránt nyilvánuló ellenszenv és aggodalomnak az elein felhívott k. ministeri rendeletnél fogva kellő tekintetbe vételével, a legujjabbban alkotott, a nemzet őrség alakításáról szöllő törvény cik szerént a törvényhatóságot illető jognál fogvási az önkényesen ajálkozó nemzet őröknek a tanácsi főjegyző által leendő felesketése a tanács részéről eszközölteni elhatározatárott, melly végre a mai napon tartott királyunk születési ünnepélyének békéggése után, az őrhadak és nemzet őrseregek a város háza előtti nagy téren, hová az ünnepélyre öszvejött minden hatóságok is és számos közönség megjelentek egybegyűlven, általam a tanácsi határozat előadatott, azonban az ujjabban bállott őrseregi tagok részéről felszollalt Sárosy Lajos váltótörvényszéki ülnök által személyeskedésből a tanácsi fő jegyző és általán az egész tanács ellen kifogás tétetvén, a hit kivételét vagy általuk kinevezendő egy egyén vagy a hadsegéd által kívánták eszközöltetni, és ámbár általam megkért Bohus János főispán úr kívánságukat nyilván törvény ellenesnek kijelenté és Kovács Ágoston váltótörvény széki elnök, úgy Török Gábor megyei alispán urak szinte a törvény által megállapítotti hatósági jogot előadva, kívánata helytelenségét bővebben fejtegetve, felvilágosítani igyekezték, mind ezek nem hajolva a hatóság törvényes jogának féretételével, követelésükhez makacson ragaszkodva, az esküt, mint akarták, a hadsegéd előmondása után a tanács jelenlétében letették, mi által a polgárságnál ujjabb ingerültséget támasztva, eszközölték, hogy többen és számosabban az eskü letétele után megeléguletlenül a hely színét oda hagyák. — Látván e szerént az ingerültség újabb támasztását, és a csend és nyugalomnak majd el nem kerülhető felzavarásából támadható felelőség súlyától rettegve, szomorú érzéssel kéntelenítve látom magamat felsobb orvoslássárt folyamodni, és alázattal újból jelentve kérni, hogy mennyibe tiszti eme jelentésemnek hitel nem adathatnék, a fennebb hivatkozott főispán és többi nevezett hitelt érdemlő uraknak meghalgalása urán — a rend bontásnak és hatóság elleni törvénytelen feltámadásnak ez úttal is kezdő egyenes okozóját Sárosy Lajos váltótörvényszéki ülnököt szigorú feleletre vonni, és szünni nem alkaró lázasztásainak fékezésül a közbéke fentarthatására, annak inneni más hová elmozdításával, mi által alázatos véleményem szerént a csend egyedül lesz fentartható, hatályos felsőbb intézkedést tétetni, alázattal megérintvén: hogy ezen esetet Szemere Bertalan belügyi minister úrnak is feljelenteni kötelességemnek tartottam. Többiben kegyeibe ajánlott — hódoló tisztelettel maradok nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Kelt Aradon, April hó 30-án 1848.

Schärfeneder Ferenc, polgármester

Excelența voastră domnule prim-ministru!

Ieri s-a citit într-o adunare mixtă deschisă ordonanța dv. nr. 15 din 21 a l.c. privind garda cetățenească. Cu acel prilej a fost anunțată de către domnul comisar regal plenipotențiar Csernovics Péter, conte și comite suprem de Timiș, ordonanța anexată aci sub ./, despre înființarea judecătoriei statariale. Domnul comisar regal pomenit a trimis comandanții provizori ai gărzii cetățenești pe fostul căpitan de gardă Salbeck Jakab. Potrivit chemării anexate aci sub ./, acesta a cerut membrilor ei să depună jurămîntul, pentru a se putea face ordine în garda cetățenească. S-au exprimat însă nemulțumiri față de urgentarea depunerii jurămîntului. Legea recent adoptată prevede că înfiin-

țarea gărzii cetățenești să intre în atribuțiile autorităților. Ca atare, consiliul a hotărât depunerea jurământului de către membrii voluntari ai gărzii cetățenești în fața prim-notarului. În acest scop, azi după terminarea solemnităților priejuiute de ziua de naștere a regelui nostru, unitățile garnizoanei și gărzile cetățenești s-au adunat în piața mare din fața primăriei. La ceremonie au participat toți dregătorii locali, precum și un numeros public. Acolo am expus hotărîrea consiliului. Din partea membrilor gărzii recent înființate a luat cuvîntul Sárosy Lajos, asesor la judecătoria cambială. Din motive personale, el și-a exprimat dezacordul față de prim-notar și în general față de întregul consiliu. El ar fi vrut să depună jurământul în fața unei persoane numită de gardiști ori în fața aghiotantului [garnizoanei]. La cererea mea, comitele suprem Bohus János a declarat că dezideratul este nelegal. Președintele judecătoriei cambiale Kovács Ágoston, precum și domnul vicecomite al comitatului, Török Gábor, au reamintit atribuțiile autorităților, stabilete prin lege. Totodată au explicat și ei pe larg netemeinicia dezideratului. Dar lămuririle s-au dovedit zadarnice. Gardiștii n-au ținut cont de drepturile legitime ale autorităților și s-au cramponat cu încăpăținare de revendicările lor. O parte din ei au depus jurământul în prezența consiliului, așa cum au vrut, în fața aghiotantului. Prin aceasta, ei au stîrnit noi nemulțumiri în rîndurile cetățenilor. Ca urmare, mulți s-au eschivat de la depunerea jurământului. Compania de vînători și cea de artillerie au părăsit nemulțumite locul după depunerea jurământului. Pentru a nu provoca noi animozități, și sub povara răspunderii, temindu-mă că nu voi mai putea împiedica tulburarea liniștii și păcii publice, mă văd nevoit să apelez cu sentimente de tristețe la un ajutor superior. În caz că nu s-ar da crezămînt acestui raport dregătoresc, atunci cer cu umilință să fie ascultați comitele suprem și alți domni amintiți, care se bucură de considerație. Apoi să fie tras cu severitate la răspundere Sárosy Lajos, asesor de la judecătoria cambială. El este promotorul și autorul principal al dezordinii și al împotrivorii nelegitime față de autorități. Pentru a se pune capăt instigaților sale și pentru menținerea păcii publice, numitul să fie mutat de aci. După umila mea opinie, numai astfel se va putea menține liniștea. Cer să se întreprindă măsuri eficiente de către forurile superioare. Amintesc cu umilință, că am considerat ca o datorie să raporteze despre acest caz și domnului ministrului de interne Szemere Bertalan. De altminteri mă recomand atenției dv., și rămîn cu supus respect umilul serv al măriei voastre.

Arad, 30 aprilie 1848

Schärfeneder Ferenc, jude primar

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848/1849-i Miniszteriumi Levéltár. Miniszterelnökség. Általános iratok, nr. 198/1848. Foto 21 620—21 621.

14

Pesta, 30 aprilie 1848

Pest, 1848. április 30.

Teleki Lacinak. Bizonyoson fogtad látni azt, mit *Ungarns und Siebenbürgens Stellung zur gesamt Monarchie!* cím alatt mint mondják Rosenfeld és doctor Sigmund írtak. Cáfolaiklan azt nekünk hagyni nem lehet; a cáfolaiknak

pedig németül írtnak, hírlapokon kívül is terjesztendőnek kell lennie, és az erdélyi dolgokba avatottól kell jönnie. Alkalmasabb erre nállad senki sincs. Kérlek azért igen nagyon, kérlek írj egy rövid, de nyomós és erélyes címlapot. Hogy ezen szükséges és hasznos dolgot megteended, remélve marad barátod.

Lui Teleki László. Vei ajunge cu certitudine la ceea ce au scris, după cum se afirmă, Rosenfeld și doctorul Sigmund sub titlul: *Ungarns und Siebenbürgens Stellung zur gesamt Monarchie*¹. Se impune să-i combatem. Dezmințirea trebuie să provină de la un expert în problemele transilvane, să fie scrisă în limba germană pentru a se putea răspândi și în afara gazetelor. Nimici nu este mai potrivit pentru aceasta decât tine. De aceea, te rog foarte mult scrie o dezmințire scurtă, hotărâtă și energetică. Prietenul tău rămâne cu speranța că vei face acest lucru necesar și folositor.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ V. broșura *Ungarns und Siebenbürgens Stellung zur gesamt Monarchie*, fără loc, 1848, 4 p., Biblioteca Universității din Cluj-Napoca, colecția Apor, nr. 59.

15

Pesta, 30 aprilie 1848

Pest, 1848. április 30.

Kemény Zsigmond. Dolgaid s dolgaim nem engedvén, hogy találkozzunk, sok más mondanivalóm mellőzgével kérlek ne felejkezz el szegény Kelemen Lajošnak sem most betegségébeni ápoltatásáról, sem — és még inkább elhelyeztetéséről. Ő egy a leg becsületesebb s ügyesebb emberek közötti. Szegénynek neje, 8 gyermeké s 70 éves annya. Szólj kérlek Ötvesnél¹, hogy Pap Zsigmondot applicálja, ezt nem tenni kár és vétek is lenne; általában szólj a ministerekkel, hogy bár apróbb hivatalokba alkalmazzanak oláhokat is.

Reméllem, hogy a régvárt derék újság mentől előbb megjelenend. Kérlek, jegyezz előfizetői közé, s küldesd mingyárt az első számítól kezdve. Azon 4 nyelvbeni népújságot, mellyet Pap Zsigmond indítványozott, s mellyre — mint hallom — egy pár ezer aláíró van — hasonlóan szükséges mentől előbb megjelentetni, még pedig nagyon olcsó áron². Kérlek eszközöld azt, s szólj iránta főként Teleki Lacinak, ki az aziránti választmány tagja, az én nevemben is. Ennél egy üdvösb dolgot nem lehet létesíteni. Nőm köszönt, satöbbi.

Lui Kemény Zsigmond. Îndeletnicirile tale și ale mele nu ne permit să ne întîlnim. Las la o parte alte chestiuni și te rog să nu uiți a puncte pe cineva să-l îngrijească pe sărmănatul Kelemen Lajos, care este bolnav. Totodată să-i asigure un adăpost. El este unul din cei mai cinstiți și iuscisiți oameni. Sărmănatul are o soție, 8 copii și o mamă de 70 de ani. Să interviui te rog la Eötvös¹ să se folosească de Sigismund Pop. A nu face acest lucru ar fi un mare păcat. În general să interviui pe la miniștri, ca cel puțin în slujbe mai mărunte să fie angajați și români.

Sper că ziarul brav, pe care-l aşteptăm de mult, va apărea în curînd. Te rog să mă înscriu printre abonați și să-mi trimiți exemplarele începînd de la numărul de debut. Ziarul popular în patru limbi propus de Sigismund Pop, la care după cum am auzit s-au abonat cîteva mii de persoane, ar trebui de asemenea să apară cît mai curînd și anume la un preț scăzut². Te rog să sprijini acest lucru și mai ales să interviî și în numele meu pe lîngă Teleki László. El este membru al comisiei de care aparține chestiunea. Nu se poate crea ceva mai adekvat. Soția mea te salută etc.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós. Publicat în „Irodalomtörténeti Közlemények”, 1901, p. 480.

¹ Rötvös József.

² Gazeta a apărut mai tîrziu sub titlul „Amicul poporului”.

16

Cluj, 30 aprilie 1848

Kolosvár, April 30. 1848.

Kedves jó Druszám!

Ha két utóbbi levelem óta nem írtam neked, oka az, hogy hollétedet nem tudtam, mert szerettem volna neked írni — mégpedig sokat.

Elmeneteled óta — a mit eddig úgy is tudsz — itt Erdélyben sok változott, de vidékünkön is.

Mihelyt te Sibón az úrbéri tartozások egy részét elengedted — azonnal — a körül belől lévő helységek békétlenkedni kezdettek. Magában a sibói uradalomban — jóságodot a turbuciák, husziaik s hallom a sojmosiak is avval hálálták meg, hogy oda nyújtott ujjad helyett az egész kezet elvették. Ezeket követte Tihó, Kettősmező, Hadad, Drág, Galgó, hol az úrbéri tartozásokat többé teljesítni nem akarták.

Jósika Lajos Gorbón hasonlóul elengedte a napszámok egy részét, s a nép az egész szolgálatot megtagadta.

Én húsvét előtt mintegy hat nappal magokat önfeljüleg elibertált falukkal mint egy abrancsal valék körül véve.

Húsvét első napján olvastam a Pesti Hírlapban Felszólításodat, hozzáink, erdélyiekhez¹: mellyben bennünket mindenre mi szent előttiunk kérsz és kényszerítesz, hogy *ne fillérezzünk*, mert ha ezt teszük, vagy a parasztok szabadítják fel magokat önfeljüleg, vagy a kormány fog megelőzni. E felszólítás következtében, miután már Galgó önfeljüleg megtagadta a szolgálatot, s e részben valóban meg történt a mit előre látásod megosolt, s auton áll a kérdés, ne hogy embereim Szurdukon is azt tegyék, anticipáltam őket, vagy 3—4 nappal — mint Bessenyei a macskát² — s magam felszabadítottam őket.

Elébb részben akartam ezt tenni, de mivel az eredmény ugyanaz leende, hogy még is egészen nem szolgálnak, gondoltam, hogy jobb tülesni a bajon egyszerre s nem kétszerre amputáltatni ujjamat.

Drága katonaságot hoztak, 75 embert, de a drágiak azt mondották, hogy ők biz azért csak nem szolgálnak³. Hallom Gorbóra is vittek katonát, alkalmassint hasonló eredménnel.

Hogy állandak itt a dolgok — az oláhok és szászok részéről eddig tudod — s ha nem, parancsolym velem, leírom neked az egészet részletesen, mert minden tuddok.

Holnap után indulok Déesre a markalisre — ha Torma Jósi nem akar menni, úgy el szeretném magamat választatni az erdélyi utolsó ország gyűléstre s a budapesti első nemzeti gyűlésre követnek. De ha Torma Jósi ellen intrágák lennének — mikép azt fülhegyel hallom —, akkor a legmelegebben fogom őt pártolni, s a követséget el nem fogadom semmi esetre — azt elhiheted.

Gazdaságom érzékeny csapást szennedett — olly új még az egész baj, hogy lehetetlen tájékoznom magamat. Anyit látok, hogy az első két évben vakmerőség és esztelenség lenne calculust csinálni akarni egyebet, mint egyet: az az meghúzni a bagariát. Kineveztetésedre főispánynak és bizottmányi elnöknök — vedd szerencse kíváнатomat. Kedves bárónéd kezeit csókolom, Julie mindenkitőtököt igen igen szívesen köszönt. Kis fiúkat öleljük. Aldjon az ég, barátod

Jósika Miklós

Barátom, késő estve van, inasom ügyetlenségből levelemre borította a tintát, bocsánat, hogy újra nem írom, de szemem nagyon elgyengült, írnom pedig sokat kell.

Mitruj, ki ma itt van, mondja, hogy várnak Sibóra, ezért e levelet oda küldöm.

Bunul meu prieten drag!

De la ultimele mele două epistole nu ţi-am mai scris. Aceasta își are explicația în faptul că nu am știut unde te află. Eu am vrut să-ți scriu, și încă despre multe.

În Transilvania, și la fel și în regiunea noastră, s-au schimbat multe de la plecarea ta, ceea ce pînă acum ai aflat și tu cu siguranță.

Imediat ce tu ai renunțat parțial la slujbele iobägești, localitățile dimprejur au și început să se neliniștească. Chiar în cadrul domeniului de la Jibou bunătatea ta a fost recompensată de cei din Turbuța, Husia și după cum aud și de către cei din Șoimuș, astfel încât în locul degetului tău întins, ţi-ai smuls mâna întreagă. Apoi a urmat Tihău, Chechiș, Hodod, Dragu și Gilgău, unde au refuzat de asemenea să mai presteze îndatoririle urbariale.

Jósika Lajos a renunțat în mod similar la o parte din zilele [de clacă] la Gîrbou, după care poporul le-a refuzat în întregime.

Cu vreo șase săptămâni înainte de paști eu am fost înconjurat ca într-un cerc de satele care s-au eliberat cu de la sine putere.

În prima zi de paști am citit chemarea ta din „Pesti Hírlap“ adresată nouă ardelenilor¹. În ea ne rogi și ne conjuri pe tot ceea ce este sfînt în fața noastră să nu ne tîrguim prea mult pentru fleacuri. Dacă vom proceda așa, atunci țărani se vor elibera cu de la sine putere, iar guvernul [austriac] ne-o va lúa înainte. În urma acestei somății, la Gilgău s-a adeverit ceea ce ai prevăzut: au refuzat slujbele cu de la ei putere. Pentru a preîntîmpina ca oamenii mei să procedeze la fel ca Bessenyei cu pisica² aşa cum s-a întîmplat la Surduc, întrebarea fiind sau-sau, i-am eliberat cu vreo 3—4 zile mai devreme.

Înîțial am intenționat să-o fac parțial. Dar întrucât rezultatul ar fi fost egal, căci nu mai slujeau deloc, m-am gîndit că este mai bine să scap dintr-o dată de necaz și să nu-mi amputez degetul în două rate.

La Dragu s-au adus 75 de ostași. Cu toate acestea, localnicii au declarat că tot nu vor mai slujii³. Am auzit că și la Gîrbou au fost detașați soldați; probabil cu rezultate similare.

Cred că știi cum stau lucrurile aici în privința românilor și a sașilor. În caz că nu știi, îți stau la dispoziție și-ți voi descrie toate detaliile, deoarece cunosc totul.

Poimîine plec la tîrgul din Dej. Dacă *Torma József* nu dorește să *candideze*, atunci aș prefera să fiu ales deputat pentru ultima dietă transilvană și pentru prima dietă națională de la Pesta. Dacă s-ar ivi însă intrigă împotriva lui *Torma József* — cea ce am și auzit șoptindu-se — atunci îl voi susține pe dînsul cu cea mai mare căldură și te rog să mă crezi că nu voi accepta deputația în nici un caz.

Gospodăria mea a suferit o grea lovitură. Necazul este atât de nou încît este imposibil să mă orientez. Constat doar atâtă, că pentru următorii doi ani ar fi o cutezanță și o neghiobie a face alt calcul decât acela de a strînge cureaua. Primește-mi felicitările cu prilejul numirii tale în funcția de comite suprem și președinte al adunării comisiei [comitatense permanente]. Sărut măiniile baronesei tale și-ți transmit salutări foarte cordiale din partea Juliei. Îmbrățișări pentru băiețel. Cerul să te binecuvînteze.

Al tău prieten

Jósika Miklós

[P.S.] Amice, fiind seara tîrziu, valetul meu a răsturnat din neîndemînare cerneala peste scrisoare. Îți cer scuze că n-o copiez, dar ochii-mi sunt slabîți și mai am încă multe de scris.

Mitruj, care se află aici, afirmă că ești așteptat la Jibou. De aceea îți trimit acolo scrisoarea.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Misive.

¹ A apărut în „Pesti Hírlap”, nr. 30/15 aprilie 1848, p. 333—334, cu titlul: *Egy szó az erdélyi honfiakhoz* [Un cuvînt către cetățenii transilvăneni]. Este semnat de Wesselényi. El atrage atenția marilor proprietari, că „acel cuvînt, care a șters roba și dijma în Ungaria, a făcut ca acestea să fie pierdute în mod iremediabil, nu numai în Transilvania învecinată, ci și la toți vecinii pînă la Petersburg”.

² Proverb cu semnificație locală.

³ Referitor la evenimentele din Dragu v. doc. 10.

17

[Icelandu Mare, sfîrșitul lui aprilie 1848]¹

Felséges Királyi Fő Kormány!

Érezve és el nem tûrhetve azon nyomásokat, mellyeket falunk birtokos urai ellenünkbe elkövettek, folyamodtunk vala az elmúlt év november hónapjában — különösen a nagyklandi Kontyinit² elfoglalásáért panaszt emelvén — a felséges Királyi Kormányhoz, ezen alázatos folyamodványunk még a múlt év végén leküldetett volti tudósítás téTEL végett nemes Torda megye tisztségehez, s az ezt tárgyazó levelek azon megyei fő bíró Beteg Sándor úrnál vagynak, ki azomban sem panaszunkat orvosolni nem kívánja, sem az illető

leveleket nekiünk kézbe adni nem akarja; mivel pedig sérelmeink sokkal számosabbak, mint sem azok elhordozására továbbá is képesek lehetnénk, ugyan is

a) az előbbi kérelmünkben említett Kontyinit elfoglalásából eredett nehéz sérelmünket kívül az is nyomasztólag és károson hat ráink, hogy

b) a mű marháink kirekesztettek a határbeli illő legelőkből — ha valahova véletlenül elszalasztjuk marháinkat, minden marhától 1 péngő forintot húznak a birtokosok, és mindenkor megveretik az embert.

c) A nyomásba lévő udvari réteket mind be sáncoolták.

d) Marhákat a birtokosok a falu köz nyomásába tartják, s azt étetgetik, s az övéket tölünk tiltva tartják.

e) Ha valamiként véletlenül az udvari besáncoolt helyekre találjuk szalasztani marháinkat, az udvarokba hajtják, s még a törvényes úton becsü mellett sem adják ki, se kezesség mellett.

f) Behajtja gróf Bethlen József nagykalandi tiszte Sofra Gligornak 136 juhát most április 27én egy besáncoolt nyomásba lévő rétből, a melly csakis 4 évektől fogva sáncooltatott békét, addig pedig minden a nyomásba tartozott, most pedig betiltva áll.

Mind ezek így lévén, mű nagyklandiakul, a helybeli birtokos urak illyetén kihágásai miatt még csak pázsrtori se kaphatunk marháink mellé, s e szerint marha tartásunk is nagyon szűk és elannyira keskeny mezőre van szorítva, hogy fennállhatásunkat biztosítani egyájaljában nem tudja; mivel pedig mű — az úri szolgálatot a leglelkismeretesebben tellyesítettük, s ez után is mind addig — még jövő sorsunkat a nemes ország törvényhozási rendes úton meghatározni kegyes leend, telyesíteni a legkészebbek vagyunk; azomban éppen ezen készségünk ből ki folyólag tellyes joggal megváratjuk azt, hogy a falunkbeli birtokos urak is — tiszteelve a fenn álló rendet és úrbéri viszonyokat — irányunkba jogtalanságot és erőszakot elkövetni megszűnjenekek, különösön pedig úrbéri szolgálatunk telyesíthetésére vezető fő eszközötől, a marha tarthatástól s erre meg kívántató legelő használatától bennünket el ne zárjanak: mind ezeknél fogva

alázatos tisztelettel könyörgünk a felséges Királyi Kormánynak méltóztasson, tekintetbe vévén azt, hogy a legelőktőli elzáratásunk a már beállott munka időben olly nevezetes sérelem, mellynek annyival sietőben orvosoltatni kell, mennyivel bizonyosabb az, hogy külömben marháink élelmezésére s e szerint az úri szolgálat tételre is tehetetlenekké válunk, — a legsietőbb kegyelmes rendelést tenni az iránt, hogy ezen kérelmünk elején említve lévő sérelmeink rögtön megszüntessenek, s már e tárgyban béravva volt s főbíró Beteg Sándor úr által eltartóztatott folyamodványunkban felfejtett kérésünk végrehajtatni rendeltessék.

S midőn ezennel nehéz sorsunk siető enyhítését alázatos tisztelettel ismételve könyörgenők, örök tisztelettel maradunk a felséges Királyi Kormánynak alázatos szolgái

Sofra Gligor, Moldován Sofra és részesei, magok és a nagykalandi úrbéres közönség és falu nevében³

Mărite Guberniu regal suprem!

[Subsemnații] din Iclandu Mare ne-am adresat cu o plângere măritului Guberniu regesc suprem încă în luna noiembrie din anul trecut, după ce ne-am dat seama că nu mai putem suporta abuzurile pe care domnii proprietari de moșii din sat le-au comis împotriva noastră, îndeosebi cele ce s-au soldat cu răpirea continitului². Umila noastră cerere a fost trimisă dregătoriei nobi-

lului comitat Turda pentru a vă fi adusă la cunoștință încă la finele anului trecut. Actele care tratează cazul se află la domnul Beteg Sándor, prim-judele nobiliar al comitatului pomenit. Dînsul nu intenționează însă să ia măsuri pentru a rezolva plângerea noastră și nu vrea să ne pună la dispoziție actele respective. Or, pagubele noastre sunt prea numeroase pentru a le mai suporta în continuare. Ele constau în următoarele:

- a) în primul rînd din ocuparea continitului, ceea ce ne-a dat o grea lovitură, în afară de care mai avem de suportat daune ca acestea;
- b) vitele noastre sunt excluse de la folosința pășunii de pe hotar; în caz că din întîmplare ne scapă o vită acolo, stăpînul ei trebuie să plătească proprietarilor de moșii un florin amendă și în plus este bătut cu fiecare asemenea ocazie;
- c) fînațele alodiale transformate în pășuni au fost toate împrejmuite;
- d) proprietarii de moșii își mină vitele pe pășunea comună a satului, iar pe a lor o țin sub interdicție;
- e) dacă din întîmplare vitele noastre scapă pe locurile alodiale împrejmuite, atunci ele sunt minăte în curți și nu sunt eliberate nici sub chezăsie, chiar dacă paguba a fost evaluată pe cale legală;
- f) acum, la 27 aprilie, intendentul contelui Bethlen József din Islandu Mare a mînat la curte 136 de oi, ce aparțin lui Gligor Sofra; ele păscuseră pe un imaș împrejmuit, care anterior făcuse parte din posesiunea obștească.

Aceasta fiind situația, în urma contravențiilor săvîrșite de domnii proprietari de moșii din localitate, noi cei din Islandu Mare nu reușim să angajăm nici un păstor pentru paza vitelor noastre. Din acest motiv păscutul vitelor a trebuit să-l limităm la un câmp atât de îngust, încît nu e de loc în stare să le asigure hrana. *Noi am prestat conștiincioși obligațiile iobăgești, pe care suntem gata să le îndeplinim întru totul și de acum încolo, pînă cînd soarta noastră va fi decisă pe calea firească legislativă a acestei nobile țări. Datorită acestei abnegații a noastre, suntem pe deplin îndreptăți să ne aştepțăm ca și domnii proprietari de moșii din sat să respecte ordinea existentă, relațiile urbariale, și să înceteze a mai săvîrși nedreptăți și violențe față de noi. Mai ales să nu ne împiedice să ținem vite, care au nevoie de pășune, ele fiind principalul nostru mijloc de prestare a slujbelor iobăgești.* De aceea, referindu-ne la cele de mai sus, implorăm cu umil respect măritul Guberniu regal să aibă în vedere că excluderea noastră de la pășuni în toul muncilor [agricole] constituie o problemă atât de gravă, încît trebuie rezolvată, cu atât mai urgent, cu cît devine din ce în ce mai mult o certitudine, că altfel nu vom fi în stare să facem față îndatoririlor urbariale. *Să ordonați milostiv și cît mai urgent ca nedreptările pomenite la începutul petiției noastre să înceteze imediat. Totodată să dispuneți ca cererea noastră înaintată în această chestiune, oprită de domnul prim-jude nobiliar Beteg Sándor, să fie soluționată.*

Repetînd cu umil respect cererea de a ni se ușura urgent soarta, rămînem cu eternă stîmă slugile preaplecate ale măritului Guberniu regesc.

Gligor Sofra, Moldovan Sofra și consoñii
în numele lor și al adunării iobagilor din sat³.

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. Comitat. Turda. Acte administrative,
nr. 658/1848.

¹ Petiția a fost înaintată Guberniului la 1 mai 1848, deci s-a redactat în ultimele zile ale lunii aprilie.

² Continit = partea de pășune comună rezervată pentru boii de jug.

³ Guberniul a trimis la 4 mai demersul, însotit de instrucțiuni, comitatului Turda; v. doc. 93.

Brașov [sfîrșitul lui aprilie 1848]

Consemnațiunea indivizilor pe care comunitatele românești locale doresc și îi cer la oficii municipale în Brașov:

D-nii Ioan Pușcariu, pretor, jurist, proprietar [și] Simion Popovici Barcianu, jurist, proprietar, c.r. consilier de tribunal ca senator și judecător (Districts-Richter);

Constantinu G. Ioanu, jurist, proprietar, fost consilier de tribunal — ca senator;

Nicolae Gaetanu, jurist, proprietar în Săcele (Siebendorfer), consilier de tribunal — ca senator;

Lucan Pruncul, jurist, proprietar, substitut procuror — ca senator.

Constantin Pantiu¹, jurist, proprietar, adjunct de tribunal — ca senator.

Ioan Florian, jurist, proprietar, adjunct de tribunal — ca senator.

Ca secretari . . .².

Ciomă. Arh. protopopiat Brașov, dosar neinventariat.

¹ N. Panțu.

² În a doua jumătate a lunii aprilie, mai multe delegații ale românilor brașoveni au cerut verbal și în scris Magistratului sau Consiliului Brașovului să fie primiți în funcții reprezentanți de-al lor, care cunoșteau limba germană și aveau calificarea corespunzătoare. V. doc. 104 și 224, vol. II.

[Fără loc, după 30 aprilie 1848]

Románok!

Hívei a mi Ferdinand császárunknak!*

Mi, testvéreitek, kik mintegy hatezren voltunk egybegyűlve Balázsfalván, Tamás vasárnapján testvérileg értesítünk: hogy ott újból egyetértőleg megállapodtunk s egymást leköteleztük arra nézve, hogy 15/3 mai Balázs-falván gyűljünk össze; de nemcsak 5—6 ezeren, hanem 50—60-ezeren s többen is.

Testvérek! a hatalom most a nép kezében van. Ha mi nem lettünk volna Balázsfalván ezer számra, a mi védnökeinket elfogták és kínoszták volna, mint ezt Mikes Flórián testvérünkkel tették s más testvéreinkkel; — s akkor mi s az egész román nép úgy maradtunk volna, mint a szülők nélküli (az az árva) gyermekek, mint a vezénylő nélküli katona, mint a nyájak pásztor nélkül — csak nagy számunkkal ijeszettük meg a mi rossz akaroinkat.

Tamás vasárnapján mintegy 200 katonát hoztak volt Balázsfalvára, meglehet akkor (t. i. 15/3 mai) többen is fognak jöni; de ti, testvérek, semmitől se ijedjetek meg, sem ne hallgassátok meg azokat, kik titokban minden ijegetnek [!], mert tudjátok ti, hogy félelem által semmi sem nyerhető.

A katonák fegyverrel kezökben fognak jöni a jó rend fenn tartására, de meg van hagyva nekik, hogy az oly békés embereket, milyenek ti is vagytok — ne bántsák; azonban ti is lássátok el magatokat a lehető fegyverekkel s így jelenjetek meg a nemzeti gyűlésen, mint ezt a magyarok is szokták tenni saját gyűléseiken, de nem azért, hogy valaki ellen felkeljetek, isten mentsen titket ilyesmitől, hanem csak azért, hogy magatokat védelmezhetek, ha valaki ellenetek felkelni merésselne.

Hallgassatok meg, testvérek! tartásatok meg a békét, mint eddig. Mi mi nyájón, kik Balázsfalván voltunk s más román testvéreink is meghívunk, hogy hiba nélkül ott megjelenjetek; mi tudjuk, hogy ha el nem jőtök, minden boldogtalannak lesztek, mint eddig voltatok. Azért mi hírül adjuk, hogy hibások ne legyünk, s hogy ne kárhoztathassatok, hogy nem mutattuk meg a szabadulás útját s a jelen idők rabságból fölszabadulását, melytől függ a ti jövendő boldogságok. Kérjétek az esperes és lelkész urakat, és tegyek óvást előttök, hogy a mint mi Balázsfalván megállapodtunk — ne tartsanak az urakkal, hanem a császárral és néppel.

Még egyszer, testvérek! Ki nem akarja, hogy tovább is jobbágy legyen — jöjjön akkorra Balázsfalvára.

A Tamás vasárnapi románok².

Români!

Credincioși ai împăratului nostru Ferdinand!¹

Noi, frații voștri cei vreo șase mii, care ne-am adunat în duminica Tomii la Blaj, vă întărițăm fratește că acolo ne-am înțeles și ne-am obligat unii față de ceilalți să ne intrunim din nou pe 15/3 la Blaj, dar nu numai 5—6 mii, ci 50—60 de mii sau mai mulți.

Fraților! Puterea se află acum în mâna poporului; dacă noi n-am fi fost cu miile la Blaj, atunci apărătorii noștri ar fi fost prinși și schingiuți, aşa cum au făcut cu frațele nostru Florian Micaș și cu alți frați de-a noștri. În acest caz noi și întregul popor român am fi rămas ca pruncii fără părinti (orfani), ca soldații fără comandanți, ca turmele fără păstor, sperând pe răuvoitorii noștri numai prin mulțimea noastră.

La duminica Tomii au adus la Blaj vreo 200 de ostași; poate că atunci (adică la 15/3 mai) vor veni și mai mulți. Dar voi, fraților, să nu vă sperați, de nimică și nici să nu-i ascultați pe aceia care întotdeauna vă sperie, pentru că trebuie să știți că prin frică nimică nu se poate obține.

Soldații vor veni cu armele în mîini pentru menținerea ordinii, dar li s-a spus să nu se atingă de oameni pașnici cum sunteți voi. Însă și voi să vă aprovizați cu armele posibile și aşa să vă prezentați la Adunarea Națională, precum obișnuiesc și maghiarii să facă la propriile lor întruniri; dar nu pentru a vă răscula împotriva cuiva — Dumnezeu să vă ferească de aşa ceva —, ci numai pentru aceea ca să vă puteți apăra, dacă cineva ar îndrăzni să se ridice împotriva voastră.

Ascultați-ne fraților! Păstrați pacea ca și pînă acumă. Noi toți care am fost la Blaj și ceilalți frați români, vă chemăm să fiți prezenți negreșit acolo, deoarece noi știm că dacă nu veți veni, veți fi nefericiți întotdeauna, precum ati fost și pînă acumă. De aceea, noi vă dăm de şuire ca să nu sim învinuitori și să nu ne blestemăți, că nu v-am arătat calea eliberării și scăparea din robia vremurilor contemporane, de care atîrnă fericirea voastră viitoare.

Rugăți pe domnii protopopi și preoți și avertizați-i — ca aşa cum ne-am înțeles la Blaj — să nu țină cu domnii, ci cu împăratul și cu poporul.

Încă o dată fraților! Cine nu vrea să rămînă, în continuare, iobag să vină pe atunci la Blaj.

Români de la duminica Tomii².

Traducere contemporană. Arh. St. Budapest. Fond. 1 526 utáni gyűjtemény.
Az erdélyi románok 1848/1849-évi mozgalmaira vonatkozó iratok. K. Papp
Miklós gyűjteménye. Foto 1 234—1 236.

¹ În această perioadă toate popoarele monarhiei se declarau „credincioase” împăratului. Exprimarea „fidelității” față de împărat era necesară pentru ca autoritatele nobiliare să nu interzică adunarea din 15 mai, iar armata austriacă să adopte o atitudine neutră sau binevoitoare.

² După textul apelului mai sunt scrise, de aceeași mină, căreia îi aparține varianta maghiară, următoarele: A balázsfalviak úgy estek bele a román ügybe, mint Pilatus a credoba. Mind a mellett — bár 11 órakor jelentek meg — el kell fogadnunk őket mint a „latorfiut”. (Blăjenii au picat în chestiunea românească, ca Pilat în credo. Dar cu toate acestea — deși s-au prezentat în ultimul moment — trebuie să-i primim ca pe „fiul de lotru”).

20

Cluj, 1 mai 1848

Nemes Felső Fejér megyei főispánnak

Méltóságodnak múlt hó 28ról gyors postán hozzárm intézetti fel írására¹, ennek vétele után legortan, tudniillik a tegnapi postával 982. E. szám alatt megettettem a szükséges rendelést² mind a bolyai és több környékbeli egyesült hitű papok, mind pedig Popovics János bujtogatásaira nézve véghez vitetendő szigorú nyomozódás s az illetőknek érdemlelt büntetésök iránt a fogarasi püspökhöz és kincstárnokhoz. Valamint ezeket ugyan azon napról és szám alatt méltóságodnak az engedeílenekkeli bánásmódra nézve kívánt követendő utasítással együtt megírtam, úgy ezen mai napon vett közelebből elenyészett hó 19kéről (úgy látszik toll hibából) kelt sürgető újabbi előterjesztése³ következetében előbb említtet fogarasi püspöket ez úttal is felszólítottam: miszerint a vétkes izgató papoknak keményebb, sőt csínjokhoz képest még hivataloktól felfüggesztéssel is büntetésök mellett maga is kiküldendő értelmes emberek által a meg háborított rend helyre állítására nézve minden kövessen el.

A fogarasi püspöknek

Felső Fejér megye főispánjától, gróf Kálnoki Dénestől a mai nap újból azt a kedvetlen tudósítást vetter, miszerint Bolyai s környékében már 11 helység tagadta meg megátalkodottan a még törvényesen el nem törlött szolgálatot. Tegnapról 982. E. szám alatti hivatalos megtalálásom kapcsában méltóságodat újból kívántam felszólítani, mikép e kis hont mind több rendetlenségebe, zavarba hozó bolyai s más lelkészei ellen minden hatalmában levő eszközökkel lépjön fel s a papi részről is értelmes egyéneknek a helyszínre kiküldésével a csend és rend helyre állítására erélyesen nyújtson kezét a megyei tiszviselőknek.

Kolozsvárt, május 1sőjén 1848.

Către comitele suprem al nobilului comitat Alba de Sus

Mi s-a înmînat cererea măriei voastre, ce mi-a fost adresată prin ștafetă rapidă la 28 ale lunii trecute¹. Am ordonat imediat cele necesare sub nr. 982 E, pe care le-am și expediat prin ștafetă². Am dispus să fie cercetați cu severitate parohul din Buia, împreună cu mai mulți preoți greco-catolici din împrejurimi, precum și Ioan Popovici, fiind vinovați de instigare. Le-am cerut episcopului de Făgăraș și tezaurarului să-i pedepsească după merit. Tot astăzi, sub același număr, am scris și ilustrității voastre pentru a vă aduce la cunoștință dispoziția mea privind procedura de urmat față de cei nesupuși. Referitor la cererea amintitului episcop de Făgăraș din 19 ale lunii precedente în care face noi propuneri urgente, l-am chemat iarăși și am avut cu el întrevedere³. Î-am pretins să facă tot posibilul pentru ca preoții vinovați de instigare să fie pedepsiți aspru, potrivit abaterilor lor. Pedepsele să meargă pînă la destituirea din post. Prin pedepsirea lor, precum și prin detașarea pe lîngă dînșii a unor persoane de încredere, ordinea tulburată va putea fi restabilită.

Episcopului de Făgăraș

Astăzi am primit neplăcuta știre din partea comitelui suprem al comitatului Alba de Sus, contele Kálnoky Dénes, că la Buia și în alte 11 sate dimprejur s-au refuzat cu reavoință robotele încă neabolite. În legătură cu adresa mea oficială de ieri nr. 982 E, doresc să vă somez din nou pe eminența voastră, să-i mustrați cu toate mijloacele pe care le aveți la îndemînă pe preotul din Buia și alții care provoacă tot mai multă dezordine în această mică patrie; să acordați ajutor energetic funcționarilor comitatensi la restabilirea liniștii și ordinii prin trimiterea la față locului a unor persoane mai inteligente din rîndurile clerului.

Cluj, 1 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 000/1848. Foto 335—337.

¹ Doc. 244, vol. II. Data corectă: 27 aprilie 1848.

² Doc. 1.

³ Doc. 288, vol. II.

21

Cluj, 1 mai 1848

Lemény Jánosnak

Nemes Aranyos szék fő király bírájának múlt hó 27. hozzáam fel küldött hivatalos jelentését, melynél fogva balásfalvi clericus Nemes Lászlónak Gyéresen, Lónán, Harasztoson és Földvárt az oláh népnél el követett bujtogatásairól véghez vitt ki nyomonzásí tudósítás hozzáam fel küldetett — eredetileg záratékával együtt, visszavárolag oly végett kívántam méltóságodnak át küldeni, miszerint említett clericus Nemes Lászlót ezen merész tettírt keményen meg-fedvén, őt ily szerű eljárástól büntetés terhe alatt tiltsa el.

Bölcsészeti tanár Pomne Aronra nézve pedig, ki az ifjúságot a nép gyűlést tartására buzdította, méltóságodat április 19. 884. E. szám alatti rendeletem-

re¹ hivatkozva, újabban fel szólítani kívántam, hogy nyilatkozatát rögtön tölle békévéni azt nékem haladék nélkül fel küldeni ne terheltessék.

Május 1. 1848.

Către Ioan Lemeni

În 27 a lunii precedente am primit raportul oficial al judeului regesc suprem al nobilului scaun Arieș. Prin el am fost înștiințat despre cercetările privind instigațiile comise de clericul Vasile Nemeș de la Blaj, printre români din Câmpia Turzii, Luna, Călărași și Războieni-Cetate. Doresc să vă-l trimiț eminență, în original, împreună cu anexele, rugându-vă a mi-l restitu. Pomenitul cleric Vasile Nemeș să fie admonestat cu severitate pentru faptele sale cetezătoare și să-i interzică asemenea manifestări sub amenințarea pedepsei. În ceea ce-l privește pe profesorul de filozofie Aron Pumnul, care a indemnmat tineretul la înierea adunării populare, vă amintesc eminență de ordonația mea din 19 aprilie nr. 884. El¹. Vă somez din nou să confisați imediat apelul său și să mi-l trimiteți numai decât.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1002/1848. Foto 338.

¹ Data documentului este 18 aprilie 1848. V. doc. 72, vol. II.

22

Cluj, 1 mai 1848

- a) Abrudbányai fő bírónak
- b) Nemes Thorda vármegye fő ispányának.

Az oláh nép bujtogatásáért le tartóztatott ügyvéd Mikás Ferenc szállásán találatottna levelekből az e végre kormányilag ki rendelt ki nyomozó biztosok folyó hó 1ről, nemes Kolos vármegye fő ispányához¹ s általa ugyan az nap hozzá fel küldött hivatalos jelentősöknel² fogva, a jövén világosságra, miszerint ezen csend zavaró merény intézet koholásában

a) Buttyán László abrudbányai ügyvéd³
b) Papiu Ilarian ál név alatt, helyesebben Papp Sándor királyi táblai írnok, a mezőbodonai oláh papnak fia

a, b) szoros egyetértésben és szövetségen volt. Ezen okból az említett egyének kézre kerítése és le tartóztatása nagyon szükséges lévén,

- a) uraságodat fel szólítom,
- b) mélöságodat fel szólítani kívántam,

a) hogy említett ügyvéd Buttyán Lászlónak minden tetteit és működéseit felügyelet alatt tartván és éber figyelemmel kísérven, jelenlegi működéséről jelentését küldje fel, s azon esetben ha lakhelyéről el mozdulna, arról hogy hová ment, éngem rögtön tudósítson.

b) hogy említett Papiu Ilariant, vagy helyesben Papp Sándort, ha azon nemes megye környékében léteznék le tartóztatván és őrizet alá tévén, nékem arról tudósítását rögtön fel küldeni nem terheltessék.

Kolozsvár, május 1. 1848.⁴

- a) Judelui primar din Abrud
- b) Comitelui suprem al nobilului comitat Turda

Am primit raportul oficial din 1 mai al comisarilor de investigație detașați în mod special din partea Guberniului, care a fost adresat comitelui suprem al nobilului comitat Cluj¹. Din el și din scrisorile găsite la locuința avocatului Francisc [Florian] Micaș², arestat pentru instigarea poporului român, reiese că au comis atentate împotriva ordinii:

- a) Vasile Buteanu, avocat din Abrud³;
- b) Alexandru Pop, fiul preotului român din Budiu, cunoscut sub pseudonimul de Papiu-Ilarian, care este concepist la Tabla regească;
- a), b) amândoi se află în strânsă înțelegere și conlucrare; din acest motiv găsirea pomenitelor persoane și arestarea lor le consider deosebit de necesare;
- a) o somez pe domnia voastră;
- b) doresc să vă atrag atenția ilustrității voastre;
- a) să urmăriți cu atenție și vigiliență toate faptele și activitățile pomenitului avocat Vasile Buteanu și să se trimită un raport despre activitatea sa cotidiană; în caz că ar pleca de la domiciliu să mă înștiințați imediat despre locul unde s-a dus;
- b) dacă pomenitul Alexandru Pop zis Papiu-Ilarian s-ar afla în jurisdicția aceluia nobil comitat, atunci să fie arestat și păzit și să mă înștiințați imediat despre aceasta⁴.

Cluj, 1 mai 1848.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond G. Pr., nr. 1003/1848. Foto 344—345.

¹ Doc. 27.

² Doc. 26.

³ E vorba de Ioan și nu de Vasile Buteanu.

⁴ În aceeași zi, sub același număr de înregistrare, guvernatorul fil înștiințea și pe comitele suprem al comitatului Cluj despre măsurile pe care le-a întreprins. Foto: 342—343.

23

Cluj, 1 mai 1848

Kelt. Szentgyörgy hava 30kán 1848
beadatott pünkösd hava 16jén 1848
előadatott pünkösd hava 16jén 1848

Tartományi segéd biztos Szabó József mint az úri szolgálatbeli tartozásikat megtagadott drági úrbérések engedelmességre szoríttatásuk végett kiküldött főkormányszéki biztos említett, úgy azon vidékbeli több úrbéréseket is Adalin helységnek az illető százados előtt tett önkéntes bevallása szerint engedetlenségre lázító vajdaházi görög egyesült hitű lelkész, valamint a több bujtogatók elfogadhatására nézve magát bővebb utasítással elláttatni, az ott tanyászó lovas katonaságnak illető előjáróság útján a mindenekben nyújtandó segélyt meghagyatni s végre a teendők támogatására báró Siwkovits ezredének Kolozsvártt állomásoszó zászló aljából 150 gyalog katonát kiküldetni kéri¹.

E jelentés záratéka visszarekesztése mellett írassék vissza: miszerint a katonasághoz megtétetett maga útján a szükséges rendelkezés az iránt, hogy e jelentést tevő főkormányszéki biztosnak rögtön a megkívántatókban segedelmet nyújtson, a katonák pedig ezentúl az engedetlen drági lakosok által minden szükséges termesztményekkel, úgymint: szalma, széna, zab, hússal és kenyérrel fognak minden daddig elláttatni, míg illető úrbérések engedelmesség jeleit adván, a katonaság elszállítása iránt intézkedés fog tétetni. A mi a bujtogatókat illeti, ezek rögtön elfogatandók s biztos őrizet alatt a megye börtönébe küldendők. A fenn érintett lázzító vajdaházi görög egyesült lelkészre nézve hagyassék meg, miszerint a fogarasi püspök által innen nyert utasítás következetében ellene kirendelt kinyomozásra már ezelőtt kinevezett egyházi biztosokat felszólítván, velük, vagy ha meg nem jelennének, magára is a kinyomozást vigye véghez, mellynek rendjén, ha egész bizonyossággal világosságra jövend, hogy a kérdésben levő lelkész vagy bárki más az úrbéréseket tarozó szolgálatjaik megtagadására és felsőbb rendeleteknek ellenszegülésre felizgatni, bujtogatni és csábítani merénylette, az azonnal elfogatandó s ide Kolozsvárra biztos őrizet alatt, annak előleges főjelentésével, miszerint elhelyeztetése iránt itten a szükséges intézkedések megtétethessenek, beküldendő. — Mi a katonaság számának kért szaporítását illeti, e kérelemnek annyival kevésbé tétethetik elég, minthogy a katonai hatóság részéről az nyilvánítatik, hogy a Drágban jelenleg tanyászó katonaság nem csak azon, de több helység népességének is szükség esetében képes megfelelni; hanem meg van téve a katonai hatóság részéről a drági katonaság parancsnokához a szükséges rendelet, hogy a fennírt kormányszéki biztos felszólítására mindenekben rögtön segély kezeket nyújtson, mely rendelet a jelen szám alatti kormányszéki rendelet-hez mellékelve a sokszor írt kormányszéki biztosnak kézbesítés végeit átküldendő.

B. Bornemisza²

Datat la 30 aprilie 1848 și dezbatut la 1 mai 1848.

Comisarul teritorial adjunct Szabó József, trimis pentru a-i readuce la supunere pe iobagiu din Dragu, care au refuzat să presteze slujbele urbariale, a raportat că tăranii amintiți, împreună cu cei din Adalin și cu alții din împrejurimi, au declarat de bună voie în fața căpitanului, că au fost instigați de preotul unit din Voivodeni. Referitor la cele de mai sus solicită lămuriri suplimentare privind arestarea acestuia, precum și a altor instigatori. Totodată, cere comandamentului cavaleriei, care staționează acolo, să-i dea asistență în activitatea sa. În sfîrșit roagă să i se trimită 150 de infanteriști din regimentul baronului Sivkovich, care se găsește la Cluj¹.

S-au întreprins demersuri pe lîngă armată pe cale ierarhică în vederea acordării unor ajutoare imediate comisarului gubernial. Soldații vor fi aprovisionați de locuitorii nesupuși din Dragu cu toate produsele agricole necesare ca: paie, fân, ovăz, carne și pâine. Când respectivii iobagi vor da semne de supunere, se vor întreprinde măsuri pentru retragerea armatei de acolo. În ceea ce-i privește pe instigatori, aceștia trebuie imediat prinși și conduși sub escortă sigură la temnița comitatului. Față de preotul agitator din Voivodeni, episcopul de Făgăraș va proceda potrivit instrucțiunilor pe care le-a primit de aici. El îi va soma pe comisarii eparhiali numiți anterior pentru anchetarea acestuia. Împreună cu ei, iar dacă nu s-ar prezenta, atunci singur, să continue investigarea pînă la capăt. Dacă se va dovedi cu certitudine că fie preotul în cauză, fie altcineva a îndemnat la revoltă, a instigat și i-a ademenit pe iobagi

să refuze îndeplinirea prestațiilor, acela să fie prins imediat și escortat aici la Cluj sub pază sigură. În prealabil să se trimită raportul aici pentru a se lua măsurile necesare detenției [arestatului]. În ceea ce privește cererea pentru sporirea numărului armatei, ea nu se poate satisface. Autoritățile militare au declarat că armata care staționează în prezent la Dragu este în măsură să înfrunte chiar și populația mai multor localități. Totuși din partea autorităților militare s-a trimis ordinul necesar către comandantul ostășimii din Dragu. El este îndemnat ca la somarea numitului comisar al Scaunului gubernial să-i dea imediat ajutorul total. Acest ordin, care este anexat la cel al Scaunului gubernial sub prezentul număr, să fie înmînat comisarului amintit.

B[aron] Bornemisza²

Referat original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 758/1848. Foto 1 441—1443.

¹ V. doc. 11.

² Cf. doc. 90.

24

Cluj, 1 mai 1848

Ó császári s Apostoli Királyi Felsége, Erdély Nagy Fejedelme és Székelyek Ispánnya leg-kegyelmesebb Urunk nevében.

Nemes Udvarhely Szék Rendeinek!

E nemes szék rendeinek folyó évi április 3-ik és 4-ik napjain tartott közgyűléséről szerkesztett s ide felterjesztett jegyzőkönyve itten megvizsgáltatván, annak 28-ik pontja alatti végzést illetőleg vissza íratik a nemes széknak: miként arra nézve, hogy a nemes szék rendei a grófi, bárói és nemesi megkülönböztető címeknek törvényhatóságukbani megszüntetését óhajtva, hogy ezen óhajtásuk kívánt eredménye kieszközölését országgyűlési követeiknek utasításul adták, észrevétel ulyan nem tételethetik; mindenazonáltal, miután az érintett címek ő felsége által szoktak adományoztatni, hogy azoknak megszüntetését törvényhatóságukban határozatilag megis állították, ez által hatás körükön túl léptek. — Az Erdély Nagy Fejedelemseg Királyi Fő Kormánszéknek Kolosvárt 1848 május 1-sőn tartott üléséből.

Gróf Teleki Josef
Bertleff Mihály, titoknok

În numele domnitorului nostru milostiv, maiestatea sa cesaro-regească apostolică, mare principe al Transilvaniei și comite al seculor.

Către stările nobilului scaun Odorhei!

Procesul verbal înaintat aici de către stările acestui nobil scaun, întocmit cu ocazia adunării sale generale din zilele de 3 și 4 aprilie, a fost studiat. Punctul numărului 28 conține o hotărâre a stărilor nobilului scaun de a se desființa titlurile nobiliare distinctive de conte și baron. Pentru îndeplinirea acestui deziderat ele au ordonat deputaților lor la dietă să acționeze în acest sens. Inițiativa nu poate ridica obiecționi. Totuși, titlurile pomenite sunt acordate

de obicei de maiestatea sa. Așadar, prin hotărîrea de a le desființa în jurisdicția dv. v-ați depășit competența. Din adunarea Scaunului gubernial regesc suprem al Marelui Principat al Transilvaniei ținută la 1 mai 1848.

Conte Teleki József
Bertleff Mihály, secretar

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun. Odorhei. Acte administrative.
pach. nr. 3.

25

Timișoara, 19 aprilie/1 mai 1848

Pantelimon, cu milă lui D[umne]zeu pravoslavnicul episcop a[1] Temișorii.

Prea cinstite clirule, poporule pravoslavnic, fiilor în Hristos iubiți!

După publicația legilor la dieta țării de curînd incheiate, așezate astăzi în generala congregație a măritului comitat Temeș în limba maicii făcută, grăbit în urmarea făgăduinței noastre: în povătuirea arhierească din 7 Martie a.c. nr. 211 cuprinse, cinstirilor voastre, și prin voi tot poporului, darurile preaînălței indurării împărătești, care au binevoit în urmarea propunerii, adeca să a darului prin dieta țării descoperit, prea milostivul împărat și craiu nostru tuturor subpușilor sei credincioși spre bucuria, mângăerea și ușorarea de obște a le înpărți, în același rînd a le vesti, în scurt deosebi în care se hotărîră la dieta țării, adeca:

1. Înălția sa arhiduxul Ștefan, cu înpreune glăsuirea țării, e ales de palatin;

2. maiestatea sa prea îndurat împărat și crai al nostru au binevoit a numi pre arhiduxul Ștefan palatinul, de țitor de loc al său crăiesc intru neființa sa din țară;

3. spre mai acurate înplinire a trăbilor țării s-au așezat ministeriumul Ungariei răspunzător¹, în locul înalt măritei Canțelariei de curte ungurești și a înalt măritului consilium crăiesc, țitoriu de loc unguresc, care va ținea se siile² sale în Buda-Pesta;

4. dieta țării să va ține în tot anul în Pesta;

5. ablegații³ dietei să vor aleage de acum înainte prin reprezentării poporului de trei ani;

6. toți lăcitorii crăimei Ungariei⁴ au de la 1 noiembrie a.c. calend. nou, toate greutățile țării de comun, fere deschilinire, asemenea și potrivit sau amăsurat a le purta;

7. robotele, dijma, sau zăciuiala, și portia spă[ei] locului⁵ pentru pământurile urbariale au de la ziua publicherii a legilor țării a înceta; iară pământurile ceale alodiale rămîn spă[ilor] locurilor, ca insuțirea spă[ei] locului⁶;

8. proțesurile, care să prejudecău pîne acum prin scaunul domnesc⁷, vor decurge înaintea solgabirăilor și jurasorilor⁸ a[i] ținutului cuvincios;

9. pînă la mai departe orînduire carea va urma în privința stării comitatelor, în fișecare comitat să va alege pe o vreme comisia de obște spre săvîrșirea trebilor de comun;

10. bisearica noastră pravoslavnică în drăpturi asemenea și înprumutătoare cu toate mărturisirile legiuît primite se vor împăca cu cheltuiala țării, de comun, după acea orînduiala carea se va așeza la dieta țării cea mai de cu-

rînd; iar pîne să va așeza orînduiala aceasta la viitoarea dietă, trebuie, precum convenția episcopescă așa și școala preotească⁹ și birul să se deae și să sepletească, și pîne atunci după prescrierea cea pîne acumă întrebuințate;

11. cercetarea¹⁰ shoalelor a tuturor legiuitorii primitelor mărturisiri să îngăduia tuturor împrumutat, fere deschilinirea mărturisirii;

12. orînduiala articului al 3-lea 1844, precum în privința trecerii din leagea romano-catolică, așa și în privința celuilalt cuprins al său întreg, să întinde și spre bune credința a noastră și să introduce în legea țării;

13. de au schimba în fiitor, de și mai mare parte a comunității pravoslavnice mărturisirea sa — în așa întîmplare biserică comunității, va fi lăcitorilor celor ce au rămas în leagea de cea de mainainte;

14. asecurîndu-se poporului pravoslavic sub priveghierea statului, drăptul orînduirii trebilor bisericesti și sholasticesti, ministeriumul răspunzător va chema spre acel sfîrșit congresul ce să va alege prin tot poporul în cea mai scurte vreme, și în toată întîmplarea încă mai nainte de ținerea dietei cei mai de aproape;

15. spre mai mare securitate personale și a averii, precum și pentru ținerea păcii, de comun și cei din lăuntru, să întămeiază garda, adecă oastea naționale.

Aceștia sînt îndurările cele noă și slobozenia care le dobîndirem la dieta cea din urmă de la preaînduratul împarat și crai al nostru după propunerea și cererea trupului legiuitorii la dieta adunat, și care ne legătăiesc cu veacnică multemire. Pentru aceasta cînd vi se vor publica prin stăpinirea mirenească legile acestea mai pe larg, vă recomîndăm ca cu cea mai mari luare aminte să le ascultați și cu bucurie să le prețuiți ca daruri a milii împăratești. Aplecați-vă stăpinirilor voastră legiuite după pilda strămoșilor vostră celor crădincioși și voiniici, carii totdeauna cea mai mare jertvă a vieții și a averii sale să sîrguiau și tînea și a păstra pacea, liniștea și rîndul cel bun. Fiți aplecați ocîrmurării cei de acum a țării carea e de la preaînduratul împarat și crai al nostru întămăjata și așezate. Feriți-vă cu deadînsul de toate nepăciuirea și fiți cu aplecăciune cătră fieștcare stăpinire cetățenească și duhovnicească, și rugați-vă lui Dumnezeu pentru preaînduratul împarat și crai al nostru și pentru păstrarea păcii cei de [a]cum, ca să putem întru acest chip și mai mari folosuri și bunuri dobîndi. Darul domnului nostru Isus Hristos și dragostea lui Dumnezeu tatăl și înpreunarea Sfîntului Duh să fie cu voi cu toți. Amin.

În Timișoara în 19 Aprilie 1848.

Pantelimon Jivcovici m. p., episcop

Copie. Arh. St. Timișoara. Fond. nr. 6. Arh. parohiei ortodoxe române din Satchinez. Registrul circularelor Nr. 25, fila 97—98. Arh. parohiei ortodoxe române din Lipova. Registrul circularelor 1838—1865, p. 132—134.

¹ Ministeriumul Ungariei răspunzători = guvernul responsabil al Ungariei.

² Sesile = aici cu sensul de ședințele.

³ Ablegații = deputații sau împuterniciti.

⁴ Crăimei Ungariei = regatului Ungariei.

⁵ Spălia ori spahia locului = cuvînt moștenit din perioada dominației turcești, aici cu sensul de fost stăpin sau proprietar feudal transformat în moșier de tip burghez.

⁶ Ca însuțirea spăiei locului = ca proprietate de tip burghez a fostului stăpin feudal.

⁷ Scaunul domnesc = scaunul de judecată al fostului proprietar feudal.

⁸ Solgăbirăilor și jurasorilor = juzilor nobiliari (care aveau între altele și atribuții judiciare) și juraților.

⁹ Școala preotească = aici cu sensul de contribuție pentru întreținerea școlilor confesionale aflate sub îndrumarea și controlul clerului.

¹⁰ Cercetarea = aici cu sensul de frecventarea.

Cluj, 1 mai 1848

Méltóságos Fő Ispány úr!

Folyó évi múlt április 27ről 204. elnöki szám alatt méltóztatott vala a méltóságos fő ispány úr a felséges Királyi Főkormányszéknek folyó évi 5 600. szám alatt költ rendeletét véllem és a város részéről kirendelt kinyomozó biztos társammal közleni, miszerint a leküldött irományok mellett letartóztatott ügyvéd Mikás Ferenc ellen az oláh nép bujtogatása arányában a felmerülő körülményekhez képest az ő kikérdezését és a szükséges kinyomozást jegyzőkönyvre véve tovább folytassuk, melly kinyomozást legottan a közelebbről múlt április 28án megkezdvén, annak folyamatja alatt, miután a motozáskor Mikás Ferenc szállásán talált levelek magyarral lefordítottak volna, azok között feltűnőnek találtuk a 3, 4. és 6. számokkal jegyzett leveleket, mellyekből általánosan kilátható, hogy nevezett ügyvéd Mikás Ferenc az oláh nép érdekében A. Papiu Ilariánnal, Buttyán Jánossal teljes kézfogásban volt, látszik ugyancsak azon levelekből, minémű veszedelmes forralásokat, bujtogatásokat, lázzasztásokat és tervezéseket tűztek ki a magyar nemzet ellen¹, mint a melylyek a legnagyobb figyelmet igénylik, ennél fogva szükségesnek tartottuk, addig is, míg a kinyomozás végére mehetne, a közben ezen botrányos leveleket a méltóságos fő ispány úrhol, eredetileg és le fordítva is, az eredetieket azomban viszszavárával juttatni a végett, hogy méltóztassék azokat a dolog illykétes állásában a további siető szükséges rendelések megtétele végett, ha lehet, még a mai napról a felséges Királyi Főkormányszékhez feljuttatni, mert véleményünk szerint periculum in mora. — Megjegyezzük végre azt, hogy Buttyán János és A. Papiu Ilarián lehetnek a vezetők, az egyik, Buttyán Jánosról tudódik, hogy Abrudbányán laikik, a másikról pedig kikérdeztetvén Mikás Ferenc, azt felelte, hogy ez királyi táblai írnok, más neven Pap Sándor a mezőbodoni oláh papnak fia, nevét megcsérélte, — kik ellen nevek aláírásával megerősített levelek elég bizonyágot tesznek, valamint Buttyán Jánosra nézve az is erősségül szolgál, hogy a közelebbről Abrudbányáról küldött lázzasztó levelet is a küldött s itt letartóztatott expressus nyilvános maga megvallása szerint, maga Buttyán János adta kezébe; — s ezekre nézve kimondanunk lehet azt, hogy magokat a rögtöni elfogatásokra méltóknak tették, s véleményünk szerint Abrudbányán, valamint szintén Zalatnát és Balázsfalván is egy nagyszerű kinyomozás lenne végre hajtandó.²

Mellyeknek alázatos jelentése mellett alázatos tisztelettel maradtunk a méltóságos fő ispány úrnak alázatos szolgái

Kolozsvárt, május 1én 1848.³

Ujváry Károly, főbírá
és Szathmári S. Gábor, városi tanácsos
és ki-nyomozó biztosok

Măria voastră domnule comite suprem

La 27 aprilie a.c. ați binevoit domnule comite suprem să puneți la dispoziția mea și a comisarului de investigație, trimis din partea orașului, ordinanta măritului Scaun gubernial regesc suprem nr. 5 600, emisă sub nr. prezidial 204. Prin ea ni se trasează sarcina de a continua interrogatoriul avocatului Francisc [Florian] Micaș, care a fost arestat și trimis aici împreună cu do-

sarul său; de a elucida mijloacele prin care a instigat poporul român; de a redacta un proces verbal privitor la interogatoriu și investigare.

Am început cercetările la 28 aprilie. În decursul lor s-au tradus în ungurește scrisorile notate cu cifrele 3, 4 și 6. Pe acestea le-am considerat mai interesante între cele găsite cu prilejul percheziției domiciliului lui Francisc Micaș. Din ele rezulta că numitul avocat Francisc Micaș colabora strâns în cauza poporului român cu Al. Papiu-Ilarian și cu Ioan Buteanu. Din scrisorile respective reiese de asemenea necesitatea de a se da o mai mare atenție planurilor de conspirație, agitație și răscoală îndreptate împotriva națiunii maghiare¹. Iată de ce am considerat necesar să trimitem măriei sale domnului comite suprem aceste scrisori scandalioase, în original, împreună cu traducerile lor. Ulterior urmează să ne înapoiați originalele. Pe baza lor să binevoiți ca în aceste împrejurări dubioase să adoptați măsurile urgente necesare. Dacă este posibil, să faceți ca ele să parvină încă astăzi măritului Scaun gubernial regesc suprem, deoarece după părerea noastră „periculum in mora“.

În fine, atragem atenția că Ioan Buteanu și Al. Papiu-Ilarian par să fie conducători. În ceea ce-l privește pe Ioan Buteanu se știe că dînsul locuiește la Abrud. Francisc Micaș a declarat cu prilejul interogatoriului despre celălalt: că este asesor la Tabla regească; că e fiul preotului român din Budiu de Cîmpie; că se numește Alexandru Pap, dar și-a schimbat numele. Scrisorile semnate de cei doi constituie suficiente dovezi împotriva lor. Mărturia publică a arestatului, potrivit căreia scrisorile primite de la Abrud i-au fost înmînate de însuși Ioan Buteanu constituie de asemenea o doavadă împotriva acestuia. Luând în considerare cele de mai sus, putem declara că cei doi sunt pasibili de a fi imediat arestați. Opinăm că ar trebui să se întreprindă cercetări amănunte la Abrud, Zlatna și Blaj².

Înaintîndu-vă umilul nostru raport, rămînem cu adînc respect slugile supuse ale înălțimii sale domnul comite suprem.

Cluj, 1 mai 1848

Comisari investigatori

Újváry Károly, prim-jude nobiliar
și Szathmáry S. Gábor, consilier orășenesc³

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1003/1848. Foto 339—340.

¹ Autorii raportului înțeleg prin națiunea maghiară stările ei privilegiate.

² V. doc. 22.

³ Comitele suprem al comitatului Cluj a înaintat raportul în aceeași zi Guberniului.
V. doc. 27.

Cluj, 1 mai 1848

Felséges Királyi Fő Kormány!

Az oláh nép bujtogatása tárgyában a felséges Királyi Fő Kormány idei 5 600 szám alatt költ rendelete nyomán kinevezett biztosoknak ez órában hozzáram tett jelentésöket¹ — mely szerint a legsietőbb rendelkezések megtételét az általok felhozott fontos okok tekintetéből véleményezik — ide fogva ere-

dețileg zărataival együtt siettem a felséges Királyi Fő Kormánynak a további szükséges rendelkezés² végett alázatoson felmutatni, mély tisztelettel lévén a felséges Királyi Fő Kormánynak alázatos szolgája

Kolozsvárt, május 1én 1848.

Matskási Pál, fő ispán

Mărite Guberniu regesc suprem!

Mă grăbesc să aștern în fața măritului Guberniu regesc suprem raportul original¹ împreună cu anexele sale, prezentate mie tocmai acum de comisarii numiți prinordonanța dv. nr. 5 600 din anul curent în chestiunea instițiaii poporului român. Invocarea celor relevante de ei sugerează întreprinderea unor măsuri foarte urgente. Aștept cu respect măsurile² ce trebuie să le luată și rămîn umilul serv al măritului Guberniu regesc suprem.

Cluj, 1 mai 1848

Matskási Pál, comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 003/1848. Foto 341.

¹ Doc. 26.

² Doc. 22.

28

Aiud, 1 mai 1848

Nagyméltóságú Gróf Kormányzó Úr!

Excellentiadnak, főispánunk ő méltóságához idei ápril 27-dikéről 952 E. szám alatt érkezett intézvénnye¹ folytán, miután értesültünk az iránt, hogy az erdélyi nemzetőrség számára szánt csekély mennyiséggű, 1520 darab fegyverből (melly csekély szám, nem titkolhatjuk, bennünk aggodalmat kellett fel!) ha Naszódról Kolosvárra szállítatik, 200 darab lőfegyvert, azonban minden requisitum nélküli, fogunk kapni: nem mulasztatjuk el Excellentiádhoz újból abbeli kérelmünket járulni, hogy a hátralék 400 darab fegyvert, Károlyfehér-várról, a holott is, mint hitelesen az ottani várparancsnoktól tudjuk, felesleg fegyver elég van, számunkra elrendelni méltóztassék.

A fegyver — töltés és töltés tartó hijával szinte használhatatlan egy eszköz. Nemzetőrségünk egy része becsületes és józan életű olly polgárok ből áll, kiknek a lőfegyvert, s az ahoz szükségeseket beszerezni módjuk nincsen.

Az őrködés és résen állás pedig naponta szükségesebbé válik, a midőn egy felől a balásfalvi események oda mutatnak, miként az oláh mozgalom nemzetellenes irányú² másfelől a havasi oláh lakosság szomszédunkban van. Félő, hogy azon mozgalom, ha meggátlására célrvavezető intézkedések nem tétetnek, a személy és vagyon bátorság tettleges megzavarásában fog ki törni. — Önfentartásunk késztet nagyméltóságú gróf kormányzó úr, hogy újra fegyverért, töltésekért s egyébb megkívántatokért kérjünk.

A kik változhatatlan tisztelettel maradtunk nagyméltóságú gróf kor-mányzó úr alázatos szolgái.

Alsófehér megye állandó bizottságából

N. Enyeden, május 1én 1848.

B. Bánffy Miklós, főispán
Pogány Károly, főbíró

Excelența voastră domnule conte guvernator!

Prin demersul excelenței voastre nr. 952 E. din 27 aprilie a.c.¹, adresat ilu-tratății sale comitelui suprem, am fost înștiințați că s-au alocat gărzii cetă-nești din Transilvania un număr neglijabil de 1 520 arme. Acest mic număr, nu tăinuim, ne-a stîrnit temeri! Dacă ele vor fi transportate de la Năsăud la Cluj, atunci vom mai primi 200 bucăți de arme de foc, însă fără accesori. Nu putem omite a înainta din nou excelenței voastre cererea de a binevoi a or-dona să ni se dea cele 400 de arme restante de la Alba Iulia. După cum sînt-informati sigur de către comandantul cetății, acolo sînt suficiente arme disponibile.

Arma fără cartușe și cartușiere este o unealtă aproape inutilizabilă. O parte a gărzii noastre cetănești este alcătuită din cetăteni cu conduită irepro-șabilă, dar n-au posibilitatea să-și procure arme de foc și accesoriile pentru ele.

Paza și poziția „en garde“ devin însă pe zi ce trece tot mai necesare. Evenimentele de la Blaj denotă că mișcarea românească are un sens antina-tional². În plus, populația românească din munți este situată în imediata noastră apropiere. Dacă nu se vor întreprinde măsuri eficiente pentru stă-vilirea mișcării, este de temut că vor izbuini tulburări, care vor periclită secu-ritatea personală și a averii. Domnule conte guvernator, autoapărarea noastră ne îndeamnă să cerem din nou arme, muniții și altele trebuieincioase.

Rămînem cu respect statoric umili servicii ai excelenței voastre domnule conte guvernator.

Din partea comitetului permanent al comitatului Alba de Jos.

Aiud, 1 mai 1848

Baron Bánffy Miklós, comite suprem
Pogány Károly prim-jude

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 059/1848. Foto 388.

¹ V. doc. 240 din vol. II.

² În sens de antinobiliar.

Aiud, 1 mai 1848

Felséges Királyi Fő Igazgató Tanács!

Miután a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak múlt hó 17ről 5245 szám alatti rendeletét¹ a Balásfalván megtartattni célba vett oláh nép gyűlés meg akadályoztatása, úgy az oda rendelt katonaság élelmezése iránt tisztel-

tem volna, nem késtem azonnal a szükséges intézkedéseket előlegesen meg tenni, és oda a hely színére kerületi fő bíró Fosztó Menyhárt, és alispán Miksa János urakat kiutasítani, hogy egy felől az oda megérkező katonaságról gondoskodjanak, más felől pedig a nép gyűlés megtartását a felséges Királyi Fő Igazgató Tanács rendelete értelmében akadályoztassák, a fenn említett kerületi tisztek April 28án el is mentek², az azt követő napon pedig királyi fő kormányzó úr excellentiájának c tárgyat illető s April 26ról költ rendelete³ nyomán magam is át mentem Balásfalvára, hol még az napon a gyűlés megtartására nézve semmi intézkedések se láttattak lenni, hanem az azt követő Tamás vasárnapján, mint azt a felséges Királyi Fő Igazgató Tanács a kerületi tiszteknek ide fogott jelentésekben bővebben átlátni méltóztat, miután a mezőbodoni oláh pap sia, Pap Sándor, abrudbányai ügyvéd Buttaván János és felsővidrai Jánk Ábrahám oda megérkeztek, és a népet kezdetük magok körül gyűjtötték, s ottan rendről rendre szónokoltak, — formálódott az oláhoknak a piacon levő templom közelében gyűlésük. Minő szónoklatok tartattak pedig ottan, az hasonlólag az érintett jelentésből megtetvén, magam részéről csak azt kívánom megjegyezni, hogy miután a csendes eloszlásra a fennebb említettek biztatásai mellett a népet — mely percenként többről többre szaporodott — a megyei tisztek szép szerint a hasonlólag ide csatolt bizonyítvány kiadása nélkül reá bírni nem tudták, a katonaság közbe jöveteleivel azon tekintetből nem láttam célszerűnek a gyűlés meg akadályoztatásáért eloszlatást próbáltatni, mivel Balásfalvára — az én felszólításom hozzá járultával is — Buzás-Bocsárdról és Szancsalból átköltözött a csekély számra leapadva lévő egy-egy század gyalog és lovas katonaság kapitányai előttem úgy nyilatkoztak, hogy ezen eljárás körül utasítást — egy oda rendelt, de meg nem jelent stabilis tiszttől kell hogy vegyenek, e bizonytalanság mellett, nem továbbá azért, mivel a katonaságot a néphez mérve csekély számúnak tanáltam, s nem végre azért, mivel fő törekedésem arra intéztem, hogy a nép nem felingerelve, hanem békés szellemmel oszolva el, ingerültséget az ország különöző részeibe ne vigyen. Egyéb aránt magam részéről is kinyilatkoztattam, hogy a fenn megnevezett három ifjú [kikhez?] sorozható egy Barnutz Simon nevezetű is, azon tetemes hibájukat, hogy a felséges Királyi Fő Igazgató Tanács, úgy püspöki rendeletet is számba nem véve, egybegyűlni és az ők izgatásokra fel csödült népet magok körül csoporthoztatni merészlették — semmi esetre le nem számítva, a népet ez alkalommal, mire nézve a balásfalvi piacon kiállított kevés számú katonaság is, nézetem szerint hatással volt, nyilván tévítra vezetni nem próbálta, sőt különösen Jánk Ábrahám kimondotta, hogy még az ország gyűlés sorsukon nem segít, eddigi úri szolgálatjokat tegyék pontosan. Azonban mind e mellett is nem tartom tanácsosnak, hogy többé miveletlen néptőmeget gyűjtsenek őszve — mert bár ha most csendesen és minden petitio készítés nélkül oszoltak el, — olly fenn hagyással mindenazonáltal, hogy a püspök által kitűzött május 15ére ismét megjelenjenek — jövendőre nézve hasonló és ennél még nagyobb népi gyűlésüknek vészes lehet a következése. Most ugyan a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak bölcs intézkedése nyomán ezen — úgy Küküllő megye közel lévő lakosain kívül — más törvény hatóságbeliek közül igen kevesen jelentek meg, hanem tartani lehet, hogy az írt napon izgatások következésébe egyébünnen is eljönnek. Melly jelentésem után két darab záratéknak ide csatolása mellett alázatos tisztelettel maradtam a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak, Nagy-Enyed, május 1én 1848. Alázatos szolgája

Mărite Consiliu gubernial regesc suprem!

După ce am primit ordonanța nr. 5 245 din 17 aprilie a măritului Consiliu gubernial regesc suprem¹, nu am întîrziat să întreprind prompt măsurile necesare pentru a împiedica adunarea populară românească planuită a se ține la Blaj, precum și pentru a aproviziona armata detașată acolo. În acest scop l-am trimis la fața locului pe domnul prim-jude nobiliar Fosztó Menyhárt și pe domnul vicecomite Miksa János. Aceștia au fost îndrumați, ca pe de o parte să-și asume sarcina aprovizionării ostășimii care va sosi acolo, iar pe de altă parte să împiedice ținerea adunării, conform ordonanței măritului Consiliu gubernial regesc suprem. Pomeniții dregători cercuali au și plecat la 28 aprilie². În ziua următoare, conform ordonanței din 26 aprilie³ privind această chestiune, emisă de excelența sa domnul guvernator regesc suprem, am plecat și eu la Blaj. În acea zi nu s-a observat că s-ar fi întreprins măsuri pentru ținerea adunării. După cum veți binevoi a afla mai amănuntit din rapoartele dregătorilor cercuali, adresate măritului Consiliu gubernial regesc suprem anexate aici, în dumînica Tomii ce a urmat, fiul preotului român din Budiu de Cîmpie, Alexandru Pop [Papiu-Ilarian], avocatul Ioan Buteanu din Abrud și Avram Iancu din Vidra de Sus au sosit acolo și au început să strîngă poporul pe lîngă dînsii rostind numeroase discursuri. Adunarea românilor s-a constituit în piață din apropierea bisericii. Caracterul cuvîntărilor rostită acolo reiese de asemenea din pomenitele rapoarte. Eu constat doar atât că dregătorii comitatensi au îndemnat poporul, care sporea din clipă în clipă, să se împrăștie în liniște. Aceasta reiese atât din raportul anexat aici, cît și din cele ale dregătorilor comitatensi, pe care nu e nevoie să le retrimiteti. Nu am considerat oportună încercarea de a împiedica adunarea și de a o împrăștia prin intervenția armatei, întrucât căpitanii companiei de infanterie, respectiv ai escadronului de cavalerie, care în urma somăției mele au venit la Blaj de la Bucerdea Grănoasă și de la Sîncel, dispuneau de un efectiv scăzut. În plus, ei mi-au declarat că asupra modului de a proceda vor trebui să primească instrucțiuni numai de la un ofițer al comandamentului detașat acolo, care însă nu s-a prezentat. Am ținut deci cont de această împrejurare, precum și de faptul că am considerat efectivul armatei prea mic în raport cu poporul. M-am străduit în cel mai înalt grad să nu irit poporul, ci să-l împrăștii în spirit pașnic, ca astfel să nu ducă cu dînsul nemulțumirea în diferitele părți ale țării.

Din partea mea le-am declarat pomenișilor trei tineri cărora li se mai poate adăuga și unul cu numele de Simion Bărnăuțiu, că au comis o mare greșeală nerespectând nici ordinul măritului Consiliu gubernial regesc suprem și nici pe cel eparhial, ci au îndrăznit să grupeze în jurul lor poporul, pe care l-au adunat pe calea agitațiilor. În nici un caz nu trebuie însă să uităm că armata, ce fusese detașată acolo cu acel prilej, era puțină la număr. După opinia mea [cei patru] n-au avut o înțîluri negativă asupra adunării. Dimpotrivă, Avram Iancu i-a îndemnat pe cei prezenți, ca pînă cînd dieta va hotărî asupra ameliorării soartei lor să-și îndeplinească slujbele iobagești cu punctualitate. Totuși, nu consider consult ca pe viitor să se mai adune mase neinstruite. Acum s-au împrăștiat în liniște și fără să elaboreze nici un fel de petiție, dar cu condiția să se adune din nou la 15 mai, cum a indicat episcopul. Pentru viitor o adunare populară asemănătoare sau una și mai mare ar putea avea consecințe periculoase. Cu acest prilej, datorită măsurilor înțelepte întreprinse de măritul Consiliu gubernial regesc suprem, n-au participat decît foarte puțini din alte jurisdicții, în afara de locuitorii mai apropiati din comitatul Tîrnava. Ne putem aștepta însă ca la pomenita dată să sosească și de pe

alte meleaguri în urma agitațiilor. La sfîrșitul acestui raport anexez două acte și rămîn cu umil respect față de măritul Consiliu gubernial regesc suprem. Aiud, la 1 mai 1848. Umilul serv

baron Bánffy Miklós m.p.
comite suprem

Copie. Bibl. Acad. R.S.R. București. Ms.rom.nr. 984. f. 289—290. Foto 3 331—3 334. Idem. Ms. rom. nr. 1 058. f. 5. Foto 4 252—4 253. Publicat de Papiu, *Istoria românilor*, II, p. 284—286.

¹ Doc. 51, vol. II.

² Doc. 30.

³ Doc. 201, vol. II.

30

Blaj, 1 mai 1848

Méltóságos Báró Fő Ispány Úr!

Tisztelvén nagyságodnak a jelen év és hó 19éről 190 elnöki számok alatt költ azon rendeletét, mellyben a felséges Királyi Fő Kormány Széknek ugyan ez írt év és hó 17éről 5245 számok alatt költ és velünk másolatban közleni méltóztatott rendelete¹ folytán kötelességünké volt téve, hogy a közelebből múlt húsvét után első vasárnapon meg tartandó célba vett oláh nép gyűlése megtartása előtt Balásfalvára kiszálván, az annak környékében rendelt katonaság elhelyeztetése s élelme felől gondoskodgunk — s főleg — a netalan ottan felingerülve lévő kedélyek lecsendesítését illetőleg — magunkat a fennebb tiszta Fő Kormány Széki rendeletehez alkalmazzuk, ennek következetében a jelen év és hó 28án Balásfalvára kiszálva, és végire járva, hogy annak közelébe hová érkezett volna meg, vagy hová lenne meg érkezendő katonaság, a felől bizonyosodtunk meg, hogy ugyan ezen kiszálásunk napján Búzás-Bozsárdra Károlyfejérvárról egy csapat gyalog katonaság érkezett, és másnap 29én Szancsalba érkezendő egy század Savoja-dragonyos, máshová pedig Balásfalva környékében katonaság nem érkezett, ezek után tartva attól, hogy noha mind a méltóságos fogarasi püspök úr részéről, mind nagyságod által a felséges Királyi Fő Kormány Széknek e tárgyban költ rendelete nyomán a szükséges intézetek az aránt, hogy a célba vett oláh nép gyűlés meg ne tartasson, megtétettek, mind ezek mellett is az írt napon számosan fognak összve sereghalálra — nem mulattuk el elsőben a Búzás-Bozsárdra s későbbre a Szancsalba érkezett katonaság vezéreit felszollítani, úgy hogy az első a gyűlés nap előtti estvére, a másik a gyűlés napja reggelén azok okból száljon által Balásfalvára, mivel egy felől azt reméllettük, hogy ennek látása, ha szinte nem is fogna egészbe meggátolni a célba vett gyűlés megtartását, legalább annyi haszna lenne, hogy annak látása által az oda sereglendő nép száma kevesednék, s más felől későnek láttuk aztat, hogy miután a nép egybe sereglene és a tanácskozásra fogna, azután szöllítsük fel a katonaságot, mivel a míg az ide érkezik, a tanácskozás megesik, és a cél nem lett volna elérve. Melly felszöllításunkra a katonaság megérkezvén, miután láttuk, hogy a gyűlés megtartása határnapja reggelén feles számú köznép jelent meg, és az ország-

nak különböző részeiből folytonosan szállingóztak az emberek, a katonaságot Balásfalván a piacra, ahol az öszvesereglés történt, ki állítottuk, — mikoris a templom és a tanulóintézet előtt egy a templom tornácára fel állott Pap Sándor nevezetű királyi táblai írnok elésorolván azon nyomorokat, melyek alatt eddig az oláh nemzet nyögött, a többek között azt mondotta, hogy az oláh nemzet, ki egyedül legnegríbb lakosa ezen országnak, több századokon keresztül volt a kiváltságos osztály járma alatt; ez tartotta a katonaságot és nemességet, s mégis minden polgári jogoktól és javadalmaktól meg volt fosztva, holott ezen nemzet tagjai is az Isten képére teremtett emberek voltak; hanem most már egy isteni sugallatiól át lengette egész Európát s a többek között ide is elhatolt azon alkotmányos szellem, mely szerint minden nemzet, s azok között az eddig nyomás alatt volt oláh nemzet is kivívhatja polgári jogait, és ebben semmi földi hatalom már többé őtet nem gátolja; mihez képest az az előtt öt hetekkel elintézett terv szerint azon okból vagynak egybe gyűlve, hogy a jövő holnapban megnyitandó ország gyűlésire lehető sérelmeket kiemeljék és kéréseiket megkészítsék, addig pedig még az megtörténik, mely a kinyitandó ország gyűléséről, azon okból el nem halasztható, mivel a magyar honi gyűléstre mint rabok nem lehetnek, a robottat (kivéve a téli napokról elmaradott szolgálatot) tegyék meg, — megemlíté továbbá, hogy egy ügyvédet, ki az oláh nemzet ügyébe fel lépett, a kormány elfogatott, és ma is fogva tart, — továbbá egy nevendék pap az intézethől hasonló okból a tegnapi napon elküldetett, — következőleg felszollította az összve gyűlt népet, hogy addig innen el ne osszoljon, valamaddig az elsőnek kiszabadítása, a másodiknak visszavétele aránt biztosítva nem lesz; miután tehát láttuk, hogy a könnyen hívő népnek kedélye ezek által inkább felingerülve van, nagy bajjal a beszélhetésre sort kapva semmit sem mulattunk el a köz nép meg nyugtatása és leosendesítése arányában megtenni, — ezek után egy Abrudbányán lakó Buttyán János nevű ügyvéd, vidrai Jánk Ábrahám és egy Nemes nevezetű aranyosszéki pojáni növendék pap hasonlólag a templom tornácára fel állva, az előbbinél valamivel nagyobb mérsékleteséggel a jelen körülményekről fel világosítást tévén és az oláh nemzet érdeke arányában hosszan szónokolván, végtére csak ugyan úgy nyilatkoztak, hogy ezen gyűlésnek célja a volt, hogy a jövő holnapban megnyitandó ország gyűlésére beadandó kéréseiket megkészítsék — addig tehát mind jelenleg, mind innen leendő eltávozások után legyenek csendesen, — ezen már meg nevezett szónokok beszédjek közbe és után, amennyire szóhoz juthatott, a méltóságos püspök úr is a nép lecsendesítésére egy atyai és a nép felfogásához alkalmazott beszédet tartott, — kit is Pap Sándor beszédében több versen meggátolván, igényolván, ezen szavakat mondotta a népnek, hogy a püspökre és a vármegye tisztjeire ne hallgassatok²; továbbá, hogy mostan Szebenbe lakó Barnutz Simon nevűnek szekerébe fogott lovait a nép kifogván, magok húzták bék szekerét a nevelőintézet udvarára, s onnan nevezett Barnutz Simont ugyan a nép kihozván, ez is a templom tornácára fel állott, és egy nagyon csendesítő és törvényes szellemű beszéde által igyekezett a népet csendességre bírni, mellynek úgy látszott, nagy hatása is volt. Végül több ízben elpróbált csendesítésünk és felvilágosításunk után azon kívánatokat jelentették nékünk, hogy ha írásba meg nyugtatjuk ezen szónokokat, hogy a népnek innen leendő eloszlása után nékiek a mai napon Balásfalván történtekért általunk bántódások nem lesz, és továbbá az eloszlás esetében bizonyásogat teszünk arról, hogy ők a felséges Királyi Fő Kormány Szék rendeletének hódoltak és a népet eloszlatták, — abba az esetbe töstént eloszlatják a népet, és mind addig, valamaddig ezen dolog ország gyűlésén törvényszerűleg ki fog egyenlítettíni, biztosítanak, hogy ezen nemzet részéről a leg nagyobb csendesség lesz, az ellen

esetben el nem oszolnak és el várják, hogy a ki állított katonaság akármelly kínzásokat kövessen el rajtok, azonban ezen esetben is a nép oltalmazására minden módokat fel fognak használni, — a dolog illyen állásába látva, hogy a nép ezen szónokokhoz nagyon ragaszkodik, és a legnagyobb elszántsággal kész minden veszedelemben szembe menni, másrészt pedig a téptömeg nőttek nő, és az ingerültség percenként nagyobb kezd lenni és a jelenlévő katonaság a jelen volt és későbbre még nagyobb számmal megjelenhető nép tömeggel nagy aránytalanságban vagyon, hogy az országot a katonasággal leendő eloszlatásból következhető ingerültség által lángba ne borítsuk, miután minden a szónokok, minden maga a nép biztosított az iránt, hogy ha e részbeni kívánságukat tellyessítjük, ők is eloszlanak és mindenkor, míg ezen dolog törvényesen elhatározódik, csendesen lesznek, — kéntelenek voltunk a kívánt bizonyítványt részekre kiadni, mellyet eredetileg ide rekesztünk, — annál fogva elérődött azon cél, hogy a nép a nélkül, hogy az ország gyűlésére bérülendő petíciók készítésébe befolyt vagy arról az írt szónokok által értesülhetett volna, délutáni fél négy órakor eloszlott, és a felséges Királyi Fő Kormány Szék e tárgyban tisztelet rendeletének elég tévődött, — ezek után a katonaság az előbbiekbén meg írt állomásokra vissza tért, estve a város kivilágítatott, és a nevendék papság tanuló ifjúság által ezen nap zene és örööm zaj közt ünnepeltetett meg.

Továbbá alázatos tisztelettel maradunk nagyságodnak Balásfalván, május 1én 1848

Alázatos szolgái

Fosztó Menyhárt. mp, főbíró
Miksa János mp, alispán³

Exelența voastră domnule comite suprem!

Am primit dispoziția excelenței voastre cu numărul prezidial 190, pe care ati emis-o la 19 mai a.c., în urma ordonanței măritului Scaun gubernial regesc suprem nr. 5 245 din 17 mai a.c. și ati binevoit să ne-o trimiteți în copie¹. Prin ea ne-atî trasat sarcina de a ne deplasa la Blaj înainte de ținerea proiectatei adunării populare românești pentru prima dumînică de după paștele care a trecut. Scopul nostru trebuia să fie, pe de o parte, de a avea grija de cazarea și aprovizionarea cu alimente a armatei trimise în apropierea locului, iar pe de altă parte de a ne conforma dispoziției date și pomenite anterior a Scaunului gubernial suprem, privind liniștirea spiritelor care eventual se vor exalta acolo. Ne-am deplasat în 28 aprilie a.c. la Blaj. Aici ne-am informat unde a sosit sau va sosi armata. Ne-am convins că în aceeași zi în care am ajuns noi la Alba Iulia a venit la Bucerdea Grănoasă o unitate de infanteriști. În ziua următoare, în 29, trebuia să mai vină la Sîncel o companie de dragoni Savoia. În alte locuri din preajma Blajului nu au sosit unități militare. De aceea, mi-a fost teamă că nu voi putea întreprinde măsurile necesare pentru a împiedeca ținerea adunării. Cu toate dispozițiile date de eminență sa domnul episcop de Făgăraș și de Scaunul gubernial regesc suprem prin ordonanța trimisă în această chestiune pe baza dispoziției ilustrității voastre, în pomenita zi m-am aşteptat să aibă loc o adunare numeroasă. Iată de ce n-am omis să-l somez, atât pe comandantul unității sosite la Bucerdea Grănoasă, cât și pe cel de la Sîncel, pentru ca primul să se deplaseze la Blaj în seara din ajunul adunării, iar al doilea în dimineața următoare, cu scopul de a fi văzuți de public. Chiar dacă nu s-ar fi împiedicat în întregime ținerea adunării planuită, numărul poporului ce ar fi urmat să se adune acolo, ar fi fost cel puțin mai scăzut.

După ce poporul s-ar fi adunat și ar fi început să se sfătuiască, ar fi fost tardiv să mai aduc armata, întrucât pînă ce ar fi sosit aici, consfătuirea s-ar fi terminat și astfel nu s-ar fi atins scopul urmărit. În urma somației noastre armata a sosit. Întrucât în dimineață din ajunul adunării am văzut că a apărut o mulțime de popor de rînd și că oamenii continuau să vină din diferite părți ale țării, am detașat armata în piața din Blaj. Acolo s-a și desfașurat adunarea. Pe pridvorul bisericii s-a urcat un cancelist de la Tabla regească cu numele Alexandru Pop [Papiu-Ilarian]. El a enumerat în fața catedralei și a Institutului teologic mizeriile pe care poporul român le-a suportat pînă acum. Printre altele a spus: că națiunea română, cea mai veche, băstinașe a acestei țări a fost secole de-a rîndul sub jugul clasei nobililor, că numai ea a întreținut armata și nobilimea; că a fost lipsită de toate drepturile cetățenești și de beneficii, deși membrii ei erau tot oameni creați după chipul lui Dumnezeu; că, la o inspirație divină, spiritul constituționalismului a cuprins toată Europa, ajungind pînă aici; că potrivit acestui spirit toate națiunile, printre care și cea românească, asuprîtă pînă acum, au posibilitatea să-și cucerească drepturile cetățenești; că nici o putere pămîntească nu va fi în stare să le stea împotrivă; că s-au adunat conform planului elaborat acum cinci săptămâni, pentru a formula doleanțele și a elabora petițiile ce vor fi prezentate în fața dietei, care se va deschide în luna viitoare; că înaintarea petițiilor la dietă nu suferă amînare, deoarece altfel se vor prezenta ca robi la Dieta ungără; că pînă atunci robotele să se mai presteze, cu excepția restanțelor din iarnă; că Guberniul l-a arestat și-l ține și azi în detenție pe un avocat, care s-a ridicat în favoarea cauzei națiunii române; de asemenea că un teolog a fost exmatriculat ieri din institut pentru motive similare; în consecință a chemat poporul adunat să nu se împrăștie pînă nu se vor obține garanții pentru eliberarea primului și rechemarea celuilalt. Mi-am dat seama că, în acest fel, susținutul poporului credul mai curînd va fi exacerbat. De aceea nu am ocolit nici un prilej de a stră de vorbă cu poporul de rînd pentru a-l liniști și a-l calma, ceea ce a fost destul de greu. Apoi, pe pridvorul bisericii s-au urcat: un avocat cu numele de Ioan Buteanu din Abrud, Avram Iancu din Vidra și un teolog cu numele Nemeș din Poiana, scaunul Arieșului. Ei au dat lămuriri despre actualele împrejurări favorabile națiunii române, cu o reținere ceva mai mare decât cel anterior. La urmă au făcut declarații asemănătoare în sensul că scopul prezentei adunări este de a elabora petițiile ce vor fi înaintate dietei, care se va deschide în luna viitoare, iar pînă atunci, atîț aici, cît și după plecare să se comporte cu toții liniștiți. După discursurile oratorilor mai sus pomeniți, eminența sa domnul episcop a rostit o cuvîntare părîntescă adaptată la înțelesul poporului, pentru a-l calma — în măsura în care a reușit să vorbească. În timp ce vorbea, a fost întrerupt de mai multe ori de Alexandru Pop, care l-a batjocorit, spunînd poporului să nu dea crezămint episcopului și dregătorilor comitatensi². Poporul a deshămat caii de la trăsura numitului Simion Bărnăuțiu, care locuiește actualmente la Sibiu, trăgînd-o în curtea institutului teologic. De acolo poporul l-a scos și l-a dus la adunare pe amintitul Simion Bărnăuțiu. Acesta s-a urcat de asemenea pe pridvorul bisericii, de unde a rostit un discurs împăciuitor, conceput într-un spirit legal, prin care s-a străduit să determine poporul la liniște, ceea ce se pare că a produs o adincă impresie. În fine, după aceste repetate strădani de liniștire și lămurire a poporului, ne-au exprimat dezideratul de a le garanta, în scris, că după plecarea mulțimii nu vor păti nimic, nici astăzi, nici mai tîrziu, pentru cele întîmpilate la Blaj, întrucât s-au supus ordonanței măritului Scaun gubernial regesc suprem. Au garantat, în schimb, că poporul se va dispersa imediat și ne-au asigurat că din partea națiunii lor va fi liniște deplină, pînă ce chestiunile se vor clarifica la

dietă în mod legal. În caz contrar, nu se vor împrăştia, ci vor aştepta și se vor folosi de toate mijloacele pentru salvagardarea poporului, chiar dacă armata detașată și va supune lă orice fel de schinguri. Mi-am dat seama de realitate. Am văzut că poporul e atașat foarte mult de acești oratori și că este gata să înfrunte orice pericol cu cea mai mare temeritate. Masele populare erau în continuă creștere, iar iritarea lor se accentua din minut în minut. Armata prezintă se găsea și aşa în disproportie cu masele populare prezente, care puteau de altfel spori. Împrăştirea efectuată prin forța armatei ar fi provocat nemulțumiri și ar fi produs incendierea țării. În plus, atât oratorii, cât și poporul însuși ne-au asigurat, că dacă le vom satisface dezideratele în această privință, atunci se vor dispersa și se vor comporta liniștit pînă ce cheștiunea se va hotărî pe cale legală. Am fost nevoiți astfel să le eliberăm certificatul solicitat. Originalul îl anexăm aici. În acest fel ne-am atins scopul; poporul nu a influențat elaborarea petițiilor ce se vor înainta dietei și nici n-a aflat de la oratori despre ele. După masa pe la trei și jumătate s-au împrăștiat. S-a îndeplinit astfel în această cheștiune onorata ordonanță a măritului Scaun gubernial regesc suprem. Armata s-a reîntors și ea la locurile amintite de staționare. Seara orașul a fost iluminat. Teologii și tineretul studios au sărbătorit această zi în sunetele muzicii și ale voioșiei.

De altminteri rămînem umili servî ai excelenței voastre cu supus respect

Fosztó Menyhárt m.p. prim-jude
Miksa János m.p. vicecomite.³

Copie. Bibl. Acad. R.S.R., București, Ms. rom. nr. 1058. f. 3—4. Foto 4 248—4 250. Publicat de Papiu, *Istoria românilor*, II, p. 279—283.

¹ V. doc. 51, 72 și 201, vol. II; corect 17 și 19 aprilie și nu mai.

² În acest loc, în ediția lui Papiu-Ilarian, este adăugată următoarea nota: „Nu este adevărat cum că Alexandru Papiu ar fi împiedicat pe episcop în vorbă, ci chiar din contră, dînsul provoca pe popor mai de multe ori, ca să asculte pe episcop; dar poporul nu-l asculta bucuros, pentru că-l mâna de la adunare, cu care raijune un bătrân din popor răspunse episcopului: «nu mergem încă acasă că am venit și noi la sfat și sfatul cu mulți se face». Mai încolo comisarii ungurești zic că A. Papiu ar fi batjocorit pe episcop zicind: să n-asculte poporul de sfatul episcopului și al domnilor ungurești: într-acacea comisarii greșesc, pentru că vorbele acestea nu cuprind în sine nici batjocură, nici sunt zise, cu scop de a detrage că de puțin autorităței episcopști; din contră, Papiu stima pe episcopi și și acumă îi pare foarte rău, că constrîns fiind de adevăr, i căuta adese să scrie unele lucruri neplăcute episcopilor; astă însă nu e culpa lui”.

³ Raportul a fost înaintat Gubernului și înregistrat sub nr. 5 897/1848. G. P.

31

Aiud, 1 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf, Királyi Kormányzó Ur, Kegyelmes Uram!

Múlt hó 28ról 196. elnöki szám alatti tudósításom¹ folytában sietőleg bátorodom excellentiádnak jelenteni, hogy Balásfalván a tegnapi napon sze-mélyesen magam is jelen voltam, és az ottan történtekre nézve a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak múlt hó 17ról 5245. szám alatt költ rendeletem² nyomán mai napról e szám alatt tudósításom fel küldöttem; meg írván, hogy Balás-falván a tegnapi napon gyűlés tartás próbáltatott ugyan,³ de következőleg

csendesen, és minden legkisebb eredmény nélkül oszlott el; különbén jelenthetem excellentiádnak, hogy Butyán János is Ballásfalván volt, de az ő le tartóztatására jó szerűleg és a legnagyobb ingerülség elő idézése nélkül ez úttal alkalmat nem lehetett tanálni. Úgy továbbá jelenteni kívántam excellentiádnak azt is, hogy a felséges Királyi Fő Igazgató Tanács intézkedése következésében még eddig elé egy kis csapat lovasság és egy más csapat gyalogság jelent meg Balásfalva közelében, mely közül a lovasság Küküllő vármegyébe Szancsalba, a gyalogság pedig Bocsárdról Balásfalvára van át téve, hol további rendelésig maradni is fognak.

Továbbá alázatos tisztelettel maradtam excellentiádnak alázatos szolgája
Nagy Enyed, Május 1én 1848. Báró Bánffy Miklós, fő ispán

Exelența voastră domnule conte guvernator regesc!
Binevoitorul meu domin!

Conform înștiințării mele cu nr. prezidial 196 din 28 ale lunii treceute¹ îndrăznesc să raporteze urgent excelenței voastre, că ieri am fost personal la Blaj. Pe baza ordonanței nr. 5 245 din 17 ale lunii treceute², emise de măritul Consiliu gubernial regesc suprem, am trimis astăzi o informare, în care am relatat că la Blaj a avut loc ieri o adunare³. Ea s-a dizolvat în liniște fără nici un rezultat. Sunt în măsură să raporteze excelenței voastre, că la Blaj a fost și Ioan Buteanu. Nu s-a ivit însă cu acel prilej un pretext pentru arestarea lui în condiții optime, fără a pricinui o mare revoltă. Raportează de asemenea excelenței voastre că în urma măsurilor luate de măritul Consiliu gubernial regesc suprem pînă acum și-au făcut apariția în apropierea Blajului o mică unitate de cavalerie și o alta de infanterie. Cavaleria a fost detașată la Sincel, în comitatul Tîrnava, iar infanteria la Bucerdea Grînoasă de lîngă Blaj. Acestea vor rămîne acolo pînă la noi dispoziții.

De altminteri rămîn cu supus respect servul umil al excelenței voastre.

Aiud, 1 mai 1848

Baron Bánffy Miklós, comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 051/1848. Feto 382.

¹ Doc. 263, vol. II.

² Doc. 51, vol. II.

³ Cf. doc. 30.

32

Metîș, 1 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Úr!

Múlt Szent György hava 29ről sürgönyileg tett jelentésembe¹ tudósítottem vala nagy méltóságodat, hogy a bolyai unitus oláh pap izgatására az egész Bolya környéke fel lázzadott; melynek le csendesítésire a már ki rendelt egy fél század lovasságot elegendőnek nem látván, folyamodtam nagyobb katonai erő aránt a katonai fő hadi parancsnoksághoz — de onnat semmi segély nem ígértetvén, a leg szorongatóbb állásba helyheztem. Sikerült ugyan azon

hír el terjesztése által, hogy nagyobb katonai erő van útba, mi csakis a földes urak kérelme következésül állítatott meg uttyába — úgy a rendelkezésem alá rendelt fél század tisztyeinek Bolveritz kapitány, Molnár és Bást hadnagyok célszerű rendelkezésük és a körülményekben alkalmazott intézkedések következésül (kiket is az illető fő parancsnokságának tetteik ménytálylása végett ezennel által íratni kérek), de fóleg a népnek személyesen tett azon fel világossításomnak, mi szerint május 29én ország gyűlése leend, a mikor az ország az ők sorsokról rendelkezend, sikerült ez úttal őket a rendre, úgy a földes uraik eránti engedelmességre vissza téritteni. De minthogy félni lehet, hogy a fenn említett papnak újabbi izgatásai ezen minden katonaság nélkül lévő vidéket újból fel lázzaszthatná, szükségesnek tartottam a ki rendelt fél lovas századot Martonfárván a praetorialis helyen marasztani, de major Lesenau rendelete következésül az is vissza hívatott. Minthogy pedig a megyei tiszviselőség a kerületbe annyira meg van rémülve, hogy igazgatási el járásait tenni vonakodik — ne hogy a köz igazgatás meg akadjon, a személy és vagyon bátorság veszélyeztessék, méltóztat nagy méltóságod a fő hadi parancsnoksághoz oly hatosan rendelkezni, hogy valahányszor én vagy ezen nemes megye tisztsége a közel szász székbe, hol semmi veszély nem létezik, állomásoló katonaságot fel szolittandja a segélyre, mind annyiszor az meg adassék. Mert ellenkező esetbe sem én, sem ezen nemes megye tisztsége a közigazgatás, úgy a csend és rend fenn tartásáról nem kezeskedhetünk. Ezen kért segélyt annál méltányosabban remélheti ezen megye, mely esztendőnként nagy meg terhelte-téssel kíntelen katonaságot tartani ott, ahol a jelenbe arra éppen semmi szükség nincsen. Egyszersmind újból is alázatos tisztelettel kérem nagy méltóságodat, méltóztat azon lázító bolyai unitus pap aránt rögtön rendelkezni, különbén az ezen környékbe lakó nemesség minden pillanatban veszélyeztetve van. Alázatos tisztelettel öröklök nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Szászmartonfalva, pünköst hó 1ső napján 1848.

Gróf Kálnoky, főispány.²

Excelența voastră domnule conte guvernator regesc suprem

V-am înștiințat în raportul meu urgent din 29 aprilie trecut¹, că în urma instigațiilor preotului român greco-catolic din Buia s-a răsculat întreaga împrejurime. Considerind că jumătatea de escadron de cavalerie adusă pentru restabilirea liniștii este insuficientă, m-am adresat Comandamentului suprem al armatei pentru obținerea unor forțe militare mai mari. Dar de acolo nu am obținut promisiuni pentru ajutoare. De aceea, am ajuns în cea mai dificilă situație. Am reușit să-i aduc pe iobagi la supunere față de stăpâni lor; prin răspîndirea zvonului că unități militare mai mari ar fi pe drum și că ele ar fi fost oprite numai în urma intervenției proprietarilor de moșii; prin măsurile chibzuite întreprinse potrivit situației de căpitanul Bolberitz și de locotenentii Molnár și Bartsch, ofițerii jumătății de escadron pusă la dispoziția mea (aprecierea activității lor cer să se aducă la cunoștință în scris Comandamentului suprem); prin lămurirea poporului, în mijlocul căruia m-am dus personal, că la 29 mai se va deschide Dieta pe țara, unde se va decide soaria lui. Întrucât este de temut că noi agitații ale preotului sus-menționat ar putea să revolte iarăși această regiune lipsită de orice fel de armată, am socotit necesar să opresc la Metiș jumătate din escadronul detașat acolo, fiind și o localitate cu pretură. Dar în urma ordinului dat de maiorul Lesenau și aceasta a fost rechemată. Dregătorimea comitatensă este atât de îngrozită, încât ezită să-și îndeplinească

rolul ei conducător. Pentru ca administrația publică să nu fie paralizată, iar securitatea personală și a averii periclitată, să binevoiască ilustritatea voastră a ordona în mod eficient Comandamentului militar suprem, ca ori de cîte ori, eu sau dregătorii acestui nobil comitat, vom solicita ajutorare, acestea să ni se acorde de către armata care staționează în scaunele sășești din apropiere, unde nu există nici un pericol. Altfel, nici eu, nici dregătorii acestui nobil comitat nu putem garanta buna funcționare a administrației și menținerea liniștii și ordinii. Acest comitat poate spera un ajutor echitabil, cu atât mai mult, cu cît anual este nevoie să țină cu mari sacrificii armata acolo unde în prezent ea nu este deloc necesară. Totodată, reînnoiesc cu umilință cererea mea față de preaînăltîmea voastră de a binevoi să întreprindeți imediat măsuri împotriva preotului greco-catolic instigator din Buia. În caz contrar nobilimea care locuiește pe aceste meleaguri este amenințată în fiecare clipă.

Rămîn cu umilă stîmă servul supus al preaînăltîmii voastre

Conte Kálnoky, comite suprem²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 072/1848. Foto 415—417.

¹ V. doc. 288, vol. II.

² Guvernatorul răspunde la 6 mai sub același număr de înregistrare. V. doc. 147.

33

Tîrnăveni, 1 mai 1848

Nagy Méltóságú gróf, császári királyi kamarás, valóságos belső állományi titkos tanácsos, Fő Ispány és Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

A Balásfalvára tervezett gyülekezetre való meg jelenésnek megakadályoztatása tekintetéből a kormányom alá bízott nemes megye tiszttiselőitől minden lehető intézetek meg történtek, eredményéről is meg győződtem, hogy távol lévő falukból oda nem jelentek meg, falusi pap talán egy sem, az alsó kerületnek Balásfalva irányában lévő faluiból is csak magányos egyének mentek lopva gyűlésre, hanem 30án dél előtt a püspöki jószághoz tartozó helyiségekből kezdettek mind Fejér, mind Küküllő megyei oláhok Balásfalva felé mint ha ott vásár lett volna seregleni, sőt még szépmezsei szászokat is találtam, és nemely oly helyiségekből emberi csoportokat, kiknek mint egy 2 1/2 órányi utat kellettene tenniek.

A Savoja herceg 5ik dragonyos ezered fő strásamesteri osztály Zágorban szállásoló 2ik százada 29én meg érkezett Szépmezőre és Szancsalba, az állandó szállásokon hagyni kellettő őrség, újoncok és szokatlan lovak othon hagyása után, mint egy 90 számmal az első kapitány és két főbb tisztek vezérlése alatt, melyre az egész századnak Szancsalban összve hozása felől gondoskodtam, által mentem Balásfalvára, és nemes Alsó Fejér vármegye méltóságos fő ispányával értekezve a minden utasítás nélküli létező lovasság parancsnokságát a Fejér vármegyei fő ispány segedelmére utasítottam, kinek meg tanálása nyomán 30án reggel egy káplár négy dragonyossal Balásfalvára ordonnánc szolgálat végett küldetett; a dragonyos század mint egy hét órakor Szancsalban egygyüvé jövén, által mentem Balásfalvára a méltóságos fő

ispány urat arról értesítendő, ő pedig azon egész századot Balásfalvára által vitette; e szerint részéről minden téendőket békére vezetve, kötelességeinek tartottam viszsa tért, nemely magányos ügyeknek Szancsalban és környékén el igazítása után az alispánnyal tegnap estére ide érkeztem, a Balásfalván történtek következésére lehetségesen fel vigyázni, a gyűlés eredménye felőli tudósítást itt el várom.

A birtokosok itten nyughatatlanúságot kezdenek mutatni, holnap kezdődik a biztosági bizománynak tanácskozása, az Isten tudja, hogy abból meg nyugtatás fog e következni.

A föld népe nyugalmáról, ha csak távol létemben egy vagy más tudósítás hozzám nem juthatása miatt el nem késsett, semmi egyébb ujjat nem írhatok, csak hogy a küküllővári uradalom úrbéréseinak az úrbéri szolgálat tételében vonakodása nyilvánulni kezdett, az alsó kerületi alispány azok rendben tartásában fáradozik, a felséges Királyi Fő Igazgató Tanács előtt már előbb is vadászok felől ismeretes faiszi lacosok a leg engedetlenebbek.

Ezek jelentése mellett, mély tisztelettel maradtam nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Gróf Haller Ignác, fő ispán¹

Dicsőszentmárton, 1848. május 1én.

Ilustritatea voastră domnule conte camerar cezaro-regesc, consilier intim de stat, comite și guvernator suprem! Domnul meu milostiv!

Pentru a împiedica adunarea ce s-a plănit la Blaj, s-au întreprins toate măsurile posibile din partea funcționarilor nobilului comitat încrindințat conducerii mele. M-am convins de eficiență lor prin aceea că din comunele mai îndepărrate nu s-a prezentat, se pare, nici un preot sătesc. Din satele cercului inferior dinspre Blaj au pornit acolo în taină doar persoane răzlețe. Însă în dimineața de 30 [aprilie], din localitățile apartinătoare domeniilor eparhiale situate în comitatele Alba [de Jos] și în Tîrnava, români au început să se adune la Blaj de parcă acolo ar fi fost tîrg. Ba am găsit chiar și sași din Șona, precum și cete de oameni din unele localități, care au trebuit să parcurgă un drum de aproximativ două ore și jumătate.

Compania a doua a divizionului principal de pază din regimentul al cincilea de dragoni „Prințul de Savoya”, care a staționat la Zagăr, a sosit la 29 [aprilie] la Șona și Sîncel; membrii gărzii permanente și recruii neinstruiți au fost lăsați acasă cu caii lor. În jur de 90 de ostași condusi de căpitanul prim și de alti doi ofițeri mai mari s-au deplasat împreună cu mine la Blaj, după ce în prealabil am luat măsuri pentru concentrarea întregii companii la Sîncel. Convenind cu măria sa comitele suprem al nobilului comitat Alba de Jos, am ordonat comandamentului cavaleriei care staționa fără nici un rost să se pună la dispoziția acestuia. În urma întrevederii, un caporal a fost trimis la Blaj împreună cu patru dragoni cu misiunea respectivă. Compania de dragoni s-a concentrat la Sîncel cam pe la orele șapte. Apoi am plecat la Blaj să-l anunț pe excelенță sa domnul comite suprem despre acest lucru. Dînsul a ordonat detasarea întregii companii la Blaj. Astfel, în ce mă primește, am terminat toate treburile și am considerat necesar să mă reîntorc. După rezolvarea unor chestiuni personale la Sîncel și împrejurimi am ajuns ieri seara acasă împreună cu vicecomitele. De aici voi veghea asupra posibilelor consecințe ale adunării de la Blaj și voi aștepta rezultatele ei.

Pe aici proprietarii de moșii manifestă neliniște. Mîine începe consfătuirea comitetului nostru [pentru menținerea ordinii publice]. Numai Dumnezeu știe dacă aceasta va duce la liniște.

Despre răbdarea țărănilor nu pot spune nimic nou. Excepție ar putea face doar cazarile în care ar fi întîrziat vreo înștiințare sau alta în absența mea, ori n-au putut să-mi parvină. Numai iobagii de pe domeniul Cetății de Baltă încep a se eschiva de la prestarea servituirilor urbariale. Vicecomitele cercului inferior se străduiește să facă ordine printre ei. Cei mai refractari sunt totuși locitorii din Feisa, care sunt cunoscuți în fața măritului Consiliu gubernial regesc suprem încă de mai demult datorită nesupunerii lor.

Raportîndu-vă cele de mai sus, rămîn cu adîncă stimă umilul serv al excelenței voastre.

Tîrnăveni, 1 mai 1848

Conte Haller Ignác, comite suprem¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 050/1848. Foto 380—381.

¹ Cf. doc. 246, vol. II.

34

Ungra, 1 mai 1848

Löbliches Stuhlamt

Gestern sind alle hiesigen Walachen in die Kirche zusammenberufen worden und haben den Georgy Serban als Godsman und den Joan Forgats als Deputierte gewählt, welche mit dem hiesigen Diacon Sofron Roska zu einer Versammlung nach Blasendorf gehen sollen. Wie dem Letzten bekannt gegeben wurde, daß jene Versammlung praeisdialiter untersagt worden sey, erklärte er, sie hätten ein Gubernial Decret, vermög welchem ihnen die Versammlung nicht nur nicht erlaubt worden, sondern sie zu derselben aufgefordert wären.

Wir halten es für notwendig, einen Löblichen Stuhlamt hievon der weiteren Verfügung wegen die geziemende Mittheilung zu machen und geharren in aller Hochachtung

Eines Löblichen Stuhlamtes gehorsamste Diener,

Gald den 1. Mai 1848

Das Galder Ortsamt
Michael Schmidt, Hann
Johann Thudt, Notair

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Universității Săsești, nr. 652/1848.

Brașov, 1 mai 1848

Polizey Director Jos. Trausch reicht ad Nr. 152 betreff der ihm bezeichneten, in den Gasthöfen: zum grünen Baum und zur Krone eingekehrten Fremden einen Bericht des Polizey Commissairs ein, aus welchem die erhobenen Auskünte umständlich zu erschen seyn und fügt nebst Beischließung des Gregor Vaszillinischen Passes gegen schleunige Rückstellung bei, daß unter dem Nahmen Gregor Vaszilliu der Graf Balás und unter dem Namen Georg Steloutza der Bojar Sion aus der Moldau zu verstehen seyen, welche der Verfolgung des Fürsten der Moldau sich in den zur Wallachey gehörigen Theil von Foksa durch die Flucht entzogen, und dort mit diesem durch den Kirmuitor Philipesko noch zuvor aus Bukarest erhaltener Ermächtigung nach Österreich ausgestellten Passe versehen worden seyen. Worüber Graf Balás dem Herrn Brigadier von Wohlhofer eine unverhohlene Aufklärung gegeben.

Konstandin Román mit einem auf zwei Monate laufenden Passes Nr. 14 v.M. nach Hermannstadt, wohin er auch abgereiset sey, versehen, sey in Siebenbürgen, Neffe des Lehrers an der hiesigen städtisch wallachischen Schule, Namens Moldovai und seit Kurzem Privatlehrer in der Wallachey.

Abschluß

Der gegen schleunige Rückstellung eingereichte Paß des Gregor Vasiliu wird dem Polizey Director zurückgestellt und betreff der verlangten Mittheilung der nur im Allgemeinen angedeuteten, die Kriterien und Behandlung von Emissairen näher bestimmende Vorschriften erwiedert.

Die Criterien seyen nur in der Handlung und Reden der Emissaire zu finden.

Die Vorschriften zur Behandlung der Emissaire aber im Magistrats Archive, woferne solche sich nicht unter die Polizey Normalien vorfinden sollten, zu finden.

Der vorliegende Bericht aber wird dem Herrn Landesgubernator Excellent im Nachhang zu dem gestern abgeschickten Berichte und Erledigung desselben eingesendet.

Extras. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș Brașov, Einreichungs — Protocoll des Kronstädter Magistrats vom Monat Mai 1848, nr. 158. Foto 4 829.

Brașov, 1 mai 1848

Auf die mündliche Mitteilung des Herrn Polizey Directors Joseph Trausch, daß der als Flüchtling unter dem Nahmen Gregor Vasiliu hieher gekommene Moldauer Graf Balas, richtig Balis, mit seinem Begleiter Georg Steloutza, richtig Sion, sich die Pässe nach Hermannstadt vidieren und auch den Eilwagen auf morgen sich bestellen lassen, sich aber als Emissaire verdächtig gemacht haben und nach Blasendorf zu reisen beabsichtigen.

Abschluß

Wird der Hermannstädter Herr Bürgermeister in verabfolgter Zuschrift vom 30ten April Z. 159 auch auf diese Reisenden aufmerksam gemacht.

Extras. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Brașov. Einreichungs — Protocoll des Kronstädter Magistrats vom Monat Mai 1848, nr. 166. Foto 4 832.

37

Brașov, 1 mai 1848

Euer Excellentz Hochgebohrner Herr Graf und königlicher Landes Gouverneur, Hochgebithendester Herr!

Im Nachhange zu meinem Euer Excellentz am gestrigen Tag gehorsamst eingesenedeten Berichte betreff einiger aus der Wallachey hieher gekommenen Fremden, auf welche der Verdacht gefallen, daß sie Emissaire zur Anreitung der wallachischen Bevölkerung dieses Großfürstenthums: die Herstellung des einstigen Dacischen Reiches zu verlangen, seyen, beeile ich mich, den mir von dem Polizey-Director über die veranstaltete Erhebung dieser Personen eingereichten Bericht in der Anlage pflichtschuldigst zu unterbreiten. Laut welchem der in meinem Berichte letzterwähnte Flüchtling, mit dem falschen Nahmen Gregor Vaszilliu, ein Graf Balás — und dessen Begleiter, welcher auch den falschen Nahmen Gyorgye Szteloutza angenommen, ein Moldauer Bojar Nahmens Sion, die sich vor den Verfolgungen des Moldauer Fürsten durch die Flucht gerettet haben, sind¹.

Von den ferner erwähnten 3 Fremden aber sind laut diesem Berichte und seinem Anschluße zweye Handelsleute, und zwar der Eine, Nahmens Gottfried Maschka, aus Salmdorf in Böhmen, welcher in Handels Geschäften reiset, und der Andere Milosch Vladishavljevich aus Cuznien in Syrmien, welcher um zu heurathen, hieher gekommen. Der Dritte aber, Nahmens Kosztandin Román ist ein Siebenbürger und Privatlehrer in der Wallachey. Der Erste und Letztere dieser dreye haben, um mit heutigem Eilwagen nach Hermannstadt zu reisen, bereits gestern ihre Pässe visieren lassen. Daß diese 3 in den Verdacht, als seyen sie Emissaire für Herstellung des Dacischtn Reiches, verfallen, begründet sich auf deren öffentliche Äußerungen hierüber, welche mir von mehreren Seiten bekannt gegeben worden.

Daß außer diesen 5 Reisenden auch noch ein 6-ter hier gewesen, welcher in denselben Verdacht verfallen seyn mag, und in meinem gestrigen Berichte mit dem Gotfried Maschka verwechselt worden, Kara Sztojanovich Millian und nicht wie mir angedeutet gewesen, Lukan Karadsuzevits heiße und aus Belgrad sey, welcher in Handels Geschäften reist, geht aus der Anlage des Berichtes des Polizey Directors hervor.

Womit ich die Ehre habe, in tiefster Ehrfurcht zu ersterben.

Euer Excellentz²

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1044/1848. Foto 377—378.

¹ V. doc. 36.

² Guvernatorul Teleki îi dă indicații judeului primar al Brașovului la 6 mai; v. doc. 151.

Brașov, 1 mai 1848

Nachdem gestern abends zwischen der Szeklern und Bianchiern ein Zusammenstoß gewesen, wobei 12 Soldaten und 4 Civilisten verwundet worden, und zu befürchten steht, daß die hiesige Garnison von diesen beiden Regimentern weiterhin belassen werden sollte, bedeutendere Excesse stattfinden werden. So wird Seine Excellenz der Commandierende Herr General gebeten, die zweite Szekler Compagnie auf das schleunigste von hier abzuziehen und zwei Compagnien von Bianchi hieber befehligen zu wollen.

Extras, Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Brașov. Einreichungs — Protocoll des Kronstädter Magistrats vom Monat Mai 1848, nr. 167. Foto 4 832.

Brașov, 1 mai 1848

Löblicher Magistrat

Es haben sich zwar der Löbliche Magistrat und die Löbliche Communität von Kronstadt aus Anlaß einer Zuschrift des Schäßburger Stadt- und Stuhls Magistrats über den von dem Letztern auf eine Aufforderung der Udvarhelyer Stuhls Versammlung gefaßten und hieher mitgetheilter Beschuß, für die Annahme der Union Siebenbürgens mit dem Königreiche Ungarn unter bestimmten Bedingungen erklärt, die Erklärung über die zu stellenden Bedingungen aber auf die Zeit, wenn hierüber im nächsten Siebenbürgischen Landtage berathen und beschlossen werden wird, ihren zu diesem Landtage zu entsendenden Deputirten vorbehalten.

Da die Art und Weise der Union noch nicht festgesetzt ist, sondern darüber sowohl inhalts der Repräsentation der Siebenbürgischen Landesstände an Seine Majestät vom 3ten November 1847, als auch des neuesten Ungarischen VII. Reichs Artikels vom J. 1848/8 4. §phēn noch eine beiderseitige Vereinigung oder Übereinkunft der Stände des Großfürstenthums Siebenbürgen mit jenen des Königreichs Ungarn, unter Genehmigung Seiner Majestät des Königs und Landesfürsten, in gesetzlichem Wege vor sich gehen muß; so dürfte Kronstadt durch seine Beiträts Erklärung einem Beschuße der Löblichen Sächsischen Nations Universität, als Repräsentantin des gesammten Nations Körpers, weder in irgend einer störenden oder beeinträchtigenden Weise vorgegriffen, noch weniger zu wider gehandelt haben. Denn es kann der zu fassende Universitäts Beschuß wohl über eine oder die andere Bedingung der Union, nicht leicht aber auch über Annahme oder gänzliche Verwerfung der Union durch Siebenbürgen zweifelhaft sein, und zwar aus nachstehenden Gründen:

a. Schon in der berührten Repräsentation vom 3ten 9 ber 1847 haben die Siebenbürgischen Landesstände, und mit diesen als integrierender Theil die Sächsische Nation durch ihre Deputirten, unter der Bedingung der Aufrechterhaltung ihrer alten Rechte und Freiheiten, sich zur Union geneigt erklärt.

b. Ist es unbestritten, daß das Fürstenthum Siebenbürgen, ohngeachtet seiner Selbstständigkeit, von der Krone des Königreichs Ungarn unzertrennlich ist, indem laut dem 18/741 Ungarischen und 6/791er Siebenbürgischen Gesetz Artikel und der Pragmatischen Sanktion die gesetzlichen Könige von Ungarn zugleich die Landesfürsten Siebenbürgens sind, und daß daher ein Abfall

Siebenbürgens von der Ungarischen und Anschließung an eine andere Krone ohne Verletzung der eigenen Landesgesetze nicht denkbar ist.

c. Unter den angeführten Umständen, und da seine Majestät unser Landesfürst, als König von Ungarn, den ungarischen Reichsständen die gesetzliche Versicherung in obenangeführtem neuesten Reichs Gesetze ertheilt haben, die Unions Angelegenheit zur Verhandlung der demnächst zu versammelnden siebenbürgischen Landes Stände zu bringen, tritt die Nothwendigkeit ein, über das Verhältniß, in welchem Siebenbürgen in Zukunft zum Königreiche Ungarn stehen, und bei den nun bedeutend veränderten Regierungsformen eben dieses Reiches, von seiner Majestät weiter regiert werden soll, die angemessenen Bestimmungen in gesetzlicher Weise festzustellen.

Wird hiebei erwogen, wie durch die neuesten ungarischen Reichs Gesetze das Königreich Ungarn ein eigenes verantwortliches Ministerium nebst Volksrepräsentation bei dem geesetzgebendem Körper erhalten hat, wie dasselbst künftig Jedermann an den gemeinen Lasten und Steuern betheiligt, die Frondienste, Zehndentrichungen und Aviticität aufgehoben, ein Gesetz über Censurfreiheit und Gleichberechtigung der verschiedenen Religionen zu Stande gebracht, und insbesondern im 5 § des angeführten VII/1847/8er Ungarischen Reichs Gesetzes die besonderen *Gesetze und Freiheiten der Siebenbürger, welche der Union nicht im Wege stünden, dagegen der National Freiheit und Gleichberechtigung günstig seyen, angenommen und aufrecht zu erhalten feierlich angelobt werden*; es erhellt auf den ersten Augenblick, daß bei diesen, von Grund aus umgestalteten und den Zeiterfordernissen mehr als die gegenwärtige Verfassung Siebenbürgens entsprechenden neuen Einrichtungen Ungarns, das Eingehen in eine Union Siebenbürgens mit dem Mutterlande Ungarn¹, wenn nicht keinen, doch weit weniger Besorgnissen unterliegen kann, als vor jener Zeit, welche der Sanktion der namentlich erwähnten neuesten ungarischen Reichs Gesetze vorherging.

Nichts desto weniger ist mit Sicherheit zu erwarten, daß die Siebenbürgischen Landes Stände im eigenen allgemeinen sowohl, als besonderen Interesse verschiedene Bedingungen zur Vereinigung stellen werden, um die besonderen Rechte und Freiheiten, welche dem erwähnten Principe nicht entgegen und mit dem Zeitgeist nicht im Widerspruch stehen, für sich zu erhalten, und nicht in dem grossen Ungarischen Reiche völlig aufgelöst zu werden. Es versteht sich von selbst, daß das nämliche auch die Sächsische Nation thun wird, und zu ihrer Selbsterhaltung thun muß, obschon unter den nun sehr veränderten Umständen die Institutionen von Ungarn der freien Verfassung und bürgerlichen Rechtsgleichheit der Siebenbürger Sachsen nun näher kommen, als bisher. Der Weg zu diesfälligen Verwahrung ist der nächste Siebenbürgische Landtag, und es ist vermöge der unter den drei Nationen bestehenden beschworenen und allerhöchst sanctionirten Union, die Pflicht aller Landtags Mitglieder zur Aufrechterhaltung der Rechte und Freiheiten auch der Sächsischen Nation mitzuwirken. Damit dieses in einer feierlicheren und für die Ungarischen Reichs Stände verbindlichen Weise geschehen möge, dürfte mit denselben durch die Siebenbürgischen Landes Stände unter der Genehmigung Seiner Majestät ein förmlicher, nicht nur für die Gegenwart, sondern auch für die Nachkommenschaft verbindlicher, schriftlicher Vertrag hierüber abzuschließen und den Gesetzen beider Länder [Lege in perpetuum valitura] einzuverleiben nothwendig seyn. Die Bedingungen, deren Aufnahme von Seiten der Sächsischen Nation zu fordern wäre, sind in den am Schluß des Universitäts Erlasses vom 22. d.M. Univ.Z. 521 enthaltenen 5 Punkten bereits angegeben, und es könnte bei deren Stellung unter andern auch auf den 19. Artikel des Andreanischen Diploms vom Jahr 1222, welches jeder König von Ungarn in seinem Inauguraldiplom

zu bestätigen verbunden ist, hingedeutet werden. Da die Sachsen in Siebenbürgen ihre vorzüglichsten Freiheiten bei ihrer, auf die Einberufung durch die Könige von Ungarn erfolgten, Einwanderung und während der Zeit, in welcher die ungarischen Könige auch Siebenbürgen regierten, erlangt haben, und darinnen durch die nachfolgenden Könige mittelst feierlichen Privilegien und Gesetzen bestätigt worden sind, — und da diese althergebrachten Freiheiten und Rechte der Sachsen den neuen ungarischen Landes Institutionen nicht im Wege stehen, so kann ihre Garantie durch das Königreich Ungarn und den gemeinschaftlichen Landesherrn um so mehr mit Zuversicht verlangt und erwartet werden, als dem Vorausgeschickten gemäß weder von einer beliebigen Amalgamation Siebenbürgens mit Ungarn, noch viel weniger von einer Unterjochung die Rede ist.

In Einzelheiten gegenwärtig schon einzugehen, scheint nicht an der Zeit zu sein, weil der Gegenstand erst bei der Verhandlung durch die Siebenbürgischen Landes Stände oder vielleicht bevor noch durch die Siebenbürgische systematische Deputation eine bestimmte Richtung erhalten, und, nach gegebener bestimmter Grundlage, sämmtlichen Kreisen des Landes ohne Zweifel Gelegenheit gelassen werden wird, noch den in dieser hochwichtigen Angelegenheit noch zu machenden Erfahrungen und auszutauschenden oder zu berichtigenden verschiedenen Ansichten, ohne Übereilung ihren Landtags Deputirten ihren Entschluß bekannt zu geben.

Daher ist die gefertigte Commission der ohnmäßigeblichen Meinung, daß über die von der Löblichen Sächsischen Nations Universität unterm 22. v.M. U.Z. 521/1848 an den Löblichen Magistrat gemachte, — hier unter M.Z. 1866/1848 nebst dem Berichte unter M.Z. 1867/1848 rückangeschlossene Mittheilung, — die Erklärung des Löblichen Kronstädter Publicums in der vorangeführten Weise, mit dem Beifügen zu geben wäre, daß dieses Publicum, nach wiederholt anzustellender Berathung der Unions Sache durch die Löbliche Universität, und einer angemessneren Fassung der am Schluß des erwähnten Universitäts Erlasses enthaltenen fünf Bedingungspunkte, mit welchen man hierorts in der Hauptsache einverstanden say, — annoch auch die Mittheilung des Resultates dieser wiederholten Universitäts Berathung an alle Sächsischen Kreise wünsche, damit dieselben sich mit diesem Gegenstand auf das Genaueste bekannt machen und noch zur gehörigen Zeit ihren Landtags Deputirten die Instruktionen in möglichster Übereinstimmung zu geben in Stand gesetzt werden möchten.

Mit aller Achtung Eines Löblichen Magistrats gehorsame Diener

Kronstadt, 1 Mai 1848.

Joseph Trausch, Magistrats Polizei Director
Karl Myß, Magistrats Senator
August v. Roth, Obernotair
Georg von Closius
Franz von Greissing
Ludwig von Brennerberg
Martin Paul Weiss
Elias Roth
Joseph Plecker

Original. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș, Sighișoara, nr. 2 294, Foto
7 301—7 305.

¹ „Uniunea cu patria mamă, Ungaria“, lozincă lansată de nobilimea maghiară înainte de revoluție și propagată în primăvara lui 1848.

Rupea, 1 mai 1848

Hochwohlgeborener Herr, Hochzuverehrendster Herr Gubernial Rath und Comes der Löblichen Nation!

In Folge des hohen Erlasses Euer Hochwohlgeboren vom 5ten April I.J. Z.434/1848 geben wir uns die Ehre, betreff der Einrichtung der Bürgerwehr im Markte Reps nachstehenden Bericht Hochdemselben gehorsamst zu unterlegen:

Gemäß eines vom Officiat und der Markts Communitaet gemeinschaftlich gefaßten Abschlusses wurde ein Auszug des hohen Universitäts Erlasses Z.443/1848, vermöge welchem die Einrichtung der Bürgerwehr angebefohlen worden, am 5ten April I.J. nach beendigten Gottesdienste in Gegenwart der dazugeladenen walachischen Geistlichkeit und Kirchenvorsteher, der ganzen evangelischen Gemeinde mit einer passenden Belehrung von der Kanzel verlautbaret, dann den 6ten April I.J. als einen griechischen Feiertag auf die walachische Bevölkerung in Gegenwart einer aus Stuhls- und Marktsbeamten bestehenden Commission von der belobten hohen Verordnung in der hiesigen griechisch-unitir Kirche in die gehörige Kenntniß gesetzt.

Sachsen und Walachen zeigten hierauf den besten Geist; letztere sprachen sich dahin aus, daß sie unter allen Umständen mit erstern ein gleiches Schicksal theilen wollten und daher für sich nicht ein abgesondertes Corps bilden, sondern den sächsischen Compagnie eingetheilt zu werden wünschten.

Nachdem bald darauf die zweite hohe Universitäts Verordnung vom 31ten März I.J. Z.446 hierorts anlangte, so wurde für angemessen gehalten, auf dem 9ten April I.J. eine Versammlung der sächsischen und walachischen wehrfähigen Bevölkerung in der Absicht anzusagen, um derselben nun auch die Vorschriften zur verfassungsmäßigen Einrichtung der Bürgerwehr bekannt zu geben und mit Organisierung derselben Anfang zu machen.

Noch vor dem 9ten April hatte sich der Wunsch im hiesigen Publicum kundgegeben, daß die Officiere ohne vorläufige Candidation gewählt und von der Ablegung des Eides abgegangen werden möge. Es wurde demnach beschlossen, den Compagnien die uneingeschränkte Wahl der Offiziere zu überlassen und den von Ablegung des Eides handelnden Punkt der erwähnten Vorschrift dem versammelten Volke gar nicht aufzulesen. Ubrigens fand das Officiat gerade in dem erwähnten Wunsche den Beweis, daß die Bürgerschaft in der Hauptsache der Einrichtung der Bürgerwehr nicht entgegen sei.

Am besagten 9ten April erfolgte nun die Verlautbarung der belobten Verordnung in einem um das betreffende Amtspersonal von der Bürgerschaft auf dem Marktplatz vor dem Rathause geschlossenen Kreise. Nachdem selbige den Sachsen mit lauter Stimme vorgelesen worden und eben auch den Walachen bekannt gegeben werden sollte, erhob sich — noch ehe letzteres geschehen konnte, unter den Sachsen ein Gemurmel, der geschlossene Kreis öffnete sich gegen die Obergasse, und die in dieser Gegend stehenden Sachsen kehrten um und wollten sich ohne ihre Gesinnungen anders, als durch ein Gesummse auszusprechen, von Platze wegbegeben. Stuhls- und Marktsbeamte bemühten sich, dieselben zum Stehenbleiben zu bewegen, um die Ursachen ihrer factisch ausgesprochenen Weigerung zu erfahren und selbige über etwaige Zweifel in Anständt beruhigen zu können. Zum Stehen wurden dieselben zwar

bewogen, allein bald sprach sich eine allgemeine Aufregung aus; es ließen sich Stimmen gegen mehrere Puncte der Vorschriften vernehmen; zur ganzen Volksmasse zu sprechen und dieselbe von ihren irrigen Ansichten zu bekehren, war jedoch bei deren überhand nehmendem Lärm unmöglich, und als endlich der größere Theil den Ruf hören ließ „wir wollen nicht exerciren“, so wurde dem Volke bedeutet, daß sich Jedermann ruhig nach Hause begeben könne, welches dann auch ohne Störung geschah.

Die Walachen stimmten in die Aufregung der Sachsen nicht ein und verhielten sich ruhig. Selbige erklärten, nachdem die Sachsen sich bereits entfernt hatten, sie seien der Bürgerwehr zwar nicht entgegen, könnten jedoch sich von den Sachsen nicht trennen und würden sich, die Sache möge was immer für einen Erfolg haben, den Sachsen anschließen.

Im ersten Momente könnte sich das Officiat den so unerwarteten und plötzlichen Umschwung der Gesinnungen, *wovon man bis dahin auch nicht die mindeste Ahnung gehabt hatte*, nicht erklären. Später ist in Erfahrung gebracht worden, daß einige Leser des „Volksfreundes“ jene Nummer, in welcher die Universitäts Verordnung Z.446/1848 abgedruckt ist, noch vor der öffentlichen Verlautbarung der Verordnung unter den hiesigen Bürgern verbreitet und dieselben durch irrite Vorstellungen zum Widerspruche verleitet hätten; woraus sich denn auch erklären läßt, wie es gekommen, daß die sächsische Bevölkerung von dem Inhalte der belobten Verordnung *noch vor deren öffentlichen Verlautbarung in voller Kenntniß war, und zum Widerspruche im Stille vorbereitet, auf dem Marktplatz erschien*.

In der Folge haben sich die Stuhls- und Markts Beamte und alle Honoratioren unablässig bemüht, die hiesige Bürgerschaft von dem Zwecke und der Nothwendigkeit der Bürgerwehr zu belehren, und nachdem man zur Gewißheit gelangte, daß ein großer Teil darselben zur Bürgerwehr bereit sei, wurde beschlossen, die ganze Einwohnerschaft noch einmal nachbarschaftsweise zu versammeln und einen zweiten Versuch mit der Organisirung zu machen. Sobald jedoch dieser Beschuß im Publicum ruchbar wurde, erhoben sich aufs neue mehrere Stimmen dagegen, und so ist denn der beabsichtigte zweite Versuch an dem dazu bestimmten gewesenen Tage unterblieben.

Am 30ten April I.J. wurden die Nachbarschaften zu dem Ende versammelt, um die von Euer Hochwohlgeboren an den Königsrichter erlassene hohe Verordnung von 14ten April I.J. C.Z. 509 denselben bekannt zu geben. Sowohl die seit dem 9ten April I.J. vom mehreren Seiten an die Bürgerschaft erlangten Aufforderungen, als auch vorzüglich diese hohe Verordnung erregte den Enthusiasmus für die gute Sache unter der sächsischen Bevölkerung im dem Grade, daß sich noch am nämlichen Tage Nachmittag gegen 200 Bürger freiwillig auf dem Exercier Platze, viele mit Feuergewehr und Munition versehen, ohne alle ämtliche Einwirkung einfanden, daselbst sich in Reihe und Glied aufstellten, unter dem selbst gewählten Commanda des gewesenen Lieutenants Saltzer militairische Evolutionen versuchten und selbst mehrere Decharge gab, so wie sie von einer geübten Truppe nicht besser gegeben werden können.

Dieser über alles Erwarten gelungene erste Versuch berechtigt zu den besten Hoffnungen. Wenn jedoch nicht ein Rückfall herbeigeführt werden soll, so muß von den vermöge hohen Universitäts Erlasse Z. 446/1848 herabgelangten Vorschriften in manchen Stücken abgegangen und die Organisation der Bürgerwehr der von der Idee der errungenen Freiheit stark eingenommenen Bürgerschaft größtentheils überlassen werden.

Indem wir hierüber den gehorsamsten Bericht erstatten, verharren wir mit vollkommenster Hochachtung.

Euer Hochwohlgeboren gehorsamste Diener

Reps, den 1ten Mai 1848.

Das Repser Stuhls Officiolat
Daniel Sifft, Königsrichter
Karl Albrich, Notair

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comițiale, nr. 632/1848. Foto 5 767—5 768,
5 771—5 774.

41

Zalău, 1 mai 1848

Főmérítőságú Belügyminiszter Ur!

Főmérítőságodnak folyó évi Április 21ről tett rendelete nyomán e megyéről felterjesztendő alázatos tudósításomat egyenesen csak főmérítőságodhoz kellettén nem, alázatoson jelentem, miszerént e megyében vérengző kiütések és tettleges kitörések még ez ideig is nem történtek, melyeknek okai folyó Április 27ről 108 szám alatt fel küldött alázatos tudósításomba fel valának fejtve, hanem az úrbérések napról napra mindenki foglaltatják a birtokosknak majorság földeiket és erdelyeket, valamint az ügynevezett királyi haszonvételeket is több helyeken erőszakosan és szabadon használják, minden törvényes tiltakozásunk és rendeleteink ellenére is; sőt már a rendes adónak meg fizetésére és a katonai élelmezésnek meg adására nézve is némely kevés számú helyiségek ellen szegültek, ámbár minden hivatalos rendelkezésemet arra fordítom, hogy ezeket törvényes módon felszedni lehessen, de oly erőszakot nem fordíthatok, mely által tettleges kitörésre és ingerültségre ok szolgáltatódjón s az által a közcsend és bátorság, melyet minden áron a lehetőségig fenntartani leg főbb törekvésem, fel zavartasson; mert teljes reményivel és meggyőződéssel vagyok az iránt, hogy főmérítőságú belügyminiszter úr az elfoglalt békés birtokoknak lehető vissza adására, a törvényes adónak és katonai élelmezésnek célszerűen való felhajtására minél előbb az oly sokszor kért katonai segedelmet e megyére nézve is mint elkerülhetetlenül szükséget meg fogja rendelni, és így a meg zavart közcsendességet, vagyonbátorságot és törvényes rendet előbeni törvényes állásába vissza lehet helyeztetni.

Alázatos tisztelettel maradtam a főmérítőságú belügyminiszter úrnak alázatos szolgája

Kelt Zilahon, május 16 1848

Bálint Elek, al ispány

[Rezoluție]

A megye főispánjának úgy is, mint a részek visszacsatolása végett kirendelt bizottmány elnökének felhívására a kellő intézkedés tegnap megtétetvén, jelen felírás tudomásul vétetik.

Majus 12én 1848.

Excelența voastră domnule ministru de interne!

Conform ordonanței măriei voastre din 21 aprilie anul curent trebuie să vă înaintez direct umilul meu raport despre acest comitat. Pînă în prezent nu s-au produs aici încăierări singeroase și revolte violente, datorită măsurilor inițiate pe care le-am enumerat în respectuosul meu raport nr. 108 din 27 aprilie curent, ce v-a fost trimis. Dar pe zi ce trece iobagii ocupă din ce în ce mai multe pămînturi alodiale și păduri domnești. De asemenea, în mai multe locuri folosesc abuziv, după bunul plac, aşa-zisele regalii, în posida tuturor ordonanțelor și protestelor noastre legitime. Ba unele localități răzlețe s-au împotriva chiar și plătirii impozitelor ordinare, precum și proviziilor pentru armată, deși îmi concentrez întreaga mea activitate oficială pentru strîngerea lor. Nu pot folosi însă forța, deoarece aceasta ar prilejui pretext de nemulțumire și revolte violente. Prin ele ar fi tulburată liniștea și securitatea publică, a căror menținere cu orice preț a fost străduința mea supremă. Nutresc speranța și convingerea că ilustritatea voastră, domnule ministru de interne, veți dispune acordarea ajutorului militar cerut de atîtea ori pentru acest comitat. El este o necesitate stringentă pentru recuperarea pașnică a alodiilor ocupate, pentru încasarea impozitelor legale și pentru aprovisionarea cu alimente a armatei. Astfel se vor restabili liniștea publică, securitatea averii, starea și ordinea legală, tulburate în felul menționat mai sus.

Râmîn cu umil respect supusul serval excoelenței voastre domnule ministru de interne.

Zalău, 1 mai 1848

Bálint Elek, vicecomite

[Rezoluție]

Prezentul act se ia la cunoștință. La apelul comitelui suprem care este și președintele comisiei trimise pentru anexarea Partiumului, ieri, au fost întreprinse măsurile necesare.

12 mai 1848

Original. Arch. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Miniszteriumi Levéltár Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 757/B. Foto 11 992—11 994.

42

Timișoara, 1 mai 1848

Tisztelt Minister elnök Úr!

1848dik évi törvények máj köz gyûlekezetünkben kihirdettervén, az úrbér és azt pótól szerződések alapján eddig fen állt szolgálatok, dézsma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről szöllő IX törvénycikk folytában az alkalmazásnál kétségek merültek előttünk fel. Mellyek eloszlatására nézve kötelességeinknek ösmertük a nemzeti ministeriumtól utasítást annál inkább kikérni, mivel úgy vagyunk meg gyôzôdve, hogy a törvények alkalmazásában az egész országban egység, összehangzás szükséges.

Ily kétségünk támadt a volt majorsági természetű földekre telepített szerződéses jobbágynak állapota és az úrbéres telken épített malmok után eddig adni szokott békrek további fizetése kérdéseinél.

Az elsőt illetőleg: mi a törvény szellemét úgy fogtuk fel, hogy mindenazon szolgálatok — robotok, — melyekkel egyik hon lakos a másiknak földbeli használat után akár úrbérileg, akár más szerződés által állandóan lekövte volt, a IXik törvény erejével végképp meg szűnnek s jövőben semmi szín alatt nem követeltethetnek.

Mert nézetünk szerént eme törvény célja nem lehet más, mint a honnak szabad polgárokat teremteni, s a robot és tized kiszolgáltatásában rejlő szolgaiság békéget egészben letörülni. Már pedig a robot és dézmának még a szerződési helyeken is leendő meg hagyatása az eltörlött úrbérissé s azzal együtt a szolgaiság más alakban meg maradását vagy behozatalát vonná maga után.

És ebeli meg győződésünket a megyénk kebelében majorsági földekre telepített helyiségek állapota, melyek t.i. szerződéseik szerint részint csak készpénzbeli fizetések, részint a mellett határozott számú robotokat tenni kénytelenek, annál inkább erősíti, mert az illy betelepített helyeken az 1723ik évi törvénynél fogva elpusztítani nem lehetvén, ezen községek az általok megült földnek örököls használatában fentartandók, illy minőségen is tehát azon kedvezményre, melyet az ujj törvény az úrbéres jobbágyoknak adott, méltán igényt tarthatnak.

De eme nézetünk kinyomását a törvényt kísérő belügyministeri utasítmány ide vonatkozó tételeben is feltaláljuk, melyben t.i. a majorsági földeken telepített jobbágyokra nézve a szolgálati kötelesség megemlítése nélkül az mondhatik, hogy ily szerződés jobbágyok földjeik használataért fizetni tovább is tartoznak.

Ambár azonban ezekhez képest úgy vélekedünk, hogy mind azért, mert az egyszer lakkázak beépítése által megnépesített helyek elpusztítását a törvény nem engedi, mind azért, mert a kérdésben álló törvény célzatával a jobbágyi szolgáság merőben ellenkezik, a robotot és dézmát állandóan meg határozó szerződések az említett törvény erejével végképp megszüntettek, s a majorsági földre telepített helyiségek irányában csak azon szerződvények állhatnak jogosan fel, melyekben a robot és tized szolgáltatás helyett pusztán pénzbeli fizetések kötötték ki. Mindazáltal addig, míg e részben határozott utasítást nem nyerünk, a szerződési helyekre nézve az eddigi állapotot, jelesen a robot és tized szolgáltatást épsegben hagytuk.

A malom bérek további fizetésének kérdésében nézetünk az, hogy miután magából a szabad föld természetéből folyik, mikép mindenki tulajdon földje területéi szabad tettzés szerint használhatja, s e téren az élvezet s beépítés bár melly nemére más birtokos beavatkozását tűrni egy általában nem tartozik, a malmok szabadon minden megszorítás és bér fizetés nélküli felállítása vagy a fen állóknak, szintúgy minden fizetés nélküli használása a felszabadult jobbágyságot is illeti.

Erősíti e nézetünket ama körülmény, mely szerint a malom jognak eképi kiterjesztése által, ellenkezőleg, mint ez a korcsmáltatási jog gyakorlatánál történik, sem a köz bátorság és erkölcsiség tekintete megszorítást nem követel, sem az által senkinek értéke nem sértetik, sőt inkább a malmok szaporodását s a malom tulajdonosoknak az úrbéri dijjaktól felmentetését éppen a köz érdek, t.i. a köz élelem könnyebbítése kívánja.

Mennyiben mindenkor a malom jog a királyi kisabbr haszonvételek közé tartozik, mint illyen toyább is a volt földes urat illethetné, s ez iránt az ujj törvény tüzetessen nem rendelkezett: bővebb utasítás nyerésig abban állapodtunk meg, hogy az úrbéri malom helyektől a törvény ország gyűlési kihirdetésétől fogva az addig fizetettet szokott taksák megszüntetnek, a kerekek utánni béréket azonban a volt jobbágyok tovább is fizetni tartozzanak.

Megyebeli kétélyeinket tiszttel gróf s minister elnök úrnak ekép béké-lentvén: a ministeri tanácsról azok eloszlatait s e tárgyakban cselekvési irányul szolgáláンド utasítását tisztelet tellyesen kikérjük. Kelt az 1848dik évi május 16 Temesvárott tartott köz gyűlésünkön.¹

Temes megyének közönsége

Stimate domnule prim ministru!

Legile din 1848 au fost anunțate la adunarea noastră generală de azi. În privința aplicării legii nr. IX s-au ivit nedumeriri referitoare la desființarea slujbelor, dijmelor și taxelor bănești rezultante din contractele pe baza cărora s-au desființat robotele. Pentru lămurirea lor am ținut de datoria noastră să cerem instrucțiuni de la guvernul național [magniar], cu atât mai mult cu cât suntem convingi că în domeniul aplicării legilor este necesară unitatea și armonia în toată țara.

Ne-au cuprins însă îndoielile cînd s-a pus problema situației jelerilor contractualiști așezați pe fostele pămînturi alodiale, precum și în privința achitării în viitor a taxelor obișnuite pentru morile construite pe sesările urbariale.

Noi am interpretat spiritul legii nr. IX în sensul că pe viitor încețează și nu se vor mai pretinde sub nici un motiv robotele pe care un locuitor al țării era dator să le presteze altuia pentru folosirea pămîntului, fie în mod legal, urbarialicește, fie printr-un contract.

După opinia noastră scopul acestei legi nu poate fi altul decît acela de a crea cetățeni liberi pentru patrie și de a șterge complet stigmatul servituirii ascuns în prestarea robotei și a dijmei. Or, menținerea robotei și a dijmei, chiar și pe locurile contractuale, ar atrage după sine perpetuarea sau reintroducerea servituirii și a relațiilor urbariale abolite.

Convingerea noastră de mai sus este întărită de starea localităților așezate pe pămînturi alodiale din comitatul nostru. Potrivit contractelor, țărani sunt nevoiți, fie să achite taxe bănești în numerar, fie să presteze un număr determinat de zile de robotă. Or, potrivit legii din anul 1723, se interzice să se desființeze asemenea localități populate, ele trebuind să fie lăsate în folosința veșnică a pămînturilor pe care le-au lucrat. Astfel de comune pot deci să-și formuleze pretenții îndreptățite pe baza noii legi despre urbariat acordată iobagilor.

Expresia opiniei noastre o regăsim și într-un aliniat dinordonanța Ministerului de Interne, ce însoțește legea, în care se afirmă că iobagii contractualiști pe pămînturile alodiale sunt datori să plătească în continuare taxe pentru folosirea lor, fără a se pomeni de obligativitatea robotelor.

Considerăm că din moment ce legea [din 1723] nu permite desființarea locurilor populate unde s-au clădit case de locuit, servitutea iobăgească se află în flagrantă contradicție cu intenția noii legiuiri prin care contractele, ce stabilesc robote și zeciuieri perpetue, sunt abrogate definitiv. De asemenea, în cazul localităților constituite pe pămînturi alodiale, numai acele contracte pot fi legal valabile, în care în loc de prestări de robote și zeciuieri se pretind taxe bănești. Totuși, pînă cînd nu vom obține în această chestiune o îndrumare clară, am lăsat neșirbitele prestările de robote și zeciuieri, adică starea de pînă acum a locurilor contractualiste.

În chestiunea achitării taxei morăritului, pe viitor considerăm că din însăși natura pămîntului liber rezultă dreptul fiecărui de a-și folosi propriul său teren în mod independent, după bunul plac; în acest domeniu, beneficiarul

și constructorul de orice fel nu sănătăția obligați să tolereze nici o imixtiune a indiferent căruia proprietar de moșie; construirea [morilor] fiind liberă de orice constrângere și plată, dreptul de folosință a celor existente revine prin urmare fără nici o răscumpărare iobagilor eliberați.

Opinia noastră este că prin extinderea dreptului de morărit — tocmai invers de cum se întâmplă la exercitarea cîrcumărîțului — nu se lezează interesele nimănui, nu se aduce nici o șirbire securității și moralei publice. Dimpotrivă, sporirea numărului morilor și scutirea proprietarilor lor de taxe sănătăția reclamate de interesul public, întrucât ușurează alimentația populației.

Totuși, în măsura în care dreptul de morărit aparține beneficiilor regaliene mai mărunte, el ar trebui să revină fostului stăpîn. În privința aceasta nouă lege nu a dispus în detaliu. De aceea ne-am înțeles, că pînă ce nu vom obține instrucțiuni mai ample, taxele obișnuite care s-au plătit după locurile urbariale cu mori, să fie șterse începînd de la enunțarea legii în dietă. În schimb foștii iobagi sănătăția datori să plătească în continuare taxele după roți.

Aducînd la cunoștința stimatului domn conte și prim-ministru dubile noastre, cerem cu respect de la Consiliul de Miniștri lămurirea lor, precum și îndrumări asupra felului cum să ne orientăm în aceste chestiuni. Datat la 1 mai 1848, în adunarea generală ținută la Timișoara¹.

Stările comitatului Timiș

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi levéltár. Igazságügyi Minisztérium, nr. 1 325/1848. Foto 16 405—16 407.

¹ Comitatul Timiș va primi răspuns din partea Ministerului de Justiție al Ungariei la 29 mai 1848.

43

Cluj, 2 mai 1848

Költ 1848 Szent György hava 29kén
beadatott pünkösdi hava 2kán
előadatott pünkösdi hava 2kán

Nemes Doboka megyébe kebelezett Drág helység közönsége és illetőleg ifjabb Wesselényi Ferenc báró jobbágyai az úri szolgálat teljesítése iránt magukat utasítatni kérik.

A kérelmes úrbéréseknek jelen szám alatti kérelmökre következő válasz adandó: „valamint az egész Magyarhonban és most közelebbről ahoz kapcsolt részekben és így a Szilágyságban is kebelezett helységeknek úrbéri viszonyaik végképeni elrendezése iránt az Országos Rendek óhajtása következetében urunk ő felsége kegyelmesen intézkedni, és azt életbe léptetni már méltóztatott; — úgy az ezen Nagy Fejedelemsegbeli úrbérések sorsa vég elrendezése iránt is az Országos Rendeket tanácskozás végett összegyűlni már rendelte, olly legkéményebb parancsa hozzáadása mellett, hogy az eddigi úrbéri viszonyok sértetlenül a régi gyakorlathoz a legszorosabb fényíték terhe alatt megtartassanak mindaddig, míg az e tárgyban kelendő törvénycikkek a magok rendjén életbe fognak léptetni; annál fogva a folyamodó úrbéréseknek azon merész tettök, hogy ő császári apostoli felségének e tárgyban kiadott, e Ki-

rályi Fő Kormány útján tudomásukra juttatott s az úrbéri viszonyokra nézve a jelen állapotot legszigorúbb fenyíték terhe alatti fenntartatni rendelő egyenes parancsa kicsinybe vételével a közelebb tartandó országgyűlésen az úrbéres osztályra nézve kétségtelenül legkivánatosabb és kedvezőbb eredménnyel hozandó törvénycikkek alkotását be nem várva ön fejöktől az úri szolgálatot az e részben ismételt szelíd intések után is megtagadni nem átallowták, legnagyobb hából tételek ki, s őket mülhatatlanul érendő legszigorúbb fenyíték terhe alatti arna utasítatnak, hogy mindaddig, míg a folyó hó 29én megnyitandó országgyűlésen az úrbéri viszonyok megszüntetése iránt hozandó törvénycikkek urunk ő felsége által helybenhagyva és szentesítve elégítételebe vételük eszközlése végett illető megyei tisztek útján, valamint más helyiségekben, úgy folyamodóknak is kihirdettetnek, az eddig tett úri szolgálatbeli tartozásaikat megtenni legszorosabb kötelezettsöknek tartásá, az illy értelemben fő kormányi határozat elégítételebe vételére Drágba kiküldött katonaság mindaddig, míg folyamodók az engedelmességre vissza nem térnek, s a kívánt rend helyre nem állítattak, ott hagyatván, és számára kívántató minden szükségesek kiszolgáltatására kötelezettséven.“

Egyébiránt több hivatalos jelentések nyomán kedvetlenül tapasztalván e királyi főkormány azt, hogy az úrbéres közösségek a görög egyesült hírű lelkések által izgattatnak legfőképen az úri szolgálatok rögtön megtagadására, annyira, hogy már nagyon sok helyiségek közösségei ezen izgatások következtében el nem várva a legközelebbi országgyűlésen hozandó törvény e részbeni vég rendelkezését, az úri szolgálatokat tettlegesen meg is tagadták, annál fogva szükségesnek találta e királyi fő kormány a fogarasi görög egyesült hírű püspököt újból is reá háromlandó szoros felelei terhe alatt komolyan felszólítni, hogy a hatósága alatti lelkésekhez olly hathatós intézkedéseket tegyen, miszerint az illy bűnös izgatásuktól megszűnni legszorosabb kötelességeknek tartásá, mert ellenkező esetben kíntelenítetni fog e királyi főkormány a helybenhagyott törvények Vik része 42ik rendelménye értelmében fellépi; mi is olly hozzáadással írassék meg a fennírt püspöknek, hogy érintett lelkészeinek olly további utasítást adjon, miszerint ők hivatásukból folyó kötelességek szerint a népet békére, a közelebbi országgyűlésen az úrbéri viszonyok végelrendezése iránt mentől előbb hozandó törvények idves eredményének csendes elvárására s azalatt minden erőszakoskodástól tartózkodásra s végre urunk ő felsége által már többször megújított legfelsőbb parancs értelmében az úrbéri viszonyok vég elrendezése iránti törvények életbe léptetésük idő pontjának csendességen bevárására intsek.

Data la 29 aprilie 1848, discutată la 2 mai
și înregistrată tot la 2 mai.

În cadrul adunării generale a localității Dragu din nobilul comitat Dăbica, în special iobagii baronului Wesselényi Ferenc junior au solicitat lămuriți privind prestarea robotelor.

Le cererea iobagilor petiționari de sub nr. prezent se va da următorul răspuns: „La fel ca în întreaga Ungarie și în părțile Ianexate recent, cum e cazul cu Sălajul și cu localitățile acestuia, maiestatea sa se va milostivi să întreprindă măsuri pentru rezolvarea definitivă a problemei relațiilor urbariale; domnitorul nostru va răspunde astfel și dezideratelor ordinelor țării, pe care va binevoi să le transpună în realitate; și ordonați stărilor țării să se adune pentru a decide definitiv asupra soartei iobagilor din acest Mare Principat; a poruncit însă, cu maximă severitate, și sub amenințarea celei mai aspre pedepse, ca relațiile urbariale să se mențină neștirbite în practică pînă

se vor elabora legile referitoare la acest subiect și vor intra în vigoare; de aceea, prin fapta lor îndrăzneață, iobagii petiționari nu au ezitat să refuze cu de la ei putere servituitele urbariale, în posida unor avertismente pașnice repetate și au minimalizat porunca dreaptă a maiestății sale imperiale și regești apostolice, emisă în această chestiune; [porunca] a fost adusă la cunoștință prin acest Guberniu regesc suprem și ea viza menținerea stării actuale urbariale sub amenințarea celei mai aspre pedepse; totodată va fi urmată fără îndoială de rezultate din cele mai favorabile pentru clasa urbarială prin adoptarea legii de către Dieta care se va ține în curînd; acțiunea iobagilor se consideră ca cea mai gravă greșală a lor; de aceea sunt îndrumați, sub amenințarea celor mai severe pedepse de care nu vor scăpa, să considere de datoria lor cea mai strictă prestarea îndatoririlor iobagești obișnuite pînă ce dieta, care se va deschide la 29 ale lunii curente, va adopția legea privind închiderea relațiilor urbariale; maiestatea sa domnitorul nostru o va aproba și o va sancționa, iar dregătorii comitateneși respectivi o vor aplica și o vor anunța, atât petiționarilor, cât și altor localități; pentru a duce la îndeplinire hoiașirea supremului Guberniu, armata detașată la Dragu va fi lăsată acolo și va fi aprovizionată cu cele necesare pînă cînd petiționarii se vor întoarce la supunere, iar ordinea dorită se va restabili.“ De altminteri, în urma mai multor rapoarte oficiale, Guberniul constată, nemijlocit, că iobagii sunt îndemnați mai ales de către preoții greco-catolici la încetarea imediată a robotelor; consecința acestor agitații este că locuitorii din foarte multe sate nu așteaptă adoptarea legii și a dispozițiilor respective de către proxima Dietă, ci refuză de facto slujbele iobagești; din acest motiv înaltul Guberniu regal a considerat necesar să-l someze din nou, cu toată seriozitatea, pe episcopul de Făgăraș de confesiune greco-catolică, asupra răspunderii grave ce-i revine; el să întreprindă măsuri eficiente în rîndul preoților din jurisdicția sa pentru a-i obliga în sensul cel mai strict să înceeteze aceste agitații păcătoase; în caz contrar, Guberniul suprem va fi nevoie să ia măsuri conform ordonanței nr. 42 din legea sancționată sub nr. V; să se scrie menționatului episcop pentru a da amintișilor preoți dispoziții potrivit căror să fie obligați, conform funcțiilor lor, să sfătuiască poporul să aștepte în pace și liniște rezultatele salutare ale legilor ce se vor aduce curînd la proxima dietă; pe baza lor se vor aboli definitiv slujbele iobagești; iar pînă atunci să se abțină de la orice violență; în fine, conform înțelesului supremei porunci reînnoite de mai multe ori de către maiestatea sa, să aștepte în liniște data intrării în vigoare a legilor privind rezolvarea definitivă a relațiilor urbariale.

*Referat original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5792/1848. Foto
1 456—1 458.*

44

Cluj, 2 mai 1848

Tartományi segéd biztos Szabó Józef úrnak.

A draagi úrbérések közelebbrül meg tagadott úrbéri szolgálatok és földes uraiak iránti ellenszegülések tárgyában a Királyi Főkormányszékhez folyamodván¹, béké adott kérelmökre engedelmességre intő választ nyertek. Mit is uraságodnak tudásul és maga alkalmaztatásá végett, a kormányzó ő nagymél-

tósága távollétében, mint királyi kormányi elnök oly hozzáadással kívántam át küldeni, miszerint azon úrbéres, ki a kormányszékhez hé adandó kér levelet hozta s nékem át adta, Prits Juon, vele folytatott beszélgetésem és kérdezősködésem között azt nyilatkoztatta őszintén, hogy a draagi úrbéri függetlenségek és az ottani zavarnak egyedüli és fő bujtogatója a drági oláh pap, ezen nyilatkozatot uraságodnak hasonlólag meg írni szükségesnek tartottam.

Kolosvár, Május 2ⁿ 1848.

Domnului comisar teritorial adjuncț Szabó József

Iobagii din Dragu au adresat Scaunului gubernial suprem o petiție¹ în legătură cu recentul refuz de a presta robotele și cu împotrivirile lor față de stăpini; în răspunsul la petiția lor li s-a dat avertismentul de a se supune; excelența sa domnul guvernator fiind absent, în calitatea mea de președinte gubernial regesc mai doresc să aduc la cunoștința domniei voastre că iobagul Ioan Prici, care a înmînat și a predat petiția Scaunului gubernial regesc, mi-a declarat sincer, cînd m-am întreținut cu dînsul și i-am pus întrebări, că nesupunerea celor din Dragu la slujbele iobăgești și tulburarea de acolo se datorează exclusiv preotului român din Dragu, care este principalul instigator; vă informez că am considerat necesar să vă scriu domniei voastre despre această declarație.

Cluj, 2 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 998/1848. Foto 330—331.

¹ V. doc. 43.

45

Cluj, 2 mai 1848

- a) gróf Beldi Ferencnek mint kormányszéki biztosnak
- b) Doboka megye igazgató főbírájának

a) Doboka megye igazgató főbírájának, b) uraságodnak, a, b) folyó hó első napjáról költ s a borsai közönség által az úri szolgálatbeli tartozásokat az e részbeni tiszti felszólítás és közbejárás után is megtagadva lenni jelentő tudósítása következetében

a) Uraságod mint ezennel kinevezett kormányszéki biztos Borsára olly rendeléssel küldetik ki:

b) gróf Beldi Ferenc mint kormányszéki biztos Borsára mai napon s jelen szám alatt kelt kormányszéki rendeletnél fogva olly utasítással küldetett ki:

a,b) hogy Borsára azonnal kiszállván, az ellenszegűlő közönséget e királyi kormányszék nevében engedelmességre s az izgató egyén megnevezésére szólítsa fel, figyelmeztervén az engedetlen lakosokat egyszersmind arra is, hogy ha ezen szelíd eljárás és intésre is engedelmeskedni hajlani vonakodnának, az a miatt reájok háramlandó kedvetlen következményeket magoknak tulajdonításák, — azon esetben pedig, ha ezen eljárásának kívánt sikere nem lenne, a már innen Borsára a báró Siwikovits ezredéből a végrehajtás eszközlesére

kirendelt század katonasággal a rendet, célszerű módokat használva, állítsa helyre, s az elégétlen ségre izgatót egyént vagy egyéneket kinyomozván, rögtön tartóztassa le, s biztos őrizet mellett azonnal a megye börtönébe kísértesse be, — eljárása eredményéről e királyi kormányszéket tudósítván.

a) Mi is uraságodnak fenn idézett igazgató főbírói jelentésének visszaváras melletti átküldése mellett ezennel olly hozzá adással íratik meg, hogy az ide zárt fő bírói tudósítás szerént a Páncrelcseh helységében is megzavart rendet helyre állítani siessen, — a katonaság illő élelmezéséről gondoskodván.

Kolosvár, pünkösd hó 2ikán 1848.

a) Contelui Béldi Ferenc în calitate de comisar gubernial

b) prim-judelui nobiliar dirigitor al comitatului Dăbica

a) prim-judelui nobiliar dirigitor al comitatului Dăbica; b) domniei voastre; a, b): Rapoartele înaintate de către un dregător în prima zi a lunii curente informează că populația din Borșa a refuzat să presteze slujbele iobăgești în posida tuturor somațiilor și intervențiilor. De aceea,

a) domnia voastră [d-le Béldi], prin prezenta, sănăti numit comisar al Scaunului gubernial și detașat la Borșa.

b) Contele Béldi Ferenc a fost trimis azi la Borșa, sub numărul curent, în calitate de comisar al Scaunului gubernial cu misiunea:

a) de a se deplasa imediat la Borșa; de a soma la supunere, în numele acestui Scaun gubernial regesc pe locuitorii potrivnici; de a descoperi persoanele instigatoare; de a avertiza totodată localnicii nesupuși asupra faptului că dacă în urma acestei proceduri și somații pașnice ar ezita să dea ascultare atunci vor suporta individual consecințele nefavorabile; de a se folosi de compania de soldați din regimentul baron Sivkovich detașată la Borșa, în caz că acest proceșeu nu ar avea succes, pentru a duce la îndeplinire misiunea îndrățată și a acționa în consecință la restabilirea ordinii; de a descoperi și aresta imediat persoana sau persoanele care agită la nesupunere și de a le trimite la închisoarea comitatului sub pază sigură; de a raporta acestui Scaun gubernial regesc despre rezultatul procedurii.

a) Cele de mai sus vi se vor aduce imediat la cunoștința domniei voastre în scris; aștept să-mi retrimită raportul sus-menționatului prim-judeł nobiliar dirigitor; menționez că potrivit înștiințării prim-judelui nobiliar, anexată aci, trebuie să vă grăbiți a restabili ordinea și în Panticeu, unde ea a fost tulburată; să vă îngrijiți și de aprovizionarea corespunzătoare a armatei.

Cluj, 2 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5789/1848. Foto 1446—1448.

46

Cluj, 2 mai 1848

Költ 1848 pünkösd hó 1sőjén
beadatott pünkösd hó 2kán
előadatott pünkösd hó 2kán

Doboka megye igazgató főbírája, gróf Wass Sámuel jelenti, miszerint Paptelkén az ottani úrbérések az úri szolgálatot vakmerőn megtagadták s a tisztségi rendelkezések iránt elégétlen séget tanúsítottak.

Datat la 1 mai 1848
Înaintat la 2 mai 1848
Dezbătut la 2 mai 1848

Prim-judele nobiliar dirigitor al comitatului Dăbîca, contele Wass Sámuél, raportează că la Popteleac iobagii au îndrăznit să refuze prestațiile urbane și și-au manifestat nemulțumirea față de măsurile dregătorilor.

Referat original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5790/1848. Foto 1450.

47

Cluj, 2 mai 1848

Aranyos Szék fő király bírájának.

Méltóságodnak folyó hó 26ról¹ 208. e. szám alatt hozzárm intézett fel iratára, melynél fogva Harasztoson ugyan a köz csendet meg nem háborítottak, de a katonaságnak ottan továbbra is meg maradását szükségesnek jelentvén, a föld népének a termék adástól meg könnyítéséért az ottan állomásozó lovas katonaságot gyalogsággal fel cseréltetni kéri, ezennel a fel küldött al király bírói jelentés vissza zárása mellett vissza írni kívántam: mivel a jelen körülmenyek közti sokfelé kívántató katonaság egy helyben el kerülhetlen szükség esetén kívül hosszason nem tarthatatik, az írt helységben pedig közelebrül semmi csend háborító esemény nem történt, ennél fogva méltóságod úgy intézkedjék, hogy onnan a katonaság mi előbb előbbi állomásába vissza terhessen.

Kolosvár, Maius 2. 1848.

Către judele regesc suprem al scaunului Arieș

În adresa prezidială a ilustratăii voastre nr. 208 din 26 a lunii curente¹ ați menționat, că deși la Călărași liniștea publică nu este tulburată, considerați necesar menținerea în continuare a armatei acolo. Solicitați însă schimbarea cavaleriei cu infanterie pentru a se ușura cărănamea, care furnizează furaje și alimente. Înapoindu-vă, cum ați cerut, raportul vicejudeului regesc, doresc să vă informez că în actualele împrejurări armata nu poate fi staționată fără un motiv temeinic în același loc timp mai îndelungat. În menționata localitate nu s-a întâmplat în ultima vreme nici un eveniment care să fi tulburat liniștea. De aceea, ilustritatea voastră să procedați astfel, ca armata să fie retrimită la locul ei obișnuit de staționare.

Cluj, 2 mai 1848.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1013/1848. Foto 351.

¹ Data evident greșită; corect: 26 aprilie 1848.

Cornești, 2 mai 1848

Nagy Méltóságú gróf, Fő Kormányzó Ur! Kegyelmes Uram!!

Minthogy a kormányom alatti Harasztos helységében a csend és rend helyre álva, s a máj napon és jelen órában bé jött hivatalos tudósítás szerént (melyett ezennel eredetiben fel mutatni kívánok) semmi mozgalom jelenbe ottan nem létez, azért az e tárgyban 208/1848 számú jelentésem ellenére jónak láttam nagy méltóságod idei 870/1848 számú rendelete értelmében parancsnok báró Jósika János százados úrhoz hivatalos fel szöllftást tenni — a katonaság vissza vonatása aránt, azon remény alatt, mikép azt nagy méltóságod helyben hagyni kegyes léend¹.

A ki mély tisztelettel maradtam, nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Sinfalva, május 2án 1848.

Dindár Antal
fő királybíró

Excelența voastră domnule conte guvernator suprem!

Binevoitorul meu domn!

În localitatea Călărași din subordinea mea, liniștea și ordinea au fost restabilite. Potrivit raportului oficial sosit azi, (pe care îl anexez aci în original), acolo nu mai există la această oră nici o mișcare. În pofida raportului meu, nr. 208/1848, privind această chestiune, găseșc oportun ca măria voastră să binevoiți a-l soma oficial pe domnul căpitan baron Jósika János în sensul ordonanței dv. nr. 870/1848 din acest an pentru a rechrema armata. Sper că ilustritatea voastră veți fi de acord cu aceasta¹.

Rămîn cu adînc respect servul umil al excelenței voastre.

Cornești, 2 mai 1848

Dindár Antal
jude regesc suprem

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1063/1848. Foto 394.

¹ V. doc. 47.

Cluj, 2 mai 1848

Költ 1848 Szent György hava 30án
vétetett 1848 pünkösd hava 2kán
előadatott 1848 pünkösd hava 2kán

Nemes Kolos megye csendőri bizottmánya előterjeszti, miszerint a bujtogatások által félrevezetett köznép felvilágosítása tekintetéből szükségesnek találta egy a néphez intézett hirdetmény kiosztása s magyarázata által a kedélyeket megnyugtatni; mely hirdetménynek a fejérdi járáshoz Topa Szentkirályon lett magyarázata alkalmával tisztét teljesítő szolgabíró Teleki Károly előtt ide mellékelt jelentése szerint az engedetlenség nyilvános jelei

mutatkoztak; azért nehogy e rosz példa elharapózása által veszélyes következmények engedtessenek előidéztetni, a megzavart rend helyreállítására illető alispány Rettegi Mihályt rendelte kiküldetni, de hogy a kirendelt biztos nyomatékosan felléphessen, melléje a megkívántató katonai segély iránti rendelést kér tételetti.

Ezen felirat záratékaival együtt visszavárás mellett eredetileg olly meg-hagyással küldessék át tartományi biztos Szabó Jósefnek, mint a drági rendetlenség kinyomozására kirendelt fő kormányi biztosnak, hogy Drágban és Csáki Gorbón a rend helyreállása után Topa Szentkirályra is kiszállani, ottan a rendet s a kívántató engedelmességet helyreállítni s a bujtogatóknak, szükség esetében katonai erő alkalmazása mellett is elfogatását elintézni igyekezzék; melly rendelet tartalmáról nemes Kolos megye főispányja is a jelen felirat nyomán értesítendő.

B. Bornemisza

Datat la 30 aprilie 1848
Receptionat la 2 mai 1848
Dezbatut la 2 mai 1848

Comitetul pentru menținerea liniștii publice din comitatul Cluj raportează că pentru a potoli spiritele a considerat necesar să difuzeze și să explică un manifest adresat poporului de rînd, indus în eroare datorită instigărilor. Potrivit raportului judeului nobiliar Teleki Károly anexat aici, în cursul exercitării funcției sale, s-au manifestat public semnele nesupunerii cu prilejul explicației afișului în localitatea Sâncraiu Almașului din plasa Feiurdeni. Pentru a împiedeca răspândirea acestui exemplu rău, care ar putea avea consecințe grave, vicecomitele împuernicit cu resortul restabilirii ordinii tulburate a decis să-l trimîtă acolo pe Rettegi Mihály. Dar, pentru ca apariția comisarului de-a-săsat să aibă efectul dorit, cere să se ia măsuri în vederea secondării lui de un ajutor militar corespunzător.

Acest memoriu în original, împreună cu anexele sale ce urmează a ne fi restituite, să fie înmînate comisarului teritorial Szabó József. Dînsul, în calitate de prim-comisar gubernial detașat pentru investigarea răzvrătirilor din Dragu, după ce va restabili ordinea acolo și la Gîrbou, să se deplaseze și la Sâncraiu Almașului; să se străduiască a întreprinde măsuri pentru a restabili ordinea și supunerea de cuviință și aici; la nevoie să se folosească de forță militară, mai ales pentru arestarea cu succes a instigatorilor. Despre conținutul prezentei dispoziții să fie înștiințat și comitele suprem al comitatului Cluj pe baza memorialui de față.

B[aron] Bornemisza

Referat original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5 791/1848. Foto 1 451—1 453.

50

Cluj, 2 mai 1848

Schaguna András görög nem egyesült püspöknek

Nemes Kolos megye csendőri bizotmánya által közelebbről hozzáam fel terjesztett hivatalos tudósítását¹ azon megye alsó kerületi főbírája Sala Eleknek, melyben felsőrépai görög nem egyesült lelkész Popovits Juonnak a köz-

csend és bátorságot veszélyeztető merész lázzasztása tekintetéből, a nevezett bujtogató meg fenyejtése s azon helységből elrendeltetése kéretik, azon tudósítás záratékváll együtt visszavárás mellett eredetileg, a királyi kormányzó ő nagyméltósága rövid ideig tartó távollété alatti elnöki tisztemnél fogva, oly hivatalos meg találással közlöm méltóságoddal, hogy azon bujtogató lelkésznek meg fenytéséről s az illető helységből el távolításáról s helyette más alkalmas egyénnek ki nevezéséről intézkedni s annak eredményéről a királyi főkormányzóhoz tudósítását fel küldeni ne terheltessék.

Maius 2a 1848.

Episcopului ortodox Andrei Șaguna

Recent, mi-a fost înaintată de către prim-judele nobiliar al cercului inferior, Sala Elek, înștiințarea oficială a comitetului pentru menținerea liniștii nobilului comitat Cluj¹. Agitația plină de îndrăzneală a preotului ortodox Ioan Popovici din Vătava periclitează liniștea și securitatea publică. De aceea se impune să se ordone pedepsirea numitului agitator din acea localitate. Potrivit funcției mele prezidiale, prin care îl înlocuiesc pe excelența sa domnul guvernator regal, în scurtul răstimp al absenței sale, vă aduc oficial la cunoștință domniei voastre și vă rog: să binevoiți a întreprinde măsuri pentru pedepsirea aceluia preot instigator, îndepărându-l din localitate și înlocuindu-l cu o altă persoană corespunzătoare; de asemenea, să trimiteți un raport guvernatorului regal suprem privind rezultatul măsurilor întreprinse.

[Cluj], 2 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1015/1848. Foto 357.

¹ V. doc. 9.

51

Cluj, 2 mai 1848

Nemes Alsó Fejér megye fő ispányának

A királyi köz ügyek igazgatójának közelebbről hozzám intézett fel irata következetében, méltóságodat ezennel fel szólítani kívántam, hogy idei Martius 8a ²⁰¹³
Urb. 44 1848 szám alatt költ fő kormányi rendelet következetében az ismeretes bujtogató Varga Katalin ellen véghoz vitt esketést minél előbb meg hitelesítetni rendelvén, annak a királyi köz ügyek igazgatójához át kül-déséről gondoskodni és e rendeletelem eredményéről éngemet tudósítani ne terheltessék.

Kolosvárt, Maius 2a 1848.

Către comitele suprem al comitatului Alba de Jos

Recent mi-a fost trimis memoriu directorului regesc al proceselor publice. Doresc să pun în vedere ilustrității voastre că prin ordonația supremului Guberniu, nr. ²⁰¹³
Urb. 44 1848 din 8 martie a.c. se dispune validarea urgentă

a depunerii jurămintelor împotriva cunoscutei instigatoare Varga Katalin. Cer trimiterea ei la directorul regesc, al proceselor publice și încunoștiințarea mea asupra rezultatului ordonanței.

Cluj, 2 mai 1848.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1014/1848. Foto 355.

52

Cluj, 2 mai 1848

Fogarasi püspöknek

Több hivatalos jelentések nyomán kedvetlenül tapasztalván e Királyi Fő Kormány azt, hogy az úrbéres közösségek a görög egyesült hitű lelkészek által izgattatnak legfőképpen az úri szolgálatok rögtön megtagadására, anyaváira, hogy ezen izgatások következtében már nagyon sok helyiségek közösségei el nem várva a legközelebbi országgyűlésen hozandó törvények e részbeni vég rendelkezését, az úri szolgálatokat tettelesen meg is tagadták, sőt más törvénytelen tettekre is vetemeltek, annál fogva szükségesnek találta e Királyi Fő Kormány méltóságodat újból is, méltóságodra háromlandó szoros felelet terhe alatt komolyan felszólítni, hogy a hatósága alatti lelkészekhez olly hathatos intézkedéseket tenni ne terhellessék, miszerint ők az illy bűnös izgatásuktól megszúnni legszorosabb kötelességüknek tartásak; mert ellenkező esetben kíntelenítettet fog e Királyi Fő Kormány a helyben hagyott törvények Vik része 42-ik rendelménye értelmében fellépni.

Mi is olly hozá adással íratik meg méltóságodnak, hogy érintett lelkészeinek sietve olly további utasítást adjon, miszerint ők hivatásukból folyó kötelességek szerint a népet békére, a közelebbi országgyűlésen az úrbéri viszonyok vég elrendezése iránt mentől előbb hozandó törvények idves eredményének csendes elvárására, és azalatt minden erőszakosodástól tartózkodásra s végre urunk ő felsége által már többször megújított legfelsőbb parancs értelmében az úrbéri viszonyok vég elrendezése iránti törvények éleibe léptetésük idő pontjának csendességbeni beváráására intsek.

Kolozsvártt, 1848 pünköst hava 2kán.

Episcopului de Făgăraș

Guberniul regal suprem a constatat cu regret, pe baza mai multor rapoarte oficiale, că satele iobägești sănă instigate mai ales de către preoții greco-catolici la refuzarea imediată a prestațiilor urbariale. S-a ajuns pînă acolo, încît, în urma acestor instigări, comunitățile din foarte multe localități n-au mai așteptat dispozițiile finale ale legilor ce se vor adopta de către proxima dietă, ci au refuzat de facto slujbele iobägești. Mai mult, s-au dedat și la alte fapte ilegale. Din acest motiv, Guberniul regal a considerat necesar să pună din nou în vedere eminenței voastre, sub greutatea asumării unei stricte responsabilități, pentru a iniția măsuri eficiente, încît preoții din jurisdicția voastră să considere ca cea mai sacră datorie a lor încetarea unor asemenea agitații păcătoase. În caz contrar, Guberniul regal va fi nevoit să întreprindă măsuri conform paragrafului nr. 42 din legea nr. V, care a fost sanctionată.

Cele de mai sus vi se comunică eminenței voastre; să dați de urgență dispoziții preoților ca ei să aibă în continuare obligația oficială de a îndemna poporul să aștepte în liniște legile binefăcătoare cu privire la reglementarea definitivă a relațiilor urbariale, ce se vor adopta curând de către proxima dietă; să se abțină de la orice violență, conform poruncii supreme a maiestatii sale domnitorului nostru, reînnoită de mai multe ori și să aștepte în liniște momentul intrării în vigoare a legilor, care vor reglementa definitiv relațiile urbariale.

Cluj, 2 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 792/1848. Foto 1 461—1 462.

53

Pesta, 2 mai 1848

Május 2án 1848
A minister elnökhöz

Kraszna megye az ottani mítveletlen nép által különösen a földesurak magán birtokaiknak elfoglalására s kivételes jogaiak bitorlására irányzott mozgalmak miatt, legalább 50 főre menő lovas katonaságnak valamely szomszéd megýéból lehető hamarsággal átküldését ismételve szorgalmazván;

Miután Közép Szolnok megye alispánjának hozzárm érkezett jelentése szerint az Erdélyhez tartozott magyarországi részekben¹ tanyázó különben is igen csekély számú katonaság az erdélyi kormánytól függése és onnan várt utasítás hiánya miatt, a hatóság felszolilitására segélyül fellépni vonakodott;

Miután ezen részekbeli törvényhatóságok azon különös viszonyánál fogva, mellyel az anya országgal kapcsolatban állanak, különösen épen most, minden tetteleg visszacsatoltatásuk eszközlésbe véteik, különös figyelmet igényelnek;

Miután az ottani nép, de kivált az oláhság közötti mozgalmak aggasztó irányban mutatkoznak:

Mindezekre miniszter elnök úr figyelmét felhívni olly hozzáadással véltem szükségesnek, miszerint a felirást tevő megye ismételt kérelmét, a mennyire csak eszközölhető, teljesíteni, egyszersmind a kérdéses törvényhatóságok kebelében tanyázó katonaságnak segélyadás és engedelmesség végett elutasítatása iránt a kellő intézkedést megtenni szíveskedjék.

Kraszna vármegye alispánjához

A közcsend fentartása érdekében kívánt 50 főre menő lovas katonaságnak minél előbbi átrendelése iránt, múlt hó 26án 18 szám alatti kelt hivatalos felterjesztés folytán, nem késtem a hadi tárcát vívó miniszter elnök urat gyors intézkedés végett azonnal felkérni, és reménylem, hogy kívánt eredménye el nem marand.

Azon esetre azonban, ha a személy és vagyon bátorság a kebelében időközben is bár ki által tettelegesen háborítatnák, Onnek feladata leend azon bizottmányhoz fordulni segélyért, melly az 1836: 21 és az 1848: VI törvénycikk értelmében a visszacsatolási viszonyok részleteinek elintézésére ki van küldve és a melly szükség esetében a katonai erőnek kiállításával is rendelkezhet.

2 Mai 1848

Către primul ministru

Comitatul Crasna insistă din nou să i se trimită fără întârziere cel puțin 50 de soldați călări din vreun comitat vecin, deoarece poporul neinstruit ocupă alodiiile particulare ale nobililor și se dedă la acțiuni care au ca scop usurparea drepturilor proprietarilor de moșii.

Potrivit raportului parvenit de la vicecomitele comitatului Solnocu de Mijloc, armata, de altminteri puțină la număr, care este cantonată în părțile ungurene¹ ce au aparținut Transilvaniei, a refuzat să dea ajutorul solicitat de autorități, motivând că depinde de Guberniul Transilvaniei. Or, de la acest for nu are nici un fel de dispoziții.

Autoritaților din acele părți s-ar impune să li se dea o atenție sporită, întrucât se găsesc în relații ambigue cu Ungaria, mai ales acumă cînd se procedează la anexarea lor de facto. Aceasta cu atît mai mult, cu cît în sînul poporului de acolo, și îndeosebi printre români, se manifestă acțiuni îngrijorătoare.

Consider necesar să atrag atenția domnului prim-ministru asupra tuturor acestora, pentru a binevoi să satisfacă, pe cît este cu putință, cererea din membrul comitatului solicitant, reînnoită de mai multe ori; să întreprindă măsuri privind armata cantonată pe teritoriul jurisdicției în cauză, întrucât aceasta a refuzat să dea ajutor în chestiunea nesupunerii [iobagilor].

Către vicecomitele comitatului Crasna

Prin memoriul dv. oficial nr. 18 din 26 ale lunii trecute ați solicitat aducerea urgentă a unei unități de cavalerie compusă din 50 de persoane; nu am întârziat să-l rog imediat pe domnul prim ministru, care deține și portofoliul ministrului de război, pentru a întreprinde măsuri urgente; sper că rezultatele scontate nu vor întârzia.

În eventualitatea că între timp pe teritoriul comitatului ar suferi vreo tulburare securitatea persoanei și averii din partea cuiva, misiunea dv. va fi să vă adresăți pentru ajutorare aceluia comitet, care potrivit sensului legii nr. 21 din 1836 și nr. VI din 1848 este desemnat pentru rezolvarea amânunțelor chestiunii anexării; în caz de nevoie, el poate să decidă și în privința acordării ajutorului militar.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 255/1848. B. Foto 11 932—11 934.

¹ Prin „părțile ungurene” se înțeleg comitatele din vestul Transilvaniei cunoscute sub numele de Partium.

54

Budapest, 2 mai 1848

Az 1848-ki törvényhozás örökké emlékezetes lesz úgy hazánk történetében, mint a nép szívében. Nem az által lesz pedig örökké emlékezetes a nép szívében, hogy az nemzeti független kormányt állított fel, hogy a közösteherviselés elvét kimondta, hogy a népképviseletnek alapját letevé, hogy Erdélyt és Erdélyben testvéreinket keblére visszaöllelte, hogy a gondolatszabadság szár-

nyainak egét visszaadta; e részben nincs a ki áldozott volna, nyert minden; hanem örökké emlékezetes marad az által, hogy a földbirtokos sajátjáról lemondván, azt, a mi nála gazdagság, fölösleg, de tulajdona volt, a békénék, a nemzeti egységnek, a haza fenmaradására szükséges összeolvadásnak áldozatul hozta. Sőt, a ki eddig jöllétnek örvendett, most a szükség szélén áll. Van-nak, kiknek az áldozat után alig marad más, mint tiszta szívök, melylyel azt a haza oltárára lerakták.

A nemesi és fölbirtokos rend méltóan, sőt dicsően végzé be az utolsó országgyűlést, mely még csak az ő elemeiből állt. Megszűnt élni, midőn reá épen érdemes lett; megkezdte a nép életét, mely szemeink előtt fejlődni fog.

A földesurak áltadták a népnek, mi a nép kezén volt. Áltadták önkényt, hazafiságból, a haza és nép erejének érdekében. És a földesurak nemes ajánlatához később a király akarata is hozzájárulván, a tett ekképen megkoronázatott. De a kezdet dicsősége a földesuraké, jutalmát, áldásait, következményeit aratni fogja a nép, mely most lett szabad földének szabad birtokosa.

Ha mind ezért Istennek őrködő gondviselését nem áldja a nép, ha a földesurak iránt nem érez, nem mutat hálát, úgy e népnél háládatlanabban nem hordozott hátán a föld. Az engedélyek korábban érkezhettek volna, de az áldozat ily nagysága kipótolja a késedelmet rököletesen.

E körülményt a népnek tudtára adni szükséges. Nem megfoghatatlan, de szomorú jelenet, hogy e ténynek elterítésén sokan, még a templomi szószékből is, munkálkodnak. Számítsa, kérem és felszólítom, gondjai közé, hogy a nép a valót megtudja és elhagyje. A célszerű eszközöket a körülmények fogják kijeljni.

Orömmel értem az ország több, és pedig kivált magyar vidékeiből, hogy a nép magát nemesleküleg viseli. Nyílt szívvel örül a jótéteménynek, mely miatt manna hullott az égből részére. Ártatlan vigadások történtek, ünnepek-re hívták meg volt földesuraikat, s kik az áldozat után nem bírták gazdasá-gaikat folytatni, azoknak önkényt vagy illő bérért munkaszedelmököt aján-lották. Ez a nép jellemében szép, nemes, megható vonás volt, s a népnek minden igaz barátja e nemes magatartásán szívéből örvendett, mert azoknak eljá-rását, kik a népert vívtak, a nép ezen viselete igazolta.

De találkoztak, kik részint a más vagyona utáni bűnös szomjúságnak, részint nemtelen bujtogatásoknak engedvén, még azt is el akarták, el meré-szelték foglalni, a mi a földesúré maradt. Ezek az erkölcs és vallás szent pa-rancsait hagyják ált. Ezek háládatlanok az isteni gondviselés iránt. Ezek meg-érdemlik, hogy megbüntetessenek és a törvények rendelete szerint példás bűn-tetésök et bizonyosan nem kerülik el.

Valóban, a mint váratlan, úgy sajnálatos, hogy épen midőn földének urává lett a nép, nem hogy szorgalmát kettőzötté, hanem zavaroknak, ren-detlenségeknek, erőszakos foglalásoknak engedi magát által. A mezői szorgalom és munka igen számos vidékeken fennakadt. A vetések sok helyeken összegá-zoltattak. A földesurak elveszítével az úgy nevezett jobbágyerőt, s tőkével nem bírván, nem képesek az úrbériséget áltengedése után megmaradt földeket mű-velni.

E szerint, ha csak szerfölött kedvező és dús időjárás nem segítend az emberi tehetetlenségen és munkátlanságon, e h a z a l a k o s a i r a í n s é g é s szükség váratkozik.

Mindezknél fogva különösen szükségesnek láttam rendelni a követke-zőket:

1. Mindaddig állandóan és folyvást és szakadatlanul körében fog őrködni, hatni, munkálkodni, míg a jelen lázas állapot megszűnven, az elmék és kedélyek szabályszerű állapota helyreálland.

A birtokbeli, vallásbeli, nyelvbeli különbségekből eredvén az eddigi bűnös erőszakosságok, találjon módot a baj kútfejének fölfedezése után azt megorvosolni. — Mind ez különbéle a helybeli körülmények szerint, s e szerint csak On maga tudja az eszközöket hozzá megválaszthatni.

Belátás, tapintat és erély együtt, hitem szerint, nem maradhat süketlenül.

2. Az olmek jelen lázas állapotában a közrendet és csendet most is nehéz fentartani. Még nehezebb leend, ha a nép munkatlanságban tölti idejét, és ha ennek folytánban netalan a szűk termés és ínség esete állana elő. Ez az, a mit minden áron meg kell előznünk.

Tehát oda fog hatni On szükséges esetekben közvetlen tekintélyével is, hogy a nép szorgalmasan mívelje a maga földet; a mit eddig elmulasztott, azt pótolja ki kettőzetettszorgalma által, és ideje fennmaradván, nem többé tartozásképpen, hanem szabadtunknak épen illő bérért a nemesi birtokosoknak földjeik mívelésében legyenek segedelemül, hogy a drágaság és ínség esztendejévé ne váljék, melyet különben csak a szabadság esztendejének kellene a történetben nevezni.

Ott, hol mag hiányzott, a kormány inézkedett; e végből a felső videdékre királyi biztos küldvén, ki 150 000 pengőforintig tehet bevásárlást. Ugyan oda répamagot is nagyobb mennyiségen utalványozott, mely a szegény nép között kiosztaték. Figyeltműbe ajánlom Onnek, hogy a hol már idejét mulandotta a kalászos magnak vetése, ott répa, kukorica, burgonya, szóval az éghajlat s föld természete szerint bár mi vettek, ültettessék, a mi táplálékuk fog használtathatni.

Értesítesse magát On, hol vannak ilyen műveletlenül maradt földek, s eszközölje, hogy vetetlenül ne maradjanak, eszközölje személyes befolyásával is.

Addig ne szűnjék meg hatni, míg sikere lesz. Ez különbözteti meg a felelős eljárást azon régi rendszertől, mely azt hivé, megtette tisztét, ha a rendelet kiadatott, akár volt foganata, akár nem.

Engem keyesb nem elégít ki a sükernél. Azt tudom, hogy az emberi erő nem mindenható, vannak határai, de azt is tudom, mit tehet a szilárd akarat. Ott, hol bátorság, belátás, erély és a nép ügyének szeretete egyesül, alig van lehetetlenség, és ennek alapján reménylem, hogy Ontül érkezendő és a megmívelt s műveletlen maradt földet s a vetések állapotát illetőleg kimerítő jelentéseiben újabb és újabb sükerről fogok értesítetni.

A kormány azon segedelmezésére mindig számíthat, melyet az igazságosnak, szükségesnek ismer, és a mely kötelességgel megegyezvén, erejét felül nem haladja¹.

Kelt Budapesten, Május 2-kán 1848.

Belügyminister.

Legislația din 1848 va fi memorabilă în veci, atât în istoria patriei noastre [maghiare] cât și în inima poporului. Va fi memorabilă de-a pururea în inima poporului, nu fiindcă s-a constituit un guvern național [maghiar] independent; nu pentru că a enunțat principiul purtării în comun a sarcinilor; nu fiindcă a pus bazele reprezentării populare; nu pentru că a strîns la piept Transilvania și pe frații noștri transilvăneni; nu fiindcă a redat cerul pentru ariile cugetului liber; în aceste chestiuni nu e nimeni care să fi sacrificat ceva, toți sunt beneficiari; ea [legislația] va rămâne memorabilă pe veci prin faptul că domnul de pămînt a renunțat la avereia sa, la ceea ce pentru dînsul însenmă

bogătie, prisos, la ceea ce îi fusese proprietate personală; toate le-a sacrificat păcii, unității naționale, contopirii necesare pentru supraviețuirea patriei [maghiare]; mai mult, cel ce pînă în prezent s-a bucurat de bîsug, acum se află în pragul lipsurilor; săt și din aceia cărora după acest sacrificiu abia le-a rămas altceva în afara de inima curată, pe care au așezat-o pe altarul patriei.

Ordinele nemeșești și ale proprietarilor de moșii și-au încheiat demn, ba chiar lăudabil, ultima dietă, care a fost constituită numai din elementele sale; ele și-au început activitatea tocmai cînd au devenit demne pentru aceasta; poporul își începe viața, care va decurge în văzul ochilor noștri.

Proprietarii de moșii au predat poporului ceea ce era în mîinile poporului; au predat benevol, din patriotism, în interesul patriei și al puterii poporului. La oferta nobilă a proprietarilor de moșii s-a adăugat ulterior și voîntă regelui, care a încoronat astfel fapta. Gloria inițială aparține domnilor de pămînt. Răsplata, foloasele și urmările ei le va culege însă poporul, care acum a devenit proprietarul liber al pămîntului său liber.

Dacă pentru toate acestea poporul nu blagoslovește providența lui Dumnezeu, care veghează, și nu manifestă recunoștință, atunci pămîntul n-a purtat pe spinarea sa ființe mai nerecunoscătoare. Concesiile ar fi putut să se sească [mai devreme], dar grandoarea sacrificiului compensează pe deplin înțirizarea.

Este necesar să se aducă la cunoștința poporului acest lucru. Nu este oare o scenă de neînteles, dar totodată tristă, că mulți conlucrează la denaturarea acestui fapt, chiar și de pe amvonul bisericii [?]. Considerați vă rog o datorie a dv. ca poporul să afle adevărul și să-l creadă. Mijloacele care vă vor duce la scop le vor fixa împrejurările.

Am aflat cu bucurie despre comportamentul generos al poporului din mai multe părți ale țării. Mai ales în cele locuite de unguri s-a bucurat în mod săvîdit pentru harul care-i pică din cer ca mana. Aici au avut loc petreceri inocente. Foștii stăpîni au fost chemați la serbări. Cei care în urma sacrificiului n-au reușit să-și asigure gospodăriile lor, acelora li s-a oferit sub forma clăcii sau contra unei retribuții corespunzătoare ajutorul în muncă. Acest fapt demonstrează o trăsătură frumoasă, nobilă și mișcătoare a caracterului poporului. Datorită ei toții prietenii sinceri ai poporului s-au bucurat cu inima curată. Un atare comportament a justificat procedura acelora care s-au ridicat să-l sprijine.

Dar au fost și dintre aceia, care, în parte, datorită lăcomiei lor păcătoase față de avereala altuia, în parte, cedînd instigaților nefaste, au îndrăznit să rîvnească sau chiar au și ocupat ceea ce rămăsese domnului de pămînt; aceștia au călcăt în picioare poruncile sfinte ale eticiei și ale credinței; aceștia sunt nerecunoscători față de providența divină; aceștia merită să fie pedepsiți; potrivit dispoziției legilor, *ei nu vor scăpa, fără indoială, de o pedeapsă exemplară*.

Într-adevăr, este pe cît de surprinzător, pe atît de regretabil, că poporul, tocmai cînd a devenit proprietar al pămînturilor sale, în loc să-și dubleze sîrguința, se dedă la tulburări, dezordini, ocupări violente; sîrguința și muncile de pe ogoare au început în forate multe regiuni; semănăturile au fost călcate în multe locuri; proprietarii de moșii pierzînd aşa-zisa forță de muncă iobagescă și nedispuñind de capital nu sănt în stare să-și cultive pămînturile rămasse după cedarea celor urbariale. Drept urmare, numai dacă inerția și trîndăvia omenească nu vor fi compensate de o vreme excepțional de favorabilă și abundantă, *locuitorii acestei patrii vor trebui să înfrunte foametea și mizeria*.

Din aceste motive am considerat necesar să ordon îndeosebi următoarele:

1. să vegheați, să influențați, să contribuiți permanent, continuu și fără întrerupere, pînă ce conjunctura actuală de efervescență va înceta și se va re-stabili starea obișnuită a minții și spiritului; violențele păcătoase emană din diferențele de proprietate, religie și grai; să găsiți modalități pentru desco-pirea cauzelor răului, după care să le remediați; ele diferă potrivit împrejură-riilor locale și ca atare numai dv. singur puteți să vă alegeți mijloacele corespunzătoare; potrivit convingerii mele atitudinea rezonabilă, tactul și severitatea laolaltă nu vor rămîne fără succes;

2. în actuala stare însierbîntată a minților este greu să se mențină ordi-ne și liniștea publică; ar fi și mai greu dacă poporul își va petrece vremea în trîndăvie; consecința ei ar putea fi eventual o recoltă slabă, ceea ce ar face să se iovească foamea, care trebuie prevenită cu orice preț; de aceea domnia voastră veți influența în această direcție; la nevoie veți recurge la propria voastră autoritate, pentru ca poporul să-și cultive conștiințios pămînturile; ceea ce a neglijat pînă acum să compenseze prin dublarea sîrguinței; iar dacă-i rămîne timp de prisos, atunci, nu ca o datorie, ci sub forma *muncii libere*, în schimbul unei retribuții corespunzătoare, să sară în ajutorul proprietarilor de moșii pentru a le munci pămînturile, pentru ca anul acesta, pe care de altrimenti istoria ar trebui să-l consemneze doar ca anul libertății, să nu devină al scumpetei și foamei; acolo unde este lipsă de semințe, guvernul a luat mă-suri; a trimis un comisar regal în regiunile nordice, pe care l-a autorizat să facă achiziții pînă la suma de 150 000 florini de argint; tot acolo s-a expediat sămîntă de sfecă în cantități mai mari pentru a împărtășa poporului nevoiaș; vă recomand domnici voastre, ca acolo unde însamînarea cerealelor cu spic este întîrziată, să se semene sfecă, porumb, cartofi sau orice altceva ce ar putea fi folosit ca aliment, potrivit climei zonale; să cereți informații unde sunt asemenea pămînturi necultivate și să întreprindeți măsuri pentru ca ele să nu rămînă nesemănatate; în acest scop folosiți înrîurarea dv. personală.

Nu încetați a influența pînă ce nu obțineți succes; această metodă deosebește procedeul responsabil de vechiul sistem, care consideră că și-a îndeplinit datoria dacă a emis un decret, indiferent că avea sau nu vreun rost.

Eu nu mă mulțumesc cu mai puțin decât cu succesul; știu că forța umană nu este atotputernică; ea are limitele ei; sunt totuși conștient de ce este în stare o voință fermă; acolo unde temeritatea, înțelegerea și fermitatea se îmbină cu iubirea cauzei poporului, abia există imposibilul; sper, ținând cont de aceste considerente, că în rapoartele detaliate ce vor sosi de la domnia voastră privind pămînturile cultivate și necultivate, îmi veți aduce la cunoștință noi și noi succese; puteți apela oricînd la ajutorul guvernului; dacă-l va considera just, necesar și în concordanță cu datoria sa, nu-și va cruta puterile¹.

Datat la Budapesta, 2 mai 1848

Ministrul de interne.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 538/1848.B.; Imprimat. Arh. ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wasselényi. Actele comisarului regal Wesselényi Miklós. Publicat de Pap Dénes, Okmánytár p. 68—70; Ember Győző, Iratok, p. 256—258. Foto 11 987—11 989.

¹ Documentul este deosebit de reprezentativ pentru propaganda oficială condusă de Szemere Bertalan, ministrul de interne din guvernul ungăr. Ideea centrală pe care o vehiculează este aceea că eliberarea și împroprietărirea iobagilor s-ar datora aproape în exclusivitate măriminiei foștilor stăpîni feudali. Autorul documentului aduce un adevarat elogiu „sacrificiului” nobilimii, care ar fi renunțat „de bunăvoie” la dreptul ei feudal de proprietate asupra pămîntului, ce se suprapusește pînă în 1848 celui de posesiune al țăranilor dependenți, precum

și la robotele, dijmele și taxele bănești ce decăseseră din această suprapunere. Subliniind că monarhul n-a făcut decât să confirme legea agrără votată de reprezentanții stărilor privilegiate din Dieta de la Bratislava, ministrul de interne recunoaște că vrea să combată teza cuprinsă în circulara episcopului ortodox de la Arad, potrivit căreia concesiile acordate țărănimii s-ar fi datorat bunăvoiinței împăratului.

Desigur, nu se poate contesta că eliberarea și împroprietărirea din aprilie 1848 au prezentat o importanță capitală pentru viitorul foștilor iobagi și jeleri urbariali din Banat și din comitatele vestice ale Transilvaniei. Dar nu se poate nega nici intenția autorului documentului de a estompa resentimentele țărănilor față de exploatațorii și asupritorii lor de veacuri, în rândurile prin care se străduiește să-i convingă că emanciparea ar fi în exclusivitate o operă caritabilă a nobilimii. El îndeamnă la colaborare dintre clase în sensul ajutorării de către săteni a foștilor domni de pămînt, pentru a-și lucra alodiul devenit proprietate moșierească de tip burghez. Cu aceeași intenție se referă la exemplul țărănilor din Ungaria, care ar fi manifestat o atitudine frâtească față de nemeși.

De fapt, jelul principal al propagandei era de a-i convinge pe țărani să respecte partea de moșie devenită proprietate burgheză a foștilor stăpini feudali. Această proprietate asigura doar puterea economică și politică a nobililor în noua orănduire. Dorința de a evita punerea sub semnul întrebării a puterii economice și politice a nemeșimii explică și grija ministrului de interne de a se preîntîmpina foamea prin cultivarea solului. Aceeași dorință explică de ce el depășește acțiunile foștilor iobagi, care s-au soldat cu ocuparea unor pămînturi alodiale, deși ele reprezentau în cele mai multe cazuri foste posesiuni iobagești răpite de curțile nobiliare cu prilejul comasărilor de dinainte de 1848. Referindu-se la ele, ministrul de interne avertizează că vor fi aspru pedepsiti toți aceia care vor amenința dreptul „sacru” de proprietate al moșierilor. Avertismentul îi viză atât pe iobagii români, cât și pe cei maghiari din Banat și comitatele vestice, unde s-au produs ocupări de pămînturi alodiale după 11 aprilie 1848.

55

Pesta, 2 mai 1848

Május 2. 1848.

Kraszna Megye Közönségének

Valamint Önök abeli óhajtása, mellyel a visszaesatolást eszközlendő biztoságnak és főispánnak kinevezése iránt hozzájárultanak már teljesítve van: úgy azon kívánatuk is, melyet folyó év ápril 26-án tartott kis-gyűléssükből a törvényeknek oláh fordításokbani megküldése végett tudomra adának, az oláh fordítmány már nyomás alatt lévén, minél előbb teljesítetni fog.

2 mai 1848

Către adunarea generală a comitatului Crasna

V-a fost satisfăcută dorința domniei voastre și a comisiei ce va proceda la anexarea Partiumului referitoare la numirea unui comite suprem cu care m-ați întîmpinat; vi s-a satisfăcut de asemenea și acel deziderat al dv. exprimat la 26 aprilie în adunarea comitatensă restrânsă, ce mi-a fost adus lă cu noștință, prin care s-a cerut trimiterea legilor traduse în limba română; traducerile săntădejă sub tipar; ele vă vor parveni cît de curind.

Concept. Arh. St. Budapesta, Fond Az 1848/1849-i Miniszterium Levéltár. Belügminiszterium Általános iratok, nr. 309/1848, B. Foto 11 951—11 952.

Cluj, 2 mai 1848

An den Herrn General Feld Wachtmeister und Brigadier Adam v. Gallbrunn.

Der Oberrichter des Dobokaer Komitats Graf Miklos Wass¹ hat so eben dem k. Gubernium die höchst unangenehme Anzeige erstattet, daß die Wider-
spenstigkeit der Unterthanen in der zum Dobokaer Komitat gehörigen, von
hier etwa in einer Entfernung von vier Stunden gelegenen Ortschaft Borșa
einen so hohen Grad erreicht habe, daß diese Irregeleiteten nunmehr nicht an-
deres, als nur durch Anwendung der Militär Macht zu ihrer Pflicht zurückge-
führt werden können, und woferne nicht augenblicklich mit der gehörigen
Energie eingeschritten würde, es mit aller Wahrscheinlichkeit zu besorgen stehe,
daß diese gefährliche Widersetzlichkeit in den nahe gelegenen Ortschaften um
sich greifen und daher einen viel verbreiteten Aufruhr herbeiführen werde.

Das k. Gubernium, dessen Leitung mir im Dienstes Abwesenheit des Herrn
Landes Gouverneurs anvertrauet wurde, hat es daher für nöthig befunden, den
Herrn Grafen Franz Béldi in der Eigenschaft eines Gubernial Commissärs an
Ort und Stelle mit der Weisung zu entsenden: womit er im Einvernehmen mit
dem Berichterstattenden Oberrichter, und dem in gehörigen Wege dahin zu
beordnernden Herrn Militär Commandanten die gestörte Ordnung herzustel-
len bemühet sei.

Bei diesem Sachverhalte sehe ich mich daher veranlaß, Euere Hochwohl-
geboren im Einverständnisse mit dem k Gubernium, recht dringend zu ersuchen:
womit Hochdieselben mit der thunlichsten Beschleunigung die Einleitung zu
treffen die Güte haben wollen: daß eine Compagnie des Infanterie Regiments
B. Schiwkovits von hier nach Borșa unter dem Geleite eines hiezu bereits be-
stimmten Zivil Führers noch heute in Marsch gesetzt, und der Commandant
dieser Mannschaft angewiesen werde, dem genannten Gubernial Commissär H.
Grafen Franz Béldi und dem Obberichter Gr. Niklas Wass² in jeder Beziehung
die geforderte Assistenz zu leisten.

Wegen Unterkunft und Verpflegung dieser Mannschaft wird der genann-
te Gub. Comissär einvernehmlich mit dem oft erwähnten Oberrichter Sorge
tragen.

Klausenburg, am 2-ten Mai 1848.³

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1004/1848. Foto 346—348.

¹ Corect: Wass Sámuel.

² Idem.

³ Cf. doc. 45.

Blaj, 2 mai 1848

Nagy méltóságú gróf, Királyi Fő Kormányzó Ur, kegyelmes Uram!

Excellentiaának múlt holnap utolsó napján 982-ik szám alatt kelt ke-
gyelmes parancsát¹ vévén, máj napon a szükséges rendelést bolyai lelkészem
iránt meg tettem. — Éppen máj napon személyesen meg jelent hássági lelké-
szem elő beszél, miként történt legyen azon hirdetés, tudniillik azon Budán

nyomtatott fel szólításból el hintett példányt az emberek lelkészeknek vivén, kényszerítették, hogy nékiek el olvassa, s az el olvasás után hozzá tette, hogy azon semmi all írás nélkül való levél érvénytelen, s ugyan azon írás Vessződre el vivén ottan is elolvastatott, s a mint ezen hássági papp elé beszélette. Hídegvízen is hasonló fel szólítás felolvastatott. — A béké panaszolt papnak tulajdon kezével írandó feleletét közleni fogom, valamint a vajdaházit is, de a hova ünepék el-telte utánig a ki rendelt bizotmány ki nem lehetett.

Melly tárgyba midőn alázatos tudósításomat meg tészem, leg mélyebb tisztelettel öröklök nagy méltóságodnak alázatos szolgájá

Balásfalván, május 2kán 1848.

Lemény János, fogarasi püspök

Exelența voastră domnule conte guvernator regal suprem, milostive domn!

Am luat la cunoștință porunca binevoitoare a exelenței voastre nr. 982, emisă în ultima zi a lunii trecute¹. Am și întreprins măsurile necesare referitoare la preotul meu din Buia. Chiar astăzi m-a vizitat personal parohul din Hașag și mi-a povestit cum s-au petrecut lucrurile. Oamenii au dus un exemplar al unui manifest tipărit la Buda, care le fusese distribuit și l-au silit pe preot să-l citească în fața lor. După ce l-a citit, dînsul le-a declarat că acel text nu are nici o îscălitură și deci nu este valabil. Același manifest a fost dus și la Veseud, unde de asemenea s-a citit. O chemare asemănătoare a fost citită și la Călvașăr, după cum relatează acest preot din Hașag. Răspunsul preotului învinuit, scris de propria sa mâină, precum și al celui din Voivoden, voi face să vă parvină. În localitățile respective comisia numită nu se poate deplasa pînă după sărbători.

Aducindu-vă la cunoștință măriei voastre umila mea înștiințare, rămîn cu cel mai adînc respect sluga preaplecată a dv.

Blaj, 2 mai 1848

Ioan Lemeni, episcop de Făgăraș

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1034/1848. Foto 363.

¹ V. doc. 1.

58

Blaj, 2 mai 1848

Nagy méltóságú gróff Fő Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

A múlt vasárnap miként follytak légyen a dolgok excellentiád fő ispány urunk fel jelentéséből át látni kegyelmesen méltóztatott. Különösen jöheter, hogy Barnutz Simon volt bölcsészeti tanár, aki forása ezen lépéseknek, meg érkezésével egy igen le csendesítő beszédjével a népet annyira bírta, hogy szavára rögtön el oszlottak légyen. Igen, de eő szombaton estve már Monorán volt, s csak is minek utána a sok lárma után hozatott béké, s az arra kétségkívül rea beszélt emberek által a hellység végéről, ki fogatván a lovak, hozatott béké. Mindezek arra céloztak, hogy előtet ne bujtogatónak, hanem béké

emberének hagyék, holott eő volt szerzője azon fel szólításnak, mellyet írásba közlén bázodámasan bátorodtam. Ezen embert különösen a tartandó gyülekezetből hathatósan akadályoztami szükséges, valamint azokat is, akik oly nagy szájjal áltottak elé, s nevezetesen mezőbodon papp fiát, Papp Sándort, mert itten Butyán igen szeliden viselte, s reám parancsolni, hogy a polyáni clericust, Nemest s Solymosi Todoránt kitegyem a papi nevendék házból; mert egyet a Rector ki tudni szándékozott s azon erős felkek ünepélyesen vissza vittek. Jó volna mind azokat a gyűlésből ki tudni, akik a felséges Királyi Kormány Szék kegyes parancsa ellenére vasárnap nem csak meg jelentek, hanem a népet is öszve hívni igyekeztek.

Kegyelmes uram, esedezem, szolgályon ezen írásom tudásul, mert ezek főnökje Barnutiu veszedelmes ember. Úgy hitegetik a népet, hogy én írtam a katonák iránt, hogy nemzet áruló vagyok s a többi. Tapasztalt nagy kegyébe ajánllott legnagyobb tisztelettel öröklek Nagy Méltonságodnak alázatos szolgája

Balásfalván, május 2án 1848.

Lemény János, fogarasi püspök¹

Exelența voastră domnule conte guvernator suprem,
binevoitorul meu domn!

Din raportul domnului nostru comite suprem exelența voastră ati binevoiti gratios a luta la cunoștință modul cum au decurs lucrurile duminița trecută. E într-adevăr straniu că fostul profesor de filozofie Simion Bârnăuțiu, căruia i se datorează aceste evenimente, a reușit să domine poporul după sosirea sa print-un discurs liniștit, în așa măsura, încât la vorbele sale să împăraștias imediat; sămbăta seara dînsul era încă la Mănărade, dar a fost adus aici după multă gălăgie, fără îndoială de persoane îndemnate în acest sens; caii i-au fost deshamăti la marginea localității; toate acestea au creat impresia că el n-ar putea fi considerat instigator, ci om al păcii; însă deși apare ca un om al păcii, el este autorul acelui apel, pe care m-am încumetat să v-l aduc la cunoștință în scris; acest om trebuie împiedicat să participe efectiv îndeosebi la viitoarea adunare; la fel și aceia care să au prezentat cu o gură atât de mare ca Alexandru Pop [Papiu-Ilarian], fiul preotului din Budiu de Cîmpie; Buteanu în schimb să-a comportat aici foarte pașnic; va trebui să-mi porunci să-i elimin din seminarul teologic pe clericii Nemeș din Poiana și Todoran din Soimush; pe unul rectorul să-l dea afară, dar acele suflete tarile-au reprimt solemn; ar fi consult să se îndepărteze de la viitoarea întrunire toti aceia, care nu numai că să au prezentat la adunarea [din 30 aprilie] în poftida binevoitoarei porunci a măritului Scaun gubernial regesc, dar să au străduit să strîngă poporul.

Milostive domn! Vă implor să luati la cunoștință prezenta informație, deoarece Simion Bârnăuțiu, căpetenia celor de mai sus, este un om periculos. Cu toții amăgesc poporul că eu aș fi solicitat armata, că aș fi trădător al națiunii și altele. Mă recomand grăției voastre mărinimoase și rămîn, cu cel mai adînc respect, umilul serv al ilustrității voastre.

Blaj, 2 mai 1848.

Ioan Lemeni, episcop de Făgăraș¹

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1071/1848. Foto 412—413.
Publicat în George Bariț și contemporanii săi, vol. III, București, 1976, p.
144—145.

¹ Pentru răspunsul guvernatorului din 6 mai 1848 v. doc. 144.

Timișoara, 2 mai 1848

No. 822. Admodum etc.

Cum signando, in praesentibus certe rerum temporumque adjunctis eo committendum sit, ut quibusvis alias quoque semper ingratis nunc autem facile in pejus degeneraturis inter fideles et s. curiones dissensionibus ac collisionibus sollicite obvietur; verendumque sit, ne visitatio v[ice] ja[rchij] diaconalis pro nunc apud nonnullos fideles in occasionem forinaserarum [?] quoad obventiones juraque parochialia quarumcumque praelectionum evaleat, attento etiam eo, quod in praesentiarum d[ominationi] v[estrae] diaconos, et secretarios a parochiis suis longiore tempora abesse consultum haud sit; visitationem vicearchidiaconalem hoc anno intermittendam esse censeo, et ab hujus peragendae obligatione admonendum reverendissimum d[ominationem] v[estram] pro hac vice revelando, communem ejusdem, ac dominorum districtualium fratrum suorum solicitudinem eo dirigi opto, ut prompto officiorum suorum implemento vitaisque caute quibusvis differentiis, fideles suos ad pacem et tranquillitatem proclices servare, partamque eorum huic fiduciam abundatiore zelo sibi obstringere usquequa statagant. In reliquo paternam ac episcopalem impertiens benedictionem maneo admodum reverendissimi d[ominationi] v[estrae].

Temesvarini die 2 Maii 1848

adictus in Christo pater,
Josephus episcopus Csanádiensis

Original. Arh. Protopopiat. romano-catolic Sînnicolau Mare, Protocollum currentium Diocesinarum, IV, p. 205—206.

Sibiu, 2 mai 1848

Méltóságos gróf, császári királyi Kamarás és Kincstári Al Elnök Úr!

Tegnap délután tisztelvén a méltóságos gróf al elnök úrnak rendeletét — egy, az oláh nemzethez intézett, lázító felszöllítés több példányainak állítólag kincstári írnok Popovics János által bolyai görög egyesült lelkész Joachim Aronhoz küldése, és ez által Bolyába és Vessződön eszközöttertett ellenszegülés és úri szolgálat megtagadása tárgyában kinyomozást, magam mellé vévén tollvívőül kebelbeli gyakornok Bocskor Antalt, rögtön kívántam volna végbe vinni, ezen szándékomban azonba, a mint ezt méltóságodnak szóval is jelenteni szerencsém vala, nem sikerült, minthogy a ki halgatandó egyéneket hirtelen feltalálni nem lehetett, s így ezen kinyomozást kéntelen valék a máj napra halasztani.

Ma reggel, miután az általam tett intézkedések következtébe az illető egyének elő állítottak, a kérdésben forgó kinyomozást a tisztelettel ide fogott jegyzőkönyv szerint véghez vittem.¹

Minthogy itten Szebenbe két Popovics János vagyon — kik közül egyik a fő méltóságú királyi kincstárnál mint írnok, a másik pedig az ide való

kamarai pénztár hivatalnál hasonlólag mint írnok szolgál —, szükségesnek láttam minden a két egyénre nézve ezen ki nyomon követni kiterjeszteni. Azomba mint az előző idézett ki nyomon követni jegyző könyv tanúsítja, egyikre se jött ki valami alapos gyanú. Még egy harmadik Popovics nevezetű egyén is szolgál a kamarai hivatali körben, és ez a bányász ügyekben szegények ügyvédje, Popovics Servian, ezt azombá, minthogy a kérdéses felszólításnak a bolyai lelkészhez küldése meg határozólag Popovics János nevű egyénnek tulajdoníttatik, szükségtelenek tartottam kihallgatni.

Továbbá, minthogy meghallottam, hogy a kinyomozás rendén utoljára ki haladt Szikszai Ferenc ezen kérdésben forgó tárgyról nemely kincstári gyakornoknak beszéllett volna, ezen egyént is ki hallgattam, azombá ezen egyén vallomásából sem jött ki olyas valami, a mi a nevezett két Popovicsot terhelné — mivel azombá Szikszai arra hivatkozott, hogy ő a vallomásában előadottakat ifjabb Márktól hallotta, ezen ifjú embert is, jóllehet nem tartozik a kincstári hatóság alá, mind azon által mint kamarai hivatalnoknak ti, levélkiadó hivatali segéd idős Márk Ferencnek fiát barátságos úton magamhoz szollítottam, tölle ezen tárgyba felvilágosítást kívánván nyerni — ki is nékem azt nyilvánítá, hogy ő Bolyán keresztül utazva, hallotta légyen, miként egy Popovics Petku János nevű egyén, ki kamarai szolgálatban van, és ez előtt két évvel Bolyába savó curával élt, küldötte volna a kérdésben forgó felszólítást Bolyába, ezen Popovicsot oly formán írták le nékie, hogy azon leírásból következtetve hiszi, miszerént azon fel szollítás ki küldője a kamarai pénztár hivatalnál szolgáló írnok Popovics János — ki is, ha jól emlékszem, ez előtt két esztendővel Bolyába savó curával élt, lehetne.

Márknak ezen nyilatkozata szerint nevezett pénztár hivatali írnok Popovics Jánost gyanú terheli látszikatik ugyan, de mivel a Felső Fejér megyei főispánnak fő kormányzó ő nagy méltóságához jelen tárgyban tett jelentése, melyből ezen kinyomozás tovább folytatására nézve irányt lehetne venni, a fő méltóságú kincstári elnökséggel nem közöltetett, és ezen kívül a kamarai hatóságon kívüli egyénekre nézve ezen ki nyomon követni ki nem terjeszthettem, az előidézett nyomon követni jegyzőkönyvben foglaltakon túl tovább nem léphettem. Egyébbaránt is véleményem szerint ezen tárgy tisztába hozása csak is egy vegyes bizomány útján lenne eszközölhető, mely bizomány a bolyai görög egyesült lelkészét is ki halgatná, s kamarai pénztár hivatali írnok Popovics Jánossal a szükség esetében szembesítené².

A közlött irományokat vissza rekeszti, méjj tisztelettel öröklök a méltóságos gróf al elnök úrnak alázatos szolgája

N. Szeben május 2kán 1848ba.

Eder Károly, királyi kincstári tanácsos és helyettes irodai igazgató³

Preamărite domnule conte camerar imperial regesc și vicepreședinte tezaurarial!

Ieri după masă am primit ordinul excelenței voastre domnule conte vicepreședinte, pentru a face investigații în problema apelului instigator adresat națiunii române în mai multe exemplare, care s-a presupus că ar fi fost expediat de concepțistul tezaurarial Ioan Popovici parohului greco-catolic Ioachim Aron din Buia; el a determinat împotriva virile și refuzul slujbelor iobägești din Buia și Veseud; cu dorința de a acționa imediat, am luat cu mine pe stagiarul de la Tezaurariat, Bocskor Antal, în calitate de concepțist, dar după cum am avut onoarea să vă raporteze și verbal măriei voastre, n-am

reuşit imediat în intenția mea, deoarece n-am dat la timp de urmele persoanelor care trebuiau audiate și astfel am fost nevoit să amîn pe astăzi această anchetă; abia în urma măsurilor pe care le-am întreprins azi dimineață, persoanele în cauză au fost aduse la interogatori; am putut proceda ca atare la chestionarea lor, aşa cum reiese din procesul verbal pe care cu respect îl anexez¹.

Decoarece la Sibiu sînt doi cetăteni cu numele de Ioan Popovici, — unul fiind concepist la înaltul Tezaurariat regesc, iar celălalt slujind tot ca și concepist la casieria Oficiului camerar de aici —, am considerat necesar să extind investigația asupra ambelor persoane; după cum reiese din procesul verbal al anchetei, nici unul dintre ei nu poate fi bănuit în mod temeinic; o a treia persoană și anume Servian Popovici slujește la Oficiul camerar ca avocat al săracilor în chestiuni montanistice; pe dînsul am considerat însă inutil să-l audiez, deoarece trimiterea apelului în cauză la adresa preotului din Buia se consideră a fi opera unei persoane cu numele de Ioan Popovici; întrucît am auzit cu prilejul investigației că ultimul audiat, Sziksai Ferenc, ar fi vorbit despre subiectul în cauză cu unii stagiari de la Tezaurariat, le-am audiat de asemenea și pe aceste persoane; dar nici din mărturia lor n-a reieșit nimic care i-ar putea inculpa pe cei doi Popovici amintiți; Sziksai a afirmat că dînsul a aflat cele relatate în mărturia sa de la Márk junior; l-am chemat prietenesc la mine și pe acest jude, desă nu aparține de jurisdicția Tezaurariului; fiind fiul șefului adjunct de la registratura camerei, Márk Ferenc, i-am spus că doresc să obțin de la el informații privind acest subiect; dînsul mi-a relatat că a călătorit prin Buia, unde ar fi auzit că o persoană cu numele Ioan Petcu Popovici, aflat în slujba Camerei, a stat acum doi ani la Buia, făcînd o cură de zer; acesta ar fi trimis deci chemarea în cauză la Buia; el l-a descris astfel pe Popovici, încît pe baza acestei descrierii se poate trage concluzia că expeditorul ar fi Ioan Popovici, care slujește la Oficiul de casierie al Cămării; dacă îmi amintesc bine, acum doi ani, el a locuit la Buia, făcînd o cură de zer.

Potrivit declarației lui Márk, concepistul de la Oficiul de casierie Ioan Popovici pare a fi vinovat, dar în raportul comitelui suprem al comitatului Alba de Sus adresat ilustrației sale guvernatorului suprem în această chestiune, nu există îndrumări privind continuarea investigației; [sau dacă există] n-au fost aduse la cunoștință înaltului prezidiu tezaurarial; în afară de aceasta nu am competența să extind investigația asupra persoanelor din afara jurisdicției Camerei; prin urmare, nu pot depăși ceea ce este cuprins în procesul verbal de investigare; de altminteri, după opinia mea, lămurirea acestui subiect ar fi posibilă numai de către o comisie mixtă; o astfel de comisie ar putea să-l audieze pe preotul greco-catolic din Buia și să-l confrunte la nevoie cu concepistul Ioan Popovici de la casieria Cămării².

Înapoindu-vă scriptele care ne-au fost aduse la cunoștință, rămîn sluga supusă a preamăritului domn conte vicepreședinte.

Sibiu, 2 mai 1848

Éder Károly, consilier la Tezaurariatul regal și director subștitut cameral³

Original. Arh. St. Budapest, Fond. G. P., nr. 8 124/1848.

¹ V. doc. 61.

² Cf. doc. 146 și 147.

³ La 3 mai 1848, vicepreședintele tezaurarial, groful Béldi György, înaintează prezentul raport guvernatorului Transilvaniei.

Sibiu, 2 mai 1848

Jegyző Könyve

Azon hivatalos kinyomozásnak, mely királyi kincstári al elnök Uzoni méltóságos gróf Béldi György, fő kormányzó gróf Teleki Jósef ő nagy méltóságának jelen évi April 30ról 982. elnöki szám alatt kelt hivatalos felszollítása következtébe kiadott parancs telyesítéséül alatt írtak által — az alább megírandó napon véghez vitetett.

Fő kormányzó ő nagy méltóságának, elől idézett s kincstárnok gróf Mikó Imre úr ő nagy méltóságához intézett elnöki felszólítása következő tartalmú vala:

Nagy méltóságú Gróf, Királyi Kincstárnok Úr!

Felső Fejér megyei fő ispán gróf Kálnoki Dienes jelen hó 27-ről 907. e. szám alatt hozzáim intézeti jelentése rendén arról tudósít, miszerint az írt megében már kitört ellenszegülés, úri szolgálat, nevezetesen Bolyán és Veszsződön, meg tagadása a nagy méltóságod kormányá alatt levő királyi kincstári írnok Popovics Juon által az ide vissza várólag fogothoz hasonló oláh felszollítás több példányainak Joachim Aron bolyai görög egyesült paphoz és másokhoz küldésével eszközötlett.

Ez ötletből nagyméltóságodat hivatalosan felszollítani kívántam, mikép a nevezett írnok ellen szigorú nyomozódást vitetvén véghez az aránt, honnan kapia és hová küldött hasonló felszollításokat, őtet érdemlelt büntetés alá vetni ne terheltessék.

Egyébaránt megkülönböztetett tisztelettel maradván nagy méltóságodnak elkötelezett szolgája

Kolozsvárt, April 30kán 1848.

Gróf Teleki Jósef

1. Elő állíttatik kincstári írnok *Popovics János*, ki is a jelen kinyomozás tárgyára nézve következőleg kérdeztetett ki:

Ismeretes é uraságod Felső Fejér megyébe, jelesen Vessződ és Bolya helyiségekbe?

Bolyába, minthogy édes anyám oda való, esmeretes vagyok, azomba gyermek korom óta ottan nem jártam.

Esmer é uraságod valakit Bolyába, jelesen pedig az oda való görög egyesült lelkészét, Joachim Aront, ha igen, minő viszonyban van vele?

Esmerem, beszéltem vele ez előt valami 9 évvvel egy ellene folytatott peres ügybe érintkezésbe jövén véle — egyébb viszonyom vele nem volt, s jelenleg sincsen.

Közelebbről nem írt é uraságod az említett lelkésznek? nem vett é tölle levelet?

A nevezett lelkésszel soha se folytattam levelezést, az említett peres ügybeni találkozás óta nem is beszéltem vele.

Tud é valamit uraságod egy oláh proclamatióról, mely Popovits János nevezetű egyén által tételett volna az oláh nemzethez?

Sem nem tudok, sem nem hallottam semmit.

Maga az eredeti proclamatio közöltetvén előállítottal, arra nézve azt felelé

Nem láttam ilyen proclamatiót soha, és arról mit sem tudok.
Ezen valomást magaménak ésmérem

Popovits János, kincstári írnok

2. Elő állítatik kincstári levél kiadó Dunka Illyés úr.

Kincstári írnok Popovics János közelebbi hetekbe nem mulasztotta é
el a hivatalbani megjelenést? és ha igen, valyon azon idő alatt nem járt é
valahol vagy egy falun?

Kivéven a húsvéti innepek utáni szeredát, az az April 26kát, midőn egy
fiú által magát betegnek jelentette, a hivatalba feljárt, hogy pedig falun járt
volna vagy nem, arról mit sem tudok.

S. Dunka Illyés, királyi kincstári levélkiadó

3. Elő állítatik újból kincstári írnok Popovics János.

Kincstári levél kiadó Dunka Illyés nyilatkozata és a hivatalbani megje-
lenésről jegyzék szerént is uraságod a húsvéti innepek utánni szeredán, az az
April 26kán a hivatalba nem jelenvén meg, ezen nap nem járt é uraságod
falun?

A kérdezett napon beteg voltam, a mint ezt kincstári fogalmazó gyakor-
nok Fink Josef is tudja.

Popovits János, kincstári írnok

4. Előállítatik kincstári fogalmazó gyakornok Fink Jóseff

Kincstári írnok Popovics János arra hivatkozván, miként uraságod tud-
ná, hogy ő April 26kán beteg lett volna?

Jól tudom, hogy beteg volt, minthogy az nap őtöt két ízben délelőtt
és délután meglátogattam, midőn nekem láb fájásról panaszkodott.

Fink Josef

5. Elő állítatik kamarai fő pénztár hivatali írnok *Popovics János* —
ki is a jelen ki nyomozás tárgyára nézve következőleg kérdeztetett ki:

Ismeretes é uraságod Felső Fejér megyébe, jelesen Vessződ és Bolya
helyiségekbe?

Esmeretes vagyok.

Bolyába név szerint kiket esmér uraságod?

Esmerem Siposnét és fiát az ügyvédet, a szász papot Bindert, más
emberekkel bővebb esmerettségbe nem vagyok.

A bolyai görög egyesült lelkészét esmeri é ön, és ha igen, minő viszo-
nyokban van vele.

A kérdezett lelkészét látásból esmerem — egy nehányszor beszéltem is
vele, de semmi szorosabb viszonyba vele nem voltam, s jelenleg sem vagyok.

Közelebbről nem beszélt é uraságod azon lelkéssel, levelet nem írt é
nékie? holmi felszöllításokat nem közlött é vele?

Nem.

Egy az oláh néphez intézett proclamatióról tud é az úr valamit?

Semmit sem tudok, semmit sem hallottam, a féle dolgokba nem is kí-
vánván elegyedni.

A fő kormányzó ő nagy méltósága által közlött oláh proclamatio elő
állítottal eredetileg közöltetvén — arrá nézve azt mondá: hogy azt nem
esméri, láta, hogy oláh nyelven van nyomtatva, de azon nyelven olvasni nem
tudván, tartalma előtte esmeretlen.

Közelebbről járt é ön falun és ha igen, mikor és hol?

Nem jártam, elől járóim bizonyíthatják, hogy mindig a hivatalba feljártam.

Faluról szoktak é önhöz emberek járni, öntől tanácsot kérni?

Soha sem.

Ezen vallomást magaménak esmerem.

Popovits János, kamarai pénztári írnok

6. Elő állítatik kamarai fő pénztárnok Czillich Károly úr.

Kamarai pénztári írnok Popovics János közelebbi időkben Szebenből nem távozott é el, mit tán hivatalból elmaradásából gyaníthatott volna?

Nem tudom, hogy kérdezett Popovics János közelebbről Szebenből eltávozott volna — a hivatalból a mennyibe tudom, minthogy az expeditúrán dolgozókkal, kikhez Popovics is tartozik, nem találkozom minden nap —, nem maradt el közelebbről, ki véve a mint emlékszem a közelebbről múlt húsvét harmad napját — a mit a pénztár hivatalnál dolgozó kincstári gyakornok Dunka Károly, ki említett Popovicsal egy szobába dolgozik, leg jobban fog tudni.

7. Elő állítatik kincstári gyakornok Dunka Károly, ki pénztári írnok Popovics Jánossal egy szobában dolgozik.

Popovics János a közelebbi időkbe maradt é el a hivatalból, ha igen, mikor?

Ez előtt négy vagy öt héttel kérdezett Popovics János egy vagy két napig nem járt fel hivatalba, a mint tudom, láb fájás miatt.

Hát innep harmad napján volt é említett Popovics a hivatalba?

A kérdezett napnak reggelén 8 órakor hivatalba menve Popovicsot nem találtam ottan — ezután templomba menve 12 órakor újra vissza tért a hivatalba, de ekkor se láttam említett Popovicsot ottan.

Dunka Károly, kincstári gyakornok

8. Elő állítatik újból kamarai pénztár hivatali írnok Popovics János.

Uraságod a közelebbi időkbe mint egy négy-öt héttel ezelőtt azon ürügy alatt, mintha lába fájt volna, a hivatalból el maradván egy két nap — ezen idő alatt valóságoson beteg volt é? hát a közelebbi húsvét harmad napján, midőn a hivatalból el maradt — hol járt, mit művelt?

Hogy ez előtt négy-öt héttel betegség ürügye alatt a hivatalba járást egy két nap alatt el mulasztottam volna, tagadom — innep harmad napján dél előtt vadászni voltam a Lázáretbe a helybeli Sarkantyú utcai kémény seprővel, és annak sógorával — de Szeben várossa határáról ki nem léptem.

Popovits János, kamarai pénztári írnok

8. Popovics János kamarai pénztári írnok és kincstári gyakornok Dunka Károly arra nézve, hogy említett Popovics János ez előtt négy-öt héttel egy-két napig hivatalba nem járt volna betegség ürügye alatt — tett nyilatkozataik szerént ellenkezésben jövén — szembesítettek, mikor is Dunka Károly előll írt nyilatkozatát újból is erősíté azon egy változtatással, hogy azon hivatalból elmaradás idejére tisztán nem emlékezik, említett Popovicsot azomba azon betegsége alkalmával még meg is látogatta, mikor is nékie panaszkodott, hogy lába fáj — Popovics János pedig Dunka Károlynak említett nyilatkozatát, hogy ti ez előtt négy-öt héttel hivatalból elmaradott volna, kereken tagadja.

Popovits János

Dunka Károly
királyi kincstári gyakornok

9. Elő állítatik kamarai számvevő hivatali gyakornok Sziksza Ferenc, ki is azt nyilvánítja, miszerént tegnap előtt estve a templom előtt ifj. Márk — kincstári levélkiadói segédnek fia — ki talán Bolyába haszonbérnök — azt mondá, hogy egy Popovics Petku nevezetű egyén, ki talán Szebenbe vagy Brassóba lakik, a bolyai oláh paphoz egy oláh nyelven szerkesztett proclamatiót küldött légyen, melynek következetében nem csak a bolyai, de sőt több közelebb lévő falusi úrbérések fel lázzadtak s az úri szolgálatot meg tenni nem akarják.

Sziksza Ferenc

Költ Nagy Szebenbe május 2kán 1848ba.

Éder Károly, királyi kincstári tanácsos és helyettes irodai igazgató

Meg igazítatott általunk

Bocskor Antal, királyi kincstári gyakornok mint tollívő

Procesul verbal

al anchetei publice efectuate conform poruncii măriei sale contelui Béldi György, vicepreședintele Tezaurariatului regal, pe baza ordinului oficial nr. 982 E. din 30 aprilie a.c. al ilustrității sale guvernatorului suprem contele Teleki József; îl iscălesc pentru a dovedi că am îndeplinit porunca primită în ziua pe care o voi menționa în cele ce urmează.

Invitația preziduală a excelenței sale guvernatorului suprem, pomenită anterior și adresată măriei sale tezaurarului, contele Mikó Imre, a avut următorul conținut:

Ilustritatea voastră domnule conte tezaurar regal!

Am fost înștiințat de comitele suprem al comitatului Alba de Sus, Kálnoky Dénes, la 27 a lunii curente sub nr. 907 E, că răzvrătirea declanșată în comitatul pomenit și refuzarea muncilor iobägești la Buia și Veseud a fost provocată de către concepistul Ioan Popovici de la Tezaurariatul regal ce aparține de jurisdicția măriei voastre; el a trimis preotului greco-catolic Ioachim Aron din Buia și altora mai multe exemplare ale unui manifest românesc asemănător cu cel anexat aici, pe care vă rog să mi-l înapoiați.

Am placerea de a mă adresa în mod oficial excelenței voastre pentru a iniția o anchetă severă împotriva numitului concepist, cu scopul de a se afla de unde a primit și unde a trimis manifește similare; de asemenea și pentru a-i aplica o pedeapsă cuvenită.

De altminteri rămîn cu aleasă și devotată stimă supusul măriei voastre.

Cluj, 30 aprilie 1848

Conte Teleki József

1. Se înfațează concepistul tezaurarial Ioan Popovici; potrivit subiectului prezentei investigații este interogat în felul următor:

— Ești cunoscut în comitatul Alba de Sus și anume în localitățile Veseud și Buia?

— *Intrucît mama mea este originară din Buia, sănăt cunoscut; dar n-am fost acolo din copilărie.*

— Cunoști dumneata pe cineva din Buia și anume pe preotul greco-catolic Ioachim Aron, iar în caz afirmativ în ce relații ești cu dânsul?

— Îl cunosc; am stat de vorbă cu el acum vreo 9 ani; am venit în contact cu dînsul cu prilejul unui proces intentat împotriva sa; alte relații n-am avut cu dînsul și nici în prezent nu am.

— Nu i-ai scris dumneata recent amintitului preot? N-ai primit vreo scrisoare de la dînsul?

— Cu numitul preot n-am întreținut nicicind corespondență; de la întîlnirea mea cu prilejul amintitului proces n-am mai vorbit cu dînsul.

— Știi dumneata ceva despre un manifest românesc adresat națiunii române, care ar fi fost elaborat de o persoană cu numele de Ioan Popovici?

— Nici nu știu nimic și nici nu am auzit de el.

— Arătîndu-i-se manifestul original el a răspuns:

— Nu am văzut niciodată un asemenea manifest și nu știu nimic despre el.

Recunosc această mărturisire ca a mea

Ioan Popovici, concepist tezaurarial

2. Se înfățișează emitentul tezaurarial de scrisori, domnul Ilie Dunca.

— Oare concepistul tezaurarial Ioan Popovici nu a neglijat în săptămînile precedente să se prezinte la oficiu? Iar dacă da, atunci în acel răstimp n-a umblat cumva prin sate?

— A frecventat oficiul cu excepția miercurii de după sărbătorile paștelui, adică a zilei de 26 aprilie, cînd a anunțat printr-un băiat că s-a îmbolnăvit; că ar fi umblat prin sate sau nu, despre asta nu știu nimic.

Ilie S. Dunca, emitent tezaurarial de scrisori

3. Se înfățișează din nou concepistul tezaurarial Ioan Popovici.

Potrivit declarației emitentului de acte de la Tezaurariat, Ilie Dunca, precum și tabelului de prezență al oficiului, în miercurea de după paști, adică la 26 aprilie, domnia voastră nu v-ați prezentat la oficiu; oare n-ați umblat în acea zi la țară?

În ziua respectivă am fost bolnav, ceea ce poate confirma și concepistul stagiar Fink József de la Tezaurariat.

Ioan Popovici, concepist tezaurarial

4. Se înfățișează concepistul stagiar tezaurarial Fink József.

Concepistul tezaurarial Ioan Popovici a afirmat că dumneala știi că ar fi fost bolnav la 26 aprilie?

— Știi bine că a fost bolnav, întrucât l-am vizitat în ziua aceea în două rînduri înainte și după masă, cînd mi s-a plîns de dureri de picioare.

Fink József

5. Se înfățișează concepistul caseriei camerale Ioan Popovici; el a fost interogat în felul următor în chestiunea prezentei investigații:

— Dumneata ești cunoscut în comitatul Alba de Sus și anume în localitatele Veseud și Buia?

— Sînt cunoscut.

— La Buia pe cine cunoști dumneata?

— Cunosc pe doamna Șipos și pe fiul ei care este avocat, precum și pe preotul sas Binder; cu alții oameni nu sînt în relații mai intime.

— Cunoști dumneata pe preotul greco-catolic din Buia, iar dacă da, în ce relații ești cu dînsul?

— Îl cunosc numai din vedere, pe preotul de care ați întrebat; am și vorbit cu dînsul de câteva ori, dar n-am fost cu el în nici un fel de relații mai intime și nici în prezent nu sănăt.

— N-ai vorbit dumneata recent cu acel preot și nu i-ai trimis scrisori? Nu l-ai informat despre niște manifeste?

— Nu.

— Despre un manifest adresat poporului român știi dumneata ceva?

— Nu știu nimic, n-am auzit nimic și nici nu doresc să mă amestec în asemenea chestiuni.

Despre manifestul românesc trimis de ilustritatea sa guvernatorul suprem, care i-a fost prezentat în original, a spus că nu-l cunoaște; vede că este tipărit în limba română, dar neștiind să citească în acea limbă nu poate să ia cunoștință de conținutul lui.

— Recent ai umblat prin sate, și dacă da, atunci cînd și unde?

— N-am umblat; șefii mei pot să dovedească prezența mea permanentă la slujbă.

— Din sate obișnuiesc să vă caute oameni, să ceară sfaturi de la dumneata?

— Niciodată.

Recunosc această mărturie ca a mea.

Ioan Popovici, concepist al casieriei camerale.

6. Se înfățișează casierul camerale principal, domnul Czillich Károly.

— Oare concepistul casieriei camerale Ioan Popovici n-a plecat recent din Sibiu, ceea ce ar putea da de bănuitor că a absentat de la oficiu?

— Nu sănăt informat ca interogatul Ioan Popovici să fi plecat recent din Sibiu; de la oficiu n-a putut să plece recent, după cum știu; cu lucrătorii de la expeditură de care aparține și Popovici nu mă întâlnesc în fiecare zi; excepție poate fi, după cum îmi amintesc, a treia zi a paștelui care a trecut; despre acest fapt vă poate informa mai bine stagiarul tezaurarial Carol Dunca, întrucât lucrează la oficiul de casierie într-un birou cu amintitul Popovici.

7. Se înfățișează stagiarul tezaurarial Carol Dunca cel ce lucrează în același birou cu concepistul de la casierie Ioan Popovici.

— Oare Ioan Popovici a absentat recent de la oficiu, iar dacă da, cînd?

— Acum patru sau cinci săptămâni interogatul Ioan Popovici n-a frecventat oficiul o zi sau două? după cum știu, l-a durut piciorul.

— Oare în a treia zi de sărbători amintitul Popovici a fost la oficiu?

În dimineața zilei menționate, mergînd la oficiu, nu l-am găsit acolo pe Popovici la orele 8; m-am întors din nou la oficiu, după ce la orele 12 am mers la biserică, dar nici atunci nu l-am văzut pe amintitul Popovici.

Carol Dunca, stagiar tezaurarial.

8. Se înfățișează din nou concepistul casieriei camerale Ioan Popovici.

Domnia ta ai absentat de la oficiu în vremurile recente, acum vreo patru-cinci săptămâni, sub pretext că te dor picioarele; oare în acest timp ai fost într-adevăr bolnav? În a treia zi de paști care a trecut, cînd ai absentat de la oficiu, unde ai umblat, ce ai făcut?

Tăgăduiesc că acum patru-cinci săptămâni aş fi absentat de la oficiu o zi sau două; în a treia zi de sărbătoare înainte de masă am fost la vînătoare

la Lazaret împreună cu horarul localității din strada Pintenii și cu cumnatul acestuia, dar nu am părăsit hotarele Sibiului.

Ioan Popovici, concepist al casieriei camerale.

8. Concepistul casieriei tezaurariale Ioan Popovici și stagiarul de la Tezaurariat Carol Dunca s-au contrazis astfel în declarațiile lor privind faptul că acum vreo patru-cinci săptămâni amintitul Ioan Popovici ar fi absentat de la oficiu sub pretextul bolii; de aceea au fost confruntați; cu acest prilej Carol Dunca și-a menținut declarația anterioară, cu o singură deosebire totuși și anume că nu-și amintește precis data exactă a absenței numitului Popovici, cind l-a și vizitat și i s-a plins că-l dor picioarele; Ioan Popovici neagă categoric pomenita declarația a lui Carol Dunca, potrivit căreia acum patru-cinci săptămâni ar fi lipsit de la oficiu.

Ioan Popovici

Carol Dunca, stagiar la Tezaurariatul regal.

9. Se înfățișează stagiarul de la oficiul de contrabilitate al Cămării, Sziksai Ferenc; el declară, că alătăieri seara fiul emitentului de scrisori de la Tezaurariat, tînărul Márk, i-a spus în fața bisericii, că un individ cu numele Petcu Popovici, care poate locuiește la Sibiu sau la Brașov, ar fi trimis preotului din Buia o proclamație redactată în limba română; în urma acesteia, iobagii din Buia și din mai multe alte sate apropiate s-au răzvrătit și nu vor să mai presteze muncile iobăgești.

Datat la Sibiu în 2 mai 1848

Sziksai Ferenc

Éder Károly, consilier la Tezaurariatul regal și director adjunct de cancelarie
Colaționat de noi: Bocskor Antal stagiar la Tezaurariatul regal în calitate
de grefier

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 8 127/1848.

62

Cluj, 2 mai 1848

Nagyméltóságú Gróf, Királyi Főkormányzó Úr! Kegyelmes Unam!

Idei April 27ről 952 E. szám alatt a Naszódról ide szállítandó fegyverek tárgyában hozzám intézett kegyes intézvény következésében nagyméltóságod kegyes megegyezével a város gazdáját, Tauffer Ferencet azon fegyverek átvételére megbíztam; tellyes reménnyel is voltam, hogy azon fegyverek a nagyméltóságod kegyes rendeletére múlhatatlanul ki fognak adatni; megütdve kell azonban tapasztalnom, hogy a város gazda ma reggel minden fegyver nélkül és azon szóbeli értesítéssel érkezett haza, mikép a fegyverek tegnapelőtt Naszódon átadattak ugyan, de azon napot követő éjszaka gyorsposta útján Naszódra a főhadivezér ő nagyméltóságának azon rendelete érkezvén, hogy a fegyverek a városi biztosnak ki ne adassanak, fegyver nélkül volt kéntelen hazajönni.

Kegyelmes Uram! Képzelheti nagyméltóságod mennyire sújtó volt rám nézve ezen hír, és mily kedvetlenségek következhetnek ebből, különösön most,

midőn a szomszéd falukba nyughatatlanságok mutatkoznak; éppen ez okból bátor vagyok nagyméltóságodat alázatoson a dolog jelen állásáról tudósítani, és alázatoson kérni nagyméltóságodat, méltóztassék a leghatós b intézkedéseket tenni fegyverek kapása aránt, részről tellyes igyekezettel leszek az ebből származó ingerültségek lecsillapításában, de ennek sükerét csak úgy reménylem, ha nagyméltóságod több versen tett és téendő kegyes intézkedéscinek műihatatlan következése lesz¹.

Örököls méj tisztelettel lévén nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Kolozsvárott, Május 2-kán 1848

Gros Gusztáv, főbíró

Exelența voastră domnule conte guvernator regal suprem!
Milostivul meu domn!

Potrivit binevoitoarei adrese nr. 952 din 27 aprilie a.c., ce mi-a fost înaintată în chestiunea transportului armelor de la Năsăud și cu aprobarea milostivă a măriei voastre, am încredințat preluarea lor administratorului orașului, Tauffer Ferenc. Am nutrit speranță că acele arme ne vor fi eliberate imediat, conform ordinului binevoitor al măriei voastre. A trebui însă să constat cu consternare, că administratorul orașului s-a întors azi fără nici o armă. După ce a venit, m-a informat verbal că armele i-au fost predate ieri la Năsăud. Dar în noaptea următoare, a sosit la Năsăud, prin curier special, ordinul ilustritații sale comandantul suprem, ca armele să nu fie predate emisarului orașului. El a fost nevoie astfel să se reîntoarcă acasă fără arme.

Binevoitorul meu domn! Exelența voastră! Imaginea-vă ce neplăcută mi-a fost această știre, ce neajunsuri poate aduce ea, mai ales acum cind în satele vecine se manifestă nemulțumiri îngrijorătoare. Toomai din acest motiv mă încumet s-o îștiințez cu umilință pe ilustritatea voastră despre actuala stare a lucrurilor. Totodată cer cu umilință măriei voastre să binevoiți a întreprinde măsuri pentru obținerea armelor. Din partea mea mă voi strădui din toate puterile să calmez neliniștea provocată de cele arătate. Dar succesul acestor străduințe îl pot spera numai dacă ele vor fi urmate neapărat și de măsuri perseverente, pe care le veți întreprinde exelența voastră¹.

Rămîn cu adîncă și eternă stîmă sluga supusă a măriei voastre
Cluj, 2 mai 1848

Gros Gusztáv, jude primar

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr., 1046/1848. Foto 2796—2796/a.

¹ Guvernatorul răspunde la 6 mai 1848 sub același număr de înregistrare; v. foto 2797—2798.

Tekintetes Igazgató Fő Bíró Úr!

Szolgabíró Mózsa Ferenc úrnak feljelentése következtében köteleségemé tedte vala a tekintetes igazgató fő bíró úr, hogy egy szócsi klerikus által, aláírás nélkült lévő, Hollómezőn hagyott oláh felszólítást, mely magyarra is

fordítatott, nyomoznám ki, kicsoda készítete? ki azon klerikus, a ki aszt elhozta, és kinek a meg bízásából? — s mindezekre tégyek tudósítást; melyért én rendelésem következetében, a múlt szombaton puhatolódva aziránt, hogy ki légyen a kérdésben forgó klerikus, meg tudtam, hogy az alsószőcsyi papnak fia, s jelenleg a déesi piacon van, s többekkel titkon sugdosódva beszéllett, azonnal tehát magam előben hívattam, s miután a rendelésemben kiírtakról tölle tudakozódtam, nyíltan nem felelt, előbb azt mondotta, hogy azon irományt Balázsfalván az utcán találta, másodszor aszt, hogy tanulóhelyeken az asztalon feles számmal lévén ilyen irományok, ezen égyető is elvette, későbre aszt is mondá, hogy ő meg vallaná ki készítete s adta kezében, de attól tart, hogy annak valami baja lészen, — mind ezeket így látva, miután tudtam aszt, hogy ezen iromány a Fő Kormánynak mennyi nyughatatlanságot okozott, és hogy megyénkbe is menyi zavart tett, mert ezen ifjú által hozott jelea iromány lázította fel a Lápos vidéki és azon környékbeli csendeségbe volt népet, mert előbb fel buzdultak Balázsfalvára menni, csak hamar a fő kormányzó ő nagy méltósága és a méltóságos püspök úr rendeléseikből visszá tarióztatván még is sokan elmentek, többen a legnagyobb zúgolódások között maradtak el, de tudva aszt, hogy ezen irományhoz hasonló, a dézsaknai esperest fia által ugyan Balázsfalváról hozott iromány mellett, a dézsaknai esperest Orián Simon Mányába nagy papi s nem kicsi népgyűlést csinálván, mily gondolatlan beszédeket tartot, — az említetem ifjat le tartóztatam, mit a tekintetes fő bíró úrnak fel jelentve, az idezárt kikérdeztetése után elbocsátatot, — a midőn tehát ennek vallomásából világos, hogy ezen idezárt s mondhatom elég szép felszólítás, mely még is nem a maga rendin jelent meg s kezeltetett, Balázsfalván készült, azi feljelentendőnek véleményezem, a dézsaknai esperestnek pedig tényét, midőn tegnapi tiszti gyűléünkben is hibás voltát elősmérte, kinyomozandónak. — Melyeknek feljelentése mellet a véllem közlöteket és az említetem kikérdezést mind össze négy darabokba ideázva.¹ Tisztelettel maradok a tekintetes fő bíró úrnak alázatos szolgája!

Dézs, május 2ik 1848.

Pataki Dániel, h. főbíró

Stimate domnule jude suprem administrator!

În urma raportului domnului jude nobiliar Mózsa Ferenc, onoratul domn jude suprem administrator mi-a ordonat să descoțăruiască cine a elaborat chemarea românească nesemnată și ce teolog și din înșărcinarea cui a adus-o la Măgoaja. A lasat-o un teolog din Suciu de Jos și a fost tradusă și în limba maghiară. În plus, trebuie să vă mai informez că în acest scop am dispus sămbăta trecută să se afle cine este teologul în cauză. Am aflat că este fiul preotului din Suciu de Jos. Fiind chiar acum la piață din Dej și având în taină întrevederi cu mai multe persoane, l-am chemat imediat în fața mea. L-am cerut lămuriri privind cele ce mi s-au ordonat, însă a răspuns evaziv. Mai întâi a spus că a găsit acel apel pe stradă la Blaj; a doua oară a afirmat că asemenea texte scrise se află cu prisosință pe mesele săilor de studii de acolo, de unde a luat și dânsul unul; ulterior a mai declarat că el ar fi dispus să mărturisească cine l-a întocmit și cine i l-a înmînat, dar se teme că acel individ să nu pătească ceva. Constatând cele de mai sus, mi-am dat seama că acest text a pricinuit atâtă neliniște Guberniului suprem, întrucât a cauzat multe tulburări și în comitatul nostru; că fiind adus de acest tânăr a revoltat poporul din jurul Băilei și împrejurimi, care pînă atunci fusese liniștit; că a determinat entuziasmul plecării spre Blaj, unde s-au dus mulți, deși excelенță

sa domnul guvernator suprem și eminența sa domnul episcop le-au poruncit să fie reținuți. Cei rămași sînt foarte agitați. L-am arestat pe ămintitul tînăr. Am ținut cont și de alte manifeste similare, ca cel adus de la Blaj de fiul protopopului din Ocna Dejului. De asemenea de o întrumire preotească și de o mare adunare populară din Maia, organizată de Simion Orian, protopopul din Ocna Dejului, unde s-au rostit discursuri nechibzuite. Acest lucru l-am raportat onoratului domn jude suprem administrator. După ce i-am luat interrogatoriul pe care-l anexez aici, l-am eliberat pe [teologul din Suciu de Jos]. Din mărturisirea lui reiese limpede că această chemare, aş putea spune destul de frumoasă, s-a redactat la Blaj. Întrucît n-a apărut în mod legal și nici n-a fost minuită ca atare, o consider demnă de a fi denunțată. Fapta protopopului din Ocna Dejului, care și-a recunoscut vinovăția la adunarea noastră generală de ieri, merită de asemenea să fie investigată. Anexez raportului acest interogatoriul în patru exemplare¹. Rămîn cu respect umilul serv al onoratului domn jude suprem administrator.

Dej, 2 mai 1848

Pataki Dániel,
locuitor al judeului dirigitor suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 029/1848, Foto 1 604—1 607.

¹ V. doc. 235 și 236.

64

Bonțida, 2 mai 1848

Felséges Királyi Fő Kormány Szék!

Minél kevésbé akart megyénk szélsőségekhez nyúlni az alsóbb nép osztálynál lábra kapott rendetlenség meggátlására, annál sürgetőbben igénylik azt a már folyamatban lévő merészletek s törvényellenes fellépések, miután már a szolgálat több helyeken meg tagadtatott, férni lehet a személy és vagyon bátorság meg háborításától is, mert holmi communisticus elvek az alsóbb néposztálynál emlegettetnek annak lehető meg gátlására kérjük alázattal a felséges Királyi Fő Kormányt míttoztatt meggyénkbe is, mint Kolos és Belső Szolnok megyékbe, a rögtön törvény széket meg rendelni. Nagy tisztelettel lévén a felséges Királyi Fő Kormány Széknek alázatos szolgái,

Nemes Doboka megye tisztségéből

Boncidán, május 2án 1848.

Macskási Imre, kir. pénztárnok

Bucsi Károly, al jegyző

Mărite Scaun gubernial regal suprem!

Deși comitatul nostru a vrut să recurgă cît mai puțin la măsuri extreme pentru împiedicarea dezordinilor care s-au răspîndit în păturile de jos ale poporului, totuși ele devin tot mai necesare din pricina acțiunilor temerare și nelegale; robotele nu se mai prestează în multe locuri și există temeri că se va ieza securitatea personală și a averii, deoarece se propagă unele prin-

cipii comuniste în sinul clasei de jos; pentru împiedicarea lor cerem cu umilință măritului Guberniu regal suprem să decreteze introducerea judecătoriei statariale la fel ca în comitatele Cluj și Solnocu Interior. Rămînem cu mare respect slujitorii umili ai măritului Scaun gubernial regesc suprem.

Bonțida, 2 mai 1848

Din partea nobilului comitat Dăbîca

Macskási Imre, casier regal

Bucsi Károly, vicenotar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6053/1848. Foto 1615—1617.

65

Turda, 2 mai 1848

Felséges Királyi Fő Kormány Szék!

Értesedvén e megye alsó kerületiben fekvő helységekben, jelesen Torockón, Torockó Szent Györgyön, Bedelőben és Gyertyánosban — az unió iránti nyilatkozatok alkalmával balul értett szabadság és egyenlőség fogalmajból keletkezett függetlenségre a rendes földös úri tartozások meg tagadására és az allodiumok s allodialis jövedelem forrásokból osztakodásra rendbontólag kimutatott hajlom és vágy naponként minden fölösbb fokozatra emelkedése felölli, ezen vágynak helyes fel világosítás és szelíd útoni le csendesítése és a nétalám törtéhető nagyobb kihágások ki kerültetése tekintetiből biztosokat küldöttünk az elől ki jelelt helységekben — a kiknek is két ízbeni kiszállásokra a csend annyiban helyreállt, hogy a demonstratiók megszüntenek, de a földös úri jogok helyreállítása még a 3k ízbeni elpróbálás után is sikeres maradt. Torockón a földös urak törvényes joga ellen a korcsomárolás szabadon gyakoroltatik. Torockó Szent György, Bedelő és Gyertyános lakossai a rendes szolgálatot meg tagadták — a bedelőiek kéz alatt az allodialis havasokra kacsingatnak, ottan rendezkedni kívánnak, az allodialis erdőknek, s itten is a korcsmálás közösségit mind ezek, mind a gyertyánosiak kezük igényelni, ezek használatából a földös urakat és marhákat ki tiltogatni; magokat oly helyhezeti kívánják tenni, mint a torockóiak; nem marhás vagy tenyeres robotat, hanem taxát — ezt is csak úgy, hogy ha a földös urak előbb megmutatják, békizonyítják, hogy ával ők kötelesek, ígérnek; de a termesztsés, élé állítás nagy csökentésére nem szolgálnak — nem téznek semmi robottal is tartozást.

Ilyetén helyhezben nehogy ezen Torockón gyökerezett rendetlenség tovább harapódzhassék, s mind azok, kik szolgálat meg tagadására magokat makacsul el szánták, rendre hozattassanak, s azok is, kik inkább az izgatók ijeszterések től vett félelemből (noha a szolgálatra különbönen készen állanának) nem szolgálva, a következni kellettő terhesebb ki elégítés káraitól óvatassanak — egyszóval: hogy a rend és csend a kijózanulás után teljesleg helyre álhasson; kikerülhetetlenül szükségesnek tartottuk a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsot alázatoson elegendő katonai erő megrendelése aránt meg találni, — oly móddal pediglen, hogy az itteni könyületekhez képest küldessék két század galiciai ezredbeli katonaság minél sierőbben — ebből egy század szállíttassék bé Torockó Szent Györgyre, a másik osztassék fel Bedelő és Gyertyános között, s miután a megye részéről kiutasítandó biztossal az

illető katonaság elöljárósága mindenekben egy célra s egyetértőleg működve a törvény ellenes korcsomárolás megszüntetettetnek, és a földös úri rendes szolgálat útba indítottnak bizonyossággal fel jelentethetik, a katonaság töstént vonattassék vissza; — hivatalos előterjesztés után reméljük, hogy a fő igazató torockai Vermes Jakab János — néhány szentgyörgyi, bedelői, gyertyánosi igatok elmozdításokkal minden helyre áll. E pedig katonai erő fedezete nélküл meg nem eshetik¹. Méj tisztelettel lévén a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak alázatos szolgái

Nemes Torda vármegye csendőri bizottmányától
Thordán, május 2án 1848.

a rendes elnök, méltóságos
gróf fő ispány úr jelen nem létében
Gaál Sámuel ideiglenes elnök
Tarsoly Gergely tollvívő

Mărite Scaun gubernial regesc suprem!

Am fost înștiințat că în localitățile cercului inferior al comitatului nostru și anume la Rimetea, Coltești, Izvoarele și Vălișoara s-a interpretat fals noțiunea de libertate și egalitate cu prilejul enunțării uniunii. Drept urmare zi de zi este în creștere dorința și înclinarea îndreptată spre refuzul prestațiilor obișnuite față de domnii de pămînt și spre împărțirea atât a alodiilor, cât și a surselor de venit alodiale. Aceasta pricinuiește dezordine. Am trimis comisari pentru a mă dumiri în mod just asupra unor astfel de porniri, pentru a asigura în chip pașnic liniștea și pentru a preînțimpina excese mai mari, care ar putea să se producă în localitățile sus-menționate. După două descinderi liniștea a fost restabilită în așa măsură, încât demonstrațiile au încetat. Drepturile regaliene nu s-au putut restabili însă nici după a treia deplasare. La Rimetea cîrciumăritul se practică fără restricții, în posida dreptului legal al proprietarilor de moșii. La Coltești, Izvoarele și Vălișoara locuitorii refuză robotele obișnuite. Cei de la Izvoarele rîvnesc în taină la alodiile din munți. Ei doresc să pună mâna pe pădurile alodiale de acolo. De asemenea, atât ei, cât și cei din Vălișoara încep să revendice dreptul de cîrciumărit obștesc și de pașunat și să opreasă vitele proprietarilor de moșii de la folosința acestuia, imitîndu-i astfel pe cei din Rimetea; nu se mai învoiesc la robote cu vitele sau palma, ci numai la taxe; dar și acestea numai în cazul că nemeșii vor demonstra și vor dovedi mai întîi că sunt datori cu ele; nu mai fac nici un fel de slujbe [sau robote], în detrimentul producției; deci nu-și mai îndeplinesc îndatoririle lor urbariale.

Intr-o asemenea situație se impune să fie readuși la ascultare toți aceia care s-au încăpăținat să refuze slujbele iobăgești, pentru ca nu cumva dezordinea de la Rimetea să se extindă și în alte părți. Acei ce nu slujesc mai de grabă din cauza fricii de amenințările agitatorilor (dar care altfel ar fi gata să slujească) să fie scutiți de compensarea pagubelor ce li se va pretinde în viitor. Intr-un cuvînt, pentru ca după trezirea la realitate ordinea și liniștea să se restabilească pe deplin, considerăm indispensabil să cerem Consiliului gubernial regesc suprem să intervînă penîru a ni se trimită forțe militare îndestulătoare. În actuala conjunctură e necesar să se trimită acolo, cât mai urgent, două companii de ostași dintr-un regiment din Galicia. Una din companii să fie detașată la Coltești, iar cecalaltă să fie împărțită între Izvoarele și Vălișoara. Armata să fie retrasă numai după ce comandamentul unităților respective și comisarul trimis din partea comitatului, colaborînd în bună înțele-

gere, vor pune capăt cîrciumăritului ilegal și vor raporta că prestațiile față de domnii pe pămînt se desfășoară normal și cu certitudine. După acest demers oficial sperăm că totul va reveni la normal prin îndepărarea din Rimetea a principalului instigator Vermes Jakab János, precum și a celorlalți agitatori din Izvoarele și Vălișoara. Dar acest lucru nu se va putea realiza fără sprijinul armatei¹. Rămînem cu adînc respect slujitorii supuși ai măritului Consiliu gubernial regesc suprem.

Turda, 2 mai 1848

Gaál Sámuel, președinte provizoriu în lipsa măriei sale domnului conte și comite suprem, președintele obișnuit. Tarsoly Gergely, concepist

Din partea comitetului pentru menținerea liniștii al nobilului comitat Turda.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 970/1848. Foto 1 558—1 561.

¹ Pentru răspunsul Guberniului v. doc. 145.

66

Turda, 2 mai 1848

Felséges Királyi Fő Igazgató Tanács!

A jelen esemény-teljes üdökkel együtt járó önfentartási és belvédelmi gondoskodásból máj napon tartott tanácsi és választott közösségi elegyes ülésünk által elhatározatott, hogy addig is, míg városunkban alakult nemzeti őrség elegendő számú fegyvereket nyerhetne, a város majorsági pénzitárának költségén 300 darab lánya készítessék, és a három fertály számára 3-om dob; ezek felett meg határozatot az is, hogy köz bátorságunk telyes fenntartásának illyes szükségei kielégítésére majorsági pénzitárunkból a szükséges ellenőrködés mellett 1 000 — ezer ezüst forint fordítassék, az ezen öszveg koronkénti hová és mi célokra léendő kiadásáról az illető ellenőrködés mellett pontos számlat folytattatván; mely tanácsi és választott közösségi elegyes ülésnek határozata felöll a midőn a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsot tiszteettel értesítők — alázatos tiszteettel maradtunk a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak alázatos szolgái

Tordán, május 2-án 1848-ba

nemes Torda várossa tanácsa és
választott közönsége

Mezei István, fő hadnagy
Báró Kemény Farkas, fő szónok
ifj. Veress József, aljegyző

Mărite Consiliu gubernial regesc suprem!

Astăzi s-a ținut adunarea noastră generală mixtă cu caracter de consiliu și cu public ales. Sub impresia vremurilor actuale bogate în evenimente, care impun multă grija pentru salvagardarea și apărarea internă, a hotărât să se confectioneze pe cheltuiala casieriei alodiale a orașului 300 de bucăți de lănci și trei tobe, pentru cele trei cartiere, pînă ce garda cetățenească însinuată în orașul nostru nu va obține arme suficiente. În afara de aceasta, a mai hotărît să aloce din casieria alodială 1 000 de florini renani de argint pentru asigurarea și menținerea securității noastre publice.

Cu scopul de a asigura supravegherea corespunzătoare a cheltuielii sumei a decis să se facă dări de seamă contabile amănunțite. Aducindu-i cu respect la cunoștință hotărîrea adunării noastre mixte, cu caracter de consiliu și cu public ales, rămîn servul umil al măritului Consiliu gubernial regesc suprem.

Turda, 2 mai 1848

Adunarea generală și consiliul nobilului oraș Turda
Mezei István, locotenent major
Baron Kemény Farkas, orator principal
Veress József, junior, notar adjuncț.

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 557/1848. Foto 16 245—16 247;
Concept. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. oraș. Turda, nr. 652/1848.

67

Arad, 2 mai 1848

Tisztelt Középponti bizottsány!

A csendügyelő központi bizottságy 47 számú határozata következetében a körösközi kerületi küldöttség folyó év April 27-én Somoskesz helyiségebe kiment, hol az egybegyűlt számos lakosságot, mely között azonban az april 24-én történt bornányos fölháborgást elkövetett egyének közül csak három vala jelen, — kiküldetésünk okát s célját kitanítva, a községen volt felingerülés okairól kikérden, valamint azon téveszmék iránt, melyekkel a nép ingerletetni tapasztaltatik, úgy azon törvény rendeletéről, mely a községi előljárók felőli intézkedést a megyére bízza, a törvény s igazságnak az egyenlőség alapján szilárd és szigorú léteről, a népképviseltetés által nyert jog szépsége, de erre megkívántató rend és béké föntartás szükségességről terjedelmesen kitanítá s fölvilágosítá, kijelentve, hogy a közcsend és báitorságot háborító minden tény megcáfölölag ama kijelentett elbizakodottságot, mikép most erőszak ideje uralkodik, — komoly büntetéssel fog megrovatni. A lakosság a küldöttséghöz egy ide mellékelt folyamodást nyújtott be, melybe az történt fölzajlás vétkes voltát elősmerte, miután az ezt okozott félreértes felől mintha a kerületi szolgabíróhoz az előljárók által képviselők megválasztásáról tudósítás, mely a helység pecsétjével záratott, a közszégre káros valamely irományt foglalna, fölvilágosítatott, s a nyugalom helyreálrott, hibája megbocsájtását azon ígérettel kéré, hogy valamint eddig mint jobbágyok, úgy ezentúl mint polgárok békés magaviseletével ezen engedélyt megérdemlendi.

A küldöttség ezután fölszólítá a községet, s hogy bíráját s jegyzőjét, kik eddig a helységen kívül tartózkodtak, fogadjá vissza, kit egyértelemmel

teljesíteni ajánlkozott, sőt a bírót fölkeresteté, s maga körébe hívá, ki megjelenvén az ellene elkövetett bántalmakért felelést ajánlott; a jegyző is elfoglalá hivatalát s minden ketten nyugalommal tértek köreikbe. Mi kijelentők, mikép minden egyes lakos s föleg a jelenvoltak a bírón vagy jegyzőn teendő minden sértésért szigorúan felelősök, — biztonságukért kezességet minnyájan el is vállalák, s csak azért rimánkodának, hogy a vétket elkövetőknek megfenyítetése ez úttal engedtessék el, biztosítván bennünket a békének s nyugalomnak maguk által leendő háborítlan föntartása felől.

A kerületi választmány látna a félreértes eloszlásával a közcsendnek helyreálását, a sertett felek és sertők közti kiegyenlítést, a nép között föltűnt nyugalmat, miután semmi erőszakos kitörés vagy sertő tettegesség nem történt volt, hogy engedékenység s a lakosság hangulata iránti figyelem által eljárása iránt bizalmat inkább, mint tartózkodó félelmet geresszen: a csend megőrzését minden egyes lakosnak főkötelességéül hagyván meg, legcélszerűbbnek találta, hogy visgálat, befogatás és egyéb további lépések megtételektől elállott.

Mely eljárásról tiszteettel teszi hivatalos bemutatását.

Költ Aradon, május 2-án 1848.

A csendre ügyelő körösközi
kerületi küldöttség

Onorată comisie centrală!

În urma hotărârii comisiei centrale pentru menținerea ordinii, nr. 47, comitetul cercual dintre Crișuri s-a deplasat la 27 aprilie a.c. în localitatea Șomoșcheș. Între cei adunați acolo nu erau prezenți însă decât trei dintre cei care au comis tulburarea și revolta din 24 aprilie. După ce le-am anunțat motivul și scopul deplasării noastre, i-am chestionat asupra cauzelor răzvrătirii din comună, precum și asupra acelor idei greșite care duc, după cum se vede, la tulburarea poporului. Apoi le-am arătat că decretul-lege lasă pe seamă comitatului măsurile ce se vor lua privind dregătorii comunali; că legea este aşezată pe baza neclintită și strictă a dreptății și egalității; că dreptul dobândit prin reprezentanța populară este frumos, dar el necesită menținerea ordinii și păcii; că nu este oportuna concepția potrivit căreia acum ar domni vremuri de violență; că ea va atrage după sine pedepse serioase. Populația a înmînat comisiei memoriu anexat aci, în care a recunoscut că a greșit în cazul revoltei ce s-a produs. Liniștea s-a restabilit după ce s-a explicat că nici raportul adresat judeului nobiliar cercual despre cauzele neînțelegerii ce a avut loc, nici cel despre alegerea delegaților de către fruntași, care a fost stampilat cu sigiliul comunei, nu conțin vreun act dăunător localității. Locuitorii au cerut să li se ierte greșeala și ca o dovadă a recunoștinței lor au promis că vor păstra și pe viitor o comportare pașnică, la fel ca atunci când au fost iobagi.

Comisia a somat apoi comuna să-i reprimească pe judele primar și pe notarul plecați din localitate. Comuna a fost de acord în unanimitate. Mai mult, s-a angajat să trimită o delegație după judele primar. Acesta a răspuns la chemarea comunei și după ce s-a prezentat acolo a promis să uite înjuriile aduse persoanei sale. Notarul și-a ocupat de asemenea postul. Ambii s-au reîntors astfel la vetrile lor. Noi am declarat că fiecare locuitor, și cu atât mai mult cei prezenți, sănă strict răspunzători pentru fiecare injurie ce s-ar mai aduce judeului primar sau notarului. Au acceptat să depună chezăsie pentru securitatea acestora. Au cerut însă ca de această dată să se renunțe la pedepsirea celor care au săvîrșit greșeala. În schimb au garantat că din partea lor vor asigura menținerea netulburată a păcii și liniștii.

Comisia cercuală consideră că prin înlăturarea neînțelegerilor s-a restabilă liniștea; că între pîrîtori și pîrîti s-a ajuns la împăcare; că poporul își păstrează calmul; că de fapt n-a avut loc o răscoală cu caracter violent, întrucît nu s-au produs maltratări; că e mai recomandabil procedeul luării în considerare a opiniei publice pentru a obține astfel încrederea ei, decât să i se impună reținere și temere; că principala datorie a fiecărui locitor este menținerea liniștii; că e mai oportun să renunțe la arestări pentru investigație și la alte măsuri.

Despre acest procedeu raportăm oficial cu respect.

Arad, 2 mai 1848

Comisia cercului dintre Crișuri pentru menținerea ordinii.

Original. Colecția Muzeului județean Arad, Cufia nr. 10, inv. nr. 5 038 (Din materialul Arh. comitat. Arad, Acta Congregationum, nr. 966/1848).

68

Turia, 2 mai 1848

Méltóságos Báró, nagy érdemű principális Uram!

Szinte egész Aprilis végéig minden féle gazdaságunk a leg pontosabban és előmenetelesen folyt, de Aprilis 24-i napjától fogva annyira meg csökkenő minden gazdaságunk, hogy már alig tudunk egy igen csekély udvari dolgot a cselédekkel el végezetetni; mert a Torján dühöngő katonaság agyon veréssel fenyegetik a jobbágyokat, ha úrdolgára menni lássák, tehát ezért mindenik vonogatva tészen vagy egy napszámot, miért én fel szólítottam a cseléd-séget, azt felelték, hogy a katonaságtól nem mernek — mi abból következett, hogy húsvét másod napján a 2ik székely gyalog ezeredből el indítottat egy batalion, hogy hová, senki se tudja, két kancélista és az 3széki alföldi nép eleibe állott, nagy beszéd mondások után a katonák meg térittertek mind annyi tigrisek, noha a katonák meg térték, még pedig azzal a meg jegyzéssel, hogy vagy két katona tiszt, minek utánna jól meg verettetett volna, kíntelen volt el szökni, és őket oda hagyni; — ezen katona tiszteknek ablakait a meg tért katonák bé lövöldöztek, egyik az allcsernátoni kapitány Stajner, a mást nem tudom, melyik compagniához tartott. A katonák haza érkezvén, mindenki a falujába a nemes ember jószágaira bé lövöldöztek és tele torokkal kiabálták, mosi gyere ki nemes ember, ezen vissza téritter katonákkal személyesen jelen volt az óbester úr is, de annyi tekintetére se volt, mint egy káplárnak, a megtérés alkalmával a föld népe el vett 24 fegyverrel és puskaiparral meg terhelt szekereket, melyet Sepsi Szent Györgyön a szék házánál a nép szoros őrizet alatt máj napon is tart, most 3Széken nincs semmi féle tisztselőnek annyi auchtoritássa, hogy vagy egy sérelmes panaszát fel venne egy renden lévő tiszt is. Csak a szabad beszéd és a minden meg tétel eleven példája ennek 1° Torján a mind a két renden lévő katonaság, mikor excellentiádtól ajándékozott azon képet, mely a templomba volt téve, le akarják onnan hányni. 2° példa. A torjai katonaság dühöngve és fenyegetésekkel forralt egy kör levelet, melyet egy néhány bizonyos alltorjai követtyeiktől el küldötték méltóságos báró Apor András és Joseff úrékhöz és más torjai possessorokhoz, hogy magok mind személyesen írnák neveiket alája — a kör levélnek fogla-

latya ez, az egész bálványosi teritoriumról erdeje és mezejével együtt önkéntesen mongyanak le, én ugyan a Cserefark valaha perelhetési jogokról, mely per folyamotba van, agyák mind egyen egyen kezeik írásait, mind pedig az arról szöllő peres leveleket rögtön agyák áltol. Minek következése a lett, hogy az egész bálványosi teritoriumról a katonák által írt formális contractust eő nagyságok a több possessorokkal egygyütt tulajdon neveik alá írásával meg erősítettek, mely történt kéntelenségből, úgy szintén a Cserefarkról szöllő perről le mondvan, de a per folyamot nem tudták elé adni, minden erőltetés mellett is. Eő nagyságok azt felelték, vagy a tiszt, vagy Veres Eleknél lészen. Nálom ugyan jártak, de én utasítottam az archiomba, — így el maradt minden. Most azt forralyák, hogy a nagy Teleket, mely tavasz gabonával bé vagyon vetve, fel akarják predálni és magok közt fel osztani, minden katona azt kiáltya, most van idő, most kérjünk, több szántó földök és kaszáló helyek el foglalása is forog elméjekbe, de még nem bizonyosodott ki. minden nemes embernek élete függőbe van Torján, mert szabadon beszélik, hogy ha viszont parancsolatott kapnak az elmenetelre, töstént minden nemes embert fel mészárolnak Torján s úgy mennek el. Ugy is nincs kinek panaszolni. Szent Léleken Bartosra izentek, Köntzei István urat szinte halálra verték az első el menetelkor, mellyért panasz ment a compagnia commandóhoz, felelet, ha meg holt, temessék el. Excellenciádot pedig egyrészt a muszkához át szökni, más rész pedig Torján lappangani hírelük, mind ezen rossz környülményekről a tekinetes praefectus urat már éppen tudósítottam. Ezen korlátlan világba is...¹ gazdaságunk most szönyegen, minek utána...² a tavaszi vétések elvégeződtek, a sáncolás és a kertelések. A méltóságos báróné eő nagysága ezen irtóztató beszédek hallásán könnyezve, tűrhető egészsége vagyon, mind ezeknek alázatos jelentése mellett excellenciád kegyes kezeit feleségemmel együtt csókoluyuk és maradtam az excellenciád alázatos szolgája

Altoria, 2a May 1848

Konya István

Onorate domnule baron, prea vrednicul meu stăpin!

Toată gospodăria noastră a decurs normal pînă către sfîrșitul lui aprilie, înregistrînd chiar progrese. Începînd însă din 24 aprilie gospodăria noastră a lîncerezit într-o atare măsură, încît abia am reușit să execut muncile mărunte de la curte cu slujitorimea. Ostașimea întărîtată din Turia și amenință pe iobagi că-i omoară în bătaî, dacă vor fi văzuți că merg la muncile domnești. Din acest motiv fiecare prestează eventual cîte o zi de muncă numai după multe ezitări. De aceea am apelat la argați. Dar și ei spun că se tem de soldați. Atitudinea lor se explică prin aceea că a doua zi de paști un batalion al regimentului al 2-lea de infanterie secuiască urma să fie detașat fără a se ști unde; doi canceliști s-au înfățișat însă în fața poporului din Trei Scaune și în urma unor discursuri rostite de ei, militarii s-au întors ca niște tigri; potrivit celor afirmate de soldați, ei s-au reîntors după ce au maltratat doi ofițeri, care au fost nevoiți să fugă din unitate și să-i lase în voie, deoarece au tras focuri de armă în geamurile acestora; unul din ei este căpitanul Steiner din localitatea Cernatu de Jos, dar celălalt nu știu de care companie aparține.

Soldații ajungînd acasă în satele lor au tras focuri de armă și în curțile domnești, strigînd în gura mare „acum să ieși afară nemeșule!“. La reîntoarcerea soldaților a fost de față și domnul colonel, însă n-a avut nici atîta autoritate cît un caporal. Cu prilejul reîntoarcerii, populația satului a confiscat 24 de căruje pline cu arme și praf de pușcă. Acestea sunt păzite cu grija și azi la casa scaunala din Sfîntu Gheorghe. Acum nici un șregător din Trei

Scaune nu mai are autoritatea pentru a rezolva vreo plângere. Un exemplu edicator al vorbăriei libertine și al totum factum-ului îl oferă în primul rînd soldații din cele două tabere de la Turia, care intenționează să îndepărteze icoanele din biserică donată de excelența voastră. Al doilea exemplu este scrierea circulară plină cu formulări furioase și amenințătoare redactată de ostășimea din Turia, care a fost trimisă baronilor Apor András și Apor József, precum și celorlalți proprietari de moșii din Turia; aceștia au fost somați să iscălească; prin ei li se cere să renunțe de bunăvoie la terenul cu cîmpii și păduri denumit Bálványos, precum și la dreptul de pîră privind portiunea denumită Cserefark, care este în curs de proces; de asemenea să predea cu toții imediat scriptele și actele de proces. Urmarea a fost că domniile lor și alții posesori au întărit cu propriile iscălituri contractul formulat de către soldați privind întregul teritoriu Bálványos; tot sub imperiul forței au renunțat și la procesul privind locul denumit Cserefark; n-au predat totuși [actele] procesului în curs de desfășurare, deși li s-a pretins să facă; domniile lor au răspuns, că ar putea fi sau la dregător sau la Veres Elek; m-au vizitat și pe mine, dar i-am îndrumat spre arhivă; astfel totul a fost lăsat baltă; acum nutresc intenția să preia și să împartă între ei lotul cel mare semănat cu cereale; toți ostașii strigă că este timpul să ceară; ei ar intenționa să ocupe și alte pămînturi arătoare, precum și locuri bune pentru prășit, dar încă nu există dovezi în privința acestora; la Turia viața fiecărui nobil este periclitată; grănicerii vorbesc deschis că dacă vor primi ordinul să plece, atunci vor parăsi localitatea după ce-i vor fi măcelărit pe toți proprietarii de moșii din Turia, pentru că și aşa n-au cui să se plângă. La Sînzieni a fost amenințat Bartos; pe domnul Körtei István aproape l-au omorât în bătaie cu prilejul primei lor plecări; în acest sens s-a și înaintat o plângere comandamentului companiei; s-a răspuns că, dacă a murit, atunci să fie înmormînat. Despre excelența voastră se zvonește pe de o parte că ați fugit la muscali; pe de altă parte că vă ascundeți la Turia. L-am anunțat pe onoratul domn prefect despre toate cele de mai sus. În această lume fără frîu...¹ gospodăria noastră constituie pentru mine preocuparea de căpetenie...² semânăturile de primăvară sunt terminate; la fel sănările și îngrădirile. Măria sa doamna baroneasă a plîns cînd a auzit aceste vesti oribile, dar se află într-o stare de sănătate acceptabilă. În încheierea umilului meu raport, împreună cu soția vă sărutăm mîinile și vă asigurăm că rămînem slugile supuse ale excelenței voastre.

Turia, 2 mai 1848

Konya István

Original. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. Arh. fam. Apor, fasc. XXI, nr. 4.
Foto 10 156—10 160.

¹ Hîrtia originalului deteriorată.

² Idem.

Pesta, 3 mai 1848

Maj. 3. 1848

Krassó Vármegye első Alispánjának.

Az 1848ki 9k törvénycikk által eltörlött robot és füstpénz iránt nemely földes urak és jobbágynak közt keletkezhető kölcsönös követelésekre nézve,

alispán úrnak ez évi április 23án 131 szám alatt nyilvánított kívánata folytán következőleg válaszolok:

Az úrbér és azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok, robot, dézma és pénzbeli fizetések akként törlötték el a felhívott törvény által, hogy azok annak kihirdetésétől fogva örökösen megszűnjenek.

A törvény ápril 11én szentesített és hirdettetett ki, tehát jóval Szent György nap előtt, így e naptól fogva az érintett szolgálatok és fizetéseknek általában meg kell szünniök.

Azonban néztem szerint azoknak, kik a fölösleg teljesített vagy egészen le nem rótt tartozásokra nézve követelést formálnak, a bírói út megkísértése nyitva marad, bár azt sem egyik, sem másik sélnék tanácsolni sem nem lehet, sem nem kell.

3 mai 1848

Către vicecomitele comitatului Caraș

În legătură cu cererea domnului vicecomite nr. 131 din 23 aprilie a.c., referitoare la eventualele revendicări reciproce dintre unii nobili și iobagi privind robota și banii de fum, care au fost ștersi prin articolul de lege nr. 9 din 1848, răspund în felul următor:

Pe baza urbariatului și al contractelor care l-au substituit se practicau prestații ca robota, zeciuiala și diferite taxe bănești; ele s-au șters prin legea care are menirea de a le sista pentru totdeauna odată cu enunțarea ei.

Legea a fost promulgată la 11 aprilie și sanctionață, deci cu mult înaintea zilei de Sf. Gheorghe. Prin urmare începând de la această zi orice slujbe și taxe pe care ea le vizează, în general, trebuie să înceteze.

După opinia mea, însă, celor care formulează revendicări privind fie îndatoriri executate excedentar, fie restanțe de acest gen, le rămîne deschisă calea judecătoriei. Totuși nici una din părți nu poate și nu trebuie sfătuita în acest sens.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levélár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 302/1848. Foto 11 942—11 943.

70

Sibiu, 3 mai 1848

Nagy Méltóságú Groff, Királyi Kormányzó Úr!

Mi után a felséges Királyi Fő Igazgató Tanács múlt April hó 17ről 5 245ik szám alatt költ kegyes rendelete által parancsolni méltóztatott, hogy ezen egyházi fő tanács — püspökünk hon nem léteben — rendelkezzék a hatósága alatt levő esperestekhez, miszerint azon gyűlésre való megjelenéstől, mellyet az oláh nemzet polgári állású több egyénei ezen egyházi tanács híren, tudtán kívül, közelebb múlt Tamás vasárnapián Balásfalván megtartani elhárította, a görög nem egyesült híveket tartóztassák el — s miután a tiszttelt Királyi Fő Kormányszék ugyan azon kegyes rendeletet rendében püspökünk jelen nem léteben ezen egyházi tanácsot felhatalmazni méltóztatott, hogy egy más napon az esperesteket és a nemzetből való némelly értelmesbbeket egy az or-

szággyűlésre adandó kér-levél alakítása végett tartandó gyűlésre egybe hív-hassa, melly gyűlésről azomban a tisztelt rendeletben csak annyi állítatott meg, hogy annak megtartása napját ezen egyházi tanács kijelölvén, nagy méltóságod tudomására juttassa, arról pedig, hogy a görög nem egyesülték — az egyesültektől külön gyűlést tartanak, említés, annál kevésbbé intézkedés nem tételett. A midón tehát ezen egyházi tanács — koránt sem gyanítva, hogy a felséges Királyi Fő Kormány Szék, melly előtt tudva van, hogy eddig elé mind két részről püspökeink az öszves nemzet dolgában egyet értőleg dolgoztak — jelenleg az oláh nemzetet és annak érdekét tallán külön választani, és a görög nem egyesülték által külön, az egyesülték által pedig megint külön gyűlést és tanácskozást tartatni szándékszik, a tisztelt rendelet következetében s annak tartalma szerint maga intézkedését az alárendelt esperestekhez úgy tette meg, hogy folyó hó 15én Balásfolván némelly értelmesbekkel meg jelenjenek, s azért egyszer s mind nagy méltóságodnak múlt April 19ről költ feliratában mély alázattal feljelentette azon hiedelem-, sött belső meggyőződésben volt s van ma is ezen egyházi tanács, hogy a tisztelt fő kormányi rendelet betű szerént tartalmát tellyesítette — nem kevssé ütközött meg azomban ezen egyházi fő tanács nagy méltóságodnak püspök Saguna ő méltóságához intézett April 26ról 948 idei elnöki szám alatt költ azon kegyes rendeletén¹, mellyben az állitatik, mintha ezen egyházi tanács úgy intézkedett volna, hogy a kérdésellett gyűlés és tanácskozás folyó hó 15én itt Szebenben tartassék meg. Nem Nagy méltóságú groff királyi fő kormányzó úr! ezen egyházi fő tanács így nem rendelkezett, a tisztelt fő kormány széki rendelet[et] így nem értelmezte — sött, ha a tisztelt Fő Kormány Szék nyilván azt parancsolta volna, hogy a gyűlés két helyt, az az Balásfolván és Szebenben külön tartassék meg, még akkor is szoross kötelességének tartotta volna ezen egyházi tanács a köz haza békéje és csendje érdekében a felséges Királyi Fő Kormány Szék előtt mély alázattal fölvilágosítani és hivatalából folyó kötelességénél fogva a tisztelt Fő Kormányt meg is kérni, hogy miután most nem valamelyik vallást, hanem a két vallásra szakadott erdélyi egész oláh nemzetet egyaránt illető kérdés megvitatása forog fenn, a tisztelt Fő Kormány Szék kegyes tekintetben véve a jelen nehéz idők körülményeit, a két szertartást követő oláh nemzetnek kegyesen meg engedni méltóztasson, hogy együtt és egy helyt tanácskozhassék, mert így inkább remélte volna s reményli most is ezen egyházi tanács, hogy a gyűlés és tanácskozás békésen fog le folyni, s a haza békéje meg nem fog háboríttatni, mert mi úgy tudjuk, hogy az oláh nemzetnek semmi tilos szándéka, avagy iránya nincs.²

Kik egyéb aránt állandó mély tisztelettel öröklünk.

Az 1848. május hó 3án Nagy Szebenben tartott egyházi tanácsi ülésből, a felséges Királyi Fő Kormány Széknek leg alázatosabb szolgái
A görög nem egyesült egyházi fő tanács.

Fule Moses m.p., ideiglenes elnök
Bolloga Jakab m.p. egyháztanácsi hites jegyző

Excelența voastră domnule conte guvernator regal!

Măritul Consiliu gubernial regesc suprem a binevoit a da porunca sa mărinimoasă prin ordonația nr. 5 245 din 17 aprilie trecut. Potrivit ei, în absența episcopului nostru, înaltul Consistoriu a trebuit să ordone protopopilor din jurisdicția sa să-i împiedice pe enoriașii ortodocși de a participa la adunarea de la Blaj a națiunii române din duminica Tomii, a cărei convocare

s-a decis de mai mulți mireni fără știrea acestui Consiliu bisericesc. Tot cu prilejul aceleiași ordonanțe, măritul Scaun gubernial regesc suprem a binevoit să împuternicească acest Consistoriu bisericesc ca în absență episcopului nostru să convoace, pentru o altă zi, pe protopopi și unele persoane mai instruite, la o adunare, pentru a redacta o petiție care să fie înaintată Dietei. În onorata ordonanță s-a specificat despre această adunare doar atât, că data ținerii ei va fi stabilită de Consiliul bisericesc și va fi adusă la cunoștința ilustrației voastre. Nu s-a specificat însă nimic despre faptul ca ortodocșii să țină o adunare separată de cei greco-catolici și nici nu s-au întreprins măsuri în acest sens. Măritul Scaun gubernial regesc suprem a fost informat că pînă acum episcopii noștri din ambele părți au colaborat în bună înțelegere în problemele ce privesc întreaga națiune. Iată de ce acest Consistoriu bisericesc n-a putut bănuî, că se intenționează să se separe națiunea română și interesele ei prin ținerea unor adunări și consfătuiri separate a ortodocșilor și a greco-catolicilor. Conform conținutului onoratei ordonanțe, în Consiliul ortodox a luat măsuri ca protopopii din subordine să se prezinte în 15 ale lunii curente la Blaj însotiti de unele persoane mai instruite. În acest sens a și raportat cu umilință excelenței voastre la 19 aprilie, cu convingerea pe care o împărtășește și azi, că a îndeplinit ad literam ordonanța măritului Guberniu. Cu atît mai mult a fost consternat acest înalt Consistoriu, cînd a aflat despre milostiva ordonanță nr. prezidial 948 din 26 aprilie a ilustrației voastre adresată eminenței sale episcopului Șaguna.¹ În ea se afirmă că acest Consiliu bisericesc ar fi întreprins măsuri ca adunarea și consfătuirea pomenită să se țină la Sibiu în 15 ale lunii curente. Nu, mărite domnule conte guvernator regal suprem! Acest Consistoriu bisericesc nu a hotărît așa. El nu a interpretat în acest fel onorata ordonanță a măritului Scaun gubernial. Dimpotrivă, în cazul că onoratul Scaun gubernial suprem ar fi poruncit pe față ca adunarea să se țină în mod separat în două locuri, la Blaj și la Sibiu, chiar și atunci, în interesul păcii și liniștiei patriei comune, Consiliul bisericesc ar fi considerat drept o datorie oficială să roage și să lămurească măritul Guberniu că acum nu este vorba de dezbaterea unor chestiuni privind una din biserici, ci una care privește întreaga națiune română din Transilvania, indiferent de scindarea ei în două religii. Onoratul Scaun gubernial suprem să ia în considerare circumstanțele actualelor vremuri grele și să binevoiască a permite națiunii române să se consfătuască împreună într-un singur loc, chiar dacă are două confesiuni. Acest Consistoriu bisericesc a sperat și speră și acum, că adunarea și consfătuirea se vor desfășura pașnic. Pacea patriei nu va fi tulburată, deoarece noi suntem informați că națiunea română nu are nici o intenție sau conduită secretă.²

De altminteri rămînem constant cu adîncă stimă.

Din ședința consistorială ținută la Sibiu în 3 mai 1848.

Membrii înaltului Consistoriu ortodox, cei mai supuși slujitorii ai măritului Scaun gubernial regesc suprem.

Moise Fulea m.p., președinte temporar

Jacob Bologa m.p., notar consistorial

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1056/1848. Foto 383—385.

¹ Doc. 199, vol. II.

² Pentru răspunsul guvernatorului Teleki v. doc. 150.

Oradea, 3 mai 1848

Méltóságos Báró Cultus Minister Úr!

Miután méltóságod ministeri osztályában egyházi egyének is valláskülömbég nélkül alkalmazva vannak, igen fájdalmasan esne az e hazában lakó egy millió görög egyesülteknek, és ha Erdély egyesülend, másfél millió görög szertartású katolikusoknak, hogy ha az egyenlőség és viszonosság elve egyedül rájok nem alkalmaztattnék, és nékiek az egyházi rendből képviselőjök a ministeriumnál nem volna, ennél fogva, kötelességem érzetétől föl buzdítva, fő tisztelettel Szilágyi József nagy váradi görög egyesült kanonok urat, hittudort, káptalanomnak az utolsó ország gyűlésen követjét, ki 10 évek le forgása alatt mint egyházi irodám igazgatója az egyházi ügyek kezelésében magának jártasságot szerzett, méltóságodnak ajánlom, hogy őt a görög katolikusok részéről tanácsnoknak a katolikus egyházi osztályban kegyesen alkalmazni méltóztassék.

Egyébbiránt kegyeibe ajánlott maradok Nagy Váradon az 1848. évi Május 3-án méltóságodnak alázatos szolgája

Erdélyi Vazul NVáradi görög egyesült püspök

Mărite domnule baron ministru al cultelor!

La departamentul ministerial al excelentei voastre sînt angajate fețe bisericesti fără deosebire de religie. Ar fi foarte neplăcut ca principiul egalității și al echității să nu fie aplicat în cazul celor un milion de greco-catolici care locuiesc în această patrie. În eventualitatea că se va înfăptui uniunea Transilvaniei, atunci se vor adăuga încă un milion și jumătate de greco-catolici, care nu au la minister reprezentanți din partea ordinului lor bisericesc. De aceea, însuflare de sentimentele mele de datorie, îl recomand ilustratății voastre pe prea cuviosă sa domnul canonic greco-catolic Iosif Silaghi de la capitolul meu de la Oradea, doctor în teologie și deputat la ultima Dietă a țării. În decurs de un deceniu a dobîndit experiență în administrarea cehiunilor bisericesti în calitatea lui de director al cancelariei mele eparhiale. Să binevoiți în mod milostiv a-l angaja în calitate de consilier din partea greco-catolicilor la secția bisericii catolice.

De altminteri mă recomand în grațiile excelentei voastre și rămîn slujitorul supus al dv.

La 3 mai 1848 la Oradea

Vasile Erdeli, episcop greco-catolic din Oradea.

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Valás és Közoktatásügyi Minisztérium, Elnöki iratok. Foto 1 303.

Odorheiu Secuiesc, 3 mai 1848

Méltóságos egyházi fő tanács!

Látván gondári gyűlésünk, mi szerént a jelen politica mozgalmak között a tanítás és tanulás célarányoson nem folyhat, és az ifjaknak edgyüttes több rosszat, mint jót okozhat, kiknek megtörténetű rendetlenséget jelenleg

illő módon és sikerrel eltávolítani lehetetlenség, valamint azt is tekintetbe vévén, hogy sokan élő sem jöttenek, s az előjöttek közül is némelyeket szülők még az első napon viszán vittenek, s a szülők a mostani környelmények között gyermekeik távol léte miatt, kijelentésük szerént — nyugottan nem lehetnek; mindeneknél fogva igen szükségesnek láta gondári gyűléstünk az ifjúságot addig, míg a tanulás folytatására ismét öszve hívni célarányosnak látandja, — másnapon elbocsáttani. Mely aránt midőn a méltóságos egyházi fő tanácsot riszteleettel értesítenők, alázatos tisztelettel öröklünk a méltóságos egyházi fő tanácsnak alázatos szolgái:

A Székely Udvarhelyi Ev. Ref. fő Tanoda előljárói
ifj. Sebesi István, gondnok
Magyarósi Sz. József, igazgató
Sylvester Dienes
Kis Ferenc

Székely Udvarhely, Majus 3-án 1848.

Mărite Consistoriu bisericesc suprem!

Adunarea noastră curatorială consideră că în toiul frămîntărilor politice actuale, învățămîntul și studiile nu se mai pot desfășura în mod corespînzător. În plus, prezența laolaltă a tinerilor poate cauza mai mult rău decît bine. În prezent sănătatea imposibil de evitat cu sorti de izbîndă, și în măsura dorită, eventuale dezordini. Trebuie luat în considerare și faptul că mulți au lipsit de la școală, iar dintre cei care s-au prezentat, unii s-au dus acasă la părinții lor încă din prima zi. Conform declarațiilor lor, în actualele împrejurări părinții nu pot fi linistiți atâtă vreme cît copiii le sănătatea plecați de acasă. De aceea, adunarea noastră curatorială crede necesar să lase acasă tineretul pînă la data cînd va considera oportun ca învățămîntul să fie reluat. Aducîndu-i la cunoștință cele de mai sus măritului Consistoriu bisericesc suprem, îi rămînem cu umil respect servi supuși

intendenții școlii superioare reformate din Odorheiu Secuiesc:
Sebesi István junior, curator
Magyarósi Sz[óke] József, director
Sylvester Dienes
Kis Ferenc

Odorheiu Secuiesc, 3 mai 1848

Original. Arh. Centrală a Eparchiei Reformate din Cluj-Napoca. Fond. Arh. Consistor. Reformat din Transilvania, nr. 113/1848.

Sfîntu Gheorghe, 3 mai 1848

Méltóságos Fő Király Bíró Úr!

A tegnapi napon, a Rikán belölli 4 református egyház vidékek papjai itten Sepsiszentgyörgyön tartatott köz gyűlésükbe panaszolák, hogy a megyékbe sok helyet a kiváltságos osztály azon meg fontolt ténye által, mi-

nél fogva a közlakosok e forradalmi időszakban eddig használt hajlékaikból kihányatnak, vasba veretéssel fenyegéttetnek, oly ingerületség idéztetett elő, mely hova hamarabbi kitörést hozhat létre, sőt amiatt ők maguk is, mint akik a kiválságos osztály és a nép között állanak, most ezekhez, majd amazokhoz húzással gyanúsítottván, méltatlanságokkal illetteinek, fenyegéttetnek. Melyekhez képest a tiszteletes gyűlés meghagyásából bátorokodom hivatalos tisztelettel méltóságot arra kérni, méltóztasson úgy intézkedni¹, hogy az ily síralmas következményeket előidézhető tények megszüntetvén, papjaink gyanúsítgatása is, mely a köz csend, béke, egyetértés érdekében befolyásokot csökkentheti, eltávolíttassék. Ezenkívül afelől is értesítendőnek határozza e szent közgyűlés méltóságodot, miszerint maga részéről is intézkedett afelől, hogy papjaink minden tegyenek meg, amit a köz csend és bátorság fenntartására hivatalokból folyólag célszerűnek tartandának. Melyeknek hivatalos tisztelettel való kérése és tudatása után alázatos tisztelettel vagyok a méltóságos fő királybíró úrnak alázatos szolgája

A Rikán belölli 4 Ev. református traktusok május 2ikán tartatott gyűlése határozatából. Sepsiszentgyörgyön, 1848 május 3ikán

Gödri Ferenc, helyettes szentközönségi jegyző

[Rezoluție]

Irassék vissza, hogy nevezze meg a hibásokat, átaláson nem lehetvén intézkedni.

Măria voastră domnule jude regesc suprem!

Preoții celor patru districte bisericesti de dincoace de Rica s-au plâns ieri la adunarea generală ținută aici la Sfântu Gheorghe, că în multe locuri ale scaunului nostru, clasa privilegiată a recurs la o măsură nechibzuină pentru această epocă revoluționară: i-a alungat pe locuitorii de rînd din locuințele folosite de ei pînă în prezent, amenințându-i, în caz că s-ar fi opus, cu legarea în lanțuri. În aceste vremuri revoluționare o atare măsură nechibzuină a stîrnit frămîntări care pot cauza imediat o revoltă. Mai mult, din acest motiv [preoții] își, situați între clasa privilegiată și popor, sunt acuzați că țin cînd cu unii, cînd cu alții, fiind insultați și amenințați. Din această cauză, împuernicit de adunarea preotească, mă încumet, în calitate mea oficială, să rog respectuos pe excelența voastră, să binevoiți și lăua măsură¹, în aşa fel, încît să fie înălțurate faptele care provoacă asemenea deplorabile urmări. Să înceize și insinuările la adresa preoților noștri. Ele ar putea să le scadă influența pe care o exercită în favoarea liniștii publice, a păcii și concordiei. În afară de aceasta, sfânta adunare generală a mai hotărît să î se raporteze ilustritatii voastre din partea ei că a întreprins măsuri ca preoții noștri să facă din oficiu tot ceea ce cred de cuvîntă pentru menținerea liniștii și securității publice. După solicitarea, respectiv îștiințarea, celor de mai sus, rămîn cu umil respect, supusul serv al excelenței voastre, domnule jude regesc suprem. Din hotărîrea adunării generale din 2 mai a celor patru districte bisericesti reformate de dincoace de Rica.

Sfântu Gheorghe, 3 mai 1848

Gödri Ferenc, notar adjunct al sfîntei comunități

[Rezoluție]

Să i se scrie să-i numească pe cei vinovați, întrucât nu se pot întreprinde măsuri „în general”.

Original, Arh. St. Sfântu Gheorghe, Fond. Arh. Scaun. Trei Scaune. Acte prezidiale, nr. 163/1848. Foto 7709—7711.

¹ V. doc. 106.

74

Sibiu, 3 mai 1848

Löblicher Magistrat!

Gestern, am 2ten May l. J. Abends ist Seine Excellenz der Landesgouverneur hier angelangt und hat mit seiner Excellenz dem Commandirenden und dem Herrn Comes conferirt. Die Ursche der Reise des Herrn Gouvernators war die Anzeige des Herrn Commandirenden, daß, wie es bereits bekannt ist, die drei Szekler Compagnien Insubordination sich hatten zu Schulden kommen lassen um daß hiezu selbe durch Provincialisten verlockt worden seyn. Seine Excellenz sollten demnach solche Maßregeln treffen, daß die Sache wieder in das gehörige Gleis kommen möge, ansoasten fürs 1te der Commandirende alle Truppen von Clausenburg abziehen würde und fürs 2te des Gouvernators Excellenz die für Clausenburg zugesagten Gewehre sich von Szent György fassen lassen möge. Der Herr Gouvernator hat nun den Grafen Mikes von Zeck nach Háromszék geschickt, um wo möglich diese Sache in guten Gang bringen zu lassen.

Heute früh halb Sieben Uhr ließ Herr Comes die Deputirten auf 8 Uhr zu sich beruffen, um dem Herrn Gouverneur unsere Hochachtung zu erweisen. Nach kurzer, aber sehr guthmütiger Bewillkommung sagte sogleich Seine Excellenz, jetzt wollen wir sehen, was der Landtag machen wird. Ich erlaubte mir zu bemerken, daß die Nation wenige Hofnungen von demselben hätte, worauf Herr Gouvernator erwiederte, ja sie dürfe sich freylich zu einem neuen Andreanum keine Hofnung machen, allein ihre Municipal Verfassung, ihre Beamten zu wählen, nur nicht von einer sich selbst ergänzenden Comunität, wird aufrecht erhalten werden, dann ihre Sprache können sie auch sprechen, worauf, nachdem Seine Excellenz in einem sehr beschränkenden Sinne sich zu erklären schienen, ich sagte, nach dem neuen Sprach Gesetz werden wir uns benehmen, ja, ja, war die Antwort. Weiter erklärte Seine Excellenz, auf dem Landtag werden überhaupt keine Bedingungen gemacht werden können, sondern bey dem ungarischen Ministerium können einige behertzte Deputierte ein etwaiges Verlangen vorbringen. Weiters, sagte er, auf dem Landtag wird eigentlich die Gallerie oder werden die draußen entscheiden.

Seine Excellenz betrachte die Union als ausgemachte Sache und glaube, daß auf dem Landtag nicht viel Federlesens gemacht werden könne^t.

Gegen den Herrn Comes hat sich Herr Gouvernator gestern erklärt, daß die sächsichen Stühle, freylich so wie jetzt, nicht bestehen können und der geographischen Lage wegen Cronstadt und Bistritz anders abgetheilt werden

müßten. Seine Excellenz sind eine bedeutende Authorität und somit sehen wir nun klarer, was uns bevorsteht.

Ich halte den Gegenstand für wichtig genug, um solchen durch Estafette Einem löblichen Magistrat bekannt zu geben, und füge noch bei, daß vom Löblichen Publicum eine Erklärung bezüglich der Union sehnlichst erwartet werde.

Seine Excellenz, der Landes Gubernator sind heute um 9 Uhr zurückgefahren.

Mit vorzüglichster Hochachtung beharrend, Eines löblichen Magistrats gehorsamer Diener

Joseph Graef
Richter und Univ. Deputirter

Hermannstadt, am 3ten May 1848

Es ist wohl noch mehreres von den andern Deputierten bemerkt und besprochen worden, aber ich berichte nur das Wesentlichste buchstäblich.

Original. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Brașov, Comunitatea Centumvirală, pachet. Communitäts-Akten 1848, 2—400, nr. 302. Foto 10 832—10 835.

¹ Este vorba de declarajia guvernatorului Teleki, prin care i-a avertizat pe Iaderii Universității săsești că „uniunea” era un lucru hotărît și că ea va fi votată de dieta stăriilor privilegiate de la Cluj, indiferent de opoziția sașilor sau românilor.

75

Brașov, 3 mai 1848

Eingereicht am 3. Mai 1848

Die zur Verhandlung der Landtagsgegentände zusammengesetzte Commission berichtet zufolge Auftrags vom 26. April 1.J. zu den Zahlen 1866, 1867/1848, es hätten sich zwar Magistrat und Communität bereits für die Annahme der Vereinigung Siebenbürgens mit dem Königreich Ungarn unter bestimmten Bedingungen erklärt, die Erklärung über die zu stellenden Bedingungen aber auf die Zeit, wenn hierüber im nächsten siebenbürgischen Landtage berathen und beschlossen, werden, würde ihren zu diesem Landtage zu entsendenden Deputirten vorbehalten.

Da die Art und Weise der Union noch nicht festgesetzt, sey, sondern nach der Repräsentation die siebenbürgischen Stände vom 3. November 1847 und des ungarischen VII. Reichs Artikels vom Jahr 1847/8 nach einer beiderseitigen Übereinkunft unter Genehmigung Seiner Majestät vor sich gehen müsse, so habe Kronstadt durch seine Beiträts Erklärung einem Beschlüß der Nations Universität in keiner störenden oder beeinträchtigenden Weise vorgegriffen, noch zuwider gehandelt; denn es könne der zu fassende Universitätbeschluß wohl über ein oder andere Bedingung der Union, nicht leicht aber auch über Annahme oder gänzliche Verwerfung der Union durch Siebenbürgen zweifelhaft seyn aus nachstehenden Gründen:

a) in der berührten Repräsentation hätten die siebenbürgischen Stände und die sächsische Nation durch ihre Deputirten, unter der Bedingung der

Aufrechterhaltung ihrer alten Rechte und Freiheiten sich zur Union geneigt erklärt.

b) sey es unbestritten, daß das Fürstenthum Siebenbürgen, ohngeachtet seiner Selbstständigkeit, von der ungarischen Krone unzertrennlich sey, indem Laut dem Artikel 18/1741 Ungarns und Artikel 6/1791 Siebenbürgens, und der pragmatischen Sanction die gesetzlichen Könige Ungarns zugleich Landesfürsten Siebenbürgens seien, daher ein Abfall Siebenbürgens von der ungarischen und Anschluß an eine andere Krone, ohne Verletzung der eigenen Landesgesetze, nicht denkbar sey.

c) Unter den angeführten Umständen trete die Nothwendigkeit ein, über das Verhältniß, in welchem Siebenbürgen in Zukunft zum Königreich Ungarn stehen und bei den bedeutend veränderten Regierungs Formen dieses Reichs von Seiner Majestät weiter regiert werden solle, die angemessenen Bestimmungen in gesetzlicher Weise festzustellen.

Werde hiebei erwogen, wie durch die neusten ungarischen Reichsgesetze das Königreich Ungarn ein eigenes vorantwortliches Ministerium nebst Volksrepräsentation bei dem gesetzgebenden Körper erhalten hat, wie daselbst künftig Jedermann an den gemeinen Lasten und Steuern betheiligt, die Frohdienste, Zehndentrichtungen und Arriticität aufgehoben, ein Gesetz über Censurfreiheit und Gleichberechtigung der verschiedenen Religionen zu Stande gebracht, und insbesondere im 5. § des angeführten VII. 1847/8 ger Ungarischen Reichs Gesetzes die besonderen Gesetze und Freiheiten der Siebenbürger, welche der Union nicht im Wege stünden, dagegen der National Freiheit und Gleichberechtigung günstig seyen, angenommen und aufrecht zu erhalten feierlich angelobt werden, so erhelle auf den ersten Augenblick, daß bei diesen, von Grund aus umgestalteten und den Zeiterfordernissen mehr als die gegenwärtige Verfassung Siebenbürgens entsprechenden neuen Einrichtungen Ungarns, daß Eingehen in eine Union Siebenbürgens mit dem Mutterlande Ungarn¹, wenn nicht keinen, doch weit weniger Besorgnissen unterliegen könne, als vor jener Zeit, welche der Sanktion der namentlich erwähnten neuesten ungarischen Reichs Gesetze vorherging.

Nichts desto weniger sei mit Sicherheit zu erwarten, daß die siebenbürgischen Landesstände im eigenen allgemeinen sowohl, als besonderen Interesse verschiedene Bedingungen zur Vereinigung stellen werden, um die besonderen Rechte und Freiheiten, welche dem erwähnten Principe nicht entgegen und mit dem Zeitgeist nicht im Widerspruch stehen, für sich zu erhalten, um nicht in dem großen ungarischen Reiche völlig aufgelöst zu werden. Es versteht sich von selbst, daß das nämliche auch die Sächsische Nation thun werde und zu ihrer Selbsterhaltung thun müsse, obschon unter den nun sehr veränderten Umständen die Institutionen von Ungarn der freien Verfassung und bürgerlichen Rechtsgleichheit der Siebenbürger Sachen nun näher kommen, als bisher. Der Weg zu diesfälligen Verwahrung sei der nächste Siebenbürgische Landtag, und es sei, vermöge der unter den 3 Nationen bestehenden, beschworenen und allerhöchst sanctionirten Union, die Pflicht aller Landtags Mitglieder zur Aufrechterhaltung der Rechte und Freiheiten auch der Sächsischen Nation mitzuwirken. Damit dieses in einer feierlichen und für die Ungarischen Reichsstände verbindlichen Weise geschehen möge, dürfte mit demselben durch die Siebenbürgischen Landes Stände unter der Genehmigung Seiner Majestät ein förmlicher nicht nur für die Gegenwart, sondern auch für die Nachkommenschaft verbindlicher, schriftlicher Vertrag hierüber abzuschließen und den Gesetzen beider Länder (lege in perpetuum valitura) einzuverleiben nothwendig sein. Die Bedingungen, deren Aufnahme von Seiten der Sächsischen Na-

tion zu fordern wäre, seien in den am Schluß des Universitäts Erlasses vom 22. d.M. U.Z. 521 enthaltenen fünf Punkte bereits angegeben, und es könnte bei deren Stellung unter anderm auch auf den 19. Artikel des Andreanischen Diploms vom Jahr 1222, welches jeder König von Ungarn in seinem Inauguraldiplom zu bestätigen verbunden sei, hingedeutet worden. Da die Sachsen in Siebenbürgen ihre vorzüglichsten Freiheiten bei ihrer, auf die Einberufung durch die Könige von Ungarn erfolgten Einwanderung und während der Zeit, in welcher die ungarischen Könige auch Siebenbürgen regierten, erlangt hatten, und darinnen durch die nachfolgenden Könige mittelst feierlichen Privilegien und Gesetzen bestätigt worden seien, — und da diese althergebrachten Freiheiten und Rechte der Sachsen den neuen ungarischen Landes Institutionen nicht im Wege stehen, so könne ihre Garantie durch das Königreich Ungarn und dem gemeinschaftlichen Landesherrn um so mehr mit Zuversicht verlangt und erwartet werden, als dem Vorausgeschickten gemäß weder von einer beliebigen Amalgamation Siebenbürgens mit Ungarn, noch viel weniger von einer Unterjochung die Rede sein.

In Einzelheiten gegenwärtig schon einzugehen, scheine nicht an der Zeit zu sein, weil der Gegenstand erst bei der Verhandlung durch die Siebenbürgischen Landes Stände, oder vielleicht bevor noch durch die Siebenbürgische systematische Deputation eine bestimmte Richtung erhalten, und nach gegebener bestimmter Grundlage sämtlichen Kreisen des Landes ohne Zweifel Gelegenheit gelassen werde, nach dem in dieser hochwichtigen Angelegenheit noch zu machenden Erfahrungen und auszutauschenden oder zu berichtigenden verschiedenen Ansichten, ohne Übertreibung ihren Landtags Deputirten ihren Entschluß bekannt zu geben.

Die Comission sei daher der ohnmaßgeblichen Meinung, daß über die von der Sächsischen Nations Universität unterm 22. v.M. U.Z. 521/1848 an den Magistrat gemachte, — hier unter M.Z. 1866/1848 nebst dem Berichte unter M.Z. 1867/1848 rückengeschlossene Mittheilung, — die Erklärung des Kronstädter Publicums in der vorangeführten Weise mit dem Beifügen zu geben wäre, daß dieses Publicum nach widerholt anzustellender Berathung der Unions Sache durch die Universität, und einer angemessenen Fassung am Schluß des erwähnten Universitäts Erlasses enthaltenen 5 Bedingungspunkte, mit welchen man hierorts in der Hauptsache einverstanden sey, — annoch auch die Mittheilung des Resultates dieser wiederholten Universitäts Berathung an alle sächsischen Kreise wünsche, damit dieselben sich mit diesem Gegenstande auf das Genaueste bekannt machen, und noch zur gehörigen Zeit ihren Landtags Deputirten die Instruktionen in möglichster Übereinstimmung zu geben in Stand gesetzt werden möchten.

Beschluß. Der Stadt Communität mit dem Beifügen zuzustellen, daß der Magistrat der Ansicht sey: es solle beim 4ten Punkt der im Universitäts Erlaß gestellten Bedingungen zugesetzt werden „Sicherstellung und Erhaltung der Gerichtsbarkeit der sächsischen Kreise in dermaligem Stande“.

Roth

Vorgetragen am 3ten Mai 1848

Concept. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Brașov. Magistrat (acte scoase), 1848, nr. 1 978. Foto 9 689—9 692.

¹ V. doc. 39, n. t.

Dragu, 3 mai 1848

Felséges Királyi Fő Igazgató Tanács!

Nemes Doboka megyei völcsi birtokos Durus Józef máj napon reggel nállam megjelenvén, ezen visza várás mellett ide zárt nemes Doboka megyei füzesi népész (unitus pap) foradalmas levelét adván által — ebből azt következtethetem, aki ily leveleket írni méressel, bizonyoson a népet bujtogatta is — ezt avégett vagyok bátor bé küldeni, hogy méltóztat a felséges királyi fő Igazgató Tanács ez iránti bölcs rendeletei által a tárgyban szükséges intézkedéseket az illető helyekre és hozzá megtenni¹. Tiszteettel maradtam.

A felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak alázatos szolgája

Drág, május 3án 1848

Szabó Josef, tartományi biztos

Mărite Consiliu gubernial regesc suprem!

Proprietarul de moie Durus József din Elciu, nobilul comitat Dăbica, s-a prezentat azi dimineață la mine și mi-a predat această scrisoare cu conținut revoluționar, pe care o anexez, cu condiția să mi-o înapoiați; apartine preotului unit din Fizeș; din ea am putut conchide că cel ce a cutedat să redacteze o astfel de scrisoare, acela în mod sigur a instigat și poporul; îndrăznesc să-o înaintez pentru ca măritul Consiliu gubernial regesc suprem să binevoiască a da instrucțiuni corespunzătoare referitoare la subiect, aștăt forurilor respective, cît și în ce mă privește¹. Rămân cu respect sluga supusă a măritului Consiliu gubernial regesc suprem.

Dragu, 3 mai 1848

Szabó József, comisar gubernial

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5 865/1848. Foto 1 497—1 498.

¹ Guberniul îndrumă, la 4 mai 1848, sub același număr de înregistrare, pe prim-judele dirigitor al comitatului Dăbica să facă cercetări referitoare la cuprinsul raportului și să-l informeze despre acestea. Foto 1 499.

Cornești, 3 mai 1848

Ezen follyó 1848k esztendőben felsőbb parancsoknál fogva innen Sinfalváról ezen alábbiaktól szedtük el fegyvereiket, úgy mint Marosán Gábor molnártól egy hosszú puskát, Fekete Juontól egy karabé nagyságú puskát, Márk Kosziantól viszont egy karabé nagyságú puskát, Lakatos Sztojka Rupától egy

kardot hitvány hüvelyével s egy két csövű karabé nagyságú csövet agya és egyéb szerszámai nélkül, melyeket a nemes Aranyos szék archivumába lehető bététel véget felső járási duló biztos tekintetes Barla Béniam úrnak a mai napon átis adtam 3k May 1848ban

Balás Sándor, sinfalvi fő bíró

A fennebb kijelet fegyvereket Levéltárra bé vette Pünkösdi hava 3án 1848

Demién Mózes, levéltárnok

Potrivit instrucțiunilor venite de la forurile superioare, în acest an, 1848, am confiscat aici la Cornești următoarele arme: de la morarul Gabriel Maroșan o pușcă lungă; de la Ioan Fechete o pușcă de mărimea unei carabine; de la Marcu Costan la fel o pușcă de mărimea unei carabine; de la lăcătușul Rupa Stoica o sabie cu o teacă uzată, precum și o țeavă dublă de mărimea unei carabine, fără pat și alte piese. Acestea le-am predat în ziua de 3 mai 1848 onoratului domn jude al cercului superior, Barla Benjámin, pentru a fi depuse la arhiva nobilului scaun Arieș.

Balás Sándor, prim-jude din Cornești

Armele sus-menționate au fost preluate pentru arhivă la 3 mai 1848.

Demién Mózes, arhivar

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun. Arieș, nr. 233/1848. P.

78

Turda, 3 mai 1848

Csegezből elvett fegyverek

Gazdáinak nevek

Krisan Szimjen	3	pisztoj
Szasz Juon	2	"
Csongárdi Juon	2	"
Mokan Simion	1	"
Kerekes Györgyi	1	"
Major Todor	1	"

A fennebb ki jelelt fegyvereket május 3-án 1848ba levéltárba békvette

Demién
levéltárnok

Armele confiscate din Pietroasa.

Numele proprietarilor

Simion Crișan	3 pistoale
Ioan Sas	2 "
Ioan Ciongardi	1 pistol
Simion Mocan	1 "
Gheorghe Cherecheș	1 "
Todor Maior	1 "

Armele sus-menționate au fost preluate pentru arhivă la 3 mai 1848.

Demién, arhivar

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun. Arieș, nr. 233/1848. P.

79

Carei, 3 mai 1848

Fenséges Császári Királyi örököös Fő Herceg, Nádor Ispán s királyi Helytartó Úr, Kegyelmes Úr!

A megyénkben naponta kiki törő csend- és rendbontások s birtok megtámadások, mik a személybiztonságnak nem kevesebb veszélyeztetésével járnak együtt, azon aggasztó állapotba helyezék megyénket, miszerént a legerősebb rendszabályokhoz nyúlásnak, rögtönítő bíróság megyénkbeni felállításának mellőzhetlen szükségét látnók és éreznök.

Azon tekintetből tehát, hogy rendkívüli körülmények rendkívüli eszközök alkalmazását igénylik és azon reményben, hogy a rögtöni törvénynek már csak gyakorolhatása oly erkölcsi hatással lenne, miképen a lázzongók elrettentése és így személy s vagyon biztoságot eredményezne, mély tisztelettel folyamodunk fenségedhez, miszerént megyénkben a rögtönítő törvénynek — statarium — használhatását hova hamarébb kegyesen megengedni méltóztassék.

A kik kegyelmébe ajánlott nagy tisztelettel vagyunk Nagykárolyban, 1848dik évi május 3-kán tartott állandó bizottmányi ülésünkbeli, Fenségednek alázatos engedelmes szolgái

Szatmár megye közönsége

Alteța voastră arhiducală cezaro-regească, palatin și locotenent regal, binevoitorule domn!

Dezordinile și violențele ce se manifestă zi de zi împotriva proprietății și merg împreună cu amenințarea securității persoanei, au împins comitatul nostru într-o atare situație periculoasă, încit vedem și simțim necesitatea de a recurge la măsurile cele mai severe prin introducerea în comitatul nostru a judecătoriilor statariale.

Având în vedere că împrejurările extraordinare impun să se recurgă la metode ieșite din comun și sperând că însăși posibilitatea de a aplica legile statariale va avea ca efect moral securitatea persoanei și a averii prin intimi-

darea celor revoltăți, ne adresăm cu adînc respect alteței voastre pentru a ne permită cu toată bunăvoie să aplicăm urgent legea statutară.

Ne recomandăm cu mare respect ca umili servi ai grațici alteței voastre să își cei prezenți în ședința comitetului permanent ținută la Carei la 3 mai 1848

Comunitatea comitatului Satu Mare

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare, István főherceg nádori levélára, Miniszteri 1848, nr. 1 071/1848. Foto 12 401.

80

Lugoj, 3 mai 1848

Belügy ministeriumnak

Az 1848. 5 törvénycikk 10 §-nak értelmében sietünk minister urat tudósítani, miszerint

a) jelen közgyűlésünkben az új törvények egész terjedelmökben felolvasztatván, s hogy mindenki által megértessék oláh és német nyelven megmagyarázatván ünnepélyesen kihirdettetnek,

b) a választó kerületezés iránti kisgyűlésileg készített ide mellékelt terv megvizsgáltatván, megállapítottat, —

c) a választási ügy vezérletére Jakabffy Kristóf rendszerént alispán polgártársunk elnökkéte alatt egy 35 tagból álló középponti választmány kül-detett ki, — s felis esketetett —

d) megválasztatott továbbá a megye közönségének nevében működendő állandó bizottmány, melly közt megállapodás folytán a tiszviselői karon kívül 150 szabadon megválasztott egyénből álland.

Befejezésül megjegyezvén, hogy fennebbi eljárásainkban mind az új törvények, mind minister ūrnak folyó évi ápril 19-én kelt rendeletei zsinór mértekül szolgálnak.

395. maj. 3. közgyűlés 1848.

Ministerului de Interne

În înțelesul § 10 al legii nr. 5 din 1848 ne grăbim să-i aducem la cunoștință domnului ministru următoarele:

a) în prezența noastră au fost citite în întregime și în mod solemn noile legi în adunarea generală și, pentru a fi înțelese de către toți, au fost explicate atât în limba română, cât și în cea germană;

b) planul circumscriptiilor electorale anexat aici a fost dezbatut și stabilit într-o ședință restrânsă;

c) pentru coordonarea alegerilor a fost trimisă la fața locului o comisie centralizatoare compusă din 35 de membri sub conducerea compatriotului nostru, prim-vicecomitele comitatens Jakabffy Kristóf; au și depus jurămîntul;

d) a fost ales, de asemenea, comitetul permanent care va funcționa în numele adunării comitatense; potrivit unei înțelegeri unanim acceptate el se compune, în afară de funcționari, și din 150 de membri aleși în mod liber.

În încheiere arătăm că în procedura noastră sus-menționată ne-am con-
dus atât după noile legi, cît și după ordonanțele din 19 aprilie a.c. ale domnu-
lui ministru, care ne-au servit ca etalon.

Adunarea generală [nr.] 395 din 3 mai 1848.

Concept. Arh. St. Lugoj. Fond. Arh. comitat. Caraș, nr. 395/1848.

81

Lugoj, 3 mai 1848

395. Azon választmány, mely folyó évi 353. szám alatt a megye közön-
ségének nevében működendő állandó bizottmány tagjelöltjeire a választók által
adott szavazatok egybegyűjtésével megbízva volt, jelentést bemutatja.

395. mindenek előtt az állandó bizottmány tagjai számának elhatározása
kerülvén szőnyegre, annak száma a megyei tiszttisztelőkön kívül tekintve az e
megyei népességre, s körülményeinkre, százötvenben köz akarattal megálla-
pítattott.

A választmányi eljárás eredményének felolvásása előtt előterjesztetett:
hogy miután nem minden szavazattal bíró egyén jegyezté be a választmány-
nál a kisgyűléssleg kitűzött 3 nap alatt bizottmányi tagjelöltjeit, tehát hogy
ezek szavazati jogaitól el ne essenek, indítványoztatott: hogy a választmány
által bemutatott névjegyzékben foglalt egyének csak bizottmányi jelöltekük,
nem pedig valósággal megválasztottakuk tekintessenek, a túlsúlyval bíró nagy
többség azonban azon oknál fogva, mert mindenkinél saját jelöltjeit az e
közgyűlést megelőző három nap alatt a választmány előtt kijelenthetni teljes
szabadságában állott, ki pedig ezt elmulasztá, az szavazati jogával élni nem
akarónak tekintendő; nemcsak, de miután köztudomásra volt, mikép 150 egyén
nyervén meg a szavazatok többségét, ezek közül a legkevesebb szavazatot
nyerő is 775 s így határozott szótöbbségű szavazatot kapott, s így a netán
szavazataikat ki nem jelentők, a kimondott 775 szótöbbségnek úgyis aláren-
detetvén; ez indokoknál fogva az indítvány el nem fogadtatván, elhatároz-
tatott, hogy a bemutatott névlajstromban foglalt s szavazat többséget nyert
150 egyének — mint a kiknek személyében a többség bizalma központosult —
szavazati többséggel elválasztott bizottmányi tagoknak tekintessenek; minek
folytán a választmányi jelentés felolvastatván, abból kitűnt, hogy

1. Murgu Euthim	917	15. Vlăduț Alajos	877
2. Balogh László	913	16. Patyánszky György	877
3. Iváskovits György	906	17. Lovich Károly	873
4. Ifj. Kis János ügyvéd	901	18. Milánkovits Gergely	872
5. Palikutsevnyi Péter	893	19. Fogarassy Balázs	866
6. Petrovits Tivadar	891	20. Fogarassy Tivadar	866
7. Ifj. Szívós Pál	891	21. Pászku Miksa	865
8. Brukkenthal Mihály báró	887	22. Joanovits György	865
9. Bozsinka Axent	886	23. Reczey Sándor	860
10. Piácsek Pál	883	24. Asbóth Móric	858
11. Izsák Sándor	882	25. Alexandrovits Szilárd	854
12. Gyika Szilárd	881	26. Jagodics Pál	847
13. Athanaszievits György	881	27. Zakariás István	845
14. Marko János esperes	877	28. Gergely Károly	844

29. Adler Rezső	843	63. Vélja Miklós, tanár	811
30. Asbóth Adolf	843	64. Láday János	811
31. Jankovits Athanász	843	65. Nikolajevits Vazul	809
32. Brenner János	843	66. Csürcs Lajos	809
33. Fülöpp János	842	67. Fülöpp Sándor	808
34. Smidt Ödön	840	68. Frummer Géza	808
35. Jánkovits János	840	69. Sztojakovits Döme	808
36. Popovits Jova	838	70. Podhradszky Károly	808
37. Podhradszky Lajos	837	71. Jankovits, dubesti jegyző	808
38. Lázár Czápu	836	72. Gruits Szilárd, belintzi esperes	808
39. Mársovszky László ügyvéd	836	73. Jantsó Sándor	808
40. Duma Sándor orvos	835	74. Izsák István	808
41. Frummer Zsigmond	835	75. Bordán Vazul	808
42. Farkas jegyző	835	76. Sztojka Jakab	807
43. Knapp János	834	77. Horváth Miklós	806
44. Taglieber Josef	834	78. Szívós Lajos	805
45. Farkas György ebendorffii plébános	834	79. Ifj. Krengel Lajos	805
46. Tápay István	832	80. Eirich Antal	804
47. Bottka Pál	831	81. Forberger Lajos	803
48. Pallay Ágoston	830	82. Kis Ferenc írnok	803
49. Szívós András	828	83. Katona Ferenc, gombkötő	802
50. Kápra Sándor	825	84. Kotsuba Péter	801
51. Albini Vazul	824	85. Popovits Szilárd	800
52. Vantsa János	824	86. Mieszko Illés	800
53. Bodai Antal, esperes	819	87. Raits János	799
54. Oravetz István, szabó	818	88. Csonka asztalos	793
55. Vuja Ignác, esperes	817	89. Joánovits István, füzesi jegyző	794
56. Tulbure Kosztá, kölníki	816	90. Szél Károly	788
57. Paszku Fülöp	815	91. Katona Tivadar, fulagi pap	786
58. Bertsán János	813	92. Macsitkovszky Mátyás	785
59. Szappanyos Gábor	813	93. Nikolajevits János	783
60. Muni Frigyes	812	94. Partenie Grujeszko	782
61. Drágossy István	811	95. Mányó Pál, pap	781 ¹

395. Prin [adresa] nr. 353 a.c. comisia aleasă a fost împuternicită de adunarea generală comitatensă să funcționeze în numele ei și să strângă voturile depuse de alegători pentru candidații comitetului permanent. Ea își prezintă raportul.

395. Înainte de toate a supus dezbatării chestiunea numărului membrilor din comitetul permanent. Înindu-se seama de populația acestui comitat și de starea ei, s-a hotărât în unanimitate ca în afara de funcționarii comitatenși numărul lor să fie de una sau și cincizeci.

Înainte de citirea rezultatelor scrutinului electoral s-a anunțat, că n-a fost înscrisă de către comisie fiecare persoană cu drept de vot; anterior, s-a stabilit de către o adunare restrânsă că fiecare [cetățean trebuie] să se anunțe în termen de trei zile; totodată, pentru ca nimeni să nu fie privat de dreptul de a alege, s-a decis ca persoanele ce figurează în liste prezentate de comisie să fie considerate numai candidate pentru comitet și nu alese de facto; datează faptului că fiecare este îndreptățit și liber să declare în fața comisiei alese candidații săi în termen de trei zile înainte de a se ține prezenta adunare generală, majoritatea urmează să aibă cuvântul hotăritor; acela care nu-și va exer-

cita dreptul său de vot, se va considera că nu intenționează să-l folosească. S-au stabilit cele 150 de persoane, care au obținut voturile cele mai multe; dintre ele ultima a avut nu mai puțin de 775 voturi; toate au obținut deci o majoritate evidentă. Cei care nu au votat trebuie să se supună oricum majorității alegătorilor al căror număr s-a ridicat la 775. Din aceste motive propunerea [de mai sus] nu a fost acceptată. S-a decis ca cele 150 de persoane prezentate în liste de alegători să fie considerate membri aleși în comitet, întrucât au obținut cele mai multe voturi și în ei are încredere majoritatea. Din citirea raportului de alegeri reiese că [următorii candidați au obținut voturi]:

1. Eftimie Murgu	917	44. Taglieber Josef	834
2. Balogh László	913	45. Farkas György paroh din	834
3. Gheorghe Ivașcovică	906	Știuca	834
4. Kis János junior, avocat	901	Tápay István	832
5. Palikutsevnyi Péter	893	Bottka Pál	831
6. Teodor Petrovici	891	Pallay Ágoston	830
7. Szívós Pál junior	891	Szívós András	828
8. Brukenthal Michael, baron	887	50. Alexandru Capra	825
9. Axente Bojinca	886	51. Vasile Albini	824
10. Piácsék Pál	883	52. Ioan Vancea	824
11. Izsák Sándor	882	53. Bodó Antal, protopop	819
12. Constantin Ghica	881	54. Oravetz István, croitor	818
13. Gheorghe Atthinasievici	881	55. Ignat Vuia, protopop	817
14. Ioan Marcu, protopop	877	56. Constantin Tulbure din Cilnic	816
15. Aloisiu Vlad	877	57. Filip Pascu	815
16. Patyánszky György	877	58. Ioan Bercean	813
17. Lovich Károly	873	59. Szappányos Gábor	813
18. Milánkovits Gergely	872	60. Muni Frigyes	812
19. Bălaș Fogarași	866	61. Ștefan Dragoș	811
20. Teodor Fogarași	866	62. Gheorghe Milencovici	811
21. Pascu Micșa	865	63. Nicolae Velea, profesor	811
22. Gheorghe Ioanovici	865	64. Láday János	811
23. Rezey Sándor	860	65. Vasile Nicolaievici	809
24. Asbóth Móric	858	66. Csürcs Lajos	809
25. Constantin Alexandrovici	854	67. Fülöpp Sándor	808
26. Jagodics Pál	847	68. Frummer Géza	808
27. Zakariás István	845	69. Sztojakovits Döme	808
28. Gergely Károly	844	70. Podhradszky Károly	808
29. Adler Rezső	843	71. Iancovici, notar din Dubești	808
30. Asboth Adolf	843	72. Constantin Gruici, protopop	808
31. Atanasie Iancovici	843	din Belinț	808
32. Brenner János	843	73. Jantsó Sándor	808
33. Fülöpp János	842	74. Izsák István	808
34. Smidt Odón	840	75. Vasile Bordean	808
35. Jankovits János	840	76. Iacob Stoica	807
36. Jova Popović	838	77. Horváth Miklós	806
37. Podhrászky Lajos	837	78. Szívós Lajos	805
38. Lazăr Țapu	836	79. Krengel Lajos junior	805
39. Marsovszky László, avocat	836	80. Eirich Antal	804
40. Alexandru Duma, medic	835	81. Forberger Lajos	803
41. Frummer Zsigmond	835	82. Kis Ferenc, concepist	803
42. Farkas notar	835	83. Katona Ferenc, impletitor de	
43. Knapp János	834	nasturi	802

84. Petru Cociuba	801	90. Szél Károly	788
85. Constantin Popovici	800	91. Teoder Cătană, preot din Fîrlieug	786
86. Mieszko Illés	800		
87. Ioan Raici	799	92. Matei Macitcovschi	785
88. Cionca, tîmplar	793	93. Ioan Nicolaevici	783
89. Ștefan Ioanovici, notar din Fizeș	794	94. Partenie Gruiescu	782
		95. Paul Manea preot	781 ¹

Original. Arh. St. Lugoj. Fond. Arh. comitat. Caraș, nr. 1/1848, f. 298—299.

¹ Documentul întrerupt.

82

Lugoj, 3 mai 1848

394a. Krassó megye oláh ajkú népeinek képviselői és clerussa elő terjesztik: hogy ők Lugoson összejövén attról tanácskoztak: ha valyon a folyó évi május 27-ére kitűzött és egyedül az újvidéki szerb község által létesíténi kérő görög nem egyesült congressusra megjelenjenek-e vagy sem? eziránti közös megállapodásuk az Ión: hogy miután folyamodók az érintett congressus tartását a törvényhozástól nem kérték, sőt lételket az álladalom új alakulásával biztosítva látják, s ügyeiket a szerb hierarchiától elválva szerencsésb sikerkel intézhetendik; ez okoknál fogva a kihirdetett congressusra meg nem jelenendenekek. Egyébiránt a szerb hierarchiától elválás eszközlésére, s az idevonatkozó tárgyak kidolgozására, és azoknak a magyar ministerium elejébe léendő terjesztésére fölhatalmazták Marko János lugosi, Gruits Szilárd bárszai, Vuja György varadi espereseket, Velya Miklós theologia professorát, Murgu Euthim, Fogarassy Balázs, Paszku Miksa, Gozsdu Emáuel, Petrovits Tivadar, Joannovits György, Athanaszjevits György és Sándor, Joánovits István, Vaszits Andor és Bozsinka Elek urakat; — esedeznék ezek folytán, hogy eme elhatározásukról a magyar ministerium tudósítassék, s elnök al ispán úr, a karlovitzi érsek, vagy a püspökök részéről, a küldendő követek iránti netán téendő felszólítások eszközlésének felfüggesztésére, a folyamodók megállapodásáról tudósításra utasíttassék, — esedeznék végtére, hogy a fennebbi megbízásról bizonyság levél adattassék ki.

A folyamodvány felolvasása után a jelenvolt folyamodók kijelentik: hogy a megbízott tagok egyikéül Kápra Sándor is megválasztva lévén, a kiadandó bizonyítványban az ő neve is befoglaltassék.

394a A folyamodvány felolvastatván, s az abban foglalt kérelem iránt éppen semmi észrevétel sem fordulván elő, annak alapján a vallás és közoktatásügyi miniszterium a folyamodóknak fennebbi elhatározásáról haladéktalanul tudósítandó lészen. Egyébiránt Jakabffy Kristóf elnökpolgártárs oda utasítatik: hogy ha a karlovitzi érsektől vagy a megyés püspököktől a congressusra küldendő követek iránt hozzájá felszólítások jövendenének, azok eszközlését felfüggeszze, s a megkereső egyházi fő lelkipásztorokat a folyamodóknak a fennebbiekbeni megállapodásáról tudósítsa. A kért bizonyítvány, melybe Kápra Sándor neve is befoglalandó lesz, a megye hiteles pecséte alatt kiadatni határoztatván.

394 a. Reprezentanții populației românești și clerul acesteia din comitatul Caraș raportează că s-au întrunit la Lugoj și au dezbatut următoarele probleme: să se prezinte sau nu la congresul ortodocșilor fixat pe 27 mai a.c., care a fost inițiat exclusiv de comunitatea bisericească sîrbă din Novi Sad? Întrucât nu s-a solicitat în mod legal permisiunea pentru ținerea congresului, au ajuns la concluzia că existența lor va fi asigurată mai bine odată cu noua transformare a statului și că vor putea să-și rezolve problemele mult mai feiericit, dacă se vor despărți de ierarhia sîrbească. Din aceste motive nu se vor prezenta la congresul menționat. De altminteri, pentru înfăptuirea separării de ierarhia sîrbească, pentru pregătirea acesteia și pentru aducerea ei la cunoștința guvernului ungari, au împăternicit pe protopopii Ioan Marcu din Lugoj, Constantin Gruici din Baziaș și Gheorghe Vuia din Vărădia; pe domnii Nicolae Velea, profesor de teologie, Eftimie Murgu, Bălaș Fogarași, Micșa Pascu, Emanuel Gojdu, Teodor Petrovici, Gheorghe Ioanovici, Gheorghe și Alexandru Athanasievici, Ștefan Ioanovici, Andrei Vasici și Axente Bojinca. Il roagă cu acest prilej pe domnul vicecomite să înștiințeze guvernul ungari despre hotărîrea lor, pentru a se împiedica trimiterea eventualelor chemări delegațiilor. De asemenea, să fie înștiințați despre înțelegerea la care au ajuns petiționarii și arhiepiscopul de Karlowitz sau alții episcopi. În fine, cer ca despre împăternirea lor să li se elibereze o dovadă.

După citirea adresei, petiționarii prezenți declară că unul dintre membrii acreditați, Alexandru Capra, de asemenea ales, să fie și el inclus în dovadă.

394 a. Întrucât nu a existat nici o obiecție, după ce s-a citit adresa, iar cererea a fost inclusă în ea, hotărîrea de mai sus a adresanților va fi adusă fără întîrziere la cunoștința *Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice*. De altminteri, concetățeanul președinte Jakabffy Kristóf este îndrumat să nu dea curs somățiilor care i-ar parveni din partea arhiepiscopului de Karlowitz sau de la episcopii eparhiali privind trimiterea delegațiilor la congres; să înștiințeze totodată fețele bisericești despre convenția de mai sus. S-a hotărât ca dovada solicitată, în care va figura și numele lui Alexandru Capra, să fie emisă cu sigiliul oficial al comitatului.

Original. Arh. St. Lugoj. Fond. Arh. comitat. Caraș nr. 1/1848, f. 296.

83

Lugoj, 3 mai 1848

392 sz. Felolvastatott főhercgg István nádor és királyi helytartónak és gróf Batthyány Lajos ministerelnök úrnak folyó hó április hó 27-én kelt hivatalos rendelete, melyben tudatják, hogy Csernovits Péter temesi gróf s főispán a Torontál megyében kiütött lázongás elfojtása, s a bűnösök megbüntetésének eszközlése végett teljhatalmú királyi biztosnak kineveztetvéni, a többi ottan megnevezett hatóságok között e megyének is parancsoltatik, hogy rögtön ítélez bíróságot állítani, a felállítást kihirdetni, s a bíróságokat gyors eljárásra utalni kötelességenek tartsa. Melly rögtön ítélez jog a felsőbb rend szabályokban kijelölt minden esetekre, s különösen a békének, közcsendnek erőszakos kitörésekkel kísért lázzadás, lázítás, bujtotatás, s ennek következetébeni gyilkosságok, rablások, gyújtogatások általi megháborítása eseteire világosan kiter-

jesztve értendő jelen rendelete következtébeni kihirdetés után azonnal foganatba veendő¹.

Felolvastatott ezután az e rendelettel közlött következő tartalmú parancs: „a Torontál megyében ...”

Felolvastatott végteré Csernovits Péter úrnak, mint királyi biztosnak április 28-án elnök alispán úrhoz gyors postán intézett hivatalos levele, melyben tudatja, hogy a fennebb érintett oknál fogva királyi biztosnak kineveztetvén, egyszerűmind felhatalmaztatott arra is, hogy minden hatóságokban, melyekben a közcsend és rend fentartása céljából szükségesnek talállandja, a rögtön ítéleti jog gyakorolhatása iránt intézkedjék; — ennél fogva tehát a megye részére ezt megadni szükségesnek találta, s fölhatalmazza a megyét, hogy a rögtönítő jognak kihirdetése, a bíróság kinevezése, életbeléptetése iránt haladéktalanul intézkedjék.

392. Ezen megyének népessége legnagyobb részben oláh ajkú lévén, a vérbíróság gyakorolhatását megengedő parancsnak oláh nyelvre lefordítatása minden teendők elsőjének ismertetvén el, Fogarassy Balázs polgártársnak meg-hagyatik a parancs eredetben kiadása mellett, hogy azt rögtön oláh nyelvre lefordítatván, elnök alispán úrnak bemutassa, ki is azt haladéktalanul választmányilag megvizsgáltaván, szétküldözés végett a kiadó hivatalhoz átteendi.

Oda utasítattaván fő és alszolgabíró polgártársaink, hogy a közlött s oláh nyelvre lefordított parancsot minden halasztás nélkül kerületeikben szigorúan kibirdessék, élő szóval megmagyarázzák, és minden helység házára kifüggesztessék, különösen oda utasítatik Szerényi Antal szolgabíró, hogy az holnapi heti vásár alkalmával Lugoson dobszó mellett kihirdettesse, illetőleg a parancsot egész értelmesen olvasni tudó egyén által egész terjedelmébe felolvastatni rendelje. Meghagyatván a parancs értelmében kerületbeli tiszttviselő polgártársaknak, hogy ha kerületeikben, valamely lázadásra, lázításra, bujtogatásra, a rend s belcsend akármiképpen megzavarására, a vagyon és személy bátorság veszélyeztetésére, ha bár csak készületeket veendenének észre, arra rögtön és minden halasztás nélkül felelet terhe alatt elnök alispán polgártársnak bejelenteni műlhatatlan kötelességeknek ismerjék.

A vérbíróság alakítására vonatkozólag elnökük Jakabffy Kristóf s Makay Sándor alispánok, közbírákul Bruckenthal Mihály báró, Fogarasy Balázs, Gyika Szilárd, Joánnovics András, Jagodics Pál, Kiss András, Milánkovics Gergely, Pászku Miksa, Piacsek Pál, Petrovics Tivadar, Palikucsevný Péter, mindenjára főszolgabírák, jegyzőkül rendszerinti aljegyző polgártársak ezen-nel kineveztetnek.

Megkéretni fognak továbbá csanádi római catholicus, nagyváradi görög egyesült, a temesvári és verseci görög nem egyesült püspökök, miszerint lelkészeiket az egész megyében oda utalni szíveskedjnek, hogy a vérbíróságnak a megyébeni felállítását és előfordulandó esetekben gyakorlatba vételét a templomokban a szószékről kihirdetessék.

Egyszersmind köztudomásra lévén, miszerint görög nem egyesült püspök urak, e megyébeni papjaikhoz átalakkulásunkra vonatkozólag bizonyos körlevelet bocsátottak, melynek tartalma több helyeken a hatósági tiszttviselők, úgy a kerületekben működött választmányok irányában bizalmatlanságot és kettékedéseket idéztek elő, miknek folytán megkéretni fognak nevezett görög nem egyesült püspök urak, hogy amennyiben körülményeik engedik, a megye több pontjain rövid körutat téve, a népet kellően felvilágosításak az ország jelen állapotjáról a hozott törvények célzatáról és lényegéről, és miután a nép azon balhiedelemben van, mintha királyunk ő felségének, kit a nép I-ső Ferdinánd császár név alatt ismer, Magyarországbani uralkodása megszüntetése vétetett volna célba — kellően felvilágosítassék, miszerint fiúi kegyelettel szeretett

uralkodó királyunk Magyarországnak V. Ferdinánd név alatt királya lenni nem szünt meg, s jelenleg is dicsőségesen országol. Ha pedig püspök urak körutat nem tehetnének, megfognak kéretni, hogy a körülmenyeket körlevél útján hova hamarabb felvilágosítás, s e szerint a lábra kapott balhiedelmeket papjaik által megdönteni szíveskedjenek.

Nr. 392. S-a dat citire ordonanței oficiale din 27 aprilie a.c. a locnitorului regelui, arhiducele palatin řtefan, și a primului ministrului, contele Batthyány Lajos. Prin ea se aduce la cunoașterea numirea comitelui suprem al Timișului, contele Csernovits Péter, în funcția de comisar plenipotențiar regal pentru a reprima revolta din comitatul Torontal și a proceda la pedepsirea vinovatilor. Totodată, se ordona și autorităților acestui comitat să anunțe introducerea tribunalului statarial și să-i îndrume pe judecători să acioneze rapid. Acest drept statarial va fi aplicat imediat după anunțare și va fi extins categoric asupra tuturor cazurilor fixate de instrucțiunile superioare, îndeosebi cînd va fi vorba: de tulburări ale păcii și liniștii publice însotite de revolte violente; de îndemnuri la răscoală; de instigări și omoruri; de jafuri și incendieri, să-vîrșite în urma lor¹.

Apoi s-a făcut cunoscută ordonanța anunțată prin acest decret, care are următorul conținut: „în comitatul Torontal“.

La urmă s-a dat citire scrisorii oficiale a domnului Csernovics Péter în calitatea lui de comisar regal, pe care a trimis-o domnului președinte vicecomite, prin ţafetă, la 28 aprilie. În ea face cunoscut că datorită cauzelor de mai sus a fost numit comisar regesc împăternicit să ia măsuri în toate jurisdicțiile în care va considera necesar pentru aplicarea dreptului statarial, în vederea menținerii ordinii și liniștii publice. Consideră că e necesar să-l aplice și în comitatul [Caraș]. A împăternicit comitatul să anunțe aplicarea statariului, să înființeze tribunalul și să întreprindă măsuri neîntîrziate pentru intrarea lui în funcțiune.

392. Populația acestui comitat este în majoritate românească; de aceea se consideră ca fiind deosebit de importantă traducerea în limba română a decretului care permite intrarea în funcție a tribunalelor statariale; iară de ce, pe lîngă emiterea în original a acestui decret, s-a trasat sarcina concetăeanului nostru Bălaș Fogarași să-l traducă în limba română, să-l prezinte președintelui vicecomite, pentru a fi dezbatut imediat în comisia aleasă și a fi expediat oficiului de emitere pentru difuzare.

Concetăenii noștri prim-judele nobiliar și vicejudele nobiliar au primit porunca strictă să anunțe imediat în circumscriptiile lor decretul tradus în limba română, să-l explice prin viu grai și să-l afișeze la primărie în fiecare localitate; judele nobiliar Szerényi Antal a fost îndrumat în mod expres ca la tîrgul săptămînal din Lugoj, care se va ține miîne, să-l anunțe cu toba, sau să ordone citirea decretului în întregime de către o persoană ce știe să-l expună limpede și răspicat; concetăenilor funcționari cercuali li s-a ordonat să considere ca o obligație datoria de a raporta neîntîrziat vicecomitelui, concetăeanul nostru președinte, în cazul în care vor observa în cercurile [plasele] lor pregătiri pentru răscoală, îndemnuri la răscoală, instigări, incendieri sau orice fel de tulburări ale ordinii și liniștii interne, ce ar puteau periclită securitatea averii și persoanei.

Pentru constituirea judecătoriei statariale prin aceasta se numesc ca președinți vicecomiții: Jakabffy Kristóf și Makay Sándor; ca judecători: baronul Michael Brukenthal, Bălaș Fogarași, Constantin Ghica, Andrei Ioanovici, Jagodics Pál, Kiss András, Milánkovits Gergely, Mîcșa Pascu, Piacsek Pál, Teodor

Petrovici, Palikucsevny Péter, cu totii prim-juzi nobiliari; ca notari, con-cetărenii noștri vicenotari.

Vor fi rugați apoi episcopii: romano-catolic de la Cenad, cel greco-catolic de la Oradea și cei ortodocși de la Timișoara, respectiv de la Vîrșet, să binevoiască să-i îndrume pe preoții din eparhiile lor să anunțe de pe amvon înființarea tribunalului statarial, precum și cazurile ce intră în competență acestuia.

Totodată este știut că domnii episcopi ortodocși au trimis circulare preoților lor din acest comitat privind transformările noastre; prin conținutul lor, au pricinuit în mai multe locuri neîncrederea față de funcționarii dregătoriilor, precum și față de comisiile care au activat în districte; din acest motiv, numiții domni episcopi ortodocși vor fi rugați, ca în măsura timpului de care dispun, să facă scurte vizite în cît mai multe localități din comitat pentru a lămuri poporul în mod corespunzător despre starea actuală a țării, despre scopul legilor adoptate și despre esența lor; poporul nutrește convingerea greșită că în Ungaria s-ar intenționa înlăturarea de la domnie a maiestății sale [imperială] Ferdinand I; să fie lămurit în mod corespunzător că iubitul nostru domnitor, de care suntem atașați ca de un părinte, nu a incetat de a fi și în prezent regele Ungariei, sub numele de Ferdinand al V-lea, și de a domni glorios; dacă domnii episcopi nu pot face vizite, atunci sunt rugați să binevoiască și da lămuriri cît mai urgente prin circulare și a combată prin preoții lor opinile eronate care s-au răspîndit.

Original. Arh. St. Lugoj. Fond. Arh. comitat. Caraș, nr. 1/1848. f. 292—295.

¹ V. doc. 269, vol. II.

84

Arad, 3 mai 1848

Alólírottak a középponti választmánynak folyó 1848-ik év április 24-én tartatott ülésében J.K. 44. sz. a kiküldetésünknel fogva, a folyó év ápril 27-én Nagy-Péł helységében egybe gyűlvén s a kirendelt katonai karhatalmat bé vár-ván, ennek kíséretébe Gyulavarsánd felé indulunk¹, hova megérkeztünk előtt a karhatalmat vezető kapitány úrnak kérdésére, ha biztosak lennének-e, ha valy-lyon a lakosság nem volna-é felfegyverkezve és az ellenszegülésre elhatározva, jelen volt Institoris Ignác szolga bíró, Koncs Lajos péli jegyző elő adák, mi szerént bizonyosabb az ellenszegülés, miért a választmány szükségesnek láitta még-llen a katonaság szükséges védelmi állapotba helyhezterődne a bírót s elöl-járókat és Popovits Iszailla lelkészét kezesekül ki rendelni, kíköt is Pitner Péter járásbeli csendbízlos által a falu eleibe ki rendelvén, azok a választmányt és karhatalmat fogadván, tudomásunkra adák, mikép a faluba béke, csend és rend uralkodna, mellyeket megérvén egyetembe választmány egy testületbe a katonai karhatalom kíséretébe a falu házáig reggeli 10 órakor beérkezett, hol a katonaság a helybeli és vidéki számos lakosoknak szeme láttára rendbe fel ál-lítatván fegyvert töltött; — ezek után az egybe gyűlt népnek kiküldetésünk okát oláh nyelven megértelmezvén, fel szollítottuk a lakosságot, hogy tekintve a ministeri levél és törvény rendeletét, miszerént az illy hâborgást okozók minden károk, költségekre nézve saját vagyonukkal és személyekkel felelősök

legyenek, azért, nehogy az ártatlanok a vétkesékért szenvendni kéntelenítessének, fedeznének őszinte mindeneket fel és a választmányt a munkálatba elősegítve iparkodjanak a katonai karhatalom itt léttétől és ez által a községet jelen feszült állásától felmenteni; továbbá, a már előttünk felfedezett némely izgatókat a nép tömegből békfogatván el záratásukat rendeltük el, ezek után végre a napi rendet meg magyaráztuk neki, mikép őszve csoportozásuktól, hármasával együtt beszélgetésuktól, el lennének tiltva, mert a cirkáló őröknek kötelességül tétetett azokat a választmány elejébe állítani, hol rögtön megfenyítetni fognak, továbbá az estvéli dobszó után mindenkinék az utszán járni tilos légyen, kivéve oly rendkívüli esetet, ha valaki beteghez orvosért vagy lelkészét kéntelenítetne menni, illy esetben is ha akár a cirkáló őrség, akár a felállított őrök előtt haladna el, annak felszollítására azonnal meg áljon, külömben azon veszélynek teszi ki magát, hogy mint lázongó tekintődne, a meg nem állás esetébe utána fognak lőnni, — és azon esetbe, ha ne talán éjjel a dobot rendkívül megvernék, minden ház tulajdonos tartozik ablakjába gyertyát gyújtani, külömben mint makacs engedetlen azonnal fenyíték alá fog véterni: — s miután ezeket nékiek elegendőleg meg magyaráztuk, a népet hazatakarodni rendeltük, a katonáságot szállásainra a kép osztottuk el, hogy a már feljelentett izgatókhöz hármasával, miután két napra való kenyér és hús élelmezéseket elrendeltük volna, osztottuk fel, tiszt urak pedig, valamint az alól írott választmányi tagok is, az uraság vendég szobáiba fogadtatánk be.

Ezeknek eképpeni elrendelte után délután a választmány a vizsgálathoz fogott, melynek négy napig szakadatlansági folytatott eredményét /. alatt békmutatjuk. — Tapasztalván azomban, hogy fel szollításunkra a lakosok közül senki a botrányos kihágást felfedezni nem akarna, fel szöllítöttük munkálatunk folytán Institutoris Ignác szolgabíró urat, miszerént tájékozásul Udvardi Károly volt gyulavarsándi jegyzőnek alispán úrholz bádoti folyamodását által tenni, mellyet // alatt vissza, úgy Udvardi Károlynak fel szöllításunkra bék adott nyilatkozatát .//., gyulavarsándi jegyző állásáról lemondását .//., alatt ide rekesztjük.

Vizsgálatunk nyomán tudományába jövén, miszerént az esemény alatt Koncs Lajos nagy-péli jegyző úgy az eleki² káplán is jelen voltak s az uradalmi tisztek szinte hon voltak, a választmány kötelességének esmérte ezeket is nyilatkozatok be adására fel szöllítani, melynek következébe bék adott írásbeli nyilatkozatokat 5., 6., 7. /. és Udvardi Károly volt gyulavarsándi jegyzőnek történet leírását 8. /., rajta elkövetett megkínzásáról kiadott látleletet 9. /., ez alkalommal okozott kára és kölcsége jegyzékét 10. /. — az orvosi díjak jegyzékét 11. /., végre pedig a vizsgálat 1. szám alatt kihalhatott Popovits Isaila gyulavarsándi lelkésznek vallomásába, a jegyző által elkövetett zsalrolások jegyzékét 12. /., alatt ide zárva bémutatjuk.

Beérkezésünk napja estvéjén, az az ápril 27-én estvéli fél tíz órakor a katonai karhatalom vezéri kapitányánál azon jelentés tétetvén, mikép az uraság tisztartónéjánál, egy helybeli oláh lakos olyatán fenyegető szavakkal jelent volna meg, vigyáz asszonyom, mint élelmezed a tiszt urakat, ne hogy megsirasd, és azzal eltűnt volna, mire a karhatalom mind a fel állított, mind a kirendelt őrököt meg kettőzette és a tisztartói lakhoz őrököt rendelt, az egész dandárt pedig azonnal fel doboltatta, s a választmány kötelességét tellyesítendő azonnal az uradalmi tisztartónéhoz a dolog történetét meg vizsgálendó általment, kitől azon nyilatkozást vette, mikép a feladásba felreértés légyen, mivel a vallatás végett eleve letartóztatott Gules Josif apja részeg fővel jövén hozzá, nem fenyegetőleg, hanem térdén álva kérte, légyen fiának a nálla élelmező tiszt uraknál pártfogónéja és ha nem tudna segíteni, leg alább ne is árcson.

Mellyekről értesítetvén, a már sorba állított karhatalmat azonnal szét oszlattuk: tapasztaltuk azomba ez alkalommal, mikép a ki adott parancs következtébe az rendkívüli éjjeli dob verésre az egész községe minden ablakba gyertya gyújtatott, mit az ingerültség lecsílapodása bizonyos jeléül vettünk, — ezentúl más kihágás nem történt, kivéve, hogy azon kiadott parancs ellenére, miszerint csoportokba öszve jönni tilos légyen, április 28-án a cirkáló őrok által együt találtatván békísértettek, a választmány által hat pálca ütésekkel megfenyítettek, a lakosok azontol folyvást minden rendeletre engedelmeseknek, nyugodt béküknek bizonyították magokat.

April 30-án vasárnap a választmány a helybeli görög nem egyesült szent egyházba tartott isteni tiszteletre meg jelenvén, mi alatt a katonai karhatalom tiszteleget; — annyival inkább, hogy értesültünk, mikép a római catholica szentegyházba mise nem fog mondani, — hol választmányi tag kurticsi esperest Dán György úr a választmány felkérésére a népet kioktatandó egy egyházi beszédet tartott.

Ebbeli eljárása folyamán a választmány azon tapasztalást merítette, miszerént a jegyző kitétele húsvét másod napjára közösségen eleve elhatározott szándék volt, mit szolgabíró Institoris Ignác úrnak húsvét első napján közbe jötte és Moldován Juonnak arcul verése csak előbb idézett kitörni; minél fogva a falu lakossai ezen kihágásba részint mint lázítók, részint mint ingerlők, részint mint verekedők és végre mint a verekedésbe részt vevők igen egyaránt vétkesek, mennyibe a vizsgálat fonalán ezeket kinyomozhattuk³, mert ilylyeket név szerint *Lilla Isaila, Pop Gyorgye, Hotorán Juon if, Bille Ilie, Kardos Juon, Betye Mojsza, Pap Márk Todor, Gules Mojsza, Mészáros Isaillát*, Pitner Péter csendbiztos vezetése alatt a megyei foglárók és a katonai karhatalomból vett segéd őrség kísérete mellett a megyei tömlöcbe békésértettük, Muszkán Szánd, ki a vallomások nyomán a forradalomba lévő tömeget még ingerlette, hon nem létte miatt ez alkalommal bé nem küldethetvén; Pitner Péter csendbiztosnak béhozatalát kötelességül hagytuk.

Meg jegyezük itten 1-ör mikép *Gules Mojszát*, ki ellen a vizsgálatba semmi terhelő körülmenyt nem találtunk, a békisért vasban állók elindulások reggelén mint verekedő vétkest, úgy *Mészáros Isaillát* mint a népet másik ingerlő és lelkesítőt május 1-én fedezvén fel, azon nyilatkozattal hogy Aradon tömlöcbe többeket fognak fel fedezni, vallatás nélkül kísérteitük bé.

2-or Miszerint Udvardi Károly volt jegyző nője Spech Imre főszolgabíró úrnak azt adván elő, mikép Hotorán Szánd fia Juont, a verekedés alkalmával megesnérvén, kérte, csillapítaná le a verekedőket, ne vernék férjét agyon, ki becsületes ember, mire az említett fiú gúnyos mosolyal tekintvén reá azon szavai közti, becsületes férjed majd megmutatom, felső szűr öltönyét nyakából levetvén, felgyűrközve, a szobába, hol férjét verték volna egy bottal béróhant — ezt, valamint apját a választmány valatás alá vette körülmenyessen, azomba mindenkor tagadásba maradott, s mivel a feladó jegyzőnél Gyulavarsándról eltávozott, a választmány a szükséges szembesítést meg nem téthette.

3-or Tapasztalta a választmány azt is, mikép a fő tényezők az egész községebe mind az oláh ajkú, mind magyar lakosok között sőt az uradalmi tisztek előtt oly félelmeseik, hogy azoktól tartva, vallomást, felfedezést tenni tartózkodnának, a szembesítéstől pedig írtóznának, sőt annyira terjedett mikép volt jegyző Udvardi Károlyt a gyulavarsándiaktól félelmekbe még a szomszéd eleki lakosok a felgyújtatártól tartva bé fogadni vonakodnak.

Kelt Aradon, május hó 3-án 1848.

Institoris László, választmányi elnök
Csontos István, választmányi tag.

Conform hotărîrii comisiei centrale luată în ședință din 24 aprilie a anului curent 1848 și consemnată în procesul verbal sub nr. 44, subsemnatii delegați ne-am întrunit în localitatea Pilu la 27 aprilie, unde am așteptat sosirea unității militare detașate; împreună cu ea am pornit spre Vârșand¹; înainte de a sosi acolo, comandanțul unității, domnul căpitan, ne-a întrebat dacă suntem siguri că populația nu-i înarmată și nu este hotărâtă să se opuna; judele nobiliar Institoris Ignác și notarul Koncs Lajos din Pilu au răspuns că n-ar fi exclusă o împotrivire; din acest motiv comisia a considerat necesar să ordone chemarea judeului primar și a juraților [satului], precum și a preotului Isaila Popovici, pentru a-i folosi ca ostaceci pînă cînd armata se va pune în poziție de apărare; numiții au fost convocați la marginea satului de către Pitner Péter, comisarul cercului pentru liniștea publică; venind în întîmpinarea forțelor detașate, ei au informat, că în sat domnește pacea și ordinea; după ce a luat la cunoștință cele relatate, comisia a sosit la primărie, secundată de armată, înainte de masă la orele 10; în vîzul a numeroase persoane din localitate și din alte părți, armata s-a încolonat și a încărcat armele; apoi am somat populația adunată la ordine și am dat lămuriri în limba română asupra cauzei deplasării noastre; astfel, am arătat că potrivit ordonanței ministeriale și legii, locuitorii care vor produce tulburări vor răspunde cu averea și persoana lor pentru toate daunele și cheltuielile pricinuite; pe de o parte, pentru a evita ca nevinovații să fie siliși a suferi din cauza vinovaților, iar pe de altă parte, pentru a scuti armata de prezența ei aici, le-am cerut să declare totul în fața comisiei pentru a o ajuta în munca ei și a pune astfel capăt stării de încordare din sat; apoi am dispus arestarea cîtorva instigatori denunțați anterior în fața noastră de către popor și am ordonat întemnițarea lor; în continuare am dat explicații despre ordinea ce trebuie respectată în timpul zilei și noptii și am interzis discuțiile în trei; le-am arătat că patrulelor li s-a ordonat să-i aresteze pe cei ce ar proceda altfel, aceștia urmînd a fi imediat pedepsiți; le-am interzis de asemenea ieșirea pe străzi seara după baterea tobei; vor face excepție cazurile ieșite din comun și anume cînd cineva ar fi nevoie să cheme un medic sau un preot la un bolnav; în asemenea cazuri cei ce vor trece prin fața patrulelor sau a posturilor de veghe, la somarea acestora, să se opreasă imediat; altfel s-ar expune pericolului de a se trage focuri de armă asupra lor; în eventualitatea că noaptea s-ar bate toba în mod exceptional, atunci fiecare proprietar de casă va fi dator să aprindă o luminare în geam; altminteri va fi imediat pedepsit ca un contravenient încăpăținat. După ce am lămurit poporul în mod corespunzător, i-am ordonat să se întoarcă acasă, Ostașii i-am încartiruit în aşa fel ca la instigatorii denunțați anterior să ajungă cîte trei și am dispus să li se împartă pînă și carne, alimente de bază, pe două zile. Subsemnatii membri ai comisiei am fost găzduiți în camerele de oaspeți ale curții nobiliare împreună cu domnii ofițeri.

Interogatoriiile au început după masă și au durat fără întrerupere patru zile de-a rîndul. Rezultatele lor le prezintăm în anexa /. Am constatat însă că în pofida apelului nostru nimeni nu s-a grăbit să demaste contravenția de răzvrătire. De aceea, l-am somat în cursul lucrărilor pe domnul jude nobiliar Institoris Ignác să ne prezinte cererea notarului Udvardî Károly de la Vârșand, pe care a înaintat-o domnului vicecomite. Aceasta o retrimitem sub anexa //. La fel anexăm aci sub ///. declarația notarului Udvardî Károly de la Vârșand despre demisia sa din postul de notar.

Pe parcursul investigațiilor am aflat că în timpul desfășurării lor au fost prezenti notarul Koncs Lajos din Pilu precum și capelanul din Elek². Dregătorii domeniali erau de asemenea acasă. Comisia a considerat ca o datorie a ei să-i someze, pe cei anterior pomeniți, de a înainta și dinșii o

declarație. Drept urmare au trimis declarații în scris, pe care le anexăm aici în continuare sub nr. 5, 6 și 7 ./; descrierea evenimentelor de către fostul notar Udvardi Károly din Vârșand sub nr. 8 ./; dovada medicală despre schinguirea sa sub nr. 9 ./; lista pagubelor și cheltuielilor suferite de el cu acel prilej sub nr. 10 ./; lista cheltuielilor medicale sub nr. 11 ./; declarația preotului Isailă Popovici din Vârșand, care a fost audiatul nr. 1 al investigațiilor o prezentăm aici la sfîrșitul listei sub nr. 12; la fel și lista sănajelor săvîrșite de notar, pomenite în această declarație.

În 27 aprilie seara, cînd am sosit aici, pe la orele 9 și jumătate, s-a raportat căpitanului, comandanțul unității militare, că la soția intendentului proprietarului moșiei s-ar fi prezentat un român localnic, care ar fi rostit următoarele vorbe amenințătoare: „Ai grija doamnă, cum îi vei hrăni pe domnii ofițeri, nu cumva să te cărești”; după care ar fi dispărut. Drept consecință, armata a fost pusă în stare de alarmă, s-au dublat pazele și s-au detașat santinelele la locuința intendentului. Întreaga unitate a fost alertată cu toba. Comisia și-a făcut datoria, trecînd imediat pe la intendentul proprietarului moșiei pentru a investiga faptul petrecut. De la el am obținut declarația că a fost vorba de un denunț eronat. În realitate, tatăl arestatului Gulieș Iosif a venit la dînsul în stare de ebrietate, dar nu cu amenințări, ci dimpotrivă l-a rugat în genunchi să intervină la domnii ofițeri pentru a-i apăra fiul, iar dacă n-ar putea să-l ajute prea mult, atunci cel puțin să nu-l schilodească.

Aflînd acestea, am dispus ca soldații ținuți în formăție să se împărtășie imediat. Cu acel prilej am constatat însă că s-a respectat porunica dată de a se aprinde noaptea în întreaga comună luminări în greamuri la auzul tobei. Am considerat faptul ca semn sigur al calmării stării de încordare. Ulterior nu s-au produs alte contravenții. O excepție poate fi considerată totuși nesocotirea ordinului prin care se interzic întrunirile. La 28 aprilie au fost escortați de patrule cîțiva contravenienți. Comisia i-a pedepsit cu cîte șase niuele. De acum încolo locuitorii s-au dovedit pașnici și supuși la toate dispozițiile.

Duminică în 30 aprilie comisia s-a prezentat la slujba religioasă ce se oficia în biserică locală ortodoxă și armata i-a dat onorul. Am aflat, în schimb, că în biserică greco-catolică nu se va celebra slujbă. La rugămintea comisiei, unul din membrii ei, domnul protopop din Curtici, Gheorghe Dan, a rostit acolo o cuvîntare bisericească pentru instruirea poporului.

În timpul aciunii sus-menționate, comisia a ajuns la concluzia că întreagă colectivitate a pus la cale în mod premeditat alungarea notarului a doua zi de paști. Ea s-a petrecut mai devreme, în prima zi de paști, datorită intervenției judelei nobiliar Institutoris Ignác, care l-a pălmuit pe Ioan Moldovan. Ca atare, toți locuitorii satului sunt vinovați de această contravenție, fie ca instigatori, fie ca agitatori, fie ca bătăuși și deci ca participanți la încăierare⁹. În măsura în care am reușit să ne lămurim cu prilejul investigațiilor, am stabilit principali vinovați în persoanele lui Isailă Lila, Gheorghe Pop, Ioan Hotărăan junior, Ilie Bilea, Ioan Cardoș, Moisa Bete, Todor Marcu Pop, Moisa Gulieș, Isaila Mesaroș. Aceștia au fost escortați de către temniceri la închisoarea comitatului, sub conducerea agentului public Pitner Péter. Sandu Muscan, despre care s-a stabilit cu prilejul mărturisirilor că instigase masele la revoltă, nu a fost escortat cu acest prilej deoarece nu era acasă. I-am încredințat agentului public Pitner Péter sarcina să-l escorteze ulterior.

Aci remarcăm faptul că: 1. împotriva lui Moisa Gulieș nu am găsit nici o circumstanță agravantă cu prilejul investigării; la fel nici împotriva lui Isaila Mesaroș, care a fost depistat inițial ca unul din instigatorii și insuflătorii poporului; deși ei au promis că îi vor denunța pe alți vinovați, am dat dispoziție ca în dimineață pornirii celor puși în lanțuri spre închisoarea

de la Arad să fie escortat, împreună cu aceştia, Moisă Gulieş, fără a mai fi interogat, fiindcă și el este vinovat de încăierare;

2. În al doilea rînd, soția fostului notar Udvardi Károly a declarat prim-judelui nobiliar, Spech Imre, că în timpul încăierării l-a recunoscut pe Iuon, fiul lui Sandu Ilotăran; l-a rugat să-i tempereze pe bătăuși pentru a nu-l omori în bătăi pe soțul ei, care este un om cinstit; pomenitul fiu a privat-o cu un zîmbet batjocoritor și i-a răspuns prin cuvintele: „Am să-i arăt eu soțului d-tale cel cinstit”; apoi a aruncat de pe umeri cojocul și sufleciindu-și cămașa a năvălit cu o bîță în odaia în care soțul ei a fost maltratat; fiul și tatăl au fost interogați împreună amănunțit; dar ambii au negat; întrucât soția notarului, care a reclamat, a plecat de la Vărșand, comisia nu a reușit să facă confruntarea necesară;

3. În al treilea rînd, comisia a mai constatat că principalii vinovați produc o teamă atât de mare în întreaga comună, atât în rîndurile locuitorilor români, cît și în cele ale maghiarilor și chiar printre dregătorii domeniali, încît de teama lor aceștia refuză să depună mărturii și evită de asemenea confruntările; această frică generală a mers pînă acolo, încît locuitorii din comună vecină Elek se codesc a-l primi pe fostul notar Udvardi Károly, pentru ca cei de la Vărșand să nu le incendieze satul.

Datat la Arad, 3 mai 1848

Institutoris László, președintele comisiei. Csontos István, membru al comisiei.

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad, Actele Tribunalului corcțional, nr. 148/1848, f. 27—29.

¹ V. doc. 177 din vol. II.

² Localitate în R. P. Ungară.

³ V. doc. 178 din vol. II, cf. doc. 12.

85

Pecica, 3 mai 1848

Másolat 1848-ik évi április 29-én tekintetes nemes Arad megye részéről tartatott kisgyűlés alkalmával.

Jegyző Könyv 597. sz. a. Felolvastatott Csernovits Péter temesi gróf és főispán és teljhatalmú királyi biztosnak folyó év s hó 28-ról kelt hivatalos levele, melly szerint ezen rendeletéhez csatolt nádor és királyi helytartói s minister elnöki felhatalmazó levelei következtében a köz csend és rend megőrzése, úgy személy és vagyon bátorság biztosítása tekintetéből a jelen körülményekben felmerülő szükséghez képest e megyének rögtön bíráskodhatási jogot megadja, és azt a rögtön ítélt bíróság köréhez tartozó az e részben behozott törvényszerű szabályokban meghatározott vétkezési eseteken kívül — az ország békéjének s a törvényes közcsendnek erőszakos kitörésekkel kísért lázadók, lázítók, lázadásra bujtogatókra s annak következtében gyilkolások, rablások s gyújtogatások elkövetőire is kiterjeszti, — és a megyének meghagyja: mikép ezen rögtön bíráskodhatási jognak azonnali kihirdetése és a bírák kinevezésével tettleg életbe léptetése iránt a kellő rendeletek haladék nélkül megtegye.

Végeztetett

Ezen rögtön bíráskodhatási jog gyakorlatára a jelen körményekben szükségesnek talált királyi biztos engedelem, annak világos kitételével, mikép ezen jog gyakorlata kiterjesztettik mindenek fölött:

1-ör. Az ország békéjének s az ország törvényes közcsendének erőszakos kitörésekkel kísért lázadó, lázító, lázadásrai bujtogatóira, avagy annak következetében végbevitt gyilkolási, rablási és gyújtogatási vétkek elkövetőire, minden rang és személy válogatás nélkül.

2-or. Rablók, zsiványok s fosztogató úton állókra.

3-or. Gonosz gyújtogatókra, ott hol effélénk folytonosan s gyakrabban történnék, mégpedig mind ezek, mind amazok a polgári állásra és helyzetre minden tekintet nélkül, a katonai szökevényekre, katonákra, vagy hadi hatóság alá tartozó más személyekre is, ha az illető kerületben megtörtént kihirdetés után rögtöni bíróság elébe tartozó vétket követvén el, polgári törvényhatóság által elfogatnak.

4-szer. Valódi haramiják, zsiványok és úton állókra, azokra:

5-ör. Kik erdőkben és más rejtett helyeken lappanganak, egyenként vagy csoportokban fegyverrel és más gyilkos eszközökkel utasokat megtámadják, az utakat elállják s az embereket kifosztják.

6-or. Kik csárdákban, malmokban vagy helyiségektől távolabb fekvő magán helyeken fegyveresen rabolnak és fosztanak.

7-er. Kik a barmokat és marhákat a nyájakból fegyveres kézzel erőszakosan elhajtják.

8-or. Akár egyenként, akár csoporthoz felfegyverkezve, népes helyeken a házakat vagy embereket kirabolják és megfosztják, akár történt illy eseteknél gyilkosság, akár nem, járásbeli fő és al szolgabírák által minden közöttben kihirdetettet rendeltekít, meghagyatván egyszersmind mikép ezen rögtön bíráskodási jog engedelemnek a nép között illető községbeli lelkészek által a szónok székből leendő megmagyarázását és kihirdetését, valamint szinte ezen végzésnek köz szemle végett nyilvános helyekrei kifüggesszét eszközölkék és ezen eljárásokról, valamint a kihirdetésnek mikori történtéről első alispánynak jelentésüket megtegyék.

Továbbá a szükséghoz képest, ezen rögtön bíráskodásnak gyorsabb fogantatba vétele tekintetéből, ezen bíráskodás a megye helyzetéhez képest két kerületre osztatván fel, az egyik kerülethez a világosi és aradi, másikához pedig zarándi és borosjenői járás cartozván, melyről rögtön ítélez bíróságok elnökeivé az alispányok, bíráival pedig jelesen a világosi és aradi kerületre nézve: id. Bíró Imre, Bedekovics Vilmos, Csomortányi Károly, Dunyov István, Dániel István, Friebusz Károly, Glacz Antal, Jakabos Béni, Kiss Gergely, Kristyory László, Novák Péter, Tomasich Károly, báró Vörös Miklós — s az illető törvényes bizottság, zarándi és borosjenői kerületre nézve: Hendrey Pál, Csapó Gusztáv, Czárán Emánuel, Glatz Béla, Pappus János, Purgly János, Sánka Lajos, Szalbeck György, báró Simonyi Lajos, Tessényi Antal, Urbán Gyula, Vank Péter táblabírák; Kotsuba Mihály és Horváth Ádám tiszti ügynökök s az illető törvényes bizottság ezennel kinevezettnek.

Kiadta aljegyző Kosztolányi Antal

222/1848. Szószéki megmagyarázás és kihirdetés végett főtisztelendő Kengyelácz Emilián bodrogi apát őrnak azon hivatalos megkereséssel adatik ki, hogy a kihirdetés mikori megtörténtéről engem sietőleg értesíteni méltóztassék. Pécskán, május 3-án 1848.

Szőke Károly, szolgabíró

[Postscriptum]

Tekintetes Szolga Bíró Úr!

Hogy tekintetes megye részéről rögtéri bíráskodás eránt hozott, és velem 222/1848 f.e. május 3-káról között végzését az egyházi szóhelyről a jelenvolt népnek kihirdetvén és megmagyarázván tellyesítettem, ezennel tekintetes uraságodat sietve értesítem.

Copie [după procesul verbal] al adunării restrinse a nobilului comitat Arad din 29 aprilie 1848.

Proces verbal nr. 597. S-a dat citire scrisorii oficiale din 28 ale lunii și anului curent, trimisă de contele Csernovics Péter, comite suprem al Timișului și comisar regal plenipotențiar. Potrivit dispoziției sale, precum și pe baza scrisorilor de acreditare ale palatinului locotenental regal și ale primului ministru, a ținut seama de necesitățile ce se pot ivi în actualele împrejurări și a decis să acorde acestui comitat dreptul de judecătorie statarială pentru asigurarea liniștii și ordinii publice, a securității persoanei și averii. În afară de cazurile de culpabilitate care intră în sefra de activitate a judecătorilor statariale stabilite de clauzele legilor adoptate în acest scop, el se extinde și asupra răzvrătișilor, răzvrăitorilor, instigatorilor la răzvrătire împotriva liniștii publice, care vor provoca revolte violente; asupra acelora care vor săvîrși omoruri, jafuri și incendii. Comitatul să anunțe fără întîrzire introducerea procedurii statariale și să o pună de facto în aplicare prin numirea imediată a judecătorilor.

Se hotărăște:

să se exercite dreptul de judecată statarială, considerat necesar în actualele împrejurări, prin crearea unui comisariat regal; să se arate clar, că exercitarea acestui drept se extinde înainte de toate:

1. asupra tuturor instigatorilor la răzvrătire împotriva păcii și liniștii publice legale a țării, fără deosebire de rang sau persoană, dacă se vor dovedi vinovați de provocarea unor răscoale violente, în urma căror se vor săvîrși omoruri, jafuri și incendieri;

2. asupra tilharilor, haiducilor și jefuitorilor la drumul mare;

3. asupra incendiatorilor înrăiți, acolo unde asemenea cazuri se săvîrșesc frecvent de mai multe ori la rînd, fără a se ține cont de starea cetășenească și de situație; asupra ostașilor dezertori și a altor persoane de sub jurisdicția militară din respectivul cerc în cazul că vor săvîrși abateri prevăzute de procedura statarială, chiar dacă ar fi de competența instanțelor civile;

4. asupra tilharilor, haiducilor și bandiților de drumul mare, și anume;

5. asupra acelora ce se ascund în păduri și în alte locuri ferite și atacă singuri sau în grup, cu arme și cu alte unele ucigătoare, pe călători, pe care îi opresc în drum și îi jefuesc;

6. asupra acelora care săvîrșesc atacuri armate și jafuri în hanuri, mori sau în locuri îndepărtate și izolate de localități;

7. asupra acelora care, fiind înarmați, mînă cu forță animale și vite din turme;

8. asupra acelora care fiind înarmați jefuesc case sau oameni în locuri populate, singuri sau în grup, indiferent dacă în asemenea situații s-au săvîrșit ori nu omoruri.

Prim-juzii nobiliari [ai cercurilor] și juzii nobiliari ai plășilor sunt datori să anunțe introducerea statariului în fiecare comună. Totodată, sunt obligați să-i pună pe preoți să ceară de pe amvon poporului în fiecare comună să se supună procedurii statariale. De asemenea, să ia măsuri ca această decizie să fie afișată în locuri publice și să raporteze vicecomișilor despre data la care a fost anunțată.

În continuare, pentru a pune mai rapid în aplicare această lege statrială, în conformitate cu necesitățile, comitatul se va împărți în două cercuri. De primul cerc aparțin plășile Siria și Arad, iar de al doilea, plășile Zărard și Ineu. Aici vor deveni președinți ai judecătoriilor statariale vicecomișii. Ca judecători vor fi numiți, prin prezenta, după cum urmează: pentru cercul Siriei și Aradului: Biró Imre senior, Bedekovics Vilmos, Csomortányi Károly, Dunyov István, Dániel István, Friebisz Károly, Glacz Antal, Jakabos Béni, Kiss Gergely, Kristóry László, Novák Péter, Tomasich Károly, baronul Vörös Miklós; pentru cercul Zărandului și Ineu: Hendrey Pál, Csapó Gusztáv, Emanuel Taran, Glatz Béla, Pappus János, Purgly János, Sánka Lajos, Szalbeck György, baronul Simonyi Lajos, Tessényi Antal, Urbán Gyula, Petru Vanc; asesori nobiliari: Mihai Cociuba și Horváth Adám.

Emis de notarul adjunct Kosztolányi Antal.

222/1848. Pentru anunțarea și explicarea de pe amvon se va preda în formă oficială abatului de Bodrog Vechi, domnului Emilian Kendjelac, cu rugămintea de a binevoi să mă înștiințeze urgent despre data executării.

Pecica, la 3 mai 1848

Szőke Károly, jude nobiliar

[Postscriptum]

Onorate domnule jude nobiliar!

Prin aceasta vă informez urgent că am îndeplinit hotărârea nobilului comitat nr. 222/1848 din 3 mai a.c. pe care mi-ați adus-o la cunoștință.

Introducerea judecății statariale am anunțat-o și am explicat-o de pe amvonul bisericii, poporului adunat.

Copie. Arh. Mănăstirii Hodoș-Bodrog. Acte cartonate 1846—1850, f.n.

86

[Cluj], 3 mai 1848

Felséges Királyi Fő Kormány Szék!

A nemes Hunyad megyei szolgáló embereim több bujtogatók által ingerteltetve, a rend és közbátorság ellen lázonganak.

A marosbrettyiek nem csak nem szolgálnak, hanem egy majorság láb földemet magok között fel osztották, s számukra törökburzával be vetették.

Az ulyesiek is a szolgálatot fel mondta, a megyei tiszthatóság sem képes őket kötelességek mellé szorítni, csendességen tartni, avval mentegetődznek, hogy papjok oldozza fel őket a további szolgálattétel alatt.

Illyén is bizonyos emberek a majorság földek javadalmok felosztására bujtogatnak, mindenek némileg az ./ alatti levélből is megtettzenek¹.

A közbátorság, tulajdon szentsége kívánnya, hogy a bujtogatók minél előbb ki tudassanak, megzaboláztassanak, s az erőszakos értelet nép le csendesítessék, rendben tartassék, annak okáért

Alázatosan könyörgök a felséges Királyi Fő Kormány Széknek, méltóztasson az illyei jáoszágban s hozzájárulásban a rendet, közbátorságot, a bujtogatók megzaboláztatásával, földes úri javadalmok, jogok, törvény további rendelkezéséig fenn tartásával helyre állíttatni, a végett siető hatthatós rendelést tenni, míg a veszedelmes példa többle, véres eredményekre nem menyen². Mély tiszteettel vagyok a felséges Királyi Fő Kormány Széknek alázatos szolgája

Május 3 1848.

Báró Bornemisza Ignác

Mărite Scaun gubernial regesc suprem!

Oamenii meu din nobilul comitat Hunedoara, fiind instigați de mai mulți agitatori, se răzvrătesc împotriva ordinii și securității publice.

Cei din Bretea Mureșană nu numai că nu prestează robote, ci și-au împărțit între dinșii o tarla alodială, pe care au semănat-o cu porumb.

Cei din Ulieș au refuzat de asemenea prestațiile urbariale. *Ei susțin că au fost dezlegați de slujbele iobägești de către preotul lor.* Nici dregătorimea comitatensă nu e în stare a-i determina să fie liniștiți și a-i sili să-și îndeplinească îndatoririle lor iobägești.

La Ilia unii oameni îndeamnă să se împartă pământurile alodiale, lucru ce reiese parțial din scrisoarea ./ anexată¹.

Securitatea publică și sfîrșenia proprietății ne obligă a depista cît mai curind instigații și a-i înfrîna. Poporul neînțelegător și turbulent să fie calmat și silit la ordine. De aceea, implor cu umilință măritul Scaun gubernial regesc suprem: să binevoiască a restabili ordinea și securitatea publică pe domeniul din Ilia și pe cele apartinătoare; să asigure menținerea veniturilor proprietarilor de moșii și a drepturilor lor pînă la noi dispoziții legale; să disponă în acest sens grabnic și eficient pentru ca exemplul periculos să nu dea naștere și la alte acțiuni singeroase².

Rămîn cu adînc respect umilul serv al măritului Scaun gubernial regesc suprem.

La 3 mai 1848

Baron Bornemisza Ignác

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 819/1848. Foto 1 468—1 471.

¹ V. doc. 274, vol. II.

² În ziua de 4 mai 1848, sub același număr, Guberniul ordonă prim-judelui dirigitor al comitatului Hunedoara să întreprindă cercetări pe acest domeniu, să-i arresteze pe „instigații” și să stabilească vecchea ordine publică; la nevoie să facă uz de ajutor militar. Foto 1 472—1 473.

Iara, 3 mai 1848

Méltóságos Groff Fő Ispán Úr, Nagyságos Uram!

Közelebbről alázatos tiszteletemet téve nagyságodnál, az előtt pedig tudosításom által biztosítottam vala nagyságodat, hogy járásomba semmi zavar, ami tekintetbe vehető lenne, nem mutatkozik, sőt ami türtént is a két Podisága, Vidalj és Lunka részéről, általam kiegyenlítettettem; de ez, amint a méltóságos báró Thorotzkai János úr eő nagysága praefectusa Koncz Ádám úr hozzám intézett és ide mellékelt megtalálásából megették, újra megtagadta-tott, és nem valósult s úgy láttzik, hogy csak színlelt ajánlás volt amire magokat előtem köteleszték s a torockaiak által elhíntett konkoly már akkor gyökerezve volt ezen helyiségekbe, mert Kontz Ádám urat reinfec-ta vissza-utásítva a dézmát, szolgálatot s általánosan minden praestatiokat merőbe meg tagadtak, úgyszintén méltóságos báró Thorotzkai Józseffné eő nagyságától is megtagadatott, mely amint fennebb is említem, mind a fél tudós szellemű torockaiak bujtogatásából folyó koholmány, kik nagyságotknak az ígéretet a non putaremitől hogy megmenekedjenek a taxa meg adására nézve ugyan meg tettek, de tulajdonképpen megadni nem fogják s jelenbe a körüllevő helyiségeket ármánykodásaiak ki vitelére köpenyegül akarják fel használni, ami onnan ki tettek, hogy jelenbe ezen boldogtalan el csábított nép között azon veszedelmes elvet hintegetik emisszáriusaik által, miszerént ők erőszakkal ki vinni semmit sem fognak, de semmit sem is adnak a földes uraságnak, és ha a nagyságod engedelme is hozzájáruland, egy kis ártatlan ijesztéssel pro-bálok még egyet, t.i. bé parancsolom a nevezett helyiségekből a falus bírá-kot, s parancsolatul adom ki, hogy a fenn írt helyiségekbe a házakat, csüröket s pajtákot ki meszeljék és kitakarítsák minden további magyarázatot elmel-lőzve, s reméllem, hogy egyebet nélkik ha nem rendelek is el, fogják érteni, hogy a következése mi léend s hogyha nagyságos uram e sem használland, való-sággal kieszközölni nem ártana a katonaság iránt rendelkezni, mivel nagyon félő, hogy ezen ragadós nyavalya az egész környéket inficialni fogja — jelenbe semmi más mozgalmákat nem tapasztaltam, melyek tekintetbe vehetők lehetnének, mely alázatos jelentésem után alázatos mély tisztelettel maradtam méltóságos gróf fő ispán úr nagyságodnak alázatos szolgája

Jára, 3a Máji 1848

Pápai Lajos, szolgabíró

Mărite domnule conte comite suprem. Milostive domn!

Cu ocazia vizitei săcute recent domniei voastre, iar anterior, prin raportul meu, v-am asigurat că în plasa mea nu există nici o tulburare ce să ar putea lăua în considerare; ba mai mult, și cele întâmpinătă în cele două Poșage, Vidolm și Lunca [am considerat că] le-am adus la normal. Dar aceasta, precum reiese din informația d-lui Koncz Ádám, administratorul baronului Thorotzkai János, adresată mie, pe care o și anexez, așa se pare că n-a fost ceva real; că angajamentul luat în fața mea n-a reprezentat decit o simulare; că neghina însămînată între ei de către cei din Rimetea a și prins rădăcini în localitățile respective, căci sfidindu-l „reinfec-ta“ pe dl Kontz Ádám, au refuzat dijma, slujbele și, în general, toate prestațiile la cîmp; la fel au refuzat și cele datorate soției baronului Thorotzkai József; precum am arătat mai sus, [refuzul] se datorează instigaților celor din Rimetea, care se

consideră atotștiutori; pentru a se salva din non putarem au promis domniei voastre că vor achita taxa; dar, de fapt, n-o vor plăti; ei și acum vor să folosească localitățile învecinate ca paravan în realizarea intrigilor lor; aceasta reiese și din faptul că în prezent propagă prin emisarii lor, în rîndurile acestui chinuit popor ademenit, ideea periculoasă că nu se va scoate nimic de la el cu forță și că nu va da nimic nici stăpînilor de moșii. Dacă și domnia voastră veți fi de acord, eu mă voi folosi de o mică și nevinovată intimidare: voi convoca juzii primari sătești din localitățile amintite și le voi porunci să văruiască și să curețe casele, șurile și grajdurile fără a le da vreo explicație; sper că vor înțelege, fără a le mai ordona altceva. În cazul că nici aceasta nu va avea eficiență, n-ar fi rău să dați dispoziții privind folosirea armatei, deoarece este de temut că o atare epidemie va infecta întregul ținut. Pînă în prezent n-am constatat totuși nici o altă mișcare căreia să i se dea atenție. După cele prezентate mai sus, rămîn cu stîmă adîncă servul umil al preamăritului domn conte, comite suprem.

Iara, 3 mai 1848

Păpaș Lajos, jude nobiliar

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat. Turda. Acte Praesidiale, nr. 536/1848.

88

Sibiu, 3 mai 1848

Nagyszeben, Május 3. 1848

Méltóságos Báró Úr!

Ígéretemet beváltandó, bátor vagyok az itteni körülményekről s dolgok állásáról, melyek valóban kedvetlenek — méltóságodat tudósítani. Az unió iránti ellenszenvnek gyúpontja Szeben, mely hogy e kérdést megbuktassa, képes minden eszközt mozgásba hozni, — a Bolya vidékéni oláh mozgalmak is a szebeni szász bujtogatások eredményei. Jelenleg itt lévén a szász reactio kolomposai, vezérök, volt országgyűlési követ Schmith főnöksége alatt közegyetértéssel munkálódnak, s látván, hogy magok nem elég erősek, miután főkép közöttek is szakadás van — az oláhokat igyekeznek minden áron magok részükre nyerni, — s mit bánják ők, ha az egész haza lángba borul is, csak hogy ők a régi mellett maradhassanak? S ha tán az oláhok segélyével minket le is győznének, az oláhokat hasonlag megcsalják. Evégre conferenciák tartatnak hol kincstári fogalmazó Dunka Pálnál, hol Schmithnél, ki aztán órákig beszél nekik az unió ellen; és ezen conferenciák eredménye, hogy egy Popovics nevű kincstári írnok egy oláh proclamatiót írván, azt Bolyába, hová ő való, kivivén s az ottani oláh pappal publicálván¹, s a körülbelül levő falukban is, mind Vessződön, Hidegvizen, Mihályfalván stb. elterjesztvén, Vessződön az oláhok a templomi zászlóval elindulván, s a magyarokra halált kiáltva, a Fronius földjeit s erdejét kezdették is maguk között felosztani. (Froniusék be is futottak ide). Hidegvizen az oláh papok nem akarták fel olvasni a proclamatiót nekik, de felgyújtással s halállal fenyegették őket, s így csak erőszaknak engedve olvasták ezek fel. Meghalván azomban, hogy lecsendesítésükre katonaság akarna oda menni, s nevezetesen Csongrádi főjegyzőnek rábeszélésire a veszsződiek megtértek, s Csongrádit éjszaka álmaiból 2 órakor felköltve, úgy nyilatkoztak, hogy ha ő megígéri: mikép bántódások e tettekért nem leend,

s még közbenjáró lesz, hogy katonaság nem megyen oda, az engedelmességre visszatérnek, mit Csongrádi megígervén, s közülök választott követektől a főispányhoz levelet küldvén, ki őket hasonlólag efelől biztosítá, a szolgálatot megint kezdik tenni; s megígérék, hogy az országgyűlésig csendesen lesznek. A székelyek is egy nagy bolondságot követének el visszatérésükkel?; ki tudja, mi történik még velük? Mi pedig úgy várjuk őket ide, mint messiásokat, ők még félszben tarjanák ezeket a szászokat is, s hogy e kedves nemzet mily nemesen viseli most magát, legjobban megítélhetni az ide zárt röpiratokból, mik gombaként búvnak ki a földből, s miket most a vásár alkalmával minden felé osztogattak. Ha az országgyűlés hamarabb megytílik, s in ferventi ki-mondathatik az unió, minden nem történik, és így ki tudja még mi történetik 29ig — egész örökkévalóság! Ha itt körülne az ember, majd minden, még a legutolsó porszász kezében is fegyver van, feltűnő mennyire vásárolják mindenfelé a puskákat. Én eddig nem féltem, s még most sem akarok kétégségeesni, de két héttal bizodalmain a vér nélküli átalakulás iránt nagyon megcsökkent; mellyhez járulnak még a magyarországról borzasztó hírek is, miknek az írteniek úgy örülnek, mint koldus a garasnak. Popovics ellen a kinestár investigatiót tartott, s nem tagadta tettét, elfogva azonban nincs, — a hír szerént kivallotta, hogy az utasítást a szászoktól kapta. A szászok mától kezdve mind sárga fekete kokárdát kezdenek viselni, a németeket leírták. Megbocsásson kedves báró úr zavaros s rendnélküli soraiért, de részint sietek, hogy azokat átadhassam ki elviszi, részint örökölsz igatottsgában lévén, gondolatimat rendezni képtelen vagyok. Az országgyűlésre vissza megyek, de addig is, ha leend valami érdekes, kedves kötelességemnek fogom tartani méltósagoddal közleni, kinek kegyeibe magam ajánlva maradok alázatos szolgája

Tompa Imre

Sibiu, 3 mai 1848

Onorate domnule baron!

Pentru a-mi respecta promisiunea, mă încumet să înștiințez pe excelенță voastră despre circumstanțele și starea lucrurilor de aici, care sunt într-adevăr deplorabile. Focarul antipatiei față de uniune este Sibiu, care, pentru a o face să eșueze, e în stare să pună totul în mișcare. Frământările românești din regiunea Buia sunt de asemenea rezultatul instigaților săsești din Sibiu. În prezent, corifeii reacțiunii săsești se află aici și colaborează în bună înțelegere sub conducerea căpeteniei lor Schmidt, fostul deputat dietal. Văzind că ei însși nu sunt destul de puternici și mai ales că și între dînșii există o sciziune, se străduiesc să-i atragă de partea lor, cu orice preț, pe români. Nu le pasă că țara toată ar putea fi cuprinsă de flăcări, numai să rămână în situația de pînă acum. Chiar dacă ne vor învinge cu ajutorul românilor, ei îi vor înșela totuși pe români. Din acest motiv se țin consfătuiri cînd la concepțistul tezaurarial Paul Dunca, cînd la Schmidt. Acestea le vorbește ore întregi împotriva uniunii. Rezultatul consfătuirii lor a fost că un concepțist român de la Tezaurariat cu numele Popovici a scris o proclamație, pe care a dus-o la Buia, de unde este originar. A difuzat-o prin intermediul preotului de acolo și în satele din preajur: Veselud, Călvasăr și Boarta. La Veselud români au pornit cu steaguri bisericești, au strigat moarte ungurilor¹, și au început să împartă între ei pămînturile și pădurile lui Fronius (familia Fronius s-a și refugiat aici). La Călvasăr, preoții români nu au vrut să dea citire proclamației. Au fost amenințați însă cu incendierea și cu moartea, astfel că au trebuit să cedeze și s-o citească. Auzind însă că armata intenționează să se deplineze acolo pentru a-i

pacifica, la îndemnurile prim-notarului Csongrádi, cei din Veseud au bătut în retragere. Noaptea la orele două ei l-au trezit din somn pe Csongrádi și i-au declarat că se vor reîntoarce la supunere, dacă va interveni ca armata să nu se deplaseze acolo și va promite că nu vor trebui să suferă pentru faptele lor. Csongrádi a fost de acord și a trimis o scrisoare comitelui suprem prinț-urilor delegat ales de dinși. [Csongrádi] le-a făcut și alte promisiuni cu condiția să reînceapă prestarea slujsbelor iobagești. Au dat asigurări că pînă la dietă se vor comporta pașnic. Secuii au comis de asemenea o mare greșală prin întoarcerea lor. Cine știe ce va fi cu ei? Cert e că noi îi așteptăm ca pe niște mîntuitori. Ei ar putea să-i determine și pe sași la precauție. Acest popor amabil se comportă demn, ceea ce se poate vedea și din manifestele anexate aici. Ele sporesc ca ciupercile și acum cu prilejul tîrgului le împart peste tot. Dacă dieta s-ar deschide mai devreme și s-ar reuși votarea uniunii cu ardoare², toate acestea nu se vor mai întîmpla. Altfel cine știe ce se poate petrece. Pînă în 29 e o întreagă eternitate! Omul care culege aici informații are posibilitatea să observe că toți, chiar și ultimul săs mizer, dețin arme. Se poate constata fără echivoc cum achiziționează peste tot arme de foc. Pînă în prezent nu m-am temut și nu doresc nici acum să intru în panică. Totuși, în ultimele două săptămîni mi-a slăbit multă încrederea că se vor realiza transformări fără vîrsare de sânge. La acestea se mai adaugă și știrile teribile despre Ungaria; de care cei de aici se bucură ca cersetorii de pițule. Tezaurariatul a efectuat o investigație împotriva lui Popovici, care nu a negat fapta sa. El a rămas însă nearestat. Potrivit știrilor, el a mărturisit că a primit dispoziții de la sași. Începînd de azi, sașii s-au apucat să poarte cocarde galbene cu negru, abandonîndu-le pe cele germane. Să fiu iertat dragă domnule baron pentru rîndurile mele foarte învâlmășite, dar pe de o parte mă grăbesc să le pot da celui ce le va duce, iar pe de altă parte mă aflu într-o agitație permanentă. De aceea nu săt în stare să mi adun gîndurile. O să mă reîntorc cu ocazia dietei, dar și pînă atunci, dacă va fi ceva interesant, voi considera ca o datorie să vă informez. Recomandîndu-mă bunăvoieștei ilustrității voastre rămîn a dv. umilă slugă,

Tompa Imre.

*Original. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. Arh. fam. Apor, fasc. XXI, nr. 4.
Foto 10 189—10 192.*

¹ Autorul scrisorii, intenționat sau nu, confundă nobilimea cu totalitatea poporului maghiar; în realitate iobagii români din Veseud prin strigătul lor „moarte ungurilor” și-au exprimat dorința desființării nobilimii ca clasă exploataatoare.

² Autorul scrisorii aparține acelei părți a nobilimii maghiare din Transilvania, care nu numai că a dorit, dar a și acționat pentru uniunea cu Ungaria prin toate mijloacele, intrînd vedea în ea singura soluție de a-și perpetua monopolul puterii economice și politice în noile condiții ale orînduirii capitaliste.

lehetett, azon célból érkeztek volna, hogy onnan Balásfalvára menvén az oláh népet a hajdani Dák országuknak e honbani visszaállításának eszközösére buzdíttsák, és hogy egyik közüllök, még minekeltőt az odavaló rendőrigazgatóság a reá bízott e részbeni puhatolódás eredményit fel-jelentette volna, Brassóból az nap gyors szekeren útyát Szebenbe folytatta légyen, uraságodnak ez ötlethből kormányzó eő nagy méltóságának hivatalos távollétében ezennel meg-hagyni kívántam, miszerént a kérdéses kémlélőt, kire a brassai főbíró által, mint írja uraságod, már figyelmesztetett, — rendőri szemügy alatt tartatván, hogy ha a feladás szerént valóban valami vétkes működése észrevétenek, őt minden nyilvánosság kikerülésével tartóztassa le, és szelídén ide jövetele oka fejéből ki-kérdeztetvén, az erről munkálatot rögtön kormányzó eő nagy méltóságának küldje fel. Ha pedig már onnan el-távozott volna, azt is jelentse fel, hogy útyát merre vette, és mikor indult el?

A brassai főbírónak

Címzett uraságodnak az igazgatása alá bízott városba közelebből Oláh vagy Moldova honból meg érkezett négy valószínűleg kémlélők iránt az oda való rendőrséghez tett intézkedése tárgyában a közelebb el-enyészett Szentgyörgy hó 30dikáról fölterjesztett tudósítást kormányzó eő nagy méltósága hivatalos távollétében fel-bontván és annak foglalattyát ideiglenes tudomásul vévén, máj napon és jelen szám alatt Szeben várossa polgár-mesterének meg hagytam: hogy az egyik kémlélőt, ki aznap gyors szekeren Szebenbe utazott, és kire őt uraságod már figyelmeztette is, rendőri szem ügyelet alatt tartatván, ha vétkes működését észre venné, legottan a nyilvánosság ki kerülésével tar-tóztassa le és kihallgatásáról készítendő jegyző könyvet ide küldje fel.

Minél fogva uraságodnak is ezennel kötelességévé tészem, hogy az ottan még meg maradt kémlélőkre nézve az oda való rendőrigazgatóságra bízott puhatolás eredményét kormányzó eő nagy méltóságának haladéktalanul jelentse fel, addig is arról gondoskodván, hogy ezen egyének, ha valóban gyanúsoknak találtatnának, a nyilvánosság kikerülésével letartóztassanak és tisztességes őrizet alá vétessenek, ha pedig már onnan eltávoztak volna, azt is jelentse fel, hogy útyokat mere vették?

Kolosvárt, május 4dikén 1848

Judelui primar al Sibiului

Prin raportul oficial al judeului primar al Brașovului din 30 aprilie¹ năs-a adus la cunoștință că recent au sosit din Muntenia sau Moldova trei emisari, care poartă pseudonime; după cum se poate bănuia, din cele relate de ei, ar fi sosit cu intenția de a pleca la Blaj pentru a îndemna poporul român la restabilirea în această țară a Daciei de odinioară; unul dintre ei și-a continuat călatoria cu diligența, în aceeași zi, de la Brașov spre Sibiu, înainte ca direcția poliției de acolo să fi raportat rezultatele misiunii ce-i fusese încredințată; din acest considerent, în absența oficială a măriei sale guvernatorului, am dispus ca pe emisarul în cauză să-l țineți sub supraveghere polițienească; despre el — precum scrieți domnia voastră — ati fost încunostințat de judele primar al Brașovului; dacă potrivit denunțului să-ar putea observa într-adevăr că desfășoară vreo activitate subversivă, atunci să-l arestați, evitând orice publicitate; apoi să-l interogați fără violență despre scopul sosirii sale;

rezultatele investigației să le trimită imediat ilustratăii sale guvernatorului; în eventualitatea că se va deplasa de acolo, atunci să-mi raportați în care direcție a luat-o și cînd a plecat?

Judelui primar al Brașovului

Domnia voastră ați înaintat un raport în 30 aprilie luna trecută; în el ați relatat că au sosit recent în orașul pe care-l conduceți patru emisari probabili din Muntenia sau Moldova și că în legătură cu ei ați dat îndrumări poliției locale; în absența oficială a măriei sale guvernatorul am deschis raportul și am luat la cunoștință conținutul lui; azi, sub prezentul număr, am ordonat judeului primar din Sibiu ca pe emisarul plecat ieri cu diligență acolo — despre care domnia voastră l-ați și avertizat pe judele primar respectiv — să-l pună sub supraveghere polițienească; iar dacă ar obscrva că desfășoară o activitate subversivă, atunci să-l aresteze imediat evitînd publicitatea și trimînd totodată un proces-verbal privind interogarea lui.

De aceea, prin aceasta, încredințez domniei voastre misiunea de a raporta fără preget ilustratăii sale guvernatorului rezultatele cercetărilor efectuate de direcția poliției locale privind emisarii rămași acolo; pînă atunci aveți grija ca aceste persoane să fie arestate și puse sub o pază corespunzătoare în eventualitatea că într-adevăr vor fi găsite suspecte, evitînd publicitatea; în caz că persoanele ar pleca de acolo, atunci să-mi raportați încotro au luat-o.

Cluj, 4 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., nr. 1 055/1848. Foto 2 804—2 808.

¹ V. doc. 7.

90

Dragu, 4 mai 1848

Felséges királyi fő Igazgató Tanács!

Folyó hó 16 napján 5 758 u. 153. — nagy méltóságú kormányzó úr ö excellenciájának múlt hó 26án 936 elnöki szám alatti rendelések¹ értelmében — a vajdaházi oláh pap ellen a fogarasi görög egyesült püspök által ki parancsolt esperesti nyomozásra ki rendelt két esperestek folyó hó 2án megjelenvén, mit a felséges Királyi Fő Kormánynak tegnapi napon megírtam — és nyilatkozatokat az írt rendelésre fel is küldöttem, — de tegnapi napon szóval jelentvén, hogy ők is beírván a püspökkjökenek, mindaddig még arra tudósítást nem vesznek, munkálkodásokhoz nem foghatnak, úgy nemkülönben azt is jelenték, hogy ők a püspök ömeltóságától folyó hó 14kére Balásfalvára békével rendelve, és ha elindulások előtt kérdésekre választ nem kapnak, csak is Balásfalváról való visza jövetelek után foghatnak munkálatyokhoz; felséges Királyi Fő Igazgató Tanács! e vidékben minden az oláh papoktól jön, azok a legnagyobb bujtogatók, a köznép amit a papja, oskolamestere (déákja) mond, azt hiszi, amint a dolog fojamatyából látható — a vajdaházi (ki már nyomozás alá van rendelve), a drági, füzesi, ördögkeresztúri pap Prundus Pál (ki-

nek a kolosvári lyceumban tanuló két fiai Prundus János és Sándor az érdekkelt oláh programot több példányokban magokkal hozva — azt ki osztogatták, mégpedig minden példánt 8 forint váltócédulával fizettetve árulták, kiket e tényről jó lenne ott helyt kikérdeztetni, hogy az itteni dolgokkal tisztábban mehessünk) és ezen ide zárt két cédlácska értelmében a topaszentkirályi görög egyesült papok az okai a tudatlan nép elcsábításának. Mondatik ugyan, hogy Kettősmezőn lakó Rediger úrnak a fia — másodmagával jókedvűleg utazván a vajdaházi völgyön beszéllettek volna olyas bujtogató szavakat — de e még tisztán ki nem jött. Mely ilyetén jelentésem után tisztelettel maradtam.

A felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak alázatos szolgája

Drág, május 4én 1848

Szabó József, tartományi biztos²

Mărite Consiliu gubernial suprem!

După cum am informat măritul Guberniu regesc suprem, în conformitate cu ordonanța nr. 5758, u. 153, a excelenței sale domnului guvernator, emisă sub nr. prezidial 936 la 26 ale lunii trecute¹, ieri s-au prezentat cei doi protopopi trimiși de episcopul greco-catolic de Făgăraș pentru a efectua o anșetă confesională împotriva preotului român din Voivoden; declarațiile lor le-am și înaintat potrivit dispozițiilor oficiale; în raportul de ieri am informat că ei nu vor să accepte dispozițiile oficiale și nu se vor apuca de lucru, deoarece au fost chemați să se prezinte la Blaj în ziua de 14 ale lunii curente de către eminența sa episcopal; în acest sens au și scris episcopului lor; în caz că înainte de pornirea lor la drum nu vor primi răspuns pentru a ști căreia din cele două dispoziții să-i dea ascultare, atunci se vor apuca de lucru numai după ce se vor reîntoarce de la Blaj.

Mărite Guberniu regesc suprem! În această regiune tot răul vine de la preoții români; poporul de rînd crede ceea ce i se spune de către preoți sau dascăli, care sunt cei mai mari instigatori; astfel stau lucrurile: cu preotul din Voivoden (care conform dispoziției este chemat la cercetare); cu cel din Dragu; cu cel din Fizeș; cu preotul Paul Prunduș din Cristorel ai căruia doi fii, Ioan și Alexandru Prunduș, studiază la liceul din Cluj; aceștia au adus cu ei programul românesc în cauză, în mai multe exemplare, pe care l-au difuzat, vînzînd cu cambii de 8 florini exemplarul; ar fi bine ca ei să fie interogați pe loc, acolo, despre acest fapt, pentru a putea elucida mai bine chestiunile noastre de aici; precum reiese din cele două hîrtii anexate aici nu preotul greco-catolic din Sîncraiu Almașului, ci cei de mai sus sunt vinovați de ademenirea poporului neștiitor; se afirmă că și fiul domnului Rediger din Chechiș ar fi călătorit cu cineva prin valea Voivoden după bunul plac și ar fi rostit cuvînte instigatoare; dar acest lucru nu s-a clarificat încă. Închei raportul și rămîn cu stimă servul supus al măritului Scaun gubernial regesc suprem.

Dragu, 4 mai 1848

Szabó József, comisar teritorial²

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5 899/1848. Foto 1 510—1 511.

¹ Doc. 23.

² Cf. doc. 91.

Cluj, 4 mai 1848

Költ 1848 pünköst hó 3kán
Beadatott 1848 pünkösdi hó 4kén
Előadatott 1848 pünköst hó 4én

Tartományi biztos Szabó József idei 5 758. U. 153. szám alatti rendelet¹ következtében, mellynél fogva az rendeltetett neki, hogy a vajdaházi görög egyesült hitű lelkész által Drág helységében és azon vidékben elkövetett bujtogatások kinyomozására a fogarasi püspök által kirendelt egyházi biztosok, iklodi lelkész Popovics Pantaleon és széki esperest Thekár Györgyel együtt a fennforgó kinyomozást kezdje meg, a fennevezett egyházi biztosok nyilatkozatát küldi, mellyben jelentik, hogy mind addig, míg e tárgyban illető előjárójuktól utasítást nem veendnek, a kinyomozást polgári biztos jelenlétében nem kezdhetik meg.

Miután a vajdaházi görög egyesült hitű lelkész bujtogatásainak kinyomozására a fogarasi püspök által a nagyméltóságú fő kormányzóhoz múlt hó 21ről 431 szám alatt felküldött és 936 E. idei számmal jegyzett jelentés szerint már akkor kirendelt egyházi biztosok megbízatásukban olly hanyagul eljárva, rendelterésük helyére csak folyó hó 2kán szálltottak ki, s akkor is e királyi fő kormánynak idei 5 758. U. 153. szám alatti rendelkezése ellenére a fő kormányi biztos jelenlétében és közbenjöttével munkálódásukat megkezdeni vonakodásukat jelentik, írassék meg a jelentést tevő tartományi biztosnak miszerint a dolog jelen állásában már azon fokozaton túl ment, hogy sem annak csupán egyházi úton megvizsgálására a célnak megfelelő lehessen, azért a nevezett egyházi biztosoktól illető irományokat átvevén, és velük a dolgok ily állásában jelenlétéök szükségtelen voltát tudatván, maga mellé egy ottan jelen levő megyei tisztek vegyen fel, s a fenn forgó kinyomozást magát mindenben idei 5 758. U. 153. szám alatti rendeletben adott utasításhoz alkalmazva, vigye véghez.

Melly rendeletéről a fogarasi püspök olly hozzáadással értesítessék, hogy az egyházi biztosoknak megbízatásukban tanúsított hanyag eljárásukat hibául komolyan tegye ki².

Báro Bornemisza

Datat la 3 mai 1848
Înaintat la 4 mai 1848
Dezbătut la 4 mai 1848

În urma dispoziției din anul curent nr. 5 758, u. 153¹, s-a poruncit comisarului teritorial Szabó József să înceapă cercetările privind instigațiile să-vîrșite de preotul greco-catolic din Voivodenii și în acea regiune; ele urmău să fie efectuate împreună cu preotul Pantaleon Popovici din Iclod și cu protopopul Gheorghe Thecar din Sic, desemnați comisari eparhiali de către episcopul de Făgăraș; numiți comisari bisericesti au declarat că nu pot începe investigațiile în prezența unui comisar civil, pînă ce nu vor primi dispoziții în această privință de la șeful lor.

Delegații bisericesti au fost detașați potrivit raportului nr. 431 din 21 ale lunii precedente, trimis de episcopul de Făgăraș excelenței sale guvernatoru-

lui suprem, notat sub nr. 936 E., din anul curent; în îndeplinirea misiunii lor au dat dovadă de totală neglijență; s-au deplasat la locul stabilit numai în ziua de 2 a lunii curente în posida ordonanței acestui Guberniu regesc suprem nr. 5758, u. 153, din a.c.; și atunci și-au manifestat refuzul de a-și începe activitatea în prezența împoternicitului măritului Guberniu și de a colabora cu comisarul teritorial raportor; în prezent chestiunea a evoluat într-o direcție, care ar face posibilă investigarea ei numai pe linie bisericescă, ceea ce ar fi necorespunzător; de aceea li se vor lua împoternicirile numișilor delegați bisericești și li se va aduce la cunoștință că într-o atare stare a lucrurilor, prezența lor este de prisos; [comisarul] va lua cu sine un'dregător comitatens pe care-l va găsi acolo, va ţine seama în toate privințele de dispozițiile cuprinse în ordonanța nr. 5758, u. 153, din a.c. și va duce ancheta la îndeplinire.

Episcopul de Făgăraș să fie înștiințat de această ordonanță, cu precizarea că i se recomandă să-i admonesteze în mod serios pe comisarii bisericești pentru delăsarea de care au dat dovadă prin atitudinea lor².

Baron Bornemisza

Referat original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5864/1848, Foto 1 486—1 488.

¹ V. doc. 23.

² Guberniul scrie atât comisarului Szabó József, cât și episcopului Lemeni, sub același număr de înregistrare. Foto 1 491—1 493.

92

Cluj, 4 mai 1848

An den Herrn General Major und Brigadier Adam von Gallbrunn
Hochwohlgeboren

Nachdem ich in Erfahrung gebracht habe, daß selbst nach dem Einrücken des Militärs in Borsa, die dasigen widerspenstigen Unterthanen nicht die mindeste Neigung gezeigt haben, zur Ruhe und Folgsamkeit zurückzukehren, und da eben Morgen in Borsa Wochenmarkt abgehalten werden wird, und es daher vorauszusehen ist, daß dahier eine große Volks Menge herbeiströmen und die Zügellosigkeit vermehren werde, so sehe ich mich im Nachhange zu meinen dienstlichen Ansuchen vom 2ten d.M.Z. 1004 abermals genötigt, nicht mit der diensthöflichen, zugleich aber auch dringenden Bitte an Euer Hochwohlgeboren zu wenden, womit Hochdieselben in Erwägung der drohenden Gefahr zur Unterdrückung des Aufstandes noch am heutigen Tag eine angemessene Verstärkung der Mannschaft nach Borsa zu entsenden die Güte haben wollen¹.

Klausenburg, am 4-ten Mai 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1027/1848. Foto 362.

¹ Guberniul îi înștiințează pe conții Beldi Ferenc și Wass Sámuel că a cerut generalului Gallbrunn să trimítă două unități militare pentru întărirea companiei de husari din Borsa; totodată le recomandă să colaboreze cu comandanții unităților militare respective pentru restabilirea vechii ordini constituite. Foto 360—361.

Cluj, 4 mai 1848

Nemes Torda megyének

Sofra Gligor, Moldován Sofra és részeseiknek maguk és a nagyiklóni úrbéres közönség nevében e királyi fő kormányhoz beadott kérelemlélek, mellynél fogva előadván, hogy noha azon helységbeli birtokosok erőszakos foglalásaiak iránt e királyi fő kormány előtt tett panaszuk következtében, múlt év karácson hava 22ről költ 13 895/u. 370 szám alatti rendeletnél fogva ezen nemes megyének a tudósítás megtétele meghagyatott, még is azon panaszukat tárgyazó levelek máig is sérelmeiket orvosolni nem akaró fő bíró Beteg Sándornál vagynak, mind sérelmeik megszüntetése iránt hathatós rendelést tétedni, mind az írt főbíró által eltartóztatott panaszos levelökben felfejtett kérelmeket végre hajtatni kérík, visszavárás mellett eredetileg olly meghagyással közöltetik ezen nemes megyével, hogy a fenn idézett fő kormányi rendeletnél fogva felparancsolt és a jelen kérelemtre is kiterjesztendő kimerítő véleményes tudósítást minél előbb ide felterjeszteni el ne mulassza¹.

Kolozsvártt, 1848 pünkösd hó 4kén

Nobilului comitat Turda

În numele adunării generale a iobagilor din Iclandu Mare, Gligor Sofra, Moldovan Sofra și tovarașii lor au înaintat o petiție acestui Guberniu regesc suprem; în ea se menționează că, la 22 decembrie anul trecut, Guberniul regesc suprem a îndrumat acest nobil comitat prinordonanța nr. 13 895/u. 370 să răspundă la petiția pe care iobagii au înaintat-o; ea se referă la ocupări zilnice de pământuri iobägești de către nobili din această localitate; totuși, scriptele care cuprind atare doleanțe ale iobagilor se află pînă în prezent la judele nobiliar Beteg Sándor; el nu vrea să le rezolve doleanțele; pentru a nu mai înainta alte petiții cer să se ia măsuri eficiente, iar dezideratele cuprinse în plîngerea lor, pe care a reținut-o judele nobiliar, să fie satisfăcute; în așteptarea răspunsului se comunică acest lucru nobilului comitat, cu mențiunea de a se raporta numai de către printre-o amplă descriere a cazului; conform susmenționatei ordonanțe a maritului Guberniu să se răspundă totodată și iobagilor din Iclandu Mare¹.

Cluj, 4 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5 755/1848. Foto 1 430—1 432.

¹ V. doc. 17.

Cluj, 4 mai 1848

Tartományi biztos Szabó Jósefnek

Uraságodnak folyó hó 3ról költ tudósításánál fogva felterjesztert és báró Józika Miklós galgói szolgáló embereitől nemes Közép Szolnok megyei kucsói lelkész fiának bujtogatása következtében az úri szolgálatok újból lett

megttagadását jelentő tudósítása a páncélcehi járás szolgabírája Farkas István-nak olly meghagyással utasítatik vissza uraságodhoz, hogy mivel e jelentésből csak a kucsói lelkész fiának lázasztása, egyéb csendzavaró tény pedig nem tűnik ki, illető szolgabíróit azonnal Galgóra visszaküldvén, a köznépet a tar-tozó engedelmességre szólítassha fel, és e felszólítás eredményéről a lázasztó ifjú nevének felfedezése mellett e királyi fő kormányt tudósítsa.

Kolozsvárt 1848 pünkösd hó 4kén

Comisarului teritorial Szabó József

Potrivit raportului domniei voastre din 3 ale lunii curente, la îndem-nurile fiului preotului din Cuceu, oamenii baronului Jósika Miklós din Gil-gäu, comitatul Solnocu de Mijloc, au refuzat din nou slujbele iobăgesti. Pe baza acestui raport dispunem ca domnia voastră să-l îndrumă pe Farkas István, judele nobiliar al plășii Panticeu, să plece imediat la Gîlgäu. El să țină seama că din acest raport reiese doar instigarea fiului preotului din Cuceu; de asemenea, că alte fapte care au dus la tulburarea ordinii nu ies în evidență; să se rezume a îndemna poporul de rînd la supunerea pe care o datorează; despre rezultatele acestei chemări la ordine și a denunțării numelui fiului instigator să informeze măritul Guberniu regesc.

Cluj, 4 mai 1848.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5 863/1848. Foto 1 483—1 485.

95

Sfîntu Gheorghe, 4 mai 1848

Mi kiket a Királyi Főkormányszék azon utasítással küldött a nemes székely nemzet kebelébe, hogy a nemes szék főtisztjével egyet értve eszközöl-jük az Uzonból hazatért 4 századnak e hon belnyugalma megoltalmazása vé-gett Nagyenyedre és Tordára való kimenetelét s a lefoglalt fegyvereknek ren-deletések helyére, nemzeti őrsereg közötti kiosztása végett, juttatását; bi-zonyosokká tesszük felsőbbi megbízás következetében e nemes nemzet vitézlő tagjait, hogy e hazán kívüli mozdíttatások legtávolabbról sem széndékoltatik, mire nézve becsületünkkel, vagyunkkal és életünkkel kezeskedünk, egyszer-smind pedig kijelentjük, hogy a nemes székely nemzet testvéri szeretetébe, ha-zafi buzgalmába és hűségébe egy pillanatig se kételkedve, fel szólítók az ez-redparancsnokot, hogy az említett 4 századot a sürgetőség tekintetéből minél előbb elindítás végett concentrálja, hogy mi egy darabig a nemes székely nemzet¹ vitéz tagjaival együtt utazva, hazánkba haza térve azoknak Nagy Enyeden és Tordán való elhelyeztetéséről gondoskodhassunk. Költ Sepsiszentgyörgyön, május 4én 1848.

Mikes János és Zeyk Károly,
fő kormányszéki biztosok

Am fost trimiși de Scaunul gubernial regesc suprem în mijlocul nobilei națiuni secuiești cu misiunea ca în bună înțelegere cu dregătorii de frunte ai nobilului scaun să determinăm deplasarea la Aiud și la Turda a celor patru

companii reîntoarse de la Ozun, pentru apărarea liniștii interne din această patrie, precum și pentru a transporta armele sechestrare de ele în vederea împărțirii lor pe seama gărzilor cetățenești cărora le sînt destinate. Conform asigurării date de sus, garantăm vitejilor acestei nobile națiuni, că nu se intenționează nici pe departe scoaterea lor în afara acestei patrii. Aceasta o garantăm cu cînstea, averea și viața noastră. Totodată declarăm că nu ne îndoim nici o clipă de iubirea frătească a nobilcii națiuni secuiești, de insuflarea și credința ei patriotică. Am somat pe comandantul de regiment să concentreze cele patru companii pomenite pentru a fi deplasate cît mai curînd, deoarece nu avem timp de pierdut. Vom călători pîna la un anumit punct împreună cu vitejii membri ai nobilei națiuni secuiești¹. Apoi ne vom întoarce în patria noastră pentru a ne putea îngrijî de încartiruirea lor la Aiud și Turda.

Datat la Sfîntu Gheorghe, în 4 mai 1848

Mikes János și Zeyk Károly,
comisari ai Scaunului gubernial

Copie. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. Arh. fam. Altorai Benkő. Foto 10440.

¹ Termenul de „națiune secuiască“ avea pînă în 1848 sensul feudal de stare privilegiată, participantă la exercitarea puterii politice pe baza înțelegerii din 1437 cunoscută sub numele de *Unio trium nationum*; de fapt nu toți secuii s-au bucurat efectiv de dreptul de a participa la exercitarea puterii politice, ci numai virfurile lor, așa-numiții primores, care s-au transformat în cea mai mare parte în nobili.

96

Cluj, 4 mai 1848

Ó Csázzári s Apostoli királyi Felsége, Erdély Nagy fejedelme,
Székelyek Ispánja, legkegyelmesebb Urunk nevénben.

Nemes Kraszna megye rendeinek nemes Doboka megye némely helyiségeiben és vidékein nagyon elterjedett rendetlenségek és méltán aggodalmat gerjesztő környületek tekintetéból, — a vagyon és személy erőszakos megtámadási és köz csend zavarás ellen, — az írt nemes megye területére nézve, három hónapokra rögtön büntető bíróság tartására az említett nemes megyének, e királyi Főkormány által engedély adatott. — Mi is e nemes megyének kebelében leendő pontos kihirdetés végett ezennel megíratik. — Az Erdélyi Nagyfejedelemség Királyi Kormányszéknek Kolosvárta, 1848. Pünkösd hó 4-en tartott ülésébül.

Kemény Ferenc,
G. Lázár László, tartományi kancellár

Fülci István, titoknok

În numele maiestății sale imperiale și apostolice regale, domnitorul nostru cel milostiv, mare principe al Transilvaniei și comite al secuilor.

Dezordinile devenite soarte frecvente în unele localități și regiuni ale nobilului comitat Dăbica au generat în mod firesc îngrijorare și în sinul ordinelor privilegiate din nobilul comitat Crasna; măritul Guberniu regesc a acor-

dat dreptul pomenitului nobil comitat să introducă pe teritoriul său tribunul statarial timp de trei luni; prin aceasta se aduce la cunoștință pentru a se anunța cu exactitate în teritoriul nobilului comitat. Din adunarea generală a Scaunului gubernial regesc al Marelui Principat al Transilvaniei ținută la Cluj în 4 mai 1848.

Kemény Ferenc,
Conte Lázár László, cancelar teritorial
Fülei István, secretar

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat. Crasna, dosar fără nr. din 1848.

97

Pesta, 4 mai 1848

Szemere Bertalan Belügyi Minister Ürnak.

Folyó évi April hó 29-én 162/B.-ik szám alatt kelt megkeresése folytán, van szerencsém minister urat a közlött irományok vissza rekesztése mellett ezennel értesíteni a felől, hogy nyilvánított óhajtása következetében, az oravai bánya igazgatóságot arra szöllítettem fel, hogy a köz csend fentartására nézve Krassó megye alispánjával egyetértőleg működni s a bányahelyeken a megyei közigazgatás minden ágai behozatalának előkészítésére és eszközölésére hatni iparkodjék¹.

Pesten 1848. évi május 4én.

A pénzügyi minister helyet állandalmi titkár,
Pulszky Ferenc

Domnului ministrului de interne Szemere Bertalan,

În urma înștiințării dvs. nr. 162/B din 29 aprilie a anului curent, am onoarea să vă înștiințez d-le ministrului, că în afară de retrimiterea documentelor conform dorinței manifestată de dvs., am somat direcțiunea montanistică din Oravița să contribuie la menținerea liniștii publice în înțelegere cu vicecomitele comitatului Caraș; de asemenea, să sprijine pregătirea și introducerea diferențelor resorturi ale administrației comitatense pe teritoriul montanic¹.

Pesta, 4 mai 1848

Secretar de stat Pulszky Ferenc,
locuitorul ministrului de finanțe

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848/1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium. Általános iratok, nr. 593/1848; Foto 11 990—11 991.

¹ Cf. doc. 134, vol. I; v. și doc. 144, 156, 165, 166, 250 și 279, vol. II.

Sibiu, 4 mai 1848

An das Löbliche k.k. General Commando im Banat

Hermannstadt am 4ten Mai 1848

Da die gegenwärtigen, so sehr bewegten Zeitverhältnisse es äußerst wünschenswerth machen, wenigstens von dem politischen Zustande der nächsten Provinzen in möglichst genauer Kenntnis zu sein, so erlaube ich mir, Einem löblichen General Commando hiermit den politischen Zustand dieses Generalats in gedrängter Kürze zu schildern, ersuche aber auch um gefällige Mittheilung der dortseitigen Ereignisse, während ich mir vorbehalte, meine Mittheilungen von Zeit zu Zeit, oder bei sich ergebenden besondern Ereignissen, sogleich zu wiederholen.

Die von a.h. Seiner Majestät für die erbländischen Provinzen bewilligten Constitution hat auf die Bevölkerung dieses Großfürstenthums Anfangs nur in so fern einen besondern Eindruck gemacht, als die damit verbundenen Zugeständnisse der Preßfreiheit und der National Garden auch für die hierländigen Interessen neue Concessionen waren, und daher überall, dort mit mehr, hier mit weniger Manifestationen aufgenommen wurden. Da jedoch durch diese Zugeständnisse weder in administrativer, noch anderweitiger Beziehung in der bisherigen Stellung dieser Provinz irgend eine Änderung eintrat, so berechtigte die Anfangs aller Orten beobachtete Mäßigung auch ganz zu der Annahme, daß weder der Stand der Dinge eine Änderung erleiden, noch die Ruhe des Landes gestört werden würde. Wenn dieser letztere Fall bis jetzt auch wirklich noch niemals eintrat, so haben doch die Vorgänge in Ungarn nicht verfehlt, auch die hiesige Bevölkerung in eine Aufregung zu versetzen, die durch Aufreitung und Aufwiegung böswilliger Menschen leicht zu verderblichen Zwecken ausgebeutet werden könnte. Der Hauptgegenstand der hiesigen Tagespolitik aber ist die von Seite Ungarns projektierte Einverleibung dieses Großfürstenthums, deren Verfechter sich durch das Tragen der ungarischen Cocarde kenntlich machen, und zwar bei den Ungarn und Szeklern zahlreiche Anhänger, bei den Sachsen und Walachen aber mindestens eben so viele Gegner zählt, so daß die Sympathie, in so weit sich bei so bewegten Zeittumständen überhaupt ein numerisches Verhältniß beurtheilen läßt, ziemlich zum Nachtheile der Union ausfallen dürfte, wenn sich auch diese letztere Partei durch eine ruhigere, gemäßigte und würdevollere Haltung vor der Andern bei Weiten auszeichnet.

Doch muß auch beklagt werden, daß die, die Union wünschende Partei kein Mittel unversucht läßt, um durch Emissaire und Aufwiegler ihre Partei möglichst zu verstärken, und leider ist es derselben auch schon gelungen, den sonst so guten Geist des 2ten Szekler Grenz Infanterie Regiments so weit zu corompirn, daß vier Kompanien dieses Regiments, welche zu Garnisondiensten hier im Lande verwendet werden sollten, den Ausmarsch aus der Grenze verweigert haben.

So fanden auch an andern Orten verschiedene Aufwiegungs Versuche durch ungarische Emissaire statt, doch bisher ohne anderweitigen übeln Folgen. Hier und da zeigten sich einige Demonstrationen gegen den kaiserlichen Adler, wo jedoch aller Orten durch früheres Abnehmen desselben ein Conflict vermieden, und auch derselbe an mehreren Orten dann wieder aufgestellt worden ist. Wenn auch in einigen Gegenden vorsichtshalber Truppen Kommandirungen und Assistenzleistungen stattgefunden haben, so ist es doch nirgends zur

Anwendung der Waffengewalt gekommen, weil die Sicherheit der Person und des Eigenthums bis nun nicht gefährdet war, und die wenigen stattgehabten Zusammenrottungen der Bauern sich blos auf friedliche Verweigerung des Robotdienstes beschränkten, zu deren Erzwingung militärischer Seits nicht mitgewirkt wird. Überhaupt ist bis jetzt nirgends die Achtung gegen das Militair bei Seite gesetzt worden, wie auch das Einvernehmen mit den Landesstellen das Beste ist. Die Walachen haben am 1ten d. M. zu Blasendorf eine Versammlung von Geistlichen und Advokaten gehalten, welche die Besprechung derjenigen Petitionspunkten, die diese Nation beim nächsten Landtage vorbringen will (Befreiung von der Robot und Gleichstellung mit den übrigen Nationen des Landes als 4te Nation), zum Zwecke hatte und vollkommen ruhig abließ.

Am 15ten d. M. wird diese selbe Nation eine Versammlung von mehreren Tausenden zur Verfassung dieser Petition eben daselbst halten. Da der friedliche Zweck derselben bekannt ist, so wird außer den zur Hintanhaltung von Exzessen und zur Aufrechthaltung der Ordnung gebothenen Sicherheitsmaßregeln, diesem Confluxe auch kein Hinderniß in den Weg gelegt. Schlüßlich wird nur noch beigesetzt, daß sich seit einigen Tagen als Gegendemonstration gegen die, an vielen Orten des Landes aufgepflanzte ungarische Fahne und das Tragen derselben Cocarde, eine zahlreiche Parthei auf sächsischen Boden gebildet habe, welche sich durch Aufpflanzung der kaiserlichen schwarz und gelben Fahne, das Tragen solcher Cocarden, und die unzweideutigsten Manifestationen der Treue und Ergebenheit für Seine Majestät und das allerhöchste Erzhaus kund gibt.

Puchner, Feldmarschallieutenant¹

Original. Haus-Hof- und Staatsarchiv Wien, St. K. Türkei VIII, Karton 32,
nr. 21/1848. Xerox 15 568—15 573.

¹ Pentru răspunsul generalului comandant din Banat v. doc. 300.

99

Blaj, 4 mai 1848

Tekintetes Nemes Tisztség!

Sajnosan kellett értenem, miszerint némely nyughatatlan fejektől eredett felszólítások által a köznép azon tévedésre bíratott, hogy Tamásvasárnapjára minden faluból ketten Balázsfalvára jöjjönek, mihelyt ez értésemre esett, a hatóságom alá tartozó minden lelkésznek hivatalosan szébocsátott körlevelem által megparancsoltam, hogy a népnek adják tudtára, miszerint azon álúton és módokon hirdetett gyülekezetre megjelenni a felsőség által tilalmaztatik, s hogy ezen hirdetés tudtunk és akaratunk nélkül történt. De mivel a húsvéti innepekre hazamenő tanulók alattomos úton kapiak aféle hirdetményeket s azokat, a mint hallom, a szerint tették közzé s hitegették a népet mintha ezt hírünk s akaratunkkal tennék, s történt, hogy ezen törvénytelen hirdetményeket hamarabb vették kezükön, hogysem az én tiltó rendelésem: következett, hogy némely helyeken azokat hamarabb hirdették ki a népnek, de csakugyan vevén posta útján az én rendelésem, a népet azaránt felvilá-

gosították s tudtára adták, hogy az előbbi, mint senki által alá nem írt s nem hivatalosan kelt hirdetmény alaptalan, törvénytelen, s hitel nélküli, s reá is bírták a népet, hogy engedelmeskedvén, meg se jelentek.

Ezek közüli Orian Simon helyettes esperestem is, ki fiától azon álhirdetményt oly biztatással kapván, miszerint az az idevaló elöljárók rendeléséből tétekit közzé, kezdette ugyan kihirdetni, de mihelyt rendelésemet kapta, a népet az előbbinek törvénytelenségéről értesítette, s hogy parancsolatomnak engedelmeskedjenek reábírta.

Ugyanazért: tévedésből esvén a hiba, s nem is tulajdoníthatván másnak, mint azoknak, mint a kik arra felhatalmazva nem lévén, azt közre bo-csátani alattomosan merészelték, a tekintetes nemes tisztséget hivatalosan meg-találván, arra kérem, hogy ezen lelkészem hibáját elismervén, azért általam is komolyan megfeddeivén és ígervén, miszerint a népet csendességben tartani minden módon igyekezni fog, ezen hibájáért további kedvetlenségektől megkímélni csak azon tekintetből is méltóztassék.¹ Egész tisztelettel maradván a tekintetes nemes tisztségnek alázatos szolgája

Balásfalva, május 4. 1848.

Lemény János, fogarasi püspök

Respectabilă nobilă dregătorie!

Am luat la cunoștință cu regret faptul că populația de rînd a fost îndusă în eroare de unele capete înfierbîntate și s-a lăsat convinsă să trimită cîte doi reprezentanți din fiecare sat, la Blaj, pe dumînica Tomii. Îndată ce am aflat despre acestea, prin circulare emise oficial, am poruncit tuturor preoților din subordine să îñtiințeze poporul: că participarea la asemenea adunări, anunțate pe cai ilegale și în mod fals, este interzisă de autorități; de asemenea că atare îñtiințări s-au făcut fără știrea și voința noastră; că elevii întorși acasă cu prilejul paștilor au primit pe cai nepermise manifește cu proclamații pe care, după cum am fost informat ulterior, le-au distribuit poporului de parcă ele s-ar fi redactat cu știrea și voința noastră; ajunse astfel în mâna elevilor, aceste proclamații au fost difuzate în unele localități înaintea ordinului meu interdicțional; dar după ce ordinul meu le-a parvenit pe cale poștală, [preoții] l-au adus la cunoștința poporului, pe care l-au lămurit asupra faptului că proclamația este ilegală și nevalabilă, întrucât nu a fost dată oficial și nu este semnată de nimeni; ei au îndrumat poporul la supunere și astfel acesta nu și-a mai trimis reprezentanții.

În acest mod a procedat și protopopul adjunct Simion Orian, care a primit un manifest ilegal de la fiul său cu specificarea că ar fi fost emis din ordinul autorităților de aici; protopopul a apucat să-l aducă la cunoștința sătenilor, dar după ce a primit ordinul meu, a anunțat imediat poporul că proclamația este ilegală; el a și îndemnat poporul la supunere și la îndeplinirea poruncii mele; fapta fiind comisă întîmplător, nu se poate imputa altcuiiva decît acelora care au îndrăznit să emită proclamația. Informîndu-vă oficial onorabilă și nobilă dregătorie, vă rog totodată să-l cruțați de aplicarea unor noi pedepse, întrucât acest preot al meu și-a recunoscut vina și a fost

sever admonestat; el a promis că se va strădui prin toate mijloacele să țină poporul în liniște; în felul acesta se va asigura și menține ordinea publică¹.

Rămîn cu toată stima servul umil al onorabilei și nobilei dregătorii,

Blaj, 4 mai 1848

Ioan Lemeni, episcop de Făgăraș

Publicat de Kádár József: *Belső-Szolnok és Doboka megye története, 1848—1849*, Dej, 1890, p. 34—35.

¹ Cf. doc. 63, 235 și 236.

100

[Sibiu, 2—4 mai 1848]¹

An den löblichen Schäßburger Magistrat!

Der Hofagent Friedrich von Sachsenheim hat mittelst Bericht vom 25st v.M. der Nations-Universität eine von 48 in Wien weilenden Siebenbürger Sachsen durch besondere Umstände und das Erforderniß des Augenblicks veranlaßte, gegen die Union Siebenbürgens mit Ungarn verfaßte und am 24st v.M. Seiner Majestät dem Kaiser eingereichte Adresse mit dem Zusatze mitgetheilt, daß um ihre Wünsche gegen die Union mit Ungarn auch mündlich vortragen zu können, der erwähnten Deputation von 48 Siebenbürgern der 25ste v. M. zur Audienz bei Seiner K. Hoheit Franz Karl bestimmt worden sei, und die nemlichen Siebenbürger den 26st v.M. eine ähnliche Adresse dem Ausschusse der Österreicher Landstände eingereicht hätten, und zwar zur Verhütung alles Mißverständnisses einzig und allein als Individuen. Diese Adresse wird dem löblichen Magistrat in Abschrift zur Gebrauchnahme mitgetheilt.

Von der Sächsischen Nationsuniversität

Franz Salmen
M. Fridrich Arz, Notär

Original. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Sighișoara, nr. 1 305/1848.
Foto 6 483.

¹ Datarea s-a făcut pe baza doc. 196, vol. II.

101

Oravița, 4 mai 1848

Zur Berg Amts Sitzung den 4. May 1848 vom 2-ten ps. 4-ten May I.J. theilt mir das Wohllöbliche k. banater Districtual Berggericht mit der Zahl 893 die hohe Ministerial Verordnung, womit zu der am 15-ten d.M. bestimmten Berathung der montanistischen Verhältnisse nach Ofen Deputirte

aus der Mitte der banater Werksgewerkschaften, wozu auch Privat Gewerkschaften erscheinen können, ausgesendet werden sollen, mit dem hiervon den am 6-ten d.M. zusammentrettenden Vereins Gewerkentag in volle Kenntniß zu setzen ist. Verordnung:

An die local Werksgewerkschaft zu Händen des Gewerkentags Actuarr Herren gewesene Factor¹ zu Orawitza.

Unter die Abschrift der ungarischen, ins Deutsche übersetzten Verordnung.

Vorstehende abschriftliche Verordnung, samt der deutschen Übersetzung, Zahl 893 Eines Wohlöblischen k. banater Districtual Berggerichts wird in nexu (sic!) Zahl 728 a.c. der Local Werksgewerkschaft zur Verhandlung bei dem allhier am 6-ten d.M. einberuffenen banater Gewerken Vereins Gewerkentage zu dem Ende vollen Inhalts mietgetheilt, um die zu der am 15-ten d.M. zu Ofen bestimmten Berathung der montanistischen Verhältnisse einberuffenen Deputirten aus der Mitte der banater Werksgewerkschaften zu wählen, und ohne Verzug dann anzuseigen.

Von dem etc, 4/5. 1848.

Nedits

Original. Arh. St. Timișoara. Fond. Direcția montanică Oravița, Oficiul minier Oravița, nr. 61/1848.

¹ Lipsesc două cuvinte în documentul original.

102

Aiud, 4 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Kormányzó Úr!

A balásfalvi közelebb múlt gyűlésen folyt izgatások a mostan ott lévőnél nagyobb számú katonaságnak jelenlététi tette szükségesse. Akkoron, noha ama gyűlés bék volt tiltva, még is, több ezer miveletlen egyénekből álló csapat volt jelen. A következő május 15-díki gyűlésre, mely felőbb engedelemből tartatik meg, még többen, sőt a balásfalvi ismeretes izgatók biztatasai következtében, emezek lázító fel szólításukra nem egyenként, hanem falustól késztenek úgy meg jelenni, hogy a fegyveres erőnek is megfelelni képesek legyenek. És bárha a higgattabban gondolkozó papi elöljárokról, kik a lázongók miatt szabadon sem tanácskozhatandnak, fel lehet is tenni, hogy az oda csődülendő népet az izgatókkal egy értelműen lázítani nem fogják, mind azon által, az olly vágyakkal el telt nép tömeg, minőket legott életben léptetni nem lehet, ne hogy féktelen ki hágásokhoz nyúljon: méltóztasson excellentiád Balásfalva környékére Csufodra és Vézará két batallion gyalogságot, Türbe és Monorára pedig lovasságot s egy fél batteria ágyút Balásfalvára parancsolni, a most itt lévő gyalogság helyt Balásfalván, és a lovasság mostani statióján maradván. — Egyszersmind tiszteettel kérjük excellentiádot a katonaság parancsnokának olly rendelést adni, hogy a katonaságnak a szükségtől fel tételezett elhelyeztetésére és a szükségesített fellépésre vonatkozólag felelet terhe alatt fő ispányunk ő méltóságának, vagy jelen nem lehetése esetében, ő méltóságától kinevezett egyéntől teljes függessel légyen, mert a történető kihágás,

ha kezdetében erélyesen meg nem akadályoztak, hazánkat az általános lángban borulástól megóvni lehetetlen¹.

A kik továbbá változhatatlan tisztelettel maradunk excellentiádnak alázatos szolgái

Alsó Fejér megye állandó bizotmányától, Nagy Enyeden, május 4én 1848.

B. Bánffy Miklós, főispán
Pogány Károly, főbíró

Preamărite domnule conte guvernator regal!

Agitațiile produse la recenta adunare de la Blaj necesită sporirea numărului de soldați care să stăioneze acolo; deși adunarea a fost interzisă, a participat totuși la ea o masă de mai multe mii de persoane fără știință de carte; la următoarea adunare din 15 mai, care se va ține cu îngăduință superioară, vor veni în număr și mai mare; mai mult, datorită îndemnurilor cunoșcuților instigatori de la Blaj, se pregătesc a veni nu cîte unul, ci sate întregi, pentru a fi capabili să facă față forței armate.

Despre autoritațiile bisericești cu o atitudine mai moderată nu se poate presupune că vor instiga poporul adunat acolo; ele nu vor avea însă posibilitatea de a se consfătuî în mod liber din cauza radicalilor; de aceea, pentru ca multimea, cuprinsă de dorințe, ce nu se pot înfăptui în viață, să nu recurgă la abateri grave, o rugăm pe excelența voastră să binevoiască a dispune: trimiterea a două batalioane de infanterie în împrejurimile Blajului și anume la Ciufud și Veza; a unor unități de cavalerie la Tiur și Mănărade; a unei jumătăți de baterie de artilerie la Blaj; să rămînă pe loc infanteria de la Blaj; la fel și cavaleria; totodată, vă mai rugăm cu stimă, excelență, să ordonați comandamentului militar să se supună încă totul dispozițiilor comitelui suprem — sau în lipsa lui persoanei pe care o veți numi în acest sens —, în problema deplasării trupelor și în ceea ce privește acțiunea armată concretă ceruia de starea lucrurilor; respectivul să raporteze și să răspundă pentru toate acestea. Dacă nu vor fi frântate în mod hotărît de la început eventualele fra-mîntări, țara nu va putea fi ocrotită de un incendiu general¹.

Rămînem și pe mai departe cu stimă adîncă servi umili ai excelenței voastre.

Din comitetul permanent la Albei de Jos

Ajud, 4 mai 1848

b[aron] Bánffy Miklós, comite suprem,
Pogány Károly, prim-jude

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1040/1848. Foto 374.

¹ Pentru măsurile luate din partea Guberniului, v. doc. 148, 149 și 150.

103

Sinpaul, 4 mai 1848

Nagyméltóságú gróf Császári Királyi Kamarás, valóságos belső állományi titkos tanácsos, fő ispány és fő kormányzó úr! Kegyelmes Uram!

A balásfalvi gyűlés békességes bevégzése felől értesítettem, de a mini most mindenkel történik, a föld népe közt sok ábrándos hírek terjesztetnek.

egyébaránt a nemes megyében a vagyonosabb nemesség rettegésén kívül nyugtalanító jelentésre okom semmi nincsen. A nádasi járásbeli szolga bíró Vass Sigmond jelentésből látom, hogy magányos emberek úrbéri tartozásokat megtenni vonakodnak, s hogy ő felségtől a parasztoknak adott szabadság kiadására és felolvasására az ottani papot erőltették, azt előre nézve rendeltem, hogy szorítsa a vonakodókat úrbéri tartozások tellyesítésére, a mi ha nem sikerülne, további rendelkezés végett jelentse meg, — a másodikra nézve a 7 900 számok alatt lejött kormányszéki rendelés körözöttetésének eredményét várom el.

A biztosági bizotmány tegnap előtt tartotta ülésein, a megtanálása még meg nem érkezett, annyit tudok, hogy katonáságot fog kívánni, a melynek nyomán a medgyesi parancsnokságot egy századnak a megye háza körüli helyiségekbe szállítása végett megtanálni leszek kéntelen.

A nemzeti őrsereg felállítása felőli vélleményezés egy külön választmányra bízatott, és arról tanácskozásra holnap után gyűl öszve az egész bizotmány, ezek jelentése után mély tiszteettel maradtam.

Kegyelmes uram nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Kerelőszentpál, 1848 május 4-én.

Gr. Haller Ignác, fő Ispán

Preamărite conte, camerar imperial regal, consilier aulic intim! Domnule comite suprem și guvernator! Milostive domn!

Am fost informat despre terminarea în liniște a adunării de la Blaj. Dar aşa cum se întâmplă acum peste tot, în rîndurile populației agricole se răspindesc multe zvonuri fantaziste. De fapt, în acest nobil comitat, în afara de frica ce stăpînește nobilimea proprietară de moșii, nu raportează nimic neliniștititor. Din raportul judeului nobiliar al plasei Nadăș, Wass Zsigmond, reiese totuși că unii iobagi din Nadăș au refuzat să presteze robotele și l-au silit pe preotul de acolo să le citească eliberarea dată de maiestatea sa. Î-am ordonat [preotului] să-i îndemne pe cei nesupuși la îndeplinirea slujbelor iobagești, iar în caz că nu reușește, să-mi raporteze pentru a-i da noi dispoziții. Aștept rezultatul ordinului gubernial să sit sub nr. 7 900 și dat sub formă de circulară.

Alaltăieri și-a ținut adunarea comitetul de securitate. Informații n-am primit încă, dar atâtă știu că va solicita armată. În acest caz voi fi nevoie să apelez la comandamentul din Mediaș în vederea deplasării unui batalion în localitățile din jurul reședinței comitatului.

Dezbaterea privind organizarea gărzilor cetățenești a fost încredințată unui comitet special. Pentru a se decide în această problemă, întregul comitet se va întruni poimâine.

Raportându-vă cele de mai sus, rămân cu stimă adâncă servul umil al excelenței voastre.

Sînpaul, 4 mai 1848

Grof Haller Ignác, comite suprem

Cluj, 4 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Úr!

A nagyalmási járásbeli szolgabírónak folyó hó 2káról ide tett hivatalos tudósítását, mely szerint Berese helyisége az ottani görög egyesült hitű lelkész lázásztására az úrbéri szolgálatot meg tagadta, és ezen példát már a nyércei, magyarnagyszombori és zutori közösségek is követni nem kételkedtek, tisztelettel ide rekesztve, miután az illyetén engedetlenséget polgári tiszti hatalommal meggátolni, és ez úton annak elejét venni, hogy ez tovább is ne harapózzék s feltehetőleg még a vagyonbátorság veszélyeztetésére is ne fajuljon, már többé nem lehet, mely tisztelettel kérjük nagyméltóságodat, hogy a körülmények sürgetőségehez képest célszerűen rendelkezni és egyszersmind a bercsei, úgy a fennebbi hivatalos jelentés végén érintett topaszentkirályi lázastó papok méltó és a dolog állásához képesti megfenyítéséről illőleg intézkedni méltóztassék; mely utóbbi papra nézve tett feladást érdeklőleg — múlt hó 30kán a topaszentkirályi mozgalmak iránt feliratunkra is, mint mellyel ezen újabbi körülmény összeköttetésben van, hivatkozni bátorokodunk.¹ Mely tisztelettel lévén nagy méltóságodnak alázatos szolgái

Nemes Kolozs megye közcsendi állandó bizottmá-
nyából Kolozsvártt, pünköst hó 4kén 1848.

Matskási Pál, főispán
Nagy Elek, főjegyző

Preamărite domnule conte guvernator regal!

Cu stimă alătur raportul oficial al judeului nobiliar din Almaș cu data de 2 a lunii curente. Conform lui, localitatea Bercea a refuzat prestarea robotelor în urma instigațiilor preotului greco-catolic de acolo. Exemplul ei l-au urmat și cei din Mierța, Zimbor și Sutoru. Autoritatea mea de dregător civil nu-mi îngăduie să împiedic asemenea nesupuneră și nici să previn răspindirea lor, ceea ce poate vătăma siguranța averii. Vă rugăm cu tot respectul, măria voastră, ca în funcție de necesitățile împrejurărilor să luați măsuri adecvate. Totodată să luați măsuri și pentru pedepsirea, atât a preotului din Bercea, amintit în încheierea raportului oficial de mai sus, cât și a preotului agitator din Sâncraiul Almașului.

În legătură cu anunțul pe care l-am făcut, privind ultimul preot, îndrăz nim să ne referim și la raportul nostru din 30 ale lunii trecute despre mișcările din Sâncraiul Almașului¹. De ele se leagă acest nou eveniment. Rămînem cu stimă servi umili ai măriei voastre,

Din adunarea comitetului permanent
al nobilului comitat Cluj, ținută
în ziua de 4 a lunii iunie 1848.

Matskási Pál, comite suprem
Nagy Elek, prim-notar

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5 905/1848. Foto 1 528—1 529.

¹ V. doc. 121 și 122.

Ajud, 4 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Kományzó Úr!

A veszély és szerencsétlenség előttünk áll. A felsőbb rendeletek dacára is közelebb múlt hó 30-án meg tartott balásfalvi gyűlés óta a mozgalmaknak más színök van. Mi ama gyűlés előtt a felizgatott kedélyüeknél csak remény tárgya volt, most arról mint mülhataltanul megtörténendőről, úgy emlékeznek. S az, a többek közt, a körül forog: tettlegesen fel mondani, az alkotmányos formák mellőzésével, azon viszonyt, melly a birtokos osztály és úrbéresse közt eddig a fenn álló törvények szerént létezett. Az izgatók oda is vitték a dolgot, mikép biztos tudósításokból érjük, hogy felől, hogy a birtokos osztály személye és vagyona, a midőn az e haza felvirágzásáért áldozatot hozni kész, veszedelmezhetik. Sőt a bujtagatónk miatt azon hír is él e vidék lakóiban, hogy országgyűlése nem lencd, hanem mit a balásfalvi május 15én megtartandó gyűlés fog határozni, az legott teljesedésben is vétek; az izgatókat királyunk küldötte hirdetni felszabadításukat. Mindezekért, miután tudva van, hogy azon izgatók, kik a balásfalvi gyűlésem szerencsétlenítő irányt adtak, részint e megyében bujkálnak, s itt van a mozgalom focussa, és tanácsos, hogy a szerencsétlenség mellőzésére olly intézkedések téteszenek, mik azokra hathatók eszközök szolgáljanak, — tisztelettel kérjük excellentiádot, a belső csend fenn tartása és a lehető zavar meggyátlása tekintetéből méltóztassék e megyében a statáriumot rögtön — és minden esetre még a május 15-diki gyűlés előtti ki hirdettetni!. Mi felől hogy meg nyerjük, bízva excellentiádnak azon hazafiú nyilatkozatába, miként rendkívüli esetekben rendkívüli módokhoz fog nyúlni, teljes reményünk is van; polgári kötelességünknek ismervén ama jogot hazánk nyugalma érdekében használni fel.

Akik továbbá is változhatatlan tisztelettel maradtunk excellentiádnak alázatos szolgái

Alsó Fejér megye állandó bizotmányától.

Nagy Enyeden, május 4kén 1848.

B. Bánffy Miklós, főispán
Pogány Károly, főbíró

Preamărite domnule conte guvernator regal!

Primejdia și nenorocirea stau în fața noastră. De la adunarea ținută la Blaj în ziua de 30 ale lunii trecute, contrar dispozițiilor superioare, mișcările au un alt colorit. Ceea ce înaintea accesiei adunări era numai subiectul speranței celor cu o stare sufletească agitată, astăzi este considerat ca un lucru care se va întâmpla cu siguranță. Este vorba, printre altele, de a se desface în fapt relațiile ce există pe baza legilor în vigoare între clasa proprietarilor de moșii și iobagi, fără a se ține cont de formele constituționale. După cum reiese din informațiile certe pe care le avem, agitatorii împing lucrurile pînă acolo, încît este de temut că va fi periclitată siguranța persoanelor și a verilor clasei proprietarilor de moșii, într-un moment când ea este dispusă să facă sacrificii pentru înflorirea patriei. Mai mult, instigatorii răspindesc între locuitorii acestui ținut zvonul că dieta nu s-ar mai ține, iar hotărîrile care vor fi luate de către adunarea de la Blaj din 15 mai vor fi îndeplinite imediat; de asemenea, că ei [agitatorii] ar fi trimiși ai Regelui nostru pentru

a-i elibera. Luînd în considerare toate acestea; șiind că instigatorii care au dat o orientare nefericită adunării de la Blaj, în parte, se ascund în comitat; ținînd cont că aici este focarul mișcării, este recomandabil să fie luate măsuri capabile a asigura mijloace eficace pentru evitarea unui dezastru. De aceea vă rugăm cu respect excelență să binevoiți a decreta imediat sau în tot cazul înainte de 15 mai, statariul, pentru a se asigura liniștea internă și pentru a se împiedica eventuale tulburări¹. Încrezîndu-ne în declarația patriotică a ilustrației voastre, că în cazuri deosebite veți lua măsuri excepționale, avem toată speranță că-l vom obține. Considerăm ca o datorie cetățenească folosirea acestui drept în interesul liniștii patriei noastre. Rămînem în continuare cu stîmă neschimbată servii umili ai excelenței voastre.

Din ședința comitetului permanent al comitatului Alba de Jos.

Aiud, 4 mai 1848

B[aron] János Bánffy Miklós, comite suprem
Pogány Károly, prim-jude

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 946/1848. Foto 1 540—1 541
și 1 548

¹ V. doc. 133, 148 și 149.

106

Sfîntu Gheorghe, 4 mai 1848

Egyházi Jegyző Gödri Ferencnek
Május 4én 1848

Tegnapi napról költ azon hivatalos kérése¹ folytául, melynél fogva a Rikán belölli egyházi vidékek közgyűlése meghagyásából némely rendetleniségek elenyésztetése iránt megtanált, visszairni kívántam a tiszteletes egyházi jegyző úrnak, miszerent ne terheltessem azon egyéneket ki nevezni, kik az úrbéri törvények megtagadásával cselédgelyeiket ok nélkül laktelkekről elűzni meg kísértették, és a lelkészeket gyanúsítgatták, mert amily szigorúan telyessítetni elrendelendem mind a méltatlankodó földesür, mind a nyakas úrbéres irányába a törvény tiszta intézkedését, éppen oly kímélve kell bánnom a kiváltságos osztály hibátlan tagjaival, márpédig ha általános rendelkezést adandanék ki, azon eseiben méltatlanul sok egyén tanállhatná őt magát megbántottnak. A gyűlésnek azon instructióját, mely szerint a tiszteletes lelkész urak minden tegyenek meg, mit a közcsend, elöljáróhoz engedelmesség és közbátorság fenntartására tehetnek, szíves köszönettel vetttem. Állandón maradtam

Către notarul bisericesc Gödri Ferenc

4 mai 1848

La cererea dv. oficială de ieri¹, pe care mi-ați adresat-o din împunerăcirea adunării generale consistoriale a ținutului Rica, doresc să vă răspund respectabile domn notar consistorial în vederea lichidării unor nereguli, cu

rugămintea de a binevoi să indicați numele acelor persoane, care au încercat să-i alunge pe iobagi de pe lourile lor de casă fără motiv și fără a ține cont de legile urbariale, lămurindu-i chiar și pe preoți; atunci cînd voi dispune să se utilizeze corect prevederile legii, astăzi față de proprietarul de moșie indigнат, cît și față de urbarialistul îndărătnic, mă simt dator să aplic un tratament binevoitor față de acei membri ai clasei privilegiate, care n-au comis greșala de mai sus; în cazul că aș da o dispoziție generală, mulți indivizi s-ar considera pe bună dreptate lezați. Am primit cu satisfacție dispoziția, dată de adunare respectabililor preoți, ca aceștia să facă tot posibilul pentru a asigura supunerea față de superiori și menținerea liniștii și a siguranței publice. Am rămas . . .

Concept. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. Arh. Scaun Trei Scaune. Acte prezidiale, nr. 163/1848. Foto 7712—7713.

¹ V. doc. 73.

107

Ilieni, 4 mai 1848

Tekintetes Tisztség!

A 698 számú intézményt, melyben szotyori, aldobolyi, és illyefalvi közadozóknak telkeikbeni meghagyása elhatározatott, tudtára adtam mindenöknek, mégis annak ellenére Tóth Józsefnön és ennek háta megett lakó Györke Ferencen kívül mind ki hánnyattak telkeikből, már mostan Györke Ferencnek két telke vagyon s Martzi Pistának egy sincs, ő az ég alatt lakik, minthogy az annak telkét fogadta vala el, azomba Györke Ferenc is fogadott már magának más telket, s azt is bújában [?], illyetén állásában nem reméllem, hogy nagy kitörés ne történjék, mert minden két fénk számos rokonai vagynak, alig lehet tűrőzetni őket. Telyes tisztelettel maradtam a tekintetes tisztségnek alázatos szolgája

Illyefalva, püskösd hava 4én 1848

Gál József, királybíró

Onorată dregătorie!

V-am adus la cunoștință hotărîrea nr. 698 cu privire la menținerea pe sesiile lor a contribuabilitelor publici din Coșeni, Dobolii de Jos și Ilieni; totuși, cu excepția soției lui Tóth József și a lui Györke Ferenc, care locuiesc în spatele casei acesteia, ceilalți au fost alungați de pe sesiile lor; acum Györke Ferenc are două loturi, iar Martzi Pista nici unul, fiindcă i-a ocupat sesia; el stă sub cerul liber; Györke Ferenc și-a luat un alt lot, dar se teme de amăraciunea celuilalt; într-o atare stare a lucrurilor nu cred că nu se va produce o tulburare, avînd în vedere că amîndouă părțile au multe neamuri, ce abia pot fi stăpînite. Rămîn cu stîmă adîncă umilul serv al onoratei dregătorii.

Ilieni, 4 mai 1848

Gál József, jude regesc

Original. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. Arh. Scaun Trei Scaune. Acte administrative, nr. 721/1848. Foto 8138—8139.

Carei, 4 mai 1848

Mélyen tisztelet Minister Ur!

Szaniszló helysége lakosai, kik a múlt hónap 28 s 29k napjain a rend s béké felbontásával az általam már feljelentett dúlást követék el, miolta a katonaság fedezése alatt a lakosok közül 35 egyének a fogházba bekísértettek, a rendre visszatértek, a behúzott árkokat ismét helyre hozni megkezdették s a földes úrhoz kármegterítés igérete mellett engedelmes folyamodással járultak, több apró kihágások iránt, mellyek lázzadásnak nem címezhetetnek, a közbejött közgyűlések által gátolva még a vizsgálatok meg nem tétték.

Ujabban nemzetiségi összejöközés töríent Király Darócon, itt magyar, oláh és sváb ajkú lakosaink összeverekedvén, a svábold a magyar és oláhok közül sokakat leverték¹, úgyhogy számosan veszélyes sérelmeket szenvedtek, mi a tegnapi bizományi ülésben jelentetvén fel, ma oda katonaság fedezése alatt küldöttség meg a tényt megvizsgálni s a bűnösököt megbüntetni.

A hivatalok szaporítása mellett, mi majd bizományi ülésünkbeli kéretni is fog, a tömlőcörök szaporítása mellőzhetlen lévén, az őrködő hajdúknak Sal szaporítását megrendeltem.

Törvényszékeink folyó év június 19kére tetettek által, a húsvét utánni pörszak pedig megszüntetett. A közgyűlésileg meg alakított választó kerületek jegyzékei, úgy a középponti választmány névsorát /. alatt ide fektetni szerencsém van.

Kegyeibe ajánlott nagy tisztelettel vagyok minister úrnak alázatos szolgája

Nagy Károly május 4kén 1848.

Gabányi Sándor, alispány

Mult stimate d-le ministru!

Locuitorii din comuna Sanislău au încălcat ordinea și pacea în 28—29 din luna trecută, cind au săvîrșit devastarea despre care am raportat; ei s-au reîntors la ordine, după ce 35 dintre dinșii au fost trimisi la închisoare cu escortă militară; au început să astupe din nou sănțurile săpate; i-au adresat umili o cerere proprietarului moșiei, promițîndu-i despăgubiri; micile abateri nu au fost încă cercetate din cauza adunărilor generale care au intervenit; ele nu pot fi însă considerate ca răzvrătiri; în localitatea Craidorolț s-au produs recent ciocniri între naționalități; aici populația maghiară, română și svabă s-a încăierat; svabii au bătut mult unguri și români, încît unii dintre ei au suferit răni grave; toate acestea au fost raportate în ședința de ieri a comitetului; astăzi pleacă acolo o comisie cu escortă militară, pentru a cerceta faptele și a-i pedepsi pe vinovați¹; în ședința de astăzi a comitetului nostru se va propune înmulțirea numărului ofiților; este indispensabilă și sporirea numărului temnicierilor; am dispus mărireala numărului jandarmilor de pază cu 8 persoane.

Şedințele tribunalelor noastre au fost amînate pentru ziua de 19 iunie a.c.; la sesiunea de procese de după paști s-a renunțat.

Am onoarea de a alătura listele circumscripțiilor electorale înființate în urma adunărilor generale, precum și tabelul nominal al comisiei electorale.

Rămîn cu respect adînc al d-voastră serv umil,

Gabányi Sándor, vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—1849-i Miniszterium Levéltár. Belügymintszterium. Általános iratok, nr. 796/1848. Foto 11 995—11 996. Publicat fragmentar de Ember Győző, *Iratok*, p. 167.

¹ Din conținutul documentului, reiese că a fost vorba de o simplă încăierare sărănească fără mobiluri politice.

109

Sebeș, 4 mai 1848

Hochwohlgeborener Herr!

Hochzuverehrender Herr Gubernial Rath und Graf der Sachsen!

Herr Obrist Lieutenant Graf Waldstein bringt uns soeben die Nachricht von einer in Hermannstadt stattgefundenen Manifestation gegen die Union Siebenbürgens mit Ungarn, von Aufpflanzung der Österreichischen Fahnen und Farben, und von einem Anschluß der Wallachen an diese Bewegungen. Die Gesichtszüge Seiner Excellenz des Landesgouverneurs, welcher gestern ungewöhnlich ernst und sichtbar mißstimmig aus Hermannstadt zurückkehrte, ließen uns zwar vermuten, daß sich in Hermannstadt für die Union nur wenig Sympathien gezeigt haben dürften. Aber gar so nahe haben wir uns die Entscheidung nicht gedacht. Um daher aus allen Zweifeln herausgerissen zu werden und an die Bewegung Hermannstadts mit Vertrauen und in gleicher Richtung uns anschließen zu können, bitte ich — wenn auch nur in wenigen Zeilen — mir Ihre Entschlüsse gütigst eröffnen und die von mir einzuschlagenden Maßregeln vorzeichnen zu wollen. Der ich hochachtungsvoll verharre

Euer Hochwohlgeborenen gehorsamster Diener

S. Meister, Königsrichter

Mühlbach, am 4ten Mai 1848.

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Universității săsești, nr. 624/1848. Foto 5 762—5 763.

110

Sibiu, 4 mai 1848

Löblicher Magistrat!

Seine Exzellenz der königliche Herr Landes Gouverneur gab heute bei der Hochdemselben von der Sächsischen Nations Universität gemachten Ehrenbezeugung beiläufig folgende Äußerungen von sich:

„Bei der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn, glaube Seine Excellenz, werde man der Sächsischen Nation den Gebrauch ihrer Sprache in ihrem Innern gestatten, wie man sie auch den Kroaten belassen habe. Die Comitate können so nicht bestehen, wie sie sind, deren Selbstergänzung wäre unzweckmäßig und es müßten dieselben nach freisinnigern Grundsätzen regulirt werden. Die Wahl ihrer Beamten dürfte ihnen belassen werden, in wieweit sich solche mit der Verantwortlichkeit der Minister vereinbaren lasse, und das sei ja bereits auch für die „ungarische Monarchie“ ausgesprochen, daß man die Münizipien aufrecht erhalten und mit möglichster Schonung derselben die nöthigen Änderungen vornehmen wolle.“

Auf die gemachte Bemerkung: „Die Sächsische Nation hege wenig Hoffnung auf den nächsten Landtag“, bemerkte Seine Exzellenz, es käme darauf an, was die Nation für Hoffnung sich mache? wenn sie neue Privilegien zu erringen strebe, würde sie allerdings in ihren Hoffnungen sich täuschen, indem selbst von den alten Privilegien zeitgemäß abgegangen werden müsse. Das Andreamum der sächsischen Nation könne in seiner Form nicht bestehen, jedoch enthalte dasselbe freisinnige Grundzüge und auf solche Grundsätze wolle ja Ungarn seine neue Verfassung bauen. Auf dem Landtage könne übrigens keine Rede von Bedingungen der Union seyn, indem die Gallerie und das Volk die Union aussprechen werde. Nach dem Landtage könne die Sächsische Nation geeignete Männer nach Pest zum Ministerium schicken, um darüber zu verhandeln.

Bei einer andern Gelegenheit soll ferner Seine Exzellenz auf die Andeutung, daß die Sächsischen Deputirten auf dem Landtag in Klausenburg keine Garantie für persönliche Sicherheit hätten, zu erwiedern geruht haben: „in jetziger Zeit ist unser Ansehen schwach, und ich kann nicht gut stehen, ob man die Gallerie wird dirigiren können. Ich glaube aber nicht, daß den Sächsischen Deputirten im Landtagssaale einige Gefahr drohen werde.“

Belangend das Territorial-Gebiet der Sachsen, so wäre dasselbe gar zu sehr zerrissen, besonders Bistritz ganz getrennt, und so würde man wohl einige arrondirtere Eintheilungen vornehmen müssen.

Wir erachten es für eine Pflicht in unserer Stellung, die vorstehenden — unter den obwaltenden Zeitverhältnissen — höchst bedeutungsvollen und der ernstesten Erwägung in jedem Beuge würdigen Äußerungen unseres hohen Landes Chefs, einer gewichtigen Autorität als Statsmann, so wie als Glied der edlen magyarischen Nation, Einem Löblichen Magistrat in der Absicht mitzutheilen, damit solche bei der schwierigen Berathung und Schlußfassung über die sich immer mehr vereinfachende und eben darum die Lösung höchst erschwerende Lebensfrage der Nation, ja des Landes Siebenbürgen, als solchen: Union? mit in die Wagschaale gelegt werden könne.

Von den, diese Frage behandelnden, hieselbst erschienen Flugschriften glaubten wir für unser I. Publikum von jeder 100 Stück anschaffen und übersenden zu sollen, und werden demnach mit nächster Gelegenheit das für die Post zu starke Paket mitschicken. Inzwischen liegen hier von einem, je 6 Exemplare zum sogleichen Gebrauch bei.

In Bezug auf die Wünsche, welche in der an uns gerichteten Zuschrift Eines Löblichen Magistrats vom 27. April d.J. Magistrats Zahl 1211 ausgesprochen sind, und welche der erstuntersertigte erst am gestrigen Tage Seiner Excellenz dem Commandirenden Herrn Generalen vortragen konnte, hat seine Excellenz dem erstunterfertigten erklärt, daß schon dafür gesorgt sey, daß Schäßburg nicht ohne Garnison bleibe, mehr könne Seine Excellenz

nicht gewähren, übrigens sey das Antortschreiben des Hohen General Commandos auf die diesfällige Zuschrift Eines Löblichen Magistrats bereits abgegangen.

Hermannstadt den 4. Mai 1848.

Gehorsamste Diener
Michael Wenrich
Johann Schwarz
Conflux Deputierte

Original. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Sighișoara, nr. 1 554/1848. Foto
6 681—6 684.

111

Bistrița, 4 mai 1848

Exhib, Proth. Z. 934/848 eingereicht den 4-ten May

Von der hiesigen Kreis Communitaet wird der zur diesseitigen Z. 904/l.J. anher gelangte und derselben von kurzer Hand zur Begutachtung zugestellte Universitaets Erlaß de dato 22 April unter obangeführten und von der Kreis Communitaet ausgesprochenen Bedingungen 848 Univ. X. 521/1848 bezüglich der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn, mittelst Protocols Auszug vom. 1 May 1848 l.Z. 37/1848. dahin begutachtet: „Nach genauer Erwägung der im voranstehenden Universitaets Erlaß mitgetheilten Umstände stimme dieselbe für die bedingungsweise Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn und gründe ihre diesfällige Ansichten auf die im vorerwähnten H. Erlaß für die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn nur unter den im vorliegenden Universitaets Erlasse ausgesprochenen Bedingungen einzugehen wäre und zwar:

1t Die unmittelbare Unterstellung der Sächsischen Municipal Verfassung und Verwaltung unter den König von Ungarn, der vermög der pragmatischen Sanction Kaiser von Österreich ist, auf der Grundlage des Andreanischen Urvertrags der Sachsen mit dem König von Ungarn.

2t Versicherung der deutschen Volksthümlichkeit.

3t Die Sicherstellung des Gebrauches der deutschen Sprache nach dem Ausdrucke und nachherigen Anwendungen des 1t Gesetzartikels vom J. 1846 u. 1847.

4tens Die Sicherstellung der im 3t Punkt des Siebenbürgischen Staatsgrundgesetzes vom Jahr 1791 garantirten Municipal Autonomien.

5t Die Verbürgerung der sächsischen Nation im Andreanischen Urvertrag vom J. 224 verliehenen Integritat des Wohngebietes.

Zugleich möchten die diesseitigen Conflux Deputirten diesem gemäß mit dem Beisatze instruirt werden, womit dieselben alle derley Fragen, welche ferner in Bezug auf die Union vorkommen, vor Entscheidung der H. Löb. Universitaet dieser Comunitaet zur Begutachtung mitgetheilt werden möchten.

Mit diesem Comunitaets Gutachten einverstanden, sind die diesseitigen National Conflux Deputirten hievon zu ihrem darnach Verhalt durch Zustellung eines Dist. Cotts. Proth. ungesäumt mit dem Bemerken in Kenntniß zu setzen, daß auch dieser Magistrat der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn um so mehr beistimmen, als durch eine entgegengesetzte Meinung der ohnehin

unvermeidlichen Union durchaus nicht vorgebäugt, wohl aber das Gute Einverständniß zwischen dieser und beiden andern Schwester Nationen gestört werden dürfte.

Erledigt am 4. May
1848

Concept. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. Bistrița, Actele Magistratului, Z. 934/1848.

112

Sibiu, 4 mai 1848

Löblicher Magistrat!

Gestern hatte, so wie ich bereits berichtet, der Herr Guverneur durch seine schonungslose und trockene, sicher auf Geringschätzung der Sächsischen Nation begründeten Sentenz, uns das Blut erstarren gemacht, aber während derselbe noch hier ist, erscheint der Obristleutnant Graf Walldstein, wie deus ex machina, bringt eine Unzahl von Bändern gelb und schwarz, und erklärt, daß unseres glorreichen Kaysers Sache den günstigsten Ausschlag erhalten, die Croaten mit Leib und Leben dem Kayser ergeben seyen, 300 000 Bajonetten zum Schutze des Thrones erheben und keine weitere Verbindung mit Ungarn haben wollten, Ähnliche dem Österreichischen Throne huldigende Erklärungen hätten, mit Ausnahme der mit Losreißungs Plänen schwangeren Magyaren, die andern Nationen gegeben und seyen diese alle die bittersten Feinde der Letztern geworden. Der Herr Guverneur hatte uns erklärt, daß die in Broosz versammelt gewesenen Wallachen sich für die Union erklärt hatten und, da wir gerade das Gegentheil wußten, waren wir hierüber Anfangs perplex, allein bey besserer Erkundigung der Sache wissen wir nun bestimmt, daß die unirten Wallachen, den die Canzel bestiegenen Bischof Lemény beschimpft, ihn einen „Misell ungr care ne-a mult minxit“¹ und von der Kanzel abtreten geheißen haben, worauf ein früherer Professor solche bestiegen, das Treubleiben Seiner Majestät, das engste Anschließen an die Sächsische Nation und die Abscheu gegen die Union mit Ungarn auf das Bestimmteste im Nahmen des Volkes erklärt hat, welchem das Volk mit dem größten Enthusiasmus beygestimmt hat. Ebenso ist auch der junge Rosenfeld bloß in der Absicht von Wien hier eingetroffen, um alle guten Österreicher zur Tragung der Abzeichen Österreichischer Farben aufzufordern. In Gemäßheit dieser Vorgänge hat schon Nachmittag eine große Anzahl derley Bänder sich angeheftet. Ja, Mädchen haben auf der Allee allen denen, die sie getroffen, derley angespendelt. Im Theater war alles decorirt. Ehe noch die Musik begann, erscholl die Sächsische Volkshymne, die Musik spielte und alles sang, versteht sich stehend und ohne Kopfbedeckung. Nach dem ersten Hoch erhob sich der Vorhang und drey Gardisten standen auf dem Theater, von beiden Seiten das Gewehr präsentirend und in der Mitte die Österreichische Fahne haltend, die Begeisterung war ungeheuer bey den treuen Deutschen, die Ungarn aber verbleichten, erholteten sich dann doch auch und schrien noch ärger. Vor mir stand nemlich Graf Oliver Bethlen, Baron Huszár und noch einige mit den Union Kokarden. Das Theater begann und die Schauspieler erschienen auch decorirt. Jeder und Jede wurden mit Bravos empfangen, am Schluß wurde noch einmal die Hymne abgesungen, ein festes

Anschließen an Österreich, an die Crone etc. etc., und ein pereat der Union mit Ungarn gebracht. Auch das Militair soll diese Abzeichen tragen, gleichwie alle Beamten und auch die Universitäts Deputierten für sich schon angeheftet haben und ich hoffe, daß meine Mittbrüder nicht säumen werden, sogleich sich mit diesen, selbe ehrenden und ihre beschworene Treue bewährenden Zeichen sich zu schmücken. Manche werden vielleicht einen Schein dafür erhalten, aber nicht nur die Mehrzahl, sondern die Unzahl ist gegen sie. Manches lieblose Urtheil muß ich über meine Vaterstadt hören, wiewohl sie hier gut unterrichtet, die Individuen, welche an einem übereilten Act schuld sind, nennen.

Die Frechheit der Ungarn war schon so weit gediehen, ehe diese hier im Cassino öffentlich erklärt, nachdem die Union schon entschieden sey, so müsse man auf alle öffentliche Cassen Beschlag legen, und somit auch auf die National Cassa, woraus man auch folglich einige Schuldner auf ihre Urbarial...² durch Zustellung seiner Obligation...³ könne...

Sieben Universitäts Deputierte haben den Gouverneur von hier wegfahren gesehen und mir erzählt, es hätten ihn Wenige begrüßt, er aber habe Jedem sehr schön gedankt, sie sieben aber hätten ihm starr ins Angesicht gesehen und ihn nicht begrüßt, solch einen Widerwillen hat er hier erregt.

Der Athem war uns nach der Sentenz des Gouverneurs gestokt, um so freyer wird jetzt gefeiert, und ich glaube es werden mehrere Festivitaeten folgen. Um diese angenehme Ereignisse nicht zu verspäten, die Malpost zu benützen, und die Session zu besuchen, habe ich mich möglichst tummeln müssen.

Mit vorzüglichster Hochachtung berharrend
Eines löblichen Magistrats

gehorsamer Diener
Joseph Graef
Univ. Deputierter

Hermannstadt am 4ten May 1848.

Original. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Brașov; Comunitatea centumvirală, pachet. Communitäts-Akten 1848, 2—400. Nr. 303. Foto 10 836—10 839.

¹ „Mișelul ungar care ne-a mințit mult“.

² Text deteriorat.

³ Idem.

113

Viena, 4 mai 1848

Bécs május 4én 1848

Édes Fiam!

Közelebb múlt hó 28ról hozzáink intézett leveleidet vettük, a feleségem is közelebbről válaszolni fog, én pedig ezekben válaszolok. Előre bocsátom, hogy levelem foglalatyát a kivel szükségesnek tartod, közölheted, de se levelem másnak meg ne mutasd, se foglalatyát úgy ne köözold, hogy compromittáltassam, annál kevésebbé, hogy belőle valami újságba írassék. Mihent a gubernátor a báró Jósika felszollítására curir által egy praesidialis levélbe gondolatyát a királyi propositiók iránt meg írta, azonnal előlülésem alatt (mivel báró Jósika lemondását feljelentvén, nekem a praesidiumot még az elfogadás

előtt egy néhány nappal által adta volt) a Cancellaria a királyi propositiókat s a szükséges iratokat egy propositióba kidolgozván, eö felségének fel terjesztette, azonban eö felsége hozzá bocsátott Handbillityében 21ről báró Jósika lemondását el fogadván, a praesiduumot addig, míg a thesaurarius gróf Mikó, akit ez iránt fel szollított fel érkezik, reám bízta, e mi módon történt? nem vizsgálom, más környülállások között nem esett volna jól, de most köszönnettél vettetem, megkíméltetvén egy felől attól, hogy reám, aki a cancellariusi hivatali candidatiókra nem mentem bé a hármas számba, azért piszkolódjanak, hogy a Cancellaria vezetése reám bízattatott, másfelől nem kénteleníttem egész a Kehrausig a sárt ki állani, hanem remélhetem, hogy addig pensióba fogok tételelni. A királyi propositiókra a resolutiót Ferenc Károly eö császári fenségénél sürgetvén, fel vételét siettetni ígérte, s egy pár nap múlva conferentiába hívattam, azt, hogy a diaeta ki nyitása 22ik májusra té tessék, a mit a Cancelláriával együtt ajánlottam, ki nem vihettem, nem akarván ezáltal a gubernátor tetteinek [?] részletes rosszallását jelenteni a conferentia — sem azt ki nem vihettem, hogy új regalisták is neveztessenek, a gubernátor úgy nyilatkozván, hogy újak kinevezése felesleges, ki vívtam ellenben, hogy a királyi propositiók oly értelemben, mint a gubernátor fel jelentette, meg állíttattak s egy pontba azon fellyül az oláhok megnyugtatására belététeztet, hogy a görög nem egyesült vallás a több törvényesen bé vett vallások jogaiba tökéletesen bé hellyheztessék, amelly a nép s oláh papok megnyugtatására fog lenni. Kivittem, hogy a felséges leírat a királyi propositiókal magyar nyelven legyen, ki azt is, ami a közelebbi diaetákon minden megtagadta, azok a kik 1834ben regalisták voltak, de 1838ban kihagyattak, újra regalissal hívassanak meg. Ezek így el végezetetvén reméllettem, hogy a resolutiót hamar le kapom, de öt verseni személlyes és a Cancelláriának egynéhány propositióba tett sürgetésére se kaptam meg máig is, s gyanakodni kezdettetem, hogy a conferentián fellyül valakik, a kik a Mikó felhívását javasolták, talán fel jöveteléig a resolutio le adását meg akasztották, így ma a császári fő hercegnél, aki Lajos herceg hellyett viszen most minden, személlyesürgetni a tanács után fel mentem. Ministeri tanács lévén, bé nem mehettem, meg tudtam azonban, hogy az írások a circulatióból ma érkeztek kezeihez, így holnap tanács után a Cancelláriánk egy új propositióját magam személlyesen fogom által adni, s a ki adást sürgetni, s reméllem, hogy leg fellyebb két nap alatt ki kapom s az itt tartóztatott curirtól, a Keresztes Antal fiától sietve le küldhetem. Az ország gyűlésére ki neveztetendő királyi biztos minden fen szokott meg határozattni, ebbe a Cancelláriának semmi befolyása nincsen, így magannak sincs, hogy egy pár hétre lévén elnökségel megbízva, módomban abba, hogy a mit eziránt frsz, tellyesithessem, az újságokból olvastuk, hogy a kolozsvári követségek mit választott a palatinus és a magyar ministerek, de martiustól fogva már hetek tölttek, a mi bé follyás volt, gyengült, s akik bé follyást képzelnék, azoknak nem is volt s nem is lesz, illyen a világ. A minister elnök most itt van, sürgeti a magyar katonaságnak olasz honból való vissza hívását, mert már magyar honban széltibe verik egymást agyon. Pesten nagy forradalom, két klub, egyik respUBLICANUS, a másik a ministereket akarja meg buktatni, sok s hív katona kellene, de nincs, úgy hallatik, hogy júniusba vagy júliusba diaétát akarnak tartani, hogy rekrutírozást határozzanak, de ez is — a fel szabadított paraszt, koldusbotra jutott nemes s eddig illy katonaságal nem tartozott sok bocskoros nemes között, minyájan egy glédába tartozván állni — nem könnyű feladat lesz, Magyarhon egész anarchiába van, csak ezt csilapíthassák a ministerek, felejteni fogják Erdélyvel bajlódni, pedig ottan még nagyobb baj lesz, mert sok ollyant ígéreknek, a mit csak meg gondolni is nevetség, illyen a kármentesítés, ugyan bizony azt a

temérdek vesztést miből kárpótolni? minden becs nélkül való papír darabokat? hát annak a kamatyát miből fizetik? úgy hallom, báró Wesselényi Miklós azon biztatással él, hogy a koldus Erdélyt a gazdag Magyar ország majd segíteni fogja magáéból kármentesítteni, de nagy kérdés az, hogy bírja e a magának is a kármentést, melly temérdek milliókra megyen, realisálni, s a ki a történeteket tudja, segítette e valaha Magyar ország Erdélyt csak egy poltrával¹ is, nem jött nekünk onnan soha semmi jó, s a mi jött, örökké romlásunkra volt — hát még a szegény, már oly sokszor meg csalt székellyt mivel biztattyák? hogy a fegyvert a nyakáról leveszik? tekintsenek a Banatusi regementekre, annak is az új törvény szerint minden köz embere ollyan, mint az előtt a leg gazdagabb mágnás volt, le vették a fegyvert a nyakáról? Isten mentesen, sőt ha lehetne, kettőt nyomnának a markába — hát Marus és Udvarhely székek hogy fognak járni? eleget igyekezett a német katona tisztség, hogy azt is valahogy militarizálja, de célja nem sikerült, de már sikerülni fog ám, s még oly sajnosan, mint Ferenc császárig a csíki, háromszéki és aranyosszéki, nyögött, fegyverbe is volt, s adózott is — mert a magyar törvény a nemzeti őrseregről azt rendeli: minden húsz éves korától ötven éves koráig fegyveres szolgálatot tenni tartozik, díjt még csak helybéli szolgálatot téznek, nem húznak, külső szolgálatok idején díjak a rendes katonaságéhoz hasonló lészen, melly díj tulajdon községük határában kívül ugyan, de illető törvényhatóságuk kebelébeni szolgálatuk idejére a törvényhatósági házipénztárból, illető törvényhatóságuk határában kívüli szolgálatuk idején pedig az országos pénztárból fog fizetetni. — Ezek a törvény tiszta szavai, de arról egy szó sincs, hogy külső ellenség ellen vinni nem szabad — jaj neked, szegény székelly — az előtt avval hitegettek, hogy adó alól fel mentenek, már ezután hitegettők is adózni fognak, az előtt a fegyver alatt lévőt aval hitegették, hogy a fegyvertől felszabadítáék s privilégiális álapotyok szerint fogják velek a katonai szolgálatott téretni, szegények nem csak ti, de minden el veszti privilegiumát — adózni fogsz, nemzeti őrserege egyként bé íratnak, nem capitularis szerint, mint a sor ezredek, hanem 30 egész esztendeig fogsz szolgálni, s a mikor tettzik, ellenség eleibe is vinni fognak a haza határain kívül, a mi eddig óvatosan történt, mert az Alvincziána² részletei ellenkező volt ígérvé, már ez után önkény szerint, minden tartózkodás nélkül, hát te szegénységre juttatott primori rend, meddig igyekezének, hogy téged is fegyver terhe alá hozhassanak, a mit ha meg tettek volna, jó tehetségednél fogva hát [?] segíthettél volna magadon, már most koldus botra jutván adóznod is s a több székellyekkel s volt jobbágyokkal egy glédába őrseregeskedned kell 30 évekig. Hogy fognak mind ezek egyeztetni az ígéreteket? Pedig közelebbről a háromszéki gyűléSEN is ki jelenték, hogy már sok esztendőön keresztül minden csalta, meg várják békével a bé álló diaétát, hogy nem fogják é újra meg csalni? Kérdez, mi lesz azután, mert a mit fellyeb írtam, az a boldogság! Új csalás lesz e vagy az ígért fel szabadulás? Erdélyben pedig leg gyűlékonnyabb a székelly, mit fog a csinálni hamis prophetaival? Dühöngene a primori rend ellen, s agyon is verni kész volna, de a szegény még nálánál is szerencsétlenebbé tétezik, úgy hogy a dühöngésre annak is elég oka lesz. Isten oltalmazza szegény hazámat, s fajomat, de félek, a minister Kossuth úr működése azon földet, a melly csak három holnap előtt is Magyar ország s Erdély volt, azon állapotba hellyhezteti, mint a mikor a magyarok ki jöttek Asiából, Magna Moravia és Dacia.

Én már öreg ember vagyok, úgy sem élhetek hosszason, s kénytelen vagyok meg vallani, hogy nem is kívánok, előre láttam ugyan, hogy szép

Constituționk mindenfelől s újabb időben felekezetünk által is (oh elcsábítottak) ostromoltatik, s élébb-hátrább egybe dől, de hogy még azt is meg érjem, nem gondoltam.

Feleségem csókol, testvéreid csókolnak, s vagyok édes fiam

szerező Apád
B. Apor Lázár

Ui. A gubernialis expeditura directornéjának, köszöntésem mellett, mondod meg, hogy a férje a midőn közelebbről a hivatalos írások közt a Cancellaria tagjai számára a regalisokat fel küldött, nekem nem küldött, az igaz, hogy én meg nem jelenek s ennyibe igaza van, ha ugyan ha küldeni még is tetzenék, nehogy a postán külön tegye fel, mert portóját meg nem fizetem.

Olykor olykor ha az ottan előforduló dolgokról tudósítasz, meg köszönnöm s rá én is válaszolni fogok.

Dragul meu băiat!

Nu de mult am primit scrisorile tale din 28 luna trecută pe care ni le-ai adresat. Soția mea îți va răspunde la ele în scurt timp. Eu își comunic cele ce urmează. Înainte de toate te previn că poți face cunoscut conținutul epistolei mele cui găsești de cuvîntă. Dar scrisoarea să n-o arăți nimănui, iar cuprinsul ei să-l comunică numai în așa fel, încât să nu mă compromită și mai ales să nu ajungă ceva din el în ziare. Atunci cînd guvernatorul și-a prezentat opinia cu privire la propunerile [de proiecte de legi] regale printre-o scrisoare prezidențială în urma somatiei baronului Jósika, Cancelaria se află sub președinția mea (dat fiind că baronul Jósika își dăduse demisia și mi-a predat mie președinția cu câteva zile înainte de a-i fi acceptată). Am contopit imediat propunerile regale și documentele necesare într-un singur proiect [de lege] și l-am înaintat maiesătăii sale. Acceptând demisia baronului Jósika printre-o notă scrisă cu mâna (Handbillet) în ziua de 21, maiesătarea sa îmi încredințase președinția temporar, pînă la sosirea contelui Mikó de la Tezaurariat, care a primit o chemare în acest sens. Cum s-a întîmplat acest lucru? Nu știu. În alte împrejurări nu mi-ar fi părut bine. Acum însă am primit cu mulțumire. În felul acesta, eu, care cu ocazia candidaturilor de la cancelarie nu am intrat în numărul de 3, am fost cruceat de a fi triat în bătaie de joc, pentru că nu mi s-a încredințat conducerea ei. Totodată nu am fost silit să sufăr noroiul insultelor pînă la a fi dat afară. Sper însă că pînă atunci voi ieși la pensie. Am intervenit la altea sa imperială Francisc Carol în problema rezoluției privind propunerile regale. Mi-a promis urgentarea aplicării rezoluției. Peste câteva zile am fost chemat la o consfătuire. Propunerea pe care am făcut-o împreună cu Cancelaria de a se stabili ziua de 22 mai pentru deschiderea dietei, n-am reușit s-o fac să fie acceptată; n-am vrut ca această consfătuire să echivaleze cu dezaprobaarea parțială a guvernatorului. La fel n-am reușit să obțin numirea unor noi [debutați] regaliști. Guvernatorul a declarat că numirea de noi regaliști nu ar fi necesară. Am reușit totuși să obțin menținerea propunerilor regale în forma în care au fost înaintate de guvernator. În plus, a fost introdusă și o clauză pentru linștirea românilor și anume aceea că religia ortodoxă să fie inclusă cu toate drepturile între celelalte confesiuni recunoscute în mod legal. Aceasta va duce desigur la linștirea poporului și a preoților români. Am mai izbutit să obțin ca înaltul rescript cu propunerile regale să fie scris în limba maghiară; de asemenea, să fie accepțați și invitați din nou regaliștii din 1834, care în 1838 și la dieta recentă

fuseseră respinși. Astfel aranjate lucrurile am sperat să obțin urgentarea rezoluției. Am încercat de 5 ori personal să grăbesc lucrurile. Am urgenterat și pe linie de cancelarie în cazul citorva propoziții. Dar nu am primit răspuns nici pînă astăzi. Încep să bănuiesc că probabil cineva din afara conferinței, care a propus chemarea lui Mikó, împiedică transmiterea rezoluției pînă la numirea acestuia. Azi, după consiliu, m-am dus personal pentru a grăbi lucrurile la arhiducele imperial, care rezolvă acum totul în locul prințului Ludovic. Fiind însă consiliu ministerial, nu am putut intra. Am aflat că numai azi a luat cunoștință de documente, aşa că miile, după consiliu, îi voi preda personal o nouă propunere a Cancelariei noastre. Voi urgența încă o dată și sper că o voi primi rezolvată în cel mult două zile. O voi putea astfel trimite grabnic prin curierul reținut aici, prin fiul lui Keresztes Antal. Numirea comisarului regal pentru dietă este hotărîtă totdeauna de sus. Cancelaria noastră nu are în această problemă nici o influență. Fiind împoternicit cu președinția numai pe cîteva săptămîni, nu-mi este cu putință să îndeplinească ceea ce îmi scriu în această privință. Am citit în ziare răspunsul dat de palatin și miniștrii maghiari, delegației din Cluj. Dar de atunci au trecut săptămîni, și influența a ceea ce a fost a slăbit. Cei ce și-au închipuit că au influență n-au avut-o și nici nu vor avea. Așa este lumea. Primul ministru este acum aici și urgențează rechemarea trupelor maghiare din Italia, întrucât în Ungaria oamenii se și omoară între ei pretutindeni. La Pesta e revoluție mare. Acolo există două cluburi: unul este republican, iar celălalt vrea să răstoarne miniștrii. Ar fi nevoie de mulți soldați credincioși, dar nu sunt. Așa se zvonește că în iunie sau iulie vor să țină dietă, la care să se voteze o nouă recrutare. Dar sarcina egalizării cu țărănilor eliberați a nobililor ajunsi la sapă de lemn și a boier-nașilor, care nu au fost obligați pînă acum să îndeplinească serviciu militar, nu va fi usoară. Ungaria este în plină anarhie. Pe ea vor putea s-o liniștească numai miniștrii, care vor uita să se preocupe de Transilvania, cu toate că acolo va fi necaz și mai mare. Se fac multe promisiuni, dar este ridicol și numai să te gîndești la ele. Așa este și despăgubirea, însă pagubele imense ce există, cu ce se vor putea plăti? Cu hîrtii fară nici o valoare. Dar dobînzile din ce se vor achita? Am auzit afirmația baronului Wesselényi Miklós, că Ungaria bogată va ajuta Ardealul nevoias în suportarea despăgubirilor. Dar întrebarea mare este dacă Ungaria va putea face față despăgubirilor la ea acasă; despăgubiri care se ridică la milioane. Și cel care cunoaște istoria știe că Ungaria n-a ajutat Ardealul nici cu o poltură¹; nu a venit de acolo niciodată nimic bun pentru noi, și chiar dacă a venit totuși ceva, a fost totdeauna în dauna noastră. Dar săracul secui îñselat de atîtea ori, cu ce va fi stimulat? Cu aceea că i se va lăua arma de pe gît? Uitați-vă la regimenterile din Banat. Fiecare ostaș al acestora este — după noua lege — ca magnatul cel mai bogat de dinainte. I se va lăua arma de pe gît? Ferească Dumnezeu! Mai mult, dacă s-ar putea, ar trebui să i se dea două în mînă. Dar scaunele Mureș și Odorhei ce vor pătimi? Autoritățile militare germane s-au străduit să le militarizeze, însă nu și-au atins scopul. Acum vor reuși, dar tot așa de regretabil, ca în scaunele Ciuc, Trei Scaune și Aries, care pînă la împăratul Francisc au gemut și sub arme și sub povara plătirii impozitelor. Legea maghiară dispune următoarele cu privire la garda cetățenească: fiecare [bărbat] va fi obligat să presteze serviciu sub arme de la vîrstă de 20 ani pînă la 50 ani; plata nu va primi însă cînd îl va îndeplini în localitate; numai în timpul serviciului exterior solda va fi asemănătoare cu aceea din armata regulată; această soldă, atunci cînd slujba va fi executată în afara localității, dar totuși pe teritoriul jurisdicției, va fi achitată din vîstieria unității administrative respective; în cazul cînd serviciul va fi îndeplinit în afara jurisdicției, solda va fi plătită din vîstieria sta-

tului; acestea sunt cuvintele clare ale legii; nu conține însă nici un cuvînt despre faptul că nu pot fi duși împotriva dușmanului exterior. Vai de tine, sărmâne secui; pînă acum ai fost amăgit că vei fi scutit de dări; de acum înainte și cei ce te-au înșelat vor plăti impozite. Acei care au servit sub arme au fost amăgiti pînă acum că vor fi scuțiți de serviciul militar și că [nu] vor mai sluji ca soldați conform stării lor privilegiate; acum însă nu numai săracii, ci toți își vor pierde privilegiul; veți plăti impozite, veți fi cuprinși în armate naționale, dar nu după capitulariu, ca regimenterile regulate, ci veți face serviciu 30 de ani întregi; dacă va fi nevoie vă vor duce și în afara granițelor țării împotriva dușmanului; aceasta s-a făcut pînă acum cu multă precauție, deoarece în rezoluția lui Alvinczi² s-a promis contrariul; or, de acum înainte veți fi duși după bunul plac, fără nici o reținere; iar tu, stare a primorilor, cît s-au străduit să te aducă și pe tine sub arme; înainte dacă s-ar fi înfăptuit, te-ar fi ajutat datorită talentului tău; acum însă vei ajunge la sapă de lemn; va trebui să plătești impozite și să faci serviciu militar timp de 30 de ani în rînd cu ceilalți secui și cu foștii iobagi; cum se vor potrivi toate acestea cu promisiunile? Nu de mult, la adunarea din Trei Scaune s-a și spus, că secuii au fost de ani și ani totdeauna înșelați; aşteptați în pace dieta care urmează să se întrunească; oare nu veți fi din nou înșelați? Întreb, ce se va petrece ulterior, fiindcă la ce m-am referit, mai sus, reprezentă fericirea; va fi o nouă înșelăciune sau eliberarea promisă. În Ardeal cel mai aprins este secuial. Ce se va întîmpla cu profetii lui mincinoși?! Ei vor fi furioși pe ordinul primorilor și vor fi gata să-l distrugă. Săracul va fi și mai nenorocit, așa, încît, și el va avea destule motive să fie furios. Dumnezeu să ocrotească sărmâna mea patrie și neamul meu. Mi-e teamă că activitatea guvernului Kossuth va reduce pămîntul numit acum 3 luni Ungaria și Transilvania în starea în care s-a aflat cînd au venit ungurii din Asia: Magna Moravia și Dacia.

Eu sunt de acum om bătrîn, așa că nu pot trăi mult. Trebuie să-ți mărturisesc că nici nu doresc. Am prevăzut că frumoasa noastră constituție va fi asaltată din toate părțile, iar mai nou chiar și confesiunea noastră. Mai curînd sau mai tîrziu ele se vor dărîma. Totuși nu m-am gîndit niciodată că voi vedea o astfel de situație. Soția mea te sărută; frajii tăi de asemenea; eu rămîn

tatăl tău iubitor,
B. Apor Lázár

P.S. Transmite te rog doamnei directoare de la expeditura gubernială salutul meu. În plus să-i amintești că atunci cînd soțul ei a trimis regaliile pentru membrii cancelariei, împreună cu scriptele oficiale, de mine a uitat. Este adevărat că a procedat îndreptățit, întrucât nu m-aș fi prezentat să le ridic, chiar dacă ar fi avut intenția să mi le expedieze separat, prin poștă, deoarece nu voi accepta să plătesc taxă (porto-ul).

Dacă din cînd în cînd mă vei informa despre lucrurile de acolo, îți voi mulțumi și îți voi răspunde și eu.

Original. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Arh. fam. Apor, N. fasc. XXI, nr. 4. Foto 10 058—10 065.

¹ Poltura sau poltra era o monedă mărunță echivalentă cu 1,1/2 creițar.

² Alvinczi a fost un om politic de pe vremea principelui Apaffy, care a adus de la Viena rezoluția privind Diploma leopoldină.

Roșia Montană, 4 mai 1848.

Reverendissime Domine Archidiacone,

„Ego palam locutus sum mundo: ego semper docui in sinagoga et in templo quo omnes conveniunt et in oculta locutus sum nihil. Interroga eos qui audierunt quid locutus sum ipsis: ecce hi sciunt quae dixerim ego“.

Ioannis capite 18 v. 20 et 21.

Posteaquam hominibus coelitus datae libertatis, aequalitatis et emancipationis e servitute robottali semen item variorum motuum salutarium aequa ac periculosorum rumor e vicina Hungaria, quam circuli Topanfalviensis et territorii Abrudbanyensis incolae valachi et hungari, quaestus et promerendorum vitae alimentorum causa in interiores usque oras peragrant, in nostram quoque regionem transplantatus, nostrorum quoque connationalium in animis diversas excitaret sensationes: scilicet opulentiores ac vitae commodaे magis adsuetos nimium anxiis, onera spiritualis ac physicae depressionis vix ac ne vix quidem fere ulterius queentes vero de mediis recuperandae salutis non parum solicites reddere coepissent, metusque interea exoriretur ne corrupti homines, quales si vix poterint, ad injusta speranda et tentanda occasionem summerent, non defuere inter illos qui me consilii petendi causa accesserunt. Horum petitionem ego, qui qua persona nobilis, non in marcalibus solum Incliyii comitatus Albae Inferioris congregationibus saepe praesens celebrium virorum ornatissimas pro deressa plebe declamatas orationes attentis auribus, nec gelido animo excepti, verum etiam qui ex ephemericibus inter alios Szechenyi, Kossuth, Stantsits, pro natione hungarica praestiterunt, praestantque hodiecum, edoctus, respuere nihil magis quam inhumanum esse censui. Itaque rogatus in medium mansuetae multitudinis connationalium meorum prodivi cum eisdem de opportunis, iisque justis sublevandorum, quibus tam diu torquerentur omnis generis onerum remediis palam consultaturi. In consultatione hac conclusum fuit, ut petitio in qua cuncta nos et universam nationem nostram valachicam prementia gravamina, item cuncta ejus desideria enumerarentur proximis Transilvaniae comitiis substernenda pararetur, et per singulos subscriberetur, quae petitio nimurum in consultatione secundaria Abrudbanyae die 3-a aprilis celebrata, in praesentia judicis primarii Caroli Nagy et Samuelis Füzi specialiter ad id convocatorum, perlecta quae ab universa congregatione ratihabita est, ea cum declaracione ut pro peragenda subscriptione ego Topanfalvam die 6 aprilis accedam, simulque requisitus est praefatus dominus judex, quatenus excellentissimum dominum regium gubernatorem sincere informare velit; neque id solum verum insuper omnes nostras consultationes nunquam non a seriosissimis circa pacem et tranquillitatem sectandam et sustentandam, circa accuratam cunctarum quae ipsis hactenus impositae fuerunt obligationum bajulationem exorsi sumus, terminavimusque, cum hac nonnisi sub conditione meliorationem sortis, et sublevationem onerum sperare liceat ab iis quibus in proximis regni comitiis, non proprium solummodo lucrum, verum patriae quoque salus, et depressae humanitatis jura cordi futura sunt. Dum ego tali ratione injuriam non tantum non inferendo, sed ne meditando quidem quicquam, et unice sublevandae miserae sorti connationalium meorum intentus agerem, idque non in

conventiculis quin potius publice foribus patentibus coram officialibus publicis, aut sub coelo libero, non defuere qui ex innato adversus miseram nationem valachicam odio, atque ejus servitutem ac depressionem ulterius quoque corroboraturi, immo anihilationem mente aterrima volentes, aut vero qui quoniā lucro proprio ac cupiditati sanctissima quoque humanitatis jura consecrare nunquam erubuerunt, me suis moliminibus reluctari credentes, crimen concitatoris valachorum ac conturbatoris publicae tranquillitatis mihi affixerunt, et non solum iram et rancorem suorum parasitorum ac comprimis nonnullorum concivium nationis hungaricae, ut per aliquos horum vitae meae insidiae, quemadmodum mihi certissimo constat, pararentur nisi adsciscerent, verum ut e superius in sinceritate recensitis justo cuilibet judici patebit injuriosissimas contra me factas fuisse delationes.

Me quidem tam minus delatorum meorum nomina, quam eorum facinora, quibus si in lucem prodirent, summa populi indignatione, aut pōtius contemptu, se dignissimos reddiderunt, latent; ast longissime abest a me abjectio animi ut dum popularium meorum calamitatem et injuriam alleviare adlaboro, de inferenda injustissimis inimicis meis vindicta vel quidpiam meditarer, quin potius post connationalium meorum salutem, quam quaerere nunquam cessare potero, et cuius solius causa tam atrox meo characteri et nomimi vulnus iniquissime inflictum est, propriae vitae cura cordi mihi incumbit, quam ultimam uti jam memini accusatores mei periculi objicere nihil duxerunt.

Igitur dum iis qui superius disserui affictam mihi culpam sat superque a me diluisse firmiter credo, simulque excellentissimum regium gubernatorem dimississime exorare sustineo, quantenus idem coleritissimus me Abrudbanyae coram magistratu et jurata communitate et in territorio Topanfalvensi, ubi praettactae contra me delationes consilatae sunt, pro vacuo ab adipicto mihi reatu publicari jubere, gratiosissime dignaretur, ne quo casu periculum vitac meae innocentii illatum, pluribus perinde innocentibus pericula pariant.

Quae dum ordinationem illustrissimi domini praesulsi de dato 18 aprilis a. c. nro 710 mandato praesidiali excellentissimi domini regii gubernatoris sub 13 aprilis nro 802 a. c. emanato superstructam et medio archidiaconalium litterarum de ejusdem mensis communicatam in humilitate reponere sustineo, summa spe nutrior, fore ut et reverendissima dominatio vestra et illustrissimus dominus praesul quibus meum in munere pastorali per decursum 14 annorum zelum conprobatum esse minime dubito, suis in justitia fundatis ac paternis relationibus . . . nomen [meum] ac characterem a calumniosa diffamatione per purgare non dedignabuntur, quo sic pro sustentanda pace et tranquillitate concivium dehinc quoque quemadmodum huc adusque, cum fructu cooperari queam.

In reliquo distinctissimo venerationis cultu persevero Reverendissimae Dominationis Vestrae humillimus servus

Verespatak, die 4 maji 1848

Simeon Balinth de Draga [Vilma]
ecclesiae greco-unitae Verespatakiensi parochus¹.

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Blaj (provenit de la Arhiva Istorică a Filialei Acad. R. S. R. Cluj-Napoca), cutia 1848 (neinventariat).

¹ V. doc. 204, 227, 228, 260, 265, vol. I; doc. 6, 7, 71, vol. II; doc. 301, vol. III.

Viena, 5 mai 1848

Első Ferdinánd, Istennek kegyelméből Ausztriai császár, Magyar- és Csehország e néven ötödik apostoli Királya, úgy Lombardia, Velence, Galícia, Lodomeria és Illyria királya, Ausztria Főhercege, Erdély Nagy-Fejedelme és Székelyek grófja satöbbi. Méltságos, tisztelendő, tekintetes, nagyságos, nemzetes, tisztes és vitézlő, nemes, okos, értelmes őszintén kedvelt híveink! A jelenkor eseményei többféle nagy fontosságú törvényes intézkedéseket igényelvén, hogy atyai szívünk vonzalma szerint, kedvelt Erdély Nagy-Fejedelemsegünk karaival és rendeivel tanácskozhassunk, folyó 1848-ik évi pünkösd hava 29-kérei szabad királyi Kolozsvár városunkban közországgylést rendelendőnek és hirdetendőnek elhatároztuk, és arra tekintetes és nagyságos báró Puchner Antal, valóságos belső titkos tanácsosunkat, Mária Therézia jeles katonai rend lovagát, Leopold császári rend közép keresztesét, orosz császári Szent György és Szent Vladimír rendek 4-ik osztályú, úgy a pápai Szent György rend nagy- és a szicíliai királyi Szent György katonai rend középkeresztes virézét, altábornagyunkat, harmadik sorszámu gyalog ezred tulajdonosát, és az említett Nagy-Fejedelemségünkben hadi-főkormányzónkat, teljes hatalmú királyi biztosunknak kineveztük. Mivégre kegyes királyi előterjesztményeinket Nektek hű karainknak és rendeinknek a következőkben nyilvánítjuk, és pedig:

1ször, hogy minden más tárgy feletti tanácskozást megelőzőleg az üreségbe jött erdélyi udvari korlántri hivatalra a választást az 1791-ik évi 20-ik törvénycikk értelmében vigyétek véghez, és azt Előnkbe, kegyelmes kinevezésünk végett, haladék nélkül terjesszétek fel. Nem különben:

2szor, hogy azon Nagy-Fejedelemségeni királyi táblánknál megüresült elnöki hivatalra is hasonlólag válasszatok, és azon választást Felségünkhez megerősítés végett küldjétek fel.

3or, hogy Erdélynak Magyarországgali egyesítése kérdésére nézve, a közelebb múlt országgylés végével, jelesen 1847-ik év Szent András hava 3-kán kelt felirástok nyomán, a fennálló honi törvényekhez, a három nemzet alkotmányos viszonyaihoz és a tárgy fontosságához képest komolyan tanácskozzatok.

4er, hogy minekutána abbeli atyai szándékunkat, miszerint az úrbéresek sorsán minden módon és minél előbb segítve legyen, folyó évi Szent György hava 3-án Királyi Kormányszékünkhez intézett kegyelmes leiratunkban kinyilatkoztattuk, ehhez képest a létező úrbéri viszonyoknak, a jelen körülmenyeket tekintve, az illető földesuraknak adandó, méltányos kárpoltás melletti megszüntetése iránt tanácskozástokat akkép siettessétek, hogy az e tárgyban legfelsőbb jóváhagyásunk alá terjesztendő és általunk megerősítendő törvényeket, még a jelen országgylés folyama alatt kihirdetni és teljesedésbe vétetni lehessen.

5ör, hogy a közterheknek az ország minden lakosai között személykülönbség nélküli aránylagos hordozása iránt, célszerűleg tanácskozzatok.

6or arról is végezzetek, hogy Erdélynak nagy részét lakó oláhok állapota, mind polgári, mind vallási jogok tekintetében, hozandó törvény által biztosítassák; és

7er, hogy a szabad sajtóval élés és ebbéli kihágások korlátozása iránt célarányos törvényjavaslatot terjeszzenek fel.

És ezek azok, mikre nézve, kedvelt karaink és rendeink, komoly tanácskozástokat, a haza állandó javára célzó, tapasztalt buzgóságok szerint, teljes bizodalommal felhívjuk.

Kikhez egyébiránt császári királyi kegyelmünk- és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk. Kelt birodalmi fővárosunkban Bécsben, Ausztriában, Pünkösdi helyen ötödik napján, az Ur ezer nyolcszáz negyvennyolcadik, uralkodásunknak pedig tizennegyedik évében.

Ferdinánd

B. Apor Lázár

Ő császári királyi apostoli felségének

saját parancsára:

Szentgyörgyi Imre

Ferdinand I. Din mila lui Dumnezeu împăratul Austriei; al cincilea rege apostolic cu acest nume al Ungariei, al Cehiei, precum și al Lombardiei, Venetiei, Galicii, Lodomeriei și Iliriei; arhiduce al Austriei; mare principe al Transilvaniei; comite al secuitor etc. Preamăriti, respectabili, stimări și vieti nobili, înțeleptii și iubiții noștri credincioși!

Având în vedere că evenimentele epocii contemporane pretind o serie de măsuri legale, conform afecțiunii inimii noastre părintești, pentru a putea discuta cu stările și ordinele Marelui Principat al Transilvaniei, am hotărât convocarea oficială a dietei pe ziua de 29 ale lunii rusalilor anul 1848 în orașul liber regesc Cluj. Comisar regal plenipotențiar al dietei l-am numit pe preamăritul și respectabilul domn general-locotenent Anton Puchner, consilierul nostru secret intim; cavaler al ordinului militar Maria Tereza; posesor al crucii mijlocii a ordinului imperial Leopold; al crucii clasa a IV-a a ordinelor imperiale ruse Sf. Gheorghe și Sf. Vladimir; al marii cruci a ordinului papal Sf. Gheorghe; al crucii mijlocii a ordinului militar Sf. Gheorghe a regatului Siciliei; general-locotenent, proprietar al regimentului 3 de infanterie; guvernator militar al Marelui nostru Principat amintit mai sus. În sfîrșit, vă prezențăm vouă, credincioaselor noastre stări și ordine, propunerile noastre regale binevoitoare, și anume:

1. conform articolului de lege nr. 20 din 1791 să dezbatăți și să efectuați alegerea pentru postul de cancelar aulic al Transilvaniei devenit vacanță, înaintea discutării oricărui alt subiect; să ne înaintați alegerea fără întârziere pentru a-i conferi numirea noastră binevoitoare;

2. să efectuați de asemenea alegerea pentru postul de președinte la Tabla regală din Marele Principat, devenit și el vacanță; alegerea să o înaintați la fel maiestății noastre pentru întârziere;

3. să vă consfătuți serios, conform legilor țării în vigoare și relațiilor dintre cele 3 națiuni, asupra importanței subiectului privind uniunea Transilvaniei cu Ungaria, potrivit memoriului vostru de la sfîrșitul dietei trecute și anume, din ziua de 3 a lunii Sf. Andrei [noiembrie], anul 1847;

4. să grăbiți consfătuirea voastră privind desființarea relațiilor urbane cu despăgubirea echitabilă a proprietarilor de moșii, potrivit mesajului nostru binevoitor din ziua de 3 a lunii Sf. Gheorghe înaintat Guberniului regal suprem, în care ne-am exprimat intenția părintească de a îmbunătăți cît de cât, fără întârziere, soarta iobagilor; să luăți în considerare împrejurările actuale, în aşa fel încât legile aduse în acest sens să fie prezentate în fața noastră pentru înalță întârziere și aprobare și pentru a fi promulgate și îndeplinite chiar în cursul actualei diete;

5. să vă consfătuți corespunzător în privința suportării proportionale a sarcinilor obștești de către toți cetățenii țării, fără deosebire de persoane;

6. să aduceți o lege pentru asigurarea situației românilor, care populează cea mai mare parte a Transilvaniei, astă în privința drepturilor cetățenești, cît și a celor religioase;

7. să înaintați proiecte de legi corespunzătoare privind reglementarea folosirii presei libere și deliciile legate de ea.

Acestea sunt probleme asupra cărora atragem atenția consfătuirii voastre serioase, pe care s-o desfășurăți în folosul patriei cu strădania cunoscută.

Sîntem gata să manifestăm în continuare bunăvoița noastră imperială și regală față de voi.

Dat la Viena, capitala imperiului nostru Austria, în ziua a 5-a a lunii Rusalilor, anul Domnului 1848, anul XIV al domniei noastre.

Ferdinand

B. Apor Lázár;

Din ordinul personal al maiestății sale imperiale regale apostolice,

Szentgyörgyi Imre

*Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 866/1848. Foto 16 309—16 310.
Publicat în Erdély-Nagyfejedelem ség 1848-ik évi május 30-ára Kolozsvár szabad kir. városába hirdetett s június 18-kán bezárt országgyűlésének Jegyző és Irodalmánkonyve, Cluj, 1861, p. 1—2; Kővári László: Okmánytár az 1848—49-iki erdélyi eseményekhez, Cluj, 1861, p. 7—9; Pap Dénes, Okmánytár, p. 71—73.*

116

Cluj, 5 mai 1848

An den Herrn Commandirenden Generalen Excellenz.

Aus der unterm heutigen an das Eurer Excellenz weisen Leitung anvertraute Löbl. k.k. General Commando abgefertigten Note des H. Guberniums, werden Hochdieselben geneigtest jene Maßregeln zu entnehmen belieben, welche aus Anlaß der zu Blasendorf am 15-ten I.M. mit vorläufiger hierortiger Bewilligung abzuhaltenen Versammlung der wallachischen Erzpriester und einiger Einsichtsvolleran dieses Volkes, behufs der zu entwerfenden Petition für den nächst bevorstehenden Landtag getroffen worden sind.

Das k. Gubernium weit entfernt, die Berathung auf irgend eine Weise zu beschränken, hat vielmehr beschlossen, daß der wallachischen Nation in Beibringung ihrer Beschwerden und Postulate volle Freiheit gewährt werde, so ferne nur dieses innerhalb der Schranken einer gesetzlichen Ordnung und Ruhe geschieht, kann aber keineswegs zugeben daß an dieser Versammlung Unberufene, besonders aber ein zügeloser Haufen Antheil nehme, weil hiedurch die öffentliche Sicherheit des Lebens und des Eigenthums leicht gefährdet werden könnte.

Im Nachhange zu jener Note erlaube ich mir daher auch meinerseits Eure Excellenz recht angelegenlichst zu ersuchen: in der Umgegend von Blasendorf eine solche Militär Macht konzentrieren zu wollen, welche geeignet sein dürfte, der dort sich zu versammelnden Menge zu imponiren, und jeden Versuch einer Röhrestörung im Keime zu ersticken, in dieser Absicht belieben Eure Excellenz dem Truppen Commandanten die gemessene Weisung zu erteilen: womit er mit dem dießfalls in der Eigenschaft eines Gubernial Commissärs dahin entsendeten Obergespan Freiherrn Nikles Bánffy das Einvernehmen pflegen, und auf das Verlangen dieses Letzteren sowohl zur Aufrecht-

haltung der Ruhe und Entfernung der hiezu Unberufenen als auch zur Einfangung derer, welche den ruhigen Gang dieser Berathung durch thatsächliche Eingriffe zu stören, oder sich wohl gar den der Person irgend eines hochgestellten Geistlichen zu vergreifen erkühnen dürften, die nötige Assistenz unbedingt leisten solle.

Es dürfte der erlauchten Einsicht Euerer Excellenz nicht entgehen, welche große Gefahr das ganze Land bedrohe, wenn dafür nicht gesorgt wird, daß ein so ungebildeter Volkshaufe in Schranken gehalten werde, deßhalb nehme ich mir die Freiheit, an Eure Excellenz nochmals die Bitte zu stellen, auf den bestimmten Tag in der Gegend von Blasendorf eine entsprechende Militär Macht entwickeln zu wollen.

Klausenburg, am 5. Mai 1848.

Concept. Arch. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1038/1848. Foto 368—370.

117

Cluj, 5 mai 1848

An Seine Excellenz Herrn Thesaurarius Grafen Emerich von Mikó

Oftere ämtliche Mittheilungen des k. Siebenbürgischen Herrn Hofkanzlers Freiherrn von Josika gaben mir die Zusicherung darüber; daß der hierländige Herr Commandirende General Freiherr von Puchner von der betreffenden Hof Stelle angewiesen worden sei, mir in jeder Beziehung auf mein jeweiliges Einschreiten die nötige Assistenz anstandlos zu gewähren, allein in der neueren Zeit mußte ich mit Bedauern bemerken, daß Belobrderselbe nicht nur Schwierigkeiten bezüglich der Erfüllung meiner im Interesse der Handhabung der Ordnung und öffentlichen Sicherheit ausgesprochenen Wünsche erhoben, sondern auch das von mir gestellte Verlangen abgelehnt habe; insbesondere hat derselbe die Auslieferung der von Naszod für die Klausenburger, Deéser, Tordaeer, Enyeder und Abrudbányaer Bürgergarden zugesicherten Feuergewehre bloß aus der Ursache eingestellt, weil von einer irregeleiteten Volksmasse in Háromszék — wie es auch Euer Excellenz wohlbekannt ist, — ein ähnlicher für des Innere des Landes bestimmter Waffenvorrath, ganz ordnungswidrig daselbst zurückgehalten wurde; ich war bei meiner letzten persönlichen Anwesenheit in Hermannstadt bemüth, den belobten Herrn commandirenden Generalen darauf aufmerksam zu machen, daß Klausenburg für jene in Háromszék vollführte Frevelthat, wohl nicht büßen könne, und ersuchte ihn daher seinen dießfälligen Gegenbefehl zurück nehmen zu wollen, allein mein Bemühen blieb erfolglos.

Wie sehr ich durch dieses Verfahren dem Publikum gegenüber kompromittirt sei, dürfte der erlauchten Einsicht Euer Excellenz nicht entgehen, ich habe zwar die nöthigen Einleitungen getroffen: damit die Provinzial Bewohner in Háromszék zur unverweilten Herausgabe dieser Waffen bewogen werden, und lebe auch der Hoffnung eines günstigen Erfolges, indessen wäre es wünschenswerth, wenn die für Klausenburg bestimmte Feuergewehre auch früher verabfolgt würden.

Zum Belege der Unwillfähigkeit des oft erwähnten Herrn Commandirenden Generalen erlaube ich mir noch anzuführen: daß er das energische Auftreten der Mannschaft da, wo es sich um die Verweigerung der Frohdienste handelt, verbietet, wodurch die Widerspenstigkeit nur neue Nahrung erhält,

und mittelbar die öffentliche Sicherheit der Personen und des Eigenthums gefährdet wird.

In dieser Lage der Sachen, sehe ich mich daher genöthigt, Eure Excel- lenz zu ersuchen, allen Ihren Einfluß dazu geltend machen zu wollen: damit der hierländige Herr Commandirende General von seiner vorgesetzten Stelle die gemessene Weisung erhalte, für die hierländige Bürger Garde so viel Waffen, als nur immer möglich anstandlos zu gewähren, und auf mein jeweiliges Verlangen die Militär Assistenz stets in der geforderten Stärke, und in der Weise zu leisten, daß die Wirksamkeit derselben durch ähnliche Einschränkungen und Verhaltungsbefehle nicht paralysirt werden, da es mir sonst unmöglich sein wird, die Ordnung und öffentliche Sicherheit, welche schon an manchen Orten zu stören versucht worden ist, aufrecht zu halten.

Klausenburg, am 5. Mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1036/1848. Foto 364—367.

118

Cluj, 5 mai 1848

Elnöki levél

a) Tábornagy Gallbrunn Ádám úrnak

Főkormányi rendelet

- b) Fő kormányi biztos gróf Beldi Ferencnek
- c) Nemes Doboka megye igazgató fő bírája gr. Wass Sámuelnek
- a, b, c) Miután a Királyi Fő Kormány mind
- a, b) Nemes Doboka megye igazgató főbírája gr. Wass Sámuelnek
- c) uraságodnak

a, b, c) folyó hó 5ről költ és a borsai, gyulai és csomafái úrbéri kihágások állását jelentő tudósításából, mind pedig már több hasonló értesítésekben azon meggyőződést merítette, miszerint minden azon helyiségek, melyek az úri szolgálatot egyszerűen megtagadták, minden ugyanazon alkalommal a majorság földekből foglalásokat is megkísérteni elég vakmerők voltak, sőt még Borsán azon merészsgére is vetemedtek, hogy egy egészen idegen járásbeli faluból pénzen fogadott dolgosknak elűzése által, — más helyiségekben pedig, úgy mint: Gyulában és Csomafáján az érintett Borsa szomszédságában a bérés cselédeknek gazdáik oda hagyására lett megesetése, és nem teljesítés esetére öllésseli fenyegetése, továbbá a valóságos majorság földön és telken lakóknak is a szerződés szerint tartozó szolgálattételtől eltartóztatása által a személy és vagyon bátorság veszélyeztetésére vetemültek, az illyetén személy és vagyon biztoságot egyaránt fenyegető veszélyt akármillyen áron eltávolítani és a jó rendet és köz bátorságot fenntartani minden kormánynak legszentebb kötelessége lévén,

a) méltóságodat a fő kormány megbízásából kívántam megtalálni az iránt:

b, c) kolozsvári tábornagy Gallbrunn Ádám úr mai napon és jelen szám alatt megtaláltatott az iránt:

a, b, c) hogy egyfelől a közcsend és bátorság helyreállítása végett kiküldött katonai parancsnokoknak ne terheltessék ollyatán utasítást adni, miszerint a katonai segedelemnek csupán a makacsul mentagadott úri szolgálatok teljesítetése eszközök részére, a nép izgatók elfogatására és az illő csend és engedelmesség helyre állítására¹ is felszólíttatások esetében az illető polgári biztos neataláni megtalálására annyival inkább nyújtsanak azonnal segéd kezeket: mivel az illyetén szolgálatbeli mentagadások csak előhírnökei és palástjai a célba vett több erőszakoskodások s merényleteknek, és ő felsége több rendbeli legkegyelmesebb parancsai vakmerő megszegése iránti törekvéseknek; s mivel a köznép el van hitetve az iránt, hogy a katonai erő inkább csak elijesztésre, mint szilárd rendre utasításra használhatik; — másfelől pedig a Borsára küldött katonaság parancsnokához ne terheltessék olly intézkedést tenni, miszerint

a, c) főkormányi biztos gr. Béldi Ferenc

b) uraságod

a, b, c) általi felszólíttatása következtében a Borsától fél órányi távolságra fekvő Gyula és Csomafája nevű kis helyiségekre, hol a hasonlólag megzavarodott rend és közbátorság helyreállítandó, szálljon ki vonakodás nélkül.

b, c) Melly intézkedések megtételéről

b) uraságod olly hozzáadással értesítették:

c) írt fő kormányi biztos mai napon és jelen szám alatt olly hozzáadással értesítetett:

b, c) hogy a kérdéses helyiségekre, úgy mint: Gyula és Csomafájára is terjessze ki működését, és azon két helyiségben megzavart rendet is igyekezzék helyreállítani, az eredményről pedig minden esetre e királyi fő kormányt értesítse.

c) Mellyek szükséges tudás végett uraságod fenn idézett tudósítása következtében ezennel megíratnak.

Kolozsvártt, 1848 pünköst hó 5kén.

Scrisoare prezidențială

a) d-lui general Gallbrunn Adam

Ordin gubernial

b) contelui Béldi Ferenc, comisar gubernial

c) contelui Wass Sámuel, prim-jude dirigitor al comitatului Dăbica,
a, b, c) Din raportul

a, b) prezentat de contele Wass Sámuel, prim-judele dirigitor al comitatului Dăbica

c) și de domnia voastră

a, b, c) din ziua de 5 a lunii curente privind contravențiile în legătură cu prestațiile urbariale, precum și din alte sesizări asemănătoare, Guberniul regal a ajuns la convingerea că toate localitățile care au refuzat pur și simplu slujbele iobăgești au fost în același timp și destul de îndrăznețe pentru a încerca și ocuparea pământurilor alodiale; mai mult, la Borșa au avut curajul să-i alunge pe lucrătorii angajați cu plată din comunele unei alte plăși; în alte localități, ca de pildă la Giula și Ciumăfaia din vecinătatea Borsei, argații au fost amenințați cu moartea și obligați să jure că își vor părăsi stăpînii; chiar și cei ce locuiesc pe pământurile și terenurile alodiale au fost împiedicați să prezinte slujba la care s-au angajat pe bază de contract; prin toate acestea au periclitat siguranța persoanei și averii; îndepărtarea cu orice preț a unui asemenea

pericol care amenință siguranța persoanei și averii este datoria cea mai sfîntă a oricărui guvern, la fel ca și menținerea ordinii și siguranței publice.

a) De aceea, o înștiințez pe măria voastră că

b, c) l-am rugat pe d-l general Gallbrunn Adam din Cluj cu data de azi sub numărul prezent

a, b, c) să binevoiască a ordona comandanților militari trimiși: să restabilească ordinea și siguranța publică adecvată; să facă uz de forță armată atât la asigurarea îndeplinirii muncilor iobägești refuzate, cît și la arestarea instigatorilor poporului¹; să dea imediat asistență necesară comisarului civil respectiv, atunci cînd o solicită, deoarece refuzul de a presta muncile iobägești poate fi considerat preludiul și paravanul unor violențe și atentate probabile, precum și al unei încercări de a încălca în mod nesăbuit dispozițiile miloșive ale maiestății sale.

Întrucît poporul de rînd are convingerea că forța militară este folosită mai mult pentru a-l intimida decît pentru a restabili ordinea strictă, să porunci totodată comandamentului unităților militare trimise la Borșa ca

a, c) la somația contelui Beldi Ferenc, comisar gubernial

b, și a) domniei voastre

a, b, c) să se deplaseze fără ezitare în localitățile Giula și Ciumăfaia situate la o distanță de 1/2 oră de Borșa în vederea restabilirii ordinii și a siguranței, care au fost și aici tulburate;

b, c) cu privire la luarea măsurilor

b) d-voastră sănătei informat cu acea completare că

c) numitul comisar gubernial a fost înștiințat azi sub numărul curent; vă cerem în plus

b, c) să vă extindeți acțiunea și asupra localităților în cauză, adică Giula și Ciumăfaia, și să vă străduiți a restabili și acolo ordinea tulburată; rezultatele să fie raportate în orice caz Guberniului regal suprem;

c) aceasta se scrie în urma înștiințării domniei voastre în scopul luării la cunoștință.

Cluj, 5 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 904/1848. Foto 1 524—1 527.

¹ Cuvinte intercalate de mâna guvernatorului.

119

Cluj, 5 mai 1848

Tartományi fő biztos Bedeus Jósefnek.

Folyó hó 15én Balásfalván tartandó oláh gyűlés történető kihágásai tekintetéből¹ a királyi fő kormány a fő hadi vezérséget közelebbről meg találván; hogy a ki tűzött napra ezen helység környékébe nagyobb katonai erőt rendeljen; a hozzá fel jelentett helybeli körülményeknél fogva ezen kirende-lendő gyalog katonaságna Balásfalva környékére, jelesen Csufodra és Vézará

kelletvén telepítetni, nagy méltóságodat ezennel fel szólítani kívántam, miszterint egyetértőleg a fő hadi vezérséggel úgy igyekezzék intézkedni, hogy a külündendő gyalog katonaság a most nevezett helységekbe szállítassék.

Kolozsvár, Maius 5n. 1848

Comisarului gubernial suprem Bedeus Josef.

Luînd în considerare eventualitatea unor contraventii cu ocazia adunării românești ce urmează să se țină la Blaj în ziua de 15 ale lunii curente¹, măritul Guberniu regal a ordonat Comandantului militar suprem să dispună deplasarea unei forțe militare mai mari în împrejurimile acestei localități pe ziua stabilită; ținând cont de informațiile privind condițiile locale, trupele de infanterie ce vor fi trimise vor ocupa poziții în jurul orașului Blaj, în special la Ciufud și Veza; o invităm prin aceasta pe ilustritatea voastră să luați toate măsurile, în înțelegere cu Comandamentul militar suprem, pentru ca trupele de infanterie ce urmează să se deplaseze, să fie duse în localitățile de mai sus.

Cluj, 5 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 040/1848. Foto 375.

¹ Cf. doc. 116.

120

Cluj, 5 mai 1848

Költ 1848. Pünköst hó 4kén

Beadatott 1848. Pünköst hó 5kén

Előadatott 1848. Pünköst hó 5kén

Tartományi biztos Szabó József jelenti: miszerint múlt hó 23án 5485. u. 143 szám alatti rendelet¹ következetében a drági helységben kipuhatalt vezér bujtogatókat: oláh deák Pap Todort, egyházfi Mitre Gavrillát, volt vincellér Krisztye Vaszilikát, gondnok Nyegru Dávidot, udvari birkász Jank Péter a Lupulujt, szabadságos katona Mikle Jánost, vajdaházi kisbíró Kolcsár Nyekitát a boncidai börtönbe katonai őrizet mellett Kis Esküllőn keresztül átküldötte, alispány Orbók Eleket azok átvételére utasította, mellyek megtétele után a további teendők iránt magát utasítatni kéri. Továbbá jelenti, miszerint múlt hó 26kán 5598 szám alatt költ rendelése azt tartja, hogy a drági uradalomhoz tartozó embereknek engedelmességre tértítése után az egész erőben összpontosított katonasággal menjen Csáki Gorbóra, ott is a rendet helyreállítandó, de minthogy Drágban az úri szolgálat nem indult meg egyfelől, úgy másfelől a szomszéd Vajdaháza, Kis Esküllő, Ordögkeresztúr, Sombor helységeiben is a szolgálat felmondatott, s minthogy e vidéki békétlenségek kútfeje és fészke Drág helyisége, a katonaságot nem tartja célszerűnek elvinni mindaddig, míg az úri szolgálat meg nem tétetik.

Ezen tudósításnak tudomásul vétele olly hozzá adással írassék meg a tartományi biztosnak, hogy miután Csáki Gorbó Drághoz olly közel van, mi-

szerint oda egy nap elmenvén, vissza is érkezhetik Drágba, mihelyt az ottani körülmények engedik, a katonaság parancsnokával egyetértve és a maga személye bátorságosítására és szükség esetében a főbb izgatók elfogására megkívántató katona osztállyal menjen át Csáki Gorbóra, és az e tárgyban már kiadott rendelet értelmében a feladott rendetlenséget kinyomoztatván, igyekezzék a rend helyreállítását ott is eszközölni.

B. Bornemisza

Data: 4 luna rusalilor 1848

Intrat: 5 luna rusalilor 1848

Prezentat: 5 luna rusalilor 1848

Comisarul gubernial teritorial Szabó József raportează că:

Pe baza ordinului nr. 5 485 u. 143 din 23 ale lunii trecute¹ i-a trimis sub escortă militară, prin Așchileu Mic, la închisoarea de la Bonțida, pe principalii instigatori din Dragu și anume, pe studentul român Todor Pop, pe preotul Mitre Gavrilă, pe fostul paznic de vie Vasile Cristie, pe intendentul David Niegru, pe ciobanul Petru Iancu al Lupului, pe soldatul în permisie Ioan Micle, precum și pe vicejudele [ajutorul de primar] Nichita Colcer din Voivodeni. Vicecomitele Orbok Elek a primit dispoziții pentru preluarea lor și solicită instrucțiuni privind măsurile ulterioare. Conform ordinului 5 598 din 26 ale lunii trecute s-a hotărît ca după aducerea iobagilor aparținători domeniului din Dragu la supunere, toate forțele militare concentrate acolo să se deplaseze la Gîrbou pentru a restabili ordinea și aici. Avînd în vedere că în Dragu slujbele iobăgești nu au fost reluate, că în localitățile învecinate, Voivodeni, Așchileu Mic, Cristorel și Zimbor prestațiile sunt întrerupte, că sursa răzvrătirilor și cuiul lor de pe acele meleaguri rămîne tot comuna Dragu, Guberniul consideră inopportună ducerea trupelor de acolo atîta timp cît nu se vor executa robotele. Să se comunice comisarului gubernial că s-a luat la cunoștință acest raport cu următoarea completare: localitatea Gîrbou este atît de aproape de Dragu, încît drumul dus și întors se poate face într-o singură zi; de aceea, imediat ce condițiile o vor permite, să se deplaseze împreună cu unitatea militară necesară asigurării securității personale, potrivit ordinului dat și în înțelegere cu comandanțul trupelor să cerceteze dezordinea despre care a raportat; să-i arresteze pe principalii instigatori de la Gîrbou și să ia toate măsurile necesare pentru restabilirea ordinii acolo.

b[aron] Bornemisza

Referat original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5 898/1848. Foto 1 505—1 506.

¹ V. doc. 160, vol. II.

121

Cluj, 5 mai 1848

Nemes Kolos megye fő ispányjának

Tartományi biztos Szabó Józefnek folyó hó 4ről kelt tudósítása¹ mellett felterjesztett és topaszentkirályi lelkész Pap Gratian által merészlett bujtor-gatást, s az értetlen néptömeg félrevezetését tanúsító két cédulácska visszavárárás

mellett eredetileg oly meghagyással küldetik át uraságodnak, hogy írt lelkészét az illető kolosvári esperest útján azonnal rendeltesse be ide Kolozsvárra, és az ügyvéd Mikás Ferenc elleni kinyomozásra kirendelt biztosok által őt is a feladott és ezen ide zárt egyik cédulácska tanúsítása szerint valószínűleg merészletti népbujtogatásra nézve hallgattassa ki.

Továbbá ugyanazon tartományi biztosnak fennebbi tudósítása szerint ördögkeresztúri lelkész Prundus Pálnak itten a királyi lyceumban tanuló két fiai, Prundus János és Sándor az úgynevezett oláh program kiosztogatásában részesek lévén, sőt avval vádoltatván, hogy annak minden példányát 8 = nyolc váltó forinton árulták, uraságodnak ezennel kötelességévé tétetik, hogy írt tanuló ifjakat is vonassa kikérdezés alá, és e rendelet eredményéről e királyi főkormányt tudósítsa.

Tartományi biztos Szabó Jósefnek

Uraságodnak folyó hó 4ről költ tudósítása mellett felterjesztett és topaszentkirályi lelkész Pap Gratián által merénylelt bujtogatást, és az értetlen néptömeg félrevezetését tanúsító két cédulácska mai napon és jelen szám alatt olly meghagyással küldetett át nemes Kolos megye főispányának, hogy írt lelkészti azonnal rendeltesse be ide Kolozsvárra, és az ügyvéd Mikás Ferenc elleni kinyomozásra kirendelt biztosok által őt is a feladott, és az átküldött egyik cédulácska tanúsítása szerint valószínűleg merészlet népbujtogatásra nézve hallgattassa ki.

Továbbá ugyanelek uraságod fennebbi tudósítása szerint ördögkeresztúri lelkész Prundus Pálnak a kolozsvári királyi lyceumban tanuló két fia, János és Sándor az úgynevezett oláh program kiosztásában részesek lévén, sőt azon programm minden példányának nyolc váltóforinton lett árulásával vádoltatván, ennek következtében fenn írt főispánynak meghagyatott, hogy írt tanuló ifjakat is vonassa kikérdezés alá, és e rendelet eredményéről e Királyi Főkormányt tudósítsa. Mi szükséges tudás végett olly hozzáadással íratik meg uraságodnak, hogy a fogarasi püspök által a vajdaházi lelkész elleni kinyomozásra kirendelt két esperest ne tegye e Királyi Főkormány nevében szoros kötelességgökké, miszerint ha ők olly szorosan ragaszkodnak püspökük rendeléthez, hogy a vegyes kinyomozáshoz, azon okból, mivel ez iránt ollyszerűleg utasítva nem voltak, további utasítás nélkül kezdeni nem bátorodnak, teljesítések szintjükkel pontossággal a hozzájuk küldött püspöki rendelet azon ágát is, mely szerint ők ő felsége egyenes parancsa következtében az eddigi úrbéri szolgálattétel és a közcsend fenntartása iránt kibocsátott kormányi rendelet értelmében a köznép engedelmességre intésére vagynak felszólítva.

Fogarasi Püspöknek

Biztos helyekről jött tudósítások szerint az értetlen néptömeg félrevezetésére és izgatására nézve a vajdaházi lelkészen kívül főkép a drági, füzesi, ördögkeresztúri, bercsei és topaszentkirályi görög egyesüli hitű lelkések folyván be, ez tegnapi napról idei 5792/u. 157 szám² alatt a lelkések izgatásai iránt méltóságodhoz tett rendelet nyomán olly hozzáadással íratik meg, hogy fenn érintett lelkések azonnal szoros felelet terhe alatt intse meg az iránt, mikép az illyetén bujtogatásuktól szűnjene meg, és az ő felsége egyenes parancsa nyomán az eddigi úri szolgálattétel és a közcsend fenntartása iránt kiadott kormányi rendelet értelmében a köznépet engedelmességre buzditsák.

Kolozsvártt, 1848 Pünköst hó 5kén.

Comitelui suprem al comitatului Cluj

Vă trimitem cele două biletele, împreună cu raportul comisarului gubernial Szabó József din 4. a lunii curente¹, cu rugămintea de a ni le restitui; toate dovedesc delictul de agitare și de inducere în eroare a maselor populare dezorientate, săvîrșit de preotul Grațian Pop din Sîncraiu Almașului; acestea vi se trimit cu dispoziția ca preotul sus-numit să fie chemat imediat la Cluj prin intermediul protopopului de acolo și să fie interogat în legătură cu acțiunea de instigare a poporului, care este dovedită de unul din biletelele anexate de comisarii guberniali trimiși pentru cercetarea avocatului Francisc [Florian] Micaș; din raportul același comisari guberniali rezultă de asemenea, că cei doi fii ai preotului Paul Prunduș din Cristorel, Ioan și Alexandru, care învață la liceul regal din Cluj, au participat la distribuirea mai multor exemplare ale așa-numitului Program românesc; ei sunt acuzați chiar de faptul că au vîndut fiecare exemplar cu 8 florini; ca urmare, aveți obligația de a-i trage la răspundere și pe acești tineri elevi; veți informa Guberniul regal despre rezultatele acestui ordin.

Comisarului gubernial Szabó József

Vă facem cunoscut că cele două biletele care au fost înaintate împreună cu raportul din 4 a lunii curente dovedesc acțiunea de agitare și de inducere în eroare a maselor populare dezorientate, săvîrșită de preotul Grațian Pop din Sîncraiu Almașului; ele au fost trimise azi sub numărul prezent comitelui suprem al comitatului Cluj cu dispoziția ca numitul preot să fie chemat imediat la Cluj pentru a fi interogat în legătură cu instigarea ce pare dovedită de unul din cele două biletele anexate de către comisari guberniali trimiși pentru cercetarea avocatului Francisc [Florian] Micaș; tot din raportul dv., amintit mai sus, rezultă de asemenea că Ioan și Alexandru, cei doi băieți ai preotului Paul Prunduș din Cristorel, care învață la liceul regal din Cluj, au participat la distribuirea așa-numitului Program românesc; mai mult, ei sunt învinuiti că au vîndut cu 8 florini exemplarul; iată de ce s-a dat comitelui suprem de mai sus dispoziția să-i tragă la răspundere pe cei doi tineri elevi și apoi să informeze Guberniul regal suprem despre rezultatele acestui ordin. Vă facem cunoscute toate acestea, cu adaosul că în numele Guberniului regal să-i obligați pe cei doi protopopi desemnați de episcopul de Făgăraș să îndeplinească cu aceeași punctualitate și partea cealaltă a ordinului eparhial pe care l-au primit ei, să nu se țină strict numai de acea parte a dispozitiei, potrivit căreia nu pot participa la cercetarea mixtă pînă ce nu vor primi și nu vor avea instrucțiuni în acest sens; în conformitate cu indicațiile ei sunt chemați să îndrumă poporul de rînd la supunere în sensul ordinului emis de Guberniu pe baza dispoziției directe a maiestății sale privind slujbele iobăgești și menținerea linistii publice.

Episcopului de Făgăraș

Conform informațiilor provenite din sursă sigură, la derutarea și agitarea maselor populare dezorientate au contribuit, pe lîngă parohul din Voivodenî, mai cu seamă preoții greco-catolici din Dragu, Fizeș, Cristorel, Bercea și Sîncraiu Almașului; vă facem cunoscut eminenței voastre acest fapt în baza ordinului nr. 5792/u. 157 de ieri²; adăugăm că trebuie să-i admonestați pe preoții numiți mai sus; sub răspundere strictă, ei să încezeze aceste instigații; potrivit ordinului emis de Guberniu pe baza dispoziției date direct de ma-

iestatea sa privind slujbele iobägești și menținerea liniștii publice, să le punetă în vedere să îndemne poporul de rînd la supunere.

Cluj, 5 a lunii rusaliilor 1848.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5 899/1848. Foto 1 512—1 513.

¹ V. doc. 90.

² V. doc. 52.

122

Cluj, 5 mai 1848

Nemes Kolos megye főispánjának

Ezen uraságod kormánya alatti nemes megye csendőri bizottmányának folyó hó 4ről 31 szám¹ alatt költ és a bercsei görög egyesült hitű lelkész bujtogatásai következtében az ottani közönség által a szolgálat felmondását, úgy e példának már a nyércei, magyarnagyszombori és zutori közönségeknél követésre lett találását jelentő tudósítása nyomán, annak záratéka visszarekesztése mellett ezennel meghagyatik uraságodnak, hogy az éretlen nép bujtogatásával vádolt bercsei görög egyesült hitű lelkészt az itteni esperest által rögtön rendelje behívatni, és az ő érdeklő vádakra nézve az ügyvéd Mikás Ferenc ellen kirendelt kinyomozó bizottmány által kikérdeztetvén, e rendelet eredményéről e Királyi Fő Kormányt azonnal tudósítsa.

Kolozsvárt, 1848 Pünkösd hó 5ik napján

Comitelui suprem al nobilului comitat Cluj

Raportul nr. 31 din ziua de 4 a lunii curente¹ trimis de comitetul pentru păstrarea ordinii din nobilul comitat încrezintăt conducerii domniei voastre ne informează despre: refuzul prestațiilor urbariale din Bercea datorită instigațiilor preotului greco-catolic de acolo; consecințele acestui exemplu în rîndurile populației din localitățile Mierța, Zimbor și Sutoru. Vă retrimitem raportul și vă ordonăm să dați dispoziții ca preotul greco-catolic din Bercea, învinuit de agitarea poporului dezorientat, să fie chemat imediat la Cluj prin intermediul protopopului; să dispuneți totodată interogarea lui de către comisia de anchetă numită pentru cercetarea cazului avocatului Francisc [Florian] Micaș; să raportați imediat Guberniului regal suprem despre finalizarea acestui ordin.

Cluj, 5 a lunii rusaliilor 1848.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 5 905/1848. Foto 1 532—1 533.

¹ V. doc. 104.

123

Sfântu Gheorghe, 5 mai 1848

Nagy Méltóságú Kormánynok Úr!

Addig is, míg vég tudósításunkba el járáskoról bővebben tudósítanánk nagy méltóságodat, sietünk a dolgok állását s eddigi működésünk eredményét rövidbe tudatni nagy méltóságoddal.

Ki szállván ide, a nemes szék király bírájával utasításunk szerént edgyet értve, igyekeztünk a békelyes folyásosabb egyéneket ügyüknek meg nyerni, mi is annyira sikerült, mi szerint biztosan reményljük, mind azt, hogy az Uzonból hazatért négy század a jövő héten, talán már szeredán, vagy csütörtökön rendeltetési helyére, úgy mint Enyedre és Tordára útba leend, mind pedig a fegyverek Brassóba fognak szállítatni.¹ Úgy láttik abba, hogy a 4 század ki induljon, nem igen lessz akadály, a fegyvereknek e székből szász földre való ki vitele lessz bajosabban eszközölhető. Csak ugyan reményljük, hogy ebbe is célt érünk, s így azonn egyenetlenség, mely azonn gyanúból eredett, mintha a katonák Olaszhonba volnának indulandók, elenyészend, s a székel katonáság csendesen elváranda a közelebbi ország gyűlést. Igen sajnáljuk, hogy 90 faluból kellettén ezen négy századot összve alkotni, a ki indulás oly hamar nem történhet meg, hogy május 15-ére már Balásfalva környékéig elmehetnének ezen székely vitezek. Mely alázatos jelentésünk után tisztelettel maradtunk kegyelmességednek alázatos szolgái

Sepsi Szentgyörgy, majus 5kén 1848

Mikes János és Zeyk Károly,
kormányszéki biztosok

Preamărite domnule guvernator!

Pînă ce vom putea întocmi un raport definitiv în care să vă informăm mai amănunțit asupra felului cum am acționat, ne grăbim a vă înștiința pe scurt despre starea lucrurilor și despre rezultatul activității noastre de pînă acum.

Ne-am deplasat aici conform instrucțiunilor. În înțelegere cu judele regesc al nobilului scaun, am încercat să cîștigăm cele mai de seamă personalități pentru cauza noastră. Aceasta ne-a și reușit, în aşa măsură, încît putem spera că cele patru companii reîntoarse din Ozun se vor întrepta cu siguranță săptămâna viitoare, miercuri sau joi, spre Aiud și Turda, iar armele vor fi transportate la Brașov¹. Așa se pare, că în deplasarea celor patru companii nu vom avea dificultăți. Mai greu va fi cu transportarea armelor din acest scaun, pe pămînt săsesc. Dar sperăm că vom reuși și în această problemă. Va dispărea astfel discordia care rezultă din bănuiala că soldații ar fi trimiși în Italia. Drept urmare, soldații secui vor aștepta în liniște apropiata Dieta. Aceste patru companii trebuie strînsse din 90 de sate. De aceea regretăm că pornirea lor nu poate fi grăbită. În consecință, acești soldați secui nu vor putea ajunge la 15 mai în împrejurimile Blajului.

După ce v-am raportat cele de mai sus rămînem cu stimă umilii servî ai înălțimii voastre.

Sf[întu] Gheorghe, 5 mai 1848

Mikes János și Zeyk Károly,
comisari guberniali

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1093/1848. Foto 2818—2819.

¹ V. doc. 95.

Viena, 5 mai 1848

Vortrag des Finanzministers Baron Krauss, vom 5. Mai 1848.

Wegen a.h. Bewilligung, daß der (zur Leitung der siebenbürgischen Hofkanzley a.h. einberufene) siebenbürgische Thesaurarius Graf Mikó sich auf den nächsten siebenbürgischen Landtag begeben dürfe.

Graf Mikó zeigt an, daß er vom siebenbürgischen Gubernium zu den von Seite des Gouverneurs auf den 29. May d.J. nach Klausenburg ausgeschriebenen Landtage einberufen worden sey. Indem er sich hierüber die weitere höhere Weisung erbittet, hält er es in der jetzigen Zeit für höchst dringend, an diesem Landtage Theil zu nehmen, um die Interessen der Kammer möglichst zu wahren; daher er denn auch für den Fall, als er bis dahin keine Weisung erhalten sollte, das Präsidium des Thesaurariates für die Zeit seiner Abwesenheit dem Vizepräsidenten Graf Beldi übergeben werde.

Indem der Minister diese Anzeige zur a.h. Kenntnis bringt, Graf Mikó aber unterm 21. April d.J. zur einstweiligen Leitung der siebenbürgischen Hofkanzley nach Wien a.h. einberufen worden ist, spricht er die Meinung aus, es dürfte bey den jetzigen Zeitverhältnissen jedenfalls der Landtag das Feld seyn, auf welchem ein Mann von bewährten Karakter und Ergebung an Eure Majestät, in deren Reihe Graf Mikó gezählt wird, viel wichtigere Dienste leisten kann, als diess im Augenblicke bey der siebenbürgischen Hofkanzley, deren Leitung ohnehin von der Hand auf Eurer Majestät a.h. Befehl Baron Apor führt, der Fall wäre.

A.H. Dieselben dürften a.g. zu gestatten geruhen, daß sich Graf Mikó auf den nächsten siebenbürgischen Landtag begeben dürfe, die diesfällige a.h. Entschließung aber baldmöglichst herabgelangen lassen.

Graf Mikó befindet sich — 13. Mai — in Wien und hat der v.m. erhaltenen Auskunft gemäß bereits sein Gesuch um Enthebung von der Leitung der siebenbürgischen Hofkanzlei in Euer Majestäts Hände überreicht. Es dürfte unter diesen Umständen folgende Erledigung a.g. genehm gehalten werden.

Am 14. Mai 1848
Gesehen, 15 Mai.

Franz Karl

Allerhöchste Erledigung:

Sie haben Sich persönlich mit dem in Wien befindlichen Graf Mikó in das Vernehmen zu setzen, und überlasse Ich Ihnen nach Ihrem Ermessen das Geeigneteste wegen Leitung des Thesaurariates zu veranlassen.

Wien 16. May 1848¹

Ferdinand.

Original, Haus-Hof- und Staatsarchiv Wien. Fond. Kabinettskanzlei, Ministerratsprotokolle, nr. 1 633/1848. Xerox 14 409—14 410.

¹ Ministrul de finanțe, Krauss, înaintea căză cancelariei imperiale cererea contelui Mikó la 5 mai; printul Franz Karl o avizează favorabil la 14 mai; împăratul o aproba la 16 mai, cu condiția să se precizeze persoana care-l va înlocui pe Mikó în perioada cînd el va absenta de la conducerea Tezaurariatului.

Buda, 5 mai 1848

Szatmár megye közönségének

Rögtön ítélesi jog gyakorolhatása a legfelsőbb rendszabályokban ki jelölt eseteken felöl a bujtorok, lázadók és lázítókra nézve is, kik bárkinek személyét és vagyon bátorságát tettleg és erőszakosan meg sértik, vagy meg sérteni tettleg kísérlik, bár közbejött törvényes erőhatalom által annak végre hajtásába meg gátoltatnak, ezen megyei közönségnek folyó hó 3ról költ felterjesztése folytán, addig még újabb kormányrendelet által meg nem fog szüntetni, ezennel meg engedtetik, s a kihirdetéséről szöllő láttomzott bizony-ságlevél megszerzése és be mutatása után azonnal fogonatba is vehető, egyébként az e tárgyban ki adott leg felsőbb rendszabály többi pontjai szorosan meg tartandók lévén¹.

Budán, Május 5én 1848

Kiadathatik
István

Comunității comitatului Satu Mare

În urma cererii comunității acestui comitat din ziua de 3 a lunii curente se aprobă introducerea tribunalelor statariale nu numai pentru cazurile specificate în ordonanțele superioare, ci și față de instigatori, ațitători, răzvrătitori, precum și față de aceia care amenință prin faptă și forță siguranța persoanei și a averii. Imediat ce vă va parveni prezenta dispoziție să o anunțați că intră în vigoare, pînă ce un alt ordin guvernamental n-o va abroga. Altfel, celealte puncte ale ordonanței superioare dateă în acest sens vor fi respectate întocmai¹.

Buda, 5 mai 1848

Se poate elibera,
István

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. Archivum Regnicolare. István főhercég nádori levélára. Miniszteri 1848, nr. 1 071/1848. Foto 12 402—12 403.

¹ Statariul a fost aprobat și în alte comitate în aceeași zi și sub același număr. Foto 12 400.

Sibiu, 5 mai 1848

An Ein Löbliches k. Gubernial Praesidium

Hermannstadt 5. Mai 1848

Aus der anliegend mitfolgenden Abschrift des Berichts des 1ten Szekler Regiments vom 30. April 1848, Nr. 702, wolle Ein Löbliches Gubernial-Praesidium gefälligst ersehen, wie in Folge der jüngsten Zeit in der Moldau

vorgekommenen politischen Vorfälle einige politische Flüchtlinge theils bereits auf hierländiges Gebiet sich begeben haben, theils vielleicht noch in der Folge daselbst anlangen, und um Aufnahme und Schutz ansuchen dürften.

Indem man die laut weitern Inhalts dieses Berichtes mitangezeigten Verfüungen, welche das Regiment bezüglich der Aufnahme der aus der Moldau kommenden politischen Flüchtlinge am Kordon und Abwehr jeder Verletzung des diesseitigen Gebietes, die durch Überschreitung der k. k. Gränze von Seite moldauischer Unterthanen mit bewaffneter Hand etwa versucht werden wollte, als ganz zweckmäßig zur Wissenschaft nimmt, findet man dem Regemente nur noch zu bedeuten, wienach die politischen Flüchtlinge, welche aus der Moldau herüberkommen und in der Folge etwa noch in vermehrter Anzahl sich einfinden sollten, nicht in der Nähe der Gränze zu belassen, sondern denselben, wie es in derlei Fällen zur Beseitigung von Konflikten an der Landesgränze und am Kordon stets gehalten wurde, ein im dortigen Bezirke mehr landeinwärts gelegener Aufenthaltsort in so lange anzuweisen sei, bis Ein Löbliches Gubernial-Praesidium bezüglich des Aufenthaltsortes für diese Flüchtlinge eine etwaige anderweite Bestimmung treffen wird.

Indem man sich die Ehre gibt, Einem Löblichen Gubernial-Praesidium hievon mit Bezug auf die hierortige Präsidial Note vom 29. April 1848 P.N. 336/q. die Eröffnung zu machen, wollen sohin Wohldasselbe in letzterer Beziehung die beliebigen Beschlüsse und Einleitungen treffen, und sofort von deren Inhalt dem General Commando zur weitern Verständigung und Anweisung der gegen die Moldau gelegenen Gränz-Behörden die gefällige Mitt-heilung machen.

Puchner, Feldmarschallieutenant

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 131/1848. Foto 469—471.

127

Arad, 5 mai 1848

Vallás s Közoktatási Minister Úr!

Megyénket nagy számmal lakó oláh ajkú görög nem egyesült óhitű lakosok névében, a mai napon tartott állandó bizottmányi ülésünkben, a még e hónapban öszveülendő görög nem egyesült óhitű egyházi gyülekezet békés sikeres megtarthatására nézve e gyülekezet helyén, t.i. Karlovecz városban és vidéken vandalismus alakban köztudomás szerint uralgó magyar nemzetiség elleni¹ vészes ilr mozgalom úgy szólvan harc által előidézett nagyszerű akádály, az érintett gyülekezetnek békesebb helyre leendő áttétele kieszközlése végett terjesztett előnkbe, annak megemlítéseivel, hogy e a nemzet közindignatióját legmélítányosabban kiérdelemű vészes mozgalmak az érintett gyülekezetre általanosan ilr ajkú lakosokkal bíró Karlovecz városába megjelenendő oláh ajkú nép képviselői által az ilr és oláh² ajkú nép között a vallás dolgokbani befolyásra nézve amazoknak ezek felettes túlhyomóssága, de egyéb érdekek miatt is létező mintegy természeteszerű ellenszenváltal inkább noveltetni, mint csillapítatni fog, de azon felül a sokszor említett gyülekezet teenőinek nem csekély hátráltatásával a nevezett város csekély lakbeli alkalmatossága miatt igen nagy számmal megjelenendő képviselőknek szálló alkalmakkal ellátására is, az egy állomásnyi távolságra fekvő szinte csak azon vészes vonag-

lásokban szenvedő Új-Vidék városa segedelmének igénybe vétele nélkül elégtelet.

Őnt tehát tisztaelt minister úr, mint a kinek a kérdéses tárgy felettes intézkedés köréhez tartozik, a legfentebb érintett nagyszámú oláh ajkú népünk nevében egész tisztelettel megkérjük, méltóztassák a felhordott igen nyomós indokoknál fogva Karlovecz városában meg nem tartható görög nem egyesült óhitű egyházi gyülekezetet, az egyébként is ezen gyülekezeten képviselendő görög nem egyesült óhitű nép tartózkodása helyén szolgáló vidéknek középontját tevő, és lakási bő alkalmakkal bíró Arad, vagy a hol 1790-ik évben is ezen gyülekezet tartatott, Temesvár városába áttétetni³.

Kelt mint felyebb 1848. május 5-én tartott állandó bizottság ülésből.

Domnule ministru al Învățământului și cultelor

În ședința de azi a comitetului nostru permanent s-a înaintat cererea românilor de religie ortodoxă, care locuiesc în număr mare în comitatul nostru. Cererea se referă la înarea congresului ortodocșilor. Pentru a se desfășura în liniște și cu succes, propun mutarea locului congresului de la Karlowitz într-un centru mai pașnic. Este un fapt cunoscut, că în orașul Karlowitz și în împrejurimile lui domină periculoasa mișcare iliră, care luptă într-o formă dezlanțuită împotriva națiunii ungare. Ea înseamnă un obstacol deosebit și provoacă o justificată indignare generală a națiunii [maghiare]¹. Dacă delegații români se vor prezenta la întrunirea de la Karlowitz — oraș cu o populație în general ilirică — vor fi în inferioritate numerică. Acest fapt va asigura supremația religioasă a populației ilirice și nu numai că nu va diminua, ci dimpotrivă va accentua diversele contradicții care există între români și sărbi². Un alt obstacol pentru desfășurarea în condiții normale a lucrărilor congresului amintit îl constituie posibilitățile reduse de cazare a delegaților, care se vor prezenta în număr foarte mare. Această problemă nu se poate rezolva fără a cere ajutorul orașului Novi-Sad, care se află la distanță de o stație și e cuprins de aproape aceleași convulsii periculoase.

În numele numerosului nostru popor român vă rugăm cù tot respectul d-le ministru a dispune în problema în cauză, care este de competență d-voastră și a binevoi să fixați locul congresului ortodocșilor în centrul regiunii, la Arad și nu în orașul Karlowitz, având în vedere motivele bine intemeiate amintite mai sus. În acest oraș locuiește populație ortodoxă. El va prezenta mai multe posibilități de cazare cu ocazia Congresului. Congresul ar putea avea loc și la Timișoara, unde s-a mai ținut în anul 1790³.

Dat în ședința comitetului permanent din 5 mai 1848.

Concept. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat Arad. Acta Congregationum, nr. 787/1848.

¹ Membrii comitetului permanent din Arad exagerază în mod vădit, cind afirmă în sesizarea lor că „mișcarea iliră” ar periclită „națiunea ungară”. În realitate acțiunile revoluționare ale sărbilor, croaților și slovenilor, ce vizau constituirea unui stat al slavilor din sud-vestul monarhiei habsburgice, periclitau puterea politică a nobilimii maghiare. Într-un stat al slavilor sudici puterea politică ar fi trecut din mâinile nobilimii libere maghiare în cele ale burgheziei sărbești, croate și slovene. Indignarea de care vorbesc membrii comitetului permanent din Arad nu trebuie atribuită săadar întregii națiuni ungare, ci numai acelora ce voiau să impiedice accesul reprezentanților popoarelor nemaghiare la exercitarea puterii politice.

² E vorba de contradicții de natură religioasă rezultate din subordonarea românilor ortodocși mitropoliei sărbești de la Karlowitz, care în 1848 au luat și o coloratură politică; v. doc. 179, n. I, vol. II.

³ Cf. doc. 232 și 241.

Borșa, 5 mai 1848

Nagyméltóságú Gróf Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Nagyméltóságodnak mély belátású rendelési következtében folyó hó 3kán a katonaság ide kiérkezvén, a kiküldött fő kormányi biztos a tárgyat helyes szempontból fogván föl, anynyira jött már eddig is célszerű föllépéssével, miszerint itten alkalmasint rövid idő alatt a csend és rend helyre álland. Figyelemmel kísérvén ezen fellépés alkalmával minden elő állott környülményeket, nemely észre vételeimet nagyméltóságodnak megírni szükségesnek ösmérek. Ugy látszik, kegyelmes uram, hogy az úrbéri szolgálatnak felmondása alatt egy sokkal meszszebb ható s mélyebb politika rejlik, melynek célja vala: ezen egyszerű s a dolgok mostani állásába merőbe szükség fölötti demonstratio ürügye alatt egyszer az egész oláh nemzetet a mozgalom elő idézte álapotnak egy bizonyos fokára hozni, s miután ezen szerinte ártatlan célja elérődnék, akkor valódi célja elérésére a már mozgalomba hozott népet föl használni, s ekkor egy intés bizonyoson elégséges lett volna egy Bertalan éjjele elő idézésére. Legbizonyosabb jele ennek az oláságnak rejtélyes templomi gyülekezetei, hol a keresztre tett egybe esküvések nem hijányoztak; de hogy az eskü mit foglalt magába? ara mind eddig végére járni s megtudni lehetetlen. A kihallgatott tanúk eddig csak annyit mondanak: hogy az esküvésnek tárgya csakis az úrbéri szolgálat megtagadása lett volna; de eztet oly rejtélyes habozással vallja mindenki, hogy annál még sokkal többet is s tán éppen egyebet nem gyanítani lehetetlen. Bátor vagyok nagyméltóságodnak ezen környülményt, mint ki az erdélyi viszonyokat bölcsen ösmeri — tisztelettel figyelmébe ajállani, s alázatos tisztelettel könyörgöm, ő felségét is figyelmeztetni, mert nem az a csekély s már rövid időn úgyis megszűnő úrbéri szolgálat megszűnése az, mi figyelmet érdemel, hanem hogy mi lehet bizonyos következménye? s mi lehet a cél, mi alatta rejlik? Igen jól kiszámítva látszik itten a terv, hogy most előre csak az úrbéri szolgálat felmondása történnyen meg, s minden egyéb tiszteletbe tartassék, de a számító kifelejtette azt: valyon egy ily tudilan nép meg fog e a mellett maradni? s nem fog e tovább menni? s valóban a következés úgy is mutatja, hogy a drágiak az eredeti terven túl nem léptek, a pálcécsehi járáshoz már a tiszti rendelések nem telyesítése által tovább mentek, itt Borsán, a Borbél András idegen falu s járásbeli, sőt pénzen fogadtott dolgossai elűzésével, s mind itt, mind a szomszéd Gyula és Csomafája helyiségekben a conventionatus cselédeknek gazdájok odahagyására lett megesketése s a nem telyesítés esetére ölésseli fenyegetése által a személy, a valóságos majorság földön s telken lakóknak is a szerződés mellett tartozó szolgálat tételtőli eltartóztatása, s jelesen Gyulába a gyönyörű vetéseknek fényes nappal, marhákkali lepusztítása, étetése által a vagyon támadtatott meg, — a mende monda szerint, minek a lakók s személyek megtámadása s földök felosztása léendene gyászos epizódja. Leg nagyobb alázattal esedezem annak okáért nagyméltóságodnak, hazánknak e szörnyű komoly kinézésű környülményét méltóztassék atyai szívére venni, s e rejtett vulkánra ő fölségét figyelmeztetve kieszközölni azt: hogy a kezdetet, az úrbéri szolgálat földmondását mindenütt, ha kell katonai erővel is rendre utasítani kegyesen engedje meg, mert igen jól értesítve lenni látszik a nép az iránt, hogy ezen demonstratio le csendesítésére a katonai erő meg nem adatik, s így az engedékenység s kegyesség egy tán borzasztó terv lepléül használtatik föl, a midőn a rögtöni eréyes föllépés által a köznépnek semmi kára nem okoztatván, meglehet,

egy sokkal nagyobb s Erdélyre nézve meg mérhetetlen veszélyt hozható eset fog eltávolítatni. Most pedig, a szomszéd Gyula és Csomafája helyiségek, mely mind kettő Borsához fél órai távolságra feküsznek, az első negyven, a második 7, hét úrbéres telekkel, s Borsával mindenben hasonló, s tán még nagyobb kihágást tettek, — tisztelettel kérem, nagyméltóságod méltóztassék — ha nagyméltóságod is jónak látja — az itten működő fő kormányi biztos gróf Beldi Ferenc úrhoz oly parancsolatot küldeni: hogy itten a rendet helyre állítva, a megnevezett két helység rendre utasítására is szálljon ki, s az itteni katonai parancsnoknak is a kolozsvári tábornoktól hasonló rendelés küldessék.

Végezetre bátor vagyok még nagyméltóságodat tisztelettel az iránt értesíteni, miszerint hírből úgy értem, hogy a szomszéd Kolos megyében is Fehérden ma demonstratio történt, s ma itten egy fehérdi főnököt, ki ide hihetőleg a dolgok folyamának szemügyre vételére jött, s az izgatásba itt is — még ma is — nevezetes szerepet játszott, tetten érve elfogattam. Megírándóink vélem még azon körülményt, hogy a közép átlába minden fő kormányi rendelést bizonyos gúnymosolval fogad, ma Gyulába meg jelentem, s ottan a helybeli lelkész által, a Királyi Fő Kormány által közelebből kiküldött megnyugtató s jóvendőbeli sorsuk könnyítését tolmacsló rendelését midőn fölövastani akarnám, azt mondá egygyik: „hadja el atyáságod, ne gyötörjön minket olyan semmiségek fölolvásásával, mert jól látom én, hogy az a Guberniumtól jött.” Dicséretükre légyen monda több olá lelkészeknek, kik a környüményeket át érve a mozgalmokba részt venni vonakodtak, s e miatt hívektől sok kedvetlenségeket és fenyegetéseket szenevédtek.

Mely alázatos jelentsem mellert örökös tisztelettel vagyok nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Borsán Pünkösd hava 5kén 1848

G. Wass Samu
Doboka megyei igazgató fő bíró¹

Preamărite domnule conte guvernator!
Binevoitorul meu domn!

Conform înțeleptului ordin al ilustrității voastre din ziua de 3 a lunii curente a sosit aici armata. Comisarul gubernial a înțeles în mod just problema și a procedat în mod corespunzător. El a obținut pînă în prezent rezultate multumitoare, încît ne putem aștepta la restabilirea linistii și ordinii într-un timp seurt. Urmărind cu atenție toate circumstanțele apărute odată cu acest proceseu, consider necesar a vă face unele sesizări. Așa se pare, milostivul meu domn, că în spatele refuzului slujbelor iobägești se ascunde o politică mai adincă. Scopul ei ar fi ridicarea întregii națiuni române sub pretextul unei simple demonstrații, care este însă de prisos în starea actuală a lucrurilor. Atmosfera provocată de mișcare ar putea fi folosită pe o anumită treaptă la realizarea scopului real prin ridicarea întregului popor înfierbîntat. Atunci un semn ar fi de ajuns cu siguranță pentru a se provoca o noapte a Sf. Bartolomeu. Semnul ei cel mai sigur îl constituie adunările bisericestii ale românilor, la care nu a lipsit nici jurămîntul făcut pe cruce. Dar ce a conținut jurămîntul! Este imposibil a afla. Martorii audiați pînă acum spun numai atât, că obiectul jurămîntului ar fi fost doar refuzarea muncilor iobägești. Toți dau însă dovadă de o ezitare atât de enigmatică, încît este imposibil a nu bănui ceva cu mult mai mult sau chiar altceva. Indrăznesc a vă atrage atenția d-vosă, care cunoașteți aşa de bine realitățile din Transilvania și totodată, a vă implora cu adînc respect să atrageți atenția și maiestății sale asupra acestor împrejurări, deoarece nu neînsemnata prestație urbarială, care oricum

se va desfășura peste puțin timp, merită să fie luată în seamă. Dimpotrivă, scopul bine calculat se poate ascunde în spatele acțiunii cu posibilele ei consecințe. Deocamdată are loc numai refuzarea slujbelor iobägești, celealte obligații fiind respectate. Dar cel ce a făcut calculul a omis să-și pună întrebarea dacă un popor atât de neștiut se va opri aici? Oare nu va merge mai departe? Consecințele aşa se și arată: cei din Dragu nu au trecut peste planul inițial; cei din plasa Panticeu au mers însă mai departe; ei nu mai îndeplinește dispozițiile oficialităților. La Borșa au fost alungați lucrătorii angajați cu bani de Borbely András din sate și plăși străine. Tot aici, dar și în localitățile vecine Giula și Ciumăfaia, jelerii contractualiști au fost puși să jure că își vor părăsi stăpînul, în caz contrar fiind amenințați cu moartea. Cei care locuiesc pe pământurile alodiale propriu-zise au fost oprită la fel să-și îndeplinească obligațiile contractuale. În special la Giula s-au păsunat semănăturile cu vitele și au fost astfel distruse în plină zi. Trista urmare a acestui eveniment poate fi nu numai atacarea locuitorilor și persoanelor, ci și împărțirea pământurilor și deci lezarea averii. De aceea vă implor cu cea mai adâncă umilință să binevoiți a pune părintește la inimă împrejurarea aceasta cumplit de serioasă a pătriei noastre. Vă implor totodată a atrage atenția maiestății sale asupra acestui vulcan ascuns și a obține aprobarea stingerii lui în fașă, pentru a se restabili ordinea peste tot. Refuzul slujbelor iobägești să aducă după sine chiar și folosirea forței armate. Se pare că poporul este bine informat că pentru curmarea unei astfel de fapte nu se aproba forța militară. Îngăduința și bună-voința vor putea fi folosite ca paravan pentru un plan groaznic. Printr-o măsură hotărâtă, care să nu provoace nici o pagubă poporului de rînd, să se îndeplineze un eventual pericol cu mult mai serios și mai mare pentru întreaga Transilvanie. Localitățile Giula și Ciumăfaia se află la o distanță de 1/2 oră de Borșa. Prima are 40, iar cea de-a doua 7 loturi urbariale. Acolo s-au săvîrșit încălcări asemănătoare sau chiar mai mari ca cele înfăptuite la Borșa. Vă rog cu respect, excelența voastră, să binevoiți a da dispoziții comisarului gubernial de aici, d-lui Béldi Ferenc, pentru a restabili ordinea, dacă veți considera necesar. În vederea restabilirii ordinii să se deplaseze și în cele două localități. Comandanții militari de aici să primească instrucțiuni asemănătoare de la generalul din Cluj. În sfîrșit, îndrăznesc să vă îștiințez cu respect pe măria voastră că și la Feiurdeni, în comitatul vecin al Clujului, a avut loc o demonstrație, după cum mi s-a adus la cunoștință. Astăzi am arestat un șef din Feiurdeni, care a venit aici pentru a afla probabil starea lucrurilor. El a jucat un rol însemnat ca instigator. Consider necesar a vă comunica faptul că poporul de rînd primește în general cu ironie toate ordinele guberniale. Azi m-am prezentat la Giula. Preotul local a vrut să citească ordinul gubernial menit să liniștească spiritele și să vestească viitoarea ușurare a soartei [sătenilor], așa cum i-am cerut eu. Unul dintre ei a spus însă: „Lasă părinte, nu ne chinui cu citirea unor astfel de nimicuri, deoarece văd eu bine că acestea au venit de la Guberniu“. Spre lauda mai multor preoți români trebuie să spun că ei au înțeles împrejurările și s-au abținut de a lua parte la mișcări. Ei au avut de suferit amenințări și multe neplăceri din partea enoriașilor lor.

Înaintîndu-vă cu respect raportul, rămîn cu stimă supusă servul umil al măriei voastre.

G(rof) Wass Sámuel, prim-jude dirigitor al comitatului Dăbica¹
 Borșa, în ziua de 5 a lunii Rusaliiilor 1848.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 904/1848. Foto 1 520—1 523.

¹ Cf. doc. 45, 56, 92, 118, 159 și 184.

Sibiu, 5 mai 1848

Hochlöbliche k. Siebenbürgische Landes Regierung!

Noch im Jahre 1842 haben die lobllichen Stände Siebenbürgens, laut Vorstellung vom 22st März 1842, nicht Willens von dem vorgeschriebenen, mit den Gesetzen und der Verfassung Siebenbürgens übereinstimmenden Wege abzugehen, der Syst. Deputation in publico politicis aufgetragen: die Frage, ob die Vereinigung Ungarns und Siebenbürgens derart zu Stande gebracht werden könne, daß dieselbe für das Allgemeine vortheilhaft sei, und welche Vortheile oder Nachtheile hiedurch Siebenbürgen insbesondere zugehen könnten? der Berathung zu unterziehen, ein erschöpfendes Operat darüber abzufassen, der Central Deputation zu unterlegen und, wenn dasselbe geprüft sein werde, den betreffenden Gerichtsbarkeiten dieses Großfürstenthums zu dem Ende zu übersenden, damit sie dasselbe gleichfalls beurtheilen und ihre zu dem folgenden Landtage zu sendenden Deputirten darüber instruiren könnten: ob sie die Union und unter welchen Bedingungen wünschten?

In der 94sten Landtagsitzung vom J. 1847 ist die Unionsfrage wieder berührt und der obige Beschlusß laut Vorstellung vom 3ten Nov. 1847 dahin modifizirt worden, daß die Bereitwilligkeit zur Union, jedoch *unter Bedingungen* erklärt und A.H. Seiner Majestät gebeten wurde, da schon im vorigen Landtage der gesetzlich emittirten Landes Deputation die Ausarbeitung eines Planes zur Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn übertragen worden, nach welchem die Gesetze und Gewohnheiten aufrechterhalten und die politische Existenz Siebenbürgens besser gesichert werden könne, den in Kürze Landtäglich sich versammelnden Ständen Ungarns den Auftrag zu ertheilen: daß Sie auch aus ihrer Mitte eine ähnliche Deputation aussenden möchten, damit, nachdem der dießfällige Plan in gegenseitigem Einverständniß ausgearbeitet und zur Verhandlung vorgelegt sein werde, wenn derselbe den wechselseitigen Wünschen entspräche, aber die wirkliche Vereinigung die der Wichtigkeit des Gegenstandes angemessene Berathung gepflogen und mit alh. Zustimmung die nötigen weiteren Verfügungen getroffen werden könnten. Bei dem Beschlusse dieser Vorstellung gaben die sächsischen Deputirten das Verlangen zu Protokoll, daß das der Syst. Deputation im J. 1842 über die Frage der Vereinigung aufgetragene Gutachten ausgearbeitet, und vor jeder Erklärung über das *ob* den Jurisdictionen zur Instruirung ihrer Deputirten mitgetheilt werden möchte.

Nach den vorausgeschickten bisherigen Verhandlungen über die Vereinigungsfrage ist aber eine solche Vereinigung von den lobllichen Ständen selbst nur unter Bedingungen als möglich und nur erst dann als annehmbar erkannt worden, wenn ein mitielst Deputation bei den Nachbarländern im Einverständniß ausgearbeiteter Plan, nach welchem die Gesetze und Gewohnheiten aufrechterhalten und die politische Existenz Siebenbürgens besser gesichert würde, den wechselseitigen Wünschen nach vorausgegangener, der Wichtigkeit des Gegenstandes angemessener Berathung über die wirkliche Vereinigung entsprechen sollte.

Offenbar hat also der Entscheidung über die Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn die Ausarbeitung des erwähnten Planes, die Mittheilung desselben an die verschiedenen Gerichtsbarkeiten des Landes zur heimischen Berathung vorauszugehen. Nie hat es, wenngleich der Wunsch nach einer Vereinigung beider Länder ausgesprochen wurde, in der reiflich erwogenen Absicht der Stände gelegen, gleich vornhinein mit Beseitigung und Unterdrückung jedes

vernünftigen Urtheils über die gründlich auseinandergesetzte Möglichkeit und die etwa festzustellenden und zu verbürgenden Bedingungen diese Vereinigung einzugehen und erst nachdem dieselbe vollzogen worden, die Bedingungen gegenüber einer erdrückenden Majorität festzustellen.

Die gefaßten Beschlüsse sind in ihrer Kraft und nachher auf keinem gesetzlichen auch Siebenbürgen verpflichtenden Wege aufgehoben worden, und es sieht sich daher die sächsische Nations Universität von der innig gefühlten Überzeugung geleitet, daß Siebenbürgen selbst bei den inzwischen in Ungarn stattgefundenen Ereignissen noch nicht gezwungen sei, von der dem Recht und der Vernunft entsprechend eingeleiteten Behandlungsart der Unionsfrage abzugehen gedrungen. Eine Hochlöbliche Landes Regierung gehorsamst zu bitten, darauf hinzuwirken, womit *noch vor dem Zusammentritt des Landtages* der bereits landständlich beschlossene Plan über *das Wie* der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn den verschiedenen Gerichtsbarkeiten des Landes mitgetheilt und dieselben solcher Gestalt in den Stand gesetzt werden mögen, ihren Deputirten die entsprechende Instruction über *das Ob* einer solchen Vereinigung ertheilen zu können.

Die wir mit vollkommenster Hochachtung geharren.
Einer Höchlöblichen k. Landes Regierung

Hermannstadt den 5t. May 1848.

Gehorsamste Diener
die sächsische Nations Universität
Franz Salmen m.p.
M. Friedrich Arz, m.p., Notfär]

Copie. Bibl. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Colecția lui Nagyajtai Kovács István,
vol. 21 (1 179/21).

130

Sibiu, 5 mai 1848

An sämmtliche Kreisbehörden

Als die Nations Universität mittels Einbegleitung vom 22ten April I.J. Univ. Z. 521 den Kreisbehörden der Sächsischen Nation das von einem Ausschuß der Nations Universitätsmitglieder ausgearbeitete Gutachten über die seit den neuesten politischen Ereignisse in dem österreichischen Kaiserstaat und damit verbundenen Königreich Ungarn, für die wichtigste zu betrachtende Zeitfrage von der Vereinigung Siebenbürgens mit Ungarn mitzutheilen gefunden hatte, ein Gutachten, in welchem die zwei Ansichten über die Vermeidlichkeit und Unvermeidlichkeit dieser Vereinigung mit Darlegung der Vortheile und überwiegender Nachtheile aufgeführt worden waren, hatte die Nations Universität den Zweck, daß nach dem stets gewürdigten Grundsätze uneingeschränkter Berathung, die Kreise dieses Gutachten frei und unbefangen prüfen, und nach dem freien Beschlusse den, bis zur Erklärung der Gemeinden, ihre Stimmenabgabung zurückhaltende Abgeordneten die beliebige Weisung, welcher die Nations Universität keineswegs vorgreifen wollte, ertheilen möchten. Wie wohl nun der Gegenstand eben so wichtig als dringend und zu hoffen ist, daß in den Kreisen die über die vorberührte Vereinigungsfrage seit kurzer Zeit aufeinander folgende Zeitschriften und Flugblätter zur Öffent-

lichkeit gekommen und geeignet werden befunden worden sein, ihnen volle Aufmerksamkeit zu widmen, so dürfte die Nations Universität ihre, durch die neuesten Zeitereignisse und das Erscheinen höchst berücksichtigenswerther urkundlicher Belege veranlaßte, abgedrungene Ansicht nicht zu spät in die Kreise aussenden, und hegt den Wunsch, die Kreisbehörden wollen bei Beurtheilung der Vereinigungsfrage alles genau prüfen, zusammenhalten und das Beste beschließen.

Zu den urkundlichen Belegen die Universität:

1. die erst neuerlich im Druck erschienenen Gesetze des ungarischen Reichstages, wovon ein Exemplar in der Anlage mit der Hinweisung auf das 7te Gesetz § 4, 5, 6 mitgetheilt wird, woraus zu entnehmen ist, daß die Vereinigungsfrage nicht mehr nach dem bestehenden staatsrechtlichen Gesichtspuncte, sondern in einer Weise der Verschmelzung beider Länder behandelt zu werden beabsichtigt wird, wobei für die Verfassung und Autonomie der Sächsischen Nation keine Garantien herausgeförgert werden können;
2. das Rundschreiben des Reußmärkter Publicums, welches auf der Grundlage der historisch und nach landesständischen Verhandlungen auseinandergesetzten Beschaffenheit der Unionsfrage die Kreise veranlaßt, die darin aufgestellten Gesichtspunkte näher ins Auge zu fassen;
3. die oben bezeichneten Flugblätter, aus welchen insbesondere jenes von der Stellung Ungarns gegen Österreich besonderer Würdigung anempfohlen wird;
4. die von den in Wien anwesenden sächsischen Patrioten Seiner Majestät, dem Erzherzog Franz Karl und dem Chef der k. siebenbürgischen Hofkanzlei eingereichte und den Kreisen bereits unter Univ. Zahl 552/1848 mitgetheilte Adresse über den Widerspruch einer Vereinigung mit Ungarn.

Da nun in diesen Schriften mehrere Anhaltspunkte geliefert und das offenkärtige Unheil für die Nation durch die Vereinigung selbst im Aussprechen der Frage im Prinzip augenscheinlich dargestellt worden ist, so hat die Nations Universität nicht umgehen können, dem bereits zugestellten Gutachten die Erwartung beizufügen, ein Löbliches Magistrat Stuhlamt möge hievon bis Ertheilung der Weisungen für die Univ. Abgeordnete den besten Gebrauch nehmen.

Hermannstadt am 5. Mai 1848.

Concept. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Univ. Săsești, nr. 555/1848. Foto
3 951—3 954.

131

Sibiu, 5 mai 1848

Auszug des sächsischen Nations Universitäts Protokolls vom 5. Mai 1848

Vortrag des Grafen der Nation.

Schon seit längerer Zeit ist die Unzulänglichkeit der Regulations Vorschriften, die Nicht Übereinstimmung derselben mit der vorgeschriftenen Zeit, mit der natürlichen Entwicklung einer volksthümlicheren Verfassung gefühlt, es sind Aufträge zu Vorschlägen einer Umgestaltung derselben nach den Forderungen der Gegenwart von der Nations-Universität ausgegangen und auch

deren Erledigung betrieben worden, ohne daß diese bis jetzt den gewünschten Erfolg gehabt haben sollten. Inzwischen haben Ereignisse stattgefunden, welche nur zu deutlich zeigen, daß die Entwicklung der Verfassungen Europas auf einer breiteren volksthümlichen Grundlage einen raschen Gang nehmen, ja daß aus Ungeduld über den trägen Fortschritt auf der Grundlage der bisherigen Gepflogenheit nachtheilige Überstürzungen des Bestehenden ohne Berechnung des dann zu gestaltenden Neuen erfolgen. Von allen diesen Ereignissen mitfortgerissen, ist sich gar nicht zu verwundern, daß auch das sächsische Volk auf die Revision seiner ungenügend erkannten Verfassung dringt und daß auch Petitionen in diesem Sinne an die Nations Universität eingereicht werden, um diesem guten Geiste, diesem lobenswürdigen Streben nach einem besseren und gerechteren Zustande auch von Seiten der Nations Universität im Geiste der Zeit zu begegnen und die nötige Umgestaltung auf unschädliche, gesetzliche und doch volksthümliche Weise zustande zu bringen, trage ich darauf an, eine Commission zu ernennen und derselben aufzutragen, die Regulations Vorschriften im Zusammenhange der hieher eingereichten Petitionen zu prüfen und der Nations Universität einen Vorschlag über zeitgemäße Verbesserungen derselben vorzulegen, um das Weitere zur Erhebung desselben zum gültigen Gesetze veranlassen zu können.

Abschluß. In den Vorschlag wird von der Nations Universität eingegangen und dem Grafen der Nation überlassen, mit der Ausarbeitung des beantragten Vorschlages zu zeitgemäßen Verbesserungen der Regulativpunkte auf der Grundlage einer volksthümlichen Bewegung eine Commission zu beauftragen, deren Glieder das allgemeine Zutrauen der Bevölkerung besitzen, und den gegenwärtigen Vortrag mit Bestimmung der ernannten Commissäre zur Beruhigung der auf Reform dringenden Bevölkerung in den sächsischen Kreisen zur Kenntniß zu bringen.

Von der sächsischen Nations Universität durch

M. Friedrich Arz, Notär

Original. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Sighișoara, nr. 1 579/1848. Foto
6 699—6 701.

132

Tîrgu Mureș, 5 mai 1848

Felséges Királyi Fő Igazgató Tanács!

Midőn a városunkban köz csend fenntartása, vagyon és személy bátor-ságosítása végett alakított őrseregbeli polgár vitézek száma már ez előtt szinte két héttel ezeret meghaladta volna, a nélkülvilágos lőfegyverek hiánya következésében még akkor alázatos feliratba kérénk vala, a felséges Királyi Fő Igazgató Tanács méltóztatnák 1500 célszerű lőfegyvereknek városunk számára sietve léendő leküldetésük iránt kegyesen intézkedni. minden nap azon idő óta szorongva vártuk surgető kérésünk teljesültét, minden nap e percig csak hiúsítá várakozásunkot, és aggodalmunk e fegyvertelen voltunkban naponként nőttön nő, mert ha magunkat nemzetünk s nemzetiségeink vész széjjére megcsalni nem akarjuk, nem lehet tagadni, hogy a honnunkban forrongó ellenséges elemek kitörését csak is felfegyverzett férfias állás képes

vissza tartóztatni. Az is való, hogy az elszórt falukon lakó s jelenn körül-mények nyomán kelt hírek által elrémített honfitársaink meg maradásuk aránti reményök horgonyát a városi összpontosított népességbe vetik, pedig ez egyébiránt bátor városi nép is fegyvertelen, mi védelmet tud nyújtani? Fegyver éspedig lőfegyver, elégséges lőanyagokkal egyetemben szükséges városunk számára a végre, hogy magát saját népe és vidéke biztosítására elég erőss állásba tegye. Melly üdvös állás mentő hamarébb leendő kiegészítése végett

alázatoson kérjük a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsot, méltóztassék már fenn álló, ideiglenesen organizált polgári őserünk számára 1 500 lőfegyverek s ezekhez szükséges és elégséges lő anyagok mentől hamarabb leendő küldetésök iránt hatósan rendelkezni, annyival is inkább, mivel a felséges Királyi Fő Igazgató Tanács más városokot ezen felette szükséges és súrgős gondoskodásban már részesítteni méltóztatott, s mivel maga a felséges Királyi Fő Igazgató Tanács leg alaposabban méltóztatik tudni és ismerni a honunkban itt ott tornyosuló komor felhőket, mellyek méhökben rejlő mennykövekkel szembe az ily módon kiosztandó fegyverek legbiztosabb elhárító eszközök leendnek. Alázatos méj tisztelettel örökölvén a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak alázatos szolgái

Marosvásárhelyt, Pünkösd hó 5én 1848

a marosvásárhelyi tanács és esküdt közönség
Lázár János, főbíró
Lénárt Dániel
Ajtai Mihály, helyettes jegyző

Către măritul Consiliu dirigitor regal

Garda cetățenească a orașului nostru, constituită pentru asigurarea liniștii publice, a siguranței persoanei și averii, a ajuns încă în urmă cu două săptămâni la peste o mie de oameni. Având în vedere că nu dispune de cantitatea de arme necesară, am cerut chiar atunci măritului Guberniu regal, printr-un umil raport, să binevoiască a lua măsuri pentru trimiterea în orașul nostru a 1 500 de puști corespunzătoare. De la acea dată așteptăm cu nerăbdare îndeplinirea stăruitoarei noastre cereri. Înăuntrul clipa de față fiecare zi trecută ne-a prelungit așteptarea. Îngrijorarea noastră crește cu fiecare zi, datorită faptului că suntem neînarmați. Dacă nu vrem să ne înselăm pe noi însine, într-un mod primejdios pentru națiunea și naționalitatea noastră [maghiară], trebuie să recunoaștem că acțiunea elementelor dușmanoase, agitate, din patrie, poate fi anihilată numai de către bărbați înmormântați. Trebuie apoi ținut cont de faptul că și compatriotii noștri, care locuiesc în sate risipite, și sunt însăși împăimântați de zvonurile răspîndite, ca rezultat al acestei situații, își așteaptă izbavirea de la populația concentrată în orașe. Aceasta este un adevăr. Dar, și populația orășenească — de altfel curajoasă — este ea însăși neînarmată. Prin urmare, ce apărare poate să le ofere ea?

Pentru a fi în stare să-și apere propria populație și pe cea din împrejurimi, orașul nostru are nevoie de arme și muniții îndestulătoare. Rugăm cu umilință măritul Consiliu dirigitor regal să binevoiască a da dispoziții corespunzătoare pentru ca garda noastră cetățenească organizată provizoriu să-și poată îndeplini misiunea și să ajungă cît mai curind într-o situație mai favorabilă. Aceasta cu atât mai mult, cu cît față de alte orașe măritul Guberniu regal a binevoit să dea doavadă de grija, ceea ce e deosebit de necesar și de urgent. Măritul Consiliu dirigitor regal știe și cunoaște norii negri care se

adună și colo în patria noastră. Cele mai sigure mijloace pentru înlăturarea fulgerelor vor fi armele, care urmează să ne fie distribuite.

Rămînem cu stimă adincă servii umili ai înaltului Consiliu dirigitor regal.

Tîrgu Mureș, ziua 5-a [a] lunii rusalilor 1848

Consiliul și comunitatea jurată a orașului Tîrgu Mureș,
Lázár János, jude primar
Lénárt Dániel
Ajtai Mihály, locțiitor de notar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 253/1848. Foto 3 038—3 040.

133

Aiud, 5 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Nagy méltóságodat, valamint szintén a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsot is, Balásfalván múlt hó 30án, az az Tamás vasárnapján történtekről e hó 1ről 197 elnöki szám alatt értesíteni bátor voltam¹. Az oltától fogva különböző helyekről több féle kedvetlenítő hírek hatottak ide — mintha a közép május 15én túl a Balásfalván jelen volt nyugtalan elméjű ifjak tanácsára, kiket a király küldetteinek lenni híresztelnek, a birtokos osztály személye s vagyona veszélyeztetésire föl lépni törekedne. Tudom ugyan én, hogy miután minden ezek a kormányom alá bízott nemes megyében létező csendőri bizotmány tudtára jöttenek, nem késsett az e tárgybani szükséges intézkedések s főleg a rögtön törvény székkeli élhetés meg engedése tekintetéből nagyméltóságodhoz folyamodni — mind a mellett is, az említett csendőri bizotmány kívántatához képest is, midőn a mostani rendkívüli körülmenyek rendkívüli módonhoz készítetnek nyúlni, magam részéről is bátorok dom excellentiádat s excellentiád által a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsot meg kérni: hogy minden azok ellen, kik a személy és vagyom bátorságot akár tettel, akár szóval való utasítással, nyilván, vagy kisebb körbe is, de törvényesen békibonyíthatólag, minden mint bujtogatók, veszélyeztetni bátoroknak rögtön törvény székkeli élhetést — ne hogy későre kérni idő utánni légen — most és minden esetre meg engedni méltóztasson, méltóztassanak. Mit annyival is inkább kérni bátorok dom, mivel fenn szám szerint említett jelentésembe meg nevezett ifjakhozi ragaszkodása a köznépnek előttem annyira ösmeretes: hogy ha azok a május 15ki balásfalvi gyűlésbe — hol több ezrekre menő úrbérésekkel meg fognak jellenni — bár mely veszélyes útra tanácsolnák a rögtön törvény széktőli felelem nélkül, őket biztosan követni, nem kétségeskedem, hogy semmit se fognak késni².

Továbbra alázatos tisztelettel maradtam excellentiádnak alázatos szolgája

Nagy Enyeden, május 5én 1848.

Báró Bánffy Miklós, fő ispán³

Preamărite domnule conte guvernator regal!

Binevoitorul meu domn!

Prin raportul nr. 197/prez. am avut onoarea a întâlnit pe ilustritatea voastră și pe măritul Guberniu regal despre cele întâmpilate la Blaj, în ziua de 30 ale lunii trecute, adică în duminica Tomii¹. De atunci, aici pătrund din diferite părți numeroase zvonuri îngrijorătoare. Sfătuit de tinerii cu mintea agitată, ce-au fost prezenți la Blaj, despre care se zvonește că ar fi trimișii regelui, ar fi posibil ca după 15 mai poporul de rînd să tindă a periclită persoana și averea membrilor clasei avute. Știți că toate acestea au ajuns și la cunoștința organelor de ordine din comitatul încredințat conducerii mele. Acestea nu au întîrziat a vă cere lămuriri referitoare la măsurile ce urmează a fi luate și mai cu seamă în privința aprobării introducerii tribunalului statarial.

Mă alătur cererii organelor de ordine, având în vedere că împrejurările extraordinare pretind folosirea unor măsuri excepționale. Vă rog și eu, excelență, iar prin dumneavoastră măritul Guberniu regal, a aproba, în caz că vor fi dovediți în mod legal, aducerea imediată în fața tribunalului statarial a acelora care încearcă să pericliteze siguranța persoanei și a averii, fie prin fapte, fie prin vorbe instigatoare, în public sau într-un cerc mai restrins, în secret ori pe față. Rog să binevoiți și da acum aprobarea, pentru că nu cunva să fie prea tîrzie o altă cerere. Solicit acest lucru, cu atât mai mult, cu cât cunosc atașamentul poporului de rînd față de tinerii amintiți în raportul meu cu numărul de mai sus. Acești tineri se vor prezenta la adunarea din 15 mai cu mai multe mii de urbarialiști. Dacă îi vor sfătuvi să pornească pe un drum periculos, aceștia sănă sigur că-i vor urma. Numai teama de tribunalul statarial ar putea să-i rețină².

Rămîn în continuare servul umil al excelenței voastre.

Aiud, 5 mai 1848

Baron Bánffy Miklós, comite suprem³

Original. Arh. St. Budapesta. Foad. G. Pr., nr. 1062/1848. Foto 391.

¹ V. doc. 29 și 31.

² Cf. doc. 105.

³ Pentru răspunsul guvernatorului Teleki v. doc. 148 și 149.

134

Buia, 5 mai 1848

Alól írtak a mi igaz hitünk szerint bizonysságot tézzünk arról, hogy minden folyó 1848-ik év ápril 26ikán Bolyába volnánk al ispány Miske Imre úr házánál — az hová hivattatva meg jelent Joachim Áron egyesült görög vallassú bollyai pap is¹; az al ispány úr ezen tiszteletes papot kikérdezvén, sőt kikerdeztetvén az aránt, hogy közelebb múlt húsvét napján a templomba a nép előtt mit hirdetett, azon hirdetményt honnat? kitől? és minő formában kapta kezéhez? és a méltóságos fő ispány úr rendelésére a falusi bíróval és eskütekkel, ö kegyelme is miért nem ment fel a méltóságos fő ispány úrhoz Sz. Mar-

tonfalvára? Mely illyetén kikérdeztetésre Joachim Aron pap mindenjáunk halatára önkéntesen, tisztán e szerint nyilatkozott:

Én — nagyszebeni kincstári írnok Popovics János úrral együtt jártatva az újságokat, húsvét előtt az újságokat s azokkal együtt néhány darab példányba bizonyos oláh nyelven minden authentia nélkül való nyomtatványokat nékem titulálva coperta alatt, azon meghagyása mellett küldvén ki, hogy húsvétba a templomban a nép előtt olvassam fel, és a több példányokat a körül falukbeli unitus papoknak felolvasás végett küldözgessem el. Miszerint én az egyik példányt a templomban a nép előtt fel is olvastam, s a többi példányokat a környékbeli papoknak fel olvasás végett elküldöttem.

Számot vetve magammal, és látva, hogy azon minden authentia és adat nélküli nyomtatványnak (méltóságos püspökünktről vett, templomunkban az előtt jóval ugyan általam felolvasott kemény rendelés ellenére) felolvasásával nagy zenebona, vulgo vrázba támodott, én nem mertem a méltóságos gróf főispány úr eleibe Szászmártonfalvára a mai napon fel ment falusi hütösökkel együtt felmenni.

Mely kikérdeztetés és arra többeknek is hallattára tett önkéntes felelete tiszteletes Joachim Áronnak hogy aszerint, valamint szóról szóra leíratott ment légyen végben, arról a mű igaz hitünk szerint tulajdon neveink és szokott pecséteink erőssége alatt hiteles bizonyásot tészünk. Bolyába május 5-ián 1848ba².

*Marillai Lajos,
több nemes megyék hütös
táblabírája*

*Gencsy Alajos,
Nemes Felső Fejér megye hütös
tábla bírája*

Noi, subsemnații, confirmă după credința noastră adevărată că am fost prezenți în ziua de 26 aprilie 1848 în casa d-lui vicecomite Miske Imre, unde a fost invitat și preotul de religie greco-catolică din Buia, Ioachim Aron¹. D-l vicecomite i-a pus acestui preot următoarele întrebări: ce a anunțat în fața poporului adunat la biserică în ziua paștelui trecut? de unde, de la cine și sub ce formă a primit personal proclamația aceea? de ce domnia lui nu s-a prezentat împreună cu judele primar și jurații satului în fața măriei sale d-lui comite suprem din Metiș, așa cum i-a ordonat acesta?

Punându-i-se aceste întrebări, preotul Ioachim a declarat în prezența noastră, clar și nesilit de nimerei, următoarele:

Eu sănă abonat la ziare împreună cu funcționarul tezaurial din Sibiu, dl Ioan Popovici; înainte de paști am primit împreună cu ziarele — sub copertă — cîteva exemplare ale unor tipărituri în limba română, fără nici o întârrire; ele mi-au fost adresate cu indicația să le citesc de paști la biserică în fața poporului; de asemenea să trimit cîteva exemplare din ele și preoților greco-catolici din satele vecine pentru a fi făcute publice; drept urmare, eu am citit un exemplar în biserică în fața poporului, iar celealte le-am trimis preoților din jur pentru a face același lucru; am meditat la cele săvîrșite și am văzut că prin citirea textului tipărit, care nu era autenticat, s-a produs o mare frămîntare și vrajbă în popor; (tipăritura a fost însă citită de mine în biserică cu mult înaintea dispoziției severe dată de eminența sa episcopul nostru, care interzice acest lucru); totuși, n-am îndrăznit să mă mai prezint împreună cu jurații din sat în fața măritului comite suprem din Metiș. Interrogarea și răspunsurile date de bună voie în prezența noastră de către preotul Ioachim Aron au fost trecute în procesul verbal din cuvînt în cuvînt, ceea ce

confirmă cu credință adevărată, sub semnatură și pecete obișnuită, azi în 5 mai 1848 la Buia².

Marillai Lajos,
asesor onorific autorizat
al mai multor comitate

Gencsy Alajos,
asesorul onorific autorizat
al nobilului comitat Alba de Sus

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 8 124/1848.

¹ Cf. doc. 244, vol. II.

² Cf. doc. 1.

135

Bii, 5 mai 1848

Méltóságos Gróf Királyi Kamarás és Fő Ispány Úr! Nagyságos Uram.

Sietek nagyságodnak feljelenteni azon kedvetlen és az egész hazára borzasztó következéseket szülhető környül állást, mi szerén a közelebb múlt vasárnap Balásfalván a ki hirdetett kormányi tilalom ellenére tartatott több ezrekre menő oláh nép gyűlés közepette nyilvánoson is szónokolt, de az előtt s azutánn is e környéknek több oláh lakosú helyiségeiben meg jelent, s az oláh nemzet ámításában s egyszersmind a birtokos nemesség és a magyar honnali üdv árasztó edgyesülés-elleni bujtogatásában, izgatásában még belé nem fáradott oláh ifjak, az értetlen oláh népet (leg alább e környékbe) istentelenül fellázzasztották. Ugyanis sükerült az érintett lázzasztóknak (kik között egy Pap Sándor nevű fő szerepet játszik) a tudatlan és könnyen hívő néppel elhitetni azon vakmerő állításokat:

1er Hogy az úrbéri viszonyok megszüntetése ő felsége által ennek előtte régen el rendeltetett, de az e tárgybeli rendeletet a birtokos nemesség az oláh püspök Lemény János ő méltóságával egyet értve, el rekkentette, s az úrbéres néposztályt sarnokul sanyargatta.

2^{or} Hogy a sors vonás útján leg közelebről törvény értelmébe történt ujjonc állítás is a felség tudta és meg edgyezése nélkül történt, mert ő felségenek most nem kellett katona, hanem az is a birtokos nemességnak az úrbéres nép osztály sanyargatására szerkesztett erőszakos koholmánnya. Biztosítván különösön az oláh lakosokat az aránt, hogy az ujjoncok minél előbbi haza-bocsáttatásokat ki eszközlendik. Továbbá el hitették e tudatlan néppel azt is,

3^{or} hogy őket a fejedelem küldötte ki az úrbéres nép osztály felvilágosítása és azoknak minden eddigi terheik alolli felmentése végett. Minél fogva meg is hagyták a népnek, hogy még május 15ik napjáig a rendes szolgálatot ugyan tegyék meg, de addig is restans szolgálatyokban, annál kevésbé előre egy napot se tegyenek, május 15én tull pedig a szolgálatot egészbe tagadják meg.

4er Hogy a katonaság éppen nem ellenek, hanem az ők bátoroságosítatások tekintetéből a nemesség ellen lett volna Balásfalvára ki rendelve.

5^{or} Elhitették az oláhsággal azt is, hogy a felség engedelménél fogva folyó hó május 15ikére Oláh Ország és Moldova, nem különben Magyar honnoláh lakossai nagy számmal jelenendenek meg Balásfalván; s egyszersmind felhívták az oláhságot, hogy az írt napon Balásfalván egytől edgyig jelennyenek meg. Végre

60r állításaiat azon következetéssel kívánták a tudatlan nép hijedelmibe ki írthatatlanul meg gyökereztetni, mi szerént ha az általok nyilvánítottak igazak nem lettek volna, őket eddig a kormány elfogatta volna.

A lázzasztók terve sikerült is eddig elé annyiban, hogy a nemesség aránti bizalmatlanság és ellenszenv már már mutatkozik.

A szolgálatra némellyek ki sem állanak, s a hol ki állanak is, későn és szántsándékkal rosszul dolgoznak. De ki is nyilatkoztatták, az említett lázzasztókra hivatkozva, hogy ők follyó május 15én túl edgy óráig sem fognak úrbéri szolgálatot tenni. Sőt éppen itt Bényén a liber báró Radák István úr gazda tisztyének jó előre meg izenték a dominális bírótól azt, hogy még a leg közelebbi héti szolgálatot meg teszik, de azután őket még hajtatni se merésselje. S hogy veszélyes tervek koholtatnak általak, gyanítani lehet onnan, hogy nem igen látnak saját dolgaikhoz is, hanem a hellyett a korcsomákat lesik, s itt ott tízen-tizenötöként egyben gyűlve tanácskoznak. A birtokos nemesség vagyona felosztásával is magokat kecsegtervén.

Szóval annyi hír és terv forog a köz nép száján, hogy ha annak csak tizedrésze is való, az erőszakos ki töréstől méltán tarthatni. Amyi minden esetre bizonyos, hogy itt Balásfalva környékén a polgári társaság fő kellékei — a köz csendesség, személy és vagyon bátorság — már már ingadoznak, mellyeknek előbbeni szilárd állásokban viszsa helyeztetését csak a kormánynak a lázzasztók elleni siető szigorú fel lépése, a rend és köz csend háborítók meg zabolázása, a lázzasztók által előbb bal véleményre s már már tévutakra is vezetett népnek célarányos felvilágosítása, a május 15én Balásfalván tartandó oláh nép gyűlés tagjai meghatározása, az értetlen nép akkor oda egybe csödülésének kemény tilalma, azon gyűlés tárgyalásai és eredménye feletti éber örködése és a nem remélt végso szükség esetére megkívántató katonai erőnek az erőszakos fellépés első stádiumban alkalmazása által vélem eszközölhetni¹.

Melly aggodalom szülő környél állásokat nagyságodnak ideje korán feljelenteni nem csak hivatalos, hanem egyszersmind honpolgári kötelességemnek tartottam.

Melly tisztelettel lévén nagyságodnak alázatos szolgája

Magyar Bénye, május 5én 1848ba

Tolnai Elek, szolgabíró

A szépmesei gornik egyenesen vigye meg s kézbe szolgáltatásáról az elnöki iktató úrtól hozzon nyugtató írást. — Bénye május 5én délutánni 1 órakor 1848. Tolnai szolgabíró

Exelența voastră domnule conte camerar regal și comite suprem!

Preamărite domn!

Mă grăbesc să vă aduc la cunoștință împrejurările nefavorabile, ce pot avea consecințe nefaste pentru întreaga patrie, care au apărut datorită faptului că tinerii români acționează neobosită la amăgirea națiunii române și o instigă, atât împotriva nobilimii proprietare, cît și contra uniunii binefăcătoare cu patria ungată. Ei au rostit discursuri publice în fața adunării populare române, care s-a ținut la Blaj dumînica trecută. Contra dispoziției guberniale de interzicere, la ea au participat mii de oameni. Tinerii s-au deplasat atât înainte, cît și după adunare, în mai multe localități cu populație românească. În împrejurimi, cel puțin, ei agită poporul român neștiutor într-un mod scandalos. Printre agitatori un rol important îl are un tînar cu numele de Alexan-

dru Pop. Ei au reușit să convingă poporul neștiutor și ușor de ademenit asupra următoarelor idei îndrăznețe:

1. împăratul ar fi dat mai de mult ordin de desființare a relațiilor urbariale, dar nobilimea, în înțelegere cu eminența sa episcopul român Ioan Lemeni, l-ar fi ascuns pentru a putea oprimă în mod despotic iobăgimea;

2. recenta recrutare a tinerilor pentru armată, efectuată conform legilor, s-ar fi făcut fără stirea și acordul maiestății sale, întrucât monarhul n-ar avea nevoie acum de soldați; deci și aceasta a fost o născocire silnică a nobilimii pentru chinuirea iobagimii; locuitorii români să fie siguri că vor obține lăsarea la vatră a recruteazălor;

3. [tinerii intelectuali] ar fi trimiși ai împăratului pentru lămurirea poporului și pentru a anunța scutirea de orice obligații, pe care le-a avut pînă acum clasa iobagilor; de aceea au și îndemnat poporul să îndeplinească toate îndatoririle urbariale pînă la 15 mai, dar ulterior să nu mai execute nici o sarcină restantă și să nu mai presteze robote de aici înainte nici măcar o zi; prin urmare după 15 mai să refuze în întregime îndeplinirea oricărora slujbe iobăgești;

4. armata n-ar fi fost adusă la Blaj contra iobagilor, ci pentru încurajarea lor împotriva nobililor;

5. maiestatea sa ar fi îngăduit să se prezinte în număr mare la Blaj în ziua de 15 mai, atît români din Țara Românească și Moldova, cît mai ales poporul român din Ungaria; au și somat populația românească să se prezinte în întregul ei la Blaj de ziua amintită:

În sfîrșit,

6. dacă afirmațiile lor nu ar fi adevărate, ei ar fi fost arestați de către Guberniu, convingere pe care au căutat să o înrădăcineze în conștiința poporului neștiutor.

Planul instigatorilor a reușit pînă în prezent în așa măsură, încît, în rîndurile poporului, se pot observa de acum neîncrederea și antipatia față de proprietarii de moșii.

Unii nici nu se mai prezintă la prestarea robotelor; iar acolo unde se prezină o fac cu întîrziere și lucrează intenționat prost. Mai mult chiar, referindu-se la instigatori, au declarat că nu vor presta slujbe iobăgești după 15 mai nici măcar o oră. Aici la Biia au trimis vorbă administratorului domnului baron Radák István, prin intermediul judeului primar, că vor mai presta slujbele iobăgești în săptămîna ce urmează; ulterior însă să nu îndrăznească nimeni să-i mîne la lucru. Faptul că urzesc planuri periculoase se poate deduce și din aceea că nu se prea omoară nici cu lucrul lor; mai mult păzesc cîrciumile; îci-colo se adună laolaltă 10—15 persoane și se sfătuiesc; se ademenesc între ei și cu împărtirea averii proprietarilor de moșii.

Intr-un cuvînt, în poporul de rînd circulă atîtea zvonuri și planuri, încît, dacă numai a 10-a parte ar fi adevărate, am putea să ne temem pe drept cuvînt de o explozie revoluționară. În orice caz, un lucru este sigur că aici în jurul Blajului se și clatină condițiile de bază ale noii ordini burgheze: liniștea publică, siguranța persoanei și a averii. După părere mea, reașezarea lor grabnică pe bazele solide de mai înainte se poate obține numai printr-o atitudine severă a Guberniului față de agitatori; prin stăvilirea activității tulburătorilor ordinii și liniștii publice; prin lămurirea corespunzătoare a poporului indus în eroare și condus pe drumuri aproape greșite de către instigatori; prin nominalizarea membrilor adunării populare românești de la Blaj din ziua de 15 mai; prin oprirea cu toată severitatea a poporului lipsit de cultură de a participa

acolo; prin supravegherea vigilentă a desfăşurării adunării și a rezultatelor ei; iar în caz de strictă necesitate, prin folosirea forței armate, dacă va fi necezar, chiar din primul moment al unor eventuale manifestări revoluționare; ceea ce sperăm că nu va fi cazul¹.

Am considerat ca o datorie oficială și cetățenească de a informa pe măria voastră din vreme asupra acestor împrejurări ce provoacă îngrijorări. Rămîn cu respect adînc umilul vostru serv.

Bia, 5 mai 1848

Tolnai Elek, jude nobiliar

Gornicul din Șona să ducă direct raportul și să-mi aducă dovadă de primire de la registratura prezidențială. Bia, la 5 mai, orele 1 d.m., anul 1848

Tolnai, jude nobiliar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 5 971/1848. Foto 1 566—1 571.

¹ Comitele suprem al comitatului Tîrnava a trimis Guberniului raportul de mai sus la 6 mai. V. doc. 157. Pe baza acestui raport, Guberniul ia măsuri la 7 mai, V. doc. 174.

136

Zlatna, 5 mai 1848

Hochlöbliches K. Landes Thesaurariat!

Aus den von dem k. Waldschaffer v. Lerchenfeld unterm 3-ten und von dem k. Span Lázár unter 4ten l.M. an das Administrations-Praesidium erstatteten, und im Anbuge gehorsamst anverwahrten Berichtes werden Eine hohe Landesstelle gnädigst zu entnehmen geruhen, daß die Leute in der obern Herrschaft sich zwar fortwährend ruhig verhalten, daß sie aber in den üblichen Dienstleistungen lauer geworden seyen.

Aus den gleichzeitig an die k. Administration gelangten, und unter Administrations-Zahlen 878 und 879 l.J. anruhenden Berichten der Topánfalvaer Waldbesorgung jedoch geht hervor, daß die Leute in der obern Herrschaft die Holzschläge zur Weide zu benützen beabsichtigen, und daß sie vorzüglich zu der Triftarbeit sehr mangelhaft erscheinen.

Wird der Inhalt dieser Vorstellung mit dem von einem späteren Datum lautenden Berichte des Spans Lázár combinirt und erwogen, daß demselben eine Woche früher sämmtliche Ortschaften der Herrschaft den vollen Gehorsam in der Leistung der herrschaftlichen Arbeiten zugesagt haben, so ist es zwar zu hoffen, daß dem gedachten Span bei der abermaligen Bereisung der Herrschaft, welche er ohne Verzug vorzunehmen verspricht, gelingen werde, die zur Forstmanipulation erforderlichen Arbeiter in gehöriger Anzahl aufzutreiben, und daß es von der Hand die Notwendigkeit, eigene Arbeiter nach dem Antrage der Topánfalvaer Waldbesorgung gegen einen Taglohn von 12—24 xr. Conv. Münze aufzunehmen, weiter hinaus verschoben werden könne.

Was bei dieser Ansicht sowohl wegen Stellung der nötigen Arbeiter, als auch wegen Sicherung der Waldungen die k. Administration an den vorgeglichen Span und an die k. Waldbesorgung erlassen hat, geruhe Eine hohe

Landesstelle aus der zuliegenden Abschrift der diesseitigen Anordnungen gnädigst zu entnehmen, da jedoch bei den obwaltenden Verhältnissen höchst nothwendig ist, daß man sich auch auf den Fall, wenn nehmlich die Arbeitsleistungen von Seite der Unterthanen versagt werden sollten, vorbereitet halte, so unterfängt man sich die angezogenen Acten im Anschlusse hoher Landesstelle zur gnädigsten Einsicht und Bestätigung der diesseitigen Verfügungen mit der Bitte gehorsamst vorzulegen, für den unerwarteten Fall, wenn es nicht gelingen sollte, die erforderlichen Leute auf die bisherige Art zur Triftung zu stellen, die k. Administration zu ermächtigen, eigene Arbeiter gegen einen Taglohn von 12—20 xr. Conv. Münze in der Art aufzunehmen und zu verwenden, daß die hiefür entfallenden Beträge auf jene Ortschaften, welche die abverlangten Arbeiten zu stellen versäumt haben, specifisch und gegen legale Documente vorgemerkt werden.

Uibrigens ist man hiebei des unvorgreiflichen Erachtens, diese eigens aufzunehmenden Arbeiter ausschließlich nur auf die unverschiebbare Triftarbeit zu verwenden. Keineswegs aber auch auf den kostspieligen Forstkulturen, deren Schicksal bei den gegenwärtigen Zeitumständen höchst ungewiß ist, und welche daher auch nach Zulaß der bisherigen herrschaftlichen Kräfte zu betreiben wären, auszudehnen.

Zalathna am 5ten May 1848

*Unter dem Vorsitz des K. Bergrathes und Administratoren Nemegyei.
Gegenwärtige:* K. Administrator Adjunct v. Mikó Ref.

K. Hütten Verwalter v. Konradsheim

K. Herrschaft Fiscal v. Demien

K. Obergold Einlösger v. Pogatschnik

K. Administrations Forsteconomist v. Horvátovics

Abwesend: K. Herrschafts Provisor v. Újvári Beamt.

K. Berg Verwalter v. Frendl in officio¹.

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. M. T. Praesidalia, nr. 2669/1848.

¹ In dreapta fiecăruia nume urmează iscălitura respectivului.

137

Brașov, 5 mai 1848

Löbliches Magistratual Präsidium

Im Verfolg meines Berichtes vom 1 d.M. habe ich die Ehre zu berichten: daß Gregor Vasziliu (oder Graf Balás richtiger Bálcz) mit Georg Stelouza (oder Sion) heute nach Hermannstadt zufahren, — Milos Vladissavljevich hingegen nach Bukarest, woher er gekommen, zurückzureisen im Begriff steht und seinen Paß dahin hat vidiren lassen.

Nichmtinder hat Ionescou Nicolaus, ein aus Jassy gebürtiger Student, welcher mit einem in Jassy den 17/29. Juny 1848 Z. 571 erhaltenen, dann durch die Preußische Gesandtschaft am 7. v.M. zu Paris und zu Prag am 15 v.M. vidirten Paß hieher gekommen war, seinen erwähnten Paß heute zur Reise nach Hermannstadt vidiren lassen soll, jedoch, wie ich eben erfahre, nicht nach Hermannstadt, sondern nach Blasendorf gereist seye. Untereinst habe ich auch gehört, daß im hiesigen Quartier dieses Nicolaus zur Krone

zwischen ihm und denen, die ihn besucht, davon die Rede gewesen seyn soll,
daß in Blasendorf mehrere tausend Walachen zusammenkommen würden.

Mit aller Achtung

Eines Löblichen Magistratual Präsidiums gehorsamer Diener

Joseph Trausch, Polizey Director

Kronstadt, den 5. Mai 1848

Original. Arch. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 132/1848. Foto 482.

138

Arad, 5 mai 1848

1848-ik évi május 5-én Arad vármegye részéről tartott 1848 évi XVI. törvénycikk értelmében működő állandó bizottságy ülésén.

J.K. 813. sz.a.

Karácsonyi Miksa, Kormuth Antal, Adamovics Lázár, Edlspacher Imre fő-, Szőke Károly alszolgabíró, Glacz Josef fő mérnök, Kocsuba Mihály fő ügyész, Kováts Sigmund választmányi jegyző a csend és rendre felügyelő középponti választmány által Szemlak községébe, a lakosoknak köz legelő iránt az uradalom és Pap Döme jegyzőjük ellen emelt panaszok megvizsgálása és tapasztalandókhoz képesti elintézése végett lett kiküldetési eljárások eredményét bejelentik, előadván mikép a nevezett jegyzőjük ellen a tudtok és beegyezésekkel nélkül nevükben tett szerződések és pénz kölcsönzések által elvesztett bizodalom hiánya következtében viseltettek ellenszenvel, mely ellenszenv kitapasztalása után a jegyző önmaga le is mondott, minnek következtében a kellő számítélt eszközleseig vagyonát lezároltattam követelték; ezek után az uradalom irányában a közlegelő tekintetében különböfélé nagy és kissebbszerű követelések előterjesztésével emelt panaszok megvizsgálására és elintézésére térték át, melynek csak némely marha itató út iránt fenforgott kissebbszerű részei a méltányos követelésök kivívásával intézettethettek el, a nagyobbszerűeknek úgy mint a közlegelőből kihastott epreskert, úgy bizonyos két dűlő föld iránti követelésök kiegyenlítését pedig, minthogy a községökben állítólag 1810 és 1811 évben megtörtént elkülönözés ütűgye alatt minden utóbbi elkülönözést jogtalannak állítanak, a középponti választmány utóbbit intézkedésére bízzák, valamint a görög nem egyesült papi, templom községi és jegyzői elfoglalt telkek visszaadása iránti keresetüket is, azon megjegyzéssel: hogy e keresetök jogossága kimutatásához kívántatáj rendezési pernek, telkes könyveknek és térképeknek a kamarai uradalomtól leendő előszerzsére nézve a panaszcodó község a megye közbevetését felkéri.

Végezetetett

Ezen jelentés szerint Szemlak községében a lakosok részéről legelő elkülönözés és a papi, templom, községi és jegyzői állítólag elfoglalt belső telkek iránt fenforgó kérdések és követeléseknek az illető rendezési és elkülönözési peradatai és ítéletei nyomán leendő eloszlatásával és eldöntésével az eszközlötteket bejelentendő első alispáni bíróság az 1848 évi 10-ik törvénycikk értelmében megbízatik olly utasítással, hogy egyszersmind a panaszcodó község által követelésök valósításához a kamarai uradalomtól megszerezni kért ren-

dezési okiratok megszerzésit elősegélye, végre a jegyzőnek lepecsételt iratai közül, a község által tölle követelt számadások elkészítéséhez szükségetteket kiadja.

kiadta al jegyző
Vörös Ignác¹

P[rocesul] v[erbal] nr. 813 încheiat în ziua de 5 mai 1848 în ședința comisiei permanente de pe lîngă comitatul Arad pe baza articolului XVI/1848.

Noi, membrii comisiei permanente pentru păstrarea liniștii și ordinii, Kárácsonyi Miksa, Kormuth Antal, Adamovics Lázár, Edlspacher Imre, prim-pretor, Szőke Károly, pretor, Glacz József, inginer șef, Kocsuba Mihály, procuror șef, Kováts Zsigmond, notar, am fost trimiși de către comisia centrală în comuna Semlac, pentru a cerceta și rezolva plângerile sătenilor împotriva domeniului și contra notarului Pap Döme în cauza pășunii alodiale. Conform constatărilor făcute, prezentăm următoarele concluzii ale anchetei întreprinse referitoare la notar:

antipatia locuitorilor față de sus-numitul notar se datorează lipsei de încredere provocată de contractele și împrumuturile bănești, pe care el le-a făcut în numele acestora, dar fără consimțămîntul lor; dându-și seama de această antipatie, notarul și-a prezentat el însuși demisia; drept urmare, pînă la efectuarea unei investigații corespunzătoare [sătenii] au pretins sechestrarea averii acestuia. Am trecut apoi la cercetarea și rezolvarea diferitelor lor plângeri, mai mari sau mai mici, împotriva domeniului, privind pășunea alodială; le-am putut îndeplini parțial pe cele mai mici în măsura în care pretențiile lor erau justificate; astfel, le-am aprobat cererea referitoare la drumul spre apă necesar vitelor trimise la pășunat; dar rezolvarea pretențiilor mai mari, care privesc două porțiuni de hotar și grădina cu duzi defalcată din pășunea comună, o încredințăm comisiei centrale; trebuie avut în vedere, după cum zic ei, că în comuna lor orice defalcare ulterioară comasării ce a avut loc în anii 1810 și 1811 se consideră nejustă; la fel încredințăm comisiei centrale și rezolvarea cererii privind restituirea loturilor comunale, notariale și ale bisericii ortodoxe, care le-au fost răpite; comuna cu plângerea cere în plus ajutorul comitatului pentru procurarea cărților funciare și a hărților de la camera evidenței moșilor; ele le sunt necesare în procesul de reglementare pentru a demonstra justitatea cererii lor.

Hotărîre

În urma raportului prezentat, pe baza articolului nr. 10 din 1848 i se trasează sarcina primei judecătorii vicecomitatense de a clarifica și de a decide în problemele și pretențiile locuitorilor din comuna Semlac cu privire la loturile comunale, notariale și ale bisericii ortodoxe, care, după cum afirmă, le-au fost răpite conform datelor și sentințelor proceselor de reglementare și comasare; totodată va raporta, în sensul articolului de lege nr. 10 din 1848, despre executare, cu indicația de a da ajutor la procurarea documentelor necesare reglementării și realizării pretențiilor comunei cu plângerea; la fel va elibera acelea dintre documentele stampilate ale notarului de care e nevoie pentru pregătirea socotelilor pretinse de comună.

Eliberat de subnotarul Vörös Ignác¹

Extras: Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat Arad. Acta congregationum, nr. 813/1848.

¹ Cf. doc. 191, 192 și 230, vol. II.

Jibou, 5 mai 1848

[Zsibó], 1848. május 5.

Szemere Bertalannak. Belügyminister úr! Első jelentésemet a következőkben teszem meg.

Le jövő utamban folyó hó 3án Somlyón tudám meg, miszerént Kraszna megyének törvény ki hirdetési közgyűlése follyó hó 8ára van ki hirdetve. A megye több előkellői s értelmessei azt nyilatkoztatták, miszerént szükségesnek látnák a reincorporationak királyi biztos által mentől előbb leendő ünnepélyes ki mondását s létesítését, és hogy a törvényekbeni zavargás nélküli meg nyugvást, kivált az apró nemesség részéről csak úgy remélhetnek, hogy ha a vissza csatlás királyi biztos által leend már kimondva s létesítve a törvények ki hirdetésekor. Ezen okokért és mivel magam is következetesebbnek láttam, hogy előbb a vissza kapcsolás ünnepélyes actus által eszközöltessék, s az így telliesen Magyar honná vált megyében hirdettessenek ki a magyar honi törvények: arra határoztam el magamat, hogy a 8ki közgyűlésre megjelenvén, a vissza csatlás eszközösének ünnepélyes részét végbe vigyem. Igaz, hogy a királyi biztoságomról oklevél vagy rendelet még nincs kezemnél. S azonban az a megyének hivatalosan már tudtára lévén adva, úgy vettetem, hogy a dolog sürgötts volta tekintetéből túl lehet, sőt kell magamot egy kis formalitási akadályon tennem. Mind az által kérem a még szükséges e tárgybani iratoknak mind az én kezembé, mind a biztos társam Beöthi Odön úr részére igen sietve leendő le és el küldésére. Beöthi Odön királyi biztos úrtól éppen most érkezék sürgöny azon meg keresésével, hogy mivel a királyi biztosí utasítást ő még nem kapta, küldeném meg azt néki; ő folyó hó 16án tartandván visszacsatlási közgyűlést, meg érkezvén ide Közép Szolnokba első alispány Bálint Elek a középponti és az egyik vidéki választmány több tagjai, s két szolga-bíró tegnap itt meg jelenvék. Általok a megye jelen helyzetéről részletesen értesítetvén, meggyőződtem az iránt, mi szerént részint minden felé szárnyalló hamis hírek s elterjedt oktalan hiedelmek, részint pedig oláh papok bujtogatásai következésébe itt is közönségessé vált azon hit, hogy a nemesség s urak a király ellen törnek; hogy a mostani szabadsággal kecsegétek vagy csábítják arra, miként a nemességgel a király ellen fel támadjanak. Általános azon nyilatkozás, hogy ők nem a nemesség s urak, hanem a király mellett vannak és lesznek; a király mellett, ki nekik — úgy mondanak — már sok évek előtt meg adta ezen szabadságot, de azt az urak mind eddig titkolták s duggatták. A szabadság s egyenlőség szent nevei, de csak jól értve üdvös szavait igen oda magyarázzák, mi szerént minden s tehát megyei elől járóikról függéstől is szabadok leendenek; és hogy az egyenlőség azt teszi, miként az uraságnak is minden földje, erdője satóbbi úgy osztassék ki közöttük, hogy annak is csak annyi maradjon, menynyi közüllök egynek egynek jut. Nyilvános foglalások nem igen történtek ugyan, de az izgás oly nagy, hogy kitörések igen lehetők s várhatók és hogy katonai erő, például egy batalion valóban szükséges lenne. Somlyón egy század gyalog katonaság sincs, hanem csak 70—80 legény, s az is töbnyire újonc, ott azonban ha ezek használhatók lennének is, aligha az én rendeletemnek engedelmeskednének, miután még mind az Erdélyi General Commandótól veszik parancsaikat s Erdélyben fekvő ezredhez tartoznak. A Zilahon lévő 40—50 szolgálatra alkalmas főnél többől nem igen álló depója a Hanoveri Király Huszár Ezredének még mind nem kapott az iránt, hogy az én fel szollításomra készen áljon ezeredétként utasítás, holott az minister elnök még

Pesten létemben küldött egyenes parancsot a felől, a Magyar országon, Pécsett — tehát egyenesen a magyarhoni hadi minisztérium rendelete alatt álló ezred parancsnokságához.

Illy körülmények közt jónak s szükségesnek látnám, hogy az erdélyi fő hadi vezérsgég minisztériumunk részéről meg kerestetnél az iránt, hogy nem csak a Somlyón lévő katonaság felszöllításomra készen állásra utasítassék — mivel ily meg keresés már történt s különben is azon nehány újonc nem lenne elég —, hanem az iránt szöllítatnél fel, miszerént Erdélyből, hol katonaság jó számban van, adna, ha csak egy század gyalogságot a közelebb, tudniillik Kolosvárt lévőkből és egy fél század lovasságot a Kolosvárhoz közel Bágyonba s Egerbegyen lévő székely huszárok ból. Ilyesmit annyival inkább tehet — s lehet reméljen, teend is az Erdélyi Fő Hadi Vezérsgég, mivel Erdélynek azon egész nagy részében, mely Kolosvár s a Szilágyság közt fekszik, úgy sincs katonaság s ha Belső Szolnoknak Kővárhoz s ugyan ennek és Dobokának a Kalotaszeggel együtt Közép Szolnok és Krasznához közelebb eső részeiben leendne katonaságra szükség, onnan hol most vannak, sokkal későre érhetnének a szükség hellyére, mint Zilahról, hol a mondott hellyeknek és Krasznának, Szolnoknak s Kővárnak mint egy centrumába lennének¹.

A másik, mit szükségesnek — hitem szerént — elkerülhetlennek tartok, az, hogy mivel anyagi erőben nagyon is szűkölökünk, haszlunk szellemi erőt. Szellemi erő rejlik ezen egész vidékre nézve s annak hangulatábul ki follyólag, még pedig nagy szellemi erő rejlik urunk királyunk neve s tekinthető törvényes és célszerűeni felhasználásában. Küldjen a minisztérium mentől sietőben az illető törvényhatóságokhoz közhíré téendő rendeletet az iránt, miként én a Részek visza csatlása eszközösén kívül urunk királyunk 5ik Ferdinánd Ő felsége által arra is felhatalmaztam, hogy nevében s képében a törvényeknek s törvényes elől járóknak engedelmesség, rend és csend fen tartását minden, ha lehet szelíd s ha szükséges, szigorú törvényes módokkal eszközöljem s őrködjem, hogy valamint azok, kik most jogokat s szabadságokat nyertek, azokat bizton élvezhessék, úgy a felett is, hogy azok, kik eddig bírtak jogokkal személyekre s minden nemű tulajdonok s vagyonokra nézve tellyes bátoráságban lehessenek s legyenek. Ki lenne az is fejezendő, miként az én ezen meg bízásom s felhatalmazásom s az abból következő irántami engedelmesség kötelessége az érdekleteknek addig tartand, míg a rend és csend itt mindenütt hellyre állottnak s biztosultnak fog mutatkozni.

Fen létemben személyesen tettelem volt ön által hellyeslett azon nyilatkozatot, miszerént szükségesnek látom, hogy királyi biztos hatásom a rend és csend fen tartására is ki legyen terjesztve. Ezt a visszacsatlás sükeres és békés végrehajtásával szorossan egybe kötve látván lenni s tudván, hogy súrgató körülményekben nem lehet mindenkor a formalitások hoszacska útját követni: azon reményben, miként a minisztérium eljárásomat — melynek jó sikereiről ezennel kezeskedem — helybe hagyandja; Szolnok megye — magát igen erélyesen és buzgón viselő — alispánnya által tettelem a szolgabírókhöz intézett annak ki hirdetése iránti rendeletet, miszerént én mint királyi biztos a rend és engedelmesség fen tartását is leendek eszközölni. Hason értelemben írtam a somlyai vicariusnak², ki alatt álnak ezen megyék oláh papjai,³ ezen lépésemnek további és nagyobb hatása azonban felyebbi kérésemnek a minisztérium által leendő telyesítésétől függ.

Către Szemére Bertalan! Domnule ministrul de interne!

În cele ce urmează vă prezint primul meu raport. În ziua de 3 a lunii curente, în drumul meu spre Simleu, am aflat că adunarea generală a comi-

tatului Crasna pentru promulgarea legilor a fost anunțată pe data de 8 din aceeași lună. Mai mulți notabili și intelectuali ai comitatului și-au exprimat opinia că ar fi necesar ca proclamarea și realizarea practică a anexării să aibă loc cît mai rapid într-un cadru festiv și să fie executate de un comisar regal. Ei sunt de părere că nu există speranțe ca mica nobilime să accepte cu resemnare noile legi fără tulburări, decât în cazul că publicarea acestora se va produce după proclamarea și realizarea practică a anexării de către comisarul regal. Datorită acestor considerente și eu cred mai potrivit să aibă loc mai întâi actul festiv al anexării, și numai după ce comitatul va deveni parte componentă a Ungariei să se promulge legile maghiare. M-am hotărît să mă prezint la adunarea din ziua de 8, pentru a îndeplini partea festivă a proclamării anexării. E adevărat că nu am încă în mînă nici un document sau ordin cu privire la funcția mea de comisar regal. Comitatul a fost înștiințat însă oficial, după cîte știu. Avînd în vedere urgența problemei, am considerat că pot și trebuie să ocolesc acest mic obstacol formal. Cu toate acestea, rog trimiterea urgentă a documentelor respective. Ele sunt necesare atât pentru mine, cît și pentru Beöthy Odön, celălalt comisar regal. Tocmai acum mi-a parvenit telegrama d-lui Beöthy Odön. Prin ea mă roagă să-i trimit ordinul prin care a fost numit comisar regal, întrucît el nu l-a primit încă. Dînsul va ține adunarea generală de anexare în ziua de 16 ale lunii curente. Au sosit aici, în Solnocu de Mijloc, primul vicecomite Bálint Elek, precum și mulți membri ai comisiei permanente centrale și ai celei comitatense. La fel s-au prezentat ieri și cei doi juzi nobiliari. Prin ei am fost informat amănunțit despre situația comitatului. M-am convins că și aici, datorită instigărilor preoților români și zvonurilor false, s-a răspîndit pretutindeni opinia eronată potrivit căreia nobilimea și domnii ar complota împotriva regelui; de asemenea ideea că în numele libertății [iobagii] ar fi ademeniți și amăgiți să se ridice împreună cu nobilimea împotriva regelui. Părerea că [iobagii] sunt și vor fi de partea regelui și nu de cea a nobilimii și a domnilor este generală. Ei zic că regele le-a acordat libertatea cu mulți ani în urmă, dar domnii au tăinuit și au ascuns acest lucru. Deși le-au înțeles bine, ideile sfinte ale libertății și egalității le interpretează cum vor: prima, în sensul că vor fi liberi de orice dependență, inclusiv de cea datorată autorităților comitatense; a doua, egalitatea, în accepțiunea că pămînturile, pădurile și alte bunuri ale nobilului să fie împărțite în aşa fel încît acestuia să-i rămînă numai atât cît primește unul dintre ei. Ocupări fățișe [de pămînturi alodiale] n-au prea avut loc încă, dar agitația este atât de mare, încît ele sunt posibile. Se pot aștepta chiar revolte. De aceea ar fi într-adevăr nevoie de forță militară, de pildă de un batalion. La Șimleu nu există nici o companie de infanteriști, ci numai vreo 70—80 de tineri, dar și aceștia sunt cei mai mulți recruti; măcar dacă ei ar putea fi folosiți acolo. Nu cred însă să se supună ordinelor mele, întrucît ei aparțin unui regiment transilvănean și sunt încă subordonăți Comandamentului general din Transilvania. Un efectiv nu mai mare de 40—50 de oameni buni pentru serviciu se află la Zalău. El aparține regimentului de husari al regelui de Hanovra. Dar nu a primit încă poruncă de la regiment să fie gata a sta la dispoziția mea, deși în timpul șederii mele la Pesta președintele Consiliului de miniștri i-a trimis un ordin direct în acest sens comandamentului regimentului ce staționează la Pécs în Ungaria și se află în subordinea directă a Ministerului maghiar de Război.

În aceste împrejurări consider recomandabil și necesar ca guvernul nostru să intervină la Comandamentul general din Transilvania pentru a da ordin

armatei din Șimleu să fie gata a sta la dispoziția mea. De altfel, o asemenea intervenție a și avut loc. Întrucât cei cîțiva recruți nu ar fi de ajuns, să ne pună la dispoziție o companie de infanteriști din Cluj și o jumătate de companie de cavalerie secuiască ce staționează în apropiere, la Bădeni și Viișoara, întrucât în Transilvania există o armată numeroasă. Se poate spera în rezolvarea acestui deziderat de către Comandamentul militar general transilvănean, cu atît mai mult cu cît într-o mare parte a Transilvaniei, care se întinde între Cluj și Sălaj, nu se află nici o armată. În eventualitatea că în părțile Solnocului Interior situate în apropierea Chioarului și în cele ale Crasnei și ale Dăbîcăi, inclusiv ale regiunii Sălaj aflate în vecinătatea Solnociului Mijlociu, ar fi nevoie de armată; aceasta ar ajunge la locul în cauză cu mult mai tîrziu decît de la Zalău. Aici ar fi un punct central atît pentru locurile amintite, cît și pentru Crasna, Solnoc și Chioar¹. Cealaltă problemă pe care o consider necesară și inevitabilă se referă la folosirea forței spirituale, din moment ce ne lipsește puterea materială. Forța spirituală se ascunde în întregul ținut. O puternică forță spirituală se ascunde în special în folosirea legală și rațională a numelui și autorității regelui nostru. În acest sens guvernul să trimîtă autorităților administrative un ordin, care să fie publicat cît mai urgent. Prin el să fiu împuñerit din partea maiestății sale Ferdinand al V-lea, pentru ca în numele lui și ca reprezentant al său să efectuez anexarea; să iau toate măsurile necesare, de la cele mai blînde pînă la cele mai severe atunci cînd va fi nevoie, pentru a asigura respectarea legilor, a ordinii și liniștii publice și a supunerii față de superiori; să veghez ca acei ce au obșinut recent drepturi și libertăți să trăiască în siguranță cu ele, iar acei care le-au avut și pînă acum, să poată fi, și să fie în deplină securitate, atît în ce privește persoana, cît și averea lor. Ordinul ar trebui să exprime și faptul că încredințarea și împuñericirea mea, precum și obligația celor interesați de a se supune dispozițiilor mele, vor dura pînă ce se vor restabili și se vor asigura ordinea și liniștea în tot ținutul. Cînd v-am vizitat personal, v-am declarat, și d-voastră m-ați aprobat, că ar fi necesar ca împuñericirea mea de comisar regal să fie extinsă și la menținerea ordinii și liniștii. Voi îmbină cu succes și în mod pașnic înfăptuirea anexării cu cele de mai sus. Știu că în aceste împrejurări arzatoare nu se poate opta pentru calea lungă a formalităților. Sper că guvernul va fi de acord cu procedeul meu. De succesul lui răspund. Prin vicecomitele comitatului Solnoc (care se comportă cît se poate de energetic și zelos), am trimis juzilor nobiliari spre publicare o poruncă, în sensul că, în calitatea mea de comisar regal, dispun de împuñericiri privind ordinea și supunerea. Cu un conținut asemănător i-am trimis o scrisoare și vicarului din Șimleu², în subordinea căruia se află preoții români din aceste comitate.³ Totuși, succesul viitor al măsurilor luare de mine depinde de îndeplinirea de către guvern a cererii mele de mai sus.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ Pentru adresa comisarului regal Wesselényi Miklós către generalul Puchner în această problemă v. doc. 166.

² V. doc. 140.

³ Cf. doc. 168.

Jibou, 5 mai 1848

[Zsibó], 1848. május 5.

Fő tiszteletendő vikárius Sterka Sulucz Sándor Urnak.

Építve önnék igen dicséretes hazafiú azon nyilatkozatára, melyet folyó harmadikán, Somlyón történt hivatalos felszólításomra tett, ezennel a kézség és súker iránti teljes bizalommal keresem meg önt s intézem önhöz hivatalos soraimat következőre nézve.

E megye első alispánya Bálint Elek úr által értesítettem, miszerint neki s a megye középonti választmányának hivatalos és minden kétséget kizáró teljes tudomására jött, miként néhány olá papok vallásos úgy mint polgári kötelességeket felejtve a helyett, hogy a népet törvény s jó kirájunk törvényes parancsai és a rendes előljárók iránti engedelmességre intették volna, nem átlátták, sőt merészletek nyugtalanságra s engedetlenségre izgatni. Jelesen a szamosújlaki olá pap volt az, ki — több más helytelen nyilatkozatait s tetteit el halgatva — híveit el tiltani merte attól, hogy a megyei választmány azon szint oly heljes mint törvényes rendeletét teljesítsék, miszerint minden helységen többen a jó rend és béké fenn tartásának minden erejökbőli eszközölésére esküt tegyenek le. Szintén ily vétkes ellen szegülésre izgatta és bírta halgatóit a külömben igen békés és engedelmes Csora helységének papja. Hasonlót tett a burszai pap is a solymosiakra nézve, kik a középponti választmány előtt egyenesen kinyilatkoztatták, miszerint ők azért nem esküsznek s esküdtek, mert őket attól a burszai pap el tiltotta.

Mind ezen tetteknek bűnös voltátt nem szükség ön előtt fejtegetnem: érzendi s értendi ön azt, szint úgy mint azon szoros és sürgetős kötelességét, minél fogva az említett papokat a leg komolyabban meg incse s őket maga eleibe rendelvén, velek meg értesse, hogy felséges urunk királyunk s édes házánk elleni súlyos vétek, engedetlenségre izgatván a népet, a jó rendet és békét zavarni; és hogy ily bűnnek tekintve léendene kérelhetetlen szigorral büntetve az, ha ezen túl csak leg kissébnyire is nyugtalanságra s engedetlenségre izgatnák halgatókat vagy másokat; és ha eddig tetteiket nem igyekeznének jóvá tenni az által, hogy tellyes erejükönél a csend és rend fen tartásán, az illő engedelmesség eszközölésén törekednének.

Továbbá királyi biztos hivatalomnál fogva szollítom fel önt, hogy igen sieve hirdettesse ki az illető papok által kormánya alatti minden egyházi közönség előtt: miszerint: „Kegyelmes urunk királyunk ötödik Ferdinánd ő felsége engem Közép Szolnok és Kraszna megyékben s Kővárvidékén nem csak azoknak Magyar országhoz leendő tellyes visza csatlásának végre hajtássára, hanem ebből folyólag a végre is tellyes hatalmú királyi biztosává nevezett ki, s küldött le, hogy mint személyesse s képviselője a rendet s békét fen tartsam. Minél fogva, valamint minden engedelmes és békés polgárt, légyen az gazdag vagy szegény, úr vagy nem úr, jogában, szabadságában szintúgy mint személyi és vagyoni bártorságában védeni s oltalmazni fogom, úgy mindenki, ki a megyei előljáróságnak nem engedelmeskedne, bár kit is személyében s vagyonában bántana, s zavarogna vagy zavarra izgatna, azt Urunk királyunk 5ik Ferdinánd ő felsége által nékem adott hatalomnál fogva minden személy válogatás nélkül törvény szerénti tellyes szigorral fognám büntetni.”

Önnek eddigi dicséretes maga viseletét, valamint azt is, hogy jelen rendeleteimet minő eréjjel s buzgósággal tellyesítendi és átalában a törvényes rend és béké fen tartása körül minő igyekezetet léend: mindezti leg felsőbb helyre fel jelenteni szoros kötelességemnek ismerem s ismerendem.¹

[Jibou], 5 mai 1848

Prea respectabilului domn vicar Alexandru Sterca-Șuluțiu.

Bazindu-mă pe declarația lăudabilă și patriotică pe care ați făcut-o la Simleu la invitația mea, în ziua de 3 a lunii curente, mă adresez d-voastră în bună dispoziție și cu deplină încredere în succesul dorit și vă trimit rîndurile mele oficiale în următoarele probleme:

am fost informat de către prim-vicecomitele comitatului, domnul Bálint Elek, că atât dânsul, cît și comisia permanentă comitatensă au luat la cunoștință pe deplin despre faptul indiscretabil că unii preoți români au uitat de obligațiile lor religioase și cetățenești; în loc să îndrumă poporul la supunere față de lege și ordinele legitime ale bunului nostru rege, față de dregătorii lui oficiai, nu au ezitat să-l instige la neliniște și nesupunere; făcând abstracție de o serie de declarații și fapte incorecte, vă atragem atenția că în special preotul român din Someș-Uileac a fost cel care a îndrăznit să-și opreasă credințioșii să îndeplinească o dispoziție legală a comisiei comitatense; [dispoziția] prevedea ca în fiecare comună cît mai mulți oameni să depună jurămîntul că vor contribui cu toată puterea la menținerea păcii și a ordinii publice; la o astfelă condamnabilă împotrivire și-a instigat și și-a îndemnat credințioșii și preotul din localitatea Deleni, cunoscut de altfel ca pașnic și supus; la fel a procedat și preotul din Bîrsău Mare cu sătenii din Șoimuș; aceștia au declarat deschis în fața comisiei centrale, că nu se vor obliga și nu vor depune jurămîntul, deoarece preotul din Bîrsău Mare le-a interzis să o facă.

Consider că nu este necesar a vă demonstra caracterul condamnabil al acestor fapte; d-voastră simțiți și înțelegeți acea obligație strictă și arzătoare ce vă revine de a-i chesa și de a-i musta în modul cel mai serios pe preoții amintiți; să le explicăți ce greșeală gravă au comis prin instigarea poporului la nesupunere și tulburarea bunei ordinii și a păcii față de maiestatea sa regele nostru și față de scumpa noastră patrie; ei să știe, că de acum înainte vor fi pedepsiți cu toată severitatea legii, toți aceia care vor instiga la cea mai mică împotrivire ori nesupunere pe credințioșii lor sau pe alții; aceasta va fi considerată ca o crimă gravă; de aceea, ei să se străduiască cu toată seriozitatea să-și corecteze faptele de pînă acum, pentru a contribui din toate puterile lor la asigurarea supunerii și la menținerea liniștii și ordinii.

În funcția mea de comisar regal vă invit să luați în viitor măsuri cît se poate de urgente pentru a anunța prin preoți în fața tuturor comunităților bisericesti subordonate conducerii d-voastre că: „Domnul și milostivul nostru rege, Ferdinand al V-lea, m-a numit comisar regal plenipotențiar pentru comitatele Solnocu Mijlociu, Crasna și regiunea Chioarului; el m-a trimis nu numai pentru efectuarea anexării acestora la Ungaria, ci și ca reprezentant personal al său pentru menținerea ordinii și păcii; voi apăra și ocroti în consecință pe toți cetățenii supuși și pașnici, fie ei bogăți ori săraci, nobili sau nu, atât în drepturile și liberațiile lor, cît și în siguranța lor personală și a averii; voi pedepsi totodată, conform legii, indiferent de persoană, în virtutea puterii ce mi-a fost acordată de către domnul și regele nostru, maiestatea sa Ferdinand al V-lea, pe toți aceia care nu se vor supune autorităților comitatense și vor provoca dezordine sau vor instiga la tulburări”. Consider că o strictă îndatorire a

raporta forurilor superioare atitudinea d-voastră lăudabilă de pînă acum, precum și energia și zelul cu care veți îndeplini acest ordin al meu și, în general, sărguința cu care vă veți strădui pentru menținerea ordinii legale și a păcii³.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

³ Pentru răspunsul vicarului Al. Sterca-Șulușiu, v. doc. 181.

141

Jibou, 5 mai 1848

[Zsibó], 1848. május 5.

Esperest Fogarasi Istvánnak

Esperest Ur! A mostani áldást hozó s áldandó események között sajnálásra méltó azon sok helyt mutatkozó nyugtalanság, mely az eddigi úrbérések között engedetlenség s helytelen követelésekrei hajlamban, sőt illyetén tényekben is mutatkozik. Ennek kétségen kívül a köz népnek ámító hírek s hellyenként bújtogatások által sérre vezetett képzetében s irányában fekszik oka. El van azon hamis hit terjedve, mint ha a nemesség és nagy urak rég óta duggatnák s most is még eltartóztatni kívánnák azon szabadságot, mellyet állítólag a felség csak maga ajándékozott volna a középnépek; sőt hogy a nemesség és nagy urak a király ellen törnek. Királyához s honához hű, minden egyházi úgy mint világi polgárnak szent kötelessége az ily ferde fogalmak s hiedelem ki írtásán működni, s az az által veszélyeztetett rend és béke fen tartásán igyekezni. Ezen szent kötelesség nevében szöllítom föl önt, hogy a tractus béli minden papok által hirdettesse ki, miszerént éppen maga kegyelmes királyunk 5ik Ferdinánd ő felsége nevében s képében vagyok én királyi biztosul a végne kiküldve, hogy a részekbeli ezen törvényhatóságokban azoknak magyarhonhozi tellyes vissza kapcsolásán kívül a jó rend, béké s törvényes előljárók iránti teljes engedelmességet eszközöljem. Mire nézve a felség minden hű alatt-valójának s minden becsületes hazafinak szoros kötelessége engedelmeskedni nékem, ki fel vagyok hatalmazva mindeneket, kik most jogokat s szabadságot nyertek, azoknak tellyes s biztos birtokában s élvezésében megtartani, mind pedig a nemesség s birtokosoknak személyes és vagyonbéli bátorságát sérтetlen fen tartani; és mindenki valamint azokat gátolni, úgy ezeket háborítani merné, ha szelíd módok nem használnának: a törvény tellyes szigora szerént is büntetni.

Protopopului Fogarasi István

Domnule protopop! În imprejurările favorabile de astăzi este regretabilă neliniștea ce se manifestă în mai multe locuri sub forma nemulțumirilor jobagilor și a tendințelor lor spre pretenții greșite; cauza acestora se ascunde fără îndoială în opinia eronată a poporului de rînd alimentată de șurile false și pe alocuri de către instigatori; astfel, s-a răspîndit falsul zvon că nobilii și domnii ar ascunde de mult libertatea ce ar fi fost dată poporului de rînd de către maiestatea sa, pe care nici acum nu ar vrea să o acorde; mai mult, nobilii și domnii ar unelti împotriva regelui. Datoria sfîntă a tuturor fetelor

bisericești, precum și a enoriașilor credincioși regelui și patriei este de a conlucra la extirparea acestor false păreri și prin aceasta de a se strădui să mențină ordinea și pacea periclitate. În numele acestei sfinte datorii, vă somez să anunțați prin intermediul preoților subordonați, că eu săn trimis în calitate de comisar regal chiar în numele milostivului nostru rege Ferdinand al V-lea, cu scopul de a mijloci în aceste jurisdicții, atât anexarea lor la Ungaria, cît și menținerea ordinii publice și supunerea față de autorități. În acest sens, toți supușii fideli ai maiestății sale, precum și toți cetățenii cinstiți, au datoria să mi se supună. Eu săn împuternicit, pe de o parte, să-i ajut pe cei care au obținut acum libertate și drepturi să rămână în deplinătatea și securitatea posesiunii acestora pentru a se bucura de ele; pe de altă parte să mențin nevătămată siguranța persoanei și a averii nobililor și a celorlalți proprietari, dar și să-i pedepsesc, aplicîndu-le rigorile legii, pe aceia care ar îndrăzni să-i împiedice sau să-i tulbere, dacă nu vor fi eficiente metodele pașnice.

Concept. Arh. ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

142

[Brașov, înainte de 6 mai 1848]¹

Szeretett Polgártársaink! Barátaink!

Emlékezznek polgártársaink az uzoní eseményekre², mikor abból eredett gyanú miatt, hogy az illető katonai tiszt urak nem tudtak világos előterjesztést adni arról, hogy hová viszik a fegyvereket, mind a fegyverek további vitetése, mind a katonaság kimenetele megakadályoztatott további felsőbb rendeletig. Azt hisszük s tudjuk, miképp sem azoknak, kik a nép élén álván, annak némi-leg vezetői voltak, sem a mindig hű vitéz székely katonáságnak nem fordult meg eszibe akkor is az, hogy a kedves hon védelmére, ha szükség kívánnya, félhalva is elmenni kész ne legyen; ezt nem tehette a székely nemzetnek³ egy valódi tagja is, csak a volt a cél, hogy valamiképpen a kormánynak tudtán kívül ne rendelkezzék a székely katonásággal, meglehet a nemzet s hon kárára, ollyan egyén, kit a jelenkor szabadságra vágyó szelleme a kormányzásból ki-úzott. És most tiszta polgár társk! Barátink! Két férjfiat van szerencsénk körünkben tisztelni, mint a Királyi Fő Kormányszék biztosait, gróf Mikes János kolozsvári nemzet őrségi fő parancsnoka [generális] és méltóságos Zeyk Károly Kolozs vármegyei követ és az enyedi őrseregs tagja személyekben, ollyan férjfiakot, kiknek élete, mindenjáunk tiszta tudása szerént, e hon s nemzetünk boldogságára volt s van szentelve. Ezen urak hozták el a felséges Királyi Fő Kormányszéknek azon rendeletét, mellyben tudtunkra adatván, hogy e honnak szüksége van véd-erőre, a székelység világsszerte esméretes vitéz fegyverére, egyszer s mint értesítettünk, miképp csak a legnagyobb sietséggel tetti kiindulással óvhattyuk meg e hon belnyugalmát, juttathattiyuk el azt azon szabadság megyerésére, melly úgy szólva ajtains előrt áll, s mellyért annyi népek függesztük reánk szemeiket.

Székely atyafiak, polgártársak, barátink! a Királyi Fő Kormány Szék világos paranca következetében a lefoglaláskor tett nyilvános igéretünk nyomán kiadtam határozta az ideiglenes kormányszéki rendeletig letartóztatott fegyvereket, s mikor ezt kiadtuk, mennyünk mik magunk is.

Mennyünk most még nem vért ontani, hanem eleit venni a vérontásnak, s egyszer s mint megmenteni e kedves hont, melly mindenünk e kerek földön s megmenteni örökké mocsoktalanul megtartott székely becsületünköt. Mennyünk sietve, mert félő, hogy egy napi késedelem már vakmerőségre tüzelvén e honban is lévő gazokot, a kitörés megkezdetik, polgárháború lesz, és miután legyilkoltuk is egymást, csak szolgáság lessz annyi évszázadon keresztül tett vítézségünk jutalma, éppen akkor, mikor legvérmesebb reménységgel nézünk szabadságnak közel álló Édenébe. Mi annyival inkább fájhatna nékünk, mert a kitörés csak azon egyetlen egy okból származandó, miszerént azt hiszik rólunk oda künн jól nem értesített hazánkfiai, hogy mű az engedelmességet, melly mindég fő-erényünk volt, megtagadván, a fegyvert elhánytuk, és fejetlenség ütötte fel közöttünk zászlóját, igazságtalan, — nemzetünk jellemét sértő félre-értés. Mennyünk és mutassuk meg, hogy a székely nemzet nem tud fejetlen lenni, és valamint minden, úgy most is érdemes vízéz nevére s világszerte esméretes becsületére, és még pedig menayen most azon négy század, melly a múlt héten meg volt indítva, s azok mondják meg ott, hol szükség lesz reájok, hogy még készen áll olyan erő Székely földön, mely képes megvívní bár millyen ellenséges erővel, s vigyék magokkal honfi kebelből eredett áldásunk mellett azon becsületes szavunkat, miszerént szükség esetében mi is, minden székely kész hadi lábon állunk, feláldozni vérünket a hon boldogításáért.

Barát! szavunkat azon kívánságunkkal fejezzük békére! Éllyen a hon! Éllyen jó fejedelmünk! éllyen főkormányzónk! és a magyar kormány! Éllyen a szabadság! Egyenlőség és testvéri szeretet! Éllyenek azon lelkes férfiak, kik e hon boldogságáért elni-halni készek, és éllyenek gróf Mikes János és Zeyk Károly urak, kik kimenendő testvéreinkkel jó darabig edgyütter utazni s azok egy részének Nagy Enyeden, más részének tordánni elhelyeztetéséről gondoskodni méltóztattak¹.

Iubiți concetațeni! Prietenii!

Concetațenii noștri își aduc aminte de evenimentele de la Ozun². Din cauza suspiciunii ivite datorită faptului că domnii ofiteri nu au putut explica împiede unde se duce armamentul, ei au fost împiedicați să execute ordinul pînă la noi dispoziții, în ceea ce privește transportul armeelor și deplasarea grănicierilor. Credem și știm că nici curajoasei și credințioasei armate secuiești, nici acelora care stau în fruntea poporului, și s-au situat oarecum pe poziția de conducători ai mișcării, nu le-ar fi trecut prin minte să refuze a porni chiar și pe jumătate morți, la apărarea patriei dragi în caz de necesitate. O astfel de faptă n-ar face-o nici un membru adevarat al națiunii secuiești³. Scopul mișcării a fost numai acela, că nu cumva vreun individ oarecare, pe care spiritul dormie de libertate al contemporaneității l-a înlăturat de la guvernare, să dispună de armata secuiască fără știrea Guberniului, eventual în dauna patriei și a națiunii. Iar acum, știm că compatrioți și prietenii, avem onoarea de a saluta cu știră în mijlocul nostru doi bărbați în calitate de comisari ai Guberniului regal suprem și anume pe contele Mikes János, comandanțul gărzii cetățenești din Cluj, precum și pe domnia sa Zeyk Károly, deputat al comitatului Cluj și membru al gărzii cetățenești din Aiud. După cum știm, acești bărbați și-au închinat viața fericirii națiunii și patriei noastre. Acești domni ne-au înmînat ordinul Guberniului regal suprem, prin care ni se aduce la cunoștință că patria are nevoie de forțe de apărare, de arma vitează a secuimii, cunoscută în întreaga lume. Numai printr-o acțiune că se poate de grabnică

putem să apărăm liniștea internă a patriei, să obținem libertatea ce stă, aşa-zicind, în fața ușilor și pentru care atîtea popoare își atîntesc ochii asupra noastră.

Frați secui, conoacăteni, prieteni! În urma ordinului clar al Guberniului regal suprem și a promisiunii ce ne-a fost făcută public, am hotărît să înapoiem armele pe care le-am sechestrat provizoriu pînă la sosirea dispoziției guberniale; după ce le vom înapoia, vom merge și noi însine; deocamdată ne vom deplasa nu pentru a vîrșa sănge, ci pentru a preîntîmpina vârsarea de sănge; totodată pentru a apăra patria noastră dragă, care înseamnă totul pentru noi pe acest pămînt rotund; pentru a salva și a menține în veci nepărată cinstea noastră secuiască, vom merge grabnic, deoarece e de temut că o întîrziere chiar și numai de o zi i-ar putea încuraja la îndrăzneala pe mișeii ce există și în patria noastră, care ar putea începe să se răzvrătească și atunci va fi război civil; după ce ne vom fi omorât unul pe altul, numai slugănicia va fi răsplata vitejiei noastre de atîtea secole, cînd ne uităm cu nădejdea cea mai mare la raiul apropiat al libertății; aceasta ne-ar durea cu atît mai mult, cu cît tulburarea ar putea proveni dintr-un singur motiv, și anume din dezinformarea compatrioșilor noștri din afară; ei ar putea crede despre noi că am renunțat la disciplina care pînă în prezent a fost virtutea noastră principală, că am aruncat armele și că între noi și-a ridicat capul steagul dezordinii; aceasta ar fi o apreciere nedreaptă, jignitoare pentru caracterul națiunii noastre; să mergem și să demonstrăm că națiunea secuiască nu poate fi necugetată, că la fel ca totdeauna și acum este vrednică de numele ei brav și de cinstea sa cunoscută în întreaga lume; aşadar cele 4 companii să meargă în direcția în care au pornit săptămîna trecută; să se vestească peste tot, unde va fi nevoie, că în secuime există pregătită o asemenea forță, care este capabilă să înfrunte orice putere ostilă; să ducă cu ele, pe lîngă binecuvîntarea izvorîtă din sentimentele noastre patriotice și promisiunea cînstită că în caz de nevoie vom fi gata toți secuîi să luptăm și să ne sacrificăm săngele nostru pentru fericirea patriei. Sfîrșim cuvîntul nostru prietenesc cu următoarele urări: Trăiască patria! Trăiască bunul nostru principel! Trăiască guvernatorul nostru suprem și guvernul maghiar! Trăiască libertatea, egalitatea și iubirea frătească! Trăiască bărbății înflăcăraji care sunt gata să-și dedice viață și să moară pentru fericirea patriei! Să trăiască groful Mikes János și domnul Zeyk Károly. Amîndoi vor călători un timp cu frații noștri care pleacă în parte la Aiud, în parte la Turda, pentru a se îngrijii de cazarea lor⁴.

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 6 524/1848. Foto 1 805—1 807.

¹ Datarea s-a făcut pe baza scrisorii din 7 mai a judeului primar din Brețcu; v. doc. 193.

² Cf. doc. 2 și 3.

³ Și aici „națiunea secuiască” are sensul feudal de stare privilegiată, participantă la exercitarea puterii politice în urma încheierii cunoscutului pact din 1437: *Unio trium nationum*.

⁴ Cf. raportul din 17 mai 1848 al lui Mikes János și Zeyk Károly către guvernatorul Teleki; v. și doc. 95 și 123.

143

Cluj, 6 mai 1848

An Seine Excellenz den k.k. Herrn Commandirenden Generalen
Vermög den hier täglich einlaufenden ämtlichen Berichten haben in der
Umgegend dieser Stadt die herrschaftlichen Unterthanen, wie dieses, da es

öffentlich geschieht, Niemanden verhehlt werden kann, sich nicht nur gegen ihre Grundherrschaft, sondern auch gegen die öffentlichen Komitats Beamten aufgelehnt, ja hie und da der das unbestrittene privat Besitzthum der Grundherrschaft bildenden Gründe und Wälder sich frevelhaft zu bemächtigen erkühnt.

Die sich stets mehrende Widerspenstigkeit und Anmaßung fremden Eigenthums hat das hiesige Publikum, besonders nachdem die Verabfolgung der aus Naszod für diese Stadt bestimmten Feuergewehre verweigert worden ist, mit einer unbeschreiblichen Furcht und Bestürzung erfüllt, und es sind an mich von verschiedenen Seiten dringende Vorstellungen ergangen wegen der zu bewirkenden Verstärkung der hiesigen Garnison.

In Erwägung dieser bedrohlichen Verhältnisse, wo es sich hier nicht mehr blos um die Verweigerung der Frohdienste, sondern die offensbare Widerseztlichkeit gegen die gesetzlichen Authoritäten, ja die Antastung fremden Eigenthums handelt, sehe ich mich daher dringend genöthigt, Eure Excellenz geziehmend zu ersuchen, die nöthigen Einleitungen mit möglichster Beschleunigung treffen zu wollen, daß die hieher bestimmten zwei Kompagnien vom Infanterie Regiment Schiwkovits, besonders jene von Bistritz, welche angewiesen worden war, die für die hiesige Bürgergarde bestimmten Waffen unter Bedekung hieher zu geleiten auch ehe bevor wegen Wegführung der fraglichen Gewehre die weiteren Befehle von Eurer Excellenz ertheilt werden können, hieher in Marsch gesetzt werden mögen.

Zur Beruhigung des Publikums dürfte es ferner viel beitragen, wenn von Karlsburg hieher ein Paar Kanonen gebracht würden, weßhalb ich auch in dieser Beziehung Eure Excellenz bitten muß, die erforderlichen Befehle zur schleunigen Realisierung dieses Wunsches ertheilen zu wollen.

Klausenburg, am 6-ten Mai 1848.

Concept. Arch. St. Budapest. Fond. G.Pr., nr. 1039/1848. Foto 371—373.

144

Cluj, 6 mai 1848

Fogarasi Püspök Lemény János Úrnak

A közelebb múlt Szentgyörgy hó 30dikán a Kormány Szék tiltó nyilvános rendelete dacára Balásfalu tartott gyűlésre vonatkozó nemely körülményekről e folyó hó 4dikéről hozzá ítézett bizodalmas levelét¹ méltóságodnak tudomásul vévén, méltóságodat bizonyossá tehetem a felől: miként a Királyi Kormány már célszerűen rendelkezett légyen arról, hogy azok, kik e folyó hó 15dikén innen nyert engedély következetben Balásfalu tartandó gyűlésre meg nem hívattattak, onnan eltávolítassanak és a tanácskozásbai részvételtől elzárattassanak.

Kolosvárt, 6/5 1848²

D-lui episcop de Făgăraș Lemeni Ioan

Am luan la cunoștință scrierea confidențială pe care mi-ați adresat-o eminența voastră în ziua de 4 a lunii curente cu privire la unele împrejurări

legate de adunarea ținută în ziua de 30 ale lunii, Sf. Gheorghe, la Blaj, contrar dispozițiilor Scaunului gubernial¹; o asigur pe eminență voastră că Guvernul regal a și luat măsuri corespunzătoare pentru ca toți aceia care nu au primit invitație la adunarea ce se va ține la Blaj în ziua de 15 ale lunii curente, cu aprobare primită de aici, să fie îndepărtați de acolo și împiedicați de a participa la consfătuiri.

Cluj 6/5. 1848².

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1071/1848. Foto 414.

¹ V. doc. 58; corect 2 și nu 4 mai.

² Cf. doc. 150.

145

Cluj, 6 mai 1848

Nemes Thorda megye főbírája Gál Sámueltnek

Nemes Thorda megye csendőri Bizottmányának folyó hó 2ról 1. szám alatt költ, és azon nemes megye alsó kerületében, Thoroczkó, Thoroczkó Szent György, Bedelő és Gyertyános helyiségekben néhány izgatók bujtogatásai következtében megtagadott úri szolgálatok nem tételeit, sőt a földesúri jogokba és a majorsági földek, erdők és havasok, úgy korcsomálásba merényleltt beavatkozást jelentő és a rend helyrehozatala végett két század galiciai ezredbeli katonaságot kirendeltetni kérő feliratára¹ ezennel visszaíratik: miszerint az illető katonai parancsnokságokhoz maga útján meg lévén téve a szükséges intézkedések az iránt, hogy a törvényhatóságok előjárói felszólítására a rend helyreállítása végett segéd kezeket nyújtsanak, uraságod a kívántató katonai erő meg adatása végett azon megében állomásozó katonaság parancsnokságát szólítsa fel, s ahol a katonaság használatát szükségesnek láttandja, a körülmenyek kívánata szerint használja is; a galiciai ezredből századok kirendelése iránti kérelemnek írt ezredből e honban kevés katonaságnak benn léte miatt elég nem tételethetvén.

Kolozsvárt, 1848 Pünköst hó 6án²

Domnului prim-jude nobiliar al Comitatului Turda, Gál Sámuelt.

Comitetul pentru păstrarea liniștii a înaintat un memoriu în ziua de 2 a lunii curente sub nr. 1, în care cere trimiterea a două companii din regimentul galician, necesare restabilirii ordinii în partea de jos a comitatului și anume în localitățile Rimetea, Coltești, Izvoarele și Vălișoara¹. Datorită agitației instigatorilor, acolo s-au manifestat refuzuri de prestare a slujbelor iobagești și chiar amestecarea în drepturile proprietarilor asupra pământurilor, pădurilor, muntilor și cîrciumilor alodiale etc. Vă comunicăm cu această ocazie, că s-au dat ordine corespunzătoare comandanțelor militare respective pentru a colabora la restabilirea ordinii în cazul solicitării lor de către dregătorii municipalităților. Drept urmare, în vederea obținerii forței militare necesare, d-voastră vă veți adresa comandanțului armatei care staționează în acel comitat pentru a o folosi unde veți considera că va fi nevoie. Cererea privind

deplasarea a două companii din regimentul galician, care staționează în interiorul țării, nu vi se poate îndeplini din cauza efectivului redus de soldați.

Cluj, 6 a lunii Rusalilor 1848²

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 5 970/1848. Foto 1 564—1 565.

¹ V. doc. 65.

² Cf. doc. 63, vol. II.

146

Cluj, 6 mai 1848

Nemes Felső Fejér megyei főispánnak

Meltoságodnak múlt hó 28kán és 29kén kelt feljelentései következtében, Popovics Juon kincstári írnok ellen az illetők által véghez vittetett nyomozási munkálatot¹ az ezt kísérő iratokkal együtt eredetileg, a bolyai lázító lelkész ellen hasonlólag megejtendő nyomozásban használhatás és később, ha szükség, az illető bevádoltak szembesítetése iránti intézkedés végett áltkülöndi kívántam, az eredményről tudósítását annak idejében elvárván.

Kolosvár, Majus 6kán 1848²

Comitelui suprem al comitatului Alba de Sus

Alăturat vă trimis în original actele însoțitoare ale materialului anchetei efectuate de către cei competenți împotriva concepistului de la Tezaurariat, Ioan Popovici, pe baza denunțului măriei voastre din 28—29 ale lunii curente¹. Dacă vor fi necesare, să le folosiți în ancheta ce urmează a fi făcută împotriva preotului instigator la confruntarea celor doi acuzați. Aștept la timpul cuvenit raportul cu privire la rezultatele obținute.

Cluj, 6 mai 1848²

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 083/1848. Foto 438.

¹ V. doc. 60 și 61.

² Cf. doc. 1, n. 2.

147

Cluj, 6 mai 1848

Nemes Felső Fehér Vármegye fő Ispánjának
G. Kálnoky Dienesnek.

Meltoságodnak e folyó hó 1sejéről 103 szám alatt hozzárm intézett hivatalos tudósítását¹, mely szerint jelenti: miként a bolyai oláh pap által az oda-váll környékbeli fellázított úrbéréseknek lecsendesítése a megyei tiszteknek célszerű intézkedései, főként pedig az e részben segélyül használt katonai elől-

járók abbéli személyes megmagyarázása következtében: mi szerént a folyó hó 29-dikén tartandó ország gyűlés sorsokról rendelkezend, sikerült légyen, örvendetes tudomásul vévén, méltóságodat oda kívántam utasítani: miszerént a kormánnya alá bízott nemes megyében tanyászó katonasággal — melynek parancsnoka külömben is oda van utasítva, hogy méltóságod felszólítására ott, hol méltóságod által szükségesnek fog találtatni, erőt fejtsen ki — a rendet fenn tartani ügyekezzék, minthogy a mostani körülmények között telyes lehetetlen oda több katonaságot szállítani, a bolyai unitus pap iránti szükséges rendelkezés a fogarasi püspökhöz már az előtt megtétetvén².

Kolosvárt, 6/5 1848.

Comitelui suprem al comitatului Alba de Sus,
contelui Kálnoky Dénes

Am luat la cunoștință cu satisfacție conținutul raportului pe care ilustritatea voastră mi l-ați adresat oficial în ziua de 1 a lunii curente sub nr. 103¹. Prin el m-ați informat că ați reușit să liniștiți iobagii din împrejurimile Buici, răzvrătiți de preotul de acolo, datorită unor măsuri corespunzătoare luate de ofițerii din comitat folosiți ca ajutoare în acele părți. S-au dovedit eficiente în special explicațiile personale date de conducătorii militari referitoare la dieta ce urmează să se întrunească în ziua de 29 ale lunii curente, care va decide și asupra soartei lor. În același timp doresc să dau măriei voastre acea indicație, ca împreună cu armata ce staționează în comitatul ce vă este încreditat a-l conduce să faceți totul pentru menținerea ordinii. Comandanții au primit de altfel dispoziția ca la chemarea excelenței voastre să întrebuițeze forța acolo unde veți considera necesar. În actualele împrejurări este imposibil să se trimită în acea parte noi forțe militare. În ceea ce-l privește pe preotul greco-catolic din Buia s-a dat dispoziția necesară către episcopul de Făgăraș².

Cluj, 6/5 1848.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G.Pr., nr. 1 072/1848. Foto 418—419.

¹ V. doc. 32.

² V. doc. 1.

148

Cluj, 6 mai 1848

Nemes Alsófejér megyei főispán úrnak.

Méltóságodnak folyó hó 5kén 220 szám alatt¹ az ugyan ezen hó 15kén Balásfalván tartandó oláh nemzeti gyűlés törtéhető törvényellenes kihágásai megátolhatására a Királyi Főkormány, valamint én is mind a rögtön törvényszék megadása, mind Balásfalva környékébe húzandó katonai erőre nézve már megettük a szükséges rendelkezést².

Kolosvárt, Május 6kán 1848.

Către comitele suprem al nobilului comitat Alba de Jos

Guberniul regal și eu personal am luat măsurile necesare pentru introducerea judecății statariale și pentru aducerea trupelor necesare în împrejurimile Blajului, ca urmare a sugestiilor înaintate de măria voastră în ziua de 5 a lunii curente sub nr. 220¹; ele se referă la prevenirea eventualelor încălcări ale legii cu ocazia Adunării Naționale române, care urmează să aibă loc în ziua de 15 ale acestei luni².

Cluj, 6 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 062/1848. Foto 392.

¹ V. doc. 133.

² V. doc. 149.

149

Cluj, 6 mai 1848

Nemes Alsó Fejér Megyéhez.

Méltányolván e Királyi Fő Kormány e nemes megyében felállított állandó bizottmánynak e folyó év és hónap 4dikén 29 szám alatt ide tett tudósításban¹ felhozott indokokat, az abban elősorolt veszélyel fenyegető körülmények tekintetéből a személy és vagyon erőszakos megtámadói és a csend zavarók ellen ezen megye területére nézve három hónapokra rögtön büntető bíróság tartására e nemes megyének engedély adatott, e következendők hozzáztételével, miszerént

1ben a két kerületre nézve mind egyikben egy külön rögtön büntető bíróság alakítassék, az illető megyei helyettes főbírák elnökletei alatt, a többi közbírák az állandó biztosság által választassanak.

2szor a rögtön büntető jog gyakorlatára nézve 1816dik évi 684. szám alatt kiadott, és a nevezett rögtön büntető bíróság elnökei és a közbírái közötti kiosztás végett több példányokban ide fogott szabály minden a nemes megye állandó bizottmánnya, minden pedig az említett elnökök és közbírák által, a rögtön büntető bíróság által tárgyalandó minden esetre nézve a leg-szigorúbban meg-tartandó lesz — jelesen az elnököknek kötelességökké teendő, miként ezen szabályt, annak 6dik része 7dik szabálya értelme szerint a bíróság minden összeülése alkalmával a közbírák előtt fenn szóval olvastassa föl.

3szor a rögtön büntető bíróság tartására nyert engedély ezen szabály 2dik része 4dik szakasza értelme szerént e nemes megye minden helyiségeiben pontoson kihirdetendő, s a rögtön törvénnyeli élés csak akkor kezdettethetik meg, miután az illető szolga bírák által a nemes megye állandó biztosságához teendő tudósításokból az azzali élıhetésre nyert engedélynak mindenek tudtára lett ki-hirdetése ki-világland, önként értetődvén, miként ezen ki-hirdetés előtt, vagy alatta is, de nem tetten éretve, vagy folytonos üldözötés közben el fogadtott gonosztévők a rögtön büntető bíróság alá nem tartoznak, hanem a rendes bíróság előtt indittandó és gyorsan folytatandó bűn fenytítő közkereset alá vonandók.

4szor a rögtön büntető joggali élésnek a mint már érintve van, csak a tetten ért és folytonos üldözötés közben bé-fogott személy és vagyon erőszakos megtámadói és csend zavarók ellen lehet helye.

Ször a fennebbiek szerint meg engedett rögtön buntető jog három hónap el-telte után — ha csak innen annak meg-nyújtására engedély nem adatott — el enyészik, következőleg e nemes megye állandó biztosága a köz bártorság állásáról ide tudósítást tegyen azon idő el-telte előtt is.

Nemes Kolos, Thorda, Küküllő, Hunyad, Zaránd és Bibar megyének, Aranyos, Szeben, Szászváros, Szászsebes és Medgyes székeknek, Károlyfehérváros, Abrudbánya tanácsának.

Nemes Alsó Fehér megyében felállított állandó biztoságnak e folyó hó 4dikéről ide tett tudósításában elősorolt aggasztó körülmények tekintetéből a személy és vagyon erőszakos meg-támadói, valamint a csend zavarók ellen, azon nemes megye területére nézve három hónapokra rögtön buntető bíróság tartására az említett nemes megyének e Királyi Kormány által engedély adatott.

Mi is e nemes megyének, kegyelmeteknek kebelében léendő pontos ki-hirdetés végett ezennel meg-íratik.

Bihar megyének. Mi is e nemes megye közönségének ezennel a végett íratik meg, miszerént azt kebelében ki-hirdettetni szíveskedgyék.

A hazai fő hadi kormánynak.

Consideratis arduis grave infortunium ac periculum ex eo minantibus circumstantiis perque deputationem permanentem in gremio Comitatus Albae Inferioris coalitam ope relationis suae de dato 4ae currentis mensis praestitae repreaesentatis: quod in oppido Balásfalva die 30ma Aprilis a[nni] c[urrentis] plebis valachicae congregatio, spreto positivo Regii hujus Gubernii interdictu celebrata fuerit, motusque ibidem excitati jam severiorem induerint faciem, verendumque sit ne vitae fortunarumque civium discrimen afferant. Universitati predicti Comitatus quoad ambitum territorii sui juris statarii exercitium contra violentos personarum et bonorum aggressores ac perturbatores publicae securitatis ad tres menses abhinc sub hodierno concessum esse, Inclytæ Suppremae Armorum Praefecturae pro congrua notitia hisce significatos.

Eö Császári Apostoli Felségének

Consideratis arduis per deputationem permanentem, in gremio Comitatus Albae Inferioris, coalitam, tenore relationis suae de dato 4ae currentis mensis ad me humillime infrascriptum, Gubernatorem Regium praestitae repreaesentatis, vitae fortunarumque discrimen ex eo: minantibus: quod in oppido Balásfalva die 30ma Aprilis anni currentis Congregatio plebis valachicae per nonnulos incentores clancularie convocata spreto Regii Gubernii interdicto, celebrata fuerit, motusque ibidem excitati jam severiorem induerint faciem, verendumque sit ne civium vitam et fortunas in discrimen pertrahant fidele hocce Regium Gubernium Universitati praedicti comitatus sub hodierno contra violentos personarum et bonorum aggressores, publicae item securitatis perturbatores, juris statarii exercitium quoad ambitum hujus comitatus ad tres menses sub iisdem plane praecautionibus, et conditionibus, quae in humillima nostra, quod simile indultum comitatui Kolos concessum die 14a Aprilis anni currentis sub nro 5 101 praestita, recensitae fuerunt, concedere innuisse Maiestati Vestrae Sacratissime pro statu altissimae notitiae demisse repreaesentamus.

Claud(iopoli) die 6ta Maji 1848

Comitatului Alba de Jos

Guberniul regal suprem a luat în considerare motivele invocate în raportul nr. 29 din 4 a lunii curente¹, trimis de comisia permanentă înființată în acest comitat, precum și împrejurările ce planează amenințator, pe care le înșirăți în el. De aceea, a acordat acestui comitat dreptul de a introduce tribunale statariale pe teritoriul său vreme de 3 luni împotriva acelora care comit acte de violență față de persoane și avere sau tulbură liniștea publică. Adăugăm în plus următoarele:

1. să se înființeze în ambele cercuri ale comitatului, separat, cîte un tribunal statarial sub președinția juzilor nobiliari locuitori; restul judecătorilor de rînd să fie aleși de către comisia permanentă;

2. în ceea ce privește exercitarea dreptului statarial, atît comisia permanentă, cît și președinții și judecătorii amintiți vor ține cont în modul cel mai strict — în toate cazurile ce vor fi dezbatute de către tribunalul statarial — de regulamentul emis în anul 1816 sub nr. 684; el e anexat aici în mai multe exemplare pentru a fi distribuit președinților și judecătorilor tribunalelor statariale; conform articolului 7 din partea a 6-a, președinții vor fi obligați să citească acest regulament cu voce tare în fața judecătorilor de rînd în fiecare ședință a tribunalului;

3. potrivit articolului 4 din partea a 2-a a acestui regulament, aprobarea înființării tribunalului statarial se va publica precis în fiecare localitate a comitatului; tribunalele statariale își vor putea începe activitatea numai în acel moment cînd va fi evident că aprobară introducerii lor a fost adusă la cunoștința tuturor; acest lucru va reieși din rapoartele înaintate în prealabil comisiei permanente a comitatului; e de la sine înțeles că răușăcătorii, care nu au fost prinși asupra faptei înaintea publicării sau chiar în timpul afișării ori în urma unei urmăriti continue, nu intră în competența tribunalului statarial; aceștia vor fi deferiți tribunalului obișnuit, pentru a le intenția procese comune de pedepsire grabnică;

4. se vor putea deferi proceduri statariale numai persoanele care s-au dedat la acte de violență împotriva persoanei și averii, au tulburat liniștea publică, au fost prinse asupra faptului, respectiv în urma unei urmăriti continue;

5. dacă nu se dă din partea noastră aprobat de reînnoire, dreptul de procedură statarială aprobat prin cele de mai sus încetează după expirarea celor 3 luni; în consecință, comisia permanentă a comitatului ne va trimite înștiințări înaintea expirării acestei perioade de timp;

*Comitatelor: Cluj, Turda, Tîrnava, Hunedoara, Zărand, Bihor;
scaunelor: Arieș, Sibiu, Orăștie, Sebeș și Mediaș; Consiliilor din
Alba Iulia și Abrud.*

În urma raportului din ziua de 4 a lunii curente pe care ni l-a trimis comisia permanentă înființată în comitatul Alba de Jos cu privire la actualele împrejurări îngrijorătoare, Guberniul regal a dat aprobat comitatului amintit pentru a institui pe teritoriul său tribunale statariale pe termen de trei luni, împotriva acelora care se vor deda la acte de violență față de persoane și avere sau vor tulcura liniștea publică. Toate acestea se aduc la cunoștința comitatului d-voastră pentru publicare.

Comitatului Bihor: Aceasta se comunică oficial comitatului, pentru a fi adusă la cunoștința tuturor.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 5 946/1848. Foto 1 542—1 547.

¹ V. doc. 133.

Cluj, 6 mai 1848

A görög nem egyesült egyházi főtanácsnak

A Királyi Főkormánynak e honbeli oláh nemzet egy a közeledő országgyűlés eleibe adható kérlevele jogsszerű pontjai megállíthatására nézve tartatott gyűlés iránt idei 5 245 szám alatt kelt rendelése köránt sem értelmezhetik úgy, mintha ennek helyeül mind két görög hitvallásúak öszvejövetele végett Balásfalva jeletetett volna ki, midőn minden a két szertartású püspök urak a maga espereseivel és a nemzet némelly értelmesbjeivel tanácskozhatás végett kitűzendő és nékem előre bejelentendő határnak iránt hely megnevezése nélkül szólítrattak fel¹; de minthogy már a tisztelettel egyházi tanács folyó május hó 3-káról 242 szám alatt hozzáam intézett ez érdeben felterjesztése² szerint az öszvehívás Balásfalvára már megtörtént, az idő rövid volta tekintetéből a tisztelet egyházi főtanács jelen intézkedését most ugyan elnézem, azonban az idézett kormányi rendelés második ágát, mely szerint a kérdésben forgó gyűlésre esperesein kívül csak az értelmesebb és higgadtabb gondolkozású kevés egyének hívathatnak meg, szoroson szem előtt tartatni kívánom, és minden ebben, minden az április 19-ik napjáról előterjesztésben³ a tisztelet egyházi főtanács azon ismételt biztosítása, miszerint a béke és jórend fentartására, valamint a közgyűlések jó irány adására főnökei által szilárd akaratot s honfias törekvést fog bebizonyítni, nem csak számot tartok, hanem a köz-hon érdekében minden a két hitsorsú egyházi előljáróságot a legszigorúbb kölcsönös, úgy mint külön külön felelet terhe alá is vetem.

Kolosvár, Majus 6-kán 1848.⁴

Consistoriului bisericii ortodoxe

Dispozitia Guberniului regal suprem nr. 5 245 referitoare la punctele petiției ce ar fi de înaintat apropiatei diete nu trebuie interpretată în sensul că s-ar permite o adunare a celor două confesiuni de rit grecesc, ci numai o consfătuire al cărei loc ar fi Blajul. Despre locul și data ei mi se va raporta. La ea vor participa episcopii celor două confesiuni, protopopii și cîțiva reprezentanți mai instruiți ai națiunii¹. După cum reiese din memoriu cu nr. 242 din 3 mai anul curent, ce mi s-a adresat de către respectabilul Consistoriu², aceștia au și fost convocați la Blaj. Datorită acestui fapt în cont de timpul scurt și trec cu vederea dispoziția respectivă a respectabilului Consistoriu. Totuși doresc să se ia cu strictețe în considerare cealaltă parte a ordinului gubernial amintit și anume ca la adunarea despre care este vorba să fie invitați numai protopopii și doar cîțeva persoane mai instruite și mai moderate. Totodată voi ține seama de asigurările repertate date de stimatul Consistoriu, atât în prezentul raport, cât și în cel din 19 aprilie³, că va da dovadă de voință fermă și stăruință patriotică pentru a asigura: menținerea păcii și a bunei ordini și pentru a dirija prin conducătorii ei consfătuirea generală într-o direcție corespunzătoare.

În interesul patriei comune recomand în același timp cea mai severă responsabilitate colectivă a conducerilor celor două biserici, dar și fiecarei separata⁴.

Cluj, 6 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G.Pr., nr. 1 056/1848. Foto 386—387.

¹ Cf. doc. 43, vol. II.

² V. doc. 70.

³ V. doc. 98, vol. II.

⁴ Cf. doc. 144.

Cluj, 6 mai 1848

Brassai fő bírónak.

Uraságodnak az oláh országból közelebbről át jött gyanú alatti kémek iránt folyó hó 16 napjáról 158. szám alatt hozzámm tett tudósítását¹, tudásul vetteim, és a fel küldött levelek vissza rekesztése mellett uraságodat figyelmeztetni kívántam; hogy a még ottan maradt gyanú alatti személyeket továbbra is éber figyelemmel kísérven, ha működéseik leg kevesebb gyanúra alkalmat szolgáltatna, azonnal hozzámm jelentést tegyen.²

Kolosvárt, Maius 6a 1848.

Către judele primar din Brașov

Am luat la cunoștință raportul domniei voastre pe care mi l-ați trimis în data de 1 a lunii curente sub nr. 158¹, în legătură cu cei veniți recent din Țara Românească, bănuiti a fi emisari; restituindu-vă scrisorile, vă atrag atenția să urmăriți cu vigilență persoanele suspecte rămase acolo și, dacă activitatea lor va prilejui cea mai mică bănuială, să-mi raportați imediat.²

Cluj, 6 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1044/1848. Foto 379.

¹ V. doc. 37.

² Cf. doc. 89.

Viena, 6 mai 1848

Hochgeborner Graf!

Seine Majestät haben mit allerhöchster Entschließung vom 5ten I. M. die Einberufung des Landtages auf den 29.ten Mai nach Klausenburg zu genehmigen¹, und für denselben den Commandirenden Generalen in Siebenbürgen, Herren F.M.L. Freiherrn von Puchner, zu a.H. Ihren bevollmächtigten k. Hof Commissäri zu ernennen geruhet.

Das k. Rescript über die Einberufung des Landtages und die auf selben zu verhandelnden Gegenständen wird sammt zwei Hof Dekreten über die einzuberufenden Regalisten, Eurer Excellenz im Anschlusse mit den Beisatzen übersendet; daß Seine Majestät das k. Rescript an die Stände mit den k. Propositionen in ungrischer Sprache zu erlassen geruhet haben, von welchem ich mir die Ehre gebe, Eurer Exzellenz die Abschrift zu Ihrer eigenen Wissenschaft zu übersenden.

Indem ich übrigens zur Beförderung dieser Erlässe denselben Kurier verwende, den Eure Exzellenz vor einiger Zeit hieher zu senden die Güte hatte, glaube ich, das an den bevollmächtigten k. Landes Commissär lautende k. Rescript zur Gewinnung der Zeit auch auf denselben Wege hinabbefördern zu sollen. — Ich ersuche demnach Euere Exzellenz, das anliegende Präsidial-

schreiben, welchem die k. Rescripte an den k. Commissär und an die Stände beiliegen, mittelst Kuriers gleich weiter an den k. Landtags Commissär nach Hermannstadt senden, und sich erforderlichen Falls mit demselben in's weitere Einvernehmen setzen zu wollen. Mit der ausgezeichnetesten Hochachtung verharrend Eurer Exzellenz gehorsamster Diener

Wien, am 6. Mai 1848

Lazar Freyherr von Apór

Original. Arch. St. Budapest. Fond. G.Pr., nr. 1327/1848. Foto 16304—16305.

¹ V. doc. 115.

153

Budapest, 6 mai 1848

A vallás s közoktatási ministeriumtól

Az aradi görög nem egyesült püspöknek. A galsai és Kurta-kéri görög egyesült imaházaknak a görög nem egyesült vallású lakosok által lett elfoglalása hivatalosan adatván tudtomra, minden innen keletkezhető további vizsgálódások kikerülhetése tekintetéből további határozatom keletkezéig ezennel rendelem: hogy a mondott imaházakban az isteni szolgálatok úgy az egyesült, mint nem egyesült szertartásúak részéről felváltva téteszenek.

Melly rendeleteim eszközletsét önnék azzal teszem kötelességéül: hogy lelkészei által oda működni törekedjék, miszerint a külön vallású lakosságban az egymás iránti bizalom s kölcsönös polgári szeretet élesztetvén, az egyenlenség magva még csírájában fojtassék el. A tellyesítettekről jelentése be-váratván.

Budapest, Május 6-án 1848

B. Eötvös József

De la ministrul cultelor și al învățământului.

Către episcopul ortodox din Arad.

Mi s-a adus la cunoștință în mod oficial ocuparea bisericilor greco-catolice din Galșa și Chier de către populația ortodoxă din aceste localități. Pentru a evita anchete ulterioare, care ar rezulta din această situație, pînă la o nouă dispoziție ordon: bisericiile respective să fie folosite alternativ de către ortodocși și greco-catolici.

Vă trasez ca sarcină îndeplinirea acestei dispoziții cu completarea de a vă strădui să sădîți, prin preoții dv., în populația de diferite religii, încredere și dragostea cetățenească reciprocă și să înlăturați germanii inegalității.

Aștept raportul dv. despre cele îndeplinite.

Budapest, 6 mai 1848

B[aron] Eötvös József

Original. Arh. Episcopiei ortodoxe române din Arad, nr. 110/1848.

Sibiu, 6 mai 1848

An Seiner des k.k. Herrn wirklichen Geheimraths und Kämmerers, Commandeurs des kais. österr. Leopoldi Ordens, Obergespanns des Szaboltser Comitats, Praeses der k. ungar. Gelehrten-Gesellschaft in Pesth und Landes-Gouverneurs in Siebenbürgen

Joseph Grafen Teleki von Szék Excellenz

Hermannstadt, 6. Mai 1848

So eben wird mir von dem Militair—Gränz-Commando in Kronstadt berichtet, daß am 29. April d.J. dort, von Bukarest kommend, Romanu Constantin und Milosch Wladisavlievich mit Pässen der walachischen Regierung versehen, angelangt, und im Gasthaus „zum grünen Baum“ abgestiegen seien. Dieselben sollen beabsichtigen, sich nach Blasendorf zu der am 15. Mai a.c. bevorstehenden Zusammenkunft der walachischen Nation zu begeben¹.

Nach der Bemerkung des Gränz-Commando scheinen diese beiden Individuen walachische Emissaire zu seyn, welche die Absicht, ein aus der Moldau, Walachei, Bulgarien und Siebenbürgen zu bildendes neues Dazisches Reich zu predigen, nur schlecht verhehlen.

Beide diese Individuen seien unter Polizei-Aufsicht gestellt.

Den 27. April d.J. sei in Kronstadt gleichfalls der moldauische Bojar Constantin Baltsch, ein Verwandter des Fürsten der Wallachey, mit einem walachischen Regierungs-Passe unter dem Namen Gligorie Wassilie von Foksán kommend, wohin er sich von Jassy geflüchtet hatte, über den Bodzaer Paß angelangt, und im Gasthofe „zur Krone“ abgestiegen.

Derselbe beabsichtige, sich ungefähr einen Monat in Kronstadt aufzuhalten, bis er von seiner Mutter die erforderlichen Gelder erhalten wird, um seine Reise nach Wien und Paris fortsetzen zu können.

Auch dieser Fremde befindet sich unter polizeilicher Aufsicht, verhalte sich übrigens ruhig und betrage sich bescheiden.

Von diesen mir zugekommenen Nachrichten säume ich nicht, Euer Excellenz zur beliebigen Wissenschaft und etwa nöthig erachtenden Verfügung besonders hinsichtlich des ersten Punktes die dientsfreundliche Mittheilung zu machen.

Puchner, Feldmarschallieutenant

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G.Pr., nr. 1 131/1848. Foto 472—474.

¹ Cf. doc. 7, 35, 36, 37, 89 și 137.

Kikinda, 6 mai 1848

Alispán Ur!

Értésemre esett: hogy a karlovici érsek és metropolita a görög nem egyesült vallás híveinek részére folyó év május 13-án a községek részéről küldendő képviselőkkal a templom s iskolai ügy feletti tanácskozás végett Ujvidéken

tartandó gyülekezetet hirdetett. Minthogy azonban ezen tanácskozásnak szüksége annál fogva, hogy a görög nem egyesült congressus határ ideje ki vagyon már tűzve, egészen megszűnt, de a mostani zavaros körülmények között ezen gyülekezetet meg tartani nem is tanácsos; azért ezennel oda utasítom, mikép azon esetre, ha megyéjében ezen újvidéki gyülekezet tartás kihirdetettet volna, köröztesse azonnal, mikép ezen Újvidéken tartandó gyülekezet szüksége a congressus határ idejének következeti kihirdetése következtében megszűnvén, arra a községek által képviselők ne küldettesenek. Nagy Kikindán Május 6-án 1848.

Temesi Gróf Fő ispán s teljhatalmú királyi biztos,
Csernovits Péter¹

Domnule vicecomite!

Mi s-a adus la cunoștință că mitropolitul din Karlowitz a anunțat o adunare a celor de religie ortodoxă la Novi-Sad, pe data de 13 mai, pentru a se sfătuia asupra problemelor bisericesti și școlare. Ar urma să participe și delegați ai comunelor. Întrucât data congresului ortodocșilor a și fost stabilită, această consfătuire nu mai este necesară. În tulburele circumstanțe actuale nici nu este oportună de fapt o asemenea adunare. Iată de ce, în eventualitatea că s-a anunțat ținerea adunării de la Novi-Sad, vă ordon să dați o circulație în care să se precizeze că întrunirea amintită nu mai e de actualitate, deoarece data congresului a și fost adusă la cunoștință. În consecință, comunele să nu-și mai trimítă acolo delegați.

Kikinda Mare, 6 mai 1848

Conte Csernovits Péter, comite suprem
al Timișului și comisar regal plenipotențiar¹

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad. Acta vicecomitis, nr.
673/1848.

¹ Cf. doc. 127.

156

Sînpaul, 6 mai 1848

Nagy méltóságú gróf Császári Királyi Kamarás valóságos belső állományi titkos tanácsos, fő ispány és főkormányzó úr! Kegyelmes Uram!

A tegnap 286. elnöki számok alatt felküldött jelentésem tartalmával egybenflüggőleg egy székely századnak Dicsőszentmártonba és Adámosra szálíttása végett a medgyesi vár parancsnoksága megtanálásával fő bíró Földvári Ferencet Medgyesre rendeltem, hogy ő miként járt el, még nem tudom.

Éppen most kapom a bényei járásbéli szolga bírónak ide zárt jelentését¹, melyben Balásfalva környékén muratkozó forrongásokról értesít, őtter mint érent és józan gondolkozású pontos tisztsviselőt ismervé, nagyon tartok attól, hogy az ő jelentésében a mostani mindenfelől áradó hírlelések melletti is valami való foglaltathatik, ezért nagy méltóságodnak felküldeni kötelességeimnek esmerem. Gondolom, hogy nemes Alsó Fejér megyéből nagyméltóságod ezen jelentés környelményei felől bővebben fog tudósítatni; magam részemből

kötelességeket e részben, mennyire egy embertől kitelik, el nem mulatom, melynek jelentése mellett mély tisztelettel maradtam kegyelmes uram nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Kerelőszentpál, 1848. május 6án

Gróf Haller Ignác
főispán²

Preamărite domnule conte, consilier secret intim al împăratului, comite suprem și guvernator! Milostive domn!

Conform raportului meu înaintat ieri sub numărul prezidențial 286, l-am trimis pe judele nobiliar Földvári Ferenc la Mediaș pentru a obține de la comandamentul cetății de acolo detașarea unei companii de grăniceri la Tîrnăveni și Adâmuș. Cum a rezolvat misiunea, încă nu știu. Chiar acum am primit raportul alăturat al judeului nobiliar din Biaia¹. În el relatează despre tulburările din jurul Blajului. Îl cunosc ca pe un funcționar matur și cumpătat. De aceea îmi exprim temerea, că cele relatate de el s-ar putea să nu fie simple zvonuri, ci lucruri adevărate. Iată de ce am considerat de datoria mea a înainta măriei voastre raportul său. Sunt convins că ilustritatea voastră va fi înștiințată mai amănunțit de către nobilul comitat al Albei de Jos despre cele relatate în amintitul raport. În acest sens eu consider ca o datorie să fac tot ce-mi stă în putere. Raportindu-vă cele de mai sus, rămân sluga supusă a excelenței voastre

Sînpaul, 6 mai 1848

conte Haller Ignác,
comite suprem²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 5 971/1848. Foto 1 572—1 574.

¹ V. doc. 135.

² Pentru măsurile luate de Guberniu la 7 mai v. doc. 174.

157

Tîrnăveni, 6 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf! Királyi Kormányzó Ur!

Az események s nagy méltóságod előtt bölcsen tudva lévő országos körülmények e megébenni bátorlétéit annyira veszélyeztetették, hogy az élet és vagyon bátorság naponként csüggesszöbb alakot váltanak magokra — nem említünk, miként a megye kebelében lézengő bujtogatók által fel lázítatván a külömben is fel zaklatva lévő kedélyek, némely hellyleken az úrbérések által a földes uraknak tartozó szolgálat fel mondattott, nem említünk, mely szerént az ily módon végső ki hágásokra fel ingerelt kedélyek által fel haborított csendnek a jelen kétes körül állások közepette országos hatása léend, s az illyen módon támasztott szikra lángra kapva ország csendjét fogja háborítani fel, — ezen praetorialis helységgel szomszédos Szőkefalva helységében

gyűlás támadván, s az égés oltása alkalmával a tulajdonosnak tetemes pénze oroztatván el, nem mulatta el a megyei tisztség az égés körül állásai s az el orzott pénzöszveg el lopói ki puhatolására bizományt nevezni ki, melynek tagjai elhivatásoknak eleget tévén, a falusi lakosok szív tojásokat [!] vették magokra, — mely által vezéreltetve, a lázas falusi lakosok folyó hó 16 napján tartott dicsőszentmártoni országos vásár ból hazamenő utryába egyik biztoszt tiszti megbízatásábann eljárásáért megtámadták, — egybe rongálták, s élét csakis a körülmények mentették meg; ezen esetet követő éjszaka egy szóke-falvi lakos háza ki köttetvén előbb kívülről a ház ajtaja fel gyújtatott, s élete nagy veszedelemben forgott, de számtalanok ezek mellett a megye kebelében a lakosok lázas fel lépései, s a könnyen hívő népnek féketlen kihágásokra indított bujtogatásai, mellyeknek irányában a megye rendeinek közelebbi április 17én tartott közgyűlése végzése nyomán alakított választmányunk máj napon a megye tisztsége rendes tagjaival vegyesen tartott üléséből célszerű intézkedéseit meg is tette; azomba hogy ezen intézkedéseknek a rend fenn tartására süküre lehessen annélkül, hogy kérésünk bővebb indokolásába ereszkenek, a naponként veszélyesebb alakban fel tűnő csend háborútás meg szüntetése érdekében alázatosan kérjük nagy méltóságodat: hogy ezen megvének a gonoszság további harapózása meggyátlására s a vétkesek el rettentésére sietve méltóztassék rögtön törvény széket engedni, mellyet a köz csend háborítók, a fel lázottak s ezeknek lázzasztói ellen egy aránt alkalmaztatni lehessen. Mély tisztelettel lévén nagy méltóságodnak alázatos szolgái:

Nemes Küküllő megye bátorléri biztoságának
Dicső Szent Mártonban, 1848 május 6n tartott
üléséből

Földvári Ferenc, fő bíró
D. Simon József, aljegyző

Preamărite domnule conte guvernator regal!

Nu vă spunem o nouitate că evenimentele și împrejurările pe care măria voastră le cunoașteri prea bine periclitează securitatea publică din acest comitat într-un asemenea grad, încât siguranța persoanei și a averii are pe zi ce trece un aspect tot mai trist; la fel, nu vă comunicăm o nouitate nici că instigatorii care hoinăresc în acest comitat agită spiritele, și aşa tulburate, încât în unele locuri iobagii refuză prestarea slujbelor datorate proprietarilor de moși, ceea ce va influența întreaga țară în condițiile îndoioanelice de astăzi; nici că scînteia aprinsă în acest mod ar putea tulbura linistea întregii țări; la Săuca, sătînvecinat cu localitatea noastră pretorială, a izbucnit un incendiu; în timpul stingerii focului o mare parte a banilor proprietarului a fost sustrasă; oficialitatea comitatului nu a întîrziat să constituie o comisie pentru elucidarea cauzelor incendiului și pentru descoperirea hoților; membrii comisiei și-au îndeplinit misiunea; sătenii au adus cu ei pompa de stins focul cu sfera de presiune [tulumbă]; înfierbîntați de acest eveniment, în drumul lor spre casă de la tîrgul de țară de la Tîrnăveni, ținut în ziua de 1 a lunii curente, localnicii l-au atacat direct și l-au maltratat pe unul din comisari, membru al comisiei, datorită procedurii adoptate de el cînd s-a aflat în exercițiul misiunii; și-a salvat viață numai datorită circumstanțelor; în noaptea ce a urmat acestei întîmplări, casa unui cetățean din Săuca a fost de asemenea incendiată, viața lui fiind la fel în mare pericol; în afara acestor evenimente sunt nenumărate acțiunile comise de localnicii înfierbîntați din comitat; populația influențată de agitatori comite contravenții necugetate; în acest sens comitetul alcătuit conform de-

ciziei adunării ordinelor [privilegiate] ale comitatului din 17 aprilie s-a sfătuit împreună cu membrii permanenți ai dregătoriei comitatense pentru luarea măsurilor cuvenite; cu scopul de a anihila tulburările care iau un aspect din ce în ce mai înfricoșător pe zi ce trece, de a împiedica proliferarea continuă a răului și de a-i însărcina pe făptuși, fără a intra în amănunte și a justifica cererea noastră, pentru ca toate aceste măsuri să aibă succesul scontat în menținerea ordinii, solicităm cu umilință ilustrației voastre bunăvoița de a aproba constituirea unui tribunal statarial; el să poată fi folosit deopotrivă atât contra elementelor care tulbură liniștea publică, cît și împotriva răsculătorilor și a acelora ce-i instigă.

Rămînem cu stimă adincă servii umili ai excelenței voastre

Din adunarea comitetului pentru
siguranța publică din nobilul comitat
Tîrnava, ținută la Tîrnăveni în 6 mai
1848.

Földvári Ferenc, prim-jude
D. Simon József, vicenotar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 120/1848. Foto 455—456.

158

Sfîntu Gheorghe, 6 mai 1848

Sepsi Királybírónak

Május 6án 1848.

Folyó évi 493 számmal jegyzett s Györke Ferencnek Török Jánosné mellett lakhatása megengedéséből származható kitöréstőli tarthatást érdeklő tudósítására vissza írni kívántunk a tekintetes királybíró únnak. Múlt holdnap 29k napjáról 698 szám alatt költ s Tóth Jánosnének laktelkében meghagyatását tárgyazó rendeletünkön átnézhette a tekintetes királybíró úr, miszerint nevezett adózónak laktelkében meghagyatása koránt se a quid juris, hanem mostani körülményeink között quid consili szempontjából történt, s határozatunk alapjául tekintők az ingerült kedélyek lecsillapítatását. Azomba a tekintetes királybíró úrnak fent érintett jelentéséből éppen a vétetvén ki, hogy Györke Ferencnek Tóth Jánosné mellett történendő meghagyatása nagy kitörésre adhat alkalmat, 698 számú rendeleteünk s Geréb Ádámnének ide béké adott azon kérése kapcsában, melynél fogva Tóth Jánosnét laktelkében meghagyatni nem ellenzi, de Györke Ferencet, ki tudtán és megegyezésen kívül telepedett meg, kitétemi kérte, — meghagyni kívántuk a tekintetes királybíró úrnak, miszerint Tóth Jánosnét laktelkében megraktani ne terheltessen, Györke Ferencet azomba kitétetvén, és az általa fogadott telekre utasítván. Atyafiságos indulattal maradtunk¹.

Judelui regesc din Sepsi
6 mai 1848

Dorim să răspundem respectabilului domn jude regesc la adresa nr. 493 din anul curent; în ea ați ridicat problema dacă n-ar provoca o răzvrătire

faptul că am permis lui Györke Ferenc să stea pe sesia nevestei lui Tóth János; dispoziția noastră prevede lăsarea soției lui Tót János pe sesie; din ea veți putea să vă dați seama, respectabile domn jude regesc, că această lăsare pe sesie nu s-a decis quid juris, ci s-a hotărât quid consilii a circumstanțelor actuale; în luarea acestei hotărâri am fost conduși de dorința de a liniști spiritele agitate; dar din raportul sus-amintit al respectabilului domn jude regesc reiese că lăsarea lui Györke Ferenc pe sesia soției lui Tót János ar provoca o mare tulburare.

Referitor la cererea soției lui Geréb Ádám, aceasta arată că nu se opune lăsării soției lui Tóth János pe sesie, dar în ceea ce-l privește pe Györke Ferenc cere îndepărțarea lui, întrucât s-a stabilit pe ea fără știrea sa; de aceea, în legătură cu dispoziția noastră nr. 698, vă rugăm respectabile domn jude regesc să-i permiteți nevestei lui Tóth János să rămînă pe sesie; pe Györke Ferenc să-l îndepărtați însă; să-l săliți să revină la sesia luată anterior în arendă. Rămînem cu sentimente prietenești¹.

Concept. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. Arh. scaun. Trei Scaune. Acte administrative, nr. 721/1848. Foto 8 140—8 141.

¹ Cf. doc. 73 și 106.

159

Borșa, 6 mai 1848

Nagyméltóságú Gróf Fő Kormányzó Ur! Kegyelmes Uram!

A méltóságos gróf ide kiküldött főkormányi biztos úr¹ rendeléséből, bátor vagyok nagyméltóságodat az iránt tudósítani, hogy itten minden elátal-kodott nyakasságuk mellett is, remélhetőleg ma, vagy legfeljebb holnap délig a törvényes rend helyre állítva, s a nagyob belfolyású s tehetősek lakosok felelős kezessége által biztosítva leend; nagyon szükséges lenne azonban Gyulában, mely Borsától félórányi távolságra, és Csomafáján, mely hasonló távolságra fekszik, kik az úrbéri szolgálat felmondásán kívül a vagyon megtámadásra is lépést tettek, egyúttal a rendet minи iitt helyre állítani.

Melyre nézt tennap küldött alázatos tudósításom² értelmében ujjabban is alázatos tisztelettel kérem nagyméltóságodat, hogy a kolosvári várparancsnokság által ezen helységek megzabolázására is, a Borsán lévő katonaságot ezúttal felhatalmaztatni, s ez iránt az itten lévő katonai parancsnokhoz rendelést tétetni méltótiassék; mert eddig rendelése csak is Borsára terjedvén ki, ujjabb rendelés nélkül más helységekbe ki nem szálland, az említett helységek pedig oly csekélyek (Gyula 40, Csomafája 7—8 úrbéri telekből ál), hogy az itten lévő katonasággal mind kettő egyszerre rendre utasítható, s ez úttal ezt is végre hajtva, azért nem fog a katonaság Kolozsvárról újra kifáradni.

Mely alázatos jelentésem után örököös tisztelettel vagyok nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Borsán május hó 6ik napján 1848n.

G. Wass Samu, Doboka megyei
igazgató fő bíró³

Preamărite domnule conte guvernator!
Milostive domn!

Din ordinul comisarului gubernial trimis aici de către înălțimea voastră¹ îndrăznesc a vă însțiința că, în ciuda încăpăținărilor, sperăm ca astăzi sau cel tîrziu să mărește la prinț, ordinea legală să fie restabilită și asigurată prin chezașia locuitorilor mai înstăriți și cu o mare influență. Ar fi însă tot atât de necesar să se restabilească ordinea în Giula, care se află la o distanță de o jumătate de oră de Borșa; de asemenea în Ciumăfaia care este tot la o jumătate de ceas de Borșa. În ambele localități țărănești nu numai că au refuzat prestarea slujbelor iobagești, dar au început să atace proprietatea alodială. În acest sens mă adresez din nou ilustrității voastre². La fel ca și în raportul meu de ieri, vă rog să binevoiți și ordona comandamentului cetații din Cluj să autorizeze armata din Borșa să pacifice și localitățile respective. Cu privire la aceasta să trimiți un ordin comandanțului militar din Borșa. Dispoziția dumneavoastră anterioară se referează numai la Borșa. De aceea armata nu vrea să se deplaseze de acolo pînă când nu primește noi ordine. Localitățile amintite sunt aşa de mici (Giula e constituită din 40 de sesii iobagești, iar Ciumăfaia doar din 7—8 sesii iobagești), încît armata din Borșa poate restabili ordinea în amîndouă. Ea ar putea duce lucrul la bun sfîrșit fără a mai trebui ca armata din Cluj să se deplaseze.

După ce v-am raportat cele de mai sus rămîn cu stîmă veșnică servul umil al înălțimii voastre.

Borșa, 6 mai 1848

G[rof] Wass Samu, prim-jude dirigitor al comitatului Dăbica³

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1061/1848. Foto 389.

¹ Beldi Ferenc.

² V. doc. 128.

³ Cf. doc. 45, 56, 92 și 118.

160

Suatu de Jos, 6 mai 1848

Méltóságos Báró Ur!

En úgy tudom, hogy tudom hogy a hejségenkinti két két olá követeket Balázsfalvára való meneteltől el tiltották, mégis F[első]Szováton ki vannak választva, hogy küldjenek[?] Platsintár Juvon, Lukáts Simion és Báts Simion, a három közül ketitű, hogy el menyen, ezeket kiválasztottak csütörtökön]. En az estve tudam meg, melyeknek jelentése mellett alázatos tisztelettel vagyok alázatos szolgája a méltóságos báró úrnak.

A[lsó]Szováth 6k Majii 1848

Kornis László¹

Mărite domnule baron!

Eu aşa ştiu că s-a interzis plecarea la Blaj a cîte doi delegaţi din fiecare localitate; totuși din Suatu de Sus au fost alese joi 3 persoane și anume Ioan Plăcintaru, Simion Lucaciu, Simion Baciu; dintre ei vor pleca 2; eu am aflat

de ci abia ieri; raportîndu-vă cele de mai sus rămîn cu stimă adîncă sluga suspusă a domnului baron.

Suatu de Jos, 6 mai 1848

Kornis László¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 123/1848. Foto 1 664—1 665.

¹ Cf. doc. 161.

161

Suatu de Sus, 6 mai 1848

Méltóságos Báró Al Ispány Ur!

Parancsolattyá következésében¹ a méltóságos al ispány úrnak fel szollítottam a ki írt Platsintár Juon, Lukáts Szimion és Báts Szimion f[első]szováthi lakosokat az iránt, hogy mint választi követeknek van é meghívó levelek Balásfalváról? s úgy nyilatkozának: hogy tegnap, az az pénteken reggel, az unitus pap I. Pap György egyházfi által minden halgatóinak tudtára adta, hogy templomba mennyen, az hová én is elmentem. Templomból ki jöve mondá a pap, hogy Balásfalváról egy kerülő levél érkezett, mellyben fel szöllítatták a F. szováthi unitus ecclésia, hogy két értelmes gazda embert küldjen Balásfalvára vasárnaphoz egy hétre, melly Cursura már Aranykútra küldött; az emberek igaz hogy Platsintár Juont és Lukáts Szimiont elkarálk kinevezni, de az edgyik betegeskedéssel, a más, erdő ára fel szedésével mentvén magát, végre ketten, ú.m. Báts Szimion és Fretyán Nyikita válalkozának: hogy fizetésért el mennek, s kérének ketten 12 Rfrt, de csak 10et ígérének az emberek, s ennyibe el oszlának; az írt pap is meg szöllítettván, az írtak szerént nyilatkozott; melly alázatos fel jelentésem után alázatos tisztelettel maradtam a méltóságos báró al ispány úrnak alázatos szegény szolgája

F. Szováthon, Majus 6án 1848

Krisán Todor, f[első] szováthi falusbíró

Mărite domnule baron vicecomite!

Conform dispoziției măriei voastre domnule vicecomite, l-am întrebat pe Ioan Plăcintaru, Simion Lucaci și Simion Baciu, locuitori din Suatu de Sus¹, dacă au primit ca delegați aleși scrisoarea de invitație de la Blaj; ei au declarat că ieri, adică vineri dimineața, preotul greco-catolic a dat de știre tuturora prin intermediul paraclisierului Gheorghe I. Pop să se prezinte la biserică; acolo ne-am dus și noi; la ieșirea din biserică, preotul ne-a spus că a sosit de la Blaj o scrisoare circulară, în care se cere ca parohia greco-catolică din Suatu de Sus să trimită la Blaj doi gospodari înțelepti, de duminică într-o săptămână; această circulară a fost trimisă și la Aruncata; e drept că oamenii au vrut să-i aleagă pe Ioan Plăcintaru și pe Simion Lucaci; dar ei nu vor să meargă; unul s-a scuzat cu starea sănătății, iar celălalt că trebuie să adune banii de pădure; pînă la urmă s-au angajat să meargă Simion Baciu și Nichita Frățian, cu condiția să fie plătiți; au cerut împreună 12 fl; oamenii le-au promis 10 fl;

după aceasta s-au împrăștiat; preotul numit, fiind și el somat, s-a declarat de acord cu cele scrise. Raportîndu-vă cele de mai sus, rămîn cu stimă sluga supusă a preamăritului domn baron vicecomite.

Suatu de Sus, 6 mai 1848

Todor Crișan, jude primar sătesc din Suatu de Sus

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 123/1848. Foto 1 669—1 670.

¹ Cf. doc. 160.

162

Brașov, 6 mai 1848

Seine Excellenz der Herr Stadtrath Praeses erwidert ad nr. 153, daß dem Hermannstädter Bürgermeister aufgetragen worden sei, den laut Districts Bericht dahin gereisten, aus der Moldau und Walachei hieher gekommenen Emissair unter Polizey Aufsicht halten zu lassen, und wenn er strafbare Handlungen begehen sollte, denselben im Stillen festzunehmen und das über seine Vernehmung aufzunehmende Protocoll einzusenden.

Zugleich wären aber auf höhere Vorschrift die betreffenden, den noch hier verbliebenen Emissairen durch die Polizei zu veranlassenden Erhebungen ohnverweilt dem Gouvernator Excellenz einzusenden und darauf bedacht zu sein, daß, wenn diese Personen wirklich verdächtig befunden werden sollten, dieselben insgeheim festzunehmen und unter anständiger Bewachung zu halten, wenn dieselben jedoch von hier abgereiset seien, solches einzuberichten, welchen Weg sie genommen.

Abschluß:

Der letzte Teil dieser hohen Verordnung wird dem Polizey Direktor zur Demnachachtung überlassen.

Dem Herrn Gouvernator Excellenz aber wird in Verfolgung des Berichtes von 6ten d.M. einberichtet, daß Gregor Vasiliu richtig Balcs von hier noch nicht abgereiset sei. Wohl aber dessen Begleiter Gheorghe Steloutza (Sion), welcher sich nach Blasendorf begeben, und daß, da er die Fuhr nicht weit abgestellt, es ungewiß sei, ob und wann er von hier sich wegbegeben werde, weswegen der Polizey Direktor neuerdings beauftragt worden, denselben unter strenger Polizey Aufsicht zu halten und wenn derselbe sich als Emissair betätigen sollte, nach der H. Weisung wider ihn vorgehen.

Auch sei noch in Erfahrung, daß auch ein Moldauer Bojar Kantakuzeno hieher gekommen, welcher mit morgigem Postwagen nach Blasendorf fahren werde.

Extras. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Brașov. Einreichungs Protocoll des Kronstädter Magistrats vom Monat Mai 1848. 6. Mai. nr. 170. Foto 4 833.

Miercurea Sibiului, 6 mai 1848

Hoch Wohlgeborener Herr, Hochzuverehrendesten Herr Gubernialrath und Graf der Sachsen!

Im Zusammenhange mit den Universitaets Erlässen unter den Zahlen 443 und 446 l. J. haben Ew. Hoch Wohlgeborenen unterm 5ten v. M. Com. Zahl 434 das gehorsamst gefertigte Stuhls Amt anzuweisen geruhet, die Errichtung der Bürgerwehr mit allem Eifer und jenem Ernst, welchen die bedenklichen Umstände erheischen, ungesäumt zu bewirken und bis zur völligen Organisirung derselben von 15 zu 15 Tagen Bericht zu erstatten.

Diesem zu Folge geben wir uns die Ehre, Euer Hoch Wohlgeborenen einzuberichten, daß gleich nach Empfang der Eingangs belobten beiden Universitaets Erlässe vom Stuhls Amte die Konskription der Wehrpflichtigen im Markte Reußmarkt eingeleitet worden, Anfangs ohne allen Widerspruch vor sich gegangen ist, gegen Beendigung derselben aber sich einzelne mit der Weigerung gegen die Zumuthung, die Waffen zu ergreifen, erhoben haben, daß hiedurch eine Militarisirung der sächsischen Nation, gleich jener der Militairgränze beabsichtigt werde, daß die Bewaffnung nicht von Aller Höchst Seiner Majestät, sondern nur von den VII Richtern zum Schutze der Beamten selbst eingeführt werden wolle und mehreres dergleichen. Anhänger der Union Siebenbürgens mit Ungarn aus dem nahe angränzenden Comitate, mehrere in Reußmarkt wohnende Ungarn und *selbst ein k.k. Beamte, der den Winter über hier wohnende Duscher Filial Dreißiger, Ludwig Molnár*, haben dieses Mißtrauen mit Anwendung erlaubter und unerlaubter Mittel dahin zu benützen gewußt, die beabsichtigte Bürgerwehr als eine eigennützige, zum alleinigen Vortheile der Beamten berechnete Maßregel erscheinen zu lassen und den ungleich größten Theil der Marktleute zum Abfalle zu bewegen. Vor allem soll der genannte Filial Dreißiger, wie mehrfache übereinstimmende mündliche Anzeigen bestätigen, durch Äußerungen: daß die Sachsen und die Bewohner des Sachsenlandes¹ eine unverhältnismäßige Steuer zahlen, daß ihre Beamten auf den verflossenen drei Landtagen nicht nur nichts für Heruntersetzung der Steuer ausgerichtet, dieselbe vielmehr, um dadurch ihre Besoldung zu erhöhen, vorsätzlich in ihrer Höhe erhalten; daß den Sachsen von Seiten der Ungarn Zuschriften zugegangen, worin große Erleichterungen für dieselben enthalten seien, diese Zuschriften aber von den Stuhlsbeamten geflissentlich vorenthalten und dem Volke nicht mitgetheilt würden; daß nun jeder ein freier Mann sei, und nach seiner Überzeugung leben, daher Niemand gezwungen werden können, gegen seinen Willen in die Bürgerwehr einzutreten, und mehreres dergleichen zu Begründung des Widerwillens gegen die Bürgerwehr und des bedauerlichen Mißtrauens gegen das Stuhls Amt und die Nations Universitaet beigetragen haben. Wenn nun auch das Stuhls Amt gerne der Voraussetzung Raum gibt, daß diese Äußerungen nicht in jenem Grade einer desorganisirenden Absicht gemacht worden sind, in welchem sie leider bei der jetzigen allgemeinen Aufregung der Gemüther für den Augenblick gewirkt haben; so stellt sich doch als unleugbare Thatsache heraus, daß der genannte Filial Dreißiger in seinen Unterredungen mit dem gemeinen Volke die, an einen öffentlichen Beamten mit Recht zufordernde Umsicht und Behutsamkeit vor möglich groben Mißverständnissen und deren unberechenbare Folgen ganz außer Acht gelassen, und wenn diesem zu Folge das Stuhls Amt in einer Hinsicht sich für berechtigt halten mußte, der bedenklichen Wirksamkeit des mehrgenannten Filial Dreißigers mit-

tels Vorstellung bei seinen unmittelbaren Vorgesetzten Schranken zu setzen; so hat es doch in der andern Hinsicht mit Vertrauen auf den gesunden Sinn des Volkes und in der Hoffnung, daß die Irregeleiteten durch Selbstüberzeugung sich bekehren werden, es für die gute Sache nur für schädlich gehalten, von diesem Rechte Gebrauch zu machen, indem der oftgenannte Dreißiger in diesem Falle leicht als Märtyrer für die Sache des irre geleiteten ungleich größeren Theiles der hiesigen Bevölkerung hätte erscheinen können und der irrenden Ansicht das Siegel der Wahrheit aufgedrückt worden wäre.

Die Richtigkeit dieser Ansicht fängt die Folge auch wirklich an, zu bestätigen, indem bei den, aus Rücksicht der hiesigen Verhältnisse bloß Sonnabend und Sonntags Nachmittag stattfindenden militärischen Übungen der wenigen, zur Bürgerwehr eingeschriebenen Mannschaft stets neue Mitglieder eingetreten. Leider muß aber bemerkt werden, daß mit wenigen Ausnahmen die Abneigung gegen das Wehrinstiut besonders unter den wohlhabenden Bewohnern des Marktes statt findet, in deren Interesse doch vorzüglich die Mitwirkung für dasselbe liegen sollte.

Inzwischen hat von den hiesigen Sächsischen Stuhlgemeinden die Gemeinde Großpold, von einem entgegengesetzten lobenswerthen Geiste besetzt, die Bewaffnung der dasigen Bürgerschaft angetragten und das Stuhls Amt um die ungesäumte Einleitung alles zum militärischen Unterrichte Erforderlichen angegangen, wozu denn auch der betreffende Inspector alsogleich beauftragt worden ist. Über den Fortgang des Geschäftes werden wir, sobald er seinen dießfälligen Bericht eingereicht haben wird, Euer Hoch Wohlgeborenen in gehörige Kenntniß zu setzen nicht ermangeln.

Wir schließen gegenwärtigen Bericht mit der Bemerkung, daß wir hoffen, das Beispiel Großpolds werde nicht ohne Rückwirkung auf die Bevölkerung von Reußmarkt bleiben, und daß wir aus diesen und den oben angeführten Gründen es für ratsam gehalten haben, die in der Instruktion für die Bürgerwehr unter Univ. Zahl 446 I.J. gegen die Ausbleibenden vorgeschriebenen Strafen bis noch nicht zu exequiren. Die wir in tiefster Hochachtung verharren Euer Hoch Wohlgeborenen gehorsamste Diener

das Stuhls Amt des k. freien Reußmärkter Stuhls
Reußmarkt, am 6ten Mai 1848

Michael Filt, Königsrichter
Wilhelm Löwe, öffentlicher Secretair.

Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comișale, nr. 635/1848. Foto 5 775,
5 777, 5 781.

¹ „Pămînt crăiesc“, „Fundus regius“ sau „teritoriu săesc“, regiune din sudul Transilvaniei în care au fost asezâți coloniști germani, care în baza unor privilegiî au beneficiat pînă în 1848 de autonomie teritorial-administrativă.

164

Dobrin, 6 mai 1848

Méltóságos Báró Királyi Biztos és fő Ispány Úr, Nagyságos Uram!

Sietve ki hirdetendő rendelést vevék vala még innep előtt két napal az iránt, hogy a fel lázzadva lácató úrbéres nép osztályból járásombeli minden

helyiségekbe, a polgárosított nép közül 10 vagy 12 békelyes lakosokat a jó rend, békelyes és csendesség fel vigyázatára hitel el kötelezve tennék, — e rendelet telyesítésére azonnal el is indultam, de midőn hivatali kötelességem telyesítésébe Solymoson, s az után nemüleg Udvárhegyen akadályoztattam a nép engedetlensége által, ezen kötelességem telyesítését, hivatalos feljelentésem mellett innep teltéig félbe szakítottam, akkor ismét annak végre hajtására el indultam, s midőn azt Menyőbe szinte kívánt sikkerrel telyesíténém — hiteles adatokkal gyámolított tudomásom leve, hogy Dabron helyisége most felemelt lakossai készülten várják ezen célról közöttök való megjelenésemet, azért, hogy azonnal mint hitető, a királyi parancsolatokat nem igazán hirdetőt, meg öljenelek; ily állásába a dolognak — újabbi jelentésem melett kötelességetem újból félbe kellett hagynom, annál is inkább, mert Kutsorl is a bíró hasonló jelenést tett hozzá: ezek meg történve egészennel halasztva marada ezen tisztem; de egy felől tudomásomra jutván az, hogy nagyságodat a Gondviselés — mint felséges királyunk személyessét — s megyénk fő ispányának nekünk adá, más felől első alispányunk által ki mondattott, hogy tiszttiselőnek férni nem szabad, bár mi következzen is abból, újból harmadikszor is hozzá fogtam többször érintett kötelességem telyesítéséhez, s midőn azon, Sibón kívánt sikerek munkámat békelyezem — folytatólag ma regel Debrenbe akarám végezni, — s mikor itt a falu lakossainak nagyobb része össze hívásomra királyi pénztárnok Visky Péter úr házánál előttem meg is jelentek, több ki hirdetni kellettő rendeletek közlése között ezen rend fenntartására figyelmeztető s kötelező rendelést is előjükbe tárám, s midőn már fel ügyelőket kelle név szerént ki neveznem, közöttök általános békételenség emelkedett, s midőn senki arra nem vállalkozott, hogy békelyőn a házba a véget, hogy vagy 10 előbb kellőket kiválasztassak, akkor a bírákat rendeltem békelyőnni, de ezek is vonakodván, akkor ki mentem fel írni a jobbakat, ugyan akkor, legelőször Rasz Toma, Puskás Vaszilika, Puskás Juon, Páh Pásk s még többek is az egyre gyűlt népet fel szöllítötták, hogy menjenek el. Noha segéd kezeket nyújtott fel világosítására annak, hogy nem fog senki meg eskertetni, pénztárnok Visky Péter úr is, sikere nem lehete rendelkezésemnek, mert a bíró Nyámtz Vaszilika és eskütt Kopasz Györgyin kívül még az eskütt bírák is az udvarról ki mentek, nem csak, de a kapuba csoportosan meg álva, a benn maradt két egyéneket is nagy fenyegetőzések között ki kiabálták, annyira, hogy ezeket magam el küldöttem, ne hogy reájok nézve valami veszedelmes következésű ingerültség eszköze legyek. Ezen eseményt bátor vagyok nagyságodnak fel jelenteni, egyfelől szükséges intézkedés véget, más felől azért is, hogy ha ily fellázzadt nép között kötelességetem telyesen nem telyesíthetem, méltóztasson a körülményeket, nem hanyagságomat okul venni.

Alázatos jelentésem után alázatos tisztelettel vagyok méltóságos báró királyi biztos és fő ispány úrnak alázatos szolgája

Debren, Május 6án 1848.

Mezey Sándor alszolgabíró

Preamărite domnule baron, comisar regal și comite suprem!
Domnul meu!

Ați dat încă înainte de sărbători o dispoziție, care trebuie aplicată imediat și anume să numesc în fiecare localitate 10 sau 12 dintre cei mai înstăriți țărani agitați de instigatorii și să-i pun să jure că vor avea grija de menținerea bunei ordini, a pacii și liniștii.

Am pornit imediat la îndeplinirea acestei dispoziții, dar la Șoimuș și Someș-Odorhei am fost împiedicat de împotrivirea populației; de aceea am amînat-o pînă după sărbători, cînd m-am apucat din nou să-mi îndeplinesc misiunea; la Mineu aş fi putut obține rezultatul dorit; am aflat însă din surse sigure că locitorii din Domnin, unde trebuie să apar în același scop, vor să mă ucidă ca pe un amăgitor și un falsificator al ordinelor regelui.

După cum v-am mai raportat, într-o astfel de situație a trebuit să renunț la îndeplinirea misiunii, cu atât mai mult, cu cît judele primar din Cuceu mi-a trimis un raport cu un conținut asemănător; în urma acestor întîmplări am amînat continuarea misiunii mele pînă ieri; ieri am aflat pe de o parte, că ne putem bucura de prezența d-voastră ca reprezentant al regelui în funcția de comite suprem al comitatului nostru; pe de altă parte, primul vicecomite mi-a declarat că un funcționar nu trebuie să se temă de nimic; de aceea m-am apucat pentru a treia oară să-mi îndeplinesc sarcina sus-amintită; la Jibou mi-am dus-o la bun sfîrșit cu succes; apoi m-am deplasat cu același scop și la Dobrin; aici majoritatea locuitorilor s-au prezentat în fața mea la casa casierului regal Visky Péter; cînd am ajuns însă cu anunțarea dispozițiilor acolo unde se prevede în mod sever menținerea liniștii și mai ales cînd a trebuit să-i numesc pe supraveghetorii ordinii, cei adunați au început să se agite și nimeni n-a vrut să intre în casă pentru a putea alege 10 persoane; atunci am cerut să intre jurații sătești; dar și ei au refuzat; a trebuit astfel să ies eu și că-i înscriu pe cei mai buni; după aceea Toma Rus, Vasilica Pușcaș, Ioan Pușcaș, Pah Pascu și alții au înderunit populația să plece; mi-a venit în ajutor și domnul tezaurar Visky Péter, lămurind poporul adunat că nimeni nu va trebui să depună jurămînt; cu toate acestea n-am obținut nici un rezultat, deoarece în afara de judele primar Vasilica Neamțu și a juratului Kopasz György, toți ceilalți jurați au ieșit în curte; mai mult, ei s-au adunat în fața porții, au strigat și i-au chemat afară armenițindu-i și pe ceilalți doi rămași înăuntru; pînă la urmă chiar eu i-am trimis afară, pentru ca nu cumva să pătească ceva din cauza mea; în așteptarea unei noi dispoziții îndrăznesc să vă raporteze toate acestea pentru a vă dovedi că nu din neglijență nu mi-am putut îndeplini în întregime datoria ce mi-a revenit, ci din cauza împrejurărilor.

Aducîndu-vă la cunoștință cele de mai sus, rămîn cu stîmă adîncă sluga supusă a preamaritului domn baron, comisar regal și comite suprem.

Dobrin, 6 mai 1848.

Mezey Sándor, vicejude nobiliar¹

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Actele comisarului guvernamental Wesselényi Miklós.

¹ V. doc. 167, 168 și 181.

Zalău, 6 mai 1848

Méltóságos Báró Királyi Biztos és Fő Ispán Úr!

Mái napon délután lett haza érkezésemmel vettetem hivatalos tudósítását 96. szám alól a tasnádi rendőri választmánynak, melynek fontosságát méltó

figyelembe vévén, sietek másolatban önnel mint felséges urunk királyi biztosával és megyének kinevezett fő ispányával alázatoson közleni a végett, hogy méltóztasson magos helyhezeténél és hathatos békely fogásánál fogva az Érmelléken a közcsend és törvényes rend, béke, a személy és vagyon sérthetetlensége nek, úgy a köz bátorágnak fen tarthatására nézve, mülhatatlanul szükséges katonai erőnek felette siető kieszközlese iránt a méltóságos királyi biztos úr fel írni, és célszerűen rendelkezni, valamint nékem is az iránt rendelkezni, ha valyon szükséges lészen é nékem, vagy a központi rendőri bizottságnak most e tárgyban fel írni a ministerelnöki vagy a belügyminister uraknak.

Melynek alázatos jelentése mellett hasonló tisztelettel maradtam a méltóságos báró királyi biztos úrnak alázatos szolgája

Kelt Zilahon, 1848ba Majus 6án

Bálint Elek, al ispány¹

Preamărite domnule baron, comisar regal și
comite suprem!

Azi după masă am sosit acasă și am găsit raportul oficial nr. 96 al comitetului pentru pastrarea liniștii din Tășnad. Mi-am dat seama de importanța lui. De aceea mă grăbesc cu umilință a-l înainta în copie ilustratăii voastre, în calitate de comisar regal și de comite suprem al comitatului nostru, numit de maiestatea sa. O fac cu scopul, ca d-voastră, care aveți o poziție și influență însemnată, să interveniți pe lîngă forurile competente pentru obținerea unui ajutor militar. De asemenea, pentru luarea măsurilor eficiente în vederea asigurării liniștii publice, ordinii legale, păcii, siguranței persoanei și averii pe Valea Eriului. Totodată să mă înștiințați, dacă e necesar, pentru ca la nevoie să mă adresez și eu în acest sens, fie comisiei centrale pentru menținerea ordinii, fie domnului prim-ministru, fie eventual domnului ministrului de interne.

Raportîndu-vă cele de mai sus, rămîn cu stimă servul umil al preamăritului domn baron comisar regal.

Zalău, 6 mai 1848

Bálint Elek, vicecomite^t

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. Fam. Wesselényi. Actele comisarului guvernamental Wesselényi Miklós.

¹ V. doc 166.

166

Jibou, 6 mai 1848

Euer Excellenz

Da ich von unserem allergnädigsten Herrn und König zur Einverleibung der bewusten Jurisdictionen zu Ungarn zum königl. Commissair huldreichst ernannt bin, und mir als solchem auch die Aufrechthaltung der gesetzlichen Ordnung obliegt; dieselbe aber hier nicht nur ernstlich bedroht, sondern auch an mehreren Orten wirklich verletzt worden ist, und in dieser ganzen Gegend nur sehr wenig Militair liegt, so finde ich mich veranlaßt und verpflichtet, Euer Excellenz ämtlich zu ersuchen, uns nach Möglichkeit zu helfen, be-

denkend daß, wenn auch diese Jurisdictionen nicht [mehr] nach Siebenbürgen gehören, doch dem nämlichen gesetzlich geheiligtem Oberhaupte, als ihrem Könige huldigen, welches Siebenbürgens Fürst ist.

Zweifelsohne ist es zwischen Siebenbürgen als einem zur Krone Ungarns gehörigen, und von derselben unzertrennlichen Bande, und Ungarn auch bis zur ersehnten Vereinigung beider Länder ein so enger Verband, daß, wenn das eine bedroht und gefährdet ist, das Andere demselben Th[eil bei] zustehen verpflichtet ist. Außerdem liegt es sehr im Interesse Siebenbürgens, daß in diesen angrenzenden Theilen Ungarns Ruhe und gesetzliche Ordnung herrsche; denn, wenn hier das Feuer der Widersetzlichkeit und Empörung ausbrechen sollte, das selbe gewiß zerstreud sich durch [ganz] Siebenbürgen verbreiten würde. Dem zu Folge ersuche ich Euer [Excellenz], von den näher liegenden Truppen wenigstens eine Compagnie [Infanterie] und einen Flügel Cavallerie hierher zu beordnen, diese Truppen [nach] Zilah, Hadad, Szilágycshei und Sibo dislocirend. Klausenburg, von hier die nächste militair Infanterie Garnison, und Cavallerie könnten zu den unweit Klausenburg, nemlich Bagyon und Egerbegy stehendem Székler Hussaren kommen.

Ich hoffe umso mehr, daß Euer Excellenz diesem meinen amtlichen [Er]-suchen willfahren werden, da in dem bedeutenden großen Theile Siebenbürgens, welches zwischen Klausenburg und hier liegt, ohne dem kein Militär [steht] und wenn in den Theilen des inneren Szolnoker und Dobokaer Komitate Unruhen ausbrechen sollten, und das schleunige Erscheinen von Militair nothwendig werden möchte, von dort, wo jetzt Militair liegt, viel schwerer und später herbe kommen könnte, wie von Zilah und Zsibo, welche Orte so ziemlich im Mittelpunkte aller der obenerwähnten Landes Theilen liegen.

Schlüßlich bitte ich Euer Excellenz, sowohl das in Zilah stationierende Regiments Depot, als das im Somlyo befindliche — jetzt aber nur als 70 und einigen [Männern] meist Rekruten bestehende-militair Stations Commando dahin zu beordnen, daß dieselben meinen Verfügungen, die ich in vorkommenden Fällen als königlicher Commisair zu treffen, nothgedrungen seyn dürfte, Folge leisten sollte.

Zsibo, den 6-ten May 1848

Unterschrift¹

Copie. Arh. St. Budapest. Fond G. Pr., nr. 1 079/1848. Foto 434.

¹ Baronul Wesselényi Miklós scrie în aceeași zi guvernatorului Teleki o adresă în acest sens, în calitatea lui de comisar al guvernului Ungariei pentru Partium. Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

Középszolnoki központi választmánynak.

Királyi biztosí helyzetem szerént hatásom körébe tartozik s szoros kötelességgemben áll a rend fenntartása. Ennek következtében hivataloson szólítom fel a tiszta választmányt, hogy éngem a köz csend s rend és bátorág-

e megyébeni miben léteről időről időre solytonoson s a rendkívüli esetekről pedig tüstént tudósítson.

A minden helységbeni rendőr gyanánt felesketendő néhány egyén iránti rendelet nem hajtathatván végbe, s e miatt magának azon rendeleteinek kelletkezését is sajnálandónak kelletven tekinteni, igen helyes volt az eskü letéte követelésével fel hagyni. Azomban ezen egész doleg anyira népszerűtlen, miként azt hiszem, jobb lenne attól egészen el állani; mert nem helyes eszköz az, mely annak, mire használni akarják, épen ellenkezőjét eszközli. Ezen rendőr, vagy rendrei felügyelők esketésében, s később csak kinevezésében az egyedüli cél, bizonyoson a jó rend s engedelmesség fenn tartása volt; s imhol az épen a jó rend s engedelmesség felbomlására ád alkalmat; mint azt szolgabíró Mezey Sándornak a választmány helyett hibáson hozzáam intézett s ide zárt jelentése¹ mutatja: mely tárgy iránt azomban ső szolgabíró Wisky Josef visgálat utáni jelentését a választmánynak megtéendi csak kevés helyt sikerülhetvén ily rend felügyelőket kaphatni s ott is csak kellettlen s csak erőltetve leendvén a kinevezettek rendrei felügyelőkké; ilyenekben sem bízni, sem többlek valami jót várni nem lehet. Azért mint csak drága áron s úgy is csak helyenként megszerezhető használhatlan eszközök mellőzendők.

A nemzeti őrseregnek mentől szorosabbá tétele s mentől jobbani rendezése bizonnyal szintoly kívánatos, mint szükséges. Most ez azonban azoknak, kik szerencsétlen tévedés következetében zavarognak, főként közüllök az idegen ajkúakat alig lenne tanácsos felfegyverkeztetni. Ezért úgy vélem, hogy most épen nem zárván ugyan ki a nemzeti őrök sorai közé állását az eddig jobbágyoknak is, de inkább csak az eddigi nemesek felkelésekkel surgetni s eszközölni [!]. Szükségesnek látván erre nézve az egész nemességet öszve frátni, s a szerény századokra s fél századokra s csapatokra felosztani s úgy tisztjeiknek általok történendő választását.

[Jibou], 6 mai 1848

Către comisia permanentă a Solnociului de Mijloc

În funcția mea de comisar regal am competența și obligația expresă a asigurării ordinii. În consecință, invit în mod oficial respectabila comisie permanentă să mă informeze periodic despre starea în care se află ordinea și siguranța din comitat, iar în cazuri deosebite, urgent. Din păcate nu s-a putut înfăptui dispoziția privind numirea în fiecare localitate a cătorva indivizi ca garanți ai ordinii. Din această cauză chiar și inițiativa trebuie considerată ca regretabilă. A fost foarte binevenită renunțarea la pretenția de a-i forța să depună jurămînt. Cred că în totalitatea lui acest lucru este foarte nepopular, încât ar fi mai bine să renunțăm de tot la el. Nu este o soluție bună să faci tocmai contrariul a ceea ce intenționezi. Singurul scop care s-a urmărit prin depunerea jurămîntului de către garanții și supraveghetorii liniștii, chiar și numai prin numirea acestora, a fost, desigur, menținerea bunei ordini și a supunerii. Și iată că tocmai aceasta dă ocazie la destrâmarea bunei ordini și a supunerii. Ea rezultă din raportul judeului nobiliar Mezey Sándor aci anexat¹, adresat mie din greșală și nu comisiei permanente. Prim-judele nobiliar Wisky József va prezenta comisiei permanente raportul întocmit în urma cercetării pe care a efectuat-o în această privință. Numai în puține locuri s-a reușit găsirea unor asemenea supraveghetori ai ordinii. Dar și aceștia au fost numiți ca supraveghetori sără bună voie și în mod sortat. În asemenea oameni nu putem avea încredere și nici nu putem aștepta nimic bun de la ei. Prin urmare, trebuie să renunțăm la astfel de mijloace costisitoare și sporadice, de care nici

nu ne putem folosi. Foarte necesară este întărirea și organizarea temeinică a garzilor cetățenești. Nu ar fi însă oportun să se dea acum arme în mâna acelora care se agită în urma unei erori nefericite, și în special celor de altă naționalitate. Fără a exclude încadrarea foștilor iobagi în gărzile cetățenești, sănătatea să urgentăm realizarea scopului de mai sus prin insurecțiile nobiliare de pînă acum. De aceea găsesc necesar să se efectueze un recensămînt al tuturor nobiliilor pentru a fi împărțiti în companii, semicompanii și trupe, și pentru a-și alege ofițerii dintre ei.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ V. doc. 164.

168

Jibou, 6 mai 1848

[Zsibó], 1848 május 6.

Olah Püspök Lemény János Úrnak. A méltóságodtól nem régen vett s szintoly hű alatt valót mint jó hazafit tanúsító levél kezeskedik nekem arról, hogy méltóságodhoz intézett ezen hivatalos soraim bizonnyal kívánt sükerűek léendnek.

A Részek vissza csatlása eszközösére felséges urunk és királyunk által királyi biztosnak lévén kinevezve, ezen helyzetemből folyólag egyszer s mint a törvényes rend, béke s engedelmesség feletti őrködés is hatásom körébe tartozik. Szoross kötelességemnek esmierem minden illő és törvényes utakon eszközölni, hogy valamint azok, kiket a törvényhozó test bölcsessége s nagylelkűsége jogokkal s szabadságokkal ajándékozott meg, azokat törvény rendelte teljes mértékben élvezhessék, úgy személye s vagyoná mindenkinél sérüléssel maradjon. Nálunk ez előtt az igazság egét felebarátaink jogaira súlyosodott kiváltságok s javadalmak góztorlatok s nehéz felegekként borították. Ész s nemes érzet szelleme hatalommal rázta meg s oszlatta szét a fellegeket; de az ég alatt azon szellem sok magány érdekekre dermesztőn hatott, s a Szabadság fellelő napjának 16 sugarai fonnyasztón érdekelték a sötétben buján terjedt s nagyrá nőtt növényeket. Azonban áldozatul hullottak ezek az örökkigazságok, azt áldva szenvedé ezen habár érzékeny vesztéseket minden igaz honfi, minden igaz kereszteny. Ám de keserű s mélyen szomorító látni azt, hogy minden ezen átalakuláskor és által páp úgy mint mágnás és nemes, kereskedő úgy mint kézműves anyagilag sokat, nagyon sokat, némelyek mondhatni minden vesztettek, és csak az eddigi jobbágy vagy úrbéres nyert: épen ezek azok, kik a honnak fenyegetik közcsendét és békéjét, mellyre ott, hol annyit és annyin vesztettek, olly mindenekfeletti szükség lenne, és hogy ezek vak tévedésben épen azok ellen mutatnak gyűlölséget, sőt bántó szándékot is, kik jöllétéket, megszokott élvezéseiket áldozva fel, vívták ki számukra a szabadságot. Ez említettem tévedés s balfogalom részint tudatlanságnak, részint bujtogatásnak szülemlénye, de következései káros és veszélyes is lehet. Vannak e környékben is példák, hogy ugyan azon tévedés következtében a megyei tisztek leg

célszerűbb rendeleteinek ellenszegülnek. Közelebbről a megye részéről rendeltetett, miszerint minden helységben néhányan a rend és csendrei felügyelésre megbízattassanak s feleskettezenek: makacsul s vakmerőn tagadták meg ezt; s fájdalom helyenként, mint például ezen megyében Csóra, Szamosújlak és Nagysolymos helyiségekben az illető oláh papok ingerlésére. Annyira ment az ingerlés s tévútra vezetés, miként a nagysojmosiak a megyei központi választmány minden råbeszélése s magyarázata után is nyíltan kifejezték: „hogy ők nem esküsznek, míg a püspök nem parancsolja”.¹

A sok helyt, majd mindenütt mutatkozó ingerültséget látván, hivataloson felszólítottam a somlyói vicarius főtiszteletű Sterka Szulucz Sándor urat. Ennek szépen nyilatkozott hazafiú hív alattvalói érzetétől s a törvényes rend és béke fenntartása mellettibuzgalmától sokat is reméllek és várök. Azonban mondhatlan jó és üdvös hatású lenne, ha méltóságod maga küldene egy magyar és olá nyelven írt nyílt rendeletet az én kezembe, melyben az olá papokat és minden híveket komolyan intené arra, hogy bizzanak bennem, s engedelmeskedjenek nekem, kit kegyelmes urunk és királyunk maga személyében és képében küldött s bízott meg arra, hogy egyfelől azon szabadságot és jogokat, melyeket kegyes királyunk s az ország nagylelkű rendei nekik ajándékoztak, telyes mértékben kiszolgáltassam; más felől a törvényes rendet és engedelmességet szintúgy, mint mindenki személy s vagyona bátorságát fentartsam. Egy illy rendeletnek mentől előbbi küldését hivataloson kérve s telylies bizalommal el is várva vagyok méltóságod lekötelezettsje.

[Jibou], 6 mai 1848

Domnului episcop român Ioan Lemeni

Scrisoarea primită nu demult de la eminența voastră denotă un supus fidel și un bun patriot. Ea reprezintă o garanție că aceste rânduri oficiale pe care vi le adresez vor avea cu siguranță succesul dorit. Am fost numit de către maiestatea sa regală comisar guvernamental pentru înfăptuirea anexării Partiumului. În această funcție am în competență și supravegherea ordinii legale, a păcii și a supunerii. Consider că o obligație a mea de a veghea ca toți să beneficieze pe deplin de pe urma înțelepicunii și generozității corpului legislativ, de la care au primit drepturi și libertăți conform legilor în vigoare; de asemenea, ca persoana și avere tuturora să rămînă nevătămată. În trecut, cerul dreptății era acoperit de nori grei, care apăsau asupra drepturilor semeniilor noștri datorită privilegiilor și beneficiilor. Acești nori au fost împrăștiati cu hotărîre de spiritul rațiunii și al sentimentelor nobile. Dar acest spirit a avut sub bolta cerească un efect paralizator asupra multor interese particulare. De aceea primele raze ale răsăritului soarelui libertății au fost considerate de unii ca avînd un efect de veștejire a plantelor, care s-au proliferat și au crescut mari în întuneric. Ele au fost însă sacrificeate pe altarul dreptății eternă. Efectul a fost suportat și binecuvîntat de către toți creștinii veritabili, deși el înseamnă o pierdere grea pentru toți patrioții adevărați. Dar este un lucru amar și trist a vedea că prin și în urma acestor transformări au suferit pierderi mari sau chiar foarte mari atât preotul, cât și magnatul și nobilul, atât comerciantul, cât și meseriașul. Despre unii se poate spune că au pierdut totul. În schimb foștii iobagi sau urbarialiști au avut numai de cîștigat. Dar cu toate că atîția au fost păgubiți și mult au pierdut, totuși [foștii iobagi] amenință linistea publică și pacea patriei de care este nevoie mai presus de toate. În rătăcirea lor aceștia manifestă ură și intenții jignitoare împotriva acelora care le-au cucerit libertatea, sacrificîndu-și bunăstarea și chiar plăcerile. Con-

fuzia și părerea lor eronată se datorează în parte ignoranței, în parte însigării. Ele pot avea urmări dăunătoare și periculoase. În acest ținut există asemenea exemple. Aici se constată împotriviri față de dispozițiile cele mai oportune ale funcționarilor comitatensi datorită acelorași confuzii. Nu de mult s-a dat o dispoziție din partea comitatului ca în fiecare localitate să fie numite cîteva persoane pentru supravegherea, sub prestare de jurămînt, a ordinii și liniștii. Această dispoziție a fost refuzată cu îndărătnicie și îndrăzneală, din păcate, în urma agitațiilor preoților români, ca de pildă în satele Deleni, Someș-Uileac, Soimุs, din comitatul nostru. Instigarea și inducerea în eroare au ajuns pînă acolo, încît, în ciuda tuturor încercărilor de convingere ale comisiei permanente centrale a comitatului, cei din Soimุs s-au exprimat deschis că „ei nu depun jurămînt pînă ce nu primesc poruncă de la episcop”¹.

Văzînd starea de spirit agitată care se manifestă în multe locuri, de fapt aproape peste tot, l-am somat în mod oficial pe respectabilul domn vicar din Șimleu, Alexandru Sterca-Șulușiu. Sper și aștept multe de la el datorită sentimentelor lui de supus fidel și patriot, manifestate atît de frumos, precum și zelului depus la menținerea ordinii legale și a păcii. Totuși, dacă eminența voastră mi-ăți trimite o circulară redactată în limbile maghiară și română, în care ati atrage în mod serios atenția preoților români și tuturor credincioșilor să aibă încredere în mine și să mi se supună, consider că ar avea un efect foarte bun și îmbucurător. Din ea să reiasă că am fost trimis de către domnul și regele nostru milostiv ca reprezentant al persoanei și chipului său; de asemenea că m-a împuternicit: pe de o parte să pun la dispoziția [poporului] acele libertăți și drepturi pe care le-au dăruit regele nostru milostiv și ordinele [privilegiate] marâimoase ale țării; iar pe de altă parte să mențin ordinea legală și supunerea, și să asigur securitatea persoanei și averii tuturora. Cerîndu-vă și așteptînd cu toată încrederea trimiterea cît se poate de urgentă a unei asemenea circulare, rămîn îndatoratul eminenței voastre.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ V. doc. 164 și 167.

169

Sibiu, 6 mai 1848

Excellentissime Domine!

Ad vitae securitatem tuendam anno elapso mense Octobris Transilvaniam petui, officium tamen aliquod penes tanta suscepta fatigiat in Fundo Saxonum invenire adusque haud potui. Natio ista nimi opere elata -- Hungarum spernit, et ipsos Hungaros homines crudos, communi nomine Paskirios¹ appellare solet. — Quod unionem concernit, de illa nihil actu audire volunt, imo pro ea, qui se declararet, hic Cibinii mortis poena adficeretur. 5 000 scloporum 28° Aprilis adlata sunt, qui civibus hujatibus distributi fuere, plures adhuc adferentur. — Pagensibus cuspidatas hastas dedere, et Valachos iam ad suas partes pertraxere — juventus scholastica armis exornata, vigilias et excubias stare solet. — 4ta Maii in theatro ante actam scenam duo juvenes

vexillis prodiere, et contra unionem animos hominum concitavere. — Cives non nulli et studiosi ad tantam impudentiam in mei praesentia devenere, ut contra Excellentiam Vestram et Hungaricum Ministerium contumeliosis verbis insur[r]exerint. Verba ipsorum fuere: „Der Koussuth verdient nur den Galgen“ et mox „pereat, et crepet Ministerium Hungaricum“, — inter istud proferendum expuere, et unam medium cerevisiam ad terram fuderunt. Concitatores maximi sunt hujates in pensione constituti homines militares, qui continuo inter cives oberrando spargere solent, quod Croatae[!] et Slavi ab Hungaris iam recesserint, ac proinde facili labore nunc Saxones. Hungaros vincere possent. — Aliqui plane hoc narrant, quod Regnum Croatiae Saxonibus 20ti millia hominum in casu necessitatis pro defensione sui fundi adpromiserint. Gubernatorem Transilvaniae temerarii adolescentes die 3a Maji hic Cibinii circumdare et ut quidem juristarum mi dicebat occludere volebant; mentem illorum sue excellentiae candide adaperire volens, Illius hospitium accessi, interim Deo, sic volente Cibinio iam discesserat. Die 4ta Maji Cives hujates portas civitatis vexillis ornabant, ante residentiam Comitis novum paratum vexillum ad 3es orgias eminebat, et vesperi tota Civitas illuminata fuit, in medio fori duplicitis capitibus aquila erecta, et lampadibus illuminata visa est, cujus inscriptio erat: „Ad retinendam Coronam“. Commissarius regni Bedeus, qui pro parte Hungarorum est, actu quaeritur, et uti narratur, praefatum virum mactare intendunt. Juventus armis provisa proxime ad Blasendorf itura est, ibidem ep[isco]pum graecum unitum vita privare volunt — et tunc omnes unitos graecos non unitis adducendos curare volunt. — Hujas commendantius generalis Saxonibus promissit, quod Siculos et ceteros milites Hungaros immitere haud velit. — Ad Regni comitia Claudiopolim deputatos Saxones non mitent, in nonnullis locis iterum audivi, quod armati plures eo confluere intendant, eo fine ut excellentiam vestram cum juratis Pestiensibus circumdare possint. — In omnem casum consultum foret, limites militibus hungaricis cingendos curare, omnem pagensium communicationem abscondendam curare idq[ue] tanto magis cum recenter telegraphum ubique locorum erigendum current. — Quod contra absurdos illorum hominum sermones insurgere volebam, iam terrnis vicibus in meo cubili per 5 homines adgressus fui — Ipse medicus hujas Hungarus nomine Tamásy vice quodam praesens erat, dum simili visitta latronum exagitatus fuisse. Pridem iam Hungariam repetiissem, si pecuniolam aliquam prae manu haberem, et nunc febri non laborarem. Dignetur proinde Excellentia Vestra mei curam benigno gratiose gerere, et ut Incliti C[omi]tt[atu]s pestiensis demandata inquisitio effectum suum sortiatur, congruos ordines constituendos curare. — Multa praeterea volatilia scripta contra excellentiam vestram et Hungaricam nationem hic loci prodive, — precandum proinde foret, ut temeritas ista malevolorum hominum constringatur. Haec, inter periculum vitae, dum celeriter excellentiae vestrae pro futura directione omni cum submissione ad notitiam defero aestimatissimis — paternis affectibus commendatus persisto.

Excellentiae Vestrae humillimus servus

Cibini 6° Maii 1848

Adalbertus Wagner, m.p. emeritus professor Gymnasii
Habito: Rosennanger, No 970 in Hermannstadt si
excellentia vestra meo servito aliqua in rento velit,
lingva germanica, propter periculum instans, Adress
inscriptum demisse insto.

¹ Bașchirii locuiesc în regiunea Uralului; în evul mediu acea regiune era supranumită de unii *Hungaria Magna* și se presupunea că ar fi fost patria străbună a ungurilor.

170

[Gherla, înainte de 7 mai 1848]¹

Nagy méltóságú gróf Királyi Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

A jelen politikai nagy események közepette, melyek a jobbaknak békés át alakulásra s a hazát a fejetlenség s békétlenség fenyegető veszedelmeitől megmenteni törekvő igyekezete mellett a gonoszoknak zavarosban halászni szerező hajlamát izgattyák fel, Szamosújvár városának békés polgárait sem hagyják érintetlenül egy pár alacson öm érdeknek minden feláldozni kész egyén, kik a fejedelemhez s törvényhez mindenkor vallásosan hív, a békét s rendet féltékenyül őrzött jámbor városi népet a szabadság ál fogalmával elcsábítni, közte a visszavonás magvát elhinteni s gyáva magán céljaik kivitele s tekintélytelen egyéniségüknek mások fölbe emelhetése, talán a keblökben egyesek ellen forralt régi boszú ki öntése indulatának az egész nyugalmát, csendességet, békességet feláldozni nem tartya politikai s köz álodalom elleni bünnek.

Ezelőtt kevés héttel valék kéntelen excellenciát alázatosan megkérni, hogy azon gyanúsításomra elhintett álhír iránt, mely szerint azzal vádoltatám, mintha excellenciától városomra katonát kértem volna, tanácsunkat s általa a felingerlett kereskedő társaságot meg nyugtatni méltóztatnék.

Ezen alázatos kérelmemet megelőzőleg történtek tekintetéből szükség meg említenem, miként a kereskedő társaság, melynek pedig csakis a tanácsból kapott szabályoknál fogva egyedül némi aprólékos kereskedési egyenetlenségek eligazítása a feladata, feljogosítva érzé magát az excellenciát eleibe általam vezérlett küldöttség polgari tagjainak jelentése vagy inkább egypár bujtogatónak ingerlései következetében engemet jegyzőkönyvileg érzékenyül meg róni az annyiszor említett katona kérés miatt, s követelé a közgyűléstől, hová nyilatkozata irányoztatott, hogy jövőben minden, a várost illető küldöttségekbe a polgárok részéről is nevezzessenek tagok.

E határozat, vagyis kívánság közgyűlésünk eleibe kerülvén, miután ez maga eljárásom igazságáról meggyőződött, igyekszett meg nyugtatni a kereskedő társaságot is, s meg is nyugodtak, legalább a külső jelek s soknak állítása után úgy látszott, de hijába, egypár hét múlva, midőn az országgyűlésének bizonyos híre megjött s tehát egypár embernek követségre vágyása felébredett, ezek újabb izgatáshoz fogtak, s múlt április hó 25én kereskedő társasági gyűlést tartatván, a katona kérés iránti méltatlan ügyet újból felelevenítették, már nem elégedtek meg az az előtti tulajdon határozatukkal, hanem egy minden kímélet nélküli s a közgyűlés ellen gúnyolódó írásban személyemet újabb boncolás alá vevék vagy inkább véteték a kereskedő társaság elámitott tagjai által, s ez iratot másnap, április 26án a közgyűlésbe beadálk, a nép nevét véve fel magukra, melynek pedig nagy része felőle mit sem tudott, más része tudni nem akart, s a kik tudtak is róla, jól nem is hallották, nem olvasták, nem érthették, mert egy-két ember titkos kamarában készíteté a város belbékéjének s szemé-

lyemnek ellenségei által, s készen vivé vagy, küldé bé a társaságba, elfogadás végett. Gyűlés tagjaival pedig erőszakkal vevének fel sok embert. Ugyan ezen iratban követelék a követeknek nép általi választását, ebben jelenték ki azt is, hogy én s excellentiád előtt járt küldöttség a népgyűlés előtt számunk eljárásunkról s végre, mivel a katona kérés által a bizalmat általag olvessztem, tehát követ nem lehetek, és írának még sok minden csak azért, hogy a követségről mondanék le önként, mert hitték, legalább felték, hogy meg fognék a nép többsége által is választani, s ők minden ármánykodások mellett is hátiérben maradnának.

A közgyűlés ez iratot múlt április 26án vévén, azonnal tárgyalá, s mert a nép ingerlöök fejei a bosszulni szeretők s követséget erőszakolók a közgyűlések is hivatalos tagjai, nem bízva magukban, hogy a felzaklatott népet mérsekelni tudnák, ettől tehát félve nepotismusságuk által meghatározottak, hogy a követválasztás nép által történék, hasztalan lévén minden felemlégetése fenn álló alkotmányunknak, hasztalan a hivatkozás Kolozsvár újabb példájára, — tevék pedig e határozatot azutánn, hogy én, ki a város csendességét s polgártársaim békességet szemem elől egy percre sem vesztém el, s ezt semmi érdekért kockázattni soha, annyival inkább most nem tudnám, a követségre való igényről nyíltan le mondék. Az iratnak személyemet kárhoztató részére pedig kiterjeszkedni vonakodtak, sőt voltak, kik csakugyan helyeslék népgyűlés elejibe vonattatását a petícióval Kolozsvárt jártküldöttségnek, s csak midőn én előadám, hogy a polgárság követei mint fennebb említve van; már régen tevének jelentést a kereskedő társaság előtt, mi hivatalbeliek pedig a közgyűlés előtt, midőn felemítém, hogy a dolog itt is, ott is már ellátatott, most tehát ismét az első nyomba visszavinni s azt áltitani, hogy a népgyűlés előtt kell számunknak, nem lenne egyébb, mint a nép erőszakos felingerlése s személyem megtámadására való alkalom szerzés, mikből okvetlenül rendetlenség, zavar s isten tudja, minő következések folyhatnának, mikről én felelni s azt hiszem, más sem akarna, — mondom, miután én ezeket felfejtém s imételev a haza által igényelt békére, rendre és csendességre hivatkozám, láta által a józan többség, hogy ilyesekre utat nyitni nem lehet, annyival is inkább, mivel említett petíciókra a felséges Királyi Fő Kormányszék válaszát is kaptuk már, szóbeli eljárásunkról pedig excellenciád kegyes elnöki levele által már megnyugtathatóink, s tehát mellőzve minden, újabb, már másodizbeli megnyugtatás tekintetéből excellenciádnak most tisztelet kegyes elnöki levelét közlénk a társasággal, melyből azon vág alaptalanságáról, mintha én katonát kértem volna, meg győződhetik.

Azt fogná excellenciád hinni, hogy ezek az ingerlöket csendességre vezeték? épen nem — azt mondák, az elnöki levélben benne van e szó „katona” s ez elég. — Ugyan hát a Miattyánkban nincs é benne e szó „gonosz”? Nem is igen akárak olvasni, félve mint a tüköriől, mely keblök gonosz céljait vissza fogná tükrözni, s mint hiteles kútfőből értesülttem, személyem ellen még folyvást forralnak kitörést, mert a lázasztók érdeke azt hozza magával, — csakis így törhetvén utat magoknak erőltetett tekintély szerzéshoz. Holnap ismét kereskedő társaság gyűlés lesz — mi célból, nem tudom.

Kegyelmes uram! Erdély forradalmi téren áll ugyan, de e tér békés — s az uralkodó háznak, alkotmánynak, rendnek, vagyon és személybátorságnak hadat nem izent, sőt az igazgatás minden intézkedése, a hírlapok minden felszólalásai s magányosok aggodalma oda mutat s oda vannak irányozva, hogy a béke s rend, tehát vagyon és személybátorság meg ne sértessek.

El kell tehát minden szikrát fojtani, mely e közös cél meghívítására valahol bár véletlenül előteremne, minél inkább kell erélyesen fellépni ott.

hol e cél erőszakos bujtagatás által alacson ön érdekből hiúsítatik meg. — a lázasztás és lázasztás között különbég nincs, ha minden a kettő a közbátorság rovására történik, s én nem hiszem, hogy csak parasztokat lenne tilos lázasztani.

Pedig én ismételve nyíltan megvallom, hogy a szamosújvári nép sokkal csendesebb, sokkal békészeretőbb — a politikával való foglalkozástól ezer meg ezer ágú kereskedése által sokkal inkább elfoglaltatik, semhogy csak eszébe is jutna zavarkodni, — nagy része így sem teszi, ezen kicsin rész is tehát, mely a békétlenségen részt vesz, ártatlan, elcsábított eszköz.

S azért alázattal kijelentvén azt, hogy személyem bár mi áldozatra is kész, ha a könjó kívánja, s miattam békét zavartatni sohasem kívánunk, minnekutánna a népnek egy része itt minden viszálkodásink közt csak elámitott eszköz, mely számot sem vetett magával, azt hívén, hogy vezetői a becsülettel s igazsággal számoltak, s tehát e különben békés nép rútul megesalatott, mert a zavaroknak alapos helyes okát valóban senki sem tudja, az alacson magán érdekből ki folyót kimondani nem lehetvén.

Esedezem excellenciádnak, kinek kezeiben van ma hazánk kormánya, s kinek magas figyelmét ma inkább igényli egyeseknek úgy, mint a köznek bátorssága — hiszen alkotmányos hazában élünk, mely a rendet és szabadságot még fel nem adta, sőt épen e kettőért küzd és forr — esedezem, mondom, méltóztat, ha excellenciád is úgy akarja, mellőzve a személycímre vagy e panaszra hivatkozást (talán ezzel is egy ingerlést mellőzünk) hathatos parancsolatot küldeni a szamosújvári tanácschoz a belbéké, rend és személybátorságának megőrzése s az egymás elleni kitörések megszüntetése iránt, és ezekre nézve felelőssé tenni a tanácsot és esküdt közönséget, felelőssé azokat, kik talán bár mi ürűgy alatt e békés jellemű népet indulatosságra, s nyugtalanságra felingerlenék s lázasztanák, s kötelességévé tenni a tanácsnak, hogy legkissebbjeleit a személybátorság veszélytetésének szülő okaival együtt legottan jelentsse fel.

Én ösmerem e népet, kegyelmes uram! egy erős hangú rendelet, s minden a békés vágásba visszatér, az ingerők megrettennek, a nép figyelmez magára, mely hogy most miért indult felzúdulásra, okát senki sem tudná.

Örökös mély tiszteettel lévén excellenciádnak alázatos szolgája

Jakab Bogdán, szamosújvári főjegyző

Preamărite domnule conte guvernator regal!
Milostive dorin!

In constelația marilor evenimente politice actuale cei mai bunii se străduiesc a feri patria de dezordini și tulburări; răuvoitorii doresc însă ca prin dezordine să-și realizeze scopurile lor; toate acestea influențează asupra cetățenilor pașnici ai orașului Gherla; cîteva persoane, gata oricînd să sacrifice interesele majore petru cele particulare, se străduiesc să cîștige de partea lor poporul, care de altfel este fidel principelui, legilor și religiei, și veghează la pace și ordine; acești indivizi flutură ideea libertății în vederea realizării scopurilor lor, pe care le pun înaintea tuturor intereselor; se pare că sunt călăuziți și de gîndul răzbunării, pe care-l nutresc de mult în inimile lor, fiind gata să sacrifice toată liniștea, calmul și pacea ce dominesc în oraș; activitatea lor nu o consideră drept crîmă împotriva statului și societății.

Acum cîteva săptămâni am fost nevoit să cer excelenței voastre să liniștiți consiliul nostru și prin el asociația comercianților, instigată de acel

zvon fals, lansat împotriva mea, conform căruia eu v-aș fi solicitat armată pentru orașul meu.

Referitor la cele întâmpilate, încă înainte de această cerere a mea, vreau să vă anunț că asociația comercianților s-a simțit acum împuternicită să mă admonesteze prin proces-verbal pentru des amintita cerere de a se trimite forțe militare; deși are ca sarcină numai suprimarea anomalialor din negoț pe baza unor regulamente primite de la consiliu, în urma rapoartelor membrilor delegației trimise de mine la excelența voastră, dar mai ales ca o consecință a instigării agitatorilor, [associația] a pretins totodată adunării generale, căreia i-a adresat declarația, ca în viitor în reprezentanțele desemnate de către oraș să fie numiți și membri din rîndul cetățenilor; această hotărîre, mai bine zis dorință, a ajuns astfel în fața adunării generale; fiind convinsă de justețea procedeului meu, [adunarea generală] a încercat să liniștească asociația comercianților; din cîteva semne exterioare pe care le-am sesizat și din afirmațiile unora se pare că [membrii asociației] s-au liniștit; dar ne-am înșelat; peste cîteva săptămîni, ajungînd și la noi vestea datei exacte a convocării dietei, unii, în speranță că vor fi aleși deputați, au început să instige din nou; au convocat pentru 25 aprilie o adunare a asociației comercianților, la care au ridicat din nou problema privind cererea mea de a se trimite armată; nu s-au mulțumit cu propria lor hotărîre anterioară, ci membrii ademeniți ai asociației m-au atacat fără cruce, într-o scrisoare batjocoroitoare, pe care v-am și înaintat-o în ziua ce a urmat adunării generale, adică în 26 aprilie, pretinzînd că au acționat în numele poporului; însă în fond o parte a poporului nici n-a avut cunoștință de scrisoare; o altă parte nici n-a vrut să știe de existența ei; aceia care au ajuns să afle de ea n-au reusit s-o cunoască bine, deoarece nici n-au citit-o, nici n-au putut s-o înțeleagă, fiind redactată în secret de către unul sau doi indivizi, dușmani ai mei și ai păcii interioare a orașului; scrisoarea gata redactată a fost trimisă asociației și pentru aprobare, ei pe mulți dintre membrii adunării i-au adus cu forță; în această scrisoare au pretins ca deputații să fie aleși de către popor; totodată au cerut ca atât eu, cât și delegația care a fost la excelența voastră să dea socoteală în fața adunării asupra procedurii folosite; în sfîrșit, au hotărît ca din cauza solicitării forței militare, eu să nu mai pot fi ales deputat, întrucât și-au pierdut încrederea în mine; au scris încă multe altele, numai să mă facă să renunț de bunăvoie la deputație; ei au crezut, mai bine zis s-au temut, că dacă voi fi ales de majoritatea poporului, atunci nu-și vor mai putea atinge scopul în ciuda tuturor intrigilor lor; adunarea generală a primit această scrisoare în ziua de 26 aprilie și a dezbatut-o imediat; neavînd încredere în ei însăși, capii instigatorilor poporului, domnici de răzbunare, care sunt totodată și membrii oficiali ai adunării generale, pentru a putea potoli multimea agitată au hotărît — prin nepotismul [?] lor — ca alegerea deputaților să se facă de către popor; în zadar le-am invocat constituția existentă și evenimentele recente din Cluj; au luat această hotărîre după ce am renunțat de bunăvoie la deputație, întrucât am avut întotdeauna în vedere păstrarea liniștii orașului și concetătenilor mei; această liniște n-aș fi putut-o jertfi pentru nici un interes; de la analiza acelei părți a scrisorii în care a fost atacată persoana mea s-au abținut; mulți s-au arătat de acord cu aducerea în fața adunării generale a delegației care a fost la Cluj cu petițiunea; atunci eu am arătat că delegații sus-amintiți au înaintat mai demult raportul lor asociației comercianților, iar noi funcționarii l-am adus la cunoștința adunării generale; problema a fost deci rezolvată; readucerea ei la stadiul inițial și punerea noastră în situația de a da socoteală în fața adunării generale ar fi echivalat cu un nou prilej de agitare a poporului și cu

o nouă ocazie de a fi atacată persoana mea; din asta ar rezulta neapărat dezordine, tulburare și D-zeu știe ce alte urmări, de care nici eu, și cred că nimeni altul n-ar dori să-și ia răspunderea; după ce am scos în evidență cele de mai sus și m-am referit din nou la pacea, ordinea și liniștea de care are nevoie țara, majoritatea celor adunați și-au dat seama că nu e permis să se provoace tulburări; aceasta cu atât mai mult, cu cât am și primit răspuns la petiția noastră amintită din partea Guberniului regal suprem, iar despre procedura noastră verbală am fost liniștiți prin scrisoarea prezidențială a excelenței voastre; pentru a liniști încă o dată asociația, am făcut cunoscută noua scrisoare prezidențială a excelenței voastre, pentru a se putea convinge despre netemeinicia acuzației adusă împotriva mea (adică aceea că aş fi cerut armată de la guvernator).

Să nu creadă însă excelența voastră că prin toate acestea am reușit să-i liniștesc pe agitatori; ei au declarat că scrisoarea prezidențială conține cuvîntul „armată”, și acesta le este de ajuns; dar oare în „Tatâl nostru” nu există cuvîntul „rau” [?]; de fapt nici nu prea vor să citească scrisoarea; se tem de ea ca de o oglindă care ar putea reflecta intenția lor rău-făcătoare; după cum am fost informat din surse autentice, lucrează fără încetare împotriva persoanei mele; interesul agitatorilor asta cere; altfel n-ar putea obține autoritatea mult dorită.

Mîine asociația comercianților va ține o nouă ședință; cu ce scop? Nu știu.

Cu toate că revoluția s-a declanșat în Transilvania, pacea a putut fi menținută, întrucât nu s-a declarat război dinastiei, constituției, orînduirii, siguranței persoanei și averii; mai mult, toate inițiativile luate de autorități, de jurnale și de singuraticii îngrijorați au scopul de a nu periclită pacea și ordinea, adică siguranța persoanei și a averii; trebuie să înăbușim deci acea scînteie, oriunde ar apărea, care ar putea zădărnici scopul comun; e necesar să luăm măsuri energice mai ales acolo unde acest scop este pericolat de instigare datorată unor interese personale minore; între o instigare și alta nu există deosebire din moment ce ambele periclitează siguranța publică; eu nu cred că numai agitarea țăranilor trebuie să fie interzisa.

Totuși, declar deschis și în mod repetat, că populația din Gherla este liniștită și doritoare de pace; multele și variatele ei preocupări comerciale o sustrag de la politică; deci nici prin gînd nu-i trece să facă vîlvă; cea mai mare parte nici nu produce dezordini; iar cei puțini, care iau parte la tulburări, sunt în fond nevinovați, fiind cel mult ademeniți.

Eu declar că sunt gata la orice jertfă, dacă bunăstarea o cere; de aceea nu voi permite ca din cauza mea pacea să fie tulburată; trebuie însă să spun că majoritatea populației de aici este amăgită; nici nu-și dă seama de cele înfăptuite; ea are încredere în cinstea și dreptatea conducătorilor ei; această populație, în fond pașnică, a fost însă urâtă înșelată; adevăratele cauze ale tulburărilor nimeni nu le știe; iar despre cele care provin din mici interese personale nu evoie să se vorbească.

Mă adresez acum excelenței voastre; în mîna domniei voastre este azi Guberniul patriei; înalta voastră atenție o solicită atât siguranța individuală, cât și cea publică, întrucât trăim într-o țară constituțională care n-a renunțat la ordine și libertate; dimpotrivă se luptă și se zbate pentru amîndouă; lăsînd la o parte referirea la persoana sau la plîngerea mea (întrucât și cu aceasta putem înlătura o instigare), vă implor să binevoiți, dacă vreți d-voastră, să trimiteți consiliului din Gherla o dispoziție eficientă pentru păstrarea păcii interne, a ordinii și a siguranței persoanei, pentru sistarea agitațiilor între

oameni; în privința aceasta să precizați că răspund consiliul și comunitatea jurată; răspund, de asemenea, aceia care sub orice pretext instigă și atâtă la violență și neliniște poporul, altfel pașnic; să trăsați ca sarcină consiliului să vă raporteze imediat cînd observă cel dintîi și cel mai mic semn al periclitării siguranței persoanei; la fel și despre cauza care îi dă naștere.

Binevoitorul meu domn! Eu cunosc acest popor; o dispoziție autoritară va face ca instigatorii să se sperie și totul se va reîntoarce pe calea păcii; poporul, care nu știe de ce s-a tulburat, se va calma.

Rămîn cu stimă adîncă servul umil al excelenței voastre.

Jakab Bogdán, prim-notar din Gherla.

Original. Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., nr. 1 076/1848 Foto 12 876—12 883.

¹ Datarea se bazează pe faptul că documentul a fost înregistrat de Guvernul la 7 mai 1848.

171

Cluj, 7 mai 1848

Ó Császári Apostoli Királyi Felsége, Erdély nagy Fejedelme és Székelyek Ispánja leg kegyelmesebb Urunk nevében

Nemes Torda Megye Rendeinek

A hazabéli oláh nemzetbeli lakosok a közelebbről tartandó ország gyűlése némely kérelmeket adni és azok iránt előre értekezni és tanácskozni kívánván, és az e végett Balásfaluval tartandó gyűlés határ napjául az illető két püspökök folyó Május 15^k napját tűzvén ki, ezen gyűlésnek meg tartását a királyi Fő Kormány Szék oly móddal engedte meg: hogy arra a püspökök csupán esperesteiket és némely értelmesebb világi és oláh nemzetbeli egyéneket híhassanak meg. Minthogy azonban közelebbről vett hivatalos tudósításból az esett értésire a Királyi Fő Kormánynak, hogy némely oláh ifják a tudatlan oláh népet bujtogatván és hamis állításokkal ámítván, a falukbeli lakosokat arra igyekeznek bírni: hogy az írt gyűlésre mentől nagyobb számmal jelenjenek meg.

Minthogy pedig oly nagy sokaságú miveletlen népnek ösze sereglését meg engedni nem lehet, ezennel meg hagyatik a nemes megyének: hogy az illető tiszviselők által minden faluban tiltassák meg és réá is ügyeltessenek, hogy oly egyének és papok, kik az illető püspökök által meg hívatva nincsenek, az említett gyűlésre el ne menyenek.

Az Erdélyi Nagy Fejedelemség Királyi Főkormány Szék 1848n Kolosvárt Majus 7n tartott gyűléséről.

Gróf Teleki Józef
G. Lázár László
Fülei István, titoknok

[Rezoluție:]

Vétetett Majus 8án 1848

Határozat: az nap

Haladék nélkül közöltessék ezen rendelés másolatban, külön külön a járásbeli szolga bíró urakkal, oly szoross meg hagyás mellett: hogy ezen rendelésnek pontos telyesülésire, az illetőkkel tudatván a tudatni valókat, főfigyelemmel legyenek, s részökről is pontosan tartsák meg¹.

În numele maiestății sale apostolice și regale, marele principe al Transilvaniei și comite al secuilor.

Către ordinele nobilului comitat Turda.

Națiunea română din țară vrea să se întrunească și să se sfătuiască în legătură cu doleanțele pe care le va înainta apropiatei diete; în acest scop cei doi episcopi au fixat data ținerii adunării de la Blaj pentru 15 mai; Guberniul regal suprem aprobă ținerea adunării de la Blaj cu condiția ca episcopii să-i invite numai pe protopopi și unele persoane laice mai culte din cadrul națiunii române; Guberniul regal suprem aflat din informații oficiale recente, că unii tineri români instigă poporul român neștiutor, îl ademenesc cu afirmații false, iar în unele localități îl îndeamnă să meargă în număr cît mai mare la adunarea amintită; întrucât nu putem permite adunarea unui număr atât de mare de oameni fără știință de carte, ordonăm nobilului comitat să aibă grijă, prin intermediul funcționarilor, să interzică indivizilor și preoților care n-au fost invitați de către episcopii respectivi să apară la adunare.

Din ședința Guberniului regal suprem al marelui Principat al Transilvaniei.

Cluj, 7 mai 1848

Conte Teleki József
conte Lázár László

Fülei István, secretar

S-a primit în 8 mai 1848

Rezoluția din aceeași zi:

Să se aducă la cunoștința juzilor nobiliari din cercuri această dispoziție, în copie, fără întîrziere, cu precizarea de a o face cunoscută tuturor; să se acorde o atenție deosebită îndeplinirii exacte a acestei dispoziții și să se facă totul pentru îndeplinirea ei¹.

Circulară originală. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat Turda. Acte administrative, nr. 643/1848.

¹ Cf. doc. 144 și 150.

alá vettetett, mely nyomozási munkálat még ugyan telyesleg békégezve nincsen, azonban az ide való polgárság e miatt rémülésben lévén és attól tartván, hogy az e miatt felbőszült oláhság az ő meg-szabadítását erőszakkal is el-próbálva, a várost könnyen valami nagy veszélyel fenyegethetné, az ebbéli aggodalmak el-enyésztetése és a fel ingerlett kedélyek le-csendesítése tekintetiből szükségesnek találtatott ezen ügyvédnek innen biztosabb helyrei elvitelére iránt rendelkezni.

Minél fogva intézkedtem is máj napon, hogy az érintett ügyvéd őrizet alatt Marosvásárhelyre kísértetvén, méltóságodnak *holnap után estvefele¹* át adattassék, és ugyan azért méltóságodat ezennel fel-szólítani kívántam: miszerint a kérdéses fogolyi átvéve, ügyekezzék az oda való vár parancsnok ezeredes August György urat, az ide mellékelt hozzája intézett hivatalos levelemek átadása mellett arra bírni, hogy addig is, míg az én, megtanálásom következtében a hazai főhadi kormányzó eő nagy méltóságától ez iránt rendelést vehetne, azon egyént a várba bé-fogadni és további utasításig ott egy szobába őrizet alatt tartani ne terheltessék, ha pedig az érintett ezeredes úr előljárósága egyenes rendelete nélkül ezt tenni vonakodnék, az ilyen esetben méltóságodat föl szólítani kívántam; miszerént a kérdéses egyént a szék házávalamely *illendő, de biztos²* szobába helyhesztesse bé, és tartassa oly szoros őrizet alatt, hogy senkivel is érintkezésbe ne jöjjön addig is, míg ez iránt a további rendelést vehetné, állásáhozi tartásáról gondoskodván, és annak idejében a rea fordított költségekről, az eszközlendő vissza fizetés tekintetéből nem számadást aggyon be³.

An den Herrn k.k. Oberst u. Schloß Commandanten in Maros Vásárhely Georg August von Auerfels

Ein gewisser Franz Mikás, beeideter Advocat, wurde hier wegen offensichtlicher Aufreitung des gemeinen wallachischen Volkes zum Ungehorsam, und wegen des Verdachtes einer gegen die Ungarische Nation angezettelten Verschwörung verhaftet und zur Untersuchung gezogen, welche zwar noch nicht ganz vollendet ist, da jedoch sein hiesiger Aufenthalt in der Nähe so vieler Walachen, — welche vielleicht seine gewaltsame Befreiung versuchen dürften, — bei der hiesigen Bürgerschaft die lebhafteste Besorgniß erweckt hat, daß die Ruhe und Sicherheit der Stadt durch Aufläufe gefährdet werden könnte, so ist es vor der Hand, bis sein ferneres Schicksal nach dem Ergebniß der Untersuchung entschieden werden kann, für nothig erachtet worden, denselben unter sicherem Geleite nach Maros Vásárhely in der Absicht abzuführen, um ihn einstweilen im dasigen Schloße aufzubewahren, weshalb ich mich unter einem in dieser Beziehung, wegen zeitweiliger Unterbringung desselben, in dem Euer Hochwohlgeboren Leitung anvertrauten Schloße an den Herrn Commandirenden Generale wende; da indessen die sichere Verwahrung dieses gefährlichen Individuums sehr dringend ist, befindet sich mich in der Lage, Hochdieselben dientfreudlichst zu ersuchen, auch unter dessen bis die dießfällige nöthige Weisung Euer Hochwohlgeboren von Ihrer unmittelbar vorgesetzten Behörde zu kommen dürfte, dieses Individuum von dem Herrn Oberkönigsrichter Gr. Franz Tholdalagi übernehmen, und die geeigneten Verfüungen treffen zu wollen: daß dasselbe in einen anständigen Zimmer des Schlosses unter Bewachung unterbracht, und demselben jeder Verkehr mit fremden Personen versagt werde. Die geziemenden Verpflegungskosten werde die Provincial Kassa von Zeit zu Zeit vergüten.

An Seine Excellenz den Herrn Commandirenden Generalen Freih. von Puchner.

So wie ich bei meiner persönlichen Anwesenheit in Hermannstadt Euerer Excellenz zu eröffnen die Ehre hatte, daß es wichtige Rüksichten gebiehen, womit der beeidete Advokat Franz Mikas, welcher wegen offensichtlicher Aufreitung des walachischen Volkes zur Widerseztlichkeit und des auf ihm lastenden schweren Verdachtes eine Verschwörung gegen die Ungarische Nation angezettelt zu haben, hier angehalten und zur Untersuchung gezogen wurde, von hier entfernt, und an einen solchen sicheren Ort gebracht werde, wo jeder auch der leiseste Versuch einer etwaigen gewaltsamen Befreiung desselben von Seite seiner Nations Genossen auf das kräftigste hintangehalten werden könne, — eben so muß ich bekennen, daß die seither eingetretenen Umstände die schleunige Ausführung dieser Maßregel unumgänglich erheischen, indem der Aufenthalt dieses Individums in der Nähe so vieler Walachen bei der hiesigen Bürgerschaft eine Besorgniß erweckt hat, daß die Ruhe und Sicherheit der Stadt durch walachische Volkshaufen, welche seine Befreiung versuchen würden, gefährdet werden könne.

Zur Beruhigung der dießfalls aufgeregteten Gemüther ist es daher für rätlich erachtet worden, den genannten Volksaufwiegler vor der Hand, bis sein Schicksal nach dem Ergebniß der Untersuchung entschieden werden kann, unter sicherem Geleiten nach Maros Vásárhely abführen zu lassen, weshalb ich unterm heutigen sowohl dem Oberkönigrichter des Maroscher Stuhls, Gr. Franz von Tholdalagi, den gemessenen Auftrag ertheile, als auch unmittelbar den Herrn Schloß Commandanten Oberst v. Auenfels ersuche, dieses Individuum auch bis dahin, als ihm von Euerer Excellenz die nöthigen Befehle zukommen sollten, von dem Oberkönigrichter übernehmen und in dem seiner Leitung anvertrauten Schloße in einem besonderen Zimmer unterbringen, und dafür sorgen zu wollen, daß dasselbe gehörig bewacht, und vor jedem Verpflegung verwandten Kosten in die Kenntniß setzen zu wollen.

Ich gebe mir daher die Ehre, Eure Excellenz dienstfreundlichst zu ersuchen: den belobten Herrn Obersten zu dieser Übernahme und Unterbringung des fraglichen Individums im gedachten Schlosse ermächtigen, und das Zweckdienliche verfügen zu wollen, damit dasselbe bewacht und an jedem Verkehr mit fremden Personen verhindert werde, und erbitte mich zugleich, von dem diesfalls Verfügten, so wie auch den zu seinem Stande angemessenen Verpflegung verwandten Kosten in die Kenntniß setzen zu wollen.

Klausenburg, am 7-ten Mai 1848

Contelui Tholdalagi Ferenc jude regesc suprem al nobilului scaun Mureș

După cum ați fost informat și domnia voastră, din ordinul Guberniului regal suprem a fost arestat aici în oraș avocatul Francisc [Florian] Micaș, învinsuit de instigarea poporului român și bănuit de complot împotriva maghiarilor; investigațiile au și început, dar ele nu sunt încă terminate; cetățenii orașului sunt însă însăpămați, deoarece se tem că români indignați vor încerca să-l elibereze, chiar și cu forță, punându-i astfel în primejdie; pentru înălăturarea acestei îngrijorări și pentru linistirea spiritelor agitate din oraș am considerat necesară trimiterea deținutului într-un loc mai sigur; de aceea în cursul zilei de azi am și dispus ca numitul avocat să fie mutat sub escortă la Tîrgu Mureș și să fie predat *mîine seară domniei voastre*¹; totodată doresc să vă somez că după ce veți prelua amintitul deținut să-i înmînați scrierea mea alăturateă d-lui Georg August von Auenfels, comandantul cetății de acolo, cu ordinul de a-l primi în cetate și de a-l ține sub pază pînă cînd comandantul suprem îi va trimite noi dispoziții în legătură cu arestatul pe baza adresei înaintate

măriei sale; în cazul în care comandantul cetății ar refuza să-l primească în cetate fără dispoziția directă a generalului, domnia voastră să aveți bunăvoița de a-l ține pe arestat la primărie într-o cameră corespunzătoare, dar sigură²; pînă cînd veți primi noi dispoziții, să-l puneti sub o supraveghere atît de severă, încît nimeni să nu poată lua legătură cu el; să aveți grijă să-i asigurați un tratament cuvenit, iar la timpul oportun să-mi comunicați cheltuielile pentru a vi le putea achita³.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 067/1848. Foto 397—402.

¹ Cuvinte intercalate de guvernatorul Teleki.

² Idem.

³ Idem.

173

Cluj, 7 mai 1848

An den Hermannstädter Bürgermeister

Nachdem ich darüber sichere Kunde erhalten habe, daß Alexander Pap und Johann Buttyán, welche nach vortragenden amtlichen Daten unablässig bemüht sind, das walachische Volk sowohl gegen die Grundherrschaft, als auch die gesetzlichen Organe der Verwaltung zum offenen Widerstand aufzureißen, sich dermalen in der Euerer Wohlgeboren Leitung anvertrauten Stadt aufzuhalten, und die Aufrechthaltung der öffentlichen Ruhe und der Sicherheit der Personen und des Eigenthums dringend erheischt, daß das Treiben ähnlicher Aufwiegler möglichst hintangehalten werde, so fordere ich hiemit Euer Wohlgeboren auf: mit Vermeidung jedes unnöthigen Aufsehens die genannten Individuen, woferne sie sich noch dort aufhalten sollten, anhalten und unter gehöriger Aufsicht nach Maros Vásárhely abführen und dem untereinst dießfalls angewiesenen Oberkönigsrichter Gr. Franz von Tholdalagi überliefern zu lassen; wenn jedoch dieses nicht gelingen, oder etwa Euer Wohlgeboren von der Unaufführbarkeit dieser Maßregel nach den dortigen Ortsverhältnissen im Voraus überzeugt, nicht einmal zur Ausführung derselben schreiten sollten, so weise ich dieselben an, wenigstens diese gefährlichen Männer polizeilich genau überwachen zu lassen, und mir darüber schleunigst Bericht zu erstatten, wohin sich dieselben und in welcher Absicht begeben haben? überhaupt aber mir von dem Vollzug dieser Anordnung ungesäumt Bericht zu erstatten.

Gróf Béldi György Urnak

Mái napon kelt intézkedésemnél fogva a szebeni polgár mesterek kötelességévé tesszem: miszerént jelenleg Szebenben tartózkodó Papp Sándort és Buttyán Jánost, kik az oláh népet engedetlenségre izgattyák, a mennyiben az oda való helyi körülmények azt engedik, minden nyilvánosság kikerülésével fogattassa el, és tiszességes őrizet alatt kísértesse el Marus Vásárhelyre — őket a már innen kellőleg utasított Marus széki fő királybírónak áadván.

Mely intézkedésemről méltóságodat oly meg-találással kívántam értesíteni: miszerént maga részéről arra felügyelni ne terheltessék, hogy ezen intéz-

kedésem, mely a csendesség fenntartására oly múlhatatlan szükséges — telyesítések.

Ez alkalommal méltóságodat még az iránt is bizodalmason meg-találni kívántam: miszerént volt balásfalvi bölcsészet tanár Barnutz Simont — ki jelenleg a szász nemzet jogtanodájában a jog tudományoknak tanulásával foglalkozik, magát eleiben hívatván, és nevemben őt arra figyelmeztetni ne terheltessék, miként ő ellene hiteles személyek által azon vár emeltetett, hogy ő lenne az oláh népnek leg nagyobb izgatója, de mivel hivatalos úton arról vagyok értesítve, hogy ő a népet a balásfalvi közelebb múlt April hó 30dik rendelet ellen tartott gyűlés alkalmával csendesíteni ügyekezett, és nékie lehet főként tulajdonítni, hogy akkor a népcsoport kitörés nélkül el-oszlott, ennél fogva ez ekkor szerzett jó hír nevének meg-őrzése tekintetéből, ha a folyó hó 15dikén Balásfalván engedelem mellett tartandó oláh papság gyűlésére meg-nem hívatiik, az ottani meg-jelenéstől óvja magát, vagy pedig, ha minden a mellett is meg-jelenni mulasztatlannak tartaná, ott ép azon szerepet vigye, melyben a múlt alkalomkor haszonnal működött.

Gróf Tholdalagi Ferencnek

A máj napon és 1067 szám alatt méltóságodhoz bocsátott intézkedésem¹ nyomán, ezennel méltóságodat arra is fel-szólítani kívántam: hogy ha nép izgatók, Pap Sándor és Butyán János Szebenből ne talál oda küldetnének, azokat is a további rendelésig a szék házához bé-helyhesztetni és őrizet alatt tartatni rendelni ne terheltessék².

7/5. 1848.

Domnului conte Beldi György

Conform dispoziției mele de azi i-s-a ordonat judeului primar al Sibiu-lui să-i aresteze pentru instigarea românilor la nesupunere pe Alexandru Pop [Papiu-Ilarian] și Ioan Buteanu, aflați în prezent în acel oraș; în funcție de împrejurările locale să se evite publicitatea și să fie transportați sub escortă la Tîrgu Mureș, pentru a fi predăți judeului regesc al scaunului Mureș, care a și primit dispozițiile necesare în acest sens.

Doresc să comunic măriei voastre această dispoziție cu rugămîntea de a binevoi să vă îngrijîți ca ea să fie îndeplinită întocmai; e mare nevoie de îndeplinirea ei în menținerea liniștii; cu această ocazie vă mai rog confidențial să-l chemați în fața d-voastră pe fostul profesor de filozofie de la Blaj, Simion Bărnău, care se ocupă în prezent cu studierea dreptului la facultatea din Sibiu; să-i atrageți atenția asupra acuzației ce s-a adus împotriva lui de către persoane de încredere, că el ar fi cel mai mare agitator al poporului român; pe cale oficială săt informați însă că Bărnău a fost acela care a încercat să liniștească poporul la adunarea din 30 aprilie de la Blaj, tinută contrar dispozițiilor; tot lui îi revine meritul că poporul adunat s-a împrăștiat în liniște fără a se revolta; el trebuie să-și păstreze renumele cîștiagat acolo; în cazul în care nu va fi chemat la adunarea preoților români de la Blaj, din 15 ale lunii curente, să nu apără acolo; dacă totuși ține neapărat să meargă, să îndeplinească rolul pe care l-a jucat la cealaltă adunare.

Contelui Tholdalagi Ferenc

Conform indicației mele adresate ilustrații voastre în cursul zilei de azi sub nr. 1067¹, doresc să vă rog ca pînă la noi dispoziții să-i țineți sub pază

severă la sediul scăunului pe instigatorii poporului Alexandru Pop [Papiu-Ilaian] și Ioan Buteanu, în cazul că vor fi transportați de la Sibiu la d-voastră¹.

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 068/1848. Foto 403—406.

¹ V. doc. 172.

² Cf. doc. 200.

174

Cluj, 7 mai 1848

Fő Kormányszéknek 1848 Pünkösd hó 7én tartott ülésének jegyző könyvi kivonattyá.

Küküllő megyei fő ispány jelenti¹, miszerént főbíró Földvári Ferenc által, a megyesi várparancsnokságot megianálta, egy székely századnak Dicsőszentmártonba és Ádámosra szállítása végett, de az eredményről még nem tudósítatott; egyszersmind felterjeszti bényei járásbéli szolgabírónak, a Balásfalva környékében mutatkozó forrongásokról tett jelentését².

Azoknak elésorolása mellett, mik az ezen tudósítás mellé zárt szolgabírói jelentésben elé adattak a tartománybeli fő hadi vezér ő nagyméltósága, a hozzá ezen hónap 5kén 5 897 szám alatt bocsátott meg találó levél³ folytán újabban találtassék meg, miszerint noha a Királyi Fő Kormány mind a görög vallású két püspökökhez rendelést tett az iránt, nehogy a folyó hónap 15kén Balásfalván tartandó gyűlésben a meg hívottakon kívül mások meg jelenneknél, minden az Alsó Fejér vármegyei fő ispánnak meghagyta, hogy a rend fenn-tartására ügyelettel legyen, minden azon által a tudatlan és elámított közolához népnek kitörésétől félni lehet, és a hazának csendessége mostan az említett gyűlés kimenetelétől függ, ne terhellessék az írt határnak előtt Balásfalva környékébe elegendő szárnú katonaságot s jelesen a Medgyesen és Erzsébetvárossában lévő székelyeket két ágyúval oda rendelni, s ezen katonaság parancsnokságát az oda rendelt kormányszéki biztossal való egyet értésre utasítani.

Ugyan az említett szolgabírói jelentésben tett eleadásoknak elésorolása mellett a görög szertartású két püspököknek hagyassák meg külön rendelésekből, hogy a fenn említett gyűlésben az elnökséget magok folytatván, azt más-nak adatni ne engedjék és a gyűlésbe mást, mint akik a Királyi Fő Kormánynak rendelésében oda meg hívatni engedtettek volt, ne bocsássonak, s e célból a gyűlést nem kunn szabad ég alatt, hanem benn a templomban tartásá, s ottan a felvezető tárgyakat illő rendel folytatassák, a kitörő rendetlenség esetében pedig az oda rendelt fő kormányi biztos B. Bánfi Miklóssal egyetértve, a gyűlést oszlassák el⁴.

Továbbá a most említeti B. Bánfi Miklósnak is minden a fő hadi vezérhez tett megtalálás, minden a püspökökhez intézett rendelés íratassák meg, oly utasítással, hogy a katonaságot illő mérséklettel igyekezzék használni, s az erőszakos fellépésre csak akkor rendelye, mikor a népnek másikacsal ellenszegülését tapasztalja.

Mivel pedig könnyen hinni lehet, hogy a fenn említett szolgabírói jelentésben kinevezett izgatók unszolására szerfeleit sok nép gyülekezend Balásfaluvarára, a közelebb eső törvényhatóságoknak, úgymint Küküllő, Thorda, Kolos vármegyéknek, Aranyos széknek, Medgyes, Szászsebes és Szászváros széknek

annak tudatása mellett, hogy az oláh nemzet által a közelebb tartandó ország gyűlésére béké adandó kérelmek felett való értekeződés és tanácskozás végett a Királyi Fő Kormány meg engedte, hogy a mindenkit görög vallású püspököket, magok esperestyeiket és némely más értelmesebb oláh nemzetbeli egyéneket folyó hónapjára Balásfaluval összve gyűlhessemek, mivel megtörténetük, hogy némely nyughatatlan egyének izgatása által több számú emberek gyülekezendenek összve, s oly nagy sokaság formálódik, mely miatt rendes tanácskozás nem folyhat, de más rosz következéstől is tartani lehet, erre nézve magok megyéikben és székeikben az illető tisztek által vigyázottanak, nehogy az említett balásfaluvi gyűlésbe az esperesteken kívül mások, akár papok, akár világi rendűek ollyanok, kik a püspökök által híva nincsenek, ne menntenek.

Végre a köznép bujtogatása meg akadályoztatása tekéntetéből, valamint Alsó Fejér vármegyének a rögtön törvény használása közelebbről meg engedtetett, úgy azt Küküllő vármegyének⁵ is meg engedendőnek látván a Királyi Fő Kormányszék, az ez iránti szükséges rendelések megtétele végett a jelen béravány az illető közbátorságot tárgyaló osztálynak jegyző könyvi kivonat mellett által adatik.

Istvánffy Pál, titoknok

Extras din procesul verbal întocmit în ședința Guberniului din 7 a lunii iunie 1848

Comitele suprem din comitatul Târnava a raportat¹, că prim-judele [nobiliar] Földvári Ferenc s-a adresat comandanțului cetății din Mediaș pentru a detașa o companie de grăniceri secui la Târnăveni și Adămuș, dar pînă acum n-a primit nici un răspuns; totodată a înaintat raportul judeului nobiliar din plasa Biia despre agitațiile ce s-au manifestat în jurul Blajului².

Alături de enumerarea acelora ce au fost prezentate în raportul judeului nobiliar, alăturat acestei înștiințări, măria sa comandanțul suprem teritorial să fie informat din nou, ca și în scrisoarea nr. 5 897 ce i-a fost adresată în ziua de 5 a acestei luni³, că deși Guberniul regal suprem a cerut celor doi episcopi de rit grecesc să nu se prezinte la adunarea de la Blaj din 15 mai decât cei invitați, iar comitelui suprem din comitatul Alba de Jos i s-a ordonat să supravegheze menținerea ordinii, totuși ne putem teme de o revoltă a poporului român de rînd, neștiutor, dacă va fi ademenit; fiindcă liniaștea patriei depinde acum de modul cum se va desfășura amintita adunare, [domnia sa] să binevoiască a trimite armată suficientă în împrejurimea Blajului; mai precis să disponă detașarea grănicerilor secui de la Mediaș și Dumbrăveni cu două tunuri și să ordone totodată comandanțului lor să conlucreze cu comisarul gubernial trimis în acest sens la Blaj. Li se vor da de asemenea dispoziții celor doi episcopi de rit grecesc, să prezideze amintita adunare; să nu cedeze această funcție altora; să nu permită a se prezenta decât aceia care au fost invitați de Guberniul regal suprem; să nu se țină adunarea afară sub cerul liber, ci înăuntru, în biserică; să se dezbată problemele în ordinea cuvenită; să dizolve adunarea în înțelegere cu comisarul gubernial b[aron] Bánffy Miklós delegat acolo⁴, în eventualitatea că s-ar produce dezordini.

Inștiințarea trimisă comandanțului suprem și dispozițiile date episcopilor se vor aduce și la cunoștința b[aron]ului Blajului Bánffy Miklós cu precizarea că va folosi armata și va ordona acțiuni de represalii cuvenite numai în cazul în care ar observa o împotrivire îndîrjită a poporului.

Este foarte posibil ca la Blaj să se adune o mare mulțime în urma agitațiiei instigatorilor, de care s-a pomenit și în sus-numitul raport al judeului nobi-

iliar. De aceea, se vor aduce la cunoștința autorităților mai apropiate și anume celor din comitatele Tîrnava, Turda și Cluj, precum și celor din scaunele Arieș, Mediaș, Sebeș și Orăștie următoarele: Guberniul regal suprem a permis episcopilor ambelor religii de rit grecesc să se adune în 15 mai la Blaj împreună cu protopopii lor și cu cîțiva cetăteni mai luminați ai poporului român pentru a se sfătuui asupra petiției pe care o va întâmpina națiunea română apropiate diete. S-ar putea întîmpla însă ca în urma agitațiilor instigatorilor să se adune o mare mulțime. Din această cauză există probabilitatea desfășurării consfătuirii într-un mod necorespunzător. Ne putem teme și de alte urmări negative. Iată de ce aceste autorități vor avea grija cu ajutorul dregătorilor ca în afara protopopilor să nu plece nimenei la adunare din comitatele și scaunele lor, nici preoți, nici persoane laice, dacă nu au fost invitate de către episcopi.

În sfîrșit, pentru a împiedica agitarea poporului de cînd, Guberniul regal suprem a permis introducerea statariului și pentru comitatul Tîrnava, la fel ca și pentru comitatul Alba de Jos⁵. În vederea luării măsurilor necesare prezentul act va fi înaintat și predat comitetului pentru menținerea liniștii însoțit de un extras din acest proces-verbal.

Istvánffy Pál, secretar

Extras original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 003/1848. Foto 1 575—1 579.

¹ V. doc. 156.

² V. doc. 135.

³ V. doc. 116.

⁴ Cf. doc. 144, 150 și 171.

⁵ Cf. doc. 149 și 157.

175

Budapest, 7 mai 1848

Arad vármegye Egyetemének

A Gyulavarsándi esetről¹ tett jelentés folytán utasítom a hatóságot, hogy a leginkább lázongó helyre fordítva teljes erejét; mivel ha a legveszélyesebb helyen állították helyre a rend, más helyeken a zavargás kiütése már ezáltal megelőzhető. Egyébiránt jó sikert várok a hatóság azon céllányaos rendelkezésétől, mi szerényen a népet felvilágosítandó, küldöttség kíséretére katonaságot rendelt; s reményem, hogy ily úton az egész megyében helyre fog a rend állítatni s folyvást meg fog őriztetni.

Kelt Budapesten, Május 7. 1848.

Belügyminister Szemere Bertalan

Adunării generale a comitatului Arad

Pe baza raportului despre evenimentele din Vărșandy², ordon dregătorilor să-și concentreze toate forțele înspre acest loc, care e cel mai agitat; dacă se restabilește ordinea în locul cel mai periculos, se poate preveni izbucnirea

țulburărilor în alte localități; de altfel aștept rezultate corespunzătoare și eficiente de pe urma măsurilor luate de autorități; ele prevăd ca delegația trimisă pentru lămurirea poporului să fie însoțită de militari; sper că pe această cale ordinea se va restabili și se va menține în continuare.

Budapesta, 7 mai 1848

Szemere Bertalan, ministru de interne

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat Arad. Acta congregationum, nr. 864/1848. Concept. Arh. St. Budapest, Fond. Az 1848—1849-i Miniszterium Levelfár. Belügyminiszterium, nr. 291/1848. Foto 21 695. Publicat de Ember Győző, Iratok, p. 207.

¹ Cf. doc. 143, 177, 178 și 270, vol. II; doc. 12 și 84.

176

Sibiu, 7 mai 1848

Laut hohen Erlasses des Kriegs-Ministeriums von 20-ten April I. J. Nr. 645—M.K. haben Seine Majestät der Kaiser zu befehlen geruht, daß der Schwur der Armee auf die Verfassung in den Fahneneid aufgenommen werde.

In Folge dieses Allerhöchsten Befehls ist in der durch das Dienst-Reglement 2-ten Theil dermalen vorgeschriebenen Eidesformel nach den Worten „Wir schwören u.s.w. treu und gehorsam zu sein“ der Ausdruck einzuschalten: „die Verfassung zu beobachten und zu beschützen“.

Hiernach ist die gedachte Eidesformel in allen Reglements und Dienst-Exemplare, wo sie vorkommt, zu rectificiren, und der Militär-Eid von nun an bei allen Musterungen, Revisionen, Assentirungen und überhaupt allen Gelegenheiten, wo derselbe abgenommen wird, in dieser Fassung zu leisten.

Hermannstadt, am 7. Mai 1848.

Anton Freiherr v. Puchner

Feldmarschall-Lieutenant und Kommandierender General

Publicat de Kővári László, Okmánytár az 1848—49-ki erdélyi eseményekhez, Cluj, 1861, p. 9.

177

Sibiu, 7 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf, Királyi Kormányzó Ur!

Folyó év Aprilis 26-án excellentiádhoz legalázatosabban tett jelentésem¹ összekötésében sietek nagy méltóságodat mély tisztelettel tudósítani: miszerént anyaszentegyházom szertartása szerént megtörténvén Karlovicon püspök-ké való béavatásom az atyáskodó és leg kegyelmesebb fejedelmünk kegyéből nyert püspökségembe és szebeni lakhelyembe folyó hó 6án megérkeztem.

Mellyre nézve folyó év februarius 10-én 725 udvari szám alatt hozzáam intézett kegyes udvari rendelet következtében legalázatosabban kérem excel-

lentiadat, miszerént püspöki hivatalombani beiktatásom végett szükséges rendeléseket meg tenni kegyeskedne.

Hódoló mély tisztelettel maradván excellentiadnak legalázatosabb szolgája

Nagy Szebenben, Maius 7én 1848

Saguna András püspök

Preamărite domnule conte guvernator!

În legătură cu raportul meu înaintat excelenței voastre în ziua de 26 aprilie a.c., mă grăbesc să înștiințez pe măria voastră, cu adincă umilință, că după ce am fost sfinit în funcția de episcop la Karlowitz în spiritul ceremoniei bisericii mele și prin gratia milostivului nostru domn, am sosit în dieceza episcopală și în reședința mea din Sibiu la data de 6 a lunii curente¹.

În legătură cu aceasta rog pe excelența voastră să binevoiască a lăsa măsurile necesare introducerii mele în funcția de episcop, conform ordinului milostiv ce mi-a fost adresat în 10 februarie anul curent sub. nr. 725.

Rămîn cu stimă adincă sluga supusă a excelenței voastre.

Sibiu, 7 mai 1848

Andrei Saguna, episcop

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1146/1848. Foto 502.

¹ V. doc. 212, vol. II.

178

Oradea, 7 mai 1848

Méltóságos Báró, Cultus Minister Úr!

Fő tisztelelendő Aaron Tivadar címzetes kanonok, ki egyházi megyémből eddig a királyi egyetem könyv nyomdája mellett mint görög egyesült egyházi és oláh könyvek vizsgálójá 600 pengő forint évi fizetéssel alkalmazva volt, a censura eltörültetvén, minden alkalmazás nélkül maradván, fizetése is meg szüntetettetvén, miután rang és érdemeihez képest jelezleg egyházi megyémben alkalmazást üresedés hiányában nem nyerhet, méltóságodat teljes alázattal kéröm hogy őtet ministeri közoktatási osztályban kegyesen alkalmazni méltóztassék, erre indokul szolgálhat az ő képessége, miután életének leg nagyobb részét mint gymnasiumi tanító, utóbb igazgató és könyv bíráló a tanulmányokban töltött; e felett dicséretes jellege, szelídseg és kedves maga alkalmazása, különösen pedig a számos oláh nép művelődése eránti buzgalma.

Ki egyébbiránt kegyeibe ajánlott maradok Nagyváradon, az 1848ik évi május hó 7én.

Méltóságodnak alázatos szolgája

Erdélyi Vazul, nagyváradi görög egyesült püspök

Preamărite domnule baron ministru al cultelor!

Respectabilul domn Teodor Aaron, titular al capitlului din eparhia mea bisericească, a fost angajat pînă în prezent ca supraveghetor al cărților bisericești greco-catolice și în general al celor românești pe lîngă tipografia universității regești, cu un venit de 600 florini anual. După suspendarea cenzurii a rămas fără serviciu și salar.

Întrucît în lipsa unui loc vacant în eparhia mea bisericească nu poate să obțină momentan o slujbă corespunzătoare rangului și meritelor sale, vă rog, excelența voastră, cu cea mai adîncă umilință, să binevoiți a-l angaja în Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor; pregătirea și capacitatea îl recomandă pentru o astfel de funcție; cea mai mare parte a vieții lui și-a consacrat-o studiilor, fiind mai întîi profesor de gimnaziu, iar mai tîrziu director și cenzor de carte; în afara de aceasta, se caracterizează printr-o comportare lăudabilă, prin blîndețe și prin preocuparea de a contribui la cultivarea numerosului popor român.

Rămîn sluga supusă și mă recomand bunăvoinței excelenței voastre

Oradea, 7 mai 1848

Vasile Erdeli, episcop greco-catolic din Oradea

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—1849-i Miniszterium Levéltár. Vallás és közoktatásügyi Miniszterium, nr. 531/1848. Foto 12 806—12 807.

179

Blaj, 7 mai 1848

Felséges Királyi Fő Kormány Szék!

Nemes Kolos megyében fogva tartott ügyvéd Mikes Ferencnek szabadon bocsáttatását esdő kérelemlevelet aláírva a helybéli fiatal papság és tanoló ifjúság sajátkezű neveivel e káptalan azon folyamodással vevén át, mi szerint azt a felséges Királyi Fő Kormányszék elébe mozdítsa; ezennel méltányolva és szívére vevén az üget, mély alázattal kéri e káptalan ezen mély tisztelettel ide fogott kéreménynek felvételét s annak a felséges Királyi Fő Kormányszék hathatós és kegyes intézkedése általi sikerítését. Mély tisztelettel maradván a felséges Királyi Fő Kormány Széknek alázatos szolgái

Balásfalva, majus 7kén 1848

A balásfalvi káptalan
Mánfi István, jegyző

Mărite Guberniu regal!

Capitolul a preluat cererea semnată cu îscălituri proprii de către tînăra preoțime și de către tineretul școlar din localitate, prin care se cere eliberarea avocatului Francisc [Florian Micaș], deținut în comitatul Cluj. Fiind solicitat să o înaintez maritului Guberniu regal, Capitolul a satisfăcut rugămintea. În consecință roagă maritul Guberniu regal cu adîncă umilință să ia în consi-

derare cererea anexată aici cu profund respect și printr-o dispoziție grațioasă să-i dea o rezolvare favorabilă.

Rămîn cu profund respect sluga supusă a măritului Guberniu regal.

Blaj, 7 mai 1848

Capitlul din Blaj.
Manfi Ștefan, notar.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 293/1848. Foto: 1 718—1 719.

180

Păuliș, 7 mai 1848

A nagyváradi kerületben lévő görög nem egyesült oskolai helybeli Igazgató és Tanító Uraim!

Engedvén a közoktatási és Vallási Minister úr azon számos felterjesztéseknek, melyek a tanintézetek igazgatosságai és tanuló ifiúságról közelebbről hozzá juttattak, hogy mind a szülék a hazának mostani idejében megnyugtassanak, mind a tanítók a jövendő tanrendszer előkészítésében a menyibben fel fognak szólíttatni, közre munkálhassanak — azt rendelte: hogy a gimnasiumok, lyceumok, académiai, collegiumok és egyetem a tanuló ifiúságot az iskolai év vége előtt is, mihelyt a tanárok bevégzik tanítmányait, bocsássák el.

Ennél fogva köteleségemnek tartotam helybeli igazgató és tanító urakat oda utasítani, hogy ezen rendeletet ösztönül vévén, a tanítmányok minél előbbi bevégzésére, egyszersmind intvén az ifiúságot a szorgalmatoságra is próbártének mint a főfelügyelő úr, mint pedig általam nem sokára megrendelendő határnapon, a mint azt már is circuláltam, elkészülve légyen. Szokott hivataloságal maradván

Paulison, május 7-én 1848.

Nagyváradi tanodák igazgatója

Domnilor directori și învățători ai școlilor ortodoxe din
localitatele aparținătoare circumscriptiei Oradea

Dl. ministru al instrucțiunii și cultelor a luat în considerare numeroasele memorii înaintate recent de către direcțiunile instituțiilor de învățămînt, precum și de către tineretul școlar; de aceea, pentru a liniști părinții în starea actuală a țării și a da posibilitatea învățătorilor să contribuie la pregătirea viitorului sistem de învățămînt, dacă vor fi solicitați, a ordonat încheierea cursurilor la gimnaziu, licee, academii, colegii și universități; tineretul studios va fi deci trimis acasă imediat ce profesorii vor termina predarea lecțiilor, înainte de sfîrșitul anului școlar.

Consider ca o obligație a mea să îndrum pe domnilor directori și învățători: a socoti acest ordin ca un îndemn la încheierea grabnică a cursurilor școlare; a stimula silința tineretului pentru a fi pregătit la probe într-un termen

scurt, care se va stabili curînd de către dl. insepctor general și de mine, conform circularei date de subsemnatul.

Rămîn cu poziția oficială obișnuită.

Păuliș, 7 mai 1848

Directorul instituțiilor de învățămînt din Oradea

Original. Arh. St. Arad. Fond. Corespondență Constantini 1847—1849, f. 170.

181

Șimleu Silvaniei, 7 mai 1848

Méltóságos Királyi Biztos Úr!

Méltóságodnak folyó hó 5ről hozám intézni méltóztatott parancsát¹ ma tisztielvén, azonnal a szamosujjaki, csorai és burszai papokat — kik ellen a megyei első allispány úrmak azon panasza van, hogy azok híveiket el tiltani merték volna, miszerint a megyei választmány azon törvényes rendeletének, mellynél fogva minden helységben többen a jó rend és béke fenntartására es-küvel kötelezni magokat rendeltetik, ne hódoljanak — előmbe parancsoltam személyesen, tetteikról szoros számadást kérődő, és a szükséges és hatós intést és utasítást adandó. Azomban amint szeretem hinni, hogy ezen papok is nem izgató szándékból s rosz lelkűségből hibázhattak, úgy reményleni, hogy eddig is tett és téjendő intézkedéseim következtébe, a köz csend és béke fenn tartására papjaink, amint eddig, úgy ezután is telyes erejökből a néprei minden be folyásokat használni és gyakorolni fogják; mert én életemnél is jobban szeret-vén hazámat és jó királyomat, minden kinék, de nevezetesen egy ollyan pa-punknak, aki édes hazánk köz jó léte és boldogsága ellen szándékoson mű-ködne, kérlelhetetlen ellensége leszek.

Amenyibe pedig tisztalet paranosának azon ágát illeti, mi szerént méltó-ságod királyi telyes halalmú biztosnak lett ki neveztetését minden szilágyi oláh helyiségek papjainak és községeknek tudomására jutassam: van szerencsém alá-zatoson jelenteni, hogy már én ezt meg előzni bátorkodtam folyó hó 4én ez iránt esperestyeink által kör levelemmel, az egész szilágysági papjaink és általuk népünkhez intézkedvén. Melly alázatos jelentésem mellett alázatos tiszte-lettel öröklök méltóságodnak alázatos szolgája

Szilágy Somlyón, május 7én 1848

Sterka Sulucz Sándor,
Szilágysági görög catholicus püspöki helyettes

Mărite domnule comisar regal!

Am îndeplinit azi ordinul măriei voastre din 5 a lunii curente¹ și am chemat personal în fața mea pe preoții din Someș Uileac, Deleni și Bîrsău Mare. Domnul prim-vicecomitic a depus plângere împotriva lor, că ar fi îndrăznit a le interzice enoriașilor să se supună acelei dispoziții legale a comitatului comitatens, prin care se ordona ca în fiecare localitate să răspundă mai mulți, sub prestare de jurămînt, de menținerea ordinii și liniștii. Le-am cerut socoteală riguroasă despre faptele lor. L-am avertizat în mod corespunză-

tor și eficient și le-am dat indicații. Cu toate acestea, eu cred că acești preoți nu au greșit cu reavoință și cu intenții agitatorice. De altfel sper că în urma demersurilor mele, pe care le-am făcut pînă acum și le voi face în viitor, preoții noștri vor folosi toată influența și vor exercita întreaga lor putere asupra poporului pentru a menține liniștea și ordinea, la fel cum au procedat în trecut și cum vor face și de aici înainte. Deoarece eu îmi iubesc patria și pe bunul meu rege mai mult decît viața, voi fi dușmanul neîndupăcat al tuturor, dar mai ales al acelor preoți care ar acționa împotriva bunăstării și fericirii generale a țării noastre dragi.

În ceea ce privește acea parte a onoratului dvs. ordin de a aduce la cunoștință tuturor preoților și comunităților din localitățile române din Sălaj numirea măriei voastre în funcția de comisar regal plenipotentiar, am onoarea a vă raporta supus, că eu am îndrăznit să fac aceasta în prealabil, prin circulația mea din 4 a lunii curente adresată protopopilor și preoților noștri din întregul Sălaj și, prin ei, poporului nostru. În încheierea raportului meu respectuos rămîn sluga supusă a măriei voastre pe veci devotat,

Simleu Silvaniei, 7 mai 1848

Alexandru Sterca-Șuluțiu,
vicarul episcopal greco-catolic din Sălaj.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Actele comisarului guvernamental Wesselényi Miklós.

¹ V. doc. 140.

182

Sibiu, 7 mai 1848

In Briefform

Herrn Georg von Klosius in Kronstadt

August von Roth " "

Karl Maager " "

Wilhelm Lang, Reußmarkt

Mediasch:

Grundboden Verwalter, Andreas Schuster

Praesidial Secretair, Johann Gierling

Schäßburg:

Stadthauptmann Carl Roth

Forstmeister Johann Graf

Schenk:

königl. Richter Michael Schmidt

Reps:

Prediger Johann Krauss

Ingenieur Martin Schuster

Mühlbach:

königl. Richter Samuel Meister

Ingenieur Michael Joseph Hahn

Leschkirch:

königl. Richter: Fr. Conrad
Holzmengrer Pfarrer Carl Herberth.

Bistritz

Müller M. Franz. Stadthauptmann
G. A. Mauksch Apotheker
Ant. Theil Treppener Pfarrer
bef. Walter
J. Schneider
C. Schneider.

Die Gegenwart, so reich an außerordentlichen Ereignissen mit unberechenbaren Folgen, veranlaßte mich bereits zu wiederholten malen, außer den verfassunsmäßigen Universitäts-Sitzungen, noch andere vertrauliche Versammlungen zu veranstalten, um über wichtige, die Nation betreffende Angelegenheiten die Meinungen einsichtsvoller und patriotisch gesinnter Männer, im wechselseitigen Ideen-Austausch zu vernehmen, und zum Wohle der Nation zu benützen, — ich mußte jedoch bedauern, wegen räumlicher Entfernung mich bei dieserlei Versammlungen lediglich auf hier anwesende Patrioten beschränkt zu sehen. Dieser Umstand, verbunden mit den für unser Volk sich immer ernster, wichtiger und folgenreicher gestaltenden Zeitverhältnissen, läßt mich nun den Wunsch nicht länger unterdrücken, nebst Anderen auch Sie an einer solchen berathenden Versammlung Theil nehmen zu sehen. Überzeugt von Ihrem warmen Patriotismus und von Ihrer Bereitwilligkeit, jedes Opfer gerne zu bringen, wo es gilt Ihrer Nation zu nützen, ergeht daher meine Einladung an Sie, sich, woferne es übrigens Zeit und Umstände gestatten, hieher nach Hermannstadt zu begeben, um Mittwoch als den 17ten May L.J. an einer Versammlung der angedeuteten Art An-Theil zu nehmen. Welcher Einladung ich nur noch den Wunsch befüge, daß sich auch andere einsichtsvolle Freunde unseres Volkes aus Ihrem Kreise anschließen, und zur allgemeinen Verständigung über die hochwichtigen Aufgaben der Zeit beitragen möchten, indem mir und der Versammlung gewiß jeder wahrhafte Patriot willkommen seyen wird.

Hermannstadt, den 7-ten Mai 1848

Concept. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comițiale, nr. 619/1848. Foto. 5 745—5 747.

183

Sibiu, 7 mai 1848

Dem Mühlbacher Königsrichter!

Je mehr man hier die Überzeugung gewonnen zu haben glaubt, daß keine Garantie für Bedingungen, unter welchen sich die Sächsische Nation für die Union Siebenbürgens mit dem Königreich Ungarn aussprechen könnte, vorhanden sind, vielmehr eine unbedingte Union, welche der Sächsischen Nation den Untergang verheißt, beabsichtigt wird, desto mehr hat man sich hier bewogen gefunden, sich gegen die Union auszusprechen, — und dieser Ansicht sind auch die Stimmführer der Nations Universität beigetreten.

Was ich E.W. in Erledigung des Berichtes vom 4ten d.M. hiemit erwidere.

Hermannstadt, den 7. Mai 1848

Salmen

Concept. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Comițiale, nr. 624/1848. Foto 5 764—5 765.

Cluj, 7 mai 1848

Költ 1848 Pünkösdi hó 7.
 beadatott 1848 Püskösdi hó 9.
 előadatott 1848 Pünkösdi hó 11.

Idei ⁵⁷⁸⁹
u. 154 szám alatti rendeletnél fogva fő kormányi biztosá kineve-

zett gróf Béldi Ferenc¹ a borsai rendetlenségek iránti eljárásáról következő tu-dósítást teszen: miszerint maga mellé felvévén tollvívőül az országos korlátok úr által a végre kirendelt fő kormányszéki fogalmazó gyakornok Bíró Lajost, folyó hó 3kán Borsára a katonasággal majdnem egyszerre kiérkezett, hol is előbb a katonaság részére kívántató élelemről rendelést tevén, a birtokosságot összehívatta, s annak, valamint az ottani ev. református és görög egyesült hitű lelkészek kihallgatása után, miután az eddig történekről értesült volna, és az engedetlenségre izgatókat kipuhatalta, ezeket, a helység elsőbb gazdáiból álló összesen tizenkét egyént a jelen volt megyei főbíró gróf Wass Sámuel közben-jöttével elfogtván, s ugyanezeket a nagy számmal összesegregált helybeli la-kosokkal együtt a törvényes rend megzavarásával elkövetett hibás lépésekőről értesítvén, és engedelmességre felszólítván, az ingerülséget és átalkodottságot már oly magas fokra hágottnak találta, miszerint ahelyett, hogy intései és felszólításaira figyelmezték és hibáikat átlátva engedelmességre hajlandók let-ték volna, még a nekik adott intés, általuk tetti ellenvetések s azokra viszán-zott feleletek közben mind inkább felingerődtek, az engedelmességet nem csak megtagadták, hanem még az elfogottak kibocsátását is vakmerőn követelték, legmagyobb zaj és kiáltás között azt nyilvánítván: hogy az elfogottak ki nem bocsásásáig az udvarról eltávozni nem fognak. E nyilvánítás után komolyabb lépéseket tenni annyival inkább tartotta kötelességének, mivel e vidéki úrbé-res osztály között a katonaságnak Drágban semleges állása után elterjedt azon balvélemlényt, mintha a katonaság csak néző s nem tevékeny szerepet játsza-nék, sőt magának a népnek erőszak elleni biztatása végett lenne kiküldetve, a rendbontók között annyira elterjedve láttá, miszerint a mintegy 60—70 fegy-vertelen ember a felállított egész század katonasággal szembe a foglyok kiszá-badítását emlegetve fenyegetőzni merészelt, — a kapukat felnyíltatta s az em-bereket az udvarból rogtóni eltávozásra szólította fel, mire ezek a dolog komolyabb alakra átváltozását észrevéve azonnal eltávoztak. Ezután az el-fogott, valamint a kinyomozás rendén napfénnyre jött főbb engedetlenkedőket kihallgatván, és kikérdeztetésük alatt vakmerő átalkodottságuk nyilvános jeleit tapasztalván, merényökhez mértékelten megfenyítette; ezen érélyes fellépés s azon bizonytalanságnál fogva, mellyben az elfogott főbb vezetők megfenyítte-tésük után is szabadon nem bocsáttatva állottak, továbbá azon körülmenynél fogva is, hogy az egész vidék a dolog kimenetelét várva egész helyiségenként Borsára seregvén, s a komoly fellépés elleni ellenszegülés hiú voltát átlátván, a rendbontó merényekreit szándékától lehangolatva, s leginkább pedig a kato-naságnak a köznép által érezhetőleg nem kevés költséggeli tartása által a dol-gok olly kedvező fordulatot nyertek, hogy négy napi fáradozás után a borsai la-kosok magukat a törvényes rend s engedelmességre visszatérni hajlandóknak nyilvánítván, az engedetlenek ezen óhajtott rendre térelést jövendőre biztosítás végett olly feltételel fogadta el, hogy az úrbéri viszonyok kiegyenlítése iránt a közelebbi országgyléßen alkotandó s őfelségi által szentesítendő törvénycik-kek életbe léptetéséig az úri szolgálat iránt eddig fennálló törvényes rend fenn-

tartására nézve néhány tchetősebb gazdák felelősséget s kezességet vállaljanak személyök s minden vagyonukkal, mint az ide mellékelt egyezmény levélnél fogva biztosítatni kívánta, mi megtörténvén, a foglyokat, kik a falusiakat nem annyira izgatták, mint helyesebben kifejezte a több vidéki faluk példája követésére egymást reábeszélték, elbocsájtotta. Hasonló történt a szomszéd gyulai és csomafái lakosokkal is, kiket Borsára áthívatván a görög egyesült hitű kerületi esperest segítségével s reá beszélessel az ide mellékelt biztosítás mellett törvényes rendre visszatéríteni sikerült. Ezen eljárása folyama alatt földünk népének azon süllyedt és el erkölcsstelenedett állásának tapasztalására jutott, miszerint minden ésszerű felvilágosítás s reá beszélésre is vak átalkodottságából visszatéríni nem lehetett s ez eredményi is nem a békés reá beszélésnek, hanem érezhető komolyabb fellépésnek kell tulajdonítni, melly szomorú állás oka főleg abban rejlik, hogy őket felvilágosítandó lelkészek részegeskedésük s tudatlanságuk miatt előttük tekintéssel nem bírnak, melly szomorú körtülmény tekintetéből a Királyi Fő Kormány figyelmét a honunkban hiányzó népiskolák létesítésére felhívja.

Miután fenn írt főkormányszéki biztos megbízatását teljesítvén nemesek a borsai, hanem a gyulai és csomafái engedeilelen lakosokat is tartozó engedelmességre téritette, engedelmességre térésöket bizonyító kötlevelek nemes Doboka megyének a levéltárban megtartás végett küldessenek át. Ezen tudósítása pedig a főkormányszéki biztosnak nemes Doboka megyei igazgató főbírájának $\frac{5\ 789}{u.\ 154}$, $\frac{5\ 790}{u.\ 155}$, és $\frac{5\ 904}{u.\ 169}$ számok alatti tudósításaival együtt urunk őfelségének olly alázatos jelentés mellett küldessék fel, hogy miután a Királyi Fő Kormány az igazgató főbíró fennebbi tudósításiból, úgy más ide felhatott tudósításokból azon meggyőződést merítette: miszerint minden helyiségek, melyek az úri szolgálatot egyszerűen megtagadták, mindig ugyanazon alkalmmal a majorság földekből foglalásokat is megkísérteni elég vakmerők voltak, sőt Borsán még azon merészsgére is vetemedtek, hogy egy egészen idegen járásbeli faluból pénzen fogadott dolgosok előzése által, más helyiségekben pedig, úgy mint Gyulában és Csomafáján (Borsa szomszedságában) a béres cselédeknek gázdáik odahagyására lett megeskete és nem telyesítés esetére öléssel fenyegetése által, továbbá a valóság majorság földön és telken lakóknak is a szerződés szerint tartozó szolgálatieltől eltartóztatása által, a személy és vagyon bátorág veszélyeztetésére vetemedtek, az illyetén személy és vagyon bátorágat egyaránt fenyegető veszélyt akárm áron eltávolítani, és a jó rendet és közbátorágat fennírtani minden kormánynak legszentebb kötelessége lévén, $\frac{5\ 904}{u.\ 169}$ idei szám alatt kolozsvári tábornagy Gallbrunn Ádám felszóllítatott elnöki levél által² egyfelől az iránt, hogy a közcsend és bátorág helyreállítására kiküldött katonai parancsnokokat utasítsa arra: miszerint ha a katonai segedelem csupán a megtagadott úri szolgálatok további folytatása eszközösére is szollítratnék fel, az illető polgári biztos megtalálására azonnal segedkezéket nyújtani kötelességeknek ismerjék, mivel az illyetén szolgálatbeli megtagadás csak előhírnöke és palástja a célba vett több erőszakoskodások és merényleteknek, és ő felsége legkegyelmesebb parancsai vakmerő megszegése iránti törekvéseknek, és mivel a köznép el van hitetve arról, hogy a katonai erő inkább csak elijesztésére és nem szilárd rendre utasításra használtatik, másfelől pedig felszóllíttatott az iránt, hogy a Borsára küldött katonaság parancsnokához intézkedést tegyen arra nézve is; miszerint ha a fennírt kormányi biztos által megtaláltatnék, hogy a Borsától 1/2 órányi távolságra fekvő Gyula

és Csomafája nevű kis helyiségekre is szálljon ki, azt minden vonakodás nélkül teljesítse.

Melly intézkedések urunk ő felségének olly alázatos kérelemmel jelentessének fel, hogy miután a Királyi Fő Kormány fennebbi megtalálásainak a fennebbi helyiségek törvényes engedelmességre térése által kívánt eredménye lett, az e Nagy Fejedelemségen állomásoszó katonai parancsnoknak maga útján kegyelmesen utasítást méltóztassék adni az iránt, hogy a polgári biztosok felszólításaira minden segéd kezeket nyújtsanak a közösend és béké fenntartására.

Báró Bornemisz^a

Dat în 7 a lunii rusalilor 1848.

Inaintat în 9 a lunii rusalilor 1848.

Prezentat la 11 a lunii rusalilor 1848.

Conform ordinului nr. 5 789/154 a.c., contele Beldi Ferenc¹ a fost numit în funcția de comisar gubernial suprem. Domnia sa raportează următoarele cu privire la metodele folosite cu ocazia dezordinilor de la Borșa: a luat cu el pe Bîró Lajos, concepist practicant la Guberniu și a sosit la Borșa în ziua de 3 l.c., aproape în același timp cu ostășimea; aici a luat mai întâi măsuri privind aprovizionarea cu alimente a armatei; apoi a convocat și a audiat nemeșimea, precum și pe preotul reformat și pe cel greco-catolic din localitate; lămurindu-se astfel asupra celor întâmpilate și descoperindu-i pe instigatori, a dat dispoziții pentru arestarea acestora; cu ajutorul prim-judeului nobiliar, contele Wass Sámuel, au fost arestați 12 oameni; toți fac parte din cei mai înstăriți gospodari ai localității; după ce le-a explicat acestora și locuitorilor din comună, adunăți laolaltă în număr mare, prodeul greșit prin care au tulburat ordinea legală, î-a somat la supunere; iritația și încăpăținarea lor au fost însă aşa de mari, încât în loc să dea ascultat avertismentului și somației date, nu și-au recunoscut greșelile și nu s-au supus; mai mult, s-au agitat tot mai tare, încât nu numai că au refuzat să se supună, dar au pretins cu îndrăzneală eliberarea celor arestați; cu zgromot și gălăgie mare au declarat că nu vor pleca din curte, pînă ce nu vor fi eliberați cei arestați. Văzînd această manifestare, [Beldi] a considerat ca o obligație a lui să ia unele măsuri severe; aceasta cu atît mai mult, cu cît, în urma poziției neutre pe care au adoptat-o militarii, în Dragu, în sinul clasei iobägești s-a răspîndit zvonul că armata nu ar avea un rol activ, ci numai de spectator; de asemenea, că armata ar fi trimisă pentru încurajarea poporului împotriva violenței [autorităților și nobiliilor]; o atare credință greșită a fost atît de răspîndită printre tulburatorii ordinii, încât cei 60—70 de oameni neînarmați au îndrăznit să amenințe și să pretendă eliberarea arestațiilor chiar și în condițiile în care în fața lor s-a aliniat o companie întreagă de soldați; de aceea [contele] a ordonat deschiderea porților și i-a somat pe oameni să părăsească de îndată curtea; dîndu-și seama de seriozitatea situației, s-au retras imediat; abia după aceea au putut fi audiați, atît cei arestați anterior pentru nesupunere, cît și cei ce au fost descoperiți în cursul cercetărilor; constatăndu-se dovezile clare ale încăpăținării lor temerare, au fost pedepsiti pe măsura vinovăției; principalii conducători arestați nu au fost eliberați nici după pedeapsa primită; această măsură energetică a provocat neliniște, încrucișând tot ținutul s-a adunat la Borșa curios de desfășurarea evenimentelor; pînă la urmă, mulțimea și-a dat seama de zădănicia unei împotriviri și a unei acțiuni îndrăznețe, renunțînd la intențiile ei de a tulbura ordinea; toate acestea, dar mai ales faptul că întreținerea armatei de către poporul de rînd este costisitoare, au permis o întorsătură favorabilă a evenimentelor; într-adevăr, după o

opozitie de 4 zile, locitorii din Borșa au declarat că se vor reîntoarce la ordinea legală și la supunere; asigurarea reîntoarcerii celor neascultători la ordinea dorită a fost acceptată cu acea condiție, ca cei mai bogăți dintr-o comunitate să garanteze cu averea și persoana lor că în viitor prestațiile urbariale vor fi îndeplinite pînă la apropiata dietă, care va întocmi articolele de lege privind [încetarea] slujbelor iobagești și pînă la sancționarea lor de către maiestatea sa; în urma celor de mai sus i-a eliberat pe cei arestați, care de fapt nu i-au instigat pe săteni, ci i-au îndemnat doar să urmeze exemplul altor sate; la fel s-au petrecut faptele și cu locitorii din Giula și Ciumăfaia; pe aceștia a reușit să-i cheme la Borșa și cu ajutorul protopopului greco-catolic i-a convins să se reîntoarcă la ordinea legală, după cum rezultă din anexa alăturată; în timpul îndeplinirii misiunii și-a dat seama că poporul a adoptat o poziție necorespunzătoare și că nu va putea fi îndreptat din încăpăținarea lui oarbă printr-o lămurire eficientă, nici prin convingere; rezultatul la care a ajuns se datează de la acțiunii energice și nu convingerii pașnice; cauza stării deplorabile [a poporului] constă în neștiință și băutură, care fac ca preoții să nu aibă nici un fel de autoritate în fața lui; în condițiile existenței unor atare circumstanțe triste, atragem atenția Guberniului asupra necesității creării de școli populare, care lipsesc în părțile noastre.

Intrucît sus-numitul comisar gubernial și-a îndeplinit datoria și a reușit să-i readucă la supunere nu numai pe cei din Borșa, ci și pe locitorii din Giula și Ciumăfaia, circulara, care oglindește această reîntoarcere a lor, să fie trimisă pentru păstrare arhivei comitatului Dăbîca.

Această relatare a comisarului gubernial, precum și rapoartele 5 789
u. 154

$\frac{5\ 790}{u.\ 155}$ și $\frac{5\ 904}{u.\ 169}$ ale judeului nobiliar vor fi înaintate maiestății sale. Lor li se va adăuga concluzia la care a ajuns Guberniul, din cele cuprinse în informațiile judeului nobiliar, că acele localități, ce au refuzat prestarea slujbelor iobagești, au încercat cu îndrăzneală să ocupe în același timp pămînturile alodiale. Ba mai mult, la Borșa au îndrăznit să-i alunge pe lucrătorii tocmai pe bani din alte localități, iar (în vecinătatea Borșei) la Giula și Ciumăfaia au violat siguranța persoanei și a averii, prin amenințarea cu uciderea atât a angajaților, cât și a acelora care locuiesc pe pămînturile și terenurile alodiale, în cazul că nu-și părăsesc stăpînii și vor mai presta slujbele la care sunt obligați. Înlăturarea acestui pericol, care amenință securitatea averii și a persoanei, precum și menținerea ordinii și a siguranței publice, este obligația cea mai sfintă a oricărui guvern. De aceea generalul Adam Gallbrunn din Cluj a fost somat prin scrisoarea prezidențială $\frac{5\ 904}{u.\ 169}$ ² să ordone comandantului militar detașat

pentru restabilirea linistii și a siguranței să dea ajutor imediat comisarului civil, care î se adresează în cazurile de refuz a slujbelor iobagești. Un asemenea refuz al prestațiilor urbariale prevăzute și maschează nu numai alte violențe și atentate, care pot fi puse eventual la cale, ci într-un fel și o nimicire îndrăzneață a poruncilor maiestății sale. Aceasta cu atât mai mult, cu cât poporul de rînd este convins că forța armată este folosită numai pentru intimidare și nu pentru acțiuni energice. Comandamentului i s-a pus totodată în vedere să ordone comandantului militar, detașat, la Borșa, să se deplaseze fără ezitare la Giula și Ciumăfaia — aflate la 1/2 oră de Borșa — atunci cînd sus-numitul comisar gubernial îi va cere. Aceste măsuri se vor raporta de asemenea maiestății sale. I se va preciza în plus că chiar în cazul cînd dispozițiile Guberniu-

lui referitoare la localitățile amintite vor da rezultatul dorit, maiestatea sa să ordone comandanțului militar suprem din acest Principat să răspundă la solicitarea comisarilor civili și să dea oricând o mînă de ajutor la menținerea liniștii și a păcii.

Baron Bornemisza³

Referat original. Arh. St. Budapesta. Fond. G.P., nr. 6 065/1848. Foto 1 618—1 621.

¹ V. doc. 45.

² V. doc. 56 și 118.

³ Cf. doc. 92, 128 și 159.

185

Dragu, 7 mai 1848

Nagy Méltóságú Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Ugy esett értésemre, hogy a vajdaházi görög egyesült helységbeli lelkész az excelentiád kendilónai udvarbírájához a mostani környülmények tárgyában egy bujtotató levelet írt volna; ezen levelet az excelentiád tiszte bé küldette é? excelentiádnak — vagy hol lenne azon levél megkapható, méltóztat excelentiád, ha tud, rolla valamit tudósítani¹, — továbbá hogy hâ katonaság jönne Kolozsvárra, méltóztat excelentiád az ezen vidékben ki ütött rend és csend hejre állittására rendelkezésem alá, Magyar Nagy Somborra, Topaszent-királyra, Csákigorbóra rendelni katonákat, mivel az itten levő 60 legénységet bajos anyi hejre osztani, rendre venni pedig a parancsolt helyiségeket nagyon késedelmes, mivel Drág máj napig még nem capitulált, Kisesküllön és Ordókeresztúron a rendet és csendet, szolgálat térelre való ki állásokat rendbe hoztam tegnap és tegnap előtt; méltóztat excelentiád a levél tárgyában ha lehetséges minél előbbi parancsoló tudósítását megtenni. Telyes tisztelettel maradtam nagy méltóságú kormányzó úr kegyelmes uram! alázatos szolgája

Drág, Majus 7én 1848.

Szabó Josef mp., tartományi biztos

Preamărite domnule guvernator. Milostive domn!

Am fost înștiințat că preotul din localitatea greco-catolică Voivodenii ar fi adresat o scrisoare judeului domenial al excelentei voastre din Luna de Jos, în legătură cu circumstanțele actuale; servitorul excelentei voastre v-a trimis această scrisoare?; sau unde poate fi găsită ea? Dacă excelența voastră știe eventual ceva despre această scrisoare, să mă înștiințeze². În continuare, dacă va sosi la Cluj armata, binevoiți a trimite la dispoziția mea soldați pentru restabilirea ordinii și liniștii în acest ținut, și anume, la Zimbor, Sâncraiu Almașului și Gârbou, intrucât cei 60 de soldați de care dispunem aici ar fi greu să-i împărțim în atîtea locuri. A lua rînd pe rînd localitățile amintite ar fi prea tîrziu, deoarece Dragu n-a capitulat nici pînă astăzi. La Așchileu Mic și la Cristorul am reușit să restabilesc ordinea și liniștea ieri și alătăieri; totodată am izbutit să-i conving să presteze slujbele iobăgești. Excelența voastră să bine-

voiască a dispune cît se poate de repede în legătură cu subiectul scrisorii. Rămnî cu stîmă deplină servul umil al preamaritului și milostivului domn guvernator.

Dragu, 7 mai 1848

Szabó József, mp. comisar teritorial

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1069/1848. Foto 407.

¹ Pentru răspunsul guvernatorului Teleki v. doc. 199.

186

Borșa, 7 mai 1848

Felséges Királyi Kormányszék!

A felséges Királyi Kormányszéknek a bôrsai, gyulai és csomafái ellen-szegûlő úrbereseknek illő engedelmességre és rendre téritetése iránt folyó hó 5904 szám alatt költ kegyes rendeletét tisztelvén¹, addig is, míg kormányszéki biztos eljárásom eredményéről részletes tudósítást nyújtanék, szerencsém vagyon jelenteni, hogy a borsai engedetlen s rendkívül meg-átalkodott lakosokat sikerült végre negy napi szakadatlan fáradozás után, a fôbb engedetlenék megfenyítése s a többeknek értesítése által rendre téritenem; — ez történt hasonlólag a gyulai lakosokkal is, kiket miután előbbször a járásbeli szolgabíró, késôbb az igazgató fôbíró is, saját felszólításomra Gyulába kiszállván, rendre tériteni képesek nem voltak, Borsára lehívatván a kerületi esperest segítségével az engedelmesség ösvényére téritettem, s minden hely-ségnél a béke s rend melletti maradásáról magamat a jobb gazdáknak kezes-sége s felelősége mellett kötött egyezménynél fogva biztosítottam, — a cso-mafái lakosok is követjeik által tegnap estve magokat a béke s rendre vissza-térni hajlandóknak nyilatkoztatván, a helységet ma reggelre Borsára átren-deltem, s ha a megtérítés szép szerint nem sikerülne, a fenntisztelt rendeletet teljesíteni nem késék, alázatos tiszteettel levén a felséges Királyi Fôkormány-széknek alázatos szolgája

Borsa, Pünkösd hó 7-kén 1848

G. Beldi Ferenc

Mărite Guberniu regal suprem!

Mi-a parvenit ordinul Guberniului regal suprem emis în ziua de 5 a lunii curente sub nr. 5 904 u. 169, în legătură cu readucerea la ordine și pace a iobagilor răzvrătiți din Borșa, Giula și Ciumâfaia¹. Înă cînd voi putea înainta o informare amănunțită asupra procedeului meu de comisar gubernial, am onoarea să vă raportezi, că după o osteneală de 4 zile am reușit să readuc la ordine pe locuitorii nesupuși și foarte încăpăținați din Borșa, prin admo-nestarea principalilor răzvrătiți și prin amenințarea celorlalți. La fel să-ă întîmpălat cu locuitorii din Giula. Inițial pe această n-au izbutit să-i readucă la ordine nici judele nobiliar de plasă, apoi nici prim-judele dirigitor, care s-au deplasat la Giula conform dispozițiilor mele. Dar eu am reușit să-i readuc pe calea supunerii cu ajutorul vicarului episcopal teritorial, pe care l-am invi-

rat la Borsa. Am asigurat păstrarea păcii și ordinii în ambele localități printr-o înțelegere realizată cu fruntașii celor două sate, care răspund și garantează pentru ele. Locuitorii din Ciumăfaia au declarat aseara prin reprezentanții lor că sunt gata să revină la pace și ordine. Am invitat oamenii din localitate pentru azi dimineața la Borsa. Dacă reîntoarcerea la ordine nu se va putea înșapui pe cale pașnică, nu voi întîrzi a îndeplini ordinul mai sus amintit. Rămîn cu stîmă supusă servul umil al preamăritului Guberniu regal suprem.

Borsa, luna Rusaliilor 7, 1848.

G[rof] Béldi Ferenc

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 008/1848. Foto 1 585—1 588.

¹ Pentru raportul prim-judelui comitatului Dăbica, în urma căruia s-a emis ordinul amintit, v. doc. 128.

187

[Plăiești], 7 mai 1848

Duló Biztos Barla Beniamin a hajósága alatti helyiségekbe az oláhoknál találtathatott fegyverek el szedését és levéltárra tételeit jelenti. Vétetett May 7. 1848.

Hatórozat

Tudomásul vétetvén, vissza íratik, hogy mivel oktató 186 szám rendeletemben¹ csakis a fegyverek el vétele rendeltetett volt, azonba pedig a Kövenden lakó oláhoktól a kaszák vétettek el, a ki tett helyiségi személyeket kaszáik el vételéről tett lastrom vissza várás mellett visszaküldetik oly kísérettel, hogy kaszákat adassa vissza, és magát arról előzetesen igazolni el nem mulassza².

Judele cercual Barla Benjámin raportează că în localitățile apartinătoare jurisdicției sale a confiscat de la români armele și le-a predat în păstrare arhivei.

S-a luat [la cunoștință] în 7 mai 1848.

Rezoluție

Am luat la cunoștință și cu aceasta vă răspundem că în dispoziția nr. 186 s-a ordonat doar confiscarea armeelor¹; dar de la români din Plăiești s-au luat coasele; ca urmare, retrimitem lista persoanelor din localitatea amintită de la care s-au luat coasele cu îndrumarea de a le restituiri; în prealabil să nu omiteți a justifica acest fapt².

Referat original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. scaun Arieș, nr. 233/1848.

¹ V. doc. 77, vol. II.

² V. doc. 234, vol. II.

Jibou, 7 mai 1848

[Zsibó], 1848. május 7.

Böjti [!] Odönnek. Éppen most érkezének a ministeriumtól a számunkrai utasítás, melyeknek egy példányát ezennel küldöm, mind Szolnok, mind Kraszna megyékben kezdenek az eddigi jobbágyság részéről oly erőszakoskodások s az elöljáróság iránti engedetlenségek mutatkozni, melyeknek csírályokban kell elfojtatniuk, de ezen fajtásra igen szükségessé válható katonai erő nincs. Kérem önt, hogy mivel mint királyi biztosoknak ezen törvényhatóságokban a törvényes rend és csendnek fenntartása is kötelességeinkbe áll s kötelességünkkel tételettel: azért kövessen el minden annak eszközölésére, hogy a Bihar megyében tanyázó katonaságból kaphassunk az illető hatóságok megkeresésére katonai segítséget, hogy ha a Bihar megyéhez közelebb eső helyeken arrai szükség adja magát elő.

Szolnokban — úgy tudom — Krasznában is van egy nehány oláh ekklesia, mely a váradi unitus püspök alatt áll. Méltoztassék ezen méltóságos püspök urat felszólítani, hogy az ottani papjainak adjon a rend, béke s törvényes engedelmesség fen tartása iránt erélyes utasítást.

[Jibou], 7 mai 1848

Lui Beöthy Odön! Chiar acum au sosit din partea guvernului dispoziții pentru noi, din care vă trimitem un exemplar. Atât în comitatul Solnocu de Mijloc cît și în comitatul Crasna, față de autoritate se manifestă din partea foștilor iobagi o nesupunere și o împotrivire dîrza, care trebuie înăbușite în germene. Dar pentru aceasta, în caz de nevoie, nu avem suficiente forțe militare. În calitatea noastră de comisari regali avem datoria și ni s-a și trasat ca sarcină menținerea liniștii și a ordinii legale în aceste jurisdicții. De aceea, vă rog pe dumneavoastră să faceți totul ca autoritățile respective să obțină ajutor militar de la armata care staționează în comitatul Bihar; în cazul cînd l-ar cere și ar fi nevoie de el în localitățile învecinate cu comitatul Bihar.

După cîte știu în Solnoc și Crasna sunt cîteva parohii române, care sunt subordonate episcopului greco-catolic din Oradea. Binevoiți a-l soma pe domnul episcop să dea dispoziții energice preoților pentru a contribui la menținerea ordinii, a păcii și a supunerii legale.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

Jibou, 7 mai 1848

[Zsibó], 1848. május 7.

Gróf Károlyi György szathmári fő ispánynak. Szolnok megyében Károlyhoz közel Csögben a tévútra vezetett s tért parasztság részéről eddigi földes uraik birtoka ellen oly erőszakos lépések tételetek, s megyei elöljáróság ellen

oly nyilvános engedetlenségek történtek, mik [h]a rögtön s erélyesen el nem fojtatnak, mind ezen, mind a szomszéd megye és megyékre igen veszélyes, bizonnyal követendő példák leendenek; azonban e részbeli megyékben, sőt Erdélyben is egész Kolosvárig katonaság mozdítható nem lévén, a hon java s urunk királyunk érdeke parancsolja, hogy mint királyi biztos önt felszólítsam eszközölye, miként a Károlyban vagy a körül lévő katonaságból ha csak egy csapat (Zug) a Tasnád vidéki rendőri választmány történendő megkeresésére Csögön megjelenjen. A távolság kicsi s az egész expeditio hamar megtörténik. Bizton hiszem, hogy a katonaságnak egyszeri ott megjelenése annyira helyre fogja a rendet állítani s annyira imponál a legjobb környéknek, hogy nem lesz katonaságnak újra leendő meg jelenésére szükség.

Kérem a Tasnád vidéki rendőri választmányi arról is, ha kapandna, valamint annak igen kedvetlen s nem várt ellenkezőjéről is tudósítani. Reményem azonban, hogy ezen meg keresésemnek várt s óhajtott sikere leend, mert miután eddig is meg volt az minden katonai parancsnokságnak hagyva, hogy szükség esetében a polgári hatóság megkeresésére segítséget legyenek; bizonyal most midőn polgári s katonai hatosságnak szorosabb és alkotmányos öszve hangzásban kell lenniek, s midőn katonai segítségre több szükség van, mint valaha: nem késend bár mely katonai parancsnokság is ily segítséget nyújtani, nem lehetvén ebben az, hogy a hely, hová a segítség kell, más megyében fekszik, akadály, mert azon megye is ugyan azon ország része s ugyan azon király birtoka, mely segítségre kérte katonaságot tartta s annak parancsol.

[Jibou], 7 mai 1848

Comitetui suprem al comitatului Satu Mare, contele
Károlyi György

În localitatea Cig din comitatul Solnocu [de Mijloc], aflată în apropiere de Carei, s-au produs, din partea țărănimii pornite pe un drum greșit, acțiuni deosebit de violente împotriva proprietarilor de pămînt, precum și contra autorităților oficiale ale comitatului. Dacă ele nu vor fi înăbușite imediat cu toată energia, vor servi ca exemple periculoase, atât pentru acest comitat, cât și pentru comitatele vecine. Dar în aceste comitate, ca și în Transilvania, pînă la Cluj, nu există armată detașabilă. Binele patriei și interesul regelui nostru mă obligă, de aceea, să vă invit, în calitatea dvs. de comisar regal, să interveniți pentru a fi trimis la Cig cel puțin un pluton din armata care staționează la Carei sau în împrejurimi, în cazul că va fi solicitat de comitetul pentru menținerea ordinii din Tășnad. Distanța este mică, astfel că toată expediția se poate efectua rapid. Sunt sigur că numai o dată dacă va apărea armata în localitate, va restabili și va impune ordinea întregii împrejurimi, în așa măsură încît nu va mai fi nevoie de trimiterea ei din nou acolo.

Rog comitetul pentru menținerea ordinii din Tășnad să mă îmstiințeze atât în cazul satisfacerii cererii, cât și în eventualitatea că n-ar fi rezolvată favorabil. Sper însă că această adresă a mea va avea succesul așteptat și dorit, întrucât fiecare comandament militar a primit dispoziții de a da ajutor la nevoie, dacă va fi solicitat de autoritățile civile. Azi între autoritatea civilă și cea militară trebuie să existe o armonie constituțională mai strînsă, întrucât este nevoie de mai mult ajutor din partea armatei. Am certitudinea că nici un comandament militar n-ar întîrzia să acorde un asemenea ajutor. Nu poate

constituie o piedică faptul că localitatea unde este nevoie de acest ajutor se află situată în alt comitat. Comitatul respectiv doar face parte din aceeași țară și este posesiunea același rege, care definește și comandă armata cerută în ajutor.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi.
Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

190

Carei, 7 mai 1848

Mélyen tiszttel Belügy Minister Ur!

A reszegei befogott lakosok közelebb elítéltettek 14 egyhónapi és 1 egy heti börtönre, ez utolsó már kiszabadt. A csomaközí foglalást küldöttseg által megvizsgáltatván, a főbb bűnösöket, 11 egyént befogattam; a Borhíd és Lippóról behozott 3 egyén elítéltetett; Szaniszlón tegnap becsültetett a kár, mely hír szerint meg fog haladni 10 ezer pengő forintot, e helyiségből 36 egyén ül a fogházba; a királydaróci verekedés tegnap s tegnapelőtt véghez-vitt vizsgálatának eredményéről még értesítve nem vagyok; közelebb Homoródról vettet tudósítást, mikép ott a lakosok urasági engedelemben nélkülb az uradalmi erdőbe legeltetvén, a volt jobbágynak a behajtani szándéklott marhákat a hajtóktól elvették, s ez alkalommal a középhomoródiak a nép öszve csödítésére a harangokat is fére verték, e törvénet megvizsgálására, valamint a kismajtényi lakosoknak az uradalom irányába emelt panaszainak barátoságos útonni kiegyenlítésére a küldöttségek általam kirendeltek.

A lázzongásokért befogott 75 rabok közül 13 szabadulván, jelenleg a megye fogházába 62 tartatik, az összes rabok száma 264.

Tegnapon napon érkezett hozzám panasz, hogy a bankjegyek a nemes érc nemléte miatt fel nem válthatatnak, azonnal az izraeliták bírájoknak megrendeltem, hogy a netalán hitsorsosinál lehető ércpénzeket bankjegyek beváltására fordítsa, s bár hiszem ideiglenesen e bajt orvosolhatni, nagyobb hijánny keletkezével a zavarok kiütésétől félek, s ezért e vidékre ezüstpénz szállítását kérni kényteleníttem. Többnyire egyes panaszok számtalanok, csoportos lázzongások újabban nem hallatnak.

Kegyeibe ajánlott nagy tisztelettel vagyok minister úrnak alázatos szolgája.

Nagy-Károly május 7én 1848

Gabányi Sándor, alispány

Prea stimate domnule ministru de interne!

Dintre locuitorii arestați în Resighea, 14 au fost condamnați la cîte o lună, iar unul la o săptămînă [închisoare]. Acestea din urmă s-a și eliberat. Ocuparea [alodiilor] din Ciumești a fost cercetată de o comisie. Cei 11 indivizi, vinovații principali, sunt arestați. Alți trei indivizi aduși din Valea Vinului și Lipău sunt de asemenea condamnați. Ieri s-a evaluat paguba din Sanislău; după cîte am auzit, va depăși suma de 10 000 fl.; din această localitate 36 de oameni sunt la încîșoare. Nu am încă informații despre rezultatul anchetei efectuate ieri și alătăieri în legătură cu încălerarea din Craidorolț. De

curînd am primit informații din Homorod că locitorii de aici și-au păsunat animalele în pădurea domenială fără aprobarea curții nobiliare. Foștii iobagi au luat vitele de la gonașii care au intenționat să le ducă [la curte]. Cu această ocazie cei din Homorodu de Mijloc au tras clopoțele în semn de pericol pentru a aduna astfel poporul. Cercetarea acestor evenimente, precum și rezolvarea pe cale pașnică a plângerilor locitorilor din Moftinu Mic împotriva domeniului, am încredințat-o comisiilor trimise de mine la fața locului. Dintre cei 75 de arestați pentru revoltă, 13 au fost eliberați. În temnița comitatului se află în prezent 62. Numărul total al detinuților se ridică la 264.

Ieri mi-a parvenit plângerea că nu se pot schimba bancnotele din cauza lipsei de bani divizionari. Am ordonat imediat judeului izraeliților să folosească monedele metalice pe care le-ar găsi eventual la conaționalii lui pentru schimbarea bancnotelor. Cred că răul se poate remediu astfel numai provizoriu. Mi-e frică să nu izbucnească tulburări, dacă lipsa va fi mai mare. De aceea, m-am simțit dator să cer trimiterea banilor de argint în acest ținut. Plângerile sunt în general numeroase. Despre revolte în grupuri mai mari nu se aude.

Recomandîndu-mă grației d-voastră, rămîn cu adînc respect servul umil al domnului ministru.

Carei, 7 mai 1848

Gabányi Sándor, vicecomite

Original Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium, nr. 1 070/1848. Foto 12 007—12 008. Publicat fragmentar de Ember Győző, Iratok, p. 167.

191

Zlatna, 7 mai 1848

Excellentissime ac Illustrissime Domine Comes, Sacrae Caesareo Regiae et Apostolicae Majestatis camerarie, Status actualis Consiliarie Intime atque per Magnum Transsilvaniae Principatum, Partesque eidem reapplicatas, Gubernator Regie Domine Gratosissime humillime nobis colendissime!

Non mediocrem animi dolorem causavit nobis fama quaqua versum circulans, quod Claudiopoli juratus causarum advocatus Mikes, et nefors alii quidam nationis nostrae iuevnes ob agitationes quasdam, in causa nationis nostrae proximis Regni Comitiis pro decisione substernenda, per eos susceptas in arresto detineantur.

Quid ipsis imputetur? quisve ipsorum accusator sit? hoc nobis prorsus ignotum est, ast nos praedictum Mikes nil tale, quod laesionem majestatis, aut perturbationem status publici involveret agitasse verum non nisi de desideriis Nationis Valachicae coram laudatis Comitiis via petitoria revelandis cum connationalibus tractavisse, tanto a fortiori firmiter supponimus, quod in fato Mikes multo plus prudentiae, characteris et propensionis erga nationem nostram residere sciamus, quam ut hanc pravo aliquo tumultuariae indolis consilio in dedecus et detrimentum praecepitare vellet. Hoc ipsum supponimus de reliquis, si qui reapse detinerentur, juvenibus quos pariter suspicione politici alicujus reatus sine fundamento denigratos esse credimus.

Humillime itaque oramus Excellentiam Vestram, quatenus saepefatum Mikes et reliquos Valachicae Nationis Juvenes Claudiopoli detentos tanto a

fortiori libero dimitendos gratiose disponere dignetur; quod recentissimis temporibus non solum in exteris provinciis, sed plane Wiennae quoque et Pestini illi etiam captivi, qui pro politicis et quidem gravibus reis judicialiter enunciati jam poenas sibi indictatas expiabant; libertati et sinui familiarum nationumque suarum restituti fuerint.

Qui in profundissimo venerationis cultu perennamus.

Excellentiae Vestrae humilimi servi

Versio: Mare durere au cășunat inimilor noastre acea faimă sățită în toate părțile, cum că juratul procurator Mikes și doară și alți tineri ai nației noastre s-ar fi ținând în Cluj închiși pentru mișcări întreprinse în cauza nației românești, care să se așteară spre judecare la cea mai de aproape Dietă transilvană. Noi nu suntem cum că zisul Mikes n-a făcut nimic ce ar fi spre vătămarea maiestății sau spre turburarea Statului public, fără numai că s-au svătuit cu alți connacționali despre doririle națiunii noastre românești, care prin cerere să se descopere înaintea lăudatei Dietei transilvane. Aceasta cu atâtă mai vîrtoș credem, cu cât îl știm pre numitul Mikes a fi mai înțelept, mai cu caracter, și cu mai bune simțiri către națiunea noastră română, decât că dînsul do[ar]ă se fie cugetat pre aceasta prin svaturi de turburare a o arunca întru rușine și stricăciune. Aceasta și suntem și despre ceilalți tineri, de cumva încă ar mai fi undeva prinși; credem că și aceștia fără nici un fundament sunt negriți cu învinuiri pentru smântale politice.

Dreptu aceea, cu afundă plecăciune ne rugăm înaintea excelenței tale ca să te înduri a ordina pentru slobozirea din prinsoare a preadeseori numitului Mikes și a altor tineri ai națiunii noastre române, carii s-ar fi ținând închiși în Cluj ori aiurea? pentru învinuiri politice; și aceasta cu atâtă mai vîrtoș, cu cât în timpurile mai de curînd nu numai în provinciile strene, dară și în Viena, încă și în Pestea, și acei prinși carii pentru vini grele politice fusese judecați și își sufereau pedepsele sale, ei aceia încă iertăți s-au slobozit în sînul familiilor și națiunilor sale. Cu cea mai afundă plecăciune rămînem humillimi servi:

Gregorius Mihalyi m.p., parochus g[raecus] r[itus] u[nitus]

Joannes Popovics m.p., parochus g. n.u.

Joannes Lukáts m.p., parochus non unitus Zalathnensis

Georgiu Paul m.p., paroh neunit [la] Vultorii Zalařnii

Nicolau Popovics m.p., parochu n.u. la Valia Dosului

Joannes Csuri m.p., parochus trempoelensis non unitus

Clement Chimpian m.p., paroch petrosany[ensis]

Nicolae Câmporean m.p., parohu g. r.n.u. la Valia Bulzului

Georgie Togerescu m.p., paroch în Feneș

Teodor Rus, paroh Presaca n.u.

Simeon Laslou m.p., paroh neunit Feneș

Moyses Collini m.p., parochus graecus catholicus petrosaniensis.

Proprio et auditorum suorum Valachorum in Territoriu Zalathnensi degentium nomine.

Zalathnae die 7-ma Maii 1848

Beiș, 7 mai 1848

Tisztelt Befügy Minister Úr!

A hazában Pesttől Váradig mindenütt mély csend uralkodik. Ezerféle hírek kóvályognak, némellyeknél a bejövendő orosztiói félelem és remegés, másoknál pedig a közömbösségek, és átalában kevés kivételel a tevéketlenség uralkodik. A nemzet még hasonló ahhoz, ki mély álmából egy riadó szóra hamar felébred, és még jól meg nem törölte szemét. Ritka helyeken alakult az órsegreg, ezt legtöbbször a föld felosztásától feltételezik. Mi több, Peterden,² hol sok szabad elvű földes úr lakik, mint példának okáért Gazsiék, egyetlen egy egyént se lehet kimutatni, ki nemzeti őrnök vallaná magát. Ezen majd az idő és a néplap fog segíteni, ennek szükségét most még jobban tudom, mint ezelőtt. Isten csodákat tehet, de ember amúgy csak egyszere a vakságban sínlődő népet fel nem világosíthatja.

Estve Majus 7én Váradra érkeztem, tüstént a főispány úrhoz sieték, de ez egy kör utazást tesz jelenleg, és így a neki címzet levelet az alispány Turzó úr utána küldötte — úgy értettem, hogy most a követségre akarja a főispány úr elköszíteni az utat a nemzet érdeke szerint. Én alispány úrtól addig is, még e hó 9én a főispány úr Váradra vissza fordul, a midőn azután személyesen értekezem — a belényesi járás főbírájához egy levelet kaptam, hogy Majus 9ik az ottani vidéket, hol mintegy 150 oláh helység van, megjárva, ott elhíntsem a még romlatlan földbe a romlatlan egészeges magot.

Váradra igen szerencsés órában érkeztem, mintha ezt így akarta volna a Gondviselés. A karloveci érsek az ide eredetiben ./ és fordításban //, alatti felszólítást intézett az oláhokhoz, ez Váradra Majus 4én érkezett, és pedig 8 példány Boczko Athanáz és 8 példány a görög nem egyesült községhoz. Boczko, az esperest, nem tudta egy hamarjában mi tévő legyen. Egy részről a patriarcha proclamatióját nem körözöttetni köteleség mulasztásnak tartotta, másrészről pedig körözöttetni törvényellenesnek vélte; míg végre elhatározta magát, hogy csak ugyan nem fogja körözöttetni, hanem a Szent Székben, mellynek ő elnöke, fogja pertractualtatni. Én ekkor érkeztem Váradra — és elmondám és illetőleg tanácsolám neki, mi tévő legyen — tudniillik a csüörtöki vagy is 8ik majusi Szent Székben a proclamatiót fel vétetni javalam, és elhatározatni a legnagyobb rosszalást és anathemát, mi javaslatom szerint is fog történni. Én jónak látnám, ha e nevezett esperest és szent széki elnök mint egy négyszáz pengő forintnyi évi díjjal volna a rendszer behozatala előtt is részünkre lekötelezve. Keze alatt van 302 helység, ő itt lelki király, — ez összönél szolgálna a többinek is a haza és nemzet iránti ragaszkodásra. Vagy is még jobb volna felfogásom szerint, ha ezen összeg pénz most nem személyhez volna kötve; hanem átalában rezolválva a váradi görög nem egyesült Szent Szék elnökének, legyen ez azután Boczko vagy bárki más. Ugy is az illy egyéneknek sokat kell excurralni, és ha híven telyesítik kötelességeiket, megérdemlik a jutalmat.

A fentebbí érseki proclamatióból egyetlenegy példány se látott napfénnyt. Egyet nyugatravány mellett én kaptam, mit ide is csatoltam, a többi a főispány úr kezében kerülend.

Azon szabály, melly szerint ámbitót nem kell sérteni, igen szent és megtartandó. Ez ellen úgy tudom a kolosvári missionariusok is hibáztak. Ők azt hirdették, hogy ők jöttek igazságot hozni, és az erdélyiek erre nagyon nehezteltek, mint hogy ők is akarták az uniót³. Nem úgy van az, tisztelt minister

úr! mind a mint szeretik némelyek szép phrazisokkal előadni — nem lehet egy nagy terebélyes fát egy fejsze csapással levágni.

Ki magamat mély kegyeiben ajánlott vagyok

Belenyes, Majus 7én 1848.

Tiszelt minister úrnak alázatos szolgája

Pap Sigmund, fogalmazó

Stimate d-le ministru de interne!

În toată țara, de la Pesta pînă la Oradea, domnește o liniște adîncă. Se răspindesc știri de toate felurile. Pe unii îi stăpînește teama de venirea rușilor; pe alții indiferență și, în general, cu puține excepții, inactivitatea. Națiunea se asemână cu omul trezit din somnul lui adînc de un glas alarmant, dar care nu și-a șters încă bine ochii. În puține localități s-au înființat găzzi cetănești. Aceasta se condiționează în cele mai multe locuri de împărțirea pământului. Ba mai mult, la Petrești de Jos², unde domiciliază mulți nobili cu principii liberale, cum este de exemplu Gazsi, nu s-ar putea găsi nici un individ care ar accepta să facă parte din garda cetănească. Această situație va fi remediață numai de timp și de un jurnal popular, a căruia necesitate o găsesc acum mai evidentă decât înainte. Dumnezeu are posibilitatea să facă minuni. Omul nu poate însă lumina dintr-odată poporul, care suferă de orbire.

În seara zilei de 7 am ajuns la Oradea. M-am întrebat în grabă spre dl comite suprem. Acesta întreprinde însă în prezență o călătorie în circuit. Dl vicecomite Thurzó i-a trimis scrisoarea ce i-a fost adresată. Așa am înțeles că dl comite suprem vrea să-și pregătească încă de acum drumul spre depurăție, conform interesului națiunii. Pînă în ziua de 9 mai, cînd se va întoarce dl comite suprem la Oradea și voi putea discuta personal cu dînsul, dl vicecomite Thurzó m-a trimis la prim-judele plășli Beiș, cu recomandarea scrisă de a cutreiera împrejurimile, unde există circa 150 de localități românești, pentru a însămînta pămîntul nedegradat de acolo cu sămîntă nealterată și sănătoasă. La Oradea am sosit într-o oră norocoasă. Parcă așa ar fi vrut providența. Mitropolitul de la Karlowitz a adresat un apel către români, pe care-l anexez în original și în traducere. Acesta a sosit la Oradea în 4 mai și anume 8 exemplare pe adresa lui Atanasie Boțco și 8 exemplare pentru comunitatea ortodoxă. Protopopul Boțco n-a știut ce să facă la repezeala; pe de o parte a considerat ca o neglijență în serviciu de a nu da în circulară proclamația mitropolitului, iar pe de altă parte a socotit ca ceva împotriva legii o atare enunțare a ei; pînă la urmă la sfatul meu, a hotărît să n-o dea publicitatea sub formă de circulară, ci s-o supună dezbaterei în consistoriul protopopesc al cărui președinte este; consistoriul protopopesc va avea loc în ziua de joi 8 mai și acolo, la îndemnul meu, se va decide anatemă și dezaprobaarea ei hotărîtă. Eu aș găsi potrivit să-l cîștigăm pe numitul protopop de partea noastră cu un onorariu de 400 fl., înaintea introducerii noului sistem. El are în subordine 302 localități, fiind un fel de monarh sufletesc al lor. Acesta ar fi un stimulent și pentru alții să-și arate atașamentul lor față de patria și națiunea [maghiară]. După părerea mea ar fi mai potrivit ca o astfel de sumă de bani să nu fie legată de o anumită persoană, ci să se repartizeze în general președintelui consistoriului protopopesc ortodox de la Oradea, fie el Boțco, fie oricare altul. Astfel de indivizi trebuie să facă multe drumuri și, dacă își îndeplinește fidul obligațiile, merită indemnizația.

Din proclamația mitropolitului, amintită mai sus, nici un exemplar nu a văzut lumina zilei. Eu am primit un exemplar pe bază de chitanță, pe care

— după cum am mai arătat — îl și anexez. Restul a ajuns în mîinile d-lui comite suprem.

Regula după care ambiția nu trebuie jignită este sfîntă și respectată. Față de ea au greșit, după cîte știu, misionarii din Cluj. Ei au susținut că au venit să aducă dreptatea. Transilvănenii au fost tare supărăți, fiindcă și ei au vrut uniunea³. Nu-i aşa stimate d-le ministru? Unora le place să se exprime în fraze frumoase, dar nu se poate tăia un copac ramificat cu o singură lovitură de secure.

Recomandîndu-mă grației d-voastră, rămîn servul umil al d-lui ministru.

Beiș, 7 mai 1848

Sigismund Pop, concepist

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium, nr. 302/1848. Foto 675—677.

¹ A trupelor țariste.

² Localitate în R.P.U.

³ Autorul scrisorii se referă la maghiarii de la Cluj, în primul rînd la nobilii ce s-au pronunțat pentru uniune, și nu la români transilvăneni care formau majoritatea populației și erau antiunioniști.

193

Brețcu, 7 mai 1848

Méltóságos Biztos Urak!

Igen meg illetődve vettetem tegnap esti 10 órakor méltóságoknak ugyan tegnapi napon Kézdivásárhelyről tett azon tiszttel felszólításukot, mely szerént értesültek volna arról, hogy én Brassóba bizonyos Mártonfi Sigmond által írt kör levelet több példányban ki nyomatni és szét osztatni törekedtem volna. Magamot röviden kifejezve erre nézve anyit nyilvánítok, hogy azon értesítés bár ki által is történt légyen, nem egyéb árulkodás és hamis vádnál. Felvilágosítás okáért azomba szükségesnek látom mégis azt meg jegyezni, hogy azon Mártonfi féle ezen nemes város tanácsához postán két példányba küldött kör levéllel máig napig mi történt.

Híre futván e hó 3ikán, hogy királyi kormányzó eő nagy méltósága Kézdivásárhelyre fog érkezni, oda siettem 3ad magammal azon napon alázatos tiszteletet tenni, s hogy e városba a csend és béke helyén van, jelenteni — történt pedig, hogy a hír valótalanul válván, az éppen akkor postán érkezett leveleket kézhez kaptam, s azok között volt a Mártonfi Sigmond körlevele is, melyet címborítójával együtt egyik példánnyában ide mellékelek. — E levél fel nyitása egy bizonyos közönséges háznál történt, hol éppen jelen vala Nyújtódon lakó nemes Pótsa Ferenc úr is, aki látván, hogy két példányba van, barátságoson egyiket töllem el kérte. — Én pedig nékie mint bizodalmasembernek azt át adni semit nem kétkeztem, minthogy ő is közhivatalba lévő egyén lévén, kételkedhetésre okom telyességgel nem lehetett.

Fel nem foghatom tehát, hogy csupán ennyi történetből honnan mehetett a méltóságok által írt s nékem kedvesnek nem tetző tudomás. Midőn a jelen komoly események között is hízeleghetek magamnak azzal, hogy e városba még semi némű bonyolódás nem csak nem mutatkozott, sőt meg esvén az

Uzonba történt eset¹ s a közelébb múlt hó 27én ide is haza érkezvén a felsőbb parancs nyomán ki indított katonaság — én töstént más napra köz gyűlést hívtram, a gyűlés előtti két alkisztel, kik maguk is parancsolva voltak, az egész esetet el beszélgettettem: melyből a közgyűlés magának komoly és kedvetlen értesítést veitt, és azon uzoni eseményt, vagyis onnan a katonaságnak vissza tériét nyíltan roszalta — melyekről mágam alázatos jelentését királyi kormányzó ó nagy méltóságához fel is küldöttem².

Ebből is a közelébb múlt hó 30án méltóságos ezredes Dobay úrnak a katonasághoz tett lelkes fel szólításának templom előtt lett fel olvastatása után a néphez tartott beszédemből, különösen pedig abból, mely szerént, mint fennebb említém, már e hó 3án a Mártonfi féle kör levél kezembe lévén, én pedig 5kén teljes városi gyűlést tartva, hogy sem az élébe nem terjesztettem az érintett kör levelet, és telyességgel többekkel mint egy öt számig menő hivatalos és bizadalmas egyénekel nem közhöllem, jellememnek nem azon tulajdonsága mutatkozhatik, mely felől méltóságoknak alaptalanul értesültek: de légyen szabad ki mondani, hogy az ellenkező. — Végül: nyilatkoztathatom, mely szerént teljes reményem van, hogy az itteni katonaság a ki adandó parancsnak engedelmeskedni fog — annál is inkább, mivel királyi kormányzó eő nagy méltóságának az uzoni eset köverkezében kelt két rendbeli kegyelmes megnyugtató rendeleteit³ e hó 5én s így éppen akkor tisztelhetvén, midőn város gyűlése tartott, annak azonnali ki hirdetése köz örömré talált. Melyeknek nyilvánítása mellett tisztelettel maradiam méltóságoknak alázatos szolgájok.

Bereckből, Május 7én 1848.

Fejér János, fő bíró⁴

Măriti domni comisari!

Aseară pe la ora 10 am primit cu emoție acea somație ce mi-a fost adresată de către ilustrațile voastre din Tîrgu Secuiesc încă de ieri. Din ea rezultă că d-voastră ati fi aflat că eu m-aș fi străduit să tipăresc în mai multe exemplare o circulară scrisă de un anumit Mártonfi Zsigmond și să o difuzez la Brașov. Îmi voi expune pe scurt părerea cu privire la aceasta. Declăr doar atât că acea circulară a putut fi adusă de oricine și deci [acuza ce mi se face] nu este altceva decât o calomnie și o învinuire falsă. Cu intenția de a elucida problema, consider necesar să-mi prezint observațiile privitoare la cele ce s-au întîmplat cu circulara trimisă în două exemplare consiliului acestui nobil oraș de către acel Mártonfi. În ziua de 3 a acestei luni s-a răspîndit zvonul că excelența sa, guvernatorul regal, va sosi la Tîrgu Secuiesc. M-am grăbit și eu într-acolo împreună cu trei persoane, cu scopul de a-i prezenta salutul nostru și de a-i raporta că în acest oraș liniștea și pacea sunt stabile. Știrea s-a dovedit neîntemeiată. Acolo am primit scrisorile sosite tocmai atunci prin poștă, printre care și circulara lui Mártonfi Zsigmond. Din ea vă anexez un exemplar împreună cu plicul. Deschiderea acestei scrisori a avut loc la o casă bărcăcare, unde a fost prezent și nemeșul Pótsa Ferenc din Lunga. Văzînd că sunt două exemplare, a cerut amical unul din ele. Eu nu am ezitat să i-l dau ca unui om de încredere, deoarece și el este o persoană din oficialitatea publică și nu trebuie să am îndoieri asupra lui.

Nu-mi pot imagina deci cum a ajuns la d-voastră, numai din atîta întîmplare, informația neplăcută asupra persoanei mele. În conjunctura actualelor evenimente pot să mă mîndresc cu faptul că în acest oraș nu s-a semnalat nici cea mai mică tulburare. Ba mai mult, în urma celor întîmplate la Ozun¹, iar mai recent, după sosirea acasă a armatei, la data de 27 ale lunii trecute, con-

form unui ordin venit de la superiori, a doua zi am convocat cu promptitudine adunarea generală. Înaintea de a începe ședința am povestit întâmplarea celor doi suboțieri, care au fost și ei detașați acolo. Adunarea generală a primit vestea neplăcută cu toată gravitatea. Ea a dezaprobat în mod deschis evenimentele de la Ozun, adică întoarcerea armatei de acolo. În acest sens am și trimis raportul meu umil către excelența sa guvernatorul regal². În tot cazul, nu se reflectă astfel de însușiri ale caracterului meu despre care ilustrațile voastre au fost informate cu totul neîntemeiat, nici din cele relatate mai sus, nici din discursul meu tănit în urma citirii apelului înflăcărat adresat armatei de către domnul colonel Dobay în ziua de 30 ale lunii trecute, nici din faptul amintit că eu aş fi fost în posesia scrisorii lui Mártonfi încă la data de 3 a lunii și în 5 aş fi tănit o adunare orășenească generală, unde n-aș fi arătat circulara amintită decât la cel mult 5 persoane oficiale și demne de încredere. Să-mi fie permis să afirm exact contrariul. În fine, pot să vă asigur că nutresc mari speranțe în legătură cu supunerea armatei de aici ordinelor date. Aceasta, cu atât mai mult, cu cît dispozițiile liniștitore, date în mod repetat de excelența sa guvernatorul regal în urma evenimentelor de la Ozun³, au sosit aici în ziua de 5 a lunii curente, chiar atunci când s-a tănit adunarea orășenească. Anunțarea lor promptă a fost primită cu mare bucurie. După ce v-am relatat cele de mai sus, rămân cu stima servul umil al măriilor voastre.

Fejér János, jude [regal] suprem⁴

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 524/1848. Foto 1 801—1 804.

¹ Cf. doc. 2, 95 și 123; v. și doc. 194 și 227, vol. II.

² V. doc. 290, vol. II.

³ Cf. doc. 3, 95 și 123.

⁴ Scrisoarea de față a fost anexată celei din 17 mai 1848, trimisă Guberniului Transilvaniei de către comisarii guberniali.

194

Biborțeni, 7 mai 1848

Édes Jankó!

Most, midőn az legujjabb események a conservativ párt szét oszlott erezet összesítésre, s minden ős alkotmányunk le rombolásán buskodó magyar hazafit ki tartásra és áldozat kész résen állásra felhívni látszanak¹, hozzád folyamodok falusi magányom csendéből, az iránt teged, ki pártunknak, ha legifjabb is, de leg erélyesebb tagja valál, pártfelekezeti bizodalommal felszólítandó miszerint pártunk kitartó és szilárd tagjaival egyetértőleg a moszanti forrongások közti teendők felől tanácskozva, eredményit, a mennyire eszélyes és szükséges is leend, a szétszolt párt tagokkal tudasd, hogy tudjuk, jelen helyzetünkben mi tevősök legyünk. Itt hol az egyéni bátorságot is felzaklató aggodalmak még el nem terjedtek, de hol a leg nagyobb nyers tömeg létez, úgy hogy hazánk Vendée-jét méltán itt feltalálhatónak mondhatjuk, még közbe vetett vállakkal sok történhet, az oláhok is innen, az az Brassóból kapják utasításait, s Brassóban az oláh vezérek Berczinek² kezei közt vannak; itt kell tehát különösen mozogni, s bár mit határoztok, mi hazánk s pártunk jövőjére céloz, s üdvösnek általatok találtatik, itt még ki vihető leend; azért kérlek versprengt pártunk igazán élő s meggyőződésre alapított részét összesítsd, s véle határoztasd el, mi tevősök legyünk.

Az oppositio ide Mikes János és Zeyk Károlyba comissariusokat küldött³, kik a katonaságot a vármegyék védelmére ki vigyék — helyeslítések é? vagy jobb lessz az oppositio által fel hívott szélvészt magára hagyni s megtanítni a falusi nemeseket, hogy oppositionalis utakon hová juthatnak, — ennek megfejtése reánk nézve nagyon szükséges, mert magam vidékemen legelőbb [?]⁴ s így más velünk egy véleményűek magok vidékjükön sokat tehetnek, s kiküldhetik vagy visszatarthatják [?]⁵ a székelységet.

Pártunk minden esetre most vagy sokat tehet a jövőre való nézt s a málcontentus többséget [?]⁶ magához hódíthatja, vagy pedig a magyar miniszteriumot leg alább arra kényszerítheti, hogy a felső tábla fő kérdésekben felénk hajoljon, hogy ha segítségünköt tölle meg nem tagadjuk, egy szóval még nincs minden veszve, ha magunkat vesztesnek nem adjuk, sok oly erő nyugszik kezeink között, melynek okos használatával a jövendőnket leg alább biztosíthatjuk. Testvéred⁷ mind hallom s olvasám, le mondott — tán csak nem teend úgy, mint Chateaubriand a judi forradalom után s adandja magát s pártját féligr verve, egészen verettnek ki — nem az a nagy vezér, ki verni tud, hanem ki megverve is erejét összesítni tudja. Én — ki tán a conservatív pártnak leg ifjabb, az az leg újabb tagja vagyok, a jövőre nézt készen vagyok soha de soha meg nem adandni magam, mert jönni kell s jönni fog azon idő, miődön hazánk a mostani mozgalmak felől felvilágosodand, s átlárandja, hogy pártunk tudta, mit akar, s jót akart.

Palinak küldök ezen soraim mellett egy cikket a M és J⁸ számára, olvasd azt meg, s ha jónak látod s testvéreid is helyeslik, adassátok ki. A M és J mint hallom, temetkezni akar, ezen örvendek, mert a gaz soha nekünk hív szolgánk nem volt, azomban hogy pártunk minden organum nélkül maradjon, az se lehet, ezért jó lenne egy subscriptiót kezdeni, s annak alapján egy ujj conservativ lapot alapítani. Kötelezem magamat, hogy sok s gyakori cikkekkel fournirozom, s költségeiben is részt veszek.

Isten velünk, s ne csüggédjünk, verve vagy győztesen őszinte barátod
Bibarcfalván, Majus 7én 1848

Apor Gy[örgy]

Louis Blanc, mostani frank minister L'histoire de 1830—1840 című munkáját olvasd s különösön a 3 db. kezdetit. Ott sokat találandunk, mit most nekünk követni, vagy nem tenni tanácsos — ha párt maradni s meg nem halni akarunk.

Dragul meu Jankó!

Evenimentele din urmă par a fi în prezent o chemare la strîngerea forțelor destrămate ale partidei conservatoare și o invitație la perseverență și la devotamentul patriotului maghiar, întristat din cauza înlăturării constituției strâmoșești⁹. De aceea, mă adresez ţie din liniștea singurății mele sătești. Tu ești cel mai tînăr și cel mai energetic membru al partidei noastre. Ești invitat cu încredere și confidență de partid, împreună cu menibrii perseverenți și statornici ai partidei noastre, la o discuție asupra măsurilor ce se impun în toiuții rebeliunii prezente. Va fi necesar să aduci la cunoștință rezultatele la care ați ajuns și membrilor împrăștiați ai partidei noastre pentru a ști cum să acționăm în situația actuală. Nelinîștea tulburătoare nu s-a răspîndit încă la noi, deși aici există cea mai mare masă necoaptă. Se poate afirma că Vendéea patriei noastre se află cu desăvîrsire aici, unde e posibil să se întîmple multe. De aici de la Brașov primesc românii instrucțiuni. La Brașov conducătorii românilor sunt în mîinile lui Berczi¹⁰. Prin urmare aici trebuie să acționăm mai ales. Orice hotărîri ați găsi de cuvîntă să luati în legătură cu viitorul patriei și

partidei noastre, aici pot fi duse pînă la capăt. De aceea, te rog cu ardoare să aduni partea de încredere și vitală a partidei noastre pentru a decide cum să actionăm. Opoziția a trimis în calitate de comisari pe Mikes János și Zeyk Károly³, pentru a dirija armata [de grăniceri secui] în apărarea comitatelor. Sînteți de acord cu această măsură? Ori ar fi mai bine să lăsăm în voia ei furtuna pricinuită de opoziție și să le arătăm nobililor mici unde pot ajunge pe căi opozitioniste. Soluționarea acestei probleme este foarte importantă în ce ne privește, întrucînt eu pe meleagurile mele⁴ și cei cu concepții similare în regiunile lor, putem să facem mult în trimiterea sau reînarea secuimii⁵. În orice caz, partida noastră poate să facă mult acum în privința viitorului⁶. Ea are posibilitatea să atragă de partea ei majoritatea nemulțumișilor. Ea poate să influențeze măcar guvernul maghiar în aşa fel ca Tabla superioară să ne favorizeze pe noi în problemele importante, cu condiția să nu ne refuzăm propriul nostru ajutor. Cu alte cuvinte încă nu este totul pierdut. Dacă nu ne declarăm pierduți, în mîinile noastre se află o forță atât de mare, încît cu ajutorul ei ne vom putea asigura măcar viitorul în cazul că o vom folosi cu îscusință. Precum am auzit și am citit, fratele tău a demisionat⁷. Oare n-a procedat la fel ca Chateaubriand după revoluția din iulie, cînd s-a predat și și-a predat și partidul său pe jumătate bătut, astfel că a fost înfrînt complet. Or, nu numai acel conducător este mare care poate să învingă, ci și cel ce, deși înfrînt, știe cum să-și refacă forțele. Fiind membrul cel mai tînăr al partidei conservatoare, mai bine zis membrul cel mai nou, în ce mă privește sunt gata să nu mă predau niciodată cînd e vorba de viitor. Trebuie să vină și va veni timpul cînd patria se va lămuri asupra mișcărilor prezente și va vedea că partida noastră a știut ce vrea și că i-a vrut binele.

Pe lîngă aceste rînduri, lui Pali îi trimit un articol pentru M și J⁸; citește-l și dacă găsești că este bun, iar frații tăi sănă de acord, să-l publicați. După cum am auzit M și J vrea să se înmormînteze; mă bucur auzind acest lucru, întrucînt nemernicul nu a fost niciodată sluga noastră credincioasă. Dar ca partida noastră să rămînă fără nici un organ, nu se poate. De aceea, ar fi bine să deschidem o subscripție și pe baza ei să fondăm un nou și temeinic [ziar] conservator. Mă oblig să-i furnizez multe și repetate articole; voi lua parte și la cheltuieli. Dumnezeu cu noi. Să nu ne lăsăm bătuți. Învins sau învingător, al tău prieten devotat,

Biborîeni, 7 mai 1848

Apor Gy[örgy]

Să citești lucrarea „L'histoire de 1830—1840“ a lui Louis Blanc, actualul ministru francez, mai ales primele trei părți. Acolo găsim multe din ceea ce trebuie să întreprindem și din ceea ce se impune să evităm, dacă vrem să rămînem un partid și dacă nu vrem să murim.

Original. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. nr. 62. Arh. fam. Apor, fasc. XXI, nr. 4. Foto 10 094.

¹ Autorul scrisorii a fost un reprezentant tipic al nobilimii conservatoare maghiare din Transilvania, obișnuită să facă uz de afirmații patriotarde pentru a deplinge abrogarea „constituției“ feudale, care i-a asigurat privilegiile veacuri de-a rîndul.

² Probabil Petrichevich Horváth Albert.

³ Cf. doc. 95, 123, 142 și 220.

⁴ Originalul deteriorat.

⁵ Idem.

⁶ Idem.

⁷ Jósika Samu.

⁸ *Mult és Jelen*, periodic maghiar din Cluj de nuanță conservatoare.

Arad, 7 mai 1848

1848 god. Aprila 25¹ pod Predsedateljstvom Blagorodnog G-dna Gavrila Jankovića, predsedatelja i u prisustviju Blago i poštenorodne G-de: Georgija Sekulić, Ivanna Krestić, Vasilija Branković, Lazara Sečanskij, i Mihajla Petran tutora Cerkveni, Alekse Radivojević, Konstantina Stanković, Dimitrija Barduš, Konstantina Bodari, Savve Mihajlović, Petra Očnjaković, Nicolaja Petrović, Djordja Lukić, Stefana Slavnić, Mihajla Radovan, Mitar Popić, Konstantina Fruša, Arkadija Jovanović, Konstantina Dimitrijević, Aksentije Dimitrijević, Emanuila Mihajlović, Petra Zivanović i ostali drugi deržala se velika Skupština Cerkvena.

Budući je danas u Cerkvi cirkular G-dna Epkpa pročitan, po kojemu da svaka mesta po dva opunomočena lica za tek. god.: 9-oga Maja po našemu u dvor Epkpskij pošli; koja čedu Deputacije na sad Narodni Sabor odpravljene birati.

Zaključenoe:

Od strane ovog Obšćestva G-din Nicolaj Petrović i Stefan Slavnić izašluju se: sa iskanim punomočjem da za izloženo vreme u dvor Episkopski prijaviti se, i Deputirce za Narodni Sabor birati mogu.

60

Zbog radosnog slučaja da se Petar Černović za Feišpana Temišvarske Varmedje tako za Grafa Temešskog, kao i za Kraljevskog Kommesara milostivejše naimenovan².

Zaključenoe

Da za Deputacije pod predvoditeljstvom Blagorodnog] G-dna Jankovića predsedatelja k počitaemom G-dnu Černoviću pošli koja će čestitati u ime ovog obšćestva podnesti i pozdraviti.

Anul 1848, aprilie 25¹, sub președinția preacinstitiilor Gavrilă Janković, președinte, și în prezența bunilor și cinstițiilor domni: Djordje Sekulić, Ivan Krstić, Vasili Branković, Lazar Sečanski și Mihajlo Petran epitropul bisericii, Alexa Radivojević, Constantin Stanković, Dimitrie Barduš, Constantin Bodari, Sava Mihajlović, Petra Očneaković, Nikola Petrović, Djordje Lukić, Stefan Slavnić, Mihailo Radovan, Mitar Popić, Konstantin Fruja, Arcadije Jovanović, Konstantin Dimitrijević, Aksente Dimitrijević, Emanuil Mihajlović, Petar Jivanović și a altora s-a ținut o mare adunare bisericească.

58

Fiind astăzi citită în biserică circulara d-lui episcop, conform căreia fiecare localitate va trimite la curtea episcopală cîte două persoane împuternicite pentru anul curent la 9 mai (după al nostru), care vor alege delegații ce vor fi trimiși la actuala Adunare Națională.

Hotărîre:

Din partea acestei comunități d-nii Nicola Petrović și Stefan Slavnić au fost aleși, cu ceruta împuternicire, ca în timpul prescris să se anunțe la curtea episcopală și să poată alege delegația pentru Adunarea Națională.

Cu fericitul prilej că Petru Csernovics a fost milostivit de a fi ales comite suprem al comitatului Timișoara, de asemenea conte de Timișoara, ca și comisar regal².

Hotărîre:

O delegație, sub conducerea preabunului domn Janković, președinte, să fie trimisă la numitul domn Csernovics, care-l va felicita și va transmite salutări în numele acestei comunități.

Original. Arh. parohiei ortodoxe sîrbe din Arad. Registrul proceselor verbale ale comunității bisericești pe anii 1847—1851 (nepaginat).

¹ Stil vechi; coincide cu 7 mai stil nou.

² V. doc. 269, vol. II.

196

Cluj, 8 mai 1848

An Seine Excellenz den Herrn Thesaurarius, Grafen Emerich Mikó

Laut der mir unterm 5-ten I.M. Z. 1999 gemachten und hier sammt Beilage in Urschrift anverwahrten Mittheilung des hierländigen k.k. General Commando, sind aus der Moldau in Folge der daselbst in jüngster Zeit stattgefundenen politischen Ereignisse einige hochgestellte politische Flüchtlinge unterhalb des Cordons Passes Preszkar in den Bezirk des ersten Szekler Grenz Infanterie Regiments paßlos eingetreten, deren Aufnahme und Unterbringung im besagten Regiments Bezirke von Seite der Militär Behörden angeordnet worden ist, ferner sind auch auf dem nahe an der dießseitigen Grenze gelegenen moldauischen Gebieth mehrere, wie es scheint, zur Verfolgung dieser Flüchtlinge ausgesendete Häscher herumstreifend bemerkt worden, und es wurde militärischer seits die Verfügung getroffen, daß, wenn etwa diese Häscher die Cordonslinie überschreiten sollten, diese von unserer Seite auch mit bewaffneter Hand verhindert werde.

Mit diesen von dem betreffenden Regiments Commando getroffenen und von dem General Commando bestätigten Anordnungen, als dem Zwecke entsprechend, auch meinerseits einverstanden, habe ich in meiner hierauf unterm heutigen abgefertigten Erwiderung das belobte General Commando ersucht, die fraglichen Individuen einstweilen in dem genannten Regiments Bezirk unter polizeiliche Aufsicht stellen zu lassen, und mir auch die Oerter, wo sie dermalen unterbracht worden sind, zu einer gleichmäßigen Anweisung der betreffenden politischen Behörde bekannt geben zu wollen.

Da indessen der Aufenthalt dieser politischen Flüchtlinge in diesem Lande auf die Bewegungen des walachischen Volkes nur nachtheilig wirken und die Verwirrung nur vermehren könnte, so sehe ich mich veranlaßt, Euer Excellenz zu ersuchen, Allerhöchsten Orts darauf antragen zu wollen, damit die fraglichen Flüchtlinge angewiesen werden möge, sich entweder in den oberen Gegenden Ungarns oder etwa in Oesterreich nieder zu lassen.

An Ein Löbl. k.k. General Commando Präsidium

Mittels schätzbarsten Note vom 5-ten I.M. Z. 1999 war es Einem Löbl. Präsidium gefällig, mir jene Anordnungen zu eröffnen: welche sowohl hinsichtliche der Aufnahme der aus der Moldau in Folge der daselbst in jüngster Zeit stattgefundenen Ereignisse in den Bezirk des ersten Szekler Grenz Infanterie Regiments eingedrungenen politischen Flüchtlinge, als auch auf den Fall getroffen werden, wenn die, wie es scheint, zur Verfolgung ähnlicher Flüchtlinge ausgesendeten moldauische Häscher die k.k. Grenze überschreiten sollten. Mit diesen, dem Zwecke vollkommen entsprechenden Verfügungen auch meinerseits einverstanden, gebe ich mir die Ehre, Ein Löbl. Präsidium noch zu ersuchen, wegen polizeilicher Beaufsichtigung dieser Flüchtlinge durch die Militär Behörden das Nöthige einleiten und mir noch nachträglich eröffnen zu wollen, in welche Oerter namentlich diese Flüchtlinge im Bezirke des gedachten Regiments unterbracht worden sind, um den betreffenden Königsrichtern eine entsprechende Weisung ertheilen zu können.

Da indessen der Aufenthalt dieser politischen Flüchtlinge in diesem Lande auf die Bewegungen des walachischen Volkes nur nachtheilig einwirken, und die Verwirrung vermehren dürfte, so habe ich unterm heutigen nebst Unterbreitung der obenberührten schätzbarsten Note, höheren Orts das Ansuchen gestellt: womit die fraglichen Flüchtlinge angewiesen werden mögen, sich zeitweilig in die oberen Gegenden Ungarns und rücksichtlich in Oesterreich niederzulassen.

Bis dahin also, als mir hierüber die weitere Weisung zukommen sollte, deren Mittheilung ich mir vorbehalte, erlaube ich mir, Ein Löbl. Präsidium zu ersuchen: die nöthigen Verfügungen zu erlassen: damit diese Flüchtlinge den ihnen zugewiesenen Aufenthalt in dem Bezirke des oftgenannten Regiments keineswegs verändern.

Klausenburg am 8-ten Mai 1848¹

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 131/1848. Foto 475—478.

¹ Cf. doc. 35, 36, 37, 89, 137, 151, 154, 162, 222, 226 și 294.

Cluj, 8 mai 1848

An Seine Excellenz den hierländigen Herrn Commandirenden Generalen

Der mit dem Einverleibungs Geschäfte der unter dem Namen Partium begriffenen Jurisdictionen zu Ungarn allernädigst betraute königliche Comissaire Freiherr Niklas Wesselényi nimmt in seiner unterm 6-ten d.M. an mich gerichteten und hier sammt Beilage urschriftlich anverwahrten Zuschrift¹ meine Verwendung bei Eurer Excellenz zu dem Ende in Anspruch: womit ich das an Euere Excellenz gestellte Ansuchen, wegen Verlegung einer zur Aufrechthaltung der etwa gestört werden könnenden gesetzlichen Ordnung, nöthigen Militär-Abtheilung und zwar aus der hiesigen Garnison, auch meinerseits unterstützen möge.

Obwohl ich die Nothwendigkeit dessen wohl auch einsehe, daß dem Mittel Szolnoker Komitat in dieser Beziehung gleichfalls eine Hülfe zu gewen-

det werden sollte, so muß ich doch bemerken, daß die hiesige Garrison um so weniger vermindert werden könne, als grade in der Nähe dieser Stadt der Focus der in mehreren Dörfern ausgebrochenen Unruhen und Widerseztlichkeit gegen die rechtmäßige Obrigkeit sich befindet, und ein Theil dieser Truppen bereits mit dem besten Erfolg zur Unterdrückung dieser aufrührerischen Bewegungen verwendet wurde, und ich wäre daher der unvorsichtlichen Ansicht, wenn auch Euere Excellenz damit einverstanden sein sollten, womit aus dem zweiten Walachen Infanterie Regiment etwa eine Compagnie nach Zilah beordert ist, und zur Verfügung des genannten k. Commissärs gestellt werden möchte.

Von den dießfalls gefaßten Beschlüsse erbitte ich mir zu seiner Zeit unter Rückstellung der Beilagen die gütige Mittheilung.

Klausenburg, am 8-ten Mai 1848.

Concept. Arch. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1079/1848. Foto 436—437.

¹ Pentru adresa lui Wesselényi Miklós din 5 mai către ministrul de interne al Ungariei, v. doc. 139.

198

Cluj, 8 mai 1848

a) Alsó Fejér, Küküllő, Thordi, Kolos, Doboka vármegyéknak, Aranyos széknek, Medgyes, Szász Sebes és Szászváros székeknek.

b) A görög szertartású mind két püspököknek.

a, b) Csak mostanában jutván a Királyi Fő Kormány Széknek tudására hivatalos úton, hogy az oláh nemzet részéről a közelebbről tartandó ország gyűléséhez fel adandó kérelmek iránt való értekeződés végett Balásfaluval folyó hó 15-i napján tartatni a Királyi Kormány Szék által meg engedett gyűlésre, nemely, jelesen Kolos vármegyében lévő esperestek magokkal minden helyiségből¹ még két-két világi rendű követeket szándékoznak vinni; a midőn azon rendelésnek, mely azon gyűlés megtarthatásáról költ, célja és értelme éppen nem az volt, hogy egy szerfelett nagy számú tömeg gyűljön öszve, sőt éppen az, hogy az oda gyűlendő nép mentől kevesebb számú, de értelmesebbekből álló légyen, s nyilván meg is íratott benne, hogy csupán az esperestek és azokon kívül csak nemely oláh nemzetbeli értelmesebb egyének hívattassanak meg a püspökök által; ennél fogva a

a) nemes vármegyének — széknek — tanácsnak — tisztségeknek — meg-hagyatik,

b) a közelebb eső törvényhatóságoknak meg hagyatott,

a, b) hogy az ők kebelökben lévő esperesteket a követek vitelétől, úgy a falukat is azoknak küldésétől tiltsák el, csak az olyanoknak engedtethetvén a gyűlésben való megjelenés, kik a püspökök által különösen meg hívattak.

b) Mely illetén képpen tett rendelés is méltóságodnak oly utasítással adatik tudtára, hogy magát ahoz alkalmaztatni igyekezzék, a hívatlanul oda csődürendőket utasítsa el, és azon esperesteket, kik a főkormányszék rendeleteinek és a méltóságod meghívásának ily fonák értelmet adtak, ebbeli tények igazolására felszólítván, mentő nyilatkozatokat véleménye kíséretében küldje fel a főkormányszékenek².

Kolosvár, Május 8kán 1848³

Către,

a) comitatele Alba de Jos, Tîrnava, Turda, Cluj și Dăbîca; scaunele Arieș, Mediaș, Sebeș și Orăștie.

b) ambii episcopi de rit grecesc.

a, b) Guberniul regal suprem a permis o adunare a românilor la Blaj, în 15 ale lunii curente, la care vor să se sfătuiască în legătură cu petițiile pe care le vor înainta apropiatei Diete, din partea națiunii române. Guberniul regal a aflat însă numai acum pe cale oficială că din unele comitate, mai precis din comitatul Cluj, protopopii intenționează să ducă cu ei din fiecare localitate¹ cîte două persoane laice. Dar scopul și sensul dispoziției, care a permis ținerea acestei adunări, nu a fost acela de a se aduna acolo o mare mulțime. Din contră, populația ce va fi prezentă și se va aduna acolo să fie în număr cît mai mic și să conste numai din indivizi mai luminați. În acea dispoziție s-a specificat cu certitudine ca episcopii să-i invite [la adunare] numai pe protopopi și în afară de ei doar cîteva elemente mai cultivate ale națiunii române. De aceea,

a) se ordonă dregătoriei nobilului comitat, scaun, consiliu;
b) și oficialităților mai apropiate;

a, b, să interzică protopopilor de pe teritoriile lor, să ducă cu ei delegați; la fel să interzică și satelor să-și trimită reprezentanți; să accepte plecarea la adunare numai a celor care au fost invitați în mod special de către episcopi;

b) acest ordin se aduce la cunoștința măriilor voastre cu dispoziția de a vă conforma hotărîrile [guberniale], și de a-i îndepărta pe toți cei adunați acolo fără invitație; iar pe acei protopopi, care au interpretat în sens greșit ordinul Guberniului suprem, precum și invitația eminențelor voastre, să-i somați să trimită Guberniului regal suprem pentru justificarea acestor fapte o declarație lămuritoare, împreună cu referatul ilustrităților voastre².

Cluj, 8 mai 1848³.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6036/1848. Foto 1612—1614.
Exemplarul trimis comitatului Turda: Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond.
Arh. comitat. Turda. Acte administrative, nr. 653/1848.

¹ Intercalar de guvernatorul Teleki.

² Idem.

³ Comitele suprem al comitatului Turda a dat ordin juzilor nobiliari în acest sens la 9 mai. Concept. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. Comitat. Turda, nr. 653/1848.

Szabó Jósef tartományi és kormányszéki biztosnak

C. uraságodnak tegnapról hozzámi intézett felszólítására¹ kendilónai gazdasztunket a kérdés alatti levélre nézve, ha valósággal és keze közt van, oda utasítottam: miszerint azt töstént szolgáltassa uraságod kezébe; a mi pedig a Magyar Nagy Somborra, Topa Szent Királyra és Csáki Gorhóra rendelni kértem katonaságot illeti: minthogy tegnap Magyar Nagy Somborra,

Topa Szent Királyra az ottani népet törvényes rendre utasító és rábeszéléssel felvilágosító kormányi biztosokat küldöttem ki, s ezek működése eredményét be akarom várni egyfelől, másfelől pedig a borsai és környékebeli rendetlenségek megszüntetésére küldött és már rendeltetése céljának megfelelt Sivkovich ezredbeli katonaság még csak ma estvére fog ide viszszatérni, a helybeli e célra fordítható kevés katonaságból most hirtelenyiben nem rendelhetek.

Kolozsvárt, Maius 8kán 1848.

Comisarului teritorial și gubernial Szabó József

Ca urmare a adresei dvs. de ieri¹ privind scrierea în cauză, am dat dispoziție administratorului nostru din Luna de Jos să v-o predea imediat, dacă se află într-adevăr în mîna lui. Vă răspund și în ceea ce privește armata solicitată pentru Zimbor, Sîncraiu Almașului și Gîrbou. Vă fac cunoscut că am trimis ieri comisari guberniali în localitățile Zimbor și Sîncraiu Almașului cu misiunea de a convinge prin muncă de lămurire populația de acolo și a o îndruma spre ordinea legală. Doreș să-mi parvină rezultatul activității acestora. Forța militară din regimentul Sivkovich, trimisă pentru restabilirea ordinii la Borșa și în împrejurimile ei, care și-a îndeplinit misiunea, se va întoarce numai astă seară. Drept urmare, momentan nu pot dispune trimiterea de trupe din efectivul redus pe care-l avem în localitate.

Cluj, 8 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 069/1848. Foto 408—409.

¹ V. doc. 185.

200

Cluj, 8 mai 1848

Nemes Thorda Megye fő Ispánjának.

Biztos forrásból értesítettem a felől, miként Pap Sándor Szebenből a méltóságod kormánya alá bízott nemes megyébe jelenleg Cintosra megérkezett, s talál attyát is meglátogatandó, méltóságodat ezennel fölszólítom: miszerént őt legottan tartóztassa le, és biztos őrizet alatt, nem ide Kolozsvárra, mint egy előbbiti intézkedésemben megvolt írva, hanem egyenesen Marusvásárhelyre kísértesse, és ott nemes Marus Szék fő királybírájának, ki már ez iránt utasítva van adattassa át.

Kolozsvárt, Maius 8dik 1848¹.

Comitelui suprem al nobilului comitat Turda!

Am fost informat din sursă sigură că Alexandru Pop [Papiu-Ilarian] a venit din Sibiu la Ajunis în comitatul încredințat conducerii dvs., probabil pentru a-și vizita tatăl. Vă invit pe măria voastră să-l arestați imediat și să-l

trimiteți sub escortă sigură, nu la Cluj, cum am ordonat anterior, ci direct la Tîrgu Mureş. Acolo să fie predat judeului regesc suprem al nobilului scaun Mureş, care a primit dispoziție în acest sens.

Cluj, 8 mai 1848¹

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1078/1848. Foto 433.

¹ Cf. doc. 173.

201

Buda, 8 mai 1848

Ó Felségének Herceg Esterházy Minister által.

Idősb Bethlen János és más öt erdély-honfi hozzárm intézett kérelmükben, mellyet ide csatolva bátor vagyok felségednek mély alázatossággal bemutatni, a rendnek ezen Nagyfejedelemsegben mostani nehéz körülmenyek közti fentartását s a legközelebb tartandó erdélyi ország-gyűlésre nevezendő királyi biztoszt illetőleg, Erdélynek Magyarországgal a legújabbi törvény szerint leendő egyesítése érdekében óhajtásaikat jelentik ki.

Utóbbit tekintetben múlt hónap 26-án 932 szám alatt tettetem már alá-
zatos felterjesztést felségednek¹, s ezzel ugyanazonos e jelen kérelmezőknek is
fő óhajtása; mennyiben mindenkorral azon esetre, ha főherceg nem nevezhetet-
nék királyi biztosul, oda is terjedne kérelmük, hogy ezen királyi biztoság, a
magyar ministerium valamelyik tagja sem foglalkozhatván ezzel, erdélyi fő-
kormányzó gróf Teleki Józsefre ruháztatnák: jónak találunk e beadványt —
hogy a dolog úgy hozván magával, az ebben foglalt kérelem minden két tárgya
iránt, legfelsőbb tekintetbe vétethessék, — felségednek hódoló tisztelettel fel-
terjeszteni.

Ki egyéb iránt stb.

Budán, Pünkösdi hó 8. 1848.

Kiadathatik, István

Maiestății sale prin intermediul ministrului, prințul Esterházy.

Bethlen János senior și alți cinci patrioți ardeleni [maghiari] mi-au adre-
sat o cerere. Îndrăznesc să v-o și înaitez alăturat maiestății voastre, cu adîncă
umilință. Prin ea își manifestă dorința în legătură cu: menținerea ordinii în
acest Mare Principat în dificilele circumstanțe actuale; alegerea comisarului
regal ce urmează să fie trimis la apropiata Dietă a Transilvaniei pentru a
favoriza uniunea cu Ungaria pe baza unei noi legi.

Referitor la ultima chestiune am mai înaintat maiestății voastre o adresă
umiliă la data de 26 ale lunii trecute sub nr. 932¹. Ea este asemănătoare cu
dorința principală a celor sus-amintiți. În eventualitatea că nu va fi posibil să
fie numit în funcția de comisar regal un arhiduce, dorința lor vizează ca
această demnitate să revină unui membru al guvernului ungur; dacă nu va
putea fi ocupată aici de unul din membrii guvernului ungur, în acest caz

funcția să fie acordată guvernatorului suprem din Transilvania, adică grofului Teleki József. Am considerat necesar să înaintez maiestății voastre cu stimă umilă acest memoriu, pentru a se acorda cea mai înaltă atenție celor două probleme ale doleanței cuprinse în cererea respectivă, dacă împrejurările o vor pretinde.

Cel care rămîn etc.
Buda, 8 a lunii Rusalilor 1848

Se poate elibera, Ștefan

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. Arh. Regnicolare. István főherceg nádori levéltára. Miniszteri 1848, nr. 1 111/1848. Foto 12 404.

¹ Petiția în care se formulează dorința uniunii cu Ungaria provine din partea unor nobili maghiari transilvăneni.

² V. doc. 208, vol. II.

202

Sibiu, 8 mai 1848

An Seine Excellenz den k.k wirklichen Herrn geheimen Rath und Kämmerer, Commandeur des kaiserlich österreichisch Leopold Ordens und Landes Gouverneur etc.

Joseph Grafen Teleky von Szék
Hermannstadt am 8-ten Mai 1848

In Erwiederung der schätzbar Note vom 5-ten d.m. Nr. 5 897 beeche ich mich, Euer Excellenz zu eröffnen, daß außer der gegenwärtig in Szantsal bei Blasendorf liegenden Escadron des Dragoner Regiments Savoyen, und in Buzás Bocsárd stehenden Kompagnie des Infanterie Regiments Baron Bianchi, annoch für die Dauer des dortigen Confluxes, eine Division vom 3-ten Bataillon Carl Ferdinand, dann eine sehr starke Kompagnie des 1-ten Szekler Regiments nebst 2 Kanonen unter Bedeckung einer halben Landwehr Kompagnie in die Gegend von Blasendorf dermaßen disponirt worden seien, daß diese Abtheilungen schon am 13-ten d.M. in den nächst Blasendorf liegenden Ortschaften eintreffen können.

Das Kommando über diese Abtheilungen wird der Herr Major Wieser von Carl Ferdinand Infanterie führen, und sich mit dem dahin bestimmten Herrn Gubernial Commissair Niklas Freiherrn von Bánffy in das nöthige Einvernehmen setzen.

Sobald der Conflux beendet ist, wird die halbe Landwehr Kompagnie Sivkovich wieder nach Karlsburg zurückkehren und nach Übergabe der Kanonen vereint mit der andern halben Kompagnie den Marsch nach Klausenburg antreten, wohin auch die dermalen in Bistritz liegende Landwehr Kompagnie Sivkovich am 13-ten d.M. bis wohin dieselbe durch eine Kompagnie des 2-ten Walachen Regiments abgelöst werden kann, abrücken und somit das ganze Landwehr Bataillon in Clausenburg nach dem Wunsche Euer Excellenz concentrirt, überdies auch eine Escadron des Erz Herzog Ferdinand Maximilian Chevauxlegers Regiments in die nächste Umgebung dieser Stadt verlegt, endlich das, gegenwärtig in Szilág Somlyó liegende Detachement des Infanterie Regiments Erz Herzog Carl Ferdinand, ebenfalls nach Klausenburg

zurückkehren wird, sobald die nach Zilah und Szilág Somlyó bestimmten 3 Kompagnien des 3-ten Bataillons Turszky dortselbst eingetroffen sein werden. Dieser im Vergleiche mit den Besetzungen der übrigen Städte dieses Landes sehr bedeutende Truppen Stand dürfte wohl zur Aufrechterhaltung der Ruhe und Ordnung in Klausenburg und der nächsten Umgebung umso mehr genügen, als für den Fall der eintretenden Nothwendigkeit auch die demnächst nach Thorda abrückenden 2 Compagnien des 2-ten Szekler Regiments, bei der nicht großen Entfernung nach Klausenburg berufen werden könnten.

Puchner, Feldmarschallieutenant

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 162/1848. Foto 2 862—2 864.

203

Blaj, 26 aprilie/8 mai 1848

Krisztusban tiszta testvérem!

Nem minden alap nélkül éreztük magunkat fölszólítatva az iránt, ne hogy a mi csendes engedelmes népfajunk némely nyughatatlanodók által megcsalatva, azoknak írásban szintúgy szóbeli ámításainak hitelt adva, a felsőbbek parancsainak ellenszegüljön s idő előtt, nem várva be a határozatot, mely törvényhozás útján eszközölhető, önfeljüleg, önmegrontásával intézkedjen, tartozó kötelességünk ből folyólag március 22-én 646-ik szám alatt rendelkeztünk¹ s meghagyuk esperest atyánkfiainak azt, hogy mindenütt, hol befolyást gyakorlnak, erélyesen hirdessék ki, hogy a nép izgatóknak ne higyen, hanem felsőbbjeinek engedelmeskedjék, s amint ezt Krisztus urunk s evvel egyértelműleg Pál apostol a rómaiakhoz írott 13-ik [!] könyvében, úgy Péter apostol 1ső könyve 1 részében a keresztyénekhez szólva világosan megparancsolja.

A királyi kormányszék megérivén, hogy több izgatók szétbarangolván az országot, kik saját hatalmoknál fogva Tamás napra minden helységből két egyén, minden esperest kerületiből két lelkéssel Balázsfalván tartandó gyűléstre berendeltek, ugyanazért 17-ik április 5 215. számok² alatt kelt kormányszéki rendelettről fogva megparancsoltaték nekünk, hogy azon tartani szándékkölt gyűlést tiltanók el, mit mi 18-ik április 712-ik szám alól kiadott rendeletükknél³ fogva nemcsak teljesítettünk, hanem engedelmet nyervén azután a papi gyűlés megtartására, 21-ik április 730-ik szám alól rendelkeztünk⁴, hogy május 15-re mindenük esperest saját kerületeikből magok mellé fajunkból felveendő olyan egyénekkel, kik a mostani korkérdésekkel, úgy a hazai törvényekkel ösmeretesek, Balázsfalván jelenjenek meg.

Mindezeket beteljesítvén, reményünk van, hogy mindenki saját kötelessége érzetétől fölhívatva, igyekezni fog a népet fölvilágosítani az iránt, hogy minden embernek, izgatónak hitelt nem adván, higyjenek azoknak és kövessék azoknak tamácsát, kik a nép jólléitit előmozdítani kívánják és őrködnek a reájok bízott nyáj sereg felett, nem különben azok is, kik fől nem hatalmazva, eddigel ellenkezőt hirdettek, ösmerjék szoros kötelességöknek a nemzet jóllétéét, jövendőjét szem előtt tartani, emlékezvén a nagy apostol szavaira; ezen méltányos fölszólításunk a nagyobb résznél visszhangra is talált, hanem közelebbről fájdalmasan értettük meg a kormányszéktől, hogy némelyek, szám szerént 6—7 egyének a helyett, hogy igaz tanunkat hirderték volna, aláírás nélküli körleveleket bocsátottak ki, melyekben a népet fölszólítják, fölhatal-

mazzák az úri szolgálat s tartozások megtagadására addig is, míg ő-felsége törvényhozás útján máskép rendelkezne.

Egy 2-ik május 5 792-ik számok alól kelt kormányszéki rendeletnél fogva⁵ megparancsolatik nekünk, hogy hirdetnök ki, miszerint minden lelkész ösmerje kötelességének a népet az iránt fölvilágosítani, hogy a robotot földesuraiknak többi tartozásaiKKkal együtt mindaddig, míg e folyó hó utolján okvetetlen egybegyűlendő hongyülés e tárgyban határozatot, mely a maga rendjén ki fog hirdetteeni, nem hozand, adják meg; máskülömben, valamint Drágban⁶ meg is történt, az engedeílen helyiségekre katonaság fog kiszállítatni, melynek költségei hordozása mellett az úri szolgálat tételere, valamint az engedetlenek példás büntetésnek leendnek kitéve, a lelkések pedig, kik ezen parancsolatot nem teljesítnék vagy híveiket fölibzatni merészlenének, az Apr[obata] C[onstitutiók] p. 5-a 42-ik cikk értelmében fognak letartóztatni és büntetni.

Ugyanazért atyailag meghagyjuk nektek, hogy ezen rendelésünkhez magatokat alkalmazni, ha netalán pedig eddig ellenkezőt hirdettetek volna, a népet leültetni, engedelmességre oktatni szoros kötelességeteknek ösmerjétek el, nehogy ellenkezőt tanúsítva, ti magatok is a nemzet csökkentésére s szégyenére papi bíróságunk elibe kerüljetek. Mely parancsolatunk késedelem nélküli teljesítését felelet terhe alatt ezennel megparancsoljuk.

Atyaságodnak jóakaród

Balázsfalván, 26-ik április 1848

János, püspök⁷

Stimate frate întru Hristos!

Pentru ca poporul nostru blind și supus să nu fie înselat dînd crezare ademenirilor și amâgirilor unor agitatori, fie ele scrise, fie verbale; pentru ca să nu se opună dispozițiilor superiorilor; pentru ca să nu acționeze prea devreme cu încăpăținare și spre dauna lui, fără a aștepta rezoluția care poate fi obținută pe cale legală, am considerat de datoria noastră și nu fără temei, să dispunem, în ziua de 22 martie, sub nr. 646¹, următoarele: frații noștri protopopi să amunțe cu toată energia, peste tot unde au influență, ca poporul să nu dea crezare agitatorilor, ci să se supună superiorilor, așa cum a poruncit foarte clar Hristos, iar după el apostolul Pavel în cea de-a 13-a epistolă [!] scrisă către romani, precum și apostolul Petru în partea întâia a primei sale cărți adresată creștinilor.

Este cunoscut faptul că mai mulți instigatori au cutreierat țara și cu de la sine putere au convocat la o adunare, ce s-a ținut la Blaj de ziua Tomii, câte două persoane din fiecare localitate, precum și pe protopopi cu câte doi preoți din circumscriptiile lor. Guberniul regal ne-a cerut prin ordinul gubernial nr. 5 215 din 17 aprilie² să interzicem adunarea inițiată astfel. Noi am îndeplinit acest ordin prin dispoziția noastră nr. 712 din 18 aprilie³. Ba mai mult, am obținut aprobarea pentru convocarea unei adunări preoțești. Am și dat dispoziții prin circulara noastră nr. 730 din 21 aprilie⁴, ca toți protopopii împreună cu câte două persoane din neamul nostru, care cunosc problemele epocii actuale, precum și legile țării — să se prezinte în ziua de 15 mai la Blaj. După ce am dus la îndeplinire oele de mai sus, nu trimi speranța, că fiecare, stimulat de simțământul datoriei proprii, se va strădui să lămuirească populația să nu dea ascultare agitatorilor, să aibă încredere și să urmeze sfatul acelora care doresc să promoveze bunăstarea poporului și veghează asupra turmei încredințate lor. La fel și aceia, care pînă în prezent au propagat contrariul fără vreo împăternicire, să considere a avea înaintea ochilor, ca o îndatorire

deosebită, bunăstarea și viitorul națiunii și de a-și aduce aminte de cuvintele marelui apostol. Această chemare justă a noastră a găsit ecoul la cei mai mulți. Cu toate acestea am luat la cunoștință cu durere din partea Guberniului, că unii, și anume vreo 6—7 indivizi, în loc să propage învățatura noastră adevărată, au emis circulare anonime, în care cheamă și împuternicesc poporul să refuze prestațiile și îndatoririle urbariale, înainte ca maiestatea să să hotărască asupra lor pe cale legislativă. Prin ordinul gubernial nr. 5 792 din 2 mai⁵ ni se poruncește să aducem la cunoștință tuturora următoarele: fiecare preot să se considere obligat de a lămuri poporul să îndeplinească toate slujbele și îndatoririle iobăgești, pînă ce dieta, care se va întruni în orice caz la sfîrșitul acestei luni, va aduce o hotărire în această problemă. Ea va fi publicată la rîndul ei cum se cuvine. În caz contrar vor fi aduse forțe militare în localitățile care nu se supun, așa cum s-a întîmplat și la Dragu⁶. Astfel cei ce nu se supun, pe lîngă îndeplinirea prestațiilor urbariale, vor fi expuși nu numai la suportarea cheltuielilor, ci și la pedepse exemplare. Preoții care nu se vor conforma acestui ordin sau vor îndrăzni să-i agite pe credincioșii lor, vor fi arestați și pedepsiți, conform articolului 42 din Aprobatae Constitutiones, punctul 5. În consecință vă sfătuiesc în mod părintesc să vă conformati acestui ordin, iar în eventualitatea că ați propagat pînă în prezent contrariul, să considerați ca sarcină a voastră arzătoare a potoli poporul și a-l învăța să se supună. Făcînd contrariul nu cumva să ajungeți în fața tribunalului ecclaziastic spre scăderea [prestigiului] și rușinea națiunii. Vă ordon îndeplinirea fără întîrziere a acestui ordin sub povara propriei răspunderi.

Binevoitorul sfîntiei voastre, episcopul Ioan⁷

Blaj, 26 aprilie 1848

Publicat în Történelmi Lapok, 1876. nr. 49, p. 709—710.

¹ Pentru circulara dată de episcopul Lemeni la 20 martie/1 aprilie, cu un conținut asemănător, v. doc. 146, vol. I.

² Corect: nr. 5 245; v. doc. 51, vol. II.

³ V. doc. 69, 70, 71 și 72, vol. II.

⁴ V. doc. 135 și 137, vol. II.

⁵ V. doc. 52.

⁶ Cf. doc. 10 și 11.

⁷ Episcopul Lemeni l-a întîlnit pe baronul Wesselényi Miklós că s-a conformat indicațiilor din scrisoarea pe care i-a trimis-o cu data de 6 mai (v. doc. 168), și a elaborat o circulară către popor; că era deja *sub tipar* și urma să fie trimisă protopopilor și preoților cu poșta din ziua următoare. Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca, Fond. Arh. fam. Wesselényi. Actele comisarului guvernamental Wesselényi Miklós.

204

Timișoara, 26 aprilie/8 mai 1848

Pantelejmon Božijoi milostiju Pravoslavni Episkop Temišvarske.
Pravoslavni Nârode, Boga vo Hriste vozljubljeniu!

Kao što sam Hristoljubijami vašim u sojuzu mog okružnog iz Požuna pod 7-mog Marta t.l. danog Pastirskog poučenja, i od moje strane pod 19-og Aprila t.l. obijavio, i od strane mirski(h) Nadležstva to isto vam je u dužnosti publicirano, urbarijalni danak u roboti, dasetku i novcu prama Spajilukov

sustojeti se po devetom članku zakona na skoroprovodnijem Dijeti donošenog sa publikacijom ovog zakona većito se diže i prestaje izdavati se. Ovo je zaista za poddaničestvo velika oblakšanje i blagodejanje. To čete bez sumnje priznati. No i od strane ungarskog blagorodstva velika je žrtva i svake pohvale i blagodarnosti dostignješte velikodušje. Ovakovo velikodušje, ovakvu žrtvu jošt ni u kakvoj drugoj kraljevini blagorodstvo nije učinila. Svuda jošt po drugima provincijama i pod našim blagoutrobnješem kraljem nahodstvima se i po svima pročim stranama kraljevinama podanici pod ovim dankom jošt neprestanno stenu, svuda tuda već od mnogo godina razmišljava se, kako bi se taj danak s podničestva bez svakog onepravdanje spajilukov skinuo i dakle se po svima drugima provincijama i kraljevinama traži način, kako bi se svršilo, kako bi paori sebe od spajijskih danaka iskupili i isplatili, Ungarsko Blagorodstvo ne čekajući isplate od svojih paora, oslanjajući se na reč državnih da će drugim načinom biti obezatečeni, s jednom čertvinom sbrisu rečene velike terete od podničestva. Slavno svagda bilo Ungarskoj Blagorodstvu, velikodušje. I ovo je požrtvovanje dostojava Ungarskog Blagorodstva, koje ne samo većiti blagodarnosti spomen u srcama svakog žitelja našeg milog otečestva zasluzuje, no i od celog čovečanstva pohvaliti ima, zašto ne može sada više dugo trajati, da i po drugim provincijama i kraljevinama Blagorodstvo po primeru ovome ne postupi i paore svoje ne osloboodi. Zato Bogoljubezni! treba da ovu žrtvu od Blagorodstva Ungarskom učinena priznate, dostoјno cenite i blagodarni na toj budete, koje će onda biti kad našem blagoutrobnješem kralju Ferdinandu i njegovom prjesvetlom Koronu pod kojeg je otečeskom upravom ovo blagodajanje na vas proisteklo, u svaku dobu verni ostanete, kod vlasti od njega postavljene, budete slušali i pomagali, kad prama spajilukov, koji su toliko požrtvovanje iz svoje sobstvenosti učinili, ljubov i svako počtenje budete ukazali i u mesto da vreme, koje vam po vašoj soobstvenoj ekonomiji prздno ostane, u bezposlu provodite, pa će u takovo za pogodjenu pravednu platu ne prečete se svojevoljno pri vozdanju Allodialni njihova zemlja u pomoći biti zašto i vaš interes iziskuje, da zemlja Spajijska ne ostane neobradjena, i koliko može više ploda u svoje vreme prinese, da tako u plodnim godinama i za neplodne ponesreći godine proiznese se izvitka i nauvek se i zemlji u nuždi pomoći. Opomenite se, kako bi pre dve godine dana, kad je občim neplodjem glad na zemli bila, vaše zemlje bez pomoći Spajilukov po većitoj časti i ne posejane ostale.

I kad tako rečeno žrtva od Spajilukov učinjena, u vama blagodarenog duha mora prizvesti, toliko više iziskuje se sa svakom pravdom, da se njima od vas ni u čemu ne bi nikakova nepravda ili obida nanesla. I zato s plaćenjim srcem razumio sam da su se na gdekojim mestima i takvi nerazumnii našli, da misle, da kako što je spajijski Urbarialni danak i robota spajilucima zakonom oduzeta, tako isto su i zemlju Allodialne oduzete i u toj misli na ove s nikim nasiljama nasrtju. Krajnje nepravedna i bezdušno bi bilo od Spajilukov Allodialne zemlje i iziskivati. Njima nije oduzeto robota i urbarialni danak zato što na ove dacijske nisu imali pravo. Oni su na to imali pravo i oni su za te po većitoj časti gotov novac platili, da otud kao od kapitala ove dacijske kao interes vuku, a sad su im ove zakonom oduzete, zašto su oni sami takove opustili. Allodialne pak zemlje niti su opustili niti su zakonom oduzete i zato ove ostaju kao i dosad njihova sobstvenost i oni s tim kao i dosad raspolaže. Krajnje nepravedno, kao što sam rekao, bilo bi i iziskivati od njihove zemlje, kako god što bi se od kog iz vas nepravda iziskivala, kad bi vi komu za oblakšanje njihovog stanja od svog sobstvenog imanja, koje ste sobstvenim trudom stekli i kupili, jednu časticu ustupili, a on bi na to izvodio pravicu i na celo vaše imanje. Svaki bi od vas takovog kao najcrnjeg nebla-

godarnica smatrao i to pravedno, a Hristos Spasitelj veli, što nisi rad da tebi drugi čini, ne čini ni ti drugomu. Čto je pravo i Bogu je milo. Neblagodarnost prava blagoditelja jest neblagodarnost prava samog Boga, i ovo se, Bogoljubzni, u celom vašem životu čuvajte, zašto ne ostaje bez Božije kazni pre ili posle.

Ono samo, što je novim zakonom već sasvim dejstvitljno ukinuto, nemate više obsad izdavati, a ono što nije tako ukinuto, imate tako izdavati, kao i dosad, i ono što vam nije zakonom dano, nije vaše, nego onog čije je i dosad bilo. O ovim sam za nužno našao Arhipastorski poučiti vas, zašto se u ovom nemirnom vremenu nalazi smutljivaca, koji u mutnoj vodi željeti što uloviti, uzbunjuju neučenu prostijatu. Čuvajte se takovi[h] ljudi, da vas ne navedu na zlu, i gđi sumnjate, pitajte razumne ljudi, naročito vaše starešinstvo i vlasti.

Mislite li, da gđi imate takovo pravicu što se zemlje i što se drugog čega tiče, imate Sud, i ovu pred zakonit sudom svojim načinom tražite, a nasilja svakog kao največeg zla čuvajte se, zašto nitko sam sebi sudija ne može biti, i zato tko nasilje čini, ustaje protiv zakona, gazi vlast i smatra se kao rebeljant, i po tome ne samo teškoj svetskoj kazni neizostavno popada, nego i veliki greh na svoju dušu nanosi, kao protivnik zapovedi Gospoda našemu Isusa Hrista, koji veli: *Svaka je vlast od Boga i nema vlasti koja nije od Boga*, i zato pokorni budite vlastima nad vama postavljenima Boga radi. Amen.¹

U Temešvaru dne 26-og Aprila 1848

Panteleimon Živković, Episkop

Panteleimon prin mila lui Dumnezeu episcop de Timișoara.

Popor dreptcredincios, întru domnul Hristos iubitor.

Iubitorilor întru Hristos. V-am adus la cunoștință prin învățăturile pastoralei trimise din Bratislava la 7 martie a.c., și v-am anunțat în 19 aprilie a.c., odată cu publicarea din partea autorităților civile a acelaiași lucru, că darea urbarială în robotă și dijma în bani față de nobili sănt șterse prin articolul nouă al legii adoptată la recent trecuta dietă și încetează pentru totdeauna a se mai achita. Aceasta reprezintă pentru supuși o mare ușurare și o binefacere. Fără îndoială că o veți recunoaște aceasta. Din partea nobilimii maghiare este o jertfă și ea merită toate laudele și recunoștința pentru această mărinimie. O asemenea mărinimie, o astfel de jertfă nu a făcut nobilimea în nici o altă împărație. Peste tot în alte provincii și în toate celealte țări ale monarhiei, supușii mai stau sub apăsarea acestor obligații; peste tot acolo încă de mulți ani se caută calea de a se ridica aceste îndatoriri de pe umerii supușilor fără a nedreptăți pe nobili; se caută în toate celealte provincii modul în care să se rezolve această problemă, ca iobagii să-și răscumpere prestațiile de la nobili, plătindu-le despăgubiri; în schimb, nobilii maghiari, fără a aștepta răscumpărarea din partea iobagilor lor, s-au bazat pe cuvîntul statului, că vor fi pe alte căi despăgubiți cu o pătrime din marile poveri șterse de pe umerii supușilor. Slavă pentru totdeauna nobilimii maghiare pentru mărinimia sa. Si această jertfă de sine este demnă de nobilimea maghiară; ea merită nu numai un veșnic monument de recunoștință în inima fiecărui locuitor al țării noastre, ci, de asemenea, și lauda întregii omeniri; căci de acum nu va trece mult timp pînă ce și în alte provincii și împărații acest exemplu va fi urmat și iobagii lor vor fi eliberați. De aceea, iubitori întru Domnul! trebuie ca această jertfă făcută de nobilii maghiari să o recunoașteți, să o prețuiți

cum se cuvine și să-i fiți recunoscători; dar ea se va realiza numai dacă îi veți rămâne credincioși în orice vreme preabunului nostru rege Ferdinand și prealuminatei sale coroane, sub a cărui părintească oblađuire această binefacere s-a revărsat asupra voastră; de asemenea, dacă veți fi ascultători față de autoritățile puse de dînsul și față de nobilime, care a jertfit atîtea din bunurile ei; la fel dacă acesteia îi veți acorda dragostea și cinstea; totodată, dacă îi veți acorda, pe bază de contract, în schimbul unei plăti echitabile, timpul care vă va rămâne liber în gospodăria voastră, în loc să-l petrecedi în lenevie. În felul acesta veți veni în ajutorul nobililor pentru lucrarea pămînturilor alodiale. De altfel e și în interesul vostru însuși ca pămînturile moșierilor să nu rămână nelucrate, ci să poată da la timpul lor cît mai mult rod. Venind în ajutorul pămîntului, anii roditori vor putea produce astfel un surplus și pentru nenorociiții ani neroditori. Amintiți-vă numai cum a fost cu doi ani în urmă, cînd, datorită compromiterii totale a recoltei, foamea a bîntuit lumea, iar pămînturile voastre ar fi rămas neînsamîntate fără ajutorul nobililor, spre veșnică lor cinstire.

Or, o astfel de jefă din partea nobililor nu poate să trezească în inimile voastre decît duhul mărinimiei. Pe deplin justificat se cere din partea voastră să nu le cauzați vreo nedreptate sau vreun neajuns. Iată de ce, cu inima îndurerată, am luat la cunoștință, că pe alocuri s-au găsit și asemenea neînțelegători, care să credă că, dacă darea și robota urbarială au fost prin lege luate nobililor, la fel ar fi deposedați și de pămînturile alodiale, și în acest sens asupra acestora au trecut la acte de violență. Ar fi o mare nedreptate și o lipsă de recunoștință să se ridice pretenții asupra pămînturilor alodiale ale nobililor. Lor le-au fost luate robota și celelalte prestații urbariale, nu pentru că nu ar fi avut vreun drept asupra acestora. Ei au avut tot dreptul asupra acestora, întrucît au plătit pentru ele bani peșin pentru a trage de pe urma lor foloase ca de la un capital. Acum le-au fost luate prin lege, pentru că ei însiși au renunțat la ele. Dar pămînturile alodiale nici nu le-au cedat, nici nu le-au fost luate prin lege, ci rămîn ca și pînă acum în proprietatea lor și ei dispun de ele. Ar fi ceea mai de pe urmă nedreptate, aşa cum am mai afirmat, să le fie cerute aceste pămînturi. La fel ar fi și pentru fiecare dintre voi o nedreptate, în cazul că ați veni în ajutorul cuivă, dîndu-i o părticică din avereala voastră, pe care a-ți agonisit-o și cumpărat-o prin muncă, iar acela ar ridică pretenții asupra întregii voastre averi. Fiecare dintre voi pe unul ca acesta l-ar considera, pe bună dreptate, ca pe cel mai [notoriu] nerecunoscător. Hristos salvatorul nostru ne învață că ceea ce tie nu-ți place, altuia nu-i face. Ceea ce e drept și lui Dumnezeu îi e plăcut. Nerecunoștința față de binefăcător este nerecunoștință față de Dumnezeu însuși. Acestea, iubitori încă Domnul, toată viață să le păziți, căci mai devreme ori mai tîrziu nimic nu rămîne fără pedeapsă din partea lui Dumnezeu.

Numai ceea ce prin lege este abolid întrutotul nu mai aveți obligația să îndepliniți, iar ce nu a fost abrogat, veți îndeplini întocmai ca și pînă acum. Ceea ce nu vi s-a acordat prin lege, nu este al vostru, ci al aceluia a căruia i-a fost și pînă acum. Despre acestea am considerat necesar să vă dau îndrumările mele arhipăstorești, deoarece în astfel de vremuri de neliniște se găsesc și agitatori care dorind să pescuiască în ape tulburi răscolec prostimea neștiuroare. Păziti-vă de asemenea îndivizi, să nu vă împingă spre rău, iar cînd aveți vreo nedumerire, întrebați pe oamenii chibzuîți, îndeosebi pe conducători și autorități.

Gîndiți-vă că atunci cînd aveți o cerere îndreptățită în ceea ce privește pămîntul sau orice altceva, vă stă la dispoziție judecătoria. Acestea să le cereți prin autoritățile judecătoarești legale. De orice silnicie feriți-vă, ca de

lucrul cel mai rău, căci nimeni nu poate fi propriul său judecător. Cel care recurge la silnicie se ridică împotriva legilor, încalcă autoritățile și este considerat drept răzvrătit. Prin aceasta neîndoios că nu numai sub grea pedeapsă lumeasă va cădea, dar își va lua asupra sufletului său un mare păcat, ca un potrivnic al preceptelor domnului nostru Iisus Hristos, care spune: „Fiecare stăpânire de la Dumnezeu purcede și nu există stăpânire care să nu fie de la Dumnezeu”; de aceea fiți supuși stăpînirii, asupra voastră de Dumnezeu așezată. Amin¹.

La Timișoara în ziua de 26 aprilie 1848

Panteleimon Živković, episcop

Original. Arh. Mănăstirii ortodoxe sirbe din Bezdin-Munar. Acte din 1848, fără număr.

¹ Documentul reproduce ideile vehiculate de propaganda oficială, dirijată de Szemere Bertalan, ministrul de interne al guvernului provizoriu ungur, care se străduia să convingă foștii iobagi și jeleri urbariali din Banat și din comitatele vestice ale Transilvaniei, că eliberarea lor de obligații feudale s-ar fi datorat exclusiv „sacrificiului” și „spiritului caritabil” al nobililor, foștii domni de pământ (vezi doc. 54 împreună cu nota explicativă de la sfîrșitul lui). Conținutul acestui document reflectă presiunea exercitată de reprezentanții nobilimii liberales asupra înaltului cler ortodox de a corecta și combatte teza de asemenea falsă cuprinsă în una din circulařele episcopului de la Arad, Gherăsim Raț, potrivit căreia eliberarea și împroprietărea foștilor țărani dependenti trebuia considerată doar consecința „bunăvoinei” și „grijii” ce le-ar fi purtat-o împăratul de la Viena (vezi doc. 14 și 180, vol. II). În același timp documentul constituie în ansamblu său o dovadă a eforturilor înaltului cler ortodox de a fi pe placul autorităților guvernamentale care exercitau puterea politică, de a se conforma cu promptitudine dispozițiilor oficiale ale acestora.

205

Timișoara, 26 aprilie/8 mai 1848

Preabinecuvîntăte protopresbiter nouă iubite!

După cererea împrejurărilor de acum, judec de bine a fi: ca protocoalele matriculare a botezăților, a cununaților și a răposaților, care se află și se păzesc în bisericile parohiale, să se poarte în limba maicii; înștiințind aceasta binecuvîntenie voastre spre cuvîncioasa înștiințare și îndreptare, cu buna voire arhipăstorească sănem binecuvînteniei vostre prea voitori de bine

În Temișoara, 26 aprilie 1848

Panteleimon Zivcovic, episcop

Original. Arh. St. Timișoara. Fond. nr. 6. Oficiul parohial ortodox român Satu-Mare, nr. 25, f. 100.

206

Cluj, 8 mai 1848

Méltóságos Fő Ispán Úr!

Majus 6kán alsó szováthi birtokos Kornis László idefogott jelentése szerény¹ Felső Szováth a Majus 15kén tartandó balázsfalvi gyûlésre két követet választott, én töstént rendelést tettem a felsőszováthi bíróhoz, hogy azt tiltsa

bé, sőt a követeket, ha erővel is elmenni akarnának, vason küldje börtönre, ki az ide fogott jelentést² tette, mi szerént ezt papi utasításból tették, nem mulattam el ottan személjesen meg jelenni és véllek a consistorialis rendelést³ megérvetve, szándékukról le mondta, ez alkalommal a magyarfráti görög nem egyesült pap a kaljáni és mócsi nállam lévén a nállok is megfordult s éppen az edgyiknek kezénél levő consistorialis rendelést nékem másba ki adta, ki az esperesti rendelést⁴ is, melyeket ide csatoltam, s ezekből ki tecik, hogy az esperestek nem jól értelmezték a consistorialis rendelést, melyben csak a van, hogy az esperestek és az értelmesebb emberek jelennyenek meg, s az esperest kijelalte, hogy minden helység két követet köteles küldeni, ugyan ezen rendelést az említett papokkal visza küldettem a karai esperestnek, s jó lenne a más esperesteknek is ki írni, ha netán ők is így értelmezték, tiltsák bé rögtön, hogy ne fáradjon annyi értelten ember Balázsfalvára, és onnan több kórsa híreket hozzanak. Én Mfrátán, két Szováthokon, Mócsón, Kályánba és Baréba a papok által bé tiltottam, és ezekből követek menni sem fognak, alázatos tiszteettel maradván a méltóságos fő ispán úrnak alázatos szolgája

Inczédi Sigmond, al ispán⁵

Kolozsvár, Május 8k 1848.

Preamărite domnule comite suprem!

Conform raportului nemeșului Kornis László din Suat, alăturat aici, în ziua de 6 mai¹, Suatu de Sus a ales doi delegați pentru adunarea ce se va ține la Blaj în 15 mai. Eu am ordonat imediat judełui primar din Suatu de Sus să le interzică plecarea, iar dacă delegații vor voi să se ducă cu forță să-i trimítă la închisoare în lanțuri. Trimisatorul raportului alăturat afirmă că aceasta s-ar fi făcut din ordin preoțesc². Eu n-am omis a mă prezenta personal acolo. După ce le-am explicat ordinul consistorial, au renunțat la intențiile lor³. Cu această ocazie, preotul ortodox din Frata mi-a înmînat o copie a ordinului consistorial. El a circulat și la preoții din Căianu și Mociu, aflați de asemenea la mine. Vă anexez și ordinul protopopesc⁴. Din ambele reiese că protopopii n-au interpretat corect ordinul consistorial. Acesta prevede să se prezinte numai protopopii și oamenii mai cultivați. În el nu se precizează să se prezinte cîte doi delegați din fiecare localitate. Am retrimit ordinul, cu acești preoți, protopopului din Cara. Ar fi bine să fie adus și altor preoți la cunoștință, pentru ca în eventualitatea că l-au interpretat la fel să-l anuleze imediat. Se va evita astfel plecarea la Blaj a multor oameni neștiitori, care se vor reîntoarce de acolo cu o mulțime de zvonuri neîntemeiate.

La Frata, în cele două Suaturi, la Mociu, la Căianu și la Bărăi, am interzis plecarea, prin intermediul preoților. Din aceste localități nici nu vor pleca delegați. Rămîn cu stîmă supusă servul umil al preamăritului comite suprem.

Inczédi Sigmond, vicecomite⁵

Cluj, 8 mai 1848

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 123/1848. Foto 1 662—1 663.

¹ V. doc. 160.

² V. doc. 161.

³ V. doc. 69, vol. II.

⁴ V. doc. 70, vol. II.

⁵ Cf. doc. 198, 208.

Cluj, 8 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf Cs. K. Kamarás, K. Fő Kormányzó, Kegyelemes Uram!

Ezen nemes megycé felső kerületében lévő Magyar Nádosi — töbnyire oláh köz lakosok már másod rendben az úri szolgálatot lázzadó szellemből ki indult meg átoltkodotsággal meg tagadván, oly határozatot tettek, hogy amely úrbéres köz lakos sőt udvari helyen lakó egyén is ezután úrbéri szolgálatot merészelt tenni, minden annyiszor 3 ezüst rforintra büntetődvén, azon pénz büntetési öszveg a falu ládájába bé számítasson; — ezen lázzadó vétkes merényöket az idézett közlakosoknak nem mulasztotta el a megyei tiszti hatóság tév útjából az engedelmesség és tartozó kötelességek teljesítésére jobb útra tériteni: de a gónosz bujtogató olá emissariusok ármányos hitegetésöknek nagyobb sükere vala, mint a megyei tiszti hatóság törvény szerű intézkedéseinek, s annál fogva a kevés időre engedelmességre hajlani látszó köznép az alázatoson ide zárt kérelem bizonyítása szerént viszont vissza íerti előbbeni vétkes engedetlen merényére: annál fogva ezen bizomány a köz nép közötti ragáljos engedetlenség meg szüntetésének csak katonai erővel való ki eszközölhetetését látván végbe vihetőnek, alázatos tisztelettel kérjük excellenciát, miszerént méltoztasson Magyar Nádosra és a szükség esetére a már lázongó kedélyre hajló szomszéd helyiségekre is alkalmazható katonai-erő kiszállítatása iránt mentől elébb rendelést tenni — alázatos tisztelettel maradván excellentiadnak alázatos szolgái

Nemes Kolosmegye csendőri bizottmányából,

Kolosvár, Május 8kán 1848

Matskási Pál, fő ispán

Kabos Miklós al jegyzői

Preamărite conte camerar regal imperial, milostive domnule guvernator!

În localitatea Nădașelu, situată în cercul superior al acestui nobil comitat, populația, formată în majoritate din români de rînd refuză penîru a doua oară să îndeplinească slujbele iobägești, cu o perseverență ce emană dintr-un spirit razvrătititor. [Populația] a luat hotărîrea de a amenda de fiecare dată cu câte 3 florini pe orice locuitor de rînd urbarial și chiar persoanele ce locuiesc pe alodiu, care își vor permite să presteze slujbe iobägești. Amenda va intra în vîstieria satului. Oficialitățile comitatului nu au ezitat să dirijeze pe drumul drept aceste acțiuni greșite ale cetătenilor amintiți. Dar indemnurile instigatoare ale emisarilor români au un succes mai mare decît măsurile legale luate de autoritățile comitatense. Prin urmare, poporul, care la un moment dat părea să înspre supunere, s-a reîn tors la atitudinea sa razvrătitore după cum dovedește și cererea anexată. De aceea, această comisie consideră că singura soluție pentru anihilarea proliferării nesupunerii în rîndurile populației este folosirea forței militare. În consecință vă cerem excelență cu umilință să binevoiți a dispune trimiterea forței militare la Nădașelu, iar în caz

de nevoie și în localitățile învecinate, care manifestă de asemenea tendință spre nesupunere.

Rămînem cu stimă supusă servii umili ai excelenței voastre.

Din partea comitetului pentru
menținerea liniștii din nobilul
comitat Cluj

Matskási Pál, comite suprem
Kabos Miklós, vicenotar¹

Cluj, 8 mai 1848

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 122/1848. Foto 1656—1658.

¹ Cf. doc. 219 și 223.

208

Cluj, 8 mai 1848

Felséges Királyi Fő Kormány!

Midőn a máj napon a felséges Királyi Fő Kormánynak tegnapi napról kelt 5 971 számú rendeletét, — mely szerint a f. hó 15én Balásfalvára tervezett kérelmezési oláh gyűléstre az illető püspökök által meghívottakban kívül más érterleneknek öszve sereglését megtiltani méltóztatik¹ — tiszteltük volna, ugyanakkor vettük alispán B. Intzédi Sigmund atyánkfiának zárataival együtt alázatoson ide fogott jelentését², melyből a tetszik ki, hogy ámbár az illető egyházi sinát által az esperestek arra vagynak felhíva, mi szerint magok és a világosodott értelmes egyének jelennyenek meg Balásfalván, mégis a mint a karai görög nem egyesült esperes Prodán Prokop ide fogott körlevele másolata³ mutatja, s a mint a görög egyesültek részéről is Szováthon meg történt teljes követi választásból⁴ látni lehet, az illető esperesek a sinati rendeletet rosszul értelmezve azon körleveleket bocsátották, hogy minden helyiségek követeket válasszanak és küldjenek Balásfalvára: e helytelen és valóságán túl értelmezett esperesti körlevelek ellenében meg tette ugyan tisztségünk máj napon a felséges Királyi Fő Kormánynak fenn tisztelt rendelete nyomán kellő rendeleteit azonban szükséges tudás végett ezen érintett körményeket a felséges Királyi Fő Kormánynak is feljelenteni kötelességünknek tartottuk — mély tiszteettel lévén a felséges Királyi Fő Kormánynak alázatos szolgái

Nemes Kolos megye tisztségéből

Kolosvár, május 8án 1848.

Matskási Pál, fő ispán
Somlya Mihály, tiszteletbeli aljegyző

Mărîte Guberniu!

Azi am primit ordinul măritului Guberniu, dat ieri sub nr. 5 971, în care binevoiește a interzice prezentarea, în afara celor invitați de episcopi, a multimii fără știință de carte la adunarea românească planuită la Blaj.¹ Tot acuma am primit dispoziția vicecomitelui b[aron] Intzédi Zsigmond, împreună cu anexele². Din ea reiese că protopopii au fost anunțați de către sinodul bisericesc, ca la adunarea de la Blaj să apară numai ei împreună cu cîțiva însi mai inteligenți. Totuși, precum dovedește copia circularei aici alăturate a protopopului ortodox din Cara, Prodan Procopie³, și precum se poate observa și

din alegerea delegaților din partea greco-catolicilor din Suat, protopopii respectivi⁴, interpretând greșit ordinul sinodului, au emis circulara, care prevede ca fiecare localitate să aleagă și să trimite delegați la Blaj. Împotriva acestor circulare protopopești greșite și fals întelese, oficialitatea noastră a și luat azi, în urma ordinului Guberniului regal suprem, măsurile cuvenite. Totuși am considerat de datoria noastră a aduce la cunoștința Guberniului regal suprem aceste circumstanțe.

Rămînem cu stimă adîncă servi umili ai preamăritului Guberniu regal suprem.

Din oficialitatea nobilului
comitat Cluj

Matskási Pál, comite suprem
Somlya Mihály, vicenotar onorific

Cluj, 8 mai 1848

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 123/1848. Foto 1 671—1 672.

¹ Cf. doc. 198.

² V. doc. 206.

³ V. doc. 113, vol. II.

⁴ Cf. doc. 160 și 161.

209

Dragu, 8 mai 1848

Méltóságos Groff Igazgató Fő Bíró Úr!

Tennap meg örvendettem volt, hogy egy más után megtörténnek a capitulatiók, de ezek a gaz drágiak még is nyakaskodnak, elkerülhetetlenül szükséges hát a méltóságos gróf fő bíró úrnak is ha lehet, katonáival, feljöni, ha nem lehet, onnan is írni bé a kormányzó ő nagy méltóságának, hogy rendelje ide, — itt küldök Szabó úrtól¹ is egy az iránt írt levelet, méltóztat a leg-sietőbben bé küldeni. — Mü égy kicsit bizony lágyok vagyunk, két vén emberek, jó lesz hát, ha a méltóságos gróf fő bíró úr is közinkbe jó bár holnap jókor, — mára csakugyan kitűztük, hogy demonstrállyunk, ha félünk is tölle etc. Azért égy virgonzabb vérű embernek köztünk lenni szükséges. — En annyira meg untam a tespedést, hogy beteg vagyok belé, s félek nagyobbtól is; azért vagy égy pár napra szeretnék nyugodalmas orvoslára menni, tennapelőtt abba a rút hideg eßős időbe kétség kívül hűlést kaptam, és csömört, s nem tudok ki ocsúdni, de ha másként menne dolgunk, talám a lenne orvosságom. — Magam ajánlásával vagyok tisztelettel maradván a méltóságos groff fő bíró úrnak alázatos szolgája

Drág, 8k Maius 1848.

Orbok Elek, al ispány

Preamărite domnule conte prim-jude dirigitor!

Ieri m-am bucurat că se va produce încetul cu încetul supunerea [răzvrătiților]. Acești nemernici din Dragu se încăpăținează totuși. Este deci inevitabil ca dvs., mărite domnule conte prim-jude dirigitor, să veniți, dacă e posibil, cu armata. În cazul că nu aveți posibilitatea să faceți deplasarea, să-i scrieți excelenței sale domnului guvernator să dea dispozițiile corespunzătoare.

În acest sens vă trimiți și scrisoarea d-lui Szabó¹. Binevoiți a o înainta. E drept că noi suntem doi bătrâni puțintel cam moi. Tocmai de aceea, ar fi bine, mărite conte, să puteți veni la noi măcar mîine dimineață cît mai devreme. Pentru astăzi am planuit o demonstrație, cu toate că ne este frică de ea etc. E nevoie să fie între noi un om mai viu. Eu aşa m-am saturat de inacțiune, încît sun bolnav de ea. Mi-e teamă și de un necaz mai mare. Aș vrea să plec pentru cîteva zile la un tratament linișitor. Fără îndoială că am răcit alătării în frigul și în ploaia aceea urită. În plus m-am și ciumurlit și nu mă pot vindeca. Foarte probabil că ameliorarea mersului treburilor noastre ar fi medicamentul cel mai bun pentru mine. Rămîn cu stîmă servul umil al preamăritului domn conte prim-jude dirigator.

Dagu, 8 mai 1848

Orbok Elek, vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6120/1848. Foto 1633—1635.

¹ Szabó József comisar gubernial teritorial adjunct.

210

Dragu, 8 mai 1848

Nagy Méltonságú Gróf Kormányzó Ur, Kegyelmes Uram!

A felséges Királyi Fő Igazgató Tanács folyó hó 5én 5898 szám alatt költ rendelésében¹ azt méltóztatik parancsolni, mihelyst a drági környülmények engedik az itten levő parancsnokkal egyet értőleg, a szükség esetében a főbb izgatók el fogásokra meg kívántató osztályal menyek át Csáki Gorbóra, és az e részben múlt hó 26án 5598 szám alatt költ rendelés² értelmében ottan is a rendetlenséget hoznám hejre, erre nézve bátor vagyok jelenteni — a midőn még Drágon se vehettem a capitulatióra, az itten lévő 60 szolgálatbeli lovas katonaságot bajos úgy el osztani, hogy Drágban és Gorbóra is jusson — de még bajosabb, a midőn a katonaság csak a személy és vagyon bátorságára van csak küldve — igaz ugyan, hogy a felséges Királyi Fő Kormány által folyó hó 16 napján 5758 u. 153 szám alatt ki küldött³, és abban a kolosvári táborkok Gallbrunntól a drági század igazgatóságának bé zárt rendelésekben úgy ál, hogy az én felszólításomra rögtön a megkívántatókban segedelmet nyújson, ezen rendelést véve az itteni katonai hatóság május 2án estve későn, más nap elfogatásokra az izgatóknak — segítséget adott, de addig ezt se tette — az izgatók el is fogattatván Majus 4én, le is küldettettek Boncidára a börtönben, nyolc corifeusok, kik minyájón közkereset alá valók — folyó hó 4ik napján; az itten szállásolt százados az erdélyi katonai fő parancsnoki egy elnöki rendelést 329 szám alatt vett múlt hó 28káról, melyben csak is a parancsolatik, hogy a személy és vagyonbátorságra van a katonaság Drágban küldve. Ugy nem különbén kolosvári táborkok Galbrunn, hihető, az írt katonai parancsnoki 329 szám alatti rendelés értelmében, a fenn írt fő kormány széki rendelettel ki küldött felhatalmazását visza vonta, és csak a személy és vagyon bátorságra rendeli a segítséget. Igy se Drágott, se más hegységet rendben nem hozunk, ha csak a káplár páca elé nem állhat, vagy anyi katonaság nem küldetik a helyiségekre, hogy minden házhoz 4—5 katonai szálkittassék, s mind addig ott tartassék, még a szolgálatra maguktól ki mennek,

mivel katonákkal a robott le tételere se erőltetthetnek, álítván, hogy a katona a személyt és vagyont védi. Azt se foghatom meg, hogy a gyalog katonaság — amint értesítve vagyok, azt tette, a mit a kormány széki biztos rendelt — itten pedig nem úgy ment — itten is ha a mikor általam felszöllítettak, azt tettek volna, a mire felszólítattak, jobban haladott volna a dolog, a katonaság itten léte csak anyiban van az úrbérésekre bé fojással, hogy kötötti őket, mivel a Királyi Fő Kormánynak fenn írt rendelete értelmében a katonaságot ingyen hússal és nyugtatvány nélküli részletekkel rendeli tartandóknak, ily modorú rendeletekkel oknélkült van a katonaság, a paraszt tarta addig, amíg van valamije, amint a drágiak is nyilvánították. Méltóztatt excellenciád több katonaságot rendelni, hogy legalább az úrbérések minden lakjaiba három katona tétethessék, így sem capitulálnak, mert úgy látom 60, 70 ló és annyi katona nézik nagyon kevés — a katonaságot e vidéken szaporítani szükséges lenne, mert csak a sokasága, vagy az úrbérések veretése által jönnek rendben, — de katonák általi veretés — amint a katonák állityák — nem szabad, így ülhetek itten minden végre hajtási hatalom nélkült. Az ide zárt ki nyomozásból tisztán ki tetszén, hogy a drági oláh pap azon oláh programot, mely borzaztól magyarázta az értetlen népnek, annál fogva őtet letartóztattva, kívül a kinyomozást ide zárva, a paptól sequestrált levelekkel edgyütterületben küldööm, a papot biztos őrizet mellett Doboka megyei szolga bíró Farkas István kísérlete mellett a felséges Királyi Fő Kormánynak idei május 16 napján ⁵⁷⁵⁸ szám alatti u. 153

rendelete értelmében Kolosvárra el indítván, aki nyomozást még folytatandónak látom, de mint hogy az itteni környelmények mián innen a biztoság nem mozdulhat, méltóztat excellenciád az ez iránti téjendőkről rendelkezni, a vajdaházi oláh papot is felhívaván. Ó minden ellene tett vádra nézve úgy nyilatkozik, hogy szembesítés mellett, vagy az általa elé állítandó tanúk által a hamis vágánál fel mentettetik. A vajdaházi papot, az eddig ki jöttekből le tartóztatandónak nem vélem, addig is a vajdaházi papp leveleit is sequestráltatván, ezekkel mi történnék, rendelését kérvén — úgy némely az ilyen esetben való téjendőimről tudósítatást instálva teljes tisztelettel maradtam.

Nagyméltóságú gróf kormányzó úr kegyelmes uram alázatos szolgája

Drág, Május 8án 1848.

Szabó József, tartományi biztos⁴

Preamărite domnule conte gubernator!

Milostive domn!

În ordinul său dat în 5 a lunii curente sub nr. 5 898¹, înaltul Guberniu binevoiește a dispune ca, imediat ce împrejurările din Dragu o vor permite, să mă deplasez în caz de nevoie la Gîrbou, împreună cu compania și în înțeregere cu comandanțul ei, pentru a restabili și acolo ordinea în sensul dispoziției date în 26 ale lunii trecute sub nr. 5 598². Dar, încă nici la Dragu nu am putut-o folosi pentru a impune capitularea. Cu privire la aceasta îndrăznesc să raporteze că îmi este greu să-i impart pe cei 60 de călăreți activi în aşa fel, încât să ajungă și pentru Dragu și pentru Gîrbou. Aceasta îmi este cu atât mai greu, cu cît armata este trimisă numai pentru siguranța persoanei și a averii. Este adevărat că ordinul înaltului Guberniu regal, trimis la 1 a lunii curente sub nr. 5 758 u. 153³, care include și dispozițiile generalului Gallbrunn din Cluj adresate comandanțului companiei din Dragu, prevede că la cererea mea să trimită imediat ajutor. Oficialitatea militară a primit această dispoziție în seara zilei de 2 mai. În ziua următoare a și dat ajutor pentru arestarea instigatorilor. Până acum nici asta n-au făcut-o. Instigatorii, 8 corifei, au fost are-

tați și trimiși în închisoarea de la Bonțida în 4 mai. Ei sunt sub cercetare. Dar, comandamentul staționat aici a primit un ordin de la Comandamentul suprem al Transilvaniei sub nr. 329 din 28 ale lunii trecute, în care i se pune în vedere, că armata este trimisă la Dragu numai pentru menținerea siguranței persoanei și a averii. La fel a procedat generalul Gallbrunn din Cluj. În sensul ordinului militar 329, el și-a retras împreună cu sus-amintitul ordin gubernial și dispune ajutor numai pentru menținerea siguranței persoanei și a averii. În acest mod nu aducem la ordine nici Dragu, nici alte localități. Numai atunci cînd caporalul va sta cu nuiava în mînă, sau cînd se vor trimite atîția soldați în aceste localități, ca la fiecare casă să ajungă 4—5 militari și ei să rămînă acolo cît va fi necesar, oamenii vor merge de bună voie la lucru. Oamenii nu pot fi siliți la prestații atîta timp cît se va spune că militarii apără doar persoana și avereia. Nu pot să pricep încă ceva. După cîte știu, infanteria a acționat conform dispozițiilor comisarului gubernial. Totuși aici nu aşa s-au petrecut lucrurile. Dacă și aici ar fi acționat aşa cum au fost somați de mine, lucrurile ar fi mers mai bine. Prezența soldaților aici îi influențează pe iobagi numai într-atîta că îi obligă să asigure armata cu carne gratuită și cu alte alimente, fără a li se lăsa dovadă de primire, conform ordinului gubernial. Pînă cînd vor avea din ce să-i întrețină, țărani îi vor hrăni, aşa cum au declarat cei din Dragu.

Binevoiți excelență voastră să trimiteți mai multă armată, în aşa fel ca în casa fiecărui iobag să ajungă 3 soldați. Altfel nu vor să capituzeze. Precum văd 60—70 de cai și atîția soldați cîti există aici sunt puțini pentru ei. Se impune mărirea numărului soldaților în acest ținut, deoarece lucrurile vor reveni la ordine, fie prin sporirea numărului lor, fie prin pedepsirea iobagilor de către ei cu bătaia. Or, pedepsirea iobagilor cu bătaia este interzisă, după cum afirmă soldații. Eu stau astfel aici degeaba, fără a putea să acționez. Din actele cercetărilor pe care le anexez reiese clar că preotul român a explicat îngrozitor poporului nedumerit acel program românesc. De aceea l-am arestat. Vă trimit cercetările împreună cu scrisorile sechestrare de la preot. Pe preotul arestat l-am trimis sub pază sigură la Cluj, însoțit de judele nobiliar Farkas István din comitatul Dăbîca, în sensul ordinului Gubernial dat la 1 mai sub nr. 5758.
u. 153

Găsesc necesară continuarea cercetărilor. Întrucît forțele militare nu pot fi dețase de aici din cauza împrejurărilor, excelență voastră să binevoiască a dispune în acest sens și în cazul preotului român din Voivodenî. La acuzațiile aduse împotriva lui, preotul se apără prin confruntare sau prin martorii aduși de el, în aşa fel, încît scapă de ele, ca și cînd ar fi învinuiri false. Din cele rezultate pînă acum nu găsesc necesară arestarea preotului din Voivodenî. L-am sechestrat însă scrisorile. Aștept dispozițiile excelenței voastre referitoare la aceste scrisori, și la cele ce am de făcut în situația actuală. Rămîn cu stimă adîncă servul umil al preamăritului conte

Dragu, 8 mai 1848

Szabó József, comisar teritorial⁴

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1140/1848. Foto 493—495.

¹ V. doc. 120.

² V. doc. 205, vol. II.

³ V. doc. 23.

⁴ V. doc. 11, n. 5. Comisarul teritorial Szabó József cere în aceeași zi unități militare și de la prim-judele dirigitor al comitatului Dăbîca. Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 120/1848. Foto 1 636—1 637.

Dragu, 8 mai 1848

Felséges Királyi Fő Igazgató Tanács!

Folyó hó május 4én, amidőn a drági bujtogatókat fel jelentettem¹ volt a felséges Királyi Fő Kormánynak, a relatiomból kimaradoit drági colonus Varga Nyikuláj — eszerint tehát akkor bőriönben küldetett hétfő drági és egy vajdaházi, mostan pedig azt is hivatalos kötelességeim szerint újból kívánom jelenteni, hogy más napon újból küldök hétfő negy adalini embereket — 1 Krisztine Juon a Csetyerásuluj — ki az ezen alkalmatossággal történt szembesítés alkalmával azt mondotta, hogy ha fejét elvágják se szolgál többet — 2 Bórbély Juon a Floriki — 3 Kozma Szimiont. A midőn Kis Esküllőnek és Ordögkeresz-túrnak az elnöki rendeletek értelmében rendben hozására által mentem volna, a midőn már a capitulátiora hajolt volna a kiseskülli köözönség, a szolgabírónak egy fejérnép jelentvén, hogy két adalini ember van itten, aki a Kis Esküllőket beszélle le a capitulacio megtételeiről, a járáshéli szolgabíró ki minden ezen hallásra, az esküllőiek között találván, s maga szolga bíró Bocskor Mihály személyesen fogta el, mint ily nyilvános bujtogatók, mint akik a már megtérésben lévő népet újból fel akarták lázittani — nagyon hibások. 4ik Kimpán Gavriillát, mint aki amely napon az uradalom emberei Adalinból [!] első volt, aki Drágban jött szolgálatra s a Drág faluvégéről megtért hallván, hogy Drágban nem szolgálnak, vissza tért és Adalin helyiségeben hirdette a falsiaknak. Mint a Május 4én, mint a mai napon rabságra küldöttek, öszvesen tizenkét személyeket, köz kereset alá vettendőknek véltem, mit is a felséges Királyi Fő Kormánynak rendelése következésében ezennel hivataloson jelentek. Telyes tisztelettel maradtam, a felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak alázatos szolgája

Drág, Május 8án 1848.

Szabó József, tartományi biztos²

Mărite Consiliu dirigitor regal!

În raportul meu din 4 mai, prin care am informat măritul Guberniu regal despre instigatorii din Dragu¹, l-am omis pe iobagul Varga Nicolae. Așadar, atunci au fost trimiși la închisoare 8 oameni: 7 din Dragu și 1 din Voivoden. Conform obligației mele oficiale, acum doresc să raporteze că în ziua următoare am mai expediat acolo următorii 4 oameni din Adalin: 1. pe Ioan Cristea al Ceterașului, care a declarat că nu va mai face robotă, chiar dacă î se va tăia capul; 2. pe Ioan Borbeli al Floricăi; 3. pe Simion Cosma; am intentionat să mă duc la Așchileu Mic și Cristorel pentru a restabili ordinea portativă dispozițiilor prezidențiale, întrucât populația din prima localitate era pe punctul de a capitula, dar atunci judele nobiliar a fost informat, de către o femeie, că aici sănătă doi oameni din Adalin, care cauță să-i sfătuiască pe cei din Așchileu Mic să nu capitateze; auzind acestea, judele nobiliar de plasă, Bocskor Mihály, s-a deplasat la fața locului și i-a arestat personal, drept instigatori publici, pe cei găsiți printre oamenii din Așchileu; întrucât au vrut să răzvrâtească din nou poporul aflat pe drumul supunerii, pe aceștia îi consider foarte vinovați; 4. Gavrila Cîmpian a fost primul dintre iobagii domeniului, care a venit din Adalin să presteze robotă la Dragu, însă auzind că aici oamenii nu le efectuează, din hotarul satului s-a reîntors la Adalin și a popularizat acest lucru

printre oamenii de aici; am considerat justă trimiterea în judecată atât a celor arestați în ziua de 4 cît și a celor de azi, în total 12 persoane; ceea ce și raportează oficial conform dispozițiilor înaltului Guberniu regal.

Rămîn cu stimă deplină servul umil al măritului Guberniu regal

Dragu, 8 mai 1848.

Szabó József, comisar teritorial²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 124/1848. Foto 1 683—1 685.

¹ V. doc. 120; Szabó József a înaintat raportul în 4 mai, iar Guberniul l-a discutat în ziua următoare.

² Cf. doc. 11, n. 5.

212

Dragu, 8 mai 1848 .

A felséges Király Fő Igazgató Tanácsnak folyó hó 4kén 5 864 u. 161. szám alatti rendelete¹ következetében Drágban Majus 6k napján meg kezdett és folytatott

Ki nyomozás.

1. Valya meg a tanú le tett hitére igazán, mit tud arról, mi ingerelte a drági uradalomhoz tartozó úrbéréseket az úri szolgálat meg tagadására?

2or Ki, hol és mi körülmények között, kiknek mi irományt olvasott fel? Azt miképpen magyarázza? s annak mi volt az eredménye?

3or Kiket tud még a tanú e körülményekre nézve jó tanúknak lenni?

Következnek a Tanúk és Vallomásaiak

16 tanú Jánk Nutz 54 éves, B. Wesselényi Ferenc drági szolgáló embere vall az

1re Én csekély parasztlátásom szerént annyit vallhatok, hogy a drágik írbéri szolgálattyóknak meg tagadási fő oka a drági és vajdaházi papok.

2ra Egy bizonyos napon a drági egyházfi Mitre Gavrilla beszéllette a faluba, hogy a pap egy levelet kapott volna, jönnének hát mentől többen templomba, meghalgtandók a levél fel olvasását, gyűlt is arra igen sok nép a templomba, s miután a pap a miséjét végezte, a templomból kijött a nép, fel szollította a papot a levél fel olvasására, de a pap azt állította, hogy semmi levele nincs, hanem a testvérítől kapott egy levelet s holmi újságokat, a nép ekkor meg nyugodott s el oszloott, de történek azonban, hogy az nap a drági papnak egy akkor született leánkája meg keresztelestére le jön a vajdaházi pap, s a mint hallottam (de kitől, urát adni nem tudom), a drági pap közli ezen irományt a vajdaházi pappal, s kérdi a vajdaházi pap a drági papot, hát elolvastad é a népednekk ezen írást, melyre a drági pap azt felelte, nem, melyre a vajdaházi pap azt mondá, elég rosszul cselekedted, ad ide nékem, én fel fogom olvasni az én népmennék, s azt el is vitte, s a mint hallottam, még az nap, hol hol nem, Kriszta Vasziliká és Varga Nyikuláj előtt a vajdaházi pap fel is olvasta, s ezek által kezdett osztán terjedni a hír a faluba, melynek következetében a falusiak az egyházfit utána is küldötték Vajdahá-

zára a levélnek, ki miután azt haza hozta, a falu a pap ucájába öszve gyűlt, s a papot kérte a levél felolvásására, de a pap azt nem tette, s így azt a déák által olvastatta fel, a pap is meghallgatta, míg felolvastatott, én ekkor azt nem hallottam, míg felolvastatott, mert éppen kendervetni voltam, de azután két három nap múlva a falu öszvegyűlén a piacra, akkor a nép előtt a pap is fel olvasta, s mi után az olvasást bé végezte, egy szót se szollott, se jót, se rosszat holott köteles lesz vala bennünket mint értetlen tudatlanokat oktatni, sőt jobb lesz vala, hogyha azon levelet soha senkinek meg se mutatta volna, hanem inkább el égeti, ekkor a nép el oszlott ki mondva azt, hogy már többé urat szolgálni nem fognak, mint hogy azolta nem is szolgálnak. Most már elég nagy nyomorba vagynak, mit látna a vajdaházi pap is a napokban fel jött Drágba, s egybe gyűlvén a nép a pap házához, ottan beszélte azt, hogy rösz úton járunk, megtagadván a szolgálatot, s térnénk meg s békelnénk meg, várunk el, míg törvény fog e részbe hozatni. A nép közzül senki se szollott semmit, én pedig azt mondám, na látya tiszteletendőséged, hogy ha leg először is, midőn azon irományt felolvasták, így tanítottak volna bennünket, mint most, akkor nem lett volna ez a gyalázatos eset, s nem zavarodott volna fel úgy itt s a vidékbe a rend és nép, nem estünk volna belé ebbe a nagy nyomorba, most már késő az oktatás, mi után bajba jöttünk, melyre azt mondá a vajdaházi pap, hiszen akkor is így mondatott minden, de én tisztán azt feletem, de bizony nem így értesítettünk, hanem úgy, hogy megnyillot menyországunk, s ki micsoda ágyon most van, magának úgy fekszik s úgy fog kelni.

3ra Mi szerént különösségen senkit nem tudok nevezni, de az egész falu tehet erről tanúságot.

2k Tanú Brits Tódor, 40 éves, B. Wesselényi Ferenc drági szolgáló embere vall átalánossan a kérdésekre.

Én a mit tudok e témaiba magamról is, másokról is, lélekesmeretessen minden meg vallok, a dolog így történék: Húsvét előtti virág vasárnapon templomba lévén, mi után a nép a templomból ki jött, szorgatta az égyházfit bizonyos levél elő mutatása aránt, ki annak létit tagadta, szorgatta a papot is, ki hasonlóul tagadta, s így a nép el oszlott. Ugyan az nap feljő Drágba a vajdaházi pap a mi papunkhoz keresztelek végett, ki miután kötelességet bé végezte, hazá mentébe el kísérte a mi papunk is egy darabig — s e közben találkozik vellek Kriszte Vaszilika a vincellér, s ő is vellek mégyen, vissza jöve meg állanak mind ketten előttem, én éppen aluttam a padon, a vincellér fel költöt s ki szólított, mennék hozzájok ki, ki is mentem s mindgyárt ezt mongya nékem a vincellér: Na tudod, hogy van a dolog, többé nem tartozunk urat szolgálni, kérdem honnan mongva ezt, melyre felelte, éppen most olvasá el előttem s a mi papunk előtt a vajdaházi pap a szabadság levelét, s bizonyával hívta a papot, ki azt valósítta, s monda, igaz, úgy van, mongyárok meg ezt másoknak is, ekkor Kriszte Vaszilika ezen kérdést irté a mi papunknak, hát ha vallaki a láborra teszi a láncot, ki veszi azt le rolla, ki azt felelé, ne fély, mert senki sem fog megkötni, rám mutat Vaszilika s újból kérdi, hát ha ezt az embert köti meg, ki szabadítja el, újból felelte, ne félnénk, mert senki sem köti el — így a pap haza ment, én pedig Vaszilikával maradva beszélgettünk, s beszélgetve a faluba jöttünk, belyebb hol az ucán találunk Varga Nyikulájt, s azt mongya nékem a vincellér, kérdezném meg Nyikulájt, mit hallott, kérdezem, ki kérdésemre ezt felelte, igen hát hallottam, hogy a vajdaházi pap fel olvasta a levelet a mi papunk házába, ezt tudgyák már a szomszédok is, halván a bába asszonnytól s annak fériétől, erre én azt feletem, már beszélyen bárki mit, én senkinek se fogok szóllani, az én számból soha se fog hallani senki semmit is, mert én nem tudom, mi lesz a következése, így csak hamar elterjed a hír a faluba, s sokan felmentek a paphoz, de a pap éppen

templomba volt gyóntatás végett, s bément Varga Nyikuláj Mitre Todorral a templomba a paphoz, s hívta, menne ki meg mondani a népnek a levél fogalmát, de a pap ki nem jött, hanem azt izente, mondott meg az embereknek, hogy a mit mondottam, úgy van igaz, kitiől hallván a nép a pap izesetét, azonnal le mentek praephectus úrholz s tudatták, hogy többé szolgálatra nem fognak menni, melyre a praephectus azt felelte, jó, en hát nem foglak kényeszeríteni, ezután mi módon, nem tudom, de hazá került a levél is, minék olvasására a falu utcájára öszve gyűlt nép a papot fel szöllította, de azt a pap nem tette, s így ekkor a deák olvasta fel, két három napokra újból öszve gyűlvén a nép, akkor a pap újból felolvasta a nép előtt, de egyszer se adott annak semmi magyarázatot, s így méltán következtethetem azt, hogy minden rosszaknak, mik jelenleg vagynak, fő indokai a vajdaházi és drági papok, kik nem értették meg vélünk azon levélnek jó vagy rosz voltát.

3k Tanú Brits Maikovéj 46 éves, B. Wesselényi Ferenc úr szolgáló embere vall az.

1re A mint a körülményekből következtethetni, minden itteni ingerültésgnek fő oka a vajdaházi pap.

2ra Honnan és mi módon került azon hamis írás ide Drágba, én nem tudom, csak annyit tudok, hogy virág vasárnapján délután láttam jönni a falusiakot a pap felől, s kérdeztem az egyházfit, hát hogy van a dolog Gavrilla, ki ezt felelte, hát jól, mert egy levél jött a paphoz, hogy többé urat ne szolgálunk, melyre én ezt feleltem — hálá érette az Úr Istennek, s ekkor a sok ember bé is ment a praephectushoz tudatni, hogy többé úrdolgára nem fognak menni, ott hallottam akkor éppen magától a vincellértől, Kriszte Vaszilikától, Varga Nyikulájtól és Brits Tódortól, hogy azon levelet Kriszte Vaszilikának a vajdaházi pap olvasta fel, egy pár nap múlva találom Kriszte Vaszilikát a Brits Tódor kapujába együtt beszélgetni, meg álva, kérdem, mit beszélnek, felelték, hogy beszélnek ezekről a dolgokról, s e közbe mongya Kriszte Vaszilika nékem, kérdeztem a papról, ha valaki erre a lábomra (mutatva job lábára) ráteszi a lánco, ki veszi le azt róllam, ezt felelte a pap, én, hát ha erre a lábomra (bal lábára mutatva) teszik a lánco, azt is én, s hogy ezt melyik pap mondotta légyen Vaszilikának, igazán nem kérdeztem, nem is tudom.

3ra Jó tanúk lehetnek Kriszte Vaszilika, Varga Nyikuláj és Brits Tódor.

4k Tanú Beláj Ilia, 42 éves, B. Wesselényi Ferenc úr szolgáló embere vall átalánossan

Hallottam azt az olá egyházfitől Mitre Gavillától, hogy a papunkhoz jött valami levél, de mi, nem monta, virág vasárnapján délután aluttam házomnál s álmomból Béres Juonne költöt fel, hogy mennék én is a paphoz, mert az egész falu oda gyűlt, s fel kelve arra indultam, de már akkor a falusiak jöttek le a papról s mentek a praephectushoz hírül adni, hogy többé urat nem fognak szolgálni, s ekkor maga Kriszte Vaszilika és Varga Nyikuláj saját szájokkal mondották, hogy azon levelet, mely a szabadságot néküink meghozta, nékiek a vajdaházi pap olvasta fel Vajdaházára menő útyába, s általok terjedett osztán a hír a faluba, továbbá valhatom azt is, hogy más alkalommal találkozván Kriszte Vaszilikával és Brits Tódorral, mondotta Vaszilika, én kérdeztem a papunkat, ha valaki meg köti láncal a lábomat s ezt a másik embert Todorra mutatván, ki oldoz fel a láncból, ezt felelte a pap, ott leszök én s megoldalak, néhány nap múlva ez után a falu utcáján a levelet a mi papunk is felolvasta, melyből olvasás közbe érteitem, hogy mondotta, hogy már többé úri szolgálat tételel nem tartozunk, a mint hogy az olta nem is szolgálunk.

Tovább folytattatik Majus 7kén 1848ba.

5k Tanú Szolesán Vaszalika, 58 éves, B. Wesselényi Ferenc úr drági szolgáló embere.

En pásztor ember lévén csak néha jövök a faluba eledelért, s ennél fogva semmit bizonyost vallani nem tudok, csak mint hallomást mondhatom, hogy hallottam többektől, hogy az olá diákok olvasott fel egy levelet, mely azt tartalmazta, hogy többé urat ne szolgálunk.

6k Tanú Zdroba Filimonné Marina, nem egyesült, 45 éves, B. Wesselényi Ferenc úr szolgáló embere neje val.

Az előmbe terjesztett kérdésekre csak annyit valhatok, hogy én, midőn a drági papné gyermek ágyba esett, mint öreg asszony a háznál voltam, s hallva zúgatását a faluba annak, hogy a pap egy írást kapott, kérdeztem mi írás lenne az, de a pap állította, hogy semmi írást nem kapott, midőn a keresztelelés volt, itt volt a vajdaházi pap mint keresztelelő, keresztelelés után a két pap édgyütt beszélgetett, de mit, nem értem, mert mind magyarul beszéltek, azt láttam, hogy a vajdaházi pap olvasott ott egy levelet, de mi volt annak tartalma, fel se tudtam fogni s végig nem is halgattam, kímenvén a házból bajom végzésére, férjem bent volt, még dohányt vágott az ajtó megett, s ő mondott nékem annyit, hogy könnyebb fog jönni a szegény oláhokra nézve is Isten és királytól — ezután a két pap édgyütt mentek el a háztól, s láttam, hogy a vajdaházi pap egy öszve fogott irományt zsebjébe dugott, de mi volt, nem tudom, egyebet vallani nem tudok.

7k Tanú Zdroba Filiomon, 56 éves, B. Wesselényi Ferenc úr drági szolgáló embere val.

A kérdésekre átalánossan annyit valhatok, a közeleb múlt virág vasárnapon a drági papnak született egy leánkája, meg keresztelelésére át jövén a vajdaházi pap, a két pap édgyütt beszélgetett, de mit, nem tudom, mert magyarul folyt közöttük a beszéd, de egyszer olá nyelven ezt mondja a vajdaházi pap a dráginak, hát el olvastad é a népnek azon írást, a mi papunk nemmel felelven, amaz azt mondá, elég rosszul tettek, hogy el nem olvasád, ad ide, mert el olvasom én. A mint hogy előttem a vajdaházi pap el is olvasta, melyből értem annyit, hogy fel jött az oláság napja, meg nyílt mennyországa, s meg menekszenek a tirránnoktól, s végre szóval ezt is mondá, na ez jó, mert nem fog többé az emberiség urat szolgálni, de a mi papunk egy szót se szollott, később oda jött a papi házhoz Varga Nyikuláj, kinek én mondottam, hogy a vajdaházi pap itt egy irományt olvasott fel, s így általa terjedt a hír tovább a faluba. Egyebet vallani nem tudok.

8k Tanú Mitre Todor, 40 éves, B. Wesselényi Ferenc úr szolgáló embere letett hite után vall.

A közelebb múlt virág vasárnap délután én és Varga Nyikuláj ketten gyónás végett templomba mentünk, elől bement a templomba Varga Nyikuláj s füleimmel hallottam, míg azt mondotta a papnak, tiszteletű úr adgya ki a falunak azon levelet, a mi jött, s olvassa fel a népnek, de a pap ezt felette, nincs semmi levelem, ami van, csak figura, melyre Nyikuláj ezt monda, tiszteletőséged tagadgya a levél létét, pedig van, mert a vajdaházi pap nékem és Kriszte Vaszilikának fel olvasta azt, melyre felelt a pap, ha felolvasta, tartások magatokat ahol, amibe indulatok, Nyikuláj a templomból ki jövén az egész falu a praephectushoz ment s hírül adta, hogy többé szolgálni nem fognak, szónokoskodván a falu nevébe Kriszte Vaszilika és Varga Nyikuláj, en egyebet nem tudok, ment vallom, mint gornyikkal a falu nem is igen közli a dolgát, tanúk kik lehetnek legjobbak, nem tudom, mert minden a bék fogot tak s Bonchidára rabságra küldöttekből eredett.

9k Tanú kalocsai Keprár Juon, 40 éves, Farkas János úr szolgáló embere val hite le tétele után.

Én az egészre csak annyit valhatok, hogy midőn a járási szolga bíró úr rendelésiből a járás húsvét előtti csütörtökön öszve gyűlt volt Keresztúrra, akkor én is ott voltam, hol a szolgabíró úr intette bennünket arra, hogy nem figyelje a sok csalfa hírekre, lennének csendesek s szolgálnók az urakot minden eddig, s engedelmeskednének a törvényeknek, de miután a szolgabíró úr a házba bement s vélle a vajdaházi pap is, a vajdaházi pap töstént kijött a házból s ez mondá ott az egész nép előtt a vajdaháziaknak, csak azért jövék ki, hogy mondgyam meg néktek, mongyátok azt a szolgabírónak, hogy ti ha fejeteket veszik is, többé szolgálni nem fogtok, hanem ha majd a törvény kénszeríteni fog, a restantiát pénzül fizetitek le, s ebből osztán lett, hogy a nép nyakaszágra vetemülve meg átalkodott, közelebről pedig a történt, kalocsai Keprár Lupucz és Mosner Juon földes urak által a telkekből ki mozdítandók lévén a mint ők magok mondák nékem, el mentek a vajdaházi paphoz megkérdezen-dők, mit tévősök légyenek s a vajdaházi pap ezt mondotta nékiek, házaitokból ne mozdulyatok ki s tarcsatok velünk együtt, urat se szolgályatok többé, ezeket a nevezetek is meg vallhattýák.

10k Tanú füzesszentpéteri Ducsán Thanya, Duvas Jósef úr szolgáló embere letett hite után vall.

Midőn húsvét előtti csütörtökön a járási szolga bíró úr parancsára Kereszturt voltam, ott volt a járás nagy része, hol a szolga bíró úr intet és oktatott, hogy hitelt nem adva a sok hazugságoknak, ne hogy valami engedejlen-ségi hibát tennének, hanem mind addig, míg az ország a föld népire nézve valami törvényt fog alkotni, az úri szolgálatot telyesítenék, s mindenek iránt engedelmesek lennének — de ekkor a vajdaházi pap maga azt mondotta fülem hallattára a vajdaháziaknak, mongyátok azt, hogy ti többé szolgálatra nem fogtok menni, mert nincs mivel szolgályatok, hanem ha a törvény meg adósít, a restantiát pénzzel fogjátok ki fizetni, melyre a vajdaháziak ki is mondották, hogy ők többé szolgálni nem fognak, s így a hír a nép között elterjedvén, az engedetlenség magva elhíntetett mindenfelé.

11k Tanú füzesszentpéteri Birtossán Juon, 45 éves, Keczeli Károly úr szolgáló embere le tett hite után vall.

Le tett hitem után valhatom azt, hogy midőn húsvét előtti csütörtökön a szolgabíró úr parancsolattyára Keresztúrra mentünk, a szolgabíró úr a járásból öszvegyűlt népnek mondotta, hogy várunk el békével, míg rövid időn el fog jönni a föld népének az igazia, s addig tenné az úri szolgálatot s lenne engedelmes, mint eddig, ott lévén a vajdaházi pap is, ezt mondotta a nép hal-latára, én pedig azt mondom néktek, urat többé ne szolgályatok, mert az igaz-ságoknak már ki van jöve, s erre a nép zajongani kezdett, mi beszéd volt to-váb, nem tudom, de ezen szava a papnak az egész népéget zavarba hozta, úgy hogy mint nálunk is Füzesszentpéteren töb birtokosok lévén, némely urak emberei szolgálnak, mások nem, s így zavarba, bizontalanságba vagyunk.

12-k Tanú Molduván Vaszilika, 50 éves, B. Jósika Jánosnő excellenciája balásházi szolgáló embere.

Én többet most se mondhatok hütöm le tétele után, mint ez előtt hüt nélkül mondottam volt, tudni illik midőn húsvét előtti csütörtökön parancsolatnál fogva Keresztúrra mentünk volt a szolga bíró úrhoz, hol miután a szol-ga bíró úr minnyajunkat meg intett az engedelmességre, csendességre s az úri szolgálat pontos telyesítésére, a vajdaháziak felszollaltak, hogy ők többé urat szolgálni nem fognak, melyre a szolgabíró úr megpirongatván őket, a vajdaházi pap ezt mondotta, had ei uram, ne kénszergesd őket, mert eleget kénsze-ritted már, s ha csak ugyan valaha az úri szolgálatot meg kell hogy fizes-

sék, ki fizetik pénzül, most juta eszembe az is, hogy midőn Keresztúrra mentünk a komlosújfalu oláh pap nékünk ezt mondotta, osztán ti semmit se szólyatok a szolgabírónál, bízzátok ügyeteket a vajdaházi papra, mert fog ő helyettetek szollani és azt tegyétek, amit ő mond.

13k Tanú Keprar Lupucz, 30 éves, Farkas János úr kalocsai szolgáló embere, letett hite után vall.

Honnan vette légyen eredetét a mostani nyugtalanság és úrbérések mozgalma, én nem tudom, mert bár ha töb féle hírek hallatnak, a mi helyiséünkbe a szolgálat jelenleg is tételek, annyit hallottam beszéltetni Keprár Juontól, hogy midőn a szolgabíró úr a járásból töb embereket bé parancsolt, ekkor Keprár Juon is jelen volt s haza jöve ezt mondá nékem, na Lupucz, már nem kell hogy ki meny a házadból, mert a szolgabíró úr azt mondotta, hogy a föld népinek könyehsége fog jönni, s nem fog szolgálni, de mind az által meny el a vajdaházi paphoz, kérdezz meg tölle, mert a jobban megmond minden, el is jöttem Mosner Juonnal húsvét másodnapján s kérdeztem a papról, mit tévőlegyek s hogy állanak a dologok, ki nékem azt mondotta, ha meg intettél a ki költözésre, ki kell hogy meny, azomba könyehséget a szegény oláság váthat a törvény le folyása után.

14k Tanú Mosner Juon, 30 éves, kalocsai Farkas János úr szolgáló embere le tett hüte után vall.

Vall mindenikbe az előbbeni tanú vallomása szerént.

15k Tanú Sztucz Gligore, 50 éves, báró Bornemisza Jósef őrmezei szolgáló embere letett hite után vall.

Én a menyibe a körülményeket fel foghatom, minden zavarok okának a vajdaházi papot vélem, mert midőn húsvét előtti csütörtökön Keresztúrt voltam a szolgabíró úrnál, miután a szolgabíró úr a népnek hosszan meg magyarázta azt, hogy a föld népe magát csendesen viselye és a földes úri szolgálatot pontossan telyesítse, házába bé menvén, a vajdaházi pap pedig kün maradván, a gyülckezetnek ezt mondotta, tartsatok együtt, többé ne szolgályatok urat s mongyárok, hogy a törvény le folyásáig, ha a szolgálat nem telyesítéséért valaki meg ítélt, hogy valamit fizessetek, ki fizetitek készpénzel, de ne félyetek, mert nem fogtok fizetni semmit, s ennek következetében a mint Keresztúrról a nép el oszlott, egyik így, másik másképpen beszélt, s meg zavarodott minden felől hallszik a nem szolgálás.

16k Tanú Dura Lupucz, Kriszte Gavrilla, Mitre Gligore mindhármon drági közlakosok le tett hüfök után vallanak a vidéki esperestnek jelen léteben, a drági és vajdaházi papoknak a következőket szemekbe mondva.

A drági pap olvasott nékünk egy irományt, melyből csak a következő szókra emlékezünk — el tört a románoknak a járma, fel jött a napjok, ki nyillot a mennyországok, mert többé ez óráiól óulta szolgálni nem fognak s aki ezen túl szolgálni fog, vére fog ki ömli s fejét veszti; s annak következetében az óulta senki szolgálatra nem megyen.

Majus hó 8kán a vidék esperese tisztelendő Leményi P. Simon úr is el hivatalánál fogva Drágba meg jelenvén, a helybéli lakosokat egybe hívattván, igyekezett őket aiyai intések által hibás tényekről meg győzve, tévelygésékből meg akarta téritteni s fel fejette előttök azt, hogy ha továbbra is ha ily nyakkasságra vetemülve tév uttyokról meg nem térendenek, az okoztatott költség szerfeleit sokra fog menni. Mely intéseiire, oktatásaira a tisztael esperest útnak, mint azt maga az esperest úr mi előtünk nyílatkoztatta, a falu ezt mondotta, mindeneknek a pap az oka, mert ő olvasott nékünk egy írást, s ebből eredett minden.

Szükségesnek látván a sennebb meg írt tanúk vallomásából a drági és vajdaházi tisztelendő lelkész urakot szembesíténi, ezen szembesítés alkalmá-

val a vajdaházi lelkész úr szemébe mondja a drági lelkésznek azt, hogy midőn virág vasárnapján keresztelelés végeit Drágba volt, a keresztelelés után a drági lelkész egy olá programmot adott nékie olvasás végett, melyet mi után el olvasoit, ezt mondta, hát elolvasta é a népnek, nemmel felelt a drági pap, melyre mondotta a vajdaházi pap, ne is olvassa, mert e semmit érő, adgya ide, hogy vigyem el, ide is adia azon fel téTEL alatt, hogy ne hogy el vesszen, s másként kezében ki se adgya, csak úgy, ha vagy a templom kolcsát viszi valaki jegyül, vagy pedig írást, ez után haza menő uttyába el kísérven ötet a drági pap is a falu végéig, ottan találkoztak Kriszte Vaszilikával, kinek a drági pap a magam és nőm jelenlétéökbe a programmot fel olvasta s azt nékem újból vissza adta s így egy másról el váltunk. Másnap reggel korán egy ember a templom kolcsát jegyül hozván, eljött azon írás után, mit én azonnal által is adtam, midőn ezeket szók szerint törtéteknek lenni a drági pap is el esmerte, ezen szembesítést a kinyomozó biztoság annyival is inkább meg adta, mivel azt az ide zárt levél tartalma szerént a vajdaházi pap maga is kérte és kívánta.

Szembesítettvén drági Brits Todor a drági pappal Gecze Ilyéssel, kinek is Brits Todor szemébe mongya azt, hogy midőn virág vasárnapján a vajdaházi papot elkierte, meg térő uttyából Kriszte Vaszilikával meg állott az ő kapujába, hol miután ő ki szöllítötték, ezt mondá nékije a drági pap jelenlétéhe Vaszilika, na Todor, már többet nem fogunk szolgálni, éppen most olvasván nékem egy levelet a vajdaházi pap, melyet a drági pap is igazolt, sőt azt is mondotta, hogy mondanónk ezt másoknak is, ez alkalommal még azt is kérdezte Vaszilika a drági papról, hátha valaki éngemet s ezt a másik embert meg köti, ki olgya meg a láncot, melyre a drági pap ezt felelé: Ne féljetek, mert meg nem fog kötni senki — ezen szembesítés alkalmával jelen lévén a vajdaházi pap Muntán László is, ezek jelenlétében a drági pap el esmeri azt, hogy azon olá programmot Kriszte Vaszilikának ő olvasta fel, de koránt sem adott annak bal magyarázatot — egyéb mondottakra pedig halhatott.

A fennt írtaknak valóságáról bizonyítunk Drágban, Május 8-ián 1848ban

Szabó Josef, tartományi biztos
Orbók Elek, al ispány
Bocskor Mihály, szolgabíró

Meg igazítatott általunk a 8-i lapon a 16-i szám alatt álló 3 tanúk, hogy a vidéki esperest és vajdaházi papp jelenlétéökben a drági papnak szemében mondották vallomásokot².

Anchetă

efectuată la Dragu începând cu ziua de 6 mai, conform ordinului înaltului Guberniu regal nr. 5 864/161¹.

- 1) Martorul să declare, potrivit jurămîntului depus, ce știe despre faptele care i-au îndemnat pe urbarialistii ce aparțin domeniului din Dragu să refuze prestarea slujbelor iobagești?
- 2) Cine a citit și ce fel de proclamație? Unde? În ce condiții și în față cui? Cum a explicat-o? Care a fost rezultatul acesteia?
- 3) Dacă întreogatul știe să numească altii martori potriviti în legătură cu aceste imprejurări?

Urmează martorii și declarațiile lor

1) *Primul martor, Iancu Nuțu*, 54 ani, este iobagul baronului Wesselényi Ferenc din Dragu.

La punctul 1: eu, ca țăran simplu, pot să declar că principala cauză a refuzului prestării robotei de către cei din Dragu se datorează preoților din Dragu și Voivodenii.

La punctul al 2-lea: într-o anumită zi paracliserul din Dragu, Gavrila Mitre, a vestit în sat că preotul ar fi primit o proclamație și a îndemnat oamenii să vină căt mai mulți la biserică, pentru a asculta citirea ei; s-a și adunat o mulțime de oameni în biserică; după ce s-a terminat liturghia, poporul a ieșit din biserică și a cerut preotului să citească proclamația; preotul însă a afirmat că nu are nici o proclamație; numai de la fratele lui a primit una și cîteva zare; atunci poporul s-a liniștit și s-a împriștat; s-a întîmplat însă să vină în aceeași zi, la Dragu, parohul din Voivodenii la botezul fetiței preotului, născută în acea vreme; după cum am auzit (fără a ști de la cine), preotul din Dragu i-a arătat proclamația parohului din Voivodenii; ultimul l-a întrebăt pe preotul din Dragu dacă a citit-o poporenilor săi; acesta i-a răspuns că nu; atunci preotul din Voivodenii a spus: destul de rău ai făcut; dă-mi-o mie și eu o voi citi poporului meu; el a și dus scrisoarea; precum am auzit a și citit-o în aceeași zi, nu știu unde, în fața lui Vasilica Cristea și Nicolae Varga; știrea a fost apoi răspândită în sat de către aceștia; drept urmare, cetățenii din sat au trimis paracliserul la Voivodenii după proclamație; el a și adus-o înapoi; satul s-a adunat pe uliță preotului și l-a rugat să citească proclamația; preotul a refuzat însă și astfel scrisoarea a fost citită de către (fratele său) tînărul studios; preotul a ascultat și el citirea; eu n-am auzit-o, fiindcă eram plecat la însămîntarea cînepii; după 2—3 zile, satul s-a adunat în piață și atunci și preotul a citit proclamația în fața poporului; după ce a terminat cititul nu a mai spus nici un cuvînt, nici bine, nici rău, cu toate că ar fi trebuit să ne lămurească pe noi, neștiutori și fără știință de carte; ba ar fi fost mai bine să n-o fi arătat nimănui și niciodată proclamația aceea; mai bine ar fi ars-o; atunci poporul s-a împriștat, zicînd că nu va mai sluji la nici un domn; și de atunci nici nu slujesc; acum sunt într-o mizerie destul de mare; văzînd acest lucru, a venit în zilele din urmă la Dragu și preotul din Voivodenii; el a spus poporului adunat la casa preotului că merge pe un drum greșit, cînd refuză prestarea slujbei; a arătat că ar trebui să revenim asupra hotărîrii și să așteptăm împăcajării apariția legii care se va da în această privință; nimeni din popor n-a zis nimic; eu am spus totuși: noa vezi părinte, dacă și mai înainte, cînd s-a citit scrisoarea, ne-ai fi învățat așa, cum faci acum, nu s-ar fi ivit cazul acesta blestemat; nu s-ar fi tulburat poporul nici aici, nici în împrejurimi și n-am fi ajuns în această mare mizerie; lămurirea de acum este tîrzie din moment ce am intrat în necaz; preotul din Voivodenii a afirmat că și atunci la fel a spus; eu am răspuns clar: zău altfel am fost informați și anume că ni s-a deschis raiul, că fiecare așa se va culca și așa se va scula, cum își va pregăti patul.

La punctul 3: Nu pot să numesc în mod deosebit pe nimeni; dar tot satul poate depune mărturie despre aceasta.

2) *Al 2-lea martor Todor Brici*, de 40 de ani, este iobagul baronului Wesselényi Ferenc din Dragu; fiind interogat afirmă următoarele:

eu voi marturisi conștiincios tot ce știu despre mine și despre alții în această privință; lucrul s-a întîmplat așa: poporul era în biserică la duminica Floriilor, înainte de Paști; cînd a ieșit din biserică, a pretins paracliserului să-i arate o anumită scrisoare; el a negat existența acesteia; atunci poporul a pretins preotului să-i prezinte scrisoarea; dar a tagăduit și el la fel; poporul s-a și

împrăștiat atunci; în ziua aceea a venit însă parohul din Voivodenii la preotul nostru din Dragu pentru botez; după ce și-a îndeplinit datoria, mergind către casă, a fost însorit și de preotul nostru o bucată de drum; între timp s-a întâlnit cu ei vierul Vasilica Cristea; și el i-a însorit; la întoarcere s-au opriți amândoi înaintea mea; eu tocmai dormitam pe bancă; vierul m-a trezit și m-a chemat să ies afară; am și ieșit imediat; atunci el mi-a spus: noa, știi cum este treaba: de acum înainte nu mai săntem obligați să-i slujim pe domni; l-am întrebat de unde știe; mi-a răspuns că adineauri preotul din Voivodenii a citit scrisoarea libertății în fața lui și a preotului nostru; și cerut preotului să confirme cele spuse; acesta a și confirmat zicind: este adevarat; aşa este; să spuneti și altora; atunci, Vasilica Cristea a pus preotului nostru întrebarea: dacă cineva va pune lanțul pe piciorul meu, cine îl va lua de acolo [?]; el a răspuns: nu te teme că nimeneia nu te va lega; Vasilica s-a uitat apoi spre mine și a întrebat din nou: și dacă omul acesta va fi legat, cine îl va elibera [?]; el a răspuns din nou să nu ne temem, că nimenei nu-l va lega; și aşa preotul s-a dus acasă; eu am rămas cu Vasilica și am stat de vorbă cu el; am ajuns mai în mijlocul satului, discutând; l-am întâlnit pe stradă pe Nicolae Varga; vierul mi-a spus să-l întreb pe Nicolae dacă a auzit ceea; l-am întrebat și a răspuns că da; a auzit că parohul din Voivodenii a citit scrisoarea în casa preotului nostru; lucrul este cunoscut și de vecini; acestia l-au auzit de la moașă și de la soțul ei; atunci eu mi-am zis: să vorbească oricine orice; eu nu voi vorbi cu nimenei; din gura mea nu va auzi nimenei nimic, pentru că știu ce va urma; astfel știrea s-a răspândit repede în sat; mulți s-au dus la preot; dar acesta era tocmai în biserică pentru spovedanie; atunci Nicolae Varga și Teodor Mire au intrat în biserică la preot și l-au rugat să iasă și să spună poporului conținutul scrisorii; preotul nu a ieșit însă; a trimis numai vorbă: anunță-i pe oameni că ceea ce am spus este adevarat; auzind vorba preotului, poporul a mers imediat la domnul comite și l-au întreținut că nu vor mai merge la robote; la care comitele a răspuns: bine, eu nu vă voi sili; după aceea nu știu cum a ajuns acasă și scrisoarea; poporul adunat pe ulița satului a cerut preotului să citească scrisoarea; preotul a refuzat însă și astfel scrisoarea a fost citită de către tinerul studios; peste 2–3 zile poporul s-a adunat din nou; de data aceasta preotul a citit încă o dată scrisoarea în fața poporului; dar nu a dat nici de astă dată vreo explicație; prin urmare, pot afirma pe drept, că principalii vinovați ai tuturor retelelor ce există în prezent sunt preoții din Voivodenii și Dragu; ei nu ne-au explicat dacă scrisoarea conține ceva rău sau nu.

3) Al 3-lea martor este Macovei Brici, 46 ani, iobagul baronului Wesselényi Ferenc, el declară:

La punctul 1: din cele întâmpinate reiese că pricina principală a tuturor agitațiilor de aici este preotul din Voivodenii;

La punctul al 2-lea: eu nu știu de unde și cum a ajuns scrisoarea aceea falsă aici în Dragu; știu numai atât că am văzut sătenii la duminica Floriilor, venind dinspre preot; l-am întrebat pe paracliser: cum merge treaba Gavrilă?; el a răspuns că bine, deoarece a sosit o scrisoare la preot, că nu mai slujim la nici un domn; eu am răspuns: mulțumim pentru aceasta lui Dumnezeu; atunci mulți oameni s-au și dus la comite să-l întrețină că nu vor mai merge la prestații urbariale; acolo am auzit chiar de la vierul Vasilica Cristea, Varga Nicolae și Todor Brici că acea scrisoare i-a fost citită lui Vasilica Cristea de către preotul din Voivodenii; după cîteva zile l-am întâlnit pe Vasilica Cristea în poarta lui Todor Brici și împreună de vorbă; m-am oprit și i-am întrebat despre ce vorbesc; au răspuns că vorbesc despre lucrurile acestea; între timp Vasilica Cristea mi-a spus: l-am întrebat pe preot dacă cineva va pune

lanțul pe piciorul acesta al meu (și-a arătat piciorul drept) cine-l va lua de pe mine?; preotul a răspuns: *eu*; și dacă lanțul va fi pus pe acest picior [și-a arătat piciorul stîng]?; tot *eu* și de pe acela; nu am întrebat și nici nu știu care preot i-a spus aceasta lui Vasilică;

La punctul al 3-lea: Martori potriviti ar putea fi Vasilică Cristea, Nicolae Varga și Todor Brici;

4) *Cel de-al 4-lea martor, Ilie Bălai*, 42 de ani, iobagul dlui baron Wesselényi Ferenc, mărturisește cu umilință:

Am auzit de la paracliserul român, Gavrilă Mitre, că ar fi sosit o scrisoare la preotul nostru, dar ce fel de scrisoare nu mi-a spus; la duminica Floriilor, după amiază, dormeam în casa mea; am fost trezit din somn de către soția lui Iuon Beres, să mă duc și eu la preot că acolo s-a adunat tot satul; m-am scutat și am plecat într-acolo; sătenii veneau deja în jos dinspre preot și mergeau la comite să-i dea de știere că nu vor mai sluji nici unui domn; atunci Vasilică Cristea și Nicolae Varga au spus cu propria lor gură că scrisoarea care ne-a adus libertatea a fost citită în fața lor de către preotul din Voivodenî în drum spre casă; știrea s-a răspândit în sat prin ei; pot să mărturisesc, mai departe, că întîlnindu-mă cu o altă ocazie cu Vasilică Cristea și cu Todor Brici, Vasilică mi-a spus: l-am întrebat pe preotul nostru, că dacă cineva va lega cu lanțul piciorul meu și al omului acesta, a arătat spre Todor, cine vadezlega lanțul?; preotul a răspuns: voi fi acolo și eu te voi dezlegă; după câteva zile scrisoarea a fost citită și de preotul nostru pe ulița satului; în cursul citirii, am înțeles că nu mai suntem obligați să facem slujbe iobăgești; de altfel, de atunci nici nu mai facem.

Continuarea în ziua de 7 mai 1848.

5) *Cel de-al 5-lea martor, Vasilică Sâlcean*, 58 de ani, iobagul dlui baron Wesselényi Ferenc din Dragu, răspunde:

Eu sunț cioban și vin rar în sat pentru alimente; deci nu pot declara nimic sigur, decât din auzite; am auzit de la mai mulți că tînarul studios român ar fi citit o scrisoare, care spunea să nu mai slujim nici un domn.

6) *Cel de-al 6-lea martor, Marina Zdroba*, ortodoxă, 45 de ani, soția lui Filimon, iobagul dlui baron Wesselényi Ferenc, spune: la întrebările puse, pot să răspund numai atât că eu am fost în casa preotului din Dragu, atunci cînd soția acestuia urma să nască; la auzul șușotelilor din sat că preotul ar fi primit o proclamație, l-am întrebat ce fel de scrisoare este aceea?; preotul a afirmat însă că nu a primit nici o scrisoare; cu ocazia botezului a fost aici ca botezător preotul din Voivodenî; după botez cei doi preoți au stat de vorbă împreună; nu am înțeles însă despre ce au discutat, deoarece au vorbit ungurește; am văzut că preotul din Voivodenî a citit acolo o scrisoare, dar nu mi-am putut da seama de conținutul acesteia; nici nu am ascultat-o pînă la capăt; am ieșit din casă pentru treburile mele; soțul a rămas înăuntru și și-a taiaț tutun în spatele ușii; el mi-a spus doar atîta, că va veni de la Dumnezeu și de la rege o usurare și pentru săracii români; după aceea, cei doi preoți au plecat împreună; am văzut că preotul din Voivodenî și-a băgat în buzunar o scrisoare împăturită; ce era ea, nu știu; altceva nu pot mărturisi.

7) *Martorul al 7-lea, Filimon Zdroba*, 56 de ani, iobagul baronului Wesselényi Ferenc din Dragu, declară:

La întrebările puse pot să mărturisesc atât, că în duminica Floriilor, i s-a născut preotului din Dragu o fetiță; pentru botez a venit preotul din Voivodenî; cei doi preoți au stat de vorbă împreună; nu știu însă ce au discutat, deoarece convorbirea a avut loc în ungurește; odată preotul din Voivodenî i-a zis în limba română celui din Dragu: ai citit poporului scrisoarea aceea? preotul

nostru a răspuns că nu; celălalt i-a spus: ai făcut destul de rău că nu ai citit-o; dă-mi-o mie, o citeșc eu; preotul din Voivodenii mi-a și citit scrisoarea, din care am înțeles atât că a sosit ziua românilor, că s-a deschis împărăția cerurilor, și că vor scăpa de tirani; în sfîrșit a spus și cu gura: va fi bine, fiindcă oamenii nu vor mai sluji nici un domn; preotul nostru nu a rostit însă nici un cuvînt; mai tîrziu a venit la casa preotului, Varga Nicolae, căruia i-am spus că preotul din Voivodenii a ciut aici o proclamație; știrea a fost răspîndită astfel prin el în sat; altceva nu știu.

8) *Al 8-lea martor, Mitre Toader*, 40 de ani, este iobagul dlui baron Wesselényi Ferenc.

El mărturisește: în trecuta dumînică a Florilor, după amiază, eu și Varga Nicolae ne-am dus pentru spovedanie la biserică; Varga Nicolae a intrat înainte în biserică și am auzit cu urechile mele cum a spus preotului; d-le părinte, dați satului scrisoarea ce a venit și citiți-o în fața poporului; preotul însă a răspuns: nu am nici o scrisoare și ceea ce am este numai o închipuire; Varga Nicolae a spus: d-le părinte, dvs. țăgăduiți că aveți scrisoarea, cu toate că ea există, căci preotul din Voivodenii ne-a citit-o și mie și lui Cristea Vasiliacă; atunci preotul a răspuns: dacă a citit-o, să vă țineți de (calea) pe care ati pornit; după ce Nicolae a ieșit din biserică, tot satul s-a dus la comite pentru a-i da de știre că [oamenii] nu vor mai sluji; în numele satului au vorbit Cristea Vasiliacă și Varga Nicolae; eu nu știu mai mult, fiindcă satul nu prea vorbește cu gornicul despre treburile lui; nu știu cine ar putea fi martori buni; totul a pornit de la cei arestați și trimiși în temniță la Bonțida.

9) *Al 9-lea martor, Căprar Ioan din Călacea*, 40 de ani, este nou lăză al d-lui Farkas János. El declară: eu pot afirma în toate acestea numai atât că atunci cînd oamenii din plasă s-au adunat la Cristorel în ziua de joi dinaintea Paștelui, din ordinul d-lui jude nobiliar, am fost și eu acolo; domnul jude nobiliar ne-a atras atenția să nu ascultăm zvonurile false, să fim liniștiți, să-i slujim pe domni așa cum i-am slujit și să ne supunem legilor; dar apoi dl jude nobiliar a intrat în casă împreună cu preotul din Voivodenii; acesta din urmă a revenit însă imediat din casă și a spus voivodenilor de față cu întregul popor: am ieșit numai pentru a vă sfătuui să spuneti judeului nobiliar că nu veți sluji nici dacă vi se va tăria capul; totuși dacă legea vă va sili, veți plăti restanțe în bani; drept urmare, poporul s-a încăpăținat și s-a înrăit; nu de mult s-a întîmplat că domnii de pămînt au pus în vedere lui Căprar Lupu și lui Moșner Iuon să iasă din loturile lor; cum au mărturisit ei însiși, atunci au mers la preotul din Voivodenii și l-au întrebat ce să facă; preotul din Voivodenii le-a spus: să nu vă mișcați din casele voastre, să țineți cu noi, să nu mai slujiți la nici un domn; numiții pot să adeverească cele zise de mine.

10) *Martorul al 10-lea, Ducean Tania din Sînpetru*, iobagul d-lui Duvas József, susține:

În ziua de joi dinaintea Paștelui am fost la Cristorel din ordinul jude-lui nobiliar; era prezintă o mare parte a plășii; acolo dl jude nobiliar ne-a atras atenția și ne-a sfătuit să nu dăm crezare minciunilor, să nu cădem în vreo greșală de nesupunere, să îndeplinim prestațiile urbariale și să ne supunem față de toate, pînă ce țara va aduce câteva legi pentru poporul pămîntului; atunci l-am auzit și eu pe preotul din Voivodenii cînd l-a îndemnat pe cei din satul lui: să spuneti că voi nu veți mai sluji, fiindcă nu aveți cu ce roboți; dacă legea vă va obliga, veți plăti restanță în bani; ca urmare cei din Voivodenii au și declarat că nu vor mai sluji; știrea s-a răspîndit astfel în popor și odată cu ea sămînta nesupunerii a prins peste tot.

11) Cel de-al 11-lea martor, Birtoșan Ioan din Sînpetru, 45 de ani, iobagul d-lui Ketzeli, declară: pot să mărturisesc, că în ziua de joi dinaintea Paștelui m-am dus la Cristorel din ordinul d-lui jude nobiliar; aici d-l jude nobiliar a îndemnat poporul adunat din plasa lui să aștepte în pace, întrucât va veni în curînd dreptatea pentru poporul pămîntului; pînă atunci să îndeplinească slujbele iobagești și să se supună ca și pînă acum; acolo a fost și preotul din Voivodenî; acesta a spus în auzul poporului: eu vă zic să nu mai slujîți nici un domn, deoarece dreptatea voastră a și venit; atunci poporul a început să facă găllagie; ce s-a mai spus în continuare, nu știu; aceste cuvinte ale preotului au zapacit tot poporul; astfel și la noi în Sînpetru, unde sunt mai mulți proprietari, oamenii unor domni slujesc, alții nu; suntem în încurcătură și în nesiguranță.

12) Cel de-al 12-lea martor, Moldovan Vasilică din Bălan, 50 de ani, iobagul excelenței sale d-na Jósika János, afirmă: nu pot să spun mai mult decît cei de dinainte; conform ordinului, în ziua de joi dinaintea Paștelui, am mers la Cristorel, la d-l jude nobiliar; acolo, d-l jude nobiliar ne-a atras atenția, ne-a instruit pe toți, să ne supunem, să fim liniștiți și să îndeplinim punctual prestațiile urbariale; dar cei din Voivodenî au declarat că ei nu vor mai sluji pe nici un domn; domnul jude nobiliar i-a admonestat; dar preotul din Voivodenî a spus: lasă-i domnul meu; nu-i sili; destul i-ai silit pînă acum; dacă totuși vor trebui să achite cîndva prestația urbarială, o vor plăti cu bani; acum îmi aduc aminte, că atunci cînd am mers la Cristorel, preotul român din Trestia ne-a sfătuit să nu-i zicem nimic judeului nobiliar, ci să-i încredințăm cauza noastră preotului din Voivodenî, fiindcă va vorbi el în locul nostru și să facem ce ne va spune dînsul.

13) Cel de-al 13-lea martor, Căprar Luput, 30 de ani, iobagul din Călacea al d-lui Farkas János, mărturisește: eu nu știu de unde provine neliniștea de acum și agitația iobagilor; deși umbădă diferite zvonuri, în localitatea noastră se prestează și în prezent robota; am auzit căte ceva de la Căprar Iuon, care a fost prezent atunci cînd d-l jude nobiliar a dispus adunarea mai multor oameni din plasă; venind acasă, el mi-a zis: noa Luput, nu mai trebuie să ieși din casa ta, deoarece d-l jude nobiliar a spus că va veni o usurare a poporului pămîntului, care nu va sluji; totuși du-te la preotul din Voivodenî; el îți va lămuri mai bine totul; m-am și dus cu Moșner Iuon la preot în cea de-a 2-a zi a Paștelui; l-am întrebat ce să fac, cum stau lucrurile; el mi-a răspuns că trebuie să ies din casă, dacă am primit somatie s-o părăsesc; dar poporul român sărac poate să aștepte usurarea după promulgarea legii.

14) Cel de-al 14-lea martor, Moșner Iuon, iobagul d-lui Farkas János din Călacea, repetă în depoziția lui toate punctele declarației martorului precedent.

15) Cel de-al 15-lea martor, Stuț Grigore, 50 de ani, iobagul baronului Bornemisza József din Var, spune: în măsura în care pot înțelege împrejurările, eu consider că pricina tuturor tulburărilor este preotul din Voivodenî; în ziua de joi dinaintea Paștelui am fost la Cristorel, la d-l jude nobiliar; după ce d-l jude nobiliar a explicat îndelung poporului că trebuie să se compore liniștit și să îndeplinească punctual slujbele iobagești, a intrat în casă; dar preotul din Voivodenî, care a rămas afară, a spus adunării: să fiți solidari, să nu mai slujîți nici un domn și să declarati că dacă legea vă va obliga să plătiți pentru neîndeplinirea robotelor, atunci le veți răscumpăra cu bani; să nu vă temeți însă fiindcă nu veți plăti nimic; urmarea a fost că poporul s-a tulburat și, după ce s-a împrăștiat din Cristorel, fiecare a vorbit altfel; din toate părțile se aude că nu se mai îndeplinesc robotele.

16) *Al 16-lea martor a fost Lupuț Dura.* Lupuț Dura, Gavril Cristea și Gligor Mitre, toți locuitori din Dragu, sunt confruntați cu preoții din Dragu și Voivodeni, în prezența protopopului; ei depun după credința lor următoarea declaratie: preotul din Dragu ne-a citit o proclamație; din conținutul ei ne amintim următoarele cuvinte: s-a rupt jugul românilor, a răsărit ziua lor, li s-a deschis raiul, întrucât din această oră nu vor mai sluji; dacă cineva totuși va mai sluji, i se va vărsa singele și-si va pierde capul; ca urmare, de atunci, nimeni nu mai merge la slujba; în ziua de 8 mai a venit la Dragu, datorită funcției pe care o are, protopopul ținutului, respectabilul domn Simion P. Lemeni; el i-a adunat pe localnici și s-a străduit să-i convingă de rătăcirea lor; a încercat să-i întoarcă din drumul lor gresit; le-a explicat că dacă vor fi în continuare tot atât de încăpaținați și nu se vor întoarce de pe drumul lor gresit, vor suporta cheltuieli foarte mari; după ce a fost astfel avertizat și instruit de către respectabilul domn protopop, satul a spus că pricina celor întâmplate este preotul, deoarece el le-a citit o scrisoare; tot astfel a declarat însuși dl protopop în fața noastră; de acolo a pornit totul.

In urma mărturiilor depuse de audiații amintiți mai sus, am considerat necesară confruntarea preoților din Dragu și Voivodeni. Cu ocazia confruntării, preotul din Voivodeni s-a referit în fața celui din Dragu la duminica Floriilor, cînd a fost la botez. El i-a amintit preotului din Dragu că: după botez i-a dat un program românesc să-l citească; după ce l-a citit a întrebat: I-ai făcut cunoscut în față poporului? Acesta i-a răspuns că nu; atunci i-a zis: nici nu-l citi, pentru că nu valorează nimic; dă-mi-l să-l duc eu; i l-a și oferit, cu condiția să nu-l dea din mîna, pentru a nu se pierde, decit atunci cînd cineva îi va aduce drept consemn cheia bisericii sau o scrisoare; în drum spre casă l-a însoțit pînă la capătul satului; acolo s-au întîlnit cu Vasilica Cristea; în fața acestuia [preotul din Dragu] a citit programul; a fost de față și soția [lui Vasilica Cristea]; apoi i-a restituit programul și s-au despărțit; a doua zi dimineața a venit un om după scrisoare, aducînd drept consemn cheia bisericii, căruia i-a predat-o imediat. Preotul din Dragu a recunoscut că cele spuse sănt adeveritate cuvînt cu cuvînt. Comisia de anchetă a aprobat confruntarea, cu atît mai mult cu cît i-a fost cerută și de către preotul din Voivodeni, precum reiese și din conținutul scrisorii anexate.

Au fost confruntați, de asemenea, Todor Brici din Dragu cu Ilie Ghete, preotul din Dragu. Todor Brici a declarat în fața preotului: atunci cînd l-a însoțit în duminica Floriilor, la întoarcere s-au oprit împreună la poarta lui Vasilica Cristea; după ce l-au chemat afară pe Vasilica Cristea, el i-a spus în prezența preotului: noa, Toadere, nu vom mai sluji, că tocmai acum mi-a citit o scrisoare preotul din Voivodeni; preotul [din Dragu] a confirmat acest lucru; mai mult, i-a îndemnat să spună și altora; totodată, Vasilica l-a mai întrebat pe preotul din Dragu: dacă cineva mă leagă pe mine și pe acest om, cine ne vadezlega lanțul?; preotul a răspuns: să nu vă temeti, nu vă va lega nimeni.

La această confruntare a fost prezent și preotul din Voivodeni, Muntean Vasile. În prezența acestuia, preotul din Dragu a recunoscut că el a citit programul românesc în fața lui Vasilica Cristea; dar n-a dat de loc o explicație corespunzătoare.

Confirmăm exactitatea celor spuse mai sus.

Dragu, 8 mai 1848

Szabó József, comisar gubernial teritorial,
Orbók Elek, vicecomite,
Bocskor Mihály, jude nobiliar.

A fost rectificată de noi depoziția martorului nr. 16, pe pagina 8; cei 3 martori au depus mărturie atât în fața preotului din Dragu și în prezența protopopului ținutului, cît și a parohului din Voivoden¹.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 124/1848. Foto 1 673—1 682.

¹ V. doc. 120; referatul s-a adoptat în ședința Guberniului din 5 mai, dar a fost trimis comitatului Dăbica în ziua următoare.

² V. doc. 11, n. 5.

213

Sînpaul, 8 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf Császári Királyi Kamarás, valóságos belső
állományi titkos tanácsos, Fő Ispán és Fő Kormányzó Úr,

Kegyelmes Uram!

A kormányom alá bízott nemes Küküllő vármegye állására nézve nagy méltóságodnak jelentem, hogy a küküllővári uradalom magányos helyiségeiben mutatkozott ellen szegülés felöll hivatalos jelentés sem hozzáam, sem a tisztséghoz nem érkezvén, gyanítom, hogy az alsó kerületbeli alispán Gál Miklósnak sikerült ott a kedéllyeket lecsendesítjeni, azomban a felső kerületben szászsenilászlói úrberesek úrbéri tartozásaik tellyesítését a szolga bíró által tett fel szollítás után is metragadták. A biztosági bizotmány a fő bírót bízta meg ezen helyég lakosainak engedelmességre szorításával. Az örményesi közönség is ellenszegüléssel vadtatik, nékem ugyancsak a szász falus bíró harmad magával tegnap Dicsőszentmártonban azt erősítette, hogy a falu maga úrbéri tartozásának meg felelni kéván.

Tegnap tanált meg Erzsébeth város és esküdt közönségnek 2 tagja azon panaszal, hogy az Erzsébeth városi uradalomhoz tartozó Hundorf és Ernye beli lakosok a bárány dézmát meg adni nem akarják, az úrbéri kötelezetek tellyesítésében nagyon rendeilenek, és ez utánni meg tagadását nyilvánították. Főbb panaszok pedig a volt, hogy minden a két helybeli lakosok a marhájokat a közzelebbi években le vágott majorság erdőkben erőszakosan legeltetik, — a bárány dézma felett ezen helyiségekben régebben is volt egyenetlenség, — az erdőkbeni legeltetés új jog meg állítására láttzik célozónak, ha meg valósul, e részben a szolga bíróhoz előlegesen rendelkeztem.¹

A Dicsőszentmártonba és Adámosra szállásolni tervezett székely század felöll még tudósítást nem kaptam, holott tegnap estve jöttem el Szentmártonból, valamint a Balásfalva szomszédságában lévő két járás szolgabíráitól eddig ujjabb jelentést nem kaptam. minden esetre ottan ezen a héten a szükségesek el rendelése felől gondoskodni el nem mulatom.

Melynek jelentése után mély tisztelettel maradtam nagy méltóságodnak alázatos szolgája:

Kerelőszentpál, Május 8^a 1848.

Gróf Haller Ignác, főispán

Preamărite domnule conte camerar imperial regal, consilier aulic, comite suprem, prim-guvernator. Milostive domn!

Referitor la situația din comitatul Tîrnava — ce se află sub jurisdicția mea — raportează excelenței voastre, că nu a sosit nici o informație oficială, nici pe adresa mea, nici pe cea a dregătoriei, privitoare la răzvrătirile ce s-au manifestat în singuracelile localități ale domeniului Cetatea de Baltă. Presupun că vicecomitele Gál Miklós din cercul de jos a reușit să liniștească acolo spiritele. Iobagii din Laslău Mic, din cercul de sus, refuză însă îndeplinirea prestațiilor urbariale chiar și după somația judeului nobiliar. Comisia pentru menținerea ordinii l-a trimis acolo pe primul jude nobiliar pentru a-i obliga la supunere pe locuitorii din această comună. Si locuitorii din Ormeniș sunt acuzați de împotrivire. Judele primar communal săs a afirmat ieri la Tîrnăveni, în fața mea, că satul se pregătește să reia slujbele iobăgești. Ieri s-au prezentat la mine doi membri ai corpului de jurați din orașul Dumbrăveni cu o plângere împotriva celor din Vîisoara și Ernea. Ambele sate aparțin domeniului orașului Dumbrăveni. Locuitorii nu vor să mai dea dijma din miei și sunt foarte ne-punctuali în îndeplinirea slujbelor iobăgești. Ba mai mult, au declarat că refuză aceste prestații. Cauza principală a plângerii este însă că locuitorii din ambele sate își pasc vitele cu de la sine putere în pădurile domeniale tăiate cu cîțiva ani înainte. În privința dijmelor de miei s-au manifestat neînțelegeri și anterior în aceste două localități. După cît se pare, păsunatul în păduri are ca scop de a impune introducerea unui nou drept. În această privință am dat anticipat dispoziții judeului nobiliar¹.

Nu am primit nici o înștiințare despre compania de secui, planificată a fi trimisă la Tîrnăveni și Adămuș, deși numai ieri am plecat din prima localitate. Nu am primit informații noi nici de la juzii nobiliari ai celor două plăși din vecinătatea Blajului. În orice caz, nu voi omite să întreprind încă în cursul acestei săptămîni luarea măsurilor necesare în regiunea respectivă.

După raportarea celor de mai sus rămîn cu respect adînc servul umil al excelenței voastre

Sînpaul, la 8 mai 1848

conte Haller Ignác, comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta, Fond. G. Pr., nr. 1121/1848. Foto 458.

¹ Cf. 33, 135, 156 și 174.

214

Sfîntu Gheorghe, 8 mai 1848

Méltóságos Fő Király Bíró Úr!

A mai napon tartott törvényes derékszék ülésébe jelentetvén, hogy a mostani villám sebességgel folyó forradalmak ezenn nemesszékbe is át hatván, tarthatni attól, hogy az élet és vagyon közbátorság némely rosz indulatú személlyek által veszedelmezetve léend, a minek már több helyiségekbe példájai is mutatkoznak; illy veszedelmes környülmények között, valamint más helyiségekbe, úgy itten is statarium jusst kérni szükséges lenne: mely aránt meghatá-

rozta törvényes derék székhely a méltóságos fő király bíró urat tisztelettel megkérni, hogy a történt egyes eseteket békével kérjen, a maga rendén méltóztasson statarium jussal lehető élést eszközölni. Alázatos tisztelettel lévén a méltóságos fő király bíró úrnak alázatos szolgái

Nemes Háromszéknek Sepsiszentgyörgyön,
1848 Pünköst hava 8án tartott törvényes
derék széke üléséből.

Lázár Dávid, királybíró
Hamar Lajos, rendszerénti jegyző

[Rezoluție]

Mai napról a főkormányzó & nagyméltóságához már egy hasonló tartalmú jelentés sz. 190 alatt fel küldetvén, a kívánságnak elég van téve.

Preamărite domnule jude regesc suprem!

La adunarea scaunala de astazi s-a raportat că influența revoluțiilor în curs de desfășurare, care se extinde cu iuțeaful fulgerătoare, se resimte și în scaunul nostru. Astfel se poate aștepta ca siguranța vieții și a averii să fie periclitată de către persoane răuoitoare. Acest lucru s-a și petrecut în mai multe localități. În atare împrejurări ar fi de dorit să se obțină dreptul de judecată statarială. Adunarea scaunului roagă, cu respect, pe domnul jude regesc suprem, să intervină în vederea obținerii dreptului la judecată marțială, după ce va parcurge rapoartele referitoare la evenimentele petrecute.

Rămînem cu adînc respect,

Lázár Dávid, jude regesc.
Hamar Lajos, notar în termen.

Hotărîrea adunării scaunului
Treiscaune din 8 mai 1848, ținută
la Sfîntu Gheorghe.

[Rezoluție]

Astazi s-a trimis un raport către înălțimea sa domnul guvernator cu nr. 190. Cererea a fost în felul acesta rezolvată.

Original. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. Arh. scaun. Treiscaune. Acte preziale, nr. 199/1848. Foto 7737—7738.

Orăștie, 8 mai 1848

Hochlöbliches k. Landes-Gubernium!

Nachdem die gebieterischen Zeitumstände auch hier die Errichtung der Bürgergarden nothwendig gemacht und die in der Folge gebildeten Garden sich auch organisirt haben, und in den militärischen Übungen schon so weit vorgeschritten sind, daß weiter nichts mehr erübrige, als sie mit den nöthigen

Waffen auszurüsten, so geben wir uns die besondere Ehre, gehorsamst zu bitten, womit Eure Hochlöbliche k. Landesregierung zur Bewaffnung der hiesigen Garden, deren Hauptzweck Aufrechthaltung der inneren Ruhe ist, aus dem Landes Zeughaus Fünfhundert — 500 — gute brauchbare Feuerwaffen und eben so viele Bajonetten hochgeneigten ehebaldigst anzuweisen genügen wolle. Die wir mit vollkommenster Hochachtung verharren

Einer Hochlöblichen k. Landesregierung gehorsamste Diener

Magistrat des k. Fr. Marktes u. Stuhls Broos

Franz Brusz, Königrichter

Alexander Kederung, [?] Obernotair

Bros am 8ten Mai 1848.

Original. Arch. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6531/1848. Foto 16 240—16 241.

216

Brașov, 8 mai 1848.

Sein Excellenz der Herr Landes Gouverneur bedeuten den Verkauf den von Petőfi Sándor unter dem Titel a Királyokhoz abgefaßten aufregenden Verse auf alle Art zu verhindern und den Verkauf den Buchhändlern zu verbieten.

Abschluß

Wird alsogleich den beiden Kronstädter Buchhändler W. Németh, welcher zwei-drei Exemplare zu haben anerkennt, und J. Vajna, welcher kein Exemplar vorrätig zu haben behauptet, strengstens bedeutet: verboten.

Extras. Arch. St. Brașov. Fond. Arch. Brașov. Einreichungs Protocoll des Kronstädter Magistrats, nr. 172. Foto 4 834.

217

Șimleu Silvaniei, 8 mai 1848

Somlyó, 1848. május 8.

Belügyminister Urnak. Belügyminister Úr!

Midőn folyó hó 5én 12 szám alatt vett jelentésemhez¹ képest a vissza csattolás ünnepélyes eszközlése végett ma itt megjelenék, főispán Kabos József úr közlé velem a belügyminister úrtól vett azon rendeletet, melllynél fogva ő a Középszolnokban történt s töriénhető kihágások s rendetlenségek kinyomozására s zabolázására kormányi biztosul van kinevezve. A munkának azon halmazát, mellyel a belügymiszterség körül van özönölve, tekintvén, távol legyen tőlem legkisebbnyire is fennakadni azon, hogy — ámbár április 29én volt szerencsém a belügyminister úrral értekeződni királyi biztosú működésein felől: mégsem lón említve a Kabos főispány úr biztosuli kinevezése, mellyről ő már az előtt egy nappal tudósítatott is², úgy azon sem akadok telyességgel

fenn, hogy ezen kinevezése történt; igaz ugyan, hogy az, mire ő megbízatott, szoross egybekötetésben állván az összekapcsolás sikeres megtehetésével, s következőleg legtermészetesebben a visszakapcsolásra küldött királyi biztos hatása körébe tartoznak, és holott királyi biztosá lett kinevezésem előtt szintúgy, mint azután szóval s nyilvánosan kifejeztem, miszerint különben is a visszacsatlásra menő királyi biztos hatása körébe tantozó lévén felügyelni arra s eszközölni azt, hogy a visszacsatlás következetében s annak alkalmával kihágások ne történjenek s törvényes rend s engedelmesség fel ne bomoljék: azt óhajtom s kívánom, hogy királyi biztosokul erre is nyilván meg legyünk bízva. Hogy e tárgy felől s illy értelemben beszéltünk, fog On emlékezni s kitetszik az a Beöthi Odónnek április 17-dikén írt s Unnal közlött levelem utóiratából; s kitetszik a kinevezési rendelet harmadik pontjából is, valamint abból, hogy még fennlétemkor (mint On emlékezni fog) ministerelnök tűnál a csend fentartására szükséges katonaság rendelése, s annak királyi biztosí rendelkezésem alái helyhezitetése iránt lépéseket tettem. I. előjet már itt megkezdettem a törvényes rend s engedelmesség fentartására célzó működésemet azon, hogy az itteni igen nagy befolyású unitus oláh vicariussal³ beszélvón, szívére kööttem s kötelességévé tettom papjai által a közcsend érdekkében hatni az oláhságra. Ő ennek következetében minden járt rendelést is küldött minden papjainak az iránt, hogy engem mint király által küldött személyest tekintvén arra utasitsák hallgatóikat, hogy teljesen engedelmeskedjenek a király nevében vele közlött azon parancsoknak, miszerint rendet bontani s engedetlenkedni senki se merjen. Hogy Szolnokba érvén folyó hó 5-dikéig e tárgyban minő lépéseket tettem, kitetszik az azon napról szóló jelentésemből, a nállam megjelent alispány s választmányi tagok átlátván, hogy a nép hangulata s fogalma tekintetében a szellemi hatás mit királyi biztos vagyis a nép nyelve szerint király vagy császár képe (tyipu imperatului) megjelenése s fellépése szülend roppant nagy fog lenni, s varázserővel fog a béké s csend föntartására, vagy a hol zavar leend, helyreállítására hatni. Ennek következetében alispány Bálint Elek minden fő és alszolgabíráknak illy értelem- s célzatban írt. Írtam én is mindazoknak; írtam a Szolnok megyei mind központi, mind vidéki választmányainak⁴, valamint minden catholicus, unitus⁵ és református papi előjáróknak, nemkülönben Kővár vidéke főkapitányának is; írtam ugyanazon irányban. Ezekben kívül addig is, míg reményem szerint folyó hó 5-diki jelentésem köverkezetében ministeriumunk részéről az eddigi fő hadi kormány fel fog szólittatni: hivatalosan kerestem meg azon értelemben az erdélyi fő hadi vezért⁶ s e megkeresésem gyámolítására csakugyan hivatalosan kértem meg az erdélyi kormányzót is. Megkértem továbbá Bihar főispányját, mikép eszközölje ki, hogy ha Bihar határainhoz közel leendene katonai erőre szükség, kaphassunk onnan. Felszólítottam továbbá Szathmár főispányját s a Károlyban fekvő katonai parancsnokságot az iránt, hogy nem messze Károlytól történvén Szolnokban Csög nevű helyiségen gyors elfojtást igénylő kihágások s engedetlenségek, küldjenek onnan Szolnok részéről történendő felszólításra, vagy az én felszólításomra katonaságot.

Ezen lépéseknek a köznéprei hatása már is igen üdvösnek mutatkozik, s hol azokról hamarabb értesült a volt jobbágyság s zselliérseg: a rend s engedelmesség visszatérése azonnal érezhető kezdett lenni.

Mindezek így lévén, látnom kellett nekem, s láttnia kellett főispán Kabos úrnak, miként ha ő most mint királyi biztos Szolnokban fellépik: amellett, hogy vagy a kormány, vagy én, vagy mindenkitő compromittálva lesz: le leend, mégpedig felépíthatetlenül leend lerontva a méltán remelt s már is tapasztalt varázserőkint működő hatása a királyi biztos vagy király képe megjelenésének s munkálkodásának.

Ennek következtében illy nézetből indulva ki s illyet nyilatkoztatva írt ó s írtam én alispány Bálint Eleknek, melly irataink mását ./ és //, alatt ide-mellékelem.

Illy móddal gondoltam s gondoltuk a minister úr rendeletének ha nem szavait is, de célzatát leginkább követni s eszközölni.

Ha azonban a minister úr más kép látja a dolgot jobbnak s parancsolni méltóztatik: természetesen azonnal teljesen átadandóm Kabos főispán úrnak a rend s engedelmesség föntartása vagy lábraállítása körüli működés teljes köréti. Megjegyezvén azonban, hogy azon esetben a visszakapcsolási királyi biztoság alól is feloldoztatni kellene magamat kérnem. Mert ugyanis oly királyi biztosnak szerepe, kinek azért, hogy azon rendet s engedelmességet, mely nélkül feladatában el nem járhat, eszközölje, egy más királyi biztoshoz kellene folyamodnia, s a működése által netalán előidézett bajokért orvoslását mástól kellene várnia, valamint annak, kinek személyese, tudniliük királynak s kormánynak, úgy saját magának is csak szégyent okozna.

A Kraszna megye visszacsatolása innepélyes végrehajtását illetőleg jelentem, miszerint azt ma az igen népes s buzgón lelkeseidet, de amellett mégis békés és teljesen az illendőség korlátai között maradt közgyűlésben megítétem⁷; a teljes visszacsatlás ünnepélyes nyilvánítása után kijelentettem, miszerint az adózási, törvénykezési etc. etc. viszonyok részleteinek a törvény értelmében kapott utasítás nyomán leendő alkalmazására a bizottmány az eredményt haladék nélkül köztudomás s ahozi alkalmazás véget kihirdetendük.

Végezetre idemellékelem ///. alatt az iteni lelkés és derék unitus oláh vicarius Sterka Szolucz Sándornak tegnap hozzárm intézett üdvözlő beszédét⁸, mint az oláhok közt mutatkozó jó szellem örvendetes bizonyoságát.

Simleu, 8 mai 1848

Domnului ministru de interne.

Domnule ministru de interne!

Aşa cum am raportat în ziua de 5 I.c., sub nr. 12, am sosit aici¹ pentru a efectua în mod solemn anexarea [Partiumului la Ungaria]. La sosire, domnul comite suprem Kabos József mi-a comunicat că a fost numit comisar guvernamental, conform unei hotărîri a domnului ministru de interne, în comitatul Solnocu de Mijloc, cu scopul de a cerceta și anihilă evenualele tulburări. Avînd în vedere suprasolicitarea Ministerului de Interne, nu mă surprinde cîtuși de puțin faptul, deși în ziua de 29 aprilie am avut prilejul de a discuta personal cu domnul ministru de interne despre viitoarea mea activitate în calitate de comisar regal; cu acea ocazie nu s-a amintit numirea domnului comite suprem Kabos în funcția de comisar guvernamental; el a fost înștiințat însă despre această numire cu o zi înainte². Nu mă surprinde nici întimplarea că el a fost numit în funcția respectivă, deși atribuțiile ei sănă de aşa natură încît în mod firesc ar fi trebuit să revină misiunii mele, menită a efectua cu succese anexarea; atît înainte de numirea mea, cît și după aceea, am exprimat oral opinia ca vegherea asupra ordinii și înlăturarea tulburărilor ce s-ar putea ivi cu ocazia anexării să între în sarcina comisarului regal numit în vederea scopului arătat; aş dori să primim instrucțiuni în acest sens; că am discutat despre cele relatate vă veți aduce aminte și dv.; acest lucru se poate afla și din anexa scrisorii mele din 17 aprilie către Beöthi Odön; anexa scrisorii vîi s-a adus la cunoștință; de altfel rezultă și din punctul al treilea al actului meu de numire; de asemenea din faptul că, atunci cînd mă aflam acolo (după cum dv. vă veți aduce aminte), am făcut demersurile necesare la domnul prim-

ministru în vederea obținerii de trupe înarmate necesare menținerii ordinii; atunci cerusem ca aceste trupe să-mi fie subordonate.

După ce am sosit la fața locului am început activitatea în vederea menținerii ordinii legale și a spiritului de supunere. Astfel, am vorbit cu viceatul greco-catolic român³, care are o mare influență pe aici. I-am dat dispozitii ca prin intermediul preoților lui să-i influențeze pe români. Ca urmare el a și trimis cîte o adresă fiecărui preot. Prin ea atrage atenția enoriașilor, în numele regelui, ca nimeni să nu tulbure liniștea, ci să se supună și să dea ascultare ordinelor pe care le adresez în calitatea mea de delegat regal. Activitatea pe care am depus-o de la sosirea mea în Solnocu de Mijloc și pînă la 5 l.c. în problema arătată mai sus se reflectă în raportul din ziua respectivă. De altminteri, vicecomitele și membrii comitetului, cînd s-au prezentat la mine, au mărturisit că apariția și activitatea comisarului regal, care în limbajul poporului este reprezentantul împăratului, vor avea aici o influență foarte mare, vor contribui asemenea unei vrăji la menținerea păcii și ordinii sau la restabilirea acestora acolo unde au fost violate. Vicecomitele Bálint Elek s-a adresat în acest sens tuturor juzilor și vicejuzilor nobiliari. Le-am scris și eu acestora. La fel m-am adresat comitetelor centrale și provinciale din comitatul Solnocu de Mijloc⁴, tuturor autorităților clericale catolice unite⁵ și reformate; de asemenea căpitanului suprem din Chioar. Sper că Ministerul se va adresa Guberniului [Transilvaniei], așa cum am propus în raportul meu din 5 l.c.; pînă atunci am scris comandanțului suprem din Transilvania⁶ și am cerut în mod oficial Guberniului Transilvaniei să mă sprijine în această acțiune. Am făcut apel și la comitele suprem al comitatului Bihor pentru a putea primi forță armată de acolo, în cazul că vom avea nevoie de ea în apropierea jurisdicției lui. Am cerut apoi comitelui suprem al comitatului Satu Mare și comandamentului militar din Carei să trimită trupe în răzvrătitul sat Cig din comitatul Solnocu de Mijloc, aflat nu departe de Carei, la intervenția comitatului Solnocu de Mijloc sau la solicitarea mea.

Aceste măsuri au și început să aibă efect asupra poporului, acolo unde iobagii și jelerii au aflat mai devreme despre ele. Poporul a început să se reîntoarcă la ordine și supunere.

Lucrurile stînd astfel, a trebuit să observ și eu și domnul comite suprem Kabos, că dacă va începe acum să activeze în calitate de comisar regal, va fi compromis ori guvernul, ori eu, ori și unul și altul. Tot ce s-a realizat pînă în prezent va fi cu siguranță anihilat prin apariția și activitatea unui nou comisar regal ca reprezentant al împăratului.

Pornind de la constatăriile de mai sus am scris și eu și Kabos vicecomite-lui Bálint Elek. Copia scrisorilor o anexez aici.

În felul acesta ne-am gîndit să contribuim la realizarea scopurilor domnului ministru, în ciuda faptului că nu îndeplinim întocmai cuvintele lui.

Dacă însă domnul ministru vede altfel lucrurile și va ordona în consecință, în mod firesc voi preda imediat toate atribuțiile mele privind, păstrarea și menținerea ordinii. În acest caz socot însă că va trebui să cer și eliberarea mea din funcția de comisar al anexării. Comisarul regal, obligat să apeleze la un alt comisar regal, pentru menținerea ordinii și a supunerii — necesare înfăptuirii scopului —, ar aduce numai rușine atât regelui, cât și guvernului în numele căror au fost trimiși. Si, firește, lor însuși.

În legătură cu anexarea solemnă a comitatului Crasna raportează că acest eveniment s-a înfăptuit astăzi în prezența mea într-o adunare publică numeroasă, dar totodată însuflețită și pașnică⁷. După ce am anunțat în mod solemn

înăptuirea anexării, am atras atenția celor prezenți că le vom face cunoscute dispozițiile legale cu privire la aplicarea sistemului de împunere și de justiție.

În sfîrșit, anexează aici cuvântarea bravului și energeticului vicar român greco-catolic, Alexandru Sterea-Șuluțiu, adresată mie ieri, ceea ce arată spiritul binevoitor existent între români⁸.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ V. doc. 139.

² V. doc. 259, vol. II. Cf. doc. 260.

³ Cf. doc. 140 și 168.

⁴ V. doc. 167.

⁵ V. doc. 140; 168, 181.

⁶ V. doc. 166.

⁷ Însuflarea de care vorbește baronul Wesselényi nu se referă la populația majoritară românească a comitatului Crasna, care neavând drepturi politice nici nu-a fost invitată la această adunare, ci la reprezentanții stării privilegiate maghiare.

⁸ V. doc. 181; Al. Sterea-Șuluțiu nu trebuie identificat cu poporul român; în calitatea lui de vicar a exprimat opinii care nu pot fi atribuite tuturor românilor.

218

Siria, 8 mai 1848

Minister Elnök Úr!

A kormányzásom alatti megye viszonyai és helyzetéről hivatalos pályám első pillanatától óta belügy minister úrnak időnkint körülmenyes jelentést tenni műlhatlan teendőim sorába helyeztem. Kötelességemnek tartom mind a mellett minister elnök urat is megéym beléletének általános rajzával megemlíteni.

Azon rövid idő alatt, mellyben Arad megye kormányán hazám javára működni hazafi kötelességemnek tartom, aggódó keblem mély bánatával tapasztalom, miszerint a megbukott rendszer azon veszélyes kinövése, melly a népet a sötétség éjjére kárhoztatni elég rosz számító volt, itt is megtermé fanyar gyümölcsét. Az értelem felé borított homály, s ebből eredni szokott bizalmatlanság nem engedvén népünk eszméletében kellő méltánylatot felfogására azon példátlan engedményeknek, melyeket törvényeink olly bő kezüleg árasztanak reá, a csalhatlanul reméltek elesmerés és hála érzelmé helyett nyert szabadságát hideg közönyösséggel szemléli. E közönyösség és helyzetének fel nem fogása a nyugtalanság indulatát kelté fel keblében, pedig e hon átalakulás óriás műve csak a nép nyugalmán alapulhat meg erősen és eredménydúsan. Megyémiben — mint mindenhol — különösen a legutóbbi években szabályozott legelő elkülönzések miatt merülnek fel elégtelen mozgalomnak. A fel izgatott hangulatok tárgyául a földes úri tulajdonná vált illetékek vissza adatása tűzeti ki. Azomban esmerve népünk jellemét, semmi kétségem sincs, miszerint a fegyelmi rendszer szigorú alkalmazásával hivatalos közbejövetelem is elég leend népünk törvénytelen kíváatanának kellő értesítés mellett elhárításával elejt venni. Másik tárgya a mozgalomnak helyiségeink jegyzőinek több számban történt megváltoztatása, s ebből eredt azon szembe ötlő körülmeny, miszerint a magyar ajkú jegyzők helyét saját hitők és nyelvők szerintivel tölték be. Ezen első pillanatban aggályos esemény sokat veszt veszélyesnek látszó jel-

lemből az által, hogy az újonnan alkalmazott jegyzők a magyar nyelv tökéletes esmeretével bírnak, s az egész tény inkább nemelly jóakaróik gyermekei iránt mutatott szíveskedési hajlamnak, mint komolyabb irányzatúnak tekintendő¹.

Ezek melyekről minister elnök urat értesíteni szükségesnek véltem.

Megyém nyugalma egyébiránt a jelen körülményekből ítélez — erélyes kormányzat által úgy hiszem biztosítva leend.

Világosvár, Majus 8kán 1848.

Bohus János, Arad megyei fő ispán

Domnule ministru peședinte!

Din momentul în care am ocupat acest post, am considerat ca o îndatorire să-l informez cît mai real pe ministrul de interne despre starea comitatului ce mi-a fost încredințat.

Sînt de părere totuși că nu pot să nu-l informez și pe ministrul președinte despre situația internă a comitatului în cauză. În timpul scurt de când mă aflu la conducerea comitatului Arad, constat cu durere că unul din păcatele dăunătoare ale vechiului regim, și anume acela că a ținut poporul în întuneric, a început să aibă urmări nefaste. Umbra care se aşterne asupra înțelepciunii și spiritul de neîncredere ce se degaja din ea nu lasă loc recunoașterii în conștiința poporului nostru față de concesiile fără seamă, decretate prin legile noastre. În locul aşteptatei recunoaștere pentru libertatea obținută, el rămîne nepăsător și rece. Această nepăsare și indiferență au stîrnit în sufletul țărănimii spiritul neliniștii. Or, actul uriaș de transformare a patriei poate să aibă succese numai dacă poporul își va păstra calmul. În comitatul meu — ca de altfel pretutindeni — mișcările sînt cauzate de felul cum s-a efectuat cu puțin timp înainte comasarea păsunilor. Scopul mișcărilor este restituirea bunurilor devenite atunci proprietate alodială a domnilor pe pămînt. Dar, cunoscînd caracterul poporului nostru, nu începe nici o îndoială că intervenția mea oficială și aplicarea normelor respective pot înlătura doleanța lui nedreaptă. O altă cauză a mișcării se datorează deselor înlături ale notarilor. Drept urmare, notarii maghiari au fost înlocuiți cu alții, care vorbesc aceeași limbă și sînt de aceeași confesiune cu [poporul]. Această mișcare, aparent dăunătoare, pierde din pericolozitate prim faptul că noii notari cunosc la perfecție limba maghiară. Ea este mai mult o filantropie față de unii copii ai unor binefăcători ai [poporului] decât un proces mai serios¹.

Despre acestea am ținut să-l informez pe domnul ministru președinte.

În situația actuală consider că liniștea comitatului meu va fi asigurată printr-o conducere autoritară.

Șiria, 8 mai 1848.

Bohus János, comite suprem al comitatului Arad

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—1849-i Miniszteriumi Levéltár. Belügyminiszterium. Általános iratok. Foto 661.

¹ Cf. doc. 142, 143, 177, 178, 191, 192, 228, 229, 230, 260, 270, 285, vol. II.

[Nădășelu, 8 mai 1848]¹

Méltóságos Fő Ispány Úr és Tekintetes Tisztség!

A magyar nádasi falusi közönség is több olá helyiségek nyomán felmondta az úri szolgálatot még húsvét előtt, akkor kün is járt őket megcsendesítteni a tekintetcs fő bíró úr, de semmilyen sem használt intese, sőt még inkább meg erősödtek fel tételeikbe azt állítván, hogy ha hiba volna cselekedetek, úgy a tekintetcs fő bíró úr meg büntetné volna, újra falu gyűléseket tarottak s ott nagy büntetést szabtak arra, aki úri szolgálatba akár restántia, akár adósságba, akár készpénzért merne földes urának dolgozni, most a múlt héten egy oláhul írt circularist is kaptak a szentpétri pap küldvén hozzájuk, a mint ők beszéltek, de hogy mi van belé írva, azt nem mondta, egy szóval nagy a lázzadás köztük! s minekelőtte még többre mennének, bátor vagyok alázatoson jelenteni a méltóságos fő ispány őrnak és a tekintetcs tisztségnek alázatoson jelenteni s egyszersint instállni lázzadaság [!] meg akadályoztatásáról foganatosom rendelkezni.

Melly alázatos kérelmem s jelentésem utánn maradtam a méltóságos fő ispány őrnak és a tekintetcs tisztségnek alázatos szolgája

Miskoltzi Sámuel,
méltóságos consiliarius Lészai Lajos úr
őnagysága nádasi jószága haszonbérője

Én is mint birtokossa azon jószágnak, bátor vagyok a méltóságos fő ispány urat és a tekintetcs tisztséget, méltóztassanak siető és foganatos rendeléseket tenni, ezen meg átalkodott egész helyiség, a szomszéd helyekre nézve is veszedelmes hatással lehető lázzadások rögtön el-fojtására — én a tegnapi napon magam kün voltam az én embereimre nézve, de semmiré nem mehettem. Azt vettük okul, hogy más faluban sem szolgálnak, s ők is azokat akarják követni, — s falu gyűléisében magok között törvényt is tettek, hogy a ki úr dolgára megyen, mind anyiszor a falu ládájában három pengő forint büntetést fizetnek s több effélk, ennyire ment már ott a vakmerőség.

Kérésemet ujjítra, tisztelettel vagyok alázatos szolgája

id. Lészai Lajos, magyarnádasi birtokos

Preamărite domnule comite suprem, onorată oficialitate!

Locuitorii din Nădășelu, urmînd pilda altor comune, au refuzat presta-rea slujbei iobăgești încă dinainte de Paști. Atunci domnul jude nobiliar s-a deplasat la fața locului pentru a-i liniști pe râzvrătiți, dar n-a ajuns la nici un rezultat. Dimpotrivă, ei sănăt convingi că ceea ce fac n-ar reprezenta o culpă, pentru că în caz contrar domnul jude nobiliar ar recurge la aplicarea pedepsei. Au ținut din nou adunări sătești, unde au hotărât să-i pedepsescă pe cei ce ar înclina să presteze robote stăpinilor, indiferent că e vorba de restanță la munca domnească, de datorii sau de lucru pe bani. După cum se discută, săptămâna trecută au primit și o circulară de la preotul din Sînpaul. Ce conține însă nu spun. Cu alte cuvinte în rîndurile lor râzvrătirea e mare! Înainte de a deveni și mai mare, mă simt dator a raporta cele de mai sus domnului co-

mite suprem și onoratei oficialități. Totodată vă rog a lăua măsuri în vederea stăvilarii revoltei.

Rămîn supus domnului comite suprem și al onoratei oficialități

Miskoltzi Sámuel,
arendășul domeniului din Nădășelu al măriei
sale consilierului Lészai Lajos

Eu, ca proprietar al acelui domeniu, rog atât pe preamăritul domn comite suprem, cît și onorata oficialitate, să binevoiască a lăua măsuri urgente și eficiente pentru a stăvili revolta din această comună îndărătnică, întrucît ar putea să aibă o influență nefastă și asupra localităților învecinate. Ieri am fost între oamenii mei, dar n-am reușit să rezolv nimic. Ei invocă motivul că nici în alte comune nu se mai prestează muncă iobăgească și că vor să le urmeze exemplul. În adunarea sătească au și hotărît că cei ce vor merge la slujba domnească vor plăti de fiecare dată cîte 3 florini caseriei comunale și altele. Pînă aici a ajuns revolta.

Repetînd cererea mea rămîn cu respect umilul serv

Lészai Lajos senior,
proprietar de moșie din Nădășelu

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 222/1848. Foto 1 651—1 655.

¹ Datarea pe baza dosarului din arhivă.

220

Sfîntu Gheorghe, 8 mai 1848

Székely Véreink!

Tegnap elõtt és tegnap fő kormányi kiküldetésünk nyomán ki nyílattkoztattuk, hogy a legközelebről fel kelendő két gyalog osztály egyenesen Thordára és Nagyenyedre fog ki szállani¹ — és íme az étszaka vettük a Brassóba állomásozó tábornok úrnak azon tudósítását, melyben jelenti, miként az ottan jelenleg állomásozó vitéz székely véreink súrlódásba jövén a helybeli lengyel katonákkal, hogy e többé ne történhessék, kényszerült úgy rendelkezni, hogy a leg közelebről útra szállandó vitéz székely véreink egy osztálya Brassóba marad, a másik osztály ellenben és a mostan Brassóba állomásozó székely vitéz osztály megyen Tordára és Nagyenyedre rendeltetése helyére.

E változás magába nem lényeges ugyan, mert a Thordára és Enyedre ugyan annyi vitéz székely véreink mennek — ne hogy azomban e feletti akárki is kétkedővé válhasson, és ennek folytán gyanúshittasson [!] — mi azt nyíltan kijelentjük, egyszersmind felhívjuk vitéz véreinket a haza szent nevére, mindenre a mi szent, siessenek a honn boldogságáért, üdvéért, áldott békéjéért, szebb jövendőjéért, rendeltetések helyére szálni.

Véreink, Vitézek! Mi hisszük, hogy lángba borulni e honn nem engeditek; mi hisszük, hogy vitéz fegyvereitekkel biztosítjátok e békét. Élyen a hon és a derék székely nemzet. Kelt Sepsி Szentgyörgyon, Majus 8án 1848.

Mikes János és Zeyk Károly,
királyi kormányszéki biztosok*

Fraților secui!

În calitatea noastră de comisari guberniali v-am adus la cunoștință alătări și ieri că cele două companii se vor deplasa în curînd la Turda și Aiud¹. Dar pe neașteptate am primit o înștiințare a domnului general, din care aflăm că frații noștri, vitejii secui din Brașov, au avut un conflict cu militarii polonezi. Pentru ca nu cumva întîmplarea să se repete, [generalul] a fost nevoit să ordone ca una din cele două companii secuiești, care urma să sosească la Brașov, să rămînă în localitate. Cealaltă companie va pleca însă la Turda și Aiud împreună cu unitatea secuiască staționată la Brașov.

Această schimbare în sine nu are prea mare importanță, deoarece la Turda și Aiud urmează să se depleteze ca număr tot atîția vitejii secui. Totuși, ca nu cumva cineva să aibă asupra acestui lucru îndoiescă și, prin urmare, să nu ne acuze, noi declarăm în mod deschis cele de mai sus. Totodată îi chemăm pe frații noștri de sângere, bravii secui, și apelăm la numele sacru al patriei, la tot ceea ce este sfînt, să se grăbească la locul indicat pentru a servi păcii, felicirii țării și viitorului ei.

Fraților, vitejilor! Noi suntem convinși că nu veți permite ca țara să devină teatru de război. Noi credem că prin arma voastră vitejeasca veți asigura pacea.

Să trăiască patria și brava națiune secuiască.

Sfintu Gheorghe, 8 mai 1848

Mikes János și Zeyk Károly,
comisari regali guberniali²

Copie. Arh. St. Sfintu Gheorghe. Fond. nr. 122. Arh. fam. Altorai Benkő.
Foto 10 444.

¹ Cf. doc. 142 și 193.

² Cf. doc. 3.

221

Viena, 9 mai 1848

Lieber Graf Teleky! Ich habe bey dem von Ihnen mit Ihrem Vortrage vom 11. April. d.J.¹ geschilderten Drange der Umstände den siebenbürgischen Landtag sowohl auf den von Ihnen angedeuteten Termin, als auch an den von Ihnen vorgeschlagenen Ort, nämlich nach Clausenburg, im Wege Meiner siebenbürgischen Hofkanzley in der Voraussetzung bereits ausschreiben lassen, daß in dieser Stadt für die Aufrechthaltung der öffentlichen Ruhe, Sicherheit und Ordnung gehörig gesorgt werden wird.

Indem ich von Ihrer bewährten trauen Anhänglichkeit an Meine Person und Ihrem bey jeder Gelegenheit bewiesenen Diensteifer mit vollem Vertrauen erwarte, daß Sie alle Ihnen zu Gebote stehenden Mittel aufbiethen werden, damit nicht nur der obige Zweck vollständig erreicht, sondern auch die landtäglichen Verhandlungen Meiner königlichen Propositionen selbst durch Ihre einsichtsvolle Leitung und Einwirkung mit der, der Wichtigkeit der Gegenstände angemessenen Ruhe und Mäßigung, mit Beobachtung der gesetz-

lichen Ordnung und mit Vermeidung jeder Störung der Freiheit des Stimmrechtes gepflogen werden, behalte ich Mir vor, Ihnen die allenfalls weiter nothwendigen Weisungen nachträglich zu ertheilen.

Wien, den 9. May 1848.

Ferdinand

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 252/1848. Foto 3 031—3 033.

¹ V. doc. 258, vol. I.

222

Cluj, 9 mai 1848

An Seine Excellenz H. Commandirenden Generalen

Für die mittels verehrlichem Zuschrift vom 6-ten d.M. Z. 371 mir gütigst gemachte Mittheilung über das Eintreffen einiger walachischer Emissäre in Kronstadt, stelle ich hiemit Eurer Excellenz meinen verbindlichsten Dank ab.

Zugleich mit dieser geehrten Note erhielt ich auch von dem Kronstädter Oberrichter die Anzeige: daß der eine Emissär Romano Constantin zwar sich noch in Kronstadt aufhalte, Milosch Vladisavlievich, so wie auch Constantin Baltsch dagegen, und zwar Letzterer mit seinem Begleiter Sion, im Begriffe stehen, von dort abzureisen, und daß ein Student aus Jassy Joneszku Niklas von Kronstadt bereits nach Blasendorf abgereist sei.

Aus diesem Anlaß habe ich unterm heutigen sowohl dem Hermannstädtler Bürgermeister als auch dem kronstädter Oberrichter die Weisung ertheilt, die genannten Individuen auf das Strengste zu überwachen, und selbe wo möglich auch an der Reise nach Blasendorf zur bevorstehenden Versammlung zu verhindern, und erlaube mir zugleich, auch Euer Excellenz zu ersuchen, das Treiben dieser Individuen überwachen, und, wenn selbe trotz aller Vorsichtsmaßregeln dennoch in Blasendorf eintreffen sollten, an der Theilnahme an diesen Berathungen durch Anwendung der Militärs Gewalt verhindern zu lassen.

A Szebeni Polgár Mesternek.

Mind a hazai fő hadi Kormányzó eő nagy méltóságának ezen folyó hő 6dikáról hozzárm intézett hivatalos át iratából, mind pedig a brassai fő bírónak közelebbi jelentésiből értésemre esett, miként a szomszéd Oláh honból oda meg érkezett Milosch Vladisavlievich, Constantin Baltsch Sion nevű kísérőjével édgyütt, úgy nem külömben Jonaszku Miklós nevű Jász városi tanuló, mint kémek az uraságod igazgatása alá bízott városba oly céllal jövendők, hogy az e folyó hő 15dikén Balásfalván tartandó oláh nép gyűlésén részt vegyenek, minél fogva uraságodnak ezennel kötelességévé tészem: ezen egyéneket, ha oda már meg érkeztek, a leg-szigorúbb módon felvigyázat alá vettese és amennyiben csak lehet, őket személyek letartoztatásával is¹ a Balásfalvára való meneteltől megakadályosztatni ügyekezzék.

Brassai Főbírónak

Uraságodnak közelebbről 163. szám alatt némely a szomszéd oláh honból oda megérkezett, és onnan már részint el is indult kénék iránt hozzám intézett hivatalos jelentése következtében ezennel uraságodnak meg-hagyni kívántam: miszerint az ottan még meg maradt ily színű egyéneket a legszigorúbb rendőri felvigyázat alá vettesse, és a balásfalvi gyűléseni megjelenésekét, *ba másként nem lehetne, személyök letartóztatásával is akadályoztassa*².

Kolosvárt, Majus 9-dikén 1848³

Către judele primar al Sibiului

Atât din raportul ilustratii sale comandantul militar suprem adresat mie în 6 I.c., cît și din recenta relatare a judeului primar al Brașovului, am aflat faptul, că vor sosi în orașul condus de dv., din învecinata Țară Românească, probabil ca emisari, Miloș Vladislavievich, împreună cu înspectorul său Constantin Balș și [cu] Sion, precum și Nicolae Ionescu, student din Iași; scopul lor este de a participa la adunarea populară românească din 15. I.c. de la Blaj. Prin prezența vă trasez sarcina să-i supravegheti cu cea mai mare severitate, în cazul că acești indivizi ar sosi acolo; în măsura posibilităților, să vă străduiți a-i impiedica să plece la Blaj, chiar și prin arestarea lor¹.

Către judele primar din Brașov.

În legătură cu adresa oficială a domniei voastre nr. 163 referitoare la sosirea și în parte la plecarea eventualilor emisari din învecinata Țară Românească, prin prezența doresc a vă atrage atenția să supraveghetați prin cel mai sever control polițiesc persoanele de acest fel, căreiau mai rămas acolo. Totodată să împiedecați prezența lor la adunarea de la Blaj, putînd să recurgeți, dacă nu se va putea altfel, și la arestarea lor².

Cluj, 9 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 131/1848. Foto 479--481.

¹ Intercalat de mîna guvernatorului Teleki.

² Idem.

³ Cf. doc. 7, 35, 36, 37, 89, 126, 137, 162 și 196.

223

Cluj, 9 mai 1848

- a) Tábornagy Gallbrun Adám úrnak, elnöki levél,
- b) főkormányszéki biztos if. gróf Karacsai Sándornak,
- c) tartományi biztos Szabó Józsefnak,
- d) nemes Kolozs megyének,
- e) nemes Doboka megye igazgató főbírájának
rendeletek.

Miután e királyi főkormány mind főkormányzó ő nagyméltósága által nemes Kolozs (d) ezen nemes) megyében Topa Szentkirályon lévő úrbéri rendetlenségek és ellenszegülések¹ reábeszéllés útjáni lecsillapítása végett kirendelt biztosoknak közelebbről ide tett s nem csak Topa Szentkirályon, hanem Be-

renden, Papfálván, sőt Szentmihálytelkén, Szentpálon és Zsomboron is a tartozó úrbéresi függés megszűnését jelentő tudósításból, mind *nemes Kolozs* (*d ezen nemes*) megye csendőri bizottmányának folyó hő 8dikáról költ és Magyarnádoson² is bujogatások következtében felmondott úri szolgálatok és megzavart közcsend tekintetéből oda katonai erőt kirendeltetni kérő feliratából sajnosan értette: hogy *nemes Kolozs* (*d ezen nemes*) megye fennírt, sőt több helyiségeiben is az úrbéresek urunk ő felségének az úrbéri viszonyok törvényhozás útjáni kiegyenlítéseig a törvényes rendnek fenntartása és a tartozó szolgálatok teljesítése iránti kiadott és közelebbről is megújított legszigorúbb parancsa ellenére az úri szolgálatot megtagadni, illető megyei tisztek iránti engedelmességet felmondani, sőt a köz osend és bátorságot felzavarólag összeesküvéseket is tenni merészelték, — ezen zavarok lecsendesítésére, a bűnösök kipuhatalására és azok elfogatására szükségesnek találta e Királyi Fő Kormány ifjabb gróf Karacsay Sándor (*b uraságod*) személyében illető katonai erő kirendelése mellett egy biztos kijüldeni;

a) mely végre a fennidézett rendetlenségekről szóló tudósítások olly meghagyással küldetnek át uraságodnak:

a, c, d, e) mely végre fennírt főkormányi biztosnak mai napon s jelen szám alatt meghagyatott:

a, b, c, d, e) hogy egyetértve a

a) méltóságod mint a

a, b, c, d, e) kolozsvári katonaság főparancsnoka által kirendelendő századossal és maga mellé felveendő illető megyei kerületi tisztekkel a legrövidebb idő alatt szálljon ki a katonasággal együtt Berendre, és út közben az út mellett fekvő Nádas és Papfálva nevű helyiségek lakosaival megértevén e királyi főkormány jelen rendeletének tartalmát, őket a megzavart rendre térsére és ő felégenek az úri szolgálatok pontos teljesítése iránti, e királyi főkormány útján közhíré tett legfelsőbb kegyelmes parancsa teljesítésére olly hozzáadással intse meg: hogy ha ezen szelíd eljárás és megintés következtében is engedelmességre hajlani vonakodnának, az e miatt reájok háramlandó kedverlen következményeket magoknak tulajdonítsák, mert ellenkező esetben katonaság fog oda executióba kirendeltetni; — Berendre kiszálltával az ellenszegűlő közönséget is hasonlólag e királyi főkormány nevében engedelmességre s az izgató egyének megnevezésére felszólítván, az izgatás iránti tényeket és személyeket nyomozza ki, a kinyomozás rendén kitűnendő főbb bűnösöket fogassa el, és ezen nemes megye börtönébe küldje, — a kevésbé hibás és megátlakodottakat pedig fenyítéki úton büntettesse is meg. Berenden a rendnek helyreállása után mennyen át Topaszentkirályra az ott felzavart rendnek az előírt módoni helyreállítása végett, onnan pedig ha szükség kívánná, Drágba, Gorbóra és más közel levő felzavarodott helyiségekre; egyetértvén előbb az átmenet szükségére nézve

c) uraságoddal, mint

a, b, d, e) tartományi biztos Szabó Józseffel mint

mind) a drági és vidékebeli zavarok lecsillapítása végét kinevezett főkormányi biztossal.

a) Melly rendelésekéről méltóságodat olly megtalálással kívántam értesíteni: hogy a fennebbiek szerint kirendelendő katonai század parancsnokát ne terhelhessék arra utasítani: miszerint fennírt főkormányi biztos felszólítására, mind azon helyiségekre, hová a szükség kívánandja, minden vonakodás nélkül szálljon ki, a makacsul megtagadott úri szolgálatok teljesítése és a megzavart rend helyreállítása eszközölésére, a nép izgatók elfogására, s az úrbéreseknek engedelmességre téritésére, sőt a fegyelmi úton megbüntetendő kisebb vétések megfenyítetésére is azonnal segéd kezeket nyújtson.

c) Melly rendelkezések szükséges tudás és maga alkalmazása végétt uraságodnak megfértek.

d) Mi is ezen nemes megyének a fennebbi tudósításra olly hozzáadással íratik meg; hogy illető kerületi tiszteket arra utasítsa, miszerint egyetértve a főkormányszéki biztossal, haladék nélkül a helyszínre szálljanak ki.

e) Melly rendelkezések uraságodnak folyó hó 9kéről költ³ s a Drágban még helyre nem állott, úgy a páncrelosehi járásban megzavart közcsend helyreállítására katonaságot kirendeltetni kérő felirata következetében olly hozzáadással íratnak meg; hogy több nélkülözhető katonaság nem léteben abbeli kívánságának, hogy Drágba még gyalog katonaság is rögtön küldessék, elég nem tételethetik.

Kolozsvárt, Pünkösd hó 9én 1848⁴.

a) Scrisoare prezidențială: către generalul Adam Gallbrunn

Dispoziții

b) către comisarul gubernial groful Karacsay Sándor jun[ior]

c) către comisarul teritorial Szabó József

d) către comitatul Cluj

e) către prim-judele dirigitor al comitatului Dăbica

Guberniul și excelența sa domnul guvernator au trimis un comisar în localitățile Sâncraiu Almașului, Berindu, Popești, Sînmihaiu de Cîmpie, Sînpaul și Zimbor din nobilul comitat Cluj, pentru a liniști agitațiile urbariașilor; din relatarea lui rezultă că ei refuză să presteze slujbele ce decurg din starea lor de iobagi¹; în urma agitațiilor și la Nădășelu țaranii au refuzat prestarea slujbei iobagești, după cum reiese din adresa comitetului de supraveghere a ordinii, înaintată în 8 I.c.²; de aceea, în vederea restabilirii ordinii publice, [comitetul] a cerut forță militară; am aflat că nu numai în comunele menționate ale nobilului comitat Cluj (d), ci și în multe alte localități iobagii îndrăznesc să refuse prestarea robotelor; ei nu țin cont de ordinele dregătorilor lor, în ciuda rescriptului domnului nostru, reînnoit recent, care îndeamnă la respectarea ordinii și la prestarea servituirilor urbariale pînă la rezolvarea problemei desființării lor pe cale legală; prin tulburarea liniștii și a ordinii publice s-au înfăptuit contravenții; Guberniul a considerat necesar să delege în calitate de comisar gubernial pe contele Karacsay Sándor jun. (b), adică pe domnia voastră, și să vă pună la dispoziție forță militară, în vederea liniștirii acestor tulburări, a identificării vinovaților și a arestării lor;

a) vi se trimit în acest scop rapoartele despre tulburările sus-menționate, cu condiția (a, c, a, e) ca sus-amintitul comisar principal să țină cont de instrucțiunile primește (a, b, c, d, e) iar în întâlegere cu

a) măria voastră și împreună cu

(a, b, c, d) dregătorii comitatenși, pe care-i veți desemna, să vă deplasati în cel mai scurt timp la Berindu, însotit de ostașii companiei, detașată de comandanțul militar suprem; trecînd prin localitățile Nădășelu și Popești să faceți cunoscut locuitorilor conținutul prezentei adrese a Guberniului; să-i îndemnați să se întoarcă la liniște și la îndeplinirea dispoziției maiestății sale cu privire la prestarea exactă a slujbelor iobagești; să le atrageți atenția că în cazul că nu se vor supune acestei chemări pașnice, vor suporta toate consecințele ce decurg de pe urma deplasării unității militare de execuție; la Berindu, în numele Guberniului, să somați poporul răzvrătit și să-l chemați la supunere și la demascarea persoanelor care fac agitație; să faceți cercetări pentru stabilirea faptelor întîmplate și pentru denunțarea persoanelor în cauză;

să ordonați cercetarea persoanelor mai vinovate și să le trimiteți la închisoarea acestui nobil comitat; să dați avertismente persoanelor rătăcite mai puțin vinovate; să treceți la Sîncraiu Almașului după ce veți readuce liniștea la Berindu, în vederea restabilirii ordinii în modul descris mai sus; să vă deplasați de acolo, dacă va fi necesar, la Dragu, Gîrbou și în alte localități răzvrătite mai apropiate; în prealabil însă

c) domnia voastră să vă consultați și cu

a, b, d, e) Szabó József în *calitatea* lui de comisar gubernial teritorial pentru liniștirea tulburărilor din Dragu și împrejurimi.

a) Despre această dispoziție am ținut să vă informez; am avertizat comandanțul companiei, ce vă va fi trimis, ca la chemarea comisarului gubernial să se depleteze fără nici o ezitare în toate localitățile în care va fi nevoie, unde să vă dea concursul la asigurarea prestării muncilor domnești și la restabilirea liniștii tulburate, la arestarea agitatorilor poporului și la supunerea urbariașilor; la fel să vă dea o mînă de ajutor la pedepsirea celor cu vini mai mici.

c) Dispozițiile de mai sus v-au fost aduse la cunoștința dv.

d) Toate acestea se fac cunoscute comitatului pentru a ordona dregătorilor teritoriali să se depleteze fără ezitare la fața locului, în înțelegere cu comisarul gubernial.

e) În legătură cu adresa dv. din 9 I.c.³, în care sesizați că la Dragu și în plasa Panticeu liniștea tulburată încă n-a fost restabilită și cereți în acest scop forță armată, vă comunicăm că neavînd unități militare disponibile, nu vă putem trimite și infanteriști la Dragu⁴.

Cluj, în ziua de 9 a lunii Rusaliiilor 1848

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 120/1848. Foto 1 641—1 644.

¹ Cf. doc. 104, 121, 122, 199 și 231.

² Cf. doc. 219 și 223.

³ V. doc. 207.

⁴ Cf. doc. 11, 23 și 49.

224

Cluj, 9 mai 1848

A szebeni polgármesternek.

A Szebenben meg jelenő Siebenbürger Boté folyó évi maius 5-i 41k számában közelebbről Szebenben rövid jelenlétem alkalmával, Erdélynek Magyar-honnali egyesülésére vonatkozólag rossz akarattal, oly szavak követeltetnek általam a szász nemzet¹ közönségéhez és a Szeben városi hatóságokhoz intézeteknek, melyek értelmét és tartalmát egyenesen visza utasítván a fennebbi lap szerkesztőségét e részbeni nyilatkozatom, és illetőleg ünnepélyes tiltakozásomnak legközelebbi számába bé igtatása végett felszólítottam, melynek lapaiba felvételére a több hazai lapok szerkesztőségeit is ezennel fel szólítom.

Kolosvárt, Maius 9. 1848.

Gróf Teleki Józef

Către judele primar al Sibiului

În numărul 41 din 5 mai, ziarul „Siebenbürger Bote“ din Sibiu a publicat cîteva știri, care denaturează cele adresate de mine națiunii săsești¹ și dregătorimii acestui oraș, cu ocazia scurtei mele vizite, referitor la uniunea Transilvaniei cu Ungaria. Am somat redacția ziarului menționat să publice în proximul său număr declarația mea în această problemă, precum și protestul meu solemn. Prin prezența fac apel la redacțiile celorlalte ziare din țară de a da publicitatea acestui material.

Cluj, 9 mai 1848

Conte Teleki József

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 104/1848. Foto 2 830—2 832.

¹ În sensul de stare privilegiată, specifică feudalismului.

225

Cluj, 9 mai 1848

A Brassai Főbírónak.

Az uraságod elnöklete alá bízott nemes tanácsnak a közelebb múlt April hó 22dikéről 1649. szám alatti hozzám intézett feliratára¹ vonatkozólag, mely mellett az ottan megjelenő újság szerkesztőjének, Gött Jánosnak az iránti nyilatkozatát pártolólag terjesztette fel, mely szerint az említett szerkesztő kérelmében elősorolt indokok tekintetéből magát továbbra is lapjának vizsgálat alá terjesztése kötelességeiről fől mentetni esedezি, uraságodnak meghagyni kívántam: miként tekintvén azt, hogy az újság vizsgálati rendszabály teljes eltörleséről még cő felségétől semmi leg-felsőbb rendelet ide nem érkezvén, és csupán a hírlapoknak szabadobb körbeni mozoghatás engedtetvén meg, és az itten Kolosvárt meg-jelenni szokott lapok is csak előleges vizsgálat után bocsáttatnak sajtó alá, a többször érintett szerkesztőt figyelmesztesse arra: hogy hatalmomban nem ál ez iránt valami változtatást tenni, és annál fogva tartsa magát még csupán egy pár hétag, míg a változás bizonyára bé-következend, az eddigi gyakorlathoz, egyéb aránt ezen felterjesztést záratékával edgyütt mai napon felsőbb helyre fel-küldöttem².

An Seine Excellenz dem Herrn Grafen Emerich Mikó

Nachdem über die gänzliche Aufhebung der Censur in diesem Großfürstenthum keine Allerhöchste Entschließung bis noch herabgelangt und nur so viel gestattet worden ist, der Tages Presse eine freiere Bewegung zu erlauben, so hatte ich dem Kronstädter Oberrichter die Weisung ertheilt, einstweilen noch bis zur Einführung eines neuen Preßgesetzes die bisherige Gepflogenheit zu beobachten, und daher jeden Zeitungs Artikel dem gewöhnlichen Censor zur Prüfung vorzulegen.

Welche Vorstellung der Kronstädter Magistrat dagegen an mich gerichtet habe, belieben Euer Excellenz, aus seinem hier sammt Beilagen urschriftlich anverehrten Berichte, vermög welchem er die Erklärung des Redactors Johann

Gött, daß er keine Censur annehmen könne, empfehlend einsendet, das Mehrere zu ersuchen,

Der ich Hochdieselben zum angemessenen Amtsgebrauche und zu ertheilenden weiteren Weisung hiemit mit dem Bemerken einzusenden die Ehre habe: daß ich dem Kronstädter Oberrichter abermahls bedeutet habe, den Redactor zur Beobachtung der bestehenden Vorschrift anzuweisen.

Klausenburg, am 9. Mai 1848

Către judele primar al Brașovului

Răspund la adresa adunării nobilului Consiliu ținut la 22 aprilie sub nr. 1 649¹, în care s-a prezentat cererea lui Johann Gött, redactorul organului de presă de acolo, de a i se permite să nu-și mai supună ziarul cenzurii. În prezent încă nu am primit nici o dispoziție de la maiestatea sa referitoare la desființarea cenzurii presei; a fost facilitată doar răspîndirea mai largă a ziarelor; chiar și ziarele din Cluj primesc permisiunea difuzării numai după ce au fost cenzurate; să-i atrageți atenția redactorului pomenit de mai multe ori, că nu este în puterea mea de a schimba situația actuală; să mai respecte cîteva săptămîni practica de pînă acum, deoarece se va desființa cu siguranță [cenzura]; de altfel adresa dv. am înaintat-o astăzi forului superior împreună cu anexa ei².

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 133/1848. Foto 490—492.

¹ Pentru adresa Consiliului orașului Brașov v. foto 489.

² Consiliul orașului Brașov îi trimite redactorului Gött răspunsul Guberniului cu data de 9 mai. V. Arh. St. Brașov, Registrul Einreichungen, Protocoll des Kronstädter Magistrats, nr. 177; foto 4837.

226

Brașov, 9 mai 1848

Nagy Meltóságú Groff, Császári Királyi Kamarás, fő Kormányzó Úr,
Kegyelmes Üram!

Itten Brassóban rövid idő alatt több rendbeli idegenek jelentek meg, nevezetesen Moldovából egy fiatal Bálts, Kantakuzén, Stonesko és Joneszko nevezetű boérok, kik az itteni körülményekről tudakozódtva, belé hozták szóváltásait Erdélynek Magyarhonnal való egyesülése tárgyában, s oda vezették társalgási beszélgetéseiket, mi szerint óhajtanak az régi Dácia helyre állítását, a két első rövid idői irteni mulatása után el utazott Szebenet át a Balás-falván tartandó gyűlésre, a két utolsó holnap viszont oda utazandó, innen a közelebbi úgy nevezett Hétfaluban ahol népes és teherős oláság lakik kirándulásokat tettek, s ottan a mind állítatik papokkal és lakosokkal titkos beszélgetéseket tartottak. Ittenn minden nap ujjabb meg ujjabb izgatások állanak elő, jelenleg Szebenből vadnak hárman a kik közül egyik Schmidt Konrád nevezetű volt ország gyűlési követ, ezek merőben az Unió elleni nyilatkozatra akarják a brassói kozséget bírni¹, vadnak sok ingadozók is, de még is az nagyobb szám az Unió mellett áll, csak ugyan hatása lett, hogy fellítételekről

kezdenek gondolkozni, a mi által nemzetiségeket színlelik garantiroztatni, azomban annyira tág értelmet adnak mely szerént minden eddigi rendszereket merőben meg hagyatni akarják. Mely alázatos jelentésemet midőn Excellentiád engedelméből megtenni bátorokodom, mely tisztelettel örökölve maradtam Excellentiádnak alázatos szolgája.

Brassó, 9ik Maii 1848.

Maurer Mihály*

Ilustrate domnule conte cameral regal. Domnule guvernator suprem. Milostivul meu domn!

Intr-un timp relativ scurt și-au făcut apariția aici la Brașov, în mai multe rânduri, oameni străini, și anume din Moldova tinerii cu numele Balș, Cantacuzino, Stănescu și Ionescu, toți boieri; căutind să ia informații despre situația de aici, ei au adus vorba în discuțiile lor și asupra uniunii Transilvaniei cu Ungaria; din cuvintele pe care le-au rostit în convorbirile lor, rezultă că ar dori să restabilească vechea Dacie; primii doi, după ce au petrecut câțiva timp aici, au plecat prin Sibiu la Blaj, la adunarea ce urmează a se ține acolo; ceilalți doi din urmă vor pleca mîine tot acolo; de aici s-au dus mai întîi în apropiere, la Săcele, localitate cu o populație românească numeroasă și înstărătită; au făcut excursii acolo și cu această ocazie au avut convorbiriri secrete cu preoții și cu populația, după cum singuri au mărturisit. Aici se ivesc în fiecare zi noi și noi agitații. În prezent se află aici trei persoane din Sibiu, între care și Schmidt Konrad, fostul deputat dietal. Aceste [persoane] ar dori îndeosebi să adune declarații de la populația Brașovului împotriva uniunii. Mulți oameni nu sunt încă deciși, dar majoritatea se pronunță totuși pentru uniune¹. Dar, sub influența acestora, au ajuns să vorbească de condiții, potrivit căror cer garanții pentru naționalități. Acestea sunt însă concepute în termeni atât de vagi, încît par a rămîne neschimbate toate instituțiile de pînă acum.

Adresîndu-vă domniei voastre acest umil raport, rămîn de-a pururi cu stimă nestrămutată umilul serv al excelenței voastre,

Maurer Mihály*

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1.160/1848. Foto 2 856—2 858.
Publicat de Deák Imre, 1848, p. 77—78, și de Böződi György, Erdély szabadságharca..., p. 32—33.

¹ E vorba de o parte a negustorilor și a unor intelectuali sași din Brașov, care s-au arătat favorabili unei uniuni, condiționate de asigurarea drepturilor conaționalilor lor; cea mai mare parte a sașilor din celealte orașe și scaune săsești, precum și covîrșitoarea majoritate a românilor transilvăneni s-au pronunțat cu hotărîre împotriva uniunii forțate a Transilvaniei cu Ungaria, impusă de reprezentanții nobilimii maghiare.

² Cf. doc. 7, 35, 36, 37, 89, 126, 137, 162, 196 și 222.

Sibiu, 9 mai 1848

Kegyelmes Uram!

Bátor vagyok excellentiádat rögtön arra figyelmezettetni, hogy az itteni környékben a szász és oláh parasztok között azon lázzasztó eszme terjesztetik, mintha a magyar, a császár személyétől elpartolván, külön magyar királyt

választott volna magának, mely eszme annál inkább talál pártolásra és hívőkre, mivel mind a szász, mind pedig az oláh tudatlan paraszság előtt az ural-kodó felség csak császár név alatt (oláhul *Impăratu*, szászul *Kizer*) esmeretes és tiszteltetik. Jó volna ez iránt az illető papok által a templomokba, vagy egész Erdélyben kibocsátatandó hiteles patensel a köznépet fel világosítani, hogy a császár és király ugyanazon egy személy, a kit minnyájón tisztelünk és köz uralkodónknak esmerünk; a magyar király pedig nem valami külön személyű szörnyeteg.

Szeben, 9ik Maij délbe 1 órakor 1848

Gyergyai Sámuel

Grațiosul meu domn!

Sînt nevoit să informez prompt pe excelența voastră că printre țărani săși și români de pe aceste meleaguri s-a răspîndit zvonul că *ungurii ar fi întors spatele împăratului și și-ar fi ales un rege propriu*. Zvonul găsește crezare și sprijin cu atât mai mult, cu cătă țărânimdea neinstruită, săsească și românească, identifică numele de împărat cu suveranul (în românește *împăratu*, săsește *Kizer*). Ar trebui lămurit poporul în biserici prin intermediul preoțimii sau printre-o patentă care să circule în toată Transilvania, că *împăratul și regele reprezintă una și aceeași persoană*, pe care o respectăm cu roții și o recunoaștem drept suveran; deci că regele ungur nu este o persoană diabolică aparte.

Sibiu, la 9 mai, orele 1 la prinz 1848.

Gyergyai Sámuel

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 151/1848. Foto 510.

228

Zlatna, 9 mai 1848

Méltóságos királyi bányászati tanácsos és királyi igazgató úr.

A folyó május hó 4kén a méltóságos úrholz intézett alázatos jelentést sembe úgy nyilatkoztam vala, miszerént ezen felső uradalomban a közösendesség fel nem zavartatott és a k. úrbérések előttm magokat arra kötelezték, hogy a k. földesúrnak tartozó szolgálatokat, valamint eddig, úgy ennek után is híven teljesítni fogják, de tettel bé nem bizonyítván, annál fogva kötelességemnek tartottam ujjból röktön kiszállani, magamnak tiszta adatokat szerezni, el is mentem a jelen hó 5kén Felső Vidrára, ahol ot is több 100 számból álló embereket találván a templomban (mivel akkor nagy ünnepek volt) élvén a jó alkalmatosságal hozzájok egy atyai beszédet tartottam, melynek foglalattyát röviden bátor vagyok a méltóságos úrnak néhány soraimba felterjeszteni: tudni illik, hogy a felséges k. Camara az eddig tett szolgálattyókkal meg lévén nyugodva, teljes reménységet nyújt a jövendő, hogy valamint ennek előtér, úgy ennek utáná is hívséges ragaszkodással lesznek és minden parancsolatokat sérhetheretlenül meg fogják őrizni, becsületek feltartása tekintetéből is, mert csak úgy számolhatnak a felséges Camara atyai kegyelmére; e mellett arra utasítottam, miszerént a jövő hétnek elején a lehetőséggel nyújtsanak segédekeket, hogy a folyamatban lévő faúsztatás hátramaradást ne szenevedgyen,

mert különben a k. olvasztó kemencék a fa nemléte miatt nem munkálódhatnak amely nagyon káros lenné a Camara és az országra nézve is, ezen nyilatkozatomra a nagy tömörg emberek közül némely egyénük szájából nagyon megütődve azt keleték halanom: mű eddig a túlon túl is eleget szolgáltunk, de ezentúl a Camara lássa, mit csinál a kohókkal, mert mű a faúsztatásra többet ki nem menyünk, én látván, hogy az egész tömeg nép zúg, és úgy látzik pátiolni azoknak gondatlans cselekedeteiket, a templomból kimentem és a templom előtti ujjból felszólítottam az engedelmiességre és csendességen várnival mindazt, a mit a jövendő reájok nézve határozni fog, de szavaim előttek semmi foganatra nem tanálvan, világosan kijelentették, hogy a végre többet servitorokat ne külgyek, mert azokat vissza fogják utasítani, mert ugyanis a papjok Gombos Juon nékik felolvasta azon rendeletet, a mihez magokat alkalmaztassák, mondván most szabad emberek vagyunk, eddig elégé meg voltunk kínözva, már többet nem szenvédhettünk; én tisztán nem tudván, hogy a pap mit publicált, kérdezni akartam, de a pap már eltávozott volt, én is látna, hogy a tömörg nép nagy hevülésben van, őket oda hagytam és a dominális bíró Jánk Alexándru házához lementem, a holott is a bíró felszólítottam, hogy nékem azon proclamatiót, ha lehet, kerítse kézre, hogy annak tartalmáról magamnak győződést szerezhessek, melyre a dominális bíró Jánk Alexándru azonnal kezembe is szolgáltatta, mondván: én ezen olá betűkel nyomtatott írást a papról azért vettettem el, mivel láttam, hogy az egy valóságos bőtrános és a lázadásra utasító gonosz levél, melyet topánfalvi úrbéres Tyok Todor küldette fel a papnak, hogy a templomban felolvassa; annak tartalma, a menyire emlékszem a volt (melyét a Jánk Alexándru fia, Ávrám által magammal felolvastatván); Római csalládok, már az óra közeledik, hogy a több századuktól fogva való jármát és bilincseket letegyük, mert eleget uralkodtak rajtunk az erőszak [!], a jobbágyság el van törölve, és azal a hatalmasaknak is erekjek megsökkent, fogjatok minden eszközökhez, vérettekkel is kivívni szabadságokat és a tölletek hamis úton elfoglalt jussaitakat visszavenni, legyelek erősek minden tettekben, nem kell félni, vagyunk 3 millió és 5 száz ezer oláhok, de többet vérünköt szívni nem fogjuk megengedni. Abban az állásban érzük magunkat, miszerént a töldünk hamis utakon elvet Erdély ország földünket visszavezetjük, emellett a dominális bíró fia Jánku Ávrám még azt adta hozzá: az olá a magyartól nem fog szabadságot kódulni, elég erős az olá nemzet szabadságát kivívni. Én ezen proclamatiót el akartam venni, ha azon pillantatban a vidrai lakosoktól deputatio nem jöt volna, hogy a bíró azon proclamatiót tüstént adgya által vissza a papnak, a melyet tölle erőszakkal kicsikart, én látván és értésemre esvén, hogy a dominális bíró személye veszedelemben van, tölle el nem vehettem, hacsak magamat is a pörnép dühének kitenni nem akartam volna, ezt látna a bíró a proclamatiót vissza küldette a papnak, amely Brassóban nyomtatott és több ezer példányakban egész Erdélyben el vagyon szórva, maga a dominális bíró Jánk Alexandru kez alatt értesítetvén, hogy a nép legeléb is ellene fog kitörni, nékem azt mondotta, hogy ő minden vagyonával együtt Vidráról ki fog költözni. Az alsó-vidrai pap Nikula Juon kezinél is vagyon illyen színű proclamatio, de az nagyobb politikával bírván, a templomba fel nem olvasta, hanem alatomba a házában egyes emberek által teszi hírül az értetlen néppel; végére bátor vagyok aztat a méltóságos úral tudatni, hogy a kamarai urbarialis taxa megadását is megtagadták, a melyet onnan tudom, mivel magok a collektorok jelleterek fel nékem. Méltóságos úr! hogy személyem és családom bátorságban

lehessen a nép dühe ellen, esedezem, méltósztat ezen jelentésemet atyai bölcsessége szerént úgy intézni, hogy mások előtt titokban maradgyon, egyébaránt alázatos tisztelettel maradtam a méltóságos őrnak alázatos szolgája.

Zalatnán, május hó 9kén 1848

Lázár György, camerális ispány²

Ilustre domnule consilier minier și director regesc!

În raportul meu din 4 mai, adresat respectuos măriei voastre, am arătat că în domeniul superior de aici ordinea publică n-a fost tulburată și că iobagii camerali s-au obligat, în fața mea, că vor îndeplini fidel și în viitor, la fel ca pînă acum, slujbele datorate domeniului regesc; dar nedovedind aceasta și prin fapte, am considerat de datoria mea a ieșit din nou la fața locului pentru a obține informații clare; m-am și dus în ziua de 5 I.C. la Vidra de Sus, unde găsind mai multe sute de oameni la biserică (fiind praznic mare), am profitat de ocazia favorabilă și le-am tinut o cuvîntare părintească, al cărei conținut îndrăznesc a-l prezentat în cîteva rînduri ilustrației voastre și anume că înalta cameră regească este mulțumită de slujbele prestate pînă acum; viitorul oferă speranță deplină că se vor comporta cu fidelizeitate ca și mai înainte, respectîndu-și datoriile nevătămate chiar și numai pentru a-și păstra cinstea; numai în acest fel vor putea conta pe grația părintească a înaltei camere; în afară de aceasta, i-am sfătuit că la începutul săptămînii viitoare să dea după putință ajutor pentru a nu se întîrzie pluțărîul lemnelor, fiindcă în lipsa lor cuptoarele regești de topit nu pot lucra, ceea ce ar dăuna în mare măsură camerei și țării. După această expunere am fost însă nevoit să ascult plin de indignare afirmații venite din partea unor indivizi aflați în marea mulțime de oameni, [de acest gen]: „noi și așa am slujit pînă acum destul; de aici înainte cămara să se descurce singură cu cuptoarele, fiindcă noi nu mai ieșim la pluțărîul lemnelor”. Văzînd eu că întreaga mulțime vîiește și că ar partini faptele nechibzuite ale acelora, am ieșit din biserică; afară i-am îndemnat din nou să fie supuși și să aștepte în liniste ceea ce viitorul va hotărî în privința lor. Cuvîntele mele au rămas însă fără efect; mi-au declarat pe față că pentru astfel de treburi să nu mai trimitem la ei funcționari, pentru că nu-i vor primi; de asemenea că preotul lor Ioan Gombos le-a citit dispoziția de care trebuie să se țină; apoi au spus: „noi suntem acum oameni liberi; pînă acum am fost chinuți, dar de aici înainte nu mai vrem să suferim”. Neștiind ce anume le-a comunicat, am dat să-l întreb pe preot, dar el se îndepărtașe. Observînd că marea mulțime de popor s-a înfierbîntat foarte, am părasit-o și am coborât la casa judeului domeniului, Alixandru Iancu. Acolo i-am solicitat judeului să-mi procure, dacă poate, proclamația aceea, ca să aflu cuprinsul ei. Judele domenal Alixandru Iancu mi-a dat-o imediat, spunînd: eu am luat de la preot această hîrtie scrisă cu litere românești, deoarece am văzut că este o scrizoare rea, cu adevarat scandalossa, care atîță la răscoală; preotului i-a fost trimisă de către iobagul Todor Tioc din Cîmpeni, pentru a-i da citire în biserică; (mi-a citit-o la cererea mea, Avram, fiul lui Alixandru Iancu); conținutul ei, dacă-mi aduc bine aminte, a fost următorul: „oameni ai Romei, se apropie ceasul să scuturăm jugul multisecular, căci destul a stăpînit silnicia asupra noastră; iobagia s-a desființat și cu aceasta a scăzut deodată și puterea celor mari; prindeți orice armă pentru a smulge chiar și cu sîngele vostru libertatea și pentru reciștigarea drepturilor ce v-au fost răpite; fiți tari în toate faptele voastre; să nu va temeți, deoarece suntem trei milioane și 500 de mii de români; de acum să nu mai permitem să ni se sugă sîngele; ne simțim în stare să ne

reluăm pământul nostru transilvănean de care am fost despiați prin fraudă". În afara de aceasta, fiul judeului domenial, Avram Iancu, a adăugat: „românul nu cerșește libertatea de la unguri; națiunea română este destul de puternică pentru a-și cîștiga libertatea luptând". Am intenționat să iau cu mine această proclamație, dacă nu intervenea o delegație a locuitorilor din Vidra, care a pretins judeului să o restituie imediat preotului căruia i-a fost luată cu forță. Văzind și convingîndu-mă că persoana judeului domenial se afla în pericol, nu i-am luat-o, nevrind să mă expun și eu furiei poporului. Judele a trimis înapoi preotului proclamația tipărită la Brașov și răspîndită în mii de exemplare de-a lungul întregii Transilvanii. Judele domeniului, Alixandru Iancu, fiind înștiințat pe ascuns că poporul se va deda la atac mai întîi împotriva lui, mi-a declarat că se va muta din Vidra cu toată avereala pe care o posedă. O proclamație asemănătoare are și preotul Ion Nicula din Vidra de Jos, dar, fiind mai versat în politică, nu a crăit-o în biserică, ci o aduce la cunoștința poporului neștiutor pe ascuns prin indivizi care vin în casa sa. În fine, îndrăznesc să mai aduc la cunoștința ilustrații voastre că au refuzat să plătească și taxa urbarială regească; aceasta o știu fiindcă aşa mi s-a raportat de către colectori.

Ilustre domnule, pentru a pune în siguranță persoana și familia mea împotriva furiei poporului, vă rog să rezolvați acest raport al meu cu înțelepciune părintească și să fie ținut în secret.

Altminteri rămîn cu supus respect umilul serv al excelenței voastre,

Zlatna, 9 mai 1848.

Lázár György, span cameral¹

Original. Arh. St. Cluj-Napoca, Fond. M. T., nr. 817/1848. P.

¹ Cf. doc. 274, 324.

229

Blaj, 9 mai 1848

Nagyméltóságú gróf királyi Főkormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Részint nagy méltóságodnak, részint a felséges Királyi Fő Kormánynak az itten tartandó gyülekezet eránti kegyes rendeleteket vévén¹, részéről semmit el nem mulasztandok, miszerent a menyiben hatásom körében áll, minden megtegyek a csend és békét fenn tartására. Ugy veszem észre, hogy a tanárok közül nem minyájan igyekeztek innepélyes ígéretöknek meg felelni, s a bujtagatókkal titkon egyetértésbe voltak. — Miután a nép nagyobb részével elhiteterék, hogy nemzetem ellensége vagyok, sikertelen minden felszólításom, — bár ha, hivatalomból kifolyólag, s nagy méltóságod s a felséges Királyi Főkormány kegyes rendeletei következtében, ma a negyediket küldöm szét posta útyán. — Magam nem tudhatván, hogy kik legyenek, akik a polgári állásúak közül ide meg jelenni kívánnának; midön összse hívtam, azon némely értelmesebbeket, úgy magyaráztam, hogy a kik a természeti, polgári s hazai törvényekben jártasok, — ha már más álapostolok egyebet hirdettek, s tekin-télyem megrontásaval és rovására, hitelt nyertek, én arról nem tehetek, mert

ha valaki ez eránt aggodalmas gondokba merülhet, azok között én vagyok az első. — Eleget magyaráztam a múlt vasárnap is, hogy lépésök, tettök törvényellenes, hogy helytelen módon izgattattak fel, s hogy felsőbb engedelemnél fogva 15kére egybe fognak gyűlni a kik a dologhoz értenek, a kik csedesen megfontolván a teendőket, a nemzet kérését maga helyére bemutatni el nem mulasztják, ők pedig mennyenek hazára, lássanak dolgaikhoz, legyenek engedelmeselek elől járóikhoz, s várják a törvényhozás határozatát, is ide törvényellenesen meg ne jelenjenek, de mind hiába, — mert esmértes izgatóiknak többet hisznek, kivált, hogy látták, mi szerént azok kedélykedések között nem háborgattattak.

Ugyan ezeket mondotta nekiek Barnutz volt tanár, s az ő szavára elszélyedtek. — Mind ezek mellett most is hiszem, hogy kitörés nem leszen, ha csak ellenem nem lázítják, — de már én minden esetre elszánva vagyok, a mint írám, minden megtehetőt meg teszek, s az Urban bízván, el határozásom mellett maradok és nagy méltóságodnak alázatos szolgája.

Balásfaluán, Majus 9kén 1848

Lemény János, fogarasi püspök²

Excelenței sale domnului conte guvernator, Milostivul meu domn!

Am primit dispoziția excelenței voastre și a Guberniului în legătură cu adunarea ce se va ține aici¹. În ce mă privește, voi face tot ce-mi este cu putință pentru menținerea păcii și ordinii. Observ însă că nu toți profesorii se străduiesc să-și respecte angajamentul solemn, deoarece continuă să fie în legătură cu agitatorii. Întrucât poporul este convins că sunt trădătorul națiunii, orice apel al meu va rămâne fără succes. Totuși, având în vedere dispoziția ilustratății voastre și a Guberniului, trimitem astăzi prin poșta a patra circulară.

Nu-mi pot da seama care dintre civili ar dori să vină aici. Eu am lansat chemarea *numai pentru cei mai culți* să vină la adunare. Atunci m-am gîndit că va fi vorba numai de cei ce cunosc oarecum legile civile și cele ale țării. Dacă niște apostoli falși au răspîndit altceva și au fost ascultați chiar prin defâimarea persoanei mele, nu sunt eu vinovat de aceasta. Dacă cineva este îngrijorat de cele ce se întîmplă, eu sunt primul dintre ei. Am explicat pe larg și duminica trecută că acțiunea este nelegală; că s-au făcut agitații fără temei; că potrivit permisiunii forurilor superioare la 15 mai se vor întruni numai cei ce se pricep la lucruri; că aceștia vor cugeta asupra evenimentelor și nu vor uita să înainteze petiția națiunii la locul cuvenit; că multimea trebuie să plece acasă, să se apuce de lucru, să se supună dregătorilor și să aștepte rezultatele legislației; că nu e bine să vină aici ilegal. Totul a fost însă în zadar, deoarece s-a dat ascultare mai mult agitatorilor cunoscuți, îndeosebi după ce s-a văzut că aceștia nu sunt împiedicați în acțiunile lor.

La fel a vorbit și fostul profesor Bärnuțiu, după care s-au împrăștiat.

Cred că nici acum nu se va întîmpla vreo răzvrătire, dacă nu se va agita împotriva mea. Eu sunt gata să înfrunt cele ce vor urma.

Blaj, 9 mai 1848

A dv. slugă, Ioan Lemeni, episcop de Făgăraș².

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 181/1848. Foto 1 691—1 693.

¹ V. doc. 198 și 199, vol. II; v. și doc. 144, 150.

² Cf. doc. 203.

Blaj, 9 mai 1848

Méltóságos Báró Királyi Biztos Úr, Nagyságos Uram!

Tegnap adott szavamat be váltandó, esperestyeim, s papjaimhoz ma szét küldött körlevelem¹ két példányat ide zární azon őszinte kíváságom mellett bátorodom, mi szerént azokot, általam aláírtakot a nagyságodra bízott csend és köz bátorság fen tartására legüdvösebben használhassa, — papjaim közremunkálásától sokat, de legtöbbet Sulutz Sándor helytartómétől reméllek, ki nagyságod által fel szólítatva, tölle ki telhetően a köz jóra békelyással munkálni el nem mulasztya. Részemről a köz csend és engedelmesség fenn tartására, mennyire bé folyást gyakorolhatok, midőn minden meg tenni készségemnek ezen körlevelembé bizonyítványát küldöm; úri kedvezéseibe ajánlott, egész tisztelettel maradok nagyságodnak alázatos szolgája

Balásfalván Május 9-kén 1848.

Lemény János, fogarasi püspök

Excelența voastră domnule baron comisar regal!

Potrivit promisiunii mele de ieri¹, vă trimit două exemplare din circularea pe care am adresat-o preoților mei. Fac acest lucru cu gândul că o veți putea folosi la menținerea liniștii și a siguranței publice. Am speranța că veți primi sprijin din partea preoților mei, mai ales din cea a vicarului Alexandru Șuluțiu, care, dacă va fi solicitat de dv., nu va ezita să colaboreze la binele public. Eu voi face totul în vederea menținerii liniștii și a spiritului de supunere. Drept dovadă este această circulară.

Rămîn cu tot respectul supusul domniei voastre

Ioan Lemeni, episcop de Făgăraș

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Actele comisarului guvernamental Wesselényi Miklós.

¹ Cf. doc. 203.

[Cluj], 9 mai 1848¹

Nagy méltóságú Gróf, Királyi fő Kormányzó úr, Kegyelmes urunk!

Az úri szolgálatot megtagadó topaszentkirályi parasztok le csendesítésére s a rend békés útoni helyre állításának megkísértése végett, excellenciád kegyelmes parancsa következtében folyó év május 7-kén Topaszentkirályra kimenvén, ezen küldetésünkről a sürgető körülményekhez képest, sietve a következő alázatos jelentést bátorodunk excellenciádnak benyújtani:

Topaszentkirályon a jelen körülményekhez alkalmazott lelkészzi beszédek s más jó tanácsok, intések s utoljára fenyegetések által sem sikerüle az elátal-kodott népet a rendre visszatéríteni. Ellenszegülésök okát abban nyilváníták, hogy ők is a császár alattvalói, ők csak a császárral tartnak, s minthogy Magyarországon többé úri szolgálat nem tétetik, ők sem szolgálnak többé, bár

mi történjen is velök, készebbek mindenjában elveszni, mintsem többé urat szolgálni s.t.e. s erre ök megesküdtek, s esküjöket meg is tartják.

A Drágba kirendelt fő kormányi biztos úrtól még az nap estvéjén, t.i. majus 7-kén, egy hivatalos levél érkezett Topaszentkirályra a jegyzőhöz, melyben a tisztelet biztos úr tudatja a faluval, hogy értésére esvén, miként ottan is a falusiak rendet bontottak, felsőbb parancs következetében 100 lovas katonával Topaszentkirályra átmenend, mihelyt Drágban a teendőket elvégzend, ha pedig az engedetlen nép elkövetett hibáját megbánjás s a jó útra vissza tér, ezen esetben bocsánatot nyerend s.t.e. E levél felolvastatott s meg fejtetett a népnek, de ez előbbi megáltalkodottságában makacsan megmaradott, s fenyegetődzött, hogy az oda érkezendő katonaság nem fog élelmet kapni s.a.t. Topaszentkirály nagy és népes falu, s együtt a szomszéd Topa is felmondotta a szolgálatot.

Berenden hasonló lábon áll a dolog, sőt az elátalkodott nép itt még arra is meg esküdt, hogy azt, ki személyesen ott nálok megjelenik, hogy őket szolgálatra hajtsa, bár ki legyen az, agyon verik, s ha valaki közülök az eskü ellenére engedelmeskedve úri szolgálatot tenne, azt három napig kikötik, s 25 botot vernek/reá. A forrongó nép (mint egy oda való becsületes ember félelmek között megsúgta) már azon jártatja eszét, hogy a nadrágos embert nem kell meg őlni, hanem megnyúzni. Berend az ország útja mellett fekszik, s ha e jelen állapot meg nem változtatik, nagyobb kihágásoktól, országútjáni megtámadásoktól s.t.e. méltán tarthatni, mert a nép most ön magának sem dolgozik, örökösen tanácskozik.

Papfalvára is betérvén, ott is hasonló rendbontást találtunk. A falusi nép itt a császár hűségére megeskütt, s arra is, hogy többé nem szolgál urat. A többi falukban is, melyek a zilahi országút vonalában s a mellett feküsznek, a nép felmondotta az úri szolgálatot: mint értésünkre esett, Szentmihálytelke, Szentpál, Zsombor s.t.a. a szolgálatot mindenjában megtagadták; szóval kevés kivétellel a Szilágyságig alkalmasint mindenütt engedetlenséget eskütt a nép. Csekké véleményünk szerint e rendbontás csak a leg keményebb eszközök által szüntethetik meg, s tapasztalásunk szerint mondhatjuk, hogy sietve és erőteljesen intézkedés szükséges, mert a megyei tisztek tekintélye csak nem semmivé vált a Topaszentkirályi és berendi nép előtt. E vonalban Zilahig, vagyis jobban mondva a Szilágyságig, főleg két ponton, úgymint Topaszentkirályon és Berenden, kellene, alázatos csekké véleményünk szerint, példás kemény katonai executiót ugyan azon egy időben, egy arra minden tekintetben alkalmas derék fő kormányi biztos vezetése alatt tételelni, még pedig gyalog katonai szuronyos executiót ki küldeni, de minden esetre számos katonaságot ki rendelni. Ha e két ponton az executio működni kezd, olly erőteljesen, mint Borsán, úgy e vonalban a rend helyre állításához reményünk van nékünk is, valamint szintén a járásbeli szolgabírónak is, aki ezen alkalommal kiküldetésünk ideje alatt szünet nélkül igyekezett maga részéről is a rendet helyre állítani, — de siker nélkül².

Mély tisztelettel vagyunk excellenciádnak alázatos szolgái

Fekete János, kolozsvári görög egyesült esperest,
Makoldy Sámuel, királyi kormányszéki fogalmazó gyakornok

Excellența voastră domnule conte guvernator, milostivul nostru domn!

Conform ordinului dv. binevoitor din ziua de 7 I.c., ne-am deplasat la Sîncraiu Almașului în vederea liniștirii țăranilor, care au refuzat îndeplinirea slujbelor iobăgești. Vă raportăm în grabă următoarele: la Sîncraiu Almașului

n-am ajuns la nici un rezultat; cu toate predicile rostite de preoți, cu toate sfaturile, somațiile și în sfîrșit amenințările, sătenii neascultători n-au putut fi convinși să se reîntoarcă la ordine; ei au declarat că sunt supuși împăratului, că țin la împărat; întrucât în Ungaria nu se mai prestează robotă, orice s-ar întimpla, nici ei nu mai slujesc pe domni, chiar dacă vor pieri cu toții; în acest sens au și depus jurămîntul, pe care-l vor respecta.

În seara zilei de 7 mai i-a sosit notarului de aici, de la Sîncraiu Almașului, o scrisoare din partea comisarului principal trimis la Dragu. În scrisoare, domnul comisar face cunoscute următoarele: că a fost înștiințat despre dezordinea produsă în sat și, drept urmare, după ce va termina treburile la Dragu, va sosi cu 100 de husari la Sîncraiu Almașului pe baza unui ordin de la un for mai înalt; dacă poporul răzvrătit își va recunoaște greșeala și se va întoarce pe drumul cel bun, va fi iertat.

Scrizoarea a fost citită și explicată poporului. Cu toate acestea, încăpăținat, el a rămas pe vechile poziții. Mai mult, a amenințat că trupa care urmează să sosească acolo nu va primi alimente și a. Menționez că Sîncraiu Almașului este o comună mare și bine populată. În plus și la Topa Mică s-a sistat robotă.

La Berindu lucrurile stau la fel, chiar mai grav; aici poporul încăpăținat a jurat că persoana care va sosi în sat, cu scopul de a-l convinge să reia lucru, va fi omorâtă, oricine ar fi; de asemenea că dacă într-unul dintre săteni va presta robotă, în ciuda jurămîntului, va fi legat de stîlp timp de 3 zile și va primi 25 de bite. După cele mărturisite cu teamă de un individ de acolo, poporul tulburat gîndește că omul cu pantaloni nu trebuie omorât, ci jupuit. Berindu se află lîngă drum. Dacă situația actuală nu se va schimba, se pot aștepta acțiuni și mai mari, chiar atacuri la drumul mare și altele, deoarece poporul nu lucrează nici pentru el, ci se sfătuiește continuu.

La Popești am înțîlnit situații asemănătoare. Poporul a jurat și aici credință împăratului și a hotărît să nu mai lucreze la domni. Si în celealte sate de pe lîngă drumul țării ce duce la Zalău, poporul a refuzat prestarea slujbei iobagești. Așa cum am aflat, este vorba de Mihăești, Topa Mică, Sînpaul, Zimbor și altele. Cu alte cuvinte, cu mici excepții, pîna la marginea Sălajului poporul s-a răzvrătit. După modesta noastră parere, tulburarea ordinii se poate stăvili doar prin mijloace forte. Trăgînd concluzii din cele observate, putem spune că sunt necesare măsuri energice, întrucât autoritatea dregătorilor aproape că a devenit egală cu zero în fața poporului din Sîncraiu Almașului și Berindu. În această regiune, credem că ar trebui organizate demonstrații de forță și anumite, la Sîncraiu Almașului și Berindu. Aici se impun execuții militare simultane cu forțe îndestulătoare sub comanda unui dregător gubernial principal. Socotim că ar fi mai potrivită o execuție cu trupe de infanterie cu sulițe și în orice caz cu soldați numeroși. În cazul că execuția va fi organizată în cele două localități amintite cu țăria cu care s-a lucrat la Borșa, atunci se poate spera restabilirea ordinii. Pentru o astfel de soluție opinâm nu numai noi, ci și judele nobiliar. În tot timpul cât a durat deplasarea noastră, a încercat și el să contribuie la restabilirea ordinii, dar fără rezultat².

Rămînem ai excelenței voastre cu adînc respect

Ioan Fechete, protopop greco-unit din Cluj,
Makoldy Sámuel, concepist la Guberniu.

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6787/1848. Foto 1 647—1 650.

¹ Datarea pe baza dosarului din arhivă.

² Cf. doc. 104, 122, 199 și 223.

Oradea, 28 aprilie/9 mai 1848

Protestul românilor bihoreni împotriva congresului sîrbilor convocat de mitropolitul Raiacici din Carlovîț

Sîrbii din Neoplanta au convocat pe 13 mai adunare de popor în Neoplanta, la care cerînd ei ca mitropolitul să chemă toate comunitățile bisericești ale religiunii gr.-orientale neunite — ele de fapt au fost și chemate.

Noi, români bihoreni, nu mergem la această adunare a sîrbilor din Neoplanta; ba protestăm în mod solemn în contra concluzelor ce le va aduce, dacă se intenționează să li se dea putere obligatoare — și protestul nostru, pe lîngă cererea să fie oprită publicarea circularului învîtător la adunare, l-am înaintat astăzi consistoriului din loc¹ și-l publicăm și prin ziare; pentru că legea gr.-orientală neunită fiind compusă din trei națiuni, din cea română, sîrba și greacă — dacă intențunea a fost să se înțină un congres *confesional*, trebuia să fie convocat acolo, unde poate să ajungă mai cu înlesnire majoritatea; locul potrivit nu e deci nicidcum Neoplanta; mai departe, fiindcă pe baza legii s-a făcut dispoziție pentru convocarea congresului [bisericesc], care va regula afacerile bisericești și școlare, nu e nici o trebuință de adunare de popor, care agită numai spiritele, căci chestiile reclamă mai mult o vînturare pioasă și o consultare calmă; în fine, pentru că împrejurările dezvoltate par a da convocatei adunării poporale un caracter *politic*, iar interesele românilor nu sunt identice cu ale sîrbilor, și astfel nu pot fi turnate în opera sîrbilor; de aceea, noi, români, nu luăm parte la adunare și protestăm sărbătoarește, în numele celor 165 000 de români din Bihor, în contra ei, dînd și publicitatea acest protest al nostru.

Publicat de T. V. Păcăian, *Cartea de aur*, vol. I, ed. a 2-a, Sibiu, 1904, p. 232.

¹ Oradea.

Cluj, 9 mai 1848

Nagyméltóságú Gróf Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Borsán s könyékén a rend nagyméltóságodnak legcélserűbb erélyes rendelése következtében pár nap alatt helyre állítatott; de ha mind ezen intézkedések a többi ellenszegülőkre is ki nem terjesztik, a rosszsz még nagyobb dühösséggel fog fölelevenedni, s kitörése rettentenes leend. Nagyméltóságodnak kezeibe vagyon mostan e hon csendessége letéve, s biztoson remélli minden polgár, hogy az átalakulás nagy munkáját nagyméltóságod atyai őrködése alatt csedesen élheti át, s az alaptaian oknélküli rendetlenségek rendre utasítva, a hon nyugalma, személy és vagyon biztosítva léend.

Ezen tisztelettel ide mellékelt hivatalos levelekből átértendi nagyméltóságod, miszerint Drágba s a páncélcsehi járás több helyiségeibe a mozgalmak még le nem csilapultak, legmelyebb alázattal könyörgöm nagyméltóságodnak, hogy ha helyesnek s jónak lárandja, — méltóztassék azon vidékre egy század

gyalogságot oly utasítással kiparancsolni, hogy az ne csak bizonyos meg nevezett helységre szorítkozzék, hanem a hol szükség lészen, mindenhol szálljon ki, biztosul pedig ismét a derék gróf Béldi Ferencet kiküldeni, így pár nap alatt a palástul fölhasznált úrbéri szolgálat fölmondások megszűnve, rend lészen, s áldani fogja a hon nagyméltóságodnak nagy nevét ki azt véghetetlen nyomoroktól fogja ez által meg menteni¹.

Kérémeghalgatásáért ujjabban is esedezve, örököös tisztelettel vagyok nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Kolosvarit, Pünkösdi hava 9k 1848.

G. Wass Samu, Doboka megyei igazgató főbíró²

Excelența voastră domnule guvernator, milostivul meu domn!

Conform dispoziției dv. bine gîndite și categorice, ordinea a fost restabilită la Borsa și împrejurimi în cîteva zile. Dar dacă toate aceste măsuri nu se vor aplica și față de alți răzvrătiți, răul se va răspîndi și se va declansa cu și mai mare intensitate. El va deveni însăși împăimîntător. Liniștea țării depinde de măsurile dv. Toți cetățenii cred că sub paza părintească a domniei voastre vor putea trăi în liniște chiar și în perioada acestor mari transformări. Dezordinile fără rost pot fi potolite, iar pacea în patrie, precum și siguranța persoanei și a averii vor fi asigurate.

Din scrisorile oficiale anexate veți înțelege că la Dragu și în alte localități din plasa Panticeu mișcările încă nu s-au potolit. Din acest motiv cer cu cea mai umilă supunere să trimiteți în acele părți o companie de infanteriști dacă veți considera potrivit, și să-i ordonați să aibă în vedere nu numai comuna Dragu, ci, dacă va fi cazul, și alte localități. În calitate de comisar să fie trimis bravul conte Béldi Ferenc. În cîteva zile el va putea pune capăt refuzului preșării slujbelor iobăgești și va fi din nou ordine. În acest caz patria se va încălca în fața numeului excelenței voastre, întrucât o veți salva de la nenorociri fără număr¹.

Repetînd cererea, rămîn cu vesnică recunoștință umilul dv. serv.

Cluj, 9 [V.] luna Rusalilor 1848.

G[rof] Wass Sámuel, prim-jude dirigitor al comitatului Dăbica²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 120/1848. Foto 1 638—1 640.

¹ Cf. doc. 45, 49, 56, 94, 118, 128, 159, 184, 186 și 199.

² Cf. doc. 11.

234

Hida, 9 mai 1848

Tekintetes Al Ispány Úr

Múlhatalmú katonát kelletik Feleggregyre vinnünk, van mit adjanak neki, bíznak gazdagságokban, a mi nagyobb, még a bírák se jöttek bék rendelésemre, azt nyilvánítják, nem hagyja a falu, méltóztatt katonát eszközölni, s a méltóságos gróff igazgató fő bíró urat rá bírni az katona küldésre. Alázatos tisztelettel vagyok a tekintetes all ispány úr alázatos szolgája

Hidalmás, Május 9én 1848.

Hatfaludi Antal, szolgabíró

Stimate domnule vicecomite

In localitatea Agrij trebuie trimise neapărat trupe; locuitorii de acolo au cu ce le hrăni; bazindu-se pe avutia lor, nici chiar juzii comunali nu au răspuns chemării și nu s-au prezentat la mine, susținând că nu-i lasă satul; să cereți militari și să încercați a-l convinge pe prim-judele dirigitor să ordone deplasarea lor aici.

Rămîn cu respect al dv. umil serv.

Hatfaludi Antal, jude nobiliar

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 164/1848. Foto 2 872—2 873.

235

Dej, 9 mai 1848

Felséges Királyi Fő Kormány!

Idei 5245 szám alatt költ, azon rendelése következésébe, melyben a Tamás vasárnapján Balásfalvára összegyűlendő tömegre nézve méltóztat rendelkezni, a szükséges rendelések megtétele után ezen megyébe a következendők fejlettek ki: April 21, 22, 24 és 27kén megjelentek előttem betleni esperest Szilasi Bazil, dézsaknai Orián Simon, rettegi Marosán Trifon, szamosújvári Boksa Simon, loznai Hosszú Demeter és Pap János, az ólaposbányai Rácz Mihály beteges lévén, helyette csak fia jött, a disunitusok közül csak esperest Greblás. Ezek előtt a tiszta rendeleteret kezeikbe adva velek felolvastattam, annak célját megmagyaráztam, s kötelességekké tettetem, hogyha valamelyik ezen Tamás vasárnapi gyűléstre nézve parancsolatot kapott volna püspökjétől, s maga arántok már rendelkezett volna, sietve, éppen azok által, kikkel a körözötést megtétette, rendeleterét vonja visza. Ki kérdeztem továbbá minyájokat arról is, hogy a fő kormányzó ő nagyméltósága által idei 728. Elnöki számok alatt olá testvérek címe alatt kijött olá nyomtatványról mit tudnak, azt ki szerkeztette, láttak é vagy egyet? s azt nekem mutassák be — ezekre minyájón azt felelték, hogy sem a Tamás vasárnapi gyűlésről nem tudnak semmit, sem a másikról, püspök méltóságos Leményi úrnak egy revocatoriumát¹ kapták, melyben maga elismeri, hogy a Tamás vasárnapi gyűlésről teljességgel semmit sem tud. A dézsaknai esperest, Orián Simon, előbb maga is úgy nyilatkozott, mint a többi, hanem minekutánna megmutattam a szolgabíró Méhesi levelét A alatt², eltüzült, s megvallotta, hogy fia — nevét kérdezni elfelejtettem: a húsvéti innepekre haza jöve ő hozta a rendeletereket, s a többek talán később fogják kapni, s annak következébe körözterre a Tamás vasárnapi gyűlést a rábízott 2. Diocesisbe, s azt ígérte, hogy mihelyt haza megyen, azonnal rendelkezni fog a revocáltatás aránt, azomban újabban tudósít szolgabíró Méhesi, hogy a deputátorok ki vannak rendelve az alparéti járásba, s viszalépni rendelésére is, nem akarnak, újabban rendelkeztem hát esperest Orián Simonnak s csak azután tette meg a viszahívást az innepekkel mentvén magát, s mivel, csak enyit tudhattam April 27k napjáig, tudósítást tenni szükségtelennek láttam.

De szolgabíró Mósa Ferenc B alatt más tudósítást teszen April 27ről³, melybe egy be küldött olá proclamatio következésébe Hollómezőről — görög nem egyesült falu — 16 ft. fizetés melllett egy követ küldetik Balásfalvára,

két lovas ember által viszahozatott; a proclamatiót a jegyző kapta egy alsó-szöcsí clericustól, s a templomba fel is olvasta volt. Ezen proclamatiót magyarrá fordítatva a dési olá pappal, azt látom benne, hogy a püspök erről semmit sem tud, de sőt aláírva sincs, oly rendelés mellett adtam át főbíró Pataki Daniel úrnak, hogy ezen dologba tegyen egy kinyomozást, s nevezetesen a szöcsí clericust halgassa ki, honnan? és kitől kapta, s mit tud, ki írta. Éppen April 29kén, mikor ment volna Balásfalvára, a piacon befogatott az írt clericus, s ki kérdezterett. Benignuma D alatt⁴ látható, a proclamatiót írta balásfalvi professor Pugne Áron (megrovandó, püspök híre és aláírás nélkül hogy meri körözetnű), ártatlan lévén egyébaránt a proclamatio, kivéve a kiadás módját, és a két két ember küldését, a clericust Balásfalva felé útnak eresztettem, — de midőn láttam, hogy a meghívó proclamatio püspök híre nélkül s aláíratlan van, szükségesnek láttam désaknai esperest Orián Simont a tisztség előbe hívni mindenazon proclamatiókkal, melyeket publikált, előre megtudva azt Bikfalvi Jósef megyei hitestől, hogy húsvét előtti vasárnap milyen illetlen publicatiót olvasott fel a mányai templomba, az oláhokat a magyarok⁵ ellen inge-relve, sőt hogy Dénesaknán is ilyenek predikáltatnak, beszéllette fő bíró Pataki. Majus 10 napja 10. óráján megjelenvén Orián Simon a tisztit gyűlésbe, mindenekről újra kikérdeztem, s elé kértem tőle azon proclamatiókat, melyeket Aknán és Mányaiba maga publicált, tagadására, hogy egyebet nem publicált, csak a meghívót, szemibe mondotta Bikfalvi, hogy hármat olvasott fel, ez a legártatlanabb volt, de a többi gonoszabb, ekkor cselekedetét elesmerte, s azon kérdésemre, hogy rendelésemre miért nem hozta be a 3. publicatiót, s a gyűléstre hívót miért publicálta, mikor az aláírva sem volt, sőt láttá benne azt is, hogy a püspök sem tud róla semmit, nem tudott felelni, a be nem hozatalra nézve pedig azt felelte, hogy fia elvitte Balásfalvára mind a hármat, de rendelésemre 8 napok alatt kezembe adjá⁶. Kezébe adtam a nálam levő C alatti meghívó levelet, s kérdeztem, hogy az övé ehez hasonló volt é? mire azt felelte: hogy az is éppen ilyen tartalmú volt, s mondá Bikfalvi is, hogy ez a harmadik volt.

E történvén a désaknai esperestel, le lehet vala tartóztatni, de a történhetőket el akarva kerülni, remélem, hogy a felséges Királyi Fő Kormány a többöt el fogja igazítani a méltóságos püspök úr által, 15kén ugyanis gyűlés lesz Balásfalván, ott lesz a désaknai esperest is, a fia is, s ha előre rendelkeznék a fia letartóztatására nézve akár a püspöknek, akár az Alsó Fejér megyei fő bírónak, hogy kérje elé mind a három proclamatiót, minekkelőtte apjával értekezhetne, az írtakat ki fogja vallani, az esperest pedig mint gyáva, püspöke által hivatalától fog vagy elmozdítatni vagy megbüntetetten.

Ha be kapom a 3. proclamatiót, azokat is be fogom küldeni, de ezeket előre bejelentem — minekkelőtte a balásfalvi gyűlés meglennie — szükségesnek láttam.

A fő bíró Pataki Daniel úr tudósítását⁷ is alázatosan ide rekesztre alázatos tisztelettel vagyok a felséges Királyi Fő Kormánynak alázatos szolgája

Deésen, Pünköst hó 9én 1848.

Mósa Jósef igazgató fő bíró

Preamărite Guberniu!

Potrivit dispoziției nr. 5 245 a.c. referitoare la masele ce se vor aduna în săptămâna Tomii la Blaj, am luat următoarele măsuri: în comitat am chemat și au venit la mine în zilele de 21, 22, 24 și 27 protopopii Bazil Silaș din Beclæan, Simion Orian din Ocna Dejului, Trifon Maroșan din Reteag, Simion

Bocşa din Gherla, Dimitrie Hossu și Ioan Pop din Lozna, fiul lui Mihail Raț din Lăpuș, el fiind bolnav; dintre ortodocși, numai protopopul Greblaș a fost prezent; le-am înmînat și le-am citit dispoziția Guberniului; le-am explicat scopul ei și i-am făcut responsabili pentru cazul că ar fi primit invitații referitoare la adunarea din duminica Tomii din partea episcopului lor și ar fi luat măsuri în acest sens; atârni măsuri trecuiau anulate chiar prin persoanele prin care eventual le-au făcut cunoscute; i-am chestionat și în legătură cu manifestul editat în numele maiestății sale cu titlul: „Frați români”; i-am întrebat cine l-ar fi redactat, și dacă au văzut vreunul, le-am cerut să mi-l arate. Toți au răspuns că nu știu nimic, nici despre adunarea din duminica Tomii, nici despre manifestul în cauză. Cu toții au afirmat că nu cunosc decât o revocare a eminentei sale domnul episcop Lemeni¹, în care nu se spune nimic despre adunarea din duminica Tomii.

Protopopul Simion Orian din Ocna Dejului a făcut și el declarații în sensul în care au vorbit ceilalți. Dar, după ce i-am arătat scrisoarea judeului nobiliar Méhesi (anexa A.)², a roșit și a declarat că fiul său — numele îmi scapă — a adus dispozițiile, venind acasă la sărbătorile Paștelui. Alții le vor primi probabil mai tîrziu. Pe baza lor a dat o circulară în protopopiatul al 2-lea, în legătură cu adunarea din duminica Tomii. Mi-a promis însă că imediat după ce va ajunge acasă o va revoca. Totuși, aşa cum reiese din informarea judeului nobiliar Méhesi, delegații sunt deja aleși în plasa Bobâlna și nu vor să renunțe la participare. Am intervenit de aceea din nou pe lîngă protopopul Simion, care acum a emis într-adevăr revocarea, scuzîndu-se cu sărbătorile. Atîr am reușit să aflu pînă în 27 aprilie. Despre cele de mai sus am ținut să vă raporteze.

Judele nobiliar Mósa Ferenc (Anexa B) m-a informat încă din 27 aprilie³ că, pe baza unei proclamații românești, de la Măgoaja, sat ortodox, va pleca un delegat la Blaj. El va primi pentru cheltuieli 16 florini.

Proclamația primită de la clericul din Suciu de Jos de către noțar și cîtită în biserică, mi-a fost adusă de doi călăreți. După ce am primit-o, am dat-o la tradus preotului român din Dej. Am observat că episcopul nu știe nimic despre ea și că nu este îscălită. Prin urmare, i-am dat dispoziții prim-judeului Pataki Daniel să facă cercetări și să-l interogheze pe clericul din Suciu de Jos. El va fi întrebat: de unde a primit-o și de la cine; dacă știe de cine a fost scrisă. În ziua de 29 aprilie, tocmai cînd urma să se plece la Blaj, clericul a fost arestat în piată și a și fost interogaț (Anexa D)⁴. Proclamația a fost redactată de profesorul Aron Pumnul (Acesta trebuie să primească mustăcă, întrucît a dat-o să circule fără stirea episcopului și fără îscălitură). Excepțînd modul ei de editare și partea care se referă la trimiterea al cîte doi delegați, proclamația nu este periculoasă. De aceea i-am dat drumul clericului. Întrucît însă proclamația nu era semnată și a fost scrisă fără stirea episcopului, l-am chemat pe protopopul Simion Orian în fața dregătoriei cu toate proclamațiile, făcute publice de el. Între timp am aflat de la asesorul comitătens Bikfalvi József că în duminica premergătoare Paștelui protopopul a dat citire unei proclamații în biserică din Maia. Proclamația îi atîră pe români împotriva ungurilor⁵. Prim-judele Pataki susține că și la Ocna Dejului se citesc proclamații similare. În ziua de 1 mai, la orele 10, Simion Orian s-a prezentat la ședința dregătoriei. Eu l-am întrebat despre toate, cerîndu-i și proclamația răspîndită de el la Ocna [Dejului] și Maia. Inițial a negat că ar fi făcut publică invitația. Bikfalvi i-a spus însă în față că a citit trei, dintre care invitația a fost cea mai blîndă, iar cealaltă mai periculoasă. Aceasta l-a făcut să-și recunoască fapta. L-am întrebat de ce nu mi-a adus cele 3 proclamații, cînd i le-am cerut; de ce a răspîndit invitația la adunare din moment

ce n-a fost iscălită și a putut vedea în plus că episcopul nu știe nimic de ea. Dar n-a putut să dea un răspuns. A declarat că cele trei proclamații le-a luat fiul său de la Blaj. La somația mea mi-a promis totuși că le va preda în termen de 8 zile⁶. I-am dat invitația pe care o aveam la mine și l-am întrebat dacă cea a lui era la fel. A răspuns că și aceea era la fel din punct de vedere al conținutului. Bikfalvi a susținut că aceasta era a treia.

Pe baza celor întâmpinate, protopopul din Ocna Dejului ar fi fost pasibil de arestare. Am renunțat, deoarece am vrut să evit evenualele urmări. Apoi am considerat că măritul Guberniu va lua măsurile necesare prin intermediul sfintiei sale domnul episcop. La 15 mai va avea loc adunarea de la Blaj. Acolo va fi și protopopul din Ocna Dejului împreună cu fiul său. Dacă se va ordona din timp arestarea fiului, înainte de a se întîlni cu tatăl său, va declara și el cele de mai sus. Protopopul fiind un laș va fi înălțurat din post pe cale legală de către episcop sau va fi pedepsit.

În eventualitatea că voi primi cele trei proclamații, vi le voi trimite. Am considerat necesar să vă informez despre cele de mai sus încă înaintea ținerii adunării de la Blaj.

Anexând și raportul locuitorului prim-judecători Pataki⁷, rămân cu adânc respect supusul măritului Guberniu

Dej, 9 mai 1848

Mósa József, judecător suprem administrator

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 029/1848. Foto 1 589—1 592.

¹ V. doc. 69, 70 și 137, vol. II.

² V. doc. 117, vol. II.

³ V. doc. 247, vol. II.

⁴ V. doc. 287, vol. II.

⁵ De fapt contra nobililor.

⁶ Cf. doc. 236.

⁷ V. doc. 63.

236

Dej, 9 mai 1848

Felséges Királyi Főkormány.

Folyó hó 3ik napjáról 130 szám alatt tett alázatos feliratom nyomán, dézsakmai esperest Orián Simon az abban említett 3 darab proclamatiókat a tegnap előtti napon a tisztségeknekk beadta, miket fiától kért be, melyeket midőn ide mellékelnék, alázatos tisztelettel öröklök a felséges Királyi Fő Kormánynak alázatos szolgája

Deésen, Pünköst hó 9én 1848

Mósa József, igazgató főbíró¹

[Rezoluție]

Május 16.

Az itten felküldött felszólítások is azt tartalmazván, hogy az oláhok nemzetisége kivívassék: minthogy az ez iránt az ország gyűléséhez bérandó

kérelem feletti értekeződés jelenleg a balásfalvi gyűlésben éppen folyamathban van, e tárgyban ez úttal semmi rendelkezés nem szükséges, azért jelen bér-vány a levéltári irományok közé téendő.

Mărite Guberniu!

Pe baza dispoziției nr. 130 din 3 I.c. protopopul Simion Orian din Ocna Dejului a predat ieri cele trei proclamații obținute de la fiul său. Alăturat le înaintez maritului Guberniu, căruia îi rămân credincios cu adinc respect.

Dej, 9 mai 1848

Mósa József, jude suprem administrator¹

[Rezoluție]

16. Mai.

Conținutul proclamațiilor aduse aici se referă la recunoașterea naționalității românilor. Întrucât în momentul de față problema petiției românilor, care va fi înaintată Dietei Transilvaniei, în vederea recunoașterii lor ca națiune, este pe punctul de a fi luată în dezbatere de adunarea de la Blaj, nu va mai fi necesară nici o măsură. *Proclamațiile se vor depune la arhivă.*

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 242/1848. Foto 1 716—1 717.

¹ Cf. doc. 235.

237

Deva, 9 mai 1848

Nagy Méltóságú Fő Kormányzó Úr!

A felséges Királyi Fő kormány Széknek idei Május 7-ről 5 971 szám alatti kegyes rendeletét máj napon tisztelevén tisztségünk, ennek folytán naponként aggasztóbbá válló környűlményeink közt el kerülhetetlennek találta a közbá-torsági intézményekkel kapcsolatban, a Déván fel állott nemzeti őrsereg mentől jobban és sietőbben való megerősítését. Minek biztosítására az ennek kért fegyverek és lópor kinyerése szükséges lévén, minthogy nagy méltóságodnak idei 796. E. szám alatt kelt kegyes leiratából bátorokdunk ebéli fel terjesztésünk-nek biztos sikérét reményleni, hivatalozva idei 830 szám alatti nyilatkozatunkra, esedezünk alázatoson excellentiádnak méltóztasson a dévai őrserget a kért fegyverek meg adása reiteri kegyes rendeletével szerencsétetni, amnyival is inkább, mivel azok a jelen korban sürgetővé vált gyakorlatok megtartásának élénkebb elő segítői a közbátorságnak is biztosabb fenntartói. Továbbá alázatos tisztelettel maradtunk nagyméltóságú főkormányzó úrnak alázatos szolgái

Déván, nemes Hunyad megye tisztségéből

Pünkösd hó 9én 1848.

Lukáts Joseff, főbíró
Ribitzey János, t. alljegyző

Excelența voastră domnule Guvernator!

Am primit azi dispoziția măritului Guberniu nr. 5 971 din 7 mai. Având în vedere situația noastră, care devine din zi în zi mai încrucișătoare, pe baza acestei dispoziții consider oportuna întârirea cît mai grabnică și mai temeinică a gărzii cetățenești din Deva. Pentru realizarea acestui plan se impune să se obțină praful de pușcă și amele solicitate. Noi ne punem totă speranța în adresa ilustrității voastre nr. E. 796. Reînnoind declarația noastră nr. 830 a.c., vă rugăm cu umilință a aproba stocul de arme cerut. Aceasta, cu atât mai mult, cu cît în momentul de față efectuarea exercițiilor cu arme a devenit o necesitate. Ele sunt un mijloc eficient pentru menținerea siguranței publice. Rămînem cu umilă stîmă față de domnul guvernator.

Extras din hotărîrea ședinței comitatului Hunedoara.

Deva, 9 mai 1848.

Lukáts József, prim-jude nobiliar
Ribitzey János, prim-vicenotar onorific

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 213/1848. Foto 2 958—2 959.

238

Tîrgu Mureș, 9 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Ur! Kegyelmes Uram!

Ezen nemes szék méltóságos fő királybírája gróf Toldalagi Ferenc úrnak hon nem létibe — nagy méltóságodnak folyó hó 7én 1 067 és 1 068 számok alatt költ és az említett gróf fő királybíró úrhoz intézett azon rendeleteit¹, melyeknél fogva Kolosvárt le tartóztatott Mikás Ferencet s a né taláni le tartóztatás s ide küldés esetiben Pap Sándort és Buttyán Jánost is azon esetre, ha most tiszteleti rendeleteinek egyikébe az itteni vár kormánynak August György úrhoz intézőleg zárt hivatalos fel szollítása nyomán az itteni várba bé nem vétetnének, e nemes szék házához békézetni s ott őrizet alatt tartani s élelmezettet parancsolta, gyors posta útján ma reggelí egy órakor tisztelettel vévén — alázatos tisztelettel jelentem, miként leg előbb is siettem a várparancsnok úrhoz az említett rendeletet át adandó s vele értekezendő, ki minekutána a várban tisztes séges szobát és kellő őrizetet ajánlott, nagy méltóságod egyik rendeletében említett azon intézkedéshez tartván magamot, mi szerint a küldött egyén a máj napon estve felé fog megérkezni — hogy bé érkezése a lehető halgatagság között s egyenesen a várba történék, kötelességem szerint intézkedtem; de annyiszor nevezett Mikás Ferenc a máj napon álló déli 12 órakor érkezvén meg, s egyenruhás, annál fogva a nép figyelmét magára voni nemzet őrök kíséretében, és így a népnek szeme láttára — szinte nagy nyilvánossággal kéntelenítettem a várparancsnok úrnak át adni, miről a tisztelettel várparancsnok úrnak nagy méltóságodhoz intézett hivatalos levelét tisztelettel ide zárom — jelentvén egyszersmind, hogy Mikás Ferenc számára ágylepelről, élelmezésről s gondviselésről intézkedtem. Pap Sándor és Buttyán János

pedig még eddig meg nem érkeztek². Melynek jelentése után alázatos tisztelettel öröklök a nagy méltóságú gróf királyi fő kormányzó őrnak alázatos szolgájá

Marosvásárhely, Pünkösdi hónap 9én 1848.

Szeredai Benedek, al király bíró
a méltóságos igazgató gróf al [!] király bíró úr helyettese.

Excelența voastră domnule conte guvernator! Domnul meu binevoitor!

În lipsa domniei sale, judeului regesc suprem, groful Toldalagi Ferenc, am luat act de conținutul adreselor ilustrității voastre nr. 1 067 și 1 068 din 7 l.c.¹. Ele se referă la primirea în cetate a lui Francisc [Florian] Micaș, arestat la Cluj, și, eventual, a lui Alexandru Pop și a lui Ioan Buteanu, în cazul că vor fi arestați. Anterior i-a fost trimisă o adresă comandanțului cetății, August György, pentru a-i primi la sediul scaunului și a le asigura paza și hrana necesară. Vă raportează că m-am grăbit să predau onorata adresă comandanțului cetății. Discutând cu el problema, a oferit în incinta cetății o cameră acceptabilă și o pază corespunzătoare. Pe baza adresei măriei voastre am crezut că numitul [Micaș] va sosi în seara asta. De aceea, am luat măsuri să fie transportat direct acolo. Dar numitul Francisc [Florian] Micaș a venit astăzi la prinț pe la orele 12. L-au escortat membrii gărzii cetățenești, ale căror uniforme au atras atenția poporului. Eu am fost nevoie să-l predau comandanțului cetății în mod public, sub ochii poporului. Anexând și scrisoarea adresată dv. de către comandanțul cetății, vă raportează că pentru Francisc [Florian] Micaș am făcut rost de cearșaf și alimente. Alexandru Pop și Ioan Buteanu n-au sosit încă². Aducându-vă la cunoștință cele de mai sus, rămân umila slugă a excelenței voastre.

Tîrgu Mureș, 9 mai 1848

Szeredai Benedek,
locuitor al măritului domn conte vicejudecător regal.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 148/1848. Foto 505.

¹ V. doc. 172 și 173.

² Cf. doc. 22, n. 3.

Tîrgu Mureș, 9 mai 1848

Erdélyi Nagy Fejedelemseg Fő Kormányzója Gróf Teleki Jósef ő nagy
méltságához

Pünkösdi hónap 9-ről 1848.

Mikás Ferenc oláh születésű ügyvéd, mint az oláh nép bujtogatásáért le tartóztatott egyén, mai napon délutánni egy órákkor kolosvári polgári őrvitázék kíséretében nemes Maros széknek városunkban lévő tiszti házához meghozat-

ván, onnan kevés időre a várba vitetett; meg érvén városunk polgársága nevezett egyénnel e városba lett át szállítását, azonnal városunk minden lakosait leg nagyobb ijedseg, rémülés borította el, a félelem és rebegés küszöbén álló nép legottan biztoság útján nem késsett fő bíró atyánkfa előtt kijelenteni halál vészre számító aggodalmát, fő bíró atyánkfa polgári Túri Józseffel a helyi várvezér személyesen meg találván tudomást vett a várvezéről a felől, miként említett Mikás Ferenc többekel öszve esküvest kötött volna a magyar nemzet telies ki írtására¹, s ezen polgári vétkéért lenne ide további rendelésig Kolosváról főleg azért át küldetve, mivel Kolosvár városa, feles oláhsággal környeztetvén, azon város lakossai élet bátorságukra nézve nem lennének biztosított állásba.

Nagy méltóságú kormányzó úr! Városunk főleg a mezőség felől igen is nagy számu oláhsággal szomszédos, városunkba lévő csekely számú, alig 50—60 vitézből álló zsoldos katonaságnak is egy 3-ad része oláh ajkúakból áll, polgári őrségünk fegyvertelen, a midőn tehát dicső fejedelmünk, szeretett hazánk, alkotmányunk hű oltalmára készen álló kezeink közzé ismételt kérésünk után fegyverre és azokhoz szükséges lő anyagok kapására a leg biztosabban számitanánk, a helyett az előbb nevezett személynek e városrai szállításával a leg kétesebb jövendőnek téteténk ki.

Esedézünk annak okáért, méltóztasson nagy méltóságod a nevezets személytől városunkot leg sietőbben menté tenni, ezáltal városi polgárságunknak életbiztosítást nyújtani, a nevezett egyént Sepsiszentgyörgyre vagy Kézdivásárhelyre — akkár pedig Csíkszeredába és e szerént ollyan helyszégebe át szállítatni rendelni, hol egy felől a nép nem annyira vegyes oláh ajkúakkal, más felől az ön védelem is biztosabb állapotokon nyugszik, egyúttal pedig városi nemzeti polgári őrseregeket a már meg írt számú fegyverekkel és azokhoz szükséges lő anyagokkal haladéktalanul el láttatni rendelni, mind ezek iránt azonban városunkat egy futár által küldendő kegyes s eredmény dús válossza által meg nyugtatni kegyeskedni.

Végül Küküllő megyei vidrátszegi oláh papfi Orosz János királyi táblai írnok minémű nép bujtogató nyilatkozatot tett légyen, a tisztelettel A és B betűk alatti irományokat alá írt egyének előtt — nagy méltóságod a föl idézet irományok tartalmából át látni méltóztassék, miket azon alázatos tudósításunk mellett juttatunk föl: miként ugyancsak királyi táblai írnok Prekup Ábrahám nem félelemlet kijelenteni, hogy ha Mikás Ferencet veszély éri, azonnal az egész magyar nemzet meg bánja — mély tisztelettel lévénn².

[Pe margine:]

elküldetett pünkösdhó 9 — 1848.

U.i. Ezen hivatalos feljelentés és kérés tegnap Május 9én estvéli 9 órakor adatott által az itteni posta hivatalnak elküldés végett, mely kérés az írt órában el is indítatott Marosvásárhelyről, de a posta mester úrnak mai napon reggeli hét órakor tett nyilatkozata szerint a posta legény menve Radnót felé az úton és éppen Ugra nevű faluhelység között a táskát elhullatta, mely oknál fogva újból íratván a feljelentés, ezennel azon megjegyzéssel küldetik, hogy a tegnapi napon fel küldött levélből kihagyattak azon sorok, melyekben királyi táblai írnok Orosz Jánosnak bujtogató beszédeiről említés tétetett és amelyekre nézve két rendbeli bizonyítvány is vala a feljelentéshez csatolva. Ugyanaz írt feljelentésben be vala szöve királyi táblai írnok Prékup Ábrahámnak is holmi fenyégető beszéde is. Miket azon tekintetből láttam szükségesnek méj tisz-

telettel megemlíteni, hogyha metálán az e tárgyban felküldött, *legalább innen elindított* hivatalos feljelentés a felséges Királyi Fő Kormányszékhez feljutna, méltoztasson a két feljelentés közötti különbség okát tudni³.

Lázár János főbíró⁴

Către excelența sa groful Teleki József, guvernatorul Principatului Transilvaniei

Avocatul de origine română Francisc [Florian] Micaș, individ detinut pentru că a agitat poporul român, fiind adus astăzi după masă la ora nouă la reședința din orașul nostru a nobilului scaun Mureș sub escorta membrilor gărzii cetățenești din Cluj, a fost transportat pușin după aceea în cetate. Locuitorii orașului nostru, aflând despre mutarea aici a individului menționat, au fost cuprinși cu toții de cea mai mare spaimă și răzvrătire. Populația, care se află în pragul friciei și al spaimei, n-a pregetat a-și exprima în fața domnului jude primar, printr-o delegație, îngrijorarea pătrunsă de primejdia morții. Domnul jude primar împreună cu concetățeanul Túri József l-au vizitat pe comandantul cetății și au aflat că numitul Francisc [Florian] Micaș ar fi complotat, împreună cu alții, pentru a distrugă în întregime națiunea maghiară¹; că pentru acest delict civil ar fi fost trimis din Cluj pînă la noi dispozitii, invocîndu-se mai ales motivul că locuitorii de acolo n-ar mai fi în siguranță, întrucât acest oraș este înconjurat în cea mai mare parte de români.

Excelența voastră domnule guvernator! Orașul nostru are în preajma sa un mare număr de români, îndeosebi înspre Cîmpia [Transilvaniei]. În plus, o treime a armatei regulate pușin numeroasă din orașul nostru cu abia 50—60 de ostași e constituită din români, iar garda noastră cetățenească nu-i înarmată. Deși la repetatele noastre cereri am contat mult că vom primi arme și muniția necesară, fiind gata să apărăm cu credință atît pe gloriosul nostru principе, cît și patria iubită și constituția, în loc de aceasta vom fi expuși la un viitor nesigur odată cu aducerea în orașul nostru a persoanei sus-amintite. Iată de ce o implorăm pe excelența voastră: să binevoiți a scuti cît mai grabnic orașul nostru de prezența sus-numitei persoane și a asigura astfel viața concetățenilor noștri; să dispuneți de aceea că individul menționat să fie transportat, fie la Sfîntu Gheorghe, fie la Tîrgu Secuiesc sau chiar la Miercurea Ciuc; să fie deci dus într-o localitate, unde populația nu-i într-atât amestecată cu români și unde apărarea este mai bine organizată; totodată să dispuneți ca garda cetățenească a orașului să fie înzestrată fără amînare cu numărul de arme și cu muniția necesară solicitate; să binevoiți apoi a ne aviza printr-un curier despre răspunsul dv. binevoitor și pozitiv, care să ne linistească. În fine, să binevoiască excelența voastră a se convinge ce fel de instigator al poporului este cancelistul Ioan Oros, fiul preotului din Vidrasău, comitatul Tîrnava, care a făcut declarații în fața persoanelor ce au îscălit scriptele de sub anexa A și B. Din conținutul acestor acte, pe care le înaintăm ca pe o informație respectuoasă, reiese că tot un cancelist, Avram Precup, n-a ezitat a declara, că dacă-l lovește vreo primejdie pe Francisc [Florian] Micaș întreaga națiune maghiară o să regrete în curînd².

[Mențiune contemporană]

Acest raport oficial a fost predat, împreună cu cererea, ieri la orele 9 seara acestui post poștal pentru a fi expediat. A și fost trimis din Tîrgu Mureș, dar, aşa cum a declarat directorul poștei azi dimineața la orele 7, curierul a

pierdut geanta între Iernut și Ogra. Din această cauză raportul a fost redactat din nou și trimis încă o dată. Au fost omise însă rîndurile ce se refereau la declarația cancelistului Ioan Oros, despre care erau anexate raportului două mărturii. La fel a fost omisă și declarația cancelistului Avram Precup. Toate cele de mai sus am considerat necesar să vi le anunț pentru a vă putea da seama de deosebirile dintre cele două rapoarte, în cazul că vor ajunge la măritul Guberniu³.

Lázár János,
jude primar⁴

Concept. Arh. St. Tîrgu Mureș. Fond. Arh. oraș. Tîrgu Mureș. Acta pol., nr. 1 429/1848. Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 169/1848. Foto 2 883—2 886.

¹ Asemenea „pericolului” pe care l-ar fi prezentat românii transilvăneni pentru „națiunea” maghiară apare frecvent în proclamațiile și actele oficiale emise de cercurile guvernante nobiliare, fie că e vorba de cele din Transilvania, fie de cele din Ungaria. Prin vehicularea acestei opinii, autoritățile nobiliare urmăreau, evident, să-și apropie conaționalul, care nu făcuseră parte pînă în 1848 din rîndurile privilegiaților oprimatori, împotriva pericolului lichidării nobilității ca clasă exploatatoare și a sfârșimării proprietății ei de tip feudal prin lupta revoluționară a iobagilor, indiferent că erau români, maghiari, slovaci sau ruteni.

² Adresa trimisă guvernatorului Teleki de către judele primar din Tîrgu Mureș a fost formulată pe baza unui proces-verbal întocmit cu ocazia unei ședințe extraordinare a consiliului orașenesc din 9 mai, prilejuită de aducerea lui Florian Mîcas. Conținutul primei părți a procesului verbal este aproape identic cu cel al adresei. Partea a doua cuprinde în plus măsurile speciale votate de membrii consiliului, menite să întărească securitatea locuitorilor orașului. Ele sunt formulate astfel:

, „a) Se va dubla strajă de noapte a gărzii cetățenești și, în special, se vor plasa în fiecare capăt al orașului paznici de noapte, care după ora zece seara să nu permită intrarea în oraș a persoanelor suspecte;

b) Se interzice circulația fără felinar pe străzi după ora zece seara, cu precizarea că dacă cineva va umbla fără el va fi arestat;

c) Direcția poliției să ordone ca și indiviziile neînscrise în garda cetățenească să facă de pază noaptea, astfel, încît, la fiecare capăt de stradă să fie postați 3 cîte 3 paznici înainte de miezul nopții, iar după miezul nopții alți 3 și 3” (Original. Arh. St. Tîrgu Mureș. Arh. oraș. Tîrgu Mureș, Acta pol. nr. 1867/1848).

³ Raportul a fost semnat de judele primar, Lázár János, și de către notarul adjunct onorific, Ajtai Mihály, în numele consiliului orașului Tîrgu Mureș. Nu este exclus ca acestul să fi făcut parte din sacul poștal ajuns în mâinile unor tineri români de care amintește Moldovan în Memoriile sale. De circumstanțele trimiterii raportului și de suprimarea aliniatului vorbește judele primar, Lázár János, în postscriptumul din 10 mai 1848.

⁴ Cf. doc. 132 și 172.

240

Vîrșet, 9 mai 1848

Versetzen, Majus 9-én 1848.

Alispány Úr!

Kerületünkben mindenmellett, hogy az álhír terjesztésnek minden oldalról ki vagyon téve, az élet és vagyon bátorság, még hálá az égnek, nem zavarthatott meg. Varadián e napokban a helység bírája miatt egy kis egyenetlenség támadt ugyan, de komoly fellépésem azonnal megszüntette. Ezen község is várva várja a törvény hirdetést, hogy ez mind ekkoráig elmaradt, azért méltó

panaszra kell fakadnom, megyéink kiadó hivatala, de főleg postája ellen. Más-
utt, mind hallom, a törvények, sőt a statárium is ki vannak hirdetve, én pe-
dig még mai napig sem kaptam az utolsó közgyűlésnek határozatait. Az ilyen
csigavérű administratio mellett csak isteni tehetség felelhet meg hivatásának.
A húsnak ára holnaptól kezdve ismét 13 krajcarra szállíratott le, kezembe
nincs végzés, hogyan hirdessem anélkül. Más nehézségem az, hogy a meg-
boldogult úrbér megerősítette földesúri hatóság, néhol kény és kedv szerint
is kibecsült és elvett föld, irtvány és elhagyott, de az újabbi kedvezmények
következetében ismét elfoglalt telkek miatti panaszok elintézésére felállítandó
kerületi törvényszékeknek életbe léptetésével igen is fontolva haladunk. Az
erőszakos visszafoglalások e tekintetben napirenden vannak.

Az újvidéki alkotmány ellenes Congressusra hívó körlevél vidékünkben is
megfordult és *sikerrel*, ha a követküldést azonnal és személyesen el nem til-
tom.

A bánnak divide et vinces féle burocraticus reactio szülte proclamatióját
e vidéknek értelmes része rosszálja. Csernovitsét melj halgatással veszi, mert
kender nyára valót senki sem visel szívesen a Quos agora, conticuerunt omnes,
még a legszájasabb hősök is.

Főbírámtól semmi tudósításom, hallom, szabadságot kérni és ha azt nem
nyerdeni, beteges álapota miatt resignálni akar: nem veszem szívesen, mert az
ő kedvéért is adtam fel eddigi polgári állásomat; de történjen bármí, így
egyedül, mint most vagyok, tovább maradnom felette nehéz. Itt bíróra va-
gyon szükség, és pedig olyanra, ki folyvást dolgozni tud és akar. Azért azon
esetre, ha Malenica úr tiszteről lemond, igen csekély véleményem, de legin-
kább kérésem oda járul, hogy Br. Duka Miklós szolgabíró urat tulajdon kerü-
letébeni maradás mellett főbírói címmel felruházni, engemet pedig egy szorgal-
matos (s ha kell görög nem egyesült hitű) esküdtet mellém adva, verseci szol-
gabírónak hellyettesíténi méltóztatnának. A versseciek ez ellen szót sem emel-
nek, mert az elsőbbektől vett nyilatkozatok után itt létem alatt és legkivált
az képviselők választása alkalmával a néphez intézett őszinte szózatommal köz-
bizodalmat gerjesztettem. Én ugyan szívesen szolgálok, mert jól tudom, hogy
kivált e vihar telyes időkben szolgálatot tenni polgári szent kötelesség, de hogy
ezen terhes hivatalnak minden terheit viseljem, viseljem pedig 150 forintért,
azt úgy hiszem, senki sem fogja kívánni.

Alispány urat oly gyakran jóakaróniak tapasztalni szerencsém volt, és
így bízvást ajánlhatom pártfogásába őszintén leírt helyzetemet, megkülönböztetett tisztelettel maradván alispány őrnak tiszti alattvalója

Galgon Mihály

Éppen most veszem Kayser küldöttségi elnöktől azon tudósítást, hogy a
megyei végzést a törvényekkel együtt ma verte, holnap tehát indulunk Koré-
nyi őrnak társaságában a népnek hirdetni urunk királyunk szentesítette üdv-
tellyes igéit a szabadságnak.

Vîrșet, 9 mai 1848

Domnule vicecomite!

Cu toate că și cercul nostru este expus răspîndirii unor zvonuri false,
pînă în prezent — slavă Domnului — siguranța vieții și a averii n-a fost tul-
burată. Din cauza judeului primar la Vărădia s-a produs în aceste zile o mică

agitatie, dar o miscare serioasa nu. Agitatiea a fost potolita la interventia mea hotarita. Si aceasta comună asteaptă cu nerăbdare publicarea legilor. Faptul că aducerea lor la cunoștință n-a putut să aibă încă loc se datorește forului de editare a comitatului nostru și mai ales este vină poștei. După cum se aude, în alte părți, legile, ba și statariul, sunt publicate, pe cind eu nici pînă astăzi n-am primit hotărîrile ultimei adunări publice. În condițiile unei administrații tot atât de lente ca mecelul, numai un geniu poate să facă față sarcinilor. Costul cărnii a fost redus din nou la 13 creițari, dar n-am nici o hotărîre pe baza căreia să public prețul. O altă greutate constă în incertitudinea cu care progresează organizarea tribunalelor cercuale. După desființarea relațiilor urbariale ele au menirea să cerceteze: litigii referitoare la pămînturile răpite și luate cu sau fără aprobarea dregătoriei, diferențele pricinuite de pămînturile defrișate, neînțelegerile legate de sesiile părăsite și din nou ocupate în ultimul timp, după ivirea unor condiții mai favorabile, reocupările forțate de pămînturi alodiale care sunt la ordinea zilei.

Circulara care cheamă la congresul de la Novi-Sad a sosit și la noi. Ea ar fi devenit eficientă, dacă n-aș fi interzis personal trimiterea de delegați.

Partea mai înțeleaptă a populației din această regiune respinge proclamația banului, care este redactată în spirit reacționar și biocratic sub semnul divide et vinceas. Proclamația lui Csernovics, la rîndul ei, n-are ecou, deoarece nimeni nu dorește să poarte guler de cînepe. Chiar și cei mai mari agitatori susțin Quos egora, conticuerunt omnes.

Din partea judeului primar nu am nici o știre. Am auzit că intenționează să-și ceară concediu. Dacă nu-l va primi, vrea să se retragă din cauza bolii. Nu-i accept cu placere retragerea, deoarece mi-am abandonat funcția mea civilă de pînă acum în parte la îndemnurile lui. Dar, oricum, aşa singur cum sunt, îmi este foarte greu să mai rămîn. Aici avem nevoie de un jude primar care să știe și să vrea să lucreze neîntrerupt. În cazul în care domnul Malenicza va demisiona, propun — și aceasta este totodată o cerere — ca judele nobiliar, b[al]r[on] Duka Miklós să fie investit prim-jude nobiliar în propriul sau cerc, iar eu să fiu numit jude nobiliar în cercul Vîrșet. În acest ultim caz să-mi fie desemnat ca ajutor un jurat, de preferință de religie ortodoxă. Locuitorii Vîrșetului nu vor obiecta nimic. Potrivit declarațiilor făcute de ei, cu ocazia discursurilor rostite în timpul șederii mele pe aici, dar mai ales în vremea alegerilor, le-am cîștigat încrederea. Eu lucrez cu placere, deoarece îmi dau seama că mai ales în aceste timpuri furtunoase serviciul este o atribuție sacră. Totuși, cred că nimici nu-mi va pretinde să lucrez singur în aceste condiții grele numai pentru 150 de florini.

Întrucît am constatat pînă acum multă bunăvoiță din partea domnului vicecomite față de persoana mea, sper că domnia voastră mă veți sprijini și în actualele împrejurări.

Rămîn cu deosebită stimă față de domnul vicecomite.

Galgon Mihály.

[N. B.] Tocmai în acest moment mi-a parvenit știrea din partea lui Kayser, președintele delegației, că a primit rezoluțiile comitatense și legile. Mișine voi porni împreună cu domnul Korényi pentru a face cunoscute poporului libertățile și legile sănctionate de domnitorul și regele nostru.

Oradea, 9 mai 1848

Românilor!

Cînd a venit tempul carele toate națiunile le pune sub crise, se veda ce voește și ce poate tot însă și pentru sene, noi ramii oei teneri a[i] marelui arbore de români strigăm cătră voi toți, cari vă țineți de acesta, dați mana cu noi, să facem ce ne e detorenția pentru inflorirea și buna starea lui!

Sențul de națiunaletate așa e de potente, cît neci terorisunii tiranilor, neci politice drăcește țiasute a[le] despoșilor, nu-l poate invinge; de aci vedem, că națiunile deși în asuprîre — [î]și țien ex[is]tenta lor — ele ven de la D-zeu și așa ceva provedenția divină veghiază asupra lor, ca o dată ear să-și ajungă tempul lor, să înflorească. Așa se întîmplă cu noi. Ne-au ținut D-zieu pana acum, ca acum, ajungându-ne tempul, ear se lucrăm și să înflorim. Acum e tempul, în care toată lumea fierbe, ca să poată ești dein forma-și de mai-nainte, toți pășesc înainte cu pași gigantici, a cugeta că și aducerea aminte voesc a o surupa, numai să nu-și mai poate intipui amăreala trecutului. Si noi de căutăm trecutul, vedem durerile noastre naționale întinse preste el ca o negură; de căutăm presentul, vedem în jurul nostru minuni, înviață popoarele cele moarte, se deșteaptă mentea cea pînă acum degerată și prinșă! În împrejurări de aceste ce să facem noi români? Nu-am pausat destul, să mai rămînem? Nu! nu! de sunteți voi nepoți acelor mari părinți, de cari se miră universul, voi atunci înțelegeți cuvîntul timpului și știți că cel ce nu lucrează acum, nu e demn acum să vieze! Vedem noi, cum fierbe singele cel nobile în voi, vedem brațele voastre redicate spre a fărîma fierile oricărui tiran, vedem pieptul vostru însipit ori cărei greutăți spre a potea înainta acum. Sus dară! bată anima vostra pentru fericireve, mentea și toate cugetele voastre fie încrezute la națiunaletatea voastră, suspirul vostru nu cuprindă alt de cît ce e libertate; înțelegeți cuvîntul tempului, ca nu pre urmă să aducă asupra voastră judecata de „nepăsători“, că nu cuvene cu bărbătie, nu cu spiritul acestui seculu. De n-ați lucra acum, ați fi nemulțemitori cătră acela carele pînă acum numai pentru aceea v-au ținut, ca acum să lucrați.

Noi suntem în stat, nouă dar nu ne e a lucra de alt stat — mai ușor, și prentru noi mare alte detorență avem a facere, carea vom putea înainta în stat în acei cu cari suntem în el — Românilor! n-avem noi cugete de revoltare, neci de supraneitate, numai de esistenția — lucru nostru nevinovatul vede toată lumea, noi nu vom înțielege cuventul libertatei, ca unii serbi¹, noi ne ferim de planurile lor, pentru că neci în mente ne e să dăm mâna cu ei: că și legătura noastră, ce fu pînă acum pușină cu ei, fu numai dein asuprealtă, dein amăgire.

Pentru acea dară parenților și fraților noștri! sculați-vă dein intunericul de demult, și cu lumina înaintării aprensă pășind, să aretăm lumei, că și în noi este amoare cătră tot ce e frumos, bun și necesar. Se ne aretăm că și noi înțielegem pre alte popoare mari și libere. Să țipăm o clipă înapoi la Septicola și străbunii noștri, se ne capetăm înviere și bărbătie, văzînd firul curente de la ei la noi. Legundu-ne deolaltă — pre acea legătură va veni focul și desceptarea de aducere amente a lor la noi, pentru noi înșine, de vrem se fim demni nepoți.

acelor mari parenti! Se aretăm că ni-o mai remas de la ei moștenire, măritinimătate, adeca și lucrare.

Românilor! nu-s cuvinte deșierte aceste, că ven dein afundul animelor; cuprindetă-le dară; tot ce e nume român, și semte în sene vieția, acum se se împreune, cu voia, cu mintea, cu sufletul, că atunci vom fi stanul acel puternic, pre carele neci fulgerul poate crepa; mai făcut-am noi lucruri mari, nu cred să fie în toată lumea român aşa de pribegit, carele pre altariul națiunii sale, să nu poată aduoere incai un suroel! Într-un interes aşa mare vă provocăm pe voi la unire frățească, la mișcare și statorie. În aceste ne ajute D-zieul popoarelor.

Pretenderile noastre ar fi aceste:

1. ca limba și naționalitatea română se se asigureze: românamea să fia reprezentată prin individuri în toate locurile unde se poate;

2. ca unde e mai mare impoporațiunea română, se se aleagă deregulatori români după numerul românilor și așa și ablegați;

3. văzînd fructul institutului oradian, oftăm organizarea lui; se se radice mai multe institute române, în care se fia catedra pentru limba română cu spesele statului;

4. vom și oftăm eliberarea românilor de sub serbi, și ruși, sensu religioso și politico²; de-e-ne preuți și episcopi român; episcopii se se aleagă în congresul național; după ce:

5. oftăm congres naționale cumu-i mai iute, în care se ne întielegem; acest congres se se tinea totdeauna cînd va fi de lipsă spre ordenarea trebilor ori scolastice, ori bisericești române; după ce:

6. oftăm se aibă influenția naționalea română prin reprezentanți în numărul congres în trebile scolastice și religioase, precum au protestanții;

7. se se rădece în tot satul românesc școale românești, se se aleagă învățători de direcțiunea scolastică români, cari pricpe bene ambele limbe;

8. cărți foarte folositoare patriei și spre luminarea românilor, mai ales scolastice, se se tipăreasă cu spesele statului, fie ele ori originale românești, ori traduceri;

9. se provocăm noi înșine pre frații noștri români ardeleni la unire cu Ungaria³.

Dat în Oradia Mare 9-le mai 1848.

Publicat în „Organu naționale”, nr. 3 din 26 mai 1848, p. 12.

¹ Serbi = sîrbi.

² Autorii manifestului se referă la eliberarea românilor ortodocși din Banat și comitatele vestice de sub ierarhia religioasă sîrbească (aflată sub influența celei rușești), care în condițiile anului revoluționar 1848 tindea să se transforme într-o supremărie politică. V. doc. 179, n. 1, vol. II.

³ Pentru români din Banat și comitatele vestice nu s-a pus în 1848 problema uniunii, deoarece ei fusese anexați Ungariei de către Habsburgi în veacul al XVIII-lea, fără a fi consultați. Ocupindu-se de apelul lor la unione adresat transilvănenilor, Cipariu îl comentează în sensul că ea ar fi permis solidarizarea celor 1 300 000 de români din comitatele Maramureș, Satu Mare, Bihor, Arad și din cele bănațene cu cei 1 700 000 de români din Transilvania și astfel, cu forțe unite, 3 000 000 și-ar fi putut apăra mai eficient interesele naționale. Concepția nu era realistă, ea nefiind proprie majorității românilor din Bihor.

Sibiu, 9 mai 1848

Nagyszeben Majus 9én 1848

Kedves Báró Ur!

Épp most érkezett brassói hír szerént az ottani székely katonaság a Bianchi-val valóságos csatára kelt, — a városon kívül a mezőn mint két ellenséges tábor ütköztek meg tiszteik vezérleteik alatt, a brassóiak a kapukat bezárták s egyiket sem akarják bebocsátani, a conductor szerint mind két részről számosan haltak el, s mikor a gyors szekér elindult, még folyt a lődözés. Miként mondja: nem politicai okokból vesztek össze, most a hírek igaz minden felé nagyítva terjednek, de bármí legyen is benne, borzasztó, annyira fel vagyok lázadva, hogy többet nem írhatok.

Tompa

Sibiu, 9 mai 1848

Stimate domnule baron!

Potrivit unei știri sosite chiar acum, între soldații secui și trupele Bianchi din Brașov s-ar fi produs o adevărată ciocnire, în afara orașului, pe câmp, sub comanda ofițerilor lor. Brașovenii ar fi închis porțile și n-ar mai vrea să permită reîntrarea trupelor. Conducătorul diligenței susține că ar fi murit mai multe persoane de ambele părți. Când diligența a părniț, schimburile de focuri n-ar fi încetat. Același conducător afirmă că ciocnirea n-ar fi avut o bază politică. Oricum, ceea ce s-a întâmplat este înfricoșător. Sunt așa de mîhnit încât nu pot să scriu mai mult.

Tompa

*Original. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. Arh. fam. Apor, N. fasc. XXI, nr. 4.
Foto 10 221—10 222.*

Șimleu Silvaniei, 9 mai 1848

[Szilágysomlyó, 1848 május 9]

Kemény Zsigmondnak áldást! Az innepélyes visszacsatlást itt tegnap megtevém. Szabadban kellett a gyűlést tartani, de a nagy sokaság mellett is rend és csend uralkodott, pedig a legelénkebb részvét és lelkesselés mutatkozott mindenfelé¹. Többen hittek s tartottak attól, hogy fognak kedvezélen s talán erős jelei mutatkozni a létező izgatottságna. Izgatottság itt — mint mondják — nem tudhatni melly részről van nagyobb, a parasztságéről-e vagy az apró nemességről. Amazok részint amaz országszerte elharapozott ostoba hiedelemmel vannak, hogy a nemesség a király ellen tör, hogy az eddigi királyt avagy császárt letették s más magyar királyt választottak satorbbi. Az ezeket s e féléket hívők mindenfelé mutatkoznak; hogy nekik az új magyar király nem, hanem csak a régi kell, a császár, hogy ők a nemességgel nem tartanak, kik tölök a szabadságot, mellyet a császár nekik már 12 év előtt megadott,

mindig megtagadták, császári szabadság levelet mindig dugatták; s most is csak úgy s osak azért hirdeti nekik a szabadságot, hogy őket a császár elleni fegyverfogásra s felkelésre reávegyék. Más gonosz körülmény az, hogy helyenként egy kis komunistikus hajlam mutatkozik s köz osztályra számítanak. Ezen kívül igen sok helyt, melyek határ osztály által vagy más-ként bár mikor is parasztok kezéből földesurakéba mentek, vissza akarják venni. A nemesség részéről is nem kevés ingerülneg nyilvánult, részint az épen említett követelésekért s nagyára pedig adófizetési, útcsinálási satöbbi ellenszenveik következetében.

Mind ezen nyugtalansági s békétlenségi anyagok mellett azonba mind két fél elég jól engedte magát egy felől bizalmat és szíves, más felől erélyes szavak által kapacitáltatni.

A rend és csend fentartását illerőleg igen nagy tényező itt — mindenütt a király személyesse szerep varázs erejű hatású — a király személyese, király vagy császár képe (kipu imperatului), ezt lehetőséggel fel is használom a csend, béke fen tartására. De mindég ki kell fejeznem, hogy én kegyelmes urunk Sile Ferdinand ő császári királyi felsége nevében vagy képében szólok.

Kérlek közöld e levelemet Dénessel². Nagyon megköszönöm, ha frsz nem kember a dolgok állásáról, mégpedig mentől többet.

Köszönts d Eötvöst s a többi ministereket, barátinkat. Nőm üdvözöl, élj boldogul.

Lui Kemény Zsigmond binecuvântare!

Anexarea solemnă a avut loc aici ieri. Adunarea a trebuit să o ținem sub cerul liber. Cu toate că asistența a fost mare, iar mulțimea s-a manifestat cu deosebită însuflețire¹, a domnit peste tot ordinea și liniștea. Au fost unii care să au temut de intense manifestații în condițiile agitației existente. Referitor la agitație, nu se poate preciza dacă țărăniminea sau mica nobilime este cuprinsă mai tare de ea. Țărăniminea crede în nerozia că nobilimea ar fi împotriva regelui, că monarhul de pînă acum, adică împăratul, ar fi fost înlăturat și instalat un rege maghiar. De altfel există peste tot în țară dintre cei ce cred în asemenea lucruri. Aceștia susțin: că nu le trebuie regele maghiar cel nou, ci cel vechi, împăratul; că ei nu țin cu nobilimea care ar fi ascuns scrisoarea de libertate ce le-a fost acordată de către împărat acum 12 ani; că [nobilii] vorbesc acum despre libertate pentru a-i antrena la răscoală armată împotriva împăratului. Un alt factor periculos al împrejurărilor actuale constă în aceea că pe alocuri se manifestă o înclinare spre comunism, pretenzându-se [o împărțire] egală a pămînturilor. Totodată, în mai multe locuri, țărani doresc să reia din mîinile nobililor acele pămînturi care au fost cîndva ale lor, indiferent dacă ele au ajuns sub stăpînire nemesească prin împărțirea hotarului sau pe alte căi. Neliniște, și încă nu puțină, s-a manifestat și în rîndurile nobilimii, pe de o parte din motivele arătate mai sus, iar pe de altă parte fiindcă se împotrivește plătirii de dări și participării la lucrările publice, cum ar fi construirea de șosele. În neliniștea ce le-a cuprins, ambele părți ascultă cu placere vorbele confidențiale și amicale, dar dau totuși credit cuvintelor hotărîte.

În privința menținerii păcii și a liniștii, un rol eficient poate juca reprezentantul regelui sau al împăratului. Tocmai acest lucru îl și folosesc în măsura posibilităților. Totdeauna trebuie să precizez că vorbesc în numele domitorului nostru milostiv, Ferdinand al V-lea.

Te rog să arăți scrisoarea mea și lui Dénes². Am să fiu foarte mulțumit dacă mă vei informa în scris cît mai amănunțit despre starea lucrurilor.

Salutări lui Eötvös și celorlalți miniștri prieteni. Soția mea te salută. Să fii fericit.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós. Publicat în *Irodalomtörténeti Közlemények*, 1901, f. 480—481.

¹ E vorba în primul rînd de însuflarea manifestată de reprezentanții stărilor privilegiate, care au votat anexarea Partiumului la Ungaria. Români, nefăcind parte din stăurile privilegiate, intrucît fuseseră excludi de la drepturi politice încă din 1437, n-au avut posibilitatea să-și exprime voința cu prilejul votării anexării; de altfel însuși baronul Wesselényi recunoaște că iobagii români manifestau o atitudine antinobiliara și antiumionistă.

² Baronul Kemény Dénes.

244

Jibou, 9 mai 1848

[Zsibó, 1848. május 9]

Idős Bethlen Jánosnak. Természetes, hogy a széki követséget fogadom el. Erdély múltja bűneiért keserűn lakolandó. Semmi sem szükségesebb, hogy minden, kiről az oláhokkali egyetértést feltenni nem lehet: fel fegyverkezze magát nemes, polgár, tanuló ifjúság, magyar paraszt úgy, ahogy lehet, láncsát legkönyebb nagy számban elő állítani; a mellé jó fokos vagy hosszú nyelű balta. Ki szegzett kasza is jó fegyver. Az oláhoknak sem lenne ha felkelnének, vas villán, kapán, csépen kívül egyéb fegyverek. Lő fegyver, puska és pisztolj pedig minden esetre hasonlithatlanul több leend köztünk, mind köztök.

Szörnyű dolog, hogy nincs eréyles egyén Erdély kormányán. Miket Puchnerről hallok, menetheulen polgári bűn. Most egy eréyles, de emellett elhatározottan szilárdul fellépő királyi biztos s király s császár nevébeni cél s népszerű proclamatiók sokat, minden tehetnének. Irjatok fel sietve, ha nem sokan is, de olyak, kiknek nevök ismeretes a magyar ministeriumnak. Fessétek le az Erdély jelen állását s körülményeit: szólcásatok fel, hogy a magyar királynál vesse magát közbe, lépjön fel Erdélynek magyar korona számára meg-tartása s annak vég pusztulástól megmentése érdekében. Az ország gyűlés igaz már közzel van, de addig is kiüthet a vész; ország gyűlés megnyitása után is. Ha vagy elég katonai erő nem leend Kolozsvárt s környékében, vagy pedig az említettem szellemi erő nem fog jó móddal felhasználtatni: úgy maga az ország gyűlés sem lesz egy *bertalanéjj* vagy *Siciliiai Vespertől bátorságba*¹.

22én kell Kóvárba gyűlést tartanom, de ha lehet, még oian fogok besietni, csak szerezetek szállást. Kérlek, írj nekem megint mentől előbb. Aldjon az ég.

[Jibou, 9 mai 1848]

Lui Bethlen János senior

Este firesc să accept candidatura de deputat la Sic. Vom suferi amar pentru păcatele Transilvaniei din trecut. Nu poate fi bănuit fiecare om de pactare cu români. Să se înarmeze toți cum vor putea, fie că e nobil, burghez,

tineret studios ori țaran maghiar. Sulțele se pot confeționa mai ușor în mai mare număr; de asemenea maciuci și topoare cu coadă lungă; și coasa cu piroane este la fel o armă bună. În cazul că s-ar răscula, nici români nu ar putea face rost de alte arme decât de furci de fier, sape și îmblăcii. La noi se vor găsi desigur mult mai multe arme de foc, puști și pistoale decât la ei.

Este regretabil să nu există în fruntea Transilvaniei un om energetic. Știrile, care îmi parvin despre Puchner, sunt păcate burgheze de neierat. Acum un comisar regal înțelept și în același timp hotărît și cu înfațire energică, precum și proclamații în numele regelui-împărat, care să preciseze scopul și dezideratele populare, ar face mai mult decât orice. Întocmai adrese către guvernul maghiar, semnate de căt mai mulți cu nume bine cunoscute; descrieți starea actuală și imprejurările în care se găsește în prezent Transilvania; somăți-l să intervină pe lîngă regele ungur pentru a lua atitudine în vederea păstrării Transilvaniei în favoarea coroanei maghiare și pentru salvarea ei de la un dezastru total. Întrunirea dietei e apropiată, desigur, dar și pînă atunci s-ar putea declanșa catastrofa. Același lucru s-ar putea întîmpla și după deschiderea parlamentului, dacă la Cluj și imprejurimi nu vor fi concentrate destule forțe armate ori dacă, spre exemplu, forță spirituală de care s-a pomenit nu va fi întrebuințată după cuviință. Însăși dieta ar putea fi confruntată cu o eventuală noapte a Sf. Bartolomeu sau cu vecerniile siciliene¹.

În ziua de 22 trebuie să particip la o adunare în Chioar. Dacă va fi posibil voi pleca de acolo direct [la Cluj], dar îngrijîți-vă de cazare. Te rog să-mi scrii căt mai curind. Cerul să te ocrotească.

Concept Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi.
Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 75.

¹ Documentul poate fi considerat o moștră a felului cum concepea liderul nobilimii liberale maghiare din Transilvania să promoveze egalitatea și înfrățirea dintre români și unguri. În același timp este și o dovadă că teama de distrugere a nobilimii ca clasă și de pierdere moșilor, constituite în evul mediu, îl impinge pe baronul Wesselényi Miklós la soluții tipic aristocratice, specifice mai curind concepției feudale decât celei democratice burgheze.

245

Semlac, 9 mai 1848

Tekintetes Uradalmi Ugynök Ur!

Bátor vagyok hivatalosan jelenteni, mi szerént a szemlaki háborgó község mind az epreskertnek egy részét, mind pedig a Maros melletti legelőt önkénye szerént használatba vette és azt legelte is folyvást. De sőt az úgy nevezett Prunda erdő-részét s félszigetet is elfoglalta, abba csőszt állított és abból 3 szelekér vesszőt vágtaván s hozatván, azt a városháza előtt nyilvánosan el árverelte, abban minden a vadászat köréhez tartozó késziségeket szélyel hánnyt legyen, mindenjárt az első kiküldöttség eltávozta után¹.

Melly hivatalos jelentésem után magamat úri szívességébe ajánlván tisztelettel maradok T. Ugynök Urnak

Szemlakon, Május 9-én 1848.

alázatos szolgája
Kovács István, tisztitartó

Onorate domnule intendent domenial!

Îmi permit să vă raporteze oficial că sătenii din comuna răzvrătită Semlac au luat în folosință după bunul plac o parte din grădina de căpșuni și pășunea de lîngă Mureș, pe care-și trimit continuu [vitele] la păsunat; au ocupat de asemenea și peninsula împădurită, așa-numitul Prund, unde au pus un paznic și din care au adus 3 căruțe de muiele tăiate; pe acestea le-au licitat public în fața primăriei; în plus, imediat după ce a plecat prima comisie [de anchetă], au distrus toate locurile amenajate pentru vînătoare¹.

La sfîrșitul acestui raport oficial mă recomand atenției dv. și rămîn cu respect sluga supusă a onoratului domn intendent.

Semlac, 9 mai 1848

Kovács István, administrator

Original. Arh. St. Arad. Fond. comitat Arad. Arhiva vicecomitelui, nr. 359/1848.

¹ V. doc. 138 și 264.

246

Cluj, 10 mai 1848

a) An Seine Excellenz den Herrn Commandirenden Generalen

b) An Seine Hochwohlgeborenen Herrn General Major Adam von Gallbrunn

a, b) Der in der Eigenschaft eines Gouvernial Comissärs nach Drág und in die dasige Umgegend, zur Herstellung der durch die dortigen aufrührerischen Unterthanen gestörten Ordnung ausgesendete Provinzial Commissär Joseph von Szabó, hat mit vermög seines unterm 8-ten l. M. erstatteten a) und gegen gefällige Rücksendung hier urschriftlich beigegebenen

a, b) Berichtetes unter anderen angezeigt, daß es ihm zwar mit Hilfe des zu seiner Assistenz ihm beigegebenen Militärs gelungen sei, am 4-ten l.M. in Drag acht der größten Rädelshörer gefänglich einzuziehen und in den Comittats Arest nach Bonczhida zur Einleitung des Criminal Verfahrens gegen selbe abzuliefern, weil jedoch in Folge eines unterm 28-ten v.M. Z. 329 von

a) Euerer Excellenz

b) dem hierländigen Herrn Commandirenden Generalen

a, b) erflossenen Präsidial Befehls der betreffende Militär Commandant die Assistenz gegen diejenigen, welche die Urbarial Leistungen verweigern, nicht mehr beistellen wolle, so wäre es ihm unter solchen Umständen kaum anders möglich seine Sendung zu erfüllen, als wenn zu seiner Verfügung eine so große Anzahl Soldaten gestellt werden würde, um bei einen jeden Wirthen 4 bis 5 Mann einquartiren zu können, wodurch denn die Widerspenstigen am Ende durch die Noth gezwungen sich von freien Stücken ergeben würden.

Wohl bin ich selbst der Ansicht, daß die Militär Gewalt gegen diejenigen, welche blos die Frohndienste nicht leisten, nicht einschreiten solle, allein in solchen Fällen, wo ganze Ortschaften mittels förmlicher Verschwörung nicht nur den Gehorsam aufkündigen, sondern auch andere ähnliche Unterthanen mit Drohungen und Einhebung von Geldstrafen an der Erfüllung ihrer

Pflichten gewaltsam verhindern, jeder Ermahnung halsstarrig Hohn sprechen, und nicht einmal das gestatten wollen, daß der Grundherr seine Felder gegen baare Bezahlung bebauen dürfe, — glaube ich, daß die Anwendung von Zwangs Maßregeln um so unerlässlicher, sei, als leicht voraus zu sehen ist, daß bei fortwährender Nachgiebigkeit von Seite der hiezu berufenen Behörden der hiedurch gegen den Adel sich offen darlegende Haß eine Nahrung erhält, und dadurch selbst die Sicherheit der Person und Habe mittelbar gefährdet werde.

a) Ich gebe mir daher die Ehre, Euer Excellenz dienstfreundlichst zu ersuchen,

b) Ich habe mich daher veranlaßt gefunden, unterm heutigen dem hier-ländigen Herrn Commandirenden Generalen zu ersuchen,

a, b) die berührte Verfügung dahin modifiziren zu wollen: daß auf das vorläufige Verlangen der ausgesendeten Gubernial Commissäre den betref-fenden Commandanten zur Einfangung, Abführung der mehr betheiligten, und Abstrafung der mindern Schuldigen, der offenbaren Aufwiegler unbedingt Assistenz gegeben werde, und in der Hoffnung, daß

a) Euer Excellenz

b) der belobte Herr Commandirende General

a, b) diesem Ansinnen willfahren werden,

a) habe ich unterm heutigen zur Gewinnung der Zeit auch den Herrn General Major von Gallbrunn unmittelbar aufgefordert, in diesem Sinne sowohl den Commandanten, der nach Drag entsendeten, als auch jener nach Berind grade Heute beorderten Mannschaft, anweisen zu wollen,

b) kann ich nicht umhin, zur Gewinnung der Zeit auch Euer Hoch-wohlgeboren anzugehen, die Commandanten sowohl der nach Drag als auch jener nach Berind mit dem Gubernial Commissär Gr. Alexander Karacsay eben Heute entsendeten Truppen in diesem Sinne anweisen zu wollen.

Kormányi biztos Szabó Józef úrnak

Címzett uraságodnak e folyó hó 8dikáról hozzáám intézett tudósítására¹ vonatkozólag, mely szerént jelenti, hogy a drágiak még mind vonakodnak magokat főként azért meg-adni: mivel az illető katonai parancsnokok elől járás-goktól vett rendelet következetében, az úrbéri szolgálat meg-tagadók ellen segélyt adni vonakodnak — ezennel vissza írni kívántam: miszerint máj napon és jelen szám alatt a hazai fő hadi kormányzó ő nagyméltóságát megtaláltam légyen: miszerént a maga e részben ki-adott rendeletét oda módosítani ne terhessék, hogy a katonai parancsnokok a kormányi biztosok felszólítására a coripheusok el-fogására, a bűnösebbeknek börtönbe kísérésére, a kevésbé bűnösök helybeni megfenyítésére² katona segélyt minden kifogás nélkül szolgáltassanak ki, és azon remény alatt, hogy a tiszta fő hadvezér úr ezen kívánságomra réa álland, tábornok Gallbrunn urat is máj napon fel-szólítatom: miszerint addig is, míg ez iránt bővebb utasítást közvetlen elől járás-tól venne, mind a drági, mind pedig a Berendre ki-küldött katonaság elől járót e szerint utasítani szíveskedgyék.

A drági oláh pap ide megérkezvén, őrizet alatt tartatik, és mihelyt az uraságod által bé-küldött levelei át nézettnek, a nyomozás ellene is meg fog kezdetni, a vajdaházi papnak levelei is éppen most visgálat alatt vagynak, az iránt utasításomat később adandom³.

Kolosvárt, Majus 10. 1848.

Domnului comisar gubernial Szabó József

Vă informez în legătură cu raportul domniei voastre din 8 I.c.¹ în care faceți cunoscut faptul că locuitorii din Dragu mai șovăie în ceea ce privește supunerea lor, precum și în legătură cu ezitarea comandanților militari de a da o mîndă de ajutor, conform îndrumărilor sosite de la forurile lor superioare, împotriva celor care refuză slujbele iobăgești. Sub numărul prezent ne-am adresat astăzi domniei sale comandanțului suprem al armatei pentru a modifica dispoziția dată de el, în aşa fel, încât, la cererea comisarilor guberniali, comandanții militari să contribuie fără ezitare cu forța armată la arestarea capilor răzvrătirilor și la pedepsirea pe loc a vinovaților de rînd². Nutresc speranțe că supremul comandant va modifica dispoziția lui anterioară în sensul propus. Am intervenit și la domnul general Gallbrunn să ordone în sensul amintit comandanților forțelor militare din Dragu și Berindu, chiar înainte de primirea unei dispoziții din partea superiorului lui nemijlocit.

Preotul român din Dragu a sosit aici și este ținut sub pază. După ce se vor studia scrisorile sale trimise aici de domnia voastră, vom începe și împotriva lui cercetările. Dealifel, chiar acum se parcurg cu atenție scrisorile preotului din Voivoden. În legătură cu el vă voi da dispoziții mai tîrziu³.

Cluj, 10 mai 1848

Concepr. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 140/1848. Foto 496—500.

¹ V. doc. 210.

² Cuvinte intercalate de guvernatorul Teleki.

³ Cf. doc. 10, 11 și 23.

247

Cluj, 10 mai 1848

Nemes Alsó Fehér Megye Fő Ispánjának

Hazai főhadí kormányzó báró Puchner cõ nagy méltósága azon óhajtását nyilvánítván, miként az e folyó hó 15dikén Balásfalván tartandó oláh nép gyűlés alkalmával könnyen történherő csend és rend zavarás meg-akadályosztatása végett a polgári hatóságnak segélyére oda ki-szállandó katonaság tettleges fellépése csak akkor alkalmaztassék, midõn minden el-próbálandó szelídebb módok és intések sikeresetlenekké válnának, mely ötletből méltóságodnak az e tárgyban ki-bocsátott kormányi utasítvány nyomán részemről is ajánlani kívántam, miszerént azon esetre, hogy ha a gyűlés helyén kívül számosabb több nép tolongana öszve, és ennek izgatására szónokok állandának fel, ezeket¹ mindenek előtt komolyan intse meg; hogy magokat az illő mérséklés korlátai közt tartva, és a nép érdekébõl ki-folyó kíváncsokat csedesen előadva, minden leg-kissember igzatást mellőzni leg-szorossabb kötelességöknek esmérjék, mivel ellenkezõ esetben kíntelen lészen a meg-zavart rend helyre áltítása végett keményebb eszközökhöz is nyúlni, és osak abban az esetben, ha ilyen előre bocsástandó intése dacára is a bujtagatók a nép lázításától nem szűnnének meg, és észre venné, hogy ezeknek beszédei az egybegyûlt sokaság között ingerülséget idézne elő, akkor a katonaság tettleges fellépéseknek használatával a nép csoportot oszlattassa el, az izgatókat el-fogatván².

Kolosvárt, Majus 10dikén 1848.

Comitetul suprem al comitatului Alba de Jos

Comandantul militar din Transilvania, baronul Puchner, și-a expus opiniile în legătură cu adunarea din 15 I.c. de la Blaj. Cu ocazia adunării populare românești s-ar putea cu ușurință să aibă loc tulburarea liniștii și a ordinii. Forțele militare vor interveni însă în ajutorul dregătorilor civili numai după ce vor epuiza toate mijloacele pașnice la care vor recurge. Din partea mea doresc și eu să vă atrag atenția asupra dispoziției guberniale, potrivit căreia în caz că se va întruni o populație mai numeroasă în afara locului adunării admise oficial și se vor ivi oratori care să o agite, să recurgeți înainte de toate la mustrarea lor severă¹. Dacă se va menține în limitele moderării, să se admită ca poporul să-și anunțe în liniște doleanțele pentru a se evita orice agitație. Să atrageți atenția că în caz contrar se va impune să se recurgă la metode mai drastice. Numai în eventualitatea că după o astfel de somărie se va continua agitația, și veți constata că ea sporește în intensitate, să recurgeți la împărtăierea poporului prin forță armată și la arestarea agitatorilor².

Cluj, 10 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 119/1848. Foto 453—454.

¹ Cuvinte intercalate de guvernatorul Teleki.

² Cf. doc. 116, 119, 148 și 202.

248

Cluj, 10 mai 1848

Gróf idős Karacsai Sándor Doboka megyei kormányi biztosnak

Rediger Sigmund kettősmezei birtokos könyörgő levelét, mellynél fogva a nevezett helységben úri szolgálatot makacsul megtagadott úrbéréseit törvényes rendre és engedelmességre kéri szorítattni, eredetileg záratékával együtt visszavárás mellett mérítőságodnak mint az illy színű rendetlenségek megzabolázására megyeileg megbízottnak, olly felszólítással kívántam áltenni: miszerint közelebbi megbízatásában eljárva figyelmét a nevezett helység úrbéréseire is kiterjeszteni s köztök a törvényes rendet helyre hozni ne terheltessék.

Majus 10kén 1848.

Către comisarul gubernial din comitatul Crasna, Karacsay Sándor sen[ior]

Vă trimit alăturat cererea proprietarului de moșie Rediger Zsigmond din Chechiș, prin care solicită readucerea la ascultare și la respectarea ordinii legale a urbariaștilor, care au refuzat categoric prestarea slujbelor iobăgești. În calitatea pe care o aveți ca înșărcinat cu liniștirea tulburărilor, vă atrag atenția să luăți în considerare, între altele, și problema iobagilor din localitatea menționată pentru a restabili acolo ordinea legală.

La 10 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 125/1848. Foto 459.

Viena, 10 mai 1848

An den Gouverneur G. Teleki

Seine Majestät haben mit allerhöchsten Entschließung vom 9t d.M. die Berichte Euerer Excellenz vom 8ten und 13ten April 1848 Präs. Zahlen 728 u. 802 bezüglich des im Drucke erschienenen Aufrufes an die wallachische Nation in Siebenbürgen und den Bewegungen der Bevölkerung dieses Stammes im Unter Albenser Comitate zur Wissenschaft zu nehmen geruht.

Indem ich Euer Excellenz hierüber in Kentniß zu setzen die Ehre habe, folgen die Beilagen mit Ausnahme des oben erwähnten gedruckten Aufrufes mit Dank zurück.

Wien, 10. Mai 848.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. Erdélyi Kancellária Levéltára. Erdélyi Kancellária Regisztratúrája. Acta praesidialis, nr. 176/1848. Foto 12 722—12 723.

Blaj, 10 mai 1848

Nagy Méltóságú Királyi Kormányzó Ur, Kegyelmes Uram!

Ma egy igen hiteles tudósítást vévén arról, mi szerént a bujtagató iffiak innet Szebenbe menvén oda való lelkészemmel Mánn Miklós, Barnuțiu Simeon, Boér Demeter, Bárb Miklós, Papp Sándor többször egybe esküdvén magokba el határozták, hogy ha én általok elő terjesztendő pontokat el nem fogadom, vagy ellene szegülek, éngem el tegyenek *sel doboare*, melly szó betű szerént annyit tesz, le döltsenek.

Minyájan hüttel arra kötelezték magokat, hogy ha az uniónak négy pontjairól le nem mondok, a püspöki székről le döltsenek.

Azt hirdették, hogy minyajon Balásfalvára fegyveresen jelenyenek meg, s éppen Mánn Miklós szebeni papom Gura Riului béli nem egyesült papp Popa Arténiának azt mondotta, hogy fegyverkezve jelenyenek meg Balásfalván.

Papp Sándor a szecsei útban öszve gyűlt s Saguna püspök érkezését bé váró nép tömegnek hogy családostul, gyermekestől jelenyenek 15re Balásfalvára, a holott erővel mutassák meg, hogy a román minden meg győzhet; ezeket mondotta director Fulye, Moga teológus, Popovits másak jelen létébe.

A mit itt jelenteni szükségesnek tartván leg mélyebb tisztelettel öröklik nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Balásfalván, Pünkösd hava 10én 1848

Lemény János, fogarasi püspök¹

Ilustre domnule guvernator regesc! Excelența voastră!

Astăzi am primit o informație dintr-o sursă demnă de crezare, conform căreia tinerii agitatori Nicolae Man, Simion Bărnuțiu, Demetriu Boer, Nicolae Barb și Alexandru Pop, mergând la Sibiu, s-au întîlnit în repetate rânduri

în secret la preotul meu de acolo Nicolae Man. Ei între ei au luat sub jurămînt hotărîrea să mă dea la o parte, să mă destituie — înțelegînd literalmente, prin acest cuvînt să mă doboare — în caz că nu le voi accepta punctele pe care le vor formula; s-au angajat de asemenea cu toții, tot prin prestare da jurămînt, să mă scoată din scaunul episcopal dacă nu voi renunța la cele patru puncte ale uniunii; ei răspindesc îndemnul ca la Blaj toată lumea să vină înarmată; însuși preotul meu Nicolae Manu din Sibiu i-a spus celui ortodox din Gura Rîului, Artenie Popa, să se prezinte [cu oameni] înarmați la Blaj.

Alexandru Pop a îndemnat mulțimea adunată în drumul Săcelului, care aștepta trecerea episcopului Șaguna, ca în ziua de 15 mai să se prezinte la Blaj împreună cu copiii și cu toată familia, pentru a demonstra acolo întreaga forță a românilor, capabilă să învingă orice [piedică]. Toate acestea le-a spus în auzul directorului Fulea, a teologului Moga, a lui Popovici și a altora.

Am considerat necesar să vi le comunic toate acestea cu cel mai adînc respect. Rămîn servul supus al excelenței voastre,

Blaj, 10 mai 1848

Ioan Lemeni, episcop de Făgăraș¹

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1154/1848. Foto 2 854—2 855.
Publicat de Deák Imre, 1848, p. 78—79. Apărut și în George Bariț și contemporanii săi, vol. III, p. 145—146.

¹ Asemenea doc. 229, și conținutul acestui raport relevă că episcopul Ioan Lemeni și-a continuat activitatea din anii premergători revoluției, ca instrument servil al autorităților guberniale nobiliare. Într-adevăr, și în acest raport nu se sfiește să îndeplinească rolul de denunțător și de denigrator al revoluționarilor români, care luptau pentru emanciparea poporului de sub exploatarea feudală și oprimarea națională.

251

Cluj, 10 mai 1848

Felséges Királyi Fő Kormány!

A felséges Királyi Fő Kormánynak folyó év május hava 5-ről 5 905. számmal jegyelt rendelete¹ következetében a Bércse helységebeli s a köznépet lázasztani és vétkes engedetlenségre félel vezetni merészelt görög egyesült hitű lelkész Demeter Stefan, a hé fogatott ügyvéd Mikás Ferenc ellen ki rendeltetett ki nyomozó bizottmány eleiben állítottatván és ki kérdezettetvén, az említett bizottmány az iránti tudósítását és nevezett bercsei görög egyesült hitű lelkész Demeter Stefan szelíd vallomását, és szolgabírói tudósítást is, oly alázatos jelentésünk mellett bártorkodunk fel küldeni, mi szerint a sokszor nevezett lelkész, kinek vétkes bujtogatása és a köz népet lázastól való félel vezető merénye több helységek köz lakossaira is káros békelyással áthatott, ezen bizottmány a felséges Királyi Fő Kormánynak további bölcs rendeléséig a nemes megye házánál tantózratni szükségesnek tanálta. Mely alázatos jelentésünk mellett mély tiszteettel maradtunk a felséges Királyi Fő Kormánynak alázatos szolgái!

Nemes Kolos megye csendőri bizottmányából
Kolosvárt, május 10n 1848

Matskási Pál, főispán
Kabos Miklós, aljegyző

Mărite Guberniu!

Conform ordinului măritului Guberniu nr. 5 905 din 5 mai l.c.¹ a fost interogat preotul greco-catolic Ștefan Dumitru din comuna Bercea, care a îndrăznit să agite populația, ceea ce a dus la răzvrătire. Interrogarea s-a efectuat de către comisia alcăuită pentru cercetarea cazului avocatului arestat Francisc [Florian] Micaș. Vă trimitem alăturat raportul acestui comitet, declarația data de bunăvoie de preotul greco-catolic Ștefan Dumitru din Bercea, precum și sesizarea judeului nobiliar. Mentionăm că preotul pomenit a agitat de mai multe ori și a contribuit la inducerea în eroare a poporului în cîteva localități. De aceea comisia a și considerat necesar să-l dețină la sediul comitatului pînă ce măritul Guberniu va da o dispoziție corespunzătoare.

Rămînem cu adînc respect servii umili ai măritului Guberniu.

Din partea comitetului pentru menținerea liniștii și ordinii.

Cluj, 10 mai 1848

Matskási Pál, comite suprem
Kabos Miklós, vicenotar

Original, Ath. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 296/1848. Foto 1 736—1 738.

¹ V. doc. 122.

252

Sumuleu, 10 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Ur! Kegyelmes Uram!

Nagyméltóságodnak idei 818. E. szám alatt¹ hozzámb boosátott rendelésére kötelestemnek tartom feljelenteni, hogy azon királyi táblai írnokok, kik a múlt aprílis 18án kedd napon Csík Szeredába béköttek, délután mindenjárt a csíksomlyai tanuló ifjúságot meglárogatván, nékiek a Magyar országgali unió óhajtásának jelét, magyar országi színek viselését ajánlották², név szerint egyik nemes Sepsi széki kilyéni provincialis születésű ifiú Donát Pál, másik kászonfeltízi székely gyalogkatona renden lévő Veres Ádám, harmadik Csíkszereda városi ugyan gyalog katona renden lévő Geczó János. Donát Pál a tanuló ifiakkal lett találkozása után másnap mindenjárt leutazott hihető házájába, Veres Ádámnak szándéka volt Gyergyó Alfaluba tiszteletendő Andrási Antal úrhoz mint édes atyja leánytestvérétől született bátryához bémenni, de e közben meg tudván, hogy Gyergyószentmiklósön egy s fél század fegyveres legénység készen tartatik a képzelt izgatásbeli működést meg gátlandók: itten Somlyón a tiszteletendő ferenci szerzeteseknél tartózkodott mind addig, míg a felháborodás megszűnt s ekkor csak ugyan bék menvén Gyergyó Alfaluba a nevezett lelkész úrhoz, ott időzött másfél hetet, azután kiutazott Marosvásárhely felé. Ezen ifiú Somlyón létebe írt egy levelet a csíkszentmártoni falusi bíróhoz, a kézbesítést betegeskedő collégája táblai írnok Albert Mihályra bízván, mely levél a nemes gyalog ezered kormányhoz jutván, párja tisztünkkel is közöltetett, s minthogy abban leg botránkoztatóbb ezen kitétel volt

„Felsütvén a szabadság világa már nincs sem úr, sem szolga, mindenjában egyek vagyunk“, ennek helytelenségét (hogy a nép urat, elől járókat minden egynek tartván, az együgyűbbek könnyen engedetlenségre vettek műhetnek) vélle személyesen megértettem, a mi láthatólag érettebb gondolatra téritte. Azonban a tisztség a közlött párt a törvényes királyi táblára is mint illető elől járóságához kiküldötte. Gecző János hosszasabb üdeig volt Csíkszeredába édes attyánál, de ő is hazulról már régen eltávozott. Alázatos tisztelettel maradván nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Csíksomlyón, Pünkösd hó 10én 1848

Balási Jóseff, főkirálybíró³

**Exelența voastră domnule conte guvernator!
Binevoitorul meu domin!**

Referitor la adresa nr. 818/E a.c.¹ raportează că în ziua de martie 18 aprilie, au sosit la Miercurea Ciuc canceliștii respectivi. După sosire au făcut o vizită la tineretul studios din Șumuleu, căruia i-au propus să poarte semnul uniunii cu Ungaria, adică cel al culorilor maghiare.² Acești canceliști sunt: unul Donát Pál din Chilieni, scaunul Seps, de origine iobagă; altul Veres Adám din Plăieșii de Sus, care se trage dintr-o familie de militari pedeștri; al treilea Gecző János din Miercurea Ciuc, care e la fel fiu de grănicer infanterist. Înălță după întâlnirea lor cu tineretul, Donát Pál a plecat acasă. Veres Adám a avut intenția să se duca la Joseni, unde locuiește unchiul său, preotul András Antal, dar între timp a aflat că la Gheorgheni se află în stare de pregătire o jumătate de companie de soldați pentru reprimarea evenualelor agitații. A rămas aici, la Șumuleu, unde a fost întreținut de onoarea călugări franciscani, pînă cînd agitația s-a potolit. După aceea s-a dus la Joseni la preotul unit. Acolo a stat o săptămână și jumătate. Apoi a plecat spre Tîrgu Mureș. Acest tînăr a trimis o scrisoare din Șumuleu către judele primar din Sînmartin, în care l-a rugat să-l îngrijească pe colegul său suferind Albert Mihály. Scrisoarea a ajuns în mâna comandamentului. O copie a acesteia ne-a fost înmînată și nouă. În ea am găsit următoarea afirmație deosebit de revoltătoare: „*Sosind ziua libertății, nu mai există nici domni, nici slugi, toți suntem egali*“. I-am explicat pericolul ce decurge dintr-o astfel de afirmație: poporul va ajunge să se considere tot una cu domnii și dregătorii, iar cei mai proști ușor se vor deda la răzvrătini. El a început să cugete. De altfel, dregătorii au trimis un exemplar al scrisorii către Tabla regală din Tîrgu Mureș, în calitatea ei de for superior de care aparține tînărul. Gecző János a stat multă vreme la tatăl său în Miercurea Ciuc, dar a plecat între timp. Rămîn cu respect al dvoastră

Șumuleu, 10 mai 1848

Balási Jóseff, jude regesc suprem³

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 258/1848. Foto 3 041—3 043.

¹ V. doc. 29, vol. II.

² Tinerii canceliști secui de la Tabla regească din Tîrgu Mureș au făcut într-adevăr propagandă pentru uniune printre elevii și grănicerii din scaunele secuiești, după cum demonstrează și alte documente.

³ Cf. doc. 211, vol. I.

Aiud, 10 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Kormányzó úr!

A felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak folyó év és hó 5ről 5 807. szám alatti rendeletében értesítettvén a felől, hogy a Balázsfalván ugyan csak e hó 15én tartandó gyűlésnek történhető rend zavarások elkerülése és meg akadályoztatása tekintetéből én neveztem ki fő kormányi biztosnak olly utasítással: hogy az írt napon Balázsfalván meg jelenvén és az illető kerületi és járásbeli tiszteket is oda rendelvén, a gyűlés folyama alatt a rend és csend fenntartása iránt figyelemmel legyek. Én ugyan e rendeletnek tartozó kötelességemhez képest mindenekben engedelmeskedni s az ábban kiírt utasítást követni nem fogom el mulatni, mindenkoron által valamint Kolosvárt létem alkalmával szóval, úgy most írásba is bátorkodom exocellentiádat ismételve meg kérni, hogy miután a dolgok mostani állásában a tudatlan elámitott és a 220. eln. számmal jegyzett szolga bírói jelentésből kitettőleg naponta ámításban élő oláh nép kitörésétől férni lehet, a hazának csendessége pedig mostan az említett gyűlés kimenetelétől függ, méltóztassék excellentiád a fő Igazgató Tanács tagjai közül egy hivatali állásánál fogva tekintélyesebb egyént is küldeni ki Balázsfalvára, mivel én már ottan egyedül meg fordulván, ha a fő kormány szék tagjai közül lévő biztos is hirdetni fogja az e tény körülbeli rendeletek tartalmát, tellyes reményseggel vagyok, hogy az oda gyülekező nép a katonaság fölhasználása, a kövei kezűleg a haza javára, minden legkisebb ingerületség nélkül fog eloszlani. — További alázatos tiszteleit maradtam nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Nagy Enyed, Május 10. 1848.

B. Bánffy Miklós, főispány

Excelența voastră domnule conte guvernator!

Prin dispoziția nr. 5 807 din 5 mai a.c. am fost înștiințat despre numirea mea în calitate de comisar guvernial la Adunarea de la Blaj din 15 mai l.c. Numirea mea are ca scop evitarea și împiedicarea tulburărilor cu ocazia adunării. Potrivit dispoziției, în ziua amintită trebuie să mă duc la Blaj. I-am chemat acolo și pe dregețorii cercuali și ai plășilor. Eu nu voi ezita să mă conformat prevederilor din dispoziție. În să îndeplineșc cele prescrise. Totuși, la fel ca și cu ocazia convorbirii noastre de la Cluj, și de astă dată îndrăznesc a cere în scris delegarea a încă unei persoane cu o reputație deosebită din rândurile membrilor Guberniului, care decurge din funcția sa superioră. Prezint o astfel de cerere, întrucât în situația de acum ne putem teme de ridicarea poporului român aflat sub influența unor amăgiri permanente, după cum rezulta și din raportul judeului nobiliar nr. 220/pres. Or, liniaștea patriei depinde de rezultatul adunării de la Blaj. Eu am fost de mai multe ori acolo. Sunt convins că dacă și comisarul, ce va fi numit dintre membrii Guberniului, va comunica dispozițiile privind adunarea, poporul ce se va

întruni acolo se va împrăștia fără cea mai mică agitație, nemaifiind nevoie de intervenția soldaților. Totul va fi spre binele patriei.

Rămîn în continuare supusul ilustrității voastre.

Aiud, la 10 mai 1848

B. Bánffy Miklós, comite suprem

Copie. Bibl. Acad. R.S.R., București. Ms. rom., nr. 1 058, f. 8. Foto 4 257—4 258;
idem, Ms. rom., nr. 984. Foto 3 334—3 335. Publicat de George Barițiu, Părți
alese, II, p. 751—752.

254

Aiud, 10 mai 1848

Nagy Méltóságú Báró Katonai Főparancsnok Ur

Rendkívüli körülmények közzé jutottunk. E rendkívüliség s az események miatti sürgetőség igényli, hogy röviden és egyenesen excellentiádot szólítunk fel, úgy is mint hazafit, úgy is mint szeretett felséges fejedelmünk e hazábanni hadi-főparancsokát arra, miként e megyebéli birtokos osztály fenyegetett személye és vagyonja bátorságosítására segéd kezeket az által nyújtson, hogy a balásfalvi e hó 15dikén megtartandó gyűlésre az oda rendeltnél számosobb katonaságot haladéktalan úgy küldjön, hogy az míg szükségünk lesz, hosszabb ideig is e megye területén és közöttünk maradhasson. Mert tartani attól igen is lehet, hogy a kedély izgatottság ezen idő szakában, a midőn óránként, sőt pillanatonként olly vágyok merülnek fel, mik politikai életre nem számíthatnak, a kezdeményezési összön, a bujtogatásokért, oda fajuland, hogy a birtokos osztály élete (ki vagyona nem csekély részét ajánlá példa nélküli módon áldozatul, a birtoktalan osztály megnyugtatására) veszélyeztetik. S ha a meg nyugtató bátorságosítás el marad, azon gyanú, miként a célzat nem kevesebb, mint fel koncoltatásunk, kétséget nem szenevethető bizonyosságá válik. Abbéli gyanunkat éleszti, hogy a mikor a szász nemzet tetemes fegyver mennyiséget nyert a királyi raktáróból, a magyar nemzet¹ és mi őrsergünk számára esdeklő kéréseink mellett is egy darab fegyvert sem nyerénk. Pedig vajmi sokszor ontá vérét a magyar fejedelméért, kinek is akaratya nem lehet, hogy bár egy is a magyar nemzet tagjai között egy fel bőszített nép faj undok martalekja légyen.

E meg győződésünket, hogy kormányunknak sem szándoka el vézetéstünk, csak az erősítheti, ha excellentiád indokolt kérésünkhez képest sürgető rendelést tészen egy îniveletlen nép tömeg rendben tartására, elegendő katonaságot küldeni. Ide ugyan, mint értesültünk, van rendelve két compania székely határ őr, két compánia Carl Ferdinand, egy compánia Bianchi és egy schvadron lovasság, úgy két ágyú is, de a mennyiség s az is a körül fekvő helyiségekben el szórva, a Balásfalvára a fő kormányi el tiltás dacára is biztoson hisszük gyűlengő 10—15 ezernek imponálni aligha fog, el lévén tiltva a gyűlés, a királyi főkormány oly nagy számra sem számolhatott².

A kik továbbá tisztelettel maradtunk nagyméltóságodnak alázatos szolgái

Alsó Fejér megye állandó bizotmányától.

N. Enyeden, Május 10kén 1848.

Boér Ferenc, főbíró
Pogány Károly, főjegyző

Excelența voastră domnule comandant militar suprem!

Am ajuns într-o situație deosebită odată cu evenimentele curente; ea îmi impune să mă adresez direct excelenței voastre pe cea mai scurtă cale; apelăm la dv., în calitate de patriot, de comandant suprem al domnitorului nostru iubit în Transilvania; vă cerem să dați o mînă de ajutor clasei proprietarilor de moșii, ajunsă într-o situație precară, atât în ceea ce privește persoana, cât și averea; ar fi necesar să trimiteți trupe cu ocazia adunării din 15 mai de la Blaj; considerăm că acestea pot să rămînă acolo, în comitat, mai mult timp, dacă va fi cazul, deoarece se spune că acum agitația crește din ceas în ceas; mai mult, în fiecare moment se formulează revendicări, care pun în pericol viața clasei avute (deși ea a oferit o parte nu neînsemnată a averii sale pentru liniștirea clasei neavute); în cazul că nu vom primi asigurări, posibilitatea distrugerii și nimicirii noastre, care se profilează în condițiile actuale, s-ar putea transforma în realitate; presupunerea noastră este alimentată și de faptul că națiunea săsească a obținut un stoc important de arme din depozitele statului; în schimb națiunea maghiară¹ și gărzile noastre n-au primit nici o bucată, cu toată insistența și cererea repetată; aceasta deși maghiarul și-a vărsat singele de multe ori pentru împărat; el nu poate permite ca măcar un ungher [nobil] să cadă în mod dezastruos pradă unui popor agitat la maximum; credința noastră este că Guberniul nu are intenția ca noi să pierim; ea va fi confirmată doar atunci când excelența voastră veți lua măsuri urgente în vederea disciplinării masei neinstruite prin trimiterea unui număr corespunzător de militari; după cum suntem înștiințați se planuiește să se trimită aici două companii de grăniceri secui, două companii Karl Ferdinand, o companie Bianchi, o companie de cavalerie și două tunuri; dar aceste forțe vor fi împrăștiate în localitățile din împrejurimi. Întrucât, cu toate restricțiile guberniale, la Blaj se vor aduna 10—15 mii de oameni, Guberniul nu va putea considera că trupele respective ar fi îndestulătoare².

Rămînem cu respect supușii ilustrații voastre.

Din partea comitetului permanent al comitatului Alba de Jos

Aiud, 10 mai 1848

Boér Ferenc, prim-jude

Pogány Károly, protonotar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 348/1848. Foto 1760—1763.

¹ „Națiunea săsească și națiunea maghiară“ în sens feudal de stări privilegiate cu acces la puterea politică.

² Intregul document reflectă frica ce domina nobilimea transilvăneană, în preajma celei de-a doua Adunări de la Blaj, că va fi lichidată ca clasă dominantă prin lupta revoluționară a iobagilor români; în același timp constituie și o dovadă a neliniștii reprezentanților nobilimii față de o posibilă ridicare la luptă a poporului român pentru a-și cucerii statul de națiune egal îndreptățită cu naționalitățile din Transilvania, ceea ce putea pune sub semnul întrebării monopolul puterii politice deținut pînă în 1848 numai de stăriile privilegiate.

Tekintetes Szolgabíró Úr! Nékem kegyes pátrónus uram!

Hivatalossan jelentem alázatosan a tekintetes szolgabíró úrnak, hogy e folyó évi 1848ban májusnak 9kén méltóztatott hozám kegyes rendelésséket küldeni, hogy a statarium jusról, amely a felséges Királyi Kormánytól jött ki,

hogy én a tekintetes szolgabíró úr rendelésénél fogva azt éppen úgy, amint a tekintetes szolgabíró úr parancsolta, hogy az egész falu közönségnek magyarázam meg, és az példányokat oszloptra fel tétessem, de az tegnapi napon falut akartam gyűtni, gyűltetek is egy néhányan, de nem engedték, hogy magyarázom meg azt mondván, hogy halászam az mai napig, amíg az egész falu össze gyűl. Az mai nap egész falu össze gyűlt, az két papok előtt meg magyaráztam a rendelést, de azután zúr[?] zavarba jöttek, hogy nem acceptállyák a rendelést, mert nem tudgyák kitől van, oda adtam egy példányt, el vitték a báro Gerlitzéy úr udvarába is, ottan hellyesnek találták, azal sem elégedtek, a papok is megmondották, semire sem mehettem véllek, láttam, hogyha többet mondok, nem lesz jó dolgom, mert azt monták, hogy azt rendelést vagy példányt dugjam a [...]¹, ott hattam őket és protestáltam és a példányokat a bíronak attam, hogy tétesse fel, de a bíró azt mongya, hogy tölie el vették és Balásfalyára vitték, hogy ottan kérdezőskedgyenek mi tévők legyenek. Úgy Obrázs sa sem acceptálta a rendelést, azért instálom alázatosan a tekintetes szolgabíró uratt, hogy méltóztassék ide fáradni azon rendelés tellyesítéssére, mert én semire sem mehetek véllek, azt is, hogy a tekintetes szolgabíró úr irántam gondoskodgyék, mert bizonyossan nem lesz jó a dolgom nem egyébbért, hanem csak a nemes vármegye dolgaiért, mellyeket én eddig hüssegesen viseltem negyvenhat évektől fogva. Melly alázatos jelentésem mellett maradtam a tekintetes szolgabíró úrnak alázatos szolgája

László László, hellység jegyzője

Onorate domnule jude nobiliar! Domnul și patronul meu!

Vă raportează în mod oficial domnule jude nobiliar, că m-am conformat instrucțiunii dv. din 9 mai 1848. Potrivit instrucțiunilor am fost îndrumat să fac cunoscută adresa Guberniului privind dreptul la judecata marțială. Așa cum dv. domnule jude nobiliar m-ati sfătuist, am încercat ieri să convoc adunarea sătească, pentru a o explică întregii comunități și am vrut să lipesc proclamațiile pe pereți. S-au și adunat cîțiva, dar nu mi-au permis să le explic. Mi-au spus să amîn pînă astăzi, cînd se va aduna întreaga comunitate. Într-adevăr astăzi s-a întrunit întregul sat. Am explicat în fața celor doi preoți dispoziția. Dar apoi s-a produs învălmășeala și cei prezenti au declarat că nu acceptă dispoziția, întrucât nu știu de unde provine. Le-am înmînat un exemplar. S-au dus la curtea domnului baron Gerliczey. Acolo lî s-a spus că e legal, însă tot nu s-au liniștit. Le-au explicat și preoții, dar n-au reușit să-i convingă. Mi-am dat seama că dacă mai încerc să-i lămuresc, se va crea o situație periculoasă. Mi-au spus că un exemplar al dispoziției să mi-l bag în [...]². Am plecat protestînd. Exemplarele le-am predat judeului primar pentru a fi lipite. Judele primar susține că i le-au luat și le-au dus la Blaj pentru a afla ce să facă cu ele. Nici la Obreja n-a fost acceptată dispoziția. De aceea îl rog pe domnul jude nobiliar să pofteașcă a veni aici în vederea publicării dispoziției, deoarece eu nu pot face nimic cu oamenii. Vă rog, domnule jude nobiliar, să-mi purtați de grijă, fiindcă aproape sigur am ajuns într-o situație dificilă. Nu de altceva, dar interesele comitatului le-am reprezentat cu fidelitate timp de 46 de ani.

Rămîn al dv. supus

László László, notar comunal

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 224/1848. Foto 2 973—2 974.

¹ Datat pe baza doc. 279.

² Expresie nepublicabilă.

Tîrnăveni, 10 mai 1848

Nagyméltóságú gróf, Császári királyi kamarás, valóságos belső állományi titkos tanácsos, főispány és főkormányzó Ur! Kegyelmes Uram!

Nemes Küküllő megyét illetőleg eddig mutatkozott úrbéri kihágások mostan a follyó majus hó 8-án 295 számok alatt feljelentett Hundorf és Ernye helyiségekben jelentkezett makanaságon kívül jócskán rendbejöttek; ezen eset, valamint az eddig mutatkozott engedetlenségek nem annyira szülemlényei a mostani időnek, mint régebbi bajoknak, azok általi megújulása a mint a vér rothatása hajlandóságában a régi sebek újra kitörnek, teljes az én meggyőződésem abban, hogy a felséges Királyi Fő Igazgató Tanács által follyó hó 8-ról 6 003 számok alatt elrendelt rögtöni büntető törvény a dolgok jelen állásában senkinek életét nem fogja veszéllyeztetni, mert az 654. 816. Kormányszék szám alatti utasítványban kijelلت büntények Istennek hála most még nincsenek napi renden, ezen két helyiségek megy nyugratása a járásbeli szolga bírónak betegsége miatt kését, de a szomszéd Kundí járásbeli szolga bíró Zsombori Sándort sietőleg oda küldöttem, akit az illető házi körülményei miatt szolgállatát most nem folytatható alispány Donáth Farkasnak hivatalába visszaléptéig ideiglenesen alispánynak helyettesítettem, a kit hosszas szolgállatában szerzett érdeme és a közbizodalom erre alkalmasnak jelelt.

Az 1ső székely nemes ezredbeli edgyik századnak Dicsőszentmártonba és Adámosra szállításának a balásfalvi gyűlés bevégzése előtti lehetetlensége felől meggyőződtem.

A balásfalvi gyűlésre való megjelenésnek tilalma körözterve vagyon, és annak sükeresítésére szükséges rendelkezés nem hiányzik. A tiszviselők hivatalokban pontosan eljárnak és meggyőződésből jelenthetem nagyméltóságodnak, hogy ezen nemes megyében a csend és közbátorság fenntartása elintézésben semmi hiba nincsen. Azonban, hogy az úri szolgállatok nagy terjedelemben megtagadása, a balásfalvi számosabbak megjelenése mennyire akadályoztatthatik meg, csak a jövendő fogja megmutatni, melynek jelentése után mély tisztelettel maradtam kegyelmes uram nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Dicsőszentmárton, 1848. május 10én

Gr. Haller Ignác, főispán

Excelența voastră domnule conte, consilier intim regal, comite și guvernator! Domnul meu binevoitor!

Tulburările iobägești din comitatul Tîrnava despre care v-am raportat în ziua de 8 mai a.c., sub nr. 295¹, s-au liniștit, cu excepția răzvrătirilor din comunele Viișoara și Ernea. Aceste cazuri, la fel ca și frământările manifestate pînă acum, nu sunt rezultatul situației de azi, ci al unor deficiențe mai vechi. Ele au primit însă înnori, aşa cum la o infecție a singelui vechile răni apar din nou. Sunt pe deplin convins că judecata martială ordonată în dispoziția nr. 6 003 din ziua de 8 I.c. nu va periclită viața nimănui în situația actuală, deoarece delictele semnalate în dispoziția gubernială nr. 654—816 nu sunt de actualitate la noi în momentul de față. Liniștirea celor două localități se datoră fîmbolnăvirii judeului nobiliar al cercului. În locul lui l-am trimis aolo pe judele nobiliar Zsombori Sándor din plasa învecinată Cund. L-am desemnat pe acest jude nobiliar, bazîndu-mă pe îndelungata lui activitate și pe părerea

publică potrivit căreia el este apt pentru acest post. El îl înlocuiește pe vice-comitele Donáth Farkas, care din motive familiale nu-și poate îndeplini funcția.

M-am convins că înainte de terminarea Adunării de la Blaj nu se poate trimite o companie de soldați din regimentul unu de grăniceri secui la Tîrnăveni și Adâmuș.

Interzicerea participării la Adunarea de la Blaj a fost publicată. Nu lipsesc nici măsurile care să asigure reușita ei. Funcționarii își fac datoria. Pot raporta ilustrității voastre convingerea că în acest nobil comitat se face totul pentru menținerea ordinii și siguranței. Totuși numai mai tîrziu se va vedea în ce măsură se va pune capăt refuzului prestatării slujbelor iobăgești și va fi posibilă împiedicarea plecării unui număr mai mare de oameni la Blaj. Cu cele raportate mai sus, rămîn supusul excelenței voastre.

Tîrnăveni, 10 mai 1848

Conte Haller Ignác, comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 185/1848. Foto 2 908—2 910.

¹ V. doc. 213.

257

Dragu, 10 mai 1848

Felséges Királyi Fő Igazgató Tanács!

Hogy a drági késedelmezéseknek mi oka légyen, e már a Királyi Fő Kormánynak általam fel van jelentve, hogy ezen túl itt és másutt is, ahova rendeltettem, hamarabb haladhassak — alázatos kérésem e következendő: méltóztat a felséges Királyi Fő Kormány felhatalmazni, hogy mindenütt a renitens helyiségekkel — mint az én, mint a véllem működő megyei tiszt urak szabályozott napi dijjainkat és minden ez alkalommal tett kölcségeket — consumatiokat — a renitens helyiségek közönségeivel fizetettel sem ki, ezt azért, mivel a múlt vasárnap látván azt, hogy Drág a már meg tért Kiseskülli, Ördögkeresztúr helyiségek példáin se okosult, a megyei mellém rendelt tiszt uraknak azt a rendelést tettem a helybéli falus bírák előtt, hogy a drági uradalomhoz tartozó renitens úrbérések fogják az eddig tett minden kölcségeket, az én és a mellém rendelt megyei tisztek rendszerezett dijjaikat fizetni, és azt, ha mári napig békemény fizetik, a már a múlt vasárnap elbecsült marhái a kolosvári hét vásárban el fognak adatni, aki röjt menyiséget nem fizetvén békeményt, a marhájokat el adás végett békeményt fogtak el rendeltem; úgy veszem észre, hogy ezen ki adott rendelésem előttek nagyobb bényomást tett a papjok le tartóztatásánál, azomban azt is rendeltem, hogy aki az úri szolgálat tételre menyen, azon naptól fogva a falu ilyes kölcségeiben nem fog fizetni, s már ma kezdenek is az úri dologra ki állani, dolgoznak a szőlőben. Úgy látom, felséges Királyi Fő Kormány, hogy az úr bérés érdeke a bőre és az erszénye, ez utolsó az elsőnél előtte érdekesebb, és szelídülni kezdenek — egyfelől — s más felől, minthogy már minden kölcségeknek általok való megfizetését, ha szintén királyi fő kormányi rendelés nélkül is ki mondottam, méltóztat a felséges

Királyi Fő Kormány a történhető kompromiszióm alól éngem fel mentve, az eddigi s ezen túli kölcségeknek, napi dijjaknak a renitens helyiségek által való ki fizetésekre hathatós rendelést mentől előbb küldeni; meg vagyok győződve, hogy az ezentúli s másutt iyles fel lépéseimmel az úrbéri szolgálat fel mondása, a csend és a rend hejre fog állítatni; mely rendelést a megyei tisztek által nékiek is értésekre adva, őket az általam megrendelt és a felséges Királyi Fő Kormány által is meg erősített s ki adott rendeléseim végre hajtására hathatóban szoríthassam; további alázatos kérésem az is, mítózat a felséges Királyi Fő Igazgató Tanács arra is felhatalmazni küldendő rendelésében, hogy a katonák úgynevezett háló krajcárja az adózó népnek ne nyugalmaztassék [!], hanem a minden katonának minden nap a renitens falusiak által kész pénzben fizettesék ki!

Mely nagy bé folyással léend azon balvéleményekre, hogy az ők császárok a katonát az ők védelmekre azért küldötte, hogy őt úrbéri szolgálat tételere többet erővel se engedgye. Melyek iránti rendelését kérve tisztelettel maradtam a felséges Királyi Fő Kormánynak alázatos szolgája

Drág, Majus 10én 1848.

Szabó Józef, tartományi biztos

Mărite Guberniu!

Am și raportat măritului Guberniu cauzele tărgănelilor din Dragu. Pentru a putea rezolva mai operativ lucrurile aici și în alte părți, cer cu urmărită din partea înaltului Guberniu împuternicirea de a putea percepe de la localitățile răzvrătite toate cheltuielile, inclusiv diurnele mele și ale domnilor funcționari de la comitat care colaborează cu mine. Locuitorii din Dragu n-au tras învățăminte din pilda satelor Așchileu Mic și Cristorel. De aceea, duminaica trecută am hotărât în fața juzilor primari comunali și a domnilor funcționari de la comitat, ca iobagii răzvrătiți ce aparțin de domeniul din Dragu să suporte toate cheltuielile de pînă acum, atât în ceea ce privește diurna mea, cît și a funcționarilor comitatensi delegați pentru a colabora cu mine. Dacă nu vor plăti pînă astăzi, vitele lor, a căror valoare a fost evaluată duminaica trecută, vor fi vindute la trîgul săptămînal de la Cluj. Întrucît n-au plătit suma stabilită, am dispus confiscarea vitelor și transportarea lor în vederea vînzării. Mi-am dat seama că aceasta a avut asupra lor un efect mai mare decît arestarea preotului. Am mai promis că acele persoane care vor presta începînd de astăzi robotele nu vor mai fi obligate să contribuie la cheltuielile comunei, amintite mai sus. Am observat că încep să se prezinte la munca urbarială, la lucrul viilor. Înălțate Guberniu, cred că pentru iobagi punga este mai presus decît pielea și încep a deveni mai blînzi. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte, întrucît le-am spus că vor plăti toate cheltuielile, chiar fără dispoziția Guberniului, vă rog a mă susține. Să ordonați achitarea grabnică a cheltuielilor de pînă acum și a celor viitoare de către localitățile răzvrătite. Sunt convins că prin astfel de măsuri se vor presta pe viitor slujbele iobagești și se va restabili ordinea și liniștea. Această dispoziție trebuie adusă la cunoștința locuitorilor prin dregătorii comitatensi. O astfel de măsură confirmată și de înaltul Guberniu îmi va permite să-i constrîng pe iobagi la execuțarea dispozițiilor mele. Cer de asemenea să fiu împuternicit printre-o dispoziție a înaltului Guberniu să-i pot constrînge pe locuitorii renitenți la plata zilnică a soldelor soldaților și să nu permit amînarea strîngerii ei. Toate acestea vor da o puternică lovitură acelei păreri false, potrivit căreia soldații sănt

trimiș de împăratul lor pentru a-i apăra și a-i feri chiar prin forță de a mai fi folosiți la slujbele iobägești.

Reînnoind cererea de mai sus, rămîn cu deosebit respect față de măritul Guberniu.

Dragu, 10 mai 1848.

Szabó József, comisar teritorial¹

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 182/1848. Foto 1 697—1 699.

¹ Cf. doc. 10 și 11.

258

Dragu, 10 mai 1848

Méltóságos Groff Fő Bíró Úr!

Szolgabíró Hatfaludi Antalnak¹ és Bíró Pálnak hozzáam tett jelentéseket ide fogva azon kéréssel küldöm a méltóságos groff fő bíró úrnak, hogy méltóztasson ide minden módon még katonaságot eszközölni, mert itt különben a tüzet ki nem oltyuk, — midőn látom a keményebb demonstratiokkal sem mehetünk semmire, s ha nyomósan utánya nem látunk, harapodzni fog naponként, mikor hallyák a Szilágyság fel szabadulását. Igen sietve íram. Magam ajánlt nagy tisztelettel maradván a méltóságos groff fő bíró úrnak alázatos szolgája

Dráág, Majus 10kén 1848.

Orbok Elek, alispány²

Mărite domnule conte și comite suprem!

Anexez raportul judeului nobiliar Hatfaludi Antal și al lui Bíró Pál¹, pe care mi l-au înaintat și vă cer să binevoiți a mai trimite militari. Altfel aici nu vom putea potoli focul. Observ că nici cu măsuri mai dure nu putem ajunge la vreun rezultat. Dacă nu încercăm să stingem focul imediat, se va întinde zilnic, întrucât s-a aflat de eliberarea [din iobagie] a Sălajului. Cele de mai sus le-am scris în mare grabă.

Rămîn cu deosebit respect supusul domnului conte

Orbok Elek, vicecomite²

Dragu, 10 mai 1848

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 164/1848. Foto 2 867—2 868.

¹ V. doc. 234.

² Cf. doc. 10 și 11.

Agrij, 10 mai 1848

Tekintetes Al Ispány Ur!

Ma hozzánk jött egy hidalmási bíró Fodor István és Mohai uraktól a tekintetes al ispány őrnak azon rendeletével, hogy embereiket külgyük őrira [!] s ha nem mennek, mik bírákul jelennünk meg, a rendelet tartalma szerént ki is rendeltök azon urak embereit a szolgálatra, kiket az falusiak menni telyességgel nem engedik, nem menve, mik akaránk menni, úgy nékünk is eleinkbe állanak s menni nem hagyának, azt mondák, hogy ha menni akarunk, mindenestül a falu határára fognak költözni, marhainkat el kötiik, e miatt nem telyesíthetjük a rendelést, — mit is kívántunk meg jelenteni a tekintetes al ispány őrnak, tisztelettel marattunk a tekintetes al ispány őrnak alázatos szolgái

Felegrey, 10ik máji 1848

Felegreyi falus bíró, Berár Györgyila,
úgy őskút társai

Onorate domnule vicecomite

A venit azi la noi unul din Hida din partea judeului primar [din Agrij] cu ordinul onoratului domn vicecomite de a-i trimite pe iobagii domnilor Fodor István și Mohai la robotă, iar în cazul că refuză să mergem noi ca juzi și jurați. Conform ordinului, i-am și trimis la robotă pe oamenii domnilor respectivi. Ceilalți săteni nu i-au lăsat însă nicicum să meargă. Fiindcă nu s-au dus ei, am vrut să ne ducem noi, dar s-au postat și în fața noastră și nu ne-au dat voie, zicind că dacă vom merge, ne vor muta cu toate lucrurile noastre la marginea satului și ne vor lua vitele. Din această cauză nu putem îndeplini ordinul. Iată de ce dorim să-l informăm pe onoratul domn vicecomite.

Rămînem cu respect servii umili ai onoratului domn vicecomite.

Agrij, 10 mai 1848

Judele sătesc al Agrijului,
Gheorghilă Berar, și tovarășii lui
jurați.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 164/1848. Foto 2 869—2 871.

Şimleu Silvaniei, 10 mai 1848

Tisztelet Belügy Minister úr!

Folyó évi ápril 28ról 198. szám alatt hozzáam intézett belügyministeri rendeletet, melly által a Közép-Szolnok megyében eső szilágycsehi és Völcsök helyiségek lakossai által megzavart személy és vagyon bátorlét helyre állítására, a bűnösök maga útjáni büntetésére kormányi biztosul kineveztettem, van szerencsém jelenteni, miként folyó évi május 6ikán tisztelevén ezen rendelést, minden kirendeltetésem helyére induláshoz a szükséges készületeket tenném, a kö-

vetkező május 7kén itten Szilágysomlyón a Részek visszacsattolása tekintetéből megjelent királyi biztos és Közép-Szolnok megyei fő ispány B. Wesselényi Miklós úrtól azon szóbéli értesítést kaptam, s a velem közlött hivatalos lépései s irataiból meggyőződtem, miként tisztelt főispány úr a kérdéselt helyeken a rend és béke fenntartására minden megtehetettséget használt, s e lépések ollyanok, melyekről legbiztosabban lehet teljesen tükrözni. A dolog illy állásában, midőn tisztelt báró úr ezen fellépését visszacsattolási királyi biztos minőségében tette, saját fellépésemet önmagam, belügy minister úr, további rendeletéig elhalasztandónak láttam. minden esetre felszólítottam Közép-Szolnok megye illető alispánját, hogy szükség esetében engem keressen meg, melyről válasszát is kaptam, hogy jelenleg az ügy renden áll. Hazafi üdvözzettel lévén önnék minister úr!

Szilág Somlyón, Majus hónap 10k napján 1848k évbe

Kraszna megye főispánja Kabos József

Stimate domnule ministru de interne!

Pe baza ordinului ministerial din 28 aprilie a.c. nr. 198¹, am fost numit comisar regal pentru a restabili siguranța persoanei și a averii, tulburate de locuitorii din Cehu Silvaniei și Ulciug din comitatul Solnocu Mijlociu și a-i pedepsi pe cei vinovați. Am onoarea să vă raporteze că am onorat acest ordin la 6 mai a.c. În timp ce făceam pregătirile necesare pentru a porni la locul indicat, am primit a doua zi, la 7 mai, înștiințarea verbală de la domnul comisar regal și comite suprem al Comitatului Solnocu Mijlociu, baronul Wesselényi Miklós, care s-a prezentat la Șimleu Silvaniei pentru anexarea Partiumului. Onorabilul domn comite suprem a făcut totul pentru păstrarea ordinii și liniștii în localitățile în discuție. Măsurile întreprinse de el sînt de așa natură încît se poate sconta cu cea mai mare siguranță un succes deplin². Lucrurile stînd astfel, am considerat că prezența mea trebuie amînată pînă la noi ordine ale dv. domnule ministru. Onoratul domn baron a făcut-o în calitate de comisar regal pentru anexare. În orice caz i-am cerut vicecomitelui comitatului Solnocu Mijlociu să apeleze la mine, dacă va fi nevoie. Am și primit răspuns, că pînă acum toate sînt în ordine.

Cu salutări patriotice rămîn al dv., domnule ministru,
comitele suprem al comitatului Crasna, Kabos József

Şimleu Silvaniei, 10 mai 1848.

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—1849-i Miniszteriumi Levéltár.
Belügminiszterium, nr. 1991/1848. Foto 12 078—12 079.

¹ Cf. doc. 259, vol. II.

² V. doc. 217.

Pantelejmon Božijoi Milostju Pravoclavni Episkop Temišcarski
Pravoslavni Narode, vo Hriste vozljublenia!

Poznato je Hristoljubljam vašim iz publicirani zakona na skoroprošav-
šej Kraljevstvoj Dijetoj donesen, kako je Crkva naša i Narod našeg Blago-

čestia dvadesetim člankom ovi vesma utešiteljno položenje polučila, da sireće ona u soveršenom ravenstvu prava s pročima zakonna priznatim Crkvama stoji, da članak tretij zakona -844 leta sad i na ispovedatelj našeg Blagočestia prostert jest, da u buduče, ako bi i veća čast našeg Blagočestiji ljudi u obšćestvu kakvom svoju veru promenila, u takovom slučaju Crkva ostaje u pritiženju oni žitelja koji su svojoj veri zaostali kton da crkovne i školske potrebe našeg Blagočestia kai i proći, po naredbi koja će se na najbližijoj Kraljevstve Dieti učiniti, državnim troškom imaju se snabdevati, naposledak da se zakonom osigurava pravo ispovedateljima našeg blagočestia svoje crkovne i školske stvari pod nadziranjem državnim uredjivati i u tom namerenju Sabor naroda našeg Blagočestia oboeg jezika za košilo moguće kratko vreme, i na svakij slučaj pre najbližke Dijete Kraljevstve črez odgovornij Ministerium sazvan bude. Tko od vas Bogoljubezniji, neće čuvstvovati veliku važnost ovog zakona za nas? Tko od vas uzimajući u sravnjenju predjašnje stanje sa sadašnjim, u koju smo črez ovaj zakon postavljeni, neće sebe osećati oduševljениm najiskrenijom vernosti i najtopljiom blagodarnosti prama našem pravednješeg vladetelja i sadašnjeg njegovog Pravljenja? Tko od vas i najmanjim umom odarenij, kad promotri ovaj zakon neće uviditi, da zakonodateljstvo tvrdi i najčistije namorenje ima nas sa svim uzadovoljiti, i uspokojiti, i ako nam ostaje jošte i više tegota, koje nas pritskuju, i rana, koja se zlepiti imaju, tko se od vas može više sumnjati, da pri ovakovom osnovu, koji je ovim zakonom položen, pri tako pokazanom otečeskom čistom namerenju zakonodateljstva sve možno za naše uspokojenje činiti, i pri današnjemu zemaljikomu Ustavu, po kojemu celij Narod Kraljevstva, blagorodnij i neblagorodnij, bez različija blagočestia, kako u provincijalu tako i u Granici Deputirte na buduće Kraljevstve Dijete birati i šaljati, ima, tko će velim pri takovima odstojateljstvima sada više sumnjati, da će nam i druge naše tegote, koje imamo, svojim načinom i u svoje vreme dignuti i ukinute biti? Bogoljubezni! Pomicajte, da je pomenuti zakon Blagočestia kasajući se topor posljedni dana skorošprošavše Dijete u posao preduzet biti mogao, i da su se za sad u kratkosti vremena mogle samo glavne tačke i osnov za naše uspokojenje postaviti, a evo nam se reši Sabor naroda našeg Blagočestia, da u svemu dalje i obširnije, čto i još osobeno za naše stvari imamo, predložimo, evo se opredelilo zakonom otečestvenim, da se u buduće svake godine i Kraljevstva Dijeta u sredotočiju zemlje drži, na koju će sav narod celog kraljestva bez različju blagočestia čina i klasse, kako iz Provincijama tako i Granice svoje poslanike birati i šaljati, i evo po tomu dovoljno prilike, puta i načina u svoje vreme svakojakim tegotama zakonom oblakšanja tražiti i dobiti. Evo smo sada zakonom polučili punu slobodu pečatne i po tomu puličniju medjusobno, i kad nismo zajedno sabrani, o našim tegotama razgovarati se i misli svoje za pomoč, za uredjivanje naša zahtevanja predlagati možemo, i jednim slovom sva su tako ustrojena da se svakomu dobru možemo nadati, samo ako potrebno strpljenje i umerenost imali i sve ono, čto smo po dosadašnjima zakonima dužni, činili budemo. Tak čto ne bude jedne godine svršeno, svršće se druge i tako dalje. Dijata će se od sad svake godine držati. Bogoljubezniji! veliko i tako slavno Englezko Kraljevstvo od toliko već stoljetsvija ima svoju soveršenu slobodu pečatnju, od toliko već stoljetsvija ima takovu konstituciju, po kojoj svake godine po pet šest meseci svoju zemaljsku Dijetu drži i u koju celi Narod svoje Reprezentante šilje, pak zar mislite, da su već gotovi sa svim uredbama i tegostima? Koliko i koliko jošće ima tu različni neurednosti i nepravdi dignuti i raspraviti? A kod nas tek čto je počela svoboda pečatne, tek čto se uredilo da u buduće sav Narod Kraljevstva svoje Reprezentante na Dijetu Kraljevstva šilje i jošće ih dosada nije ni poslao, tak već da ovo sadašnje Pravljenie svima sva

kojakima od sviju strana obšće i osobena predloženjima zahtevanjama jednim mahom da udovljjetvori! To niti je možno, i bezdušno je i iziskivati, i tako preterana nagla iziskivanja sa sviju strana ništa drugo ne mogu proizvesti, nego da se pravljene zbuni, mi pak u najvećij nered medju sobom dodjemo, i propast našu prouzvedemo. Ako još u tomu nasiljno pogazimo stare uredbe, zakone i propise, pre nego što smo nove dobili i prezremo vlasti predpostavljene, što nam drugo može sledovati nego da svi poslovi, sve radnje, sve trgovine medju nama prestanu, bezposleni ljudi umnože se, međusobni boj izrode se i tim izvesno i bez sumnjenju upropastimo se.

Zato, Bogoljubezni, čuvši ja od nekima ovakovima podizanjama, koja se u Srpskom Narodu gdi gdi pokazuju, za dužnost moja držao sam Arhipastirsко моје poučenje za predohtranenije tog od svakog zla s ovim poslati. Pokorni budite vlastima koje se nad vami nahode, zašto tako Hristos Spasitelj nas uči i tako se samo medju nama red, mir i zemna sreća održati može. Uredbe, zakone i propise, koji su nam od vladenja dosad za saderžanje reda i mira niašeg dani, a nisu jost ukinuti, pod puno i s počitanjem izvršivajte, čuvajući se svaki[h] escessa od svakog nasiljstvenog prestupljenja. Čto bi ovaj svet bio drugo neželja gama ubijstvena, kad bi svakij, komu se sad ovaj — sad onaj propis ne dopada, nasiljstveno protiv tog udariti mogao? Nadje li se koji medju vama u običestvu, da nasilje kakovo pokuša ili druge na to navodi, što brže takovog iz srede vaše izbacite i vlasti ga predajte, da vam običestvo ne zarazi i u zlo ne uvali. Kao što sam napred kazao, pri posljednje Dijete sve je tako uredjeno, da nikakove tegote, budi kojeg naroda i crkve, budi koje klasse žitelja se ticale, ne mogu se prikriti, se preduzimati imaju, i svaka pravedna tegota svojim načinom i u svoje vreme mora dobiti oblakšanja. Zato vam sad ništa ne ostaje, no da poslušno Pravljenju i verni blagitelju našemu prebivajuti i međusobnij mir čuvati, tegote na svom mestu i u svoje vreme svagda sa razumom i umernostju predlažete i oblakšanja u strpljenju očekivate. Sa razumom velim i umernostju tegote da predlažete, zašto bezmestno ili bezumno zahtevanja, zahtevanja sa burnostju, naglostju, žestokostju predložena mogu na narod podzrenje kakovu i ljagu baciti, a mi iskusivenje toliko veliko blagodarenje zakonodateljstva od predečej Dijeti treba da se tog dostojni pokažemo, da i veće dobra postignemo, a ne, i što smo polučili, da osujetimo. U strpljenju velim na svako iskanje očekajte olakšanja, zašto pomislite samu, koliko od vas tko, ako ima samo malo veču kuću i familiju, ima brige i posla, da svu familiju i mlađe kućevnje u redu održi i izravna, a kolikij posao i koliko briga mora biti, upravljati toljiko kraljevstvo i raspravljati tolike milione različni izmešani naroda. U svemu pak, što god i kako god ćete iskati i delati, nad svim nepresečno pred očima imajte od Pradedova vaših nasledjenu vernost prama blagoutrobniješeg Kralja našeg Ferdinanda i njegovog presvetlog vladajućeg doma, i sa najvećem opasnostju čuvajte se, da ne bi kojim nibudi povodom prevareni u toj i najmanje zanjali se ili pokliznuti. Vernost našeg naroda je već u poslovici ušla i nije o toj ni najmanje sumnjati. Ona je s našim narodom rođena. No kako što svagda nahodi se bezmisleni ljudi, tako se i medju vami takovo dogoditi može, koji ovo iz nezrelosti i nerazumenja ovo iz različnih[h] interesa, i nadajući se što u mutnoj vodi uloviti, sadašnja burna vremena to upotrebljavaju, da narode uzmute, zato otečeski, krepko i srdečno vam preporučujem, bežite od takovi ljudi, da vas ne navedu

na tanak led, na propast, na povod da imenu Narodnomu večito poruganje i ljagu nanesete, no ako bi se po nesreći koji takvij medju vama i našao, tog kao buntovnika iz srede vaše odma[h] izbacite i vlasti predajte, da i druge ne okuži. Vi se ponosite i dičite danas vernostju vaših[h]. Otaca i Praotaca, i to vam je najdragocenije nasledje od njih[h]! No i potomci vaši imaju puno pravo to nasledje od vas kao dedovinu očekivati i iziskivati. Nemojte dopustiti, da vas kako negda ovi u grobovima vašima za ukor ime pričinjenj proklinju. Sad su neka burna vremena, ali će doći i tišina. To samo jestetsvo sa sobom donosi. Pazite dobro, da kad se ova opet vrati, ne bi se sami sebe od vašem predašnjem provedenju stidili¹.

Blagodatj Gospoda našeg Isusa Hrista i ljubov Boga Oca i Pričastje Sveatoga Duha da bude sa svima bama. Amin. Dano u Temišvaru 28-og Aprilia² 1848.

Panteleimon Živković, Episkop

Panteleimon prin mila lui Dumnezeu episcop ortodox de Timișoara.
Popor ortodox, intru Hristos Dumnezeu iubitor!

Vă este cunoscut, intru Hristos iubitori, din publicarea legiuirii adoptate de recent terminata dietă regească, că bisericii noastre și poporului nostru presupus prin articolul douăzeci al acestieia i s-a îmbunătățit situația; că stă în ceea ce privește deplina egalitate în drepturi cu bisericile recunoscute conform legilor din trecut; că articolul trei al legiuirii din [1]844 a fost extins de acum și asupra preasupușilor noștri credincioși; că dacă în viitor o parte din oamenii noștri dreptcredincioși ai comunității să vor schimba credința, în asemenea situație biserică rămîne în folosința acelora dintre locuitori care au persistat în credința lor, în aşa fel încît necesitățile bisericesti și școlare ale preasupușilor noștri, ca și în trecut, conform hotărîrii ce va fi adoptată de cea mai apropiată dietă regească, vor fi acoperite din cheltuielile statului; și în sfîrșit că va fi asigurat prin lege dreptul supușilor religiei noastre; că afacerile lor bisericesti și școlare vor fi reglementate pe calea legiuirilor de stat și în acest scop va fi conchhemată, în timpul cel mai scurt posibil, și în orice caz prin intermediul guvernului răspunzător, o adunare a poporului nostru dreptcredincios de ambele limbi. Cine dintre voi, făcind o comparație între situația noastră precedentă și cea actuală, în care suntem puși prin această lege, nu se va simți însuflare de cea mai sinceră recunoștință și de cel mai cald simțămînt de mulțumire față de dreptul ocîrmuitor și actualul său guvernămînt? Cine dintre voi, chiar și cei mai puțin înzestrăți, urmărind această lege, nu va vedea că legiuitorul confirmă cele mai sincere intenții, care să ne mulțumească pe toti, sa ne liniștească, chiar dacă ne vor mai rămîne încă multe greutăți, ce ne apăsa, și răni ce vor trebui lecuite; cine dintre voi se mai poate îndoii, față de aceste cinstite și părintești intenții ale legiuitorului, că pe o asemenea bază, pe care se aşază această legiuire, nu se va face totul pentru linistirea noastră; că pe baza actualei constituui a țării, după care întreg poporul împărației, nobili și nenobili, fără deosebire de religie, precum în provincii, tot aşa și în graniță, va alege și va trimite deputați la viitoarea dietă regească; cine, spun, față de astfel de stări de lucruri, se va mai îndoii că și alte greutăți ale noastre, pe care le avem, pe o asemenea cale și la timpul lor nu vor fi ridicate și înlăturate? Dreptcredincioși! Gîndiți-vă numai că amintita legiuire de bună credință, adoptată în decursul ultimelor zile ale recent-trecutei diete, în răstimpul scurt a putut fi luată și pusă în lucru doar în principalele puncte și baze pentru mulțumirea noastră; și iată ni s-a și rezolvat adunarea poporului nostru dreptcre-

dincios, ca astfel să putem face în continuare și mai pe larg cuvenitele propunerî în ceea ce privește chestiunile noastre; iată că s-a orînduit printre-o părintească lege, ca în viitor în fiecare an să se țină dieta regească pe întreaga țară, la care întreg poporul de pe cuprinsul monarhiei, fără deosebire de rang, de noblete și de clasă, precum din provincii, aşa și din graniță, să-și aleagă și trimîtă delegații săi; și iată tot atîtea ocazii, cai și mijloace ca la timpul său să se caute și să se obțină pentru diseritele nevoi o cale de rezolvare legală. Pînă acum am și obținut prin lege deplina libertate a presei și dreptul de întrunire; și astfel, cînd suntem adunați împreună cu toții, putem să ne sfătuim asupra nevoilor, să schimbăm păreri, să ne într-ajutorăm și să facem propunerile necesare pentru reglementarea doleanțelor noastre; într-un cuvînt, toate s-au aranjat astfel încît ne putem aștepta numai la bine; doar să avem supunerea și răbdarea necesară și să îndeplinim și pe viitor ceea ce prin legiuirile de pînă acum am fost obligați. Ceea ce nu poate fi terminat în decursul unui an, se va termina în cel de-al doilea și aşa mai departe. Dieta se va ține de acum în fiecare an. Dreptcredincioșilor! Marele și atît de renumitul regat al Angliei are încă de multe veacuri deplina libertate a tiparului și dispune de o constituie; pe baza ei își ține dieta să în fiecare an, timp de cinci-sase luni, în care întregul popor își trimite reprezentanții săi; credeti, oare, că au terminat cu toate reglementările și greutățile? Cîte și mai cîte sunt neorînduielile și nedrepătățile ce mai trebuie și acolo înlăturate și rezolvate? Or, la noi abia a început libertatea presei, abia s-a orînduit ca în viitor întregul popor al monarhiei să-și trimîtă reprezentanții săi în dieta regească; dar pînă în prezent încă nu i-a trimis; cum ar putea oare ca dintr-o singură mișcare actuala guvernare să transpună în viață multele și deosebitele cerințe venite din toate partile! Aceasta nici că e posibil; ar fi și lipsit de suflet să o cerem, căci cererile exagerate, venite din toate părțile, nimic altceva nu pot produce decît zăpăcirea guvernămîntului, iar noi o să ajungem în cele mai mari neajunsuri și o să fim împinși spre decaderea noastră proprie. Dacă pe lîngă aceasta mai și călcăm cu forța peste vechile rînduieli, legiuiri și prevederi, înainte ca altele noi să fi obținut, și să subminăm autoritațile statonice, ce altceva mai poate să urmeze decît ca toate treburile și lucrările, întreg comerțul și relațiile dintre noi să înceze, oamenii fără lucru să se înmulțească, să se nască lipsuri interne; aceasta desigur și fără îndoială că nu ne va aduce decît nenorociri.

De aceea, dreptcredincioși, auzind eu de la unii despre răzvrătiri, care îci-colo apar și în rîndurile poporului sărb, am ținut de datoria mea să trimit îndrumările mele arhipăstorești pentru a vă feri de ispite. Fiți supuși autoritaților puse asupra voastră, pentru că însuși Iisus Hristos salvatorul nostru ne învață că numai astfel pot fi menținute între noi rînduielile, pacea și fericirea pămîntească. Rînduielile, legiuirile, prevederile, care ne-au fost date pînă acum de guvernămînt pentru ordinea și pacea noastră, și care nu au fost încă abrogate, îndepliniți-le cu credință și pe deplin, păzindu-vă de orice excese și de orice acte de violență. Ce ar fi altceva această societate decît o serie de omoruri, dacă fiecare, căruia nu-i convine una sau alta din prevederile legale, ar putea să recurgă la aote de violență împotriva acestora? Dacă se află careva între voi în comunitate, care să încerce a recurge la violență sau să îndemne pe alții la aceasta, pe un asemenea om cît mai repede alungați-l din mijlocul vostru și predăți-l autoritaților, pentru ca să nu vă contamineze și să vă împingă la rău. Ceea ce am spus mai sus, cu prilejul ultimei diete, totul a fost astfel orînduit, ca nici un fel de neajunsuri, care s-ar referi la oricare dintre popoare sau biserici, la orice clasă de locuitori, nu trebuie tăinuite, urmînd a se lua măsuri; și fiecare neajuns îndreptățit, prin mijloacele adecvate și la timpul său, trebuie să-și găsească rezolvarea. De aceea, nimic altceva nu vă

rămîne, decât să fiți ascultători guvernămîntului, credincioși binefăcătorului nostru și să păstrați pacea între voi; nevoie la locul și la timpul lor să fie aduse la cunoștință de fiecare dată cu înțelegere și supunere, iar rezolvarea lor să fie așteptată cu răbdare. Cu înțelegere și supușenie, zic, neajunsurile să le ridicăți, căci doleanțele neîndrepărite sau negîndite, cerințele propuse furtunos, nestăpinit și tăios, pot agita poporul și arunca o pată; or, noi față de dărmicia deosebită a legiuirii precedentei dicte trebuie să fim recunoscători, pentru ca să ajungem la și mai mari realizări, să nu pierdem și ceea ce am obținut. Cu răbdare, spun, să așteptați rezolvarea fiecărei doleanțe; căci gînditi-vă numai, că dintră noi, dacă are doar o casă și o familie ceva mai mare, căte griji și muncă necesită pentru ca întreaga familie și treburile casei să fie bine chivernisite; dar cătă muncă și căte griji trebuie să fie pentru a guverna asemenea împărătie și pentru a chivernisi treburile milioanelor diferitelor popoare amestecate. În toate și în tot ceea ce veți pretinde și acționa întotdeauna să aveți în fața ochilor exemplul de credință moștenită de la străbuni față de preabunul nostru împărat Ferdinand și față de prealuminata sa casă domni-toare; cu cea mai mare străduință păziti-vă, ca nu cumva să fiți cu ceva înselați și ca urmare să fiți împinși să alunecați spre rele. Credința poporului nostru a devenit proverbială și nici un moment nu trebuie să fie umbrită. Ea s-a născut deodată cu poporul nostru. Dar cum întotdeauna se află și oameni necugetați, se poate întâmpla ca și între voi careva din necugetare și neîntellegere sau din diferite interese să spere să pescuiască în ape tulburi; aceste vremuri tulburi pot fi folosite pentru a razvrăti poporul; de aceea, părintește, hotărît și din inimă, vă sfătuiesc să vă feriți de asemenea oameni, pentru ca să nu vă împingă pe ghiata subțire în prăpastie și astfel numele poporului să-l faceți de rîs și să-l pătați; dar dacă din nefericire s-ar afla între voi careva din aceștia, pe un asemenea razvrătit să-l alungați imediat din mijlocul vostru și să-l predăți autorităților, pentru ca să nu influențeze și pe alții. Voi trebuie să fiți și astăzi mîndri de credința părintilor și strămoșilor voștri, căci aceasta vă este cea mai scumpă moștenire de la ei. Dar și urmașii voștri au pe deplin dreptul la ea din partea voastră, ca la propria lor moștenire așteptată și revendicată. Nu trebuie să lăsați ca după voi, cîndva, aceștia să vă blestememormintele pentru pătarea renumelui. Acum sănătatea tulburi, dar va reveni și liniștea. Aceasta numai stăpînirea de sine o poate aduce. Luați bine seama, ca atunci cînd din nou se va instăpîni, să nu vă rușinați voi însivă de cele ce ați făcut mai înainte¹.

Bunătatea domnului nostru Iisus Hristos, iubirea lui Dumnezeu tatăl și binecuvîntarea Duhului Sfînt să fie cu voi cu toții. Amin. Dat la Timișoara în 28 aprilie² 1848

Panteleimon Živković, episcop.

Original. Arh. Mănăstirii ortodoxe sîrbe din Bezdin-Munar, Acte din 1848, fără număr.

¹ Această circulară — ca și cea cuprinsă în doc. 204 — demonstrează, pe de o parte, presiunile exercitate de guvernul provizoriu ungăr asupra înaltului cler ortodox pentru a colabora la temperarea avîntului revoluționar al sîrbilor și românilor din Banat, care punea sub semnul întrebării puterea economică și politică a nobilimii maghiare, pe de altă parte dovedește că înaltul cler ortodox bănașean s-a străduit să se conformeze dispozițiilor oficiale și să fie pe placul autorităților nobiliare guvernamentale.

² 28 aprilie stil vechi = 10 mai stil nou.

Oradea, 10 mai 1848

Vallás- s nevelésügy Minister Úr!

Midőn a kereszteny vallásfelekezetek legközelebbi napokban a korszellem által az egyházbari s igazgatásban szükséges javítások megtételére, újítások behozására s elutasíthatlan kiirtására a becsúszott visszaélésüknek önnök rendelete nyomán egyházi gyűlést tartandnak, egyedül a zsidó valláson lévőkre e tekintetben semmi gond nem fordítaték, egyedül nekünk nem szolgáltatik mód a közvélemény által régen táplált vágyak kielégítésére; s midőn a régi rendszer minden árkai csomóba egyesítve most fejeinkre nehezednek, s a régi emberek által táplált rosszaság s gyűlölség minden nyilai szíveinkre irányozvák, azon az országgyűlés által bennünk gerjesztett édes remény, hogy legalább az saját eleink által kovácsolt s szintúgy elviselhetlen bilincseket eltörölhetendjük, hogy a mosaismus illatos kertjét elborított sötét időkben észre nem vett burjánokat kiürthatanduk; hogy vallásunk élőfájáról a haszontalan s káros gallrokat lenyeshetendjük; hogy a községek igazgatását az önkény kezéből kivenni, s a buzgó hazafiságra bizni lehetend, ez utolsó reményünk még eddig nem teljesült; még tovább is kell görnyednünk kétszeres rabiga alatt: pedig a rabiga azon egyénekre nézve legviselhetetlenebb, kik, mint magunk, a szabadságért lángolunk, s mint ezt a zsidók mindenütt bizonyítják, a szabadságra érették is!

Amde élet s halálra való küzdelmünkben a vak előítéettel a remény szikrája, mellyet ezred évek alatt szívünkben őriztünk, nemesak hogy el nem aludt, de még lángra lobbant s midőn Isten szellemétől, ki bizonyára az ármányt legyőzendi, szabadságunk kincsét bizton várjuk, mégsem akarunk késedelmezni, s Isten szellemének hódolatunkat bemutatni késztetve érezzük magunkat.

Azért politikai szabadság mellett egyházi gyűlés mentül előbbi megérkezése a zsidók mindennap imádságának főágazatát képezvén: a szerkezetünkbe behozandó módosítások, egyházunkban s életünkben eddig helyt nem nyerhettet újabbkorú eszmék testesítése, nélkülözhetlen intézetek teremtése végett mentől előbb képviselők által tanácskozni sürgetős teendő.

Illy gyűlés megtartása csak úgy lehetséges eredménydúsan, csak úgy fog működni, ha ön által mint vallásügy minister által egybehívatik, rendeztetik s tanácsaival támogattatik.

Ezt öntől szabad reménylenünk, szabad kérnünk: ön emberszerető s műveltségterjesztőleg kezeli tárcáját, szeretetéből, gondjaiból a zsidóságot soha ki nem rekesztette; s bizonyára bennünket is akar részeltetni az állodalom minden áldásában.

Kívánságunkat e pár rövid szavakban kifejezve: méltóztatnák mentül előbb zsidó synodust Pestre egybehívni, maradunk a hazának tántoríthatlan hű fiai

Nagyváradon, Május 10én 1848.

Pollak Herman, orvostudor elnök	Veiss Eduard
Dr. Grosz Albert	Weinberger Ferenc
Rosenthal Adolf	Dr. Grosz Frídrík
Szilman Zsigmond	Friedman Sámuél, jegyző
Brüll Lipót	Farkas Albert
Mihelfy Albert	Rosenstein Izrael
Stein Antal	Rokonatáin Lipót, hitszónok
Steiner Lipót	

V	W	U	N	R

Domnule ministru al cultelor și al instrucțiunii publice!

Conform dispozițiilor dv., confesiunile creștine vor ține adunări ecclaziastice pentru a adopta reforme cerute de spiritul vremii, a efectua schimbări și a stîrpi abuzurile care au pătruns în biserici. Numai cei de religie izraelită sunt neglijati în această privință. Numai nouă nu ni se acordă nici o șansă de a satisface dorințele nutrite de multă vreme de opinia publică. Acum cînd toate păcatele vechiului regim apasă cu dujumul asupra capetelor noastre, cînd răntatea și ura manifestate de oamenii trecutului țintesc spre inimile noastre, nutrim dulcea speranță, sădîtă în noi de dietă, că vom putea sfârma cel puțin cătușele făurite de proprii înaintași, care sunt insuportabile; că ni se va oferi posibilitatea să extirpăm buruienile insesizabile în vremurile întunecoase, care au năpădit grădina frumos mirosoitoare a mozaismului; că vom izbuti să țăiem crengile de prisos și dăunătoare de pe copacul viu al religiei noastre, că vom avea posibilitatea să smulgem conducerea comunităților din mîinile autocratiei pentru a le încredința patriotismului înflăcărat. Această ultimă speranță a noastră pînă acum nu s-a înfăptuit. Trebuie să ne încovoiem și de acum încolo sub dublul jug al robiei. Or, el este deosebit de greu de suportat de aceia, care, la fel ca noi, sunt înflăcărați pentru libertate. După cum este dovedit, pretutindeni evrei sunt deja apti pentru libertate.

Dar în lupta noastră pe viață și pe moarte împotriva oarbelor idei preconcepute, scînteia speranței pe care am nutrit-o în inimi, ani de-a rîndul, nu numai că nu s-a stîns, ci împotrivă s-a aprins însuflarea de Dumnezeu. Ea va învinge fără îndoială intrigile. De aceea suntem în așteptarea binefacerilor eliberării noastre. De înfăptuirea lor suntem conviști. Totuși n-am vrea ca ele să întîrzie. Ne simțim datori să prezentăm omagiile noastre spiritului divin.

Alături de libertate politică, partea principală a rugăciunii cotidiene a evreilor include și dorința de a sosi cît mai grabnic clipa unei adunări a bisericii lor. Este o sarcină urgentă ca reprezentanții lor să se sfătuască cît mai curînd asupra adoptării unor modificări în sistemul nostru, în biserică și viață noastră, în care pînă în prezent nu au putut fi înrădăcinat ideile moderne. Pentru aceasta este necesar însă să se creeze unele instituții. O asemenea adunare ar putea avea loc și ar decurge cu realizări consistente numai dacă ar fi convocată, organizată și îndrumată cu sfaturi de către dv. în calitate de ministru al cultelor.

Acest lucru nu numai că îl așteptăm de la dv., dar ne permitem să-l și cerem. Dv folosiți doar portofoliul în mod umanist și ca un răspînditor de cultură. Suntem conviști că nu ați exclus nicicînd evreimea din iubirea și gîndurile domniei voastre. Sperăm că intenționați să ne împărtășiți și pe noi cu toate harurile statului. Dezideratul nostru, exprimat în aceste cîteva ouvine este următorul: să binevoiți a convoca grabnic la Pesta sinodul evreiesc. Rămînem fiii fideli și necliniți ai patriei.

Oradea, 10 mai 1848

Doctor în medicină Pollak Herman,

președinte

Dr. Grosz Albert

Rosenthal Adolf

Szilman Zsigmond

Brüll Lipót

Mihelfy Albert

Stein Antal

Steiner Lipót

Veiss Eduard

Weinberger Ferenc

Farkas Albert

Rosenstein Izrael

Rokonatán Lipót, orator

al confesiunii

Dr. Grosz Fridrik

Friedman Sámuel, notar

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—49-i Minisztériumi Levélár. Vallás és közoktatásügyi minisztérium, nr. 530/1848. Foto 12 808—12 811.

Estelnic, 10 mai 1848

Tekintetes Király Bíró Ur!

A jelen hó 10én reggeli 7kor az egész esztelneki gyalog katonaság fel fegyverkezve a császári fegyverekkel életemre rohanának, kapuinkot fel akarták törni, a mire protestálunk, melyre azútral meg szűntek, el mentek s azon per alatti rét kaszálónkot fel csapták és a falu csordáját reá hajtották, azzal sem csendesedvén meg a katonaság, a leg nagyobb háborúhoz hasonló lövés közbe visszajöttek életünk, udvarunkba, hogy bennünket ha contractust nem adunk kezekbe, meg ölgessenek, egy része, több, mint kétszáz, a kapunkon kívül úgy löti, hogy hallani is alig lehetett, a vad indulatú lövöldözésnek áldozatja lön esztelneki adózó Sípos Pál fia András, kinek is jobb vállát el lőtte esztelneki gyalog katona Vízi Ferenc, fia még él, melyet tisztelettel kívántam jelenteni. Instályuk a tekintetes király bíró urat, méltóztasson a nemes ezrednek fel jelenteni, mely jelentésem mellett alázatos tisztelettel vagyok tekintetes király bíró úrnak alázatos szolgája

Esztelneken, 10ik május 1848.

Szacsuai János

Onorate domnule jude regesc!

În ziua de 10 a lunii curente, la orele 7 dimineața, toți [grănicerii] unității de infanterie din Estelnic, înzestrăți cu arme imperiale mi-au pericolat viața; au intentionat să-mi spargă porțile, fapt pentru care am protestat; inițial au renunțat și au plecat; mi-au încălcat însă finașul aflat sub proces, trimițând vitele satului pe el, dar cu aceasta nu s-au liniștit; cu împușcături asemănătoare celor din cel mai mare război s-au reîntors la curtea mea, amenințându-mă acum direct; mi-au spus că, dacă nu le voi da contractul pe care-l solicitau, atunci eu și ai mei vom fi ucisi; o parte din ei, și anume mai mult de două sute, care se aflau în fața porții, au tras focuri cu armele, încât abia ne-am putut auzi; acestor împușcături furibile i-a căzut victimă fiul contribuabilului din Estelnic, Sípos Pál, cu numele András; infanteristul Vízi Ferenc l-a împușcat în umărul drept; acest lucru intenționez să-l raporteze cu respect; îl rog pe onoratul domn jude regesc să binevoiască a aduce astfel de fapte la cunoștința nobilului regiment. Informându-vă despre cele de mai sus, rămîn cu stimă sluga supusă a onoratului domn jude regesc.

Estelnic, 10 mai 1848

Szacsuai János

Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 7087/1848. Foto 21748. Copie. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—1849-i Minisztériumi Levélár. Belügyminisztérium, nr. 259/1848. Publicat de Ember Gyűző Iratok, p. 247—248.

Arad, 10 mai 1848

Tekéntetes Első All-Ispány Ur!

A méltóságos Gróf Hadik Gusztáv cs. kir. kamarás, s all-ezredes úr tiszttartójának Kováts István úrnak a tegnapi napról hozzárm intézett s kezéimhez éppen e szempontban érkezett¹, a szükséges közölhetés kedviért pedig

az 1. alá eredetileg hivatalos jelentésből bővebben általérthetni méltóztatik, tekéntes első allispány úr: miképpen a szemlaki jobbágyság a nélküli, hogy a tekéntes uraságodhoz benyújti, a választmányilag nyomon megvizsgáltatott folyamodására következendő bizottmányi végzésnek szokott módon kiadattatását bevárta volna, valamint a tisztelet gróf ō méltósága Epresskertyének egy részét, és a Maros melletti urasági legelőjét, önnkényesen szabad használata alá venni, s azt folytonossan legeltetni, úgy a Prunda nevezetű, a szinte urasági erdőrész, és Félszigetet is hatalmassan elfoglalni, abba rögtön magok részekről egy csószt felállítani, és belőle három szekér vesszőt vágatva, s a városház eleibe behozatva, ott nyilvános árverés uttyán azonnal eladatni, egyszersmind az érintett erdő-részben a vadászathoz megkívántató készségeket egészben széjjel hánymattal merészlette. Minthogy pedig a nevezett birtoki részek egyenesen a gróf ō méltóságának földesúri jogaihoz, s illetőségeihez tartoznak, de akként azokban illy hatalmaskodásokat, s önnkényeskedésekkel elkövetnie az említett községnek szabadságába éppen nem állhatna, elannyira: hogy ha eme törvényellenies, s erőszakos tetteik által az annyiszor tisztelet gróf ō méltóságának bármilly kára is okozhattatnék, azt mind egy fillérig köteles lészen megtéríteni. Ugyan azért

mind ezen előrebocsájtottaknál fogvárt tehát ím e jelen hivatalos, s tellyes tiszteletű sorainban lehet szerencsém tekintetes első allispány urat, a méltóságos gróf részéről, s nevében a ma kegyességre alázatossan megkérni: mi szerint a fentebb előterjesztett hatalmaskodási elfoglalásokat bölcs elnöki belátása szerint megvizsgáltatni, és ennekutánna az általok okoztatott sérelmeket kellőkép megvorosoltatni méltóztassék.

A ki is egyébiránt magamat a tekéntes úrnak nagyon böcsülve tapasztaltt úri kegyességebe továbbra is elvárván, megkülönböztetett tisztelettel maradtam tekintetes első allispány úrnak

Aradon, Május 10én 1848.

alázatos szolgája,
Perlaky Flórián, h. ügynök

Respectabile domnule prim-vicecomite!

Vă trimiț raportul oficial al domnului Kováts István, administratorul măritului domn camerar regal și imperial, locotenent colonel, contele Hadik Gusztáv, ce mi-a fost adresat ieri, pe care l-am obținut chiar în momentul acesta¹ și l-am anexat aici sub ad. 1. pentru aducerea la cunoștința necesară. Vă rog să binevoiți respectabile domnule prim-vicecomite a înțelege, mai pe larg, că iobagii din Semlac, fără să fi înaintat domniei voastre o petiție și fără să fi așteptat hotărîrea pe care o va lua comisia desemnată în mod obișnuit după cercetările întreprinse, au îndrăznit să ia în stăpânire cu de la ei putere: o parte a grădinii de căpsuni și ilustratăii sale onorabilul conte; pășunea domnească de lîngă Mureș pe care o foloseșc încontinuu; de asemenea să ocupe în mod arbitrar o parte a pădurii domnești din peninsula, așa-numitul Prund; să pună acolo din partea lor un paznic, de unde au luat 3 căruțe de nuiiele tăiate și le-au vîndut imediat prin licitație în fața primăriei; să distrugă totodată complet amenajările necesare pentru vînătoare. Dar părțile cele mai sus numite și direct de drepturile nobiliare și de proprietățile măriei sale contele; de aceea n-ar trebui să-i fie permis amintithei comune să comită în ele astfel de samavolnicii; iar dacă le-a produs, să fie nevoie să plătească pînă la ultimul filer excelenței sale, onorabilului conte, orice fel de pagube comise prin acțiunile lor ilegale și violente. În virtutea celor expuse în prezentele mele rînduri oficiale și pline de respect, am onoarea a vă ruga umil, stimat domn

prim-vicecomite, din partea măriei sale contele, să verificăți, ca președinte, după înțelesa dv. judecătă, situația proprietăților ocupate samavolnic și apoi să binevoiți a remedia cum se cuvine pagubele pricinuite de [săteni].

Servul umil

Perlaky Flórián, locuitor de agent.

Original. Arh. St. Arad. Fond. comitat. Arad. Actele vicecomitelui, nr. 728/1848.

¹ V. doc. 245.

265

Sibiu, 10 mai 1848

Kegyelmes Uram!

E folyó hó 2-dikán öste kilenc óra felé történetesen a piacon lévén, egy kocsit láték az excellentiád udvarába behajtani, melyből, midőn oda érkezhettem, éppen Kovásznai, aki a gubernátor ōexcellentiával jött, szálla ki, s nékem azt mondá, hogy éppen az nap indult volna excellentiád Bécsbe. Mind azt mondják, hogy excellentiád azon értelemben volna nyilatkozandó, melyben általam a feliratot készítettem paraicsolta, nemelyek azt is erősítvén, hogy excellentiád talán már vissza is indult volna. Ez utóbbit nem hihetem, mivel excellentiád útjában tán Pesten is egy kiség mulatott lesz, és egyéb aránt is Bécsbe már egyszer fel kellettén rändulni, excellentiádnak ottan annyi igazítani s felvilágosítani valója lesz, hogy egy pár hét talán csak beletelik, amíg excellentiád onnét megszabadulhat, amikor is azt reméljük és azért esdink, miként excellentiád útját erre vévén, minket tisztelve várt jelenlétével bár kevés üdőre is szerencsétlenessé, a grófné és az öreg gróf ō excellentiájokhoz is azon esetben és időben hihetőleg szerencsénk lehetvén. A gubernátor enunciatiói nem igen tetszettek az idevalóknak, főleg azt feszegetik, hogy ō excellentiája „magyar monarchiát“ emlegetett volna.

B. Puchnerrel is a székelyek visszatérések¹ felett nem a legbarátságosabb értekeződés fogott lenni, az utóbbi a kolozsvári őrseregnek azért Naszódról fegyvert azon nyilatkozattal nem akarván már adni, hogy a székelyek által Szentgyörgyön letartóztatott 1600 fegyvert szállíttassák Kolozsvárra. Ezen háromszéki székelyek közül nem tudom mekkora csapat Brassóba szállásol és ezek a Bianchiakkal ottan, amint beszélük, keményen egybeverekedtek. A cíkiak közül néhány század Medgyesre parancsoltatott, és ezek szóval a commendirozónak azt izenték (Glanz szerént), hogy ha öt fejök is volna, mindegyiket kihoznák ō excellentiája parancsára.

A gubernátor elmente után minő demonstratióval rúzték legyen ki az itteniek a sárga-fekete lobogót mind a színházba, mind pedig másnap Salmen előtt, excellentiád az újságokból tudni fogja, a theatrumban némely nyilatkozat a magyar ifjúságban aggodalmat szült, mintha ezentúl személyekre való részt elégge bátorságosítva nem lennének, általak felszólítva, ōket ugyan csendesítettem, de egyszermind gróf Beldinak jelentést tettem, ki is megígérte, hogy az eziránti Salmennel való beszédre és ennek figyelmeztetésére alkalmat fog keresni, azonban ma mégis, amint nekem az ifjú Mara mondá, egy gya-

kornokunknak² a nemzeti szálagot a melléről letépték, valósul és bebizonyít-ható lesz-e ez vagy nem? nem tudom, de ha igen, remélem, az illetők ez iránt fel fognak szólíttatni. E folyó hó hatodikán Saguna nagy pompával érkezett meg, a deákok őrseregi századjának egy csapatja tiszteletére eleibe volt küldve és számos kocsi, szekér, lovas oláhnép kísérte be, őmaga áldással alig győzte a népet, úgy szórta mindenfelé, hogy még nekem is a bureaum ablakába jutott belőle.

Honnamonn és Glanz ma indultak fel Bécsbe. Nem volna-e vakmerőség excellentiádat arra instálni, hogy méltóztatna kegyesen megtudakoztatni, azon ajánlat, melyet gróf Nádasdi megnemesítésem iránt tett, vajon hol és mibe áll? B. valahová csak küldötte lesz, vagy a cancelláriára vagy a cabinetbe.

Az ifjú Rosenfeld megérkezett, azt mondják, hogy ő is vendégi szerepet akarna az itteni őrseregbe adni. Sagunának az amplissimus magistratus in corpore tisztelkedett, mindenki átlátván, minő békonyása lesz nékie a 15-dikén tartandó oláh diétára, ennek pedig a jövő eseményekre. Ezen gyűlésre tőlünk is az oláhajkúak fel vannak szólítva, úgy gondolom, Dunka és Mária concipisták a szegények (tőlünk) szószóló[ja], Popovits és több ifjak nem fognak kímaradni, mindenki, ahogy nemek igértek, oda fog hatni, hogy a csend és közbátorság a nép által ne háborítassék. Itt azt beszélük, hogy a bécsi Ziegler hozzánk titkárnak ki volna nevezve. Gróf Béldi, ki is excellentiádat szívesen tiszteli, azt bizonyosnak látszatik teendni. A candidatio excellentiád elnöklete alatt történvén meg, gróf Béldi, úgy vélem, a talán leérkezendő decretumot köztudatra nem fogja adatni, míg excellentiád nem fog írásban vagy szóval értekeződhetni. Azt véli, hogy excellentiád talán fordítást tehetne még személyesen a dolgon, és legalább arra bírni a bécsi urakat, hogy mielőtt végső határozatukat ide megírnák, legalább közöljék a thesaurariatussal a Ziegler instanciáját, hogy ne lehessen mondani, hogy a thesaurariatust még meg sem hallgatták ezen ügyben. A personalénk rettentenesen fel vagyon bőszülve, egy része nagyszerű petitiókra, nem tudom a statusok útját vagy egyébként újságba való kiírásra, és tudja Isten, mi egyébre készül, kedvetlenségről is lehet tartani, mert mitől féljenek most az ifjak, midőn azonkívül is előbb hátrább úgy is mind ide fognak hagyni; excellentiád bőlcse átlátása meg fogja bírálni, hogy mi úton lehetne talán a decretum leküldését meggátolni, mert azután bajosabban fognák visszavonni.

Ha excellentiád bár Maggio által is iratott néhány soraiból további ottani mulatását excellentiádnak megtudom, és szabadságot reá nyerhetek, más levelemmel is alkalmasítanakodni bátor leszek, magas kegyeibe ajánlott hódoló mély tisztelettel örökölvén excellentiádnak alázatos szolgája

Nagyszében, május 10-dikén 1848.

Eder Károly

Domnul meu milostiv!

În ziua de 2 a lunii curente, pe la orele 9 seara, mă aflam la piață. Aici am zărit întrînd o căruță în curtea excelenței voastre. După ce am ajuns acolo, am văzut că din ea tocmai se dă jos Kovásznai. El venise împreună cu ilustritatea sa guvernatorul. Mi-a spus că măria voastră ați fi pornit chiar în ziua aceea spre Viena. Toți afirmau că excelența voastră ați fi făcut o declarație în înțelesul în care mi-ați trasat sarcina să elaborez memoriu. Unii susțin că măria voastră ați și pornit înapoi. Acest ultim lucru nu pot să-l cred, întrucât excelența voastră veți fi săbovit puțin și la Pesta cu prijeul voiajului.

De altminteri, oricum trebuie să mergeți la Viena. Măria voastră veți avea atâtea lucruri de aranjat și de lămurit, încât s-ar putea să treacă cîteva săptămîni pînă ce veți scăpa de acolo. Astfel stînd lucrurile, noi sperăm și împlorăm pe excelența voastră să ne vizitați, avînd acel itinerar. Ne-ar bucura prezența dv pe care o aștepțăm respectuos, chiar dacă va fi vorba de un timp scurt.

Cu acel prilej sperăm că vom avea norocul să ne viziteze și excelențele lor doamna contesa și bătrînul conte. Cele anunțate de guvernator nu ne-au plăcut prea mult, nouă, celor de aici. Se obiectează mai ales că excelența sa ar fi pomenit de o „monarhie maghiară”.

Cu baronul Puchner va fi o discuție nu tocmai prietenească privind reîntoarcerea secuilor¹. Dînsul nu mai vrea să dea armele de la Năsăud gărzi din Cluj. Spune că secuii să transporte la Cluj cele 1 600 de arme sechestrare la Sfîntu Gheorghe. Nu știu cât de mare era unitatea apărîmătoare amintișilor secui din Trei Scaune, care fiind cantonată la Brașov s-a încăierat cu ostașii Bianchi, după cum se afirmă. Cîteva companii dintre cele din Ciuc au fost detașate la Mediaș. Acestea (după spusele lui Glanz) ar fi trimis vorbă comandanțului suprem că dacă ilustrațatea sa le-ar porunci ar veni chiar cu cinci capete, în cazul că le-ar avea.

Dv veți fi aflat din ziare despre demonstrația care a avut loc, după plecarea guvernatorului, la teatru, în aceeași zi și în ziua următoare, cînd s-a arborat steagul galben-negru în fața lui Salmen. Unele declarații rostite la teatru au stîrnit îngrijorări între tinerii maghiari, care se tem că nu se vor mai afla în suficientă siguranță de acum încolo. Desi i-am liniștit, totuși am fost chemat la dînsii. Eu i-am raportat contelui Beldi, care a promis că va căuta un prilej să se întrețină cu Salmen în această privință pentru a-i atrage atenția. Conform relatării tînărului Mara², astăzi i-a fost smulsă de pe pieptul unui stagiar al nostru panglica națională [ungurească]. Nu știu dacă acest lucru se va putea dovedi pe deplin ori nu, dar dacă da, atunci sper că cei în cauză vor fi atenționați.

În ziua de 6 a lunii curente a sosit Șaguna cu mare alai. O subunitate a companiei de gărzi formată din studenți a fost trimisă în întîmpinarea sa. Era însorit de numerosi telegari, de trăsuri și de români călări. A blagoslovit poporul în toate direcțiile, încît și geamul biroului meu a ajuns [să profite de] binecuvîntare.

Honnmann și Glanz au pornit azi spre Viena. Oare n-ar fi o cîtezanță prea mare să rog pe excelența voastră să binevoiască a se interese de recomandarea înnobilării mele, propusă de către groful Nádasdi; oare unde se află și în ce constă? B[aronul] a trimis-o fie la cancelarie, fie la cabinet.

Tînărul Rosenfeld a sosit. Se spune că și dînsul intenționează să se înroleze temporar în gărzile cetățenești de aici.

Magistratul, lărgit, i-a făcut în corpore o vizită de onoare lui Șaguna. Fiecare își dă seama de influență pe care el o va avea la dieta românească, ce se va ține în ziua de 15, precum și de urmările acesteia asupra viitoarelor evenimente. Aș cred că de la noi, toți cei de grai românesc vor fi solicitați să participe la această adunare. Sărmănii concepiști Dunca, Mara și Popovici, precum și alți tineri (de la noi), nu vor fi omisi în calitate de reprezentanți. După cum mi-au promis, nu vor rămîne indiferenți, ci mai degrabă vor acționa pentru ca liniștea și securitatea publică să nu fie tulburate de popor. Aici se vorbește că vienezul Ziegler ar fi numit la noi secretar. Conte Beldi, care vă transmite excelenței voastre omagii cordiale, crede că aceasta ar fi un lucru sigur. Candidatura desfășurîndu-se sub președinția excelenței voastre, consider că groful Beldi nu va publica decretul, care eventual va sosi, pînă ce nu va

discuta în scris sau verbal cu măria voastră. Dînsul este de părere că excelelența voastră ați avea personal posibilitatea să schimbați oarecum lucrurile, dacă i-ați convinge pe domnii vienezi, ca înainte de a trimite aici în scris decizia finală, cel puțin [formal] să aducă petiția lui Ziegler la cunoștința Tezaurariului, pentru ca să nu se poată afirma că nici nu a fost consultat în această chestiune. Personalul nostru este foarte consternat. O parte din el se pregătește să formuleze petiții grandioase. Nu cunosc pe ce cale vor să le lanseze. Eventual intenționează să le publice în ziar. Numai Dumnezeu știe ce altceva se pune la cale. Ne putem aștepta și la o decepție. Căci de cine să se teamă acum tinerii, care mai târziu ar fi posibil să ne părăsească cu totii. Perspicacitatea plină de înțelepciune a excelenței voastre are putința să găsească mijlocul prin care s-ar împiedica eventual trimiterea decretului [cu numirea lui Ziegler], deoarece o dată infăptuită, anevoios se va mai anula.

Aș dori să aflu dacă măria voastră veți rămâne în continuare acolo. Să-l puneti pe Maggio să-mi scrie cel puțin câteva rânduri. În speranța că-mi veți permite să vă deranjez și în alte ocazii cu epistola mea, mă recomand înaltelor favoruri ale excelenței voastre și rămin cu adincă stima umilul dumneavoastră serv.

Sibiu, 10 mai 1848

Éder Károly

Original. Arh. ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Mikó. Corespondența lui Mikó Imre.

¹ Cf. doc. 2, n. 2.

² Se spune că acest practicant poartă numele de Csiszér [Nota autorului scrisorii].

266

[Cluj], 10 mai 1848

Mai. 10. 1848.

Tisztelt barátom!

Sietve írok, mert a drági alkalom nem vár, örvendettünk igért ide jövedelemek, sajnáljuk annak nem teljesedését, szállásodról gondoskodtam volt. Szék téged követének kikiáltott, Udvarhelyszék hasonlólag megválasztott Bethlen és Pálfi Jánosokkal együtt. Mi téged arra kérünk, hogy fogadd el a szék követséget, mert mi Bethlen Jánost bajosan nélkülözhetjük, a szék pedig különösen ragaszkodik hozzá.

Veer Farkas megérkezett, Kaba és Szolnok között későre kapta a lovakat s ez okból nem érhetett téged utól. Ö neked azért nem válaszolhat ma, mivel terjedelmes leveleket kéntelen írni a mai postán Pestre. Későbbre írni fog.

Mi itt Erdélyben, de főleg Kolozsvárt egy kitörni akaró vulkán tetején állunk. A lázadás és egy aggasztó oláhok közti conjuratio, melynek csak irányát, de részleteit nem tudjuk, csaknem a város kapujáig terjed — itt katonaság majd semmi s a mi van is, egyetlen egy Sivkovich századot kivéve, oláh újoncokból áll, s ezekhez hozzá járul az is, hogy az oláh agitátorok egyik főnöke, Mikás nevű ügyvéd az itteni városháznál tartatik fogva polgári őrizet alatt s mintegy provocálja az ő neve és szenvédése által phanatizált népet min-

dent elkövetni kedvencök megszabadítására. A gubernator és commendirozó között nincs egyetértés, mit csak abból is láthatsz, hogy a commendirozó Mikást status foglynak tekinteni és a fejérvári várba katonai őrizet alá venni nem akarja és hogy a kolozsvári polgári őrseregnek Naszódról ígért 800 fegyver kiadását újból betiltotta, azt adván okul, hogy a székelyek önkéntes visszatérések¹ által ő compromittalva lévén, addig a polgárságnak fegyvert nem adhat, míg a székelyek ki nem jönök és magokkal a szébeni és szászsebesi polgároknak szánt fegyvert ki nem hozzák. Szóval ő minket büntetni akar azért, hogy a székelyek visszatértek.

A székely dolog így áll: az első székelyektől kijött egy batalion, mely a mint tudom, Szászrégen, Medgyes, Ebesfalu várba satöbbi szállásol, hasonlólag a második székely ezerdből kiindult egy batalion; ebből két kompania elment Brassóba s ma is ott van, 4 kompania pedig Uzonból visszatérít és 1500 darab fegyvert, melyet Szebenbe vala kihozandó, magával Szentgyörgyre vissza vitt és a székékházhoz letett, maga a katonaság pedig lakhelyire takarodott és mint halljuk, oda nyilatkozott, hogy a commendirozo parancsára és a szász városok oltalmára ki nem jő; ellenben a kormányzó felszólítására és a magyarok érdekében jó szívvél megjelen. Mi innen guberniumi decretum nyomán Mikes Jánost, Zeyk Károlyt és Berdét, ki nekiék kedvenc most választott követők, mint guberniumi biztosokat elküldöttük az ő persuasiojokra és kihozatalokra, mi is renéllem annál bizonyosban sikerülni fog, mivel ezen kérdéses 4 kompaniából kettő Thordára és kettő Enyedre van rendelve a commendirozó beléegyezése nyomán.

A diataról azt írják — ámbár nem hivatalosan —, hogy a kormány a maj 29 terminust elfogadta és hogy a regia propositiolk², melyeket a cancellaria ajánlott, hasonlóan kormányi sanctior nyertek s a következők: a) unió; b) úrbéri viszonyoknak kárpótlássali megszüntetése; c) sajtószabadság sajtó-törvények mellett; d) királyi táblai elnöki választás.

Dolgaidat könyörgök úgy igazítsd, hogy legfeljebb 20ik és 24 között itt lehess.

Nődet és kedves házad népét ölelke Zsuzsikával együtt maradok tisztelettel barátod.

Id. Bethlen János.

Utóirat: A bécsi kormánynak a magyar dolgok elleni reactioja, itt is, úgy mint Magyarországon, kézzel fogható³.

10 mai 1848.

Stimate prietene!

Îți scriu în grabă, deoarece ocazia de la Dragu nu așteaptă. Ne-am bucurat de promisa ta sosire. Ne pare rău că nu s-a împlinit. Îi-am făcut fost de cazare. Ai fost declarat deputat al localității Sic. Într-un mod asemănător te-a ales și scaunul Odorhei, împreună cu Bethlen și cu Pálffy János. Noi te rugăm să accepti mandatul de deputat de Sic, întrucât cu greu ne putem lipsi de Bethlen János, de care scaunul este în mod deosebit atașat.

Veér Farkas a susținut. Între Kaba și Szolnok [R.P.U.] a obținut cu întârziere caii și de aceea n-a avut cum să te ajungă. Dînsul nu-ți poate răspunde acum, fiind nevoie să redacteze ample scrisori, care trebuie expediate cu poștalionul de azi la Pesta. Mai tîrziu îți va scrie.

Noi, aici în Transilvania, dar mai ales la Cluj, ne aflăm pe vîrful unui vulcan în preajma eruptiei. Revolta și o conspirație îngrijoratoare printre români, căreia îi cunosc doar sensul nu și detaliile, se extind pînă aproape de

porțile orașului. Aici abia există armată. Aceea care există se compune însă din recruți români, cu excepția unei companii Sivkovich. Se adaugă apoi și faptul că un conducător al agitatorilor români, avocatul cu numele Micaș, este ținut în detenție aici la primărie sub pașă civilă. Numele și suferințele sale provoacă poporul fanaticat să facă totul pentru eliberarea lui, ca pentru o persoană iubită.

Între guvernator și comandantul suprem există divergențe. Aceasta o poti vedea și din faptul că supremul comandant nu vrea să-l considere pe Micaș ca deținut de stat și nu acceptă să-l preia sub pașă militară în cetatea de la Alba Iulia; de asemenea și din faptul că a interzis din nou alocarea de la Năsăud a celor 800 de puști promise în contul gărzii cetățenești din Cluj; el argumentează că prin reîntoarcerea lor samavolnică, secuii l-au compromis¹; pînă ce secuii nu vor porni și nu vor aduce cu dînsii armele destinate locuitorilor din Sibiu și Sebeș, pînă atunci nu va putea da arme cetătenilor; cu alte cuvinte dînsul vrea să ne pedepsească pe noi pentru că secuii s-au întors [acasă].

Chestiunea secuiașcă constă în următoarele: mai întîi a ieșit din secuime un batalion, care, după cum știu, a poposit la Reghin, Mediaș, Dumbrăveni etc.; a pornit de asemenea un batalion și din regimentul al doilea secuiesc; din acesta, două companii au mers la Brașov și se află în prezent acolo; alte patru companii s-au reîntors însă de la Ozun și au readus 1 500 de arme la Sfîntu Gheorghe, unde le-au depus la Casa scăunală; în ceea ce-i privește pe ostăși, aceștia s-au dus la casele lor; după cum se aude, ar fi declarat, că nu vor mai respecta ordinul comandantului suprem referitor la apărarea orașelor săsești; în schimb vor răspunde cu dragă înimă la apelul comandantului suprem în apărarea intereselor maghiarilor; potrivit decretului Guberniului, noi le-am trimis în calitate de comisari guberniali pe proprii lor deputați și anume pe Miks János, Zeyk Károly și pe Berde [Mózes], aleși recent și agreeați de dînsii, spre a-i convinge și a-i scoate afară [din secuime]; sper că acest lucru va reuși, cu atît mai mult, cu cît cu consimțămîntul comandantului suprem 2 din cele 4 companii menționate vor fi detașate la Turda, iar celelalte 2 la Aiud.

Despre dietă se scrie — deși neoficial — că Guberniul a acceptat termenul de 29 mai; de asemenea că propozițiile regale², pe care cancelaria le-a recomandat, au obținut sancționarea Guberniului. Ele ar fi următoarele: a) uniunea; b) abolirea relațiilor urbariale prin despăgubire; c) libertatea presei conform legilor care o reglementează; d) alegera președintelui Tablei regești.

Te implor să-ți aranjezi lucrurile astfel ca cel tîrziu între 20 și 24 să fii aici.

Împreună cu Zsuzsika îți îmbrățișez soția și ceilalți membri ai casei. Rămîn prietenul tău care te stimează,

Bethlen János senior.

Post scriptum: Reacțiunea guvernului vienez împotriva chestiunilor ungurești pare plauzibilă atît aici, cît și în Ungaria³.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Corespondență lui Wesselényi Miklós.

¹ Cf. doc. 2, n. 2; v. și doc. 62, 74, 98 și 117.

² În sensul de propuneri de proiecte de legi.

³ Un extras din această scrisoare a fost trimis în aceeași zi de Wesselényi lui Batthyány, primul ministru al Ungariei; v. doc. 285.

Cluj, 11 mai 1848

Supremo Armorum Praefecto
Antonio Puchner Commissario
Regio Plenipotentiario

Ex hic copialiter advoluto benigno suae Sacratissimae Majestati rescripto regio de dato 5a currentis mensis et nro aulico 2 519 ad Regium Gubernium ex arato grataanter, interlecto eo, quod Sacratissima Sua Majestas ad generalia trium nationum Magni hujus Principatus comitia ad diem 29am currentis mensis in liberam regiamque civitatem Claudiopolim ex respectu urgentium adjuncorum, per me gubernatorem regium indicta et medio ordinationum gubernialium sub 10a praeterlapsi mensis nroque 5 016 editorum promulgata, excellentiam vestram pro Commissario suo Regio Plenipotentiario denominare dignata sit; quemadmodum Regium Gubernium de concredita Excellentiae estrae hac regii Commissarii Plenipotentiarii provincia sincere gratulatur, ita praesentibus significandi honorem habet, quod de celebrandis praedicto in termino comitiis, convocandisque singulis trium nationum Statibus et Ordinibus, ac reliquis omnibus, qui de lege et consuetudine recepta interesse solent ac debent, congruas dispositiones edere non defuerit; Excellentiamque Vestram officiosissime requirendam esse duxit; quatenus si quas ad hoc eidem Excellentiae Vestrae in complementum praevenerati benigni rescripti regii disposit[ione] ad ornare necessariom visum fuerit illas Regio Gubernio ingratavim cum in finem revelare velit, quo eate-nus necessarii tempestive edi queant ordines.

Kolosvártt, Majus 11-ikén 1848.

Greissing

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 172/1848. Foto 12 539—12 540.

Cluj, 11 mai 1848

Ó Császári s Apostoli Királyi Felsége Erdély Nagy Fejedelme és Székelyek Ispánnya, legkegyelmesebb Urunk Nevében.

Ersébet várossa tanácsának

A mostani idő körülményei több nagyobb szerű törvényes intézkedések tételét kívánván, felséges urunk atyai szíve hajlamát követvén, hogy azon intézkedések iránt e Nagy Fejedelemseg rendeivel értekezhessék, folyó hó 5ik napjáról 2519 udvari szám alatt ezen Királyi Fő Kormányszékhez intézett kegyelmes királyi leiratánál fogva e Nagy Fejedelemseg három nemzetből¹ álló nemes rendeinek ezen szabad királyi Kolosvár várossában szokott módon tartandó közösséges gyűlését folyó hó 29ik napjára meghatározni és arra felséges személyét képviselő tellyes hatalmú királyi biztossá Báró Puchner Antal ő nagyméltóságát valóságos belső titkos tanácsost, Mária Therésia jeles katonai rendje vitézét, egyszersmind Leopold jeles középkeresztesét, orosz Szent György és Szent Vladimir negyedik osztályzatú, nemkülönben pápai birodalmi Szent

György rendje nagykeresztes vitézét, végre a szicíliai királyi Szentgyörgy rend commendatorát, tábornoki helytartót, a császári királyi hadseregnél a 3ik számú gyalog ezered másod tulajdonossát és e Nagy Fejedelemség fő hadi parancsnokát kinevezni méltóztatott.

Melly országgyűlés tárgyaivá a tiszta kegyelmes királyi leiratban a következők vagynak kijelelke, úgy mint

1er Hogy minden más egyéb tanácskozások előtt az ürességbe jött udvari erdélyi kancellári hivatalra az országos karokat és rendeket az 1791ki 20ik törvény cikkely értelmébe illető választási jognál fogva választás vitessék véghez, és az legfelsőbb kegyelmes kinevezés végét késedelem nélkül terjesztessék ő felsége eleibe.

2^{or} Hogy ezen Nagy Fejedelemségen ürességbe jött törvényes királyi táblai elnöki hivatalra hasonlólag választás vitessék véghez, kegyelmes megerősítés végét ő felségének felterjesztendő.

3^{or} Hogy Erdély Nagy Fejedelemségi és Magyarországnak a közelebb múlt erdélyi országgyűlés végével a karok és rendek által 1847beli november 3ról tett felterjesztésben érintett egyesülése feletti kérdés — a fennálló hellen hatósági törvények és a három nemzetek törvényes viszonyai tekintetbe vételelvel a tárgy fontosságához képest érett tanácskozás alá vétessek.

4er Hogy miután felséges urunk azon atyai számdokát és gondoskodását, miszerint az úrbéresek sorsán mindenkorban és minél előbb segítve légyen, folyó év április 3ik napjáról kelt kegyelmes királyi leiratában nyilvánította, a jelenlegi körülményekhez képest a létező úrbéri viszonyok megszüntetése és az illető földes uráknak illő kártalanítása szükségesképen tárgyalattaván, ezen tárgy oly móddal siettessék, hogy az e részben felküldendő és ő felsége által megerősítendő törvény javaslatok a jobbágyokra nézve még ezen országgyűlés folyama alatt kihirdethessenek és telyesítésbe vétethessenek.

5^{or} Hogy a közterheknek minden személy meg ikülböztetése nélkül egy formán meghatározandó viselése tanácskozás alá vétesék.

6^{or} Az is tanácskozás alá vétesék, miszerint ezen Nagy Fejedelemség nagy részét lakó oláhok állapotjáról mind a polgári jogokra nézve, mind pedig vallás érdekében, e felett hozandó törvény által gondoskodtassék, — végre

7er Hogy a sajtó szabadságra és a visszaélések megelőzésére nézve célul megfelelő törvényjavaslatok ő felsége eleibe terjesztessenek.

Mely legfelsőbb kegyelmes király leíratról e nemes tanács folyó évi április 11ről 5 016 szám alatt kelt Kormányi Rendelet² folytán olly meghagyással értesítetik, hogy az írt hellen és napon kinyitandó országgyűlésére maga kebeléből az 1791ki XIik törvénycik értelmében választandó alkalmás követei által törvény szabta büntetés terhe alatt megjelenni kötelességének ismerje. Az Erdélyi Királyi Főkormányszék 1848ban Kolozsvárt, Pünkösdi hónap 11kén tartott üléséből.

Gróf Teleki József

Gróf Lázár László, tartományi kancellár
Istvánffy Pál, titoknok

In numele ilustru al maiestății sale imperiale apostolice regale, mare principie al Transilvaniei și comite al secuilor.

Către consiliul orașului Dumbrăveni.

Circumstanțele vremurilor actuale au impus inițierea mai multor măsuri grandioase, în conformitate cu cele prescrise de inima părintească a măritului nostru domnitor; pentru ca ele să fie aduse la un numitor comun de către stările și ordinile Marei Principat, acestui Scaun gubernial regesc suprem i-a fost adresat binevoitorul rescript regal având numărul aulic 2 519 din 5 a.I.c.; prin el [monarhul] a decis ca nobilele stări ale celor trei națiuni¹ din Marele Principat să-și țină în mod obișnuit adunarea ordinată în orașul liber regal Cluj, la data de 29 a I.c.; a binevoit totodată a numi în calitate de comisar plenipotențiar regal, pentru a-i reprezenta persoana sa ilustră, pe măritul baron Anton Puchner, consilier veritabil întim, viteaz al nobilului ordin militar Maria Tereza, deținător al distinsiei crucii Leopold, posesor al ordinelor rusești Sf. Gheorghe clasa a patra și Sf. Vladimir, brav al marii crucii a ordinului Sf. Gheorghe și al Sfîntului imperiu papal, comandant al ordinului Sf. Gheorghe al regatului sicilian, locotenent general, viceproprietarul regimentului al 3-lea din armata cezaro-regească și comandant militar suprem al acestui Mare Principat.

Conform prevederilor prețuitului și binevoitorului rescript regesc, dieta are de rezolvat următoarele:

1. Înainte de orice consultare, stările și ordinele [care o compun trebuie] să facă alegerea pentru postul de cancelar aulic transilvan devenit vacant, potrivit legii nr. 20 din 1791 și s-o înațeze neîntârziat maiestății sale pentru confirmare;

2. să efectueze de asemenea alegerea pentru postul de președinte al Tablei regești, devenit vacant în acest Mare Principat, și s-o trimite spre milostivă întârire în fața maiestății sale;

3. să supună unei dezbateri chibzuite, în concordanță cu importanța obiectului, problema uniunii Marelui Principat al Transilvaniei cu Ungaria, — care a fost abordată la sfîrșitul ultimei Diete transilvănene în memoriu stărilor și ordinelor din 3 noiembrie 1847 — ținând seama de legislația jurisdicțiilor locale în vigoare și de raporturile legale ale celor trei națiuni;

4. să ia în discuție și să voteze cît mai grabnic proiectul de lege privind abolirea în actualele împrejurări a relațiilor urbariale în vigoare pe baza unei despăgubiri corespunzătoare a proprietarilor, conform dorinței și grijii părintești a măritului nostru domnitor, exprimate în milostivul său demers regesc din 3 aprilie a.c., în care a accentuat că trebuie neapărat și cît mai repede îmbunătățită soarta iobagilor; el va fi înaintat spre sancționare maiestății sale pentru a fi anunțat încă în timpul acestei diete și astfel pus imediat în aplicare;

5. să dezbată hotărîrea privind purtarea egală a sarcinilor publice de către toți și fără deosebire de persoană;

6. să pună apoi în discuție chestiunea unui proiect de lege care să se îngrijească de starea și drepturile civile ale românilor ce locuiesc o bună parte a acestui Mare Principat; în fine:

7. să înațeze în fața maiestății sale proiecte de legi corespunzătoare privind libertatea presei și preventirea contravențiilor [de presă].

Acest nobil consiliu este încunoștiințat despre milostivul demers regesc suprem prin decretul gubernial nr. 5 016 din 11 aprilie a.c.², cu precizarea că pentru dieta care se va deschide la locul și data menționată, se vor trimite

deputați corespunzători, în conformitate cu legea nr. XI din 1791, sub amennyntarea pedepsei specificate în legislație. Din adunarea Scaunului gubernial regesc suprem ținută la 11 mai 1848.

Conte Teleki József, [guvernator]
Conte Lázár László, cancelar teritorial
Istvánffy Pál, secretar

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 172/1848. Circulară originală.
Biblioteca Centrală Universitară, Cluj-Napoca. Colecția Apor. Circulară originală.
Arh. St. Brașov. Fond. Arh. primăriei Dumbrăveni. Pachet. 1 134., nr. 2/1848.
Foto 6 979—6 982.

¹ Prin stările celor trei „națiuni” rescriptul imperial înțelegea minoritățile privilegiate ale maghiarilor, secuilor și sașilor, care au exercitat puterea politică în Transilvania din 1497.

² V. doc. 258, vol. I.

269

Cluj, 11 mai 1848

A két oláh Püspöknek és az ágostai hitvallást követők Főnökének

Értésemre esvén, miként főleg Szeben környékében a szász- és oláh ajkú, kivált falusi lakkosok között azon bal eszme terjedett el és kezd lábra kapni, mintha az ausztriai császár és a magyar király két különböző személyek lennének, és a magyarok csupán a királyt esmernék koronás fejüknek, méltóságodat (főtiszteletességet) ezen ötletről felszólítani kívántam, miszeréni híveit az illető lelkészek békelyása által ezen csupán gonosz szándékból koholt hamis hír felett kellőleg felvilágosítván, nékiek megmagyarázni ügyekezzék, hogy mi hív alattvalók az ausztriai császárt és magyar királyt, nem különben Erdély fejedelmét ugyanazon egy személybe központosulva mint természetes uralkodónkat hódolva tiszteljük.

Kolosvárt, Május 11dikén 1848

Celor doi episcopi români și conducătorului confesiunii luterane

Am fost încunoștiințat că mai ales la Sibiu și în prejurimi s-a răspândit și a și început să se înrădăcineze ideea greșită, potrivit căreia împăratul austriac și regele ungur ar fi două persoane diferite; de asemenea că maghiarii l-ar recunoaște ca monarh încoronat doar pe rege; din aceste motive doresc să o somez pe eminență (cuvioșia) voastră, să vă lămuriți în mod corespunzător enoriașii cu ajutorul preoților despre această falsă stire, scornită cu intenții nedorite. Noi, supuși fideli, respectăm cu plecăciune în aceeași persoană ca pe monarhul nostru firesc pe împăratul austriac, pe regele maghiar, precum și pe principale Transilvaniei.

Cluj, 11 mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 151/1848. Foto 511.

Cluj, 11 mai 1848

- a) Alsó Fejér megye főispányának
- b) főkormányi tanácsos Szabó Lajosnak
- c, d) a két görög szertartású püspököknek
- a) uraságodnak
- b, c, d) Alsó Fejér vármegyei fő ispány B. Bánfi Miklósnak

a, b, c, d) mint az oláh nemzetbeliek által folyó hő 15ikén Balásfalván tartandó gyűlés alkalmával történhető rend zavarások megakadályoztatására kirendelt biztosnak folyó hő 10ről e tárgyban ide tett felterjesztésben nyilvánított kívánságához képest

a, b, c, d) azon gyűlés alkalmával a rend és illő csendeség biztosabban lehető fenntartása tekintetéből fő kormányszéki biztosul

- a) uraságodon kívül

- b, c, d) az írt főispányon kívül

- a, c, d) fő kormányszéki tanácsosi Szabó Lajost is ki rendelni

- b) méltóságodat ki rendelni

a, b, c, d) jónak láttá a Királyi Fő Kormányszék. Miről (*uraságod, Mél-tóságod, Fő Tiszteletlendőséged*)

a) oly hozzátétellel értesítetik: miszerént a Királyi Fő Kormányszék nem kétli, hogy az ide vissza zárt szolgabírói jelentésben elé adott körülményekre nézve az illő intézkedéseket megtette.

b) oly utasítással értesítetik, hogy az írt napon Balásfalván megjelenvén a feljebb írt főispánnyal egyetértőleg az illő rend fenntartására felügyelni és minden történhető kicsapongások eltartóztatására hathatóan munkálni igyekezzék, mely célra lehető használat végett az ország gyűlése iránt mai napon vett kegyelmes királyi leirat is Uraságoddal hiteles másolatban ezennel közöltek. A püspökökhöz intézett és ide zárt rendeléseket pedig azoknak töstént küldje kezükhez.

- c, d) szükséges tudtul ezennel értesítetik.

A tartományi fő hadi vezérségnak

Supremo comiti Comitatus Albae Inferioris velut commissario guberniali pro manutenendo occasione confluxus Valachorum 15-a currentis mensis in oppido Balásfalva celebrari intenti recto ordine delegato medio recenter isthuc praestitatae repraesentationis, quo ordo et tranquilitas tanto tutius manuteneri possit, aliud adhuc autoritate et dignitate pollens individuum delegari petente; Regium hoc Gubernium hoc fine consiliarium guberniale Ludovicum Szabó ea cum inviatione denominavit, ut ad diem intenti confluxus in oppido Balásfalva comparitus cointelligenter cum fato supremo comite de manutendo recto ordine et praecavendis omnibus disordinibus efficaciter provideri satagat.

Quod ipsum Inclytæ Supremæ Attmorum Praefecturæ in nexu insinuatorum abhinc sub 5-a et 7-a Maji a[nni] c[urrentis] m[od]isque 5 897 et 5 971 exaratorum pro requisito notita statu conformiterque inviando manus militaris ibidem congrue quidem commendante officiosa insinuatur.

Kolozsvárt, Május 11-ikén 1848.

- a) Comitelui suprem al comitatului Alba de Jos
 b) consilierului gubernial suprem Szabó Lajos
 c), d) celor doi episcopi de rit grecesc
 a) domniei voastre
 b), c), d) comitelui suprem al comitatului Alba de Jos, baronul Bánffy Miklós.
 a), b), c), d) potrivit dorinței exprimate în memoriul comisarului detașat pentru împiedicarea unor eventuale tulburări ce s-ar putea ivi cu prilejul Adunării celor de naționalitate română la Blaj, în ziua de 15 I.C.
 a), b), c), d) cu prilejul acelei adunări, din dorința de a menține cît mai sigur ordinea și limiștea cuvenită, sănătă numit în calitate de comisar al Scaunului gubernial suprem
 a), în afara de domnia voastră
 b), c), d) în afara de pomenitul comite suprem
 a), c), d) va fi detașat și consilierul Scaunului gubernial suprem Szabó Lajos
 b) detașarea domniei voastre
 a), b), c), d) a fost considerată potrivită de către Scaunul gubernial regesc suprem; despre aceasta (domnia voastră, măria voastră și preacuvioșia voastră);
 a) este înștiințată, cu specificarea: că Scaunul gubernial regesc suprem nu pune la îndoială justețea măsurilor pe care le-ați întreprins, menționate în rapoartele juzilor nobiliari aci anexate;
 b) i se aduce la cunoștință că i s-a ordonat: să se prezinte la Blaj în ziua amintita, unde în bună înțelegere cu sus-menționatul comite suprem să asigure menținerea ordinii cuvenite; acolo să se străduiască a împiedica în mod eficient eventualele excese; prin aceasta, cu un atare scop se pune spre folosință la dispoziția domniei voastre, în copie oficială, milostivul demers regesc primit azi în legătură cu dieta; să înmînați imediat ordonanțele aci anexate, adresate episcopilor.
 c), d) sănătă imediat ordonanțele aci anexate.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 180/1848. Foto 1 686—1 690.

271

Sibiu, 11 mai 1848

Auf das geschätzte Ansinnen vom 5ten d.M. Zahl 5 691 beehtet man sich Einem löblichen Gubernium dienstfreundlich zu erwiedern, daß das Stadt Commando in Mediasch unter Einem beauftragt wird, Behufs der zu bewirkenden Untersuchung bezüglich der, durch die wallachischen Insassen der Ortschaft Kis Kapus verübten Waldverwüstung, eine von den in Mediasch stationirten Compagnien des 1ten Szekler Regiments als Assistenz und zur Herstellung der durch obangeführte Waldverwüstung gestörten Ruhe und Ordnung nach Kis Kapus, im Einverständniß mit dem Mediascher Magistrat zu disponiren.

Puchner, Feldmarschallieutenant

Hermannstadt, am 11-ten Mai 1848

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 390/1848. Foto 1 771—1 773.

Sibiu, 11 mai 1848

Hochwohlgeborener Freyherr!

Ohne, daß es mir je gelungen ist, der Ehre Hochdero persönlicher Bekanntschaft theilhaft zu werden, sind Sie mir durch meinen Freund D'Aspre und den leider zu früh verlorenen Stahel zu gut bekannt, um nicht für ein vertrauliches Privat-Schreiben an Hochdieselben eine gütige Aufnahme zu erwarten, welche Euer Hochwohlgeboren ihm nicht versagen wollen.

Gleich nach der Benachrichtigung, daß Hochdieselben als königlicher Komissär für die öffentliche Ruhe und Ordnung Ihrer Gegend zu sorgen haben, fühlte ich, daß die nun zu andern und momentanen Zwecken in Ihrer Gegend befindliche Militär Mannschaft für jene Absichten keine Hilfe biethen könne, und daher vorläufig die Ihnen ähnlich angegebene Truppe dahin disponirt, bey welcher Hochdieselben nicht erkennen werden, daß eine größere Anzahl Chargen zum Verhältniß der Gemeinen Mannschaft, der Verwendbarkeit der Leztern ein größeres Gewicht gebe. Zugleich dürfte ich kaum zu befürchten Ursache haben, daß nicht daran gedacht werden sollte, das brave Regiment Turzky auf irgend eine Art mit mehr Leuten zu versehen.

Die ungemeine Furcht vor Unordnungen von Seiten der bisherigen Unterthanen hat, im Verhältniß der sehr geringen im Lande befindlichen Truppen Zahl, eine zu große Vertheilung derselben nach allen Richtungen, und zugleich mehr als die Verdoppelung der Garnison vor Klausenburg nach sich gezogen, wornach ich nicht im Stande wäre, Euer Hochwohlgeboren für den Augenblick eine anderweitige Truppenvermehrung zuzusichern. Jene Zerstreuung kleiner Abtheilungen der Linien Truppen im ganzen Lande zur Beruhigung aller einzelnen Punkte könnte auch darum nicht lange bestehen, weil die schwachen Körper durch die gegen sie gerichteten unfreundlichen Absichten und Verführungs Versuchen (und sonderbar genug, meistens von Seiten derer, zu deren Beruhigung sie dienen) ausgesetzt sind, kompromittirt zu werden, nachdem ein Theil der Szekler, auf welche in diesen Umständen am meisten gerechnet werden sollte, bereits das Beyspiel des Ungehorsams aufgestellt hatte. Auf welche Weise es nothwendig werden dürfte, zu der einzigen wahren Art die gefährdete Ordnung eines Landes zu erhalten, zur größeren Vereinigung der ohnedies geringen disponiblen Kräfte zu schreiten, wodurch einzelne Gegenden nur scheinbar und in so lange ihrem Schicksale ausgesetzt blieben, bis sie von ausgesandten mobilen Colonnen von bedeutender Stärke berührt würden. Solche immer bewegte Abtheilungen erreichen größere Zwecke, als eine zehnfache, versplittete, nirgend starke Truppen Zahl.

Wegen der hinsichtlich der Szekler obschwebenden Ungewißheit wäre ich außer Stande, dermahlen eine Husaren Abtheilung in Hochdero Gegend marschiren zu lassen.

Ich hielt mich für überzeugt, daß es gelingen werde, die Ruhe des Landes bis zum Landtage zu erhalten; diejenigen laden daher eine schwere Verantwortung gegen Siebenbürgen auf sich, welche dies muthwillig vereiteln, und durch unreife Vorgänge Leidenschaftlichkeit, bange Furcht, und bedenkliche Trennungen herbeiführten, am meisten haben sich aber gegen das Land jene versündigt, welche die unentbehrlichen Mittel zur Erhaltung der Ruhe vernichtet, indem sie die Grenztruppen in ihrem Innern, und der Disciplin erschütt-

terten, und zwar im Momente, wo ihre Veränderung zunächst gesetzlich folgen sollte, mithin ohne allem Zwecke. Es gehört gewiß wenig Einsicht dazu, um überzeugt zu sein, daß, welche Bestimmung die Szekler immer erhalten mögen, ihre ausgezeichnete Waffenfähigkeit nicht dem nächsten besten, der sie anspricht, zu Gebote stehen könne, und daß, wenn sie selbst später nur die Verpflichtungen jedes anderen Bürgers zu übernehmen hätten, diesem doch, der wegen der größeren Eignung zum Kriegsdienste eine haltbare Richtung gegeben werden müsse, wenn sie bey ihrer ausnahmsweisen militärischen Neigung nicht gleich den Janitscharen und Prätorianern jedem einladendem Versprechen folgend zum Umsturze der jeweilig bestehenden Zustände beytragen sollten.

Doch es ist überflüssig einem so einsichtsvollen Manne die Gefahren darzustellen, die aus der Willkür eines so tapferen Volkes ohne Abhängigkeit, ohne den Begriffen der Heiligkeit des Schwures entspringen müssen, ich lade Euer Hochwohlgeboren vielmehr ein, den unbefangen urtheileriden Theil ihrer Landsleute, auf welche Ihr Einfluß mächtig ist, dahin zu bewegen, daß doch kein Werth darin gesetzt werde, die schon ausgesprochenen Bestimmungen erst durch Aufreitzungs Mittel, vielleicht gar durch blutige Vorfälle zu erkämpfen, sondern daß man sich freue, das einzige Land seyn zu können, welches die gebotenen Vortheile auf ruhigen Wegen hinnimmt, und den Zustand eines höheren geistigen und materiellen Glückes ohne Erschütterung empfängt.

Ein gefährlicher Umstand ist auch darin zu suchen, daß man mit der Vereinigung nicht auch die damit verbundenen Bestimmungen allsogleich anneme, und anstatt mit dem gewesenen Unterthan eine freundliche Übereinkunft zu pflegen, vorzieht, ihn noch durch Militär Gewalt länger zu benützen, jene aber, welche das Volk über seine Zukunft belehren wollen, als Agitatoren zur Haft zu bringen, woraus große Aufregungen entstehen können.

Ich habe mich hiernach bemüßigt gesehen, hierin den Truppen die größte Mäßigung und Behutsamkeit zu empfehlen, und das Eintreten der Waffen nur bey Verletzung des Eigenthums und der Personen, wenn die gütlichen Mittel scheitern, festzusetzen. Ich würde einen großen Werth darein setzen, wenn Euer Hochwohlgeboren meinen Ansichten beystimmten.

Die Lücke, die durch des vortrefflichen Stahels Todt in der Landes Remontirung entstand, ist man besorgt möglichst auszufüllen.

Genehmigen Hochdieselben die Ausdrücke der ausgezeichneten und unbegrenzten Hochachtung, mit der zu verbleiben die Ehre habe

Euer Hochwohlgeboren ergebener Diener

Puchner
F.M.I

Hermannstadt den 11ten May 1848

P.S. die beabsichtigte Einziehung kleiner zerstreuter Truppen Abtheilungen hat keinen Bezug auf die darmahlen nach Zilah und Somlo abzusenden 3 Compagnien Tursky.

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R. S. R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Corespondență lui Wesselényi Miklós.

Sibiu, 11 mai 1848

An den Löblichen Kronstädter Magistrat

In gerechter Würdigung des aufstrebenden Geistes der Freiheit und Selbstständigkeit, und in Erwägung der von Seiner Majestät, unserem Allernädigsten Kaiser erflossenen Verfassungsurkunde Österreichs, hat sich die Nations Universität dahin vereinigt, sämtlichen sächsischen Kreisen und somit auch dem Löblichen Magistrat und der dasigen Kreis Communität in der vollen Überzeugung, daß sämtliche Sachsenbrüder kein anderes Streben haben können, als in Mitte der überhand nehmenden Wirren eigene Selbstständigkeit und angeborene Nationalität nicht durch Unterdrückung sich entwickelnder anderer natürlich gleichberechtigter Nationalitäten, sondern durch Anerkennung der Bemühungen derselben und hülfreiche Handbietung zu bewahren, die Anleitung zu ertheilen, den etwa zum nächsten Landtag zu beordnenden Landtagsdeputirten die Weisung zu ertheilen, dahin zu wirken:

1. daß in gesetzlichem Wege alle jene Beschränkungen beseitigt werden mögen, welche hinsichtlich des wallachischen Volkes entweder aus seiner Abstammung oder seinem Religionsbekenntniß, oder beiden zugleich bisher ohne Zuthun der sächsischen Minorität gesetzlich abgeleitet wurden; ferner daß dasselbe Volk, unverweilt aller mit dem Geiste der Zeit vereinbarlichen staatsbürgerlichen Rechte theilhaftig gemacht und bevor dadurch die Vertretung aller Staatsbürger auf dem Landtage bewerkstelligt worden, daselbst keine Verhandlung vorgenommen werde, wodurch eine Veränderung in der organischen Verfassung des Landes, in seiner Regierungsform und Verhältnissen zur Gesammonarchie herbeigeführt werden könnte.

2. daß, sowie auf dem Sachsenboden der freie Grundbesitz als die Grundlage einer, allen Stürmen der Zeit trotzenden, die persönliche Freiheit und Sicherheit des Eigentums allein gewährleistenden Verfassungsform seit Jahrhunderten das Glück seiner Einwohner begründet, auch für die übrigen Theile des Landes die Befreiung des Grundbesitzes von allen Feudallasten, insbesondere aber von der freien geistigen und materiellen Entwicklung durchaus hinderlichen persönlichen Dienstleistung gesetzlich ausgesprochen werden möge, zugleich aber zu erklären, daß die sächsische Nation bereitwillig und entschlossen sei, die eben ausgesprochene Befreiung ihren eigenen, mit der persönlichen Dienstleistung belasteten Colonen zukommen zu lassen. Von der sächsischen Nations-Universität.

Hermannstadt den 11 Mai 1848

Franz Salmen
Friedrich Arz, Notair¹

Original. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Brașov. Magistrat (acte scoase). 1848, nr. 2 216. Foto 9 709—9 710.

¹ Adresa a fost trimisă și Magistratului din Sibiu în aceeași zi. *Original. Arh. St. Sibiu. Fond. Arh. Magistrat. Sibiu, nr. 1 738/1848. Foto 5 605—5 607.*

Zlatna, 11 mai 1848

Hochgeborener Herr Graf, Hochgebietender Herr Thesaurariats-Vize-Präesident,

Anschlüssige Anzeige des Topanfalvaer K. Herrschafts Spans Lázár, welche mir, dieselbe mit Zeichen der höchsten Angst und der inständigsten Bitte, dahin zu trachten, daß diese seine Anzeige geheim bleibe, indem er sonst dafür leicht mit seinem und dem Tode der seinigen büßen könnte, — er selbst mir überbrachte, und aus welcher Euer Hochgeboren zu ersehen geruhen werden, daß, sowie es ohnehin eher oder später zu erwarten stand, die Herrschafts-Untertanen die Dienstleistung bereits zu verweigern angefangen haben, und daß dem unwissenden Volke von seiner Geistlichkeit als Gesetz eine Proklamation verlautbart werde, welche Verderben zu Folge haben kann, — unterbreite ich Eurer Hochgeboren mit dem Bemerken, daß nach in den letzten Tagen von mehreren Seiten mir b.m. gemachten Meldungen, wahrscheinlich der obgedachten Proklamation zu Folge, die wallachischen Fiscal-Herrschafts-Untertanen nicht mehr wie anfangs die 4-te, sondern nunmehr die einzige Nation des Landes bilden zu wollen geneigt seien, und daß bereits einzelne Stimmen sich verlautet haben sollen, „nieder mit den Ungarn und Deutschen, dieses Land gehört uns von unseren Vorfahren“¹.

Unter solchen Umständen bin ich nunmehr, im Gegensatze mit meiner unterm 20-ten v.M. P.Zahl 46 ausgesprochenen Hoffnung, des Augenblickes nicht mehr sicher, in welchem ich von den mit hohen Thesaurariats-Präsidial-Verordnung vom 15-ten v.M. Zahl 652 mir gereichten Hilfsmitteln Gebrauch werde machen müssen. Nachdem aber ich die Anwendung dieser Mittel bis zu dem Augenblicke, wo sie unvermeidlich notwendig sein wird, zu verschieben für ratsam finde, dann aber eine jede Verweigerung dieser Hilfsmittel dem hohen Aerar einen unermäßlichen Schaden und über seine Beamten namenloses Elend bringen könnte; so sehe ich mich bei dem Umstände, daß aus der angezogenen hohen Verordnung und rücksichtlich aus den Beilagen derselben mir nicht ganz klar ist, ob im Sinne der von Seite Seiner Excellenz des Landes-Gouverneurs geschehenen Aufforderung vom 11-ten v.M. 783, Seine Excellenz der Commandierende General dem Karlsburger k.k. Festungs-Commando den Auftrag auch wirklich erteilt habe; auf mein Ersuchen die nötigen Waffen, deren Anzahl in keinem Falle groß ausfallen wird, samt Zugehör auszufolgen; notgedrungen Euer Hochgeboren untertänig zu mir hierüber durch diesen Boten die Gewißheit zukommen zu lassen, und zugleich bei Seiner Excellenz dem Commandierenden General erwirken zu wollen, daß das Festungs-Commando zu Carlsburg angewiesen werde, auf mein Ersuchen vollkommen brauchbare und nach Möglichkeit leichtere Gewehre sogleich auszufolgen; ferner daß die im Notfalle hicher beordernde Compagnie, aus keinen Wallachen bestehé, weil sie sonst im Augenblicke der Gefahr anstatt Schutz, leicht Verderben herbeiführen könnte; endlich daß der Commaandant dieser Compagnie mich in meinen Einleitungen, die ich für notwendig finden werde, willig unterstütze und insbesonders solche Individuen, die ich demselben als gefährliche Aufwiegler des Volkes bezeichnen sollte, auf mein Ersuchen unsomehr sogleich arretieren lasse, als rücksichtlich solcher Individuen allhier das Standrecht soeben publiciert worden ist.

Von der Hand habe ich einerseits den Span Lázár und die betreffenden verläßlichen Individuen in den Fiscal-Herrschaften angewiesen: das Benehmen

der Untertanen mit gespannter Aufmerksamkeit zu überwachen, und über eine jede Bewegung derselben mir die sogleiche Anzeige zu erstatten; andererseits aber einverständlich mit dem K. Bergrat und Bergrichter Császár und dem Stuhlrichter Tövisi die K. Beamten und Diener, dann die verlässlicheren von den wenigen hierortigen Bürgern aufzufordern, zusammen zu treten und für die Erhaltung der Ruhe und Ordnung allhier gemeinschaftlich zu sorgen.

Diesem nach erübriget mir blos noch Euer Hochgeboren zu versichern, daß, mögen sich die Verhältnisse allhier noch so drohend gestalten, dieselben mich zu keinem übereilten Schritte verleiten werden.

Mit tiefster Ehrfurcht, Euerer Hochgeboren untertaniger Diener

Zalatna, den 11-ten Mai 1848

Johann v. Nemegyei
K. Administrator u. Bergrat²

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. M.T, nr. 817/1848. P.

¹ De fapt: jos stăriile privilegiate din Transilvania!

² Pentru măsurile luate de Tezaurariat, v. doc. 324.

275

Teaca, 11 mai 1848

Tekintetes Nemes Tisztség!

Mielőtt a balásfalvi gyűlésbe menendő követek iránti rendelést tiszteltük, már azelőtt meg indultunk a járásba e tárgyba a kiparancsolt tiltás meg tételere; a mit az illerő heljségekbe a lehető gyorsasággal és pontossággal meg is tettünk, mely meg tiltásra a köz nép engedelmességét mindenüt nyilvánította — mely jelentésünk mellett alázatos tiszteettel vagyunk a tekintetes nemes tisztség alázatos szolgái¹.

Teke, 11-a May 1848

Dorgó Gábor, szolgabíró
Benedek Aaron, adóíró

Mócsi Bíró! Ha a méltóságos fő-bíró úr nem leane már Mócoson, küld si-
etve be ezt a levelet Kolosvárra. Dorgó Gábor szolgabíró. Tudásul.

Onorată dregătorie!

Încă înainte de a fi primit ordinul care interzice plecarea delegaților la adunarea de la Blaj, noi am și început să-l aducem la cunoștință, cu promptitudine și exactitate, în toate localitățile plasei. Față de ordinul interdicțional, poporul de rînd și-a manifestat peste tot supunerea. După raportarea celor de mai sus, rămînem cu plecată stimă umili servî ai onoratei dregătorii¹.

Teaca, 11 mai 1848

Gabriel Dorgo, jude nobiliar
Aaron Benedek, perceptor

Judelui din Mociu! În eventualitatea că dl prim-jude n-ar mai fi la Mociu, trimite urgent scrierea aceasta la Cluj! Gabriel Dorgo, jude nobiliar. În atenție.

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat. Cluj. Acte administrative, nr. 1018/1848.

¹ V. doc. 144, 150, 171, 174, 206, 208, 229, 278, 279, 280, 302, 307, 308, 309, 326, 327 și 349.

276

Cluj, 11 mai 1848 .

Nagyméltóságú Gróf Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Nagyméltóságodnak s a Királyi Fő Kormánynak folyó évi 6120—180 Urb. szám alatt költ rendeletét alázatos tisztelettel vévén, megértem abból, miszerént a kormányom alá bízott megyébeni mozgalmak lecsendesítésére minősítések tétettek, meg azt, hogy a mai nap innen kibocsátott katonai csapat mely helységekbe fog megjelenni? Fölösleges lenne talán e tárgyba nagyméltóságodnak tovább alkalmatlankodni; úgy vélem azonban, hogy nagyméltóságodat minden újabbi esetről tudósítani tartozó kötelességem, melynek hódolva tisztelettel jelentem nagyméltóságodnak, hogy az eddig csendességen volt egregyi járásba is Fel Egregy helyisége nem csak hogy az úrbériséget fölmondotta, sőt a helység bíráinak az illető szolgabíró előtti megjelenést is erővel s fenyegetőzássel meg akadályozta, mit nagyméltóságod az ide csatolt irányokból bővebben is megértend.

Melyre nézt alázatos tisztelettel kérem nagyméltóságodat, méltóztassék a már kiszállott katonasághoz oly rendelést tétetni, hogy mindenhol, hol a szükség kívánni fogja, szálljon ki s a rend és csend helyre állítása előtt viszszene lépjén, — erre ugyan több idő fog kívántatni, de rendre meg esik s a tiszti tekintély helyre álítvá, a csend pedig biztosítva léend.

Mely alázatos jelentésem mellett örökös tisztelettel vagyok nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Kolosvártt, Pünkösd hava 11^{le} 1848.

G. Wass Samu, Doboka megyei igazgató főbíró

Excelența voastră domnule conte guvernator! Binevoitorul meu domn!

După ce am primit cu adinc respect dispoziția ilustratării voastre și a Guberniu lui sub nr. 6 120/180 U.b., mi-am dat seama de măsurile ce se impun a fi luate în comitatul meu în vederea potolirii mișcărilor de aici, precum și despre planul privind deplasarea trupelor căre au plecat de aici în comune. Ar fi de prisos să vă mai deranjez cu această problemă. Cred totuși că este de datoria mea să vă informez despre fiecare caz nou. În comuna centrală a plăsei Agrij, unde pînă recent se menținuse liniștea, vă raportează că acum se refuză slujbele iobagești și se împiedică prestarea lor prin amenințarea recurgerii la forță. Se împiedică, de asemenea, prezentarea judeului primar sătesc în față

judelui nobiliar. Despre toate acestea excelența voastră veți afla detalii din actele anexate¹.

Vă rog cu adînc respect a ordona trupelor puse în mișcare să se deplaseze în fiecare localitate unde acest lucru va fi necesar și să nu se retragă de acolo, înaintea restabilirii ordinii, atât timp cât va fi nevoie. Treptat ordinea va fi restabilită, va aduce după sine asigurarea liniștii și va fi reîntronată autoritatea dregătorilor.

Raportîndu-vă cele de mai sus rămîn cu respect nelimitat sluga domniei voastre.

Cluj, 11 mai 1848

Conte Wass Sámuel, prim-jude dirigitor al comitatului Dăbîca

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 164/1848. Foto 2 874—2 876.

¹ V. doc. 234 și 259.

277

Sfîntu Gheorghe, 11 mai 1848

Nagyméltóságú Gróf Királyi Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Miklósvárszéki hellyettes alkirálybíró Henter Sándor a Nemes 2ik Székely gyalog ezered által felsőbb parancs nyomán ki indított 4 századnak közelebbről Uzonból történt vissza térése folytán, a fel izgatott kedélyek lecsílapítása végett a katonai elöljárósággal egyet értőleg ki szálván¹, azon Nemes ezered 1ső századgyához tartozó székely katonák az uzon emlényeket roszsaló alázattal mellékelt nyilatkozatokot és a katonaságot izgatott egyének meg büntetése el rendelését tárgyazó iratokat adták béké, mely a köz kívánat szerént hozzá meg küldetvén, azt a maga valóságába tudás, és a továbbiaknak Nagyméltóságod bölc nézete szerént el rendelése végett alázatoson fel terjesztem — s mély tisztelettel maradok Nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Sepsi Szentgyörgy, Majus 11. 1848.

Horváth Albert, főkirálybíró

Mărite domnule conte guvernator! Milostive domn!

Vicejudele regesc locțiitor din scaunul Micloșoara, Henter Sándor, în înțelegere cu autoritățile militare, a fost trimis să liniștească spiritele care s-au agitat în urma recentei reîntoarceri de la Ozun, a companiei a IV-a a nobilului regiment nr. 2 de infanterie secuiească¹, detașat pe baza unui ordin superior. Soldații secui din compania I a același nobil regiment au dezaprobat evenimentele din Ozun și au înaintat declarații și acte pe care cu umilință le anexez, solicitînd pedepsirea indivizilor care au atînat armata. La cererea generală, ele mi-au fost trimise, iar eu vi le înaintez cu supușenie pentru a le cu-

noaște în natură lor adevărată și a dispune după înțeleapta părere a ilustrată-
ții voastre ce e de făcut în continuare. Rămîn cu adinc respect sluga preaple-
cață a excelenței voastre.

Sfîntu Gheorghe, 11 mai 1848

Horváth [Petrichevich] Albert, jude suprem regesc

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 263/1848. Foto 3 055—3 056.

¹ V. doc. 2, 95, 123, 193 și 220.

278

Războieni Cetate, 11 mai 1848

Méltóságos Fő Király Bíró Úr!

E folyó év május hónapja 15k napjára bizonyos kérelem el készítése
ürügye alatt Balásfalvára menni szándékozó oláh papok el tiltását téve a
méltóságos fő király bíró úr kötelességemmé idei 196 elnöki számok alatt tisz-
telt rendeletében — és csak is azoknak szabadítani fel az el mehetést, kik az
oláh püspöktől meg hívó levelet kaptak.

Én a fenn tiszttel rendelet értelmében minden papot és más oláh ajkú la-
kosokat el tiltottam az elmeneteltől, a kiknek püspöki meg hívó levelek nincsen,
oly nyilatkozattal, hogy a tiukoson oda menni szándékozók szigorú bün-
tetésnek lésznak ki téve, ha ezen el tiltó rendelet ellenére is el mennek. Mely
alázatos jelentésem után hasonló tisztelettel vagyok a méltóságos fő király bíró
úrnak alázatos szolgája

Székelyföldvár, 11th May 1848.

Zudor Károly, duló biztos

Mărite domnule jude regesc suprem!

Prin onoratul ordin prezidențial nr. 196 a. c. d-voastră mărite domnule
jude regesc suprem mi-ați trasat sarcina de a-i lăsa să meargă la Blaj în 15
mai a.c., pentru a pregăti o petiție, numai pe acei preoți români care au pri-
mit invitație de la episcopul lor, iar pe ceilalți să-i opresc.

În sensul onoratului ordin de mai sus am interzis plecarea tuturor preo-
ților și locuitorilor români, care n-au invitație de la episcop. I-am avertizat pe
cei ce ar avea de gând să meargă acolo, pe ascuns, că dacă vor pleca, în
ciuda acestui ordin interdicțional, se vor expune unei pedepse severe.

Raportindu-vă cu supunere cele de mai sus, rămîn cu onoare devotatul
domnului jude regesc suprem

Războieni — Cetate, 11 mai 1848

Zudor Károly, jude cercual

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. Scaun Arieș, nr. 268/1848.

Bucerdea Grînoasă, 11 mai 1848

Tekintetes Állandó Bizottmány!

A felséges Királyi Fő Igazgató Tanácsnak kegyelmes rendelete következében: miután a tekintetes nemes tisztségek rendeletét ki küldött több fel rágasztandó példányokkal együtt a rögtön ítélez szék fel állításáról tiszteleti szerecsés lehettem, a rendelés hamarabb lehető ki hirdetéséért, az Mihálcfalván, Obrásán- és Öcesztvéni ki hirdetésre nézve a mihálcfalvi helység jegyző László Lászlót bíztam volt meg, ő engedelmeskedve kérésemnek, a nevezett 30 helyiségekben ki szálván, falut gyűjtetett, s miután meg magyarázta, hogy a mihálcfalviak és obrásaiak el nem fogadták, a ki küldött példányok fel rágasztását meg nem engedték, de sőt reá is támadtak, és a Balásfalván lehető titkos bujtogatókhöz tanácsot kérdeni el is mentek, az az alázatosan ide mellékeltem notariusi jelentésből látható.

Balásfalva várossában midőn a tisztelet rendeletet fel olvasva a példányok fel rágasztása aránt rendelkeztem, magam is hogy úgy jártam legyen, mivel valaki tanácsából nagy ingerültséggel a példányok felragasztásának ellene mondva, azzt kiáltván, hogy ez a magyarok mestersége — oda hagytanak, az igaz.

Alázatos jelentésem továbbá az: hogy kötelességem tellyesítéséért Balásfalván lett megállásommal tisztekkedve a méltóságos püspök úrnak, igen kedverűen találtam, s beszélgetve a mostani zavaros dolgokról, úgy nyilatkozott, hogy a legszigorúbb tiltakozás után is tart a szerfeletti nagy csödülettől s személyre megtámadhatásától pedig különösen.

A professzor urak közül pedig egy Guszti nevezetű (kinek más nevét nem tudom) azon kérdést tette hozzá — igazé, hogy az enyedi déákok közelebbi hétfőn Balásfalvára ki jönni szándékoznak? Mert ha igaz, tudnya tisztán, hogy akkor vér ontás leszen. Azért hát valami úton értesítsem, hogy a szerencsétlenség elkerülése tekintetéből ne fáradnának oda. Illy állásában hát a dolognak alázatosan tudatom a tekintetes állandó bizottmánnyal, hogy minő hírek vagynak Balásfalván, mi okból: a szerént, hogy célszerűbbnek véli a tekintetes állandó bizottmány, bölcsen rendelkezni kegyeskedgyék.

Továbbá járásom minden hellyiségeiben az oláh nép a bujtogatókról hogy azt hiszi, hogy azok a királytól a köz nép boldogításáért, valamint a katonaság is az ők védelmezésekért küldöttek légyen, mivel külömben, ha nem úgy lenne, midőn katonaság áll véllek szembe, akkor azok elfogattatnának: az igaz: ezen szavakat fülein hallatára mondották többen, úgy mint Tûrbén, Bocsárdon és Balásfalván, s nem csak, hanem szemembe azzat is mondották, ha tudnák, hogy egytől egyig mind elpusztítatnak, mégis a balásfalvi gyűléstre el fognak menni.

Melly alázatos jelentésem után alázatos tisztelettel ajállott vagyok a tekintetes állandó bizottmány alázatos szolgája

Bocsárd, 11^a May 1848.

Szegedi Sámuel, szolgabíró

Onorate comitet permanent!

Conform ordinului milostiv al Guberniului regal suprem am avut plăcerea de a lúa în primire dispoziția respectabilei și nobilei dregătorii, împreună cu exemplarele afișabile referitoare la introducerea tribunalelor statariale. I-am

trasat sarcina notarului László László din Mihalț de a anunța că mai rapid dispoziția în comuna lui și de a se deplasa la Obreja și Cistei pentru a face același lucru și acolo. După cum reiese din raportul notarului, pe care-l anexez, el s-a supus ordinului meu și a adunat poporenii. Dar cu toate explicațiile lui, ei s-au opus și nu au permis afișarea exemplarelor; mai mult, l-au atacat; apoi s-au dus să se sfătuască cu agitatorii din Blaj.

În orașul Blaj am citit personal binevoitorul ordin și am poruncit afișarea exemplarelor, dar dispoziția nu a fost îndeplinită, deoarece cineva din consiliu a strigat, că aceasta ar fi o lucrătură a maghiarilor. Urmarea a fost că cei prezenti m-au părăsit. La umilul meu raport mai adaug, că în timpul șederii la Blaj am onorat cu vizita mea pe eminență sa d[omi]n[ic] episcop; l-am găsit foarte indispus; a declarat că îi este frică de mulțimea ce se va aduna în ciuda celei mai severe interdicții; se teme îndeosebi că îi va fi atacată propria persoană.

Dintre domnii profesori, unul numit Gusti (al cărui nume nu-l cunoșc) a întrebat dacă este adevarat că elevii din Aiud au intenția să vină luni la Blaj; în eventualitatea că ar fi adevarat, a avertizat asupra pericolului vărsării de singe; m-a sfătuit să găsesc o cale prin care să-i însuțințez să nu meargă acolo, pentru a se evita o nerioare. În starea actuală a lucrurilor informez respectabilul comitet permanent despre siturile din Blaj. Comitetul permanent să acioneze cu multă prudență, deoarece în toate localitățile din plasa mea română cred că agitatorii ar fi fost trimiși de împărat, cu scopul de a ferici poporul, și că armata ar fi adusă pentru apărarea acestora. Altfel ei ar fi fost arestați de armată. Atari cuvinte au rostit mai mulți în auzul urechilor mele la Tiur, Bucerdea Grănoasă și Blaj. Mai mult, mi-au declarat deschis, că vor merge la Adunarea de la Blaj, chiar dacă vor fi omorâți cu toții.

Raportîndu-vă cele de mai sus, rămân cu stimă adâncă servul umil al onorabilului comitet permanent

Bucerdea Grănoasă, 11 mai 1848

Szegedi Sámuel, jude nobiliar

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 224/1848. Foto 2 975—2 977.

280

Viișoara, 11 mai 1848

Tekintetes Nemes Tisztség!

Idei 653 szám alatt költ rendelet következésében jelentem alázatosan, hogy járásom helységeiből a Balázsfalván tartandó gyűléstre az unitus és disunitus 2 esperestet kivéve, méggyen még felsődetrehin[i] unitus pap Moga Janios, a közlakosok közül pedig még eddig elé senkit készülni nem hallottam, s nem is mennek.

Mely alázatos jelentésem után alázatos tisztelettel maradtam a tekintetes tisztségnak alázatos szolgája

Egerbegy, 11n May 1848

Bölöni D. Ignác, szolgabíró

Onorată și nobilă dregătorie!

In urma ordinului nr. 653 a.c., raportezi cu supunere că din localitățile plasei mele, în afară de cei 2 protopopi, greco-catolic și ortodox, mai pleacă la adunarea de la Blaj și preotul greco-catolic Ioan Moga din Tritenii de Sus. Dintre locuitori n-am auzit să se pregătească cineva. Prin urmare nu va merge nimenei.

Original. Arh. St. Cluj-Napoca, Fond. Arh. comitat. Turda. Acte administrative, nr. 653/1848.

281

Miclosoara, 11 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó U!

Nagy méltóságodnak 954 E. számú vissza iratát tiszteltem, melyben velem tudományosítatok, hogy a főhadi parancsnok ö nagyméltósága meg kéregett az aránt, hogy az ezen nemes megyében szállásoló katonaság parancsnokához oly rendelést tegyen, mi szerényt a szükség esetében a közbátorságot és csendet velem edggett értőleg fenn tartani igyekezzék.

Alázatos tisztelettel kívántam jelenteni nagy méltóságodnak, hogy ezen meggyébe a belső kerületbe szállásoló katonaság egy nap alatt alig érkezhetik meg azon külkerület helyiségeiben, hol a lázzadástól és kitöréstől lehet minden órába tartani. Jelenleg is Vecsérd nevű helység fel zúdulván s tehát illytávulból rendelt katonaság későn érkeznék a segedelemmel, amnál fogva méltóztatik nagy méltóságod a főhadi parancsnokságot az aránt meg tanálni, hogy a közelebbi szász helyiségekbe szállásoló katonai parancsnoksághoz Berethalomba tegyen rendelést, miszerént a szükség esetibe midőn fel fog szöllítatni, onnan adassék a segedelem. Alázatos tisztelettel lévén nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Miklósvárt, május 11én 1848.

G. Kálnoky Dénes, főispány

Excelență voastră domnule conte guvernator!

Am citit rescriptul ilustrității voastre nr. 954 E, în care binevoiți a-mi aduce la cunoștință, că măria sa comandantul general a fost rugat să ordone comandanțului militar din acest nobil comitat să se străduiască a menține siguranța și liniștea generală înțelegerile cu mine, atunci cînd va fi cazul.

Aș dori să raportezi cu onoare și supunere că armata staționată în cercul inferior al acestui comitat abia poate ajunge într-o zi în localitățile din cercul superior. Acolo ne putem aștepta în orice clipă la revolte și răzmerite. Momentan, localitatea Vecerd este pe cale de a se răzvrăti. Armata trimisă la o astfel de depărtare ar sosi prea tîrziu în ajutor. De aceea, o rog pe ilustritatea voastră să binevoiască a interveni pe lîngă Comandamentul militar gene-

ral pentru a ordona comandanțului din Biertan al trupelor staționate în localitate să se întâlnească din apropiere, să dea de acolo ajutor în caz de nevoie, atunci cînd va fi solicitat.

Rămîn cu onoare supusul devotat al excelenței voastre

Micloșoara, 11 mai 1848

G[rof] Kálmoky Dénes, comite suprem

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 244/1848. Foto 3 017—3 018.

282

Alba Iulia, 11 mai 1848

Nagy Méltóságú Gróf, Királyi Fő Kormányzó Úr!

E városi csend bizomány máj napon azt jelentette béké a tanácsnak, hogy küldötjei által az idevaló várnagy ő méltóságát megtanálta az aránt: mikép az itteni őrsereg számára az erősségbeli fegyvertárból 400 darab fegyvert sziveskednék a csend és rend fenntartása és bátorágban helyhezés tekintetéből kiszolgáltatni, midőn is azon válasszal bocsáttattak el, hogy a honi főhadi kormány előleges rendelkezése nélkül fegyvereket a tárból senkinek is ki nem adhat.

A jelen kor intese és mindenfelől mutatkozó hazafiellenes mozgalmak az elővigyázatot és előkészületeket elkerülhetetlen szükségesekké teszik; ugyanazért alázatos tisztelettel könyörgünk Nagy Méltóságodnak, méltóztassék aggódalmunkba osztozva kegyelmes rendelését megtenni: miszerényt az idc való fegyvertárból nemzeti őrségünk számára 400 darab jó fegyver minél előbb kiszolgáltasson, mindenkorú mély tisztelettel lévén Nagy Méltóságodnak alázatos szolgái,

Károlyfehérvárt, Pünkösdi hó
11én 1848

a károlyfehérvári tanács
Erdélyi János, főbíró
Mégyay Ferenc, helyettes aljegyző

Preamăriile domnule conte guvernator regal,

Comitetul pentru păstrarea liniștii publice din acest oraș a anunțat azi consiliul orașenesc că l-a rugat pe maritul comandanț al cetății, prin delegații săi, să binevoiască și să din arsenalul acesteia 400 de arme pentru garda cetățenească de aici în vederea păstrării și asigurării păcii, ordinii și securității publice. Delegaților li s-a răspuns însă că fără ordinul prealabil al Comandanțului general al țării nu se pot elibera arme din arsenal pentru nimeni.

Semnele epocii prezente și mișcările antipatriotice¹, care se arată din toate părțile, transformă precauția și pregătirile în necesități inevitabile; de aceea o rugăm cu umil respect pe ilustritatea voastră să binevoiască și însuși grănața noastră și a emite binevoitorul ordin în vederea eliberării grabnice din arsenalul de aici a 400 de arme pentru garda noastră cetățenească.

Rămînem cu adînc respect servii umili ai excelenței voastre, în numele Consiliului din Alba Iulia

Alba Iulia, 11 mai 1848.

Erdélyi János, prim-judecător
Mégyay Ferenc, locuitor de vicenotar

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 260/1848. Foto 3 044—3 045.

¹ Acțiuni antinobiliare.

[Brașov, 11 mai 1848]¹

Die Senatoren Carl Myß und Friedrich Fabricius berichten: zu Folge des ihnen am 10ten Mai I.J. in der Magistratual Sitzung mündlich ertheilten Auftrags über die eingegangene Nachricht, daß sich die Siebendörfer ungarische Bevölkerung von der Kronstädter Gerichtsbarkeit lossagend, unter die Háromszéker begeben, und zu dem Ende eine mit mehreren gesammelten Unterschriften bereits versehenes Bittgesuch der Letztern einreichen wolle, vorläufige Nachforschungen anzustellen, hätten sie sich noch an demselben Tag in sämmtliche Siebendörfer begeben und folgendes in Erfahrung gebracht:

1. Der Bátsfalver Hann Jakob János habe davon, daß sich die Siebendörfer ungarische Bevölkerung von der Gerichtsbarkeit Kronstadus losreißen und mit Háromszék vereinigen wolle, nichts zu wissen, noch ein dießfälliges Bittgesuch unterfertigt zu haben behauptet, und erklärt, seines Wissens sey im Dorfe Ruhe und blos des im vorigen Jahre der hiesigen Tuchmacher Zunft zur Errichtung einer Walke angewiesenen Erd Flecks wegen herrsche einige Unzufriedenheit, und wünsche das Dorf, damit ihre Weide nicht so sehr beschränkt werde, der Tuchmacher Zunft weniger Grund und Boden zu geben.

2. Der Althann Istok István habe erklärt: Vor einigen Tagen Abends sey der Csernátfalver Notair Miklós zu ihm gekommen und habe ihn unter Vorspiegelung, daß die Siebendörfer Erleichterungen erringen würden, zu überreden gewußt, eine Bitschrift, inhalts welcher sie zu Háromszék gezogen zu werden băthen, zu unterfertigen. Nachdem er aber dies Verlangen in reifere Überlegung gezogen, habe er jenes Bittgesuch rückverlangt und seine Unterfertigung gestrichen.

3. In Türkös sei der Hann nicht zu Hause gewesen, und vom Notair Mieß blos soviel in Erfahrung gebracht worden, daß der Csernátfalver Notair Miklós Unruhe anzetteln und sich für die Losreißung von der Kronstädter Jurisdiktion eifrigst verwende.

4. Im Csernátfalu habe der Hann von diesem Verlangen jetzt erst Kunde erhalten und sich daher auch in keine Schrift unterfertigt zu haben versichert, dagegen der Constituirte Notair Miklós erklärt: er habe dem dringenden Verlangen einiger Hoszúfalver Inwohner, eine Schrift zu machen und darin die Erwirkung ihrer Einverleibung in den Háromszéker Stuhl anzusuchen, indem sie sich dadurch Erleichterungen versprochen, nicht widerstehen können, und daher demselben willfahrt, sich jedoch keiner Aufwiegelungen schuldig gemacht. Das Gesuch enthalte blos die Bitte an das Háromszéker Officiolat, seinen zum nächsten Landtag abzugehenden Deputierten aufzugeben, sich dafür zu verwenden, daß sie für die Zukunft nicht mehr der Kronstädter Gerichtsbarkeit unterstehen, sondern der Háromszéker untergeordnet, und überhaupt der Háromszéker Stuhle einverleibt werden mögen. Dasselbe sey nicht mehr in seinen Händen, sondern in Hoszúfalu, weshalb er solches nicht gleich vortragen sondern abhohlen und den folgenden Tag der Dominial Inspection überbringen werde.

Weil nun Berichtgeber einerseits Kunde erhalten, daß die frägliche Schrift am 10ten Mai I.J. Abends wiederholt nach Zaizon zur Unterschrift werde befördert werden, anderseits auch der Notair Miklós erklärt, daß sich dieselbe in Hoszúfalu befinden und hieraus mit Wahrscheinlichkeit vermutet werden könne, daß dieselben Hoszúfalver, welche am 9ten Mai I.J. Abends damit in Zaizon gewesen, auch am 10ten Abends sich dahin begeben dürften: so hätten sie in Hoszúfalu, ohne Aufsehen zu erregen, blos vom Dominial Provisor

Seevald und Notair Groß dießfalls Erkundigungen eingehohlt, aber nichts bestimmtes erfahren, und sich sonach nach Ertheilung der nöthigen Weisungen weiter begeben.

5. In Tatrang habe der Hann vom Csernátfalver Notair Miklós einen Contráschen Namens Szén, und noch einigen Hoszufalvern unter Vorspiegelungen, daß die Siebendörfer durch die Vereinigung mit dem Háromszéker Stuhl Vortheile erringen, zur Unterschrift des fräglichen Gesuchs verleitet worden zu sein versichert, dieselben seyen zudringlich gewesen und ihn nicht einmal gestattet, den Notair ruffen zu lassen,

In Pürkeretz habe der Hann sich auf dieselbe Weise mit dem Beifügen erklärt, daß auch der Zaizoner Notair Miklos, ein Bruder des Csernátfalver Notairs dabei gewesen, und er, weil er gesehen, daß sich mehrere Hannen unterfertigt, sich denselben ebenfalls anschließen zu müssen geglaubt habe.

In Zaizon hätten der Kirchen Curator Rabb und fungirende Hann Bálinth erklärt, daß sie ohngeachtet der vielen Vorspiegelungen und Zureden der Brüder Miklós des Contráschen Szén und noch einiger Hoszufalver sich in die ihnen vorgelegte Schrift nicht unterfertigen wollen, und bis zum folgenden Tag Aufschub verlangt hätten, um sich mit der Gemeinde ins Einvernehmen zu setzen.

Beschluß

Gegenwärtiger Bericht ist im Protocols Auszuge den Magistratsräthen Friedrich Fabricius und Friedrich Börmches mit dem Auftrage zuzustellen, mit Zuziehung des Secretairs Joseph Meyer diese höchst wichtige Anzeige und besonders die Umstände, ob diese Eingabe mit Wissen und Willen der Bevölkerung der Ortschaften oder eine der Unterzeichneten ohne Vollmacht verfertigt, und zu welcher Tages Zeit und auf wessen Antrieb von den Unterzeichneten unterschrieben worden sey, demnächst genau zu untersuchen und das Untersuchungs-Protokoll dem Magistrat einzureichen.

Roth.

Extras. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Brașov. Magistrat (acte scoase), 1848, nr. 2 168. Foto 9 705—9 708.

¹ Datarea s-a făcut conform cu cele rezultate din cercetarea întreprinsă de cei doi senatori ai orașului, potrivit misiunii primite în 10 mai, precum și cu cele cuprinse în raportul întocmit de judele primar al Brașovului pe baza anchetei.

Hochlöbliche k. Landes Regierung!

In Verbindung der Hohen Verordnung unter Z. 3 311/1848 geben wir uns die Ehre, den angebogenen Bericht des Großscheuerner Inspektors Senator Herbert, bezüglich der mitgetheilten, und hier wieder rückfolgenden Erklärung des Fogarascher griechisch nicht unirten Bischofs, mit der gehorsamsten Bitte zu unterlegen, nicht nur in dem Zwiespalte der beiden Religionspartheien entscheiden, sondern zugleich auch genehmigen zu wollen, daß für die Geist-

lichen beider Theile die Karionische Portion aus den Feldgründen, welche bisher zu Gunsten der Allodial Cassa verpachtet gewesen, angewiesen werden dürfen,

Die wir in tiefster Verehrung geharren Einer Hochlöblichen k. Landes Regierung unterthänigste Diener

Magistrat der k. Freien Stadt und des Stuhls Hermannstadt
Hermannstadt, am 11ten Mai 1848 Daniel Ziegler, Bürgermeister
A. Gibelmann, Notair

Original, Arch. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 533/1848. Foto 16 243—16 244.

285

Jibou, 11 mai 1848

Minister Elnök Úr!

E hivatalos iratom Erdélyt illeti; de oly tárgyat, melly ha közvetlen nem is, de közvetve nagyon is érdekli az én hivatalos körömet; mivel a vissza kapcsolás sikeres és békébeni végrehajtása s a törvényes rendnek s engedelmességek kötelességében álló fenntartása szorosan egybenfügg azzal, hogy Erdélyben béké van é, vagy paraszta lázzadás, minek ott szélén állanak.

Különben is Erdélynek Magyarhon s korona számárai meg, vagy meg nem tartása forog kérdésben. Olly bajok léteznek Erdélyben, mellyek annak felbomlását, megsemmisültét s oláh vagy muszka hatalom martalékává válását vonhatják magok után. A kormányzó Gróf Teleky igen becsületes, jó és bölcs ember, de erély nélküli; a mostani körülmenyekben pedig erély egyedül az, mi a többi — bármi szép és jó tulajdonokat hasznosokká teheti. Működése a Commandirozóival nem igen vágnak s hangzanak öszve, s köztök, mint látszik, nincs jó egyetértés. Ebből foly az, hogy az országban levő katonai erő kevés és gyöngé (többnyire mind oláh és újonc) volta mellett, a béké s engedelmesség fenntartására műlhatatlanul szükséges székely katonaság nem használtatik, s nem használtathatták; mitől pedig lehet, hogy a legborzasztóbb paraszta-háború megelőzése vagy pedig kitörése s elharapódása függ. Ezek felvilágosítására ide mellékelem idős gróf Bethlen János most vert levelének töredékét¹.

E mellett nagy figyelmet érdemlő, mikép a parasztok közti roppant sok bujtogatások minden azt tárgyazzák s a parasztok rögeszméje, a min sarkkint forog minden, mit tenni akarnak vagy mernek, az, hogy minden az, mi történik, nem a király (itt a nép minden császárnak hija) parancsából s parancsa szerint, hanem épen annak ellenére van; hogy az urak s nemesség tartja őket még minden elnyomva, s nem akarja nekik kiadni a szabadságot, mellyet a császár nekik már rég megadott; hogy e császár által kiadott, de a nemesség által dugtatott szabadságlevélben az van parancsolva, mikép minden föld, tehát az uraságé is köztük felosztassék. Azon hiedelem is sokaknál létezik, hogy a császárt a magyar urak letették, elkergették s helyébe magyar királyt tettek, de aki nekik nem kell; nekik csak 5ik Ferdinánd kellvén. Már a felebbi két körülmenyt megfontolván, tisztán áll az egyedüli mód, mellyel a dolgon könnyen lehet és csalhatatlanul segíteni. Küldeni kell t.i. (de nem itt az országban most jelenlevőt kinevezni, hanem küldeni kell) teljes hatalmú királyi biztos, ki úgy jelenjék meg, mint kegyelmes urunk királyunk 5ik Ferdinánd ő császári királyi felségének személyese s annak képe; kitől minden kormányzó, minden commandirozó függenek; valamint az oláh és görög püspökök is. Ez parancsolná

— mint király vagy császár személyese, annak nevében — a békétűrést s nyugalmat; innepélyesen s elhatározottan hirdetné, hogy minden, mi a felsőbbség részéről történik s parancsoltatik, az ő, t.i. császár vagy király akaratából s parancsából történik; hogy csak úgy kapandják meg a szabadságot, ha magukat csendesen viselik; és hogy a katonaság arra van, s ha kell, még több is lesz az országban, hogy a rendet s engedelmességet tartsa fenn; minél fogva minden rendbontó s engedetlen keményen fog büntetni. Kezeskedni lehet, hogy ez által tökéletesen biztosítva lenne a törvényes engedelmesség és béke; s a közbátorság háborítlan maradna a közelebbi országgyűlés eredményeig; de természetesen ezen eredménynek a teljes és feltétlen uniónak kellene lennie; melly főkint a parasztokra nézve üdvös eredményeivel töstént életbe lépne. Királyi biztosnak legjobb lenne Perényi Zsigmond; Way Miklós vagy Way Ábrahám is betöltenék helyüket. Haller Ferenc (a volt bán) sem lenne rossz. Az ő tiszta lelkéről s hívségéről én, ki őt igen rég s igen közelről ismerem, felelek. Ő olly dolgokban, mellyeket ő kötelességeinek ismer, s mik neki meg parancsoltatnak, eréyes, tevékeny és pontos. Lehetne ezen királyi biztos egyszer mind országgyűlesi királyi biztos is; de talán jobb lenne, ha attól külön állna, s mentül előbb megjelenvén (minden óra idővesztés veszélyes) külön működnék.

A magyar ministeriumnak Erdély még fájdalom nem áll rendelkezése alatt; de éppen hogy valaha, sőt mentől előbb állhasson, hogy felséges urunk királyunknak és honunknak megtartassék és hogy az igen hihető végpusztulástól megmentessék, a fennebbi tökéletesen bizonyos s csalhatlan óv- és gyógy- szer alkalmazása és a fönséges nádor s szeretett ministeriumunknak szébb, méltóbb s üdvösb feladata nem lehet, mint annak felséges urunk királyunknáli eszközökben egész erélyel működni.

Királyi biztosi működésem eddigi kívánt eredménye folytáról a belügyminister úrnak megetttem jelentésem. Ezennel jelentem: miszerint a Zilahon levő huszár telep kormány (Depot) még nem vett ezredétől (Hannover huszár) a hadügymínisterium részéről még April végével azon ezred kormányához, az illető hadi fővezérség által juttatott parancs következtében rendeletet; ellenben kapott az erdélyi főhad vezérségtől az iránt parancsot, hogy Erdélybe léendő költözésre állana készen. Én azonnal írek az erdélyi commandirozónak, őt azon Depotnak Zilahon léendő hagyására kérvén: mivel arra ott valóban szükség van. Ha a hadügymínisterség téend e tárgyban lépest, remélhetőleg sükere léend. Jelentem továbbá, mi kép hivatalos értesítés érkezett, hogy az erdélyi hadvezérség rendeletével Turszky gyalogezeredébeli 3 század fog közelebből ide szállásolásul megérkezni². Ez általl közkívánat teljesülend; s hasznos is léend jelenlétéök a csend fentartására, habár nagyon komoly esetekben s körülmenyek között aligha sokat lehetne ezen mind oláhokból s nagyára újoncokból álló seregre számítani. Azonban reméllem, hogy királyi biztosi jelenlétemnek már is igen üdvösnek bizonyuló hatása a katonai erő használatát feleslegessé téendi.

Zsibón, Május 11-én 1848.

Wesselényi Miklós, királyi biztos

Domnule prim-ministru!

Adresa aceasta oficială a mea privește Transilvania. Ea se referă la o problemă, care dacă nu chiar în mod nemijlocit, indirect în tot cazul, interesează în cea mai mare măsură și sfera mea de activitate: pe de o parte fiindcă ducerea la îndeplinire a anexării în mod pașnic și cu bune rezultate, iar pe de altă parte obligația mea de a veghea la menținerea ordinii și a supunerii cetățenilor săi chestiuni care stau pe multe [de cuțit], în strânsă conexiune

cu faptul că în Transilvania va fi pace sau se va declanșa o răscoală țărănească.

Intr-adevăr, acum se pune problema de a ști dacă Transilvania va fi menținută și păstrată pentru coroană ungară sau nu. În Transilvania persistă mizerii atât de mari, încât ar putea atrage după ele descompunerea și picirea ori căderea ei, ca pradă, fie în mâna românilor, fie în cea a muscalilor. Guvernatorul, contele Teleki, este un om foarte cinsit, bun și înțelept, dar lipsit de orice energie. Or, în împrejurările de azi energie se numește numai însușirea care poate transforma în ceva folositor celalalte calități, fie ele bune sau rele. Activitatea lui este în divergență cu cea a comandantului suprem și, după cum se vede, între ei lipsește armonia. Consecința e că forța militară din țară este puțină și slabă (fiind formată în mare parte din români și din recruți); ostășimea secuiască absolut indispensabilă pentru menținerea ordinii și a disciplinei nu este folosită sau nu se poate întrebuița, acum cînd e posibil ca de acest fapt să depindă prevenirea ori izbucnirea și răspindirea celei mai îngrozitoare răscoale țărănești. Pentru a ilustra acest lucru anexez aici un fragment al scrisorii primite acum de la contele Bethlen János senior¹.

Îndeosebi este demn de notat faptul că zvonurile instigatoare, enorm de multe răspîndite în popor, toate accentuează — și însuși poporul are idei fixe, de care depinde ce vrea ori intenționează să întreprindă — că ceea ce se petrece nu este din ordinul sau din porunca regelui (aici poporul îl numește peste tot împărat), ci, dimpotrivă, în contra voinei lui; că domnii și nobiliimea îl țin încă în robie și nu vor să-i acorde libertatea la care împăratul de mult a consimțit; că în acest act de eliberare, publicat de împărat, dar ținut ascuns de nobiliime, s-ar ordona ca tot pămîntul, deci și oel al nemeșilor, să fie împărțit între săteni; persistă de asemenea la mulți și e acreditată credința că domnii unguri l-ar fi detronat pe împărat și l-ar fi alungat, iar în locul lui ar fi ales un rege maghiar, care însă lor nu le trebuie; ei îl vor numai pe Ferdinand al V-lea. Dacă chibzuim bine asupra celor două cazuri de mai sus, lesne ne putem lămuri care este singurul mijloc de a putea remedia ușor și fără greș lucrurile; ar fi să se delege un comisar regal plenipotențiar, dar nu prin numirea cuiva care se găsește în țară, ci prin desemnarea unui străin; acesta să apară aici ca fiind reprezentantul personal al ilustrului nostru rege, maiestatea sa împăratul Ferdinand al V-lea; de dînsul să depindă toți, și guvernatorul și comandantul suprem al armatei și chiar episcopiei români de rit grecesc; el să dea ordine ca unul care îl înfățișează pe împărat și pe rege; în numele său, cerînd pace și liniște, ar proclama, solemn și hotărît, că tot ce se întîmplă și se ordonă, de către autoritățile superioare, se realizează cu voia și din porunca împăratului sau a regelui; că (iobagilor) nu li se va acorda libertatea decît dacă se vor comporta liniștit; că armata — al cărei număr poate crește în funcție de necesități — are menirea de a veghea asupra liniștii și subordonării; în consecință, că toți aceia care vor tulbura ordinea, și nu se vor supune, vor fi aspru pedepsiți; prin astfel de mijloace am putea garanta că ar fi asigurată pe deplin pacea și loialitatea în fața legilor, iar încredere obștească ar rămîne neștirbită pînă la pronunțarea proximei diete; în mod categoric această pronunțare va trebui să fie în favoarea uniunii depline și necondiționate; intrînd imediat în vigoare, ea va avea îndeosebi asupra țărănilor o influență binefăcătoare; cel mai potrivit pentru funcția de comisar regal ar fi Perényi Zsigmond; dar și Way Miklós sau Way Abrahám ar putea

îndeplini cu cinste funcția; Haller Ferenc (fostul ban) încă n-ar fi rău; de cinstea inimii sale și de devotamentul lui poi garanta, întrucât îl cunoște de foarte mult timp și foarte de aproape; el știe să fie sever, activ și punctual în chestiunile pe care le recunoaște ca îndatoriri ale sale, ca și în cele ce i se ordonă; acest împăternicit ar putea fi totodată și comisar regal al dietei; totuși, ar fi mai bine să fie diferit de acela, dar să-și facă apariția cât mai curând și să intre imediat în funcție, deoarece fiecare ceas pierdut poate aduce o primejdie.

Spre regretul nostru, Transilvania încă nu este subordonată guvernului ungar; dar tocmai cu scopul de a fi odată și cât mai curând adusă sub asculare, de a putea fi păstrată astă de maiestatea sa regele și domnitorul nostru, cât și de patrie, trebuie acționat; altea sa dl palatin și iubitul nostru guvern nu vor avea de rezolvat o problemă mai frumoasă, mai demnă și mai fericită decât punerea în aplicare a acestei metode preventive și curative: interventia pe lîngă maiestatea sa regele și domnitorul nostru pentru a obține consimțămîntul său.

Asupra rezultatelor activității mele de pînă acum, pe care le-am obținut în calitate de comisar regal, i-am trimis un raport domnului ministrului de interne. De această dată raportează că organul de comandă al depozitului unității de cavalerie de la Zalău n-a primit nici un ordin de la regimentul său (de husari de Hannovra), care ar fi trebuit să urmeze dispozițiile date de Ministerul de Război la sfîrșitul lui aprilie prin intermediul Comandamentului militar suprem al armatei; a primit în schimb o poruncă de la Comandamentul militar suprem al armatei transilvănene de a face pregătiri și a fi gata pentru a se reîntoarce în Transilvania; eu îi voi scrie imediat comandanțului suprem din Transilvania pentru a-l ruga să lase depozitul unității sus-menționate în continuare la Zalău, deoarece acolo este absolută nevoie de el; dacă Ministerul de Război va întreprinde vreun pas în această chestiune, probabil că va avea succes. Raportează, de asemenea, că mi s-a adus la cunoștință în mod oficial ordinul Comandamentului militar suprem al Transilvaniei, potrivit căruia vor sosi în curînd 3 companii ale regimentului de infanterie Turszky, spre a fi cantonate aici¹. Prin aceasta se va ajunge să fie îndeplinită o dorință generală. Prezența lor va fi utilă pentru menținerea ordinii, deși în atari împrejurări în caz de primejdie gravă nu se va putea conta prea mult pe aceste unități formate din români și în genere din recruți. Sper însă că activitatea mea în calitate de comisar regal va da rezultate satisfăcătoare și astfel va face de prisos folosirea forței militare.

Jibou, 11 mai 1848

Wesselényi Miklós, comisar regal

Original. Arch. St. Budapest. Fond. Az 1848—1849-i Miniszterium Levéltár. Belügyminisztérium, nr. 155/1848. B. Foto 608—611. Concept. Arch. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arch. fam. Wesselényi. Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 79—81.

¹ V. doc. 266. Documentul demonstrează că baronul Wesselényi Miklós a fost unul din „creierii” nobilimii liberale maghiare, care a acționat pentru uniunea necondiționată a Transilvaniei, în posida caracterului ei etnic românesc și a justiței revendicărilor românilor privind dreptul lor la autodeterminare și la o viață politică proprie; totodată, este o nouă dovdă că uniunea a fost visul unei minorități privilegiate și nu voința majorității populației Transilvaniei; documentul reflectă, de asemenea, faptul că nobilimea vedea în uniune unică soluție de a-și salva monopolul puterii economice și politice.

² Cf. doc. 272.

Jibou, 11 mai 1848

[Zsibó], 1848 május 11.

Szemere Bertalan. Belügyminister úr! Mára várom Asztalos Pál s Bay Ferenc urakat. Reménylem, hogy a mind a négy törvényhatóságból itt jelet leendő több igen értelmes egyénekkel értekézésem után munkálódásunk könyen és gyorsan fog haladhatni. Kraszna főispánja is jelen leend s Kővár főkapitánya már itt van, kitől hivataloson értesültem, miként Kővárban baj s rendetlenség semmi sincs. Ezt bizonytal legfőbbként az igen derék Hosszú László ottani főjegyzőnek lehet köszönni; ki maga is oláh születésű s közvetlen úgy, mint az oláh papok által, kik közt rokonai is vannak, igen nagy és igen üdvös békelyést gyakorol.

Itt e megyében a csend mindenki által helyre, s reméllem annak teljes szilárdulását. A katonaságot illetőleg a ministerelnök úrnak írok a mai napon, mivel a Zilahon szállásoló huszár telepkormány (Depot) parancsot kapott az erdélyi fő hadi vezérsegétől, hogy az Erdélybe leendő menetelre készzen álljon, holott a ministerelnök a hadministerium részéről az ezen Depot Magyarországon fekvő ezred kormányához parancsot küldött annak Zilahon leendő hagyása iránt.

Domnule ministru de interne Szemere Bertalan!

Îi aştept astăzi pe domnii Asztalos Pál și Bay Ferenc. Sper că, după confuzairea pe care o voi avea cu o serie de persoane mai luminate din toate cele patru jurisdicții, munca noastră va progresea ușor și repede. Va fi prezent și comitele suprem al comitatului Crasna. Căpitanul suprem al Chioarului se și află aici. De la el am aflat în mod oficial că în Chioar nu există nici un fel de necazuri sau de dezordini. Fără îndoială că un merit deosebit îi revine în această privință prim-notarului Vasile Hossu de acolo, care este foarte de treabă. El este român după naștere. Atât prin activitatea lui personală, cît și prin intermediul preoților români, printre care are și rudenii, exercită o mare și o foarte salutara înriurire.

Aici în comitat liniștea se restabilește tot mai mult. Sper că se va consolida pe deplin. În ceea ce privește armata, o să-i scriu azi domnului prim-ministru.

Comandanțul escadronului de husari cantonat la Zalău a primit azi un ordin de la Comandamentul militar suprem transilvănean să se pregătească pentru a se reîntoarce în Transilvania. Primul ministru i-a trimis, însă, prin intermediul ministrului de război, un alt ordin comandanțului acestui escadron staționat în Ungaria, pentru a rămâne în continuare la Zalău.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi
Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

Zalău, 11 mai 1848

Belügyminister Ur!

Folyó évi Majus Zről 188. szám alól kelt hivatalos tudósítášomat e megye mikénti állásáról önnék meg tettem vala; az olta is e megyébe semmi vérengező kiütések még nem történtek, erőszakos foglalás ugyan a nagyszegi

lakosok által történt, kik Báró Ifjabb Wesselényi Farkas úrnak minden major-ság földelit elfoglalták, de erre nézve is a legsietőbbet folyó évi Majus 8. az illető járásbeli főszolgabíróhoz rögtön rendelkeztem, hogy a nagyszegi lakosknak merész bűnös tényöket magyarázza meg, s elkövetett merész teitökért fedje meg, s tiltsa el illy törvény ellenes lépésekétől, s egyszersint intse meg, hogy ha a szelíd szerű meg intésnek nem engedelmeskednek, katonai erővel is a csend és rendre fognak utasítatni.

Kelt Zilahon, 1848 Május 11én

Bálint Elek, alispány

Domnule ministru de interne!

La 7 mai a.c. v-am raportat oficial sub nr. 188 despre starea în care se află acest comitat. De atunci încă nu s-au petrecut aici revolte singeroase de nici un fel. Totuși, a avut loc ocuparea samavolnică a tuturor pămineturilor alodiale ale dui baron Wesselényi Farkas junior, de către iobagii din Noșig. Imediat ce am aflat cazul, la 8 mai a.c., i-am ordonat prim-judelui nobiliar al plășii respective să explice locuitorilor din Noșig caracterul nefast al temerarei lor acțiuni și să-i admonesteze pentru faptele pe care le-au săvîrșit; de asemenea să-i opreasca de la atari fapte ilegale și să le atragă atenția că, dacă nu se vor supune la astfel de avertismente date în mod pașnic, vor fi readuși la liniște și ordine cu ajutorul forței militare.

Dat la Zalău, 11 mai 1848.

Bálint Elek, vicecomite

Original. Arh. St. Budapesta, Fond. Az 1848—1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium, nr. 1 996/1848. Foto 12 080—12 081.

288

Sighetu Marmației, 11 mai 1848

Belügy Minister Úr!

A hozott törvények fő ispáni elnöklet alatt közhírré tétetvén a közgyűlés berekesztével, máj napon a 16ik törvény értelmébe tartatott bizottmányi ülésbe elhatározatott az, hogy miután megyénkbe több helyeken az úrbérések az illető földes úr által épített, és annak költségén fenntartott házakba lannak, tökéletes kárpótlással az illető birtokosnak a volt úrbéres tartozik, e részbeni nehézségeket a szóperbeli bíró intézendi ell, egyéb eránt a csend és jó rend valamint eddig, úgy ezenül is az öszves tiszviselőség és buzgó lelkű pásztorok erélyességeitől méltán várható.

Kelt Szigeten, Május 11én 1848.

Mihály Gábor, máramarosi másod all ispán

Domnule ministru de interne!

Legile adoptate au fost anunțate sub președinția comitelui suprem. După terminarea adunării generale, azi, în cadrul ședinței comitetului permanent, tinută în sensul legii nr. 16, s-a hotărât ca iobagii din comitatul nostru, care

locuiesc în mai multe părți în case clădite și întreținute de domnii lor de pămînt, să fie datori a-i despăgubi integral; diferențele ivite în acest domeniu să se rezolve verbal, de către judecători. De altminteri, se așteaptă pe drept cuvînt ca activitatea înflăcărătă și hotărîtă a întregii dregătorimi și a tuturor preoților să contribuie și în viitor la menținerea liniștii și ordinii, la fel ca și în trecut.

Dat la Sighet, în 11 mai 1848.

Gabriel Mihali, al doilea vicecomite al Maramureșului

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. Az 1848—1849-i Minisztériumi Levéltár, Belügyminisztérium, nr. 2101/1848. Foto 12091—12092.

289

Carei, 11 mai 1848

Mélyen tisztelet Belügy Minister Úr!

A közelébb feljelentett királydaróci verekedés a bizottmányi ülésban nagyítva vala feljelentve, amint a vizsgáló küldöttség jelentéséből kitűnik, nem vala egyébb egy korcsmai nagyobbsszerű verekedésnél, hol több személyek meg sérültek, némelyek tetemesen, a bűnösök meg fognak fenyíttetni, a rend egyébiránt helyre van állítva, jelenleg nagyobbsszerű lázzadások a megyében nincsenek, egyes békétlenségek azomban számtalanok, újabban a nártúi óhitű lelkész jelentetett fel szomszéd Közép Szolnok megye rendőri választmánya által, mint aki a szomszéd megyebeli vásárból a zsidókat ijesztette, a lakosokat pedig azzal kecsegétteré, hogy ki nem adott szabadságukat meg fogja hozni, az oláh lakosokat a svábok ellen ingerli, mely vándaknak vizsgálására a szolgabírót azonnal kiküldém, s reménylem, sikerülni fog a kitörést ezen helyen is meggyárolni. Meg kell még említenem, mikép szomszéd Közép Szolnok megye fő ispánja által e megye fő ispánja az ottani kicsapongások megtorlására innen katonaságot küldetni kívánván, ha a tasnádi rendőri választmány által felszóllíttatnék; mennyiben a felszóllítás a választmány részéről elmaradt, hinnem kell, hogy a tisztelet fő ispán úr által lázzadó állapotban lévőnek jelentet. Csög helyiségeben a csend katonaság nélkül helyre állott¹ külömben a szomszéd-ságos segedelmet szükség esetében megtagadhatónak nem vélem.

Kegyeibe ajánlott tisztelettel vagyok minister úrnak alázatos szolgája

Nagy Károly, 11k május 1848.

Gabányi Sándor, alispány

Mult stimate domnule ministru de interne!

Ciocnirea de la Craidorolt, denunțată recent, a fost prezentată în mod exagerat în ședința comitetului permanent. După cum reiese din raportul comisiei de investigare, ea n-a însemnat altceva decât o încăierare mai mare de căirciumă. E adevărat, cu ocazia ei au fost rânte mai multe persoane, din care unele grav. Inculpații vor fi pedepsiti. De altminteri ordinea este restabilită. În prezent nu se manifestă răscoale de amploare în comitat. În schimb, sunt nenumărate cazurile de tulburări locale ale liniștii. Preotul ortodox din Hurezu Mare a fost reclamat recent de către comitetul pentru menținerea ordinii din comitatul învecinat, Solnocu de Mijloc, că: i-a speriat pe evreii din tîrgul comitatului vecin; i-a amăgit pe iobagi, promițîndu-le eliberarea care nu le-a

fost acordată; agită populația românească împotriva svabilor. Pentru investigarea acestor acuzații l-am trimis pe judele nobiliar. Sper că va reuși să impiedice și în acel loc o răscoală. Trebuie să mai amintesc intervenția comitelui suprem al comitatului învecinat Solnocu de Mijloc, care a cerut ajutor militar pentru reprimarea eventualelor răzvrătiri din plasa învecinată a Tășnadului, în cazul că ar fi solicitat de comitetul pentru menșinere liniștii de acolo. Dacă ajutorul nu va fi solicitat din partea acestui comitat, atunci trebuie să conchid că la Cig liniștea a fost restabilită fără forță militară. Despre această localitate, stimatul domn comite suprem ne-a informat că s-ar afla în stare de revoltă¹. Consider că nu i se poate refuza comitatului vecin ajutorul în caz de nevoie.

Rămîn cu stîmă umil serv și mă recomand favorurilor domnului ministrului,

Carei, 11 mai 1848

Gabányi Sándor, vicecomite

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—1849-i Minisztériumi Levéltár. Belügyminisztérium, nr. 1 924/1848. Foto 12 075—12 076.

¹ V. doc. 189.

290

Timișoara, 11 mai 1848

Tiszta rendszerinti Alispán Úr!

Miután az 1848. 11. törvény cikk 4-ik §-a szerént az uradalom által eddigéle gyakorlott büntető hatóság megszüntetetti, a most idézett törvény értelmében tiszta alispán úr ezennel hivatalosan megkerestetik: hogy a pécs-kai kincstári uradalmi börtönben ülő megyéjebeli rabokat, s azok pereket s a mennyiben Arad megyének a pécskai uradalmi tömlökre is szüksége volna, azt is ideiglenesen a törvény értelmében leltár mellett átvétetni s teendő intézkedéseiről ezen igazgatóságot tudósítani szíves lenne, hogy az átadást eszközlő egyének innen is kiküldessenek.

Temesvárott, tavaszutó 11-én 1848.

Fischer Károly

Stimate domnule vicecomite!

Potrivit § nr. 4 al legii nr. 11 din 1848 jurisdicția penală practicată pînă acumă de domeniu a fost abolită. De aceea, în conformitate cu legea anterior citată, î rugăm prin aceasta pe stimatul domn vicecomite, în mod oficial, ca robii deținuți în închisoarea domeniului tezaurarial din Pecica să fie preluati de comitatul d-voastră, împreună cu dosarele lor. Închisoarea domenală din Pecica poate fi preluată de asemenea în mod temporar de comitatul Arad în caz de nevoie, potrivit sensului legii și pe baza unui inventar. Binevoiți să înștiințați această direcție despre măsurile pe care le veți întreprinde, pentru a putea fi trimise de aici persoanele care vor executa predarea.

Timișoara, 11 mai 1848

Fischer Károly

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad. Acta Congregationum, nr. 963/1848.

Vienia, 11 mai 1848

Bécs, 1848. május 11.

Nagy tiszttel Barátom!

Sietek eddigi eljárásomról tudósításomat megtenni. Szekeremen történt romlások által akadályozva utomban, Pestre nem elébb, mint 6-án délután érkezhettem meg. Batthyányt ki akkor a bánnal¹ fennforgó bajoskodás tárgyában Bécsbe felment volt, ott nem találván, a ministeriumhoz intézett kérelmet helyettes ministerelnök Deákna legott kézbe szolgáltattam, s körülményeink elősorolása mellett őtei szóval is megkértem az abban foglaltaknak erélyes eszközölésére, melyre tőle a legbiztosabb igéreteket vettek, oly hozzáadással, hogy a királyi biztos kinevezését illetőleg már az előtt a ministerium közbejárását megtette.

A nádornál csak más napra, azaz 7-ikére nyerhetvén audienciát, kénnyel voltam ez okból másnap is ott mulatni. A nádor is nagyon kegyesen fogadott és minden lehető segedelmét s közbenjárását ígézte, s azon biztos reményt fejezte ki, miszerént főhercég Ferenc József el fogja vállalni a királyi biztoságot.

Közbevetve kívánom itt megjegyezni, hogy Kemény Dénessel is találkozván ott, ő határozottan ellene nyilatkozott itten közbejárói fellépésemnek és ily alakbani itten mulatásomnak, több okokat s azok között főleg azt hozván fel az ellen, hogy Magyarországon rossz benyomást tenne, ha Erdély bármely más úton, mint a magyar ministerium útján kívánná ügyeit igazítatni, s kívánt engemet arra beszéleni, hogy onnan azonnal visszatérve, ide fel se jöjjék. Megvallom: ezen nyilatkozat nagy szeget ütött fejembe, s én, kinek oly kimondhatlan áldozatomban és önmegtagadásomban került magamat erre elszánni, igen kész és hajlandónak éreztem magamat ezen felhívásnak azonnal enedni és onnan visszafordulni, sújtó és leverő lévén reám nézve azon kilátás, hogy ily áldozattal és mód nélkülv kellemetlen bajoskodásokkal még hibázatást vonjak magamra, de az elvállaltaknak erős meggyőződésem szerénti szükségesége s hazánk érdekében csaknem elkerülhetlen volta arra bírának, hogy azoknak eszközölését, bármí légyen is személyemre nézve következése, legalább egyszer megkísértsem, kivéven a főispáni kinevezéseket, kiknek személyeket illetőleg nemelyikre, jelesen a belső szolnokira és hunyadira nézve megállapodásunkkal ellenkező nézeteket nyilvánította, s én tudva, hogy néki mint belügyi státus-titkárnak, ezeknek későbbi kinevezésükre nagy és eldöntő befolyása fog lenni, az ide hátrabb lehető kompromissiók kikerülése tekintetéből jobbnak látom ezzel egészen felhagyni.

Ide 9-én délután megérkezvén, legelső dolgom volt Batthyányt felkeresni, de háromszori ismétlésem következtében sem sikerült aznap. Továbbá ő felségénél és Ferenc Károly főhercgnél audienciát kértem, a mit másnapra meg is nyertem. Jósikával is találkoztam még aznap, ki — a mint állítja, és másuktól is bizonyos kútfőből értem — lemondásának elfogadtatása óta semmi hivatalos dologban nem elegyedik és a jövő hétfeljén indul, a mint mondja, Ischlbe, s anyját Lajosnéval² együtt ott hagyva, ő megyen tovább utazni.

Megérkezésemmel legott értettem kedvetlenül, hogy a királyi biztos személyét és regia propositiókat tartalmazó királyi leirat³ 7-én reggel innen már leindítatott, melyről ti eddig bizonytal értesülve lévén, annak tartalmáról nincs miért valamit írnom. Elég kedvetlenül értem én is azt, s legrosszabb hatást tette reám azon oldala a dolognak, miszerént a mint fennebb írám, értve

Pesten a nádornak és magyar ministeriumnak a kinevezendő királyi biztos iránti közbenjárását és jelesen Deák és K[emény] Dénes által nékem a legnagyobb bizonyossággal adott biztosítást, hogy katona⁴ semmi esetre nem fog biztosul neveztetni, meg kelle győződniöm arról, hogy a magyar ministeriumnak a mi irányunkban tett közbevetése írt mily kevessé méltányoltatott és semmi nyomatékú sem lón.

10-én reggel ismét Batthyányt kerestem, de újra siker nélkül, s azután főherceg Ferenc Károlyhoz mentem fel, kinek legelsőben is a nékem ajánlott állásnak el nem fogadhatását jelentve, ezt nagyon kedvetlenül vette, és a legnagyobb bizodalommal szólított fel annak elvállalására, s miután a legelszántabb elhatározottságot tettem felszólításai ellenében, a végén is a dolog ezen ágát illetőleg, csak avval váltunk el, hogy engedjek néki egy kis időt a dolognak megfontolására és másokkal is közlésére, addig erre elhatározó választ nem adhat. Azután igyekeztem néki lerajzolni hazánk mostani aggasztó állapotját, és kértem a néked adandó felhatalmazást a közcsend fentartása érdekében, melyre ezen feleletet adta: „In dieser Hinsicht werde ich sogleich die angemessensten Anstalten treffen”⁵. Azután nyíltan megkérdeztem tőle, hogy kinél parancsolja, hogy az iránt kiadandó rendeletet sürgessem, melyre azon biztosítást adta, hogy az iránt ne aggódjam, mert az bizonyoson meg fog tétejni; melyre egész alázattal azt nyilvánítottam, hogy ne vegye rossz néven, ha aggódom, mert ettől függ az országnak a sorsa.

Onnan a császárhoz mentem. Nincs miért frjam, hogy ott is a legkedvezőbb biztatásokat nyertem. Haza jövén onnan, legelső dolgom volt ismét Battánnyt felkeresni, kit éppen szekerébe felülőben találtam, s csak ott beszélhettem vélle néhány szót, s miután mondtam, hogy a kérelmet Deáknak Pesten áadtam, azt mondta: úgy hát jól van; igyekezni fognak a mit lehet megtenni. Megvallom, a fontos tárgyak mellett is, melyek elfoglalva tarthatták, egy kevessé többecske részvétét vártam volna tőle hazánk ily fontos ügye iránt.

Tennap ötve vettetem gyorspostán küldött kétrendbeli nagybecsű megtállásodat. Az egyiknek már elég volt téve, fájdalom, hogy nem jobb móddal, a másikra nézve ma reggel ismét főherceg Ferenc Károlynál voltam, s kértem a tennapi igéretnek sürgető teljesítését. Most mindenjárt megylek hadminister Latorhoz, kiveli találkozásom eredményéről közelebbről tudósítani foglak.

Megvallom, nagyon örvendek, hogy K[emény] Dénes felmentett a hosszabb ittmulatás alól, mert ezt az életmódot csakugyan hosszason nem tudnám vinni.

Nagybecsű barátságodba magamot ezutánra is ajánlott legrisztább indulattal öröklök, tiszttel barátom, alázatos szolgád, barátod

Mikó Imre

Viena, 11 mai 1848

Prea stimate prietene!

Mă grăbesc să te însțiințez despre activitatea mea. Din cauza unor defecțiuni ivite la trăsură am întîrziat pe drum. Am reușit astfel să ajung la Pesta doar în ziua de 6 la prînz. Pe Batthyány nu l-am găsit acolo, deoarece plecase la Viena tocmai atunci în cehiunea neînțelegerilor cu banul¹. Am înmînat imediat lui Deák, în calitatea sa de locuitor al primului ministru, petiția adresată guvernului. Pe lîngă enumerarea circumstanțelor, l-am rugat și verbal pentru rezolvarea hotărîtă a fondului ei. Am obținut din partea lui promisiuni din cele mai încurajatoare. El m-a asigurat că, referitor la numirea comisarului regal, a obținut încă dinainte intervenția guvernului.

La palatin am fost acceptat în audiență doar pentru ziua următoare, adică pentru 7. De aceea am fost nevoit să rămân acolo și în această zi. Palatinul m-a primit foarte amabil și mi-a promis tot ajutorul și toate relațiile sale posibile. El și-a exprimat ca sigură speranță că arhiducele Franz Joseph va accepta demnitatea de comisar regal.

Doreș să subliniez aici, în paranteză, că m-am întîlnit acolo și cu Kémény Dénes. El s-a pronunțat cu toată hotărîrea, atât împotriva activității me-diaioare desfășurate de mine aici, cît și contra popasului pe care l-am făcut în această calitate. A invocat mai multe argumente, între care și acela că în Ungaria s-ar crea o impresie proastă, dacă Transilvania ar dori să-și aranjeze afacerile prin ocolirea guvernului maghiar. De aceea s-a străduit să mă convingă să mă reîntorc imediat și să nu mă mai duc aici mai sus. Recunosc că o astfel de declarație mi-a dat mult de gândit, deoarece această acțiune m-a costat un enorm sacrificiu și am avut multă reținere înainte de a mă angaja la îndeplinirea ei. Am fost pe punctul de a fi de acord, de a ceda imediat acestei solicitări și de a mă întoarce de acolo. Era deprimantă și dezolantă pentru mine perspectiva de a-mi atrage pe deasupra învinuirii, în posida unui asemenea sacrificiu, ca urmare a unor tergiversări foarte penibile. Dar convingerea fermă că tot ce m-am angajat să fac este necesar și în interesul patriei noastre, aproape inevitabil, m-a determinat să încerc cel puțin o dată să duc totul la bun sfîrșit, indiferent ce represiuni va avea asupra persoanei mele. Am exceptat numirile de comiți suprême. Unii dintre ei, mai ales cel al Solnociului Interior și cel al Hunedoarei, și-au exprimat opiniile lor contrare înțelegerii noastre. Știam însă că asupra acestor numiri [Kémény] va avea o înrăuirire decisivă în calitatea lui de secretar de stat în Ministerul de Interne. Iată de ce, pentru a evita compromisuri nefavorabile, am considerat oportun să renunț cu totul la ele.

În ziua de 9, de îndată ce am sosit [la Viena], primul lucru pe care l-am încercat a fost să-i fac o vizită lui Batthyány. Dar în ziua aceea nici una din cele trei încercări ale mele n-a izbutit. Am cerut de asemenea audiență la maiestatea sa și la arhiducele Franz Karl. Le-am obținut pentru ziua următoare. Încă în ziua sosirii m-am întîlnit cu Jósika. El mi-a spus că de la acceptarea demisiei sale nu se mai amestecă în nici un fel de chestiuni oficiale. Acest lucru mi-a fost confirmat și de alte surse. După cum mi-a relatat, el va porni în săptămâna viitoare la Ischl, pentru a-și lăsa acolo mama și soția². Apoi, dînsul își va continua călătoria.

La sosirea mea am aflat cu mîhnire, că mesajul monarhului cu propozиtiile regale, precum și cu numirea persoanei comisarului regal³, au pornit de aici în dimineața zilei de 7. Despre aceasta bunăoară voi sănăti informații. De aceea nu e cazul să vă mai scriu despre conținutul lor. M-a supărat destul de mult și alt fapt, care mi-a părut a fi aspectul cel mai deplorabil. Precum am afirmat mai sus, am primit asigurări la Pesta din partea palatinului și a guvernului maghiar privind intervenția lor în numirea comisarului regal. Ele mi-au fost făcute cu cea mai mare convingere îndeosebi de Deák [Ferenc] și Kémény] Dénes, că nu se va numi în nici un caz un militar drept comisar⁴. Și iată că intervenția guvernului maghiar în favoarea noastră nu a avut aproape nici o înrăuirire aici, ea nefiind luată în considerare.

În dimineața zilei de 10 l-am căutat din nou pe Batthyány. Dar tot fără succes. După aceea, m-am dus mai sus, la arhiducele Franz Karl. L-am adus la cunoștință înainte de toate că nu pot să accept postul ce mi s-a oferit. El a fost foarte mîhnit din cauza aceasta. M-a somat cu cea mai mare bunăvoie să-l accept. După ce am refuzat cu hotărîre fermă, am lăsat această chestiune în suspensie. Ne-am despărțit pentru a-i lăsa un mic răgaz necesar chibzuirii și

aducerii ei la cunoștința altora. Pînă atunci nu va putea da un răspuns decisiv. M-am străduit să-i descriu situația actuală îngrijorătoare a patriei noastre. L-am rugat să-mi dea o împuternicire pentru menținerea liniștii publice. Mi-a dat următorul răspuns: „In dieser Hinsicht werde ich sogleich die angemessenen Anstalten treffen”³. După aceea l-am întrebăt deschis cui și ordonă să urgenteze emiterea ordonanței în acest scop. M-a îndemnat să nu mă neliniștesc pentru aceasta, întrucât, cu siguranță, se va emite. L-am rugat cu cea mai mare umilință să nu mi-o ia în nume de rău dacă sănt neliniștit, deoarece de aceasta depinde soarta țării.

De acolo m-am dus la împărat. N-are rost să-ți mai spun că și acolo am obținut promisiunile cele mai favorabile. Reîntorcîndu-mă acasă, primul lucru pe care l-am făcut a fost să-l cau din nou pe Batthyány. L-am găsit tocmai cînd se urca în trăsura sa. Numai acolo am reușit să schimb cu el cîteva vorbe. După ce i-am spus că am predat petiția la Pesta, lui Deák, a răspuns: „Atunci e bine, se vor strădui să facă tot ce se poate”. Mărturisesc că, în poftida chestiunilor importante care l-au reținut, am așteptat de la el nițel mai multă compasiune în această chestiune importantă pentru patria noastră.

Ieri seară mi-au fost înmînate, prin ștafetă, cele două importante cereri ale tale. Prima a și fost rezolvată. Din păcate nu s-a putut mai bine. Referitor la cealaltă, m-am deplasat azi dimineață din nou la arhiduecele Franz Karl. L-am rugat să îndeplinească urgent promisiunea făcută ieri. Acum pornesc de îndată la Latour, ministrul de război. Despre rezultatele întîlnirii cu el o să te însătiințez în curînd. Recunosc că ii sănt îndatorat lui K[emény] Dénes, care m-a scutit de un popas mai lung aici, deoarece n-ăs putea rezista prea mult la o astfel de viață. Încredințîndu-mă și de acum înainte valoroasei tale prietenii, rămîn amicul și servul tău cu sentimentele cele mai curate.

Mikó Imre

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Teleki din Luna de Jos. Misive. Copie. Ibidem. Fond. Arh. fam. Mikó-Rhédei. Corespondența lui Mikó Imre.

¹ Jellačić.

² Soția lui Jósika Lajos.

³ Este vorba despre propunerile de proiecte de legi ce urmau să fie dezbatute și votate de Dieta stărilor privilegiate de la Cluj și de numirea generalului Puchner în calitate de comisar regal sau de reprezentant al împăratului pe timpul desfășurării lucrărilor acestei diete; v. doc. 268.

⁴ Cf. doc. 201.

⁵ „In această privință o să găseșc eu de îndată măsurile cele mai corespunzătoare”.

Cluj, 12 mai 1848

An Seine Excellenz den hierländigen Herrn Commandirenden Generalen Freiherr Puchner

Mit den von Euerer Excellenz zum Theil behufs der Truppen Zusammenziehung in der Umgegend von Blasendorf, um jedem während des daselbst am 15-ten I. M. Statt habenden Confluxes sich etwa ereignen könnenden Über-

griffe kräftig hintanhalten zu können, zum Theil aber wegen Vermehrung der hiesigen Garnison getroffenen weisen Maßregeln vollkommen einverstanden, erübrigt mir nichts anderes, als Eurer Excellenz für den erneuerten Beweis der fortwährenden Geneigtheit den Wünschen der politischen landes Behörde entgegen zu kommen, meinen verbindlichsten Dank abermals mit dem Beifügen auszudrücken, daß ich mich der Hoffnung hingebe, die öffentliche Ruhe und Ordnung werde weder in Blasendorf noch Klausenburg unter dem Schutze dieser Truppen Masse eine Störung erleiden.

12 Mai 1848.

Concept. Arch. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 162/1848. Foto 2 865—2 866.

293

Cluj, 12 mai 1848

Az abrudbányai főbírónak

Uraságodnak idei szent György hó 29kéről kelt¹, de általam csak folyó hó 10kén vett tudósítását a város állapotjáról, melly szerint ennek keblében a polgárok közt általános esend és jó rend van, de a még úgy látszik hiteles adatokkal nem bizonyítható, hanem mint e honban több helyeken megindított, részszerint nagyított, részszerint egyes fenyegetődzésekkel támadott hírek után a várost környező oláh falukban mind kedvetlenebb színben mutatkozó mozgalmak a városi magyarokban aggodalmakat kölönök fel s a történető kitörés megelőzésére mind uraságod, mind a kormánya alá bízott városi tanács e folyó hó 4kéről 289 szám alatti hasonló tartalmú és uraságod most érintett tudósítása után másnap vett felvilágosításánál fogva, katonai és pedig székhely katonai védelmet sürgetnek; amennyiben a város kebelében meg nem zavart rendről van abban szó, megnyugtatjó tudásul veszem; a mi pedig a kívánt katonai védelmet illeti: e városon és környékében olly katonaság, mellyett ott is a város bizodalommal és megnyugvással fogadhatna, jelenleg a különböző helyiségekben kiütött rendetlenségek zabolázásara, a törvényes engedelmesség helyre állítására és elővigyázatul Balásfalva környékére lévén, kiküldve, a székhely katonaság nagyobb része pedig még most csak útban lévén, rendelkezésem alatt nincs, hanem a tévűtra vezetett nép a közelebbről bevett tudósítások szerint az izgatók általi megcsalatását egyfelől, más felől a maga kedvező jövendőjét helyes felvilágosítás útján kezdvén már ált látni, a tetteges fellépéssel naponként felhagyva, reménylem egy nehány nap múlva a most sokfelé elszélesztett, részint épen útban lévő katona erőből, ha azon vidéken a kedélyek ezután sem csilapodnának, annyit rendelhetek, a mennyi az ottani nyugtalannokat féken tarthatná, kevés katonasággal a szükség esetében cél lenne tévesztve. Ez úttal egyszersmind hivatalos kötelességévé teszem uraságodnak, hogy az oláh nemzet által tervezett kitörésre nyilvános jelül szolgáló események napfényre hozatala végett rendelt nyomozódást — miről a nemes tanács előbb érintett feliratában emlékezetet tesz — minél előbb véghez vitetni és azt, a mennyiben uraságod tudósításában láncsák és parasztfegyverek készítéséről is van szó, erre is kiterjeszteti s hozzá felküldeni igyekezzék; ugyan ezen láncsák s más parasztfegyverek készítése alapossága felőli nyomozódás iránt az illető törvényhatóságok elnökei is megtaláltatván.

Nemes Alsó Fejér megyei főispánnak

Nemes Torda megye főispánjának

a, b) Abrudbányai főbíró Nagy Károly múlt aprílis hó 29-éről kelt, de általam csak e folyó hó 10kén vett hivatalos tudósításánál fogva számos szemtanúk után azt jelentette fel nékem, miszerint a várost környező oláh falukban, jelesen a méltóságod kormánya alatti megye

a) zalathnai, topánfalvi és offenbányai járásában

b) lupsai járásában

a, b) kitörésre készülő félelmes mozgalmak mutatkoznak, és erre a célra láncsák s más paraszt fegyverek készítetnének; méltóságodat ez ötletből hivatalosan felszólítom, mikép ezen feljelentés miben állása iránt vitessen szoros nyomozódást végezhez hozzá felküldendőt és a netalám megtalálálandó fegyverek bírói zár alá vetésére nézve hathatosan intézkedni ne terheltessék.

Kolozsvárt, majus 12kén 1848.

Către judele primar al Abrudului

Am primit informația domniei voastre din 29 aprilie despre situația în care se află orașul [Abrud], ce mi s-a înmînat însă numai în 10 l.c.¹. Din ea rezultă că în rîndurile cetătenilor din oraș s-ar păstra în general liniștea și ordinea, fără a se putea dovedi totuși cu date autentice, întrucât între maghiari s-ar fi cuibărit neliniștea; pe de o parte datorită unor știri parțial exagerate, parțial izvorînd din amenințări răzlețe, la fel cum s-au petrecut lucrurile și în alte părți ale patriei; iar pe de altă parte din cauza mișcărilor din satele românești vecine, care prezintă un aspect tot mai neplăcut. Din raportul trimis de domnia voastră și din cel al consiliului orașului încredințat cîrmuirii voastre cu nr. 289 din 4 a l.c., ambele avînd un conținut similar, reiese că cereți să vi se asigure urgent o apărare militară și anume una secuască, pentru a preveni o eventuală revoltă. Informația privind menținerea netulburată a ordinii în interiorul orașului o iau la cunoștință cu satisfacție, dar de armata necesară apărării militare a orașului d-voastră și a împrejurimilor, pe care aș putea-o accepta cu încredere și ușurare, nu dispun deocamdată. În prezent ea este detașată pentru reprimarea dezordinilor care se manifestă în diferite localități în vederea restabilirii supunerii legale, precum și pentru a veghea în împrejurimile Blajului. Majoritatea armatei secuiescă este încă în curs de deplasare și ea nu se află la dispoziția mea. Potrivit știrilor recente, poporul amăgit de agitatori începe să întrezărească viitorul său favorabil în urma muncii de lămurire. Dîn acest motiv, am renunțat la intervențiile cotidiene. Dacă în acea regiune spiritele nu se vor liniști, sper că peste câteva zile voi putea dispune de forțe militare, aflate deja parțial în mișcare, care vor reuși să înfrîneze în caz de nevoie pe cei agitați de acolo. Cu armată puțină, scopul ar fi ratat. Cu acest prilej vă oblig totodată în mod oficial să terminați cît mai grabnic investigația pomenită în sus-menționatul memoriu al nobilului consilu, care are ca scop elucidarea evenimentelor ce denotă clar plănuirea unei revolte a națiunilor române. În măsura în care domnia voastră sănăti informații despre confecționarea lăncilor și armelor tărănești, să vă ocupați și de această problemă și să-mi trimiteți un raport. Referitor la autenticitatea știrii privind confecționarea lăncilor și altor arme tărănești m-am adresat și respectivilor președinți de jurisdicții pentru a efectua cercetări.

Comitelui suprem al nobilului comitat Alba de Jos

Comitelui suprem al nobilului comitat Turda

a), b) Judele primar din Abrud, Nagy Károly, mi-a trimis un raport oficial la 29 aprilie, care mi s-a înmînat doar în 10 l.c.; conform informațiilor a numeroși martori oculari, în satele din jurul orașului aparținând jurisdicției comitatului măriei voastre aflate

a) în cercurile Zlatna, Cîmpeni și Baia de Arieș;

b) în plasa Lupșa;

a, b) se conturează mișcări îngrozitoare, care prevestesc o revoltă; în acest sens se confectionează lânci și alte arme țărănești; datorită unor atari considerente o somez în mod oficial pe ilustritatea voastră să efectueze o severă investigație pentru a lămuri autenticitatea acestui raport; rezultatul să mi-l raportați de îndată; în eventualitatea că s-ar găsi arme, să întreprindeți măsuri pentru ca deținătorii lor să fie întemnițați de juzi.

Cluj, 12 mai 1848.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 152/1848. Foto 2 847—2 850.

¹ V. doc. 33 și 289, vol. II; judele primar al Abrudului a înaintat guvernatorului primul raport în 15, iar al doilea în 29 aprilie.

294

Cluj, 12 mai 1848

Kormányi Tanácsos Szabó Lajos úrnak

Hivatalos tudósításokból értésemre esvén: miként közelebbről Oláh és Moldova országokból Brassóba meg-érkezett némely előkellő fiatal boérok, miután némely hétfalusi helyiségekben kirándulásokat tettek és ott az oláh lakosokkal és jelkészekkel titkos beszélgetést tartottak, onnan Szebenen keresztül Balásfalvára utaztak légyen, az ottani gyűléssé részt véendők, meg tettek a szükséges intézkedést az iránt, hogy ezen idegeneknek Balásfalvára léendő menetele minden képpen akadályosztassék, azonban ha mind a mellett is azok ottan meg-jelennének és a szónokláusra fellépnének, méltóságodat felzsolítani kívántam: miszerént őket ezen szándékjokban minden módon gátolni ne terheltessék, mivel nékiek mint idegeneknek ottan szavak semmi esetben nem lehet.

Kolosvárt, Majus 12dikén 1848¹.

Dominului consilier gubernial Szabó Lajos

Din informațiile pe care le-am primit oficial am luat la cunoștință că la Brașov au sosit nu de mult câțiva tineri boieri suspecți din Țara Românească și Moldova. Ei au făcut excursii în unele sate aparținătoare comunei Săcele, unde au avut con vorbiri secrete cu locuitorii și preoții români de acolo. Apoi au plecat — prin Sibiu — la Blaj, pentru a participa la adunarea de aici. Am luat toate măsurile necesare pentru a-i împiedica prin orice mijloace pe acești străini să plece la Blaj. Dacă totuși s-ar prezenta acolo și ar vrea să țină cu-

vîntări, o invit pe ilustrație voastră să-i împiedice pe orice căi de a-și transpune în practică intențiile lor. Având în vedere faptul că sănătatea străinii, ei nu pot avea nici un cuvînt acolo.

Cluj, 12 mai 1848¹

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 160/1848. Foto 2 859—2 860.

¹ V. doc. 7, 35, 36, 37, 89, 137, 151, 154 și 226.

295

[Cluj, 12 mai 1848]¹

Nagy Méltóságú Királyi Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Vejem drági görög egyesült lelkész Gecze Illyes közelebbről letartóztatott s Kolosvárra fogásába hozatott, azon gyanúból, mintha ő készttette volna a drági híveit engedetlenségre, valyon elfogatására volt é ok vagy nem? hibás é vagy nem? nem vitatom, azt a jövendő jobban fogja megmutatni, mint a jelen, minthogy a drágiak ellene tett vallomásainak hitelt nem adhatni, — hanem azon törvényes elvből „senkit megítélése előtt büntetni nem lehet, sem megítélni kihalhatatlanul”.

Bátor vagyok a legmélyebb alázattal kegyelmességedhez folyamodni, méltósztasson nevezett vejemet kezességre az ellene netalán indítandó kereseti béké végzéséig elbocsáttani, kötelezvén arra magam, hogy oly formán vállalok magamra kezességet éránta, hogy nemcsak kézbe adom, miódón a törvény töllem felparancsolja, de egyszersmind arról is, hogy ő senkit engedetlenségre nem fog lázítani, s ha jövőre a féle jönne ki ellene, a béli felelőséget is magamra vállalok, sőt ez iránt még más kezest is állíthatok, a kézbesítésre nézve pedig a mennyi fog kívántatni.

Vegasztaló válaszáért esedezve a leg mélyebb alázattal öröklök kegyelmességed alázatos szolgája

Popovics Kozma, lapupataki görög egyesült pap

Válasz

A drági görög egyesült lelkész elleni kinyomozódás ma, vagy legfelyebben holnap kezdődhetvén meg, mielőtt ezen munkálat be végeződnék, letartóztatott vejének kezességeni elbocsáthatása iránt határozat nem hozathatik, — kéremesnek letartóztatott vejével személyes találkozás és vele beszélhetés iránt adandó engedelmet illetőleg pedig utasították ezen szabad királyi város főbírájához, ki ma délutánra az én meghagyásom következetében, időt határozand: hogy tanúk jelenlétében rövid ideig vejével beszélhessen.

Kolozsvártt, Május 12kén 1848.

Gróf Teleki József²

Preamărite domnule guvernator regal suprem! Milostive domn!

Ginerele meu, Ilie Ghețe, preot greco-catolic din Dragu, a fost arestat nu de mult și dus la închisoarea din Cluj. El este învinuit că i-ar fi instigat la nesupunere pe credincioșii lui din Dragu. Nu discut dacă motivul arestării lui

a fost întemeiat sau nu, dacă este vinovat sau nu. Viitorul va demonstra mai mult decât prezentul, fiindcă nu pot fi crezute declarațiile făcute împotriva lui de cei din Dragu. Pornesc de la acel principiu legal, după care: „nimenea nu poate fi pedepsit fără judecată și nimenea nu poate fi judecat fără a fi ascultat mai întîi”.

Îndrăznesc să mă adresez cu adîncă umilință ilustrației voastre și să vă cer să binevoiți a dispune eliberarea pe cauțiune a sus-numitului meu ginere pînă la terminarea anchetei, care s-ar iniția eventual împotriva lui. Mă oblig să iau pe contul meu garanția pentru el și de asemenea să-l dau pe mâna legii, atunci cînd mi se va ordona. În același timp garantez că nu va instiga pe nimeni la nesupunere, iar dacă eventual vor apărea totuși în viitor asemenea acuze împotriva lui, iau asupra mea răspunderea pentru astfel de cazuri. Mai mult, voi putea prezenta și pe alții să garanteze pentru el și voi da atît cît se va cere.

Implorîndu-vă un răspuns consolator rămîn cu respect adînc servul umil al excelenței voastre

Cosma Popovici, preot greco-catolic din Ruginoasa

Răspuns

Avînd în vedere faptul că cercetările împotriva preotului greco-catolic din Dragu vor începe azi sau cel mult miîne, nu se poate aduce nici o hotărîre cu privire la eliberarea pe garanție a ginereleui arestat înaintea încheierii acestor lucrări. În ceea ce privește eliberarea autorizației pentru a se întîlni și a vorbi personal cu ginerele arestat, solicitantul este îndrumat să se adreseze judeului primar al acestui oraș liber. Conform dispoziției mele, el va stabili pentru azi după masă ora la care solicitantul va avea posibilitatea să discute cu ginerele lui un timp limitat, în prezența unor martori.

Cluj, 12 mai 1848

Conte Teleki Jósef²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 150/1848. Foto 506—509.

¹ Datarea s-a făcut pe baza dosarului din arhivă.

² Răspunsul guvernatorului Teleki a fost trimis, sub același număr de înregistrare, atît judeului primar al Clujului, cît și solicitantului. Foto 508—509.

296

Sighișoara, 12 mai 1848

Eingelangt den 12ten Mai 1848

Auf die von hieraus unterm 21ten März d.J. der h. Landesstelle gemachte Anzeige, vermöge welcher die zum Ober Albenser Comitat gehörigen Szederjésér Colonen am 17ten April l.J. die den Keißdern gehörigen Waldungen zu zweimalen in großer Anzahl gewaltsam verwüstet, im offenbaren Aufruhr und die öffentliche Sicherheit gefährdend, Holzdieberei ausgeübt, sechs Keißder Inwohner schwer und unter diesen den Johann Hermann laut ärztlich Befundschein lebensgefährlich verwundet, und nach veranstaltetem Sturmläuten unter der Anführung ihres Grundherrn Emerich Fronius in die Kießdder Wald-

ung bewaffnet eingedrungen und der gedachte Grundherr seinen Leuten selbst den Befehl ertheilt hätte, die Keißder Amtsleute niederzuschießen, eröffnet die h. Landesstelle in einem h. Decrete vom 17ten April Gubl. Z. 4 774/1848, daß Hochdieselbe Behufs der Untersuchung der fräglichen Invasion durch eine gemischte Commission zu Comissairen den Kronstädter Districts Provinzial Commissaer Michel Maurer und den Repser Stuhls Richter Johann Jacobi zu ernennen für nöthig erachtet habe; in Folge dessen den genannten Comissairen unter einem eingegeben worden sey, sich ehestens auf Ort und Stelle zu verfügen, die Untersuchung zu beginnen und das zu verfassende Protokoll Hochderselben zu unterbreiten, wovon dieser Magistrat in Folge dessen Anzeige mit dem Beisatze verständigt wurde, einerseits die gedachte Communität zur Folgeleistung dieser Commission, andererseits aber auch dahin anzuweisen, daß sie zur Erzielung ihres Regresses des durch die Szederjeser in ihren Waldungen erlittenen Schadens sowohl als auch der durch Emerich Fronius angeblich verübten Hatterteinnahme den gesetzlichen Weg einhalte.

Beschluß

Eine Abschrift dieser hohen Verordnung wird dem Senat Stuhlsinspector Carl Veißkircher zur Belehrung und Verständigung des Keißder Markts Amtes und des Comitats zugestellt.

Friedrich Roth

Extras. Arh. St. Brașov. Fond. Arh. oraș. Sighișoara, nr. 1 356/1848. Foto 6 492—6 493.

297

Sibiu, 12 mai 1848

Nagyméltóságú Gróf! Királyi Fő-Kormányzó Úr!

Folyó év május 7ről 1 068 E. szám alatt¹ alkalmi gyorspostával hozzáim intézeit hivatalos megtalálására nagyméltóságodnak egész tisztelettel jelenteni kívántam, miszerént jelenleg a szász nemzet jogtanodájában foglalkozó Barnutz Simont nem mulasztottam el tüstént felkerestetni, de siker nélkül, mert mint állítatott, az előtt kevessel falura távozott mind ő, mind pedig Papp Sándor és Buttyán János is, úgy hogy e miatt a két utolsó iránti intézkedés is végre nem hajthatott a polgármester által. Barnutz Simon 11én estvére előkerült ugyan, és a püspök Schaguna tiszteletére tartott fáklás disz-menetel alkalmával szónoklott is, de más nap, mikor kerestettem, már Balásfalvára elutazott.

A dolognak illy állásában célszerűnek véltem püspök Schagunához (mint akinek papjaival az említett egyének barátságos viszonyba lenni állírtattak, Buttyán Jánosnak szállása is a secretariussánál lévén) folyamodni, és őt megkeríti, miszerént Barnutz Simonnak a nagyméltóságod figyelmezhetősít és utasítását mondaná meg, a más kettőt, mind a kik nagyon gyanússá tettek magukat viseltekük által, komolyan intené meg, ne hogy a népet engedetlenségre izgálni merészjék, mert törvényes megbüntetésüket ki nem kerülendik. Ki egyéb aránt telyes tisztelettel maradok nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Nagy Szeben, május 12én 1848

Gróf Beldi György

Preamărite conte! Domnule guvernator regal!

Doreșc să vă raporteze cu tot respectul că m-am conformat ordinului dv. nr. 1 068 E. din 7 mai a.c.¹ trimis prin poșta rapidă ocazională. Am luat imediat măsuri să fie căutat S. Bărnuțiu, care în prezent frecventeaază facultatea de drept a națiunii sășești. Dar, fără succes. După cum mi s-a spus, atât el, cât și Alexandru Pop [Papiu Ilarian] și Ioan Buteanu au plecat cu puțin înainte la țară. De aceea nici judele primar nu a putut executa dispoziția cu privire la cei doi din urmă. Simion Bărnuțiu a revenit în seara zilei de 11 și a rostit un discurs cu ocazia manifestației organizate în cinstea episcopului Șaguna [și încheiată cu o retragere] cu torte.

Într-o astfel de stare a lucrurilor (întrucît se afirmă că între preoții acestuia și indivizii amintiți mai sus ar exista legături prietenești, iar Ioan Buteanu ar locui chiar la secretarul episcopului), am considerat potrivit să mă adresez direct lui Șaguna. L-am rugat să-i transmită lui Simion Bărnuțiu avertizamentele și dispozițiile ilustrației voastre; de asemenea să-i admonesteze în mod serios și pe ceilalți doi, care au devenit suspecti prin comportamentul lor și să-i avertizeze să nu îndrăznească a instiga poporul la nesupunere, pentru că nu vor scăpa de pedeapsa legii.

Rămîn cu tot respectul servul umil al excelenței voastre.

Sibiu, 12 mai 1848

Conte Béldi György

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G Pr., nr. 1 190/1848. Foto 2 914—2 916.

¹ V. doc. 173.

298

Buda, 12 mai 1848

Báró Eötvös József Vallás és nevelésügyi minister úrnak

A karlovici görög nem egyesült érseknek ide mellékelt felterjesztését, melyben a közelebb, nevezetesen folyó hó, régi naptár szerint 15én, tehát a mi időszámításunkhoz képest folyó hó május 27én kezdendő egyházi gyülekezetre vonatkozólag, az e tekintetben szükséges készület költségeinek, úgy a küldöttek napi díjaknak fedezése végett 20.000 pengő forintot előlegezéskép az újvidéki sóhivatalnál szokás szerint utóbb leendő visszatérítésig utalványoztatni kér; emellett pedig a tisztelegés módja iránt, jelesen az álladalmi biztosra nézve utasítást kíván — azon megkereséssel teszem át minister úrnak, hogy minden tekintetben a pénzügyi s mennyiben szükséges, a belügyi ministerrel is egyértétképpen intézkedni s az érseket idején értesíteni ne terheltessék.

Budán, Pünkösd hó 12. 1848.

Archiepiscopo et Metropolitae Carlovicensi Josepo Rajacsics

Accepta Excellentia Vestrae remonstratione, quam sub 7 Maii a.c. n. 383
ad me direxit, cultus ministrum baronem Josephum Eötvös e vestigio requisivi,

ut tam intuita petitae 20 000 florenorū m.c. anticipationis, quam et relate ad ceremoniale, nominatim respectu Status comissarii observandam cointelligenter cum aliis respectivis ministris opportuna provideat, ut Excellentiam Vestram eatenus in tempore certiorem reddat, quod ipsum pro notitiae statu Excellen-tiae Vestrae praesentibus rescribendum duxi.

Budae, die 12 Maii 1848

Kiadathatik; István m.p.

Domnului baron Eötvös József, ministrul cultelor și al instrucțiunii publice

Vă transmit d-le ministru memoriu mitropolitului ortodox din Karlowitz privind congresul bisericesc, care va avea loc în viitorul apropiat, mai precis începînd cu ziua de 15 a l.c., după calendarul vechi, adică în ziua de 27 mai a.c. după calendarul nostru. În memoriu anexat se cere ordonanțarea sub formă de avans a sumei de 20 000 florini în vederea acoperirii cheltuielilor de pregătire și a diurnelor delegaților. Suma urmează a fi restituită ulterior conform procedurii obișnuite de către oficiul de sare de la Novi Sad. În plus, cere indicații cu privire la modul prezentării în special a comisarului de stat. Vă invit să luați măsurile corespunzătoare în înțelegere cu ministrul finanțelor, iar dacă va fi necesar și cu ministrul de interne. Îl veți întîlnița de asemenea la timpul potrivit și pe mitropolit.

Buda, 12 a lunii Rusalilor 1848

[Palatinul] Stefan

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. Archivum Regnicolare. István főherceg ná-dori levélára. Miniszteri 1848., nr. 11 121/1848. Foto 12 411—12 412.

299

Sibiu, 12 mai 1848

An Seine Des Herrn Obergespans im Mittel Szolnoker Comitate und königl. Commissair Niolas Freiherren Vesselényi von Hadad Hochwohlgeboren zu Sibó

Hermannstadt am 12ten Mai 1848

Über die durch Estafette erhaltene Zuschrift vom 6ten d.M. N 18/848¹ beehre ich mich Euer Hochwohlgeboren mit Bezug auf meine bereits unterm 6ten d.M. sub Präs. 368/p. gemachte Eröffnung, die aufrichtige Versicherung zu geben, daß ich, ungeachtet der vollen Anerkennung der von Euer Hochwohlgeboren dargestellten triftigen Motive, bei dem besten Willen unter den gegenwärtigen Verhältnissen platterdings unvermögend sei, außer den bereits nach Zilah und Szilág Somlyó in Marsch gesetzten 3 Kompagnien des 3ten Bataillons vom Infanterie Regemente Turszky, dermalen mehrere Abtheilungen in die dortige Gegend zu beordern, indem der ohnehin geringe Truppenstand dieses Generalats, durch die in Folge so häufiger Truppen Requisitionen des k. Guberniums nach allen Richtungen des Landes entsendeten Abtheilungen beinahe schon ganz erschöpft, und einen nahmhaften Theil des hierländigen Militärs in die Nähe von Blasendorf wegen des dort stattfindenden Confluxes der walachischen Nation auf dringendes Ansuchen der politischen Landes-

behörde verlegt worden ist, überdieß auch die Garnison in Klausenburg zur Beschwichtigung der dortigen sehr regen Besorgnisse bedeutend verstärkt werden mußte.

Daher ich von den dortigen Truppen, ohne das Erwachen neuer Beängstigungen herbeizuführen, in die Gegend von Zilah nichts entsenden könnte, aber so auch von der zu Bágyon und Egerbegy liegenden 2ten Kompagnie 1r Escadron des Szekler Husaren Regiments, welche erst vor einigen Tagen aus dem Aranyoser Stuhle in ihre Grenzstationen zurückgekehrt ist, wo diese Escadron abwechselnd flügelweise im Orte Harasztos zur Aufrechterhaltung der Sicherheit verwendet wurde, ohne Beeinträchtigung der Wirtschaftsverhältnisse, eine Abtheilung unmöglich wieder in Marsch zu setzen vermöchte.

Bei diesen ganz offenherzig geschilderten Umständen muß ich daher Euer Hochwohlgeboren bitten, in solange — als sich die Verhältnisse günstiger gestalten werden — mit den 3 Kompagnien des Inft. Regiments Turszky, nach deren Eintreffen in Zilah und Szilág Somlyó, das Depot von König von Hannover Husaren und das Detachement von Carl Ferdinand Infanterie bei ihrer beiderseitigen Unverwendbarkeit zu Assitenz-Leistungen von dort nach Vajda Hunyad und Klausenburg abmarschiren werden — nach Möglichkeit auslangen, so wie auch diese Kompagnien bei eintretender Nothwendigkeit ihres Gebrauchs, um sie vor Compromittirungen zu sichern, nicht vereinzelt in geringen Abtheilungen, sondern in größerer Stärke unter jedesmaligen Commando eines Offiziers und Zuziehung einer angemessenen Zahl von Unteroffizieren gefälligt verwenden, endlich die von hieraus getroffene Disposition, nach welcher 2 Compagnien in Zilah und 1 Compagnie in Szilág Somlyó ein quartiert werden sollen, mit Ausname einer dringender Nothwendigkeit zu irgend einer anderen Dislocation, gütigst in Wirksamkeit treten lassen zu wollen².

Puchner

*Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi.
Actele comisarului guvernamental Wesselényi Miklós.*

¹ V. doc. 166.

² V. doc. 272.

300

Timișoara, 12 mai 1848

Herrn Feldmarschallieutenant Baron Puchner Commandierenden General
in Siebenbürgen zu Hermannstadt

Temesvár, am 12ten Mai 1848.

Ich bestätige den Empfang der geschätzten Note vom 4ten Mai I.J. Nr. 392¹ mit dem verbindlichsten Danke für die mir darin gemachten interessanten Mittheilungen. Ich gehe bereitwilligst darauf ein, Euer Excellenz als Erwiderung die Lage der Dinge im Banat und dem unterstehenden k.k. Gebiethe zu schildern; nur glaube ich die Periode der Bewegung füglich übergehen zu

können, welche der a.h. Sanction der Landtagsartikel -- als ihrem in vielen Beziehungen so folgenreichen Resultate vorangegangen ist, und nur die sich nun immer mehr ausprägende Gestaltung der Gegenwart in's Auge fassen zu sollen.

Es ist eine sehr natürliche Erscheinung, daß im Allgemeinen die Begeisterung für die außerordentlichen politischen Errungenschaften des letzten Landtages einer besonneneren Anschauung, besonders bei jener Partei weichen muß, welche obschon sie diese so wesentlich veränderten Urbarial-Verhältnisse selbst herbeigeführt hat, in den materiellen Verlusten die sie nun erleidet, der hohe Preis der einer eingebildeten Nothwendigkeit gemachten Concessionen fühlbar wird.

Diese Mißstimmung, welche immer mehr Verbeitung findet und in lauten Klagen immer mehr hervortritt, steht, keineswegs als vermittelndes, eher als erbitterendes Gegenmittel der beinahe terroristische Strenge gegenüber, welche das verantwortliche Ministerium zu nur einiger Consolidirung der auf so vielen Punkten im Lande in Frage gestellten Zustände anwenden zu müssen glaubt, und worin an sich schon das Bekentniß der Unzulänglichkeit liegt, die das Ministerium hinsichtlich der ihm zur Bekämpfung so vielseitiger Schwierigkeiten zu Gebote stehender Mittel — nur zu gegründet empfinden mag. In diesem Gefühle wendet sich die Thätigkeit des Ministerium's nun freilich der wichtigsten Maaßregel, nehmlich der Organisirung der Nationalgarde zu, die jedoch kaum in größeren Städten den gewünschten Fortgang hat, viel weniger also auf dem Lande — schon aus Mangel an Waffen — hauptsächlich aber auch darum nicht nach Bedürfniß von Statthen geht, weil der überraschte Bauer diese neue Lage statt der ihm abgenommenen Urbarial-Verpflichtung mißtrauisch betrachtet, und dessen freie Wahl sich hauptsächlich in wallachischen Ortschaften bei der angebornen Scheu vor jedem Militair-Dienste unzweifelhaft der letzteren mehr, als der Waffenpflicht zuneigt. Es sind schon viele Deputationen mit der Anfrage bei mir erschienen, ob nicht dadurch, daß man dem Landvolke Waffen aufdringe, von den Edelleuten ein Verrath gegen den rechtmäßigen Kaiser und König bezweckt werde, dem sie durchaus treu ergeben seyen und bleiben wollen.

Eine weitere Maaßregel zu der sich das Ministerium in seiner wachsenden Verlegenheit hingedrängt fühlt, ist die Erstrebung um jeden Preis der freien Verfügung über die im Lande befindlichen k.k. Militairkräfte, worin es ungeachtet der positiven Befehle, die es den General-Commanden schon gegenwärtig ertheilen zu können sich berechtigt glaubte, bisher meinerseits einem volkommnen viewohl nur passiven Widerstand begegnet ist gleichwie auch früher trotz der großen politischen Aufregung — ohne der Stellung des Militairs etwas zu vergeben — jedem Conflicte und jedem ungeeigneten Ansinnen auszuweichen vermocht habe. Welche viewohl seit der a.h. Genehmigung eines vollständigen Ministerium's voraus zu sehen gewesene Wendung indeß dieses Verhältniß bereits genommen hat, wollen Eure Excellenz dem in Abschrift beigeschlossenen recta mittelst Estaffete an mich gelangten a.h. Kabinettschreiben entnehmen, womit die soeben eintreffende Mittheilung des General Commando in Ofen, daß seine Majestät der Kaiser mit a.h. Entschließung vom 3ten dieses Monats zu gestatten beruht haben, daß General-Major Ottinger provisorisch die Leitung der Geschäfte des ungarischen Kriegs-Ministeriums übernehme, schon in Zusammenhange steht. Die Durchführung des vorerwähnten a.h. Befehls scheint mir in der Praxis so wesentlichen Complicationen ausgesetzt, daß ich in der That auf die detaillirteren Weisungen begierig bin, welche das k.k. Kriegs-Ministerium nachzutragen haben dürfte, und die ich noch erwarte. Sehr große Besorgniße hege ich hiebei in Ansehung des mir

untergeordneten Grenz Gebiethes, wo das Volk eine entschiedenere Abneigung gegen die Einverleibung mit Ungarn unzweideutig an den Tag legt, und sich höchstens in den Militair-Communitäten Pancova und Weiskirchen eine schwache ungarische Parthei vorfinden mag. Dagegen sind im illyrisch- und deutschbanater Regemente um so stärkere Sympathien für die slavische (illyrische) Bewegung anzunehmen, welche sich durch die Haltung des Banus von Croatiens charakterisiert, und die, wenn das Mittel friedlicher Ausgleichung nicht glücklich aufgefunden wird, unabsehbare Folgen über ganz Ungarn herbeiführen dürfte. Die Tendenzen der illyrischen Parthei werden bei dem am 27-ten dieses Monats zu Carlovitz stattfindenden National Congresse deutlicher werden, denn — obschon diese Versammlung nach der Intention der Gesetzgebung eigentlich nur eine Berathung der kirchlichen und Schulangelegenheiten bezweckt, so ist es doch unzweifelhaft, daß auch politische Interessen zur Erörterung gelangen, und Beschlüsse erwachsen werden, deren Tragweite sich vorhinein nicht wohl ermessen läßt, wobei aber um so sicherer anzunehmen ist, daß sie die Schwierigkeit der Lage des ungarischen Ministerium's nicht verringern werden.

Der am Ostermontage zu Kikinda ausgebrochene Volksaufstand — wobei mehrere Beamte ermordet wurden, und eine schwache Escadron von Hanover Husaren bei ihrem ganz ungeeigneten Einschreiten aus dem Orte verdrängt worden ist — stellte sich nach den ersten Rapporten von so bedenklicher politischer Färbung und mit Unruhen in Neusatz und Groß-Becskerek der Art zusammenhängend dar, daß ich es vom militärischen Gesichtspunkte geraten fand, zwei Bataillone Infanterie, (das auf dem Marsche nach Fiume begriffene 1te Bataillon vom Erzherzog Leopold Infanterie und das 2te Bataillon vom Sivkovich), 7 Escadrons von Hanover Husaren und eine improvisirte ordinaire Batterie unter dem Commando des Herrn Obersten Kiss von Hanover Husaren bei Hatzfeld zu konzentrieren, welche Truppen-Macht nun zur Unterstützung der Maaßregeln dient, die der vom königlichen Statthalter Erzherzog Stefan regent (?) dem ungarischen Ministerium mit ganz außerordentlichen Vollmachten nach Kikinda entsendeten Obergespan des Temescher Comitates, Herrn Peter Csernovits zur Pacificirung der Gegend für notwendig erachtet wird. Bisher hat die Hinrichtung von vier Mörfern, und die Verhaftung von über Hundert Personen stattgefunden. Vier Commissionen sind mit dem Verhören beschäftigt, und das Statarium ist permanent versammelt. Von Peterwandein wurde ein Bataillon von Don Miguel Infanterie nach O'Becse entsendet; da es kürzlich wieder in die Festung zurückgezogen werden mußte, so sind vier Compagnien des 1ten Bataillons von Erzherzog Leopold Infanterie nach O'Becse beordnet worden. Aus der unterstehenden Grenze sind nun auch mit den Regimentsstäben die zweiten Feld-Bataillone der Wallach-, Illyrisch- und Deutschbanater zu Wasser mittelst Dampfbooten bis Tissek — zum Reserve Corps des Feldzeugmeisters Grafen Nugent abgerückt. Offiziere und Mannschaft zeigten sich von dem besten Geiste beseelt; nur bei einer Compagnie des illyrisch-banater Regiments zeigte sich anfänglich in dem Sinne einige Renitenz gegen den Ausmarsch, weil die Mannschaft ihre Entfernung aus der Grenze als das Werk der Ungarn ansah, damit sie diese umso leichter unterjochten mögen. Es genügte daher an der dießfälligen Aufklärung, um die in aller Herzen wohnende Begeisterung für den Kaiser zu entflammen.

Daß sich auch in der Grenze vielfältige Wünsche nach Erleichterung ihrer Lasten und Veränderung mancher administrativer Einrichtungen äußern, darf in der Zeit, in der wir leben, nicht befremden; der militärischen Einrichtung ist unbedingt das ganze Volk hold, und so, hoffe ich, steht mindestens

dem Grenz-Institute keine solche Veränderung bevor, welche die Grundfesten seiner militärischen und von ganz Europa mit Dank anerkannten allgemeinen Nützlichkeit erschüttern könnte.

Concept. Haus- Hof- und Staatsarchiv Wien. Fond. St. K. Türkei, VIII, Karton 32, Xerox 15 552—15 567.

¹ V. doc. 98.

301

Blaj, 12 mai 1848

Nagyméltóságú Gróf Királyi Fő Kormányzó Úr! Kegyelmes Uram!

Nagy méltóságodnak múlt hó 13káról 802 elnöki szám alatti¹ azon kegyes rendelete következtében, mi szerint verespataki lelkészem Bálint Simont, ki nagy méltóságodnak azzal jelentetett fel, hogy abrudbányai ügyvéd Buryán Jánossal az oláh nemzet sérelmei összeszerkesztése és azok nyománi petítiónak készítése végett oláh gyűléseket tartottak, és hogy ezen petítiót nyomadékosabbá tegyék, a köznépet személyenkénti aláírásokra zaklattyák, magam előbe idézvén, a csend és közbátorság fen tartása érdekében a népnek lelkészeik által megintése eránt szükséges rendeleteimet tenném meg, midőn ez utóbbit ismételt körlevelek által teljesítettem, egyszersmind Bálint Simonra nézve el nem mulasztottam zalathnai esperestem Mihályi Gergelynek meg parancsolni, hogy őt a további izgatásoktól megszűnésre intvén, az eddigire írásba be veendő feleletét küldje hozzáim. Történvén a közbe, hogy Alsó Fejér vármegye fő ispánja B. Bánfy Miklós ő nagysága a vármegyei esperesteket a csend fen tartására szükséges utasítások végett magához parancsolta és akkor esperestye kíséretében Bálint Simon is Enyedre menvén, onnan Tamásvasárnapja előtti szombaton Balásfalvára jött, mit én meg tudván magamhoz parancsoltam és keményen le pirongarván tüstént haza utasítottam azon meg hagyással, hogy a parancsoltakra írásba adja bé feleletét az esperestnek, melyet ez most bé küldvén, azt nagy méltóságodnak eredeti jébe alázatoson fel terjeszteni bátor vagyok, — leg mélyebb tiszteettel maradván nagy méltóságodnak alázatos szolgája

Balásfalván, Május 12kén 1848.

Lemény János, fogarasi püspök²

Preamărite domnule conte guvernator regal! Binevoitorule domn!

Conform ordinului prezidențial nr. 802 din 13 a lunii trecute al excelenței voastre¹, l-am chemat în fața mea pe preotul din Roșia Montană, cu numele de Simion Balint. El a fost denunțat ilustrației voastre că împreună cu avocatul Ioan Buteanu din Abrud au organizat adunări românești în vederea redactării unei petiții, care să redea nedreptățile suferite de națiunea română. De asemenea că ei au influențat poporul de rînd să-și pună semnăturile personale pe această petiție pentru a o face mai categorică. Am dat dispozițiile necesare preoților, să avertizeze poporul cu privire la menținerea liniștii și siguranței publice. În acest sens am emis circulare în repetate rînduri. În ceea ce-l

privește pe Simion Balint, i-am dat indicații protopopului meu din Zlătina, Grigore Mihali, să-l avertizeze că trebuie să înceteze pe viitor instigațiile și apoi să mă informeze în scris despre cele întreprinse pînă în prezent. Între timp comitele comitatului Alba de Jos, măria sa baronul Bánffy Miklós, i-a chemat în fața lui pe protopopii din comitat pentru a le da instrucțiuni în vederea menținerii liniștii. Atunci a mers la Aiud și Simion Balint, însorindu-l pe protopopul lui. De acolo a venit la Blaj înainte de duminica Tomii (sâmbăta). Aflind acest lucru i-am poruncit să se prezinte la mine. L-am admînestrat în mod sever și i-am pus în vedere să plece imediat acasă, pentru a înainta în scris protopopului răspunsul în legătură cu cele ordonate. Raportul l-am primit acum. Îl înaintez cu umilință ilustrații voastre. Rămîn cu profund respect servul umil al excelenței voastre,

Blaj, 12 mai 1848

Lemeni Ioan, episcop de Făgăraș²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1191/1848. Foto 2917—2918.

¹ V. doc. 7. vol. II.

² Pentru răspunsul guvernatorului v. doc. 345.

302

Crăciunelu de Jos, 12 mai 1848

Tekintetes Állandó Bizottmány!

Hivatalos és polgári szent kötelességemből ki indulva — miután látom és tapasztalom, hogy a köz nép napról napra némely bujrogatók által lett összönöztetésből engedetlenebb — újból egy alázatos jelentésemmel kínteleníttem alkalmatlankodni; illy okon: máj nap, úgy mint folyó hó 12én midőn a felséges Királyi Főigazgató Tanácsnak idei Szentgyörgy hava 20ról 4 901 szám alatt költ kegyelmes rendelete¹ mellett leküldött nyomtatott példányok ki osztások és az alkalommal a tekintetes nemes megyei tisztségek folyó hó 2ról 718 szám alatt költ s általam tisztelt rendelet értelme szerént annak üdvös célja meg magyarázásáért járásom helliségeibe ki szálva és az hellýbeli lakosokat az elejekbe adandó rendelések meghallásokért magam elejibe idéztem, történt az: hogy az obrásai, o. cseszvai és bocsárdi közösségek azt izenték, ők egybegyültek, ha akarok valamit vélek tudatni, menjek közikbe, tudassam és meg-hallgattyák. Hozzám ők tellyességgel el nem jönnék, az ellen esetben pedig el oszlanak; nem tekintve én a köznép balgatagságát, tudva én azt, hogy ők a bujrogatók tanács adásaiak következtében engedetlenek, hogy a tisztelt rendeletnek s egyszersmind a közikbe lett menetelém által egy célszerű magyarázat után az engedelmességre lehető bírásért eleget tégyek — kérésekre odamentem, hol a nevezett közösségek egybe gyûlve voltanak, s tehetségemhez képest mindenkit fel világosítva, az engedelmességre reá bírni igyekezrem, de haszon-talan, mivel minden jó tanács adásaim után is, az írt helliségekből (kvíve a bocsárdiakat) Obrásáról Szutza Triff, Sztránt Lonuj és Klésa Szonui, O. Cseszvéről az oláh deák és Karácsonfalváról viszont egy, kinek nevét nem tudhattam meg, abban nyilatkoztanak, hogy történnék véllek bár akárm — ha mindgyárt meghalnak is — nem hallgatva senkire, hanem csak a Balás-

falván beszélt cancellistákra, május 15én Balásfaluval újból bé mennek s ottan meg látrányk, mit mívelnek, tudgyák jól: hogy rosszszabul, mint volt, dolgok nem lészen; azt mondva, hogy azok, kik őket biztattyák, okos emberek, király küldettségi, s azoktól várnak jót avagy rosszat. A máj napon meg kerültem 5 helységek, úgymint Mihálfalva, Obrázsa, O. Csesztve, Bocsárd és Karácsonfalva népei, hogy valaki Balásfaluval lakkó által bujtogattatnak és nagy elszánt-sággal vagynak, abból is világosan megtettük, mivel az írt 5 helységek a rögtön itélő szék fel állításról oszloptra ki ragasztattam hirdetményt is egy éjcaka minyáján le szaggatva még az oszlopokat is ki vágták; meg tettük továbbá a nevezettek közül a mihálfalvi, obrásai és o. csesztveiek nyakas és vakmerő bátor engedetlenségek, egy hozzáam hivatalosan tett és ezennel alázatosan ide mellékeltem notariusi jelentésből² is bővebben. Mi okból: a nyug-hatátlanok le csendesíthetésekért (miután a balásfaluvi gyűlések szerencsés eloszlása léend) alázatos esedezésem a lenne, hogy mind öt helységekbe, melyek külömben is Balásfaluva környékébe feküsznek, hogy az által az illő engedelmességre ösztönöztesenek a tekintetes állandó bizottmány hathatós közbe vétése által minden öt helységekbe számos katonaság oda rendelését annyival inkább ki eszközölni méltóztasson, mivel ha a lett észre vétetések után is a katonaságnak réajok léendő tételesektől mentve lesznek, bizonyosobban azt fogják hinni, a mint mondgyák is, hogy a katonaság az oláh nemzet védelmire küldetett ő felsége által, nem pedig a csend fel tartására, s mindenl tovább halad megzaboláztatások, annál nehezebben lesznek lecsendesíthetők.

Melly alázatos jelentéseim után alázatos tisztelettel ajánlva magamat, vagyok a tekintetes állandó bizottmány alázatos szolgája

Karácsonfalva, Majus 12én 1848.

Szegedi Sámuel, bíró

Onorată comisie permanentă!

Văzind și constănd că poporul de rînd, stimulat de unii agitatori, este din zi în zi tot mai nesupus, am considerat ca o obligație oficială și cetățe-nească să mă prezint din nou și să vă raporteze următoarele: ați în 12 l.c. m-am deplasat în localitățile din plasa mea în vederea distribuirii exemplarelor tipărite și a explicării scopului salutar al acestora, conform ordinului nr. 4 901 din ziua de 20 a lunii lui Sf. Gheorghe, a înaltului Guberniu regal, precum și dispoziției nr. 718 din 2 a l.c. al onoratei dregătorii a comitatului; am chemat locitorii acestor localități în fața mea pentru a le face cunoscute respectivele ordine; dar locitorii din Obreja, Cistei și Bucerdea Grănoasă mi-au trimis vorbă că s-au adunat și dacă vreau să le comunic ceva, să mă duc între ei să le spun, pentru că ei mă vor asculta; totodată m-au avertizat că dacă nu mă voi duce, ei nu vor veni la mine și se vor împărăția; nu am nesocotit neștiința poporenilor de rînd; dîndu-mi seama pe de o parte că nesupunerea lor se datorează sfaturilor date de agitatori, iar pe de altă parte dorind să îndeplineșc în măsura posibilităților ordinul primit, am considerat necesar să mă duc între ei pentru a-i determina printr-o explicație corespunzătoare să ascultare; prin urmare, la cererea lor m-am dus între ei, acolo unde au fost adunați; m-am străduit după puterile mele să-i lămuresc pe toți și să-i determin la supunere; dar fără rezultat; contrar binevoitoarelor mele sfaturi, unii săteni din localitățile amintite (în afară celor din Bucerdea) și anume Trif Șuta, Lonu Strână și Sonu Cleja din Obreja, diaconul român din Cistei, precum și unul din Crăciunel, al căruia nume nu l-am aflat, au declarat că poate să se întâpte

orice cu ei, deoarece chiar dacă ar muri imediat nu ar asculta pe nimeni, în afară de canceliștii care le-au vorbit la Blaj; ei vor merge din nou la Blaj în ziua de 15 mai și acolo vor vedea ce se va întâmpla, fiindcă știu bine că soarta lor nu va fi mai rea decât a fost pînă acum; totodată au afirmat că cei care îi încurajează sănt oameni înțelepți, delegați de rege; de la ei așteaptă binele sau răul.

Rezultă deci că locuitorii din cele cinci comune, prin care am trecut azi, și anume cei din Mihalț, Obreja, Cistei, Bucerdea Grănoasă și Crăciunel, sănt instigați de cineva care domiciliază la Blaj, întrucât sănt foarte hotărîti; aceasta reiese și din faptul că atunci când am poruncit să se afișeze ordinul cu privire la introducerea tribunalului statarial în cele 5 localități, într-o noapte au fost rupte toate afisele; ba au fost tăiați chiar și stîlpii pe care ele fusese ră lipite; (faptul) că cei din Mihalț, Obreja și Cistei sănt nesupuși, îndărătnici și îndrăzneți, reiese și mai clar dintr-un raport notarial ce mi-a fost trimis oficial și pe care-l alătur aici cu stîmă².

Iată de ce implor, cu umilință, onoratul comitet permanent, ca după ce adunarea de la Blaj se va termina cu bine, să intervină în mod oficial pentru trimiterea unei armate numeroase în toate cele 5 localități situate în împrejurimile orașului Blaj. Aceasta atît pentru calmarea celor care nu se liniștesc, cît și pentru a-i determina la supunere. Detașarea militarilor în cele 5 localități este necesară cu atît mai mult, cu cît, dacă vor fi crutați de o astfel de măsură, vor crede cu siguranță, așa cum zic ei, că armata este trimisă de către împărat pentru apărarea națiunii române și nu pentru menținerea ordinii. Cu cît se amînă mai mult pedepsirea lor, cu atît mai greu vor putea fi potoliți. După ce mi-am prezentat raportul umil, mă recomand cu respect adînc servul supus al onoratului comitet permanent.

Crăciunel, 12 mai 1848

Szegedi Sámuel, jude [nobiliar]

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 224/1848. Foto 2 979—2 982.

¹ V. doc. 114. vol. II.

² V. doc. 303.

303

Obreja, 12 mai 1848

Tekintetes Szolgabíró Ur!

Minek utánna ő felsége legkegyesebb akaratát a tekintetes úr kihirdetni méltóztatott¹, bátor vagyok a tekintetes urat a mostani forradalmi körülmények között, a kezem alatti emberek fellázzadt állapotáról kötelességemnél fogva tudósítni. Mellőzve azt, a mi a tekintetes úr figyelmét úgysem kerülé ki, hogy a kezem alatti emberek gyilkoló szerekkel készülnek a balásfalvi gyűléstre, csupán arra szorítkozom, ami most közelebből történt. A statárium kihirdetését tárgyazó parancs felragasztását az obrázsai és mihálcfalvi emberek akadályoztatták, azon kifejezéssel, hogy addég még a balásfalvi királyoktól meg nem kérdik, fel nem engedik tenni, — Obrázsán ollyan nyilatkozatok is tétettek, különössen a vénebb emberek részéről, hogy hogy hagynátok azon rendelést felragasztani, melly éppen a mi jó akaróink ellen van intézve, a kik

nekünk javunkat s szabadságunkat akarják kivívni, — különösségen egy kezem alatti zsitárt, a mint többektől hallám, azt mondá a hirdetést felolvásó mihálcfalvi nótáriusnak „me [...] in csinztyite Gubernecie”, a dominiális bírám pedig veréssel fenyegeté a bírót, ha fel merészli ragasztani. Ezek következtében Obrázsáról a fennebbi zsitárt Csontya Szivuj, dominiális bíró Lupé Pável, Mihálcérül két rendbeli követség először Klezs Kula, Kirnatz N. — s a falusbíró testvére, másnap Detsán s Stina Toma el is mentek a balásfalvi királyokhoz tanácsért. Az egész nép anarchiához közel ál, nem kell nekik pap, püspök, kormány, csak a balásfalvi király, mindenki ellen boszút forralnak, a ki őket jóra kívánja vezérelni, minden jó szó elhangzik pusztában, és ezen romlott-ságra súlyedet azon nép, mely 14 évi szolgálatom alatt soha sem ellenem, sem földes urok ellen panaszt nem tett, a kiket a földes urok minden kegyekkel ellátott. Ez tisztán a bujtogatók míve, a kik a communismus magvát alatomban elhinték a nép között, mert már nem elég nekik a dézma s robot ellen gedés, hanem az allodium is kell, az uraságokat, általjában a magyarságot mint rossz akaróikat festék. Obrázsán Bota Marcián fia, Nikuláj hitegeti az embereket, ki azomban utasítását Balásfalváról veszi, mert magam is láttam egyszer Balásfalvára ballagni, Cseszvén az oláh deák, ki balásfalvi Pugnenek cliense, tart a népnek beszédeket, de hallom, hogy cancellisták is utazva keresszük Cseszvén, uszították volna a népet. Még bátor vagyok jelenteni azt, hogy Obrázsán, Mihálcfalván több embernek lővő fegyvere van, mihálcfalvi Stina Kula I. György, s Jurna Kula pedig elmúlt szerdán Tövisen a zsidó boltjában lőport kerestek, ahonnan Mischutz örményhez utasítattak.

Ezeket a midőn a tekintetes úr illető helyre fel fogja jelenteni, nem kétem, hogy a kormány rendelkezni fog, de nem állhatom ki, hogy egyéni meggyőződésemet ki ne jelentsem: úgy gondolom, jó lenne a Balásfalvára járt követeket tömlöcbe vinni, a falukat pedig ha lehet székelyekkel megrakni, mind addig, még ki nem adják az emberek azt, hogy Balásfalván ki a királyok? s mire tanította? s aztán a statariumból nem mókát csinálni, hanem fell vele, a lázítóval.

Szinte elfejeztém, hogy mihálcfalvi Stina Kula s Bren Kula a zsugának [?] azt felelték, hogy sem elejbém, sem úrdolgára nem jönnek, mind addég, még a balásfalvi dolgok el nem dűl³.

Végtére arra instálom a tekintetes urat, méltóztat jelentésemből publicitást nem csinálni, különösségen nevemet eltitkolni, mert ennek megtudásával veszve vagyok én s principálisom vagyona. Legyünk öszvetartók, ha kedves előttünk a magyar neve, különben veszve vagyunk, megfoghatatlan ármány dolgozik a nép között.⁴ Ollyanyok bujtogatnak, akiknek sem birtokuk, sem tekintélyek, s így az ország dolgaihoz semmi közök, hihető elfizetett alacsony zsoldosok⁵.

Illy állapotba legelőször is magamat az Isten oltalmába, a többit pedig a kormány erélyes fellépéserére bízva, — alázatos tisztelettel vagyok a tekintetes szolgabíró úrnak alázatos szolgája

Obráza, Maj 12n 1848.

Anvander Antal, Gróf Esterházy család udvarbírája s helység jegyzője

Stimate jude nobiliar

Onoratul domn jude nobiliar a binevoit să aducă la cunoștința publică cea mai binevoitoare dispoziție a maiestății sale¹. În actualele împrejurări revo-

Iuționare ea m-a decis să vă însțiințez stimate domn despre starea de agitație a oamenilor pe care-i conduc. De altfel, aceasta este o obligație a mea. Trebuie peste acele probleme care nu au scăpat atenției respectabilului domn și anume că oamenii din subordinea mea își pregătesc arme pentru adunarea de la Blaj. Mă limitez numai la ceea ce s-a întîmplat recent. Oamenii din Obreja și Mihalț s-au opus afișării ordinului de introducere a statariului. Ei au declarat că nu permit afișarea ordinului pînă ce nu-i întrebă pe craii de la Blaj. La Obreja au fost făcute afirmații, îndeosebi de către oamenii mai bătrâni, în sensul de a nu se permite să se afișeze ordinul, întrucât ar fi îndreptat chiar împotriva binevoitorilor, a celor care vor să le obțină binele și libertatea; un pităr de sub conducerea mea, după cum am auzit de la alții, i-ar fi zis notarului din Mihalț, care a citit ordinul: „mă [...]”² în cîinstita Gubernie; judele meu domenal l-a amenințat cu bătaia pe judele primar, dacă va îndrăzni să afișeze ordinul. Pitărul de mai sus, Sîvî Ciontea, judele domenal Pavel Lupu din Obreja, precum și două delegații din Mihalț, dintre care una în prima zi, formată din Cula Cleja, Nîiculae Cîrnăț și fratele judeului primar sătesc, iar cealaltă, a doua zi, alcătuită din Decean și Toma Stîna au și plecat la craii de la Blaj pentru a le cere sfatul. Toți locuitorii sunt aproape de anarhie; nu mai au nevoie nici de preot, nici de episcop, nici de Guberniu, ci numai de craii de la Blaj; urzesc răzbunare împotriva tuturor acelora care doresc să-i conducă pe un drum corect; fiecare cuvînt binevoitor se pierde în pustiu; astfel s-a stricat acest popor, care în timpul celor 14 ani ai mei de serviciu, nu a făcut nici o plîngere împotriva mea sau a proprietarului de moșie, bucurîndu-se de toate favorurile acestuia; actuala stare se datorează exclusiv activității instigatorilor; aceștia au sădit între locuitori, pe furî, sămînta comunismului, încît nu-i mai satisfacă desființarea dijmei și a robotei, ci pretind și pămînturile alodiale. Domnii de pămînt, și în general maghiarii, sunt zugrăviți ca răuvoitorii lor. La Obreja oamenii sunt amâgați de către Niculae, fiul lui Marijan Bota, care primește însă dispoziții de la Blaj. Si eu l-am văzut odată mergînd la Blaj. La Cistei ține cuvîntări în fața poporului diaconul român, care este clientul lui [Aron] Pumnu de la Blaj. Am auzit că și canceliștii care au călătorit prin Cistei ar fi instigat poporul. Raportează apoi că la Obreja și Mihalț mai mulți oameni au arme de foc: Cula Stîna lui Gheorghe și Cula Jurna din Mihalț au căutat miercurea trecută la băcănia evreului din Teiuș pulbere pentru puști; de aici au fost îndrumați la armeanul Mischutz.

Sînt sigur că Guberniul va lua măsuri, după ce onoratul domn va raporta cele de mai sus la locul competent. Dar nu mă pot abține de a-mi exprima părerea personală. Mă gîndesc că ar fi bine ca delegații care au fost la Blaj să fie duși la închisoare, iar satele să fie împovărate cu secui, pînă ce oamenii nu vor destăinui cine le este rege la Blaj și ce i-a învățat. Apoi să nu facem circ din statariu, ci să-l trimitem pe agitator la ștreang. Era să uit. Cula Stîna și Cula Bren din Mihalț au răspuns că ei nu se vor prezenta nici în fața mea, nici la robote, pînă ce nu se va hotărî problema lor la Blaj³.

În sfîrșit, mă adresez stimatului domn să nu facă public raportul meu și în special să-mi țină în secret numele, deoarece dacă va fi cunoscut, voi fi pierdut împreună cu averea săpînului meu. Să fim uniți, dacă ne este drag numele de maghiar. În caz contrar sîntem pierduți⁴. O intrigă imperceptibilă lucrează în popor și instigă acei oameni care nu au nici avere, nici autoritate și ca atare n-au nimic de a face cu treburile țării. Probabil că sînt niște mercenari ordinari plătiți⁵.

In astfel de împrejurări mă recomand ocrotirii lui Dumnezeu. Restul îl las pe seama măsurilor energice ale Guberniului. Rămîn cu respect servul umil al stimatului domn

Obreja, 12 mai 1848

Anvander Antal, jude domenial al familiei de grofi Esterházy și notarul localității

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 224/1848. Foto 2 983—2 985.

¹ Cf. doc. 302.

² Expresie nepublicabilă.

³ V. doc. 255, 279.

⁴ Afirmația este caracteristică pentru apelul la solidaritatea de clasă, sub mască națională, lansat de acest administrator de moșie, dar și pentru teama celor ce-i exploatau pe iobagi de a nu pierde pozițiile pe care le dețineau.

⁵ Insinuare jignitoare la adresa revoluționarilor români.

304

Dragu, 12 mai 1848

Nagyméltóságú Gróf Főkormányzó Ur! Kegyelmes Uram!

A drági uradalomhoz tartozó helyiségekben kiütött mozgalmak mai napon lecsendesítettek, s e szerint a katonaság innen már tovább mozdítható. Több helyiségek a páncélcehi járásban az úrbéri szolgálatot fölmondották, Drággal egy időben, s mindezeket rendre igazítani műlhataltanul szükséges s egyet is közülök e forradalmi állapotban hagyni nem lehet. Úgy vélem azonban, hogy a legközelebről föllázadt helyiségeket leghamarabb kellene lecsendesíteni, illyeneknek bátorokodom béjelenteni nagyméltóságodnak Fel Egregy- és Vármező helyiségeket, meljek a nagyméltóságod parancsolatját mellőzve, s a rendet helyreállító katonai erőt nem tekintve, merészek valának az illő törvényes engedelmességet csak pár nappal ezelőtt fölmondani.

Melyre nézve alázatos tisztelettel kérem nagy méltóságodot, hogy a kormány tekintélyét épen ennyire megvető ezen két helyiséget méltóztassék nagyméltóságod leghamarabb megfenyítettetni, mert ezek már nagyobb hibások, mint a kezük voltak, s ha nagyméltóságod is helyesnek látja, méltóztassék a kolozsvári várparancsnokságot fölszólítani arra, hogy a katonaságot előbb az említett két helyésgbe kiszállani rendelje, onnan pedig az illető polgári hatóság által oda vitethessék, hol a szükség leginkább igényelni fogja, míg minden mozgalom elcsendesítve s a rend helyreállítva leend.

Mely alázatos kérésem mellett örökös tisztelettel vagyok nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Drágban Pünkösdhava 12én 1848n.

G. Wass Samu, Doboka megyei igazgató fő bíró¹

Preaînăltate domnule conte guvernator!
Milostive domn!

Răzvrătirile care s-au produs în localitățile apartinătoare domeniului din Dragu s-au potolit astăzi. Armata poate fi trimisă astfel în alte părți. Cam în același timp cu Dragu au refuzat slujbele iobägești mai multe localități din

plasa Panticeu. Este necesar să fie aduse și acestea la ascultare fără întârziere. Nici una nu poate fi lăsată într-o situație revoluționară. Eu consider că trebuie potolite întii acele localități, care s-au răzvrătit mai recent. Pot preciza măriei voastre că astfel e cazul cu localitățile Agrij și Buciumi. Aceste localități au nesocotit ordinul preaînăltimii voastre. Ele nu au luat în considerare forța militară destinată restabilirii ordinii, ci au îndrăznit să refuze a se supune ordinii legale numai cu cîteva zile înainte. Ca urmare, o rog cu respect umil pe preaînăltimă voastră, să binevoiască a lua măsuri pentru pedepsirea acestor două localități, care disprejuiesc într-o astfel de măsură autoritatea Guberniului. Ele sunt mai vinovate decât cele care s-au răzvrătit înaintea lor. Dacă și ilustritatea voastră considerăți potrivit, vă rog binevoiți să invitați comandamentul militar din Cluj să dispună trimiterea armatei mai întii în cele două localități amintite. De acolo armata va fi deplasată de către autoritatea civilă respectivă, unde va fi mai necesară, pînă cînd toate răzvrătirile vor fi potolite și ordinea va fi restabilită.

Prezentîndu-vă rugămintea mea umilă rămîn cu respect neschimbat servul supus al excelenței voastre.

Dragu, 12 mai 1848

G[rof] Wass Sámu, prim-jude dirigitor
al comitatului Dăbica¹

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 178/1848. Foto 1744—1 746.

¹ Cf. doc. 11, 23, 43, 44, 90, 94, 121, 185, 210, 211, 212, 233, 246, 257 și 258.

305

Dragu, 12 mai 1848

Nagy Méltságú Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

A drági és vajdaházi unitus papok ellen megkezdett, de még béké nem végzett ki nyomozás súrgönyös békégyését szükségesnek látom. Erre nézve excelentiádhöz e kéréseim vannak:

Méltóztat nagy méltóságod az általam béké küldött ki nyomozást, a lehetséggel mentől előbb kezemhez kiküldeni, mivel a vajdaházi oláh pap által kívánt szembesítések csak annak kézhez jötte után meg eshetők. Továbbá mint hogy a papok ki nyomozás állását csak is az abban eddig működött bizottságnak tudnya, minőségen kellessék még abban működnie — egyfelől, de másfelől a boncidai börtönben letartóztatott bujrogatók eddig csak szelídül kérdeztek ki, azoknak hüt szerénti kikérdezésekre, hütek szerénti vallomások békételekre Boncidán való megjelenésemet szükségesnek tartom. A járásbéli szolga bíróval (ha az alispánynak más téjendői is lennének) a meg kezdett ki nyomozás (mely még jelenleg is folytatott) békégyésére, és mivel az e tárgybéli környékmények csak ezen bizottságy előtt esmeretesek, ennél fogva teljes reménységgel lévén az iránt, hogy a drági uradalomban az úri szolgálat egy néhány nap múlva megkezdődik, ezen téjendőm béké végzése után méltóztat excelentiád az írt ki nyomozás jó móddali végrehajtása tekintetéből engem a további ily tárgybani működéseim alól felmenteni és a további téjendőket — azonkívül is maga rendin — háromszorra szamosabb gyalogkatonasággal ellátott főkormányi biztos ifiabb Gr. Karacsai Sándor úrra bízni, kinek működése

ideje alatt a kinyomozást békégezve, ha valami terhelő jönne a vajdaházi oláh papp ellen is, az iránti véleményemet excellentiádnak békententve a további téjendők iránt nagy méltóságod rendelkezhessék, a parancsolt tárgyaknak Drágban békévezése után az ide rendelt három csapatnak szük [?] esete szerényi elrendeltetésekéről — az ilyes rögtönös működésekben a hej fekvése se lévén lovas katonásagnak való — a köz népre nézt is sokkal rettentőbb a dob, mint a trombita hang, méltóztat excellentiád nékem és nékiék a kolosvári katonai parancsnokhoz intézkedni, mi iránti tudósításokat elvárva telyes tisztelettel maradtam. Nagyméltóságú kormányzó úr, kegyelmes urám alázatos szolgája

Drág, Pünkösdi hó 12ikén 1848.

Szabó József, tartományi biztos¹

Preaînalte domnule guvernator!
Milostive domn!

Consider necesară încheierea grabnică a anchetei începute, dar neterminată încă, împotriva preoților greco-catolici din Dragu și Voivoden. În această privință vă adresez excelenței voastre unele rugăminți. Vă rog să binevoiți a-mi retrimit cît se poate de urgent documentele anchetei pe care vi le-am înaintat, întrucât confruntările cerute de preotul român din Voivoden nu se pot face decît după primirea lor. În continuare, vă mai precizez că, pe de o parte, situația anchetării preoților este cunoscută numai de comisia care a lucrat în această problemă pînă acum și deci numai ea știe cum trebuie să se acioneze în viitor; pe de altă parte, agitatorii definiți la închisoarea din Bonjida au fost interogați cu îngăduință; de aceea găsesc a fi necesară prezența mea la Bonjida în vederea interogării și primirii mărturisitorilor conform credinței lor.

Ancheta începută, acum în curs de desfășurare, care are loc în prezența judeului nobiliar de plasă (deoarece vicecomitele are alte misiuni) va fi în curînd terminată. Se știe că acțiunea se poate desfășura numai în fața acestei comisii. Am toată speranță că peste cîteva zile va avea ca efect reluarea prestațiilor urbariale pe moșile din Dragu. După terminarea acestei misiuni, o rog pe excelența voastră să mă scutească de altele viitoare și să-i încredințeze funcția de comisar gubernial contelui Karaosay Sándor junior. El este înzestrat cu o forță militară de infanterie de trei ori mai mare. În timpul activității sale cercetările se vor termina. Vă voi raporta dacă se va ivi vreo acuzație împotriva preotului român din Voivoden. În acest caz excelența voastră să dați dispoziții privind măsurile viitoare.

După încheierea misiunii din Dragu, rog dispoziții și în legătură cu plasarea în alt loc a celor trei unități militare. În asemenea acțiuni improvizate nici așezarea locului nu-i priește cavaleriei. Pentru poporul de rînd este mai înfricoșătoare toba decît glasul trompetei.

Rog pe excelența voastră să dea instrucțiuni atît comandanțului militar din Cluj, cît și mie.

În aşteptarea dispozițiilor cu privire la cele de mai sus, rămîn cu toată stima servul umil al preamăritului guvernator, al binevoitorului meu domn.

Dragu, la 12 mai 1848

Szabó József, comisar gubernial¹

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 175/1848. Foto 2 889—2 891.

¹ V. doc. 304.

Dragu, 12 mai 1848

Nagy Méltóságú Kormányzó Úr, Kegyelmes Uram!

Ha későre is, a drági uradalomhoz tartozó helységek közül Drág, Füzes és Ugruc máj napon kezes levelet adván az itteni zavarodás helyre hozatott, hónap az írt helységek szolgálatra állanak. Fő bíró G. Wass Samuel itt lévén, úgy az al ispány is, kik közül az utolsó máj napon excellentiádhoz tett tudósításom¹ értelmében a Fel Egregyen ki ütött kis zavarodás lecsendesítésére akarván vinni a katonaságot, hónap után s omlan a máj napon tett jelentése szerént Vármezőre — ezen helyekre magam a ki nyomozást folytatni akarván nem mehetek, hanem igazgató fő bíró úrnak méltóztatik excellentiád ez iránt hónap éjszakáig rendelést küldeni, úgy a helybeli katonai paranoznak is a kołozsvári tábornoki igazgatossággal hasonlót küldetni, mint hogy reméllem, Csáki Gorbó is hónap complanatióra átal fog jönni, megírván nékiek, hogy a drági uradalomban már a capitulatio megesett, ha pedig nem jönne complanatióra, úgy ifiabb G. Karatsai Sándort értesítve a Csáki Gorbóra való jövetele iránt, kivált ha excellentiád méltózrat máj levelemben írt kérésem szerént, az előttem álló papi ki nyomozás érdeke köverkezésében fel menteni. A mai napon tett s hónapi napon meg téjendő szembesítés által gyanús, meg eshető, hogy a Boncidán letartóztattak még többet vallanak. Telyes tiszteettel maradtam nagy méltóságú kormányzó úr, kegyelmes uram alázatos szolgája

Drág, Május 12én 1848.

Szabó Jósef, tartományi biztos²

Preamărite domnule guvernator! Binevoitorul meu domn!

Dintre localitățile aparținătoare domeniului de la Dragu au dat astăzi scrisori de garanție, deși cu întârziere, Dragu, Fizeș și Ugruțiu. În fine aceste localități se vor prezenta la prestarea robotei și astfel dezordinea va fi înălăturată. Au fost aici prim-judele dirigitor Wass Sámuel și vicecomitele. Vicecomitele vrea să deplaseze poimii ne armata la Agrij pentru potolirea micilor tulburări ivite în acea localitate¹. După cum v-am mai informat astăzi, de acolo intenționează să ducă la Buciumi.

Aș dori să continui ancheta și acolo, dar nu pot să mă deplasez, în acele localități. Binevoiți a trimite în acest sens ordin pînă miine noapte domnului prim-judele dirigitor. Să binevoiți, de asemenea, să interveni la comandamentul armatei din Cluj, pentru trimiterea unui ordin asemănător comandanțului militar local. Sper că Girboul va ceda și el miine, întrucât l-am informat că pe domeniul Dragu să și produs capitularea. În eventualitatea că nu ar voi să ajungă la împăcare, contele Karacsay Sándor a fost întințat să se deplaseze la Girbou. În interesul anchetei ce se va desfășura în problema preoților, sper că excelența voastră va binevoi să mă dispenseze de a pleca la Girbou, aşa cum am mai cerut de altfel și în scrisoarea mea de astăzi. Datorită confruntărilor făcute azi, precum și a acelor care se vor efectua miine, putem

nutri speranța, și ar fi posibil să se și întâmpile așa, ca cei trimiși în arest la Bonjida să marturisească mai multe.

Rămân cu tot respectul servul umil al preamăritului guvernator, al binevoitorului meu dom.

Dragu, 12 mai 1848.

Szabó József, comisar gubernial²

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 177/1848. Foto 1747—1749.

¹ V. doc. 305.

² Cf. doc. 11, 23, 43, 44, 90, 94, 121, 185, 210, 211, 212, 233 și 258.

307

Turda, 12 mai 1848

Tekintetes Tisztség!

A felséges Királyi Fő Kormánynak 5 971 és 6 036¹ számok alatt az oláh nemzet papjai és követyeik Balásfalvára való menetelektől el tiltás tárgyában — a tekintetes tisztséghez tett rendeletei nyomán, méltóztatván a tekintetes tisztség nékem is rendelni 678 és 650 szám alatti rendelésében, hogy az oda való meneteltől mind a közösségeket, mint papjaikat tiltsam el — meg intés alkalmával meg mondva nekik, hogy csak az lehet, kit a püspökök tiszta hívő levelek által meg hívtak. Igen is minden helyszégre járásomban tellyesítettem az meg intést, és nyilatkozatokat békis vettetem, mi szerént senki nem nyilatkozott menetel felől, csakis az keresztes oláh pap Rusz László nyilvánítta, hogy esperestyével kelletik mennie, ki dis unitus. Ezenn kívül, a keresztes unitus pap gorombán annyit felelt, hogy néki nincs rendelése — de mégis megyen, mert ot dolga van, hívják Gráma Sándornak. Hasonlóan a gyéresi is, az gyéresi szolga bíró Bagosi Miklós úrnak — hogy néki senki se parancsol abból. Mely jelentésem után alázatos tisztelettes vagyon a tekintetes tisztségnek alázatos szolgája.

Torda, 12k Maii 1848.

Id. Korodi F. János

Onorată dregătorie!

Ordinele nr. 5 971 și 6 036 adresate onoratei dregătorii de către Guvernul regal suprem¹ privind interzicerea participării preoților și delegaților națiunii române la adunarea de la Blaj, ați binevoit să mi le transmiteți și mie sub nr. 678 și 650. Prin ele mi-ați ordonat să interzic participarea la adunare atât a preoților, cât și a enoriașilor și să le aduc la cunoștință că nu pot pleca decât cei care au primit invitații speciale din partea episcopilor. Am dat acest avertisment în fiecare localitate prin care am trecut. Am luat și declarații. Nimeni n-a afirmat că va participa, cu excepția preotului român din Oprișani cu numele de Vasile Rus. El a declarat că trebuie să meargă împreună cu protopopul, care este ortodox. În plus preotul greco-catolic din Grindenii a răspuns foarte grosolan că nu are invitație, dar totuși va merge, fiindcă are de lucru

acolo, întrucit l-a invitat Alexandru Gramă. D-lui jude nobiliar din Cîmpia Turzii, Bagosi Miklós, i-a răspuns într-un mod asemănător preotul din Cîmpia Turzii și anume că lui nu-i poruncește nimenea în această problemă. După raportarea celor de mai sus rămîn cu respect servul umil al onoratei dregătorii.

Tueda, 12 mai 1848

Korodi F. János sen.

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat. Turda. Acte administrative, nr. 682/1848.

¹ V. doc. 198.

308

Bogata de Mureș, 12 mai 1848

Tekintetes Tisztség!

A jelen hó 15kén Balásfalván tarrandó gyűlésre a marosbogáti járásból az unittusok részéről all esperest Boér Fülep úr, Graur János ludasi és Szokács Daniel kapusi papokkal, püspöki rendelethől menyen, ezen esperest az e tárgyban hozzá küldött rendeletnél többre nem terjeszkedett, hanem a Marosvásárhelyt lakó Trombitás Parthenius dis unitus esperest, kinek keze alatt a marosbogáti járásban három dis unitus falu vagyon, oly rendeleteket küldött (melyek közül egyet el fogván, ide zárva küldém), hogy minden faluból két választott egyén küldessék, én ennek ellenére a tekintetes tisztségnek idei 653 szám alatti rendelete értelmében úgy rendelkeztem, hogy a paraszrok közzül menni nem fognak — a ki hirdetett rendelet ellenére kik vakmerően el indulni merészelnének, a tekintetes tisztségnek fell jelenteni, név szerént ki jelelni el nem mulatatom, továbbá alázatosan azt jelentve, hogy tábla bíró Májor János úr is nem úgy nyilatkozott, hogy majus 15kén Balásfalván, minthogy egy ottani canonok által meg hívatott, meg fog jelenni — nagy tiszteettel vagyok a tekintetes tisztségnek alázatos szolgája

Marosbogát, 12n May 1848

Zámbler György, szolgabíró

Onorată dregătorie!

Pe baza ordinului episcopal, din plasa Bogata de Mureș vor pleca la adunarea de la Blaj din 15 mai din partea greco-catolicilor: dl viceprotopop Filip Boer împreună cu preoții Ioan Graur din Luduș și Daniel Socaciu din Căpușu de Cîmpie. Acest protopop n-a întreprins nimic în plus față de cele prevăzute în ordinul primit. În schimb protopopul ortodox Partenie Trombitaș din Tîrgu Mureș, care are în subordine trei sate neunite din plasa Bogata de Mureș, a dat dispoziții, (din care una, interceptată, este anexată aici), ca fiecare localitate să trimítă cîte doi delegați. Conform ordinului 653 din anul curent al onoratei dregătorii, subsemnatul am poruncit să nu plece nimeni dintre țărani. I-am avertizat că cei care vor pleca împotriva dispoziției mele vor fi denunțați nominal fără întîrziere respectabilei dregătorii.

Vă mai raportează că asesorul onorific Ioan Major mi-a spus că va participa la adunarea din 15 mai, întrucât a fost invitat de către un canonnic de acolo. Rămân cu stimația dumneavoastră umilă și onoratei dregătorii.

Bogata de Mureș, 12 mai 1848

Zámbler György, judecătăor nobiliar

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. comitat. Turda. Acte administrative, nr. 653/1848.

309

Reghin, 12 mai 1848

Tekintetes Tisztség!

A tekintetes tisztségnak folyó évi május 8áról 643 és május 9éről 643 számok alatti rendelésit a távolságok miatt csak 12ik Máji 1848ban volt szerepeltetni. Mellyeknek következésében az idő rövidségéhez képest minden előkészítést igyekeztem. Nevezetesen arra való nézett, hogy a hivatalos a Balázsfalvám tartandó május 15ik gyűléstre való meneteltől meg akadályoztassanak. Meg szóllítottam a graeco unitus esperestet, Krisán Mihály urat a tiszttel rendelések értelmében. Ki is úgy nyilatkozott, hogy tudása szerint a görögényi járásból nincsenek fel szóllítva olyanok, a kik meg jelennyenek Balázsfalván. Maga pedig a hellyiségek nevében negyed magával megyen ú.m. 1. maga Krisan Mihály esperest

2. praefectus Major vagy Pop János
3. szószolló Orbonás Mihály
4. Pap László

arról is értesített, hogy a disunitus esperestnek keletti rendelkezni, a mint észre vette a hellyiségekből, ha ménnének olyanok, a kik nem az intelligensi részből lennének, és éppen sokadalom lévén Szász Régenben értesítettem is, hogy valamint az unitusok, úgy a disunitusok is nemelly hellyiségekből papok és völlek két személyek is meneteltők valának. Sóaknáról és Szentmártonból két személyek az el meneteltől el tiltattak. A görögényi és ikásvári, úgy a hodáki, libánfalvi papok és völlek mennyi szándékozók el tiltattak általam, kik is Szász Régenből már indulandók valának — értésekre adatván, hogy oda csak is meg hívottak lehetnek. Éppen most érkezett tudósításból értesítettem, hogy minden hellyiségekből mind unitusok, mind dis unitusok közül mennyi szándékoznak két két személyek s több is. Némellyek már el is mentek, és az, hogy oláhbölkényi unitus pap azt nyilatkoztatta volna, hogy a május napon ötven papok le mennek Marosvásárhellyre, oda még gyűlnék ötven papok a falubeli kísérőkkel, onnan indulandók Balázsfalvára. minden hellyiségbéli meg tanált bírák és plajasok által a Szászrégenbe gyülekezetteknek is a mostan folyó sokadalom napján értesítésére adtam, hogy az egyben csoportozástól szűnnyenek, és azok kik nem hivatalosok a Balázsfalvára meneteltől, takarodgyanak haza. Többet tenni az idő múltával nem lehetett és lehet.

Többen fogadkoznak, hogy el nem mennek. Ezen hirtelen esett dologban, a mikor éppen itten Szászrégenbe az oláh templomba több hellyiségek papjai egy-

ben gyűlve az el múlt hétfőn a nemzeti magyar zászló alatt, és minden magyar értelmiség fel szollítása mellett, az unió — nem csak meg állítatott az itt volt vidék között, sőt kölcsönös egyesség alakult az oláh és magyarok között — nem lehet veszedelmes. Nem lehet egyebet fel tenni közük, mint sok egy idejű Mikás barátok és éppen a tanácskozás részesei is talál annak szabadulásáért túl buzgókká lettek. A ki fejlődés meg fogja mutatni, mert bizonyosan hivataloson fel lépni nem lehet. Annyi igaz, hogy a közönség valami fel tett célból meg nem indul, igen meg van elégedve a hamar várandon fel szabadulással, és bőven nem reméngett szabadsággal és egyenlőséggel. A miért meg indult, előtte esméretlen doleg és valóságos bujtogatás lehet. Mindent el követtem, hogy Balázsfalvára csak azok mennek, a kik fel vagynak szollítva, és értelmesek a kérelem készítésére. Egyebet tennem nem lehetett, mert már a menetel részszerint meg esett, részszerint meg akadályoztatott a tiszttel rendelések vételével.

Mellyeknek jelentése után alázatos tisztelettel maradtam a tekintetes tisztségnek alázatos szolgájá.

Magyar Régen, 12n Maii 1848

Árkosi Dániel, szolgabíró

Onorată dregătorie!

Din cauza distanței mari, numai în ziua de 12 mai 1848 am avut onoarea să primesc ordinele nr. 643 din 8 mai și 643 din 9 mai ale onoratei dregătorii. Ca urmare, m-am străduit să fac tot posibilul, în timpul scurt ce mi-a stat la dispoziție, pentru a împiedica plecarea la adunarea din 15 mai de la Blaj a acelora care nu au fost invitați. Am discutat cu protopopul greco-catolic, dl Mihai Crișan, în sensul ordinelor primeite; dînsul a declarat că, după cum știe, din plasa Gurghiu nu a fost invitat nimeni să se ducă la Blaj; se vor duce însă patru persoane în numele localităților și anume:

1. însuși protopopul Mihai Crișan;
2. prefectul [de studii?] Maier sau Ioan Pop;
3. oratorul Mihai Orbonaș;
4. Vasile Pop.

M-a întărit și despre aceea că protopopul ortodox ar trebui să ia măsuri de îndată ce va observa că din comune ar merge indivizi care nu fac parte dintre cei mai instruiți. Eu am fost întărit și la Reghin că din unele localități de aici vor pleca preoții împreună cu cîte două persoane, atît din partea greco-catolicilor, cît și din cea a ortodoxilor.

La Jabenița și Mitrești două persoane au fost oprite să plece. Preoții din Gurghiu, Cașva, Hodac și Ibănești, precum și cei care au vrut să-i însوteașcă, au fost oprîți de către mine. Aceștia erau pregătiți s-o pornească chiar din Reghin. Le-am comunicat că nu pot merge decât cei invitați. Am aflat din informațiile primeite chiar acum că intenționează să se ducă din fiecare localitate cîte două persoane sau chiar mai multe, atît dintre greco-catolici, cît și dintre ortodoci. Unii s-au și dus. La fel am fost informat că preotul greco-catolic din Beica de Sus ar fi declarat că azi vor pleca 50 de preoți la Tîrgu Mureș și că se vor mai deplasa acolo alti 50 de preoți împreună cu însuțitorii din satele lor, iar de acolo vor merge la Blaj. Prin intermediul juzilor primari și plăieșilor din fiecare localitate, pe care i-am găsit, am dat de știre celor strînși la Reghin în ziua bîlcuiului ce a avut loc recent, să înceteze a se aduna și să plece acasă cei ce nu sunt invitați la Blaj. Din cauza timpului scurt nu s-a putut și nici nu se poate face mai mult. Mulți făgăduiesc că nu vor pleca. În această situație aici la Reghin s-au adunat în biserică română preoții mai multor loca-

lități în luna trecută sub drapelul național [ungar] și sub îndrumarea inteligenției maghiare. În acest ținut nu numai că s-a discutat, ci, mai mult, s-a încheiat o înțelegere reciprocă între români și maghiari. Ea nu poate fi considerată periculoasă. Nu i se poate reprosa altceva decât că la ea au participat și prieteni de-al lui Micaș, ori din aceia care au conlucrat pentru a fi eliberat. Evenimentele ulterioare vor confirma cele de mai sus, având în vedere că n-am putut lua măsuri oficiale. Un lucru este cert și anume că oamenii nu vor porni cu un anumit scop. Ei sunt mulțumiți cu apropiata eliberare și cu nesperata libertate și egalitate. Scopul cu care au pornit pare să fie un lucru necunoscut pentru ei și ar putea fi o adevărată instigație. Am făcut tot posibilul ca la Blaj să se ducă numai cei care au fost invitați și sunt destul de capabili să întocmească petiția. Altceva n-am putut face; o parte a și plecat, și doar cealaltă parte a fost împiedicată potrivit ordinelor primite.

După raportarea celor de mai sus rămân cu stimă servul umil al onoratei dregătorii.

Reghin, 12 mai 1848

Arkosi Dániel, jude nobiliar

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat. Turda. Acte administrative, nr. 653/1848.

310

Sibiu, 12 mai 1848

Euer Excellenz, Hochgeborner Herr Reichsgraf und k. Landes Gouverneur!

An Aufwiegeln des walachischen Volkes gegen ihre Obrigkeit, hat es hier seit längerer Zeit nicht gefehlt, demohngeachtet ist es der wachenden Behörde nicht mißlungen, die Ruhe und Ordnung in diesem Kreise bis noch aufrecht zu erhalten. Was die dermalen in großer Anzahl hier befindlichen Demagogen anbelangt, scheint ihre Tendenz nicht auf den Umsturz der gesetzlichen Ordnung, als vielmehr auf andere, die walachische Nation überhaupt betreffende hochwichtige Gegenstände gerichtet zu sein, welche nun bald zur öffentlichen Kunde kommen werden.

Um nun diesem Streben nicht feindlich entgegen zu treten, und durch Aufhebung, der mit dem walachischen Volke in Berührung gekommenen Fremden, deren es viele giebt, Aufsehen und Stöhrungen zu veranlassen, habe ich mit Hinblick auf die gegenwärtige Gefahr drohende Zeit für ratsam gehalten, mit der mir mittelst hohem Erlaß vom 7-ten dieses Monats Pr. Zahl 1 668/1848 übertragenen Aufhebung und Abführung der, der Volksaufwiegelung beschuldigten Alexander Popp und Johann Butyan, unter anzuhoffender hohen Begnehmigung Euer Excelelnz, einzuhalten, und dieß zwar um so mehr, als diese Leute, wenn sie nicht nach Art der Verbrecher von hier abgeführt würden, ihren Begleitern leicht entspringen, oder unterwegs mit Gewalt entrisse werden könnten.

Da übrigens die hier befindlichen vielen Fremden sowohl aus der Walachei, als auch aus andern fremden Ortschaften, worunter jene aus der Walachei mit glaubwürdigen in Kronstadt vidirten Pässen der walachischen Regierung versehen sind, und welche insgesamt zu der auf den 15ten dieses

Monats abzuhalten den Volksversammlung in Blasendorf abzugehen beabsichtigen, unter denen auch die mir bezeichneten Individuen sich befinden werden, diese Stadt nun ehe baldigst räumen, so wird die anbefohlene polizeiliche Ueberwachung derselben aufhören, und die innerliche Ruhe und Sicherheit, welche bis noch im geringsten nicht gestört worden ist, weit weniger in Gefahr kommen.

Indem ich Vorerwehnites Euer Excellenz in pflichtschuldiger Erledigung des obbelobten hohen Auftrags zu berichten die Ehre habe, geharre ich in tiefster Verehrung, Euer Excellenz unterthängister Diener

Hermannstadt, am 12-ten Mai 1848

Daniel Ziegler, Bürgermeister

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 218/1848. Foto 2 966—2 969.

311

Mediaș, 12 mai 1848

Hochlöbliche Königliche Landes Regierung!

In schuldiger Befolgung des hohen Landes Regierungs Erlasses vom 6ten März d.J. R.Z. 2 776/1848 beehtet sich der Magistrat einer Hochlöblichen Königlichen Landes Regierung die abverlangte, unter der hohen Regierungszahl 4 289/1846 hieher überschriebene Vorstellung sammt deren Beilage des Unirten Herrn Bischofs bezüglich der zwischen diesstühlichen Birthälmer Unirten und Disunirten über die Benützung der dasigen walachischen Kirche fürwaltenden Streitigkeiten im Anbuge gehorsamst einzusenden. In tiefster Ehrfurcht geharrend Einer Hochlöblichen Königlichen Landes Regierung unterthänige Diener

Mediasch, am 12ten Mai 1848

Magistrat der K. freien Stadt und Stuhls Mediasch,
Daniel Grässer, st.v. Magistratsrat.
Feddezzini, V. Notair

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 731/1848. Foto 16 273—16 274.

312

Timișoara, 30 aprilie/12 mai 1848

Circulariu către alegători a[i] comitatului Timiș.

Dieta ce din urmă au mișcuit forte mari întrebări și au predat nației, adusă la viață, sîntele temeiuri a[le] neatărnerii țerei, a slbozirei cetătenilor patrici, și potrivirea asăمانiri drepturilor. Au intrupat datorinția ce din pepturile miloanelor, ca să fie nație tot poporul și poporul nație, și numele nației să nu-l mai poarte numai o clasă privilegiată, qui suma tuturor lăcitorilor țerei; au adeverit cuvintele dreptății cei vesnice, ca tot cel ce poartă greumânturile statului sau a țerei să aibă parte și în drepturile cetătenesci de comun.

— Invingerea adevărului acestuia s-au întemeiat, prin articolul sau închidere a 5-a la Dieta alcătuită, în equarua urmăre s-au așezat poporul în dreptul de a poate incurge în alcătuirea legilor. Drept aceasta, poporul cel ce primea până acum legile despre sine, fără de iel alcătuite, și despre acăruia singe, avere și drepturi orânduia o clasă privilegiată, iel singur să facă stăpin a[1] sortei sale și a fericirei patriei; prin reprezentanții sui are parte în drepturile cele mai mari a cărmuirii țerei; în alcătuirea[1] legilor iel singur hotărăște spre visiteriu slobozenei sale și a țerei, și să prinde de greomânturi, care fișecare cetetean a le porta e dator și a le da spre lipsa statului, quea de comun, și privilegiază spre manipulația și cheltuirea averilor nației.

Precum să bucură din adâncul sufletului fișecare patriot a[1] Ungariei, și să înbucură deputații comitatului, pentru aqueia fiindchă familia ce mare a nației au îmbrăcioșata ca mădular infrățitor pre toți fiili patriei; pentru că constituția sau alcătuirea[1] nu e mai mult însușimea unor clase, qui a poporului; pentru că toți lăcitorii patriei aquestua [sunt liberi și egali] prin înconscrierea anfrățirii și a dreptului; pentru că poate poporul în Casa alcătuirii legilor rădica glasul stu, și poate rândui trăbile țerei; cu atâtă mai tare doresce, ca întru întrăbuințarea drepturilor acestora, să intre cu număr quāte pote fi mai mare; poporul cel ce e înzestrat cu legiuita însușire poate întrebuința dreptul alegerii deputaților, ce e dată prin articolul al 5-a 1848.

Inaintea noastră e legea. Conscriptia alegătorilor se va începe; și spre ochârmuirea a trebii alegerii au și făcut o răndoială, [ca] deputația centrală, ce cu încredemțul publicumului e-nzestrată, ca în fișecare prediuri i] ale terii, să meargă căte o comisie din tri mădulari alcătuite; care mărgond de la comunitate la comunitate, pre toți cei ce sunt înzestrăti cu legiute semne, să să arete la locul conscriptiei, în însemnare să-i înscrive, ca să să poată așa, la vremea sa, alegerea deputaților înplini.

Deputația aceasta să va apuca una după alta de lucrarea sa în 27 mai — 2 iunie 1848 și e îndatorată a înplini treaba aceasta în neprecurmat următoarele 14 zile.

Prin acest circulariu să chiamă toți lăcitorii comitatului, ca din pri-vinția însuși folosului lor, să să sărguiască în alegere[1] deputaților, cari să vor trimite la Dieta țerei ce mai de aproape; și spre înaintarea aquestuia, pe lîngă dovedirea însușirilor alegerii, arătându-să înainte[1] comisiei, de aici, spre acel sfârșit îndreptată și trimisă, pe quandu să va prinde de lucrul său, să să scrie în rîndul alegătorilor deputaților.

Dieta suitoare are mari trăbi a săvîrși fiindchă trăbue să să mișlo-cească o desvălire mai largă a dobânditei[1] constituției nouve, ascurarea drepturilor, renascerea ochârmuirii țerei de comun, leguita apărare a persoanei și a averii, și prin aqueste, înălțierea fericirii a poporului celui ce s-au topit într-un trup mare a nației. Să ne apucăm dară de alegerea deputaților sau a ablegătorilor; arete-să fișecarele cel ce e înjestrat cu însușirea alegerii înaintea comisiei, care va țene conscriptia; că cel ce să va alege de ablegat de Dietă, are lipsă de a să răzima închăt e cu putință pe mai mare număr a acelor ce[1] trimit pre el, și ce nu să va aînscrie în însemnare[1] alegătorilor la comisie cuvințioasă, acela prin lege să despoie cu prilegiul acesta pre tri ani de dreptul alegerii.

Dat în Timișoara 30. april—12 mai 1848.

Prin Ioan Szántó, m.d.
fõnotarul comitatului Temes.

Imprimat. Arh. Mănăstirii ortodoxe sîrbe din Bezdin (Munar, jud. Arad). Acte din 1848, fără număr.

Cluj, 12 mai 1848

Kolozsvár Maj 12. 848.

Tisztelt barátom!

Folyó hó 8 és 9-éről¹ írt leveleidet tegnap egyszerre vettettem. A mi szállásodat illeti, én próbáltam számodra kényelmes követi szállást szerezni, de most csaknem kormány nélküli állapotunkban, midőn mindenki, csak ha tetszik fogad szót, a dietalis szállások csinálása oly nehéz, hogy senki illetőségénél nagyobbat nem kaphat. Látván ezen körülményt, én az Apor-háznál, mely a Monostor utca szegeletén van, néztem számodra egy öt szobából és konyhaból álló szállást, melynek ára félévre 120 pengőforint. Ez is ugyan már assignálva vagyon az egyik ítéző-mesternek, de ezen nehézséget el lehet hárítani. Wesselényi Ferencsel e dolog iránt beszéllettem és annak további részleteit rea bíztam.

Dietank a kormánytól lejött². Királyi biztos Puchner. Regia proposition: a) cancellarius, b) Tabulae praeses választás, c) Unió iránti tanácskozás, d) úrbéri viszonyok megszüntetése, e) közteher-viselés, f) Az oláh nemzet iránti rendelkezés és a disunita vallásnak a recepták közé való felvétele (ezzel úgy látszik páralisaltatni akar az unió eszméje), g) sajtószabadság és sajtó-törvények.

Szász Károly tegnap előtt megérkezett Pestről. Tegnap Enyedre utazott, onnan vasárnap a balásfalvi népgyűlésre menendő. Oda számos katonaság és artilleria fog megjelenni, generalis Schurter vezérlete alatt. A szászok reactivája köverkeztében, kik az oláhokkal kibékülva őket teljes mértékben a magyarok ellen fellázították, félő, hogy a balásfalvi gyűlés sok ezrekből fog állani. Bánfi Miklós a guberniumtól még egy más polgári biztos is kért, ki is consilarius Szabó Lajost oda rendelte.

Ugy látszik, hogy a bécsi camariillától tervezett anti-constitutionalis reactio a bécsi nép újabb demonstratioja és a Ficquelmont, Zanini és Hoyos lelkipésők által gyengül, minek a mi országgyűlésünkre is jó hatása lehet. Szász Károly azt mondja, hogy május 7én három magyar ministertől hallotta, hogy a Jellasich letétele és inactionalitása bizonyos. Azomba hivatalos tudósítás ez iránt még nincs.

Kolozsvár környéke pillanatnyira csendedesedni kezdett, mit is a Beldi Borsán tett erélyes fellépések lehet köszönni⁴. Ót mi ketten Zeyk Józsival küldettettrük ki a guberniummal Borsára, mert nélünk meggyőződésünk az, hogy az úrbéresnek önerejéni felszabadulása éppen oly veszedelmes lenne, mint a milyen kíváncsatos, hogy az országgyűlés minél előbb a robotot megszüntesse. Néked ezen állítást nincs miért bővebben magyarázni, mert legjobban ismered a dolgok állását.

A székely nemzethez intézett felszólításod mind a három kolozsvári hírlapban részint ma, részint holnap kijövend. Ezen kívül kinyomatom azt, minél gazdaságosabban, 300 példányokban, melyből 50-t a közel lévő székely huszárokhoz küldök, 250 pedig Bethlen Jánosnak adok által minél előbbi elterjesztés végett. Mikes a székelyekkel ma indul ki, tudnallik azon 4 századdal, mely Uzonból visszatért volt és Fogarasig elkíséri őket. A kérdéses puskákat is kiadták a székelyek és annak következtében a commendirozó is kiadatta a mar-

gyarok számára a naszódi 1 500 fegyvert, melynek elhozására a kolozsvári városgazda ma el is ment.

Lemény püspöknek szóló hivatalos leveledet⁵ még tegnap gubernialis szürgöny által elküldöttetem.

Nagy figyelmet érdemlő körülmény az, hogy mint Szász mondja, Pestről a Vasvári vezérlete alatt 500 fegyveres ifjú ember indult el gyalog a mi országgyűlésünkre megjelenendő. Ezek a mi itteni ifjainkkal fraternisálván, előrelátható, hogy az összes ifjúság közt licitatio lesz az iránt, hogy melyik kövessen el nagyobb extra-vagantiat. Vedd ehez számításba a katona királyi biztos, az ide jövendő erős garnisont és érkezendő artilleriát és meg leendesz győződve, hogy a jövő dietán egy oly özsze kocanástól, melyben ifjaink és polgáraink a kurtábat fogják húzni, és a mely minden esetre a jó ügyek kárára lészen, félni lehet. Ennek véleményem szerint más óvszere nincs, mint az, hogy egy néhány derék ifjaink, a milyenek például Bethlen Gergely, az ifjú Bethlen Gábor és Józsi s ha békönne Teleki Sándor, tegyék magukat az ifjúság elére és igyekezzzenek őket józanon vezetni.

Gyere be tiszttel barátom minél előbb, mert én megvallom, hogy kifáradtam, és ha sikerül a csendet és békét az ország gyűlése kinyitásáig, tehát még 18 napig fentartani, akkor mi ketten Zeyk Józsvával oly nagy szolgálatot tettünk a hazának, melynél nagyobbat a tökéletes kormány nélküli állapotot tekintetbe véve tennünk alig ha lehetett volna. Azomba a criticus napok még korántsem tölték el, mert hátra még a balázsfalvi gyűlés. Tegnap itt Kolozsváron mentek át a balázsfalvi gyűlésre a magyar honi oláh papok.⁶ Ennek igen örvendek, mert azok az unió érdekében küldettek oda. Nődet és gyermekedet Zsuzsikával együtt ölelke maradok, tisztelelő barátod

Id. Bethlen János

Cluj, 12 mai 1848

Stimate prietene!

Scrisorile tale din 8 și 9 ale lunii curente¹ le-am primit ieri împreună. În ceea ce privește cazarea ta, am încercat să-ți găesc o locuință cu confort, demnă de un deputat; dar în această situație, cind ne găsim aproape fără cîrmaci și cind fiecare ascultă numai dacă vrea, achiziționarea de locuințe dietale este extrem de dificilă, astfel că nimeni nu poate beneficia de un lăcaș mai mare de cum i se cuvine după rang; în atari împrejurări eu am ales pentru tine o locuință în imobilul Apor, situat în colțul străzii Mănăstur; are 5 camere și o bucătărie și costă 120 florini pe o jumătate de an; de fapt și ea era luată în evidență pentru un șef judecător, dar această piedică se poate înlătura; am discutat problema cu Wesselényi Ferenc și am lăsat în grija lui amânuntele.

Propunerile regale pentru dietă², primite de Guberniu, în afara de nimirirea lui Puchner, comisar regal, se referă la: a) alegerea cancelarului; b) desemnarea președintelui Tablei [regești]; c) dezbatere privind uniunea; d) suprimarea obligațiilor iobägești; e) repartizarea sarcinilor bugetare; f) dispoziții privind națiunea română și admiterea bisericii ortodoxe între cele recunoscute de stat, (se pare că prin aceasta se urmărește paralizarea ideii uniunii); g) libertatea și legislația presei.

Szász Károly a sosit alătăieri de la Pesta. Ieri a plecat la Aiud. De acolo va merge duminică la adunarea națională de la Blaj. Aici va fi con-

centrată multă armată și artillerie sub comanda generalului Schurter. Sunt temeri că în urma acțiunii reacționare a sașilor, care s-au împăcat cu români și-i atîță la extrem, aceștia se vor prezenta la adunarea de la Blaj în număr de mai multe mii. Bánffy Miklós a cerut Guberniului încă un comisar civil. A și fost delegat acolo consilierul Szabó Lajos⁹.

Se pare că reacțiunea anticonstituțională inițiată de Camarila de la Viena a mai slăbit după manifestațiile recente ale populației vieneze, și ca urmare a plecării lui Fiquelmont, Zanini și Hoyos, ceea ce s-ar putea resimți și în dieta noastră.

Szász Károly zice că aflat chiar de la trei miniștri [maghiari], cum că ar fi sigure destituirea și neutralizarea lui Jellačić. O informație oficială nu există însă deocamdată în acest sens. În regiunea Clujului momentan s-a făcut liniște, ceea ce se poate atribui și acțiunii energice a lui Beldi la Borșa¹⁰. Trimiterea lui la Borșa de către Guberniu este opera mea și a lui Zeyk József, deoarece noi suntem convinși că eliberarea iobagilor prin propriile forțe ar fi tot atât de periculoasă, pe cît ar fi de dorit desființarea grabnică a robotei de către dietă. Nu e nevoie să-ți dau alte explicații la cele afirmate, fiindcă tu știi mai bine cum stau lucrurile.

Proclamația ta către națiunea secuiască se va publica în toate cele 3 ziare din Cluj, în parte azi, în parte mâine. În afara de aceasta o mai tipăresc cît mai economicos în 300 de exemplare. Din acestea voi da 50 de bucați husarilor secui din apropiere, iar 250 de bucați le trimit lui Bethlen János pentru a le răspîndi cît mai repede. Mikes pleacă azi cu secuii la drum și anume cu cele 4 companii ce s-au înapoiat de la Ozun, pe care le va duce pînă la Făgăraș. Secuii au predat armele de care vorbeam și ca urmare comandantul suprem a dispus ca cele 1 500 de puști de la Năsăud să fie remise maghiarilor. Economul orașului Cluj a și plecat să le aducă. Adresa ta oficială către episcopul Lemeni¹¹ am expediat-o încă ieri sub forma unui mesaj urgent al oficiului gubernial.

Potrivit spuselor lui Szász, un eveniment care merită toată atenția este faptul că au plecat pe jos de la Pesta 500 de tineri înarăti sub conducerea lui Vasvári, pentru a participa la dieta noastră. Se poate prevedea că aceștia vor fraterniza cu tinerii noștri de aici și se vor supralicita care din ei să înfăptuască bravuri mai mari. Dacă vei lua în considerare pe comisarul militar regal, puternica garnizoană venită să staționeze aici, artleria ce va mai sosi, ușor te vei convinge că în viitoarea dietă ne amenință un puternic conflict de pe urmă căruia cetățenii și tinerii noștri ar putea avea mult de suferit. În orice caz nu vor fi urmări utile cauzei. Impotriva acestui pericol nu avem alt mijloc de apărare decît de a face apel la cîțiva dintre tinerii noștri mai bravi, cum ar fi de exemplu Bethlen Gergely, Bethlen Gábor junior și Bethlen József; și de asemenea, dacă ar veni, Teleki Sándor; ei să ia comanda tinerimii și să facă tot posibilul pentru a o conduce pe căi rezonabile.

Te rog să vîi cît mai curînd stimate prietene, fiindcă eu îți declar că am obosit. Dacă am reușî noi doi, împreună cu Zeyk József, să menținem liniștea și pacea pînă la deschiderea parlamentului [dietei], adică încă 18 zile, atunci vom aduce patriei un asemenea serviciu, încît unul mai mare desigur n-am putea să-i oferim în aceste vremuri lipsite de guvern. Dar zilele critice n-au dispărut totuși, deoarece adunarea de la Blaj încă n-a avut loc. Ieri au trecut pe aici, prin Cluj, preotii români din țara ungurească,¹² mergînd spre marea

adunare de la Blaj. Acest lucru îmi face plăcere, fiind că au fost trimiși acolo să insiste pentru uniune.

Impreună cu Zsuzsika, îți îmbrățișăm soția și copiii. Rămîn al tău prieten devotat.

Bethlen János senior

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Arh. fam. Wesselényi. Corespondența lui Wesselényi Miklós. Publicat de Deák Imre, 1848, p. 81—83.

¹ V. doc. 244.

² V. doc. 268; v. și doc. 258, vol. I.

³ V. doc. 270.

⁴ Cf. doc. 45, 184 și 186.

⁵ V. doc. 168.

⁶ De fapt din comitatele vestice ale Transilvaniei.

314

[Fără loc, înainte de 13 mai 1848]¹

Excelsum Regium Gubernium
Domini, Domini nobis gratiosissimi!

Dolentissime experti sumus Nationis nostrae filios Sacratissimae Majestatis Suae fidelissimos semper subditos pacem et tranquilitatem populis suis ubique locorum praedicantes, quod his temporibus perturbatis summum cuiusvis sinceri patriotae officium est, adeoque nullorum etiam excessuum reos, non aliud ob crimen, si tamen crimen juxta justitiam compellari posset, quam quod libere, decenter tamen publica totius Nationis nostrae Valachicæ desiderium proprio salutis periculo exprimere auderent, ideo libertate exutos, in carcères detendi tunc, dum in universa jam Europa, atque in ipso prævenetrae Majestatis Suae imperio politicorum criminum, imo ex immensa caesareo regia gratia, laesae quoque majestatis rei universali omnium reatum amnestia donati sunt. — Qui summus dolor cunctos Nationis nostrae Valachicæ animos eo magis afficit, quo inexpectatius id his libertatis temporibus evenerit; ut viros ac juvenes egregios, uti sunt dominus Mikes, ac reliqui scholastici a morum probitate conspicui, omnique excessim fundata suspicione immunes, haec poena gravissima affectos intelligamus, dum tumultus non alibi tantum, sed in nostra quoque Patria occurrentes magnis quamquam cum excessibus conjuncti, impuniti maneant, qualium tamen tumultuum nulla, Natio nostra documenta hucusque dedit, ideoque omnes de misera nostra Natione per ejusdem adversarios submotae suspiciones falsae, veritatile e dyametro contrariae referiuntur.

Rogamus igitur humillime Excelsum Regium Gubernium, quatenus prætractum Universae nostrae Nationis Valachicæ dolorem, ac desiderium in condignam considerationem asumere, nostrosque confratres ac probam Nationis nostrae sobolem, rursus amplexisibus ejusdem Nationis, ac plenae libertati reddere paterne, una gratiore dignaretur, id quod ab excelsa vestra generosa animi indole, temporis, spiritu et justitia totius Nationis nostrae vota ardentissima exigunt.

Queis summo venerationis cultu perennamus Excelsi Regii Gubernii humillimi subditi

- Josephus Czura m.p., g.r. u[nitus] parochus Bucsumensis in nomine ac persona
 556 parochianorum suorum
 Dionisius Adamovits m.p., parochus n. u[nitus] Abrudbanyensis nomine 1000
 auditorum suorum
 Ladislaus Balinth m.p., gr. ritus unitus parochus pagi Kerpenyes voto anima-
 rum 130 curae suaे concreditarum.
 Nicolaus Moldován m.p., administrator parochiae g. e[atholica] Kornensis,
 nomine 286 auditorum suorum.
 Nicolaus Begnescu m.p., elementaris scholae gr. n.u. Abrudbanyensis ludi
 magister.
 Joannes Nemes m.p., elementaris scholae gr. cath. Abrudbanensis et [Abrud]
 falvensis docens.
 Nicolaus Boér m.p., juratus civis Abrudbanyensis.
 Joannes Boér m.p., civis ac metallurgus Abrudbany[ensis].
 Básilius Boér, m.p., Kurátor ecclesiae gr.r.u. Abrudbany[ensis].
 Joszéfus Krisá[n] m.p., jurratus civis Abrudbányensis.
 Alexander Tobiás m.p., parochus g. catholicus Abrudbanyensis nomine
 11[6]3 fidelium suorum
 Dionysius Tobiás m.p., R. Tabularis cancellista
 Moyses Nisztya m.p., parochus g.n.u. in Butsum Szat. nomine 553 fidelium
 suorum
 Georgie Suci m.p., paroh la Izbita în numele a lor 483 poporeani.
 Kolta Juan m.p., paroh n.u. în Poeni în numele a lor 985 poporeani.
 Danci Alesandru m.p., paroh n.u. în Cerbul în numele a lor 448 poporeani.
 Kozma Stefan, m.p., paroh n.u. la Muntariu, în numele alor 515 poporeani
 Machabeus David m.p., normalis scholae Bucsum-Saszaensis docens.
 Stefanus Paul m.p. ludi-magister Pojenyensis.
 Thomas Kolbázi m.p., docens Butsum-Szatensis.
 Macabeio Iuon m.p., hotnogu nobililor în Bucium.
 Joannes Sterca Sulutz m.p., persona nobilis.
 Dionysius Sterca Sulucz m.p., inlyti comitatus Albae Inferioris juratus assessor.
 Simeon Balinth m.p. de Dragavilma in suo et fidelium suorum Verespatakien-
 sium 1400 nomine.
 Gerasimus Munkatsy m.p., jurátus civis Abrudbányensis.
 Popovits Miklos, hütös polgár
 Popovits Petru m.p., hütös ügyvéd
 Popovits Simon m.p., bányász pol[gár]
 Nicolaus Popovics, administrator a paroch. Szaszvá[ros] n.u.
 Alexander Czura m.p., civis ac metallurgus Abrudbányensis.
 Izidorus Silagyi m.p. pictor Abrudbányensis.
 Simion Sulutz m.p., juratus civis Abrudbane[n]sis.
 Alexánder Kolozsá[m]p., juratus civis Abrudbanensis.
 Joannes Vlad m.p., juratus civis Abrudbanyensis.
 Nicolaus Aranyasi m. p[rop]ria, capellanus g.c. Verespatakiensis
 Nicolaus Fodor m. p[rop]ria parochus g.r.n.u. Kerpenyesiensis nomine 1000
 auditorum suorum.

Original. Arch. St. Budapest. Fond. G.P., nr. 6 295/1848. Foto 1730—1735.

¹ Petiția a fost înaintată Guberniului la 13 mai 1848.

Turia, 13 mai 1848

Torja, 13 Majus 1848

Kedves jó Testvérem!

Bú, fájdalom és félelem tengere közül emelem fel penámat egy néhány rend mázolásomra, bú — jövendő sorsunkért, fájdalom betegeskedésem miatt, félelem minden nyombá, a katonaság sok törvénytelenségeket élt — itt a Bálványost fel csapatták, a szentléleki nyírett el pusztítaták, a városi erdőt vágják minden nap a szentlélekiek, a szegén Bortosra reá mentek, de ő tudván előre, el készült volt, s ezt észre vettek s nem mertek egyceriben bé rohani, hanem ők kün álva 2tött bé kütek, hogy mind ara, mitt a nyírból zálogoltak és ha vagy egyet meg pálcáztak, minden páca hejett 1 forint váltságot külgyön ki nekik, mert ha nem, roszul jár, s azon ketött reggelig aristomba zárták, míg a töbi el oszlott. Ma itt járt, kérdvén hogy 3 szénafű hejett nem szoktak a határ pásztorok őrizni, hanem ő őrzette a cselégyivel, de ő most nem mer ara meni, mivel erősen izengetnek rea, s így pusztán hagyva mind el pré-dálják, mi tevős légyen, én azt hagytam, had fogagyon pásztori felelőtt, mert ha nem, fel csapják. Itt a katonaság úgy meg bolondult, hogy azt hiszik, hogy az nemes ember joszágátt köztök mind el oszák, és a mi van, minden közös, itt ütnek, verekednek, azt mondván, most se törvény, sem tiszt — a jobbágyok is húzódnak erősen a héti szám adásától ön magok huncfutságok miatt is, de a katonaság is izgatják, a száraszpatakiak is az erdő pusztításhoz hozá fogtak, 11dikén a fő bíró Karanán volt — a nemeséget öszve gyűjtöte. A fegyvert fel vettek, tanolnak minden nap, anyi rosz hír is jár, hogy már alig is lepem [?]. Irj bár kétt rendet az Isten meg fizeti, hogy bár egy rendet láthatassam s hogy léteztek ről valamit tudhasak, mert így el kel pusztulnom, mert haragusznak reádt itt egy része a katonaságnak, s ki ültete fel, nem tudham, mert aban vadnak, hogy oda fel te, ide le a Détán Apor Joseff adtatók el ökött, a képett is le akarták venni az oltárról, de a pap azt monta, hogy menyenek bé a templomba — erőszakkal, hogy ő bé zárja a templomot és a felsőbség parancsolatja nélkül több szolgálatot nem teszen, a tisztartó az allsó telek körül igazítaván a sancokatt, oda küldöttek, hogy hiába ne ásassa, mert úgy is ez régenteren az övék volt, és ők fel osztyák, tudja az Isten, mi lesz, ez után tám a gabonákat is el osztyák, ha le arattyuk. Csíkba nem jártam az idén, ott csendesebb környelmén van, nem mertem útnak indulni, az elein a szegén Potyóné iskolába hozta a fiát, Szentlélek között meg támatták s már kővel hanyigálták.

Újra kérlek, írj bár kétt rendet. Kedves Lotit, kedves gyermekieder egyetemben 1 000 csókolom s vagyok kedves jó testvérem holtig igaz véred

Törökné

Turia, 13 mai 1848

Dragă frate!

Iți scriu aceste rînduri cuprinsă de o imensă tristețe, durere și teamă: tristețe pentru viitorul soartei noastre; durere din cauza bolii mele; teamă dintr-o multitudine de motive. Grănicerii au săvîrșit multe neleguiiri. Cei de

aici din Bálványos au distrus măstecănișul din Leliceni și tăie zilnic pădurea orășenească. S-au dat la bietul Bortos. El știind însă dinainte, a fost pregătit. Cînd și-au dat seama de aceasta, nu au îndrăznit să intre deodată. Au trimis numai 2 dintre ei înăuntru. ceilalți au rămas afară. I-au pretins pentru orice zălogire făcută în măstecăniș, respectiv pentru fiecare bătaie cu vergeaua — dacă eventual a avut loc — un preț de răscumpărare de 1 florin. Dar cei doi au fost ținuți închiși pînă ce ceilalți s-au împriștia. Azi [Bortos] a trecut pe aici. Mi-a cerut sfatul. Are trei ființe care i-au fost supravegheate de slugile lui și nu de paznicii de hotar. El nu îndrăznește să meargă acolo, fiindcă l-au amenințat. Lăsate fără pază, ele vor fi distruse și prădate. Ce să facă? Eu l-am sfătuitor să angajeze un paznic care să-și asume raspunderea. Aici grănicerii și-au pierdut mintile. Ei cred că își vor împărti averile nobililor și că totul va fi folosit în comun; se laudă și se bat în piept, zicînd că acum nu mai există nici lege, nici ofițeri. Iobagii tare se codesc să-și mai îndeplinească slujbele săptămînale. Aceasta atît din cauza îndărătniciei lor, cît și din pricina că sunt instigați de militari. Cei din Valea Seacă s-au apucat de asemenea să distrugă pădurea. Prim-judele a fost în ziua de 11 la Caratna și a adunat nemesisii. Aceștia au luat armele. Fac exerciții în fiecare zi. Circula atîtea zvonuri rele, încît aproape nici nu mă mai surprind.

Scrie-mi măcar două rînduri. Dumnezeu te va răsplăti. Aș vrea să văd măcar cîteva rînduri din partea ta și să aflu ceva despre viitoarea noastră existență. Altfel mă voi prăpădi. Aici o parte a militarilor sunt supărați pe tine. Nu știu cine i-a tras pe sfoară. Ei afirmă că au fost vînduți acolo sus de tine, iar aici la dietă de Apôr József. Au vrut să-ți ia și tabloul de pe altar. Preotul le-a spus însă că dacă vor intra în biserică cu forță, el o va încuia și nu va mai oficia nici un fel de serviciu (divin) fără ordinul superiorilor. Administratorul a dispus săparea șanțurilor în jurul lăcașului de jos. Am trimis oameni lá el și l-am sfătuitor să renunțe la aceste săpături. Ele ar fi zadarnice, deoarece acesta a fost mai de mult al lor, așa că îl vor împărti între ei. Știe Dumnezeu ce va mai fi. Poate că își vor împărti și grîul nostru după ce îl vom secura. În Ciuc nu am fost în anul acesta. Acolo situația este mai liniștită. Nu am îndrăznit să pornesc lá drum. Săraca doamna Potyo, care și-a adus băiatul lá școală, a fost atacată și lovită cu o piatră lá Leliceni.

Te rog încă o dată, scrie-mi cel puțin două rînduri. Sărut de 1 000 de ori pe Lotti și pe copii și rămîn sora ta dragă și rudenia ta de singe pînă la moarte.

D-na Török

Original. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. nr. 62. Arh. fam. Apor. N. fasc. XXI, nr. 4. Foto 10 150—10 153.

316

Cluj, 13 mai 1848

An Seine Excellenz den k.k. hierländigen Herrn Commandirenden Generalen Freiherrn von Puchner.

Aus der unterm 10-ten d.M. Z. 225 durch den Ober Königsrichter des Csiker Stuhls Joseph v. Balási an mich erstatteten¹ und gegen güttige Rück-

stellung hier sammt Beilagen urschriftlich beigebogenen Vorstellung werden Euere Excellenz des Mehreren geneigtest zu ersehen belieben, daß die Bewegungen der Neuzeit und die aufgetauchten Fragen der Gegenwart über Vereinigung dieses Großfürstenthums mit dem Königreich Ungarn, die Preßfreiheit und die Gleichheit vor dem Gesetz auch in dem Csiker Stuhl unter den verschiedenen Klassen der dasigen Bevölkerung Aufregungen, tollkühne, die Sicherheit der Person und des Eigenthums gefährdende Ausbrüche der Leidenschaft besonders bei dem ungebißdeteren Theile des Volkes hervorgerufen haben, weshalb die leztlich abgehaltene Markal Versammlung mit dem Herrn Obersten des I-sten Székler Regiments sich dahin zu vereinigen veranlaßt war, um eine aus civil und militär Gliedern bestehende gemischte Commission zur entsprechenden Aufklärung des Volkes und Ermahnung desselben zur Ruhe und Ordnung, bis der nächste Landtag hierüber mit Allerhöchster Genehmigung Seiner Majestät entschieden haben werde, auszusenden, in diesen Antrag ist der genannte Oberst auch anfänglich eingegangen, und hat auch die Militär Commissäre bestimmt, bald aber seinen dießfälligen Entschluß wiederufen, und an die Székler Soldaten einen einseitigen Aufruf erlassen, welches Verfahren die üble Folge nach sich gezogen hat, daß am 3-ten d.M. bei Gelegenheit des zu Csik Szent Márton abgehaltenen Jahrmarktes zwischen einigen, wie es scheint, durch ihre Vorgesetzten aufgeregt Szekler Grenzer und einigen die dreifarbigem Kokarde als Abzeichen der von ihnen gewünschten Vereinigung tragenden Edelleuten ein heftiger Streit entstanden, und dabei ein ganz unschuldiger Zuschauer aus dem Civil Stande lebensgefährlich mißhandelt wurde.

Dieser unangenehme Vorfall bestimmt mich daher an Euere Excellenz das dienstfreundliche Ansuchen zu stellen, womit es Hochdieselben gefällig sein wolle, nach vorläufiger Erhebung des Thatbestandes die Urheber dieses Attentats der verdienten Strafe unterziehen zu lassen, und zugleich die Verfügung zu treffen, damit die Székler Grenzer sich jeder Verfolgung und Mißhandlung ihrer adeligen Mitbürger auf das sorgfältigste unter sonstiger schweren Ahndung enthalten mögen.

Zugleich wäre ich der Ansicht, wenn auch Euere Excellenz damit einverstanden sein solkten, womit die von der Markal Versammlung des Csiker Stuhls einvernehmlich mit dem I-sten Székler Grenz Infanterie Regiments Commando ernannte gemischte Commission zu dem Ende von Ort zu Ort ausgesendet werden möge, um die Grenzer sowohl als die Provinzial Bewohner eindringlich zu belehren; daß selbe bis dahin als der nächste Landtag über die obigen Fragen, nämlich der Union, Preßfreiheit, gleiche Besteuerung und die Militärpflichtigkeit der Székler Nation mit vorläufiger Allerhöchsten Genehmigung Seiner Majestät entschieden haben, und dieses zum Gesetz erhoben werden wird, sich ruhig zu verhalten, und sich in dem gegenwärtigen Stand ihrer Verhältnisse und ihrer Stellung keine willkürliche Aenderung oder that-sächliche Aufhebung zu erlauben hätten, und bitte mir den dießfalls zu fassenden Beschuß zu dem Ende bekannt geben zu wollen, um sodann auch dem berichterstattenden Ober Königsrichter die entsprechende Weisung ertheilen zu können.

Klausenburg, am 13-ten Mai 1848

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 195/1848. Foto 2 921—2 924.

¹ V. doc. 252.

Cluj, 13 mai 1848

An den Hochwohlgeborenen Herr kaiserlichen General Major von Gallbrunn.

Laut des vom Distrikts Provinzial Kommissär Joseph von Szabó mir zugeschickten Berichtes vom 12. May I.J. ist die erwünschte Ruhe und Ordnung in Drág und den benachbarten Ortschaften zwar hergestellt¹, in Felegrey und Vármező aber haben sich Unruhen gezeigt.

Aus Anlaß dieses habe ich die Ehre Euer Hochwohlgeboren zu ersuchen, den in Drág stationirten Militär Kommandanten dahin anweisen zu wollen: daß er sich mit seiner Mannschaft nach Felegrey und Vármező begeben und für die Herstellung der Ordnung im Einverständnisse mit dem dirigirenden Ober Richter des Dobokaer Komitats, Grafen Samuel Wass, der gehörig von mir unterm heutigen verständigt worden ist, die nöthige Hilfe leisten.

Klausenburg den 13. May 1848.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1177/1848. Foto 2898—2899.

¹ V. doc. 257, 258, 259, 276, 304 și 306.

Cluj, 13 mai 1848

Kolos megye Főispányának

Meghagyatik ezennel uraságodnak: hogy az ügyvéd Mikás Ferenc buj-togatásai iránt végbe vitt kinyomozásról való munkálatát a kirendelt bizott-mánynak ide haladék nélkül adgya béké¹

Kolosvár, Maj 13án 1848

Comitelui suprem al comitatului Cluj

Prin aceasta vi se ordonă domniei voastre să trimiteți fără întârziere aici — la comisia desemnată — actele privind anchetarea avocatului Francisc [Florian] Micaș, acuzat că a făcut agitație¹.

Cluj, 13 mai 1848

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6293/1848. Foto 1720—1722.

¹ V. doc. 26; v. și doc. 214, 215, 216, 239, 252 și 262, vol. II.

Cluj, 13 mai 1848

Nagy Meltóságú Királyi Fő Kormánynak.

Tartományi biztos Szabó Józsefnek folyó hó 12ről hozzárm intézett tudósítását¹, melynél fogva a drági uradalomhoz tartozó helységekben kiütött mozgalmak lecsendesítését és a rend helyre állítását jelenti, valamint nemes Doboka megye igazgató főbíró gr. Vass Sámuelnek az iránti feljelentését², melynél fogva a közelebb rül Felegregyen és Vármezőn is kiütött mozgalmak lecsendesítése iránt rendelést tételeti kér, — a nagymeltóságú Királyi Kormánynak idei május 12ről 1 176. elnöki szám alatti átiratom kapcsában oly hozzá adással adom át: miszerint a dolognak sürgetősége tekintetéből tartományi biztos Szabó Józsefet, mint kormányi biztost az írt helységekbeni további működésről a végett mentettem fel, hogy a Drágba véghez vitt kinyomozásnak szükséges hírlése és szembesítése végett Bonciidára szálljon át.

A Felegregyen és Vármezőn kiütött rendetlenségek helyre hozatala végett pedig nemes Doboka megye főbíráját bíztam meg: a Drágban lévő katonásagnak ezen helyekre átrendeltetése iránt a helybeli katonai parancsnok általam megianáltatván³.

Kolosvárt, május 13án 1848

Gr. Teleki Józef

Preamărite Guberniu regal!

Am primit raportul comisarului teritorial Szabó József din 12 a lunii curente¹, în care mă informează despre restabilirea ordinii și potolirea mișcărilor declanșate în localitățile aparținătoare domeniului din Dragu. Am primit și raportul prim-judelui dirigitor al comitatului Dăbica, groful Wass Sámuel², prin care cere dispoziții în legătură cu liniștirea răzvrătirilor ce au izbucnit recent la Agrij și Buciumi. Aceste rapoarte le înaintez măritului Guberniu, alături de adresa mea sub numărul prezidial 1 176 din 12 mai, cu adăugarea că, ținând seama de urgența problemei, l-am dispensat pe Szabó József de activitatea pe care a exercitat-o în localitățile de mai sus în funcția de comisar gubernial, cu scopul de a se deplasa la Bonțida pentru a obține informațiile necesare completării anchetei ce a avut loc la Dragu și pentru confruntare.

În vederea restabilirii ordinii în localitățile Agrij și Bucium i-am trasat sarcina prim-judelui comitatului Dăbica. Pentru deplasarea unității militare din Dragu în aceste localități, i-am și dat dispoziții comandantului militar³.

Cluj, 13 mai 1848

Gr[of] Teleki József

Concept. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 177/1848. Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 298/1848. Foto 1 750—1 751.

¹ V. doc. 306.

² V. doc. 304.

³ V. doc. 317.

Viena, 13 mai 1848

A külügy ministertől.
A Ministerelnök úrhez.

Azon értekezés folytán, melly köztem s Viscont Ponsonby angol követ ſé nagyméltósága közt april hó 18kán történt, s mellyről méltóságodat april hó [...] Iról értesíteni szerencsém volt, a fenn nevezett követ úr engem újlag arról tudósított, hogy Lord Palmerston angol külügyminister azon említett értekezés iránt olly értelemben nyilatkozott, miszerint az angol kormány tökéletesen helybenhagyta követ úrnak szobeli nyilvánnyítmányát és írásbani ki-jelentését, továbbá megbízta követ urat, hogy engem bizonyossá tegyen, hogy az angol kormány élénk részt vesz mindenben, a mi az osztrák birodalom gyarapodását, jólétét s hatalmát előmozdítja, következőleg örömmel vette légyen azon közleményemet, miszerint a Magyarország és az osztrák birodalom közti viszonyok kívánatos állapotban vannak; a mi a moldvai, oláh és szerbiai forradalmi mozgalmakból eredhető veszedelmet illeti, erre nézve az említett angol kormány nincsen ugyan aggodalom nélkül, hogy illyes mozgalom lehető, de reményli, hogy nem fog valósággal kitörni, s habár minden tekintetben kívánna is illyes kiürést akadályoztatni, nem igen tudja, mily módon s minő eszközökkel volna hatalmában a cél elérésére közremunkálni, egyébiránt örömmel fogadand minden időben akárminő értesítést s útbaigazítást ezen tárgyra nézve. Miről is ministerelnök urat ezennel értesíteni szerencsém vagyon. Kelt Bécsben, majus hó 13án 1848.

H. Esterházy Pál

De la ministrul de externe.
Domnului prim-ministru!

Am avut onoarea de a informa pe excelență voastră despre discuția pe care am întreținut-o cu ilustritatea sa dl ambasador englez vicontele Ponsonby în ziua de 18 aprilie. Sus-numitul domn ambasador mi-a înștiințat din nou în [...] ¹ aprilie asupra declarației făcute de Lordul Palmerston, ministrul de externe englez. Conform acesteia, guvernul englez a aprobat întrutotul declarația făcută atunci verbal și în scris de domnul ambasador. L-a împăternicit de asemenea pe domnul ambasador să mă asigure că guvernul englez participă activ la tot ce favorizează sporirea, bunăstarea și puterea Imperiului austriac. Prin urmare a luat la cunoștință cu satisfacție și informația mea că relațiile dintre Ungaria și Imperiul austriac sunt bune. În ceea ce privește pericolul care ar putea veni din partea mișcărilor revoluționare din Moldova, Tara Românească și Serbia, guvernul englez amintit speră că în realitate nu se va produce. Ar dori în orice caz să împiedice un asemenea pericol, dar nu știe în ce mod și cu ce mijloace ar putea să contribuie la realizarea unei atari dorințe. Manifestă însă rezerve față de posibilitatea supraviețuirii unei asemenea mișcări. M-a informat că va primi oricând cu bucurie orice înștiințare sau îndrumare în această problemă.

Am onoarea de a raporta toate acestea domnului prim-ministru.

P[rințul] Esterházy Pál

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—1849-i Miniszteriumi Levéltár. Miniszterelnökség, nr. 238/1848. E. Foto 2 266—2 268.

¹ Lipsescă data în documentul original.

Sibiu, 13 mai 1848

An das lóbliche k. Landes Gubernium
Hermannstadt am 13-ten Mai 1848

Über die schätzbare Note vom 7-ten d. M.Z. 5971/1848 beeift man sich im Nachhange zu der hierortigen sub P. 740 unterm 8-ten d.M. Seiner Excellenz dem Herrn Landes Gouverneur gemachten Eröffnung zu erwiedern, daß gegenwärtig eine Escadron von Savoyen Dragöner — 2 Kompagnien des 3-ten Bataillons Carl Ferdinand — 1 Kompagnie von Baron Bianchi Infanterie, — 1 Kompagnie des 1-ten Szekler Regiments, dann eine sehr starke halbe Kompagnie des Landwehr Bataillons Baron Sivkovich nebst 2 Kanonen in der nächsten Umgebung von Blasendorf concentrit seien, über welche Truppenabtheilungen der Herr Major Wieser des Infanterie Regiments Carl Ferdinand das mittelbare Commando führe und die diesfälligen speciellen Befehle von dem heute nach Blasendorf bereits abgegangenen, mit einer schriftlichen Instruction betheilten Herrn General Major von Schurter erhalten wird, welche Letzterer 4 der walachischen Sprache vollkommen kündige Offiziere von hier mit sich genommen hat, um von diesen 2 immer bei sich als Dolmetscher zu behalten, und die andern 2 dem, von Einem lóblichen k. Gubernio nach Blasendorf bestimmten kön. Herrn Commissair Niclas Freiherrn von Bánffy begeben zu können.

Die zweite in Mediaș liegende Kompagnie des 1t Szekler Regiments konnte aus dem Grunde für die Dauer des Confluxes in die Gegend von Blasendorf nicht auch verlegt werden, weil diese in Folge der schätzbaran Note vom 5-ten d.M. Z. 5 691/1848 auf Ansuchen des lóblichen k. Guberniums, nach Kis Kapus wegen der, durch die walachischen Insassen dieser Ortschaft verübten Waldverwüstung, eben am 15-ten d.M. entendet werden mußte, indem nach einer Anzeige des Mediase Magistrats, am benannten Tage eine Untersuchungs-Commission in Kis Kapus zusammentreffen soll.

Das General Commando hat übrigens, um dem Wunsche Eines lóblichen Guberniums wegen Beorderung einer möglichst großen Zahl an Szekler-Militair in die Gegend von Blasendorf nach Thunlichkeit entsprechen zu können, die Verfügung getroffen; womit die nach Nagy Enyed und Thorda bestimmten 4 Kompagnien des 2-ten Szekler Regiments auf einer solchen Route marschiren, damit sie die Gegend von Blasendorf berühren, allwo diese 4 Kompagnien nach der, dem Herrn General Major von Schurter ertheilten Instruktion, nach Maßgabe der Umstände entweder zurückbehalten werden könne, oder aber deren Eintreffen in Blasendorf beschleunigt werden wird.

Alle diese Maßregels dürften wohl dem lób. k. Gubernio den genügenden Beweis geben, daß das General-Commando, in so ferne es der beschränkte und im ganzen Lande vertheilte Truppenstand möglich machte, Alles aufboth, um während der Dauer des Blasendorfer Confluxes zur Aufrechthaltung der Ordnung und Ruhe, nach den besten Kräften mitzuwirken — wobei man zur Beruhigung Eines lóblichen k. Guberniums noch befügen kann, daß nach erhaltenen Nachrichten und der Versicherung des griechisch nicht unirten Herrn Bischofs Schaguna keine Unruhen und Aufstände bei dem erwähnten Confluxe zu besorgen seien.

Es soll sich zu diesem Confluxe, wie man so eben erfahren, auch der Fürst Cantaguzeno einfinden.

Indem man zur Erledigung der eingangserwähnten geehrten Note Nr. 5 971 nun nichts mehr anzuführen hat, findet es das General Commando

schlußlich nur noch nothwendig. Einem löbl. k. Gubernio die vor 48 Stunden erhaltene Zuschrift der Unteralbenser Sicherheits Commission vom 10-ten d.M. Nr. 38 A.B. 1848 in Original¹ zur gefälligen Entnehmung der Schreibart und des Sinnes dieser Zuschrift, mit dem Bemerken zuzustellen, daß das General Commando bezüglich der Vertheilung der Gewehre mit einzelnen untergeordneten Jurisdiktionen um so weniger in irgend eine Verhandlung sich einlassen werde, als bereits Seine Excellenz der Herr Landes Gouverneur vom gefertigten Kommandirenden Generalen dienstfreundlichst ersucht wurde, die Vertheilung der Hochdemselben angewiesenen Gewehre nach eigenem Ermessen einzuleiten; daher das General Commando ähnliche Requisitionen der Komitats, Magistrats und sonstigen Behörden, um allen Beirrungen vorzubeugen, entschieden abweisen, und sich überhaupt auch bezüglich der Truppenentsendungen — ganz besonders dringende Fälle ausgenommen, wo nemlich Gefahr im Verzuge wäre, einzig und allein nur mit dem löblichen k. Gubernio und Landes Ober Commissariat ins Einvernehmen setzen wird.

Püchner, Feldmarschallieutenant

*Original. Arh. St. Budapestá. Fond. G. P., nr. 6 348/1848. Foto. 1 764—1 770;
Copie. Bibl. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Colectia lui Nagyajtai Kovács
István, 1848, 1 179/21. XLV.*

¹ V. doc. 254.

322

Sibiu, 13 mai 1848

Hermannstadt am 13. Mai 1848

In dienstfreundlicher Erwiderung der sehr geschätzten Note vom 10ten Mai d.J. Zahl 1 140 gebe ich mir die Ehre, Euer Excellenz zu versichern, daß ich mit den, in dem gefälligst mitgetheilten und hier rückfolgenden Berichte des Herrn Provinzial Commissärs von Szabó ausgesprochenen Ansichten nicht einverstanden sein kann, und Euer Excellenz dringen bitten muß, meine schon früher eröffnete Überzeugung beherzigen zu wollen, daß derlei einseitige Arrestirungen, so lange sie nicht auf alle Aufwiegler ohne Unterschied ausgedehnt werden, nur von den allernachtheiligsten Folgen sein müssen, indem sie den unvermeidlichen Nachtheil nach sich ziehen, einerseits die Bevölkerung, gegen welche sie gerichtet sind, zu erbittern und in Aufregung zu versetzen, wie Euer Excellenz durch einen Hochdenselben ohne Zweifel zugekommenen Bericht des Maros Vásárhelyer Stadt Magistrats, über die sehr große Sensation, welche die Inhaftierung des Advokaten Franz Mikás in dortiger Gegend hervorrief, bestätigt finden dürften, während andererseits auch der Adel, durch eben diese bei dem Landvolke hervorgerufene Aufregung, selbst in Furcht und Schrecken versetzt wird.

Daher ich mich verpflichtet halte, Euer Excellenz ergebenist auf den Widerspruch aufmerksam zu machen, welcher in dem Begehren des Herrn Provinzial Commissärs von Szabó liegt, das Militär nämlich allzu energisch

einschreiten zu lassen, indem hiedurch unfehlbar die schon so große Gährung und Gereiztheit der Gemüther nur noch mehr gesteigert werden müßte. während doch alle andern getroffenen Maßregeln und Verfügungen dahingereicht sind, oder wenigstens gerichtet sein sollten, die Beruhigung und Beschwichtigung der Aufregung mit möglichster Hintanhaltung eines offenen Ausbruches zu erzwecken

Puchner, m.p. Feldmarschallieutenant

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 216/1848. Foto 2 961—2 963.

323

Cluj, 13 mai 1848

Felséges Királyi Fő Kormány!

Az oláh nép bujtotatásáért letartóztatott ügyvéd Mikás Ferenc és társai elleni kinyomozásra a felséges Királyi Fő Kormány idei 5 600 szám alatt költ rendelete¹ következetében kinevezett biztosoknak ebéli véghez vitt eljárásokról hozzárm tett tudósításait, eredetileg zárataival együtt, midőn a felséges Királyi Fő Kormánynak tisztelettel rendelete telyesítéséül alázatosan ide fogva fel mutatnám mély tiszteettel maradtam a felséges Királyi Fő Kormánynak alázatos szolgája

Kolosvárt, május 13-án 1848

Matskási Pál, főispán²

Preamărite Guberniu regal!

Conform dispoziției înaltului Guberniu regal, înaintez alăturat, cu tot respectul, rapoartele referitoare la ancheta efectuată împotriva avocatului Francisc [Florian] Micaș și a tovarășilor lui. Ele mi-au fost trimise, împreună cu anexele lor originale, de către comisarii numiți în acest scop, pe baza ordinului nr. 5 600 a.c. al măritului Guberniu regal¹.

Rămîn cu respect adînc, servul umil al înaltului Guberniu regal.

Cluj, 13 mai 1848

Matskási Pál, comite suprem²

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 480/1848. Foto 1 785—1 786.

¹ V. doc. 215, vol. II.

² Cf. doc. 26, 27 și 318.

324

Sibiu, 13 mai 1848

An die Zalathnaer k. Administration

Auf die mit Bericht vom 5ten Mai I.J. Z. 879 anher vorgelegte Anzeige des Topánfalvaer Waldschaffers Lerchenfeld und des Spant Lázár hinsichtlich des Verhaltens der Unterthanen der obern Herrschaft, wird der k. Administration

erwiedert, daß es angemesen gewesen wäre, wenn der k. Administrations Vorstand sich gleich nach Erhalt dieser Anzeigen nach Topánfalva verfügt und durch seine persönliche Stellung die Unterthanen zur Erfüllung ihrer Pflichten gebracht hätte.

Der k. Administrator von Nemegyei hat sich demnach sogleich nach Erhalt dieser Verordnung nach Topánfalva zu begeben, daselbst mit Zuziehung der dortigen Waldbesorgungs- und Spanal-Beamten, dann des Processual-Stuhlrichters Bisztrai durch Aufklärung und Belehrung der Unterthanen dahin zu wirken: daß dieselben sogleich zur Triftarbeit erscheinen, keine dem hohen Aerar Schaden bringende Handlung begehen, und überhaupt ihre Pflichten wie bisher erfüllen sollen.

Sollte wider Erwarten diese angewandte Maßregel erfolglos bleiben und die Unterthanen zur Triftarbeit nicht erscheinen, so wird die k. Administration ermächtigt, zur Triftung Privatarbeiter gegen einen Taglohn von 12—20 xr. in der Art aufzunehmen, daß diese ausschließlich zu dieser Arbeit verwendet, und die ausgefolgten Beträge auf jene Ortschaften, welche die Arbeiter zu stellen versäumt haben, vorgemerkt haben. In diesem Falle hat jedoch die k. Administration sogleich an das Comitats Officiolat das Ansuchen wegen nöthiger Assistenz zu stellen und über den Erfolg Bericht unverzüglich anher zu erstatten. Die Berichts Beilagen folgen im Anschlusse zurück¹.

Heckengarten

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. M.T., nr. 2669/1848.

¹ V. doc. 136.

325

Morlaca [înainte de 13 mai 1848]¹

Tekintetes Nemes Tisztség!

Mint minden honfi felséges fejedelmét, hazáját, rokont, embertársait híven szerető lakosok, mi is az eggesség zászlóját örömkünk jeléül szent templomunkra örömtellyesen fel emeltük; ezt látva minket lázzasztani célzó papunk fő esperes tiszteletes Pop Gyorgye uram egész dühhez a fő ispány úr Ő nagyságát, tekintetes szolgabíró urat s münket is huncfutnak, semminek nyilvánítván és kiáltván, egyikünk falusbíró Boka Josipnak mérgesen szájába és szemibe köpött; s fenyegettet a zászlónak le vételével, de különben is Ő tisztelete rajtunk, a bírói körbe avatkozva zsarnokoskodik, kebelbeli egyházunk minden jövedelmeit kezébe ragadozta, 9 szolgáló embere van, maga használja, egyházunknak egy földjét úgy vette át, hogy azért évenként 15 forintot fizessen — 20 évektől fogva semmit se fizetett.

S mivel az illyen lázzasztó, egész nemzetet gúnyoló, elöljáróinkat megtámadó, függetlenségre célzó gonosz tény kemény büntetést érdemel, Ő tisztelete egyházunk javai jövedelmei használatára nézt számadásra vonandó; ezért

Instálunk alázatosan a tekintetes nemes tisztségnek, hogy tiszteletes Pop Gyorgye uramat mint lázzasztót ne hogy ármányos befolyásáival mint esperes

maga kerületébe többeket roszra vezessen, be börtönöztni, egyházunk minden javait kezéből ki venni és szigorúabb számodásra szorítani kegyesen méltóztasson, alázatos tisztelettel lévén a tekintetes nemes tisztségeknek alázatos szolgái

Marothlaki falusbíró Boka Joszip	Szukáts Onucz
Hanga Vonutz	Lukáts Pétre
Boka Togyer	Jertan Alexa
Blagos Juon	Andov Juon
Nyegru Nyikolaj	

magok s egész helységek nevében?

Onorată dregătorie!

Asemenea tuturor patrioților cărora le sănt dragi domnitorul, patria, rudele, semenii, și noi cetățenii [din Morlaca] am arborat drapelul uniunii pe biserică noastră sfântă în semn de satisfacție. Văzând acest lucru, preotul nostru, domnul protopop Gheorghe Pop, care vrea să ne instige la răzvrătire, a declarat că noi toți, în frunte cu maria sa domnul comite suprem și respectabilul domn prim-jude nobiliar, săntem niște zurbagii și niște nimicuri. Ba mai mult, a scipat mînios în ochii și în gura judeului primar sătesc Iosif Boca și ne-a amenințat cu îndepărarea drapelului¹. De altfel, domnia lui, amestecindu-se în treburile judeului primar, ne tiranizează; a acaparat toate veniturile bisericii noastre; are 9 servitori pe care îi folosește numai el; a preluat o sesie a bisericii și s-a angajat că va achita 15 florini anual pentru ea, dar de 20 de ani n-a plătit nimic.

Un asemenea instigator și un astfel de îrrăit, care își bate joc de toată națiunea [maghiară], ne atacă dregătorii și tinde spre independență, merită o pedeapsă aspră. Domnia sa reverendisimul trebuie să fie tras la răspundere pentru folosirea averii și a veniturilor bisericii noastre.

De aceea, rugăm cu tot respectul onorata și nobila dregătorie să binevoiască a ordona arestarea d-lui Gheorghe Pop, pentru ca el să nu-i conducă pe un drum greșit, prin influența sa instigatoare, pe cei mai mulți din eparhia sa, unde este protopop. Rugăm de asemenea onorata și nobila dregătorie să dispună a i se lăua din folosință toate bunurile bisericii noastre și a fi tras la răspundere cu toată severitatea.

Iosif Boca,

Jude primar sătesc din Morlaca

Vonuț Hanga	Onuț Socaciu
Toader Boca	Petre Lucaciu
Juon Blagoș	Alexa Iertan
Niculaie Negru	Juon Andov

atât în numele lor cît și al întregii localități²

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Material selecționat din Arh. comitat Cluj, pachet, nr. 20.

¹ Cererea a fost înregistrată de către cancelaria comitatului Cluj în ziua de 13 mai 1848 cu nr. 1049.

² Din fînsuși numărul limitat al semnatarilor memoriului se poate deduce că el nu trebuie atribuit majorității locuitorilor comunei Morlaca; acestia, la fel ca și protopopul lor, nu aveau motive să-și manifeste bucuria față de uniune și față de arborarea drapelului, care nu era al lor; din alte documente, care se referă la ancheta efectuată ca urmare a memoriului, rezultă că judele nobiliar și omul acestuia, judele primar sătesc, au recurs la băutură cu scopul de a smulge de la săteni adeziuni pentru uniune.

Chinari, 13 mai 1848

Tekintetes Tisztség!

A tekintetes tisztségnek főjő évi 643. és 653 számok alatti leküldeni méltóztatott rendeleteit a felséges Királyi Fő Kormány 5 971, úgy szintén 6 036² számok alatti rendeleteivel együtt jelen hő 10én estve tisztelethetvén, 11én töstént ki is szállottam járásomba, és a leg nagyobb szorgalommal végire jártam annak, hogy kiknek lenne az oláh nemzet két püspökeitől az aránt parancs küldve akár a papok, akár a világi értelmesebb és előbb kelőbbek közül, hogy a kitűzött május 15re a balásfalvi gyűléstre meg jelenjenek? de egyet is ilyent nem találva, mindenik oláh ekklésia elől járóinak meg hagytam, hogy kebelekből egy értetlen és tudatlan egyént is oda ne küldjenek, éppen ezt tettem itt Várhegyen is az estve, főjő hő 12én, még is ennek ellenére innen híremen, tudtomon kívül az oláh pap Szávulyi Miklós közbenjárására választott Pap Todor és Kezán Juon nevű két tudatlan ember rendelésemnek ellene szegülve el mentek. Ezért a nevezett papot meg szollítottam, hogy ki rendelésire választott s küldött követeket, a midőn előtte meg tiltottam? Azt feleli, hogy az esperestje (Krisán György) rendelésére, melyet azonnal kértem elő, de úgy nyilatkozik, hogy ő azt a keziből ki nem adja. Más a kezem alatti vajdaszentiványi járásból (nem is lévén ara való) nem ment, senki.

Itt különben is még eddig csendesség van, semmi leg kissebb mozgalomnak nyoma sincs, az úri szolgálatot panasz nélkült tészik.

Igaz, hogy a mojosiak mondanak annyit, hogy Szászrégenbe szolgálatba gabonát vive el adni, a szászok biztatták, ingerelték, hogy szolgálatba ne vigyék, mert nem tartoznak, csak fizetésért, kiknek neveiket nem tudák meg mondani, hanem azért a mojosiak meg hagyásom szerént szolgálatjukat tézzik. Ezek után alázatos tisztelettel vagyok a tekintetes tisztségnek alázatos szolgája

Várhegy, 13-iúk május 1848

Darkó Josef, szolgabíró

Onorată dregătorie!

În seara zile de 10 a lunii curente am primit ordinele trimise de onoarata dregătorie sub nr. 643 și 653 a.c., împreună cu ordinele nr. 5 971¹ și 6 936² ale înaltului Guberniu regal. Ca urmare, m-am deplasat chiar în ziua de 11 l.c. în plasa mea. Aici m-am străduit cu oea mai mare silință să stabilesc care dintre preoții și enoriașii mai întelepți și mai distinși au primit invitații din partea celor doi episcopi ai națiunii române pentru a se prezenta la adunarea fixată pentru ziua de 15 mai la Blaj? Nu am reușit să afli nici unul. Am dispus oficialităților fiecărei eclesii românești să nu trimită acolo oameni dezorientați și inculti. Același lucru l-am făcut aseară, în 12 l.c., și aici la Chinari. Cu toate acestea, au plecat de aici doi oameni de rând și anume Todor Pop și Iuon Chezan. Ei au fost delegați, ca urmare a intervenției preotului român Nicolae Savu, fără stirea mea și împotriva dispoziției mele. De aceea, l-am tras la răspundere pe sus-numitul preot. L-am întrebat din ordinul cui a ales și a trimis delegați, din moment ce eu am interzis acest lucru. A răspuns că la dispoziția protopopului Gheorghe Crișan. Am cerut imediat ordinul, dar el a declarat că nu-l dă din mină. Alt cinea din plasa încredințată conducerii mele nu a plecat. Nici nu are cine să plece. De altfel, aici este încă liniste. Nu se observă nici cea mai mică agitație. Slujba iobăgească se execută

fără plângere. Este adevărat, cei din Moișa spun atâtă, că transportând grul [domnesc] pentru vînzare la Reghin în contul robotelor, au fost indemnizați și provocați de către sași să nu mai efectueze aceste munci fără plată, deoarece nu mai sunt obligați la ele. Nu au putut să-mi spună numele acelora. Totuși, cei din Moișa execută slujbele, așa cum le-am poruncit.

Raportându-vă cele de mai sus, rămân cu respectul cel mai adînc servul umil al onoratei dregătorii.

Chinari, 13 mai 1848

Darkó József, jude nobiliar

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat Turda Acte administrative, nr. 653/1848.

¹ Cf. doc. 171.

² Cf. doc. 198.

327

Păingeni, 13 mai 1848

Tekintetes Tisztség!

A tekintetes tisztségnak follyó hó 9én 653 számok alatt kiutasítani mél-töztatott, általam pedig ugyan ezen hó 11én estvéli 6 órakor kün a járáshoz tiszttelt rendelete telyesedéséül, alázatosan jelenteni kívánom, hogy rögtön a járáshoz minden helyiségeket a Balásfalvára küldendő követek küldésétől egy gorniyik által el tiltottam. Annak felette, Oláh Nádason lakó görög nem egyesült olá esperest Máthé Zakariást is meg találtattam, s annak felette a tegnapi napon a szászrégeni vásárban magam személyesen is megtaláltam, mire is úgy nyilatkozott, hogy a kezem alatt való marosjárai járásból nem mégyen sem egy pap, sem pedig a falukból követ, csak a vécsi járásból az oroszidecs és magyarói oláh papok; mely nyilatkozata után szükségesnek láttam megkérdezni, hogy Gernyeszegről miért akarják küldeni Lazár Pétert és Sütő Todort, mire is azt nyilvánítá, már arra felé fog menni, s meg fogja mondani, hogy azok se menjenek. Melyeknek utána, a fennebbieket jelentve, azt is jelentem alázatoson, hogy a görög edgyesületeknek esperestye Szász Régenben lakván, azt gondolom, hogy azt illető szolgabíró úr meg találta. A midőn hasonló alázatos tiszteettel vagyok a tekintetes tisztségnak alázatos szolgája

Pókában, május 13ik 1848.

Jakah Imreh, szolgabíró¹

Onorată dregătorie!

Ca urmare a ordinului dv. nr. 653 din ziua de 9 l.c., pe care l-am primit în ziua de 11 a.l.c. la orele 6 seara, raportează, cu respect adînc, că am interzis imediat, printr-un gornic, tuturor localităților din plasă, de a trimite delegați la adunarea de la Blaj. Mai mult, l-am înștiințat și pe protopopul ortodox Zaharie Matei, care domiciliază în Nadășa. Astăzi m-am întîlnit personal cu dînsul la tîrgul de la Reghin. El a declarat că din plasa Iara de Mureș de sub jurisdicția sa nu va pleca nici un preot și nici un delegat sătesc.

Ver merge preoți români numai din plasa Brîncovenesci și anume din Deleni și Aluniș. După această declarație am considerat necesar să-l întreb de ce vor cei din Gornești să-i trimită pe Petru Lazar și Teodor Șuteu. El a declarat că va trece pe acolo și le va spune să nu plece nici ei.

După relatarea celor de mai sus, vă mai aduc la cunoștință, cu tot respectul, că protopopul greco-catolic domiciliază la Regin. Cred că a fost găsit de către judele nobiliar respectiv.

Rămîn cu umil respect servul supus al onorarei dregătorii

Păingeni, 13 mai 1848

Jakab Imreh jude nobiliar¹

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Arh. comitat. Turda. Acte administrative, nr. 653/1848.

¹ Cf. doc. 307, 308 și 309.

328

Peteleca, 13 mai 1848

Tekintetes Állandó Bizotmány!

E folyó 1848-dik év Májussa 13-kán kiszálván Becébe, a tekintetes tisztsegének Május 2án 718, elenyészett 1847-dik év decembere 11-én 2231 tiszttiszamok alatt költ rendeleteknek, nem különbén a statariumnak kihirdetések végett — minekutánna azoknak tartalmokat a helybeli tiszteletes lelkész úrral együtt meg magyaráztuk volna — méltóságos báró Bánffy Dénes úr beci szolgálgó embere, Szőts Márton az egész falusi közönség előtt azt kiáltotta — *Baszam a szentgyit az uraknak — én békfön túl szolgálatott nem tések.* Mely merész kiáltásáért velem volt kapudi gornyíkommal meg kötöttem, és szállásom, tiszteletes Istvándi Josef úr papi háza pitvarába bé vitettem, míg mellette írandó relatiomot békéztem a tekintetes állandó bizotmányhoz. Melyre az egész beci közönség felzúdulván, a pitvarba már kötve volt Szőts Márton falustól szemem láttára kihúzták és a kötelel elvágván magokkal elvitték, vivát kiáltások mellett. Annak utána elmentek a falu mészárszékéhez, a hová a statarium fel volt aggatva, azt onnan leszakaszották, s vele szállásom kapuja eleibe jövén, viszont vivátot kiáltottak falustól. De még e mellett azon szók is hallszottak — most mindenjárt egy sendely se marad a papi házon, mivel mi az oláhokkal tartunk¹. Ezen meg írt dühök miatt kénytelen voltam egy egész óráig szállásomba veszegelni, míg kapum elől eltávoztak. Méltóztasson tehát a tekintetes bizotmány úgy rendelkezni ezen falu felől, hogy vagy ne menjek soha oda? vagy ha igen? életem legyen biztosítva. Mely feljelentésem mellett alázatos tisztelettel maradtam tekintetes állandó bizotmánynak alázatos szolgája

Pacolka, Majus 13-án 1848

Kovács Sándor, szolgabíró

[Pe margine]: Záraték az elvágott kötlének egy része.

Onorat comitet permanent!

In ziua de 13 mai 1848 m-am deplasat la Pețelca, pe de o parte pentru a face cunoscute ordinele nr. 718 (din 2 mai a.c.) și 231 din 11 decembrie 1847 ale onoratei dregătorii, iar pe de altă parte pentru publicarea dispoziției privind introducerea statariului. După ce le-am explicat conținutul cu concursul domnului părinte din localitate, iobagul măriei sale domnul baron Bánffy Dénes din Pețelca, Szőcs Márton, a strigat în auzul întregii populații din sat: „Să f... sfintii domnilor, eu de luni nu mai prestez slujbă”. Pentru aceste cuvinte îndrăznețe i-am ordonat gornicului meu din Căpud, care mă însoțea, să-l lege și să-l duca în curtea casei parohiale a domnului părinte Istvándi József, pînă ce voi termina relatarea cazului onoratului comitet permanent. Atunci toti locuitorii din Pețelca, cuprinși de minie, au intrat în curtea unde se afla legat Szőcs Márton și sub ochii mei i-au tăiat frînghiile, l-au scos din curte și au plecat cu el. Totodată au strigat: „Vivat! Vivat!” Apoi s-au dus la măcelăria satului, unde se găsea afișat ordinul statarial. L-au rupt și au venit toți sătenii cu el înapoi pînă în fața porții locuinței unde eram cazat. Aici au strigat iarăși: „Vivat!” au mai fost rostite și cuvinte ca acestea: acum, imediat, nici o sindrilă să nu mai rămînă pe casa parohială, fiindcă noi ținem cu românii¹. Din cauza miniei lor am fost silit să rămîn o oră întreagă la lăcașul meu, pînă ce au plecat din fața porții.

Rog onoratul comitet permanent să binevoiască a decide în sensul de a nu mă mai duce niciodată în acest sat sau, în caz contrar, să mi se asigure viața.

Raportîndu-vă cele de mai sus, rămîn cu respectul cel mai adînc servul umil al onoratului comitet permanent.

Pețelca, 13 mai 1848

Kováts Sándor, jude nobiliar

[Pe margine]: Anexez o parte din frînghia tăiată.

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. Pr., nr. 1 224/1848. Foto 2 970—2 972.

¹ Documentul redă sugestiv un caz de solidaritate a iobagilor români și maghiari, prilejuit de măsurile arbitrale luate împotriva lor de autoritățile nobiliare.

329

Cenad, 13 mai 1848

Tekintetes Allandó Bizottmány!

Méltóztatván a tekintetes nemes megyei tisztség a rögtöni ítélező szék fel állítatásáról ki hirdetést s annak következetében minden helység közösséges utcáira egy egy példány ki ragasztását folyó hó nem tudom hányadikáról s menyi szám alatt (mivel én a mentől előbbi ki hirdethetésért a tiszteletem rendeleket néhány példányokkal edgyütt az értelmesebb jegyzőkhez küldve, magam a rendelés mutatásán kívül hirdetvén, — miután a tisztelemt rendelés Nagycsergedre jutott, annak megolvastatása után a nagycsergediek széjjel szaggatták) kiküldeni, — annak járásom hellységeiben mikor? és mi móddalí lett elfogadásokról alázatos jelentésem abban tézsem meg, hogy a melly hellységekbe magam személlyesen eljuthattam, míg közöttek voltam, a legnagyobb

engedelmességgel (kivéve Balásfalva várost és Nagycsergedet, hol a helybeli jegyző hirdetet) fogadták, — a helységből lett elhívozásom után pedig minden mocskokat a felséges királyi főigazgató tanácsra ruházva folyó hó 12kén virradóna járásom minden helyiségei az azokban szüntelenül keringő bujtogatók tanácsláoskra, nem csak hogy leszaggatták, de még az oszlopokat is, melyre felragasztva voltak, levágván (bizonyoson azon reményseg alatt, hogy annak fen nem állása esetében az engedetlenek, a támadók és csendháborítók büntetébdni nem fognak) ellopták, kik közül sokan egy végben viendő nyoraozás által kitudothatnának — egyszóval — balásfalva környékében a köz nép annyira fel vagyon már izgatva, hogy csak annyiban engedelmeskedik; mennyire kedve tartta.

Melly alázatos jelentésem tétele után tisztelettel ajánlott vagyok a tekinetes állandó bizottmány alázatos szolgája

Szegedi Sámuel, szolgabíró

Onorată dregătorie comitatensă!

Onorata dregătorie comitatensă a binevoit să trimită ordinul privind introducerea tribunalului statarial, pentru a fi afișat în toate localitățile în cîte un exemplar pe fiecare stradă comunala. Nu știu la ce dată și sub ce număr l-am primit, deoarece cu intenția de a-l populariza grabnic, l-am trimis notarilor mai pricepuți, în cîte exemplare mi-a fost expediat. După ce cei din Cergău Mare l-au rupt în urma citirii, eu l-am făcut cunoscut fără prezentarea documentelor.

În cele ce urmează voi raporta cînd și cum a fost adus la cunoștință ordinul în comunele din plasa mea. În localitățile unde m-am putut deplasa personal, sătenii l-au primit cu cea mai mare supunere, cît timp am fost între ei, (cu excepția orașului Blaj și a Cergăului Mare, unde notarul a anunțat acest ordin prin altcineva). Dar după ce am plecat ca urmare a instigației agitatorilor, ce se învîrtesc pe aici în permanentă, [oamenii] au rupt afișele în noaptea spre ziua de 12 ale lunii curente în toate localitățile din plasa mea, înjurînd și făcînd răspunzător pentru toate realele Consiliul gubernial. Mai mult, au tăiat și stîlpîi pe care au fost lipite afișele și chiar i-au furat (în speranță că, în cazul inexistenței acestora, cei nesupuși, atacatorii și tulburătorii finiștii, nu vor fi pedepsiti). O bună parte dintre ei ar putea fi identificați, dacă s-ar întreprinde o anchetă. Într-un cuvînt, poporul de rînd din împrejurimile Blajului este instigat în așa măsură, încît se supune doar atât cît îi place.

Încheindu-mi raportul umil, rămîn cu tot respectul sluga supusă a onoratului comitet permanent.

Cenade, 13 mai 1848

Szegedi Sámuel, jude nobiliar

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1 224/1848. Foto 2 986—2 988.

330

Aiud, 13 mai 1848

Nagyméltóságú Gróf Királyi Kormányzó Ur!

Jelen bonyodalmaink közeppette meg tenni mind azt, mi a békés átalakulás megforradását előkészíti, mi oláh ajkú polgártársaink fel izgatott kedélyére meg nyugtatásul hat, tiszükönkhöz tartozónak hisszük. A napi eseménye-

ket, mik excellentiád előtt is tudva vannak, izoláltan tekinteni nem lehet. Az oláh ajkú nép a szolgáság alól föl szabadítás mellett képviseletért is eseng. Ót eddig a törvényhozási teren csak az unitus püspök képviselte. Anélkül, hogy magunkat a törvényhozói testület szerkezetének elrendelésébe avatni fel jogosítottnak lenni éreznők, tisztelettel fel kérni excellentiádot illy körülmények között mégis hazafüű kötelességeinknek esmérők, hogy ki eszközölni méltóztassék, miként e hazabeli görög nem egyesültek püspöke Schaguna András a közelgő ország-gyűlésen királyi meg hívó levél következetében meg jelenhessék. A görög nem-egyesültek vallásos szertartásukért nyomva voltak. Vallásuk malasztival szabadoson nem élhettek. Azon tény, hogy püspökök a törvényhozás részesse, biztosító kezével fog üdvezetetni epedve várt sorsuk jobra fordulásának. És mi meg vagyunk győződve, hogy ama csak részbenni intézkedési is, hogy a bujtagatók merényei megtörjenek, elősegítő eszköz fog lenni.

Azon hitben, hogy excellentiád az izgatott kedélyük lecsillapítására bármi csekélynek tetsző eszközt fel karolni kész: minden további hosszas indokolás nélkül folyamodunk excellentiádhoz, miszerént kérésünk teljesítését eszközölje.

A kik egyébiránt változhatatlan tisztelettel maradtunk nagy méltóságodnak alázatos szolgái

Alsó Fejér megye állandó bizotmányától

Nagy Enyeden, Május 13án 1848.

Bárd Bánffy Miklós, főispán
Pogány Károly, főbíró

Preamărite domnule conte guvernator regal

În actualele condiții complicate, credem că incumbă funcției noastre să facem totul pentru a pregăti calea transformării pașnice, care să liniștească spiritele iritate ale concetățenilor noștri români. Nu putem privi în mod izolat evenimentele cotidiene, pe care le cunoaște și excelența voastră. Poporul român aspiră nu numai la eliberarea sa din robie, ci și la reprezentarea politică. El a fost reprezentat pînă în prezent în mod legal numai de către episcopul greco-catolic. Fără a ne considera competenți a ne amesteca în organizarea structurii corpului legislativ, în actualele condiții considerăm o datorie patriotică a o rugă cu tot respectul pe excelența voastră a interveni pentru ca și episcopul ortodoxilor din țară, A. Șaguna, să fie prezent, cu scrisoare de invitație regală, la dieta ce se apropie. Ortodocșii au fost oprimați datorită ritului lor religios. Ei nu s-au putut bucura în mod liber de harul religiei lor. În eventualitatea că episcopul va face parte din corpul legislativ, acest fapt va fi salutat cu siguranță ca o dovdă a ameliorării soartei lor, așteptată de atîta vreme. Noi suntem convinsî că o astfel de măsură, deși parțială, va contribui la dejucarea atentatelor agitatorilor.

În credința că veți fi dispus să adoptați orice soluție, fie ea cât de neînsemnată, pentru liniștirea celor cu spiritul iritat, ne adresăm excelenței voastre, fără a face o motivare lungă, pentru a interveni în favoarea îndeplinirii propunerii noastre.

Rămînem cu respect nestrămutat servii umili ai preaînăltimii voastre
Comitetul permanent al comităului Alba de Jos.

Aiud, 13 mai 1848

B. Bánffy Miklós, comite suprem
Pogány Károly, prim jude

Gherla, 13 mai 1848

Felséges Királyi Fő Kormányszék!

Noha telyesleg megvagyunk győződve arról, hogy a felséges Királyi Fő Kormányszéknek magas figyelmét a jelen vészelyes időszakban fontos körülmények s eseményeknek igen nagy halmaza igényli, mégis azt tiszti elmulasztatlan kötelességünk parancsnál fogva kénytelenek vagyunk béke és csendjében jelenleg meg zavart városunk állapotára is felhívni. Közelebbről tisztelvén a felséges Királyi Fő Kormányszéknek idei Szent György hava 11ról 5 016. szám alatt költ azon kegyelmes rendeletét¹, melyben a hongyúllésnek Kolosvárt léendő kinyitása Május 29-re tűzettel ki, s városunk részéről is követek küldése parancsoltatik, múlt Május 6-án a követ választást meg is tartattuk: — ezen túl esve, al szónok ifjabb Verzár István indítványt tőn az iránt, miként jövőre minden nemű tanácskozmányok hyitott ajtók mellett tartassanak, s minden egyes polgárnak engedtessék meg, hogy azokban mint halgató jelen lehessen, és ezen indítvány hinté el az ingerülség magvát, melyet egész terjedelmében felölelt és mellette pártolólag nyilatkozott a méltán elveszett és visszanyerni óhajtott népbizodalommal saját mellékes érdekei kivivására üzérkedő fő jegyző Jakabb Bogdán, mind ketten a polgárság tiszta lelkébe kívánván erőszakolni városunk törvény hatóságának tagjai iránt a bizodalmatlanságot s csökkentendők tanácsunk tekintélyét, eddigi intézkedéseit aljas gyanúsításokkal illetni s azokra a hamisság belyegét amúgy könnyelműleg felülni elég merészek voltak; sőt ifjabb Verzár István látván, hogy a közgyűléseleg az előtt is helytelennék mondott s a nép nagy része által sem kívánt indítvány keresztül nem menend, vezéri szerepet vállalván magára, a gyűlésben ki nyilatkozatta, miként a legközelebbre tartandó akár minő gyűlésbe a népet be fogja vezetni.

Ezen a nép jelenlétében lett méltatlan és eléggé meg nem büntethető le-sújtoltatásunk és nép lázítási törekvések között igen fájdalmas érzettel telvén el, s nem tűrhettén azt, hogy tiszti karunkhoz, melynek fő feladata a kebelbeli csend, rend, béke és egyetértésre felügyelni, és ezeket minden más érdeknak fölébeemelni, oly egyének is számitassanak, kik polgári kötelességeikről gondatlanul meg feledkezve a békességet oly igen kedvellő városi polgáraink nyugalmát s szinte mondhatni a személy bátorságot kockára tenni nem átallották, — mind fő jegyző Jakabb Bogdánt, mind pedig al szónok ifjabb Verzár Istvánt (kik tanácsunk egész testülete irányában a nép botránkoztatására nyilvános izgató szavakkal illetlenül és igen kihágólag viselték magukat; az első bizodalunkat annyira elvesztyén, hogy vele többet tanácsunk egy tagja sem kíván szolgálni, mint ki minden tekintélyünket a nép előtt lerontotta, s bujtagatásával a közigazgatást megakasztotta; az utóbbi elfeledkezvén a felséges Királyi Fő Kormányszéknek még múlt 1844-ik év június 17-ről 6 290. sz. alatt költ s személyét illető feddő rendeletéről is, melyben a még feltünhető legelső kihágásának esetére esküdt polgársága elveszítésének fenyeítéke lön kimondu) minden városi hivataluktól elmozdítottuk, fő jegyzőre nézt a népnek is nyilvánult óhajtása egybehangzásával, mint az ide ./ és //, alatti zárt kérelem levelek másolataiból kitetszik; és noha e végre közgyűlés lett volna tartandó, de tudomásunkra jutván az, hogy többen, kiknek egyike alszónok is, fegyveresen, és pedig öt csővű töltött pisztolyal, egy másik, ki által a célzat napfényre hozatott, a nevezettől használat végett kapott gyilokkal, egy harmadik otthon végrendeletet hagyva, egy negyedik nejétől végkép elbúcsúzva, lettek volna az érdekeltek gyűlésben megjelenendők és berohanandók; a csend fenn tartása s a

leendett veszélyek kikerülése tekintetéből tanács gyűlést tartatva intézkedtünk e részben; mit a felséges Királyi Fő Kormányszéknek, valamint azt is, hogy a feltűnt körülmények ki puhatolása végett a hit melletti kinyomozást annak bé végeztével rögtön fel küldendőt már megrendeltük, ezennel tisztelettel feljelentve, egyszersmind ki nyilatkoztatjuk azt is, mi szerint tanácsunk az ekként megürült fő jegyzői hivatalra eddig aljegyző Simai Gergelyt; aljegyzőnek pedig tiszteletbeli jegyző Lászlófi Antalt nevezte ki, kik mai gyűlésünkben fel is eskerettek; a mi pedig az al szónokságot illeti, miután ezen állomás hirtelen betöltését nem anyira szükségljük, létezvén különben is fő szónok mint rendes elnöke az esküdt közönségi üléseknek, még most ürességen hagytuk.

Egyébaránt örökösl mély tisztelettel lévén a felséges Királyi Fő Kormányszéknek alázatos szolgái

Szamosújvárt, 1848 Pünkösd hava 13-án

tartott tanács ülésünkbeli

Szabad királyi Szamosújvár várossa tanácsa

Novák Márton, fő-bíró
Simai Gergely, fő jegyző

Către

Inaltul Guberniu regal!

Sîntem convingi, pe deplin, că atenția măritului Guberniu regal este absorbită, în perioada aceasta plină de primejdii, de o mulțime de probleme și evenimente importante. Totuși, considerăm ca o datorie și o obligație oficială, ce nu poate suferi amînare, să vă atragem atenția asupra situației orașului nostru, unde pacea și liniștea sînt în prezent tulburate.

Conform ordinului nr. 5 016 din ziua de 11 a lunii Sf. Gheorghe a.c.¹, s-a stabilit deschiderea Dîretei la Cluj pe ziua de 29 mai. Prin el ni s-a ordonat ca și orașul nostru să trimită deputați. În ziua de 6 mai am și ales deputații. După alegere, Verzár István junior a făcut propunerea ca în viitor toate sedințele să se desfășoare cu ușile deschise și să se permită fiecărui cetățean să fie prezent la ele ca auditor. Prin aceasta a împrăștiat sămînta agitației.

Propunerea a fost îmbrățișată și susținută în întregime de către prim-notarul Jakabb Bogdán. Prin aceasta a vrut să reciștige increderea poporului, pe care a pierdut-o pe drept. El s-a dedat la speculații pentru a-și realiza interesele sale personale. Amîndoi au urmărit să sădească cu de la ei putere în sufletul curat al cetățenilor neîncrederea în membrii dregătoriei orașului, să slăbească autoritatea consiliului nostru, făcînd insinuărijosnice referitoare la măsurile luate de el pînă acum. La fel au avut curajul să aplice cu ușurință pecetea neadevărului pe aceste măsuri. Mai mult, Verzár István junior, văzînd că propunerea lui a fost considerată de către adunarea generală ca nepotrivită, iar de partea cea mare a populației nedorită, și deci că nu va fi acceptată, și-a asumat rolul de conducător și a declarat că va introduce poporul în orice consfătuire ce va avea loc în viitor. Jignirea aceasta nedemnă ce ne-a adus-o în prezența poporului, care nici nu se poate pedepsi pe deplin, precum și străduințele lui de a instiga populația ne-au cauzat un simțămînt dureros. Nu am putut tolera ca între membrii corpului nostru dirigitor să existe asemenea oameni, care dau prioritate la altceva decît intereselor colective, deoarece el are datoria principală de a veghea la liniștea, ordinea, pacea și înțelegerea dintre cetățeni. Uitîndu-și în mod irresponsabil de îndatoririle lor cetățenești, prim-notarul Jakabb Bogdán și viceductorul Verzár István junior nu s-au sfîrtit să tulbure liniștea cetățenilor pașnici ai orașului și am putea spune chiar siguranța persoanei. Aceștia, prin cuvintele lor instigatoare, au avut o atitudine

nedemnă, intolerabilă față de întregul corp al consiliului nostru. Totodată, i-au indignat și pe locuitorii prezenți la adunare. Primul a pierdut încrederea noastră în aşa măsură, încât nici un membru al consiliului nu mai vrea să slujească alături de el. El a subminat toată autoritatea noastră în fața poporului și prin instigațiile lui a împiedicat desfășurarea normală a administrației. Cel din urmă a uitat ordinul nr. 6 290/17. ian. 1844 al înaltului Guberniu regal, prin care a fost mustrat și avertizat că și va pierde calitatea de membru al consiliului la prima abatere ce se va constata. Drept urmare, amîndoi au fost destituuiți din toate funcțiile lor orășenești.

În ceea ce-l privește pe prim-notar, destituirea lui s-a făcut și în concordanță cu dorința manifestată de populație, după cum reiese din copiile cererilor anexate aici sub ./ și //. Ulterior ar fi trebuit să aibă loc și adunarea generală. Am fost informați însă că vor să fie prezenți mai mulți indivizi înarmați sau că vor nașvăli în adunarea respectivă. Unul dintre ei ar fi însuși prim-notarul, care ar fi înarmat cu un pistol cu cinci țevi; altul, care de altfel a dat planul în vîleag, dispune de un pușcă primit de la sus-numitul; al treilea și-a făcut acasă testamentul; al patrulea și-a luat rămas bun definitiv de la soție etc. Raportăm măritului Guberniu regal că membrii consiliului nostru s-au întrunit în această problemă și au luat măsuri pentru a menține liniștea și a înlătura eventualele primejdii. Împreună au hotărît să se treacă la cercetarea circumstanțelor civile. Rezultatul vi-l vom raporta imediat ce se va termina cercetarea. Totodată vă mai informăm cu respect, că a fost numit de către consiliul nostru fostul vicenotar Simai Gergely în funcția de prim-notar, devenită vacanță. În cea de subnotar a fost avansat notarul de onoare Lászlófi Antal. Referitor la funcția de vicenotar emitem părerea că nu este indispensabilă. De altfel există și prim-orator, care este și președintele permanent al ședințelor jurațiilor. De aceea, această funcție am lăsat-o vacanță.

Rămînem veșnic cu respectul cel mai adînc slugile urmile ale înaltului Guberniu regal.

Din ședința noastră ținută la Gherla în 13 luna rusalilor, 1848.

Din partea Consiliului municipiului Gherla

Novák Márton, jude primar
Simai Gergely, prim-notar

*Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 368/1848. Foto 16 217—16 221.
Concept. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. oraș Gherla, nr. 523/1848.*

¹ V. doc. 258, vol. I.

332

Tășnad, 13 mai 1848

Királyi Biztos Fő Ispány Báró Ur!

Királyi biztossi 36 szám alatti azon rendeletére¹, mi szerént Nagy Károlyból kapható sorkatonai erő megadásáról és annak alkalmazása módjáról parancsolni méltóztatott, tisztelvén megtartásul és tudásul vétetvén, a csögi esetről is felterjeszti tételeti határozatot.

Melynek első stádiumáról mi a 90. sz. alatti középponti választmányhoz tett jelentésünkig történt elhalgatva — melly időben a megkezdett fekvő vagyon elfoglalássa, olly zajos kedélyeket idézett környékünkbe elő, hogy magunknak személyes megrohanása és a legoptimistaib reményeknek is alig vala képzelhető — a következendőket kötelességeink felterjeszteni. Minekutánna ed-

dig elvala próbálva a választmány tekintélyével való fellépés és capacitatio, s mint előbbi szám alatti iratunkból kitetszék, sikernélküli volt; a választmány kéz alatti felvilágosításokhoz láttá jónak folyamodni, s azok közt kitűnőleg ujjal mutattatni ki a csögieknek a szaniszlói eset eredményeit, s mikor a mezőn zúzott kedélyekkel találkozott, kéz alatt járásbeli szolgababíró Koroknai Zsigmond az időt eltalált tapintattal értesíté a csögieket, hogy folyamodnának e választmányhoz lázzadások megbánása és a katonai erő reájok ki nem hozzáért; béké darván a fojamodvány, újra kéz alatt értesítettek, hogy választmányunk dolgokban még a birtokuktól megfosztott birtokosokkal meg nem egyeznek, nem elegyedik, ennek is kívánt eredménye lett béraván a birtokosok által, hogy ők birtokukba vissza állítra kártalanítva vagynak, mikor is tárgyalás alá vétetvén kérelmek a következő határozat adatott ki: „Csög helyisége lakossai nevökbe beadott kérelemből, de az ottan vizsgálódási véghet vitt küldöttség munkálatjából is kitűnvén, hogy a panaszok birtokosok irányába elkövetett erőszakos foglalás, bujtogatás és balul értesítés szüleménye lett légyen; noha megelégedve győzött meg azon birtokosoknak ide béké adott jelentéseikből kármentesítésük iránt minden az elfoglalástól vissza lépésektről — e választmány a köz csend tartósságát írtak között csak úgy reményhetvén állandónak, ha az ott minden esetre lenni kellétő ily egyének ki tudatván, törvény szerűleg rendre utasítatnak; e nézetből küldöttséget nevezett ki, melynek munkálatja béravásától s illetőleg annak eredményétől függesszi fel kimondani nézetét e választmány, ki mondani arra nézve, ha a megrendelt katonai erő alkalmazása szükséges vagy nem.”

Melly válasz következtében küldöttségünknek e dologban Csögre ki szálván a bujtogatókat is keresni nem sikerült, mindenki egyátlajban a falu közönségére valván a lett birtok megrohanássá tettét s név szerint lázasztónak senkit ki nem kurkázhattott. Választmányunk újból a csögi hadnagy, bíró és eskütteket maga elibe rendelte a lázítók kinyomozását igyekezvén ki tudni, erős hit letétele után, a lehető legsikeresebbek láttzoi módon őket ki kérdezte külön, külön, meg értetvén velük háromszoros bűnöket, hogy ők mint helység hites előljárói, az első zendülést elmulasztották feljelenteni szolgabírájoknak, hogy kün megjelent választmányunk tagjait falustól elmenve előlük magokra hagyták, s hogy tegnapi napon ott volt nyomozó biztosainknak is a lázítókat fel nem jelentették, s így háromszoros hütszegésben lélekzenének. Egyenkint és szorossan ki kérdeztetvén az az eredménye lett világos, hogy a lázítókat ki nem adták, makacsul a mellett maradtak, hogy az egész falu tette a megrohanást, egyik is csak egy ember neve megnevezésére is nem bírattathatott, átalkodott tagadó makacsoságukhoz mind végig hún megmaradtak.

Tekintetbe véve milli figyelmet és utánzásra való készséget gerjesztett a csögi eset kerületünkbe annak mi kész pártfogói valának készen s hogy a kitörést, csak is a szaniszlóiak ellen tett erőtejes fellépés marasztá el, s hogy jelenben is milli éber figyelem kíséri, hogy vajjon büntetlen maradnak é, választmányunk ezen felterjesztése melletti kéri király biztos báró urat, hogy szigorú megbüntetésök iránt paranacsolni méltóztasson.

Költ Tasnádon, Május 13án 1848.

Felei Farkas, elnök²

Domnule comisar regal și comite suprem!

Am primit cu respect dispoziția comisarului regal, nr. 36¹, referitoare la forța militară ce s-ar putea obține din Carei, precum și la modul ei de întrebuițare; s-a hotărât trimiterea unui raport și despre cazul din Cig.

Asupra primei faze a acestei mișcări n-am insistat pînă la întocmirea raportului nr. 90 trimis comisiei centrale, cînd au început acțiunile de ocupare

a pământurilor, ceea ce a determinat o agitație a spiritelor, încit nici cele mai optimiste gînduri n-ar fi putut trece cu vederea o eventuală atacare a persoanelor noastre.

S-a încercat — fără succes — rezolvarea problemei prin hotărîrea comisiei centrale a comitatului, care a considerat necesar să se procedez la lămurirea poporului din Cig prin intermediul unor persoane. Aceste [persoane] le-au amintit celor din Cig consecințele suportate de cei din Sanislău pentru acțiuni similare. Ulterior, judele nobiliar Koroknai Zsigmond s-a întîlnit pe câmp cu oamenii posomorîti din Cig, care l-au rugat să comunice comisiiei centrale că ei regreță revolta și că îi cer să nu trimită împotriva lor forțe armate. Cererea a fost înaintată confidențial comisiiei centrale a comitatului. Aceasta a informat, din nou, că nu se va amesteca în chestiune, pînă cînd nu vor ajunge la înțelegere cu proprietarii cărora le-au luat pământurile. Demersul a avut rezultatul dorit, întrucît au declarat proprietarilor că le vor restituî pământurile. Atît din cererea celor din Cig, luată în discuție, cît și din ancheta făcută la fața locului, reiese concluzia că ocuparea pământurilor nemeșești a fost rezultatul instigărilor și interpretărilor false ale unor legi. Comisia centrală a luat la cunoștință cu satisfacție informațiile despre renunțarea la acțiunile de ocupare a pământurilor, care rezulta din relataările proprietarilor. Totuși comisia centrală consideră asigurată liniștea publică numai după ce cei vinovați, care au inițiat acțiunile, vor fi cercetați și aduși la supunere prin lege. Pentru punerea în aplicare a acestei hotărîri s-a format o delegație. De raportul ei va depinde dacă se va pronunța pozitiv sau negativ în problema trimiterii forței armate.

Delegația s-a deplasat la Cig, dar n-a reușit să-i descopte pe instigatori. Toți au afirmat că întreg satul s-a dedat la ocuparea pământului, fără a specifica pe cineva concret. Comisia centrală i-a chemat din nou în fața ei pe hodnog, pe judele primar și pe jurații din Cig, încercînd să-i afle pe instigatori. I-a obligat să depună jurămînt și apoi le-a adresat întrebări considerate ca cele mai eficiente. În cursul interogatoriului li s-a arătat că erau de trei ori vinovați: fiindcă în calitatea lor de dregători ai satului n-au raportat judeului nobiliar prima răzvrătire a locuitorilor; pentru că au părăsit satul împreună cu locuitorii lăsînd singură delegația trimisă de comisie; din cauză că în ziua precedentă nu i-au denunțat pe agitatorii persoanelor care cercetează situația. Pînă la urmă, nici cu prilejul interogării lor personale n-au denunțat vreun agitator, susținînd că atacul a fost săvîrșit de satul întreg.

Avînd în vedere ecoul stîrnit de cazul din Cig și mai ales eventuala influență a acestui exemplu dat în cercul nostru, considerăm că revolta s-ar putea potoli doar printr-o acțiune hotărîtă, asemănătoare cu aceea întreprinsă împotriva celor din Sanislău. În prezent se urmăreste, cu viu interes, dacă cei în cauză vor rămîne nepedepsiți. De aceea, comisia noastră centrală roagă prin prezenta adresă pe domnul baron comisar regal să dispună pedepsirea severă a celor din Cig.

Tășnad, 13 mai 1848

Felei Farkas, președinte²

Original. Arh. Ist.Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Actele comisarului guvernamental Wesselényi Miklós.

¹ V. doc. 189.

² Comitele suprem al comitatului Satu Mare, contele Károlyi György, s-a conformat ordinului comisarului regal, baronul Wesselényi Miklós, și s-a deplasat personal la Cig, unde a constatat că populația e liniștită (cf. doc. 289.) Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Actele comisarului guvernamental Wesselényi Miklós.

Sighetu Marmației, 13 mai 1848

Nemzetes Főbíró Ur!

A tegnapelőtti ígéretemhez képpest, ezennel fő bíró urat tudósítom, hogy meg keresése tárgyat a nemesség gyűlése előbe terjesztettem, s a tiszttel gyűlés azt határozta, hogy a törvénybe kötelezettséget arra, hogy a nemesi közönség, melynek szinte olyan rendezet tanácsa van, mint a városi polgárságnak, magát a városi közönség alá rendelje és így alakuljon öszve, nem talál; ennél fogva a fő bíró úr kívánságát én nem teljesíthetem; hanem egy úttal arról is értesíttem, hogy a nemesi közönség még azt is elhatározta, hogy ez eránt az illétő ministeriumhoz fel folyamodjon sebes postán és utasítást kérjen¹, és így ezen utasításnak vételétől függ a további meg állapodás. Töbnyire szokott tisztelettel maradtam. Kolt Szigeth, May 13 1848. Fő bíró úrnak köteles szolgája

Id. Asztalos Péter, hadnagy²

Dominule jude primar!

Aşa cum v-am promis alaltaieri, prin prezenta vă înştiințez domnule jude-primar, că am ridicat problema pusă de dv. în faţa adunării nemeşesti. Adunarea a hotărît că nemeşimea din oraş, care are aproape aceeaşi organizare ca şi burghezia, să nu se dizolve în masa oraşenimii. Prin urmare nu am putut rezolva doleanţa domnului jude primar. De altfel vreau să vă informez că nemeşimea a hotărît ca în chestiunea ridicată să intervină la guvern prin poştă fulger şi să ceară îndrumări¹. În consecinţă hotărîrea finală va depinde de răspunsul ce se va primi.

Rămîn cu respect

Sighet, 13 mai 1848

Asztalos Péter sen., hadnog²

Original. Arh. St. Sighetu Marmației. Arh. oraș. Sighetu Marmației. Acte administrative, f.n. Foto 3 622—3 623.

¹ V. doc. 334.

² În cîteva oraşe din Transilvania, printre care Aiud, Turda şi Sighetu Marmației, au existat pînă la 1848 două jurisdicţii administrative paralele, una a nemeşilor şi alta a oraşenilor, deşi şi unii şi alţii făceau parte din categoriile privilegiate. Şeful jurisdicţiei nobiliare se numea hadnog.

Sighetu Marmației, 13 mai 1848

Fő Meltóságú Belügyi Ministerium!

A közelebbi ország gyűlésén alkotott XXIV^k törvénycikk¹ s az ennek értelmében még a múlt aprilis hó 20án költ belügy ministeri kegyelmes rendelet következésében, a szabad királyi városokról rendelkező XXIII^k törvénycikknek azon része, melly a választásokról, választókról és képviselőkről

szoll, a máramarosi öt koronai városokban² és így ezek között itt Szigeth várossában is, hol két különös első bírósági hatóságú rendezett tanáccsal bíró nemes és polgári közönségek vagynak és voltak ezelőtt is századoktól fogva, életbe léptetni megkezdetítvén, ennek folytán a folyó hó 11én a polgári közönség bírája által avégett kerestettünk meg³, hogy az említett törvény cikk és mélyen tiszta ministeri rendeletben meg hagyattak teljesítése eránti intézkedések végett a mai napra határozott polgári gyűlésökbe meg jolenni esmernék kötelességünknek.

A mennyiben ezen meg keresésből egyenesen és világosan azt kell kiértenünk, hogy a városi polgári közönség a többször említett törvény cikknek az első bírósági hatóssággal ellátott rendezett tanáccsal bíró közönségekre is ki terjesztetni rendelt része tartalma felől abban az értelemben van:

1or Hogy annak rendeleténél fogva a hasonló bírósági hatóságú rendezett tanáccsal bíró, de nemes közönségeknek általján fogva megszűnni, s a hol polgári közönségek is vagynak, amazoknak magokat ezek alá adni s ezekbe beleolvadni kell.

2or Hogy az illyetén városbeli nemesek is, mint a királyi városbeliek, az ő eddigi törvényes bírájoknak, milyen a megyei és nállunk a rendezett nemes tanács is, bíráskodások alól ki vétettev, és a városi polgári tanács bíráskodása alá vettetve vagynak és végezetre

3or Hogy az eddig kivétel és meg szorítás nélkül szabadon gyakorlott választási és más politikai jogaink élvezésében, használásában mi nemesek is szintúgy mint a polgárok, bárha nem királyi városi lakosok vagyunk is, jövendőre korlátolva lészünk.

A törvénynek ezen véletlen s nemesi közönségünk eddigi törvényes fennállását vég enyészettel fenyegető meg keresés értelmébeni rendelkezése valóságos értelme felett tehát tiszta jönni s az eránt elfogulatlan meg győződésű értelmünket s ehez képesti meg állapodásunkat késedelem nélkül kimondani s a polgári közösséggel tudatni, a törvény és jó rend eránt tartozó tisztelet és engedelmességből folyó kötelességünknek esmervén, de jogaink törvényes védelme s az ezek veszélyeztetésén nyughatatlankodó kedélyek meg nyugtatása eszközlése is azt kívánván és javasolván, az említett tárgyat a mai napon tartott köz gyűlésünkben tanácskozás alá vettük, s annak hosszasabb meghányása vetése s a törvényre lett alkalmazása után a következendő okokból:

1or Mivel a törvényekben arról, hogy az első bírósági hatóssággal elátott rendezett tanáccsal bíró nemesi közönségek jövendőre meg szüntettek, vagy a hasonló minéműségű polgári közönségekben olvasztatni rendeltek volna, semmi említés nincsen, sőt

2or A XXIVk törvény cikk 3k paragrafussa a rendezett első bírósági hatóságú községeket, minden kivétel nélkül, és így a nemesi közönségeket is, köz igazgatási állásokban, a törvény további rendeléséig a jelen állapotjában meg tartatni rendeli.

3or Mivel az említett törvény cikk első paragrafussa és a midőn a királyi városokról ideiglenesen rendelkező XXIIIk törvény cikket nem egészten, ha nem csak anyiban rendeli azon községekre is, melyek első bírósági hatóságú rendezett tanáccsal el látnak vagynak, ki terjesztetni, a mennyiben az a választásokról, választókról és képviselőkről szóló rendelkezésenek ezen meghatározottsága által is nyilván azt mutatja, hogy az illyen közönségeknek több jog vagy szélesebb bíráskodási hatóság annál, a mellyel és a millennel eddig bírtak, nem adatott; ha nem a 2k paragrafussal egybehangzólag a törvény további rendeleteig jelen állapotjokban hagyatni rendeltek, következésképpen hogy hát az ő bírósági és közigazgatási hatóságok a nemeseknek személy-

lyeikre, mint a királyi városokban történt, ki nem terjesztettet, a rendezett tanáccsal és bírósági hatóssággal eddig bírt nemesi közönségek annál inkább alájok nem vettettek, s az élők sorából ki nem töröltettek.

4er Mivel ha ellenkezőleg volna a dolog, akkor a közzelbőbb fel hívott XXIIIuk törvény ciknek nem csak az a része, melly a választásról, választókról és képviselőkről szoll, hanem a 2k paragrafussa is, melly a bíráskodási hatóság kiterjedését határozza meg — ki terjesztettni rendeltetett volna a rendezett tanácsú, de nem királyi városokra; márpedig ez nem történt, ha nem inkább az ellenkező, tudni illik, hogy ez reájok ki nem terjesztendő — következés képpen innen is látni való, hogy a nemesek feletti bíráskodás nékiek, úgy mint a királyi városoknak meg nem adatott.

5ör Mivel hazánk törvénnyei jelesebben az 1836k évi XXk, 1840k évi XIk törvény cikkek, mellyek a rendezett tanáccsal bíró nemesi közönségeknek szintűg mint a nem nemesekének bíráskodási hatóságot adnak, még eltörölve nincsenek, következésképpen mind addig, míg ezen törvények intézkedései állanak, s azok a magok valódi értelmekben végre hajtandók, addig az azokban törvényesített bírósági hatóságoknak és így a nemesi közönségeknek is állani és maradniuk kell.

Ezen alázatosan elő terjesztett okokból arról győződött meg nemesi közönségünk, hogy a többször felhívott XXIVk törvény cikknek azon rendelete, melly szerént a szabad királyi városokról ideiglenesen rendelkező XXIIIuk törvény ciknek a választásokról, választókról és képviselőkről szolló része, a más első bírósági hatossággal el látott rendezett tanáccsal bíró közösségekre is ki terjesztettni rendeltetik, közönségünköt nem érdekli, következésképpen nemesi közönségünköt arra, hogy magát a polgári közönség alá vesse, s eképpen lételét, hatóságát az élő s eddig még a földes úri hatóság megszüntetésén túl nem terjeskedő világos törvények ellenére, a késő ivadékok jogainak roppantos sérelmére, elenyésztesse, nem kötelezi; a nemesek feletti bíráskodásra hasonlóul a polgári közönséget fel nem jogosítja — őket a magok eddigi törvényes bírájuktól további függéstől el zárni, — az eddig gyakorlott s az V^k törvény cikk rendelete szerént továbbra is meg hagyott, politica jogaiak élvezésétől megfosztatni se nem rendeli, se nem célja.

Ezen a törvények világos rendeletéből merített meg győződésünkfe fektetett meg állapotásunk, s ennek következésében a meg keresés nem tellyesíthetése iránti határozatunk felől a polgári közönséget azonnal rögtön tudósítván, a mennyiben az esett volna értésünk, hogy mind ezen törvényes okok mellett is a nevezett polgári közönség kívánságainak helytelensége és túlságossága felől meggyőződni, s az elő adásunk törvényességet el esmérni vonakodva, még ellenünk mint a törvénynek engedelmeskedni nem akarók ellen hellytelenül koholt vádat is terjesztett volna fel a fő méltóságú ministeriumhoz, ezen vádnak meg cífolása s egyszer s minden a dolog valóságos állásának fel világosítása végett szükségesnek láttuk mi is a fent elő adattakat alázatosan fel terjeszteni, s egyszersmind azzal az alázatos kérelemmel is járulni a fő méltóságú ministeriumhoz, hogy a törvénynek ez érdembeni rendelete eránt fenn előadott véleményünk és értelmünk helliyességét leg felsőbb jóvá hagyásával megerősíteni, nemes közönségünköt s annak eddig gyakorlott köz igazgatási jogait a törvény oltalma alatt épsegben megtartatni, a polgári közönséget ellenben a törvények korlátjai között való magatartására és engedelmességre utasítani, a mesterséges bujtogatásoktól, csábításoktól, mint a millyen nevezetesen némelly nemes atyánkfiaiak hivatalba leendő alkalmazás ígéretei által, már eddig is munkába vett vétkes meg vesztegetése, s eképpen a két osztálynak egymás elleni fel ingerlésével a csendnek és békének fel zavarása, leg kegyelmesebben eltiltani méltóztassék.

Melly alázatos kérésünk, s annak őszintén való ki nyílatkoztatása mellett, hogy a millyen szent kötelességnek tartjuk és esmérjük a törvény eránti tiszteleteret és engedelmességet, éppen ollyan tántoritthatatlansággal maradunk a törvények világos rendeletével öszve hangzó megyőződésünk és határozatunk mellett, s várunk a törvénytől pártoltatást, — annak bővebben való igazlássára, hogy nemesi közönségünknek első bírósagi hatósága és köz igazgatási tehetisége törvényes alapon fekszik és százados gyakorlattal szentesítve vann, s egyszersmind azon viszonynak is, mely nemes közönségünk és a polgári közönség és továbbá ezen kettőnek a koronai uradalom között mind jogi, minden igazság szolgáltatási és igazgatási tekintetben eddig fenn állott és az újabb törvények szerént jövendőre is, még több tekintetben fenn maradandó — tökéletes felvilágosítására ide melkékeljük még eredetiben azon szabályozó oklevelet is ./, alatt, melly az ezekre nézve le folyt perbeli ítéletekből, felsőbb rendletekből és barátságos egyezkedések ből bíróson, s egyszersmind királyi biztosítág készítetett, leg felsőbb királyi jóváhagyással és már több évi gyakorlattal is meg erősítetett s a mennyiben aggodalmunknak s kérésünknek igazsága, törvényessége és alapossága ez által még környékesben fel derítve van — annak leg kegyelmesebben leendő megadatásáért újolag esdekelve, mély tisztelettel maradtunk. Kolt Szigethen, Majus hó 13án 1848k évben

A fő méltóságú ministeriumnak alázatos szolgái

Kiváltságos koronai Szigeth várossa nemes közössége és annak ez idő szerinti hadnagya és tanácsa

Ui. Az aláírtak nevei az eredeti felfolyamodásban megláthatók.

Preamărite Minister de Interne!

În urma articolului de lege XXIV¹, conceput la recenta dietă și a binevoitoarei dispoziții a Ministerului de Interne dată la 20 aprilie în sensul amintitului articol de lege, acea parte a articolului de lege XXIII referitoare la orașele libere regești, care vorbește despre alegeri, alegători și depurați, a intrat în vigoare în cele cinci orașe maramureșene ale coroanei², deci și în orașul Sighet, unde au existat de secole și există și acum două comunități: una civilă și cealaltă nobiliară. Ele posedă amândouă consilii organizate, înzestrăte cu autoritate și putere judecătorescă de primă instanță. Drept consecință, în 11 aprilie, l.c., judele primar al comunității civile ni s-a adresat³, ca și cînd ar fi fost vorba de o datorie a noastră, invițîndu-ne să ne prezentăm în adunarea civilă fixată pentru azi, la care se vor discuta și luate măsuri în sensul articolului de lege amintit mai sus și al dispoziției ministeriale. Din adresă noi trebuie să înțelegem clar sensul acelei parti a articolului de lege sus-amintit, care dispune intrarea lui în vigoare și în acele comunități ce posedă consilii înzestrăte cu putere judecătorescă de primă instanță:

1) conform dispoziției [ministeriale], comunitățile nobiliare posesoare de consilii înzestrăte cu putere judecătorescă de primă instanță vor dispărea; acolo unde există și comunități civile, cele nobiliare se vor subordona acestora și se vor contopi cu ele;

2) nemeseii din orașe vor fi scoși de sub jurisdicția juzilor lor legali de pînă acum (cum este congregația comitatensă sau la noi consiliul nobiliar organizat) și vor fi puși sub jurisdicția consiliului civil orașenesc;

3) atât noi nobili, cât și civili, chiar dacă suntem locuitori ai orașelor neregale, pe viitor vom fi îngrădiți în exercitarea drepturilor de alegători și a altor prerogative politice, pe care le-am exercitat pînă acum fără excepție și fără constringere.

Considerăm de datoria noastră, care decurge din stimă și supunere față de lege și buna ordine, dar în același timp și fiindcă pentru apărarea drepturilor noastre așa se dorește și se impune pentru liniștirea spiritelor agitate din cauza periclitării acestora; să clarificăm sensul adevărat al dispoziției date conform acestei legi întâmplătoare, ce amenință cu pieirea existența legală de pînă acum a comunității nobiliare; să ne expunem fără înțîrziere poziția și părerea noastră obiectivă, pe care o și aducem prin aceasta la cunoștința comunității civile. Ca atare, subiectul amintit l-am luat în dezbatere în adunarea ținută azi și, după ce l-am analizat în amănunte, am căutat să-l punem de acord cu legea, dar:

1) nu se pomenește în lege nici despre dispoziții care ar prevedea desființarea pe viitor a comunității nobiliare înzestrate cu putere judecătorească de primă instanță, nici de unificarea lor cu comunitățile civile înzestrăte cu atribuții asemănătoare;

2) paragraful 3 al articolului de lege XXIV dispune menținerea, fără excepție, pînă la noi dispoziții legislative, a situației administrative actuale a comunităților înzestrăte cu putere judecătorească de primă instanță, deci și a comunității nobiliare;

3) paragraful unu al articolului de lege amintit indică aplicarea articolului de lege nr. XXIII — ce vorbește la modul provizoriu de orașele regale — nu în întregimea lui, ci numai în măsura în care dispozițiile referitoare la alegeri, alegători și deputați, arată față că asemenea comunități nu au dreptul la autoritatea judiciară mai largă decît cea avută [în trecut] și posedată în prezent; de aceea, în acord cu paragraful doi, s-a hotărât menținerea lor în starea actuală pînă la noi dispoziții legislative; ca urmare, autoritatea lor judiciară și administrativă nu a fost extinsă asupra persoanelor nobililor, așa cum s-a întîmplat în orașele regale, iar comunitățile nemeșești care au posedat pînă acum consiliu organizate și autoritate judiciară nu au fost subordonate și nu s-au sters din rîndurile celor vii;

4) dacă lucrul s-ar fi întîmplat invers, s-ar fi dispus extinderea asupra orașelor neregale cu consiliu organizate, nu numai a acelei părți a articolului de lege nr. XXIII menționat, ce vorbește de alegeri, alegători și deputați, ci și a paragrafului 2 (al aceluiași articol), care prevede extinderea autoritații judiciare; însă aceasta nu s-a întîmplat; s-a întîmplat chiar contrariul, acest [pargraf] neputînd fi extins; drept urmare reiese clar că lor, ca și orașelor regale, nu li s-a acordat dreptul de a avea putere de judecată asupra nobililor;

5) nu sunt încă abrogate legile țării, mai precis articolul de lege nr. XX din 1836 și articolul de lege nr. XI din 1840, care acordă autoritate judiciară, atât comunităților nobiliare înzestrăte cu consiliu organizate, cât și celor nepobiliare; ca urmare, pînă cînd aceste dispoziții legislative stau în viu-găde, ele trebuie aplicate în sensul lor adevărat; deci autoritățile judiciare întărîte de ele și prin urmare și comunitățile nobiliare se impune să stea în picioare.

Din aceste argumente, pe care le prezentăm cu umilință, comunitatea noastră nobiliară a ajuns la concluzia că acea dispoziție a articolului de lege XXIV, mult amintit, conform căruia se ordona aplicarea acelei părți a articolului de lege XXIII — ce vorbește la modul provizoriu despre orașele libere regale, iar un alineat se referă la alegeri, alegători și deputați — asupra comunităților înzestrăte cu putere judecătorească de primă instanță, pe comunitatea noastră n-o privește; în consecință, comunitatea noastră nobiliară nu se obligă să se subordoneze autorității civile, fiindcă în acest fel și-ar anula existența și autoritatea, ceea ce ar veni în contradicție cu legile ce sănătă incă

în vigoare [și cu cele noi, care] nu depășesc limitele desființării proprietății [de tip feudal]; prin urmare acel articol de lege nu acordă comunității civile dreptul de judecată asupra nobililor, nu dispune și nu are ca scop să anuleze dependența nemesilor de juzii lor legali de pînă acum; la fel nu dispune și nu are scopul de a-i suprima drepturile politice, pe care le-a exercitat pînă acum; aceste drepturi îi se acordă în continuare în sensul articolului de lege nr. V.

Despre această înțelegere a noastră, conformă cu dispozițiile clare ale legilor și pe baza lor, am înștiințat comunitatea civilă despre hotărîrea noastră de a nu-i aproba propunerea; am fost informați că, deși aceste argumente sunt legale, comunitatea civilă sus-numită a refuzat să recunoască atât legalitatea celor expuse de noi, cît și incorectitudinea și caracterul exagerat al dorinței sale; mai mult, a înaintat înaltului guvern calomnii contra noastră, ca și împotriva acelora ce nu vor să se supună legii; pentru a contracara calomniile avansate și pentru a vă informa precis despre adevărata stare a lucrurilor, am considerat și noi necesar a vă înainta cele de mai sus și a vă solicita cu respect să întăriți, cu aprobarea d-voastră, convingerea și părerea noastră justă și corectă despre dispozițiile legii amintite; la fel, vă cerem să mențineți sub ocrotirea legii comunitatea noastră nobiliară în totalitatea drepturilor ei administrative exercitat pînă acum, iar comunității civile să-i ordonați a rămîne în limitele legii și să-i pretindeți supunere; rugăm de asemenea a interzice insti-gările și ademenirile ilegale ce vizează coruperea cetătenilor noștri nobili prin promisiuni privind angajarea lor în funcții, care au și fost puse în aplicare; totodată să binevoiți a împiedeca tulburarea liniștii și a păcii prin atâtarea celor două clase una împotriva celeilalte. Expunîndu-vă părerea, vă declarăm, cu toată sinceritatea, că aşa cum considerăm o datorie sfîntă a ne supune în fața legii, rămînem neclintiți la părerea și hotărîrea noastră, care concordă cu dispozițiile clare ale legii și aşteptăm sprijin din partea legii.

Pentru a vă dovedi mai pe larg că autoritatea judecătoarească de primă instanță a comunității nobiliare și principerei ei administrativă au un trecut secular, și pentru a vă demonstra totodată relația ce a existat, și care conform noilor legi va exista și pe viitor sub aspect judiciar și administrativ, precum și din alte puncte de vedere, între comunitatea noastră și cea civilă, între ele și domeniul coroanei, anexăm aici în original sub semnul /./. diploma întocmită pe baza proceselor ce au decurs din dispozițiile superioare și din înțelegerile prietenesti. Diploma a fost întocmită de juzi împreună cu comisarii regali cu aprobarea legală superioară, fiind sancționată de experiența mai multor ani. În măsura în care acest document vă va convinge despre justetea cererii, dar și despre neliniștea noastră, ne adresăm din nou cu supunere d-voastră pentru a obține dreptatea. Rămînem cu adinc respect ai d-voastră,

hodnogul și consiliul privilegiat al orașului de coroană Sighet.

Sighet, la 13 mai 1848

P[ost] s[criptum]. Numele celor ce semnează se găsesc în petiția originală, care se trimite forurilor superioare.

Concept. Arh. St. Sighetu Marmației. Fond. oraș. Sighetu Marmației. Acte administrative, f.n. Foto 3 586—3 593.

¹ Noțiunea de articol de lege, înсѣтѧнїа în limba juridic maghiar, în limba română are sensul de lege; facem această precizare, deoarece în limba română articolul este de regulă o componentă a unei legi; prin urmare, prin termenul articolul de lege XXIV se înțelege legea nr. XXIV.

² E vorba de coroana regală ungăra.

³ V. doc. 333.

Sighetu Marmației, 13 mai 1848

Belügy Minister Ur!

A törvényhozói testület az 1848 XXIII^k törvénycikkben az egyenlőséget és köz igazgatási egységet tűzvén ki és állapítván meg; annak jótékony-sága és igazságossága a XXIV. törvénycikk által kiváltságos koronai Szigeth várossának 8 000re menő népességű s már századokon át rendezezt elso bíróságú tanáccsal s vét hatalommal is eddig bírt községére is kiterjesztett.

Sietünk ezért önnök aprillis hó 20án kiadott s a megyei közgyűlés által teljesítés végett velünk közlött rendeletében meg hagyott törvény parancsolta teendők eránt intézkedni.

De a midőn mai napon sors és rang különbseg nélküli egybehívott közgyűlésünkben a szükséges elő lépések meg tétele eránt öszve gyülekezve valánk városunkban eddig külön testületileg létezett nemesség gyűlésének többsége által hozzáink utasított meg kereső levelében szomorúan figyelmeztettünk: hogy az egyesülés és egyenlőség s községünk jövendő nagysága és fölvirágzása eránt minden polgár kebelében élni kellettő magasztos polgári erény városunk egyik osztályának többségében még telyes visz-hangra nem talált.

Mert kimondatott átalok: hogy velünk egyesülni nem akarnak, és így városunk közös jövedelmének a köz célokra eddig átalok kezelt részét továbbra is meg tartani, s a nemesi külön bíróságot köz hatóság címe alatt fenn tartani akarják¹.

És ez által lépéseiket oda irányozzák, hogy polgár és polgár között a választó falakat fent tartsák.

A polgárok s a polgári vagyon egyrészét a közös bíráskodás alól elvonva, azt akarták, hogy a kereskedés és magyar szellemű míveltségű tekintetben is, sok királyi városokat meghaladott községünkben alig öiven ember kedvéért bennünket a polgári egyenetlenség és szét daraboltság átká továbbra is sújtson.

On kimondá: hogy a kiváltságos érdeken túl van egy nagyobb érdek, a közös haza szeretetének, köz egyesülésnek s a polgárok között létező falak le omlásának közös érdeke.

Ezt akarjuk mi, s hisszük: hogy ön-igazságosságában és a törvények végre hajtási elkötelezettsében gyámolítást nyerend azon kérésünk, miszerént óhajtjuk, hogy e városban eddig létezett nemes testület a törvények nyomán rendőri és magánjogi tekintetben egyesülésre köteleztessék.

És elrendeltessék, hogy azon közös jövedelmek, mellyek eddig a kiváltságok s azt rendező szabályozó oklevél szerént arra rendelvék, hogy a kiváltságos nemesi törvényszék tagjai fizetéssel elláttathassanak és városunk piaca, utcái tisztán és jó rendben tartassanak — a változott viszonyoknál fogva szinte közös célok fedezése végett a városi jövedelmekkel egyesítessenek, azt igazságnak tartjuk.

Mert a XXIV törvénycikk 2k paragrafussában kimondott azon elv: hogy a rendezett első bíróságú községeknek közigazgatási állása a törvény további rendeleteig jelen állapotában meg tartandó, az eddigi kiváltságok természetéből eredett nemesi, városi bíróságokra ki nem terjeszthető.

Mert miután a városi vagyonok és polgárok egyformák lettek, rendőrségi és bíráskodási tekinteteknél fogva eddig fen állott két bírói hatósága: törvény és ministeri e részben kötelezőleg álló rendelet szerént is, egy városban nem létezhet.

Es miután a törvény a választói qualificatíóra nézve különbséget nem tesz s így a nemes polgárok is választandják a város előljáróit, hogy szintén az illy általok választott bírói szék alatt ne lennének, képzelti sem lehet.

Különben is már a múlt században a nemesek és nem nemesek egy testületet képezvén, csak később váltak szét, és ennek következetében a vásári és korosmai jogok kétfele oszolván, miután a törvény bennünket egyesített és a közösön választott városi előljárók fognak a rendőri és magánjogi tekintetben felettünk ítélni, nem látjuk igazságosnak, hogy a köz jövedelem egy része, nem egyesülés ürügye alatt a köz céloktól elvonattathassék vagy egyenes adózás útján kellessék azt fedezni, mi a város közjövedelméből kitelnek.

Ezen separatizmusra való törekvés pedig jelen körülmények között anyival kevésbé áihat meg és méltányolható, mivel már városunk az 1840. IX törvénycikkek szerént a mezei rendőri kapitányt közös bíróul együtt választván, minden városi lakos annak bíráskodása alatt áll, és így illy hátra lépés egyébbre nem vezetne, mint a város felemelésének, jobb létenek, a jó rendnek meg felelő alap gyengítésére, mit is annyival inkább fájlalnunk kell, mivel Hosszúmező és Huszt² hason szabadalmakkal felruházott kiváltságolt koronai városok az egyesülést tettleg márás a törvények nyomán eszközölték.

A fennebb előadottokon eléggé motiváltaknak hisszük, hogy ezen egysülésnek meg kell történni, s ennek elrendeléséért önhöz tett kérésünk igazságos.

Nyilvános az is: hogy a sérelmet okozott törvény ellenes intézkedés városunk nemesinek nem közös akarata, mert polgári gyűlésünkön tett intézkedéseinkben részti vevő több nemes társaink által nyilvánítatott, mikép a szétdaraboltságot létrehozó s fent tartani akaró határozat csak egyes, de fájdalom többségre vergődött párttól eredt; mi méltán gyaníttatja velünk, hogy ezáltal az ön érdek vagy a törvények szánt szándékos félre magyarázása tasztította a köz igazságot háttérbe.

Oné a nemes hivatás eszközölni városunk nyugalmát, közegyetértésti, jövendő nagyságát, miért is egész tisztelettel esedezvén, azon alázatos kéréssel rekesztjük be folyamodásunkat, hogy a mennyiben már városunk tiszt ujjításának határnapiját e folyó Majus hó 27 napjára tűzítse ki, a köz meg nyugavást pedig nem kevésse eszközölné, ha nemes polgár társaink egy része is illy félreértések felől fel világosítatna, a tiszt ujjítást egyesített erővel eszközölné, e részbeni rendeletert kiadatni kegyeskedjék. Kelt Szigeth város 1848k évi Majus hó 13k napján tartott közönséges népülésében.

Belügy minister úrnak alázatos szolgái

Kiváltságos koronai Szigeth város közönsége, tanácsa s fő bírája

Csolosz Pál

Cefferoni Gergely, városi rendes jegyző³

Domnule ministru de interne!

In articolul de lege XXXIII/1848, forul legislativ a fixat dreptul cel infăptuirea egalității și a unității administrative. Prin articolul de lege XXIV, bunăvoiința și dreptatea lui au fost extinse și acest principiu trebuie să fie aplicabil și asupra comunității Sighetului, oraș privilegiat al coroanei [regale] cu 8 000 de locuitori, care de secole dispune de dreptul de municipalitate și de execuție.

Ca urmare, ne-am grăbit să procedăm întocmai în conformitate cu dispoziția dv. din 20 aprilie, care a fost publicată de adunarea generală a comunității. Pentru astăzi au fost chemați la o adunare comună toți cetățenii fără

deosebire de stare sau poziție, pentru a se face demersurile necesare. Am fost înștiințați însă printr-o scrisoare de refuzul majorității nemeșimii, care a avut pînă acum o jurisdicție proprie. Acest fapt demonstrează că ideea înălțătoare a egalității și unității, precum și aceea a înfloririi și dezvoltării orașului, n-a fost însușită în întregime de înimile majorității acelei clase din urbea noastră. Reprezentanții ei au declarat că nu se vor uni cu noi, întrucît ar dori să depășească în continuare o parte a venitului orașului nostru, care a fost folosit în scopuri publice și ar voi să păstreze judecătoria nobiliară separată sub denumirea de autoritate publică¹. Prin aceasta se urmărește perpetuarea zidurilor despărțitoare dintre diferenții cetăteni ai orașului. Sustragerea unei părți a averii comunale prin impunerea voinței a cincizeci de locuitori, urmărește deci menținerea înegalității cetătenestii și a fărâmătării forțelor în comunitatea noastră, care a depășit multe orașe regale în privința culturii spirituale maghiare. Dv. ați declarat că dincolo de interesul privilegiat există un tel mai mare: anume acela al dispariției zidurilor care despart cetătenii, al unirii lor, al iubirii patriei comune.

Un astfel de tel urmărim și noi și sperăm că la dv., care sănăteți [suntem] drept și un împăternicit al îndeplinirii legilor, va găsi sprijinul acea dorință a noastră, pentru ca în cele din urmă corporația nemeșescă, existență pînă acum în acest oraș, să fie silită la unire, atât din punct de vedere juridic, cât și polițienesc. Potrivit diplomei de privilegiu, pînă acum veniturile comune au fost întrebuițate la salarizarea membrilor judecătoriei nobiliare, la curățirea străzilor și a pieței orașului, la menținerea lor în stare bună. De acum înainte, potrivit situației schimbate, dorim să se ordone a fi întrebuițate în scopuri comune, prin comasarea lor cu veniturile orașenești. Credem că aceasta ar reprezenta dreptatea, căci în paragraful doi al articolului de lege XXIV s-a enunțat acel principiu, ca situația administrativă a comunităților înzestrate cu judecătorii de primă instanță să se mențină în starea actuală pînă la noi dispoziții legislative și să nu poată fi extinsă asupra judecătoriilor nemeșestii și orașenești izvorîte din natura privilegiilor de pînă acum. După ce averile municipale vor deveni egale, la fel ca și cetătenii, potrivit legii și dispoziției ministeriale obligatorii în acest sens, cele două instanțe judecătorescă existente pînă acum, în domeniul polițienesc și în cel al justiției, nu mai pot coexista în același oraș. Legea nu face deosebire în privința alegătorilor. Ea permite alegerea dregătorilor și de către cetătenii nobili. Dar nu se poate imagina ca ei să se subordoneze numai scaunului lor judecătoresc.

De altminteri nobilii și nenobilii din oraș au avut în secolul trecut o singură corporație. Ei s-au separat abia mai tîrziu. În urma acestei despărțiri drepturile regaliene au fost și ele divizate în două. După ce legea ne-a unit, vom avea dregători aleși în comun, care ne vor conduce, astă din punct de vedere polițienesc, cât și juridic. De aceea credem că ar fi nejust ca o parte a venitului obștesc să fie sustras necesităților comune sub pretextul nemirii și prin urmare cheltuielile să fie acoperite prin dări directe.

Tendința spre separatism nu se mai poate accepta și nu mai e lăudabilă în împrejurările actuale, cu atît mai mult cu căt orașul nostru a ales căpitanul de poliție drept judecător comun conform art. IX/1840. Prin urmare fiecare locuitor al orașului stă sub judecătoria acestuia. Separatismul ar duce la slăbirea încercărilor de a dezvolta, de a organiza, de a ridica orașul. Aceasta ar fi cu atît mai regretabil, că că este știut că orașele coroanei [regale] Cîmpulung la Tisa și Hîszt² au și înfăptuit această unire pe calea legilor. Prin cele relatate mai sus credem că am motivat îndeajuns că această unire trebuie să aibă loc și că cererea adresată excelenței voastre pentru a dispune realizarea ei este justă.

Fără îndoială, mișcarea separatistă nelegală nu este voîntă comună a nemesimii din orașul nostru, căci, cu ocazia măsurilor luate la adunarea noastră cetățenească, mai mulți nobili au declarat că hotărîrea de a se menține divizarea reprezintă doar dorința unei părți, care din nefericire a ajuns să constituie majoritatea. Acest fapt ne face să presupunem că interesul comun a fost împins de cel particular pe planul al doilea.

Domnia voastră aveți menirea nobilă de a asigura orașului nostru liniștea, armonia și măreția viitoare. De aceea, cerem cu tot respectul ca în cazul în care ați fixat ziua alegerilor noilor dregători pe data de 27 mai, să luati măsuri ca și nemeșii din orașul nostru să fie lămuriți asupra problemelor. În consecință, să-i chemați să efectuează alegera împreună.

Rămînem supușii umili, ai domnului ministrului de interne, de la adunarea generală populară.

Sighet, 13 mai 1848.

Csolosz Pál, jude primar și consilier
al orașului coroanei [regale]

Cefferoni Gergely, notar
orășenesc³

Concept, Arh. St. Sighetu Marmației, Fond. Arh. oraș. Sighetu Marmației. Acte administrative, f.n. Foto 3 616—3 621.

¹ Cf. doc. 334.

² Azi în U.R.S.S.

³ Actul a fost înregistrat la Ministerul de Interne al Ungariei sub nr. 2509/1848.

336

Arad, 13 mai 1848

Húsvét másod napján — az akkoron szándékolt nemzeti őrseregi beiratás előzményénél község némely lakosai által elkövetett botrányos mérény — a mint a többek megössmerik — azon balvéleményből származott, mintha a nemesség kívánná a népet királya ellen felfegyverkeztetni, és minthogy ti — a mint tudva van, ezen balvélemény mibenléte felvillágosítása végett — a várbeli parancsnoknál voltak, magatok is hasonló véleménybe lévén, adjátok elő, mi meg győződés, tanács, vagy bármír olk, vezetett benneteket, a reátok különösen jótékonysággal ható új törvény félre magyarázására, kivált pedig a nemesség elleni bizodalmatlankodásra?

Ezen kérdésre

Hanekker Péter 48 éves, római catholicus, feleséges, gyermekes, glogováci jobbágynak lakos

Valicsek Ferenc 57 éves, római catholicus, feleséges, gyermekes, glogováci lakos
Heid Antal 36 éves, római catholicus, feleséges, gyermekes, glogováci lakos
Kahál János 38 éves, római catholicus, feleséges, gyermekes, glogováci lakos

E következendő vállomást tették.

A várban voltunk ugyan a parancsnoknál a nemzet őrserege felállítása érdekében — de erre bennünket senki sem bíztatott, s így csak azért mentünk oda, mert mi magunk is abba a megygyőződésbe voltunk, hogy a nemesség a király ellen akar bennünket felfegyverkeztetni, hogy mikép jötünk erre a

gondolattra, azt nem tudjuk, hanem ezt leginkább azért tettük, mert a király címerét, a sasokat, minden középületekről levették, csak egyedül a várba voltak fen.

Költ Aradon, Május 13. 1848

Dániel István, főszolgabíró
Kosztolányi Márton, t. esküt

În ziua a doua de Paști, cu ocazia încercărilor de a proceda la înscrierea în gărzile cetățenești, unii locuitori ai satului au avut comportări nepotrivite. Mulți știau că această comportare a fost cauzată de zvonul fals, după care nemeșimea ar dori înarmarea poporului împotriva regelui. Ea vă este cunoscută și vădă. Pentru lămurirea problemei ați fost la comandantul cetății, întrucât împărtășiți aceeași părere. Să declarați ce fel de convingere, sfat sau orice altă cauză v-a determinat la interpretarea falsă a legii, care vă este atât de favorabilă [?]; de ce nu aveți încredere în nemeșime?

La această întrebare,

Hanneker Péter, locuitor iobag din Vladimirescu¹, de 48 ani, romano-catolic, căsătorit, cu copii,

Valicsék Ferenc de 57 de ani, locuitor din Vladimirescu, căsătorit, cu copii, Heid Antal, locuitor din Vladimirescu, de 36 de ani, romano-catolic, căsătorit, cu copii,

Kahál János, locuitor din Vladimirescu, de 38 de ani, romano-catolic, căsătorit, cu copii,

au făcut următoarele declarații:

Noi am fost în cetate la comandant în problema organizării gărzii cetățenești, dar nu ne-a îndemnat la aceasta nimici; ne-am dus acolo deoarece și noi am crezut că nobilimea vrea înarmarea noastră împotriva regelui; cum am ajuns la această idee — nu știm; am procedat astfel deoarece emblema regelui (vulturul) a fost îndepărtată de pe toate clădirile publice, rămnind numai în cetate.

Arad, 13 mai 1848

Dániel István, prim-jude nobiliar
Kosztolányi Márton, jurat

Original. Arh. St. Arad. Fond. Arh. comitat. Arad. Actele tribunalului corecțional 107/1848, nr. 13.

¹ Fost Glogovăț, jud. Arad.

Lugoj, 13 mai 1848

421. Felolvastatott belügyminiszter Szemere Bertalannak folyó évi április 29-n 162. sz. a. kelt következő tartalmú levele: Az Oravicai Bányaigazgatóságnak ide csatolt hivatalos tudósításából megütközéssel veszem észre, hogy a hatóságok között szükséges egyetértés, melly nélkül átalakulásunk rendes eszközlése veszélyezve van, a megye és a bányaigazgatóság között teljes mértékben nem létezik. Még inkább meg kell ütközönöm azon, hogy a felhívott tudósításban említett súrlódásokra nézve első alispán úrtól jelentést ez ideig nem

vettetem. Meghagyom ennél fogva első alispán úrnak, hogy azonnal világosítson fel a következőkről. a) Minő befolyása volt eddig a megyének a bánya igazgatóság által kormányzott helyekre nézve közigazgatási tekintetben? b) Ezen befolyás az előbbin túl mennyire és milli határozatok által lön kiterjesztve legközelebb? c) Minő sikkerrel hajtattak végre a kérdéses határozatok? A bányaigazgatóságnak fenérintett jelentéséből úgy látom, hogy a megyének politikai tárnyakban hozott rendeleteit elfogadni kész, s csupán azoknak megyei tiszviselők általi végrehajtását, mint állítása szerint egyoldalúlag behozatni szándékolt változást tartja a közbátorságra nézve veszélyesnek. Nem szükséges önt figyelmeztetnem, mikép a bányaigazgatóságnak a budai és bécsi kamaráktól függése tökéletesen megszűnt, s most már ezen hatóság a magyar felelős pénzügy minister által kormányoztatik. És így mit sem lehet kitudni, hogy a megyei határozatok szintjely erélyes végrehajtókat találjanak a bányaigazgatósághoz, mint a megyéhez tartozó tiszviselőkben. Addig is tehát, amíg a fennebbiek iránt tudósítását venném, igyekezzék ön a bányaigazgatósággal egyetértés szoros fennartásán és erősítésén. Eszközölje ezt egy felől a múltban nem gyökerező avatkozások elhárításával, más felől pedig a többször érdekellett hatósággal kezét fogva teendő olly intézkedések által, melyek az újabb törvények sikeres végrehajtására legelszerűbbek és legbiztosabbak. Ezen rendelkezésem a bányavárosoknak közigazgatási tekintetben akár a törvény, akár ideiglenesen a ministerium általi rendeztetését sem ki nem zára, sem a megye jogait nem csorbítja. Most minden erőket oda kell fordítanunk, hogy a szerencsésen megalkotott törvények mi előbb és a közrend megrázkoztatása nélkül foganatosítassanak. Ezért a hárások és ennél fogva ön szintűgy, mint a bányaigazgatóság felelősök. Tudatom még, hogy a bányaigazgatóságnak önnel egyetértőleg leendő működése végett pénzügy minister uratmától felkértem.

421. A megye és bányaigazgatóság között hatvan éve meghaladó idő olta meglévő egyenetlenségek eredetéről, terjedelméről és általában a fenforgó viszonyokról a belügyministerhez felvilágosító tudósítást intéztem, és ebben a felolvast levélben föltett kérdésekre vonatkozólag válaszoltam fog az a) alatti pontra: miszerint a helytartó tanácsnak 1804. évi január 24-én 1909 sz. a. e megyéhez intézett hasonló kérdésére azon évi április 5-én 370. sz. a. jelentetett, hogy mivel a bányászi igazgatóság ujjoncokat állítani, a nemesi felkeléshez és országos segedelmekhez hozzájárulni köteles, ugyan azon igazgatóságra eső ujjoncok és felkelők számát, nem külömben az országos segedelmi összveget általában a megye határozta meg, illetőleg vetette ki; — hogy tovább bűnvádi esetekben az illető vádlottak a megyének adatnak át, és a megyei törvény szék által ítéltetnek, végre, hogy különös esetekben, minden felfolyamodók kérelmére ő felsége által megrendeltetett, a bányászi igazgatóság által kormányzott helyeken egyébiránt bányászigazgatási tisztek közbenjöttével megyei hivatalnokok által tiszti visgálatok törtétek, sőt az igazgatóságtól nyilatkoztatások követeltek, és a legfelsőbb válaszok a megye úján közöltek. Azon idő olta a körülmenyek kevessé változtak, a legutóbb említett visgálatokra már rég nem volt példa, talán alkalom hiánya miatt, ellenben 1820 éven a megye árszabási jogköre a bányászi helyekre is kiterjesztet; egyébiránt a néppesség összeírása a megyei tiszviselő közbenjöttével szokott miégtörteni; — a b) pontra: hogy 1836. évi augusztus 30-án 24 934 sz. a. kelt helytartó tanácsi intézményre támaszkodott azon évi október 19-én 2 537 sz. a. határozta a megye, hogy azonúl a bánya igazgatóság kebleiben szinte úgy fogja hatóságát gyakorolni, mint egyéb magán uradalmaiban és ez irányban rendelkezett is. A legújabb időkben, jelesül folyó 1848. évi április 6-án tartatott

közgyűlésben felolvasott levele által a bánya igazgatóság elnöke ajánlatot tőn a megye politikai rendelményéinek elfogadásáról és végrehajtására, és az igazgatóság képviselője elő szóval nyilvánítja, miszerint arra nézve, hogy a rendőri igazgatást a bányahelyeken is a szolgabírák kezeljék, semmi észrevétele nincs, sőt felette sürgős tárgyakra nézve azon ajánlatot is tevé az igazgatóság elnöke, hogy a Lugoshoz közelebb fekvő bányahelyekben lévő tisztségekhez az alispán közvetlenül intézze rendeléseit, mi valószínűleg a végzésben azért melítzettet halgatással, mert a megye úgy vala meggyőződve, hogy a felelőség korszakában közvetlen rendelések csak azokhoz intézhetőek, kik a rendelkező irányában ismét szigorú felelet terhével tartoznak; és ezek alapján keletkezett a folyó évi 194 sz. alatti végzés, melyben a szolgabíráknak kötelességgül téterett, hogy a bányahelyekre is kiterjesztvén működéseiket, a rendőri hatóságot is ott gyakorlatba vegyék. — A c) pontra: válaszoltatni fog, hogy 1836. esztendő 2 537. sz. a. kelt és fentebb említett megyei határozat foganatba vételel a bánya igazgatóság telleges ellenszegüléssel gátolta, és a megye részéről azért, mivel az ököljog elmúltával anyagi erőt használni nem akart, részről azért, mivel 1836. évi december 12kén tartott közgyűlés alkalmával főispán úr hitelesen jelentette hivatalos úton vett tudósítás nyomán, hogy a két hatóság közötti viszony eltérése legfelsőbb helyen éppen tárgyalás alatt van, a végzés foganatosításától önként elállott, és így a kölesönös viszony ügye az előbbi állapotba visszahelyeztetett, de maga a helytartó tanács 1840. esztendő május 19-én 16 208 sz.a. intézményében e megyének 1840. esztendő január 10-én az 1836. évihez hasonló tartalmú határozatára vonatkozólag azt tanácsolá, hogy a zavarok elmellőzése tekintetéből felsőbb intézkedés bekövetkezésig az egész dolog azon helyzetben hagyassék, melyben az említett végzés előtt volt. Mi lett a bánya igazgatóság legújabb ajánlatának és arra alapított megyei végzésnek eredménye, elégge és bőven tanúsítja az igazgatóság elnökének a magas minisztériumhoz intézett levele és azon körülmeny, hogy az ügy illy forma tárgyalás alá került.

Nem lehet szándoka a megyének a bánya igazgatóság levele tartalmát elemezni, azonban némely megjegyzések lételet még sem mellőzheti: — Azt tartalmazza ugyanis a levél, hogy a bánya helyek lakossága a megyei hatóságot nem akarja; könnyű volna hasonló fegyverrel elni, de ezt mellőzve, megjegyezték, miszerint a legújabb tapasztalásokra is támaszkodva bátran lehet állítani, hogy a vitatott ellenzsenv olly nagy mértékben bizony nincs meg, sőt éppen nem is létezne, ha az a békés bányapolgárság kebelében nem élesztéinék; mi pedig az állítólagos ellenzsenv mellesleg említett okaira való hivatalozást illeti, a mennyiben ez gyanúsítást látszik magában foglalni, visszautasítatik. De azt sem lehet elismerni, hogy a közigazgatás tekintetében változás veszélyteljéről járna, legyen meg az igazgatósagnál és hivatalnokainál a jó és őszinte akarat, ne használják föl befolyásukat emezek, más ellenkező irányban, és a csend, rend, béké érdekében teendő bármily rendelkeést bizalommal és megnyugvással fog a nép elfogadni; és ezért az, mi ugyan azon levélben a bánya helyek lakónak megye elleni ingerületségéről, az oláh népességnak magyarok elleni ellenzséges indulatáról s ezek folytán a veszély nagyságáról felhozatik, mely éppen a bánya helyéről áradna ki az egész megyére, túlbuzgóságból vagy más, mint hinni kell, hazafias indulatból eredő nagytásnak tekintendő.

Mind ezeknél fogva az 1834. esztendő 1.321. sz. alatti választmányi munkálatnak is felterjesztése mellett a belministernek a minden tekintetben kellemetlen és a közigazgatás minden ágaira nézve káros viszállykodásokat megszüntető rendelete sürgősen kikértehatározatot.

421. S-a dat cître scrisoare nr. 162 a ministrului de interne, Szemere Ber-
talan, din 29 aprilie a.c., cu următorul conținut:

[Am primis] raportul Directiunii montanistice din Oravița; din el, am
aflat, cu mînhire, că lipsește cu desăvîrsire înțelegerea necesară între autori-
tatea comitatensă și Direcțiunea montanistică, fără de care transformările
noastre sănt pericolite; ceea ce mă mînhineste și mai mult este aceea că despre
fricțiunile, de care vorbește informația de mai sus, domnul vicecomitet pînă
acum nu mi-a raportat; fac apel de aceea la primul vicecomitet să mă însuțină
într-o urgență despre următoarele:

- a) ce influență a avut pînă acum comitatul din punct de vedere adminis-
trativ asupra teritoriilor administrate de Direcțiunea montanistică;
- b) în ce măsură a fost extinsă această influență în ultimul timp și pe
baza caror hotărîri?
- c) cu ce rezultate s-au aplicat dispozițiile în chestiune?

Din raportul menționat al Directiunii montanistice se poate deduce că
că este gata să accepte dispozițiile politice ale comitatului. Ea are o atitudine
critică doar față de aplicarea lor de către dregătorii comitatensi. Conform afir-
mațiilor ei, aceasta ar fi o schimbare unilaterală și totodată periculoasă pentru
securitatea publică. Nu este cazul să vă aduc amintire că s-a pus capăt cu desă-
vîrsire dependenței Directiunii montanistice de Camerele de la Buda și Viena.
Această autoritate este condusă de către ministrul responsabil maghiar de fi-
nanțe. Prin urmare, se impune ca hotărîrile comitatului să aibă putere de apli-
care, în viată în raza Directiunii montanistice ca și în comitate. Așadar, chiar
și pînă cînd voi primi raportul dv. în problema menționată, să stăruiuju între-
ține și întări relațiile de bună înțelegere cu Direcțiunea montanistică. În acest
sens vă recomand să nu vă amestecăți în problemele de care nu v-ați ocupat în-
trecut. În înțelegere cu cealaltă parte să întreprindetă măsurile pe care le con-
siderați a fi cele mai eficiente și cele mai sigure pentru punerea în vigoare
a noilor legi. Această măsură nu anulează dispozițiile legii, nu exclude în mod
previzoriu dispozițiile ministrului și nu împinge nici drepturile comitatului.
Acum trebuie să ne concentrăm toată puterea ca legile adoptate în mod sericit
să fie aplicate, eîn, mai curînd, fără a duce la conturbarea ordinii publice.
Pentru aceasta sănăti responsabil, atîn dv., eîn și dregătorii, precum și Direc-
țiunea montanistică. Vă comunic că începînd de astăzi voi apela la domnul
ministru al finanțelor în vederea colaborării Directiunii montanistice cu
davoastră."

421. Despre originile fricțiunilor existente de peste 60 de ani între comi-
tat și Direcțiunea montanistică, despre natura acestor divergențe și, în general,
despre relațiile existente se va trimite un raport lămuritor ministrului de in-
terne, în care se va da răspuns și la întrebările ridicate în scrisoarea citită.

Referitor la punctul a) în legătură cu întrebarea adresată acestui comitet
de către Locotenенja la 24 ianuarie 1804 cu nr. 1909, s-a răspuns la 5 aprilie
sub nr. 370; comitatul a hotărît și a ordonat ca Direcțiunea montanistică să
dea recruti; să contribuie la insurecția nobiliară și să dea ajutor tării; comitatul
a decis numărul recruielor și al insurgenților, pe care trebuie să-l dea Direc-
țiunea montanistică, precum și suma contribuției pentru ajutorul tării; în
cazuri de urmărire pe ealea justiției, inculpații au fost predați comitatului; ei
au fost pedepsiți de tribunalul comitatului; în împrejurări speciale, la cererea
celor care au făcut apel la forurile mai înalte, cînd maiestatea să a permis
anchetarea cazului, în localitățile conduse de Direcțiunea montanistică, ea
s-a efectuat de către dregătorii comitatensi secondați de cei ai Direcției monta-
nistice; rezultatele cele mai importante s-au comunicat de către comitat; de
atunci împrejurările s-au schimbat prea puțin; anchete n-au avut loc de mult.

împ, probabil pentru că n-a fost cazul; în schimb, în anul 1820, a fost extinsă autoritatea comitatului și asupra localităților miniere în ceea ce privește reglementarea prețurilor; recensământele populației s-au efectuat de obicei cu ajutorul dregătorilor comitatensi.

In legătură cu litera b: pe baza dispoziției Locotenentei nr. 24 934 din 30 august 1836, comitatul a hotărât, la 19 octombrie al aceluiași an, sub nr. 2 537, să procedeze la fel ca și în cazul domeniilor particulare în ceea ce privește aplicarea autoritații sale pe raza teritoriului Direcțiunii montanistice; recent, la adunarea generală a comitatului, întrată în 6 aprilie 1848, a fost citită scrisoarea conducătorilor Direcțiunii montanistice; în ea a făcut propuneri privind acceptarea și aplicarea dispozițiilor politice comitatense; reprezentantul Direcțiunii a declarat, prin viu grai, că referitor la propunerea privind administrarea problemelor polițieniști de către garda nobiliară pe raza Direcțiunii montanistice nu are nici o obiecție; mai mult, a propus ca vicecomitele să se adreseze direct localităților apropiate ale orașului Lugoj; propunerea n-a fost urmată de nici o hotărire, probabil datorită concepției după care dispoziții directe se pot da doar acelor foruri, ce sunt subordonate și au obligația severă de a răspunde de ele; pe baza lor s-a elaborat decretul nr. 194 a.c., prin care s-a ordonat juziilor nobiliari să-și extindă activitatea și asupra localităților montanistice și să-și exercite și asupra lor drepturile polițieniști.

In legătură cu punctul c: se va raporta că aplicarea hotărârili comitatului nr. 2 537 din 1836, pomenită mai sus, a fost sfârșită de către Direcțunea montanistică printr-o împotrivire făță; comitatul a renunțat la aplicarea hotărârii-de mai sus, întrucât n-a dorit să recurgă la folosirea puterii silnice din moment ce epoca forței brute a fost depășită; în plus, cu ocazia adunării publice din 12 decembrie 1836, domnul comite suprem a fost întâlnit, în mod oficial, că problema conflictului dintre cele două dregătorii se află în dezbatere la un for competent; astfel situația în ceea ce privește raportul dintre comitat și Direcțunea montanistică a rămas ceea vechie; de altfel înșăsi Locotenenta, la 19 mai 1840, a dat răspunsul nr. 16 208 la hotărârea comitatului din 10 ianuarie 1840, care este asemănătoare celei din 1836; ea a sfătuit să se lase chestiunea în forma anterioară pentru a se evita complicațiile; rezultatul recentei propunerii a Direcțiunii montanistice și a hotărârii comitatului, bazată pe această hotărire, reiese destul de bine din scrisoarea administratorului Direcțiunii adresată înaltului minister, precum și din împrejurarea că problema a ajuns în stadiul dezbaterei.

Comitatul nu intenționează să analizeze conținutul scrisorii Direcțiunii montanistice. Totuși nu poate renunța la unele observații. Scrisoarea afiră că locuitorii localităților miniere nu vor să se supună dregătoriei comitatului. Ar fi ușor să răspundem cu un argument similar. Renunțăm însă la el. Potrivit ultimelor cercetări am constatat că antipatia nu e chiar așa de mare. Mai mult, nici nu ar exista, dacă nu ar fi sătirea în rândurile pașnicilor cetățeni minori. Respingem mențiunea referitoare la cauzele așa-zisei antipatii, întrucât se pare că ea este doar o acuzație. Nici afirmația că schimbarea în administrație ar fi periculoasă nu poate fi acceptată. Direcțunea montanistică și dregătorii ei să manifeste o bună și sinceră voință și să nu se folosească de influența lor în sens opus. Atunci poporul va accepta cu încredere și calm orice măsură luată în interesul păstrării liniștii, ordinii și păcii. Tocmai din această cauză, scrisoarea menționată, care vorbește de un mare pericol, referindu-se la starea de nervozitate a populației din localitățile miniere față de comitat sau la atitudinea dușmanoasă a populației românești față de maghiari, poate fi privită cu rezerve, ca o exagerare izvorată dintr-un exces de zel.

Așadar s-a hotărât să se trimite ministrului de interne actele referitoare la ancheta nr. 1321 din anul 1834 și totodată să fie solicitat să dispună grabinie în vederea înălțării divergențelor astăzi de neplăcute și astăzi de dăunătoare pentru întreaga administrație.

Original. Arh. St. Lugoj. Fond. Arh. comitat. Severin, nr. 1/1848, f. 331—333.

338

Lugoj, 13 mai 1848

Belügy Minister Úr!

A törvények hirdetése és értelmezése soha sem volt annyira szükséges, mint most, mert a volt jobbágyok nagy részben talán azért, mivel a törvény nekik többet ad, mint mennyit megnyerhetőnek képzeltek, talán azért, mivel találkoztak vagy bujtosgatók, kik kebelükben a más, jelesül a földesűr vagyona, birtoka utáni vágyat ébresztettek föl, vagy értelmetlenek, kik a haza szereter és áldozatkészség eszmének magasztosságát föl nem fogva a törvények szavait elferdítették, és a nyert engedmények fölötti természetes örömet balmagyarázatokkal előlték, — a bizadalmatlanság és megelégedetlenség örvényébe vannak süllyeszte.

Minister elnöki rendelet következtében a törvénykönyvben most 8., 9. és 13. szám alatt előforduló törvénycikkek azonnal, még a szentesítés előtt kihirdettettek ugyan az egész megye minden helyiségeben és pedig nem egyedül a járásbeli tisztviselő, hanem kiküldött választmányok által; és megérkezvén a hongyúlés bérékesztése után a szentesített törvények, ezek a folyó esztendő Majus 3-án tartatott közgyűlésben felolvastatván, a megye minden helyiségből megjelent képviselőknél röviden ugyan, de értelmesen megmagyaráztatták; — és mégis — fájdalommal kell megjegyeznünk — a nép nem olyan megelégedett, mint a milliennak mi, mint a milliennak a haza jáva kíványa; kebelében béke helyett nyugtalanság, — megelégedés és örööm helyett gyanú és félelem honol; és ezért, mint hitelesen értesítettünk, mindenütt mondják, hogy csak akkor fogja a kihirdetett törvényeket elhinni a nép, ha bírni fogja azokat nyomtatásban, és olvasni alattok ő felsége magas nevét; illy körülmenyek között a szóval újabb hirdetést célhoz vezetőnek, a lefordítatást és nyomtatást pedig, minthogy ezek a nyerendő hiteles példányoktól különbözhetnének, tanácsosnak nem tartván, önt, miniszter úr hazafiúi bizadalommal és üiszteettel kérjük föl, hogy a törvényeket, figyelve arra, hogy a megyében 235 helység van, hiteles fordításokban, kellő számmal, jelesül mintegy 260 oláh, 25 német, 8 bolgár és két rác példányt hozzánk lehető legrövidebb idő alatt leküldeni méltóztassék.

A nép még most nyugotlan viseli ugyan áraiában magát, de kebelét mint említenk, gyanú és bizadalmatlanság tölti el; ez állapot megszüntetése hazafiú kötelességgel.

Egyébiránt a törvények értelmezésére vonatkozólag kötelességeinknek tartjuk jelenteni, miszerint a hirdetés alkalmával előterjesztett számos és sürgető kérdésekre a válasz el nem mellőzethetvén, a népnek — a nélkül még is, hogy e tekintetben közgyűlési határozat keletkezett és a jegyzőkönyvbé iktatott volna — szóval tudára adatott, hogy a szorosan vett úrbéri dézma, robot és füstpénzen kívül fölmentetett a szorgalom föld után járult úri adó és a pá-

linkai főzés, jogáért járult, sűtbér fizetésétől, is; ellenben a malom, mészárszék, vadászat, halászat, körösmajog, a majorsági földön lévő szőlőnek és egyéb, jobbágyi birtoknál szokásos vagy szerződéses dézimája a földes urak tulajdonára maradt; kérjük tehát, hogy a mennyiben ezen eljárásunkra, illetőleg értelmezésünkre nézve valamellyi észrevétel fordulna elő, azt minél előbb tudatni mítóztassék.

Végre megjegyezni kénytelenítetünk, miszerint arra nézve, valljon a boltbér megszűnteknek tekintendő-e vagy sem? úgy arra nézve, hogy az üres telkek, melyeket a legújabb törvények óta mind a földes urak, mind a községek magokénak követelnek, voltaképpen kit illeszenek? Kétségünk van, miért is ennek eloszlatastárt annyival inkább esedezünk, mert az ezek iránti kérdésekkel naponként ostromoltatunk. Fölvilágosításul meg kell ez ügyre nézve jogyezzünk, miszerint különösen megyéink kebeleiben igen sok az üres telek, és mivel ezek után a megyei adó is követeltetett, de a földes úr semmiként a tűrbéri jövedelmeit egészen elveszíteni, ugyan azok használat módja igen különböző volt, és ott, hol terméketlenségek miatt sem haszonbérbe nem adáthattak, sem be nem népesítethettek törvény értelmében; az utánriok járuló közadó az illető községekre rovatott, és a megyei közadó hátralékaí éppen csak is innen erednek, mert különben e megye a folyó adót pontosan fizeti. Alkalmat veszünk annak is megemlíttésére, hogy a helytartó tanács meghagyása következetében az üres telkek összeiratvan, a feljegyzés hirdetés végett még 1835. esztendő decembere 9-én 3475 szám alatt felterjesztetett, és a telepedők részére a földes urak által tett kedvező föltételek is fóljelentettek, azonban valamint sikeres nélkül maradt ez, úgy sikeres nélkül maradt főispánunknak erélyes működése is, és jól lehet ez maga is elkövetvén minden, választmányok kiküldetése által is minden eszközökkel megkísérítve, a közadónak 6. évi elengedésével is a benepésítés magas céllját elérni törekedett, mégis üresen maradt számos tűrbéri telek, és csak most, midőn a legújabb törvények a földet az úri tartozásoktól fölménytette, mutatkozik kedy és akarat azok fölvállalására. És miután itt, mint közönségesen tudva van, az adó a földet terheli, és mint említenk, az adóbeli hátralékok az üres telkek miatt és azok után szaporodtak fől, azt, valljon az üres telkek a valtsági, illetőleg kármentesítési törvény alá esnek-e? igen fontos kérdésnek látjuk. Ismét és ismét kérjük tehat önt, minister úr, hogy ezen fontos ügyben nekünk határozott utasítást minél előbb kiadni mítóztassék. Kört az 1848. évi Majus 13-án Krassó megye részéről Lugoson tartatott bizottmányi közgyűlésünkön.

Krassó megye közönsége

Domnule ministru de interne!

Enunțarea și interpretarea legilor nicicind nu-a fost atât de necesară ca acum. Foștii iobagi, și majoritatea lor, au denaturat sensul legilor și au omorât bucuria firească izvorită din dobândirea eliberării. Ei au împotmolit-o în vîntoarea neincrederei și nemulțumirii, probabil pentru că legea dă mai mult decât și-au imaginat că vor căpăta, ori poate fiindcă s-au găsit instigatori, care au stîrnit în inimile lor alte pofte și anume jinduirea după avereia și pămîntul proprietarilor, dar și din cauză că sănt inculti și nu înțeleg mareția ideilor iubirii și ale sacrificiului pentru patrie.

În urma ordinului prim-ministerial, articolele de legi 8, 9 și 13, aflate în recentul cod legislativ, au fost anunțate încă înainte de a fi sancționate, numai de funcționarul de plasă, ci și de membrii unei comisii speciale, în toate localitățile din comitat. Iar după încheierea dietei, cînd au sosit legile sancțio-

nate, ele au fost citite la adunarea generală ținută la 3 mai a.c., la care au participat reprezentanții tuturor localităților din comitat. Aceștora li s-au explicat pe scurt și pe înțelesul tuturor. Totuși, trebuie să subliniem, cu regret, că poporul nu este atât de mulțumit, precum am fi dorit noi și interesele patriei. În sinea lui, în loc de pace, sălășuiște neliniștea, în loc de mulțumire și fericire, suspiciunea și temerea. După cum am fost înștiințați dintr-o sursă sigură, peste tot se spune că poporul va da crezare legilor prezentate numai atunci cind le va primi tipările și va putea cări sub ele îscălitura înaltului nume al maiestății sale. În atari împrejurări, consider oportună o nouă emunțare verbală a lor. Însă nu găsim consult traducerea și tipărirea lor, deoarece ar putea să difere de exemplarele deținute oficial. De aceea, vă rog pe domnia voastră, domnule ministru, cu încredere patriotică și cu stima, să țineți seama că în comitat există 235 localități; în consecință, legile să fie trimise cît mai grabnic în traduceri autentificate într-un număr corespunzător și anume aproximativ 260 exemplare românești, 25 germane, 8 bulgărești și 2 sîrbești.

In general, poporul se comportă pînă acum în liniște. Dar, după cum am mai pomenit, este cuprins de suspiciune și neîncredere. Curmarea acestei situații este o datorie patriotică.

De altminteri în privința interpretării legilor considerăm că o datorie a noastră să raportăm, că nu se poate omite a se da răspuns la numeroasele și urgentele întrebări puse cu prilejul enunțării lor. Fără să se fi adoptat o hotărîre din partea adunării generale și fără să se fi consensuat în vreun proces-verbal, poporului i s-a adus prin viu grai la cunoștință că a fost scutit atât de zecuiala urbarială, de robotă și de banii de fum, cît și de impozitul domnesc, plăabil după pămînturile de sîrguină, precum și de taxele de cazan percepute pînă acum pentru dreptul de a fierbe ūică. În schimb, rămîne proprietatea domnului de pămînt dreptul de morarit, măcelărît, vînătoare, pescuit, circumărît, viticultură; la fel și dijma obișnuită sau contractuală după viile de pe pămînturile alodiale și de pe diferite posesiuni iobăgești. În eventualitatea că în procedura noastră menționată ori în interpretarea ei s-ar ivi vreo obiecție, vă rugăm să binevoiți a ne-o aduce la cunoștință cît mai curînd.

În fine, sănsem nevoiți a formula obiecției în privința chestiunii dreptului de prăvălie, dacă-l putem considera sau nu desfînțat, și la aceea a sesiilor pustii pentru a ști cui să aparțină, deoarece potrivit recentelor legi sunt revendicate atât de moșieri, cît și de comune. Pentru a elucida dubiile pe care le avem în legătură cu ele, imploram să ne trimiteți instrucțiuni, cu atât mai vîrtoș, cu cît sănsem asaltați zilnic cu întrebări referitoare la ele. În legătură cu lămurirea îndeosebi a ultimei chestiuni, trebuie să spunem, de altminteri, că pe teritoriul comitatului nostru sunt foarte multe sesii pustii. După ele s-a pretins și un impozit comitatens. Dar, pe de o parte, proprietarii [feudali] n-au vrut să-și piardă complet veniturile urbariale avută după ele și de aceea folosirea lor a fost foarte diferită. Pe de altă parte, din cauza slabiei lor productivități, nu s-au putut da nici în arendă și nici nu s-au populat în sensul legii. Astfel impozitul public după ele a fost trecut pe seama comunelor respective. Restanțele impozitului comitatens de fapt tocmai de aici provin. Alt minteri comitatul își achită punctual dările curente. Cu acest prilej vrem să amintim faptul că în urma dispoziției Consiliului de locotenенță sesiile pustii au fost conscrise, lista lor fiind înaintată spre aducere la cunoștință încă la 9 decembrie 1835 sub nr. 3 475. Atunci au fost anunțate și condițiile favorabile oferite de domnii de pămînt pentru cei ce vroiau să se stabilească pe ele. Încercarea a rămas fără succes. Tot fără succes a rămas și activitatea hotărîtă a comitetului nostru suprem. Dînsul a făcut tot posibilul pentru a realiza mărețul scop al populării

lor, oferind, prin comisii trimise special, scutire de impozite pe termen de 6 ani. În posida acestor eforturi, multe sesii urbariale au rămas goale. Numai acum, cînd recentele legi au scutit pămînturile urbariale de obligațiile domnești, se manifestă dorința și voința de a le ocupa. Întrucît, după cum știu voi, darea se percepe după pămînt și fiindcă, după cum am mai amintit, restanțele de impozite s-au înmulțit tocmai datorită sesiilor pustii, grevîndu-le, considerăm necesar să punem următoarea întrebare importantă: oare sesiile ne-populate intră sub legea abolirii sau sub cea a răscumpărării? Vă reperăm deci cererea pe care v-o adresăm domniei voastre domnule ministru, de a bine-voi a ne pune la îndemînă cît mai curînd o dispoziție fără echivoc în această chestiune esențială.

Datat la 13 mai 1848 cu prilejul adunării comitatului nostru ținută la Lugoj.

Comitetul permanent al comitatului Caraș¹.

Original. Arh. St. Budapest. Fond. Az 1848—1849-i Miniszterium Levéltár. Belügymisztérium, nr. 2 511/1848. Foto 12 132—12 133.

¹ La 2 iunie, ministrul de interne al Ungariei răspunde cu adresa nr. 2511, prin care comitatul Caraș este informat că i s-a satisfăcut dezideratul privind traducerea legilor și i se trimit cele 260 de exemplare românești solicitate, precum și două sîrbești, exemplarele germane și bulgărești nefiind încă tipărite; dar s-a recomandat să se ia și în cazul lor măsuri corespunzătoare; sesiile pustii și taxele după prăvălia sunt de competență Ministerului Justiției, care a fost informat în aceeași zi, sub același număr de înregistrare, asupra celor două probleme ce trebuiau clarificate.

339

Lugoj, 13 mai 1848

417. Deák Ferenc igazságügyi minister folyó évi május 8-án 394 sz.a. a herengyesti községnak folyamodványát, melly szerint maga és volt földes ura között bizonyos állítólag elfoglalt legelő rész iránt fenforgó peres kérdések megvizsgálása végett egy vegyes, és érdektelen bizottságot kineveztetni kér, olly utasítással küldi meg, hogy a folyamodvány érdemiben, és a panaszolt fél meghallgatása mellett felvilágosító körülményes tudósítás terjesztessék föl.

417. A kérdéses panasz a folyamodó község által már sokszor ismételtetvén, és a körülményeket tökéletesen fölvilágosító okiratok a megye levéltárában lévén, ezek, jelesül az 1846. 23. illetőleg 1847. év 44. nem külömben 1844. 12 urbarialis sz. a. lévő irományok úgy 1847. év február 16-án 5449 sz.a. kiadott helytartó tanácsi intézmény, nem külömben 1833 év october 14-kén és 1813 év január 15-én megindított, és rég befejezett úrbéri perek, melyeket Piacsek Pál mint Herengyest helység tulajdonosa minden további nyilatkozat nélkül, bemutatott fölvilágosító tudósítás gyanánt az igazságügyi ministernek fölterjeszteni fognak.

428. Athanaszievics János valepáji földbirtokos előterjeszti, hogy a Valepáji határban lévő üres telkek benepesítése eddig lehetetlen lévén, haszonbérbe adattak, legközelebb pedig idegenekre átirattak; — eközben értésére esett, hogy Füzesen az üres telkeket a lakosok egymás között az uradalom tudta, és beleegyezése nélkül felosztották; nehogy tehát Valyepájon is illyes valami történjék, óvást tesz, és kijelenti, hogy ő az üres telkeknek eddig ura lévén,

most is, jövendőben is egyedül, és kizárálag magát tekinti azok urának olly-képpen, hogy felettük szabadon rendelkezik, vagy magának megtarthatja vagy másokra átirathatja, vagy bérbe is adhatja. Mert az új törvény szerint kiki minden birtokától adót fogván fizetni, ő az üres telkek megtartására annyival inkább tartja magát feljogosítottnak, mert neki azokhoz az ingyen-hozzájutni akarok felett legnagyobb elsősége, legjobb jog a vagyon. — Ugy szinte ezen a határban 89, 154 hold szorgalom földje¹ is mi részszerint szabad adás vevés, részszerint magszakadás útján, részszerint pedig mint a volt tulajdonosok által önkint elhagyatott jutott birtokába, és ettől rendesen adózott; minthogy megtörténetnek, hogy azok, kik ezen szorgalom földekét ennek előtte önkint elhagyták most azokat vissza követelni akarnak, esedezik, hogy jogaiban és tulajdonában minden önkény, és törvénytellem háborgatás ellen megvédessék.

Valyepáj helység előljárói, és számos lakossai az egész község nevében előadják, miszerint az új törvények által az úrbéri viszony megszüntetettével, jöllehet az üres telkek utáni járandóság is ide értetendő, a helybeli földbirtokosok mégis a községtől az üres telkek után járuló úti tartozások teljesítését követeli; elő adják tovább, hogy az egyezés alkalmával a kaszállókra, és egyebekre vonatkozó egyezkedést az uradalom meg nem tartotta, és hogy az üres telkek után járó adót, és közterheket ők teljesítették; minden ezeknél fogva esedeznek, hogy az üres telkek utáni úti tartozások teljesítésének kötelessége alól felmentessének, az üres telkek a közadó fizetése mellett nékiek átadassanak, az üres telkekkel üresen maradt szorgalom földek is nékiek birtokba adassanak, az uradalom által történt elfoglalás idejétől történt káruk megtérítése rendeltessék, és az ezen évre kötött szerződés mint erőszakolt megsemmisítessék.

428. Miután az üres telkekre nézve általában a Miniszteriumhoz ezen gyűlésből kérdés intézettével utasítása kikérhetett, erről a folyamodó földbirtokos, és a község azon komoly fölszollítással lesznek Papházy János főszolgabíró által értesítendők, hogy a magas miniszterium kikért határozott utasításának leérkeztéig az egymás ellenében követelt földrészek birtoklására nézve a mostani állapotot fenntartsák, és minden jog követelésekkel fölhagyva, a további rendelkezést nyugton bevárvák; magától értetettével egyébiránt, hogy amennyiben egymás ellen más és nem a kérdéses földek birtokára vonatkozó követelései lennének, azok a törvény útján legyenek keresendők.

456. Honoris helység előljárói az egész község nevében előadják, hogy bizonyos 63. holdnyi legelőt, mellyéri 1800 esztendőtől 1818 évig tizedet, és holdanként egy váltó forintot, ez időtől 1836. évig tizedet, és holdankint 30 krajcárt, azután pedig tizedet és 30 krajcárt pengőben² adóztak, Kiss András úr folyó év előtt végképp elfoglalta; minthogy pedig ezen legelő valóságos tulajdonuk, mellyért a megyének is adóznak, esedeznek, hogy minden a kérdéses földtér, minden az illetőegen túl rajtok megvolt úri adó nékiek vissza adatni rendeltessék.

456. Elnök alispán úr előadván hogy egy hasonló tartalmú folyamodványt ennek előtte már a szolgabírónak kiadott, a jelen folyamodvány is Kiss János szolgabíróhoz átrrétezik azon meghagyással, hogy az ügyre nézve az alispáni utasítás szerint eljárjon, és jelentsen.

457. Zsena helység előljárói, és számosb lakossai, előterjesztik hogy Markovits József úr 17 év előtt a határt hozzájárulásuk, és tudrok nélkül szabályoztatván, szorgalom földjeiket egy mocsáros helyre térette át, majorság földjeit a határ legjobb, legtermékenyebb részin mérete ki magának, a templom földjét elfoglalta, a közlegelő egyrészt majorság földjeihez csatolta, — minden ezeknél fogva esedeznek, hogy ügyök megvisgáltassék, és nékiek igazság szolgáltassék.

457. A folyamodók keresetükkel a törvényes útra utasítatnak. Miről is válaszolt esedezvényük kiadása mellett Litsek Sigmond szolgabíró által értesítendők.

468. Petru Osztrován ohabalungai bíró, és több lakosok panaszosan terjesztik elő, hogy 62 holdat tevő ajándék legelőjüket a földes úr elfoglalta, és hogy ennek vissza adására mintegy 13—14 év előtt Podhraczky Károly úr kiküldve volt ugyan, de tiszteban el nem járt; minél fogva esedeznek, hogy a keresetük igazságát tanúsító okiratok kirekeszzenek, és legelőjük vissza adásával panaszuk orvosoltassék.

468. A folyamodók keresetükkel az 1848. 10. t.c. 3° paragrafussában ki-jelelt útra utasítatnak. Miről is válaszolt esedezvényük kiadása mellett Andreievits Lázár szolgabíró által értesítendők.

469. Lonovits Józef csanádi püspök folyó év május 6-án 852. sz.a. sajnálva tudósítja a megyét, hogy a rögtön ittélő bíróság felállítását a templomban a szószékről papjai által ki nem hindetheteti, mert ez híveire igen kellemetlenül fogna hatni, hallani ezt papjaiktól kiktől az egyházi törvények emberi szelídsegét, s a büntetti bírói eljárásbani részt nem vevést igényelnek.

Egyébiránt hiszi hogy a megyének más célszerű mód által is sikerülend azi közzétenni.

Korneli János a nagyváradi g.e. püspöki helyettes folyó év 244 szám alatt értesíti a megyét, hogy az e megyei lelkészeit oda utasította: miszerint híveket a rend fentartására, és engedelmességre intsék, egyszersmind a rögtönítélő bíróságnak a megye általi gyakorolhatását a népnek adják tudtul.

496. Tudomásul vétetnek.

520. Deutsch Samu több helyiségek korcsmároltatási jogai gyakorlatának haszonbérölje, előterjeszti: hogy ezen jog gyakorlatában a helyiségek lakossai által háborítatik, esedezik tehát hogy a kerületbeli tisztviselők oda utasítassanak: miszerint ezek a népnek a királyi haszonvételek meg nem szüntetését hirdessék ki; és folyamodónak — ha és a mennyiben ezen jogaiban háborítatnák — általok segély nyújtassék.

520. Az új törvények a megyei nép képviselőinek jelenlétében tartatott közgyűlésen, vármegyei közgyűlésen kihirdetve lévén, folyamodó kérelme nem teljesítethetik; illykép válaszolt esedezvényének kiadása mellett folyamodó Athanasievits György főszolgabíró által értesítendő.

542. Szilváshelyiek többen előterjeszti: hogy a 33 üres telket a község 17 évig tartván, a terheket utánnok viselték is, azonban a földes úr őket azok használatából kizárta; — ezen vacansok[nak] felosztatását elrendeltetni kérik.

542. A megye közönsége az üres telkek ügyének tisztába hozatala, s végsső elintézése végett a magas minisztériumnak már felírván, folyamodók ezen ügy eldöntésének illetőleg a válasz leérkezésének idejéig türelemre utasítatnak. Illykép válaszolt esedezvényök kiadás mellett ugyanerről Kis János szolgabíró által értesítendők.

562. Vizag községe panaszolja: hogy legelője nincs meg, hogy a királyi kincstár által adományozott földének birtokába nincs, hogy gyűrűlöcsöseiket és szöllőiket az uradalom kipusztította; — hogy két utszát a helységben elfoglalt; elégénetes [kér]end.

563. Szilváshelyiek többen panaszosan előadják: hogy báró Brukkenthal Mihály hét darab földjüket elfoglalta.

562/563. Az ügy bírói eljárást igényelvén, a folyamodók annak a lugosi törvényszéken leendő előmozdításért fognak Kis János szolgabíró által utasítatni.

579. Martin Miksa bíró, János Szekosan, Ilie Kovatsu, Petru Oziru egész gavosdiai község nevében vadkép előadják: miszerint Frummer Sigmond

gavosdai földbirtokos mintegy 35 évek előtt, úgynevezett Szatu Betrin tájékán fekvő szorgalom földjeiket magáévá tevén, melyekért mocsáros és haszonvehető terület földeket pótálásul adott, sőt némely laktársaik nem is tudják szolgájával földeik hollétét; továbbá ez előtt 20 ével urbarialis földeiket felméretvén, onnan 100 láncos³ felüli menyiséget elfoglalt — e tények megvisgálásáért a megyéhez tett többszeri kérésükre semmi változás nem történt; ennél fogva panaszukat választmányilag megvizsgáltatni, és a mennyibe igazságuk volna, azt kiszolgáltatni esedeznek.

579. A szorgalom föld iránti panasz miben léltét — Litsek Sigmund szolgabíró rövid idő alatt megvizgálván, jelentését ide bémutassa, az urbarialis földek iránti panaszra nézve pedig, minthogy hitelesen szóval jelentetett, hogy a folyamátra lévő per az uradalommal létezik, ugyanazon szolgabíró a peret az uradalomtól kikérvén, azt a fenálló törvények értelménél fogva az alispáni bíróságnak elítélhetés végett át adandja.

582. Joszim Popovits bíró, Sofron Jórga, Ion Szorbu, Tyinka Balurza, Joszim Szirbu hitesek, Zurs Bálint egész Furluk községe nevében panaszt tesznek: hogy mintegy 48 évek előtt néhai Palikutsevnyi János úr Furluk és Dezeszt helyiségekkel adományoztatván, első évekbe legelőjük csendes birtokába hagyattak, de később attól megfosztatva, marháik legeltetésére fogvatkozást szenvettek — ennél fogva, mostani földes uraik iránt teljes bizodalomi nyilvánítása mellett esedeznek, sérelmüük orvosoltatása végett, egy választmányt mérnök hozzájárultával kiküldeni.

582. Amennyiben panaszuk alapos lévén, a fenálló törvények szerint, a bogsáni törvényszékhez utasítanak, mirol Zseney Móric szolgabíró által tudósítandók.

590. Az jelentetvén bé, hogy Herengyest helység lakosai a tulajdon szentségét nem tisztelve több napok olta az úri majorsági földekbe marhájokat legeltetik.

590. A béjelentett tény vizsgálása, illetőleg megfennyítése végett Jakabffy Kristóf rendszerinti alispán úr, Fogarasy Balázs, Petrovits Tivadar, Ashóth Móric, Zakariás István, Vlád Alajos s Jakabffy Miklós másod. aljegyző törvényszékképpen kiküldetnek.

641. B. Eötvös Józef közoktatási és cultus minister úr folyó évi Aprilis 18. 10-dik sz. alatt — Erdélyi Vázul nagyváradai püspöknek a német-bogsáni templomot érdeklő panasz levelét a végett közli, hogy a megye e tényben tett eljárásról, a közbejött íratak kísérében kimerítő tudósítást küldjön, Pap-házy János főszolgabíró jelenti, hogy a német-bogsáni görög nem egyesült hivektől az oda való bányatisztség által elvett templomot és oskolai épületet az előbbi tulajdonos görög nem egyesült községnek Aprilis 10-én átadta.

641. A közlött panasz levél s e tényban kelt írományok felterjesztése mellett a vallásúgyi minister úrnak felfog jelentetni, miszerint e megyének a német-boksányi görög nem egyesült templomnak az ottani bányásztisztseg által a görög egyesült lakosoknak lett áltadásáról hiteles tudomása nem volt addig mikig a görög nem egyesült vallású verseci püspök és az e tényben panaszt tett német-boksányi görög nem egyesült vallású lakosok e megyéhez ez iránt nem folyamodtak és akkor a kérdéses egyházat, oskolát az ezekhez tartozandókkal — miután ezek az illető görög nem egyesült vallású községtől a felsőbb rendeletek mellőziével nem megyei választmány által adatott a görög egyesült vallású lakosok birtokába, ezen a felsőbb rendeletekbe ütközöt tettet megsemmisítőleg az előbbi tulajdonos görög nem egyesült vallású községnek rendelte vissza adatni, mit minister elnök úrnak, a kérdéses egyház azonnal a görög nem egyesült vallású község birtokában vissza adását meghagyó s folyó

év Április 2-én 215 szám alatt kelt rendelete fonalán folyó év: 197 szám alatt e megye fel is jelzett.

764. Vikentie Ferenc lelkész, Konstandin Banku bíró, Ilie Zimbran eskütt, Nicolae Zimbran, Konstantin Zimbran, János Piryu és még számos dragomirești lakosok azon panaszát nyújtván békiszerint 1821 évbe Herceg Metternich megbízottja által intézett helységük szabályoztatása ürügye alatt — házhelyeik, szorgalom földeik és a köz legelőnök egy része majorsági földök sorába tétevény, legjobb földeikről megfosztattak légyen, ennél fogva kérésüket választmányilag megvizsgáltani, és 1821 év előtti állapotba magokat helyezteti kérik.

764. Folyamodók keretével törvény útjára utasítatnak és erről, ilykép válaszolt esedezvényök kiadása mellett Kiss János szolgabíró által értesítendők.

1848. évi Május 13. bizottsági gyűlésen.

417. Ministerul de justiție, Deák Ferenc, înaintea petiția localității Herendești, ce i-a fost adresată în 8 mai a.c. sub nr. 394, în care cere numirea unei comisii mixte și nepartințioare în vederea cercetării problemei litigioase ivite între comună și proprietarul de moșie în urma ocupării de către acesta a unei părți din păsunea [obștească]. Aceasta o înaintea cu adăugarea dispoziției, ca după audierea părții care a înaintat plângerea, să i se trimită o informare clara și lămuritoare.

417. Plângerea a fost înaintată în repetate rânduri de către localitatea în cauză și se află împreună cu actele, care lămuresc perfect circumstanțele, în arhiva comitatului, unde au intrat sub numerele urbariale 12 din anul 1844, 23 din 1846 și 44 din 1847, însoțite de dispoziția Consiliului gubernial nr. 5 449 din 16 februarie 1847, precum și de procesele urbariale deschise în 14 octombrie 1833 și în 15 ianuarie 1813 încheiate de mult. Fostul proprietar [feudal] al localității Herendești, Piácsék Pál, le-a prezentat fără nici o declarație ulterioară și ele vor fi înaintate pentru informarea ministru lui justiției.

428. Proprietarul de pămînt Ioan Athanasievici, moșier din Valeapai neînștiințează că populaarea sesiilor părăsite din hotarul Valeapaiului n-a fost pînă acum posibilă; ele s-au dat în arendă, iar mai nou au fost înscrise pe străini; între timp a aflat însă că la Fizeș locuitorii au împărțit între ei sesiile părăsite, fără știrea și consimțămîntul domeniului; pentru a nu avea loc asemenea fapte și la Valeapai, ne somneză, că el fiind și în trecut stăpân al sesiilor părăsite, se declară și pentru prezent și pentru viitor proprietar exclusiv al acestora; prin urmare va dispune în mod liber asupra lor; dacă va voi le va păstra, iar dacă nu, le va trece în stăpinirea altora ori le va arenda; el se simte îndreptățit să le stăpînească în mod liber, întrucât, conform noii legi, toată lumea e obligată să plătească impozite după moșie; aceasta cu atît mai mult cu cît el are întîietate și e cel mai îndreptățit între aceia care vor să ajungă pe gratis la acele terenuri; el mai stăpînește de asemenea în acest hotar 89 iugăre și [respectiv] 154 iugăre de pămînt de sîrguință¹, pe care le-a obținut pe de o parte prin procedura vînzării-cumpărării libere, iar pe de altă parte pe calea rămînerii fără moștenitor sau prin părăsirea de bună voie a sesiilor de către foști posesori, plătind după ele impozite; fiindcă s-ar putea întîmpla, ca aceia care au părăsit de bună voie aceste pămînturi de sîrguință să le pretindă înapoi, cere să fie apărat în drepturile și proprietățile sale față de tulburările arbitrarre și ilegale.

Dregătorii și locuitorii localității Valeapai arată, în numele întregii comune, că noile legi privind desființarea relațiilor urbariale includ și anularea

obligațiilor iebăgești după sesiile părăsite; totuși proprietarul din localitate pretinde îndeplinirea îndatoririlor urbariale după aceste sesiuni; totodată arată că domeniul n-a jinut cont de înțelegările referitoare la finături și la altele cu prilejul tratativelor; de asemenea că ei au suportat impozite și sarcini publice după sesiile părăsite; de aceea cer să fie scutitii de îndeplinirea obligațiilor ce le revin după ele; întrucât sesiile li s-au dat în schimbul achitării dăritor, ei pretind să primească împreună cu ele și pământurile de sîngurătă; ei solicită apoi să fie despăgubiți pentru pagubele pe care le-au suferit de pe urma ocupării [sesiilor și pământurilor] de către domeniul; la fel solicită și anularea contractului ce le-a fost impus în acest an cu forță.

In legătură cu sesiile părăsite, această adunare s-a adresat guvernului și este în aşteptarea dispozițiilor [guvernamentale]; atât proprietarul solicitant, cît și comuna se vor întînta de către prim-judele nobiliar Papházy János cu acel îndemn, ca pînă la sosirea dispozițiilor înaltului guvern, referitoare la stăpinirea terenurilor respective, să păstreze statu quo-ul, să renunțe la revendicări de drepturi și să aștepte în liniste indicațiile ulterioare. Se înțelege, de la sine, că în eventualitatea ivirii altor pretenții decit acelea în legătură cu pământurile în cauză, pe care le-ar ridica unul împotriva celuilalt, rezolvarea lor va avea loc pe calea legală.

456. Dregătorii localității Hotoris arată, în numele întregii comune, că dl Kiss András a ocupat definitiv în anul precedent o pășune de cca 63 iugăre, pentru care locuitorii au achitat, între anii 1800—1818, dijmă și 1 florin de iugăru; între 1818—1836, zeciunilă și cîte 30 creițari de iugăru; iar de arunci au plătit decimă și 30 creițari în florini penghei²; fiindcă această pășune o consideră proprietatea lor de drept, pentru care plătesc impozit și comitatului, cer să se ordone a li se restituă astăzi partea de pămînt în cauză, cît și darea suplimentară ce le-a fost luată peste cea cuvenită.

456. Domnul președinte vicecomite a arătat că a și înaintat judeului nobiliar o plîngere cu conținut similar; și prezenta plîngere î se va trimite judeului nobiliar Kiss János, cu ordinul de a lăua măsuri cu privire la acest caz, conform dispoziției vicecomitelui, și de a raporta astupra rezultatului la care a ajuns.

457. Autoritățile sătești și mai mulți locuitori din Jena se plîng că dl Markovits József a reglementat hotarul acum 17 ani fără știrea și consimțămîntul lor; cu acel prilej și-a croit pământurile alodiale pe partea cea mai bună și mai fertilă a hotarului; le-a răpit pământurile de sîngurătă și le-a dat în schimb un teren mocîrlos; le-a ocupat pământurile bisericii; a anexat pământurilor lui alodiale o parte din pășunea comună; de aceea locuitorii cer să li se cercereze cauza și să li se facă dreptate.

457. Petiționarii sunt îndrumați cu cererile lor pe calea legii; ei vor fi anunțați că vor primi răspuns la petiția lor prin judele nobiliar Litsek Zsigmond.

468. Petru Ostrovani, judele primar din Ohaba Lungă, împreună cu mai mulți locuitori, reclamă că proprietarul de pămînt a ocupat pășunea donată de 62 de iugăre; pentru restituirea acesteia a fost trimis acum vreo 13—14 ani domnul Podhraczky Károly; el nu și-a îndeplinit însă misiunea; de aceea, imploră să le fie restituite documentele care dovedesc justitia cererii lor; de asemenea ca plîngerea lor să fie rezolvată prin restituirea pășunii.

468. Petiționarii să fie îndrumați cu cererea lor pe calea indicată de paragraful 3 al articolului de lege nr. 10 din anul 1848; la cererea lor vor primi răspuns și vor fi anunțați prin judele nobiliar Andreevics Lázár.

496. Episcopul din Cenad, Lonovits József, însiînteaază cu regret comitatul, la 6 mai a.c., sub nr. 852, că nu poate aduce la cunoștința publică în biserică de pe amvon introducerea statariului, deoarece ar avea un efect foarte

neplăcut asupra enoriașilor de a auzi acest lucru de la preoți; de la ei prețind blândețea umană a legilor bisericesti și neparticiparea la procedurile judecătoarești penale. De altfel crede că autoritățile comitatului vor reuși să aducă acest lucru la cunoștința publică prin alte mijloace mai oportune.

Locuitorul episcopului greco-catolic din Oradea, Ioan Cornelius, informază în schimb comitatul, sub nr. 244 a.c., că a îndrumat preoții să-i sfătuiască pe enoriași la păstrarea ordinii și la supunere; să aducă la cunoștința poporului exercitarea de către comitat a statutului.

496. S-a luat la cunoștință.

520. Arendașul dreptului de circiumărît din mai multe localități, Deutscher Samu, prezintă plângerea că în exercitarea lui este boicotat de locuitorii comunelor respective; roagă de aceea să se îndrumă oficialitatele districuale să aducă la cunoștința poporului că arendările regaliilor nu s-au desființat; de asemenea să-i acorde sprijin, dacă va fi tulburat în aceste drepturi.

520. Legile noi fiind aduse la cunoștință în fața reprezentanților poporului la adunarea generală comitatensă, cererea petitionarului nu poate fi îndeplinită; petitionarul va fi înștiințat și va primi răspunsul la cererea sa prin prim-judele nobiliar Gheorghe Athanasievici.

542. Mai mulți locuitori din Sălbăgel pretind că satul lor a tînuit în folosință 33 de sesii libere timp de 17 ani, suprînd după ele poverile; proprietarul de pămînt i-a exclus însă de la folosirea lor; cer să se dispună a li se distribui aceste sesii libere.

542. Comunitatea comitatensă a și scris înaltului minister cu privire la clarificarea și rezolvarea problemei sesiilor libere; petitionarii sunt îndrumați să aștepte cu răbdare pînă la adoptarea deciziei asupra cazului și pînă la sosirea rezultatului; vor fi înștiințați și vor primi răspunsul la petiția lor prin judele nobiliar Kiss János.

562. Comuna Vișag reclamă că nu mai are pășuni; nu mai este în posessia pămîntului donat de către Tezaurariat; domeniul le-a distrus livezile și viile și le-a ocupat două străzi din localitate. Cere satisfacție.

563. Mai mulți locuitori din Sălbăgel se plâng că baronul Michael Bruckenthal le-a răpit 7 parcele de pămînt.

562/563. [Fiecare] caz necesită procedură judiciară; de aceea solițanții vor fi îndrumați de către judele nobiliar Kis János la tribunul din Lugoj.

579. Judele primar Martin Micșa, împreună cu [juratii] Ioan Secoșan, Ilie Covaci și Petru Oziru, prezintă sub formă de acuzație, în numele întregii comune Gavojdia, următoarele: proprietarul de moșie din satul lor, Frummer Sigmond, și-a înșușit acum cca 35 de ani pămînturile lor de sărgință în locul numit Satu Bătrîn, pentru care le-a dat în schimb pămînturi mochiroase și neutilizabile; mai mult, unii cetăteni nici nu știu unde se află pămînturile lor de sărgință; în continuare [se plâng] că în urmă cu 20 de ani, măsurîndu-se pămînturile urbariale⁷, le-au fost de asemenea răpite suprafețe de peste 100 de lanțuri. Cererile repetitive adresate comitetului pentru cercetarea cauzei au rămas fără rezultat. De aceea se adresează comisiei pentru examinarea petiției și se roagă să li se facă dreptate, dacă aceasta este de partea lor.

579. Cercetările privind pămînturile de sărgință au fost efectuate cu puțin timp în urmă de către judele nobiliar Litsék Zsigmond. Raportul lui îl anexez. În ceea ce privește plângerile în legătură cu pămînturile urbariale ni s-a raportat verbal și autentic că procesul în curs se află la curtea dome-

nială. De aceea, același judecător nobiliar a primit misiunea de a prelua procesul de la curtea domenială și de a-l transpune la tribunalul vicecomitatens pentru judecarea lui conform legilor în vigoare.

582. Judele primar Iosim Popovici și jurații Sofron Iorga, Ion Sorbu, Tinca Baluță, Iosim Sîrbu și Jurj Balint se plâng, în numele întregii comunități din Firliug, că acum 48 de ani, răposatului domn Palikutsevnyi János i-au fost donate două localități și anume Firliug și Dezești. În primii ani au fost lăsați în posesia netulburată a păsunii lor, dar mai tîrziu li s-a luat. Ca urmare a acestui fapt au avut de suferit în ceea ce privește păsunatul vitelor. Afirmînd că au încredere deplină în proprietarii actuali, solicită delegarea unei comisii, la care să participe și un inginer, pentru satisfacerea petiției lor.

582. Plângerea fiind întemeiată, solicitantii sunt îndrumați la tribunalul de la Bocșa Montană, conform legilor în vigoare. Vor fi înștiințați în legătură cu acest fapt de către judele nobiliar Zseney Móric.

590. S-a raportat că locuitorii din Herendești își pășunează de mai multe zile vîtele pe pămînturile alodiale moșierești, nerescopînd șințenia proprietății private.

590. În vederea cercetării și respectiv sancționării faptului anunțat, se trimit cu drept de tribunal următorii domini: vicecomitele în exercițiu Jakabffy Kristóf, Bălaș, Fogaraș, Teodor Petrovici, Ásbóth Móric, Zakariás István, Aloisu Vlad și locuitorul secund de notar Jakabffy Miklós.

641. Prin adresa nr. 10 din 18 aprilie a.c. dl baron Eötvös József, ministrul învățămîntului și cultelor, aduce la cunoștință petiția episcopului din Oradea, Vasile Erdeli, cu privire la biserică din Bocșa Montană, cu indicația adresată comitetului de a trimite un raport amănunțit despre procedeul urmat în această chestiune împreună cu actele corespunzătoare.

Prim-judele nobiliar Papházy János anunță că biserică și clădirea școlară din Bocșa Montană, luate de la credincioșii ortodocși de către dregătoria minieră de acolo, au fost restituite la data de la 10 aprilie proprietarului anterior, adică comunității ortodoxe.

641. Înaintînd petiția și documentele în legătură cu acest caz, comitatul raportează ministrului învățămîntului și cultelor, că nu a avut nici o informație autentică despre restituirea de către dregătoria minieră din localitate a bisericii ortodoxe din Bocșa Montană, locuitorilor ortodocși de acolo, pînă când episcopul ortodox din Vîrșet nu a făcut o plângere în acest sens și locuitorii ortodocși din Bocșa Montană nu s-au adresat comitatului. Atunci s-a dispus ca biserică în cauză, școală și accesoriile să fie restituite proprietarilor anteriori, adică comunei ortodoxe, avînd în vedere faptul că luarea acestora de la comuna ortodoxă și cedarea lor locuitorilor ortodocși, s-a făcut cu ne-socotirea dispozițiilor superioare. Ea nu s-a efectuat de către comitetul comitatului. Anulînd acest fapt, întrucât vine în contradicție cu dispozițiile superioare, s-a ordonat redarea bisericii proprietarului anterior, adică localității ortodoxe. Comitatul a și raportat acest lucru d-lui prim ministru sub nr. 197, în urma ordinului dat de dînsul în 2 aprilie a.c. sub nr. 215, cu privire la restituirea bisericii.

764. Preotul Vîchentie Ferent, judele primar Constandin Banicu, juratul Ilie Zimbran și Nicolae Zimbran, Constantin Zimbran, Ioan Pîrvu și alii locuitori din Dragomirești, înaintează următoarea plângere: în anul 1821 împăternicitul contelui Metternich, sub pretextul sistematizării localității, a caselor, a pămînturilor de sărgință, a unei părți din păsunile comunale, le-a răpit cele mai bune pămînturi arabile pe care le-a declarat terenuri alodiale. Ei

solicită cercetarea plângerilor lor de către o comisie și prețind să fie reașezată în situația de dinaintea anului 1821.

764. Solicitanții sunt îndrumați cu cererile lor pe calea legii. Ei vor fi înștiințați în acest sens de către judele nobiliar Kiss János.

Original. Arh. St. Lugoj. Fond. Arh. comitat. Severin, nr. 1/1848, f. 327, 375, 376, 388; 2/1848, f. 17, 43, 68, 88, 95, 98, 106, 158, 181.

¹ Pămînturi de sîrguină = terenuri obținute prin defrișare.

² Florini penghei = florini ungurești metalici.

³ Lanț = unitate de măsură pentru suprafețele pămînturilor de arat echivalentă cu 10 arijeni.

340

Șomcuta Mare, 13 mai 1848

Tisztelet csendválasztmány!

Utolsó közgyűlésünk ből, valamint a csend választmánynak, úgy a járássos tiszteknek is szoros köteleségünké tétetett minden a kedélyek feligazgatásával csend zavarást okozó bárhonnan jövendelt tények feljelentése mellett a kedélyek csilapításába munkálni; a közgyűlés által hivatalomhoz kötött bízalomnál fogva szoros köteleségem éppen a folyó év április 26án tartott kisgyűlésnek egy hozzárm telyesedésbe vétel végett kiküldött határozatát mint kedély izgatott annak minden mellékleteivel ide zárva bemutatni s felvilágosításul a tárgy hű előadása mellett a kisgyűlés, ennek határozata, de főleg egy hiteles?! bizonyítvány körül nézeteimet elősorolni.

Miután butyászai Marosán Juon már két év óta földes ura, gróf Teleki Imre ő nagyságánál Nyekita Villa fiának, Onuknak, ki jelenleg a törökfalviakért zsoldos katona s hon felesége s csecsemője van, Onuknak, mondóm, ki már néhány éve a kérdés alatti örökséget saját nevire ruházta át, ő tette az úri és vidéki közszolgálatot, apja Nekita Villa mint juhász szolgált ott a faluban, s most közelebbről csak apa iránti tiszteletből tartatott fia által — telkébőli kiitetését nem eszközölhette, felhasználva Nekita Villának ivásrai hajlamát s szomorúságát egy nehányszori megvendégelez után késő östve rá erőszakolt száz forintot felpénzül öröksége fejébe, oly alkut téven vele, hogy a javítmányok és építmények árával együtt 300 forintot kitöltve [?] a telekről mondjon le s adja át neki; ezen egyezés után a tisztségtől 173 szám alól költ rendelet nyomán a telekbeli építmények és javítmányok általam meg becsültettem, a meg történt becsü nap délutánján Nekita Villa hozzájövén úgy nyilatkozott, hogy a Marossán Juon-nali egyezkedést, minthogy ittason tette, erő nélkülinek nyilvánítja, mert ő fia s unokája meg károsításával semmi érvényes alkura nem léphett, a mint ezt én a kisgyűlésnek fel is terjeszтtem, de határozatából a tetszik ki, hogy szigorú figyelmét elfutotta, feljelentettem, hogy az érintett telek utáni örökségen földhaszon vételre apaszás mellett 29 gazdától 479 forint 36 krajcár terü fekszik, fel azt is, hogy ha Nekita Villa miután ő a vásárról lemondott s Marosán Juon a pénzel meg kínálta, örökségtől megfosztatnák, mily nagy lenne az elégületlenség 29 család főben s éppen egy igazgató testület irányában, melytől hivatásánál fogva kibékítést várhatnánk esák is.

Az április 26án tartott kisgyűlés most az át alakulás napjaiban csak képleg lett kisgyűlés, az az névileg, mert burkonyában, az az tényében most is a megbukott rendszer bűzhödt lége játszik s hasonló oly erdélyi táblabíróhoz, ki mellére s tám éppen szíve tájára szegzi fel a nemzeti cocárdát, de még is szeretné fenntartani a *iae¹* Gust s a három nemzet és négy vallás kizárolagos kiváltságait; tegye magát tiszta választmány légszívaccsá, mert lehet, hogy a burkony avultsága miatt oly annyira kérges, hogy csak is nagy erő használhat s tekintélyéhez illő oda mondással figyelmeztesse az akkori kisgyűlés tagjait, hogy az általuk járt úton tovább haladni nem lehet. Ennyit az április 26kai kisgyűlésről.

A határzatra térvén át, ez oly egybe függésben van az ide csatolt fennebb érintett hiteles?! bizonyítvánnyal, hogy egymás nélkül taglalni nem lehet; az érdekelő tárgy eldöntésére vagy is inkább ledorongolására úgy látszik, hogy a fen tiszta kisgyűlés ezen Anka Simon és Vojcska Miklós által készített állítólag hiteles bizonyítványt vette alapul, pedig nagyon hibázott. Hol ebben a hitelesség? Vagy tám azért, mert az ülnök urak az iromány elején azt tettek „hitelesen bizonyítunk”, bizony e nagy hiszékenység egy igazgató testületétől! — hogy szenvédélyeséggel ne vádoltassam, felhíva éreztem magamat — mit igen hiszem, hogy a tiszta választmány is helyeslend — egy igazán hiteles bizonyítvány készítettsére, méltóztassanak a két bizonyítványt öszve vetni, s meg látták, tiszta uraim, hogy az alapul fel vett bizonyítvány hamis kamarrán kelt; s már tovább nem is kellene mennem, mert ledőlvén az alap, le kell roskadnia a réa tett épületnek is, de kénytelen vagyok meg mutatni, hogy mily anomáliába jött a kisgyűlés határzatában, leg előbb is két ágra osztom fel a határzatot, első ágába az érdekelő örökséget Marosán Tódornak ítéli, a második ágában azt rendeli nekem, hogy ha a felek meg nem elégednének, utasítsam a törvény útjára, ez annyit tesz, mint *semmi batárzat*. Mert a második ágában elismerte a kisgyűlés, hogy nem volt köribe az első ágbeli határzatot ki mondani, vagy tám a második ágát búvócskának hagya? Haj uraim! Egy igazgató testület tekintélyével nem fénnék öszve a búvócskák, kivált most, mikor nem lehet az igazság kiszolgáltatásával kegy játékát úzni; továbbá azt is felhözsa a kisgyűlés igen hihető indokul, hogy Nekita Villa menye ingerlésére tette azon nyilatkozatot, miszerint az úri szolgálatot meg tenni kívánja; lehet, az akkor kisgyűlésnek valami különös szótára van, melyben a jog követelés ingerlésnek fejeztetik ki, én részéről annak, hogy ő mint férje törvényes felesége és anya is nem engedhette férje telkit el vevetni s ezáltal családját tönkre jutatni — nem tudnék oly ferde magyarázatot adni, hogy ezen tettét ingerlésnek kereszteljem.

Lehet, hogy a kisgyűlés nehezítelni fog, miért neveztem régi rendszer barátjának, pedig kár lenne, mert tettei szónak mellette, ugyan is, mintha Belső Szolnok megye közelebbről leköszönt főispánya beköszöntésekori azon mondatát: „alkalmazzuk a kor kívánatait alkotmányunkhoz” (és valjon nem az alkotmányt javítuk a kor kívánataihoz?) vette volna mottóul; a szentesített törvényeket alkalmazza nézeteihez, még pedig oly nézetekhez, melyek még az erdélyiek előtt is csömmörre vált múlt években hozott úrbéren alapszanak, mert most, mikor az úri szolgálat megszüntetésével az úrbérések mint sajátjukat bírhatják örökségüket, egy hetenként három napos és két-három ezer forintot felérő örökséget 300 forinton oda ítélni annyit tesz, mint az erdélyi úrbéri venni sinormértékül, hol az úrbériség haszonvétele engedtetik meg csak is; aztán a kisgyűlés ki látszott felejteni számításából, hogy most, mikor a kiváltságos osztály a nép közé vegyült, egy embernek két öröksége mellé még egy harmadikat is oda ítélt kiváltságoltatni s ezáltal másokat proletáriusokká tenni nem fér meg a kor igényein épült hazánk üdvös törvényeivel s meg azon

hivatását is, hogy a katonák jószágait felügyelete alatt szaporítani, de nem s éppen határozata által tölle meg fosztani kötelessége.

Igen hihetősen a kisgyűlés azzal mentegetné magát, hogy nem volt tisztrán felvilágosítva a dolog állásáról. Kár volt pusztá kézzel kaparni a parázsába, mikor fogó van kezében, mert tudhatja, hogy tisztátlan dologról igazságosan határozni nem lehet.

Azon kéressel fejezem be soraimat, hogy méltóztassék a tisztaít csend-választmány a kisgyűlést arra utasítani, hogy határozatát vissza vévén semmisítse meg s Marosán Juonnak lehető tanács adóit — qui habent aures audiendi audiant — figyelmeztesse, hogy azon embert ne vigyék labyrintba, hol majd egy lehető minotaurus nyakát szegje, továbbá minthogy hamis frás fedeztetett fel, annak készítési s a vele tudva élő maga útjáni megbüntetetése iránt rendelkezni.

Öszintén önké, tisztaít uraim, csendválasztmány tagjai, tisztaít polgártársuk.

Nagysomkút, május 13án 1848

Botha László, r. szolgabíró*

Onorat comitet pentru menținerea ordinii

La ultima noastră adunare generală s-a stabilit ca sarcină deosebită atât pentru comitetul pentru menținerea ordinii, cît și pentru funcționarii de plasă să acționeze pentru domolirea spiritelor și să denunțe orice fapte care ar avea ca scop agitarea populației și tulburarea liniștii publice. Potrivit funcției pe care o am și încrederii ce mi s-a acordat din partea adunării generale, consider o îndatorire de actualitate să prezint hotărârea adunării restrîns din 26 aprilie a.c. că agitatoare de spirite. Ea mi-a fost trimisă pentru executare, împreună cu toate anexele. În afara de prezentarea fidelă a obiectului, voi expune totodată părerile mele proprii în legătură cu hotărârea luată de adunare restrînsă și în special le voi certifica autentic. Onuț, fiul lui Vila Nechita, în prezent soldat plătit de cei din Buciumi, care are acasă soție și copil sugar, a obținut în urmă cu cîțiva ani transcrierea pe numele lui a moștenirii în cauză; el a prestat în contul ei slujba iobagească și cea provincială; tatăl lui, care a servit ca cioban în sat, a fost întreținut pînă acum recent, cu tot respectul cuvenit, de către fiul său; Iuon Mureșan din Buteasa a încercat timp de doi ani fără succes să obțină de la stăpînul lui Onuț, contele Teleki Imre, evacuarea acestuia din gospodăria sa. Profitind de înclinația lui Vila Nechita spre băutură și de supărarea acestuia, după ce i-a oferit de cîteva ori de băut, într-o seară, i-a dat cu forță un avans de 100 de florini pentru moștenirea sa, încheind cu el un tîrg ca să renunțe la sesie, a cărei valoare ajunge, împreună cu prețul clădirilor și al reparatiilor, la 300 florini; conform ordinului 173 al dregătoriei, în urma acestei înțelegeri am estimat prețul construcțiilor și reparatiilor; dar, în după masa zilei respective a venit la mine Vila Nechita și a declarat că el consideră fără putere înțelegerea la care a ajuns în stare de ebrietate cu Iuon Mureșan, întrucît nu poate încheia nici un tîrg valabil în dauna fiului și nepotului său; eu am raportat acest lucru adunării restrîns; din hotărârea adoptată reiese însă că sesizarea a scăpat atenției adunării restrîns, deși am informat-o că sesia ce urmează să fie moștenită este grevată cu o datorie de 479 florini și 36 creițari, contractată la 29 de gospodări; i-am adus la cunoștință și ce mare nemulțumire ar provoca în rîndurile celor 29 capi de familie, dacă Villa Nechita ar fi depozitat de moștenirea sa, datorită banilor oferiti de Iuon Mureșan, după ce a

denușat la înțig, iar aceasta să arătă îndrepta contra corpului dirigitor, de la care prin menirea sa, să arătă numai împaciuire. Adunarea din 26 aprilie a fost, în aceste zile de transformări, numai simbolic, prin denumirea sa, restrânsă. În realitate, în interiorul ei, prin faptele sale, răsuflă atmosfera putredă a regimului căzut. Ea seamănă cu un asesor onorific din Transilvania, care își atîrnă pe piept, poate chiar deasupra inimii, panglica națională, dar este totuși pentru menținerea primae nonis⁴; și a privilegiilor celor 3 națiuni și ale celor 4 religii. Onoratul comitet să-si facă datoria de purificator, pentru că probabil adunarea restrânsă este atât de pietricată din cauza crucei putrede, încât numai prin folosirea forței și a demăscării fățișe se va atrage atenția membrilor ei; că pe drumul ales nu se mai poate înainta. Atât despre adunarea restrânsă din 26 aprilie.

Referitor la hotărîre. Aceasta este atât de legată de adeverință autenticată, mai sus amintită, încât nu se poate discuta separat. Pentru rezolvarea sau mai bine zis pentru lichidarea problemei, se pare că adunarea restrânsă a luat ca bază adeverință întocmită de Simion Anca și Nicolae Voisa, despre care se spune că ar fi autentică. Dar aici a greșit. Unde este în ea autenticarea? Numai pentru faptul că domnii asesori au scris în introducerea actului „dovedim autentic“? Aceasta este o mare naivitate din partea unui corp dirigitor.

Pentru a nu fi învinuit că aş fi pătimăș, m-am simțit îndatorat să întocmesc o adeverință autentică. Sper că onoratul comitet mă va aproba. Binevoiți a confrunta cele două certificate și veți vedea stimații mei domni că adeverință luată ca bază este falsă. Mai departe nici n-ar fi cazul să continui, întrucât destrămîndu-se baza, ar trebui să se dărime și edificiul clădit pe ea. E necesar totuși să arăt că hotărîrea luată de adunarea restrânsă conține o anomalie. Mai întîi trebuie să divid în două părți decizia; în prima parte moștenirea interesată e atribuită lui Todor Mureșan; în partea a doua mi se dă dispoziție ca în caz de neînțelegere între părților să le îndrum pe calea legii; aceasta înseamnă că nu s-a dat nici o decizie; în a doua parte adunarea restrânsă a recunoscut oare că nu a avut competența de a aduce vreo decizie la prima parte? Sau partea a doua a lăsat-o ca o portiță de scăpare? Oh domnii mei! Eschivarea nu se potrivește cu prestigiul unui corp dirigitor. Mai ales acum cînd nu ne putem juca de-a justiția. Adunarea restrânsă aduce un motiv credibil și anume că Vila Nechita ar fi dat o declaratie la insistențele nurorii sale, că frul lui dorește să îndeplinească slujba domnească. S-ar părea că adunarea restrânsă a avut atunci un vocabular ciudat, potrivit căruia revendicarea dreptului ar echivala cu o atîțare. Din partea mea eu n-ăs putea să-i dau o explicație chiar atîț de strîmtă și prin urmare să consider că o faptă atîțătoare gestul ei; ea este soție legală și mamă; deci n-ar vrea să-i fie luat pămîntul soțului și astfel întreaga familie să ajungă la sapă de lemn.

S-ar putea ca adunarea restrânsă să-mi poarte pică, pentru că am considerat-o partizană a vechiului regim. Ar fi păcat, întrucât faptele ei sunt o dovadă. Se pare că ea a luat ca metodă o frază a comitelui suprem demisionat al comitatului Solnocu de Mijloc, pe care a rostit-o în discursul inaugurării: „să adaptăm cerințele epocii la constituția noastră“. Dar oare nu constituția ar trebui să-o corelăm cu cerințele yremii?! [Adunarea] adaptează legile sancționate la concepțiile sale, la niște idei care se bazează pe legile urbariale aduse în anii trecuți, ce au provocat și transilvănenilor dezgust. Acum, de cînd cu desființarea urbariului, iobagii pot considera că proprietate moștenirile lor, a atribui pentru 300 fl. o sesie, cu o valoare de 2.000—3.000 fl., în contul căreia s-au lucrat trei zile pe săptămînă, echivalează cu a lua ca bază urbariul transilvănean, unde se permite numai folosința [sesiei] de către iobag.

Clasa privilegiatilor, identificindu-se cu adunarea restrinsă, a uitat că a da privilegii unui om prin acordarea unei sesii pe lîngă alte două pe care le are, și prin aceasta a-i transforma pe alții în proletari, nu este în concordanță cu legile salutare ale țării noastre bazate pe cerințele vremii. A uitat și de datoria ei de a supraveghea bunurile soldaților pentru a le spori și nu de a le răpi printre-o hotărîre. Este posibil ca adunarea restrinsă să se scuze, că nu a fost înștiințată precis despre starea lucrurilor. A fost păcat să umble cu mîna goală în jeratic, cînd mînuiește un vîtrai. Ea ar trebui să știe că nu se pot da decizii dreptate despre un lucru necurat. Închei rîndurile mele cu rugămintea adresată comitetului pentru menținerea liniștii de a soma adunarea restrinsă să-și retragă hotărîrea și să o anuleze. De asemenea, să-i atragă atenția lui Iuon Mureșan să nu-l ducă pe acel om... într-un labirint, unde un posibil Minotaур să-i fringă gâtul — qui habent aures audiendi audiant. Întrucît s-a descoperit un act fals, cer ca autorii lui să fie pedepsiți.

Al d-voastră stimări domni, concetățeanul

Șomcuta Mare, 13 mai 1848

Vasile Bota, jude nobiliar²

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. district. Chioar, nr. 542/1848. Foto 17 947—17 950.

¹ Referire la prima parte, capitolul nouă, a *Tripartitului* lui Verbőcz.

² Pentru răspunsul comitetului permanent privind păstrarea ordinii constituite din districtul Chioar, vezi doc. 341.

341

Șomcuta Mare, 13 mai 1848

Nagysomkút, május 13án

Szolga bíró Botha Lászlónak

Butyászai Nyekita Vila és Marosán Juon között támadott egyenetlenség el határozásának idei április 26án 436. kisgyűlesi számuk alól kelt határozata meg változatását kérő hivatalos tudósítása¹ következetében a tárgy újabban is fel vétetvén, miután áll az, hogy Nyekita Vila fia, Onuk családját, aki birta különbén is a kérdés alatti telket, az újabb törvények birtokban találták, s az Nyekita Vila fia Onuk praefudiciumával el se is idegeríthette, ez ügyben április 26...² számok alól kelt kis gyűlesi határozatnak megváltoztatásával, Nyekita Onuk a kérdés alatti telek birtokában meg tartani határozatik. Marosan Juon ki adott pénze megkaphatásának követelésére a törvény útjára utasítatván a kérelmest illető levelek kezbesítés s a határozatról a felek értesítése végett ki küldetnek.

Judelui nobiliar Vasile Bota

Neîntelegeră dintre Vila Nechita din Buteasa și Iuon Mureșan a fost discutată de adunarea restrinsă [a districtului Chioar] din 26 aprilie a.c., cînd a dat sentință nr. 436¹. Ea a luat-o în dezbatere pe baza unei cereri formulate în mod oficial, întrucît Onuc, fiul lui Vila Nechita, a fost găsit de re-

cenile logi, împreună cu familia sa, în posesia sesiei în cauză. Vila Nechita nici n-a avut dreptul să-i aducă prejudicii fiului său Onuc prin înstrăinarea sesiei. În urma schimbării sentinței adunării restrinse din 26 aprilie în această chestiune s-a hotărât sub nr...² ca Onuc Nechita să fie menținut în posesia sesiei în cauză. Iuon Mureșan este îndrumat să-și recupereze banii cheltuiți, pe cale judiciară. Se ordonă ca hotărîrea de mai sus să se trimită și să se înmîneze celor două parti.

Concept. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. district, Chioar, nr. 542/1848. Foto 17951.

¹ V. doc. 340.

² Numărul actului lipsește în textul conceptului.

342

Viena, 13 mai 1848

Bécs, Május 13án 1848.

Lelkem mőjéből szeretett édes kedves jó Máriskóm!

Forradalom ideje lévén, én is azért ennek valami jelét kívánván láttatni, levelemet a magyar lobogóval ékesítve intézem Hozzád. Valósággal, Kedvesem! Bécsre, a régi Bécsre az ember most bajoson eszterne réá. A régi csendet és rendet itt ezeknek éppen ellenkezője váltotta fel. minden második, harmadik ház ablakaiból külömbéle színű zászlók lobognak. Legtöbbet láthatni német színűket: fekete, veres és arany, sok magyar színűket, amilyen a levél elején látható, kevesebb császári színűket: feketét sárgával és ausztriai színekkel: fehért veressel. Az utcán nem igen lát az ember kokárdák, pántlikák és tollak nélküli járni valakit. minden 30—40 lépéstre árulják a caricaturákat Metternichról, Sedlnitzkiről, Lajos hercegről, a Ligurianusokról, volt polgármester Czapkáról s másokról többekről; azonkívül a temérdek sok egymást érő lázzasztó felszólításokat, gúnyiratokat stb. A színházakban a legkiválogatottabb lázzasztó darabokat adják. Külömbnél külömbféle gyűlések vagynak mindenfelé. Itt is, ahol én szállva vagyok, az Ausztriai Császárnénál¹, miolta itt vagyok, már két nagy gyűlés volt, melyek közül egyik éjjeli 1 óra utánig tartott. A sok „lebehoch”²-ok egymást érték. A tanulók korlátlan urak. A polgárság már kimondhatatlanul meguntja a sok zsarnokoskodásokat, de senkinek nincs bátorsága magát ellene szegezni. Koldus oly temérdek sok van, hogy az utcán majd lehúzzák az embert lábáról. minden lépten külömbnél külömbféle uniformisú polgári őrököt lát az ember. A vén Bethlen Pál is közlegény a lovas osztálynál. Többnyire minden őrhelyeket a polgári őrök foglaltak el. Katonákat csak a Burgban és nagyon kevés helyt lát az ember. De már tán elég is volt erről ezúttal, írok már valamit magamtól is.

Nékem, kedves Angyalkám! még nem igen volt időm, melyet magamé-nak nevezhettem volna. Csakugyan östvénként a Theatrumba elmendegélek, és az az egyetlen időtöltésem. Mindennap volt még valami nagy helyt való járásom. A chéférnél, báró Krausznál is voltam tennap (a finánc miniszternél), akit egy igen kedves nyájas embernek tapasztalék. Kevesebbet voltam megele-gedye a Kriegs Miniszterrel, Latourral, aki igen katonai szempontból tekinti a dolgokot. Tegnap voltam Sophie főhercegnénél is udvarolni, hol is egy nagyon leereszkedő nyájos fogadtatásban részesülttem. Csakugyan tennap szegény báró

Miskét is meglátogattam, aki annyira el-van gyengülve, hogy karosszékéből maga erején nem tud felkelni. Nagy betegséget állott ki szégen most közélebbről, és a most történt forradalmi dolgokról semmit sem tudott egy jó darabig. A hozzátarozói minden titokban tartották előtte, csak a múlt héten tudta meg, mik történtek. Igen jól esett szégyénynek, hogy meglátogattam. Ótt találtam a kicsi Teleki Ferencnét is.

Imhol Kedvesem a német színű zászló is.

Ma írásban fogom benyújtani a feloldoztatásom iránti kérésemet, és minhelyt arra választ nyerendek, ami talán egy két hét alatt megtörténhetne, legott le fogok indulni, mert nincs ugyan megigérve annak elfogadása, de nékem oly erős és oly állhatatos a feltételem amellett a legszilárdabbul állani, hogy attól semmi el nem tátoríthat, mert látom, hogy ezen helyheztesben a legjobb akarat mellett is nem sokra mehetnék. Egyszóval, lelkecskén, Isten segedelmével sokkal hamarabb fogjuk egymást láthatni, mint azt gondoltuk volt. Adja Isten!

Bethlen Domokos valóságos revolutionaryis forradalmi ember lett, eljár a deákok gyűléseibe.

Még mind eddig nem vehetém szívszakadva várt kedves leveledet, s azt sem tudom, hová utasítam az enyimeket. Remélem, a Szent Isten megöríz attól, hogy valami baj miatt maradjanak ki szívemet vidámító kedves leveleid.

Nagy János, amint értem, még ézelőtt két héttel leindult innen.

A grófot alázatosan tisztelem. Kedves kicsi Szikráinkot szívemből ölelem. Néked pedig vagyok utolsó pillanatig tiszta szívből szerető

Imréd

Scumpă, bună și, din adincul sufletului meu, iubită Mariskó!

Deoarece suntem în plină revoluție doresc să-și arăt un semn al ei, trimișindu-ți scrisoarea ornată cu drapelul maghiar. Într-adevăr, draga mea! Omul numai cu greu ar putea recunoaște Viena de altă dată. Vechea ordine și liniste au fost schimbate cu contrariul lor. Steaguri cu culori diferite filfie la ferestrele fiecărei, și două sau a treia case. Cele mai multe au culorile nemțesti: negru, roșu și auriu. Multe au și culorile ungurești, după cum poți observa și de pe fața serisorii. Se văd mai puține cu culorile imperiale negru—galben și austriice cu alb—roșu. Pe stradă nu se prea zăresc oameni circulând fără cocarde, panglici și pene. La fiecare 30—40 de pași se vînd caricaturi ale lui Metternich, Sedlnitzki, prințului Ludovic, Ligurianilor, fostului primar Czapka și ale multor altora. Pe lîngă acestea, o mulțime de chemări agitatorice, pamflete etc. La teatre sunt prezentate pe alese piesele cele mai instigatoare. Peste tot se țin fel de fel de adunări. De cînd mă aflu aici, unde sunt găzduit eu, la „Împăratessa Austriei”¹, s-au și ținut două mari adunări, din care una a durat pînă după ora 1 noaptea. „Lebehoch-urile”² au fost rostit de unul după altul. Studenții sunt stăpini neîngrădiți. Burghezia s-a săturat de acum de teroarea fără frâu, dar nimeni nu are curajul să î se opună. Sunt prea mulți cerșetori, încât aproape că te trag de picioare. Mai la fiecare pas vezi membrii gărzii civile cu uniformele cele mai diferite. Si bătrînul Bethlen Pál este soldat de rînd la o unitate de cavalerie. Cele mai multe posturi de pază sunt ocupate de gărzile civile. Soldați vede omul numai în Burg și în foarte puține locuri. Dar cred că ajunge cît am scris despre aceste lucruri. Să scriu acum ceva și despre mine.

Eu, îngerașul meu drag, nu prea am avut timp, pe care să-l fi putut considera al meu. De fapt, pentru trecerea timpului, în fiecare seară merg la teatru, care este singura mea distracție. Pînă acum am fost în fiecare zi în cîte un loc important. Ieri i-am făcut o vizită șefului meu, baronul Krausz (ministrul de finanțe). Mi s-a părut un om simpatic, binevoitor. Sunt mai puțin mulțumit cu vizita făcută lui Latour, ministru de război, care privește lucrurile prea din punct de vedere militar. Ieri m-am dus să-i fac curte și arhiducesei Sofia. Aici m-am bucurat de o primire amabilă și afectuoasă. Tot aici i-am făcut o vizită și bietului baron Miske. Este așa de slăbit, încît nu se poate scula din fotoliu prin propriile lui puteri. A trecut nu demult printr-o boală grea. O bucată de vreme nu a știut nimic despre evenimentele revoluționare care au avut loc. Membrii familiei le-au ținut secret. Numai săptămîna trecută a aflat despre cele întîmpilate. I-a părut bine că l-am vizitat. Acolo am întîlnit-o și pe soția micului Teleki Ferenc.

Iată dragă aici și steagul cu culorile nemîștești. Azi voi țină în scris cererea pentru a mă elibera din funcție. Imediat ce voi primi un răspuns, ceea ce poate dura două săptămîni, voi pleca. De fapt nu mi s-a promis că cererea va fi acceptată. Totuși hotărîrea mea de a mă menține ferm pe această poziție este atât de puternică și de statornică, încît nimeni nu mă poate îndepărta de ea, deoarece îmi dau seama că în această situație n-ăs putea realiza mai mult nici cu cea mai mare bunăvoieță. Într-un cuvînt, cu ajutorul lui Dumnezeu ne vom vedea mult mai repede decît am fi gîndit, suflețelul meu. Să dea Dumnezeu!

Bethlen Domokos a devenit un revoluționar adevarat. Frecventeaază adunările studenților.

Pînă în prezent nu am primit scrisoarea ta mult așteptată. Nu știu nici unde să le trimit pe ale mele. Sper că sfîntul Dumnezeu ne va ocroti și nu se va ivi nici o piedică în calea sosirii scriitorilor tale, care-mi înveselesc inimă.

După cum am înțeles, Nagy János a plecat de aici acum două săptămîni. Contelui să-i transmită respectul meu umil. O îmbrățișez din toată inima pe draga noastră Szikra. Rămîn iubitorul tău pînă în ultima clipă a vieții.

Imre

Copie. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Mikó. Corespondența lui Mikó Imre.

¹ E vorba de hotelul cu acest nume.

² Strigăte de „să trăiască!“.

343

Blaj, 1/13 mai 1848

Programa

Preîn aceasta cunoscut se face onoratului public convocat la ADUNAREA NAȚIONALE pre 3 mai a.c.

I. Domnii vicari și protopopi, uniți și neuniți, vor avea cortelele sale la Cetățianii Blasiului după listelete ce s-au împărțit înainte.

Cei dein statul mitenesc chiamăți de aceiași domni vicari și protopopi, vor fi, în cortei împreună cu conchiamatorii sei.

Patru cetățiani în patru capete a[le] Blasiulu[i] vor sta cu listele a mana și vor îndrepta pre oaspeți la cortelele lor.

II. Preintru prandiu spre duminecă, luni etc., domnii viceari și protopopi, cu chiamății sei, sunt rogați numai decât a se înșința la comisariul însărcinat cu acest lucru, d. Stephan Manfi, notariu consistorial în curte, la poartă, carele apoi va ave grige a împărți oaspeților pre fiacare zi biletelor preintru prandiu, numerizate.

Pre bilete sa va afla scris în ce loc — și va ave fiacarele prandiu seu.

Fiacare oaspe va da biletul în mana persoanei, ce va sta la ușa locului, unde se va ține prandiu.

Biletele aceste vor sîrbi în loc de plata.

III Luni, 3 : 15 mai, demanetă la opt, se va ține d. diecesca liturgia în biserică catedrală, pontificând arhieoreul cu XII asistenți.

La trei patrare la dicece se va da semn prein clopotul cel mare al catedrali[i] spre adunare.

ADUNAREA NAȚIUNALE se va ține la besereca catedrale.

La 10 ore în punt, benecuventând arhieoreul, se va intona imnul: împeriale ceresc.

Apoi pre sfințija sa arhieoreul nostru, că prezidente Adunării, cu un cuvânt va deschide Adunarea Naționale.

Antaia lucrare va fi alegerea de secretari au notari dein cler și statul civile spre a porta peana și a duce protocolu.

Cuventatorii vor ține ordul, după care și-au cerut de la prezidente voia de a cuvenita.

Onoratul public e rogat cu toată cuvenenția a asculta cu frățietate pre cuventatorii.

Asta norma se va ține și în zilele următoare, pre cît va ține Adunare[a].

Siedenția dein urma se va închieia cu consuetele cuventari de despărțire și cu imnul: Mărire intru cel de sus intru mulțimita cerescului parente.

Pace, libertate, ecualitate și frățietate!

Blasiu, 1 : 13 Mai 1848

Dein siedenția episcopească-capitulară.

Imprimat. Arh. St. Budapest. Fond. 1526 utáni gyűjtemény. Az 1848—1849-i forradalomra, szabadságharcra és emigrációra vonatkozó nyomtatványok.

344

[Fără loc, înainte de 14 mai 1848]¹

Fraților români!

Sînt semne dintră care cu adeverinție se poate cunoaște vremea viitoare; așa ivirea curcubeului, retrajerea vremii arată; lucrătorii pămîntului din redicare norilor și a lor neobișnuită vagiatură înainte cunoaște apropierea gheții.

Nu ieste așa în viața cea politicească; în horizontul acestei nu totdeauna se cunosc semnele vremii viitoare, pentru că aicea schimbările nu se înfînn-

țează din împreunatele legi ale naturii; aceea nu înțelepciunea, dară tănuirea, înșelciunea, corupția și necredința poartă cîrma.

Fraților români! În turburate vremi trăim; nădejdea și frica să schimbe una pre altă în inimile noastre; nădăjdea cu adevărat mai mare poate stăpînește pînă acum; zile senină așteptăm, dară sănem înselăjii; sub horisont cel mai întunecos și fulgerători nori sunt în gătire, libertatea noastră în vecie a o îngropă. Întrebăți de unde știm aceasta, ce semne s-au arătat în ochii noștri pre ceriu, din care vreme le proorcim? Vom spune: mai de aproape am căpătat o carte de la un patriot săesc, care redică acoperemintul înselăciunii celor dialegești, care mintea niciodată nu ar fi descoperit. Cetăți; noi carteau aceasta din originalu cel nemțesc vom înturna-o; și după ce o aji cetit, băgați de seamă ce veți lucra.

Cartea din cuvînt în cuvînt așa sună:

Așa se zice că dreptatea nu s-au obișnuit a lucra întru în întuneric; dară acea nu stă întru toată întimplarea; spre exemplu această a mea scrizoare, care sunt silit întru ascuns a o da la arătare; almintrile doară în mii de darabe m-ar sfășie unui pînă la nebunie învăpăriți, fii a[i] neamului meu.

Nu după puțină cumpaneală fac acesta pas; dară în sfîrșit m-am și hotărît; pentru că pînă la fundu inimii[s] sunt patrunz de ura acea, care simt din vederea lucrării de nebunie cunoscutei burocrații ei egoistice din Sibiu și care pe lîngă aicea gaînă instrucție și acumă primește din Viena necurmat întăritoarele îndreptări. Canalizurile în Viena, Rozenfeld în Sibiu, cornesu nostru (a tria persoană nu s-au putut oeti) și Josicești; la a adjutorilor acestora cumai mai tîrziu voi pute deveni.

Polipii aceștia a[i] harnicului neam săesc și mai cu seamă a săracilor români (a căror viață batăr că cu slugirea e legată în megii, totuși e destul de bună în aseminalarea cu românii din pămînt săesc), au luat de seamă, că dacă Ardealu se va uni cu Țara Ungurească, unde toată națiunea cu așa nobilă statocnicie se începe a se părtini, o mulțime de români cultivăți la deregătorii vor ajunge; și de aceasta unii fii netrebnici a[i] preoților noștri vor ave scădere; au socotit că Thesauraria din Sibiu va înceta și atuncea nu vor putea monopolisa spre scădere maghiarilor și a românilor; se tem de a preoților bogat îngrășetori dîșme perdere și să supere pentru perderea influxului, care în dieta țării nu rar împede cător a-l întrebuiță.

Dintru acestia numărate și alte pricini, după lungă și ascunsă sfătuire am hotărît, că uniunea Ardealului cu Țara Ungurească lor în ce li-ar sta să o împedece. Despre modru nu au putut îndelungat a se învoi; mai pre urmă acolo au eşit majorenitatea voturilor ca a toată națiunii săesc unite împotriva și ajutorul Vienii să se întrebuițze necontentit împotriva uniunii. S-au hotărît odată și aceasta ca la Țara Nemțescă, la Frankfurt, să se trimîtă soli. Întru acea au urmat pronunțarea Brașovului lîngă uniune. S-au mai arătat și aiurea căte o plecare și așa s-au închiat întreaga întielegere a lor. Atuncea s-au început alte sfaturi; și după multe încocare și încolo aruncături s-au odichnit întru acea ca neamu românesc să-l întărîte împotriva maghiarilor, secuilor și împotriva uniunii.

Știu și au pomenit încit și de când vatămă și apasă o parte a neamului românesc, adecă care lăcuesc pe pămînt săesc, care nădejdea pre acea au întemeiat-o ca cei mai înțelepți cu danie ce mare (cum ziseră) și neprecepute obste cu vorbe dulci și așezate cuvinte și apromitări să poate adurmi și de va fi de lipsă și spre ceva interimale concesiuni sunt gata.

Dintru a așezatului modru, punctunum acestia mi-au venit la mînă.

1. Ca să poată pleca pre episcopii Leményi și Șaguna abea se poate nădăjdui; așadară la grope cu aceștia;

2. Cipar, Pumitul, Bărnut, Micaș, Nemes, Ianc, Butian, Pop, un tist de la Abrud, a lui nume nu-mi vine aminte și mulți alții care î-am întâzat, cu bani, cu făgăduinția cinstiilor preotești sau politicești trebuie plecați; dar pînă cînd uniunea încă nu-i apăsată, numai a făgădui mai cu seamă trebuie; însă unde nu se poate înconjura trebuie și dat; dară mai bine bani deoîn deregatorii; spre aceea mai de pre urmă aceasta zicînd că acum s-ar vinde pre sine cu primirea aceea; dară de nu se poate și deregatorie trebuie dat acu; și mai tîrziu, dacă se va apăsa uniunea și ne vom întări, se poate află modul a depărta pre aceștia deregatori româneni din deregatorii; bani sunt destui spre acest sfîrșit, din colecta multora, mai cu seamă a preoților; dară și casa națiunii cu deare de samă se poate întrebuița;

3. către cei mai sus scriși, sau prin aceștia, domendatele persoane în tot pămîntu săsesc, mai cu seamă în Sibiu, cu ceea mai mare cuvîntă trebuie să ne purtăm, slăbiciunile a le cunoaște și a ne lingăi; spre acestor și mai sus numitelor puncturi împlinire sunt menite oarecîte individumuri harnice;

4. încunjurînd pe sas, trebuie drept din Viena exoperuluite la români cei mai înțelepți o proclamație, prin care să se împedescă uniunea; orice cer români tot făgăduit în întîmplarea acea ca să cadă uniunea, de acestea pot: fi limba națională și deprindere mai slobodă în religiunea grecăască; să se poată ține dieta țării în limba românească; iertarea dișmii și a slușelor domnești, cinstirea moșilor, drept de a alege și trimite solii; din toate acestea ce nu se poate înconjura trebuie acumă dat; acuș cînd va cădea uniunea și starea neamului săsesc se va întări, se poate lua tot îndărapt; o perche de regheminturi nemțești întrebuițind împotriva poporului de va fi de lipsă; împotriva celor mai alesi din necurmate machinații în mai delungată vreme destul va fi;

5. cu doao regimenter româneni și cu husarii româneni trebuie făcută să creădă cum că prin unire niciodată nu pot scăpa de arme; dară de vor fi împotriva uniunii pentru răspătire se vor lua armele de pe dinșii, moșile le vor ține cu drept veșnic, bă și mai multe vor căpăta;

6. ca locuitorii români trebuie așea făcut să creădă, că dacă se vor împotrivi uniunii și aceasta (de va fi de lipsă) și cu puterea vor înpiedeca, nu numai pămînturile lor le va da lor împăratu, dară și pămîntul maghiarilor și a săcilor; dară spre acesta sfîrșit trebuie întăritori români bine plătiți a întrebuița.

S-au mai întărit într-o unele și alte sfătuiri și acestea:

7. cătanele secuiești din Trei Scaune și Cik trebuie trimiși afară din țară, sau dacă așa nu se poate, trebuie luate armele; dacă aceasta nu s-a putea întîmpla, trebuie vorbit să nu se miște de acasă ca cătane cu arme; că de-i vor duce oareunde, în țara talianului va fi ducerea; spre acest sfîrșit prin a tria, pața mină, individ secuiesc trebuie întrebuițat; să pot și între dinșii află cari pentru bani să se vindă;

8. în unele nobile maghiare urechi acea trebuie șoptit (or spune ei apoi la altu) ca dacă nu se vor uni cu Țara Ungurească se poate scuti încolo; numai acum să tacă taina aceasta;

9. în Viena trebuie pomenită perderea veniturilor erariale; vor întărialege acolo cuvîntu acesta, că acolo acum de tot creițaru și lipsă;

10. tot în Viena trebuie însprăvit ca pe vestita a Ardealului dietă să nu vie comisarii crăiesc, în care întîmplare noi sașii nu vom trimite soli; de cumva s-ar numi comisarii crăiesc să protestăluim numai decît împotriva dietii, care numai gubernator au rostit; și dacă s-ar statotnici uniunea din nou trebuie protestat ca pecetu să nu le de [a] afară; sanctia ce[a] pragmatică acum trebuie și să poate cu treaba întrebuița;

11. la comendir o să trebue lucrat ca la maghiar și se cui să nu le dea arme de foc sau de s-ar și da să se dea puține și rele; și împotriva răsculaților români sub pretext că cătane sunt puține, sau nu trebuie cătanele întrebuințate cu socoteală;

"12. care săs hotărîtele le-ar da afară (vinde) orcum, între păreti cu cele mai simitioare trupesti pedepse să se pedepsească.

Măghiar, seci, săsi și români! Luaiți sama, burocrati va ride întru sine cind un a altuia singe ati vîrsa pentru ea.

Sapientis satis Un născut sas, dară drept patriot

Dintru atîta stă carteă. Sîi acumă să asemînăm circumstanțile noastre cu a scrișorii cuprins. Noi asemînăm ale noastre și vedem că pre frajii secui au vrut să-i scoată afară din țară; comisar craiesc pînă acumă nu-i rînduî; arme nu capatăm, cînd susu îi încarcat cu dînsele s.c.l.

Asemănați circumstanțiiile voastre și cum veți afla? Atâtă vedem cum cu acele neam care pînă acumă cu tiranie au daunit peste naști pămînt creesc în prea mare pretinie atî apucat.

Fraților români! Noi cu toată asigurăția încetarea robotelor, purtarea comună a greutăților, egalitatea națională și religioasă vom da. Ei, sășii, toate acestea și afară de acea, ținerea dietii în limba românească făgăduiesc; dară cu vreme vă veți trezi întru ticăloasă robie.

Alegeți cu cine voiță a ține.

Patrioti maghiari.

Imprimat Bibl. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Secția de mss. și doc. Fond. III, Pachet. 15. (Revoluția de la 1848), mapa 1. Proclamația și cu litere latine. Publicat cu text maghiar în Erdélyi Híradó (Cluj), 1848, nr. 365 din 14 mai, în anexă.

¹ Datearea a fost făcută pe baza publicării manifestului sub formă de traducere în presă maghiară.

345

Cluj, 14 mai 1848

A fogarasi püspöknek

A méltóságod által folyó május hó 12kéről 802 szám alatti átitratánál¹ fogva nékem bemutatott s ezennel köszönet mellett viszsa zárt nyilatkozatból úgy látom, miszerint Bálint Simon verespatai lelkész az oláh nemzeti gyűlésekben tartott minden beszédeit s magaviseletét a hon csendje s békéje fentartására és minden emberi jogok oltalmára irányzottaknak kívánja nézettí, sőt feladói, mint becsületében gázlók ellen, elégítéssel követel s éltét bátorságba kéri vádlói ellen helyeztetni; méltóságodnak az említett lelkész utasítása végett válaszolni kívántam: mikép az ismételt lelkessz igyekezzék jó és nemes célzatait ne csak írásban, hanem tettekben bizonyítsnai be s akkor netalan találkozó rágalmazói ellen mentve, sőt, méltatlan gyanúsítatása esetében az illő elégítéssel kiszolgáltatása mellett, jelleme védve leend, — egyébiránt élete bátorsága felől nyugodva lehet, midőn minden intézkedéseim végcélja oda megy ki, hogy a nagyszerű átalakulás a személy és vagyon bántódása nélkül eshessék meg.

Kolosvárt, majus 14kén 1848.

Episcopului de Făgăraș

Din declarația preotului Simion Balint din Roșia Montană trimisă de eminența voastră ca anexă a raportului nr. 802 din 12 mai¹, pe care v-o înăpoez prin prezenta, rezultă încercarea lui de a ne convinge că, prin comportarea să și prin toate cuvîntările rostită în adunările naționale românești, a-a urmărit alt scop decît menținerea păcii, a liniștii țării și a tuturor drepturilor omenești. De aceea pretinde pedepsirea acelora care l-au denunțat și i-au patat astfel onoarea. Totodată solicită să-i fie apărată siguranța persoanei. În legătură cu acest caz doresc să informez pe eminența voastră că ar trebui ca preotul sus-menționat să se străduiască să-și dovedească intențiile bune și nobile nu numai în scris, ci și prin fapte. Atunci vor fi înălțurate toate învinuirile ce-i sunt aduse, iar acel care vor fi găsită vinovată de insinuări vor fi pedepsiți.

De altfel în privința securității ființei lui poate să fie liniștit, deoarece scopul măsurilor luate de mine urmăresc ca această transformare măreță să aibă loc în condițiile asigurării averii și a persoanei.

Cluj, 14 mai 1848.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1191/1848. Foto 2919—2920.

¹ V. doc. 301.

346

Cluj, 14 mai 1848

Nagy Méltóságú Királyi Fő Kormánynak

Saguna András, görög nem egyesült hitű püspök folyó hó maius 7 rölt hozzáam fel küldött tudósításánál fogva¹, jelentvén: miszerint anyaszentháza szertartása szerint püspökké való bé avatása Karlovicon meg történvén, püspöki hivatalábani bé igtatása iránt rendelest tétetni kér, a nagy méltóságú kormányt a végett kívántam ezen körülmenyről értesíteni; mikép a kért bé igtatás iránt a szükséges intézkedéseket kormányilag meg rendelni ne terheltessék.

Kolosvárt, Maius 14. 1848.

Preamărite Guberniu!

Pourivit înștiințării episcopului ortodox Andrei Saguna din 7 mai¹, raportează că la Karlowitz a avut loc ceremonia sfintirii lui pentru scaunul episcopal, conform ritualului grecesc neunit. Cere dispoziții pentru instalarea lui ca episcop. Am considerat [necesar] să informez preamăritul Guberniu despre aceste circumstanțe, cu rugămintea de a lua măsurile corespunzătoare pe cale gubernială în vederea instalării lui.

Cluj, 14 mai 1848.

Concept. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1146/1848. Foto 503.

¹ V. doc. 177.

Dragu, 14 mai 1848

Nagy Meltosagi Gróf Kormányzó Ur, Kegyelmes Urani!

Tegnapi napon 1 177 elnöki szám alatt költ¹ s általam tiszttelt rendelése nyomán kívántam nagy méltóságodnak jelenteni, hogy a drági uradalomban az úrbéri szolgálat hejte állítása két békátlás és kezes levél adás mellett elvállaltattván, a csákigorbói uradalomhoz tartozó úrbérek Salamon helységét is hozzáértve, tegnapi napon a drági dolgok lecsendesedését megtudván, Drágban jöttek hozzáim, s az uradalem emberei is az úrbéri szolgálatyokat, a báro Jósika Lajos ömeltősága le engedése értelmében kezesek áltítása melletti kör levél bék adása által el váltak, mit G. Karacsai Sándor őrnak megírtam, úgy nemkülönben azt is, hogy Felegregy és Vármező is az innen tegnapi napon, az itt helységekben le ment alispánynak az éjcaka vett tudósítása értelmében, lecsendesedtek — e szerényt tehát én honap reggel Boncidara, ottan dolgamat végezve hivatalom helyére menendek, az igazgató főbíró ma reggel a katonasággal Kétsmezőre ment. Minek jelentése után teljes tisztelettel maradtam nagy méltóságú gróf kormányzó ur kegyelmes uram alázatos szolgája

Drág Pünkösöd hó 14én 1848

Szabó József
tartományi biztos

Preamărite domnule conte guvernator! Binevoitorușe domn!

Vă răspund la respectabilul ordin de ieri al excelenței voastre cu numărul prezidențial 1 177¹. Doresc să vă raportează că [oamenii] de pe domeniul din Dragu s-au angajat să accepte reluarea slujbelor domnești și au dat în acest sens două scrisori de chezașie. Iobagii din Gîrbou, împreună cu cei din localitatea Solomon, au procedat la fel cind au aflat despre liniștirea lucrurilor la Dragu. Ei au venit la mine la Dragu și mi-au promis că își vor relua muncile domnești cu ușurările acordate de baronul Jósika Lajos. Locuitorii i-au desemnat pe cel ce se angajează să garanteze pentru ei; au și depus o scrisoare de legămint. Toate acestea le-au comunicat domnului g[rof] Karacsay Sándor. La fel s-au liniștit și la Agrij și Buciumi, potrivit raportului vicecomitelui, primit astă noapte. El s-a deplasat ieri în localitățile sus-menționate. Miune dimineață eu mă duc la Boncida. După ce termin cu treburile mele oficiale de acolo, mă reîntorc la locul meu de muncă. Judele dirigitor a plecat azi dimineață la Chechiș. Relatăndu-vă cele cuprinse în raportul de mai sus, rămân servul umil al ilustrăției voastre domnule conte guvernator, binevoitorul meu domn.

Dragu, la 14 mai 1848

Szabó József, comisar teritorial

Original. Arch. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 6 339/1848. Foto 1 756—1 758.

¹ V. doc. 319.

Chechiș, 14 mai 1848

Sectia I. Comunicatii

Nagyméltóságú Gróf Főkormányzó Ur! Kegyelmes Urain!

Miután a tennapi napon a drági uradalomhoz tartozó úrbérirek tartományi biztos Szabó József fő kormányilag kiküldött biztos intézkedései következtében a fen álló rendre vissza térték, nagyméltóságodnak 1177 számú parancsolatai következtében a főkormányi biztos hatalmat átvettetem, s a Feleggregyre való kiszállásra rendeléseimet megtéttem, azonban mai napon, reggel, 3 órakor egy feleggregyi küldöttséget fogadtam el, melynek következtében mind Feleggregy, mind Vármező vétségökért engedelmet kérve, a törvényes rendre vissza térték, ennélfogva az oda való kiszállást már feleslegesnek tartva, aki rendelt katonasággal együtt mai napon Kettősmezőre kiszállottam; melynek következtében az ide való helység is hibáját átlátva rendre tért, úgy szintén Kendermező helysége magát hasonlólag megadva, biztoson merem állítani, hogy legfeljebb három napok alatt a csend és a rend tökéletesen helyre állítva léend, s a katonaságot bátran rendes állomásra lehet bocsátani. Nem látni ugyan elkerülhetetlennek — szükségesnek —, hogy e vidéken állandóul katonaság maradjon, azonban ha nagyméltóságod jónak látja s parancsolni fogja — Páncélcseh hegységen — mint különben is a felső kerület közép pontjában — egy cug lovas katonaságot szálással, istálóval s minden szükségesekkel elláthatjuk; s eként az alsó kerületben is Magyaroson, hasonló mennyiségű katonaság jelenleg is állomásozván, ezen teréh a két kerület között egyenlőleg oszlana meg, minden esetre alázatos tiszteettel kérem nagyméltóságodat, méltoztassák az itten lévő katonaság elhelyeztetése iránt maga rendeléseit sierte kiparancsolni, s a kolosvári várparancsnokságtól hasonlót eszközölni, mert e videken a rend helyre álva, annak elhelyeztetéséről rendelkezni nagyméltóságodtól fölhatalmazva nem vagyok.

Mely alázatos jelentésem mellé örökösi tisztelettel vagyok nagyméltóságodnak alázatos szolgája

Kettősmezőn, Pünkösdhó 14én 1848

G. Wass Samu

Doboka megyei igazgató fő bíró és
kormányi biztos?

Preamărite domnule conte guvernator! Binevoitorule domn!

În urma măsurilor luate de comisarul gubernial Szabó József, iobagii din Dragu s-au reîntors ieri la ordine. Potrivit dispoziției ilustrației voastre nr. 1177¹ am preluat funcția de comisar gubernial. Am făcut demersurile în vederea deplasării la Agrij. Dar azi dimineață s-a prezentat la mine o delegație, care a cerut iertare pentru faptele comise și mi-a declarat că, atât la Agrij, cât și la Buciumi, a fost restabilită ordinea legală. Prin urmare am considerat că deplasarea mea acolo nu mai avea rost. Însoțit de armată m-am dus la Chechiș, unde locuitorii și-au recunoscut de asemenea greșeala și s-au reîntors la ordine. Într-un mod asemănător au procedat și cei din Chendrea. Pot să afirm, cu încredere, că în cel mult trei zile ordinea și liniștea vor fi complet restabile și astfel armata se va putea reîntoarce la locurile ei de staționare. Nu văd necesară staționarea ei permanentă pe aceste meleaguri. Totuși, dacă excelența voastră va crede de cuviință, în localitatea Panticeu, centrul cercului

de sus, va putea fi reținut un escadron de husari cu dormitoare, grajduri și alte lucruri necesare. La fel și la Măgheruș, centrul cercului de jos. De altfel, acolo se află și acum o astfel de unitate. Povara întreținerii s-ar împărtăși în acest mod în egală măsură între cercuri. Vă rog că tot respectul să dai disponiții, în legătură cu repartizarea armatei de aici. Să solicitați un ordin în acest sens și de la comandamentul cetății din Cluj, deoarece eu nu am fost investit cu puterea de a mai dispune de armată, după ce ordinea va fi restabilită.

Rămîn cu veșnic respect prea umilul serv,

G[rof] Wass Sámuel, prim-jude dirigitor al comitatului Dăbica și comisar gubernial²

Chechiș, 14 mai 1848

Original. Arh. St. Budapest. Fond. G. Pr., nr. 1.209/1848. Foto 2951—2.954.

¹ V. doc. 319.

² Cf. doc. 304.

349

Moldovenesti, 14 mai 1848

Méltóságos Fő Királyi Bíró Ur!

A tegnápi napon nemes Belső Szolnok vármegyei kesei születésű *Iszai Lup* és *Haragos Toma* nevű emberek a tordai hídon által nem bocsáttatván, általán egy szentmártonfalvi oláh ember vezérlése alatt a szentmártonfalvi réven az Aranyoson át jöttek azon céllal, hogy mennyenek a balásfalvi gyűlésebe, de minthogy általam már előlegesen magam is Tordán járva s látna, hogy több oláh ember azon okból nem bocsátatnak a hidon át, hogy az illető püspökök által személy szerént meg hívó levelek nem voltak a balásfalvi gyűlésben megjelenésre, az Aranyos partyára a hatóságom alatti vízmenti hélyiségekből őrököt állítottam a leg sietőbbben, hogy ha né talán mégis az Aranyoson is át jöni kívánnának, azon vissza utasított emberek tartóztattassanak le s állítassanak előmbe. Az alsószentmihályfalvi őrok előmben is hozták a fenn nevezend két embereket még ott létém alá, kiket hová léjendő utazások iránt kikérdezvén, közüllük az edgyik elő adott egy menedék úti levelet azt nyilvánítván, hogy juhokat szedni menny szándékoznak Vásárhellyre, s mint hogy én meg valék győződve, hogy ők bizonyosan a balásfalvi gyűlésebe szándékoznak menni, annyival inkább, hogy Dés környékéről Marosvásárhellyre mennyi egyenesebb útvonal a Szász Régen felé járó, annál fogva meg tudni kívántam továbbá azt, hogy hány juhat szándékozik edgyik közüllök venni és mennyi pénze volna, kik közül edgyik úgy nyilatkozék, hogy 6, 7 darabot, pénze pedig lenne 15 rhenus forintya, társát hasonlóképpen fel szollítván, az meg vallotta, hogy ők Balásfalvára szándékoznak a gyűlésebe menni, s következőleg a másik kéntelen vala meg vallani, hogy oda és nem juhvásárra. Slátna minden azt, hogy ők nem igaz úton járók, minden azt, hogy hamis úti levéllel utaztak, az alsószentmihályfalvi falus bíró által le tartóztattam, s jelenleg ottan vagynak. Már a méltóságos fő királyi bíró úrnak a hamis úti levél ide fogása mellett alázatosan feljelenteni bátorodom — hasonló tisztelettel lévén a méltóságos fő királyi bíró úrnak alázatos szolgája

Várfalván, 14th May 1848

Barla Béniamin, duló biztos

Mărite domnule jude regesc suprem!

Isaia Lupu și Toma Hărăguș din Chesău, comitatul Solnocu Interior, n-au fost lăsați ieri să treacă podul de la Turda. Au mers însă pe cărări ascunse, conduși de un român sînmărtinean, și au trecut rîul Arieș pe la Sînmartin, cu scopul de a se duce la adunarea de la Blaj. Cu ocazia șederii noile la Turda, am aflat că multor români nu li se permite să treacă podul, deoarece nu au invitații personale din partea episcopilor lor de a se prezenta la adunarea din Blaj. De aceea, am pus grabnic paznici de-a lungul țărmului Arieșului în localitățile de pe malul rîului din districtul meu, pentru ca oamenii care ar voi să treacă rîul, să fie arestați și aduși în fața mea. Paznicii din Sînmihaiu de Jos i-au și adus în fața mea pe oamenii sus-menționati încă în timpul șederii mele acolo. I-am interogat asupra scopului călătoriei lor. Unul dintre ei mi-a arătat o foaie de drum, spunând că merge la Tîrgu Mureș pentru a cumpăra oi. Eu am avut însă convingerea că ei vor să plece la adunarea de la Blaj. Aceasta cu atât mai mult, cu cât din apropierea Djeului, pentru a te deplasa la Tîrgu Mureș, drumul prin Reghin este cel mai scurt. De aceea l-am întrebat de câți bani dispune și câte oi are de gînd să cumpere. A spus că 6—7 bucați. Întrucât are 15 florini renani. Celălalt, fiind întrebat, a recunoscut însă că vor să ajungă la adunarea de la Blaj; după care și tovarășul său a mărturisit același lucru. Văzind că nu sunt oameni cîștiți, deoarece călătoresc cu o foaie de drum falsă, i-am arestat prin mijlocirea judeului primar din Sînmihaiu de Jos, la care se află și acum. Acest lucru vi-l raportează prin prezenta și vă anexez și falsa foaie de drum.

Rămîn cu respect sluga supusă a măritului domn jude regesc suprem Moldovenesci, 14 mai 1848

Barla Benjamin, jude nobiliar

Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. șcaun. Arieș, nr. 249/1848.

350

Tîrgu Secuiesc [14 mai 1848]¹

Méltóságos Fő Királyi Bíró Ür!

Mái napon tanács és népgyűlése lévén, többféle dolgoknak külön teremekben lett tárgyalása után végre közgyetérítésből a két gyűlés közös tanácskozásra összefolyt; ez alkalommal a nép egy része a tekintetes törvényhatósági tanács iránti bizalmatlanságát nyilvánítván, a törvényhatósági tanácsnak jelen volt tagjai egyrészről a teremet elhagyták, ugyanakkor hasonlót tett a népnek is egy része; mi a benne maradtak pedig azon bizalommal, hogy az egész nép osztozik véleményünkben, abban állapotunk meg, hogy a méltóságos fő király bíró úrhoz folyamodjunk városi tisztaítás mentől rövidebb idő alatt megtartásáért.

Annál fogva ezennel alázatos tisztelettel könyörgünk a méltóságos fő király bíró úr előtt, az előterjesztett célra kegyes intézkedését megtenni, alázatos mély tisztelettel örökölvén méltóságos fő királyi bíró úrnak alázatos szolgái

Szőcs Sámuel hites
Jantsó Dániel hites
Kiss Miháj porgál
Balogh János
Kováts Dániel polgár
Paál János Ferenc polgár

Kováts Josef hites
Turótzsi András hites
Szász István hites
Jantsó János polgár
Tóth Ábel hites
Máyori Bálint

Szigeti Sándor polgár	Tóth Sámuel polgár
Kováts Bálint polgár	Kováts Mózes
Kováts Ábrahám	Szóts Sámuel
Dézsi Joseff polgár	Nagy Pál polgár
Szőcs Dániel	Nagy Antal porgár
Nagy Izrael polgár	Szigeti József porgár
Jantsó Tamás hites	Balogh Sándor polgár
Jantsó Ádám	Nagy Izsák
Bertalan Józef ügyvéd	Nagy Lázár
Szabó János idős	Szóts Dániel hites polgár
Tóth Sebesyén hites	Kováts Miklós
Jantsó Dániel polgár	Kováts Izrael polgár
Nagy Zakar polgár	Kováts János polgár
Jantsó Dániel	Hankó Dániel hites
	Jantsó Elek polgár

Mărite domnule jude regesc!

Astăzi au avut loc două adunări: una a consiliului, iar alta a poporului. După ce au fost dezbatute mai multe probleme în săli diferite, cele două adunări s-au contopit pe baza unei înțelegeri comune. Aici o parte a poporului s-a declarat nemulțumită față de consiliul orășenesc. De accea, unii membri ai consiliului au părăsit sala. La fel și o parte a poporului. Noi cei care am rămas înăuntru, având convingerea că acțiونăm în numele întregului popor, am adoptat hotărârea de a propune domnului jude regesc reînnoirea căt mai grabnică a dreptătoriei orașenești.

Prin urmare, cerem cu umil respect luarea de măsuri în acest sens. Rămînem cu adîncă stîmă ai domnului jude regesc:

Szócs Sámuel, jurat	Dézsi József, cetățean
Jantsó Dániel, jurat	Szóts Dániel
Kiss Mihály, cetățean	Nagy Izrael, cetățean
Balogh János	Jantsó Dániel, cetățean
Kováts Dániel, cetățean	Nagy Zakar, cetățean
Pál János Ferenc, cetățean	Jantsó Dániel
Kovács József, jurat	Tóth Sámuel, cetățean
Turótzi András, jurat	Kovács Mózes
Szász István, jurat	Szócs Sámuel
Jantsó János, cetățean	Nagy Pál, cetățean
Tóth Ábel, jurat	Nagy Antal, cetățean
Máyori Bálint	Szigeti József, cetățean
Jantsó Tamás, jurat	Balogh Sándor, cetățean
Jantsó Ádám	Nagy Izsák
Bertalan József, avocat	Nagy Lázár
Szabó János senior	Szócs Daniel, cetățean jurat
Tóth Sebesyén, jurat	Kovács Miklós
Szigeti Sándor, cetățean	Kovács Izrael, cetățean
Kovács Bálint, cetățean	Kovács János, cetățean
Kováts Ábrahám	Hankó Dániel, jurat
	Jantsó Elek, cetățean

Original. Arh. St. Sfîntu Gheorghe. Fond. Arh. scaun. Trei Scaune. Acte prezidiale,
nr. 187/1848. Foto 7747—7749.

¹ Pentru datare cf. doc. 351.

Sfîntu Gheorghe, 14 mai 1848

Felséges Királyi Fő Kormányszék

Mai napon a kézdivásárhelyi közönség nevében az eredetileg ide csatolt kérés nyújtatott be hozzá¹, mellyből méltóztatik a felséges Királyi Fő Kormányszék által látni, miként a kézdivásárhelyi összes tiszviselőség ellen minőső bizodalmatlanság és ingerültség támadott, úgy azt is, hogy egy általános tisztujjítás siető tartására felkértem.

Mit a felséges Királyi Főkormányszéknek ezennel sietek feljelenteni, egyszersmind az iránt is jelentést tenni, miként én a kézdivásárhelyi közönség kül-dötjeit azon nyilatkozattal bocsátottam el, hogy kívánságokot a felséges Királyi Fő Kormányszéknek feljelentve alázatoson megfogom kérni, hogy méltóztasson megegyezni abba, miként a közönség által óhajtott általános tisztujjítást tarthasson, valamint azt is, hogy a választásba minden birtokos polgár folyhasson be; addig is pedig, nehogy az ingerültség miatt rendzavarás is történjen, rendelkeztem a kézdivásárhelyi tanácshoz, hogy tanács gyűlést ne tartson, csakis a rendes administratiót folytassák az illető hivataloskodók folyó hó 17. reggel 9 órára gyűjtve össze a közösséget, hol magam is megjelenve az ingerültséget a felséges Királyi Fő Kormányszék rendelése megérkezésig igyekezendem csendesítni.

Alázatoson kértem tehát a felséges Királyi Fő Kormányszékét, méltóztasson a fennebbiekhez képest hozzá a legsietőbb intézkedni, annyivalis inkább, mivel azt nyilatkoztatták, hogy ha tíz napok alatt a köz kívánatra általános tisztujjítást nem tartandok, azt a nép maga az én közbejövetelem nélkül is meg fogja tartani, alázatos tisztelettel lévén a felséges Királyi Fő Kormányszéknek alázatos szolgája

Sepsiszentgyörgy, Május 14. 1848.

Horváth Albert, fő király bíró²

Preamărite Guberniu

Astăzi mi s-a înmînat cererea anexată¹ în numele locuitorilor din Tîrgu Secuiesc. Preamăritul Guberniu va vedea din ea că împotriva întregii dregătorii din Tîrgu Secuiesc se manifestă neîncredere și nemulțumire; la fel și că am fost rugat să procedez la reînnocirea dregătoriei.

Mă grăbesc să vă raportez că, potrivit promisiunii făcute delegației care a venit la Tîrgu Secuiesc, trimis petiția preamăritului Guberniu. Totodată solicit permisiunea de a proceda la realegerea dregătorilor, precum și acordul Guberniului ca la alegeri să poată lua parte orice cetățean cu avere. Am ordonat consiliului din Tîrgu Secuiesc ca pînă atunci să nu țină singur adunarea pentru a nu se produce perturbarea ordinii din cauza agitației; de asemenea, să conduce administrația numai pînă în 17 i.c., iar atunci, la ora 9 dimineața, să convoace o adunare, unde voi fi și eu prezent și mă voi strădui să liniștesc spiritele pînă la sosirea dispoziției Guberniului.

Cer cu supunere finalului Guberniu să binevoiască a-mi da dispoziții cît mai grabnic posibil, conform celor de mai sus, cu atât mai mult, cu cît

[delegații] mi-au declarat, că dacă în termen de 10 zile nu voi ține alegeri de
dregători, poporul o va face fără participarea mea.

Rămnin cu respect umil față de preamăritul Guberniu

Sfîntu Gheorghe, 14 mai 1848.

[Petrichevich] Horváth Albert, prim-jude regescă

Original. Arh. St. Budapesta. Fond. G. P., nr. 6 519/1848. Foto 16 232—16 236.

¹ V. doc. 350

² Guberniul va răspunde la 18 mai 1848.

352

Cluj, 14 mai 1848

Pénzügyminister úr! Közép-Szolnok megyében már számos őrsereg van felkelve s rendezve, de fegyver majd mi sincs. Legcélsszerűbbnek látszott — kivált olcsóság tekintetéből — lándsákkal látni el a gyalogság két első s teljesen puska nélküli sonát. Egy ily lándsa körülbelül 1 pengő forintba kerül. Igen szükségesnek vélem, hogy a pénztárnak azon részéből, mely a megye háziszükségei fedezésén kívül fenmarad, s oda lesz küldendő, hová a pénzügyminister úr rendelendi, 1000 pengőforint fordítassék. Azon reményben, hogy a pénzügyminister úr ezen igen szükséges kiadást helyeslendi én már a lándzsák készítését meg is rendeltem.

Közelebbről leend szerencsém a visszacsatolt törvényhatóságok¹ pénztárai kimutatásai megküldeni, melyekből megtetszend, hogy az adó dolgában termésszesen novemberig már semmi változást nem tehetvén, csak annyi felől lehet s lehetend rendelkezni, mennyi a régi kivetés után már bejött s még bejövendő, de hogy a törvényhatóságok belszükségeire az illő mennyiséget fentartván, megmarad annyi fölküldendő vagyis felküldhető, miből lehet még a bizottmányilag kiszakasztandókon kívül más szükséges célra is adni a törvényhatóságokban. Ily szükséges cél a börtönök építése, melyek a törvényhatóságokban borzasztó minőségűek. Ha nem lenne is most célszerű új börtönök építéséhez kezdeni; de szükséges az építésre anyagokat szerezni.

Domnule ministru de finanțe!

În comitatul Solnocu de Mijloc sînt organizate de acum mai multe gărzি cetățenești, dar nu au arme aproape de loc. Consider că soluția cea mai eficientă — mai ales sub raportul ieftinătății — este aceea de a înzestra cu lănci primele două rînduri ale unităților de infanterie, care nu au arme. O suliță costă aproximativ 1 florin. Cred că ar fi necesar, ca din fondul lăsat la dispoziția comitatului, 1 000 de florini să fie întrebuințați în acest sens. Restul se va trimite acolo unde dispune domnul ministru de finanțe. Fiind convins că domnul ministru de finanțe va fi de acord cu această cheltuiala atât de nevoie, eu am și comandat lăncile.

În curînd voi trimite socotelile bugetare ale jurisdicțiilor anexate¹. Din ele veți putea afla, că în privința dărilor se poate conta doar pe ceea ce s-a și încasat și pe ceea ce se va mai încasa pînă la sfîrșitul anului tot pe baza vechi-

lor tabele de impunere. Pînă în noiembrie nu este posibil să se intervină în aceste tabele vechi. Reținem din sumele încasate necesarul pentru jurisdicții și trimitem sus ce rămîne. Dar din ce se vor putea face alocații jurisdicțiilor în alte scopuri necesare [?]. S-ar impune să se construiască închisori, deoarece cele existente sunt într-o stare îngrozitoare. Chiar dacă nu ar fi cazul să se înceapă acum construirea de noi închisori, ar fi bine să se achiziționeze materiale de construcție.

Publicat în „Történelmi tár”, 1903, p. 600.

¹ E vorba de comitatele Solnocu de Mijloc și Crasna, precum și de districtul Chioar, a căror anexare la Ungaria a fost dirijată de baronul Wesselényi Miklós, în calitatea lui de imputernicit al guvernului ungar.

353

Hodod, 14 mai 1848

Méltóságos Báró Fő Ispány, Királyi Biztos Úr!

A hadadi engedetlen lakosok elleni execuțiora, a hozzárm tett alispányi rendelet eredménnyéül kiszállván, jelenleg a járásbéli fő és alszolgabíróval itt vagyok, tegnap délután Somjóról meg érkezett, két tiszt vezérlete alatt, az altisztekét és egy dobost is belészámítva 60 legény, kik is általam ide az udvarba minnyájan bészállásoltatván, hússal és egyéb szükséges kellékekkel ellátottatván, még a kinyomozáshoz hozzá nem fogtam, mert a katonák megérkezése a népre azt a hatást, mit reménylettettem, nem tette, sőt azoknak kevés számát látva a helység népességéhez képest számba sem veszik, s amint hallom dicsekedve emlegetik, hogy ily kevés számú katonától nem félnek; ugyan azért nagyon szükségesnek látnám, ha magyságod holnapra a telepkormánytól vagy 30 huszárt is méltóztatna rendelni és küldeni, a szükség esetére használandókat, kik által az elfogatandókat is békisérthessem.

Mely jelentésem mellett tisztelettel maradtam méltóságos báró fő ispány és királyi biztos úrnak alázatos szolgája

Hodad, Május 14én 1848

Hatfaludi Elek

Mărite domnule baron și comite suprem! Domnule comisar regal!

În urma dispoziției vicecomitelui m-am deplasat la Hodod pentru linștirea locuitorilor răzvrătiți. M-au însoțit judele și vicejudele nobiliar al cercului. Ieri au venit de la Simleu Silvaniei 60 de soldați, inclusiv un toboșar, sub comanda a doi subofițeri. Ei au fost cazați aici la curte, unde au primit carne și alte alimente. Eu încă n-am început ancheta, deoarece sosirea soldaților n-a avut efectul dorit asupra poporului. Dimpotrivă, după cum am auzit, locuitorii, observând efectivul redus al soldaților în raport cu populația comunei, vorbesc, în derîdere, că nu se tem de un număr atât de mic de militari. Din acest motiv consider necesar ca măria voastră să mai trimiteți pe mîine încă

30 de husari, care să fie folosiți la nevoie și pentru a fi escortați la închisoare cei arestați.

Raportîndu-vă cele de mai sus, rămîn cu deosebit respect față de înaltul baron, comite suprem și comisar regal.

Hodod, 14 mai 1848

Hatfaludi Elek¹

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Actele comisarului guvernamental Wesselényi Miklós.

¹ Cf. doc. 354.

354

Zalău, 14 mai 1848

[Zilah], 1848. május 14.

Hatfaludi Eleknek. Csend helyre álítási biztos úr! Reméllem ugyan, hogy a katonák megjelenése inkább csak azért nem lett még eddig óhajtott hatású¹, mivel a hadadiak nem veszik a dolgot komolyul s nem hiszik, hogy az oda vitt katonák ott is maradnának még pedig az ő költségekre; mihelyt erről saját szomorú tapasztalásuk következtében lejenderék meggyőződve: hajlandókká válnak az engedelmességre. Mind az által tudósítson ön arról, hogy ha elfogás merénylese vagy más ingerlő lépés nem történik, lehet é kitöréstől vagy is a katonaságra reárohanástól, avagy annak más módoni compromitálásától tartani. Ezen esetben a katonákat azonnal küldöm innen: s akkor az így öregbült erő jelen létében, s az által mind a bor exequálását, marhák behajtását, mind pedig az investigatio köverkeztében elfogásokat eszközölni. Hogy ha azon röktön és offensiv kitöréstől nem lehet félni, úgy jónak látnám még egy, vagy legfejebb két napot várni s időt engedni hogy magokba szájanak. Ezen esetben nyilván ki kellene mondani, miszerént a királyi biztos kegyelméből még vár, ha nem napokat de legalább órákat, de amely időt ha nem sietnek használni, bizonyal még több, még több katonaság jövend nyakokra. Siető tudósítását elvárom.

[Zalău], 14 mai 1848

Lui Hatfaludi Elek

Domnule comisar pentru restabilirea ordinii!

Sper că prezența soldaților n-a avut efectul dorit, numai pentru că cei din Hodod nu iau încă acest lucru în serios¹. Ei nu cred că soldații vor rămâne acolo și încă pe cheltuiala lor. După ce se vor convinge pe propria lor piele despre aceasta, vor manifesta înclinație spre supunere. Totuși, în eventualitatea că nu veți recurge la arestări, să mă înștiințați dacă există pericolul atacării soldaților sau a altor asemnea fapte provocatoare și compromițătoare. În acest caz eu vă voi trimite soldați, și atunci, în prezența forței armatei întărите, puteți proceda la executarea strîngerii vinului, la confiscarea animalelor și la arestări, pe baza efectuarii anchetei. Dar dacă nu trebuie să ne temem de

răzvrătiri immediate, atunci cred că ar fi mai bine să aşteptăm o zi sau două, pentru a da răgaz locuitorilor să mediteze. În această eventualitate s-ar impune să li se spună că mai aşteptați din mila comisarului regal, dacă nu zile întregi, măcar cîteva ore, iar în cazul că nu se vor grăbi să profite de timpul ce li se lasă la dispoziție, vor sosi trupe noi, mai numeroase. Aștept ca d-voastră să mă informați cît mai repede.

Concept. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi.
Copierul de scrisori al lui Wesselényi Miklós.

¹ Cf. doc. 353.

355

Peleș, 14 mai 1848

1848-ik év Május 8-án Nagy Károlyba tartatott képviselő Bizottságyi előleges ülés rendeletéből, az ujj törvények ki hirdetése s a népet közelebbről érdeklett törvénycikkejek felfogásokhoz alkalmazott meg magyarázása véget, kerületembe munkámát folyó hó 8-án Aranyos Megyes mezővárossába meg kezdvén, hol a nyugtalanságnak legkisebb nyomai sem látszó, be végezvén, Patóháza helységébe mentem, — azt telyesítendő, hol mennyibe a rendbe szedő per még végre hajtra nincsen, mint fentebb említett Aranyos Megyes mezővárossába, nemely egyéni észre vételek tételetek, mit a békévezető arányosító per foganatosítása biztosan szét oszlat. Utasításom nyomán azokat, kik jelenleg úrbéri telken lakónak öszve írtattak, az eddigi úri szolgálat tellyessítése alól feloldozván, Berentze helységiből, hol az arányosító per békévezető nincsen, a nyugtalanságnak nagyobb példájai mutatkoztak; mely a lakosok érthetetlenségen kívül onnan is eredhet, hogy e helység ujj hellyekre való telepítésekkor az úrbéri és curialis telken lakók kellő módon meg nem különböztettek, min a mentül elérhető békévezetendő rendbe szedési per szintén biztosan segítend. Berend helysége lakossai, kik a törvény javaslatok ki hirdetése alkalmával nyugtalan kedéjüknek látszottak, e szentesített törvények ki hirdetésekkel meg elégedést tanúsítottak magok viseletekkel, bár a kételmeket el oszlató rendezési per még e helységbe meg nem történt. Udvari helysége lakossai, hol az arányosító és öszvesítő per végre hajtása már meg is kezdődött, úgy látszó, nyugottan várják annak békévezetőt, de a szomszéd Kak és Szentmárton helységek lakossai, kik bizonyosan rossz szándékú bujtagatotktól vezettetnek, az elégületlenségnak kitűnő példáját mutatták, melyért is lakossai közül kik fönökül tekintődhettek, általam a megye fogházába kísértettek. Batiz és Vasvári helységek lakossaik, bár e helységekben sem történt meg ez idő szerint elkerülhetetlenül szükségessé vált rendezési per, mely miatt a fel nem szabadtíttattak közül nemellyek felszabadítatiásukat követelék, — öszvesen nyugtak s a béké barátjainak tekinthetők.

Melly hivatalos el járásomról be adva jelentésemet vagyok

N. Peleskén, 1848 Május 14én

Pika Miklós, szolgabíró

Potrivit ordinului însușit de adunarea reprezentanților comitatensi, care s-a ținut la Carei în 8 mai 1848, m-am deplasat la Medieșu Aurit pentru a explica poporului legile adoptate. În timpul din urmă aici nu a avut loc nici

o complicație. De aceea mi-am terminat activitatea în ziua de 8 I.c. și apoi am plecat la Potău. Acolo am cercetat cazurile în care procesele pentru reglementarea proprietății n-au fost încă terminate. La fel ca și la Medieșu Aurit s-au ridicat cîteva obiecții personale. Am dat asigurări că diferendele vor fi rezolvate după ce va începe procesul de separare [a pământurilor nobiliare de cele iobagești]. Pe baza dispoziției mele, acolo au fost eliberați de prestarea robotei cei ce au locuit pînă acum pe sesii urbariale. În localitatea Bălășești încă n-a luat sfîrșit procesul de segregare. Aici s-a manifestat mai pregnant nemulțumirea populației. Ea provine pe de o parte din neștiința sătenilor, iar pe de altă parte își are originea în faptul că, atunci când a fost mutat satul dintr-un loc într-altul, nu s-a ținut cont în suficientă măsură de deosebirea dintre categoriile ce locuiau pe sesii alodiale și cele de pe sesii urbariale. Si aici procesul de segregare va contribui cu siguranță la restabilirea calmului. Țărani din Berința își exteriorizează neliniștea și cu prilejul popularizării proiectelor de legi. Acum, cu ocazia publicării legilor sancționate, și-au manifestat însă mulțumirea, deși acolo procesul de reglementare, care va rezolva problemele litigioase, n-a avut încă loc. Locuitorii din Odoreu așteaptă cu răbdare sfîrșitul procesului de reglementare. În schimb cei din Cucu și Mărtinești, călăuziți probabil de niște instigatori răuvoitori, au dat un exemplu eclatant al nemulțumirii. Din această cauză, pe acei dintre locuitori, pe care i-am considerat că au jucat un rol de frunte în stîrnirea agitației, i-am condus la închisoarea comitatensă. Nici la Botiz și Oșvarău n-a avut încă loc procesul de reglementare. Reglementarea pare a fi necesară peste tot. Unii din cei neeliberați au revenit emanciparea lor. Totuși, sunt în general liniștiți și pot fi considerați adepti ai păcii.

Peleș, 14 mai 1848

Pika Miklós, jude nobiliar

*Original. Arh. St. Cluj-Napoca. Fond. Arh. comitat. Satu Mare. Fasc. 122,
nr. 132/1848.*

356

Cluj, 14 mai 1848

Kolosvár, Maj 14. 1848.

Kedves jó Druszám!

Utóbbi *postán* és Mitruj által küldött leveleimet vettet. Sikerült levelem átküldése után számodra hallatlanul olcsó szállást szerezni: minél csak az ingyen szálás lehet — ha ekkora — olesőbb: de illyen fájdalom nincsen, pedig beható volna!

Pálfy János itt van: a székelyek jőnek.

Ma az öreg Jánosnál¹ egy kis conferenciánk volt, a kolozsvári Jeune Hongrie proclamatiót akart a székelyekhez intézni, melly sokban ellenkezett a te higadt és célszerű nyilatkozatoddal. Sikerült az ifjúságot a proclamatio visza húzására bírni: egy mászt a tieddel öszhangzót írnak. Egyébiránt a szegény góbekat úgy elárasztották proclamatiokkal, hogy a mint Pálfi János mondja — megunták nagyon.

Batyanyi Lajoshoz stafetaliter megy ma néhányunktól egy figyelmeztetés a szász bujtogatások tárgyában: figyelmeztetjük őt dominus Pipiczre, Burkhardra és Rosenfeldre ki most commis voyageure qualitásban működik Erdélyben. E fölött — kérjük, hogy a királyi comisarius Puchner mellé — ha lehet — *Horváth Istvánnak* vagy *Szatsvaynak* hozzá rendelte tését ki eszközölje.

A Vasváry féle dandár nem kis fő törést okoz, né hogy Puchnernek valami macska zenét tegyenek. Azon leszünk ezt meggyárolni. De talán magok is átérték az illy demonstratiók kártékony voltát.

A balázsfalvi pap gyűlésre — mint a kérészek úgy mennek a pónák. Innen többen mennek, többi közt Szabó Lajos mint biztos és Bethlen Jósi, ki igen jó fiú.

Weér Farkas itt van. Hallom, Teleki Laci nem akar lejöni. Kár — talán ha írnál neki, lejőne. A pesti fiatalokra csak te és ő hathattok.

Pro curiositate küldek valamit ha még nem olvastad volna. Kérlek küld visza.

Ha újjat hallok, megírom. Nőd kezeit csókolom, Julie mindkettőtököt tisztel, barátod Jósika.

Cluj, 14 mai 1848

Dragă prietene!

Ai primit recentele mele scrisori expediate prin poșta și prin Mitruj. După ce am expediat [ultima] scrisoare, am reușit să fac rost pentru tine de o locuință necrezut de ieftină. Numai o locuință gratuită ar putea fi mai ieftină, în caz că ar fi tot aşa de mare. Din păcate aşa ceva nu există, deși ar fi foarte necesată.

Pálffy János e aici. Secuii vin.

Astăzi am avut o mică conferință la bătrînul Jánost^t. Organizația Tânără Ungarie din Cluj a intenționat să adreseze secuilor o chemare, care conține multe lucruri contrare celor cuprinse în proclamația ta calmă și bine orientată. Am reușit să determin tineretul să renunțe la proclamație. Va redacta o altă în concordanță cu a ta. De altfel sărmăni secui au primit atîtea proclamații, încât s-au saturat de ele, după cum remarcă Pálffy János.

Printr-o șafetă îi vom trimite o adresă lui Batthyányi Lajos. În ea vom atrage atenția asupra instigațiilor sașilor. Îi vom semnala activitatea domnilor Pipicz, Burkhard și Rosenfeld, care acționează acum în Transilvania în calitate de comis-voiajori.

În plus îi vom cere să fie numit pe lîngă comisarul regal Puchner, dacă se poate, fie Horváth István, fie Szatsvay.

Unitatea lui Vasváry ne creează nu puține griji, ca nu cumva să-și bată joc de Puchner. Vom încerca să împiedicăm o asemenea manifestare. Poate că și membrii unității sănt conștienți de pericolul unei astfel de demonstrații.

La adunarea preoților de la Blaj, popii se duc cu duiumul. De aici pleacă mai mulți. Printre ei se numără Szabó Lajos în calitate de comisar gubernial și Bethlen József, care este un foarte bun băiat.

Weér Farkas este prezent. Aflu că Teleki László nu vrea să vină. Păcat. Poate, dacă îi scrii tu, va veni totuși. Asupra tineretului din Pesta doar tu și el ați avea influență.

Pentru a-ți satisfacă curiozitatea îți trimit ceva. S-ar putea să n-o fi citit încă. Te rog să mi-o restituie.

Dacă aflu noutăți, te voi informa. Sărut mină soției tale. Julia vă salută pe amândoi.

Prietenul tău, Jósika

Original. Arh. Ist. Fil. Acad. R.S.R., Cluj-Napoca. Fond. Arh. fam. Wesselényi. Misive.

¹ Bethlen János senior.

357

Nadășa, 14 mai 1848

Nádas Máj 14én 1848.

Nagy Méltóságú L. Báráó Ur! Méltóztatott kegyes Kegyelmes Uram.

Oly időket értünk, mikről nem csak nékünk, de tán Európának sem volt fogalma. Embereink itt igen sokat akarnak, t.i. oly hellyeinket, melyek köz helyekből fogadtak fel, de sőt udvar helyünket is fel akarják osztani, el határozván azt egymás között, hogy az udvarház is jó lenne falusi fogadónak, a melyiket tán el is foglalták volna, ha papjok nem ellenzi. Ur dolgára pro lubitu jönnek, sőt némelyek a három napusok közül mind csak két napot tesznek.

Szöllő munkákat, t.i. a kapálásig, elvégeztük. Törökbúzáink jól költek. Szöllő sokat ígér. Véteseink igen szépek. Csak a jó Isten adna békét a hazába, de félő, mert a szászok és oláhok a magyar egészen el esésére törekednek¹, különösen az oláhoknak az a célja, hogy magokot Olá országgal öszve kössék és egy ujj olá királyt tegyenek, a mit egy ki csapott balásfalvi diákok Sándor² igyekszik bujtagatás által terjeszgetni és pártolókat szerezni az olá nemzetből. Holnap, az az Máj 15én léşzen a balásfalvi olá gyűlés, ez sokat dönt.

Melyeknek alázatos jelentése után kezeit csókolva s magamot excellentiád magos kegyeibe ajánlva öröklök excellentiádnak örökös alázatos hív szolgája

Gazda Jósef

Nadășa, 14 mai 1848

Prea mărite L[ib]er baron! Domnul meu milostiv!

Trăim niște timpuri despre care nu numai noi, dar nici Europa n-a avut idee. Oamenii noștri vor aici prea multe. Ei vor să pună mină pe acele locuri, care au fost ocupate de noi din terenurile comune. Mai mult, doresc să-și împartă pământurile noastre alodiale. S-au înțeles între ei și asupra castelului, în sensul că ar fi potrivit pentru un han sătesc. Probabil că ar fi procedat la

ocuparea lui, dacă preotul nu s-ar fi opus. La robote vin doar după placul lor. Unii din cei cu trei zile de robotă fac doar două.

Am terminat cu muncile la vii și anume cu ceea ce era de făcut pînă la săpat. Porumbul a răsărit frumos. Via promite mult. Semănăturile sănătoase. Numai de-ar da Dumnezeu pace în patrie. Mă tem însă că sașii și români ar intenționa pieirea ungurilor¹. De altfel strădania românilor este de a se uni cu Țara Românească și a-și alege un rege nou românesc. Ideea este propagată de studentul Alexandru Pop², care se străduiește să-și cîștige adepti în rîndurile națiunii românești. Miine, în 15 mai, va avea loc adunarea de la Blaj. Aceasta va juca un mare rol în cumpăna evenimentelor.

Raportîndu-vă cele de mai sus, vă sărut mâna și mă recomand excepțional voastre.

Rămîn servul umil

Gazda József

Original. Arh. St. Sfintu Gheorghe. Fond. Arh. fam. Apor. N. Fasc. XXI, nr. 4.
Foto 10 154—10 155.

¹ Autorul scrisorii confundă, la fel ca și stăpînul său, poporul maghiar cu nobili. În realitate iobagii români acționau pentru desființarea nobilimii maghiare ca clasă.

² Al. Papu-Ilarian.

358

Sînzieni, 14 mai 1848

Tekintetes Király Bíró Ur!

Azt kell hinnem, hogy a jelen folyó idealis egyformaság szülte függetlenség és fel fordultság idő szakába, melyen a napi renden lévő ki csapongások, dúlások, rablások és vérentezesek romboló diuhe miatt mindenkinék vagyoná és személye nyilvános veszedelemben forog, szék ülését így fegyver zörgések közt nem fog tartani; mind az által mégis ha jövő kedden gyűlés lenne, arra nézve bátor vagyok alázatos tisztelettel jelenteni, hogy a Szacsuai urak az esztelneki fel dühödtek általi rémítő meg támadások között a perben forgó rétről szolló leveleiknek nállam léteket állítván, értésemre adatott, „hogy úton útfélen hol meg tanálnak csúfol fognak velem bánni“, ezt igazolja a Kozma László úrnak ide fogott levele is¹. Én ugyan személyemre nézve nem félek, mert nyugodt Keblem s a lélek esméret titkos sugallásába senkinek kárt tudva nem tenni, s mindenki aránt emberi szeretettel viseltetni, mint erkölcsi elvet kívántam tellyesíteni; de meg történhetik az erőszak, el raboltathatnak töllem a más levelei, mi hogy meg ne történhessék, méltóztassék a gyűlés napjáról dispensálni, s elrendelni, hogy semmi tárgy, melyben békolyást gyakorlottam, az ügyeszi széken és a szék színén elő ne vetődjék: melynek meg nyerését, ki eszközölését ujjabban is instálva, szokott alázatos tisztelettel örökölok a tekintetes király bíró úrnak alázatos szolgája.

Kézdiszentlélek, május 14 1848.

Kurkó Domokos.

Respectabile domnule jude regesc!

În condițiile egalității și independenței ce se faureste în prezent, trebuie să constat că din cauza neleguiurilor, devastărilor, furturilor și omorurilor, se află într-un pericol iminent avearea și persoana fiecăruia. Într-o atare atmosferă, a amenințărilor cu arme, probabil că nu se va întârni adunarea săcună. Totuși, în caz că va avea loc marti, săptămîna viitoare, acolo va trebui să se țină cont de următoarele: cei din Estelnic, care î-au atacat pe domnii Szacsval, susțin că actele ce se referă la finațele în cauză s-ar afla la mine; sunt „amenințat peste tot că mă vor trata brutal”; amenințarea o pot dovedi și cu scrisoarea anexată a domnului Kozma László; eu nu mă tem pentru persoana mea, deoarece sufletul și conștiința îmi sunt curate; n-am făcut nimănui rău; m-am purtat în mod cuviincios cu toată lumea; dar atacul poate să aibă loc și e posibil să mi se ia actele altora cu forță; pentru a evita o astfel de situație, vă rog să-mi permiteți a nu fi prezent la adunare, iar acolo solicit să nu se discute nici o problemă în legătură cu persoana mea. Repetîndu-vă cererea de mai sus, rămîn cu respectul cuvenit servul umil al preamăritului domn jude regesc

Sînzieni, la 14 mai 1848

Kurkó Domokos

Copie. Arh. St. Budapest. Fond. G. P., nr. 7 087/1848. Foto 21 749.

359

Vărădia, 14 mai 1848

Tekintetes Királyi Fő Igazgató Úr!

Folyó 1848 esztendő május 1-én a nemes megyének a görög nem egyesült hitre való áttérésünk tekintetében beadott alázatos folyamodásunkra, ugyan folyó év május 13-án Gyulica helységünk helyszínére a kinevezett tekintetes küldöttség kijövén, mely küldöttség saját feladatainak, s törvényes kötelességeinek megfelelendő, a görög nem egyesült hitre áttértek törvényes voltát megtekintvén, s meggyőződvén a felől, hogy a görög nem egyesült hiten lévők, községünkben létező lakosok tennék a lehető legnagyobb számot; ennek következtében saját kérelmünk, s lelkünkben rég ráplált kívánataink szerint, nekünk a templomot átadta, s bennünket ősi templomunkba a törvényes bizonyos elõtt ünnepélyesen bêvezetett; hol is fő tisztelendő Cséfai János főesperest, Beles József alesperest, Muntányi József lelkész urak egy misét, és predikátiót szolgálván a deputatio jelenlétében, ezután elszéleddtünk. Alázatosan esedezünk, a tekintetes királyi oskolai fő igazgató úr előtt: méltóztatna közsegünk részére egy oly görög nem egyesült tanító kûldeni és rendelni, ki, valamint az oláh írás, olvasás, úgy a magyar írás, olvasás, és beszédben és templomi szolgálatokba jártos és kitanítva legyen; úgy az illető rendes fizetését is meghatározni kegyeskedjen.

Nagy úri kegyeiben ajánlottak, alázatos tisztelettel vagyunk, Tóth Váradon, Május 14-én 1848.

Tekíntetes Királyi Oskolai Fő Igazgató Ur
alázatos szegény szolgái Gyulica helysége,
görög nem egyesült hiten lévő lakosai.

Onorabile domnule director general regesc!

În urma unei umile petiții, înaintată stîmatului comitat la 1 mai 1848, cu privire la trecerea noastră la religia ortodoxă, s-a deplasat în comună Julița o respectabilă delegație. Conform sarcinii și obligațiilor sale oficiale, ea a cercetat modul de a fi al ortodocșilor. A constatat că ortodocșii reprezintă majoritatea locuitorilor din comună noastră. Ca o consecință a petiției și a doleanțelor de mult nutrită în sufletele noastre, ni s-a predat și am fost instalati în mod festiv în biserică strămoșească, în fața comisiei oficiale. Aici dl protopop Ioan Cefan, dl viceprotopop Iosif Beles și [preotul] Iosif Muntean au ținut, în prezența delegației, o liturghie și o predică. Apoi ne-am împărtășiat.

Cu umilință îl imploram pe onorabilul domn director general al școlii regale să binevoiască a trimite pentru comună noastră un învățător ortodox, care să știe scrie, să citească și să vorbească, atât românește, cât și ungurește, să se priceapă la slujbele bisericești și să fie instruit. Totodată să binevoiți a-i fixa și salariul obișnuit al persoanei respective.

Recomandându-ne grație domniei voastre de mare domn, rămînem cu umil respect, la Vărădia de Mureș, 14 mai 1848. Umili și săracii servi ai preșuitului domn director general al școlii regale,

locuitorii ortodocși ai comunei Julița.

Original. Arh. St. Arad. Fond. Corespondență Constantini, 1847—1849, f. 174.

360

[Blaj, înainte de 15 mai 1848]

1) A tanácskozás szabad, minden által azt úgy vezérelni, hogy a Felség és hon iránti hűségből folyó köteleséget kiki szeme előtt tartva,

2) a politikával csmíretlen néptörmeget senki se izgassa, tévútra ne vesesse, sőt mindenki értelmesebb és a néphez szóló minden jelenlevőket a királyi kormányszék, minden a felség representans nevében igyekezzen arra bírni, hogy a felsőbb parancsoknak engedelmeskedjenek, s az úrbérések az eddigi úrbérisség örökösi megszüntetéséről rövid idő keletkezendő s innepélyesen kihirdetendő törvényt békével elvárván, eddigi úrbéri szolgálatjokat rendesen tegyék, mert

3) hogy ez az Öfelsége akaratja, ki tettzik a folyó hó 29-én rendelt országgyűléstre leadott negyedik propositio, mely így szól: (urméza)¹.

4) mennyire szívén fekszik a Felségnek az Oláh nemzet jövendő jobb sorsa, tanúsítja a 6dik királyi propositio is, mely így szól: (urméza).

5) a néphez szólás csak e gyűlésre meghívott és honfinak szabad,

6) ha akár idegeni országi a népet bújtogatni, s honfi is, az előre bo-csátott elvek ellenére vagy netalán valakinek személyét illetni mierészelné, magának tulajdonítsa a kedvetlen következést.

Szabó Lajos s.k.

B. Bánfy Miklós s.k.

1. Consultarea este liberă, dară aceasta așia să curgă, ca fiecare să țină înaintea ochilor dătorințea ce curge din credinția cătră maestate și cătră patrie.

2. Nemine să nu agiteze masa poporului celui necunosătoriu de politică, să nu o ducă la cale rătăcită, ci fiecare mai înțelegitoriu și vorbitoriu la popor să se adopere a convinge, în numele guberniului regesc ca reprezentan-

telui maestatei, pre toți cei de față, ca să fie ascultători de mandatele mai înalte, și ca țieranii, așteptând în pace legea despre încetarea perpetuă a relațiunilor urbariale de până acum, ce preste puțin se va aduce și sărbătoarește se va publica — să împlinească regulat siervițele urbariali de până acum. Căci

3. Cum că aceasta este și voinția maiestatii să vede din propuzețiunea 4 trâmbisă dîretei, ce se va ține în 29 mai. [Urmează]¹

4. Cât zace la anima maiestatii viitoarea mai bună soartă a națiunei române, arată și propuzețiunea 6. [Urmează]

5. Numai celor chiamăți la această adunare și numai patrioților este iertat a vorbire la popor.

6. Dacă, sau verunul de țară străină ar cetezia să agiteze poporul, sau fire-ar și patriot, sau [u] ar cetezia a mișcare în contra principielor prememorate, sau dacă cumva ar atingere persoana oarecui: sie să-și impune neplăcuta urmare².

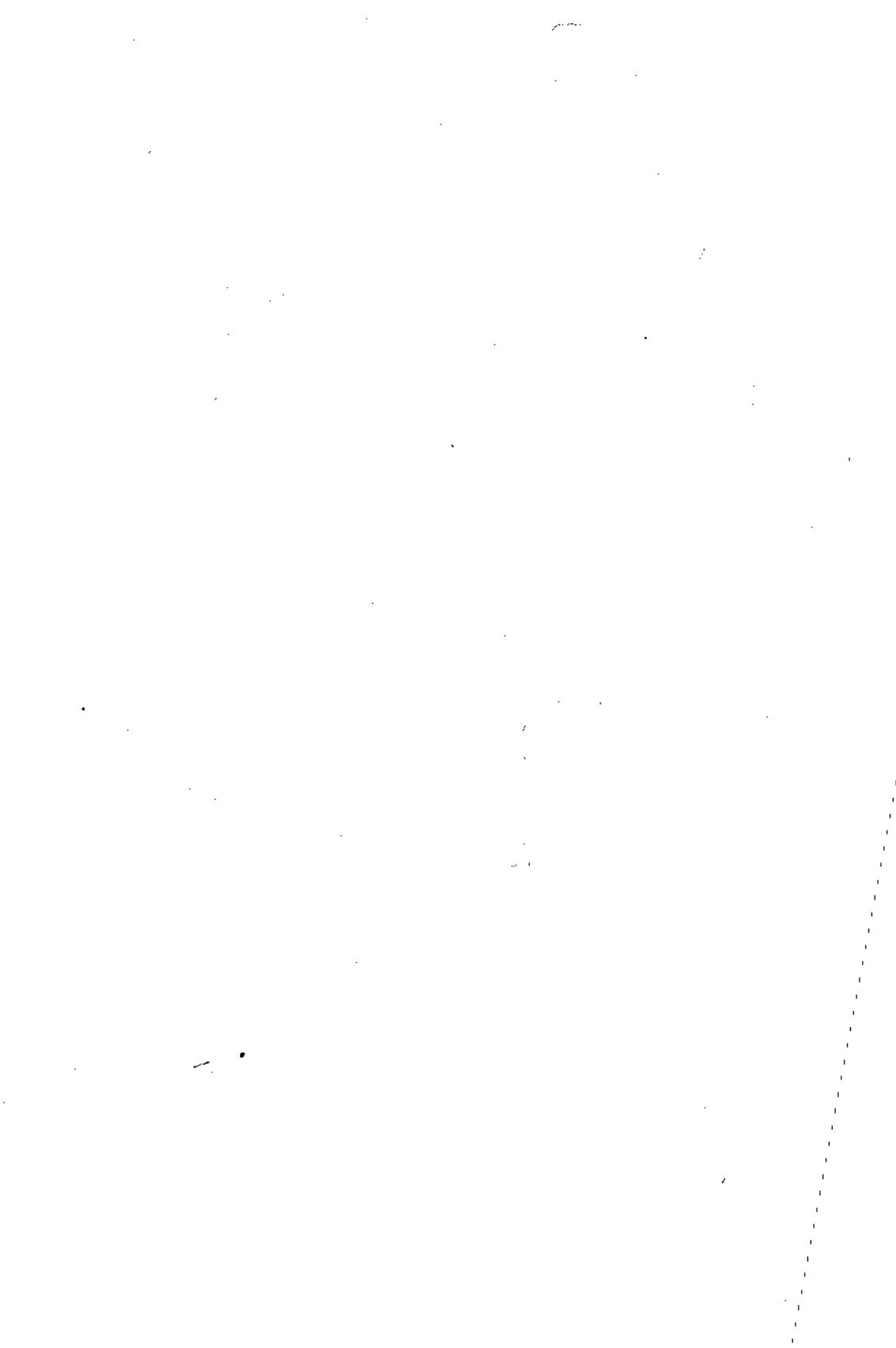
Szabó Lajos m.p.

B[aron] Bánffy Miklós m.p.

Copie. Bibl. Acad. R.S.R., București, Ms., nr. 984. Foto 3335—3336. Publicat de Papiu, *Istoria românilor*, II, p. 291—292.

¹ În copie este omis citatul din propunerile regale.

² Traducerea a fost făcută de Al. Papiu-Ilarian.

INDICE DE LOCALITĂȚI*

A

- Abrud, XX, XXVII, XLII, XLIV, LI, LIX, LXXVI, LXXVIII, 54, 59, 60, 64, 68, 193, 198, 245, 246, 460, 461, 470, 491, 550
 Abrudbanya v. Abrud
 Abrudbánya v. Abrud
 Adalin, 15, 16, 54, 55
 Adámos v. Adámos
 Adámuș, XXXI, XXXII, LXV, 251, 252, 281, 282, 346, 347, 407
 Agrij, XXXVII, XXXIX, XLIII, XLIV, XLVII, LXX, LXXXIII, LXXIV, LXXVII, LXXXVIII, LXXXII, 375, 376, 407, 410, 438, 476, 477, 495, 496, 553, 554
 Aiud, XXI, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXVI, XXXVIII, XLV, LII, LVII, LVIII, LIX, LX, LXI, LXII, LXIX, LXXII, LXXIX, LXXX, 61, 62, 63, 69, 70, 168, 169, 175, 176, 179, 180, 198, 207, 220, 221, 238, 239, 356, 357, 402, 403, 425, 426, 442, 470, 471, 487, 488, 498, 507, 508, 514
 Akna v. Ocna Dejului
 Alba Iulia, XLI, LII, LXXIV, LXXV, 61, 62, 65, 67, 240, 245, 246, 317, 426, 436, 444
 Aletea [Elek] (R. P. Ungară), 33, 39, 40
 Alniaș, 178
 Altoria v. Turia
 Aluniș, XLV, LXXIX
 Apold, XXXI
 Apoldu de Sus, 259, 260
 Arad, XIX, XXIII, XXV, XXVIII, XXIX, XXX, XXXIV, XXXIX, XLVI, LV, LVI, LX, LXI, LXIII, LXV, LXVII, LXXIII, LXXX, 9, 19, 40, 41, 42, 102, 122, 123, 124, 148, 150, 153, 156, 210, 211, 228, 229, 249, 251, 284, 288, 311, 324, 394, 419, 420, 421, 521, 522, 524, 568
 Aranykút v. Aruncata
 Aranyos Megyes v. Medieșu Aurit
 Aruncata, 257
 Așchileu, XVIII, XLIX
 Așchileu de Sus v. Așchileu Mic
 Așchileu Mic, VI, XXXIII, XXXV, LXVI, 6, 7, 202, 203, 295, 332, 407, 408
 Ațintiș, XXXIV, LXVIII, 315

B

- Baciu (înglobat în orașul Săcele, jud. Brașov), XLI, LXXV, 445
 Bagyon v. Bădeni
 Balásfalva v. Blaj
 Balázsfalva v. Blaj
 Batiz v. Botiz
 Bágyon v. Bădeni
 Bálványos, XLIV, LXXVIII, 126, 493
 Báts v. Baciu (înglobat orașului Săcele)
 Bădeni, 231, 233, 264, 467
 Băița, XXIII, LV, 7, 117
 Bălan, 344
 Bălășești, XLVIII
 Bărăi, LXVIII, 325
 Bocco v. Pețelca
 Bećlean, 377
 Bedelő v. Izvoarele
 Beica de Sus, 483
 Beiș, XXXIII, LXVI, 303, 304, 305
 Bela Crkva (R.S.F.I.), 369, 469
 Belényes v. Beiș
 Belgrad v. Beograd
 Beograd (R.S.F.I.), 76
 Bercea, XXVI, XXVIII, XXXVIII, LX, LXXII, 178, 205, 399, 400
 Bercea v. Bercea
 Bereck v. Brețcu
 Berend v. Berindu
 Berethalom v. Biertan
 Berindu, XXXVII, LXIX, LXX, 359—360, 361, 362, 372, 373, 395, 396, 562
 Berința, XLVIII, 562, 563
 Bezdin (mănăstirea din ~) v. Munar
 Bécs v. Viena
 Bénye v. Biia
 Bibarcfalva v. Biborjeni
 Biborjeni XXXIV, LXVII, 307, 308, 309
 Biertan, XLIV, 443, 444
 Biia, XXIX, XXXI, LXI, LXIII, 223, 224, 225, 226, 252, 282
 Bistritz v. Bistrița
 Bistriz v. Bistrița
 Bistrița, XXVII, LIX, LXVII, 133, 184, 185, 240, 317
 Bîrsa, XXIX, XXXIII, LXII, LXVI, 235, 288
 Bîrsanu Mare v. Bîrsa
 Bîrsău Mare v. Bîrsa
 Blaj, XVIII, XIX, XX, XXIII, XXIV, XXV,

* Indicii de localități și de persoane au fost întocmiți de Károlyi Dénes, cercetător științific la Institutul de istorie și arheologie din Cluj-Napoca. Trimiterile din indicații se fac la pagină.

- XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVII, XLVIII, XLIX, L, LI, LII, LIV, LV, LVII, LVIII, LXIII, LXIV, LXV, LXVII, LXVIII, LXIX, LXX, LXXII, LXXIV, LXXV, LXXVI, LXXVII, LXXVIII, LXXIX, LXXX, LXXXI, LXXXIII—LXXXIV, 11, 12, 13, 49, 50, 51, 53, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 75, 103, 104, 105, 117, 118, 127, 129, 162, 163, 164, 172, 173, 175, 176, 179, 194, 197, 207, 220, 223, 224, 225, 227, 228, 240, 243, 245, 247, 250, 251, 252, 257, 258, 269, 275, 276, 280, 281, 282, 283, 286, 287, 313, 314, 317, 318, 319, 320, 325, 327, 347, 358, 364, 365, 366, 369, 370, 371, 376, 377, 379, 396, 397, 398, 399, 402, 403, 404, 405, 407, 431, 432, 437, 441, 442, 443, 458, 459, 460, 461, 466, 468, 470, 471, 471—472, 472, 473, 474, 475, 480, 481, 482, 483, 485, 488, 489, 490, 498, 503, 504, 507, 547, 548, 555
Blasendorf v. Blaj
Blăsiu (Blăsiu) v. Blaj
Boarta, 159, 160
Bocsárd v. Bucerdea Grănoasă
Bocșa Montană v. Bocșa Vasiovei
Bocșa Vasiovei (contopită cu orașul Bocșa, jud. Caraș-Severin), XLVI, 539
Bodrog v. Bodrogu Vechi
Bodroga Vechi (Hodoș-Bodrog), 156
Bogata de Mureș, XLIII, LXXVIII, 481, 482
Bolya v. Buia
Boncida v. Bonțida
Boneczhida v. Bonțida
Bonțida, XIX, XXIII, XXXV, XLIII, XLIV, L, LV, LXVIII, LXXVII, LXXIX, 15, 16, 118, 119, 203, 329, 394, 477, 478, 496
Borhíd v. Valea Vinului
Borsa v. Borșa (jud. Cluj)
Borșa (jud. Cluj), XXII, XXIII, XXV, XXVII, XXVIII, XXXI, XXXIII, LIII, LIV, LVII, LX, LXIII, LXVI, LXVII, 89, 90, 103, 166, 199, 200, 201, 212, 214, 255, 256, 291, 292, 293, 294, 296, 297, 373, 374, 375, 487, 489
Botiz, 562, 563
Brassó v. Brașov
Brașov v. Brașov
Brașov, XVIII, XIX, XXI, XXIV, XXV, XXVII, XXIX, XXX, XXXI, XXXIII, XXXV, XXXVI, XXXVIII, XXXIX, XL, XLI, XLIX, LI, LII, LIII, LVI, LVII, LIX, LXI, LXII, LXIII, LXVI, LXVII, LXIX, LXX, LXXIII, LXXV, LXXVI, 11, 12, 49, 75, 76, 77, 79, 111, 115, 133, 134, 136, 162, 163, 174, 185, 187, 218, 227, 228, 237, 248, 250, 258, 289, 305, 306, 307, 308, 349, 357, 358, 359, 364, 365, 367, 369, 390, 421, 423, 425, 426, 430, 435, 445, 446, 461, 464, 484, 549
Bratislava (R. S. Cehoslovacă), XVIII, XXXIX, XLIX, LI, LXXIII, 102, 134, 320, 322
Bretea de Mureș v. Bretea Mureșană
Bretea Mureșană, XXV, LVII, 157
Brețcu, XXXIII, LXVII, 305, 306
Broos v. Orăștie
Broosz v. Orăștie
Bros v. Orăștie
Bucerdea Grănoasă, XX, XLI, XLIII, LII, LXXXIV, LXXV, LXXVII, 63, 64, 65, 67, 70, 317, 441, 442, 472, 473
Bucium, XLIII, XLIV, XLVI, XLVII, LXXXVIII, LXXXI, LXXXII, 491
Bucium-Cerbu (veche denumire a satului Cerbu, comuna Bucium, jud. Alba), 491
Buciumi, 476, 477, 479, 495, 496, 553, 554
Bucium-Muntari (veche denumire a satului Muntari, comuna Bucium, jud. Alba), 491
Bucium-Poieni (veche denumire a satului Poieni, comuna Bucium, jud. Alba), 491
Bucium-Sat, 491
Bucium-Șasa (veche denumire a satului Bucium, comuna Bucium, jud. Alba), 491
Bucsum v. Bucium
Bucsum-Sasza v. Bucium-Șasa
București, XXIX, 13, 65, 69, 75, 105, 227, 250, 403, 569—570
Buda (azi înglobat în Budapesta), XXIII, XXVI, XXVIII, XXXIV, XLII, LIV, LX, LXVII, LXXVI, 104, 209, 316, 317, 465, 466, 527
Budapest v. Budapesta
Buda-Pest v. Budapesta
Budapesta (R. P. Ungară), XXII, XXX, XXXII, LIV, LXIII, LXV, 3, 4, 6, 7, 9, 12, 13, 15, 17, 42, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 60, 61, 70, 72, 74, 76, 83, 86, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 108, 115, 116, 118, 122, 127, 129, 130, 137, 140, 157, 163, 164, 166, 167, 168, 170, 176, 177, 178, 180, 183, 197, 199, 201, 202, 206, 207, 209, 210, 214, 220, 221, 226, 228, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 254, 256, 258, 270, 275, 279, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 295, 296, 297, 301, 302, 305, 307, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 325, 327, 328, 331, 333, 346, 349, 354, 356, 359, 362, 363, 364, 365, 366, 370, 373, 375, 376, 379, 380, 382, 385, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 404, 405, 407, 409, 410, 411, 418, 419, 427, 430, 432, 439, 440, 442, 444, 447, 450, 452, 453, 454, 459, 461, 462, 463, 466, 471, 473, 476, 477, 478, 480, 485, 491, 494, 495, 496, 497, 499, 500, 507, 508, 511, 532, 552, 553, 555, 559, 567
Budiu de Cîmpie, 64, 105
Buia, XVIII, XXI, XXV, XXIX, XXX, XLIX, LV, LVII, LXI, LXII, 1, 2, 3, 52, 71, 72, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 115, 159, 160, 221, 222
Bukarest v. București
Buteasa, XLVI, LXXXI
Butsum-Sat v. Bucium-Sat
Búzás-Bocsárd v. Bucerdea Grănoasă

C

Cara, 325, 327
Caratna v. Caratna-Volal
Caratna-Volal (contopit în satul Turia), 492, 493
Carei, XXIV, XXVI, XXXIII, XLII, LVI, LVIII, LXVI, LXXV, 139, 140, 182, 299, 300, 301, 350, 352, 453, 454, 512, 562
Carlovică v. Srijemski Karlovci
Carlowitz v. Srijemski Karlovci
Carlsburg v. Alba Iulia
Cărpiniș, 491
Casva, 483
Cașva v. Casva
Căianu, LXVIII, 325
Călacea, 343
Călărași, XXII, LIII, 52, 53, 91, 92, 467
Călăvară, LIV, 104, 159, 160
Căpud, 506
Cărpiniș, 491
Cehu Silvaniei, XXXIX, 264, 411
Cenad, XXIII, XLVI, 148
Cenade, XLV, LXXX, 506, 507
Cerbul v. Bucium-Cerbu
Cergău Mare, XLV, LXXX, 506, 507
Cernat (înglobat orașului Săcele), XLI, LXXV, 445
Cernatu de Jos, 125
Cetatea de Baltă, XXI, LII, 74, 347
Chechiș, L, LXXXII, 44, 45, 164, 553, 554
Chesău, XLVII
Chendrea, XLVII, LXXXII, 554
Chier, XXX, LXIII, 249
Chilieni, 401
Chinari, XLV, LXXIX, 503
Chiocăni, XIX, XXXVIII, XLVII, LXXII
Cibinius v. Sibiu
Cig, XXXIII, XLV, LXVI, 298, 299, 350, 352, 453, 454, 512, 513
Cineu, 289
Cistei, XLI, LXIII, LXXIV, LXXVII, 441, 442, 471, 472, 473, 474, 475
Ciufud, XXVIII, LX, 175, 201
Ciumăfaia, XXVII, XXVIII, XXXI, XXXIII, LX, LXIII, LXVI, 199, 200, 201, 212, 213, 214, 255, 256, 292, 293, 294, 296, 297
Ciumești, XXXIII, LXVI
Cîlnic (componentă a municipiului Reșița), 142, 143
Cîmpeni, XXVII, LIX, 193, 226, 368, 500, 501
Cîmpia Turzii, XLIII, LXXVII, 52, 53
Cîmpulung la Tisa, 521, 522
Claudiopolis v. Cluj
Clausenburg v. Cluj
Cluj, XVIII, XIX, XX, XXII, XXIII, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XL, XLII, XLIV, XLV, XLVII, XLVIII, XLIX, L, LI, LIII, LIV, LV, LVII, LVIII, LX, LXII, LXIII, LXIV, LXVI, LXVII, LXVIII, LXX, LXXII, LXXIII, LXXIV, LXXVI, LXXVIII, LXXIX, LXXX,

LXXXI, LXXXII, 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 13, 14, 16, 17, 44, 51, 52, 53, 54, 56, 59, 60, 61, 86, 88, 90, 91, 92, 95, 96, 103, 109, 112, 115, 116, 133, 156, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 178, 183, 184, 191, 195, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 208, 214, 233, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 247, 248, 253, 256, 264, 269, 270, 273, 275, 276, 281, 286, 291, 294, 295, 299, 301, 302, 305, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 324, 326, 327, 328, 330, 331, 357, 359, 361, 362, 363, 364, 371, 374, 375, 381, 383, 384, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 399, 400, 402, 408, 421, 423, 424, 425, 427, 429, 430, 431, 433, 438, 439, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 467, 477, 487, 488, 489, 493, 494, 495, 496, 500, 509, 510, 551, 552, 555, 559, 563

Cluj-Napoca, 43, 44, 46, 48, 101, 122, 131, 138, 159, 170, 186, 216, 227, 233, 236, 237, 262, 263, 264, 266, 268, 276, 289, 297, 298, 300, 314, 320, 353, 369, 371, 393, 424, 426, 430, 434, 437, 438, 440, 443, 450, 451, 458, 467, 481, 482, 484, 499, 501, 502, 504, 505, 511, 513, 547, 551, 556, 563, 565

Coltești, XXIII, XXX, LV, LXII, 119, 241

Copșa Mică, XL, LXXIV, 432, 498

Corna, 491

Cornești, XXII, XXIV, LIII, LVI, 92, 137

Coseni, XXVI, LVIII, 181

Craitoroți, XXVI, XXXIII, XLII, LVIII, LXVI, LXXVI, 182, 300, 453

Crăciunel v. Crăciunelu de Sus

Crăciunelu de Jos v. Crăciunelu de Sus

Crăciunelu de Sus, XLIII, LXXVII, 471, 472, 473

Cristorel, XXV, XXXIII, LVII, LX, LXVI, 202, 203, 205, 295, 332, 337, 338, 343, 344, 407, 408

Cronstadt v. Brașov

Csáki-Gorgó v. Gîrbou

Csákigorbo v. Gîrbou

Csegez v. Pietroasa

Cernátfalva v. Cernat

Csesztre v. Cistei

Csík Szent Márton v. Sînmartin Ciuc

Csík Szereda v. Miercurea Ciuc

Csíkszereda v. Miercurea Ciuc

Csomafája v. Ciumăfaia

Csora [Csóra] v. Deleni

Csög v. Cig

Csufod v. Ciufud

Cuceu, XXXI, LXIV, 168, 261, 262

Cucu, XLVIII, 562, 563

Curtici, 152

Cuzni v. Kuzmin

Czintos v. Atintiș

D

Dabjon v. Domnin

Debren v. Dobrin

Dees, Deés, Dées, Déés, Dés v. Dej

Dej, XXIII, XXVII, XXXVII, LV, LIX, LXXI, 45, 46, 116, 117, 118, 174, 198, 376, 377, 379, 380, 555
 Deleni, XXIX, XXXIII, XLV, LXII, LXXIX, 234, 235, 267, 268, 288
 Deva, XXXVII, LXXI, 380, 381
 Désákna v. Ocna Dejului
 Dicső Szent Márton v. Tîrnăveni
 Dicsőszentmárton v. Tîrnăveni
 Dobolii de Jos, XXVI, LVIII, 181
 Dobrin, XXXI, LXIV, 260, 261, 262
 Domnin, XXXI, LXIV, 261, 262
 Dragu, XIX, XX, XXIV, XXV, XXVIII, XXXIII, XXXV, XXXVII, XXXIX, XLIII, XLIV, XLVI, XLVII, I, LI, LIII, LVI, LVII, LX, LXVI, LXVIII, LXX, LXXII, LXXIII, LXXVI, LXXVII, LXXIX, LXXXII, 14, 15, 16, 17, 44, 45, 46, 55, 56, 86, 87, 88, 93, 137, 163, 164, 165, 202, 203, 205, 214, 291, 293, 295, 296, 320, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 338, 339, 340, 341, 342, 345, 346, 360, 362, 372, 374, 375, 394, 395, 396, 407, 408, 409, 425, 463, 476, 477, 478, 479, 480, 495, 496, 553
 Dragavilma v. Vima Mică
 Drág v. Dragu
 Drág v. Dragu
 Dubăști, 143
 Dumbrăveni (jud. Sibiu), XXXII, XL, LXV, LXXIII, 281, 282, 346, 347, 425, 426, 427, 428, 430
 Dusa v. Dușești
 Dușești, 259

E

Ebendorf v. Știuca
 Ebesfalva v. Dumbrăveni
 Egerbegy v. Vîlăoara
 Elciu, 137
 Elek (R. P. Ungară), 151
 Enyed v. Aiud
 Ernea, XXXV, XXXIX, LXVIII, LXXII, 346, 347, 406
 Ernye v. Ernea
 Erzsébetváros v. Dumbrăveni
 Estelnic, XXXIX, XLVIII, LXXXIII, LXXXIII—LXXXIV, 419
 Esztelnek v. Estelnic

F

Făgărăș, 2, 16, 52, 55, 67, 104, 105, 164, 165, 166, 205, 240, 370, 399, 471, 487, 489, 552
 Felhér v. Feiurdeni
 Feisa, XXI, LII, 74
 Feiurdeni, XXVIII, LX, 213, 214
 Fel Egrey v. Agrij
 Felegrey v. Agrij
 Felsődetrehin v. Tritenii de Sus
 Felső Esküllő v. Așchileu de Sus
 Felső Répa v. Vătava
 Felső Szovát v. Suatu de Sus
 Felső Vidra v. Vidra de Sus

Feneș (înglobat orașului Zlatna), 302
 Fizeș, XXIV, XXV, XXVIII, XLIII, LVI, LVII, LX, LXXVII, 205, 479, 532, 536
 Firliug, XLVI, 142, 144, 535, 539
 Focșani, 75
 Fogaras v. Făgărăș
 Foksan, v. Focșani
 Földvár v. Râzboieni-Cetate
 Frankfurt (am Main — R. F. Germania), 549
 Frata, LXVIII, 325
 Fulag (Fulga) v. Firliug
 Furluk v. Firliug
 Füzes v. Fizeș
 Füzeszentpéter v. Sînpetru Almașului

G

Gald v. Ungra
 Galgó v. Gilgäu
 Galșa, XXX, LXIII, 249
 Gavojdia, XLVI, LXXXI, 538
 Gernyeszeg v. Gornești
 Gheorgheni, 400, 401
 Gherla, XXXII, XLV, LXIV, LXXX, 270, 272, 273, 275, 378, 509, 510
 Giula, XXVII, XXVIII, XXXI, XXXIII, LX, LXIII, LXVI, 199, 200, 201, 212, 213, 214, 255, 256, 292, 294, 296
 Gilgäu, XIX, XXV, LVII, 44, 45, 168
 Gîrbou, XXVIII, XXXIV, XXXV, XLIII, XLVII, L, LIV, LX, LXVII, LXVIII, LXXVII, LXXXII, 14, 15, 44, 46, 93, 202, 203, 295, 314, 315, 329, 330, 360, 362, 479
 Glogovăț (azi Vladimirescu), XLVI, LXXX
 Gorbó v. Gîrbou
 Gornesti, XLV, LXXX, 504
 Govoșdia (azi Nicolae Bălcescu) v. Gavojdia
 Grinden, XLIII, LXXVII
 Groß Beeskerek v. Zrenjanin
 Großpöld v. Apoldu de Sus
 Großscheuern v. Șura Mare
 Gurghiu, 483
 Gura Râului, 398, 399
 Gyergyó Alfalu v. Joseni
 Gyergyószentmiklós v. Gheorgheni
 Gyertyános v. Vîlăoara
 Gyéres v. Cîmpia Turzii
 Gyula v. Giula
 Gyulica v. Julița
 Gyula Varsând v. Vărșand
 Gyulavarsând v. Vărșand

H

Hadad v. Hodod
 Harasztos v. Călărași
 Hașag, 104
 Hatzfeld v. Iimbolia
 Herendești, XLVI, LXXXI, 532, 535, 539
 Herengyes v. Herendești
 Hermannstadt v. Sibiu
 Hétfal u. Săcele
 Hida, XXXVII, LXX, 375
 Hidalmás v. Hida

Hidegviz v. Călvasăr
Hodac, 483
Hodod, XIX, XLVII, L, LXXXII, 44, 45,
264, 560, 561
Hodoș-Bodrog v. Bodrogu Vechi
Hollómező v. Măgoaja
Homorod, XXXIII, LXVI, 300
Homorodu de Mijloc, 301
Honoris v. Honoriș
Honoriș, XVI, LXXXI, 533, 537
Hosszúfalva v. Satulung (înglobat orașului
Săcele)
Hosszúmező v. Cimpulung la Tisa
Hundorf v. Viisoara
Hunedoara, 467
Hurezu Mare, 453
Husia, XLIX, L, 45
Hust (U.R.S.S.), 521, 522
Huszt v. Hust

I

Iara, XXV, LVII, 158, 159
Iași, XXXVI, LXIX, 227, 250
Ibănești, 483
Iceland Mare, XIX, XXV, L, LVII, 46, 47,
48, 167
Iclod, LVII, 15, 165
Iernut, XXXVII, LXXI, 383, 385
Ilia, XXV, LVII, 157
Ileni, XXVI, LVIII, 181
Ilyefalva v. Ileni
Inău, LVII
Ischl (Austria), 455, 457
Izbita (cătun al satului Bucium) 491
Izvoarele, XXIII, XXX, LV, LXII, 119, 241

J

Jabenița, 482, 483
Jassy v. Iași
Jára v. Iara
Jena, XLVI, LXXXI, 533, 537
Jibou, XIX, XXIX, XXXI, XXXIII,
XXXVII, XXXVIII, XLI, L, LXII, LXIV,
LXVI, LXX, LXXI, LXXV, 44, 45, 230,
234, 236, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267,
298, 299, 392, 447, 448, 450, 451
Jimbolia, 469
Joseni, 400, 401
Juliuș, 567, 568

K

Kaba (R. P. Ungară), 424, 425
Kak v. Cucu
Karacna v. Caratna-Volal
Karácsonyfalva v. Crăciunelu de Sus
Karlovecz v. Srijemski Karlovci
Karlovic v. Srijemski Karlovci
Karlowitz v. Srijemski Karlovci
Karlsburg v. Alba Iulia
Károly v. Carei
Károlyfehérvár v. Alba Iulia
Károly Fehérváros v. Alba Iulia
Keișd v. Saschiz
Kendermező v. Chendrea
Kerpenyes v. Cărpiniș

Kerelőszentpál v. Sînpaul
Keresztrû v. Cristorel
Kettőscmecő v. Chechiș
Kézdiszentlélek v. Sînzieni
Kézdivásárhely v. Tîrgu Secuiesc
Kikinda v. Velika Kikinda
Király Daróc v. Craidorolț
Kis-Esküllő v. Așchileu Mic
Kisesküllő v. Așchileu Mic
Kis Kapus v. Copşa Mică
Klausenburg v. Cluj
Kolosvár v. Cluj
Kolozsvár v. Cluj
Komlósújfalu v. Trestia
Korna v. Corna
Kölnik v. Cîlnic
Kövend v. Plăiești
Kronstadt v. Brașov
Kutsó v. Cuceu
Kuzmin (în R.S.F.I.), 76

L

Laslău Mic, XXXV, LXVIII, 347
Lápos[bánya] v. Bâița
Lăpuș, 378
Leliceni, XLIV, LXXVIII, 493
Leschkirch v. Nocrich
Lipova, 58
Lozna, 378
Lóna v. Luna
Lugoj, XXIV, XXV, XLVI, LVI, LXXX,
LXXXI, 140, 141, 144, 146, 147, 148,
524, 526, 529, 532, 540
Lugos v. Lugoj
Luna, 52, 53
Luna de Jos, XXXIV, LXVII, 295, 315
Lunca, XXV, LVII, 158
Lunkă v. Lunca

M

Magyar Bénye v. Biia
Magyar Fráta v. Frata
Magyar Gorbó v. Gîrbou
Magyar Nádas v. Nădășelu
Magyarnádas v. Nădășelu
Magyar Nagy Sombor v. Zimbor
Magyarós v. Măgheruș
Magyar Régen v. Regin-Sat, azi înglobat
în orașul Reghin
Maia, 117, 118, 377, 378
Maros Vásárhely v. Tîrgu Mureș
Marosvásárhely v. Tîrgu Mureș
Martonfalva v. Metiș
Marus Vásárhely v. Tîrgu Mureș
Marusvásárhely v. Tîrgu Mureș
Mânyă v. Maia
Măgoaja, XXIII, XXXVII, LV, LXXI, 116,
117, 376, 378
Măgheruș, XLVII, LXXXII, 554
Mânărade, 104, 175
Mărtinetiș, XLVIII, 562, 563
Medgyes v. Mediaș
Mediaș v. Mediaș
Mediasch v. Mediaș
Mediaș, XXX, XXXII, XL, XLIV, LXII,

- I.XV, LXXIV, LXXVIII, 177, 251, 252,
 281, 282, 289, 421, 423, 425, 426, 432, 485,
 498
 Medieșu Aurit, XLVIII, LXXXII, 562, 563
 Menyő v. Mineu
 Metis, XXI, 70, 71, 221–222, 222
 Micloșoara, XLI, LXXV, 443, 444
 Miercurea-Ciuc, XXXVII, LXXI, 383, 384,
 400, 401, 443
 Miercurea Sibiului, XXXI, LXIV, 259, 260,
 289
 Mierța, XXVI, XXVIII, LX, 178, 206
 Mihalt, XXXIX, XLI, XLIII, LXXII,
 LXXIV, LXXVII, 404, 441, 442, 472,
 473
 Mihalcfalva v. Mihalt
 Mihăești, XXXVII, LXX, 360, 361, 372,
 373
 Mihályfalva v. Boarta
 Miklósvar v. Micloșoara
 Mineu, 261, 262
 Mitrești, 482, 483
 Mociu, LXVIII, 325
 Moftinu Mic, XXXIII, LXVI, 301
 Moișa, 504
 Moldovenesti, XLVII, LXXXII, 555
 Monora v. Mănărade
 Morlaca, XLV, LXXIX, 501
 Munar, 324, 416, 486
 Muntariu v. Bucium — Muntari
 Mureni, XLII, LXXVI
 Mühlbach v. Sebeș
- N
- Nadăsa, XLVIII, LXXXII, 504, 565
 Nagycserged v. Cergău Mare
 Nagy-Enyed v. Aiud
 Nagyenyed v. Aiud
 Nagy-Károly v. Carei
 Nagykároly v. Carei
 Nagy Kikindă v. Velika Kikinda
 Nagy Peleske v. Peleș
 Nagy-Pél v. Pilu
 Nagysolymos v. Șoimuș
 Nagysomkút v. Șomcuta Mare
 Nagy Szében v. Sibiu
 Nagyszeben v. Sibiu
 Naszód v. Năsăud
 Nagy Várad v. Oradea
 Nagyvárad v. Oradea
 Nădăselu, XXXVI, LXVIII, LXIX, 326
 Nádas v. Nadăsa
 355, 360, 361
 Năsăud, XXIII, XXVII, XXXIX, LV, LIX
 LXXIII, 61, 62, 115, 116, 198, 421, 423
 425, 426, 489
 Neoplanta v. Novi-Sad
 Neusatz v. Novi-Sad
 Nicolae Bălcescu, XLVI, LXXXI
 Nocrich, 290
 Notig, XLI, LXXV
 Novi-Sad (R.S.F.I.), XXX, XXXVII, LXIII
 LXX, 211, 250, 251, 374, 387, 466, 469
- O
- O'Bece v. Stara Beče
 Obrása v. Obreja
 Obrázsa v. Obreja
 Obreja, XXXIX, XLI, XI.III, LXXII,
 LXXIV, LXXVII, 405, 441, 442, 471,
 472, 473, 474, 476
 Ocna Dejului, XIII, XXXVII, LV, LXXI,
 118, 377, 378, 380
 O[láh] Cseszrév v. Cistei
 Odorheiu Secuiesc, XXIV, LV, 130
 Odoreu, 562, 563
 Ogra, XXXVII, LXXI, 383, 385
 Ohaba Lungă, XLVI, LXXXI
 Oláh Nádas v. Nadăsa
 Oradea, XXIV, XXXIII, XXXVII,
 XXXVIII, XXXIX, XLVI, XLVIII, LV,
 LXV, LXVI, LXX, LXXI, LXXIII,
 LXXXIII—LXXXIV, 8, 130, 148, 285,
 286, 287, 288, 298, 303, 304, 374, 388,
 389, 417, 418
 Oradia Mare v. Oradea
 Orăștie, XXVII, XXXV, LIX, LXIX, 186,
 348, 349
 Oravița, XXVI, XLVI, LVIII, 170, 174,
 175, 527
 Oravitză v. Oravița
 Ormeniș, XXXV, LXVIII, 347
 Oşvarau, 562, 563
 Otlaca, 34
 Ozun, XXV, XXVIII, XXIX, XXXIV,
 XXXVI, XLI, LVII, LX, LXII,
 LXVII, LXIX, LXXIV, 168, 169, 207,
 238, 306, 307, 425, 426, 439, 487, 489
 Ocsestve v. Cistei
 Ordögkeresztür v. Cristorel
- P
- Pacolka v. Petefcă
 Pančev (R.S.F.I.), 469
 Pancsova v. Pančev
 Panticeu, XXII, XLIII, XLVII, LIII, LVII,
 LXXXII, 90, 362, 375, 554
 Papfalva v. Popești
 Paptelke v. Popteleac
 Paris (Franța), 227, 250
 Paulis v. Păuliș
 Pánccleseh v. Panticeu
 Păingeni, XLV, LXXIX, 504, 505
 Pătrîngeni, 302
 Păuliș, XXXII, LXV, 287, 288
 Pecea, XXV, XXXVIII, XLII, LVII, LXXI,
 153, 154, 454
 Peles, XLVIII, LXXXII, 562, 563
 Pest v. Pesta
 Pesta (azi înglobat în Budapesta), XVIII,
 XIX, XXII, XXIII, XXIV, XXVI,
 XXIX, XXXIII, XXXIX, XLII, XLIX,
 L, LIV, LV, LVII, LXII, LXVI,
 LXXXIII, LXXXVI, 7, 42, 43, 57, 96, 102,
 126, 170, 188, 191, 231, 250, 269, 302,
 303, 304, 417, 421, 422, 424, 425, 455, 456,
 457, 458, 487, 488, 489, 499, 564
 Pesta v. Pesta

- Pesth v. Pesta
 Peterd v. Petreștii de Jos
 Petervardein v. Petrovaradin
 Petreștii de Jos, 303, 304
 Petrosány v. Pátringen
 Petrovaradin (R.S.F.L.), 469
 Petőfica, XLV, LXXX, 505
 Pécs (R. P. Ungară), 231, 232
 Pécse v. Pececa
 Pietroasa, XXIV, LVI, 138, 139
 Pilu, 30, 148, 151
 Pilu Mare v. Pilu
 Plăiești, XXXIII, LXVI, 297
 Podtsâga v. Poșaga (de Sus și de Jos)
 Poeni v. Bucium-Poieni
 Poiana, 68, 105
 Pojești, XXXVI, LXIX, 361, 372, 373
 Popteleac, XXII, LIII, 90, 91
 Poșaga, XXV, LVII
 Poșaga de Jos, 158
 Poșaga de Sus, 158
 Potău, XLVIII, LXXXII
 Požun v. Bratislava
 Póka v. Păningeni
 Prag v. Praga
 Praga (R. S. Cehoslovacă), 227
 Presaca Ampoiului, 302
 Preßburg v. Bratislava
 Purcăreni (sat aparținând comunei Tărلن-
 geni jud. Brașov), 446
 Pürkeretz v. Purcăreni
- R**
- Radnót v. Iernut
 Războieni, XLI, LXXIV
 Războicni-Cetate (sat aparținând orașului
 Ocna Mureș), 52, 53, 440
 Reghin, XLIII, LXXVIII, 403, 404, 425,
 426, 482, 483, 484, 504, 505, 555, 556
 Reghin-Sat, azi înglobat orașului Reghin,
 483
 Reps v. Rupea
 Resighea, XXXIII, LXVI
 Retecăg, 377
 Reußmarkt v. Miercurea Sibiului
 Rézbánya v. Băța
 Rimetea, XXIII, XXV, XXX, LV, LVII,
 LXII, 119, 158, 241
 Rosia Montană, XXVII, XLIII, LIX,
 LXXVII, 193, 194, 470, 491, 552
 Ruginoasa, XLII, LXXVI, 463
 Rupea, LIII, LXXVI, 80, 82, 289
- S**
- Saciova, XLVIII, LXXXIII—LXXXIV
 Salamon v. Solomon
 Salindorf (R. S. Cehoslovacă), 76
 Sanislău, XXVI, XXXIII, LVIII, LXVI,
 182, 300, 513
 Saschiz, XLII, 463
 Satu Bătrân (azi Nicolae Bălcescu), 535, 538
 Satulung (înglobat orașului Săcele), XLI,
 LXXV, 445
 Satu Mare, XXVIII, LX, 209, 350
- Săcele, XLI, LXXV, LXXXVI, 364, 365,
 445, 461
 Sălbăgel, XLVI, LXXXI, 534, 538
 Săuca, XXXI, LXIII, 252, 253
 Scheßburg v. Sighișoara
 Schenk v. Cincu
 Sebes, XXVII, XXXIII, LIX, LXVI, 183,
 289, 426
 Semlac, XXIX, XXXVIII, XXXIX, LXI,
 LXXI, LXXXIII, 228, 393, 394, 420
 Sepsi Szentgyörgy v. Sfîntu Gheorghe
 Sepsi Szent György v. Sfîntu Gheorghe
 Sepsiszentgyörgy v. Sfîntu Gheorghe
 Sfîntu Gheorghe, XXIV, XXV, XXVI,
 XXVII, XXXI, XXXV, XXXVI,
 XXXVII, XLVII, LVI, LVII, LVIII,
 LX, LXIII, LXVIII, LXIX, LXXI,
 LXXIV, LXXXII, 124, 125, 126, 131,
 132, 133, 161, 168, 169, 180, 181, 192,
 206, 207, 254, 255, 309, 347, 348, 356,
 357, 366, 383, 384, 390, 421, 423, 425,
 426, 439, 440, 557, 558
 Sibiu, XVIII, XXIII, XXIV, XXV, XXVI,
 XXVIII, XXIX, XXXII, XXXIII,
 XXXIV, XXXVI, XXXVIII, XXXIX,
 XL, XLI, XLII, XLIV, XLV, XLIX,
 LII, LV, LVI, LVII, LVIII, LIX, LX,
 LXI, LXIII, LXIV, LXV, LXVI, LXIX,
 LXX, LXXI, LXXII, LXXIII, LXXIV,
 LXXV, LXXVI, LXXVII, LXXVIII,
 LXXIX, 12, 66, 68, 74, 75, 76, 82, 106,
 107, 108, 109, 111, 114, 115, 127, 133,
 134, 159, 160, 162, 163, 171, 174, 183,
 185, 186, 187, 209, 215, 216, 217, 222,
 227, 250, 260, 268, 269, 278, 280, 281,
 284, 285, 289, 290, 315, 317, 359, 362,
 363, 364, 365, 366, 374, 390, 398, 399,
 422, 426, 430, 432, 433, 434, 435, 446,
 447, 461, 464, 465, 466, 467, 484, 485,
 498, 499, 500, 549, 550
 Sibó v. Jibou
 Sic, XXV, XXXVIII, XL, LVII, LXXI,
 LXXXII, 15, 133, 165, 392, 424, 425
 Sighet v. Sighetu Marmatiei
 Sighetu Marmatiei, XLI, XLVI, LXXXV,
 LXXX, 452, 453, 514, 517, 519, 520,
 521, 523
 Sighișoara, XXVI, XXVII, XXVIII, XLII,
 LIII, LVIII, LIX, LXXVI, 79, 174, 218,
 289, 463, 464
 Sînfalva v. Cornești
 Sîncel, XX, III, 63, 64, 65, 67, 72, 73, 317
 Sîncrâniu Almasului, XXII, XXVI, XXVIII,
 XXXIV, XXXVI, XXXVII, LIV, LVIII,
 LX, LXVII, LXIX, LXX, 92, 93, 178,
 205, 295, 314, 315, 359, 361, 362, 371,
 372, 373
 Sînmartin v. Sînmartin Ciuc
 Sînmartin Ciuc, XXXVIII, XLIV, LXXII,
 LXXVIII, 401, 494
 Sîmărtin, 555
 Sînnihaiu de Cîmpie, XXXVI, LXIX
 Sînnihaiu de Jos (azi Mihai Viteazul), 556
 Sînaicoiu Mare, 106
 Sînpaul, XXVI, XXX, XXXV, XXXVI,
 XXXVII, LVIII, LXIII, LXVIII, LXIX,

- LXX, 176, 177, 251, 252, 346, 360, 361,
 372, 373
 Sînpetru Almașului, 337, 343, 344
 Sînzieni, XLVIII, LXXXIII—LXXXIV, 125,
 126, 366, 566, 567
 Solomon, 553
 Solymos v. Șoimuș
 Sombor v. Zimbor
 Someș-Odorhei, XXXI, LXIV, 261, 262
 Someș-Uileac, XXIX, LXII, LXVI, 234, 235,
 267, 268, 288
 Somló v. Șimleu Silvaniei
 Somlyó v. Șimleu Silvaniei
 Somoskesz v. Șomoșcheș
 Sóakna v. Jabenita
 Srijenski Karlovci (R.S.F.I.), XXVIII, XXX,
 XXXII, XLIII, LX, LXIII, LXV, 210,
 211, 284, 285, 304, 465, 466, 469, 552
 Stara Beče (R.S.F.I.), 469
 Suatu, 327, 328
 Suatu de Jos (azi contopit în Suatu), XXXI,
 LXIII, LXVIII, 256, 257
 Suatu de Sus (azi contopit în Suatu), XXXI,
 LXIV, LXVIII, 256, 257, 258, 324
 Suaturi, adică: Suatu de Jos și Suatu de
 Sus, azi contopit în localitatea Suatu;
 325
 Suciu de Jos, XXIII, XXXVII, LV, 117,
 118, 378
 Surduc, 44, 45
 Sutorn, XXVI, XXVIII, LX, 178, 206
 Szamosújlak v. Someș Uileac
 Szamos Újlak v. Someș Uileac
 Szamosújvár v. Gherla
 Szancsal v. Sâncel
 Szániszló v. Sânislău
 Szântosal v. Sântosal
 Szathmár v. Satu Mare
 Szatu Betrin v. Satu Bătrân
 Szászcsanád v. Cenade
 Szászmartonfalva v. Metiș
 Szász Régen v. Reghin
 Szászrégen v. Reghin
 Szeben v. Sibiu
 Szemlak v. Șomlac
 Szent Mártonfalva v. Metiș
 Szentimárton v. Mărtașești
 Szentmárton v. Mitrești
 Szentmárton v. Tîrnăveni
 Szent György v. Sfântu Gheorghe
 Szentgyörgy v. Sfântu Gheorghe
 Szent Lélek v. Sînzieni
 Szentmihálytelke v. Mihăiești
 Szentpál v. Sînpaul
 Szék c. Sic
 Székelyföldvár v. Războieni Cetate
 Szépmező v. Șona
 Sziget v. Sighetu Marmației
 Szigeth v. Sighetu Marmației
 Szilágycsehi v. Cehu Silvaniei
 Szilág Somlyó v. Șimleu Silvaniei
 Szilágysomlyó v. Șimleu Silvaniei
 Szilváshely v. Sâlbăgel
 Szolnok (R. P. Ungară), 424, 425
- Szováth v. Suatu
 Szőkefalva v. Săuca
 Szurduc v. Surduc
- §
- Șimleu Silvaniei, XXIX, XXXII, XXXIII,
 XXXV, XXXVIII, XXXIX, XLII, LXII,
 LXV, LXIX, LXXI, LXXII, LXXVII,
 230, 231, 232, 233, 234, 264, 268, 288,
 289, 317, 318, 349, 350, 351, 390, 410,
 411, 434, 466, 467, 560
 Șiria, XXXVI, LXXIX, 156, 353, 354
 Șoimuș, XIX, XXXI, I, LXIV, 105, 235,
 261, 262, 267, 268
 Șomcuta Mare, XLVI, LXXXI, 540, 544
 Șomoșcheș, XXIII, LV, 122, 123
 Șona, 72, 73
 Știuca, 142, 143
 Șumuleu, XXXVIII, LXXII, 400, 401
 Șura Mare, 446
- T
- Tasnád v. Tășnad
 Tatrang v. Tărlungeni
 Tărlungeni, 446
 Tăripiu, 290
 Tășnad, XXXI, XXXIII, XLV, LXIV,
 LXVI, LXXX, 263, 299, 454, 511, 512,
 513
 Teaca, XL, LXXIV, 437
 Teluș, 474, 475
 Teke v. Teaca
 Temesvar v. Timișoara
 Temesvár v. Timișoara
 Temișoara v. Timișoara
 Temișvar v. Timișoara
 Thorda v. Turda
 Thoroczkó v. Rimetea
 Thoroczkó Szent György v. Coltești
 Tihău, 44, 45
 Tihău v. Tihău
 Timișoara, XX, XXI, XXIII, XXXV,
 XXXIX, XLII, XLIII, XLIV, LI, LIII,
 LIV, LX, LXVIII, LXXXIII, LXXVI,
 LXXVII, LXXVIII, 57, 58, 83, 85, 86,
 106, 148, 175, 211, 310, 320, 322, 324,
 387, 411, 414, 454, 467, 485, 486
 Tisek (R.S.F.I.), 469
 Tissek v. Tisek
 Tiur, XLI, LXXV, 175, 441, 442
 Tîrgu Mureș, XXIX, XXXII, XXXIV,
 XXXVII, XLIII, XLV, LXI, LXV,
 LXVII, LXXI, LXXVIII, LXXIX, 218,
 219, 220, 278, 279, 280, 315, 316, 381,
 382, 383, 384, 385, 400, 401, 481, 482,
 499, 555, 556
 Tîrnăveni, XXI, XXXI, XXXII, XXXIX,
 LII, LXIII, LXV, LXXII, 72, 73, 74,
 251, 252, 253, 254, 281, 282, 346, 347,
 406, 407
 Tîrgu Secuiesc, XXXVII, XLVII, LXXI,
 LXXXII, 305, 306, 383, 384, 556, 558
 Topa (probabil contopită în Sincraiu Almașului), XXXVII, LXX, 372, 373

Topa Szentkirály v. Sîncraiu Almașului
Topa Szent Király v. Sîncraiu Almașului
Topaszsentkirály v. Sîncraiu Almașului
Topánfalva v. Cîmpeni
Torda v. Turda
Torja v. Turia
Toroczkó v. Rimetea
Torockó Szent György v. Coltești
Tövis v. Teiuș
Treppen v. Tărpiu
Trestia, 16, 17
Tritenii de Sus, 442, 443
Trîmpoiele, 302
Turbuța, XI, L, 45
Turches (înglobat orașului Săcele), XLI, LXXV, 445
Turda, XXIII, XXIV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXX, XXXVI, XLIII, XLV, I.V., LVI, LVII, LIX, LX, LXII, LXIX, LXXVII, LXXIX, 119, 120, 121, 122, 138, 168, 169, 198, 207, 239, 356, 357, 425, 426, 480, 481, 498, 514, 555
Turia, XXIV, XLIV, LXXVIII, 124, 125, 126, 492
Tür v. Tiur
Türkös v. Turches

U

Udvarhely v. Someș-Odorei
Udvari v. Odoreu
Ugra v. Ogra
Ugruțiu, XLIII, LXXVII, 479
Ugruc v. Ugruțiu
Ulcioag, XXXIX, LXXXIII, 410, 411
Ulieș, XXV, LVII, 157
Ungra, XXI, LII, 74
Uzon v. Ozun
Uj Vidék v. Novi Sad

V

Varadin v. Vărădia
Vajdaháza v. Voivodení
Vajda Hunyad v. Hunedoara
 Valea Bulzului (azi înglobat orașului Zlatna), 302
 Valea Dosului (veche denumire a satului Izvoru Ampoiului), 302
 Valea lui Mihai, LXIV
 Valeapai, XLVI, LXXXI, 532, 533, 536
 Valea Seacă, XLIV, LXXVIII, 493
 Valea Vinului, XXXIII, LXVI, 300
 Valyepáj v. Valeapai
 Var, 29
 Varsánd v. Vârșand
 Vasvári v. Oșvarău
 Váradi v. Orzdeca
 Várpalva v. Moldovenesci
 Várhegy v. Chinari
 Vári (R. P. Ungară), 18
 Vármező v. Buciumi
 Vásárhely v. Tîrgu Mureș
 Vâlăoara, XXIII, XXX, LV, LXII, 119, 241

Vărădia, XLVIII, LXXXIII—LXXXIV, 385, 567, 568
Vărădia de Mureș v. Vărădia
Vârșand, XIX, XXV, XXXII, L, LVI, LXV, 17, 20, 28, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 39, 40, 148, 150, 152, 153, 283
Vătava, XIX, XXII, L, LIV, 13, 94
Vecerd, XLI, LXXV, 443
Vecsérd v. Vecerd
Velika Kikinda (R.S.F.I.), XXX, LXIII, 250, 251, 469
Verespatak v. Roșia Montană
Versetz v. Vršec
Veseud, XVIII, XXIII, XLIX, LIV, LV, 1, 2, 3, 104, 106, 109, 112, 113, 159, 160, 161
Vessződ v. Veseud
Veza, XXVII, LX, 175, 201
Vidra v. Vidra de Sus
Vidra de Sus, 64, 68, 366, 367, 368, 369
Vidolm, XXXV, LVII, 158
Vidrasău, 384
Vidulj v. Vidolm
Viena (Austria), XVIII, XXVI, XXVII, XXVIII, XXX, XXXVI, XXXVIII, XLII, XLIV, XLVII, XLIX, LX, LXIII, LXIX, LXXII, LXXVI, LXXVIII, LXXIX, 9, 13, 65, 69, 186, 187, 195, 196, 197, 208, 231, 249, 250, 302, 324, 357, 358, 398, 421, 422, 423, 455, 456, 457, 470, 489, 497, 527, 545, 546, 549, 550
Vișoara, XXXV, XXXIX, XLI, LXVIII, LXXII, LXXV, 231, 233, 264, 346, 347, 406, 442, 443, 467

Világosvár v. Siria
Vîma Mică, 491
Vișag, XLVI, LXXXI, 534
Vizag v. Vișag
Virșet v. Vršec
Vladimirescu, XLVI, LXXX
Voivodení, XIX, XX, XXIII, XXV, XXVII, XXXIII, XXXV, XLIII, L, LI, LIV, LVII, LX, LXVI, LXVIII, LXXVII, 14, 16, 17, 55, 164, 165, 202, 203, 205, 295, 331, 333—334, 335, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 478
Völcsök v. Ulciug
Vršec (R.S.F.I.), XXXVII, LXXI, 148, 385, 387
Vulturi Zlatnei (azi înglobat orașului Zlatna), 302

W

Weißkirchen v. Bela Crkva (Biserica Alba)
Wien v. Viena
Wienna v. Viena

Z

Zagăr, 72, 73
Zaizon v. Zizin
Zalathna v. Zlatna
Zalatna v. Zlatna
Zalău, XXIX, XXXI, XXXIV, XLI, XLII, XLVII, LIII, LXII, LXIV, LXVII,

- LXXV, LXXXII, 82, 83, 230, 232, 262,
263, 264, 318, 372, 373, 434, 448, 450,
451, 452, 466, 467, 561
- Zágor v. Zagăr
- Zeck v. Sic
- Zilah v. Zalău
- Zimbor, XXVI, XXVIII, XXXVI, XXXVII,
LX, LXVI, LXIX, LXX, 178, 202, 203,
206, 295, 314, 315, 360, 361, 372
- Zizin, XLI, LXXV, 445, 446
- Zlatna, XX, XXIX, XXXIII, XXXVI, XL,
XLV, LI, LXI, LXVI, LXX, LXXIV,
LXXIX, 59, 60, 226, 227, 301, 302, 366,
368, 369, 436, 437
- Zrenjanin (R.S.F.I.), 469
- Zsena v. Jena
- Zsibó v. Jibou
- Zsombor v. Zimbor

INDICE DE PERSOANE

A

- Aaron, Teodor: titular al capitulului eparhiei greco-catolice din Oradea; cenzor al cărților românești pe lîngă tipografia din Buda; XXXII, LXVI, 285, 286
- Aaron, Tivadar v. Aaron, Teodor
- Adam, Florea: jurat din Vărșand; 19, 24, 30
- Adam, Lupu: țăran din Vărșand; 18, 29
- Adamovici, Dionisie: paroh ortodox din Abrud; 491
- Adamovici, Lazar: paroh ortodox din Semlac; 228, 229
- Adamovics, Lázár v. Adamovici, Lazar
- Adamovits, Dionisius v. Adamovici, Dionisie
- Adler, Rezső: membru în comitetul permanent al comitatului Caraș; 142, 143
- Ajtaí, Mihály: arhivarul și notarul orașului Tîrgu Mureș; 219, 220, 385
- Alb, Petru: locuitor din Vărșand; 19, 24, 30, 35
- Albert, Mihály: cancelist la Tabla Regală din Tîrgu Mureș; 400, 401
- Albini, Vasile: membru în comitetul permanent al comitatului Caraș; revoluționar român bănățean; XXIV, LVI, 142, 143
- Albini, Vazul v. Albini, Vasile
- Albrich, Karl: notarul scaunului Rupea; 82
- Albrechtsfeld, Johann von: primarul orașului Brașov și judecător regesc al districtului Brașov; XVIII, XXI, XXX, XLIX, LII, LXIII, 12
- Alexandrovici, Constantin: primarul Lugojului; membru în comitetul permanent al comitatului Caraș; 141, 143
- Alexandrovits, Szilárd v. Alexandrovici, Constantin
- Altorai Benkő (arhivă familiară); 169
- Alvintzi, Péter: judecător palatinal; 192
- Andov, Iuon: locuitor din Morlaca; 502
- Andov, Juon v. Andov, Iuon
- Anca, Simion: asesor din Buteasa; 541, 543
- Andrási, Antal: capelan romano-catolic din Joseni; 400, 401
- Andreevits (Andrejevits), Lázár: jude nobiliar 534, 537
- Arika, Simon v. Anca, Simion
- Anvander, Antal: jude domenal și notar din Obreja; XLIII, LXXVII, 474, 476
- Apafi [Apaffy] Mihály: principele Transilvaniei; 192
- Apor (arhiva familiei); 126, 161, 192, 309, 430, 566
- Apor (familia de baroni); 487
- Apor, András: proprietar din Turia; 124, 126
- Apor, György: vicejudele regesc al scaunului filial Brăduț; XXXIV, LXVII, 308, 309
- Apor, József: proprietar din Turia, deputat la dieta transilvană; 124, 126, 492, 493
- Apor, Károly baron: asesor al Tablei Regesti; XXV, XXVII, XXXVIII, LVII, LXXI
- Apor, Lázár baron: consilier la cancelaria aulică a Transilvaniei; XXVIII, XLIV, XLVIII, LV, LXXVIII, LXXXII, 190, 192, 196, 249
- Aranișă, Nicolae: capelan greco-catolic din Roșia Montană; 491
- Aranyasi, Nicolaus v. Aranișă, Nicolae
- Aron (Aaron), Ioachim: paroh greco-catolic din Buia; XVIII, XXII, XXIX, LV, 1, 2, 3, 106, 107, 109, 112, 222
- Aron, Teodor v. Aaron, Teodor
- Arz, Friedrich M.: notarul Universității Săsești din Sibiu; 174, 216, 435
- Asbóth, Mór: asesor nobiliar în comitatul Caraș; membru în comitetul permanent al comitatului; 142, 143
- Asbóth, Adolf: asesor nobiliar din comitatul Caraș, membru al comitetului permanent; 141, 143, 535, 539
- Asztalos, Pál: membru al comisiei regale; 451
- Asztalos, Péter senior: hodnogol orașului Sighet; XLVI, LXXX, 514
- Athanasievici, Alexandru: asesor nobiliar și procuror adjunct din Lugoj; 144
- Athanasievici, Gheorghe: procuror din Lugoj; membru în comitetul permanent al comitatului Caraș; 141, 143, 144, 534, 538
- Athanasievici, Ioan: asesor nobiliar din comitatul Caraș; 532, 536
- Athanasievics, János v. Athanasievici, Ioan
- Athanasievits, György v. Athanasievici, Gheorghe
- Athanasievits, Sándor v. Athanasievici, Alexandru
- Auerfels, Georg August v. August von Auenfels, Georg
- Auersfeld, Georg August von v. August von Auenfels, Georg
- August, György v. August von Auenfels, Georg

August von Auencels, Georg: colonel austriac; comandanțul cetății Tîrgu Mureș; XXXII, LXV, 277, 278
Ádám, Flore v. Adam, Florea
Ádám, Lup v. Adam, Lupu
Alb, Petru v. Alb, Petru
Árkosi, Dániel: jude nobiliar din Reghin; XLIII, LXXVIII, 483, 484

B

Babó, Imre: jurat din Vârșand; 28, 40
Baciú, Simion: locuitor din Suatu de Sus; 256, 257
Bagosi, Miklós: jude nobiliar; 480, 481
Baillet von Latour, Theodor conte: general austriac; în 1848 ministru de război; 456, 458, 545, 547
Balas v. Balș, Constantin
Balás conte v. Balș, Constantin
Balás, (On) Onn v. Bálás, Onu
Balás, Sándor: primarul din Cornești, scaunul Arieș; 138
Balási, Joseph v. Balási, József
Balási, József: jude regesc al scaunelor filiale Ciuc Superior și Ciuc Inferior, Cheorgheni și Cașin; XXXVIII, LXXII, 401, 493
Balinth de Dragavilma, Simeon v. Balint, Simion
Balinth, Ladislaus v. Balint, Vasile
Balint, Simion: protopop greco-catolic din Roșia Montană; prefect în revoluția de la 1848; XXVII, XLIII, LIX, LXXVII, LXXXI, 194, 470, 471, 491, 550, 552
Balint, Vasile: paroh greco-catolic din Cărpinis; 491
Balogh (Balog), Bernát: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 23, 28, 34, 40
Balogh, János: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
Balogh, László: asesor nobiliar din comitatul Caraș; membru în comitetul permanent comitatens; 141, 143
Balogh, Sándor: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 552
Balts, Constantin v. Bals, Constantin
Bartsch, Constantin v. Balș, Constantin
Balș, Constantin: boier român refugiat în Transilvania; XXI, XXIX, XXX, XXXVI, LII, LXI, LXIII, LXIX, LXX, 11, 75, 76, 227, 250, 258, 358, 359, 364, 365
Balutza, Tyinka v. Baluță, Tinca
Baluță, Tinca: jurat din Fîrliug; 535, 539
Bancu, Constantin: primarul din Dragomirești; 536, 539
Banku, Konstandin v. Bancu, Constantin
Barb (Barbu), Nicolae: revoluționar român; XXXVIII, LXXII, 398
Barbuș, Dimitar: locuitor din Arad; 310
Barduș, Dimitar v. Barbuș, Dimitar
Bariț, George v. Barițiu, George
Barițiu, George: vicepreședinte al Adunării de la Blaj; 105, 309, 399
Barkos: proprietar din Sînzieni; 125
Barla, Benjámin: jude nobiliar din scaunul

Arieș; XXXIII, XLVII, LXVI, LXXXII, 138, 297, 555, 556
Barna, István: locuitor din Vârșand; 28, 39, 40
Barna, József: locuitor din Vârșand; 28, 40
Barna, Pișta v. Barna, István
Barnuțiu, Simeon v. Bärnuțiu, Simion
Barnutz, Simon v. Bärnuțiu, Simion
Bartsch, Hermann: sublocotenent; 71
Bartos (Bortos): proprietar din Sînzieni; 492, 493
Batthyány, Lajos conte: președintele guvernului provizoriu revoluționar al Ungariei; XIX, XXII, XXXVI, XLI, XLIV, L, LIV, LVI, LXIX, LXXV, LXXIX, 147, 426, 455, 456, 457, 458, 564
Batyanyi, Lajos v. Batthyány, Lajos
Bay, Ferenc: moșier din Sălaj; 451
Bálint, Elek: vicecomitele comitatului Solnocu de Mijloc; XXI, XXXI, XLI, LIII, LXIV, LXXV, 82, 83, 230, 232, 234, 235, 263, 350, 351, 352, 452
Báinth: primarul din Zizin; 446
Bálint, Simon v. Balint, Simion
Bánffy, Béla baron: moșier din Dragu; 14
Bánffy, Dénes baron: proprietar din Pețelca; LXII, 505, 506
Bánffy, Miklós baron: comitele suprem al comitatului Alba de Jos; XXI, XXVI, XXVII, XXIX, XXX, XXXIV, XXXVIII, XL, XLII, XLV, XLVIII, LII, LVIII, LIX, LXI, LXVII, LXXII, LXXIV, LXXX, LXXXIII—LXXXIV, 62, 63, 65, 70, 176, 179, 180, 220, 221, 281, 282, 317, 402, 403, 431, 432, 470, 471, 487, 489, 498, 508, 568, 569—570—571
Bánffy, Niklas v. Bánffy, Miklós baron
Báni, Béla baron v. Bánffy, Béla baron
Bánfi, Miklós baron v. Bánffy, Miklós baron
Bánfy, Miklós baron v. Bánffy, Miklós baron
Bárbi, Miklós v. Barb, Nicolae
Bást v. Bartsch, Hermann
Báts, Szimion v. Baciu, Simion
Bălai, Ilie: locuitor din Dragu; 335, 342
Bălaș, On(u): jurat din Vârșand; 19, 24, 30, 36
Bärnuțiu, Simion: profesor și jurist; unul din ideologii și conducătorii revoluției românilor din Transilvania; vicepreședinte al Adunării de la Blaj; vicepreședinte și apoi președinte al comitetului de pacificare de la Sibiu; președinte al „Comitetului națiunii Române”; XXI, XXIII, XXXII, XXXVIII, XLII, LII, LIV, LXV, LXXII, LXXVI, 63, 64, 66, 68, 104; 280, 370, 398, 464, 465, 550
Bătie, Mitru: căran din Vârșand; 25, 36
Bătie, Moisă: paraciserul bisericii ortodoxe din Vârșand; 23, 25, 35, 36, 38
Bedekovics (Bedekovitz), Vilmos: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156

- Bedeus, Josef (Joseph) v. Bedeus von Schaarberg, Joseph (senior)
 Bedeus von Schaarberg, Joseph (senior): politician sas conservator; XXVII, LX, 201, 202, 269
 Begnescu, Nicolae: învățător la Abrud; 491
 Begnescu, Nicolaus v. Begnescu, Nicolae
 Belj, Ilia v. Bălai, Ilie
 Beles (Belezs), József v. Beles (Belej), Iosif
 Beles (Belej), Iosif: viceprotopop și paroh ortodox din Șimand; 567, 568
 Benedec, Aron (Aaron): perceptor din Teaca; XL, 437
 Benedek, Aaron v. Benedec, Aron
 Beöthi, Ödön v. Beöthy, Ödön
 Beöthy, Ödön: comite suprem al comitatului Bihor și deputat în Dieta ungăra din 1848—1849; XXXIII, LXVI, 230, 232, 298, 350, 351
 Berar, Gheorghilă: primarul din Agrij; 410
 Beráti, György v. Berar, Gheorghilă
 Bercean, Ioan: membru în comitetul permanent al comitatului Caraș; 142, 143
 Berczi: persoană influentă din Brașov; 307, 308
 Berde, Mózes (Mócsa): jurist; deputat; locuitor al comisarului guvernului maghiar în timpul războiului civil; LXXXIII, 425, 426
 Beres, Juon: țărân din Dragu; 335, 342
 Bertalan, József: avocat din Tîrgu Secuiesc; 557
 Bertleff, Mihály András: prim secretar al Guberniului Transilvaniei; 56, 57
 Bertșán, János v. Bercean, Ioan
 Bessenyei: personaj neidentificat; 45
 Bet(i)e, Moisă: țărân din Vârșand; 23, 25, 26, 150, 152
 Beteș, Sándor: jude nobiliar și locuitor de vicecomite în cercul inferior al comitului Turda; 46, 167
 Bethlen, Domokos conte [de Iktár]: curatorul școlii superioare calvine din Odorhei Secuiesc; 546, 547
 Bethlen, Gábor junior conte (de Bethlen): om politic liberal din Transilvania; în 1848 comite suprem al comitatului Tîrnava și al comitatului Zarand; 488, 489
 Bethlen, Gergely conte (de Bethlen): camerar cezaro-regesc din 1840; concepist la cancelaria aulică a Transilvaniei; ofițer; 488, 489
 Bethlen, János junior conte (de Bethlen): om politic liberal din Transilvania; 424, 425, 487
 Bethlen, János senior conte (de Bethlen): lider al nobilimii liberale din Transilvania; XXXIV, XXXVIII, XXXIX, XLIV, LXVII, LXXI, LXXIII, LXXVIII, 316, 392, 426, 447, 449, 488, 490, 563, 565
 Bethlen, József junior conte (de Bethlen): căpitan în armata lui Damjanich; 47, 48, 488, 489
 Bethlen, Józsi v. Bethlen, József conte
 Bethlen, Olivér conte (de Bethlen): conducător al tineretului liberal maghiar din Transilvania; maior în armata lui Bem; 186
 Bethlen, Pál senior conte (de Bethlen): camerar cezaro-crăiesc; 545, 546
 Bethlen, Zsuzsanna contesă; 425, 426
 Betye, Mojsza v. Bet(i)e, Moisă
 Betye, Mojsza v. Béthi(e), Moisă
 Betye, Miriu v. Bättie, Miriu
 Beldi, Ferenc: comisar al Guberniului Transilvaniei în anul 1848; XXII, XXVII, XXVIII, XXXII, XXXIII, XXXV, LIII, LIV, LIX, LX, LXVI, LXVIII, 90, 103, 166, 199, 213, 214, 291, 293, 296, 297, 375, 423
 Beldi, Franz v. Beldi, Ferenc
 Beldi, György conte: camerar cezaro-crăiesc; consilier al Tezaurariatului Transilvaniei; XXIII, XLII, LV, LXV, LXXVI, 108, 109, 112, 279, 280, 421, 422, 464, 465, 489
 Béres, Juon v. Beres, Juon
 Bianchi, Friedrich baron: regiment austriac de infanterie; XXI, XXXIV, XXXVIII, XXXIX, LII, LXVII, LXXI, LXXIII, 317, 390, 399, 403, 421, 423, 498
 Bianchy v. Bianchi, Friedrich baron
 Bikfalvi, József: jurat din comitatul Solnocu Interior; 377, 378
 Binder (prenumele neprecizat): preot luteran din Buia; 110, 113
 Birle, Ilie v. Bîrle, Ilie
 Birtossán, Juon v. Birtoșan, Ioan
 Birtoșan, Ioan: locuitor din Sînpetru Almașului; 337, 344
 Bisztrai v. Bisztray, János
 Bisztray, János: jude nobiliar din Bistra; 501
 Bíró, Imre senior: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
 Bíró, Lajos: concepist la Guberniul Transilvaniei; 291, 293
 Bíró, Pál: directorul arhivei Guberniului Transilvaniei; 409
 Blaea, Ilie: locuitor din Vârșand; 152
 Bîrle, Ilie: locuitor din Vârșand; 26, 27, 28, 38, 39, 40
 Blaga, Juon: locuitor din Morlaca; 502
 Blaga, Juon v. Blaga, Juon
 Blanc, Louis: om politic francez, membru al guvernului provizoriu de la Paris în 1848; 308, 309
 Boca, Iosif: primarul din Morlaca; 501, 502
 Boca, Toader: locuitor din Morlaca; 502
 Bocskor, Antal: concepist la Tezaurariatul Transilvaniei; 106, 107, 112, 115
 Bocskor, Mihály: jude nobiliar din comitatul Dâbica, plasa Răscruci; 332, 339, 345
 Bocșa, Simion: preot greco-catolic din Gherala, protopop de Unguraș; 376, 377—378
 Boczkó, Athanász v. Boțco, Atanasie
 Bodar, Konstantin: locuitor din Arad; 310
 Bodai, Antal: protopop romano-catolic, membru în comitetul permanent al comitatului Caraș; 142, 143
 Boer, Demetriu: profesor la Blaj; XXVIII, LXXII, 398

- Boer, Filip: viceprotopop greco-catolic din plasa Bogata de Mureş; 481
 Boer, Vasile: curatorul bisericii ortodoxe din Abrud; 491
 Boér, Basilius v. Boer, Vasile
 Boér, Demeter v. Boer, Demetru
 Boér, Ferenc: prim-jude nobiliar din comitatul Alba de Jos; 403, 404
 Boér, Hűllep v. Boer, Filip
 Boér, Ioannes v. Boier, Ioan
 Boér, Nicolaus v. Boier, Nicolae
 Bohus, János: asesor nobiliar și deputat deputat din Arad; XXXVI, LXIX, 41, 42, 354
 Boier, Ioan: măstegiar din Abrud; 491
 Boier, Nicolae: jurat din Abrud; 491
 Bojincă, Axente: revoluționar bănățean; deputat în Parlamentul ungăr în timpul revoluției; 141, 143, 144
 Boka, Joszip v. Boca, Iosif
 Boca, Tógyer v. Boca, Toader
 Boksa, Simon v. Bocşa, Simion
 Bolberitz, Ludwig: locotenent major; 71
 Bolloga, Jakab v. Bologa, Iacob
 Bologa, Iacob: notarul consistoriului bisericii ortodoxe din Sibiu; XXIV, LV, 128, 129
 Bolveritz v. Bolberitz, Ludwig
 Borbeli al Floricăi, Ioan: țărân din Adalin; 332
 Borbeli a Floriki, Juon v. Borbeli al Floricăi, Ioan
 Borbél, András: moșier din Dragu; 212, 214
 Bordán, Vazul v. Bordean, Vasile
 Bordean, Vasile: membru al comitetului permanent din comitatul Caraş; 142, 143
 Bornemisza, Ignác baron: moșier din comitatul Hunedoara; XXV, LVII, 157
 Bornemisza, János baron: consilier la Guvernul Transilvaniei din Cluj și camerar cezaro-crăiesc; 55, 56, 93, 165, 166, 203, 293, 295
 Bornemisza, József: moșier din Var; 338, 344
 Bortos v. Bartos
 Bota, Marcián v. Bota, Martjan
 Bota, Martjan: țărân din Obreja; 474, 475
 Bota, Nicolae: țărân din Obreja; 474, 475
 Bota, Nikuláj v. Bota, Nicolae
 Bota, Vasile: jude nobiliar din districtul Chioar; XLVI, LXXXI, 544
 Botha, László v. Bota, Vasile
 Bottka, Pál: membru în comitetul permanent al comitatului Caraş; 142, 143
 Boțco, Atanasie: protopresbiter ortodox de Oradea; 303, 304
 Bozsinka, Axent v. Bojincă, Axente
 Bozsinka, Elek v. Bojincă, Axente
 Bölöni Domokos, Ignác: jude nobiliar din comitatul Turda; XLI, LXXV, 442, 443
 Böjt, Ödön v. Beöthy, Ödön
 Bömches, Friedrich v. Bömches von Boor, Friedrich
 Bömches von Boor, Friedrich: senator și deputat de Braşov; 446
 Bözödi, György: scriitor și istoric; 365
 Branković, Vasili: membru al comunității sărbești de la Arad; 310
 Bren, Cula: țărân din Mihalț; 474, 475
 Bren, Kula v. Bren, Cula
 Brenner, János: membru în comitetul permanent al comitatului Caraş; 142, 143
 Brennerberg, Ludwig von: secretar al preziidului magistratului din Braşov; 79
 Brici, Macovei: locuitor din Dragu; 335, 341
 Brici, Todor: locuitor din Dragu; 334, 335, 339, 340, 341, 342, 345
 Brits, Makovej v. Brici, Macovei
 Brits, Tódor v. Brici, Todor
 Bruckenthal, Mihály v. Brukenthal, Michael baron
 Brukenthal, Michael: participant la revoluție în comitatul Caraş; 141, 143, 146, 147, 534, 538
 Brukenthal, Mihály v. Brukenthal, Michael baron
 Bruss (Bruz), Franz: judele regesc al scaunului Orăştie; XXXV, LXIX, 349
 Brüll, Lipót: membru al comunității mozaiice din Oradea; 417, 418
 Bucsi, Károly, vicenotarul din Bonțida; 118, 119
 Burkhard: antiunionist; 564
 Buteanu, Ioan: administrator al comitatului Zarand și prefect al legiunii române; XVIII, XX, XXI, XXXII, XLII, XLIII, XLIV, L, LI, LXV, LXXVI, LXXVII, LXXVIII, 12, 54, 59, 60, 63, 64, 66, 68, 70, 105, 279, 280, 281, 381, 382, 465, 470, 484, 550
 Buteanu, Vasile: cancelist la Tîrgu Mureş; membru în comitetul permanent din Şomcuta Mare; 53, 54
 Butian v. Buteanu, Ioan
 Butyan, Johann v. Buteanu, Ioan
 Buttyán, János v. Buteanu, Ioan
 Buttyán, László v. Buteanu, Vasile
 Buttyán, János v. Buteanu, Ioan

C

- Cantacuzino: revoluționar din Țara Românească venit în Transilvania; XXXI, XXXVI, LXIV, LXX, 258, 364, 365
 Capra (Capră), Alexandru: moșier din Jupa (Banat); membru al comitetului permanent din comitatul Caraş; XXIV, I.VI, 142, 143, 144
 Cardoş, Juon: locuitor din Vărșand; 27, 28, 39, 40, 150, 152
 Carl Ferdinand arhiduce: regiment austriac de infanterie; XXXIV, LXVII, LXVIII, 317, 403, 404, 467, 498
 Căprari, Ioan: locuitor din Călacea; 337, 343, 344
 Căprari, Lupu: iobag din Călacea; 337, 338, 343, 344
 Cătană, Teodor: paroh ortodox din Fărlig; membru al comitetului permanent din Comitatul Caraş; 142, 144

- Cefan, Ioan: protopresbiter ortodox din Vărdăia; 567, 568
- Cefferoni, Gergely: notarul orașului Sighet; 521
- Chateaubriand, François — Auguste vicomte (1768—1848): scriitor și om politic francez; 308, 309
- Cherecheș, Gheorghe: țaran din Pietroasa; 138, 139
- Cheresteașu, Victor: istoric; 3
- Chezan, Iuon: țaran din Chinari; 503, 504
- Chimpian, Clement v. Cîmpianu, Clement
- Cionca (prenumele neprecizat): tîmplar; membru în comitetul permanent al comitatului Caraș în 1848; 142, 144
- Ciongardi, Ioan: țaran din Pietroasa; 138, 139
- Ciontea, Sîvu: pitarul din Obreja; 474, 475
- Cipariu, Timotei: canonice greco-catolic al Blajului; redactor al ziarului „Organul Luminarii” și al „Organului Național”; vicepreședinte al Adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848; membru al comitetului român de pacificăriune și al comitetului național; 389, 550
- Ciur, Ioan: paroh ortodox din Trîmpoile; 302
- Cîmpean, Nicolae: paroh ortodox din Valea Bulzului; 302
- Cîmpian, Gavrilă: iobag din Adalin; 332
- Cîmpianu, Clement: paroh ortodox din Pătrîngeni; 302
- Cîrnăț, Nicolae: țaran din Mihalt; 474, 475
- Cleja, Sonu: țaran din Obreja; 471, 472
- Closius, Georg: v. Closius (Klosius), Stephan Georg
- Closius (Klosius), Stephan Georg: consilier al magistratului din Brașov și inspector districtual; XXXIII, LXVI, 79, 289
- Cociu, Mihai v. Kocsuba, Mihály
- Cociu, Petru: jurat; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 144
- Colbazi, Toma: dascăl din Bucium-Sat; 491
- Colcer, Nechita: ajutorul de primar din Dragu; 202, 203
- Colini, Moise: paroh greco-catolic din Pătrîngeni; 302
- Collini, Moyses v. Colini, Moise
- Coloja, Alexandru: jurat din Abrud; 491
- Colțea, Ioan: paroh ortodox din Bucium-Poieni; 491
- Conrad, Friedrich: judele regesc din Nocrich; 290
- Corneli, Ioan: vicarul episcopiei greco-catolice de Oradea; 534, 538
- Cosma, Simion: țaran din Adalin; 332
- Cosma, Ștefan: paroh ortodox din Bucium-Muntari; 491
- Coștan, Marcu: locuitor din Cornești; 137, 138
- Covaci, Ilie: jurat din Gavoșdia; 534, 538
- Cristea al Ceterașului, Ioan: țaran din Adalin; 332
- Cristea, Gavrilă: locuitor din Dragu; 338, 345
- Cristea, Vasile (Vasilică): locuitor din Dra-
- gu; 202, 203
- Cristea, Vasilică: locuitor din Voivodeni; 333, 334, 335, 336, 339, 340, 341, 342, 343, 345
- Crișan, Gheorghe: protopop greco-catolic al cercului bisericesc Pogâceaua; 503, 504
- Crișan, Iosif: jurat din Abrud; 491
- Crișan, Mihail: vice protopop greco-catolic din plasa Reghin; XLIII, LXXVIII, 482, 483
- Crișan, Simion: țaran din Pietroasa; 138, 139
- Crișan, Todor: primarul din Suatu de Sus; XXXI, LXIV, 257, 258
- Csapó, Gusztáv: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
- Csernovics, Péter conte: comite suprem al comitatului Timiș și comisar al guvernului provizoriu ungar; XXV, XXX, XXXIV, LVI, LVII, LXIII, LXVII, 40, 146, 147, 155, 251, 310, 311, 386, 387
- Csernovits, Péter v. Csenovics, Péter conte
- Cséfai (Csefán), János v. Cefan, Ioan
- Csizer: concepist stagiar la Tezaurariatul regal din Sibiu; 424
- Csolosz, Pál: jude suprem regesc al orașului Sighet; XLVI, LXXX, 521
- Csomortányi, Károly: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
- Csongárdi, Juon v. Ciongardi, Iuon
- Csongrádi, István: protonotarul comitatului Alba de Jos; 159, 160, 161
- Csonka v. Cionca
- Csontos, István: membru al comisiei de investigare al mișcărilor revoluționare din Vârșand; 28, 40, 150, 153
- Csontya, Szivuj v. Ciontea, Sîvu
- Csur, Joannes v. Ciur, Ioan
- Csürcs, Lajos: membru al comitetului permanent comitatens Caraș; 142, 143
- Cula, Cleja: țaran din Mihalt; 474, 475
- Cula, Stînă (al lui) Gheorghe: țaran din Mihalt; 474, 475
- Czápu, Lázár v. Tapu, Lazăr
- Czárán, Emánuel v. Taran, Emanuel
- Czillich, Karl: directorul casieriei Câmpenești din Sibiu; 111
- Czillich, Károly v. Czillich, Karl
- Czura, Alexander v. Tura, Alexandru
- Czura, Josephus v. Tura, Iosif
- Cernović, Peter v. Csernovics, Péter conte
- Dan, Gheorghe: protopop ortodox al cercului bisericesc Chișineu-Criș; 150, 152
- Dan, Nucz v. Dan, Nuțu
- Dan, Nuțu: jurat din Vârșand; 18, 22, 25, 29, 33, 34, 37
- Danci, Alexandru: paroh ortodox din Bucium-Cerbă; 491
- Daniel, István: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; XLVI, LXXX, 154, 156, 524
- Darkó, József: jude nobiliar în plasa Sîntioana de Mureș; XLV, LXXIX, 503, 504
- D'Aspre, Constantin baron: feldmareșal locotenent austriac; 433

- Dán, György v. Dan, Gheorghe
 Dán, Nucz (Nutz) v. Dan, Nuțu
 Deák, Ferenc: ministrul justiției în guvernul provizoriu ungar; 455, 456, 457, 458
 Deák, Imre: istoric; 365, 399, 450
 Decean: țăran din Mihalt; 474, 475
 Degré, Adolf: concepțist domenal din Vărșand; 18, 29
 Demeter, Ștefan: cleric greco-catolic din Bercea; 399
 Demian, Gavrila: țăran din Vărșand; 22, 33
 Demian, Ioan: țăran din Vărșand; 22, 33
 Demien v. Demjén, János
 Demián v. Kövendi Demián, Mózes
 Demjan, Gavrila v. Demian, Gavrila
 Demjan, Juon v. Demian, Ioan
 Demjén, János: prim jurisconsult din Zlatna; 227
 Detsán v. Decean
 Deutsch, Samu: arendaș al cîrciumăritului din comitatul Caraș; XLVI, LXXXI, 534, 538
 D(éesfalvi) Simon, József: vicenotar al comitatului Tîrnava; 253, 254
 Dénes v. Kemény, Dénes
 Dézsi, József: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
 Dimitrijević (Dimitrijevič), Aksentie (Arseňie): membru al comunității sărbești de la Arad; 310
 Dimitrijević (Dimitrijevič), Konstantin: membru al comunității sărbești de la Arad; 310
 Dindár, Antal cavaler: jude suprem al scaunului Aries; XXII, XLI, XLVII, LIII, LXXIV, LXXXII, 92
 Dobay, Károly: colonel; 306, 307
 Don (Dom), Miguel: regiment de infanterie austriac; 469
 Donát, Pál: cancelist la Tabla regească din Tîrgu Mureș; 400, 401
 Donáth, Farkas: substitut de vicecomite în cercul superior al comitatului Tîrnava; 406, 407
 Dorgo, Gabriel: jude nobiliar al plășii Teaca; XI, LXXIV, 437
 Dorgó, Gábor v. Dorgo, Gabriel
 Dragoș, Ioan: deputat în Parlamentul de la Pesta; XXVII, LXX
 Dragoși, Ștefan: membru în comitetul permanent al comitatului Caraș; 114, 142, 143
 Drágossy, István v. Dragoși, Ștefan
 Ducean, Tania: locuitor din Sînpetru Almașului; 337, 343
 Ducsán, Thanya v. Ducean, Tania
 Duma, Alexandru: medic; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Duma, Sándor v. Duma, Alexandru
 Dumitru, Ștefan: preot greco-catolic din Bercea; 400
 Duka, Miklós baron: jude nobiliar al plășii Vișeret; 386, 387
 Dunca, Carol: stagiar la Tezaurariatul regal din Sibiu; 111, 115
 Dunca, Ilie: concepțist la Tezaurariatul regal din Sibiu; 113
 Dunca Paul: concepțist la Tezaurariatul regal din Sibiu; XXIV, XXXIX, LVII, LXXIII, 159, 160, 422
 Dunka, Pál v. Dunca, Paul
 Dunka, Károly v. Dunca, Carol
 Dunyov, István: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
 Dura, Lupuț v. Dura, Lupuț
 Dura, Lupuț: locuitor din Dragu; 338, 345
 Durus, József: casierul comitatului Dâbica în cercul superior; XXIV, LVI, 137
 Duvas, József: moșier din Sînpetru Almașului; 337, 343
- E
- Eder (Eder), Carl: consilier al Tezaurariului din Transilvania; XXIII, XXXIX, LV, LXXIII, 107, 108, 111, 112, 115, 422, 424
 Edlspacher, Imre: prim jude nobiliar din comitatul Arad; 228, 229
 Eirich, Antal: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Ember, Győző: istoric; 101, 183, 284, 301, 419
 Endlspacher, Imre v. Edlspacher, Imre
 Eötvös, Joseph v. Eötvös, József baron
 Eötvös, József baron: ministrul cultelor și al instrucțiunii publice din guvernul provizoriu ungar; XLII, LXIII, LXXVI, 43, 44, 249, 465, 466, 535, 539
 Erdéli, Vasile: episcop greco-catolic de Oradea; XXIV, XXVII, LV, LXV, 130, 285, 286, 535, 539
 Erdélyi, János: jude suprem din Alba Iulia; XLI, LXXV, 444
 Erdélyi, László: ostaș din Vărșand; 21, 22, 33, 34
 Erdélyi, Vazul v. Erdéli, Vasile
 Ernst August König von Hannover: regiment de husari transilvăneni; 230, 232, 448, 450, 467, 469
 Esterházy: familie de conți din Transilvania; XLIII, LXXVII
 Esterházy, Pál v. Eszterházy, Pál
 Eszterházy (Esterházy), Pál prinț: ministru pe lîngă persoana regelui în guvernul provizoriu ungar; XLIV, LXXIX, 316, 497
- F
- Fabricius, Friedrich: consilier al magistratului din Brașov; XLI, LXXV, 446
 Farkas: notar; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Farkas, Albert: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
 Farkas, György: paroh romano-catolic din

- Ebendorf; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
- Farkas, Imre: jude nobiliar al plășii Baciu din comitatul Cluj, 14, 15
- Farkas, István, jude nobiliar al plășii Panticeu din cercul superior al comitatului Dăbica; XXV, LVII, 168, 330, 331
- Farkas, János: moșier din Călacea; 337, 338, 344
- Fechete, Ioan: locitor din Cornești; XXXVII, LXX, 137, 138
- Fechete, Ioan: protopop greco-catolic din Cluj; 372, 373
- Feddezini, V.: protonotarul scaunului Mediaș; 485
- Fejér, János: jude suprem al orașului Brețcu; XXXIII, LXVII, 306, 307
- Fekete, Juon v. Fechete, Ioan locitor din Cornești
- Fekete, Janos v. Fechete, Ioan protopop greco-catolic de Cluj
- Felei, Farkas: președintele comisiei pentru menținerea ordinii publice din Tășnad; XLV, LXXX, 512, 513
- Ferdinand I (V): împărat al Austriei; XXVII, XXVIII, XXXIV, XXXVI, XLI, LIX, LX, LXVII, LXIX, LXXV, 50, 147, 148, 195, 196, 208, 231, 233, 234, 235, 237, 321, 323, 391, 413, 416, 447, 449
- Ferdinand Maximilian: regiment de cavalerie ușoară; LXVIII, 317
- Ferenc v. Franz (Francisc) I împăratul Austriei și rege al Ungariei, Boemiei etc.
- Ferenc József v. Franz Joseph arhiduce, viitorul împărat al Austriei
- Ferenc Károly v. Franz Karl (Carl) arhiduce
- Ferenc, Vikentie v. Ferent, Vichentie
- Ferent, Vichentie: preot greco-catolic din Dragomirești; 536, 539
- Ficquelmont, Charles Louis (Karl Ludwig) conte: general de cavalerie austriac; președintele consiliului de război din Viena; 487, 489
- Filipescu, Alexandru: mare ban; 75
- Filt, Michel v. Filtsch, Michael
- Filtsch, Michael: jude regesc al scaunului Miercurea Sibiului; XXXI, LXIV, 260
- Fischer, Karl: director al Tezaurariatului regal din Timișoara; XLII, LXXVI, 454
- Fischer, Károly v. Fischer, Karl
- Fink, József: concepție stagiar la Tezaurariatul Transilvaniei din Sibiu; 110, 113
- Flora, Gavrila v. Florea, Gavrilă
- Flora, Jank v. Florea, Iancu
- Florea, Adam: jurat din Vărșand; 36
- Florea, Gavrilă: țăran din Vărșand; 21
- Florea, Iancu: țăran din Vărșand; 21
- Fodor, István: nemeș din Agrij; XXXIX, LXXIII
- Fodor, István: moșier din Hida; 410
- Fodor, Nicolae: paroh ortodox din Cârpiñiș; 491
- Fodor, Nicolaus v. Fodor, Nicolae
- Fogarasi, István: protopop romano-catolic din Zalău; XXIX, LXII, 236
- Fogarassy, Balázs v. Fogarași, Bălaș (Vasile)
- Fogarasy, Balázs v. Fogarași, Bălaș (Vasile)
- Fogarași, Bălaș (Vasile) nobil: ascensor nobiliar; membru al comitetului pentru menținerea ordinii publice din comitatul Caraș; 141, 143, 144, 146, 147, 535, 539
- Fogarassy, Tivadar v. Fogarași, Teodor
- Fogarași, Teodor nobil: proprietar din comitatul Caraș, membru al comitetului permanent comitatens; 141, 143
- Forberger, Lajos: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
- Fosztrai, Menyhárt: locuitor de prim-jude din comitatul Alba de Jos; XVIII, XX, L, LII, 12, 13, 63, 64, 67, 69
- Földvári, Ferenc: prim-jude nobiliar în cercul de sus al comitatului Tîrnava; XXXI, LXII, 251, 252, 253, 254, 281, 282
- Fraczén, Ignat v. Frățean, Ignat
- Francisc I împăratul Austriei, rege al Ungariei, Boemiei etc.; 189, 191
- Francisc Carol v. Franz Karl (Carl) arhiduce Franz Joseph arhiduce, împărat al Austriei din 2 decembrie 1848; 455, 457
- Franz Karl (Carl) arhiduce; XXVI, XLII, LVIII, LXXVI, 188, 190, 208, 217, 455, 456, 457, 458
- Frățean, Ignat: țăran din Vărșand; 20, 31
- Frățian, Nichita: țăran din Suatu de Sus; 257
- Frendl, Franz: inginer montanic din Zlatna; 227
- Freyán, Nyikita v. Frățian, Nichita
- Friebesiz, Károly: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
- Friedman, Sámuel: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
- Fronius, Emerich nobil: proprietar din Mureni; XLII, LXVI, 463, 464
- Fronius, Michael: curator al bisericii luterane din cercul bisericesc Sibiu; 159, 160
- Frummer, Géza: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
- Frummer, Zsigmond: moșier din Gavojdia; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143, 534, 535
- Fruș, Konstantin: membru al comunității sărbești de la Arad; 310
- Fule, Mozes v. Fulea, Moise
- Fulea, Moise: protopop și vicar ortodox din Sibiu; XXIV, LV, 128, 129, 398, 399
- Fulei, István v. Fulei, Cs. István
- Fulei, Cs. István: secretar și cenzor al Guvernului Transilvaniei; 169, 170, 275, 276
- Fülöpp, János: membru al comitetului permanent al comitatului Caraș; 142, 143
- Füzi, Sámuel: protonotarul orașului Abrud; 193

G

Gáál (Gáál, Gál) Sámuel: locuitor de jude supram în cercul inferior al comitatului Turda; președinte al adunării comitatense; XXIII, XXX, LV, LXII, 121, 241

- tu Mare; XXVI, XXXIII, XLII, LXVI, LVIII, LXXV, 182, 183, 300, 301, 453, 454
Gaetanu, Nicolae: jurist, proprietar din Săcele; 49
Galgon, Michael: băcan din Timișoara; XXXVII, LXXI, 387
Galgon, Mihály v. **Galon**, Michael
Gallbrunn, Adam: general de brigadă austriac; XIX, XXIII, XXV, XXVII, XXXIII, XXXVI, XXXVIII, LIV, LVII, LIX, LX, LXIX, LXXII, 16, 17, 103, 166, 199, 200, 201, 292, 294, 329, 330, 359, 361, 394, 395, 396, 495
Gavrila v. **Mitre**, Gavrila
Gavrilla, Mitre v. **Mitre**, Gavrila
Gazda, József: administrator de moșie; XLVIII, LXXXII, 565, 566
Gazi: moșier din Petrești de Jos; 303, 304
Gáll (Gál), József: vicejudele regesc al scaunului filial Șepsi din scaunul Trei Scaune; XXVI, LVIII, 181
Gál, Miklós: vicecomitele comitatului Tîrnava; 346, 347
Gecze, Ilyés (Illyés) v. **Ghetie**, Ilie
Geczö, János: cancelist la Tabla regească din Tîrgu Mureș; 400, 401
Gencsy, Alajos: asesor onorific din comitatul Alba de Sus; 222, 223
Geréb, Ádám: proprietar din Trei Scaune; 255
Geréb, Ádámné: moșeriță din Trei Scaune; 254
Gergely (Gergelyi), Károly: membru în comitetul permanent comitatens Caraș; 141, 143
Gerliczy: moșier din Mihalț; 405
Ghetie, Ilie: preot greco-catolic din Drăgu; XLII, LXXVI, 339, 345, 462
Ghica, Constantin: asesor nobiliar din comitatul Caraș; prin jude nobiliar; membru în comitetul permanent al comitatului; 141, 143, 146, 147
Giebel (Gibel, Gibelmann), Adolf (Adolph): vicenator din Sibiu; 447
Gierling, Johann: secretar al magistratului din Mediaș; 289
Glacz, Antal: membru al judecătoriei statuale din comitetul Arad; 154, 156
Glacz, József: ingerinșef al comitatului Arad; 228, 229
Glanz, Florian Joseph: directorul cancelariei militare; 421, 422, 423
Glatz (Glacz), Béla: președintele comitetului cercual legislativ din Arad; 154, 156
Gojdú, Emanoil: avocat și fruntaș al revoluției din Banat; 144
Gombos, Juon v. **Gomboș**, Ioan
Gomboș, Ioan: paroh greco-catolic din Vîdra de Sus; 367, 368
Gozsdú, Emáuel v. **Gojdu**, Emanoil
Gödri, Ferenc: notar consistorial din Sfântu Gheorghe; XXIV, XXVI, LVI, LVIII, 132, 180
Gött, Johann: tipograf din Brașov; XXXVI, 363–364, 364
Graef, Johann: maistru pădurar al Sighișoarei; 289
Graef, Joseph (Josef): primar în Sibiu și deputat la Universitatea Săsească; XXVII, LVI, LIX, 134, 187, 289
Graf, Johann v. **Graef**, Johann
Grama, Alexandru: preot greco-catolic din Opișani; 480, 481
Graur, Ioan: paroh greco-catolic din Luduș; 481
Graur, János v. **Graur**, Ioan
Gráma, Sándor v. **Grama**, Alexandru
Gräser (Graeser), Daniel: jude regesc al scaunului Mediaș; XLIV, LXXVIII, 485
Greblaș (Greble), Ioan: protopop al cercului bisericesc Bobîlna; 376, 378
Greblás v. **Greblaș** (Greble), Ioan
Greissing, Franz von v. **Greissing**, Franz Joseph von
Greissing, Franz Joseph von: fruntaș politic; 79
Greissing, Wilhelm: concepist la Guberniu Transilvaniei; 427
Grosi, Gusztáv: primarul Clujului; XXIII, LV, 116
Grosz, Albert dr.: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
Grosz, Fridrik dr.: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
Groß (prenumele nespecificat): notar în Satulung (Săcele); 446
Gruici, Constantin: protopop ortodox al cercului bisericesc Belinț; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143, 144
Gruiescu (Gruescu), Partenie: paroh ortodox din Sîntesti; președinte al comisiei legislative în comitatul Caraș; membru în comitetul permanent comitatens; 142, 144
Gruits, Szilárd v. **Gruici**, Constantin
Grujeszko, Partenie v. **Gruiescu**, Partenie
Gules, Iosif v. **Gulieș**, Iosif
Gules, Lița v. **Gulieș**, Lică
Gules, Mojsze (Mojsza) v. **Gulieș**, Mois (Moisă, Moise)
Gulieș (Gules), Gligor: țăran din Vărșand; 39, 40
Gulieș, Iosif: țăran din Vărșand; 21, 26, 32, 33, 38, 149, 152
Gulieș, Lică: țăran din Vărșand; 23, 35
Gulieș, Moisa (Moise): țăran din Vărșand; 23, 25, 26, 27, 28, 35, 38, 39, 150, 152, 153
Gulyás, Mojsza v. **Gulieș**, Moisa (Moise)
Gulyes, Josef v. **Gulieș**, Iosif
Gulyes, Joszif v. **Gulieș**, Iosif
Gulyes, Mojsza v. **Gulieș**, Moisa (Moise)
Guszti v. **Pap** (Pop), Augustin
Gyergyai, Sámuel: secretar tezauriar din Sibiu; XXXVI, LXX, 366
Gyika, Szilárd v. **Ghica**, Constantin
Görke, Ferenc: țăran din Ilieni; XXXI, LXIII, 181, 254, 255

- Hadik, Gusztáv conte:** locotenent colonel; mosier din comitatul Arad; XXXVIII, LXXI, LXXXIII, 419
Hahn, Joseph Michael: inginer din Sebeş; 289
Haller, Ferenc conte: fostul ban al Croației; 448, 450
Haller, Ignác conte: comite suprem al comitatului Tîrnava; XXI, XXVI, XXIX, XXX, XXXV, XXXIX, LII, LVIII, LXI, LXIII, LXVIII, LXXII, 73, 177, 252, 346, 347, 407
Hamar, Lajos: notarul scaunului filial Kézda al scaunului Trei Scaune; 348
Hamarnic, Ioan: țăran din Vărșand; 18, 30
Hamarnyik, János v. Hamarnic, Ioan
Hanekker, Péter: iobag din Glogovăt; 523, 524
Hanga, Vonutz v. Hanga, Vonută
Hanga, Vonută: locuitor din Morlaca; 502
Hankó, Daniel: jurat din Tîrgu Secuiesc; 557
Hannover; Hannovra; Hanover; Hanovra v. Ernst August rege al Hanovrei
Haragos, Toma v. Hărăguş, Toma
Hateran, Juon junior v. Hotărăan, Iuon junior
Hatfaludi, Antal: jude nobiliar din Hida; XXXVII, LXX, 375, 376, 409
Hatfaludi, Elek: împoternicitul pentru menținerea ordinii publice în comitatul Solnocu de Mijloc; XLVII, LXXXII, 560, 561
Hărăguş, Toma: țăran din Chesău; 555, 556
Heckengarten, Peter: funcționar la monetăria din Alba Iulia; 501
Heid, Antal: locuitor din Glogovăt; 523, 524
Hendrey, Pál: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
Henter, Sándor: locuitor de vicejude regesc al scaunului filial Micloșoara; 439
Herberth, Carl: paroh luteran din Hosman; 290
Herbert, Friedrich Michael: consilier al magistratului din Sibiu; senator; 446
Hermann, Johann: locuitor din Saschiz; 463
Hohn, Joseph Michael v. Hahn, Joseph Michael
Honnamonn, Otto: consilier la Tezaurariatul Transilvaniei; 422, 423
Horpos, Toader: primar în Vărșand; 18, 20, 29, 31
Horposz, Togyer v. Horpos, Toader
Horvathovics, János: controlor montanic din Zlatna; 227
Horváth, Adalbert von v. Petrichevich-Horváth, Albert nobil
Horváth, Ádám: asesor nobiliar; procuror al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
Horváth, István: liberal opozitionist din Ungaria; 564
Horváth, Miklós: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
bisericesc Surduc; 376, 378
Hossu, Vasile: protonotar și membru al comitetului permanent din Șomcuta Mare; XLI, LXXV, 451
Hosszú, Demeter v. Hossu, Dimitrie
Hosszú, László v. Hossu, Vasile
Hotărăan, Florea: țăran din Vărșand; 21, 32
Hotărăan, Gavrilă: țăran din Vărșand; 28, 39, 40
Hotărăan, Iuon: țăran din Vărșand; 21, 27, 28, 31, 32, 38, 39, 152
Hotărăan, Iuon junior: țăran din Vărșand; 20, 21, 27, 28, 32, 150
Hotărăan, Iacob: țăran din Vărșand; 27, 38
Hotărăan, Mitru: țăran din Vărșand; 23, 34
Hotărăan, Mitru junior: țăran din Vărșand; 23, 28, 39, 40
Hotărăan, Sandu: țăran din Vărșand; 27, 38, 150, 153
Hotoran, Juon v. Hotărăan, Iuon
Hotoran, Juon junior v. Hotoran, Iuon junior
Hotoran, Mitru v. Hotărăan, Mitru
Hotoran, Flora v. Hotărăan, Florea
Hotoran, Gavrilă v. Hotărăan, Gavrilă
Hotoran, Jakab v. Hotărăan, Iacob
Hotoran, Mitru junior v. Hotărăan, Mitru junior
Hotoran, Szánd v. Hotărăan, Sandu
Hoyos-Sprinzenstein, Johann Ernst von conte: feldmareșal-locotenent austriac; consilier secret cezaro-crăiesc; 487, 489

I

- Ianovici:** notar din Dubeşti; membru în comitetul permanent al comitatului Caraș; 142, 143
Iancovici, Atanasie: membru în comitetul permanent al comitatului Caraș; 142, 143
Iancu, Alexandru (Alixandru, Alisandru): jude domenial din Vidra de Sus; XXXVI—XXXVII, LXX, 367, 368, 369
Iancu al Lupului, Petru: cioban din Dragu; 202, 203
Iancu, Avram: conducător al revoluției românilor transilvăneni din 1848—1849; prefectul legiunii a XIII-a Auraria Gemina; XVIII, XX, XXI, XXXVII, L, LII, LXX, 12, 63, 64, 66, 68, 367, 368, 369, 550
Iancu, Florea: țăran din Vărșand; 32
Iancu, Gavrilă: țăran din Vărșand; 32
Iertan, Alexa: membru al comunității sătești din Morlaca; 502
Imre v. Mikó, Imre
Inczédi, Zsigmond baron: locuitor de vicecomite al comitatului Cluj; XXXI, XXXV, LXIII, LXIV, LXVIII, 325, 327
Institoris, Ignác v. Mosotzy Institoris, Ignác
Institoris, László v. Mosotzy Institoris,
László
Ioan v. Lemeni, Ioan
Ioanu, G. Constantin: consilier de tribună din Brașov; 49

- Ioanovici** (Ioanovits), Andrei: prim-jude nobiliar în comitatul Caraș; 146, 147
Ioanovici, Gheorghe: moșter; participant la revoluția din 1848 din Banat; 141, 142, 144
Ioanovici (ulterior: Ioanescu), Ștefan: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; deputat în parlamentul ungar; secretarul Adunării naționale românești din 27 iunie 1848 de la Lugoj; 142, 144
Ionescu, Nicolaus v. **Ionescu**, Nicolae
Ionescu, Nicolae: student din Iași sosit la Brașov; XXIX, XXXVI, LXI, LXIX, LXX, 227, 358, 359, 364, 365
Iorga, Sofron: jurat din Fîrliug; 535, 539
Isaiu, Lup(u): țărân din Chesău; 555, 556
Istók, István: primar în Cernat; 445
István v. **Ștefan** palatinul Ungariei
Instvándi, József: paroh reformat din Peșanca; 505, 506
Istvánffy, Pál: secretar al Guberniului Transilvaniei; 282, 283, 428, 430
Iszai, Lup v. **Isaiu**, Lup(u)
Ivașcovici, Gheorghe: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 141, 143
Ivászkovits, György v. **Ivașcovici**, Gheorghe
Iuon, Macabeï: hodnogul nobiliar din Bucium; 491
Izsák, István: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
Izsák, Sándor: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 141

J

- Jacobi**, Johann: jude al scaunului Rupea; XLII, LXXVI, 464
Jagodics, Pál: prim-jude nobiliar și membru al comitetului permanent comitatens Caraș; 141, 143, 146, 147
Jakabb, Bogdán: protonotar din Gherla; XXXII, XLV, LXIV, LXXX, 272, 275, 509
Jakab, Imre: jude nobiliar al plășii Iara din comitatul Turda; XLV, LXXIX, 504, 505
Jakabffy, Kristóf: vicecomite al comitatului Caraș; președintele comitetului pentru menținerea ordinii; LV, 140, 144, 146, 147, 535, 539
Jakabffy, Miklós: al doilea vicenotar din Lugoj; 535, 539
Jakabos, Béni (Benjámin): membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
Jank a Lupului, Péter v. **Iancu al Lupului**, Petru
Jankó v. **Jósika**, János baron
Janković, Gavrilo: paroh ortodox sărb al Caranzeșului și vicar protopresbiteral; 310
Jankovits v. **Iancovici** notar din Dubăști
Jankovits, Athanász v. **Iancovici**, Atanasie
Jankovits, János: vicenotar onorific din Lu-
- goj; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
Jantsó, Ádám: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
Jantsó, Dániel: jurat din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
Jantsó, Elek: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
Jantsó, János: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
Jantsó, Sándor: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
Jantsó, Tamás: jurat din Tîrgu Secuiesc; 557
Jánk, Alexándru v. **Iancu**, Alexandru (Alíxandru; Alisandru)
Jánk, Abrahám v. **Iancu**, Avram
Jánku, Avrám v. **Iancu**, Avram
Jánkovits, János v. **Jankovits**, János
János v. **Bethlen**, János senior conte
János v. **Lemeni**, Ioan
János, Hans Jakob v. **János**, Jakab
János, Jakab: locuitor din Baciu; 445
Jellasić v. **Jellačić**, Josip
Jellačić, Josip conte: general croat în armata austriacă; ban al Croației; 458, 487, 489
Jertan, Alexa v. **Iertan**, Alexa
Jivcovici, Pantelimon v. **Živković**, Pantaleimon
Joachim, Aron v. **Aron**, Ioachim
Joanovits, György v. **Ioanovici**, Gheorghe
Joánnovics, András v. **Ioanovici**, Andrei
Joánovits, István v. **Ioanovici**, Ștefan
Jovanović, Arkad: membru al comunității sărbești de la Arad; 310
Jonaszku, Miklós v. **Ionescu**, Nicolae
Joneszko v. **Ionescu**, Nicolae
Jorga, Sofron v. **Iorga**, Sofron
Josephus v. **Lonovics**, József
Jótika: familia de baroni din Transilvania; 549
Jósika, János baron: căpitan în regimentul de grăniceri-husari secui; XXII, XXXIV, LIII, LXVII, 92, 307, 308, 344
Jósika, Lajos baron: politician conservator din Transilvania; consilier guvernamental, comite suprem al comitatului Dăbâca; XLVII, LXXXII, 44, 45, 458, 553
Jósika, Miklós baron: scriitor maghiar din Transilvania; participant la revoluție; XIX, XLVIII, L, LXXXII, 45, 46, 167, 168, 565
Jósika, Sámuel baron: cancelar aulic al Transilvaniei; consilier de stat, camerar regesc; XXVII, 190, 198, 309, 455, 457
Julie v. **Podmaniczky**, Julia
Jurg, Balint: jurat din Fîrliug; 535, 539
Jurna, Cula: țărân din Mihalț; 474, 475
Jurna, Kuța v. **Jurna**, Cula

K

- Kabos**, József: comite suprem al comitatului Crasna; XXXV, XXXIX, LXIX, LXXIII, 349, 350, 351, 352, 411
Kabos, Miklós: vicenotar al comitatului Cluj; 326, 399, 400

- Kahál, János: locuitor din Glogovăț; 523, 524
 Kantakuzeno v. Cantacuzino
 Kantakuzén v. Cantacuzino
 Karacsai, Sándor; Karacsai, Sándor junior v. Karacsay, Sándor junior
 Karacsay, Alexander v. Karacsay, Sándor junior
 Karacsay, Sándor v. Karacsay, Sándor junior
 Karacsay, Sándor senior v. Karacsay, Sándor junior
 Karacsay, Sándor junior conte: președintele judecătoriei statariale din Cluj, comisar gubernial; XXXVI, XXXVIII, XLIII, LXIX, LXXII, 359, 360, 361, 395, 397, 477, 478, 479, 553
 Karadsuzevits, Lukan v. Karadžujević, Luka
 Karadžujević, Luka: comerciant din Beograd; 76
 Kara Stojanović (Karastojanović), Milan: comerciant din Beograd; 76
 Kara Sztojanovich, Milian v. Kara Stojanović (Karastojanović), Milan
 Karatsai, Sándor junior conte v. Karacsay, Sándor junior conte
 Kárczonyi, Miksa: președintele comisiei pentru menținerea ordinii publice din Pecica; 228, 229
 Kardos, Juon v. Cardoș, Ioan
 Karl Ferdinand arhiduce v. Carl Ferdinand arhiduce
 Katona, Ferenc: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Katona, Tivadar v. Cătană, Teodor
 Kayser: președintele delegației comitatului Caraș; 386, 387
 Kádár, József: istoric; 174
 Kálnoky, Dénes: comitele suprem al comitatului Alba de Sus; XVIII, XIX, XXI, XXX, XI.I, XI.IX, LI, LII, LXII, LXXV, I, 2, 51, 71, 72, 109, 112, 242, 243, 443, 444
 Kálnoki, Dienes v. Kálnoky, Dénes conte
 Kálnoky, Dienes v. Kálnoky, Dénes
 Károly, Sándor v. Capra, Alexandru
 Károlyi, György: comitele suprem al comitatului Satu Mare; XXXIII, LXVI, 298, 299, 513
 Keczelí, Károly: moșier din Sînpetru Almașului; 337, 344
 Kederi, Alexander: prototarul scaunului Orăștie; 349
 Kelemen, Lajos: personaj din anturajul lui Wessclényi Miklós; XIX, L, 43
 Kemény, Dénes baron: secretar de stat în Ministerul de Interne al Ungariei; 391, 392, 455, 456, 457, 458
 Kenény, Farkas baron: locotenent colonel în armata lui Bem; 121, 122
 Kenény, Ferenc: consilier al Scaunului guvernial al Transilvaniei; președintele stărilor nobiliare din Transilvania; XXII, XXIII, LIV, 169, 170
 Kenény, Zsigmond baron: scriitor maghiar din Transilvania; deputat în dieta de la Cluj; XIX, XXXVIII, L, LXXI, 43, 390, 391
 Kendjelac, Emilian: abate al mănăstirii Hodos-Bodrog; 154
 Kengyelácz, Emilian v. Kendjelac, Emilian
 Keprar, Juon v. Câprar, Ioan
 Keprar, Lupuț v. Câprar, Lupuț
 Kerekes, Györgyi v. Cherecheș, Gheorghe
 Keresztes, Antal: casier al Guberniului Transilvaniei; 188, 191
 Kezán, Juon v. Chezan, Ioan
 Kimpán, Gavrilla v. Ciampian, Gavrila
 Kirnatz, Nicolae v. Cîrnăt, Nicolae
 Kis, Ferenc: profesor la Școala Superioară Reformată din Odorhei Secuiesc; 131
 Kis, Ferenc: concepțist; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Kis, János junior v. Kiss, János junior
 Kiss, András: prim-jude nobiliar și membru al judecătoriei statariale din Caraș; 146, 147, 533
 Kiss, Ernő nobil: colonel; 469
 Kiss, Gergely: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
 Kiss, János junior: jude nobiliar în comitatul Caraș; 141, 143, 533, 534, 536, 538, 540
 Kiss, Mihály: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
 Klezs, Kula v. Cula, Cleja
 Klésa, Szonuj v. Cleja, Sonu
 Klosius, Georg von: fruntaș sas-din Brașov; XXXIII, 289
 Kocsuba, Mihály: asesor onorific nobiliar; prim procuror al comitatului Arad; 154, 156, 228, 229
 Kolbázi, Thomas v. Colbazi, Toma
 Kolcsár, Nyekita v. Colcer, Nechita
 Koloza, Alexander v. Coloja, Alexandru
 Kolt(z)a, Juan v. Colțea, Ioan
 Komollói Szilveszter, Dénes: profesor la Școala superioară reformată din Odorhei Secuiesc; 131
 Koncs, Lajos: notar din Pilu; 148, 149, 151
 Koncz (Konz, Kontz), Ádám: intendent; 158
 Konradsheim, Ludwig: administratorul turătoriei montanistice din Zlatna; 227
 Konya, András v. Konya, István
 Konya, István: administrator; XXIV, LV, 125, 126
 Kopasz, György: jurat din Dobrin; 261, 262
 Korényi (prenumele nespecificat): om politic din comitatul Caraș; 386, 387
 Kormuth, Antal: președinte al comisiei pentru menținerea ordinii publice din Pecica; 228, 229
 Korneli, János v. Cornelii, Ioan
 Kornis, László: moșier din Suatu de Sus; XXXI, LXII, 324
 Korodi Farkas, János senior: jude nobiliar în plasa Trascău, comitatul Turda; XLIII, LXXVII, 480, 481
 Koroknai, Zsigmond: jude nobiliar din comitatul Solnocu de Mijloc; 512, 513
 Kossuth, Lajos: om politic ungur, conducă-

- torul revoluției maghiare; XXXII, XLVII, LXIV, LXXXII, 189, 193, 269, 270
Kosztolányi, Antal: notar adjunct din Pecica; 154, 156
Kosztolányi, Márton: jurat comitatens al comitatului Arad; 524
Kotsuba, Mihály v. **Kocsuba**, Mihály
Kotsuba, Péter v. **Cociuba**, Petru
Kovatsu, Ilie v. **Covaci**, Ilie
Kovács, Agoston: președinte al judecătoriei de la Arad; 42
Kovács, Bálint: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
Kovács, István: administrator în Semlac; XXXVII, XXXIX, LXXI, 393, 394, 419
Kovács, Lajos: educator; 14
Kovács, Sándor v. **Kováts**, Sándor
Kovásznai Gotz, József: concepist gubernial; 421, 422
Kováts, Ábrahám: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
Kováts, Dániel: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
Kováts, István v. **Kovács**, István
Kováts, Izrael: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
Kováts, János: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
Kováts, József: jurat din Tîrgu Secuiesc; 557
Kováts, Miklós: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
Kováts, Mózes: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
Kováts, Sándor: jude nobiliar din Alba de Jos; XLV, LXXX, 505, 506
Kováts, Zsigmond: membru al comisiei pentru menținerea ordinii publice din Pecica; 228, 229
Kozma, László: moșier din Saciova; 566, 567
Kozma, Stefan v. **Cozma** Štefan
Kozna, Szimion v. **Cosma**, Simion
König von Hannover v. **Ernst August König von Hannover**
Köntzei István: proprietar din Sînzeni; 125, 126
Kövendi Demién, Mózes: arhivar din Cornești, scaunul Arieș; 138, 139
Kővári, László: istoric; cancelist; participant la revoluție; 197, 284
Knapp, János: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
Krauss, Philipp: ministru de finanțe austriac; XXXVIII, LX, 208
Krauss, Johann: reprezentant al comunității ortodoxe din Rupea; 289, 545, 547
Krengel, Lajos junior: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
Krestić, Ivan: participant la adunarea bisericilor ortodoxe sârbe de la Arad din 7 mai 1848; 310
Krisan, Szimben v. **Crișan**, Simion
Krisán, György v. **Crișan**, Gheorghe
Krisán, Joszeffus v. **Crișan**, Iosif
Krisán, Mihály v. **Crișan**, Mihai
Krisán, Todor v. **Crișan**, Todor
Kriszta, Vaszilika v. **Cristea**, Vasilică locuitor din Voivodenii
Kriszte, Gavrilla v. **Cristea**, Gavrilă
Kriszte, Vaszilika v. **Cristea**, Vasilică locuitor din Voivodenii
Krisztye a Csetverásului, Juon v. **Cristea al Ceterasului**, Ioan
Krisztye, Vasiliika v. **Cristea**, Vasile (Vasiliacă) locuitor din Dragu
Kristyori, László: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
Kula, Stina (al lui György) v. **Cula**, Stîna al lui Gheorghe
Kurkó, Domokos: notar în Sînzeni; XLVIII, LXXXIII—LXXXIV, 566, 567
- L**
- Laborfalvi Nagy**, Károly: primar în Abrud; XLII, LXXVI, 193, 460, 461
Lajas v. **Ludwig** (Joseph Anton): arhiduce austriac etc.
Lajosné: soția baronului Józika, Lajos (contesa Haller, Franciska); 455
Lang, Wilhelm: fruntaș săs din Miercurea Sibiului; 289
Laslou, Simeon: paroh ortodox din Feneș; 302
Latour v. **Baillet von Latour**, Theodor conte
Lazár, Péter v. **Lazăr**, Petru
Lazăr, Petru: locuitor din Cornești; 504, 505
Láday, János: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
László, László (sic!): notar în Mihalț; XXXIX, LXXII, 405, 441, 442
Lászlófi (Lászlóffy), Antal: vicenotar din Ghera; 510
Lázár, Dávid: jude regesc în scaunul Trei Scaune, scaunul filial Kézd; XXXIX, LXXIII, 348
Lázár, György: span camerar din Cîmpeni; I XX, 368, 369, 436, 500
Lázár, János: primar al orașului Tîrgu Mureș; 219, 220, 384, 385
Lázár, László conte: consilier al Guberniului Transilvaniei; 169, 170, 275, 276, 428, 430
Lemeni, Ioan: episcopul greco-catolic de la Blaj, coprezident al Adunării de la Blaj din 3/15 mai 1848; XVIII, XIX, XX, XXII, XXIII, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXIV, XXXVII, XXXVIII, XLIII, XLVII, XLIX, LI, LIV, LVII, LVIII, LIX, LX, LXI, LXII, LXIV, LXVIII, LXX, LXXII, LXXVII, LXXXI, 15, 52, 53, 104, 166, 173, 174, 186, 223, 240, 266, 267, 319, 320, 370, 371, 376, 378, 399, 470, 471, 487, 488, 489, 549
Lemeni Pop, Simion: preot greco-catolic din Satu Lung și viceprotopop al cercului bisericesc Giula; 338, 345
Lemény, Ioan v. **Lemeni** Ioan
Lemény v. **Lemeni**, Ioan
Lemény, János v. **Lemeni**, Ioan

- Lemény Pap, Simon v. Lemeni Pop, Simion
 Leopold: regiment de infanterie austriac; 469
 Leopold: ordin imperial austriac; 195
 Lerchenfeld, Karl: supravezetor al pădurilor domeniului fiscal din Deva; 500
 Lesenau von Losy, Ludwig: maior; 71
 Lénárt, Dániel: revizor administrativ al orașului Tîrgu Mureș; 219, 220
 Lézány, Lajos senior: consilier la Guberniul Transilvaniei; XXXVI, LXIX, 355, 356
 Lilă (Lila), Isailă: țăran revoluționar din Vărșand; 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 36, 37, 39, 40, 150, 152
 Lilă (Lila), Nicoară: țăran din Vărșand; 24, 35
 Lilla, Iszaila v. Lilă (Lila), Isailă
 Lille, Isaila v. Lilă (Lila), Isailă
 Lille, Iszaila (Iszaila) v. Lilă (Lila), Isaila
 Lille, Miklós v. Lilă (Lila), Nicoară
 Litsek, Zsigmond: jude nobiliar din comuna Caraș; 534, 535, 537
 Lonovics, József: episcop romano-catolic de Cenad; XXIII, LIV, 106, 534, 537
 Lonovits, József v. Lonovics, József
 Loti: soția baronului Apor Lázár; 492, 493
 Lovich, Károly: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 141, 143
 Löwe, Wilhelm: secretar public din Miercurea Sibiului; 260
 Lucaci, Ioan: paroh ortodox din Zlatna; 302
 Lucaci, Petre: locuitor din Morlaș; 502
 Lucaci, Simion: locuitor din Suatu de Sus; 256, 257
 Ludovic v. Ludwig (Joseph Anton)
 Ludwig (Joseph Anton) arhiduce; generalul comandant al artilleriei austriece; 191, 545, 546
 Lukáts, Joannes v. Lucaci, Ioan
 Lukáts, József: prim-jude nobiliar al cercului superior din comitatul Hunedoara; XXXVII, LXXI, 54, 381
 Lukáts, Péter v. Lucaci, Petre
 Lukáts, Simion v. Lucaci, Simion
 Likić, Djordje: membru al comunității sârbe de la Arad; 310
 Lupé, Pável v. Lupu, Pavel
 Lupu, Pavel: jude domenal din Obreja; 474, 475
- M
- Maager, Karl: fruntaș săs din Brașov; XXXIII, LXVI, 289
 Macavei, David: învățător la școala din Bucium-Sâsa; 491
 Machabeus, David v. Macavei, David
 Macitcovschi, Matei: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 144
 Macsikovszky, Mátyás v. Macitcovschi, Matei
 Macskási, Imre: casier regal din comitatul Dăbica; 118, 119
 Macskási, Pál v. Matskási, Pál
 Mager, Karl v. Maager, Karl
- Maggio: personaj din anturajul guvernatorului Teleki József din Cluj; 422, 424
 Magyar, Palkó v. Magyar, Pál
 Magyar, Pál: țăran din Vărșand; 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40
 Magyarosi Szőke, József: directorul Școlii Superioare din Odorhei Secuiesc; 131
 Maier (prenumele nespecificat): membru al comunității greco-catolice din Reghin; 482, 483
 Maior, Ioan: asesor nobiliar din Bogata de Mureș; XLIII, LXXVIII, 481
 Maior, Todor: țăran din Pietroasa; 138, 139
 Major v. Maier
 Major, Todor v. Maior, Todor
 Makay, Sándor: vicecomitele comitatului Caraș; 146, 147
 Makoldy, Sámuel: concepist stagiar la Guberniul Transilvaniei; XXXVII, 372, 373
 Malenicza (prenumele nespecificat): primar în Vrsec; 386, 387
 Manea, Paul: paroh ortodox din Lugoj; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 144
 Manfi, Stefan: membru al capitulului greco-catolic din Blaj; 286, 287
 Manu, Nicolae: preot greco-catolic din Sibiu; XXXVIII, LXXII, 398, 399
 Mara junior: concepist la tezaurariatul regal din Sibiu; XXXIX, LXXIII, 421, 422, 423
 Marcu, Ioan: protopop ortodox din Lugoj; președintele comisiei legislative din Lugoj; membru al comitetului permanent comitatens; 141, 143, 144
 Marcu, Costan: locuitor din Cornești; 137, 138
 Maria Tereza, ordin militar austriac; 195
 Maria Tereza: împărăteasă a Austriei și regină a Ungariei, Boemiei etc.; 427, 429
 Marillai, Lajos: asesor nobiliar din Transilvania; 222, 223
 Marko, János v. Marcu, Ioan
 Markovits, József: moșier din Jena; 533, 537
 Maroșan, Gabriel: morar din Cornești; 137, 138
 Maroșan, Mihai: țăran din Vărșand; 28, 39, 40
 Maroșan, Trifon: protopop al cercului bisericesc Reteag; 376, 377
 Marosán, Gábor v. Maroșan, Gabriel
 Marosán (Marossán), Juon v. Mureșan, Iuon
 Marosan, Mihály v. Maroșan, Mihai
 Marosán, Tódor v. Mureșan, Todor
 Marosán, Trifon v. Maroșan, Trifon
 Marosvásáry (Márvásáry), László: avocat, jude nobiliar din comitatul Caraș; 142, 143
 Martzi, Pista (István): țăran din Ilieni; 181
 Maschka, Gottfried: comerciant din Boemia; XXI, LII, 76
 Matei, Zaharie: protopop ortodox al cercului bisericesc Turda; 504
 Matskási, Pál: comite suprem al comitatului Cluj; XVIII, XX, XXVI, XXVIII,

- XXXIII, XXXV, XXXVI, XXXVIII, XLIV, XLV, I, LVIII, LX, LXVIII, LXIX, LXXII, LXXIX, 13, 61, 178, 326, 327, 328, 399, 400, 500
 Matucz, Josif v. Mătiuș, Iosif
 Matyucz, Josif v. Mătiuș, Iosif
 Matyucz, József v. Mătiuș, Iosif
 Mauksch, G. H.: farmacist din Bistrița; 290
 Maurer, Michael: comisar al Guberniului Transilvaniei pentru cercul Brașov; XXXVI, XLII, LXX, LXXVI, 365, 464
 Maurer, Mihály v. Maurer, Michael
 Măjor, János v. Maior, Ioan
 Măniș, István v. Manfi, Stefan
 Mănu, Miklós v. Manu, Nicolae
 Mányó (Manya), Pál v. Manea, Paul
 Măra v. Mara junior
 Máriskó (Márikó): soția contelui Mikó Imre; 545, 546
 Márk, Ferenc senior: funcționar al Cămării regale din Sibiu; 107, 108
 Márk, (Ferenc) junior: concepșist la Cămara din Sibiu; 107, 108, 112, 115
 Márk, Kozstán v. Marcu, Costan
 Mártonfi, Zsigmond: membru al comunității orașului Brașov; XXXIV, LXVII, 305, 306, 307
 Măthi, Zakariás v. Matei, Zaharie
 Mătiuș, Iosif: țăran din Vărșand; 23, 26, 27, 34, 38, 39
 Meister, Samuel: jude regesc din scaunul Sebes; președintele consiliului scaunul; XXVII, XXXIII, LIX, LXVI, 183, 289
 Mesaroș, Isaila: țăran din Vărșand; 150, 152
 Metternich-Winneburg, Clemens Wenzel Nepomuk Lothar: prim-ministru al Imperiului austriac; 536, 539, 545, 546
 Meyer (Mayer), Joseph: secretar al magistratului din Brașov; 446
 Mezei, István: hotnog suprem din Turda; 121, 122
 Mezei, Sándor v. Mezey, Sándor
 Mezey, Sándor: vicejude nobiliar în plasa Jibou; XXXI, LXIV, 261, 262, 265
 Mégay, Ferenc: locuitor de vicenotar al orașului Alba Iulia; 444
 Méhesi, József: jude nobiliar din comitatul Solnocu Interior; 376, 378
 Mészáros, Isaila v. Mesaroș, Isaila
 Micaș, Florian: cancelist la Tabla Regească din Tîrgu Mureș; membru în comitetul permanent (de pacificare) de la Sibiu; XXVIII, XXXII, XXXIII, XXXVII, XL, XLIV, XLV, LI, LXV, LXVI, LXXI, LXXIII, LXXIX, LXXXIX, 49, 50, 53, 54, 59, 60, 204, 205, 206, 276, 277, 278, 286, 302, 381, 382, 383, 384, 385, 399, 400, 424, 426, 490, 495, 499, 550
 Micle, Ioan: soldat din Dragu; 202
 Mică, Martin: primar în Gavojdia; 534, 538
 Micu: locuitor din Vărșand; 40
 Mieszko, Illés: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 144
 Mihali, Gabriel: al doilea vicecomite al comitatului Maramureș; deputat în Par- lamentul din Pesta; XLI, LXXV, 452, 453
 Mihali (Miheli), Grigore: protopop greco-catolic al cercului Zlatna; paroh din Zlatna; 302, 470, 471
 Mihajlović (Mihajlović), Emanuilo (Manojo): membru al comunității sărbești din Arad; 310
 Mihajlović, Sava: membru al comunității sărbești din Arad; 310
 Mihály, Gábor v. Mihali, Gabriel
 Mihályi, Gergely v. Mihali, Grigore
 Mihăies, Micula: țăran din Vărșand; 22, 33
 Mihelly, Albert: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
 Mihelyes, Mikula v. Mihăies, Micula
 Mihelyi, Gregorius v. Mihali, Grigore
 Mikas, Franz v. Micaș, Florian (Francisc)
 Mikás, Ferenc v. Micaș, Florian (Francisc)
 Mikes, Ferenc v. Micaș, Florian (Francisc)
 Mikes, Flórián v. Micaș, Florian (Francisc)
 Mikes, János conte: comandanțul gărzii ceteanești din Cluj; consiar gubernial; XXIV, XXV, XXVIII, XXIX, XXXIII, XXXVI, XL, LVI, LVII, LX, LXII, LXVII, LXIX, LXXIII, 133, 168, 169, 207, 237, 238, 308, 309, 356, 357, 425, 426, 487, 489
 Mikle, János v. Micle, Ioan
 Miklós (prenumele nespecificat): notar din Cernatu; XLI, LXXV, 445
 Mikó: arhiva familiei; 424, 547
 Mikó, Emerich von v. Mikó, Imre conte
 Mikó, Imre conte: Tezaurarul Transilvaniei; conducătorul adunării seculilor de la Lutita; XVIII, XXVII, XXVIII, XXXIV, XXXVI, XXXIX, XL, XLII, XLVII, XLIX, LIX, LX, LXVII, LXX, LXXIII, LXXIV, LXXVI, LXXXI; 109, 112, 188, 190, 191, 198, 208, 311, 363, 424, 456, 458, 546, 547
 Mikó-Rhédei: arhiva familiilor; 458
 Mikó, Samu (Sámuel): viceadministrator montanistic din Zlatna; 227
 Miksa, János: vicecomite al comitatului Alba de Jos; XVIII, XX, L, LII, 13, 63, 64, 67, 69
 Miksa, Martin v. Micaș, Martin
 Milánkovits (Milankovits), Gergely: asesor nobiliar din comitatul Caraș; președintele comisiei legislative în cercul electoral Bara; membru al judecătoriei statale; 141, 143, 146, 147
 Milencovici (Milenković), Gheorghe (Djordje): președintele comisiei legislative în circumscripția electorală Făget; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Milenkovits, György v. Milenkovici (Milenković), Gheorghe (Djordje)
 Mischutz (prenumele nespecificate): comerciant armean din Teiuș; 474, 475
 Miske, (József) baron: consilier de stat la Viena; 546, 547
 Miske, Imre nobil: vicecomite al comitatului Alba de Sus; 221, 222

- Miskoltzi, Sámuel: arendaș de moie din Nădășelu; XXXVI, LXIX, 355, 356
- Mitre, Gavrilă: paraciserul din Dragu; 202, 333, 335, 340, 341, 342
- Mitre, Gavrilla v. Mitre, Gavrilă
- Mitre, Gligor: locuitor din Dragu; 338, 345
- Mitrc, Todor (Teodor, Toader): locuitor din Dragu; 335, 336, 341, 343
- Mitruj: personaj din anturajul baronului Josika Miklós din Jibou; 45, 46, 563, 564
- Mocan, Simion: țăran din Pietroasa; 138, 139
- Moga (prenumele neprecizat): teolog greco-catolic; 398, 399
- Moga, Janios v. Moga, Ioan
- Moga, Ioan: preot greco-catolic din Tritenii de Sus; 442
- Mohai: moșier din Hida; XXXIX, LXXIII, 410
- Mokan, Simion v. Mocan, Simion
- Moldovai, Grigoriu: profesor la Sibiu și Brașov; 75
- Moldovan, Iuon (Ioan senior): țăran din Vărșand; 24, 36, 150, 152
- Moldovan, Moisă (Moise): țăran din Vărșand; 18, 19, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 32, 34, 35, 36, 38, 39
- Moldovan, Nicolae: administratorul parohiei greco-catolice din Cornă; 491
- Moldovan, Vasilia (Vasilie): țăran din Vărșand; 20, 24, 26, 27, 31, 32, 36, 38, 39
- Moldovan, Vasilică: locuitor din Bălan; 337, 344
- Moldován, Mojsza v. Moldovan Moisă (Moise)
- Moldován, Nicolaus v. Moldovan, Nicolae
- Moldován, Vasilia (Vaszilia) v. Moldovan, Vasilia
- Molduvan, Vasiliika v. Moldovan, Vasilică
- Molnár, Ferdinand: locotenent major; 71
- Molnár, Lajos: colector de dări din Dușești; XXXI, LXIV, 259
- Molnár Ludwig v. Molnár, Lajos
- Moroșan, Mihai v. Maroșan, Mihai
- Mosner, Juon v. Mosner, Ioan
- Mosner, Ioan: iobag din Călacea; 337, 338, 343, 344
- Mosoczy, Ignác v. Mosotzy Institoris, Ignác
- Mosotzy Institoris, Ignác, jude nobiliar din comitatul Arad; 17, 19, 31, 148, 149, 150, 151
- Mosotzy Institoris, László: președinte al comitetului pentru menținerea ordinii publice din comitatul Arad; 28, 40, 150, 153
- Mósa (Mózsa), Ferenc: jude nobiliar în comitatul Solnocul Interior; 116, 117, 376, 378
- Mósa, József: jude suprem al comitatului Solnocul Interior; XXIII, XXXVII, LXXI, 377, 379, 380
- Muncaci, Gherasim: jurat din Abrud; 491
- Muni, Frigyes: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
- Munkatsy, Gerasimus v. Muncaci, Gherasim
- Muntean, Iosif: paroh ortodox din Stejar; 567, 568
- Muntean, Vasile: paroh greco-catolic din Voivodenii; 339, 345
- Muntyán, József v. Muntean, Iosif
- Muntyán, László v. Muntean, Vasile
- Mureșan, Ioan (Iuon): țăran din Buteasa; XLVI, LXXXI, 540, 542, 544
- Mureșan, Todor: țăran din Butescu; 541
- Murgu, Eftimie: conducătorul revoluției românilor din Banat; XXIV, LVI, 141, 143, 144
- Murgu, Euthim; Murgu, Euthym v. Murgu, Eftimie
- Muscan, Sandu: țăran din Vărșand; 19, 21, 30, 32, 150, 152
- Muszkán, Szánd v. Muscan, Sandu
- Müller, M. Franz: căpitanul orașului Bistrița; 290
- Myss Karl v. Myß, Carl (Karl)
- Myß, Carl (Karl): consilier al Magistratului din Brașov; președinte al judecătoricii nobiliare din Bran; XXI, XLI, LIII, LXXV, 79, 445

N

- Nae, Ștefan: țăran din Vărșand; 19, 21, 31, 32
- Nadra, Flora v. Nadra, Floreca
- Nadra, Florea: țăran din Vărșand; 20, 31
- Nagy, Antal: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
- Nagy, Carolus v. Laborfalvi Nagy, Károly
- Nagy, Elek: protonotar al Clujului; 13, 178
- Nagy, Izrael: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
- Nagy, Izsák: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
- Nagy, János: personaj din anturajul lui Mikó Imre de la Viena; 546, 547
- Nagy, Károly, v. Laborfalvi Nagy, Károly
- Nagy, Pál: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
- Nagy, Lázár: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
- Nagy, Zakar(jás): locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
- Nagyajtai Kovács, István: colecție de documente; 216, 499
- Nádasdi, Ferenc conte: filohabsburgic; 423
- Neamțu, Vasilica: primar în Dobrin; 261, 262
- Nechita, Onuc (Onuț): soldat din Buciumi; XLVI, LXXXI, 540, 542, 544, 545
- Nechita, Vila: cioban din Buteasa; XLVI, LXXXI, 540, 541, 542, 543, 544, 545
- Nedits (prenumele neprecizat): funcționar la oficiul montanic din Oravița; 175
- Negrui, David: intendant din Dragu; 202
- Negrui, Niculaie: locuitor din Morlaca; 502
- Nemegyei, János: director al domeniului regal montanic Zlatna; consilier montanic; XXIX, XXXVI, XL, XLV, LVI, LXX, LXXIV, LXXIX, 227, 437, 501

- Nemegyei, Johann von v. Nemegyei, János
 Nemes, Joannes v. Nemes, Ioan
 Nemes, László v. Nemes, Vasile
 Nemeş, Ioan: dascăl la Școala confesională greco-catolică din Abrud și Abrud-Sat; 491
- Nemeş (Nobili), Vasile: teolog la Blaj, participant la revoluție; XX, XXI, XXIII, LI, LII, LIV, 52, 53, 66, 68, 105, 550
- Németh, Wolfgang: liberar din Brașov; 349
- Nicolaevici, Ioan: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 144
- Nicolaevici, Vasile: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; jude nobiliar în plasa Lugoj; 142, 143
- Nicula, Ion: preot ortodox din Vidra de Jos; 367, 369
- Nikolajevits, János v. Nicolaievici, Ioan
- Nikolajevits, Vazul v. Nicolaievici, Vasile
- Nicula, Juon v. Nicula Ion
- Nistor, Moise: paroh ortodox din Bucium-Sat; 491
- Nisztya (Nyisztre), Moyses v. Nistor, Moise
- Noe, István v. Nae, Ștefan
- Novák, Márton: primar al orașului Gherla; 510, 511
- Novák, Péter: membru al judecătoriei statuale din comitatul Arad; 154, 156
- Nugent, Laval conte: mareșal (Feldzeugmeister) austriac; 469
- Nutz, Jánk v. Nuțu, Iancu
- Nuțu, Iancu: locuitor din Dragu; 333, 340
- Nyámitz, Vasilitka v. Neamțu, Vasilica
- Nyegru, Dávid v. Negru, David
- Nyegru, Nyikolaj v. Negru, Niculaie
- Nyekita, Onuk v. Nechita, Onut (Onuc)
- Nyekita (Nekita), Villa v. Nechita, Vila

O

- Očnjakovič, Petar v. Ognjakovič, Petar
- Ognjakovič (Ognjakovič), Petar: membru al comunității sărbești de la Arad; 310
- Oravetz, István: membru în comitetul permanent al comitatului Caraș în 1848; 142, 143
- Orbók (Orbok), Elek: vicecomite al comitatului Dăbica; XXXV, XXXIX, LXVIII, LXXIII, 202, 203, 328, 329, 339, 345, 409
- Orbonaș, Mihai: reprezentant al comunității greco-catolice din Reghin; 482, 483
- Orbonás, Mihály v. Orbonaș, Mihai
- Orian, Simion: protopop al cercului bisericesc Cîțcău și Bobilna din comitatul Solnocul Interior; XXXVII, LXXI, 117, 118, 173, 376, 377, 378, 379, 380
- Orián (Orian), Simion v. Orian, Simion
- Oros, Ioan: concepist la Tabla regească din Tîrgu Mureș; XXXVII, LXXI, 383, 384
- Orosz, János v. Oros, Ioan
- Ostrovan, Petru: primar în Ohaba Lungă; 534, 537
- Osztrován, Petru v. Ostrovan, Petru

- Otlakán (Otelekán), Mikula v. Otlăcan, Micolai (Miculæ, Miculaie)
- Otlakán, Mikulæ (Mikulé; Mikuláj; Mikulája) v. Otlăcan, Micolai (Miculac, Miculai)
- Otlakán, Petru v. Otlăcan, Petru
- Otlăcan, Micolai (Miculæ, Miculaie, Niculaie): țaran din Vârșand; 18, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 35, 36, 37, 38, 39
- Otlăcan, Petru: țaran din Vârșand; 23, 27, 34, 39
- Ottinger, Franz: general de brigadă austriac; 468
- Oziru, Petru: jurat din Gavojdia; 534, 538
- Ötves v. Eötvös, József baron

P

- Paál, János Ferenc: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
- Pali (prenumele neprecizat): personaj din anturajul baronului Apor György, din Cluj; 308
- Palikutsznyi, Péter v. Palikutsznyi, Péter
- Palikutsznyi, János: moșier din Fîrlig și Dezești; 435, 539
- Palikutsznyi (Palikutsznyi), Péter: asesor nobiliar din Lugoj; prim-jude nobiliar din comitatul Caraș; 141, 143, 146
- Pallay, Ágoston: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
- Palmerston, Henry John Temple lord: om politic englez; 497
- Panteleimon v. Živković, Panteleimon
- Pantelimon v. Živković, Pantaleimon
- Pantiu, Constantin v. Panțu, Nicolae
- Panțu, Nicolae: proprietar, jurist din Brașov; 49
- Pap, Alexander v. Papiu-Ilarian, Alexandru
- Pap, Alexandru v. Papiu-Ilarian, Alexandru
- Pap (Pop), Augustin: profesor la Gimnaziul din Blaj; 441, 442
- Pap, Dénes: istoric maghiar; 101, 197
- Pap, Döme: notarul din Semlac; 228, 229
- Pap, Gratián (Gratian) v. Pop, Gratián
- Pap, György v. Pop, Gheorghe jurat
- Pap I., György v. Pop I., Gheorghe
- Pap, János, v. Pop, Ioan paroh
- Pap, László v. Pop, Vasile
- Pap (Pop), Márk Todor v. Pop, Marcu Todor
- Pap, Sándor v. Papiu-Ilarian, Alexandru
- Pap, Sigmund v. Pop, Sigismund
- Pap, Todor v. Pop, Todor teolog, originar din Dragu
- Pap, Todor v. Pop, Todor țaran din Chinarci
- Pap, Togyer v. Pop, Toader
- Pap, Zsigmond v. Pop, Sigismund
- Papházy, János: prim-jude nobiliar din comitatul Caraș; 533, 535, 537, 539
- Papiu-Ilarian, Alexandru: jurist, istoric, conducător revoluționar; sefetar al comitetului permanent; XVIII, XX, XX-XXI, XXIII, XXXII, XXXIV, XXXVIII, XLII, XLIV, XLVIII, L, LI,

- LII, LIV, LXV, LXVII, LXXII, LXXVI, LXXVIII, LXXXIII—LXXXIV, 12, 13, 53, 54, 59, 60, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 105, 223, 224—225, 279, 280, 281, 315, 381, 382, 398, 399, 464, 465, 484, 550, 565, 566, 569—570
- Papp, Gyorgye v. Pop, Gheorghe juratul Papp (Keresztesi), Miklós: publicist și istoric; 51
- Papp, Sándor v. Papiu-Ilarian, Alexandru
- Pappus, János: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
- Pascu, Filip: avocat din Lugoj și procuror secund; președintele comisiei legislative din cercul electoral Reșița; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
- Pascu, Micsa (Maxim): asesor nobiliar din Lugoj; director districtual al școlilor; președintele comisiei legislative Birchici; membru în comitetul permanent comitatens; prim-jude și membru al judecătoriei statariale; deputat de Oravița în Parlamentul din Pesta; 141, 143, 144, 146, 147
- Pascu, Paul: țărân din Dobrin; 261, 262
- Paszku, Fülöp v. Pascu, Filip
- Paszku (Pászku), Miksa v. Pascu, Micsa (Maxim)
- Pataki, Dániel: vicecomitele comitatului Solnocul Interior; președintele tribunalului statarial din cercul de sus al comitatului; locuitor de jude suprem în comitat; XXIII, LV, 117, 118, 377, 378, 379
- Patyánszky (Pattyánszky), György: asesor nobiliar din comitatul Caraș; membru al comitetului permanent comitatens; 141, 143
- Paul, Georgiu: paroh ortodox din Vulturii-Zlatnei; 302
- Paul, Stefa(n)us v. Paul, Ștefan
- Paul, Ștefan: dascăl al școlii confesionale ortodoxe din Bucium-Poieni; 491
- Pálffy, János conte: deputat în dieta din Cluj; secretar de stat în Ministerul de Finanțe al Ungariei; 424, 425, 563, 564
- Pálfi, János; Pálffy, János v. Pálffy, János conte
- Pápai, Lajos: jude nobiliar din comitatul Turda în plasa Lupșa; XXV, LVII, 158, 159
- Pásk, Pál v. Pascu, Paul
- Păcătian, Victor Teodor: istoric și publicist; 374
- Pop, Alexandru v. Papiu-Ilarian, Alexandru
- Perényi, Zsigmond senior: comisar guvernamental al dietei din Transilvania; președinte adjunct al senatului; 448, 449
- Perlaki, Flórián v. Perlaky, Flórián
- Perlaky, Flórián: asesor nobiliar, avocat din Arad; XXXVIII, XXXIX, LXXI, LXXIII, 420, 421
- Petőfi, Sándor: poet ungur, unul din conducătorii revoluției din 15 martie 1848 de la Pesta; maior în armata lui Bem;
- cade eroic în bătălia de la Albești; XXXV, LXIX, 349
- Petraj, Mojsza v. Petriá, Moisă
- Petran, Mihajlo: curator al bisericii ortodoxe sirbe de la Arad; 310
- Petria, Moisă: țărân din Vărșand; 2C, 31
- Petrichevich-Horváth, Albert: prim-jude regesc al scaunului Trei Scaune; XXIV, XXXV, LVI, LXVIII, LXXIV, LXXXII, 3, 309, 439, 440, 558, 559
- Petrovici, Teodor: membru al comitetului permanent al comitatului Caraș; prim-jude nobiliar și membru al judecătoriei statariale; președintele comisiei legislative din circumscriptia electorală Sacu; vicecomite al comitatului; 141, 143, 144, 146, 147—148, 535, 539
- Petrovics, Tivadar v. Petrovici, Teodor
- Petrovič, Nicola: membru al comunității sirbe de la Arad; 310
- Petrovits, Tivadar v. Petrovici, Teodor
- Philipesku v. Filipescu, Alexandru
- Piacsek (Piácsék), Pál: membru al comitetului permanent al comitatului Caraș; președintele comisiei legislative din circumscriptia electorală Brebu; prim-jude nobiliar; 141, 143, 146, 147, 532
- Pika, Miklós: jude nobiliar din comitatul Satu Mare; XLVIII, LXXXII, 562, 563
- Pilcă Mic, Mitru: țărân din Vărșand; 23, 34
- Pilcă, Mitru: țărân din Vărșand; 21, 32
- Pilka, Mitru v. Pilcă, Mitru
- Pilkă Mik, Mitru v. Pilcă Mic, Mitru
- Pipicz: antiunionist; 564
- Pirkă, Lup v. Pîrcă, Lup
- Pirkó, Lup v. Pîrcă, Lup
- Pirvu, János, v. Pîrvu, Ioan
- Pitner, Péter: membru al comitetului pentru menținerea ordinii publice din Pilu; 148, 150, 152
- Pîrcă, Lup: țărân din Vărșand; 24, 27, 36, 39
- Pîrvu, Ioan: locuitor din Dragomirești; 536, 539
- Platsintár, Juvon v. Plăcintaru, Ioan
- Plăcintaru, Ioan: locuitor din Șuatu de Sus; 256, 257
- Plecker, Joseph: secretar la consiliul magistratului din Brașov și avocat substitut public; 79
- Podhradczky, Károly v. Podhradszky, Károly
- Podhradszky, Károly: asesor nobiliar din Lugoj, membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143, 534, 537
- Podhradszky, Lajos: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
- Podmaniczky, Julia: scriitoare; 45
- Pogatschnik, János: casier montanistic și asesor montanistic din Zlatna; 227
- Pogány, Károly: protonotar substitut al comitatului Alba de Jos; 62, 176, 179, 180, 403, 404, 508

- Pollak**, Herman: președintele comunității mozaice din Oradea; 417, 418
Porne, Aron v. **Pumnul**, Aron
Ponsoby, John lord: ambasador al Marii Britanii la Viena; 497
Pop v. Papiu-Ilarian, Alexandru
Pop, Alexandru v. **Papiu-Ilarian**, Alexandru
Pop, Gheorghe: arhidiaccon greco-catolic din Morlaca; XLV, LXXIX, 501, 502
Pop, Gheorghe: jurat din Vărșand; 18, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 36, 37, 39, 40, 150, 152
Pop I, Gheorghe: paracliserul din Suatu de Sus; 257
Pop, Grățian: preot greco-catolic din Sâncraiu Almașului; 203, 204, 205
Pop, Gyorgye v. **Pop**, Gheorghe arhidiacconul
Pop, Gyorgye v. **Pop**, Gheorghe juratul
Pop, Ioan: membru al comunității greco-catolice din Reghin; 482
Pop, Ioan: paroh greco-catolic din Lozna, protopop al cercului bisericesc Vad; 376, 378, 482
Pop, János v. **Pop**, Ioan din Reghin
Pop, Marcu Todor: țăran din Vărșand; 19, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 150, 152
Pop, Márk Todor v. **Pop**, Marcu Todor
Pop, Mitru: țăran din Vărșand; 20, 31
Pop, Moisă: țăran din Vărșand; 18, 29
Pop, Mojsza v. **Pop**, Moisă
Pop, Onucz v. **Pop**, Onut
Pop, Onut: țăran din Vărșand; 20, 31
Pop (Pap), Sigismund: deputat al districtului Chioar în Parlamentul ungar și redactor al gazetelor „Amicul poporului” și „Democrația”; XIX, XXXIII, L, LXVI, 43, 44, 304, 305
Pop, Toader: țăran din Vărșand; 31, 43
Pop, Todor: teolog din Blaj; 14, 202, 203
Pop, Todor: țăran din Chinari; 503, 504
Pop, Vasile: membru al comunității greco-catolice din Reghin; 482, 483
Popa, Artenie: preot greco-catolic din Gura Rîului; 398, 399
Popa, Isailă v. **Popovici**, Isailă (Isaias)
Popić, Mitro: membru al comunității ortodoxe sârbe de la Arad; 310
Popp, Alexander v. **Papiu-Ilarian**, Alexandru
Popovici: personaj din anturajul lui Papiu-Ilarian; 398, 399
Popovici, Barcianu, Simion: jurist, proprietar, fost consilier de tribunal din Brașov; 49
Popovici, Constantin: negustor, membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 144
Popovici, Cosma: preot greco-catolic din Ruginoasa; XLII, LXXVI, 462, 463
Popovici, Ioan: concepist la casieria Cămărei din Sibiu; 106, 107, 108, 110, 111, 113, 114, 115
Popovici, Ioan (Iuon): concepist la Tezaurariatul regal din Sibiu; XVIII, XIX, XXIII, XXX, XXXIX, XLIX, LI, LV, LXII, LXXIII, 1, 2, 3, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 159, 161, 222, 242, 422
Popovici, Ioan: preot ortodox din Vătava; XVIII, XXII, L, LIV, 13, 93, 94, 302
Popovici, Ioan: teolog la Blaj; 51, 398
Popovici, Iosim: primar în Fărălie; 535, 539
Popovici, Isailă (Isaias): preot ortodox din Vărșand; unul din inițiatorii răscoalei din primăvara anului 1848; XIX, L, 17, 25, 26, 28, 36, 148, 149, 152
Popovici, Nicolae: administrator al parohiei ortodoxe din Orăștie; 491
Popovici, Nicolae: jurat din Abrud; 491
Popovici, Nicolau: paroh ortodox din Valea Dosului; 302
Popovici, Pantelimon: paroh greco-catolic din Iclod; XXV, LVII, 15, 165
Popovici, Petru Ioan: slujbaș la Cămăra regală din Sibiu; 107, 108, 112, 115
Popovici, Petru: avocat din Abrud; notar onorific; 491
Popovici, Servian: avocat la Cămăra regală din Sibiu; 107, 108
Popovici, Simion: miner din Abrud; 491
Popovici, Isailă v. **Popovici**, Isailă
Popovics, János v. **Popovics**, Ioan: concepist la casieria Cămărei regale din Sibiu
Popovics, János v. **Popovici**, Ioan: concepist la Tezaurariatul regal din Sibiu
Popovics, János v. **Popovics**, Ioan: teolog
Popovics, Joannes v. **Popovici**, Ioan: preot ortodox
Popovics, Juon v. **Popovici**, Ioan: concepist la Tezaurariatul regal din Sibiu
Popovics, Kozma v. **Popovici**, Cosma
Popovics, Nicolau v. **Popovici**, Nicolau
Popovics, Nicolaus v. **Popovici**, Nicolae: administrator
Popovics, Juon v. **Popovici**, Ioan: preot ortodox
Popovics, Pantelimon v. **Popovici**, Pantelimon
Popovics, Petcu János, v. **Popovici**, Petcu Ioan
Popovics, Petku v. **Popovici**, Petcu Ioan
Popovics, Servian v. **Popovici**, Servian
Popović, Jova: membru al comitetului permanent comitatens Caraș; 142, 143
Popovits, János v. **Popovici**, Ioan concepist la Tezaurariatul regal din Sibiu.
Popovits, János v. **Popovici**, Ioan concepist la casieria Cămărei regale din Sibiu
Popovits, Iszaila v. **Popovici**, Isailă (Isaias)
Popovits (János) v. **Popovici**, Ioan teologul
Popovits, Joszim v. **Popovici**, Iosim
Popovits, Isaile v. **Popovici**, Isailă (Isaias)
Popovits, Jova v. **Popović**, Jova
Popovits, Miklós v. **Popovici**, Nicolae juratul
Popovits, Petru v. **Popovici**, Petru
Popovits, Simon v. **Popovici**, Simon
Popovits, Szilárd v. **Popovici**, Constantin
Potyó: soția de nobil din Turia; 492, 493
Pótsa, Ferenc: nobil secui din Lunga; 305
Precrep, Avram: cancelist la Tabla regală

- din Tîrgu Mureş; XXXVII, LXXI, 383, 384, 385
 Prékup (Prekup), Abrahám v. Precup, Avram
 Prici, Ioan: țărân din Dragu; 89
 Prits, Juon v. Prici, Ioan
 Prodan, Procopie: vicearhidacon din Cara; 327
 Prodan, Prokosz v. Prodan, Procopie
 Pruncul, Lucan: avocat, procuror substitut din Braşov; 49
 Prundus, János v. Prunduș, Ioan
 Prundus, Pál, v. Prunduș, Paul
 Prundus, Sándor v. Prunduș, Alexandru
 Prunduș (Prundu), Alexandru: elev la Liceul Piaristilor din Cluj; 164, 204, 205
 Prunduș (Prundu), Ioan: elev la Liceul Piaristilor din Cluj; 164, 204, 205
 Prunduș (Prundu), Paul: preot greco-catolic din Cristorel; 163, 204, 205
 Puchner, Antal v. Puchner, Anton baron
 Puchner, Anton baron: general comandant al armatei imperiale din Transilvania; XVIII, XXIV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXX, XXXII, XXXIV, XXXVI, XXXVIII, XXXIX, XL, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLIX, LVI, LVIII, LIX, LX, LXII, LXIII, LXIV, LXV, LXVII, LXIX, LXXII, LXXIII, LXXV, LXXVI, LXXVII, LXXVIII, LXXIX, 172, 195, 198, 210, 233, 248, 250, 277, 284, 318, 392, 396, 397, 421, 423, 427, 429, 432, 434, 458, 467, 487, 488, 493, 499, 500, 527, 564
 Pugne v. Pumnul, Aron
 Pugne, Aron v. Pumnul, Aron
 Pulszky, Ferenc: istoric și om politic din Ungaria; XXVI, LVII, 170
 Pumnul, Aron v. Pumnul, Aron
 Pumnul, Aron: profesor la Blaj; conducător revoluționar; membru al comitetului permanent (de pacificare) de la Sibiu; XX, XXXVII, LI, LXXI, 52, 53, 377, 378, 474, 475, 550
 Purgly, János: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
 Puskás, Juon v. Pușcaş, Ioan
 Puskás, Vaszalika v. Pușcaş, Vasilica
 Pușcariu, Ioan: „stegar“ la cea de a doua Adunare națională de la Blaj; membru în comitetul permanent de la Sibiu; 49
 Pușcaş, Ioan: țărân din Dobrin; 261, 262
 Pușcaş, Vasilica: țărân din Dobrin; 261, 262
- R
- Rabb: curatorul bisericii din Zizin; 446
 Radák, István: moșier din Bia; 224, 225
 Radivojević, Aleksa: membru al comunității sărbești din Arad; 310
 Radovan, Mihajlo: membru al comunității sărbești din Arad; 310
 Raici, Ioan: membru al comitetului permanent din Comitatul Caraș; 142, 144
 Raits, János v. Raici, Ioan
 Rajacici v. Rajacić, Josip
 Rajacsics, Josep v. Rajacić, Josip
- Rajačić, Josip: mitropolit ortodox sârb din Karlowitz; XXXVII, XLII, LXX, LXXVII, 374, 465
 Raț, Gherasim: episcop ortodox al eparchiei „Aradului, Orăzii Mari, Lenopoliei și al Hălmagiu“; XXX, LXIII, 324
 Raț, Mihail: protopop al cercului bisericesc Lăpuș; 376, 378
 Rácz, Mihály v. Raț, Mihail
 Rediger, Zsigmond: moșier din Chechiș; XXXVIII, LXXXII, 164, 397
 Ribitzey, János: vicenotar al comitatului Hunedoara; 380, 381
 Rettegi, Mihály: vicecomitele comitatului Cluj în cercul superior; XXXVII, LXX, 93
 Rezey, Sándor: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 141, 143
 Rokonatán, Lipót: membru al comunității mozaice din Oradea, orator confesional; 417, 418
 Roman (Romanu, Romanul), Constantin (Vivu): profesor în București; fruntaș revoluționar în Tara Românească și în Transilvania; membru în Comitetul permanent (de pacificare) de la Sibiu; prefect al gărzii cetățenești din ținutul Muresului superior; prefect de legiune; XXI, XXX, III, LXIII, 75, 76, 250
 Román, Konstandin v. Roman, Constantin
 Rosenfeld (prenumele neprecizat): fruntaș antiunionist; XIX, XXVII, I, I.IX, 42, 43, 186, 422, 423, 545, 549, 564
 Rosenfeld junior v. Rosenfeld
 Rosenstein, Izrael: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
 Rosenthal, Adolf: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
 Roska, Sofron v. Roșca, Sofron
 Roșca, Sofron: diacon greco-catolic din Ungra; 74
 Roth, August (Augustin): protonotar al magistratului din Brașov; XXXIII, LXVI, 79, 136, 289, 446
 Roth, Carl: căpitanul orașului Sighișoara; 289
 Roth, Elias: fruntaș sas din Brașov; 79
 Roth, Friedrich: arhivarul scaunului Sighișoara; 464
 Rozenfeld v. Rosenfeld
 Rus, Teodor: paroh ortodox din Presaca Ampoiului; 302
 Rus, Toma: țărân din Dobrin; 261, 262
 Rus, Vasile: preot ortodox din Opreșani; 480
 Rusz, László v. Rus, Vasile
 Rusz, Toma v. Rus, Toma
- S
- S. Dunka, Illyés v. Dunca, Ilie
 Sabău, Silica alias Moldovan, Vasilica Moisă: țărân din Vârșand; 24, 25, 36, 37
 Saguna, András v. Șaguna, Andrei
 Sala, Elek: prim jude nobiliar al comitatului Cluj; 13, 93, 94
 Salbeck, György: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156

- Salbeck, Jakab: comandant al gărzilor naționale de la Arad; 40
 Salmen, Franz Joseph: consilier gubernial; comite al sașilor; jude suprem regesc al scaunului Sibiu; XXI, XXXIV, XXVI, XXVII, XXVIII, XXXI, XXXIII, XL, LIII, LVI, LVIII, LIX, LXI, LXIV, LXVI, LXXIV, 174, 216, 290, 421, 423, 435
 Sas, Ioan: țărân din Pietroasa; 138, 139
 Savoja v. Savoya, Eugen von (Eugeniu de Savoya) print
 Savoya, Eugen von (Eugeniu de Savoya): regiment de dragoni din Transilvania; XXXIV, LXVII, 65, 67, 72, 73, 317, 498
 Savu, Nicolae: preot greco-catolic din Chiniari; 503, 504
 Sánka, Lajos (junior): jude nobiliar din Șoimoscheș; membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
 Sárosy, (Gyula) Lajos: asesor și notar adjunct la Arad; comisar guvernamental; 41, 42
 Sălcean, Vasilica: iobag din Dragu; 336, 342
 Schaguna, András v. Șaguna, Andrei
 Schärfeneder, Ferenc: primar al Aradului; XIX, I, 41, 42
 Schiff, Daniel v. Sifft, Daniel
 Schiwkovits v. Sivkovich, Johann von baron
 Schmidt, Conrad (Konrad): fruntas sas din Sibiu; XXV, XXXVI, LVII, LXX, 159, 160, 364, 365
 Schmidt, Michael: jude regesc al scaunului Cincu; 289
 Schmidt, Michael: primar în Ungra; 74
 Schneider, Conrad: locuitor din Bistrița; 290
 Schneider, Johann: locuitor din Bistrița; 290
 Schuster, Andreas: administrator orașenesc din Mediaș; 289
 Schuster, Martin: inginer din Rupea; 289
 Schwarz, Johann: deputat sas; XXVII, LIX, 185
 Sebesi, István junior: curatorul Școlii Reformate Superioare din Odorheiu Secuiesc; 131
 Secoșan, Ioan: jurat din Gavojdia; 534
 Scânski, Lazar: membru al comunității ortodoxe sirbe de la Arad; 310
 Sedlnitzki v. Sedlnitzky, Joseph conte
 Sedlnitzky, Joseph conte: comandant de poliție la Viena; 545, 546
 Seewald: jude domenal din Satulung; 446
 Sekulić, Djordje: membru al comunității sirbe de la Arad; 310
 Serban, Georgy v. Șerban, Gheorghe
 Sifft, Daniel: jude regesc în Rupea; XXI, LIII, 82
 Sigmund: coautor cu Rosenfeld al broșurii: „Ungarn und Siebenbürgens Stellung zur Gesamt-Monarchie”; XIX, L, 42, 43
 Silaghi, Iosif: canonic greco-catolic al capitelului de Oradea; XXIV, LV, 130
 Silaghi, Izidor: pictor (zugrav?) din Abrud; 491
 Silaș, Bazil: preot și protopop greco-catolic din Beclean; 376, 377
 Simai, Gergely: protonotar din Gherla; 510, 511
 Simonyi, Lajos baron: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
 Sion, Gheorghe: participant la revoluția de la 1848 din Moldova; XXI, XXIX, XXXVI, LII, LXI, 75, 76, 227, 258, 358, 359
 Sípos (doamna): femeie din Buiu; 110, 113
 Sípos, András: locuitor din Estelnic; 419
 Sípos, Pál: locuitor din Estelnic; 419
 Síposné v. Sípos (doamna)
 Sivkovich, Johann von baron: regiment de infanterie austriacă; XXII, XXX, XXXIV, LIII, LXII, LXVII, 16, 17, 54, 55, 89, 90, 103, 240, 315, 317, 424, 426, 498
 Sivkovits, v. Sivkovich, Johann
 Sivkovits v. Sivkovich, Johann
 Sîrbu, Iosim: jurat din Fîrliug; 535, 539
 Slavnić (Slavnič), Stevan: membru al comunității sirbești de la Arad; 310
 Smidt, Ödön: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Socaci, Daniel: paroh greco-catolic din Căpușu de Cimpie; 481
 Sofia (Sophie) Friderika Dorothea Wilhelmina arhiducesă: soția arhiducelui Franz Karl și mama împăratului Franz Joseph; XLVII, LXXXI, 545, 547
 Sofra, Gligor v. Sofra, Gligor
 Sofra, Moldován v. Sofra, Moldovan
 Sombori, Elek: proprietar din Așchileu de Sus; 6
 Sombori, Ferenc: fost proprietar din Așchileu de Sus; 7
 Sombori, Ferencné: văduva lui Sombori Ferenc; 6
 Somlya, Mihály: vicenotar onorific din Cluj; 328
 Soos, Gábor: educatorul baronului Bánffy Béla; 14
 Sorbu, Ion: jurat din Fîrliug; 535, 539
 Spech, Imre: prim jude nobiliar din comitatul Arad; 28, 40
 Stajner v. Steiner, Joseph
 Stanković, Konstantin: membru al comunității sirbești de la Arad; 310
 Stantsits, v. Táncsics, Mihály
 Stănescu: boier moldovean venit în Transilvania în primăvara anului 1848; XXXVI, LXX, 364, 365
 Stefan v. Ștefan: palatin al Ungariei
 Stein, Antal: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
 Steiner, Joseph: căpitân; 124, 125
 Steiner, Lipót: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
 Steloutza, Georg (Gheorghe) v. Sion, Gheorghe

- Steluța, George v. Sion, Gheorghe
 Sterca Sulutz, Dionysius v. Sterca-Șuluțiu, Dionisie
 Sterca Sulutz, Joannes v. Sterca-Șuluțiu, Ioan
 Sterca-Șuluțiu, Alexandru: vicar greco-catolic la Șimleu Silvaniei; XXIX, XXXIII, XXXVII, LXII, LXV, LXX, 234, 235, 267, 268, 288, 289, 351, 353, 371
 Sterca-Șuluțiu, Dionisie: asesor nobiliar din comitatul Alba de Jos; 491
 Sterca-Șuluțiu, Ioan nobil: controlor la spațial din Abrud-Săt; 491
 Sterka Sulucz, Sándor v. Sterca-Șuluțiu, Alexandru
 Stina, Toma v. Stină, Toma
 Stină, Toma: țărân din Mihalț; 474, 475
 Stoica, Iacob: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Stoica, Rupa: lăcătuș din Cornești; 137, 138
 Stranț, Lonu: țărân din Obreja; 471, 472
 Stut, Grigore: locuitor din Var; 338, 344,
 Sucaciū, Onuț: membru al comunității sătești din Morlaca; 502
 Suci (Szüts), Georgie v. Suciu, George
 Suciu, George: paroh din Izbita; 491
 Suller, György: țărân din Vârșand; 23, 28, 34, 40
 Suller, Ferenc: țărân din Vârșand; 23, 28, 34
 Sulutz, Sándor v. Sterca-Șuluțiu, Alexandru
 Sulutz, Simion v. Șuluțiu, Simion
 Sütő, Todor v. Șuteu, Teodor
 Sylvester, Diénes v. Komollói Szilveszter, Dénes
 Szabó János senior: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
 Szabó, József: vicecomisar teritorial guvernial în circumscripția Cluj; XVIII, XIX, XX, XXII, XXIV, XXV, XXVIII, XXXII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVIII, XXXIX, XLII, XLVI, LIII, LIV, LV, LVII, LVIII, LXII, LXV, LXXIII, LXXXI, LXXXII, LXXXIII, LXXXIX, LXXXII, 6, 14, 15, 16, 17, 54, 55, 88, 93, 137, 164, 165, 166, 167, 168, 202, 203, 204, 205, 295, 296, 314, 315, 328, 330, 331, 333, 339, 345, 359, 360, 361, 362, 394, 395, 396, 408, 409, 478, 479, 480, 495, 496, 499, 554
 Szabó, Joseph von v. Szabó, József
 Szabó, Lajos: consilier al Guberniului Transilvaniei; XI, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVIII, LXXIV, LXXXVI, LXXXIII—LXXXIV, 431, 432, 461, 487, 489, 564, 568, 569—570
 Szabó, Ludovic v. Szabó, Lajos
 Szabó, Szilika alias Moldován, Vasilia Mojsza v. Sabău, Silica alias Moldovan, Vasilica Moisă
 Szacsavay, Imre: notar a camerei deputaților din Ungaria; 564
 Szacsavai, János: locuitor din Estelnic; XXXIX, LXXIII, 419
 Szakács, Dániel v. Socaciū, Daniel
 Szalbeck, György v. Salbeck, György
 Szappanyos, Gábor: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Szasz, Juon v. Sas, Ioan
 Szatmári, S. Gábor v. Szathmáry Pap, Gábor
 Szathmáry S. Gábor v. Szathmáry Pap, Gábor
 Szathmáry Pap, Gábor: consilier al orașului Cluj; XX, LI, 59, 60
 Szatsvay v. Szacsavay, Imre
 Szántó, János: protonotar al comitatului Timiș; 486
 Szántó, Ioan v. Szántó, János
 Szápta, Juon v. Șapta, Ioan
 Szász, István: jurat din Tîrgu Secuiesc; 557
 Szász, Károly (senior): profesor în Auid; secretar de stat în Ministerul Cultelor și Eudeației Publice din Ungaria; 487, 488, 489
 Szávulyi, Miklós v. Savu, Nicolae
 Szegedi, Sámuel: jude nobiliar din plasa Blaj; XII, XLIII, XLV, LXXIV, LXXVII, LXXX, 441, 442, 472, 473, 507
 Szekosan, János v. Secoșan, Ioan
 Szemere, Bertalan: ministrul de interne al Ungariei, apoi prim-ministrul; XXI, XXII, XXIV, XXVI, XXIX, XXXII, XXXIX, XLI, XLII, XLVI, LIII, LIV, LV, LVII, LVIII, LXII, LXV, LXXIII, LXXXI, LXXXII, 41, 42, 101, 170, 230, 231, 283, 284, 324, 451, 524, 527
 Szentgyörgyi, Imre: consilier și referent la cancelaria aulică a Transilvaniei; 197
 Szeredai, Benedek: vicejude regesc al scaunului Mureș; XXXVII, LXXI, 382
 Szerényi, Antal: jude nobiliar din comitatul Caraș; 146, 147
 Széchenyi, István conte: ministrul comuni-cașilor; 193
 Szél, Károly: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 144
 Szén: locuitor din Saculung [azi Săcele]; 446
 Szigeti, József: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
 Szigeti, Sándor: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
 Szikszai, Ferenc: funcționar la Tezaurariatul din Sibiu; 107, 108, 112, 115
 Szilágy(i), Izidor v. Silaghi, Izidor
 Szilasi, Bazil v. Siliști, Bazil
 Szilágyi, József v. Silaghi, Iosif
 Szilman, Zsigmond: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
 Szirbu, Ioszim v. Sîrbu, Iosim
 Szívós, András: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Szívós, Lajos: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Szívós, Pál junior: asesor nobiliar; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; președinte al comisiei legislative din circumscripția electorală Bocșa Montană; 141, 143
 Szolcsán, Vaszilika v. Sălcean, Vasilica
 Szorbu, Ion v. Sorbu, Ion
 Szöcs, Márton: locuitor din Pețelca; XLV, LXXX, 505, 506

Szöllősy, Bálint: plăieș din Vărșand; 18, 29
 Szöke, Károly: jude nobiliar din plasa Pećiaca, comitatul Arad; 154, 156, 228, 229
 Szöts, Dániel: jurat din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
 Szöts, Sámuel: jurat din Tîrgu Secuiesc; 556, 557
 Szteloutza, Gyorgye v. Sion, Gheorghe
 Sztojakovits, Döme: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Sztojka, Jakab v. Stoica, Iacob
 Sztojka, Rupa v. Stoica, Rupa
 Sztonesco v. Stănescu
 Szatrán, Lonuj v. Stranț, Lonu
 Sztrucz, Gligore v. Stut, Grigore
 Szukás, Onucz v. Sucaciú, Onuț
 Szutza, Trif v. Șuta, Trif

\$

Şaguna, Andrei: episcop ortodox al Transilvaniei; copreședinte al Adunării de la Blaj; deputat (regalist) în Dieta ungă din 1848; XXII, XXXII, XLII, XLVII, LIV, LXV, LXXVI, LXXX, LXXXI, 93, 94, 127, 129, 285, 398, 399, 422, 423, 464, 465, 508, 549, 552
 Septa, Ioan: birjar în Vărșand; 19, 30
 Șerban, Gheorghe: țăran din Ungra; 74
 Șofra, Gligor: reprezentant al populației din Island Mare; XIX, 47, 48, 167
 Șofra, Moldovan: reprezentant al populației din Island Mare; XIX, L, 47, 48, 167
 Ștefan, arhiduce austriac: palatin al Ungariei; XXV, XXVIII, XXXIV, XLII, II, LVI, 57, 140, 209, 316, 317, 466
 Șuluțiu, Simion: jurat din Abrud; 491
 Șuta, Trif: țăran din Obreja; 471, 472
 Șuteu, Teodor: locuitor din Gornești; 504, 505

T

Taglieber, Josef: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Tamásdán, Mojsza v. Tămăsdan, Moisă
 Tamásy, Lajos: medic din Sibiu; 269
 Tarsoly, Gergely: vicenotar al comitatului Turda; 121
 Tauffer, Ferenc: administrator al orașului Cluj; XXIII, LV, 115, 116
 Tápay (Tápai), István: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
 Tánesics, Mihály: revoluționar radical; 193
 Tămăsdan, Moisă: unul din conducătorii țăranilor răzvrătiți din Vărșand; 19, 20, 23, 25, 27, 30, 31, 34, 37, 38, 39
 Teleki: (arhiva familiară); 458
 Teleki, Ferencné contesă: soția contelui Teleki Ferenc; 546, 547
 Teleki, Imre: moșier din Buteasa, Satulung (districtul Chioar) etc.; 540, 542
 Teleki, József: guvernator al Transilvaniei; XVIII, XIX, XX, XXI, XXII, XXIII, XXIV, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII,

XXIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XL, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVI, XLIX, L, LI, LII, LIV, LV, LVI, LVII, LVIII, LIX, LX, LXI, LXII, LXIII, LXIV, LXV, LXVI, LXVII, LXVIII, LXIX, LXX, LXXI, LXXII, LXXIII, LXXIV, LXXV, LXXVI, LXXVII, LXXVIII, LXXIX, LXXX, LXXXI, LXXXII, 6, 9, 56, 57, 76, 109, 112, 129, 221, 250, 264, 275, 276, 279, 296, 316, 317, 362, 363, 382, 383, 385, 397, 398, 428, 430, 447, 449, 462, 463, 496, 499

Teleki, Károly: jude nobiliar din comitatul Cluj; XXII, LIV, 92

Teleki, Laci v. Teleki László conte

Teleki, László: moșier; om politic; conducător al revoluției ungare; XIX, L, 42, 43, 44, 564

Teleki, Sándor: scriitor; căpitanul districtului Chioar și comisar guvernamental; colonel în armata lui Bem; 488

Teleki von Szék v. Teleki, József conte

Teleky v. Teleki, József conte

Teszényi, Antal: membru al judecătoriei statuale din comitatul Arad; 154, 156

Thecar, Gheorghe: viceprotopop greco-catolic din cercul bisericesc Sic; XXV, LVII, 15, 165

Thekár, György v. Thecar, Gheorghe

Thell, M(anfre)d: paroh luteran din Târpiu; 290

Thieß: notar din Turcheș; 445

Tholdalagi, Ferenc conte v. Tholdalagi, Ferenc conte

Tholdalagi, Franz v. Tholdalagi, Ferenc

Thorotzkai, János baron: moșier din Iara; 158

Thorotzkai, József baron: moșier din Iara; 158

Thorotzkai, Józsefné: soția baronului Thorotzkai József; 158

Thorotzkai, Miklós conte: comite suprem al comitatului Turda; XXV, XXXIV, XLII, LVII, LXVII, LXXVI

Thudt, Johann: notar din Ungra; 74

Tioc, Todor: fruntaș român din Cîmpeni; om de încredere al lui Ioan Buteanu; 367, 368

Tobias, Alexandru: paroh greco-catolic din Abrud; 491

Tobias, Dionisie: cancelist la Tabla Regească din Tîrgu Mureș; 491

Tobias, Dionysius v. Tobias, Dionisie

Todersan, George: paroh ortodox din Feneș; 302

Todoran, Eliseu: teolog la Blaj; XXIII, LIV, 105

Togorescu, Georgia v. Todersan, George

Toldalagi (Tholdalagi), Ferenc conte: jude suprem al scaunului Mureș; XXXII, LXV, 276, 277, 278, 280, 381, 382

Tolnai, Elek: jude nobiliar în comitatul Tîrnava; XXIX, LXI, 224, 226

Tomasich, Károly: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
Tompa, Imre: scrib la Tezaurariatul Transilvaniei; XXV, XXXVIII, LVII, LXXI, 16C, 161, 390
Torma, Jósi, v. Torma, József
Torma, József: persoană din anturajul băroului Jósika Miklós; 45, 46
Torotzkai, János v. Thorotzkai, János
Torotzkai, József baron v. Thorotzkai, József
Torotzkai, Józsefné v. Thorotzkai, Józsefné
Tóth, Ábel: jurat din Tîrgu Secuiesc; 557
Tóth, János: țărân din Vârșand; XXXI, LXIII, 23, 28, 34, 40, 255
Tóth, Jánosné: țărancă din Sfîntu Gheorghe; 254
Tóth, Józsefnő: țărancă din Iliei; 181
Tóth, Sámuel: locuitor din Tîrgu Secuiesc; 557
Tóth, Sebestyén: jurat din Tîrgu Secuiesc; 557
Török: moșier din Turia; XLIV, LXXVIII, 493
Török, Gábor: prim-viccomite al comitatului Arad; XXXIX, XLII, LXXIII, LXXVI, 41, 42
Török, Jánosné: moșeriță din Sfîntu Gheorghe; 254
Törökné: soția moșierului Török din Turia; 492
Trausch, Joseph: directorul poliției din Brașov; XXI, XXIX, LII, LIII, LXI, 75, 79, 228
Trombitás, Partheniusz v. Trombităș, Partenie
Trombităș, Partenie: protopop ortodox din scaunul Mureș; XLIII, LXXVIII, 481
Tulbure, Constantin: diacon ortodox din Reșița; membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
Tulbure, Kosztá v. Tulbure, Constantin
Turszky, August: regiment de infanterie; 318, 434, 448, 466, 467
Turzó: vicecomite al comitatului Bihor; 303, 304
Túri, József: membru al comunității orașului Tîrgu Mureș; 383, 384
Túróczki, András: jurat din Tîrgu Secuiesc; 557
Tyok, Todor v. Tioc, Todor

T

Tapu, Lazăr: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; 142, 143
Taran, Emanoil: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
Tura, Alexandru: miner din Abrud; 491
Tura, Iosif: paroh ortodox din Bucium; 491

U

Udvardi (Udvardy), Károly: avocat, fost notar din Vârșand; 149, 150, 151, 152, 153
Unguran, Petru: țărân din Vârșand; 20, 31

Urbán, Gyula: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
Újvári, Adám: jude domenial montanistic, asesor montanistic din Zlatna; 227
Újvári, Károly v. Újváry, Károly
Újváry, Károly: locuitor de prim-jude în cercul de sus al comitatului Cluj; XX, LI, 59, 60

V

Vajna, János: librar din Brașov; 349
Valicsék, Ferenc: locuitor din Glogovăț; 523, 524
Vanc, Petru: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
Vancea, Ioan: membru al comitetului permanent comitatens Caraș; XXIV, LVI, 142, 143
Vank, Péter v. Vanc, Petru
Vantsa, János v. Vancea, Ioan
Varga, István: țărân din Vârșand; 28, 40
Varga, Katalin (Catharina, Ecaterina): luptătoare pentru drepturile moșilor; detinută în 1848—1849 la Alba Iulia; XXII, LIV, 94
Varga, Nicolae: țărân din Voivodenii; 332, 333, 334, 335, 336, 340, 341, 342, 343
Varga, Nyikuláj v. Varga, Nicolae
Vasici, Andrei: primar în Virșet; 144
Vasilică v. Cristea, Vasilică (din Voivodenii);
Vasiliu, Gregor v. Balș, Constantin
Vasiliu, Gregor alias Balcs v. Balș, Constantin
Vasiliu, Gligor v. Balș, Constantin
Vasiliu, Gregor v. Balș, Constantin
Vass, Samuel v. Wass, Sámuel
Vass, Zsigmond: jude nobiliar din plasa Nădes, comitatul Tîrnava; 177
Vasvári (Fehér, Fejér), Pál: conducător al tineretului maghiar de la Pestă; coautor al celor 12 puncte din 15 martie 1848; 488, 489, 564
Vasziliu, Gregor (alias conte Balás, alias Bálcz) v. Balș, Constantin
Vaszilliu, Gregor v. Balș, Constantin
Vaszits, Andor v. Vasici, Andrei
Vecr, Farkas v. Weér, Farkas
Vecr, Farkas v. Weér, Farkas
Veg, Mitrus: țărân din Vârșand; 19, 30
Veiss, Eduard v. Weiss, Eduard
Weißkircher (sic!), Carl: inspector din Brașov; 464
Velea, Nicolae: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; XXIV, LVI, 142, 143, 144
Velya, Miklós v. Velea, Nicolae
Veres, Adám: cancellist la Tabla Regească din Tîrgu Mureș; 400
Veres, Elek: avocat în scaunul Trei Scaune; 125, 126
Veress, József junior: vicenotar din Turda; 121, 122
Vermes, Jakab János: „instigator” al poporului din Rimetea, Coltești, Izvoarele și Vălioara; 121
Verzár, Imre v. Verzár, István junior

- Verzár**, István junior: vicecăpitan nobiliar din Gherla; XLV, LXXX, 509
Veselényi, Ferenc v. Wesselényi, Ferenc junior
Vesselényi, Miklós v. Wesselényi, Miklós
Vég, Mitru v. Veg, Mitru
Vélya, Miklós v. Velea, Nicolae
Vid, Mitru: jurat din Vârșand; 24, 36
Vid, Petru: jurat din Vârșand; 25, 36
Vidrai Jánk, Ábrahám v. Iancu, Avram
Visky, Péter: casier din Dobrin; 261, 262
Vizi, Ferenc: soldat din Estelnic; 419
Vlad (Wlad), Aloisius nobil: avocat; președinte al comisiei legislative a comitatului Caraș; membru al comitetului permanent comitatens și al judecătoriei statariale; deputat în parlamentul din Pesta; XXIV, LVI, 141, 143, 535, 539
Vlad, Ioan: jurat din Abrud; 491
Vlad, Joannes v. Vlad, Ioan
Vlád, Alajos v. Vlad (Wlad), Aloisius
Vladislavlevich, Milosch v. Vladislavljević, Miloš
Vladislavljević, Miloš: comerciant din Sirmia; XXI, XXIX, XXX, XXXVI, LII, LXI, LXIII, LXIX, 76, 227, 358, 359
Vladishavljevich, Milosch, v. Vladislavljević, Miloš
Vladissavljevich, Milos v. Vladislavljević, Miloš
Voisa, Nicolae: asesor din Buteasa; 541, 543
Vojza, Miklós v. Voisa, Nicolae
Vörös, Ignác: vicențiar al comitetului permanent din comitatul Arad; 229
Vörös, Miklós baron: membru al judecătoriei statariale din comitatul Arad; 154, 156
Vuia, Gheorghe: protopop ortodox de Vărădia; 144
Vuia, György v. Vuia, Gheorghe
Vuia, Ignác v. Vuia, Ignat
Vuia, Ignat(e): protopop ortodox al cercului bisericesc Lugoj; vicar al diecezei Vîrșetului și profesor la teologia din Vîrșet; membru al comitetului permanent comitatens; episcop; XXIV, LVI, 142, 143
- W**
- Wagner**, Adalbert: profesor din Sibiu; XXXII, LXIV
Waldapfel V., Eszter: istoric; 270
Waldstein-Wartenberg, Adam: locotenent colonel; XXVII, LIX, 183, 186
Wallenstein v. **Waldstein-Wartenberg**, Adam conte
Wallmoden, Ludwig Georg Thedel: feldmareșal locotenent; XLIII, LXXVII
Walter: membru al comunității orașului Bistrița; 290
Wass, Miklas v. Wass, Sámuel
Wass, Samu v. Wass, Sámuel conte
Wass, Sámuel conte: prim jude substitut în comitatul Dăbica; trimis al guvernului ungur la Paris și în S.U.A.; XXII, XXVII, XXVIII, XXXI, XXXVII, XXXIX, XLIII, XLIV, XLVII, LIII, LIV, LIX, LX, LXIII, LXX, LXIII, LXIV, LXXVII, LXXIX, LXXXII, 90, 91, 103, 166, 199, 200, 213, 214, 255, 256, 291, 293, 375, 438, 439, 476, 496, 554, 555
Wass, Zsigmond v. Vass, Zsigmond
Wassile Gligorie v. Balș, Constantin
Way (Vay), Ábrahám conte: politician conservator din Ungaria; 448, 449
Way (Vay), Miklós conte: comisar regal în Transilvania; 448, 449
Weér (Veér), Farkas: lider al opoziției nobiliare liberale din Transilvania; 424, 425, 564
Weinberger, Ferenc: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
Wennrich (Wennrich), Michael: conducătorul grupărilor civice din Sighișoara; XXVII, LIX, 185
Weiss, Eduard: membru al comunității mozaice din Oradea; 417, 418
Weiss, Martin Paul: fruntaș sas din Brașov; 79
Wesselényi: (Arhiva familiei); 43, 44, 46, 101, 233, 236, 237, 250, 262, 263, 266, 268, 289, 298, 300, 320, 353, 371, 392, 393, 426, 434, 450, 451, 467, 513, 562, 565
Wesselényi, Farkas v. Wesselényi, Farkas junior
Wasselényi, Farkas junior: moșier din Sălătig, comitatul Sălaj; XLI, LXXV, 452
Wesselényi, Ferenc (junior): moșier din Drăgu; 14, 86, 87, 333, 334, 335, 336, 340, 341, 343, 487, 488
Wesselényi, Miklós: lider al opoziției nobiliare liberale din Transilvania; comite suprem al comitatului Solnocu de Mijloc și comisar regal pentru anexarea Partiumului la Ungaria; deputat în dieta nobiliară de la Cluj; XIX, XXIX, XXXI, XXXIII, XXXIV, XXXV, XXXVII, XXXVIII, XXXIX, XL, XLI, XLII, XLIV, XLV, XLVII, LXVIII, LXIX, LXX, LXXI, LXXII, LXXIII, LXXIV, LXXV, LXXVII, LXXVIII, LXXX, LXXXII, 43, 44, 46, 101, 189, 233, 236, 262, 263, 264, 266, 268, 289, 298, 300, 312, 313, 320, 353, 371, 392, 393, 411, 426, 434, 448, 450, 451, 466, 467, 513, 560, 562
Wesselényi, Niklas v. Wesselényi, Miklós baron
Wesselényi von Hadad, Miklós v. Wesselényi, Miklós baron
Wieser, Caspar: major; XXXIV, XLV, LXVII, LXXIX, 317, 498
Wisky, József: prim-jude nobiliar în comitatul Solnocu de Mijloc; 265
Vladislavlevich, Milosch v. Vladislavljević, Miloš
Wolnhofer, Carl (Karl): general maior și de brigăză al trupelor de grăniceri secui; 75

Z

- Zakariás, István: membru al comitetului permanent din comitatul Caraș; membru al judecătoriei statariale; 141, 143, 535, 539
- Zanini, Peter: feldmareșal locotenent austriac, ministru de război; 487, 489
- Zámbler, György: jude nobiliar în plasa Bogata de Mureș, comitatul Turda; XLIII, LXXVIII, 481, 482
- Zdroba, Filimon: locuitor din Dragu; 336, 342
- Zdroba, Filimonné, Marina v. Zdroba, Maria
- Zdroba, Marina: soția lui Filimon Zdroba; 336, 342
- Zejk, Károly v. Zeyk, Károly
- Zeyk, József: curator adjunct al cercului bisericesc calvin Aiud; 487, 488, 489
- Zeyk, Józsi v. Zeyk, József
- Zeyk, Károly: comisar și notar gubernial al Transilvanici; deputat în dieta nobiliară din Cluj; XXV, XXVIII, XXX, XXXIII, XXXVI, XL, LVII, LX, LXII, LXVII, LXIX, LXXIII, 168, 169, 207, 237, 238, 239, 308, 309, 356, 425, 426
- Ziegler, Daniel: primar al Sibiului; XLI, XLIV, LXXV, LXXVIII, 447, 485
- Ziegler: funcționar din Viena; 422, 423
- Zimbran, Ilie: jurat din Dragomirești; 536, 539
- Zimbran, Nicolae: locuitor din Dragomirești; 536, 539
- Zivcovici, Panteleimon v. Živković, Pantalejmon
- Zseney, Móric: jude nobiliar din plasa Bocşa, comitatul Caraș; 535, 539
- Zsombori, Sándor: jude nobiliar din comitatul Tîrnava; 406
- Zsuzsika v. Betlen, Zsuzsánna
- Zsuzsika (numele neprecizat); persoană din anturajul familiar al lui Wesselényi Miklós din Jibou; 488, 490
- Zudor, Károly: jude nobiliar în cercul inferior al scaunului Arieș; XLI, LXXIV, 440
- Zurs, Bálint v. Jurg, Balint
- Živković, Pantalejmon: episcop ortodox din Timișoara; XX, XXXV, LI, 57, 58, 320, 322, 324, 411, 414, 416
- Živanović, Petar: membru al comunității sărbe de la Arad; 310

C U P R I N S

Introducere	V—XVI
Lista prescurtărilor	XVII
Rezumatele documentelor	XVIII—XLVIII
Regestenverzeichnis	XLIX—LXXXIII
Documente	1—569
Indice de localități	571—580
Indice de persoane	581—605

Redactor: HILDA MAZILU
Tehnoredactor: AUREL BUTNIC

Bun de tipar: 20.VI. Format: 70×100/16. Coli
tipar 43,25. C.Z. pentru biblioteci mari 9(498)
„1848,, (00—12). C.Z. pentru biblioteci mici 9(498)
„1848,,.

Intr. Poligr. Cluj, Municipul Cluj-Napoca
C-da. 634/1981
Republica Socialistă România

